ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ. ΣΕΜΙΤΕΛΟΥ

Δ. Φ. TAKTIKOY ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΉΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΕΝ ΤΩΙ ΕΘΝΙΚΩΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΙ

EAAHNIKH METPIKH

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΓΓΕΛΟΥ Ν. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΎ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

1894

THI

MAKAPIAI EKIAI

ΤΗΣ ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΥ ΘΕΙΑΣ

ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ. ΣΕΜΙΤΕΛΟΥ ΘΥΓΑΤΡΟΣ

O EO ΔΩΡΟΥ K. ΔΟΥΜΑ ΣΥΖΥΓΟΥ

XAPIZTHPI, EAZEBUZ VNYLIOHZIN O ZALLbydea.

BIBATOOHKH AFTENOY N. DATIAKOETA

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΡΥΘΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΙΚΗΣ ΑΝΩΘΈΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥΔΕ

1. Αί τρεϊς μουσικαί καλούμεναι τέχναι, τουτέστιν ή μουσική, ή ποιητική καὶ ἡ ὀρχηστική, εἶχον πρὸς ἀλλήλας παρὰ τοῖς παλαιοῖς "Ελλησιν ούχὶ τὸν αὐτὸν καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις ἔθνεσι λόγον. Διότι κατὰ μὲν τοὺς νεωτέρους χρόνους ή μουσική καὶ ή ποιητική εἶνε δύο αὐτοτελεῖς καὶ παντελῶς ἀπ' ἀλλήλων διακεκριμέναι τέχναι, ὥστε ὁ ποιητής είνε διάφορος τοῦ μουσιχοῦ ή μελοποιοῦ. 'Ωσαύτως δὲ χαὶ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἡ μουσικὴ ἦτο πάντοτε αὐτοτελὴς καὶ ἀνεξάρτητος της ποιήσεως, όπως δηλαδή καὶ έν τοῖς νεωτέροις χρόνοις. Παρὰ τοῖς παλαιοῖς ὄμως ελλησιν ή συνάφεια τῶν δύο τούτων τεχνών ήτο μείζων, ό δὲ ποιητής ήτο ό αὐτὸς ἄμα και μελοποιός. Τοϋτο τουλάχιστον συνέβαινε τὸ πάλαι κατὰ τὴν ἀκμὴν τῶν μουσικών τεχνών, ή δὲ στενή αὐτών συνάφεια έχαλαρώθη καὶ διεσπάσθη μόνον περὶ τὸ τέλος τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, ὅτε ἡλαττώθη ἢ και εξέλιπεν ή δημιουργική των Έλλήνων ποιητών δύναμις. Ήμεῖς μέν είθισθημεν να ύπολαμδάνωμεν τους μεγάλους της Ελληνικής άρχαιότητος λυρικούς και δραματικούς ώς ποιητάς μόνον, οί παλαιοί όμως θεωρητικοί καταλέγουσιν αὐτοὺς ώσαύτως καὶ εἰς τοὺς μελοποιούς ώς κορυφαίους οίον ο Άριστόξενος, ο μέγιστος τῆς παλαιᾶς μουσικής τέχνης θεωρητικός, ἀποδοκιμάζων την κατεαγυΐαν καὶ κωτίλην μουσικήν των περί τὸν Φιλόξενον καὶ Τιμόθεον, ἐπαινεῖ καὶ προβάλλεται ώς παράδειγμα την άνδρώδη και θεσπεσίαν, την σεμνήν καὶ ἀπερίεργον τοῦ Πινδάρου καὶ Πρατίνου, τοῦ Αἰσχύλου καὶ Φρυνίχου (1). Έν φ λοιπόν τανύν ό μὲν ποιητής ποιεῖ τὸ ποίημα, ἄλλος

(4) Πρόλ, Πλούτ, περί μουσ, χεφ. 20 καί 31. Cic. de orat. 3, 44 «Musici qui erant quondam iidem poëtae»,

δέ τις, ο μουσιχός ή μελοποιός, τὸ μέλος, τὴν ἀρμονίαν καὶ τὴν ρυθμικὴν διαίρεσιν, ὁ παλαιὸς Ελλην λυρικὸς καὶ δραματικὸς ποιητὴς μετὰ τῆς λέξεως καὶ τῶν μέτρων ἐποίει ὁ αὐτὸς καὶ τὰ μέλη τῶν ποιημάτων αὐτοῦ, οἱ δὲ ρυθμοὶ τοῦ μέλους ἦσαν πάντοτε οἱ αὐτοὶ καὶ οἱ ρυθμοὶ τῆς ποιήσεως καὶ οὐχὶ διάφοροι, ὡς συμβαίνει συνήθως κατα τοὺς νεωτέρους χρόνους. Οὐ μόνον δὲ ἀλλ' ἄν τὸ ποίημα ἦτο χορικόν, ὁ αὐτὸς ὥριζε καὶ τὰ σχήματα καὶ σημεῖα τῆς ὁρχηστικῆς. Ποιητην δὲ λέγοντες οἱ Ελληνες ἐνόουν καὶ τὸν ὑπὸ τῶν νῦν λεγόμενον ποιητὴν καὶ τὸν μελοποιόν, μουσικὸν λέγοντες τὸν ἐπιτήδευμα ἔχοντα τὴν μουσικήν, τουτέστι τὸν τεχνίτην, ὅστις ἔργον είζε νὰ έρμηνεψη ἤτοι ἐξαγγέλλη μέλη ἢ μουσικὰ ποιήματα ἐντέχνως ἄδων ἡ μουσικόν τι ὅργανον κρούων, ἢ καὶ τὸν θεωρητικόν, τουτέστι τὸν ἀσχολούμενον περὶ τὴν θεωρίαν τῆς μουσικῆς, σπανιώτερον δὲ καὶ ἐπὶ γενικοτέρας χρείας τὸν πᾶσαν παιδείαν σοφὸν καὶ δεξιὸν ἤτοι περὶ πᾶσαν μάθησιν φιλοσοφοῦντα.

2. Πάντα δὲ τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὴν ποίησιν ἐφόδια, τὴν γνῶσιν δηλονότι της μουσικής, της ορχηστικής και των σταθερών νόμων, οΐτινες είχον ἐπικρατήσαντες ἐν ἐκάστῳ γένει καὶ εἴδει τῆς ποιήσεως, ίδια δὲ τῶν ρυθμικῶν νόμων καὶ τῶν μετρικῶν σχημάτων, ἐδιδάσκετο ό μέλλων ποιητής κατὰ τοὺς καλλίστους τῆς ἀρχαιότητος χρόνους σχολάζων ίκανὸν χρόνον παρά τινι διδασκάλφ. Οῦτω λοιπὸν κατὰ μικρόν συνέστη σύστημά τι μουσικής διδασκαλίας τὰ εἰρημένα περιέχον μαθήματα, ὅπερ ἐλέγετο θεωρία ἢ τέχτη μουσική. Καὶ κατ' ἀρχὰς μεν ή μουσική αύτη θεωρία συνέκειτο μόνον έκ τεχνικών τινων δρων η έκ μουσικής τινος γλώσσης, έφεξής δε ηὐξάνετο καὶ προήγετο μᾶλλον μαλλον, καθ' ὅσον προέκοπτε καὶ ἡ τέχνη. Έγίνετο δὲ τοῦτο ούχὶ διὰ συγγραφῆς, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀπὸ στόματος τῶν τεχνιτῶν διδασκαλίας. "Ηδη δὲ ἀπὸ τῶν Μηδικῶν χρόνων μνημονεύονται καὶ τεχνίται ενδοξοι γενόμενοι οὐχὶ μᾶλλον εξ ών προσεξεῦρον η έκ της διδασκαλίας της τέχνης, οίος ό διθυραμβοποιός Λάσος ό Έρμιονεύς ό τοῦ Πινδάρου διδάσκαλος, ᾿Αγαθοκλῆς ὁ ᾿Αθηναῖος, ὡσαύτως τοῦ Πινδάρου διδάσκαλος, μαθητής δὲ τοῦ μουσικοῦ Ηυθοκλείδου, ὁ αὐλητής Μίδας ό 'Ακραγαντίνος, ον έπαινεί ό Πίνδαρος νικήσαντα Πύ θια έν τῷ ια΄ Πυθιονίκη, ο τοῦ ἀγαθοκλέους καὶ Μίδα μαθητής Λαμπροκλής ή Λάμπρος, όστις έγένετο διδάσκαλος του Σοφοκλέους καὶ τοῦ ἐνδόζου ᾿Αθηναίου μουσικοῦ Δάμωνος, οῦ μνηνονεύει ὁ Σωαράτης ὡς τὸ μέγιστον ἐν τῆ μουσικῆ ἔχοντος κῦρος, καὶ ὁ τοῦ Δάμωνος διάσημος μαθητής Δράκων, ὅστις πάλιν λέγεται διδάσκαλος τοῦ Πλάτωνος. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν αὶ ᾿Αθῆναι ἐμφανίζονται ὡς ἑστία τῶν τὴν μουσικὴν ἐπαγγελλομένων τεχνιτῶν. Ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ ὁ Θηβαῖος Πρόνομος, ὁ διδάσκαλος τοῦ ᾿Αλκιδιάδου, καὶ ὁ μουσικὸς Στρατόνικος. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνδρῶν τούτων ἦσαν δεινοὶ τεχνίται πολλὰ μὲν προσεξευρόντες, οὐχὶ δὲ τοιοῦτοι ὥστε νὰ καταταχθῶσιν εἰς τοὺς κυρίως δημιουργικοὺς τεχνίτας.

3. Οι διδάσκαλοι ούτοι της μουσικής τέχνης πραγματευόμενοι αὐτὴν διήρουν, ὅπως ὕστερον καὶ ὁ ᾿Αριστόξενος καὶ οἱ μετ᾽ αὐτόν, είς τρία μέρη, πρῶτον μὲν τὴν περὶ τὸ μέλος πραγματείαν, ἤτοι τὴν άρμονικήν, εἶτα δὲ τὴν περὶ τοὺς ρυθμοὺς καὶ τὴν περὶ τὰ μέτρα πραγματείαν, ήτοι την ρυθμικήν και την μετρικήν (1). Της δε θεωρίας της ποιήσεως οὐδέποτε ήψαντο οἱ διδάσκαλοι οὐτοι ἐν τῆ διδασκαλία καὶ πραγματεία τῆς μουσικῆς τέχνης, άλλ' όσαδήποτε παραγγέλματα καὶ όδηγίας καὶ ἄν ἐλάμβανεν ὁ μαθητής παρ' ἐμπείρου τινός διδασκάλου περί της ούσίας της ποιήσεως, ήγεμων αυτού ένταῦθα ἦτο ἡ ἰδία αύτοῦ φύσις καὶ τὰ δόκιμα παραδείγματα τῶν προγενεστέρων καὶ συγχρόνων ποιητῶν. Κατὰ ποίαν δὲ μέθοδον έπραγματεύοντο ίδία το ρυθμικόν και το μετρικόν μέρος της τέχνης, άπερ μάλιστα ήμιν ενταυθα διαφέρουσι, διδασκόμεθα έξ ών λέγει ό Πλάτων εν Κρατύλφ σελ. 424 c ώδε λέγων «Οι έπιχειρούντες τοις ρυθμοϊς των στοιχείων πρώτον τὰς δυνάμεις διείλοντο ἔπειτα τῶν συλλαδών και ούτως ήδη ἔρχονται ἐπὶ τοὺς ρυθμοὺς σκεψόμενοι, πρότερον δ' ου». Έκ τούτων δηλαδή μανθάνομεν ὅτι οὐτοι ὁρμώμενοι έκ τοῦ ρυθμοῦ τῆς ποιήσεως ήτοι τῆς ψδικῆς μουσικῆς, ήτις ἐν τοῖς δοκίμοις τῆς ἀρχαιότητος χρόνοις ἦτο ἐπικρατεστέρα τῆς ὀργανικῆς, κατ' ἀργὰς μὲν ἐξήταζον τὰ διάφορα τῶν συλλαδῶν μεγέθη, ὧν χρησις εγίνετο εν τη ποιήσει, τουτέστι την δύναμιν ήτοι φύσιν των στοιγείων (τῶν μακρῶν δηλαδή καὶ βραχέων φωνηέντων καὶ τῶν συμφώνων) και την συμπλοκήν αὐτῶν είς συλλαδάς (positio), και μετὰ ταῦτα, οὐχὶ δὲ πρότερον, ἤρχοντο νὰ έξετάσωσι τοὺς ῥυθμούς.

⁽¹⁾ Πρέλ. Πλάτ. Πολιτ. γ΄ σελ. 398 d «Τό μέλος ἐχ τριῶν ἐστι συγχείμενον, λόγου (=λέξεως) τε καὶ άρμονίας καὶ ρυθμοῦ». Νόμ. ζ΄ σελ. 800 d «ρήμασί τε καὶ ρυθμοῖς καὶ - άρμονίαις». Ἱππ. μείζ. 285 d «περί τε γραμμάτων δυνάμεως καὶ συλλαδῶν καὶ ρυθμῶν καὶ άρμονιῶν». Φιλήδ. σελ. 17 d.

Είς την μέθοδον της διδασκαλίας των παλαιών τούτων ρυθμικών ἀνάγεται καὶ δόξα τις αὐτων, ην κατεπολέμει υστερον ὁ ᾿Αριστόξενος, ἔχουσα ὡς έξης: «Παν μέτρον πρὸς τὸ μετρούμενόν πως καὶ πέφυκε καὶ λέγεται, ώστε καὶ ή συλλαδή ουτως ἄν ἔχοι πρὸν τὸν ρυθμὸν ὡς τὸ μέτρον πρὸς τὸ μετρούμενον, εἴπερ τοιουτόν ἐστιν οἰον μετρεῖν τὸν ρυθμόν» (Μιχ. Ψελλὸς Προλαμβ. § 1). Οὐτοι δηλαδή ἐλάμβανον την συλλαβήν ὡς μέτρον τοῦ ρυθμοῦ, δι' οὐ δηλον ὅτι ἐμέτρουν τὰ διάφορα ρυθμικὰ μεγέθη, ἐν ῷ υστερον ὁ ᾿Αριστόξενος ἀντὶ τῆς συλλαδής προυβάλετο ὡς μέτρον τοῦ ρυθμοῦ τὸν πρῶτον χρόνον, ὡς αὐτὸς ἐκάλεσεν αὐτόν. Ταῦτα μαρτυροῦσιν ὅτι οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι διδάσκαλοι τῆς μουσικῆς τέχνης δὲν ἐχώριζον τὴν πραγματείαν τῆς ρυθμικῆς καὶ μετρικῆς, ἀλλὰ συνέπλεκον ἀμφοτέρας, πρῶτος δὲ ἐχώρισεν υστερον ὁ ᾿Αριστόξενος.

4. Τῆς τοῦ ᾿Αριστοξένου ὅμως παλαιοτέρας ταύτης ρυθμικῆς καὶ μετρικῆς θεωρίας ὀλίγα μόνον εἶνε τὰ κατ᾽ εὐθεῖαν παραδοθέντα εἰς ἡμᾶς, οἶοι οἱ ὅροι, οὖς μνημονεύει ὁ ᾿Αριστοφάνης ἐν τῆ περὶ ρυθμῶν καὶ μέτρων διδασκαλία, ῆν παίζων ὑπογράφει ἐν Νεφέλαις στ. 636 κέ., τὸ «τρίμετρον» καὶ «τετράμετρον», ὁ «κατ᾽ ἐνόπλιον» καὶ «κατὰ δάκτυλον ρυθμός». Καὶ κατ᾽ ἐνόπλιον μὲν ρυθμὸν δῆλον ὅτι τὸν προσοδιακὸν λέγει, κατὰ δάκτυλον δὲ ἀκουστέον οὐχὶ τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον, ὅπερ ἐν στ. 638 ἔπος λέγει, ἀλλὰ τὸ κατὰ δάκτυλον εἴδος ῆτοι τὰς δακτυλικὰς στροφὰς τοῦ Στησιχόρου καὶ ἄλλων λυρικῶν καὶ δραματικῶν ποιητῶν. Ὁ δὲ Πλάτων (Πολιτ. Γ΄, σελ. 400) ποιεῖται λόγον περὶ τριῶν ρυθμικῶν γενῶν, περὶ διαφορᾶς τοῦ ῆθους τῶν ρυθμῶν κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Δάμωνος καὶ περὶ ἄλλων τινῶν τεχνικῶν ὅρων (1). Ἦλλους δέ τινας ὅρους, ἀλλ᾽ ὀλίγους, μανθάνομεν παρ᾽ ᾿Αριστοτέλους καὶ ἄλλων. Θαρρούντως ὅμως δύναταί

τις νὰ ἰσχυρισθή ὅτι τοὺς πλείστους τῶν τεχνικῶν ὅρων, οὓς μεταχειρίζονται οἱ μεταγενέστεροι μετρικοί, παρέλαδον ἐκ τῶν καλῶν τούτων χρόνων, πολλῶν δὲ τῶν παλαιῶν τεχνικῶν ὅρων, οἴου τοῦ «κατ'
ἐνόπλιον» καὶ «κατὰ δάκτυλον», παρέλιπον νὰ κάμωσι χρῆσιν ἐν τῷ
συστήματι αὐτῶν.

5. Οἱ πρὸ τοῦ ᾿Αριστοξένου διδάσκαλοι οὐτοι τῆς μουσικῆς τέχνης ου μόνον ἀπὸ στόματος ἐδίδασκον τὴν θεωρίαν τῶν μουσικῶν τεχνών, ἀλλά τινες αὐτών καὶ συνέγραφον, οἶον περὶ Λ άσου λέγει ὁ Σουίδας «πρώτος δὲ οὖτος περὶ μουσικής λόγον ἔγραψε». Τὰ συγγράμματα όμως αὐτων τὸ μὲν ἦσαν ἐλλιπῆ, πραγματευόμενα περὶ μερών τινων μόνον της μουσικής, των δυσχερεστέρων, τὸ δὲ στοιχειώδη λίαν, άπλοῦν ὄντα τοῖς ἀπείροις βοήθημα. Ὁ πρῶτος δὲ τῶν άρχαίων θεωρητικών, ὄστις ἐπιστημονικώς καὶ συστηματικώς συνέγραψε περί πάντων τῶν μερῶν τῆς μουσικῆς τέχνης ἦτο 'Αριστόξενος ό Ταραντίνος. Ούτος πάντων τῶν συγγραφέων τῶν περὶ μουσικῆς τέχνης συγγραψάντων είχε τὸ πάλαι τὸ μέγιστον ἀξίωμα καὶ τὸ πλείστον μέρος των περί μουσικής τέχνης συγγραμμάτων των μετ' αὐτὸν συγγραφέων οὐδὲν ἄλλο ἦτο εἰμὴ ἐπιτομὴ καὶ ἀντιγραφὴ αὐτοῦ. Ὁ 'Αριστόξενος (1) έγεννήθη έν Τάραντι, ἔνθα ἀπό τινων δεκαετηρίδων περί τε την φιλοσοφίαν καὶ την μουσικήν ἐσπούδαζον οἱ Πυθαγόρειοι Φιλόλαος καὶ Εύρυτος καὶ "Αρχιππος καὶ Λύσις. Ο πατήρ αὐτοῦ Σπίνθαρος (Διογ. Λαέρτ. 2, 20. Σέξτ. Έμπειρ. πρὸς τοὺς μαθηματ. 6, σελ. 356), κατά Σουίδαν καὶ Μνασέας ὀνομαζόμενος, καταλέγεται μετὰ τοῦ Δάμωνος, Φιλοξένου, Ξενοφίλου καὶ ᾿Αριστοξένου εἰς τοὺς ἀξιολογωτάτους τῶν μουσικῶν (Αἰλιαν. περὶ ζώων ἰδιότητος 2, 11). 'Ως δε οι πολλοί των όμοτέχνων καὶ ὁ Σπίνθαρος διῆγε τὸν βίον ούχὶ ἐν τῆ αὐτῆ πόλει διατρίδων, ἀλλὰ περιπορευόμενος, καὶ ουτως έγένετο γνώριμος των κατ' αὐτὸν ἀξιολογωτάτων ἀνδρων. Καὶ έν 'Αθήναις μεν συνεγένετο τῷ Σωκράτει, ὥστε πρὸ τοῦ 399 π. χ., έν Θήβαις δὲ τῷ Ἐπαμεινώνδα, καὶ τοῦ μεγάλου δὲ πολίτου αύτοῦ 'Αργύτα φαίνεται ὅτι ἐγένετο γνώριμος. 'Ο δὲ 'Αριστόζενος ὕστερον έν τοῖς βίοις αὐτοῦ ἐποιεῖτο χρῆσιν ὅσων περὶ τοῦ βίου τοῦ ᾿Αρχύτα καὶ τῶν λοιπῶν ἀνδρῶν εἶχεν ἀκούσας παρὰ τοῦ πατρός. Πλούτ.

^{(1) «}Τρί' ἄττα ἐστὶν εἴδη, ἐξ ὧν αὶ βάσεις πλέκονται». Καὶ ἐφεξῆς· «'Αλλὰ ταῦτα μέν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ μετὰ Δάμωνος βουλευσόμεθα, τίνες τε ἀνελευθερίας καὶ ὕδρεως ἢ μανίας καὶ ἄλλης κακίας πρέπουσαι βάσεις, καὶ τίνας τοῖς ἐναντίοις λειπτέον ρυθμούς. Οἶμαι δέ με ἀκηκοέναι οὐ σαφῶς ἐνόπλιόν τέ τινα ὀνομάζοντος αὐτοῦ ξύνθετον καὶ δάκτυλον καὶ ἡρῷόν γε, οὐκ οἶδα ὅπως διακοσμοῦντος καὶ ἴσον ἄνω καὶ κάτω τιθέντος, εἰς βραχύ τε καὶ μακρὸν γιγνόμενον, καί, ὡς ἐγῷμαι, ἴαμδον καί τιν' ἄλλον τροχαΐον ἀνόμαζε, μήκη δὲ καὶ βραχύτητας προσῆπται καὶ τούτων τισὶν οἶμαι τὰς ἀγωγὰς τοῦ ποῖὸς αὐτὸν οὐχ ἦττον ψέγειν τε καὶ ἐπαινεῖν ἢ τοὺς ρυθμοὺς αὐτούς, ἤτοι ξυναμφότερόν τι· οὐ γὰρ ἔχω λέγειν. 'Αλλὰ ταῦτα μέν, ὥσπερ εἶπον, εἰς Δάμωνα ἀναδεδλήσθω· διελέσθαι γὰρ οὐ σμικροῦ λόγου· ἢ σὸ οἴει; Μὰ Δί,' οὐκ ἔγωγε».

⁽¹⁾ Πρόλ. Σουίδαν λ. Άριστόξενος. Mahne, Diatribe de Aristoxeno. R. Westphal, Metrik έχδ. 2 τόμ. 1, σελ. 33 χέ. Aristoxenos Melik und Rhythmik τόμ. 2 σελ. IV χέ.

πως δεί τὸν νέον ποιημάτων ἀχούειν 39. Περί τοῦ Σωχράτ. δαιμον. 599. Πορφύρ. παρὰ Κυρίλλω κ. Ἰουλ. 6. Διδάσκαλος δὲ τῷ ᾿Αριστοξένω εγένετο αὐτὸς ὁ πατήρ, ἔτι δὲ Λάμπρος ὁ Ἐρυθραΐος, ὃν ὁ 'Αριστόξενος ώσπερ καὶ Διονύσιον τὸν Θηβαΐον, τὸν τοῦ Ἐπαμεινώνδου διδάσκαλον έπαινεί ώς θιασώτας της καλλίστης μουσικής της των παλαιών (παρὰ Πλουτ. περὶ μουσ. 21). "Αν τὰ πρώτα μαθήματα εδιδάχθη εν τη πατρίδι αύτοῦ ενδοιάζεται, κατὰ δὲ τὸν Σουίδαν φαίνεται ότι της πρώτης μουσικής καὶ φιλοσοφικής παιδείας ήψατε 📴 Μαντινεία, ένθα ὁ πατήρ αὐτοῦ διέτριψε χρόνον τινά. Ἐπαινεϊ δὲ ο ᾿Αριστόξενος τοὺς Μαντινεῖς ὡς σώζοντας τὴν ἀρχαίαν άπλῆν μουσικήν, οἰος ἦτο καὶ ὁ Τυρταϊος ὁ ὑπὸ τοῦ ᾿Αριστοξένου ὑπερεπαινούμενος ώς ἀποδοκιμάζων τοὺς νεωτέρους διθυραμβοποιοὺς καὶ τοὺς ἀηδεϊς αὐτῶν νεωτερισμούς. Τὰ δὲ τῶν Μαντινέων ἔθιμα καὶ νόμιμα ἐπραγματεύθη ὁ ᾿Αριστόξενος ἐν ἰδίφ βιβλίφ, ὅπερ ἐπεγράφετο «τὰ Μαντινέων ἔθη». Ἐκ δὲ τῆς Πελοποννήσου ἐπανελθὼν ὁ Αριστόζενος εἰς Ἰταλίαν συνεγένετο τοῖς τελευταίοις Πυθαγορείοις (Διογ. Λαέρτ. 8, 46), Ξενοφίλφ τε τῷ Χαλκιδεῖ ἀπὸ Θράκης καὶ Φάντωνι τῷ Φλιασίφ καὶ Ἐχεκράτει καὶ Διοκλεῖ καὶ Πολυμνήστφ, Φ λιασίοις καὶ αὐτοῖς, οἴτινες ἄπαντες δ ιωχθέντες κατέφυγον εἰς 'Pήγιον, ο δε Ξενόφιλος, ο συνεγένετο καὶ εν 'Αθήναις, εγένετο ενταϋθα διδάσκαλος καὶ φίλος αὐτοῦ. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς καθαροὺς τεχνικούς ύπηρχε παρά τοῖς Πυθαγορείοις ίδία τις σπουδή τῆς μουσιχής τέχνης, έχ δὲ τής μουσιχής ἐγεννήθη φιλοσοφική τις θεωρία, ώστε φιλοσοφία και μουσική ἀπειργάζοντο εν σώμα συναφές και ἀχώριστον. Τὴν συνάφειαν δὲ ταύτην διετήρησεν ἀεὶ ἐφεξῆς ὁ ᾿Αριστόξενος καὶ περιπατητικός γενόμενος. ή δε γνώρισις των Πυθαγορείων εκράτυνε μαλλον την πρός την άρχαίαν μουσικήν ροπήν, ην παρέσχετο αὐτῷ ή ἐν Μαντινεία ἀγωγή. Κατὰ δὲ τοὺς τελευταίους χρόνους πρὸ τῆς άναβάσεως τοῦ ᾿Αλεξάνδρου εἰς τὸν θρόνον μνημονεύεται ὅτι διέτριβεν αύθις εν Πελοποννήσφ. Διέτριβε δε εν Κορίνθφ, ὅπου, ὡς αὐτὸς διηγείται, οίκείως διέκειτο πρὸς τὸν ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ 343 π.Χ. μετὰ την φυγήν ζώντα Διονύσιον τὸν τύραννον, παρ' οὐ ήκουσε διηγουμένου τὸ περὶ Δάμωνος καὶ Φιντίου διήγημα, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἱστόρησεν έν τῷ περὶ Πυθαγορείων συγγράμματι. Ἡ δὲ ἀκμὴ τοῦ ᾿Αριστοξένου, καθ' α και Σουίδας μαρτυρεῖ, πίπτει κατὰ τὴν 'Αλεξάνδρου βασιλείαν άρχομένην. *Ητο δὲ ὁ χρόνος οὐτος, καθ' ον ὁ ᾿Αριστοτέλης έκ τῆς έν Πέλλη αὐλῆς ἦλθε τὸ δεύτερον εἰς ᾿Αθήνας (τῷ 335 π. Χ.), ἔνθα μέχρι σχεδόν τῆς τελευτῆς τοῦ βίου διετέλεσεν ἐπὶ τρισκαίδεκα έτη διδάσκων έν τῷ Λυκείῳ. Ένταῦθα λοιπὸν ἀκροατής γενόμενος τοῦ ᾿Αριστοτέλους ὁ ᾿Αριστόξενος ἀπὸ Πυθαγορείου ἐγένετο περιπατητικός καὶ προσεκτήσατο τὴν πολυμάθειαν ἐκείνην, ἥτις ἰδιάζει τῷ τε ἡγεμόνι τῆς αἰρέσεως καὶ τοῖς λοιποῖς περιπατητικοῖς, διότι ήτο φιλόσοφος, ἱστορικός, ἠσγολήθη περὶ τὴν πολιτικήν, παιδαγωγικὴν καὶ φυσικήν, ἦτο μουσικός καὶ ἐπραγματεύθη τὴν ἰστορίαν καὶ έπιστημονικήν θεωρίαν τής μουσικής τέχνης περὶ πολλοῦ ποιησάμενος και την ήθικην δύναμιν αὐτης. Κατά δὲ την πολυγραφίαν ήμιλλᾶτο πρός όντιναδήποτε περιπατητικόν, διότι κατὰ Σουίδαν συνέγραψε τετρακόσια πεντήκοντα τρία βιβλία. Παρά τοῦ ᾿Αριστοτέλους παρέλαβε καὶ τὸ τῆς γλώσσσης ἀπλοῦν καὶ νηφάλιον, οὐδαμῶς δ' εἰκόνων καὶ φαντασίας μεστόν,οἱον ἦτο τὸ τῶν προτέρων αὐτοῦ διδασκάλων, των Πυθαγορείων. Καὶ ἀρχὰς δέ τινας φιλοσοφικὰς τοῦ 'Αριστοτέλους μετήνεγκεν είς τὴν μουσικὴν αύτοῦ θεωρίαν, ἐνέμεινεν ὅμως πιστός δόγμασί τισι τῶν Πυθαγορείων, ἄπερ ἀπεδοκίμαζεν ὁ ᾿Αριστοτέλης καὶ οἱ λοιποὶ περιπατητικοί.

6. Περὶ δὲ τῶν συγγραμμάτων τοῦ 'Αριστοξένου ὁ Σουίδας λέγει τὰ ἔξῆς. «συνετάξατο δὲ μουσικά τε καὶ φιλόσοφα καὶ ἱστορίας καὶ παντὸς εἴδους παιδείας καὶ ἀριθμοῦνται αὐτοῦ τὰ βιδλία εἰς υνγ΄». Τὰ συγγράμματα ταῦτα τοῦ 'Αριστοξένου κατὰ κακὴν μοῖραν ἀπώλοντο πάντα πλὴν ὁλίγων καὶ τούτων σωζομένων οὐχὶ ἀκεραίων ἀλλ' ἐν ἀποσπάσμασι μόνον. Καὶ πολλῶν μὲν γινώσκομεν μόνον τὰς ἐπιγραφάς, πολλῶν δὲ οὐδ' αὐτάς. Αἱ δὲ γνωσταὶ ἡμῖν ἐπιγραφαὶ (1) κατὰ τὰς τοῦ Σουίδα κατηγορίας κατατασσόμεναι ἔχουσιν ὧδε.

Α'. Παντός είδους.

- 1. Σύμμικτα ὑπομνήματα, τοὐλάχιστον 16 βιβλία (Φώτιος βιβλ. σελ. 176. Πορφύρ. εἰς Πτολεμ. 257).
- (1) Ταύτας συνήγαγεν ὁ Mahne (Diatribe de Aristoxeno philosopho peripatetico auctore Guilielmo Leonardo Mahne. ill. Athenaei Amstellod. cive, τὸ β΄ ἐκδοθετσα ἐν Thesaurus criticus novus sive syntagma scriptionum philologicarum variarum aevi recentioris. Editio nova cura G. H. Schaefer. Lips. 1817) καὶ ὁ Osann (Anecdoton Romanum σελ. 301 κέ.). Πρέλ. καὶ Westphal, Aristoxenos von Tarent Melik und Rhythmik τόμ β΄ σελ. ΧΙ, ὅθεν ἡμετς λαδόντες παρατιθέμεθα ἐνταῦθα.

• 2. Ίστορικὰ ὑπομνήματα (Διογ. Λαέρτ. 9, 40).

- 3. Τὰ κατὰ βραχὺ ὑπομνήματα ('Αθήν. 14 σελ. 619 e. 'Ο δὲ Πλούταρχος, περὶ τῆς 'Αλεξάνδρου τύχης σελ. 666 = Συμποσ. προδλ. l, 6 σελ. 623 c, λέγει ἀπλῶς ἐν ὑπομνήμασιν 'Αριστοξενείοις).
  - 4. Τὰ σποράδην (Διογ. Λαέρτ. 1, 107).
- 5. Συγκρίσεις. Τούτων τοῦ πρώτου βιβλίου μνημονεύει ὁ Άθή-ναιος 14, 631.
- 6. Σύμμικτα συμποτικά, ών χυρίως έν τῷ περὶ μουσικῆς βιδλίῳ τοῦ Πλουτάρχου διεσώθησαν μείζονα συνεχῆ ἀποσπάσματα, ώς ἀπέδειζεν ὁ Οὐεστφάλιος.

Β'. Φιλοσοφικά.

- 7. Πολιτικοί νόμοι, τοὐλάχιστον 8 βιβλία ('Αθήν. 14, 648 d).
- 8. Παιδευτικοὶ νόμοι, τοὐλάχιστον 10 βιβλία ('Αμμών. ἐν λ. αἰδὸς καὶ αἰσχύνη. Διογ. Λαέρ. 8, 15).
- 9. Πυθαγοφικαὶ ἀποφάσεις (Osann Anecd. Roman. σελ. 316).

Γ'. Ιστορικά.

- 10. Βίοι ἀνδρῶν (Mahne diatribe de A. 20, 25. Hieron. de viris illustr. poem. παρὰ τῷ Osann σελ. 304).— Ἐκ τούτων μνημονεύονται ίδια Πυθαγορικὸς βίος, 'Αρχύτου βίος, Σωκράτους βίος, Πλάτωνος βίος, Τελέστου βίος.
- 11. Περί τραγωδοποιών. Το πρώτον βιβλίον μνημονεύεται ύπ' 'Αμμωνίου έν λ. δύεσθαι.
  - 12. Περὶ αὐλητῶν ('Αθήν. 14, 634 d).
- 13. Περί μουσικής (τοῦ μὲν α΄ βιβλίου μνημονεύει ὁ Πλούταρχος περὶ μουσ. 15, τοῦ δὲ δ΄ ὁ ᾿Αθήν. 14, 619 d. Κατὰ τον Οὐεστφάλιον ἴσως ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ τὸ «ἐν τῷ δευτέρφ τῶν μουσικῶν» παρὰ Πλουτ. περὶ μουσ. 17 καὶ τὸ «ἐν τοῖς ἰστορικοῖς» παρὰ Πλουτ. περὶ μουσ. 16).
- 14. Πραξιδαμαντείων (πλείονα βιβλία βιβλ. α΄ παρὰ τῷ Osann, anecd. Rom. σελ. 5. Αρποκρατ. ἐν λ. Μουσαῖος).

Δ'. Μουσικά.

- 15. Περὶ μελοποιίας (πλείονα βιβλία τοῦ δ΄ βιβλίου μνημονεύει ο Πορφύριος σελ. 258).
  - 16. Περὶ τόνων (Πορφύρ. σελ. 255).
- 17. Περὶ ὀργάνων ('Αμμών. ἐν λ. κίθαρις) καὶ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς περὶ αὐλῶν καὶ ὀργάνων ('Αθην. 14, 634 d).
- 18. Περὶ αὐλῶν τρήσεως (πλείονα βιβλία τοῦ α΄ μνημ. ὁ ᾿Αθήν. 14, 634).
- 19. Περὶ τραγικῆς ὀρχήσεως (πλείονα βιβλία Μέγα Ἐτυμ. λ. σίχιννις).
- 20. Περὶ μουσικῆς ἀκροάσεως (Σχολ. Πλάτ. παρὰ Mahne σελ. 111).
  - 21. Περί χρόνου πρώτου (Πορφύρ. σελ. 255).

Πλην δὲ τῶν προμνημονευθέντων συμμίκτων συμποτικῶν (ἀρ.6) μόνον ἐκ δύο ἔτι συγγραμμάτων τοῦ ᾿Αριστοξένου σώζονται ἐν ἀντι-γράφοις μείζονα ἀποσπάσματα τῶν ἑξῆς:

- 22. της άρμονικης καί
- 23. της φυθμικής πραγματείας.
- 7. Καὶ τῆς μὲν ἀρμονικῆς πραγματείας ἡ τῆς περὶ μέλους ἐπιστήμης τὰ λελειμμένα, ἄτινα κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξεδόθησαν ἐν Λατινικῆ μεταφράσει ὑπὸ 'Αντωνίου Γογαυίνου (Aristoxeni musici antiquiss. harmonicorum elementorum libri III omnia nunc primum latine conscripta et edita ab Ant. Gogavino Graviensi. Venetiis, MDLXII) (1), εἶτα δὲ κατὰ τὸ Ἑλληνικὸν πρωτότυπον ὑπὸ τοῦ Μεουρσίου καὶ ὕστερον ὑπὸ τοῦ Μάρκου Μειδωμίου (Μείbomius) ἐν ἔτει 1652, κατὰ τὴν τελευταίαν τοῦ Οὐεστφαλίου γνώμην ἐρρύησαν ἐξ ἄλλων κατ' ἄλλους χρόνους γενομένων παραδόσεων τοῦ 'Αριστοξένου περὶ ἀρμονικῆς, ἐπιγράφει δὲ αὐτὸς οὐχὶ ὅπως μέχρι τοῦδε ἐφέροντο ἐπιγεγραμμένα «ἀρμονικῶν στοιχείων βιδλ. α΄, ἀρμ. στ. βιδλ. β΄, ἀρμ. στ. βιδλ. γ΄ », ἀλλ' «'Αριστοξένου πρώτη ἀρμονικὴ πραγματεία» (τουτέστι κατὰ τὴν πρώτην ἔκ-
- (1) Την μετάφρασιν ταύτην έξέδωκε καὶ ὁ Οὐεστφάλιος ἐν Aristox. von Tarent Τόμ. β΄.

δοσιν), εἶτα δὲ « ᾿Αριστοζένου δευτέρα ἀρμονικὴ πραγματεία», ἔπειτα « ᾿Αριστοζένου τῆς ἀρμονικῆς πραγματείας τῆς ἑξαμεροῦς τὰ στοιχεῖα» καὶ τέλος « ᾿Α. τῆς ἀρμονικῆς πραγματείας τῆς ἑπταμεροῦς τὰ στοιχεῖα». Καὶ τοσαῦτα μὲν περὶ τῶν ἐκ τῆς ἀρμονικῆς πραγματείας τοῦ ᾿Αριστοζένου σωζομένων. Περὶ τῆς ρυθμικῆς ὅμως πραγματείας τοῦ ᾿Αριστοζένου, ἥτις ἰδιαίτερον διαφέρει ἡμῖν ἐνταῦθα, καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς σωζομένων ἀποσπασμάτων ἀνάγκη νὰ διαλάδωμεν ἐφεἔῆς διὰ πλειόνων.

8. "Ήδη περὶ μέσην τὴν δεκάτην έβδόμην ἀ.Χ. έκατονταετηρίδα ὁ Φλωρεντίνος Ἰωάννης Βαπτιστής Δόνιος (Giovanni Baptista Donius, γενν. τῷ 1593, ἀποθ. τῷ 1647) ἀνεκάλυψε τὰ ῥυθμικὰ στοιχεῖα του 'Αριστοξένου έν τινι κώδικι τῆς. Οὐατικανῆς βιβλιοθήκης. Τὸ σύγγραμμα περιείγε τότε τρία βιβλία, ἦτο ὅμως πλῆρες χασμάτων. Ο Δόνιος διενοείτο να έκδώση το πρωτότυπον μετά μεταφράσεως (1), άλλα δεν έξετέλεσε την πρόθεσιν αύτου. Κατά την παρελθούσαν δε έκατονταετηρίδα ο Ἰάκωβος Μορέλλιος (Morelli), βιβλιοθηκάριος ἐν τη έν Ἐνετία Μαρκιανή βιβλιοθήκη, εύρε μικρόν μέρος τοῦ συγγράμματος τούτου ἔν τινι Ἐνετικῷ κώδικι. Λαθών δὲ καὶ τοῦ Οὐατικανοῦ χώδιχος τοῦ Δονίου ἀντίγραφον, ὅστις τότε δὲν περιεῖχε πλέον τρία βιβλία, άλλὰ μόνον μέρος τοῦ δευτέρου, όλίγας δὲ μόνον σελίδας πλείονας τοῦ Ἐνετικοῦ κώδικος, ἐξέδωκε τὸ ἀπόσπασμα τοῦ 'Αριστοξένου μετ' ἄλλων ἀνεκδότων τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης ὑπὸ την έπιγραφήν «Aristidis oratio adversus Leptinem, Libanii declamatio pro Socrate, Aristoxeni rhythmicorum elementorum fragmenta ex bibliotheca Veneta d. Marci nunc primum edidit Jacob Morellius, Venetiis 1785 ». Είς τὸν ᾿Αριστόξενον δὲ προσέθηκεν ο Μορέλλιος παράλληλα χωρία έκ τινος ρυθμικού συγγράμματος του Βυζαντίνου Μιχαήλ του Ψελλου, ὅπερ ώσαύτως ἐν τῆ Μαρκιανῆ ηύρίσκετο βιβλιοθήκη, ἐπεγράφετο δὲ «Μιχαήλ τοῦ Ψελλοῦ προλαμβανόμενα είς την ρυθμικήν έπιστήμην». "Υστερον δ' έκ τινος ἐν Μοναχίφ κειμένου χειρογράφου λαβών ὁ Γ. Έρμαννὸς διὰ τοῦ Θιρσχίου (Thiersch) ἀπόγραφον τῶν προλαμβανομένων του Ψελλου δεν εξέδωκεν αυτός, υπολαδών αυτό ώς άχρηστον, άλλ' υστερον έποιήσατο χρησιν του αύτου απογράφου του Θιρσγίου ό 1ούλιος Καϊσαρ ἐκδοὺς αὐτὸ ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ 'Ρήνου (Rhein. Mus. N. F. τόμ. I, σελ. 620 κέ.). Τὰ προλαμδανόμενα τοῦ Ψελλοῦ φαίνονται εἰλημμένα κατ' ἐπιτομὴν ἐκ τῶν ῥυθμικῶν στοιχείων τοῦ 'Αριστοξένου σχεδὸν αὐτολεξεί, ὅσον δύναταί τις νὰ εἰκάση παρα-βάλλων τὰ τοῦ Ψελλοῦ πρὸς τὰ σωζόμενα τοῦ πρωτοτύπου. Θθεν κατ' ἀναλογίαν τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ δεχθῶμεν καὶ περὶ τῶν λοιπῶν οὐσιωδῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Ψελλοῦ, ἄτινα δὲν ἔχουσιν ἀνάλογα ἐν τῷ σωζομένω πρωτοτύπω.

9. Ἡ οἰκονομία τῆς ὕλης ἐν τοῖς ρυθμικοῖς στοιχείοις τοῦ ᾿Αριστοξένου ήτο πιθανώτατα ή αὐτή που καὶ παρ' 'Αριστείδη τῷ Κοϊντιλιανώ. "Οσον δηλαδή δύναταί τις νὰ εἰκάση ἐκ τῆς παρ' Αριστείδη διαιρέσεως της ρυθμικής και έκ των σωζομένων άποσπασμάτων των τοῦ ᾿Αριστοξένου ρυθμικῶν στοιχείων καὶ ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς λεγομένων, εύρίσκεται ώς πάνυ πιθανόν ὅτι ὁ ᾿Αριστόξενος τὴν περὶ ἡυθμῶν πραγματείαν διήρει, ὅπως καὶ ὁ ᾿Αριστείδης, εἰς πέντε κύρια μέρη, ὧν το μὲν πρῶτον διελάμδανε περί χρόνων, το δὲ δεύτερον περί τῶν ποδικῶν διαφορῶν, τὸ δὲ τρίτον περὶ ἀγωγῆς ρυθμικῆς, τὸ δὲ τέταρτον περί μεταβολών, τὸ δὲ πέμπτον περί ρυθμοποιίας. Καὶ περί μέν τοῦ πρώτου μέρους, ήτοι περί τῶν χρόνων, ἐπραγματεύετο ἐν τῷ πρώτῳ βιδλίῳ τῶν ῥυθμικῶν στοιχείων, περὶ δὲ τῶν ποδικῶν διαφορών έν τῷ δευτέρφ βιβλίφ. Περί των λοιπών όμως τριών μερων, τουτέστι περὶ ἀγωγῆς ρυθμικῆς, περὶ μεταβολῆς ρυθμικῆς καὶ περὶ ρυθμοποιίας, δὲν φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἐπραγματεύετο ὁ ᾿Αριστόξενος έν τῷ αὐτῷ δευτέρῳ βιβλίω, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι τῷ δευτέρω έπεφέρετο καὶ τρίτον, ἐν ικ ἐπεραίνετο ὁ περὶ τούτων λόγος. Εἰδικώτερον δὲ τὸ μὲν πρώτον μέρος περιελάμβανε πλην τοῦ λόγου περὶ χρόνων καὶ εἰσαγωγήν τινα, οἵαν τὴν παρ' Αριστείδη, ἐκτενεστέραν ομως, διαλαμβάνουσαν περί των διαφόρων φύσεων του ρυθμου, περί των αἰσθητηρίων, δι' ών νοεῖται ὁ ρυθμός, περὶ τῆς φύσεως τοῦ έν ταϊς μουσικαϊς τέχναις ρυθμιζομένου καὶ ίδία περὶ τῆς δυνάμεως τῶν στοιχείων (φωνηέντων καὶ συμφώνων) καὶ τῶν συλλαδῶν. Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν δὲ ταύτην έν τῷ περὶ χρόνων λόγῳ ἐπραγματεύετο εἰδικώτερον, ώς μανθάνομεν παρὰ τοῦ Αριστείδου, περὶ τοῦ πρώτου χρόνου ώς μέτρου τοῦ ρυθμοῦ, ἐν ιροί προ αὐτοῦ ρυθμικοὶ ἐλάμβανον ώς μέτρον την συλλαδήν και την βάσιν (1), εἶτα δὲ περὶ χρόνων συν-(1) Πρόλ. 'Αριστοτ. Μεταφ. 13, 1, ένθα περὶ ἐλαχίστων μέτρων τον λόγον ποιού-

⁽¹⁾ Πρόλ. Δόνιον, de praestantia musicae veteris 1647, έν τοῖς μουσιχοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ (opera musica) τόμ. α΄ σελ. 136 καὶ 190.

θέτων, περί χρόνων έρρύθμων, ρυθμοειδών και άρρύθμων, περί χρόνων άπλων ήτοι ποδικών και πολλαπλών ήτοι ρυθμοποιίας ίδίων. Τὸ δὲ δεύτερον μέρος, τὸ περὶ ποδῶν, διήρει ὁ ᾿Αριστόξενος εἰς έπτὰ κεφάλαια, ὧν τὸ μὲν α΄ διελάμβανε περὶ τῆς κατὰ μέγεθος διαφορᾶς τῶν ποδῶν, τὸ δὲ ၆΄ περὶ τῆς κατὰ γένος διαφορᾶς, τὸ δὲ γ΄ περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν ῥητῶν καὶ ἀλόγων ποδῶν, τὸ δὲ δ΄ περὶ τῆς τῶν άσυνθέτων καὶ συνθέτων, τὸ δὲ ε΄ περὶ τῆς κατὰ διαίρεσιν, τὸ δὲ ς΄ περί τῆς κατά σχῆμα, τὸ δὲ ζ΄ περὶ τῆς κατ' ἀντίθεσιν διαφορᾶς τῶν ποδών. 'Ωσαύτως διήρει καὶ ὁ 'Αριστείδης διαφέρων τοῦ 'Αριστοξένου μόνον κατὰ τοῦτο ὅτι, ἐν ι، ὁ ι ᾿Αριστόξενος προέταττε τὴν των έητων και άλόγων ποδών διαφοράν της των άσυνθέτων και συνθέτων, αὐτὸς ἐποίει τἀνάπαλιν. Ἐκ τῆς ὁμοιότητος δὲ ταύτης δικαιούμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι καὶ ἐν τῷ πρώτῳ μέρει ὁ ᾿Αριστόξενος πραγματευόμενος περί τῶν χρόνων διήρει αὐτοὺς κατά τὸν αὐτὸν καὶ ο 'Αριστείδης τρόπον, ώς δηλαδή εἔρηται. Έκ μέν λοιπόν τοῦ πρώτου μέρους ή, όπερ ταὐτό, ἐκ τοῦ πρώτου βιβλίου τῶν ρυθμικῶν στοιχείων δεν διεσώθησαν είμη όλίγα μόνον ἀποσπάσματα. Έν δε τοῦ δευτέρου βιβλίου σφζεται μικρὸν ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, ἐν ἡ πρῶτον μὲν γίνεται ἀνακεφαλαίωσίς τις τῶν περὶ χρόνων έν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ εἰρημένων, εἶτα δὲ ἄρχεται ἐκτενης περὶ ποδών καὶ ποδικών διαφορών λόγος, άλλὰ διακόπτεται ἐν τῷ μέσφ τοῦ πρώτου κεφαλαίου τοῦ πραγματευομένου περὶ τῆς κατὰ μέγεθος διαφοράς. Το δε τέλος του κεφαλαίου τούτου εύρίσκεται έν τινι επιτομή του Ψελλου 3 12 και έν τῷ Παρισίνω ἀποσπάσματι 3 11. Έκ δὲ του δευτέρου κεφαλαίου, όπερ έπραγματεύετο περί τῶν διαφόρων ποδικών γενών, σώζονται μόνον τρία ἀποσπάσματα παρὰ Ψελλῷ 🖇 9, 11, 10. Έχ δὲ τῶν λοιπῶν κεφαλαίων περὶ τῶν λοιπῶν ποδικῶν διαφορών οὐδὲν ἐκ τῶν ῥυθμικῶν στοιχείων τοῦ ᾿Αριστοξένου σώζεται. Πολύτιμον δε άναπλήρωσιν τοῦ τετάρτου κεφαλαίου περί άσυνθέτων καὶ συνθέτων ποδών παρέχεται ἡμῖν ὁ ᾿Αριστείδης, ὅστις ἐν τῷ περὶ τούτων λόγφ εἶνε διεξοδικώτερος ἢ ἀλλαχοῦ. Περὶ δὲ τὤν τριών τελευταίων ποδικών διαφορών οὐδὲν λέγει ὁ ᾿Αριστείδης πρὸς έξήγησιν. 'Ωσαύτως ἀπώλετο καὶ τὸ ἐπίλοιπον μέρος τῶν ρυθμικῶν στοιχείων τοῦ 'Αριστοξένου τὸ πραγματευόμενον περὶ τῶν ἄλλων μενος λέγει «οίον εν άρμονία δίεσις... εν δε ρυθμοίς βάσις και συλλαθή». Ψελλ. προλαμό. § 1.

τριών μερών, τουτέστι τῆς ἀγωγῆς, τῆς μεταδολῆς καὶ τῆς ρυθμόποιίας, ὅσα δὲ περὶ τῶν μερῶν τούτων λέγει ὁ ᾿Αριστείδης εἶνε συντομώτατα. Καὶ περὶ μὲν τῆς μεταδολῆς οὐδὲν παρὰ τοῦ ᾿Αριστοξένου μανθάνομεν οὐδ᾽ ἄλλοθέν ποθεν, περὶ δὲ τῆς ἀγωγῆς εὑρίσκονταί τινα ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Πορφυρίου διασωθέντι ἀποσπάσματι περὶ τοῦ
πρώτου χρόνου καὶ ἐν τοῖς ἀρμονικοῖς τοῦ ᾿Αριστοξένου ἐν σελ. 34
Μείδ. Πλείονας εἰδήσεις ἔχομεν ἀναφερομένας εἰς τὴν ρυθμοποιίαν.
Ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ τὸ παρὰ Ψελλῷ § 8 ἀπόσπασμα.

10. Το σωζόμενον μέρος των ρυθμικών στοιχείων του 'Αριστοξένου πολλά παρέσχε πράγματα τοῖς νεωτέροις ἐξηγηταῖς αὐτοῦ, έδέησε δὲ πολλοὶ τῶν ἀρίστων φιλολόγων, οἶος ὁ G. Hermann, ὁ A. Boeckh, & Feussner, & Caesar, & Bartels, & Rossbah xal Westphal, ὁ Weil καὶ ἄλλοι πλεῖστον νὰ πονήσωσιν, ὁλόκληρος δὲ σχεδόν νὰ παρέλθη έκατονταετηρίς, μέχρις οὖ τέλος κατορθωθη ἡ πλήρης καὶ όριστικὴ έρμηνεία τῶν όλίγων τούτων σελίδων. Έμπόδιον δε μέγιστον ήσαν πολλοί τεχνικοί ὅροι, ὧν ή σημασία, ἐφ' ἡς μετεχειρίζετο αὐτοὺς ὁ ᾿Αριστόξενος, δὲν ἡδύνατο εὐκόλως νὰ ἐξακριδωθῆ ούτε έχ της συνεχείας του λόγου ούτε έχ της παρά τοις ύστερον μετρικοῖς χρήσεως. Τοιοῦτοι μάλιστα ἦσαν οἱ ἑξῆς ῥυθμός, σημεῖον, πούς, ποὺς ἀσύνθετος καὶ σύνθετος, δακτυλικός, ἰαμβικός, παιωνικός, ἐπίτριτος, τριπλάσιος, διαίρεσις, σχήμα, ἀλογία. Ἡ ὁριστική δὲ έρμηνεία των όρων τούτων και καθόλου του ρυθμικου άποσπάσματος τοῦ ᾿Αριστοξένου ὀφείλεται κατὰ τὸ μέγιστον μέρος εἰς τοὺς ἀτρύτους πόνους του 'Ροσδαγίου και Ούεστφαλίου και μάλιστα είς τὴν εύφυίαν καὶ ἐπιμονὴν τοῦ τελευταίου. Τῶν πολλῶν ὅμως καὶ μακρῶν πόνων και μόχθων ύπὲρ τῆς έρμηνείας τοῦ ρυθμικοῦ τούτου ἀποσπάσματος τοῦ ᾿Αριστοξένου ἀνάλογον ὑπῆρξε καὶ τὸ κέρδος, διότι ἀπεδείχθη ὅτι ἐν ταῖς ὀλίγαις ταύταις σελίσιν ὑπεκρύπτετο πλουσιώτατος θησαυρὸς έξαρχῶν εἰς ἀνοιχοδόμησιν τοῦ μεγίστου μέρους τῶν θεμελιωδών ρυθμικών νόμων, ούς μεταχειρίζονται οί παλαιοί ποιηταί έν τῆ συνθέσει τῶν ποιημάτων αὐτῶν. Διότι κατ' ἀγαθὴν τύχην ἐκ των ρυθμικών στοιχείων τοῦ Αριστοξένου διεσώθη οὐχὶ ἡ ἀρχή, ήτις ήσχολεῖτο περὶ τὴν ἐξήγησιν κοινῶν καὶ τετριμμένων ρυθμικῶν ὅρων, οὐδὲ μέρος τι,ἐν ῷ ἐγίνετο πλατυτέρα τις ἀνάπτυξις τῶν καθ' ἕκαστα κεφαλαίου τινός, άλλα τὸ μέρος τὸ πραγματευόμενον περὶ τῶν οὐσιωδεστάτων της ρυθμικής, περί ποδών δηλαδή καί των ποδικών σιαφορών. Έξ όσων δὲ ὁ ᾿Αριστόξενος προλαμβάνων ἡ ἀνακεφαλαιῶν ἢ ἄλλως ἐν τῷ μεταξὺ παρεμβάλλων λέγει ἐνταῦθα, μανθάνομεν πολλά καὶ εἰς τὰ ἄλλα τῆς ρυθμικῆς μέρη ἀνήκοντα καὶ καθόλου πολλώ πλείονα η όσα έδικαιουτό τις να περιμένη έκ του σφζομένου ἀποσπάσματος. "Αν ἐσώζοντο ἀκέραια τὰ ρυθμικὰ στοιχεῖα τοῦ ᾿Αριστοξένου, τὸ ἐκ τούτων κέρδος ὑπὲρ τῆς μετρικῆς θὰ ἦτο βεβαίως πολλῷ μετζον, άλλὰ καὶ ἡ ὑπάρχουσα ὕλη εἶνε ίκανὴ νὰ διδάξη ήμᾶς τοὐλάχιστον τὰ οὐσιωδέστατα στοιχεῖα, ήτοι τὰς θεμελιώδεις άρχὰς τῆς ρυθμικῆς. Εἶνε δὲ ἡμῖν ἡ γνῶσις τούτων πολυτιμοτάτη και πολλαχώς χρήσιμος, πρώτον μέν διότι δύνανται να χρησιμεύσωσιν ώς άσφαλή θεμέλια του μεγίστου μέρους της μετρικής έπιστήμης, εἶτα δὲ ὡς κριτήριον τῆς τε παλαιᾶς μετρικῆς παραδόσεως και της νεωτέρας μετρικής θεωρίας. Πρός ταύτας δηλαδή ώς πρὸς λυδίαν λίθον βασανιζομένη πᾶσα τῶν παλαιῶν ἢ νεωτέρων μετρικών δόξα έλέγγεται όρθη μέν, αν συμφωνή πρός αὐτάς, ήμαρτημένη δέ, ἄν διαφωνή. Εἶνε δὲ αἱ θεωρίαι αὖται τοῦ ᾿Αριστοξένου άξιαι τοιαύτης πίστεως και τιμής ώς θεωρίαι άνδρός, ὅστις περὶ τῶν ρυθμών των παλαιών ποιητών μαρτυρεί ώς αυτόπτης ή μαλλον ώς αὐτήκοος μάρτυς, έξηπίστατο δὲ ἀκριδέστατα θεωρητικῶς τε καὶ πρακτικώς την μουσικήν τέχνην, καὶ ὀξύτατος ών παρατηρήτης τὰς φιλοσοφικάς αύτου κατηγορίας έστήριζεν έπὶ τῶν πραγμάτων καὶ ούχὶ ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ φαντασίας, ώς τινες τῶν νεωτέρων οἱ περὶ τὸν Λέρσιον (Lehrs) φρονούσιν, οὐγὶ πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ ᾿Αριστοξένου λεγόμενα ώς πραγματικά ἀποδεγόμενοι. Τούναντίον ὀρθοτέρα φαίνεται ή γνώμη τῶν περὶ τὸν Οὐεστφάλιον, ὅτι ὁ ᾿Αριστόξενος ἐν τοῖς ῥυθμικοῖς στοιχείοις δὲν παρείχετο νέους ρυθμικούς νόμους, ὅσπερ οὐδ' έν τῆ ἀρμονικῆ νέους ἀρμονικούς, ἀλλ' ἐπραγματεύετο ἀπλῶς τὰ ὑπὸ τῆς χρήσεως τῆς τέχνης πεπορισμένα, ἄπερ καὶ προτοῦ εἰ μὴ εἶχον γραφή, αλλά τουλάγιστον έδιδάσκοντο από στόματος έν ταῖς μουσικαϊς σχολαῖς, τὸ δὲ ἴδιον, ὅπερ προσέθηκεν ὁ ᾿Αριστόξενος, ἦτο ὅτι διεπειράθη άμα νὰ πραγματευθή ἐπιστημονικώτερον καὶ συστηματικώτερον τοὺς ὑπὸ τῆς τέχνης πεπορισμένους ρυθμικοὺς νόμους, ἀνερευνών την φυσιν τοῦ ρυθμοῦ καθ' ὅλου καὶ ἐν τοῖς καθέκαστα καὶ πάντων λόγον διδούς.

11. Τὰ ρυθμικὰ στοιχεῖα δὲν ἦσαν τὸ μόνον περὶ ρυθμικῆς σύγγραμμα τοῦ ᾿Αριστοξένου διότι παρὰ Πορφυρίφ (εἰς Πτολεμαῖον

σελ. 255) σώζεται μικρόν τι ρυθμικόν ἀπόσπασμα ἔκ τινος συγγράμματος τοῦ ᾿Αριστοξένου «περὶ τοῦ πρώτου χρόνου». Ὁ Οὐεστφάλιος όμως εἰκάζει ὅτι τὸ σύγγραμμα τοῦτο οὕτε μέρος τῶν ῥυθμικῶν στοιχείων ἦτο, διότι ἔνθα τῶν ρυθμικῶν στοιχείων γίνεται λόγος περὶ τοῦ πρώτου χρόνου οὐδὲν λείπει, οὐδὲ ἴδιον καὶ αὐτοτελὲς σύγγραμμα, διότι τὸ θέμα τοῦτο δὲν ἦτο ἱκανὸν ὥστε νὰ γράψη ἴδιον σύγγραμμα. Ο Αριστόζενος διαλέγεται ένταϋθα πρὸς δεύτερον πρόσωπον άνασκευάζων την κατηγορίαν, ην «τις των ἀπείρων μεν μουσικής, έν δὲ τοῖς σοφιστικοῖς λόγοις καλινδουμένων» εἶχε κατηγορήσας κατ' αὐτοῦ εἰπόντος ἐν τοῖς ρυθμικοῖς στοιχείοις ὅτι ὁ πρῶτος χρόνος, εἰς ὃν παν ρυθμικόν μέγεθος ανάγεται, εἶνε ἄπειρος, ἀόριστος δῆλον ὅτι τὸ μέγεθος ήτοι τὴν διάρχειαν, καὶ ἀποδειχνύων ὅτι παραλογίζονται οί έντεῦθεν συλλογιζόμενοι ὅτι ἡ ρυθμικὴ ἐπιστήμη τὸ ἄπειρον ἤτοι ἀόριστον ὑπόθεσιν ἔχουσα εἶνε καὶ αὐτὴ ἀόριστος, ὥστε οὐχὶ ἀκριβὴς έπιστήμη. Έντεῦθεν λοιπὸν καὶ ἐξ ἄλλων τεκμηρίων εἰκάζει ὁ Οὐεστφάλιος ὅτι ἡ περὶ τοῦ πρώτου χρόνου αὕτη πραγματεία ἦτο μέρος τῶν συμμίκτων συμποτικῶν (πρβλ. 'Αθήν. ΙΔ΄, 638 Α), συγγράμματος του 'Αριστοζένου πάνυ άξιολόγου, ὅπερ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου (« ὅτι οὐδὲ ζῆν ἐστιν ἡδέως κατ' Ἐπίκουρον » 13, 4) συμπόσιον καλείται. Περιείγον δε τὰ σύμμικτα συμποτικά διαλόγους τοῦ 'Αριστοξένου πρός τοὺς όμιλητὰς καὶ φίλους αὐτοῦ, ἐν οἶς ἐπραγματεύετο περί τῆς τότε καταστάσεως τῆς μουσικῆς καὶ τῆς διαφορᾶς αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἀρχαίας, ἡς αὐτὸς ἦτο θιασώτης, εἶτα δὲ περὶ πολλῶν ἰδίων ζητημάτων της άρμονικής, ρυθμικής καὶ μετρικής, οίον περί μεταδολών (1), περὶ τῶν χωρῶν τοῦ δακτυλικοῦ έξαμέτρου (2), περὶ τοῦ κρητικού διτροχαίου (3), περί τῆς διαιρέσεως τῶν γραμμάτων (4) καί άλλων. Τοῦ συγγράμματος τούτου σώζονται μόνον ἀποσπάσματά τινα διασωθέντα ύπ' άλλων συγγραφέων (5), μάλιστα δὲ ἐν τῷ περὶ μουσικής συγγράμματι, ὅπερ ἀπεδόθη μὲν εἰς τὸν Πλούταρχον, ὁ δὲ Οὐεστφάλιος νομίζει ὅτι εἶνε ἀπαρχαὶ Πλατωνικοῦ τινος μουσικοῦ, οστις νέος ἔτι ὤν δὲν τολμικ νὰ γράψη τι ἴδιον, ἀλλὰ καταφεύγει εἰς

⁽⁴⁾ Πρόλ. Πλούτ. ὅτι οὐδὲ ζῆν κτλ. 13, 4. «ἐν δὲ συμποσίω Θεοφράστου περὶ συμφωνιών διαλεγομένου καὶ 'Αριστοξένου περὶ μεταδολών».

⁽²⁾ Mar. Victor. 2514 xai 2506.

⁽³⁾ Σχολ. Ήφαιστ. σελ. 173.

 ⁽⁴⁾ Διονόσ. 'Αλικ. περὶ συνθ. ἀνομ. 14.
 (5) Πρόλ. 'Αθήν. μν. χωρ. καὶ Θεμίστιον λόγ. 33, σελ. 364 Hard.

συγγράμματα προγενεστέρων, έξ ων έκλέγων καὶ συναρμόττων συγγράφει τὰ ἐαυτοῦ. Τὸ περὶ μουσικῆς δηλαδή τοῦτο σύγγραμμα διαιρεϊται εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ μὲν πρῶτον περιέχει τὸν λόγον μουσιχοῦ τινος Λυσίου ὀνομαζομένου, τὴν Ιστορίαν τῆς μουσικῆς έξ ἀρχῆς μέχρι Κρέξου, Τιμοθέου καὶ Φιλοξένου διὰ βραχέων πραγματευομένου, - έχορηγήθη δὲ ταῦτα ὁ συγγραφεύς ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν ἐν μουσική του 'Ηρακλείδου καὶ ἱστορικοῦ τινος συγγράμματος περὶ μουσικής τοῦ ᾿Αριστοζένου, — τὸ δὲ δεύτερον περιέχει τὸν λόγον τοῦ νέου Σωτηρίχου, μαθητοῦ τοῦ Λυσίου, ὅστις περὶ τὴν μουσικὴν ἄμα καὶ φιλοσοφίαν ἐσπούδαζεν. Έχορηγήθη δὲ ἄπαν τὸ μέρος τοῦτο ὁ συγγραφεύς πλήν όλιγίστων έκ τῶν συμποτικῶν τοῦ ᾿Αριστοξένου, αὐτολεξεὶ μάλιστα πολλὰ ἀπογραφόμενος, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ πλαγίου λόγου, ώστε όσα λέγονται έν τῷ δευτέρφ τούτφ μέρει περὶ της άρχαίας ρυθμοποιίας καὶ μελοποιίας πρέπει νὰ ὑποληφθώσιν ὡς αύτοῦ τοῦ ᾿Αριστοξένου λόγοι καίπερ πολλὰς ὑποστάντες ἐπιτομὰς καὶ μεταθέσεις.

12. Έχ δὲ τῶν διασωθέντων ἀποσπασμάτων τῶν συμμίκτων συμποτικῶν γίνεται δήλη ἡ ὑπὲρ τῆς μουσικῆς πρακτικὴ ἐνέργεια τοῦ ᾿Αριστοξένου, περὶ ἡς δὲν εἶνε ἀνοίκειον νὰ εἴπωμεν ἐνταῦθα διὰ βραχέων. Ἐν τοῖς κατ ᾿Αριστόξενον χρόνοις ἡ μουσικὴ τῶν Ἑλλήνων εἶχε διαφθαρῆ ἐκ τῶν καινοτομιῶν τοῦ Φιλοξένου καὶ Τιμοθέου καὶ ἐκ τῶν μονωδιῶν τοῦ θεάτρου, ὥστε εἶχεν ἀποδάλη μὲν ὅλως τὸ παιδευτικόν, καταστῆ δὲ ὅλως θεατρική. Ἡ ἀρχαία καλὴ μουσική, ἡ τοῦ Πινδάρου, Αἰσχύλου, Σιμωνίδου, Πρατίνου καὶ Φρυνίχου οὐ μόνον δὲν ἤρεσκε πλέον τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ κὰὶ λήθη εἶχε καταλαδοῦσα αὐτήν. Ἐν ἡ πρότερον ἐπρωταγωνίστει μὲν ἡ ποίησις, ἐδευτεραγωνίστει δὲ ἡ μουσική, ἤδη ἐγένετο τὸ ἀνάπαλιν. Ὁ ᾿Αριστόξενος λοιπὸν ὑπεδέξατο τὸν ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας μουσικῆς ἀγῶνα, πειρώμενος νὰ ἐνσταλάξη τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς καὶ φίλοις τὸν πρὸς αὐτὴν ἔρωτα καὶ ἐπικελεύων νὰ ἔχωτι μόνα παραδείγματα τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους μελικούς (1). ᾿Αρχόμενος δὲ τοῦ λόγου ἐν τοῖς συμμίκτοις συμποτισ

(1) Θεμίστ. λόγ. 33, σελ. 364 Hard. « 'Αριστόξενος ό μουσικός θηλυνομένην ήδη την μουσικήν ἐπειράτο ἀναρρωνύναι αὐτός τε ἀγαπών τὰ ἀνδρικώτερα των κρουμάτων καὶ τοῖς μαθηταῖς ἐπικελεύων τοῦ μαλθακοῦ ἀφεμένους φιλεργεῖν τὸ ἀρρενωπὸν ἐν τοῖς μέλεσιν. 'Επειδή οὖν τις ἤρετο τῶν συνήθων, τί δ' ἄν μοι γένοιτο πλέον ὑπεριδόντι μὲν τῆς νέας καὶ ἐπιτερποῦς ἀοιδῆς, τὴν δὲ παλαιὰν διαπονήσαντι, ἄση, φησί, σπανιώτερον ἐν τοῖς θεάτροις, ὡς οὐχ οἶόν τε ὄν πλήθει τε ἄμα ἀρεστὸν εἶναι καὶ ἀρχαῖον τὴν ἐπι-

κοῖς ἔφερε παράδειγμα τοὺς τὴν ἐν τῆ Μεγάλη Ἑλλάδι πόλιν Παῖστον την πρίν Ποσειδωνίαν οἰκοῦντας, οἴτινες διὰ τοὺς προσοικοῦντας βαρβάρους ἐγένοντο καὶ αὐτοὶ βάρβαροι καὶ οὐ μόνον τὰ Ἑλληνικὰ έθη καὶ τὴν Ἑλληνικὴν φωνὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα αὐτῶν ἀπέμαθον, καὶ ὅμως ἄπαζ ἑκάστου ἔτους ἐτέλουν μνημόσυνα τῆς ἀρχαίας Έλληνικής καταστάσεως, ήτις ήδη ἦν ἀπολωλυῖα, καὶ διελύοντο οἴκαδε κλαίοντες καὶ θρηνοῦντες ώσαύτως, ἔλεγεν ὁ ᾿Αριστόξενος πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ έταίρους, καὶ ἡμεῖς, ἐπειδὴ τὸ θέατρον όσημέραι μάλλον μάλλον βαρδαροῦται καὶ ἡ μουσικὴ τέχνη τῷ πλήθει χαριζομένη κινδυνεύει παντάπασι να διαφθαρή, άγε τελέσωμεν μνημόσυνα τῆς ἀρχαίας μουσικῆς. Τοῦτον τὸν ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας μουσικής άγωνα ήγωνίσατο πρότερον καὶ ὁ ᾿Αριστοφάνης τὴν τοῦ Εὐριπίδου μουσικήν τέχνην καταπολεμών, ώσπερ ο 'Αριστόξενος την σκηνικήν μουσικήν, την αὐτην δηλον ὅτι οὖσαν, διότι ὁ Εὐριπίδης τὰς τῆς σκηνῆς μονωδίας κατέστησε κέντρον πάσης τῆς τραγωδίας. "Οθεν καὶ ὁ 'Αριστόξενος παράδειγμα τῆς τραγικῆς μούσης προδάλλεται τὸν Αἰσχύλον καὶ Φρύνιχον, οὐχὶ δὲ τὸν Εὐριπίδην καὶ Σοφοκλέα, διότι καὶ ὁ Σοφοκλής ἠοπάσατο, καίτοι μετριώτερόν πως, τὸν νέον τοῦ Εὐριπίδου τρόπον, ὡς μαρτυροῦσιν αὶ μονφδίαι τῶν Τραχινίων, του Φιλοκτήτου καὶ του ἐπὶ Κολωνῷ Οἰδίποδος. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ᾿Αριστόξενος λέγει τὸν Σοφοκλέα διαρρήδην καινοτόμον ὡς πρῶτον τῶν ᾿Αθηναίων τεχνιτῶν εἰσαγαγόντα τὴν Φρυγιστὶ μελοποιίαν είς τὰ ἴδια ἄσματα, τουτέστι τὰς σκηνικὰς μονφδίας (1). Είτα δὲ φιλορρύθμους καλῶν ὁ ᾿Αριστόξενος τοὺς παλαιοὺς τεχνίτας (2) ἀποβλέπει εἰς τὴν ρυθμικὴν ποικιλίαν τῶν τοῦ Αἰσχύλου χορικῶν πολλῷ πλείονα οὖσαν τῶν τοῦ Εὐριπίδου καὶ Σοφοκλέους μονοτόνων καὶ ἐκ μόνων σχεδόν των λογχοιδικών μέτρων συγκειμένων χορικών. Μαχόμενος δὲ ὁ ἀριστόξενος πρὸς τὴν τοῦ Εὐριπίδου καὶ Σοφοκλέους σκηνικήν μουσικήν μάχεται άμα καὶ πρός τὸν συγγένη ταύτης νέον τρόπον της νομικής και διθυραμβικής μούσης, ον ο Τιμόθεος και Φιλόξενος είς τὸν κολοφῶνα προήγαγον. Πρὸς δὲ τοὺς τὸν νέον τοῦτον

στήμην. 'Αριστόξενος μὲν οὖν καὶ ταῦτα ἐπιτήδευσιν μετιών δημοτικήν παρ' οὐδὲν ἐποιεῖτο δήμου καὶ ὄχλου ὑπεροψίαν. Καὶ εἰ μὴ ὑπάρχοι ἄμα τοῖς τε νόμοις τῆς τέχνης ἐμμένειν καὶ τοῖς πολλοῖς ἄδειν κεχαρισμένα, τὴν τέχνην είλετο ἀντὶ τῆς φιλανθρωπίας».

^{(1) &#}x27;Αριστόξενος έν βίω Σοφοκλέους.

τρόπον φιλεργούντας λυρικούς άντιτάττει ώς παραδείγματα δόκιμα τὸν Πίνδαρον, Πρατίναν καὶ Σιμωνίδην. Συνελόντι δ' είπεῖν τὴν περὶ τὰ Μηδικὰ μοῦσαν προβάλλεται ὁ ᾿Αριστόξενος, καθάπερ καὶ ὁ ᾿Αριστοφάνης, οἱον παράδειγμα εἰσαεί. Τῆς παλαιᾶς ὅμως ταύτης μούσης έν τοις κατ' 'Αριστόξενον χρόνοις οι πολλοί, ώς εἴπομεν, εἶχον άπαλλοτριωθή, ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ τοῦ Αἰσχύλου δράματα ἐγένοντο υστερον τη νεωτέρα μούση υποτελή, διότι ουκέτι έδιδάσκοντο ώς εἶχον, άλλὰ correcta, ώς λέγει ο Κοϊντιλιανός (1), τουτέστι διεσκευασμένα, νέων μελών παρεμβαλλομένων, οἶα εἶνε τὰ τοῦ Προμηθέως. Ένιοι όμως των κατ' Αριστόξενον μουσικών ἐσπούδαζον ἔτι περὶ την καλλίστην μουσικήν καὶ ἐκ τῆς ἀπωλείας διέσωζον αὐτήν. Τούτοις καὶ ὁ ᾿Αριστόξενος όμολογῶν πειρᾶται καὶ πρακτικῶς, διδάσκων τε καὶ συγγράφων, νὰ καθοδηγήση μέν πάλιν πρὸς τὴν δόκιμον έκείνην μουσικήν, να άντιπράξη δὲ πρὸς τὴν ήδη ἀπὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἀρξαμένην διαφθοράν αὐτῆς. Παράδειγμα δὲ ἔχων Τελεσίαν τὸν Θηδαῖον ἔλεγεν ὅτι, ὅταν τις ἄπαξ ἐκ παιδὸς ἐν τῆ καλῆ μουσική άνατραφή, καὶ τοῦ νεωτέρου γένους αὐτής ὕστερον διαπειραθείς θέλει ὑπερτερή τῶν ἄλλων μελοποιῶν τῶν μὴ ἀνατραφέντων έν τη δοκίμω μουσική (2) οία δη και νον συμβαίνει να λέγωσι περί της νεωτέρας μουσικής οἱ δοκιμώτεροι τῶν διδασκόντων αὐτήν, ἀποδοκιμάζοντες μέν την νεωτέραν την καθ' ήμας, καλλίστην δέ ύπολαμβάνοντες την παλαιοτέραν την τοῦ Σεβ. Bach, Haydn, Mozart, Beethoven καὶ λοιπών, καὶ ἐν ταύτη ἐπικελεύοντες νὰ ἀνατρέφηται πᾶς τις έκ παιδός πρὶν άψηται τῆς νέας τῆς καθ' ἡμᾶς. Ἐκ τῆς

τοιαύτης δὲ τοῦ 'Αριστοξένου ὑπὲρ τῆς τέχνης πρακτικῆς ἐνεργείας, ἤτις θὲν εἶνε βεβαίως ἤττονος λόγου ἀξία τῆς θεωρητικῆς, μανθάνομεν τοῦτο μὲν ὅτι ὅσα ὁ 'Αριστόξενος πράγματα λέγει ἐν τῆ ἀρμονικῆ καὶ ρυθμικῆ ἀπευθύνει πρὸς τὴν ἀρχαίαν τέχνην τὴν τοῦ Πινδάρου, Αἰσχύλου καὶ τῶν λοιπῶν τῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους εὐδοκιμησάντων, τοῦτο δὲ ὅτι οἱ νεώτεροι ἀκριβέστερον τὴν τῶν τριῶν τραγικῶν μετρικὴν σύνθεσιν ἐρευνήσαντες καὶ τελειότερον κατὰ ταύτην τὸν Αἰσχύλον τοῦ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου εὐρόντες συνέπεσον εἰς τὸ αὐτὸ τῆς κρίσεως πρὸς τὸν ἀξιολογώτατον τῶν παλαιῶν κριτικῶν. Τοσαῦτα καὶ περὶ τῶν συμμίκτων συμποτικῶν καὶ τῆς πρακτικῆς ὑπὲρ τῆς μουσικῆς τέχνης ἐνεργείας τοῦ 'Αριστοξένου.

13. Έχ δὲ τῶν λοιπῶν τοῦ ᾿Αριστοξένου συγγραμμάτων τῶν εἰς τὴν θεωρίαν τῶν μουσιχῶν τεχνῶν ἀναφερομένων οὐδέν, ὡς προείπομεν, ἐσώθη τὰ δὲ σποράδην περιγενόμενα ἀποσπάσματα δὲν εἶνε ἔχανὰ νὰ διδάξωσιν ἡμᾶς τὰ κατὰ τὴν παλαιὰν ὀρχηστικήν, τὴν τραγιχὴν ὄρχησιν, τὴν αὐλητικὴν κτλ. Κακῆ δὲ μοίρα καὶ τὰ ὑπ᾿ ἄλλων συγγραφέων περὶ τούτων λεγόμενα εἶνε οῦτω σποραδικά, ὥστε οὐδαμῶς καὶ ταῦτα εἶνε ἱχανὰ ὥστε νὰ λάδωμεν σαφῆ τινα ἔννοιαν τῶν εἰρημένων. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ὑπὲρ τῶν μουσιχῶν τεχνῶν ἐνεργείας τοῦ ᾿Αριστοξένου. Λέγωμεν δὲ ἐφεξῆς περὶ τῆς θεραπείας, ἡς ἔτυχεν ἡ ῥυθμικὴ καὶ μετρικὴ ἐν τοῖς μετ' αὐτὸν χρόνοις.

⁽¹⁾ Instit orat. X, 1, 66.

⁽²⁾ Πλούτ. περὶ μουσ. χεφ. λα΄. « "Οτι δὲ περὶ τὰς ἀγωγὰς καὶ τὰς μαθήσεις διόρθωσις ἢ διαστροφὴ γίνεται, δῆλον 'Αριστόξενος ἐποίησε. Τῶν γὰρ κατὰ τὴν αὐτοῦ ἡλικίαν φησὶ Τελεσία τῷ Θηδαίω συμδῆναι νέω μὲν ὅντι τραφῆναι ἐν τῆ καλλίστη μουσιχῆ καὶ μαθεῖν ἄλλα τε τῶν εὐδοκιμούντων καὶ δὴ καὶ τὰ Πινδάρου, τά τε Διονυσίου τοῦ Θηδαίου καὶ τὰ Λάμπρου καὶ τὰ Πρατίνου καὶ τῶν λοιπῶν, ὅσοι τῶν λυρικῶν ἄνδρες ἐγένοντο ποιηταὶ κρουμάτων ἀγαθοί καὶ αὐλῆσαι δὲ καλῶς καὶ περὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς συμπάσης παιδείας ἱκανῶς διαπονηθῆναι παραλλάξαντα δὲ τὴν τῆς ἀκμῆς ἡλικίαν οὕτω σφόδρα ἐξαπατηθῆναι ὑπὸ τῆς σκηνικῆς τε καὶ ποικίλης μουσικῆς, ὡς καταφρονῆσαι τῶν καλῶν ἐκείνων, ἐν οῖς ἀνετράφη, τὰ Φιλοξένου δὲ καὶ Τιμοθέου ἐκμανθάνειν, καὶ τούτων αὐτῶν τὰ ποικιλώτατα καὶ πλείστην ἐν αὐτοῖς ἔχοντα καινοτομίαν ὁρμήσαντά τε ἐπὶ τὸ ποιεῖν μέλη καὶ διαπειρώμενον ἀμφοτέρων τῶν τρόπων, τοῦ τε Πινδαρείου καὶ Φιλοξενείου, μὴ δύνασθαι κατορθοῦν ἐν τῷ Φιλοξενείω γένει γεγενῆσθαι δ' αἰτίαν τὴν ἐκ παιδὸς καλλίστην ἀγωγήν».

άκαδημία τις άμα νεωτέρα καὶ πανεπιστήμιον, ἀπέδειζαν τὸ τοῦ μεγάλου βασιλέως φερώνυμον κτίσμα, την 'Αλεξάνδρειαν, κυριωτάτην των τεχνών καὶ ἐπιστημών ἐστίαν. Οἱ ἐν ᾿Αλεξανδρεία λοιπόν σοφοὶ έθεράπευσαν τὰ μάλιστα τὴν γραμματικήν, τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ καθόλου τὴν φιλολογίαν καὶ διατάξαντες ἀπεταμίευσαν καὶ διέσωσαν τὰ κειμήλεια τῆς ἀρχαιότητος, οὐχ ἥκιστα δὲ προήγαγον καὶ τὰς μαθηματικὰς καὶ φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν ἀστρονομίαν. Ἡ μέχρι τοῦδε ὅμως τῶν τριῶν μουσικῶν τεχνῶν συνάφεια διεσπάσθη. Διότι ἀπὸ τοῦδε οἱ ποιηταὶ ἤρξαντο νὰ ποιῶσιν ἀπλῶς χάριν ἀναγνώσεως καὶ ψιλῆς ἀπαγγελίας ποιήματα,ούχὶ δέ, ὡς τέως συνέδαινε, χάριν μουσικής έρμηνείας. Έκ τούτων καὶ ἡ μετρική θεωρία έχωρίσθη της ρυθμικής και άρμονικής, έν ώ δε την σπουδήν περί την άρμονικήν ανέλαδον οἱ μαθηματικοί, ἡ μετρική περιήλθεν εἰς τοὺς γραμματικούς, οἵτινες εἶχον χρείαν αὐτῆς χάριν τῶν σπουδῶν αὐτῶν περὶ τοὺς παλαιοὺς ποιητάς. Οἱ γραμματικοὶ λοιπὸν οὖτοι πραγματευόμενοι την μετρικήν καθ' έαυτήν, κατ' άρχὰς μέν, ὡς φαίνεται, προσελάμβανον έκ τῆς ρυθμικῆς όλίγα τὰ ἀπολύτως χρειώδη εἰς τὴν μετρικήν, τῷ χρόνῳ δὲ ὕστερον παρητήσαντο παντάπασι τὴν ρυθμικὴν καὶ τελέως ἀπέδαλον τὴν γνῶσιν αὐτῆς, ἐν ῷ πανταχοῦ ἐπὶ ἑκάστου μέτρου ὤφειλον νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν τὴν ρυθμικὴν δύναμιν αὐτοῦ, καθότι τὰ μέτρα οὐδὲν ἄλλο ἦσαν εἰμὴ ρυθμοὶ ἀποτετυπωμένοι έν τῆ λέξει. Χωρίσαντες δὲ οἱ γραμματικοὶ οὖτοι τῆς ρυθμικῆς τὴν μετρικήν ἀφείλοντο έκ των μετρικών σχημάτων το ζωοποιόν αύτων πνεύμα και κατεβίβασαν την μετρικήν είς άψυχον σχηματισμόν στερούμενον τοῦ πνευματικοῦ στοιχείου, τοῦ ρυθμοῦ.

15. Ἡ περὶ τὴν ρυθμικὴν ὅμως σπουδὴ δὲν ἐξέλιπε παντάπασιν έν τοῖς μετὰ τὸν ᾿Αριστόξενον χρόνοις. Διότι πλὴν τῶν γραμματικῶν ἀσχολουμένων περὶ τὴν μετρικὴν ὑπῆρχε καὶ ἐτέρα αἵρεσις ἀντίθετος, ή τῶν ρυθμικῶν ἢ μᾶλλον τῶν μουσικῶν, τῶν ὁπαδῶν δηλαδή του 'Αριστοξένου, οἵτινές ἀσχολούμενοι περὶ τὴν ρυθμικὴν ἢ ἐπραγματεύοντο αὐτὴν καθολικώτερον καὶ ἀφηρημένως χωρίζοντες τῆς μετρικής κατά τὸ παράδειγμα τοῦ ᾿Αριστοξένου ἢ συμπλέκοντες τῆ μετρική θεωρία την περὶ ρυθμών. Ἡ όρθη δὲ αὕτη μέθοδος, καθ' ην συνεπλέχετο τῆ μετρική θεωρία ή περὶ ρυθμών, δὲν εἶνε ἰδία τῶν μετά τὸν 'Αριστοξενον μουσικών τούτων, ἀλλ' ἀνήκει εἰς παλαιοτέρους χρόνους, καθ' ους έζη και ηυδοκιμει ή Ελληνική ποίησις. Ή μέθοδος δήλον ὅτι αὕτη ἦτο ἐν χρήσει ἐν ταῖς πρὸ τοῦ ᾿Αριστοξένου σχολαϊς τῶν μουσικῶν, ὡς ὁ Πλάτων μαρτυρεῖ (Κρατ. σελ. 424 e). Καὶ έχώρισε μέν ὁ Άριστόζενος υστερον την έυθμικήν της μετρικής ίδια αὐτὴν πραγματευσάμενος, ἀλλὰ τοῦτο ἐποίησεν οὐχὶ ὡς οί γραμματικοί έπὶ τῆς μετρικῆς, ἀλλ' ὅπως ἐπιστημονικώτερον καὶ συστηματικώτερον πραγματευθή τὴν καθ' ὅλου ρυθμικήν, καὶ ἄν δὲν συνέπλεκε την ρυθμικήν θεωρίαν τη μετρική, ώς δηλοί το απόσπασμα των ρυθμικών αὐτοῦ στοιχείων, ἐξηπίστατο ὅμως τοὺς ρυθμοὺς τῆς ποιήσεως ήτοι τὰ μέτρα καὶ ἀείποτε ἀπέβλεπεν εἰς αὐτά.

16. Καὶ πρῶτος μὲν μετὰ τὸν ᾿Αριστόξενον ἡυθμικὸς μνημονεύεται ὁ ἐπὶ ᾿Αδριανοῦ ἀκμάσας Διονύσιος ὁ ἙΑλικαρνασσεύς, ἀπόγονος τοῦ ἐπὶ τοῦ 'Οκταυιανοῦ ἀκμάσαντος όμωνύμου ῥήτορος καὶ ἀρχαιολόγου. Ὁ Διονύσιος οὐτος, ὡς λέγει ὁ Σουίδας, ἦτο σοφιστής, ἦσχολήθη δὲ κυρίως περὶ τὴν μουσικήν, ὅθεν καὶ μουσικὸς ἐπεκλήθη. Συνέγραψε δὲ πολλά, πρῶτον μὲν μουσικῆς ἰστορίας λς΄ βιβλία, ἐν οἰς έγίνετο μνεία περὶ παντοίων αὐλητῶν καὶ κιθαρφδῶν καὶ ποιητῶν, εἶτα δὲ κδ΄ βιδλία μουοιχῆς παιδείας ἡ διατριβῶν, πέντε βιδλία περί των έν τη Πλάτωνος πολιτεία μουσικώς είρημένων και κδ' βιβλία ουθμικών υπομνημάτων. Προσέτι δε ο Πορφύριος (1) μνημονεύει συγγράμματός τινος τοῦ Διονυσίου τοῦ μουσικοῦ περὶ ὁμοιοτήτων, ήτοι περὶ ἀναλογιῶν μεταξὸ ρυθμικῶν καὶ ἀρμονικῶν λόγων, ἐξ οὐ διέσωσεν ήμιν μακρόν τι ἀπόσπασμα τοῦ πρώτου βιβλίου. Ένταῦθα ὁ Διονύσιος αναφέρεται εἰς τὰς τῶν κανονικῶν μαρτυρίας, οἴτινες ἡκολούθουν τῆ Πυθαγορικῆ θεωρία, καὶ τὰς τῶν μουσικῶν, οἶτινες ἡκολούθουν τῷ ᾿Αριστοξένῳ. "Ο,τι δὲ ἔδιον ἐνταῦθα ὁ Διονύσιος λέγει περὶ τῶν γενῶν τοῦ ρυθμοῦ παρέλαβε μέν ἐκ τοῦ ᾿Αριστοξένου, εἶνε δε ήμιν πολλου λόγου ἄξιον πρὸς ἐπίγνωσιν τῆς ῥυθμικῆς. Τί δὲ περιείχον τὰ μακρὰ αὐτοῦ ἡυθμικὰ ὑπομνήματα, ἄπερ ἀπώλοντο, ὡς καὶ πάντα τὰ λοιπὰ συγγράμματα, ἄδηλον.

17. Τὴν μεγίστην ταύτην ζημίαν τὴν ἐκ τῆς ἀπωλείας τῶν συγγραμμάτων τοῦ Διονυσίου ἀναπληροῖ κατὰ μέρος μόνον ἡ σωζομένη έγχυκλοπαιδεία των μουσικών τεχνών του Αριστείδου Κοιντιλιανού, έπιγραφομένη περὶ μουσικής βιβλία γ΄, ἡ ἀξιολογωτάτη ἡμῖν μετὰ τὸν 'Αριστόζενον πηγή πρὸς γνῶσιν τῆς ρυθμικῆς. Πότε ήκμασεν ὁ Αριστείδης, αμφισ6ητεῖται. Κατά δὲ τὸν τελευταῖον ἐκδότην αὐτοῦ

(1) Είς Πτολεμ. άρμ. σελ. 219. Πρόλ. Westphal Fragm ατλ. σελ. 46.

"Αλβερτον Jahn (1) ο 'Αριστείδης ἦτο ἀπελεύθερος τοῦ Φαβίου Κοΐντιλιανοῦ τοῦ συγγραφέως τῆς institutionis oratoriae, ἀπελευθερωθεὶς ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Δομιτιανοῦ (81-96 ἀ. Χ.), ὥστε μετὰ τούς χρόνους τούτους έγραψε τὸ περὶ μουσικῆς σύγγραμμα αύτοῦ. Κατά τὸν "Αλβερτον Jahn τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἔκ τε τοῦ εἴδους και της ύλης άνήκει πολλφ μαλλον είς την πρώτην είτε δευτέραν ά. Χ. έκατονταετηρίδα ή είς την τρίτην, ώς ισχυρίζεται ο δεύτερος αύτης έκδότης Ίούλιος Καΐσαρ (2). Υπέρ της γνώμης τοῦ Jahn συνηγορεί και ο Οὐεστφάλιος ἐν τῷ συγγράμματι Die Musik des griech. Alterthums 1883 σελ. 250 φέρων είς μαρτυρίαν έξωτερικόν τι τεκμήριον (πρόλ. τοῦ αὐτοῦ griech. Rhythmik 1885 σελ. 20 έ.). Έκ τῶν τριῶν βιβλίων τοῦ συγγράμματος τοῦ ᾿Αριστείδου το μέν πρώτον περιέχει σύνοψιν της άρμονικής, ρυθμικής καὶ μετρικής, τὸ δὲ δεύτερον πραγματεύεται περί τοῦ παιδευτικοῦ τῆς μουσικῆς τέχνης, τίνα δηλονότι αΰτη έχει δύναμιν πρὸς παιδείαν, τὸ δὲ τρίτον έν μέν τῷ πρώτῳ μέρει πραγματεύεται τὴν ἀναγωγὴν τῶν φθόγγων είς άριθμητικούς λόγους, εν δε τῷ δευτέρω ἀποδεικνύει τὴν δύναμιν τῶν ἀρμονικῶν τούτων ἀριθμῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ὅπερ πολλαχῶς έποίουν οι όπαδοι τῶν Πυθαγορείων μουσικοί καὶ μάλιστα ὁ Κλαύδιος Πτολεμαΐος καὶ ὁ Νικόμαχος. Τὸ ὅλον δὲ σύστημα, ὅπερ ὑπόκειται τῆ πραγματεία τοῦ ᾿Αριστείδου, ἔχει κατὰ τὸν Οὐεστφάλιον ώς έν τύπφ ώδε.

Θεωρητικόν		Παιδευτικόν	
φυσικόν•	τεχνικόν•	Zondtikov.	έξαγγελτικόν-
άριθμητικόν, περὶ τῶν ὄντων.	άρμονικόν, ρυθμικόν, μετρικόν.	μελοποιία, ρυθμοποιία, ποίησις.	όργανικόν, φδικόν, υποκριτικόν.

Καὶ ἐν τῷ συστήματι δηλονότι τούτῳ, ὅπως ἐν τῆ τοῦ ᾿Αριστοτέ-λους φιλοσοφία, διακρίνονται δύο κύρια μέρη, τὸ θεωρητικὸν καὶ τὸ

(2) Die Grundzüge der griechischen Rhythmik im Anschluss an Aristides Quintilianus erläutert von Julius Caesar. Marburg. 1861. πρακτικόν ή παιδευτικόν. Καὶ τὸ μὲν θεωρητικόν περιείχε τοὺς θεμελιώδεις ὅρους τῆς μουσικῆς τέχνης καὶ διηρεῖτο εἰς τὸ τεγνικόν, ὅπερ περιελάμβανε τρία θεμελιώδη μαθήματα τῆς μουσικῆς τέχνης, τὴν άρμονικήν, φυθμικήν καὶ μετρικήν, καὶ εἰς τὸ φυσικόν, ὅπερ προηγεῖτο τοῦ τεχνικοῦ καὶ περιελάμβανε δύο μέρη, τὸ ἀριθμητικὸν καὶ τὸ περὶ τῶν ὄντων. Τὸ δὲ πρακτικὸν διηρεῖτο εἰς δύο μέρη, τὸ γρηστικόν καὶ τὸ ἐξαγγελτικόν. Καὶ τὸ μὲν χρηστικὸν διηρεῖτο εἰς τρία μέρη, την μελοποιίαν, την φυθμοποιίαν και την ποίησιν, άτινα περιείχον την χρησιν ήτοι έφαρμογην τῶν ἐν τῷ τεχνικῷ διδασκομένων άρχων, ή μεν δηλαδή μελοποιία τὴν τῆς άρμονικῆς χρῆσιν, ή δὲ ρυθμοποιία την της ρυθμικής, η δὲ ποίησις την της μετρικής. Τὸ δὲ έξαγγελτικόν έπραγματεύετο περί τῆς έξαγγελίας ἤτοι έρμηνείας τῶν μουσικών ποιημάτων και διηρείτο είς τρία μέρη, τὸ ὀργανικόν, ὅπερ διελάμδανε περί αὐλφδικής και κιθαρφδικής, τὸ φόλκόν, ὅπερ καὶ ίδίως κατ' έξογην ποιητική έκαλεῖτο καὶ ἐπραγματεύετο περὶ ώδης, καὶ τέλος τὸ ὑποκριτικόν, ὅπερ διελάμβανε περὶ ὁρχήσεως καὶ ὑποκρίσεως (1).

18. *Ητο δὲ ὁ 'Αριστείδης, ὡς ἐκ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ δύναταί τις νὰ εἰκάση, μᾶλλον σοφιστὴς ἢ τεχνικὸς ἐξ ἐπαγγέλματος, καὶ ἡ πραγματεία αὐτοῦ τῶν τριῶν μουσικῶν τεχνῶν εἶνε μὲν συνοπτικὴ καὶ περιεκτική, ἀλλ' οὐχὶ πρωτότυπος, διότι τὰ πλεῖστα τῶν λεγομένων χορηγεῖται ἐξ ἄλλων. 'Ως πρὸς δὲ τὴν ρυθμικὴν αὐτὸς ὁ 'Αριστείδης δύο διακρίνει πηγάς, ἐξ ὧν ἀντλεῖ τὰ ἐαυτοῦ καὶ ἡ μὲν ἐτέρα εἶνε «οἱ συμπλέκοντες τῆ μετρικῆ θεωρία τὴν περὶ ρυθμῶν», ἡ δὲ ἐτέρα «οἱ χωρίζοντες». Τὴν θεωρίαν δὲ τῶν χωριζόντων ὑποτίθεται ὁ 'Αριστείδης ὡς βάσιν τῆς ρυθμικῆς αὐτοῦ πραγματείας, τὴν δὲ θεωρίαν τῶν συμπλεκόντων παρεμβάλλει ἐν τῷ μεταξύ. Τὸ ἐκ τῆς δευτέρας δὲ ταύτης πηγῆς ἔμβλημα φθάνει μέχρι τοῦ χωρίου «οἱ μὲν συμπλέκοντες τῆ μετρικῆ θεωρία τὴν περὶ ρυθμῶν τοιαύτην τινὰ πεποίηνται τὴν τεχνολογίαν οἱ δὲ χωρίζοντες ἐτέρως ποιοῦσιν. 'Αρξάμενοι γὰρ κτλ.». Οἱ χωρίζοντες δὲ οὐτοι, οἵτινες χρησιμεύουσι τῷ

(1) Πρόλ. Πορφύρ. εἰς Πτολεμ. άρμ. σελ. 192· «τὴν μουσικὴν σύμπασαν διαιρεῖν εἰώθασιν εἴς τε τὴν άρμονικὴν καλουμένην πραγματείαν εἴς τε τὴν ρυθμικὴν καὶ τὴν μετρικὴν εἴς τε τὴν ὀργανικὴν καὶ τὴν ἰδίως κατ' ἐξοχὴν ποιητικὴν καλουμένην καὶ τὴν ταύτης ὑποκριτικήν». Καὶ 'Ανώνυμον περὶ μουσικῆς «ἔστι δὲ τῆς μουσικῆς εἴδη έξαρμονικόν, ρυθμικόν, μετρικόν, ὀργανικόν, ποιητικόν, ὑποκριτικόν». 'Ενταῦθα ποιητικὸ εἶνε τὸ αὐτὸ καὶ τὸ τοῦ 'Αριστείδου ἀδικότ.

⁽¹⁾ Aristidis Quintiliani de musica libri III. Cum brevi annotatione de diagrammatis proprie sie dictis, figuris, scholiis cet. codicum Mss. 1882.

'Αριστείδη ώς κυρία πηγή, οὐδένες ἄλλοι ἦσαν ἢ οἱ περὶ τὸν 'Αριστόξενον, οὐ καὶ ἡ διαίρεσις τῆς ρυθμικῆς ἡ αὐτὴ ὑπόκειται καὶ τῆ πραγματεία τοῦ 'Αριστείδου (πρόλ. § 9). "Όσα ὅμως λέγει ὁ 'Αριστείδης κατά τοὺς χωρίζοντας δὲν ἀντλεῖ ἀμέσως έξ αὐτῶν τῶν ῥυθμικών στοιχείων τοῦ 'Αριστοξένου, άλλ' ἔκ τινος μεταγενεστέρας ἐπιτομής αὐτοῦ, ὡς δηλοῖ ἡ σύγχρισις πρὸς τὰ προλαμβανόμενα τοῦ Ψελλοῦ καὶ τὸ ρυθμικὸν ἀπόσπασμα τοῦ Παρισίνου κώδικος. Ἡ ἐπιτομή ομως αύτη δὲν ἀπέδιδε καθαρὰν καὶ ἀνόθευτον τὴν θεωρίαν τοῦ 'Αριστοξένου, ώς δηλούσιν αι έξης δύο οὐσιώδεις διαφοραί α') μέν ότι συμφώνως τοις μετρικοίς δέχεται ώς έλάχιστον πόδα τὸν δίσημον, ἐν ῷ ὁ ᾿Αριστόξενος ἐξορίζων τοῦτον τῆς ρυθμικῆς ὡς ἐλάχιστον δέχεται τὸν τρίσημον καὶ τετράσημον, κατ' ἀκολουθίαν δὲ διαφωνεῖ τῷ ᾿Αριστοξένῳ καὶ ὡς πρὸς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀσυνθέτων καὶ συνθέτων ποδών, τὸν μὲν π. χ. κρητικὸν - - δεχομένη ὡς πόδα άπλουν, τὸν δὲ α΄ παίωνα - - - ώς σύνθετον, ἐπειδὴ ὁ τελευταίος δύναται νὰ διαιρεθή εἰς δύο πόδας, τροχαΐον καὶ πυρρίχιον, ὅπερ δὲν γίνεται έπὶ τοῦ ἄλλου. 'Αλλ' οὕτως ἡ κατ' 'Αριστόξενον ὑγιὴς διαφορά των άσυνθέτων και συνθέτων ποδών άποβάλλει πάσαν σημασίαν· β΄) δὲ ὅτι ἐν ῷ κατὰ τὸν ᾿Αριστόξενον πᾶς ποὺς κατὰ τὸ μέγεθος καὶ γένος αύτοῦ διαιρεῖται εἰς δύο, τρεῖς ἢ τέσσαρας ποδικοὺς χρόνους, κατὰ τὴν πηγὴν ταύτην, περὶ ής ὁ λόγος, πᾶς ποὺς διαιρεϊται εἰς δύο μόνον μέρη, ἄρσιν καὶ θέσιν. Καὶ ὡς πρὸς τοὺς ὅρους δὲ διαφέρει τοῦ 'Αριστοξένου ἡ πρώτη αὕτη πηγὴ τοῦ 'Αριστείδου હુંદ દૂર્વેટ્રે છે.

Κατ' 'Αριστόξενον κατά την Α΄ πηγην τοῦ 'Αριστείδου.

πούς πούς, ρυθμός

χρόνος πρώτος χρόνος πρώτος, σημείον

σημεΐον, μέρος ποδικόν μέρος ποδικόν, ούχὶ δὲ σημεῖον

κάτω χρόνος, βάσις θέσις ἄνω χρόνος, ἄρσις ἄρσις.

"Αλλας δὲ διαφορὰς ἀποδοτέον μᾶλλον εἰς ἀμαρτήματα καὶ ἀμάθειαν αὐτοῦ τοῦ 'Αριστείδου. Καθόλου δὲ τὸ ἐκ τῆς πηγῆς ταύτης τοῖ 'Αριστείδου κέρδος δὲν εἶνε μέγα τι, διότι τὰ μὲν πλεῖστα τῶν ἐνταῦθα λεγομένων μανθάνομεν ὀρθότερον ἐκ τοῦ σφζομένου πρωτοτύπου τοῦ 'Αριστοξένου, ὅσα δὲ δὲν εὐρίσκονται ἐν τῷ πρωτοτύπφιπιθανώτατα δὲ πρέπει νὰ ἀναχθῶσιν εἰς αὐτὸν τὸν 'Αριστόξενον

ταῦτα εἶνε ὀλίγα οἶον τὸ ἐπτάσημον καὶ τεσσαρεσκαιδεκάσημον μέρος τοῦ ἐπιτρίτου ποδός, ἡ σημείωσις περί τῶν κενῶν χρόνων, ἡ ἐζαρίθμησις τῶν ρυθμικῶν μεταδολῶν καί τινα ἐκ τοῦ βραχέος μέρους περὶ ρυθμοποιίας. — Τὸ δὲ ἐκ τῆς ἑτέρας πηγῆς κέρδος πρὸς γνῶσιν της μετρικής είνε πολλῷ ἔλασσον. Ἡ πηγὴ αὕτη ἦτο ἔργον ρυθμικοῦ η μαλλον μετρικού τινος, όστις συνέπλεκε τη μετρική θεωρία την περὶ ρυθμών, οὐδαμώς δὲ ἡπίστατο τὴν ἀληθινὴν ρυθμικὴν τὴν κατ' 'Αριστόξενον σσα δε ο 'Αριστείδης εξ αὐτοῦ παραλαδών λέγει περὶ ρυθμων έγένοντο επιδλαβέστατον έμπόδιον είς την γνωσιν της κατ' 'Αριστόξενον ρυθμικής και αιτιώτατα ώστε να παρερμηνευθώσι τα λεγόμενα ὑπὸ τοῦ ᾿Αριστοξένου, διότι πᾶς τις ἐπειρᾶτο νὰ συμβιβάση ταῦτα πρὸς ἐκεῖνα, ὅθεν ἀντὶ ώφελείας ἐγεννᾶτο σύγχυσις καὶ παρανόησις. 'Ανάλυσιν δε και εξήγησιν τῶν ὑπὸ τοῦ 'Αριστείδου κατά την δευτέραν ταύτην πηγήν λεγομένων ζήτει είς Οὐεστφαλίου μετρικήν έκδ. 6΄ τόμ. α΄ σελ. 93 κέ. καὶ 590 κέ.—Πλείστου δὲ λόγου ἄξια εἶνε ὅσα ὁ ᾿Αριστείδης λέγει ἐν τῷ δευτέρῳ βιδλίῳ περὶ τοῦ ήθους ή της οἰκειότητος τῶν ῥυθμῶν. Περὶ τούτου ἐπραγματεύθη μέν καὶ ὁ ᾿Αριστόξενος ἐν τοῖς συμμίκτοις συμποτικοῖς, ὡς γίνεται δήλον έκ του περί μουσικής συγγράμματος του Πλουτάρχου, άλλ' ό Αριστείδης φαίνεται ὅτι ἤντλησε τὰ ἐαυτοῦ οὐχὶ ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ 'Αριστοξένου, άλλ' ἐκ τοῦ συγγράμματος Διονυσίου τοῦ μουσικού του ἐπιγραφομένου μουσικής παιδείας ἢ διατριδῶν βιβλία κδ΄, καθώς καὶ τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ δευτέρου βιβλίου, ώς δηλοῖ ή κατά Πλάτωνα καὶ τοὺς Πυθαγορείους θεωρία τοῦ Διονυσίου, ἡς όπαδός είνε και ό 'Αριστείδης.

19. Τῆ ρυθμικῆ τοῦ 'Αριστείδου πολλὰ τὰ κοινὰ ἔχει τὸ ρυθμικὸν ἀπόσπασμα τοῦ Παρισίνου κώδικος 3027 φύλ. 31 κέ., ὅπερ πρῶτος ἐξέδωκεν ὁ Vincent ἐν « Notices et Extraits des Manuscrits publiés par l'institut royal de France, tome 16, 1847. Τοῦ ἀποσπάσματος τούτου μέρος μὲν συμφωνεῖ αὐτῷ τῷ 'Αριστοξένῳ, μέρος δὲ τῷ Ψελλῷ, μέρος δὲ τῷ 'Αριστείδη (§ 11 — 'Αριστείδου σελ. 35 Meib.). Έντεῦθεν εἰκάζει ὁ Οὐεστφάλιος ὅτι οὕτε τὰ προλαμβανόμενα τοῦ Ψελλοῦ οὕτε τὸ Παρισίνον ἀπόσπασμα ἐρρύησαν ἀμέσως ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ 'Αριστοξένου, ἀλλὰ μᾶλλον ἔκ τινος πρωίμως γενομένης ἐπιτομῆς τοῦ 'Αριστοξένου, ἡτις καὶ τῷ 'Αριστείδη Κοϊντιλιανῷ ἐχρησίμευσεν ὡς πηγὴ τῆς ρυθμικῆς αὐτοῦ 'Αριστείδη Κοϊντιλιανῷ ἐχρησίμευσεν ὡς πηγὴ τῆς ρυθμικῆς αὐτοῦ

θεωρίας. — Έκ ρυθμικοῦ συγγράμματος παντάπασι συγγενοῦς τῆ πρώτη πηγῆ τοῦ 'Αριστείδου ἐχορηγήθη καὶ ὁ κατὰ τὴν δεκάτην ἀ. Χ. έκατονταετηρίδα ἀκμάσας "Αραψ Al Farabi ὅσα λέγει περὶ ρυθμῶν ἐν τῷ περὶ μουσικῆς συγγράμματι αὐτοῦ, ὅπερ ἔγραψεν ὅπως καὶ τὴν μουσικὴν τῶν Ἑλλήνων γνωρίση τοῖς ὁμοεθνέσι καθὼς καὶ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ 'Αριστοτέλους. Έκ τοῦ μουσικοῦ τούτου συγγράμματος τοῦ Al Farabi εἶνε γνωσταὶ μέχρι τοῦδε μόναι αἰ ἐξ αὐτοῦ ἐπιτομαί, ἄς ὁ Kosegarten ἀνεκοίνωσεν ἐν τῆ εἰσαγωγῆ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ali Ispahensis (1). Έντεῦθεν μανθάνομεν ὅτι οἱ σύνθετοι χρόνοι τοῦ 'Αριστείδου εἶνε οἱ αὐτοὶ καὶ ὁ δίσημος, τρίσημος, τετράσημος τοῦ ἀνωνύμου. 'Ο Al Farabi ἔχει προσέτι καὶ τὸν πεντάσημον, ὡς ὁ ἀνώνυμος, ὅν παραλείπει ὁ 'Αριστείδης.

20. Μνείας ἄξιος ἐκ τῶν λοιπῶν μουσικῶν εἶνε Βακχεῖος ὁ Γέρων, οὐ ἡ Εἰσαγωγὴ τέγνης μουσικῆς ἔχει περὶ τὸ τέλος ὀλίγα τινὰ περὶ ρυθμῶν καὶ μέτρων. Ὁ Βακχεῖος οὐτος κοινῶς μὲν νομίζεται ὅτι ἡκμασε κατὰ τὴν δευτέραν ἀ. Χ. ἑκατονταετηρίδα, φαίνεται δὲ μᾶλλον ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν τρίτην ἢ τὴν τετάρτην. Ἡ δὲ εἰρημένη εἰσαγωγὴ αὐτοῦ εἶνε μικρά τις κατήχησις κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν χάριν τῶν ἀπαιδεύτων. Ὅσα δὲ ἐκ παρέργου λέγονται ἐνταῦθα περὶ ρυθμικῆς εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄλλοθεν γνωστά.

21. Πλείονος λόγου άξιον είνε τὸ μικρὸν ρυθμικὸν μέρος τοῦ ἀνωνύμου περὶ μουσικῆς, ον ἐξέδωκεν ὁ Bellermann ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Anonymi scriptio de musica, Bacchii senioris introd. artis mus. ed. Fr. Bellermann. Berol. 1841 ». Εἶνε δὲ τὸ σύγγραμμα τοῦτο τοῦ ἀνωνύμου ἄθροισμα πολλῶν περὶ μουσικῆς αὐτοτελῶν διατριδών, άς μεταγενέστερός τις βιδλιογράφος εν μέρει συνέφυρεν. Ένταῦθα πλὴν ἄλλων ἄλλοθεν γνωστῶν (βλ. Westphal, Rhythm. έκδ. γ΄ σελ. 25) γίνεται λόγος περὶ λειμμάτων ήτοι παύσεων, τοῦ κενοῦ καλουμένου ὑπ' ἐνίων χρόνου, οὖ μνημονεύονται τέσσαρες διαφοραί, ό κενὸς βραχὺς $\wedge$, ό κενὸς μακρὸς $\overline{\wedge}$, ό κενὸς μακρὸς τρίσημος $\overline{\wedge}$, ό κενός μακρός τετράσημος Χ, καθώς καὶ περὶ τῶν ῥυθμικῶν σημείων, ἄτινα ἐσήμαινον τὸν διάφορον χρόνον τῶν φθόγγων, μνημονεύονται δὲ τέσσαρα, μακρὰ δίχρονος ..., μακρὰ τρίχρονος ..., μακρὰ τετράχρονος ..., μακρὰ πεντάχρονος .... Έπειτα δὲ ἔρχονται πρὸς άσκησιν κρούματά τινα μετὰ τῶν ρυθμικῶν σημείων τῶν σημαινόν-(4) Ho6h. Westphal, Rhythmik exd. 7' σελ. 94-95.

των την άρσιν καὶ θέσιν και μετ' επιγραφών τον ρυθμόν των κρουμάτων δηλουσών. Τὸ μέρος λοιπὸν τοῦτο τοῦ ἀνωνύμου εἶνε πλείστου άξιον, διότι μανθάνομεν έξ αὐτοῦ πράγματά τινα πάνυ ἀξιόλογα, ἄπερ οὐδαμοθεν ἄλλοθεν μανθάνομεν.

22. Λόγου δὲ ἄξιοι εἶνε καὶ οἱ ῥήτορες, ὧν τὰ περὶ ῥητορικῆς συγγράμματα συμδάλλονται ὡς δευτερεύουσα πηγὴ εἰς τὴν τῆς παλαιᾶς ῥυθμικῆς ἐπίγνωσιν, διότι ἐν αὐτοῖς γίνεται λόγος περὶ τῆς ἡυθμοειδοῦς συνθέσεως τοῦ πεζοῦ λόγου. Τοιαύτη δὲ εἶνε ἡ ῥητορικὴ τοῦ ᾿Αριστοτέλους καὶ τὰ περὶ ῥητορικῆς συγγράμματα Κικέρωνος, Διονυσίου τοῦ ဪκαρνασσέως καὶ Φαδίου Κοϊντιλιανοῦ, ὧν ὁ τελευταῖος μάλιστα ῥηθεὶς ἔχει τινὰ πολλοῦ λόγου ἄξια ἐκ τῶν τοῦ ᾿Αριστοξένου. Περὶ ῥυθμοῦ πραγματεύεται μάλιστα ὁ Ἡρμογένης ἐν τῷ περὶ ἰδεῶν συγγς κμματι καὶ ἡ συλλογὴ τῶν σχολίων τοῦ ἀνωνύμου (τόμ. Ζ΄, 2, σελ. 861 Walz), Ἰωάννου τοῦ Σικελιώτου (τόμ. ς΄ σελ. 56) καὶ τοῦ Μαξίμου Πλανούδη (τόμ. Ε΄ σελ. 437).

23. Μνείας ἄξιον εἶνε καὶ τὸ τοῦ Αὐγουστίνου σύγγραμμα libri VI de musica, μέρος ὄν τῆς μακρᾶς ἐγκυκλοπαιδείας τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν (libri disciplinarum), ἣν συνέγραψε μικρῷ πρότερον τοῦ τριακοσιοστοῦ ὀγδοηκοστοῦ ἐβδόμου ἀπὸ Χριστοῦ ἔτους, ὅτε ἐβαπτίσθη εἰς Χριστόν.

Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα περὶ τῶν μετὰ τὸν ᾿Αριστόξενον ρυθμικῶν, ὅθεν δῆλον γίνεται ὅτι ὅ,τι λόγου ἄξιον ἐκ τῶν χρόνων τούτων ἔχομεν περὶ τῆς παλαιᾶς ρυθμικῆς θεωρίας ἐρρύη ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ ᾿Αριστοξένου. Ἦδη δὲ ἐξετάσωμεν διὰ βραχέων καὶ τοὺς μετὰ τὸν ᾿Αριστόξενον μετρικούς.

24. Ὁ πρῶτος ἐκ τῶν μετὰ τὸν ᾿Αριστόξενον χρόνων Ἦλλην μετρικός, οὐ γίνεται μνεία, εἶνε ὁ Ἡλιόδωρος. Περὶ δὲ τῶν ἐνδόξων ᾿Αλεξανδρίνων γραμματικῶν ᾿Αριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου καὶ ᾿Αριστάρχου τοῦ Σαμόθρακος γινώσκομεν μὲν ὅτι ἡσχολοῦντο περὶ τὴν μετρικὴν καὶ ὅτι τὰς μετρικὰς στροφὰς τοῦ Σιμωνίδου καὶ Πινδάρου διήρουν εἰς κῶλα (πρῶλ. Διονύσ. περὶ συνθ. ὁνομ. κεφ. 22 καὶ 26), αὶ δὲ κωλομετρίαι αὐται ἦσαν βεβαίως ὀρθότεραι τῶν εἰς ἡμᾶς ἐκ μεταγενεστέρων χρόνων παραδεδομένων κωλομετριῶν ἐν τοῖς σχολίοις τοῦ Πινδάρου, ἀλλὶ ὅμως οὐδὲν ἀκριβέστερον γινώσκομεν οὕτε περὶ τοῦ μετρικοῦ συστήματος, ῷπερ οὐτοι ἡκολούθουν, οὕτε περὶ τοῦ μετρικῶν τεχνικῶν ὅρων. Ὁ Σουίδας ἐκ πάντων τῶν παλαιῶν

γραμματικών, οθς μνημονεύει ώς γράψαντας περὶ μέτρων, μόνον τὸν Ήλιόδωρον καλεῖ μετρικόν, πάντας δὲ τοὺς ἄλλους καὶ αὐτὸν τὸν Ήφαιστίωνα γραμματικούς. Παρά δὲ τῷ Μαρίῳ Οὐικτωρίνῳ (σελ. 127) ὁ Ἡλιόδωρος ἐξαίρεται ὡς inter Graecos metricae artis antistes aut primus aut solus. Φαίνεται δὲ ὅτι ἦτο προγενέστερος ἢ τουλάγιστον σύγγρονος μέν, πρεσδύτερος δε τοῦ Ἡφαιστίωνος, διότι ούτος πολλάκις άναφέρεται είς έκεῖνον, ώστε κατά πάσαν πιθανότητα ό Ήλιόδωρος ήχμασε κατά τους γρόνους του Αδριανού. Δυστυχώς παρά Σουίδα λείπει άρθρον περί 'Ηλιοδώρου, ώστε ούδεν ακριδέστερον γινώσκομεν περί ὧν ἔγραψεν. "Αλλοθεν δέ δύο μόνον συγγράμματα αύτοῦ μανθάνομεν. Έκ τινος μέν ύποσημειώσεως τοῦ Ἐνετικοῦ κώδικος είς τὰς Νεφέλας καὶ τὴν Εἰρήνην τοῦ ᾿Αριστοφάνους «κεκώλισται έκ τοῦ Ἡλιοδώρου» καὶ «κεκώλισται πρὸς τὰ Ἡλιοδώρου» μανθάνομεν ότι ὁ Ἡλιόδωρος ἔγραψε κωλομετρίαν τοῦ ᾿Αριστοφάνους, έξ ής πιθανώς έρρύη το κύριον μέρος των είς ήμας περιγεγενημένων μετρικών είς Άριστοφάνη σχολίων. Έκ δέ τών προλεγομένων είς τὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος έγχειρίδιον μανθάνομεν ὅτι ἔγραψε καὶ μετρικὸν σύγγραμμα ἐπιγραφόμενον «ἐγγειρίδιον περὶ μέτρων» (1). Τὸ ἐγγειρίδιον τοῦτο τοῦ Ἡλιοδώρου φαίνεται ὅτι ἦτο διεξοδικώτερον τοῦ Ἡφαιστίωνος καὶ ούχὶ τοσοῦτον γλίσχρον εἰς γενικούς ὅρους. "Ηρχετο δὲ ἀπὸ όρισμοῦ τοῦ μέτρου, δι' ὅ ἔψεγεν αὐτὸν ὁ Ἡφαιστίων έν τινι των μειζόνων αύτοῦ συγγραμμάτων περὶ μέτρων (2). Τὸ σύγγραμμα τοῦτο τοῦ Ἡλιοδώρου κατὰ κακὴν μοῖραν ἀπώλετο, τὰ δὲ πολλά του 'Ηλιοδώρου παρ' άλλοις γραμματικοίς σωζόμενα άποσπάσματα (3) άδηλον αν άνηκον πάντα εἰς τὸ ἐγγειρίδιον η εἰς άλλα αύτοῦ συγγράμματα.

25. Έκ τῶν ὑπὸ τοῦ Σουίδα ἀναγεγραμμένων ἐνενήκοντα σχεδὸν παλαιῶν Ἑλλήνων γραμματικῶν ἐννέα μόνον μνημονεύονται ὡς συγγράψαντες περὶ μέτρων. Ἡσαν δὲ οὐτοι πλὴν τοῦ Ἡλιοδώρου οἱ

ξέης Δράκων ὁ Στρατονικεύς (1), Ἡφαιστίων, Εἰρηναῖος (2), Φιλόξενος (3), Πτολεμαῖος ὁ ᾿Ασκαλωνίτης (4), Σωτηρίδας (5), ᾿Αστυάγης (6) καὶ Εὐγένιος (7). Ὑπὸ δὲ τοῦ Τριχᾶ (8) μνημονεύεται καὶ ὁ διάσημος γραμματικὸς Ἡρωδιανὸς πρὸς τῷ Ἡφαιστίωνι ὡς μετρι-

(1) Περὶ τοῦ Δράκοντος ὁ Σουίδας ἐν λ. λέγει τάδε· «Δράκων Στρατονικεὺς γραμματικός τεχνικά, ὀρθογραφίαν, περὶ τῶν κατὰ συζυγίαν ὀνομάτων, περὶ ἀντωνυμιῶν, περὶ μέτρων, περὶ σατύρων, περὶ τῶν Πινδάρου μελῶν, περὶ τῶν Σαπφοῦς μέτρων, περὶ τῶν 'Αλκαίου μελῶν». Τὰ αὐτὰ δὲ λέγει καὶ ἡ Εὐδοκία. Πότε ὅμως ἀκριδῶς ἔζη ὁ Δράκων, ἀγνοεῖται. Τοῦ Δράκοντος μνημονεύει 'Απολλώνιος ὁ δύσκολος, ὅστις ὅκμασε περὶ τὰ μέσα τῆς δευτέρας ἀ. Χ. ἐκατονταετηρίδος, καὶ πιθανῶς ἤκμασε καὶ αὐτὸς μικρῷ πρότερον ἤτοι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς δ΄ ὰ. Χ. ἐκατονταετηρίδος. Τῶν δὲ δπὸ τοῦ Σουίδα καταλεγομένων συγγραμμάτων αὐτοῦ οὐδὲν διεσώθη.

(2) αΕίρηνατος ὁ καὶ Πακάτος κληθεὶς τῆ 'Ρωμαίων διαλέκτω, μαθητής 'Ηλιοδώρου τοῦ μετρικοῦ, γραμματικός 'Αλεξανδρεὺς κτλ.» Σουίδ. ἐν λ. Εἰρηταῖος πρόλ. καὶ

(3) Καὶ περὶ Φιλοξένου ἀγνοοῦμεν πότε ἀκριδιῶς ἤκμασεν. Ὁ Σουίδας λέγει περὶ αὐτοῦ τάδε· «Φιλόξενος ᾿Αλεξανδρεὺς γραμματικός, δς ἐσοφίστευσεν ἐν Ῥώμη· περὶ μονοσυλλάδων ρημάτων, περὶ σημείων τῶν ἐν τῆ Ἰλιάδι, περὶ τῶν εἰς μι ληγόντων ρημάτων, περὶ διπλασιασμοῦ, περὶ μέτρων, περὶ τῆς τῶν Συρακουσίων διαλέκτου, περὶ ἐλληνισμοῦ ϛ΄, περὶ συζυγιών, περὶ γλωσσῶν ε΄, περὶ τῶν παρ᾽ Ὁμήρῳ γλωσσῶν, περὶ τῆς Λακώνων διαλέκτου, περὶ τῆς Ἰάδος διαλέκτου καὶ τῶν λοιπῶν». Ὁ δὲ Μάριος Οὐικτωρίνος ἐν τῷ λόγῳ περὶ μέτρων πρωτοτύπων (βιδλ. 6΄ σελ. 133) καταλέγει τὸν Φιλόξενον μεταξὺ τῶν μετρικῶν ἐκείνων, οἵτινες διαφέροντες τῶν ἄλλων τὸ προκελευσματικόν μέτρον κατέταττον ὡς δέκατον μετὰ τὰ ἐννέα πρωτότυπα. Μεταξὺ δὲ τῶν ἐννέα πρωτοτύπων ἦτο καὶ τὸ ἀντισπαστικόν, ῶστε καὶ ὁ Φιλόξενος ἡκολούθει τῆ ἀντισπαστικῆ θεωρία τοῦ Ἡλιοδώρου καὶ Ἡφαιστίωνος.

(4) « Πτολεματος δ 'Ασκαλωνίτης, γραμματικός, δς επαίδευσεν εν 'Ρώμη, εγραψε προσωδίαν 'Ομηρικήν, περὶ ελληνισμοῦ ήτοι ὀρθοεπείας βιδλία ιε', περὶ μέτρων, περὶ τῆς ἐν 'Οδυσσεία' Αριστάρχου διορθώσεως, περὶ διαφορᾶς λέξεων καὶ ἔτερα γραμματικά». Σουίδας ἐν λ.

(5) « Σωτηρίδας γραμματικός, ἀνὴρ Παμφίλης, ἢ καὶ τὰς ἱστορίας περιῆψεν, ἔγραψεν ὀρθογραφίαν, ζητήσεις Όμηρικάς, ὑπόμνημα εἰς Μένανδρον, περὶ μέτρων, περὶ κωμωδίας, εἰς Εὐριπίδην ». Σουίδ. ἐν λ.

(6) «'Αστυάγης γραμματικός τέχνην γραμματικήν, περὶ διαλέκτων, περὶ μέτρων, κανόνας ὀνοματικούς καὶ εἰς Καλλίμαχον τόν ποιητήν ὑπόμνημα». Σουίδας ἐν λ.

(7) «Εὐγένιος Τροφίμου, Αὐγουστοπόλεως τῆς ἐν Φρυγία, γραμματικός. ()ὖτος ἐδίδαξεν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τὰ μάλιστα διαφανής ἢν, πρεσθύτης ἤδη ὢν ἐπ' ἀναστασίου βασιλέως. "Εγραψε κωλομετρίαν τῶν μελικῶν Αἰσχύλου, Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου ἀπό δραμάτων τε΄, περὶ τοῦ τί τὸ παιωνικόν παλιμδάκχειον, περὶ τῶν τεμενικῶν ὅπως προφέρεται, οἶον Διονύσιον, 'Ασκληπιείον, παμμιγῆ λέξιν κατὰ στοιχείον (ἔχει δὲ καὶ τὰ παράδοξα ἢ περὶ τόνον ἢ πνεῦμα ἢ γραφὴν ἢ μῦθον ἢ παροιμίαν ἐπόμενα αὐτῆ), περὶ τῶν εἰς ια ληγόντων ὀνομάτων, οἶον ἔνδεια ἢ ἐνδία, καὶ πότε διφορεῖται, καὶ ἄλλα τινὰ τρίμετρα ἰαμδικά». Σουίδας ἐν λ.

(8) Westph. Metr. Graec. σελ. 281.

⁽¹⁾ Metr.[Graee. Westph. σελ. 88. Anecd. var. Studemund σελ. 35. « Ἡλιό-δωρος τοῦ ἐγχειριδίου ἀρχόμενος οὕτω λέγει τοῖς βουλομένοις ἐν χερσὶν ἔχειν τὰ κεφαλαιωδέστερα τῆς μετρικῆς θεωρίας γέγραπται το βιδλίον τοῦτο».

⁽²⁾ Πρόλ. Προλεγ. εἰς Ἡφαιστ. ἐγχειρ. ἐν Metr. Graec. Westph. σελ. 88. «Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡφαιστίων αἰτιᾶται τὸν Ἡλιόδωρον ὅτι τοῖς ἐπαρχομένοις γράφει μτοῖς γὰρ ἀπείροις καὶ μήπω τῆς μετροποιίας γεγευμένοις ἀδύνατον νοῆσαι τὸν ὅρον».

⁽³⁾ Πρόλ. Westphal, Griech. Metrik έκδ. 6' τόμ. α' σελ. 217 κέ.

κός. 'Αλλά πάντων τούτων ἀπώλοντο τὰ περὶ μέτρων συγγράμματα πλην ένός, οὖτινος μόνον διεσώθη ἐκ τῆς ἀρχαιότητος ἀκέραιον σύγγραμμα περὶ μέτρων, τοῦ 'Ηφαιστίωνος, περὶ οὖ ἐφεξῆς διαλαμδά-

νομει ακριβέστερον.

26. Ὁ Ἡφαιστίων (1) ἦτο ᾿Αλεξανδρεὺς μὲν τὸ γένος, υίὸς δὲ τοῦ γραμματικοῦ Πτολεμαίου τοῦ Χέννου, καὶ αὐτὸς γραμματικὸς την τέχνην. "Ηκμασε δὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα κατὰ τοὺς χρόνους 'Αντωνίνου τοῦ Πίου, τουτέστι περὶ μέσην τὴν δευτέραν ἀ. Χ. έκατονταετηρίδα, και παράδειγμα έχων τον Ἡλιόδωρον ἦσχολήθη ἰδίως περὶ τὴν μετρικήν. 'Ως δὲ μανθάνομεν ἐκ τῶν προλεγομένων εἰς τὸ του 'Ηφαιστίωνος έγχειρίδιον, ό 'Ηφαιστίων ἔγραψε κατ' άρχὰς μέγα τι σύγγραμμα περὶ μέτρων εἰς τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ βιβλία, οπερ υστερον επέτεμεν είς ενδεκα, και τοῦτο πάλιν είς τρία, και τοῦτο τέλος εἰς ἕν. Ἡ τελευταία δὲ αὕτη ἐπιτομὴ εἶνε τὸ σωζόμενον σύγγραμμα, όπερ ἐπιγράφεται « Ἡφαιστίωνος ἐγχειρίδιον περὶ μέτρων και περι ποιήματος». Είνε δὲ τὸ ἐγχειρίδιον τοῦτο τὸ πληρέστατον περί μετρικής σύγγραμμα πάντων των σωζομένων έκ τής άρχαιότητος και ή άξιολογωτάτη πηγή είς γνώσιν τῆς παλαιᾶς μετρικής. Παρεδόθη δὲ ἀκέραιον καὶ εἔπου γίνεται λόγος περὶ πραγμάτων ως είρημένων ύπο του Ἡφαιστίωνος, μη εύρισκομένων δε έν τῷ σωζομένω έγχειριδίω, τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὸ ὅτι ὁ λόγος οὖτος ἐγίνετο έν τινι των απολωλότων μειζόνων αὐτοῦ συγγραμμάτων. Έφεξης δὲ παρέχομεν σύντομον ἀνάλυσιν τοῦ ἐγχειριδίου τούτου.

27. Έν ῷ λοιπὸν καὶ αὐτοὶ οἱ πρὸ τοῦ ᾿Αριστοξένου ρυθμικοὶ ἐπραγματεύοντο πρότερον περὶ τῶν στοιχείων καὶ συλλαδῶν καὶ ἔπειτα ἤρχοντο εἰς τοὺς ρυθμούς, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ μετρικοἱ, ἐν τῷ ἐγχειριδίω τοῦ Ἡφαιστίωνος οὐδεὶς λόγος γίνεται περὶ τῶν στοιχείων, ἀλλ' οἱ ὅροι φωνήεντα βραχέα (ε καὶ ο), βραχυνόμενα (ἄ, ἱ, ὕ), μακρὰ (η, ω) καὶ μηκυνόμενα (ᾶ, ἱ, ῦ) ἀπλῶς προϋποτίθενται ὡς γνωστοί. Ὁ Ἡφαιστίων ἄρχεται εὐθὺς πραγματευόμενος περὶ τῆς βραχείας, μακρᾶς καὶ κοινῆς συλλαδῆς ἄνευ μάλιστα ὁρισμοῦ τῆς συλλαδῆς. Εἶτα δὲ ἐν τῷ β΄ κεφαλαίω πραγματεύεται περὶ συνεκφωνή

σεως. Εύθὺς δ' ἐξ ἀρχῆς ἐννοεῖ τις ὅτι τὸ βιβλίον ἐγράφη οὐχὶ πρός ίδίαν μελέτην, άλλ' ὅπως χρησιμεύση ἐν τῆ διδασκαλία τῆς μετρικῆς ώς έγχειρίδιον και βοήθημα. Και έχει μέν πολύν πλούτον παραδειγμάτων, στερεϊται δὲ παντάπασι γενιχῶν κατηγοριῶν καὶ θεμελιωδῶν . δρων, οὖ ἕνεκα ἐν τοῖς ἐπιφερομένοις κεφαλαίοις μεγάλη γεννᾶται ἀσάφεια και δὲν δύναται νὰ κατανοηθῆ ἡ συνέχεια έξ αὐτοῦ τοῦ βιβλίου άνευ άλλης έξωθεν βοηθείας. Τῷ λόγφ περὶ συλλαδῶν ἐπιφέρεται ὁ περὶ ποδών λόγος, οἵτινες καταλέγονται ώς ἐν διαγράμματι κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν συλλαδῶν, πρῶτον μὲν δηλαδή οἱ δισύλλαδοι, εἶτα δὲ οἱ τρισύλλαβοι, ἔπειτα δὲ οἱ τετρασύλλαβοι. 'Αλλ' ὅμως οὕτε ὁ ποὺς ὁρίζεται, ούτε λόγος οὐδεὶς γίνεται περὶ ἄρσεως καὶ θέσεως. Ώσαύτως οὐδὲν λέγεται πρὸς ἐξήγησιν τῶν συνήθων παρὰ τοῖς ὕστερον μετρικοῖς ορων διποδίας, συζυγίας και βάσεως. Έκτενέστερον δε είνε το τρίτον μέρος τὸ πραγματευόμενον περὶ μέτρων. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν γίνεται λόγος ἐν τῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ περὶ τῶν διαφόρων ἀποθέσεων τῶν μέτρων. Δεν ορίζεται ομως το μέτρον και πρώτος ο Βοίκκιος έξ ών λέγει ο Ἡφαιστίων περὶ τῆς ἀδιαφόρου συλλαδῆς καὶ τῆς τελείας λέξεως ώρισε τὸν σπουδαιότατον τοῦτον θεμελιώδη ὅρον, τὸ μέτρον, κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ Ἡφαιστίωνος καὶ τῶν παλαιῶν μετρικών. Μέτρον δηλονότι είνε μέρος τοῦ ὅλου ρυθμοῦ, ὅπερ ἔχει λεκτικήν συνάφειαν, ώστε έν τῷ μέσφ αὐτοῦ οὕτε χασμωδία έγχωρεῖ ούτε άδιάφορος συλλαβή, άλλὰ μόνον έν τῷ τέλει, τελευτά δὲ εἰς τελείαν λέξιν. Τα ἐπόμενα κεφάλαια (ε΄-ις΄) πραγματεύονται είδικώτερον περί τῶν μέτρων. Καὶ ἐν μὲν τοῖς πρώτοις ἐννέα κεφαλαίοις (ε'-ιγ') πραγματεύεται περί τῶν ἐννέα μονοειδῶν καὶ ὁμοιοειδῶν μέτρων. Τὸν ορον μέτρον μεταχειρίζεται ένταθθα ό 'Ηφαιστίων έπὶ γενικωτέρας καὶ σπανιώτερον εύρισκομένης σημασίας παρά την έν τῷ ἐγχειριδίω αὐτοῦ συνήθη, περὶ ἡς προείπομεν. Ἐνταῦθα δηλαδή πάντα τὰ ἰαμδικὰ π. γ. μέτρα λαμδάνονται ὑπὸ εν ὄνομα, μέτρον ἰαμδικόν, ὡσαύτως καί τὰ ἄλλα. "Όθεν τὰ ἐννέα ταῦτα μέτρα τοῦ Ἡφαιστίωνος εἶνε τὰ ὑπὸ τῶν ἄλλων μετρικῶν ἐννέα πρωτότυπα μέτρα καλούμενα. Καὶ έν μέν τῷ ε΄ κεφαλαίψ πραγματεύεται περὶ τοῦ ἰαμδικοῦ, ἐν δὲ τῷ ς' περί τοῦ τροχαϊκοῦ, ἐν δὲ τῷ ζ' περί τοῦ δακτυλικοῦ, ἐν δὲ τῷ η' περί τοῦ ἀναπαιστικοῦ, ἐν δὲ τῷ θ' περί τοῦ χοριαμδικοῦ, ἐν δὲ τῷ ι' περὶ τοῦ ἀντισπαστικοῦ, ἐν δὲ τῷ ια' περὶ τοῦ ἰωνικοῦ ἀπὸ

⁽¹⁾ Περὶ Ἡφαιστίωνος ὁ Σουίδας λέγει τὰ έξῆς «Ἡφαιστίων ᾿Αλεξανδρεὺς γραμματικὸς ἔγραψεν ἐγχειρίδια περὶ μέτρων καὶ μετρικὰ διάφορα, περὶ τῶν ἐν ποιήμασι ταραχῶν, κωμικῶν ἀπορημάτων λύσεις, τραγικῶν λύσεων, καὶ ἄλλα πλείστα [καὶ τῶν μέτρων τοὺς ποδισμούς]».

μείζονος, έν δὲ τῷ ιδ΄ περὶ τοῦ ἰωνικοῦ ἀπ' ἐλάσσονος, ἐν δὲ τῷ ιγ΄ περί τοῦ παιωνιχοῦ.

Καὶ ὅτε μὲν μέτρον τι συντίθεται καθαρόν, ὅτε δηλ. συγκροτεῖται έχ της έπαναλήψεως τοῦ αὐτοῦ ποδός, ὀνομάζεται μοτοειδές. "Ότε δὲ συντίθεται «ἐπίμικτον πρὸς τὰς ἰαμδικὰς» ἢ «πρὸς τὰς τροχαϊκάς» (ώς λέγει ο Ἡφαιστίων ἐξυπακούων διποδίας ἢ συζυγίας ἢ βάσεις, διότι παρ' αὐτῷ τὰ τρία ταῦτα εἶνε ταὐτόσημα), ὅτε δηλαδή το μέτρον αναμίσγεται μετὰ ἰαμδικῶν ή τροχαϊκῶν διποδιῶν, τότε λέγεται δμοιοειδές. οξον

άναπαιστικόν - - - , - - - , - - , γοριαμδικόν - - - - , - - - άντισπαστικόν - - - 0, 0 - 0 ίωνικὸν ἀπὸ μείζ. - - - - - - ίωνικὸν ἀπ' ἐλάσσ. Ο Ο - Ο, - Ο - Ο.

Τὰ ὁμοιοειδή ταῦτα μέτρα ἀπαρτίζονται ἐκ δακτύλων καὶ ἰωνικῶν ποδῶν συντιθεμένων μετὰ τροχαίων, ἢ ἐξ ἀναπαίστων, χοριάμδων καὶ ἀντισπάστων συντιθεμένων μετὰ ἰάμδων.

28. Κατὰ τὴν θεωρίαν ὅμως τοῦ Ἡφαιστίωνος ὑπάρχει καὶ ἕτερον εἶδος μίζεως, καθ' ὁ χορίαμδοι μὲν ἀναμίσγονται οὐχὶ μόνον μετὰ διιάμδου, άλλὰ καὶ ἀντιστρόφως μετὰ προηγουμένου διτροχαίου, ἰωνιχοί δὲ οὐχὶ μόνον μετὰ διτροχαίου, ἀλλὰ καὶ ἀντιστρόφως μετὰ προηγουμένου διιάμδου. ή μιξις αύτη, ην ό ήφαιστίων πραγματεύεται έν τῷ ἐπιφερομένῳ ιδ΄ κεφαλαίῳ, καλεῖται κατ' ἀντιπάθειαν μίξις, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ προηγούμενον εἶδος τῆς μίξεως, ὅπερ παρ' ἄλλοις, οὐχὶ δὲ παρ' Ἡφαιστίωνι, εὐρίσκεται καλούμενον κατὰ συμπάθειαν μίξις. Έκ τοῦ δευτέρου τούτου εἴδους τῆς μίξεως γεννώνται τὰ μέτρα τὰ κατ' ἀντιπάθειαν μικτὰ ἢ συντομώτερον μέτρα ἀντιπαθῆ. Τὰ μέτρα ταῦτα, προταττομένης τῆς συλλαδῆς ἐπί, είδικώτερον καλούνται ώδε.

έπιχοριαμβικόν - - - -, - - - έπιωνικόν ἀπό μείζονος = - - - , - - - - , έπιωνικόν ἀπ' έλάσσονος 🗢 - - -, - - - -.

Έὰν λοιπόν συνάψωμεν την κατηγορίαν ταύτην τῶν μέτρων μετὰ της των μονοειδών και της των όμοιοειδών, έχομεν το έξης σύornua.

- Α΄. Καθαρά ἢ μονοειδῆ.
- ι α΄. κατὰ συμπάθειαν ἢ όμοιοειδῆ B'. Μικτὰ β' . κατ' ἀντιπάθειαν ἢ ἀντιπαθῆ.

Αντί όμως ο Ήφαιστίων συμφώνως πρός την διάκρισιν ταύτην τῶν μέτρων νὰ πραγματεύηται κεχωρισμένως έκάστην αὐτῶν κατηγορίαν κατά σειράν, πρώτην μέν την των καθαρών η μονοειδών, είτα δέ την των όμοιοειδών και τέλος την των άντιπαθών, αύτος συνάπτει έν τῆ πραγματεία τὴν θεωρίαν τῶν κατὰ συμπάθειαν μικτῶν ἤτοι όμοιο-

ειδών μέτρων μεθ' έχαστου πρωτοτύπου.

29. Έν τῷ ἐφεζῆς ιε΄ κεφαλαίῳ πραγματεύεται ὁ Ἡφαιστίων περὶ μέτρων ἀσυναρτήτων. 'Ορίζει δὲ αὐτὰ ὧδε: «γίνεται δὲ καὶ άσυνάρτητα, όπόταν δύο κώλα μη δυνάμενα άλληλοις συναρτηθήναι μηδὲ ἕνωσιν ἔχειν ἀντὶ ένος μόνου παραλαμβάνηται στίχου. Πρώτος δὲ καὶ τούτοις 'Αρχίλοχος κέχρηται». Ὁ δὲ Σχολιαστὴς τοῦ Ἡφαιστίωνος σελ. 201 παρατηρεί τὰ έξῆς «ἰστέον δὲ ὅτι ἀσυνάρτητα γίνεται τὰ πάντα ξδ΄. Τὰ γὰρ ὀκτὼ μέτρα τοῖς ὀκτὼ μέτροις, τοῦτ΄ ἔστιν έαυτοῖς, ἐπιπλεκόμενα, τὰ ξδ΄ ταῦτα γίνεται. ᾿Απὸ τῶν έξασήμων μέν λς΄ έξάκις γὰρ τὰ ς΄, λς΄. Τῶν δὲ τετρασήμων τέσσαρα. Τὰ δὲ λεγόμενα ἐπισύνθετά εἰσι κδ΄, ἃ καὶ αὐτά ἐστι τῶν άσυναρτήτων. Έτι και θάτερον τρόπον, τούτων μονοειδή μέν έστιν όκτω, μονοειδές δε λέγεται ἀσυνάρτητον, οίον το έλεγειακόν όμοιοειδη δὲ ὀκτώ, οἶον ὅταν τὰ ἰαμδικὰ μὴ τέλεια ὄντα χοριαμδικοῖς ἢ άντισπαστικοῖς ἐπιφέρηται ἢ τροχαϊκὰ ἰωνικοῖς, ἢ ἐναλλάξ ἐπισύνθετα δὲ κδ΄ ἀντιπαθῆ $\langle$ δὲ $\rangle$ κδ΄, ὧν τὰ μὲν πρώτης ἀντιπαθείας ὅσων μιᾶς συλλαδής ἐκτιθεμένης τὸ ὅλον εν ποιεῖ· ζτὰ δὲ τῆς δευτέρας άντιπαθείας>». Πρόλ. και Mar. Victor. σελ. 104 Κ., ὅστις ώσαύτως εύρίσκει 64 τὰ ἀσυνάρτητα έκ τοῦ πολυπλασιασμοῦ τῶν ὀκτώ πρωτοτύπων μέτρων έφ' έαυτὰ $(8 \times 8 = 64)$, δὲν γίνονται δέ, λέγει, ἀσυνάρτητα μέτρα μόνον ἐκ τοῦ παιωνικοῦ ῥυθμοῦ. Πρωτότυπα δὲ λέγει ὁ Οὐικτωρῖνος τὰ έξῆς 1) τὸ δακτυλικόν, 2) τὸ ἀναπαιστικόν, 3) τὸ τροχαϊκόν, 4) τὸ ἰαμβικόν, 5) τὸ χοριαμβικόν, 6) τὸ άντισπαστικόν, 7) τὸ ἰωνικὸν ἀπὸ μείζονος, 8) τὸ ἰωνικὸν ἀπ' ἐλάσσονος. Εκαστον λοιπόν των πρωτοτύπων τούτων συνδυαζόμενον εξτε μεθ' έαυτοῦ εἶτε μεθ' ένὸς έκάστου τῶν ἄλλων πρωτοτύπων ἀποτελεῖ άσυνάρτητον μέτρον καὶ ὁ ὅλος ἀριθμὸς αὐτῶν εὐρίσκεται κατά τε τὸν σχολιαστὴν τοῦ Ἡφαιστίωνος καὶ κατὰ τὸν Μάριον Οὐικτωρίνον

ξδ΄. Πάντας τοὺς συνδυασμοὺς τούτους βλέπε παρὰ Οὐεστφαλίφ (allg. Metrik ³ σελ. 338 κέ.). Έν δὲ τῷ ἐγχειριδίφ τοῦ 'Ηφαιστίωνος κεφ. ιε΄ καταλέγονται ἐπτακαίδεκα τὸ ὅλον μέτρα ἀσυνάρτητα, τέσσαρα μὲν μονοειδῆ,δύο δὲ όμοιοειδῆ,τρία δὲ ἀντιπαθῆ κατὰ τὴν πρώτην ἀντιπάθειαν, δύο δὲ ἀντιπαθῆ κατὰ τὴν δευτέραν ἀντιπάθειαν καὶ ἐπτὰ ἐπισύνθετα, τὰ ἑξῆς

'Ασυνάρτητα μέτρα.

A'. Movoειδñ.

- η' 2002002 | 2002002 έλεγετον (δικατάληκτον) παῖς ἄτε, τῶν δ' ἐτέων ἡ δεκὰς οὐκ ὀλίγη.
- ιε' το δύκ Πελασγών.
  Δήμητρι τῆ πυλαίη | τῆ τοῦτον δύκ Πελασγών.
- ις' τυτυτ τη του το τροχαϊκόν δικατάληκτον δεύρο δηύτε Μοΐσαι | χρύσεον λιποΐσαι.
- ια΄ το το το τ | το το το τροχαϊκόν προκαταληκτικόν ἔστι μοι καλὰ πάϊς | χρυσέοισιν ἀνθέμοισιν.

B'. 'Ouoroeroñ.

- ιδ΄ τ τ ο ο τ | τ τ ο ο τ άντισπαστικόν δικατάληκτον ἄνδρες πρόσχετε τὸν νοῦν | έξευρήματι καινῷ.
- ιζ΄ 200202-|20020 το χοριαμδικόν δικατάληκτον δλότε γαμόρέ, σοὶ μὲν | δη γάμος, ώς άραο.

Γ', α'. 'Αντιπαθή κατά την πρώτην άντιπάθειαν.

- θ' _ 1 0 1 0 1 0 1 | 2 0 1 0 1 0 1 Εἰριπίδεων Δήμητρος ἀγνῆς καὶ κόρης | τὴν πανήγυριν σέδων.
- ι' _ το το το τ | το το τ ΔΕύριπίδειον τεσσαρεσχαιδεχασύλλαδον έφος ἡνίχ' ἱππότας | έξέλαμψεν ἀστήρ.
- ια΄ 2020202 10202022 εμφερη έχοισα μορφάν, | Κλεηίς άγαπατά.
  Γ΄, β΄. 'Αντιπαθή κατά την δευτέραν άντιπάθειαν.
- ιβ΄ του το το τ | το το τ τ έχ χοριαμδιχοῦ ἐπιμίκτου πρὸς τὰς τροχαϊ-[κὰς καὶ ἰθυφαλλιχοῦ τὸν μυροποιὸν ἀρόμην | Στράττιν εἰ κομάσει.
- ιγ' 200202021202020 Κρατίνειον εὔτε κισσοχαῖτ' ἄναξ, | χαῖρ', ἔφασκ' Ἐκφαντίδης.

Δ'. Έπισύνθετα.

- α' στουτουτο | το το το το Υελοΐον. Έρασμονίδη Χαρίλαε, | χρῆμά τοι γελοΐον. στουτουτ | υτο το το το ξαῖβδαις. χαῖβ', ὧ μέγ' ἀχρειόγελως | ὅμιλε, ταῖς ἐπίβδαις.
- β. 200200200200 | 20202 οὐκέθ' ὁμῶς θάλλεις ἀπαλὸν χρόα, | κάρψεται γὰρ πόπ. 200200200 | 202002 καὶ βήσσας ὀρέων δυσπαιπάλους | οἰος ἦν ἐπ' ἠδῆς.
- γ΄ 2002002 | 22020202 αλλά μ' δ λυσιμελής, | ὧ 'ταῖρε, δάμναται πόθος.
- δ' του του τ | το τ Τυρρακήω τάρμενα λαμπρὰ κέατ' | έν μυρσινήω.
- ε' _ _ 0 _ _ | _ 0 0 _ 0 0 _ 1 ίαμδέλεγος πρώτον μεν εὔδου|λον θέμιν οὐρανίαν. κείνων λυθέντων | σαῖς ὑπὸ χερσὶν ἄναξ.
- ς' του του τη του τη της Πλατωνικόν (τριπενθημιμερές) χαΐρε παλαιογόνων άνδρῶν θεατῶν ξύλλογε παντοσόψων.
- ζ΄ _ τ υ τ _ | τ υ υ τ υ υ τ | _ τ υ τ υ Πινδαριχόν (τριπενθημιμερές) ος καὶ τυπεὶς ά | γνῷ πελέκει τέκετο | ξανθὰν 'Αθάναν.

Τοιαύτη ἡ περὶ τῶν ἀσυναρτήτων μέτρων παράδοσις. Καὶ ὁ μὲν Bentley ἐν τῆ ἐκδόσει τοῦ 'Ορατίου εἰς ἐπφδὸν ια' πρῶτος εἰσηγήσατο τὴν θεωρίαν ὅτι ἀσυνάρτητα μέτρα εἶνε τὰ ἐπιδεχόμενα ἐν μέσω τῷ μέτρω ἐν τῷ τέλει τοῦ κώλου ἀδιάφορον συλλαδὴν καὶ χασμωδίαν, οἶα τὰ τοῦ 'Ορατίου Carm. 1, 4. Epod. 11. Epod. 13.

Solvitur acris hiems grata vice | veris et Favoni. scribere versiculos | amore perculsum gravi.

nivesque deducunt Iovem | nunc mare nunc siliiae.

Τούτων τὰ δύο πρῶτα δῆλα δὴ ἐποίησεν ὁ 'Οράτιος κατὰ τὰ 'Αρχιλόχεια ἀσυνάρτητα, ἄπερ ὁ 'Ηφαιστίων μνημονεύει ὑπ' ἀριθ. β΄ καὶ
γ΄, τοῦ δὲ τρίτου δὲν σώζεται ἀνάλογον 'Αρχιλόχειον, ἀλλὰ πιθανώτατα καὶ τοῦτο ἐποίησεν ὁ 'Οράτιος κατὰ μίμησιν τοῦ 'Αρχιλόχου.
Τῷ Bentley ἡκολούθησε καὶ ὁ Hermann καὶ πάντες οἱ ἄλλοι μέχρι
τοῦ Christ. 'Ο Οὐεστφάλιος ὅμως (allg. Metrik³ σελ. 347) παρατηρεῖ ὅτι ἐκ τῶν ιζ΄ ἀσυναρτήτων, ἄπερ καταλέγει ὁ 'Ηφαιστίων,

μόνον εν άσυνάρτητον συμφωνεί τῷ ὁρισμῷ τοῦ Bentley, τὸ δεύτερον σχήμα τοῦ β΄, πᾶσι δὲ τοῖς λοιποῖς δὲν ἐφαρμόζει ὁ ὁρισμὸς τοῦ Bentley, ωστε έντεῦθεν δηλοῦται ὅτι δὲν εἶνε ὀρθός. Αὐτὸς δὲ παρατηρών ὅτι πάντα τὰ μέτρα τῶν τριῶν πρώτων κατηγοριῶν, ἄτινα μνημονεύει ὁ Ἡφαιστίων, τὰ ἀσυνάρτητα δηλαδή μονοειδή, όμοιοειδή και άντιπαθή κατά τε την πρώτην και την δευτέραν άντιπάθειαν, σύγκεινται έκ τομῶν ἤτοι ἀτελῶν (καταληκτικῶν) κώλων ἐν τῷ μέσφ τῶν μέτρων, ἐντεῦθεν συνάγει τὸ συμπέρασμα ὅτι ἀσυνάρτητα μέτρα έλεγεν ο Ήφαιστίων οὐχὶ τὰ ἔχοντα χασμωδίαν καὶ άδιάφορον συλλαδήν έν τῷ μέσῳ, άλλὰ προκατάληξιν ήτοι τὰ προκαταληκτικά. "Οτι δὲ τῆ ἐκδοχῆ ταύτη τῶν ἀσυναρτήτων δὲν συμφωνούσι τὰ ἐπισύνθετα μέτρα, ἄπερ καὶ αὐτὰ ὁ Ἡφ. συμπεριλαμβάνει εἰς τὰ ἀσυνάρτητα, ἄν τε τὸ πρῶτον αὐτῶν κῶλον εἶνε καταληκτικόν ἄν τε ἀκατάληκτον, τοῦτο λέγει ὁ Οὐεστφάλιος ἀποδοτέον είς τοῦτο ὅτι τὰ πλείονα τῶν παρ' Ἡφαιστίωνι εὐρισκομένων άσυναρτήτων έπισυνθέτων έχουσι προκατάληξιν, ώστε έκ τοῦ ἐπικρατεστέρου σχήματος ώνομάσθησαν πάντα άσυνάρτητα, έν φ ἔπρεπε καὶ ἐπὶ τῶν ἐπισυνθέτων μέτρων νὰ γίνη ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἡ διάκρισις εἰς μέτρα ἀσυνάρτητα καὶ μὴ τοιαῦτα. Οἱ Λατῖνοι τὰ μὲν άσυνάρτητα λέγουσιν inconnexa, connexa δὲ τὰ ἀντίθετα. Παρὰ τοῖς Ελλησι μετρικοῖς δὲν ευρίσκεται ὅρος τεχνικός δηλών ὅ,τι καὶ ὁ Λατινικός connexa. 'Ο Οὐεστφάλιος νομίζει ὅτι οἱ παλαιοὶ ἐκάλουν αὐτὰ συτάρτητα, ὁ δὲ Studemund προτιμα τὸν ὅρον συταρτητικά, ον καὶ ὁ Οὐεστφάλιος ὕστερον ἀπεδέξατο. Πιθανώτερον ὅμως ὑπολαμβάνω έγω ότι οι παλαιοί έκάλουν αυτά μέτρα συνηρτημένα. Έπειδή δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐκδοχὴν τοῦ Οὐεστφαλίου λαμβάνοντες τὰ άσυνάρτητα, ήτις όρθοτέρα, πάλιν θὰ διαφωνώμεν τοῖς παλαιοῖς μετρικοίς, οίτινες και τὰ ἐπισύνθετα πάντα ἀνεξαιρέτως λαμβάνουσιν ώς τοιαύτα, οὐδεμίαν δὲ παρέχει ὡφέλειαν πρακτικήν ἡ διαίρεσις τῶν άσυναρτήτων μέτρων είς τὰς εἰρημένας κατηγορίας, τὴν τῶν μονοειδων, όμοιοειδων κτλ. καὶ ἡ κατ' αὐτὰς πραγματεία, ὅπως οὐδ' ἡ των μικτών μέτρων διαίρεσις και πραγματεία κατά τους παλαιούς μετρικούς εἰς όμοιοειδη καὶ ἀντιπαθη, ἐκ τούτων εὐκολίας καὶ σαφηνείας χάριν δυνάμεθα νὰ άρκεσθωμεν είς τὸν ὅρον προκαταληκτικά μέτρα και νὰ έννοωμεν δι' αὐτων ὅ,τι ὁ Οὐεστφάλιος διὰ των ἀσυναρτήτων, καὶ οὕτω νὰ ἀποσκορακίσωμεν καὶ τὴν κατηγορίαν τῶν άσυναρτήτων καὶ τῶν διαφόρων αὐτῶν κατηγοριῶν, ὅπερ οὐχὶ ζημία

άλλὰ κέρδος. 30. Έν δὲ τῷ ις΄ κεφαλαίφ πραγματεύεται ὁ Ἡφαιστίων ὡς ἐν ἐπιμέτρω περὶ τῶν πο.Ιυσγηματίστων μέτρων. Πολυσχημάτιστον δὲ δύναται νὰ εἶνε καὶ συναρτώμενόν τι μέτρον καὶ ἀσυνάρτητον, ὥστε άνάγεται εἰς πάσας τὰς κατηγορίας τῶν μέτρων. Λέγεται δὲ πολυσχημάτιστον μέτρον τι α΄) μεν όταν διτρόχαιός τις ή διίαμβος αὐτοῦ «παρὰ τάξιν», τουτέστι παρὰ τὸν συνήθη σχηματισμόν, ἔχη ἐν τῷ μέσφ μαχρὰν συλλαδήν, ἀντὶ νὰ ἔχη αὐτὴν ἐν τῷ τέλει (ὁ διτρόχαιος) ή ἐν τῆ ἀρχῆ (ὁ διίαμδος), ὅταν δηλαδή ἔχη τὸ σχῆμα - - - - η τόδε - - - αντὶ τοῦ κανονικοῦ - - - - η - - - - 6') δὲ ὅταν ἐπὶ μικτοῦ τινος μέτρου (όμοιοειδοῦς ἢ ἀντιπαθοῦς) γίνηται έναλλαγή τοῦ χοριάμδου (ἢ ἀντισπάστου ἢ ἰωνικοῦ) καὶ τοῦ διιάμδου (ή διτροχαίου)· οΐον ὅταν ἐπὶ τοῦ Γλυκωνείου - ο - ο, ο - ο ύπερτιθεμένης της μακράς της ιαμβικής διποδίας γίνηται το χοριαμδικόν σχήμα - - - - , - - - - , άλλαις λέξεσιν ὅταν ἀντὶ τοῦ δευτέρου Γλυκωνείου, του έχουτος τὸν δάκτυλον ἐν τῆ Β΄ χώρα, γίνηται χρῆσις τοῦ Γλυκωνείου τοῦ ἔχοντος αὐτὸν ἐν τῆ τρίτη χώρα. Τοιαύτη άνταπόδοσις δύο Γλυκωνείων εύρισκεται τῷ ὅντι παρὰ τοῖς τραγικοῖς, οίον εν Φιλοκτ. 1123 (πόντος θινός έφήμενος) καὶ 1147 (ἔθνη θηρῶν οῦς ὅδ' ἔχει) καὶ Ἑλ. 1487 (ὧ πταναὶ δολιχαύχενες) καὶ 1504 (ναύταις εὐαεῖς ἀνέμων). "Ωστε ή τῆς ὑπερθέσεως αὕτη θεωρία τῶν παλαιών μετριχών δέν είνε παντάπασιν άσύστατος.

31. Τῷ κεφαλαίῳ περὶ πολυσχηματίστων, ἐν ῷ τελευτὰ ὁ λόγος περὶ μέτρων, ἐπιφέρεται εν ἔτι τελικὸν κεφάλαιον τὸ ιζ΄ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «περὶ ποιήματος», ἐν ῷ γίνεται λόγος περὶ τῆς κατὰ στίχον καὶ κατὰ σύστημα συνθέσεως τῶν ποιημάτων. Ἡν τοῖς χειρογράφοις ὅμως μετὰ τὸ ιζ΄ κεφάλαιον φέρεται καὶ ἐτέρα μείζων καὶ είδικωτέρα πραγματεία μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «τοῦ αὐτοῦ περὶ ποιήματος» ἢ «ποιημάτων». Κατὰ τὸν Οὐεστφάλιον ἡ πρώτη ἀρμόζει μάλλον εἰς τὸ ἐγχειρίδιον καὶ φαίνεται γνήσιον αὐτοῦ τοῦ Ἡφαιστίωνος ἔργον, ἡ δὲ δευτέρα μείζων οὖσα καὶ δυσαναλογωτέρα πρὸς τὸ ἐγχειρίδιον φαίνεται ὅτι ἐλήφθη ὕστερον ὑπ' ἄλλου τινὸς κατ' ἐπιτομὴν ἔχ τινος τῶν μειζόνων περὶ μέτρων πραγματειῶν τοῦ Ἡφαιστίωνος. Συμμαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγφ τούτφ καὶ ὅτι ἐν ῷ ἡ μικρὰ πραγματεία εἶνε ἀναμάρτητος, ἐν τῆ μείζονι εὐρίσκονται οὐχὶ ὀλίγα ἀμαρτήματα,

οίον ὅτι δὶς ἐν τοῖς χειρογράφοις σελ. 64, 16 καὶ 63, 3 Westph. ἀναγινώσκεται κοιτὰ συστηματικὰ ἀντὶ κοιτὰ γετικά. Ὑπάρχει βε- βαίως καὶ κατηγορία κοιτῶν συστηματικῶν, περὶ ἡς γίνεται λόγος ἐν σελ. 67, ἀλλ' αῦτη σημαίνει ἄλλο τι πάντη διάφορον. Εἶτα δὲ ἐν σελ. 72 ἐναλάσσονται πρὸς ἀλλήλους οἱ ὅροι ἐπιφθεγματικὰ καὶ ἐφύμνια. Ἔπειτα δὲ ἐν σελ. 68, 14 λέγεται ὅτι τὰ πλείστα ποιήματα τοῦ Πινδάρου καὶ Σιμωνίδου ἦσαν πεποιημένα κατὰ τετράδας καὶ πεντάδας ἐπφδικάς, δηλονότι κατὰ τὸ σχήμα τόδε

έν φ οὐδαμῶς φαίνεται πιθανὸν ὅτι ὁ Πίνδαρος καὶ Σιμωνίδης ὑπερέδησαν τὴν κατὰ τὴν ἐπωδικὴν τριάδα σύνθεσιν, ἢν παρέλαδον παρὰ τοῦ Στησιχόρου. Τοιοῦτο δὲ ἀμάρτημα, οἰον μάλιστα τὸ τελευταῖον, δὲν ἠδύνατο νὰ ἀμάρτη ὁ Ἡφαιστίων, ἀλλά τις τῶν μεταγενεστέρων γραμματικῶν.

32. Τὸ μετρικόν σύστημα τοῦ Ἡφαιστίωνος, οἶον ἔμπροσθεν ὑπετυπώθη, δὲν ἦτο ἴδιον αὐτοῦ δημιούργημα, διότι καὶ τὸ τοῦ Ἡλιοδώρου, οστις προηγήθη του Ήφαιστίωνος, αποδείχνυται ομοιον ον. Αι πλεϊσται δὲ κατηγορίαι εἶνε καὶ τοῦ Ἡλιοδώρου ἀρχαιότεραι ρυεϊσαι έκ της ρυθμικής και μετρικής παραδόσεως των πάλαι καλών χρόνων. Έκ τῶν ἀνωτάτων δὲ μετρικῶν κατηγοριῶν γέννημα νεωτέρων χρόνων φαίνεται ή διάκρισις τῶν μικτῶν μέτρων εἰς όμοιοειδῆ και άντιπαθή και ή ύπαγωγή των ούχι προκαταληκτικών ή δικαταλήκτων επισυνθέτων εἰς τὰ ἀσυνάρτητα. Καὶ καθ' ὅλου μὲν δύναταί τις νὰ ἰσχυρισθη ὅτι ὁ Ἡφαιστίων ἡχολούθει οὐ μόνον ἐν ταῖς γενικαῖς κατηγορίαις, άλλὰ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα τοῖς προηγηταῖς αύτου. Κατά τι δὲ διέφερεν αὐτῶν, δὲν εἶνε εὔκολον νὰ εἴπη τις. Διαφοραί τίνες παρατηρούνται καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἐγχειριδίῳ, οἰον ἡ παρατήρησις ὅτι ἡ προπαραλήγουσα συλλαβή τοῦ τροχαϊκοῦ τετραμέτρου (σελ. 22 W.) ἐπιδέχεται διάλυσιν καὶ ἐτέρα περὶ τοῦ μ ὡς θέσει μακράς ποιητικού παρά την γνώμην του Ἡλιοδώρου (σελ. 8 W.). Έπουσιώδες δὲ είνε ὅτι ἐν τῆ θεωρία τῶν πρωτοτύπων προτάσσεται τὸ ἰαμδικόν καὶ τροχαϊκόν τοῦ δακτυλικοῦ καὶ ἀναπαιστιχοῦ, ἐν ἡ οἱ λοιποὶ μετριχοὶ ἐτήρουν τὴν ἀντίθετον τάξιν (πρόλ. $\Sigma_{\chi \circ \lambda}$. Ήφαιστ. σελ. 162). Οὐχὶ δὲ ἀκριδῆ παρατηρητὴν ἐλέγχουσι τὸν Ἡφαιστίωνα τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐν κεφ. ε΄ λεγόμενα ὅτι ἡ προτελευταία συλλαδή των καταληκτικών ἰαμδικών μέτρων ἐπιδέχεται διάλυσιν καὶ τὰ ἐν κεφ. ε΄ καὶ ϛ΄ ὅτι ἐν μὲν τῷ ἰαμδικῷ τριμέτρῳ ἐγχωρεῖ ἀνάπαιστος, ἐν δὲ τῷ τροχαϊκῷ τετραμέτρῳ δάκτυλος. Τὰ δὲ
ἐν σελ. 19 «ἐπειδή δὲ πᾶσα μέτρων ἀρχή ἀδιάφορος κτλ.» εἶνε οὕτω
διεστραμμένα, ώστε δὲν φαίνονται γνήσια τοῦ 'Ηφαιστίωνος, ἀλλ'
ἔκ τινος σχολίου μετατεθέντα εἰς τὸ κείμενον, καθ' ὅσον μάλιστα λείπουσιν ἐν τοῖς βελτίοσι χειρογράφοις. "Οτι δὲ ὁ 'Ηφαιστίων οὐδὲν τὸ
παράπαν λέγει περὶ ρυθμοῦ, οὐδ' ἄπαξ μνημονεύων τῶν ὅρων ἄρσεως
καὶ θέσεως, δὲν πρέπει νὰ ληφθή ὡς μαρτυροῦν παντελή ἄγνοιαν τῆς
ρυθμικῆς. 'Αξία δὲ μνείας εἶνε καὶ ἡ γενομένη παρατήρησις ὅτι τὰ
παραδείγματα τῶν μελικῶν μέτρων λαμδάνει ὁ 'Ηφαιστίων ἐκ τοῦ
καραδείγματα τῶν μελικῶν μέτρων λαμδάνει ὁ 'Ηφαιστίων ἐκ τοῦ
'Αρχιλόχου, 'Αλκαίου, Σαπφοῦς, 'Ανακρέοντος καὶ Καλλιμάχου,
προσέτι δὲ καὶ ἐκ τῆς ἀρχαίας κωμωδίας, σπανιώτατα δὲ ἐκ τῶν
χορικῶν λυρικῶν καὶ ἐκ τραγικῶν, οἰον ἐκ μὲν τοῦ Αἰσχύλου εν
μόνον, ἐκ δὲ τοῦ Σοφοκλέους οὐδέν.

33. Τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ Ἡφαιστίωνος διὰ τὸ συνοπτικόν καὶ εὕχρηστον έγένετο έν τοῖς ὕστερον χρόνοις καθολική χρῆσις περὶ τὴν διδασκαλίαν καὶ πολλάκις ἐσχολιάσθη. Τὴν κρηπῖδα δὲ τῶν εἰς αὐτὸ σχολίων ἔθετο ὁ νεοπλατωνικός φιλόσοφος Λογγΐνος, ὅστις ἤκμασε κατὰ τὴν τρίτην ἀπὸ Χριστοῦ ἐκατονταετηρίδα. Ἡ συλλογὴ δὲ τῶν είς Ἡφαιστίωνα σχολίων, ἐπειδὴ ἐρρύησαν ἐκ τῶν μειζόνων τοῦ Ήφαιστίωνος πραγματειών καὶ έξ ἄλλων παλαιοτέρων μετρικών, είνε άξιολογωτάτη πηγή είς ἐπίγνωσιν τῆς παλαιᾶς μετρικῆς θεωρίας. Κατὰ τὸν W. Hörschelmann ή συλλογή αΰτη διαιρεῖται εἰς τὰ έξῆς συστατικὰ μέρη: α΄) τὸ ὑπόμνημα τοῦ Λογγίνου (Σχολ. Β. 1) 6') Σχολ. Α. (κατὰ Λογγΐνον) γ') τὸ τοῦ "Ωρου ὑπόμνημα $(\Sigma \chi$ ολ. Β. IV)· δ΄) τὴν τοῦ Χοιροβοσκοῦ ἐξήγησιν· ε΄) Σχολ. Β. ΙΙ. ς') τὴν ἐπιτομὴν τῶν ἐννέα μέτρων (Σχολ. Β. ΙΙΙ.)· ζ') τὴν Βυζαντιακὴν ἐπιτομὴν (Σ χολ. B. V.). Έν τοῦ ἐγχειοιδίου δὲ καὶ τῶν σχολίων λαμβάνομεν πλήρη γνῶσιν τοῦ συστήματος τῶν ἐννέα πρωτοτύπων μέτρων, καθ' ὁ ὁ Ἡφαιστίων, ὥσπερ καὶ ὁ Ἡλιόδωρος, πραγματεύεται την μετρικήν θεωρίαν.

34. Βραχυτέρα είνε ή πραγματεία των έννέα πρωτοτύπων μέτρων παρά τῷ 'Αριστείδη Κοιντιλιανῷ, ήτις καὶ αῦτη καίπερ ἔν τισι διαφέρουσα τοῦ Ἡφαιστίωνος, ὡσαύτως φαίνεται ρυεῖσα ἐκ τῆς με-

τρικής τοῦ Ἡλιοδώρου. Πρόλ. § 18 καὶ Westphal, gr. Metrik ἐκδ. 6΄ τόμ. α΄ σελ. 229 κέ.

35. Οι δὲ Βυζαντίνοι γραμματικοί εἴτε γράφοντες έγχειρίδια περί μέτρων εἴτε μετρικά σχόλια εἰς τοὺς ἀρχαίους ποιητὰς κρέμανται παντάπασιν ἐκ τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ Ἡφαιστίωνος καὶ τῶν εἰς αὐτὸ σχολίων καὶ μικρὸν ή οὐδὲν συμβάλλονται εἰς γνῶσιν τῆς παλαιᾶς μετρικής. Τοιούτος ήτο ό γραμματικός Τριχάς (1) ό ἐπίκλην σοφώτατος κατὰ τὴν ἐνδεκάτην που ἀ. Χ. ἐκατονταετηρίδα ἀκμάσας, οὖ σώζεται βιβλίον ἐπιγραφόμενον «ἐπιμερισμοὶ τῶν ἐννέα μέτρων», ών προτέτακται «σύνοψις των θ΄ μέτρων», ήτις είνε υμνος είς την άγνὴν Παρθένον ἐκ παραδειγμάτων τῶν θ΄ μέτρων συνεστώς. Ἡ πραγματεία αΰτη τοῦ ἄλλως ἀγνώστου τούτου γραμματικοῦ εἶνε διασκευή του έγχειριδίου του Ήφαιστίωνος ἄνευ ἄλλων βοηθημάτων πλην κακού τινος κειμένου των καλών είς Ἡφαιστίωνα σχολίων, των ύπο του Ούεστφαλίου διὰ του Α χαρακτηρισθέντων. Μετὰ τὴν βελτίονα δὲ ἔκδοσιν τῶν Α σχολίων ἢ ὅπως εἶχον ἐν τῷ τοῦ Τριχᾶ αντιγράφω το βιβλίον του Τριχα απέβαλε πασαν αξίαν. Έξεδόθη δε τὸ πρῶτον ὑπὸ Franc. de Furia ὡς παράρτημα τῆς ἐκδόσεως Δράκοντος του Στρατονικέως ύπὸ Γ. Έρμαννοῦ ἐν Λειψία 1814 καὶ έν τοῖς scriptores metrici Graeci τόμ. 1 1866 τοῦ R. Westphal. Τοιούτος ήτο καὶ ὁ κατὰ τὴν δωδεκάτην ἀ. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἀκμάσας Ίωάννης Τζέτζης, ὅστις ἐστιχούργησε τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ Ἡφαιστίωνος διὰ Βυζαντιακῶν μέτρων. Εἶχε δὲ οὖτος ὑπ' ὄψιν κείμενον τοῦ Ήφαιστίωνος ἔτι χεῖρον ἐκείνου, ὁ εἶχεν ὁ Τριχᾶς. Τὸ ἔργον τοῦτο του Τζέτζου έξέδωκεν ο J. A. Cramer ev Anecd. Oxon. 3 (1836) σελ. 302-333. Έτι δὲ χείρονες τῶν εἰρημένων ἦσαν οἱ ἐπόμενοι γραμματικοί, οἴτινες πάσαν τὴν μετρικὴν αὐτῶν σοφίαν ἡρύοντο κυρίως έκ της ἔμπροσθεν μνημονευθείσης Βυζαντιακής ἐπιτομής, ήτις κατὰ τὸν Hörschelmann ἀποτελεῖ τὸ ἔβδομον καὶ ἔσχατον κατὰ την άξιαν συστατικόν των είς ήφαιστίωνα σχολίων, προσήρτηται δὲ τοῖς σχολίοις Β ώς πέμπτον βιβλίον, πιθανῶς δὲ ἀνάγεται εἰς τὴν δεκάτην ά. Χ. έκατονταετηρίδα, πλήν δὲ ταύτης καὶ ἔκ τινων ἄλλων μερών των σχολίων Β. Πάντες δε ούτοι, ών έφεξης μνημονεύομεν τοὺς χυριωτέρους, οὕτε ἐξ ἄλλης πηγῆς παρὰ τὰς εἰρημένας ἦντλουν σύτε ἀφ' έαυτῶν τι χρήσιμον προσετίθεσαν, διαφέρουσι δ' ἀλλήλων μόνον ώς έχ των μεταθέσεων, των μεταβολών της φράσεως καὶ τῆς διαφόρου ἐκλογῆς καὶ διεξοδικότητος. Περὶ τῶν πολυπλόκων γενεαλογικών λεπτομερειών των μετρικών τούτων ἐπραγματεύθησαν έν τοῖς νεωτάτοις χρόνοις χυρίως ὁ Γουλιέλμος Studemund (der Pseudoherodianische Tractat über die eidn des Hexameters, Jahns Jahrb. 95 (1867 σελ. 609-623) καὶ ὁ W. Hörschelmann iv Untersuchungen zur Geschichte der griechischen Metriker. Die Composition der Hephaestionscholien. Rhein. Mus. 36 (1881) σελ. 260-301, καὶ ἰδία ἐν τῷ συγγράμματι τῷ ἐπιγραφομένφ ein griechisches Lehrbuch der Metrik, Dorpat 1888, έν $\ddot{\phi}$ πάντα τὰ έκ τοῦ πέμπτου βιβλίου τῶν τοῦ Ἡφαιστίωνος B σχο. λίων ρυέντα μετρικά των Βυζαντίνων συγγράμματα άνάγονται είς τρεῖς κυρίους τύπους (Haupttypen). Ὁ αὐτὸς ἐξέδωκε καὶ scholia Hephaestionea altera (B) integra primum edita, index lect. Dorpat 1882. Προσέτι δὲ καὶ συμπληρωτικὰ εἰς τὰ Aneed. varia του Studemund ev Götting, gel. Anz. 1887 σελ. 594-613. Έφεξης λοιπόν καταλέγομεν τὰ άξιολογώτατα τῶν ἐνταῦθα ἀνηκόντων συγγραμμάτων των τε ψευδωνύμων καὶ των ἀνωνύμων καὶ των άλλων μετρικών.

α΄) Δράκοντος Στρατονικέως περὶ μέτρων ποιητικών καὶ πρώτον περὶ χρόνων. Τὸ διεξοδικὸν τοῦτο βιβλίον, οὖ τὰ δύο τρίτα πραγματεύονται περὶ προσφδίας, ἐξεδόθη κατὰ πρώτον πλῆρες ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφὴν ὑπὸ τοῦ Γ. Ἑρμαννοῦ ἐν Λειψία 1812. "Ηδη ὁ Ἑρμαννὸς ἐν τῷ προλόγῳ ἀπεφήνατο ὅτι ἐν τῷ παραδεδομένῃ μορφῷ ἀδύνατον νὰ εἶνε τοῦτο ἔργον τοῦ παλαιοῦ καὶ ἐνδόξου γραμματικοῦ Δράκοντος, ἀνάγκη δὲ νὰ ὑποτεθῷ ὅτι πολλαὶ προσθῆκαι ἐγένοντο ὕστερον ὑπό τινος Βυζαντίνου γραμματικοῦ. 'Ο δὲ Λέρσιος (Lehrs) καὶ ὁ Λουδοδίκος Voltz ἀπέδειξαν τὴν νεωτέραν αὐτοῦ καταγωγὴν (πρβλ. L. Cohn, Philol. Abhandlungen, Martin Hertz. . . dargebracht 1888, 133–143.—L. Voltz, Jahns Jahrb. 139 (1889) 579–599). 'Απεδείχθη δηλαδὴ τέλος ὅτι τὸ ἐκ τῶν τοῦ 'Ισαακίου τοῦ μοναχοῦ, τοῦ Ψευδηφαιστίωνος καὶ ἄλλων συγκεκαττυμένον κατασκεύασμα τοῦτο στγγραφέα ἔχει τὸν κατὰ τὴν 16ην ἐκατοντ. ζῶντα Έλληνα πλαστογράφον 'Ιάκωβον τὸν Διασσωρῖνον, ὅστις καὶ τὸν

^(!) Οῦτω βεδαίως ὀρθότερον πρέπει νὰ τονισθη καὶ οὐχὶ Τρίχας, ὡς κοινῶς γράφεται

ανυπαρατον Ψευδοφιλήμονα (πρόλ. Karl Krumbacher, Byzantin. Litteraturg. σελ. 274) ἐπλαστογράφησε.

- β') Ίσααχίου τοῦ σοφωτάτου μοταχοῦ περὶ μέτρων ποιητιχῶν. Ἐξέδωχεν ὁ L. Bachmann ἐν Anecdota Graeca II (1828) σελ. 167-196. Ὁ Ἰσαάχιος Μοναχὸς ἔγραψεν, ὡς φαίνεται, κατὰ τὸ τέλος τῆς 14ης ἐχατονταετηρίδος, ἐξήρτηται δὲ ἐχ τοὺ Μαζίμου Πλανούδη.
- γ') 'Η. λίου ελαχίστου μοταχοῦ Χάραχος πρὸς Ίωάντην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ περὶ διαφόρων μέτρων. Έξέδωκε κατὰ πρῶτον ὁ Φραγκίσκος de Furia ὡς παράρτημα τῆς τοῦ Ἑρμαννοῦ ἐκδόσεως τοῦ Δράκοντος τοῦ Στρατονικέως ἐν Λειψία 1814 καὶ νεωστὶ ὁ Studemund ἐν Anecdota varia I (1886) σελ. 167–184. Πότε δὲ ἤκμασεν ὁ 'Ήλίας οὐτος εἶνε παντάπασιν ἄδηλον.
- δ΄) 'Ανώνυμος πραγματεία περὶ μέτρων ἐν τῷ 'Αρληῖανῷ κώδικι (codex Harleianus 5635) ἤτοι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Τρικλινίου γεγραμμένη, διότι ἐν αὐτῆ γίνεται λόγος περὶ τῶν δύο διαφόρων σημείων, ἄτινα ἐπενόησεν ὁ Τρικλίνιος πρὸς διάκρισιν τῶν δύο εἰδῶν τῆς κοινῆς συλλαδῆς, ἢ ἐξ ἐκείνου εἰλημμένη, ἔν τισι δὲ χειρογράφοις καὶ «'Ηφαιστίωνος περὶ μέτρων» ἐπιγραφομένη. 'Εξεδόθη δὲ ὑπὸ τοῦ Gaisford ἐν τῆ β' ἐκδ. τοῦ 'Ηφαιστίωνος Ι (1855) σελ. 317-334. Πρώτην δὲ κριτικὴν ἔκδοσιν τῆς πραγματείας ταύτης, ἤτις συνήθως καλεῖται tractatus Harleianus, ἐποιήσατο ὁ Studemund (Ind. lect. Breslau 1887), νέα μεταχειρισάμενος κριτικὰ ἐφόδια.
- ε') 'Ηρωδιανοῦ περὶ λέξεως τῶν στίχων (ἔν τισι δὲ χειρογράφοις 'Ηρωδ. περὶ στίχων τῆς λέξεως). 'Η ψευδεπίγραφος αῦτη πραγματεία πραγματεύεται περὶ τῶν εἰδῶν τοῦ ἡρωϊκοῦ ἐξαμέτρου. 'Ομοία πραγματεία περὶ τῶν διαφορῶν καὶ εἰδῶν τοῦ ἐξαμέτρου φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Πλουτάρχου. 'Εξέδ. ὁ Villoison, Anecdota Graeca II (1781) σελ. 85 κέ. καὶ ὁ Furia ἐν τῷ μνημονευθέντι παραρτήματι καὶ τέλος ὁ Ed. Studemund Anecd. varia I σελ. 185 188. Τὸ δὲ τοῦ Ψευδοπλουτάρχου περὶ μέτρων ἐξέδωκεν ὁ Wyttenbach μετὰ τῶν ἡθικῶν τοῦ Πλουτάρχου τόμ. 5 σελ. 1283 1288, 'Οξον. 1800.
- ς') Ήφαιστίωνος περὶ μέτρων. Τὸ ψευδεπίγραφον τοῦτο ἐν μὲν τῷ α' τμήματι εἶνε συγγενέστατον τῷ Ἰσαακίω τῷ μοναχῷ, ἐν ἄλλω δέ τινι κεφαλαίω τὸ αὐτὸ τῷ τοῦ Ψευδοπλουτάρχου περὶ ἡρωϊκοῦ

μέτρου. Έξέδ. Henricus zur Jacobsmuehlen, Dissertationes philolog. Argentoratenses, τόμ. 10 (1886) σελ. 187 - 294.

- ζ΄) 'Ανωνύμου περὶ τῆς τῶν ποδῶν ὀνομασίας, ὅστις ἐκ τοῦ 'Αμβροσιανοῦ κώδικος, ἐν ῷ εὑρίσκεται (cod. Ambros. C. 222 τοῦ 13ου αἰῶνος), ἐκλήθη Grammaticus Ambrosianus. Έξεδόθη δὲ ὑπὸ τοῦ Η. Keil ἐν προγράμματι τῆς Halle 1848, εἶτα δὲ ὑπὸ τοῦ Nauck (Lexicon Vindobonense σελ. 253-267) καὶ τέλος πληρέστερον ὑπὸ Studemund, Anecdota varia I, σελ. 211-247.
- η') Ἐπιτομή τις περὶ μέτρων, ἢν ὁ Νικ. Τitze οὐκ ὁρθῶς ὑπολαθῶν ὡς ἔργον τοῦ Μοσχοπούλου ἐξέδωκεν ὡς τοιαύτην ἐν Manuelis Moschopuli Cretens. opuscula grammatica, Lipsiae 1822 σελ. 43-50.
- θ΄) Anecdota Chisiana ed. Guil. Mangelsdorf, Carlsruhe 1876 (πρόγραμμα). Τὸ πρῶτον τμῆμα πλῆρες παρὰ Studemund, Anecd. var. Ι σελ. 205 209. Ἐν τῷ αὐτῷ χειρογράφῳ (codex Chisianus) ἐν Ῥώμη ἀποκειμένῳ εὐρίσκεται καὶ ἰαμδικὸν ποίημα ἐξ 100 στίχων περὶ ἰαμδικοῦ μέτρου, ὅπερ ἐξέδωκεν ὁ Studemund ἐν Anecd. var. Ι σελ. 201 κέ. Αὐτόθι δὲ σελ. 198 κέ. ἐξέδωκε προσέτι ὁ Studemund καὶ ἔτερον ποίημα περὶ ἰαμδικοῦ μέτρου τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ. Τὸ πρῶτον ποίημα τὸ τοῦ Ἰωάννου Βοτανιάτου ἦτο ήδη ἐκδεδομένον κατὰ τὸν cod. Paris. Gr. 1773 ὑπὸ Ε. Cougny, Annuaire de l'assoc. 9 (1875) σελ. 90 96.

Όμοίας φύσεως καὶ ἄνευ άξίας εἶνε καὶ τὰ εἰς ἀρχαίους ποιητὰς μετρικὰ σχόλια τῶν Βυζαντίνων γραμματικῶν, ὧν τὰ άξιολογώτατα ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Ἰ. Τζέτζου, Μανουὴλ Μοσχοπούλου, Θωμᾶ Μαγίστρου καὶ Δημητρίου τοῦ Τρικλινίου. Τούτων ὁ τελευταῖος ὁ καὶ ἀξιολογώτατος πλὴν τῆς ὑπ' ἀριθ. δ' μνημονευθείσης πραγματείας (tractatus Harleianus) ἔγραψε καὶ μετρικὰ σχόλια εἰς Σοφοκλέα καὶ Πίνδαρον, ὧν τὰ μὲν πρῶτα εἶνε παντάπασιν ἄχρηστα, βελτίονα δὲ τὰ εἰς Πίνδαρον.

36. Μετά τοὺς Ἑλληνας μετρικοὺς λέγομεν νῦν διὰ βραχέων καὶ περὶ τῶν Λατίνων μετρικών,οἵτινες τὰς ἐαυτῶν σπουδὰς δὲν περιώριζον εἰς μόνους τοὺς ἰδίους ἐαυτῶν ποιητάς, ἀλλὰ προσελάμδανον καὶ τοὺς Ἑλληνας. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Λατῖνοι ἐθεώρουν τὴν μετρικὴν ὡς μέρος τῆς γραμματικῆς, πᾶς τις σχεδὸν τῶν Λατίνων γραμματικῶν τῶν περὶ τῆς γραμματικῶς πραγματευομένων ἐπραγματεύετο ἄμα καὶ

περί τῆς μετρικῆς. Ἐνταῦθα ὅμως ποιούμεθα λόγον μόνον περί τῶν άξιολογωτάτων. Τοιοῦτος ήτο ό Μᾶρχος Τερέντιος Οὐάρρων (Μ. Terentius Varro, γενν. τῷ 116 π. Χ.), ὅστις ἐν τῷ τετάρτφ βιβλίφ τοῦ συγγράμματος αύτοῦ de sermone Latino ad Marcellum έπραγματεύθη περὶ μέτρων κατά τι σύστημα, ὅπερ παρ' αὐτῷ πρῶτον εύρίσχομεν, οὐδεὶς δὲ περὶ τοῦ συστήματος τούτου λόγος γίνεται παρ' οὐδενὶ τῶν Ἑλλήνων μετρικῶν. Κατὰ τὸ ἀρχαιότερον λοιπόν τοῦτο σύστημα τὸ παρὰ Οὐάρρωνι τὰ μέτρα διακρίνονται εἰς principalia ή ἀρχέγονα, οία ἦσαν δύο μόνον, τὸ δακτυλικὸν έξάμε· τρον καὶ τὸ ἰαμδικὸν τρίμετρον, καὶ εἰς παράγωγα, πάντα τὰ λοιπά, παραχθέντα ἐκ τῶν ἀρχεγόνων διὰ προσθέσεως ἢ ἀφαιρέσεως ἢ συνθέσεως η έναλλαγης (1). ή θεωρία αυτη πρέπει βεδαίως να άναχθη είς τινα των Έλλήνων γραμματικών, ώς δηλούσι καί οί Έλληνικοί όροι μέτρα παράγωγα, άρχέγονα, κόμματα, άρκτικά, τελικά. Τῷ μετρικῷ τούτῳ συστήματι τοῦ Οὐάρρωνος ἡκολούθει καὶ ὁ Καίσιος Βάσσος (Caesius Bassus), ὅστις ἤκμασε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Νέρωνος καὶ ἦτο φίλος τοῦ ποιητοῦ Περσίου ποιητής ὢν καὶ αὐτός. 'Ο Μάξιμος Οὐικτωρῖνος καλεῖ αὐτὸν virum doctum atque eruditum. Τοῦ περὶ μέτρων ὅμως βιβλίου αὐτοῦ, ὅπερ ἐπεγράφετο ars ad Neronem, σφζονται μόνον πολλοῦ λόγου ἄξια ἀποσπάσματα (βλ. Gram. Lat. VI, σελ. 255 - 71 K.). 'Ακριβέστατον δε λόγον περί τοῦ συστήματος τῶν ἀρχεγόνων καὶ παραγώγων μέτρων ποιεῖται ο κατά τὴν τρίτην ά. Χ. έκατονταετηρίδα ἀκμάσας Τερεντιανὸς Μαῦρος (Terentianus Maurus) ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τοῦ μετριχοῦ αύτου συγγράμματος, ὅπερ γέγραπται διὰ στίχων ποικιλωτάτων καὶ έπιεικώς χομψών, οἵτινες ἄμα χρησιμεύουσιν ώς παραδείγματα, ἐπιγράφεται δὲ «de litteris de syllabis de metris libri III». Τῷ αὐτῷ συστήματι ἀκολουθεῖ καὶ ὁ ᾿Ατίλιος Φορτουνατιανὸς (Atilius Fortunatianus) καὶ ὁ Αὐγουστῖνος (2).

37. "Αλλοι δὲ πάλιν Λατίνοι μετρικοὶ ἡκολούθουν τῷ συστήματι τῶν ἐννέα πρωτοτύπων μέτρων, καθ' δ ἐπραγματεύθη τὴν μετρικὴν ὁ 'Ηλιόδωρος καὶ ὁ 'Ηφαιστίων. 'Επισημότατος δὲ τῶν μετρικῶν

τούτων ήτο ὁ Ἰόβας (Juba) κατὰ τὴν τρίτην ἀ. X. ἐκατόνταέτηρίδα ἀκμάσας καὶ διεξοδικώτατον περὶ μέτρων γράψας σύγγραμμα (διότ γίνεται λόγος περί τοῦ ὀγδόου βιβλίου αὐτοῦ), ὅπερ χρησιμωτάτη έγένετο πηγή ἄλλοις Λατίνοις μετρικοῖς, δὲν διεσώθη δὲ εἰς ήμας. Ὁ Ἰόδας, ὡς εἴπομεν, ἠκολούθει τῷ Ἡλιοδώρφ καὶ πρῶτος είσηγήσατο τοῖς Ῥωμαίοις τὸ σύστημα τῶν ἐννέα πρωτοτύπων μέτρων (metra principalia), κατὰ δὲ τὸν Μάριον Οὐικτωρῖνον (1) ἐφέρετο τὰ πρῶτα μεταξὺ τῶν Λατίνων μετρικῶν. Ἐχορηγήθη ὅμως τινὰ καὶ ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Καισίου Βάσσου. Ὁ Ἰόβας ἐχρησίμευσεν ώς κυρία πηγή εἰς τὸν συγγραφέα τοῦ διεξοδικωτάτου πάντων τῶν έκ τῆς ἀργαιότητος σωζομένων μετρικών συγγραμμάτων, ὅπερ ἐπιγράφεται «ars grammatica de orthographia et de metrica ratione». Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἡ μὲν παράδοσις προσποιεῖ τῷ Γαίφ Μαρίφ Οὐικτωρίνφ, ρήτορι ἀκμάσαντι κατὰ τὴν τετάρτην ἀ. Χ. έκατονταετηρίδα, νεωστὶ δὲ ἀπεδείχθη ὡς ἔργον τοῦ Αἰλίου Φέστου 'Αφθονίου, συγχρονήσαντος μέν τῷ Ἰόδα νεωτέρου δὲ τὴν ἡλικίαν, ἢ ώς ἀπογεγραμμένον ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ ᾿Αφθονίου. Ἐν ὁ δὲ έν τῷ πρώτῳ μέρει τοῦ συγγράμματος τούτου γίνεται ἀκριβὴς λόγος περὶ τῶν ἐννέα πρωτοτύπων μέτρων κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Ἡλιοδώρου, έν τῷ δευτέρφ μέρει ἐπισυνάπτεται καὶ ἡ ἐτέρα θεωρία κατὰ τὸ σύστημα τῶν παραγώγων μέτρων, ῷπερ ἠχολούθει ὁ Οὐάρρων καὶ ὁ Καίσιος Βάσσος. Κατὰ τὸ αὐτὸ διπλοῦν σύστημα πραγματεύεται τὴν μετρικήν καὶ ὁ κατὰ τὴν τετάρτην ἀ. Χ. έκατονταςτηρίδα ἀκμάσας γραμματικός Διομήδης (Diomedes) έν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τῆς γραμματικής τέχνης (ars grammatica).

Τοσαῦτα καὶ περὶ τῶν Λατίνων μετρικῶν. Λέγομεν δὲ νῦν καὶ περὶ τῶν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους πραγματευθέντων περὶ τῆς παλαιᾶς μετρικῆς καὶ ῥυθμικῆς.

38. Έν τῆ ἐσπερία Εὐρώπη κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας οἱ μοναχοἱ, οἶτινες μόνοι που ἠσχολοῦντο περὶ τὴν ἀρχαίαν φιλολογίαν καὶ μάλιστα τὴν Λατινικήν, εἶχον μικροτέραν ἔτι παρὰ τοὺς Βυζαντίνους γνώσιν τῆς παλαιᾶς μετρικῆς ἀγνοοῦντες μὲν πάμπαν τὰ λυρικὰ μέ-

⁽¹⁾ Πρόλ. Οὐάρρωνα παρά Καισίω Gramm. Lat. VI, σελ. 274 Keil. « Omnia metra variantur aut adjectione aut detractione aut concinnatione aut permutatione».

⁽²⁾ Πρ6λ. Weil Jahrb. 1862 σελ. 336 xέ.

⁽¹⁾ Ό Μάριος Οδικτωρίνος (Gramm. Lat. VI, σελ. 94 K.) λίγει «Juba noster, qui inter metricos auctoritatem primae eruditionis obtinuit, insistens Heliodori vestigiis, qui inter Graecos hujusce artis antistes aut primus aut solus est».

τρα, περιοριζόμενοι δὲ μόνον εἰς τὸ δακτυλικὸν έξάμετρον καὶ τὸ ίαμβικὸν τρίμετρον ένεκα τῆς περὶ τοὺς Λατίνους ἐπικοὺς καὶ τὸν Τερέντιον σπουδής. Είς τὰ δύο μάλιστα ταῦτα μέτρα περιωρίζετο καὶ μετὰ τὴν ἀναγέννησιν τῶν ἐπιστημῶν ἐν τῆ ιε' καὶ ις' ἀ. Χ. έκατονταετηρίδι ή γνώσις καὶ σπουδή των λογίων, έξ ὧν ὁ Καντῆρος (W. Canter) ἔγραψε πενιχράν καὶ οὐδαμῶς ἐπαρκῆ πραγματείαν περί τῶν Ἑλλήνων τραγικῶν (de metris poetarum tragicorum 1571), ην εύρίσκει τις έν τη του Βεκ έκδόσει του Εύριπίδου, έν φ ό Ίωακείμ Καμεράριος (de versibus comicis 1500), ό Γαβριήλ Φάερνος (ἐν τῆ Ἰουντίνη ἐκδόσει τοῦ Τερεντίου, ἐν Φλωρεντία 1565) καὶ ὁ Ἰούλιος Καϊσαρ Σκαλίγηρος (de versibus comicis) πρώτοι διεπειράθησαν νὰ έρευνήσωσι καὶ γράψωσι περὶ τῶν νόμων τῆς τοῦ Πλαύτου καὶ Τερεντίου μετρικής. Εἰς ταύτην δὲ χρησιμώτατος ἐγένετο ο όξύνους 'Ριχάρδος Βεντλήτος (Richard Bentley) διὰ τοῦ σχεδιάσματος de metris Terentianis καὶ τῆς συμφώνως πρὸς αὐτὸ διεξαχθείσης κριτικής τοῦ Τερεντίου (ἐν Λονδίνω 1726) καὶ τῆς πρός Μίλλιον κριτικής έπιστολής (epistola critica ad Millium έν τοῖς opusculis philologicis). Ὁ σοφὸς οὖτος Ἄγγλος κριτικός, οστις έγεννήθη μεν τῷ «χξ΄ ἀπὸ Χριστοῦ ἔτει, ἀπέθανε δὲ τῷ αψμό, δεν έμελέτησε πολύ τους Έλληνας θεωρητικούς τους περί ρυθμών πραγματευθέντας, ὅθεν παρανοήσας τὰ ὑπὸ τῶν Λατίνων μετρικών περί άρσεως και θέσεως λεγόμενα έγένετο αιτιώτατος ώστε οί ὅροι οὐτοι μεταλλάξαντες τὴν δύναμιν νὰ λέγωνται ἀντιστρόφως έν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἢ ὡς ἐλέγοντο τὸ πάλαι, δηλονότι ἄρσις μεν ὅ,τι ὑπὸ τῶν πάλαι ἐλέγετο θέσις, θέσις δὲ ὅ,τι ὑπ' ἐκείνων ἐλέγετο ἄρσις (πρελ. Westphal, Fragmente κτλ. σελ. 97 κέ. Rhy $thmik^3$ σελ. 108). Έπειτα δὲ ἐπὶ τοῦ ἰαμδικοῦ τριμέτρου παριδών τὰς τῶν παλαιῶν μαρτυρίας εἰσηγήσατο ἡμαρτημένην τινὰ σημασίαν ήτοι προφοράν, καθ' ην οι ρυθμικοί τόνοι πίπτουσιν έπὶ τὴν μακράν συλλαθήν ήτοι την θέσιν του πρώτου, τρίτου και πέμπτου ποδός, έν ῷ οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ διαρρήδην λέγουσιν ὅτι κατὰ τὴν παλαιὰν σημασίαν οι ρυθμικοί τόνοι ἔπιπτον ἐπὶ τὴν μακρὰν τοῦ δευτέρου, τετάρτου καὶ έκτου ποδός (πρβλ. Terent. Maur. σελ. 2433. Asmon. καὶ Jub. παρὰ Πρισκιανῷ de metris Terent. § 6). Ἡ κατά τὸν Βεντλήτον δὲ προφορά τοῦ τριμέτρου ἐπεκράτησε μέχρι των νεωτάτων χρόνων. "Αξιος μνείας είνε καὶ ό 'Ριχάρδος Πόρσων

(† 1808) διὰ τὰς λεπτὰς παρατηρήσεις, ὡς ἐποιήσατο ἐπὶ τῶν ἀπλουστέρων τοῦ δράματος μέτρων καὶ ἰδίως ἐπὶ τοῦ ἰαμδικοῦ τριμέτρου, ἐξέθετο δὲ ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ἐκδόσεως τῆς τοῦ Εὐριπίδου Ἑκάδης.

39. Πρώτος δὲ τῶν νεωτέρων ὁ πολὺς Γοδοφρῆδος Έρμαννὸς (God. Hermann), είς τὰς μετρικάς σπουδάς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου αύτοῦ Reitz παρορμηθείς, ἐπεχείρησε περὶ τὸ τέλος τῆς παρελθούσης έκατονταετηρίδος μετὰ πολλὰς μελέτας τῶν παλαιῶν ποιητῶν καὶ μετριχών νὰ πραγματευθή ούχὶ μέρη τινὰ μόνον, ἀλλ' ἄπασαν τὴν μετριχήν, καὶ ἴδιον σύστημα μετριχῆς θεωρίας νὰ οἰκοδομήση. Ὁ κλεινὸς οὖτος τοῦ ἐν Λειψία πανεπιστημίου καθηγητής, ὅστις ἐγεννήθη μεν εν Λειψία τῷ αψοδ΄ ἀ. Χ. ἔτει, ἀπέθανε δὲ αὐτόθι τῷ αων΄, συνέγραψε τὰ έξῆς περὶ τῆς παλαιᾶς μετρικῆς συγγράμματα · de metris graecorum et romanorum poett. libr. III Lips. 1796.-Handbuch der Metrik. Leipzig 1799. - Dissertationes Pindaricae in Pind. carm. ed. G. C. Heyne. — Elementa doctrinae metricae. Lips. 1816. — Epitome doctrinae metricae. Lips. 1818. Ὁ Έρμαννὸς ἀνεγνώρισε μὲν ἐξ ἀρχῆς ὅτι τὰ μέτρα τῶν παλαιών ποιητών οὐδεν ἄλλο ἦσαν ἢ ρυθμικὰ σχήματα ἀποτετυπωμένα ἐν τῆ ποιήσει καὶ ὅτι, ὅπως πραγματευθῆ τις ἐπιστημονικῶς την μετριχήν, έχει χρείαν ρυθμικών τινων κατηγοριών, αἴτινες θὰ χρησιμεύωσιν ώς κρηπίς της μετρικής θεωρίας. Έπειδή όμως ούτε παρ' Ήφαιστίωνι ἔβλεπε γινόμενον λόγον τινὰ περὶ ρυθμοῦ καὶ έκ των ρυθμικών ἀποσπασμάτων των παλαιών οὐδὲν ήδύνατο νὰ μάθη περὶ τοῦ ἐν τῆ παλαιὰ μουσικῆ τέχνη ρυθμοῦ, ἐκ τούτων κατέφυγεν είς τὰς τοῦ Καντίου (Cant) φιλοσοφικάς θεωρίας καὶ είς τὸ σύμφυτον αύτῷ ρυθμικόν συναίσθημα ὅπως ἐξεύρη τὰς ἀναγκαίας ρυθμικὰς κατηγορίας, τὰς μελλούσας νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς θεμέλιον εἰς τὸ μετρικόν αύτοῦ σύστημα. Κατὰ τὸν Ἑρμαννὸν λοιπὸν ρυθμός εἶνε imago seriei effectorum expressa per aequalitatem temporum. Η ἄρσις δηλαδή και ή θέσις (μεταχειρίζεται δε ό Έρμαννός τους ορους τούτους κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Βεντληίου, ἀντιθέτως δήλον ότι πρὸς τὴν τῶν παλαιῶν χρῆσιν) ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας λόγον οίον τὸ αἴτιον καὶ τὸ αἰτιατόν. Ἡ συλλαθὴ ἡ ἔχουσα τὸν ἡυθμικὸν τόνον, τουτέστιν ή άρσις, είνε τὸ αἴτιον, ή δὲ ἐπιφερομένη άνευ ἡυθμικοῦ τόνου, ήτοι ἡ θέσις, τὸ αἰτιατόν. Ἐκ τῆς ψιλῆς ἄρσεως (arsis nuda), βραχείας ο ή μακράς 4, ένεργούσης γεννάται ή θέσις. Καί κατ' άρχὰς μὲν ή συλλαβή ή αἱ συλλαβαί, αἴτινες χρησιμεύουσιν ὡς θέσις, έχουσι τὸ αὐτὸ τῆ ἄρσει μέγεθος. οἰον ὁ Ο, ὁ Ο Ο Ο, Δ Ξ, -- "Επειτα δὲ ἡ μακρὰ ἄρσις δύναται νὰ ἐνεργῆ οὐχὶ μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεως, ἀλλὰ μεθ' ἡμισείας, καὶ οὕτω νὰ γεννῷ οὐχὶ μακρὰς συλλαβάς άλλὰ βραχείας ώς θέσιν, οξον Δυ, Δυυ, Δυυυ. Οΰτως έχο. μεν τριών είδων ρυθμικά συστήματα, πρώτον μέν την ψιλην άρσιν, εἶτα δὲ τὸ ὁμοιοσύλλαβον σύστημα, ἤτοι τὸ ἐξ ὁμοίων συγκείμενον συλλαδών, και τρίτον τὸ ἀνομοιοσύλλαδον, δήλον ὅτι τὸ ἐξ ἀνομοίων συγκείμενον συλλαδών. Τὰ εἰρημένα συστήματα καλεῖ ὁ Ἑρμαννὸς ordines, ήτοι τάξεις, αΐτινες άντιστοιχούσι πρός τοὺς πόδας τῆς παλαιᾶς ρυθμικῆς. Ordo λοιπὸν εἶνε οὐ μόνον ὁ πυρρίχιος, τρίβραχυς, προκελευσματικός, σπονδεΐος, μολοσσός, άλλα και ή ψιλή άρσις, μία δηλαδή μόνη συλλαδή βραχεῖα ή μακρά. Πλήν τῶν ἀπλῶν τούτων συστημάτων (ordo simplex, einfache Reihe) γίνονται καὶ μείζονα συστήματα έχ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν αὐτῶν ἀπλών συστημάτων, ἄτινα ὁ Έρμαννὸς καλεῖ περιοδικὰ (ordo periodicus, periodische Reihe). Έχουσι δὲ τὰ περιοδικὰ συστήματα ἔνα κύριον ἡυθμικὸν τόνον ἐν τῆ ἀρχῆ καὶ ἕνα ἢ πλείονας δευτερεύοντας, ἐν τῆ ἀρχῆ δῆλον ὅτι ἐκάστου τῶν λοιπῶν ἀπλῶν συστημάτων. Τὸ περιοδικόν δηλ. σύστημα δύναται νὰ περιέχη ἢ δύο ψιλὰς ἄρσεις (arses nudas), σοή τ τ, ή ἀπλα όμοιοσύλλαβα συστήματα, οίον τ -, - - ή σου, ουυ, $\mathring{\eta}$ ἀπλ $\tilde{\alpha}$ ἀνομοιοσύλλα δ α, οίον 2000 $\mathring{\eta}$ 2ναται δὲ νὰ συμδή ώστε ἐν περιοδικῷ τινι συστήματι μετὰ μεῖζον άπλοῦν σύστημα νὰ ἐπιφέρωνται ἐλάσσονα άπλᾶ συστήματα, οἰον είνε τὸ λογαοιδικόν 200-0-0. 'Αντιστρόφως όμως έξ έλασσονος δέν δύναται νὰ γεννηθή μεζζον, ὅθεν τὸ σύστημα τόδε _ 0 _ 00 _ 00 δὲν δύναται νὰ εἶνε περιοδικόν καὶ νὰ ἔχη ἕνα κύριον ρυθμικόν τόνον, άλλ' είνε numerus concretus πλείονας έχων ἐσοδυνάμους ρυθμικούς τόνους.

"Όταν δὲ τῆς ἀρχικῆς ἄρσεως προηγῆται θέσις, ἡ θέσις αὕτη εἶνε τελικὴ προηγουμένου ἐλλείποντος συστήματος καὶ δὲν ἀνήκει εἰς τὸ ἐπιφερόμενον σύστημα, διότι ἡ θέσις ἀδυνατεῖ νὰ γίνηται ἐξ ἐπομένης ἄρσεως, ἀεὶ δὲ γεννᾶται ἐκ προηγουμένης. "Όπως δὲ ὁ ρυθμὸς δύναται νὰ αὐξηθῆ ἐν τῆ ἀρχῆ, οὕτω δύναται καὶ νὰ μειωθῆ ἐν τῷ τέλει (καταληζις). Κριτήριον δὲ τοῦ τέλους συστήματός τινος εἶνε

πλήν τῆς καταλήξεως καὶ ἡ ἀδιάφορος συλλαδή (syllaba anceps).

"Αλλως ὅμως τὸ τέλος συστήματός τινος ὁρίζεται ὑπὸ τῶν τομῶν τοῦ στίχου, οἰον τὸ δακτυλικὸν έξάμετρον σύγκειται ἐκ διαφόρων ἐυθμῶν καὶ συστημάτων κατὰ τὰς διαφόρους τομὰς αὐτοῦ.

40. Αι είρημέναι κατηγορίαι ὑπόκεινται πᾶσι τοῖς μέτροις, ὧν ἡ κατάταξις είνε ἀκριδώς ἡ αὐτὴ τοῖς ἀπλοῖς καὶ περιοδικοῖς συστήμασιν (ordines). Τὰ μέτρα περιέχουσι α΄) μεν ρυθμούς ἐκ ψιλῶν ἄρσεων μέτρα διμως έχ τοιούτων μόνων ἄρσεων δεν γίνονται, άλλ' αύται συντίθενται ἀεὶ μετ' ἄλλων ρυθμών. Β΄) δὲ περιέχουσι ρυθμούς ἐξ ἴσων συλλαδών, ήτοι έκ τριδράχεων, προκελευσματικών καὶ σπονδείων συγκειμένους. 'Αλλ' όμως καὶ τὰ τοιαῦτα μέτρα εἶνε ἀνύπαρκτα, ὁσάκις δε εύρισχονται, είνε διάλυσις ή συναίρεσις των τροχαίων ή δακτύλων. Οἱ ἰσομεγέθεις οὖτοι ῥυθμοὶ ἐναλλάσσονται πρὸς ἀλλήλους καίπερ κατά τὴν γένεσιν ὄντες διάφοροι. Οὕτω γ΄) ὑπολείπονται μόνον τὰ ἐξ ἀνομοιοσυλλάδων συστημάτων (ποδῶν) συντιθέμενα μέτρα ήτοι 1) τὰ τοῦ τροχαϊκοῦ, 2) τὰ τοῦ δακτυλικοῦ, 3) τὰ τοῦ παιωνικοῦ καί 4) τὰ τοῦ παραπαιωνικοῦ ἡυθμοῦ (_ 0 0 0 0 καὶ _ 0 0 0 0 0). Ἐπειδή δὲ πᾶν περιοδικόν σύστημα (ordo periodicus) δύναται νὰ είνε καταληκτικόν ή νὰ ἄρχηται ἀπὸ ἀνακρούσεως καὶ ἐκ πάντων τούτων τῶν σχημάτων νὰ γίνωνται μέτρα, ἐντεῦθεν τῷ τοῦ παιωνικοῦ ρυθμοῦ μέτρφ προστίθεται ώς δευτερεῦον εἶδος τὸ ἐκ τετάρτων παιώνων συγκείμενον μέτρον, τῷ μὲν δακτύλικῷ τὸ ἀναπαιστικὸν καὶ χοριαμβικόν, τῷ δὲ τροχαικῷ τὸ ἰαμβικόν καὶ κρητικόν. Κατὰ τὸν Έρμαννὸν τὸ κρητικόν δὲν εἶνε τὸ αὐτὸ τῷ παιωνικῷ, διότι ὁ μὲν παίων έχει μακράν άρσιν καὶ τρισύλλαβον θέσιν οὐδέποτε συναιρουμένην, ὁ δὲ κρητικὸς εἶνε ῥυθμὸς τροχαϊκὸς καταληκτικός, ὅστις ὡς τοιούτος έχει δύο άρσεις άμφοτέρας ἐπιδεχομένας διάλυσιν. Άντὶ λοιπόν τοῦ κρητικοῦ = Ο = δύναται νὰ εύρίσκηται πρώτος παίων = Ο Ο Ο, οὐδέποτε ὅμως καὶ τἀνάπαλιν κρητικὸς ἀντὶ τοῦ παίωνος. Τὸ κρητιχὸν μέτρον ἀνέχεται παίωνας, τὸ παιωνιχὸν ὅμως οὐδένα κρητιχόν. Υπάρχουσιν όμως καὶ μέτρα, ὧν τὰ περιοδικὰ συστήματα σύγκεινται οὐχὶ ἐξ όμοειδῶν ἀπλῶν συστημάτων, οίον συμβαίνει ἐπὶ τῶν προειρημένων μέτρων, άλλ' έξ άνομοιοειδών. Τοιούτο σύστημα είνε ό εἰς τὸ τροχαϊκὸν ρυθμικὸν γένος ἀνήκων ἀντίσπαστος υ Δ Δ υ,ἐξ ένὸς ἰάμβου καὶ ένὸς τροχαίου συγκείμενος. Τοιοῦτοι εἶνε καὶ οἱ ἡυθμοί οι συντιθέμενοι έκ ψιλής άρσεως και έπομένου δακτύλου ήτοι ό 41. Τοιαύτα τὰ ρυθμικὰ στοιχεῖα, ἐφ' ὧν ὁ Ἑρμαννὸς ἐπωκοδόμησε τὸ μετρικὸν αύτοῦ σύστημα. Ἡ θεμελιώδης ὅμως αὕτη ῥυθμικὴ θεωρία οὐδαμῶς συμφωνεῖ τῆ τῶν ἀρχαίων ἡυθμικῶν καὶ μάλιστα τῆ τοῦ ᾿Αριστοζένου θεωρία, ἀλλὰ τοὐναντίον δύναταί τις νὰ ἰσχυρισθῆ ότι πάσης ρυθμικής κατηγορίας, ην ο Έρμαννός αὐτός ἐπενόησεν, εύρισκεται παρ' 'Αριστοζένω άλλη πάντη άντίθετος. 'Ο Έρμαννός öμως καὶ ἀφ' οὐ ὕστερον ἐγνώρισε τὸν ᾿Αριστόξενον, οὐ μόνον ταῖς ίδιαις αύτου θεωρίαις ένέμεινεν, άλλα και τοις τεχνικοίς όροις, ους αύτος είχε πριν δημιουργήσας. Οίον ὅ,τι ὑπὸ τοῦ Ἑρμαννοῦ καλεῖται ordo, τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων τεχνικῶν λέγεται πούς, καὶ ὅ,τι ύπ' αὐτοῦ λέγεται ordo simplex, ὑπ' ἐκείνων λέγεται ποὺς ἀσύνθετος ἢ ἀπλοῦς, ὅ,τι δὲ ὑπ' αὐτοῦ ordo periodicus ὑπ' ἐκείνων ποὺς σύνθετος. Τὸν ὅρον πόδα ἐγίνωσκε καὶ ὁ Ἑρμαννὸς (πρδλ. Elem. σελ. 18) και όμως ἐπειδή δὲν ἡκολούθει τοῖς ἀρχαίοις ὅροις, δὲν ἐδυνήθη νὰ κατανοήση τὸ ἡμαρτημένον πολλών αύτοῦ δοξών. Η. χ. ὁ 'Αριστόξενος (σελ. 288 Mor.) διδάσκει «ὅτι μὲν οὖν ἐξ ένὸς χρόνου πούς ούκ αν είνη, φανερόν, έπειδήπερ εν σημείον ου ποιεί διαίρεσιν χρόνου, ἄνευ γὰρ διαιρέσεως χρόνου ποὺς οὐ δοκεῖ γίνεσθαι». Καίπερ δὲ γινώσκων τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ 'Αριστοξένου ὁ Έρμαννός, ὅμως έμμένει ἐν τῆ θεωρία αύτοῦ ὅτι ἡ arsis nuda ἀποτελεῖ ὅλον πόδα. Τούτου δὲ πλημμελοῦς καὶ ἀδυνάτου ὄντος, ἀδύνατος καὶ πλημμελης είνε και ή έκ δύο ψιλών άρσεων συγκειμένη βάσις, ώσαύτως ό ίωνικός, ο τε ἀπὸ μείζονος καὶ ὁ ἀπ' ἐλάσσονος, καὶ ὁ δόχμιος κατὰ τὴν του Έρμαννου ἐκδοχήν. Είτα δὲ κατὰ τοὺς παλαιοὺς ῥυθμικοὺς ὁ τροχαΐος ή ό ξαμδος δέν διαφέρει τον ρυθμόν τοῦ τριβράχεος άλλὰ μόνον το σχήμα, ώσαύτως ό δάκτυλος καὶ ἀνάπαιστος τοῦ προκελευσματικού και σπονδείου, κατά την διδασκαλίαν όμως του Έρμαννοῦ οι όμοιοσύλλαδοι πόδες άνήκουσιν είς όλως διάφορον ρυθμικόν γένος των άνομοιοσυλλάβων, διότι έπι μεν των πρώτων αι θέσεις έγεννήθησαν έξ ὅλης τῆς δυνάμεως τῆς ἄρσεως, ἐπὶ δὲ τῶν δευτέρων ἐκ τῆς ἡμισείας. Πάλιν κατὰ τὸν ᾿Αριστόξενον ὑπάρχουσι τέσσαρα γένη άσυνθέτων ποδών, οι τρίσημοι, οι τετράσημοι, οι πεντάσημοι και οί τὸν αὐτὸν τοῖς τρισήμοις ἔχοντες ρυθμὸν έξάσημοι ἰωνικοί, ἀντιστοιχοῦντες ἀκριδῶς πρὸς τὰ τῶν παλαιῶν μετρικῶν τέσσαρα ποδικὰ γένη. Ο δὲ Ερμαννὸς οὐ μόνον τοὺς ἰωνικοὺς λαμδάνει ὡς συνθέτους έκ τετρασήμων ποδών καὶ ψιλής ἄρσεως, άλλὰ προσέτι καὶ τοὺς παραπαιωνικούς πόδας έπινοεῖ αὐτός. Καὶ ὅτι μὲν ἀκολουθῶν τῷ Βεντληίω ταὐτίζει ώς πρὸς τὸν ρυθμὸν τὸν ἴαμδον τῷ τροχαίω, ὥσπερ καί τὸν δάκτυλον τῷ ἀναπαίστφ, τὴν δὲ ἀρχομένην θέσιν χωρίζει ώς ἀνάκρουσιν, ἔχει καλῶς, διότι καὶ κατὰ τὸν ᾿Αριστόξενον οἰ εἰρημένοι πόδες εἶνε ἴσοι διαφέροντες μόνον κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἄρσεως καὶ θέσεως. "Οτι δὲ ὁ Ἑρμαννὸς τὴν ἀνάκρουσιν λαμδάνει ὡς τὸ τέλος προηγουμένου τινός ρυθμικοῦ συστήματος, μάχεται διαρρήδην τῆ τῶν παλαιῶν ῥυθμικῶν παραδόσει. Διότι κατὰ ταύτην τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ἰαμβικοῦ τετραμέτρου ἀποτελεῖ πόδα σύνθετον δωδεκάσημον, ώστε καὶ ἡ ἀνάκρουσις ἀποτελεῖ μέρος τοῦ δωδεκασήμου ποδός καὶ δὲν ἀνήκει εἰς προηγούμενον σύστημα. Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἡ άδιάφορος συλλαβή δὲν ἀποτελεῖ τὸ τέλος τοῦ περιοδικοῦ συστήματος, ώς θέλει ο Έρμαννός, διότι τότε οἱ παλαιοὶ ἡυθμικοὶ δὲν θὰ ελάμβανον την ἰαμβικην τετραποδίαν ώς ένα δωδεκάσημον πόδα, άλλ' ώς δύο έξασήμους. Οὐδ' ἐκεῖνο εἶνε σύμφωνον τἢ παλαιὰ παραδόσει, ὅτι ὁ κύριος ρυθμικὸς τόνος πίπτει πάντοτε ἐπὶ τὴν πρώτην θέσιν τοῦ συνθέτου ποδός, ὡς διδάσκει ὁ Ἑρμαννός. Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται δήλον ὅτι ἐξ ὅλης τῆς ῥυθμικῆς θεωρίας τοῦ Ἑρμαννοῦ ύγιῶς ἔχουσι μόνον ὀλίγιστα, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ ἀποδείκνυνται ήμαρτημένα ώς μαχόμενα τοῖς ὑπὸ τῶν παλαιῶν ῥυθμικῶν διδασκομένοις, έκτὸς ἄν θέλη τις νὰ ἰσχυρισθη ὅτι οἱ παλαιοὶ ρυθμικοὶ ἐγίνωσκον ένδεέστερον του Έρμαννου την ρυθμικήν θεωρίαν την άναφερομένην είς τὰς ίδίας αύτῶν μουσικὰς τέχνας.

42. Έξετάσωμεν νῦν πῶς ἔχει ἡ μετρικὴ θεωρία τοῦ Ἑρμαννοῦ πρὸς τὴν παραδεδομένην παλαιὰν καὶ ἰδία τὴν τοῦ Ἡφαιστίωνος. Ὁ Ἑρμαννὸς δὲν ἐδυνήθη νὰ πλάση ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν παλαιῶν μετρικῶν ἰδίαν μετρικὴν θεωρίαν, ὅπως ἔπλασεν ἰδίαν ρυθμικήν, ἀλλὰ καίπερ τρέφων μεγίστην πρὸς τοὺς ἀρχαίους μετρι-

χούς περιφρόνησιν ώς πάντη άμαθεῖς τῆς ἀληθοῦς μετριχῆς θεωρίας καὶ διὰ παντὸς καταπολεμών τὸ σύστημα αὐτῶν ὡς οὐδεμίαν σχεδὸν περιέχον ἀλήθειαν, ὅμως δὲν ἐδυνήθη νὰ ἀπαλλαγῆ τῶν παρ' αὐτοῖς χρησίμων τεχνικών ὅρων καὶ αὐτῆς τῆς οἰκονομίας τῆς ὕλης, ἣν εὕρισκε παρ' Ἡφαιστίωνι. Ἡ μομφὴ ὅμως ἀνήκει μᾶλλον εἰς αὐτόν, οστις κατακρίνει το των παλαιών μετρικών σύστημα χωρίς νὰ ἐννοήση αὐτὸ οὖτε ἐν ὅλη αὐτοῦ τῆ συνεχεία οὕτε ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα, όθεν έν τῆ πραγματεία τῆς μετρικῆς είς μεγίστην περιπίπτει σύγχυσιν πρός τε τὴν τῶν παλαιῶν θεωρίαν καὶ πρὸς τὰς ἰδίας ἑαυτοῦ μετρικάς κατηγορίας. Τὴν εἰδικὴν τῶν μέτρων πραγματείαν διαιρεῖ ὁ Έρμαννός είς δύο μέρη κύρια, τὰ metra simplicia, ἄπερ σύγκεινται έκ των αὐτων ἀπλων συστημάτων ἢ ποδων, καὶ τὰ metra mixta et composita, τὰ συγκείμενα έξ ἀνομοίων ποδών διαδεχομένων ἀλλήλους. Είς τὴν πρώτην ὅμως κατηγορίαν ἀνάγει πλὴν τῶν ἀληθινῶν άπλων μέτρων (των μονοειδών δηλαδή ή καθαρών του Ἡφαιστίωνος) καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος καλούμενα όμοιοειδῆ ἡ κατὰ συμπάθειαν μικτὰ (οία τὰ λογαοιδικά, τὰ μικτὰ ἰωνικὰ καὶ τὰ χοριαμδικά), ἄτινα οὐδὲν ἄλλο εἶνε εἰμὴ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἑρμαννοῦ metra mixta καλούμενα καὶ ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν οὐδαμῶς ἄλλως ἢ ώς μέτρα μιχτὰ θεωρούμενα. Είς την πλάνην ταύτην ώστε νὰ συγχέη τὰ ἀπλα καὶ μικτὰ μέτρα περιέπεσεν ὁ Έρμαννὸς ἐκ τούτου, ότι ὁ Ἡφαιστίων έν τῷ ἐγχειριδίῳ αύτοῦ μετὰ τῶν μονοειδῶν ἢ καθαρών μέτρων πραγματεύεται σύναμα καὶ τὸ ἔτερον τῶν μικτῶν εἶδος, τὰ ὁμοιοειδῆ ὑπ' αὐτοῦ καλούμενα ήτοι κατὰ συμπάθειαν μικτά. Έντεῦθεν πλανηθεὶς ὁ Έρμαννὸς ὑπέλαδε καὶ τὰ μικτὰ ταῦτα ὡς άπλα. Πολλφ δέ μείζων είνε ή σύγχυσις έν τφ δευτέρφ μέρει τφ διαλαμβάνοντι de metris mixtis et compositis. Ὁ Ἑρμαννὸς ὁρίζει μέν όρθῶς τοὺς mixtos et compositos numeros, ώδε όρίζων αὐτούς « mixti qui ex diversis numeris in unum confusis constant compositi in quibus plures numeri ita sunt copulati ut alter sequatur alterum» ωστε κατά ταῦτα είς μέν τὴν πρώτην κατηγορίαν θὰ ἀνῆκον μάλιστα τὰ λογαοιδικά, τὰ μικτὰ ἰωνικὰ και ἐφεξῆς μέτρα, εἰς δὲ τὴν δεὺτέραν κατ' ἐξοχὴν τὰ μέτρα, ἄπερ ό Έρμαννὸς ἐκάλεσε Δωρικὰς στροφάς, οἱ δὲ ἀρχαῖοι σύμφωνα πρὸς τὸν τοῦ Ερμαννοῦ ὅρον metra composita ἐκάλουν μέτρα ἐπισύνιλετα. Ύπολαδών όμως ό Έρμαννός τὰ μέτρα ταῦτα ώς ταὐτὰ ἐκείνοις, περί ων ό ήφαιστίων πραγματεύεται έν τοῖς τελευταίοις κεφαλαίοις (ιδ΄-ις΄), δηλονότι ώς ταὐτὰ τοῖς κατ' ἀντιπάθειαν μικτοῖς, τοῖς ἀσυναρτήτοις καὶ τοῖς πολυσχηματίστοις, ἐντεῦθεν τὴν πραγματείαν των μικτών καὶ συνθέτων μέτρων διαιρεῖ ὡς ἑξῆς α΄) de versibus polyschematistis: 6') de versibus asynartetis: γ') de versibus secundum antipathiam compositis δ') de numeris concretis. 'Αλλ' όμως έκ των μέτρων, άτινα οι άρχατοι έκάλουν πολυοχημάτιστα, ώς έφεξης ο Έρμαννὸς ομολογεί, τὰ πλείστα τη άληθεία δεν είνε πολυσχημάτιστα, και δινως πραγματεύεται ένταῦθα πάντα. Εἶτα δὲ ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων κατ' ἀντιπάθειαν μικτῶν καλουμένων κατά την γνώμην του Ερμαννου ούδεν είνε τοιούτο, καί ομως πραγματεύεται πάντα καὶ μόνον αὐτὰ ὑπὸ τὴν κατηγορίαν ταύτην. Τέλος δὲ ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καλουμένων μέτρων ἀσυναρτήτων ύπάρχουσι κατὰ τὸν Έρμαννὸν μόνον όλίγα τινὰ ἀληθινὰ άσυνάρτητα, καὶ ὅμως πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος ὡς ἀσυνάρτητα καταλεγόμενα μέτρα καὶ ὁ Ερμαννὸς πραγματεύεται ἐν τῆ αὐτῆ ἀκολουθία ὑπὸ τὴν κατηγορίαν τῶν ἀσυναρτήτων. Τὰς κατηγορίας ταύτας του 'Ηφαιστίωνος κατακρίνει ο 'Ερμαννός διὰ τὸν άπλούστατον λόγον ὅτι δὲν ἐνόησεν αὐτάς. Θαυμαστὸν δὲ ὅτι καίπερ ἀποδοκιμάζων ἀκολουθεῖ αὐταῖς. Δίκαιον δὲ ἔχει μόνον ἐπικρίνων την των παλαιών μετρικών θεωρίαν περί των άντισπαστικών και μικτών ίωνικών μέτρων. Κατόρθωμα δὲ εἶνε ἀληθώς τὸ ὅτι κατέρριψε τὴν άντισπαστικήν θεωρίαν των λογαοιδικών μέτρων, ήτις ἐπενοήθη ὑπὸ των μετρικών της δευτέρας ά. Χ. έκατονταετηρίδος. 'Αλλ' όμως καὶ την ήμαρτημένην ταύτην κατηγορίαν των άντισπαστικών μέτρων δέν άπέβαλεν έντελως, διότι ώς τοιαῦτα έδέχετο μέτρα τινά, άπερ οί παλαιοί μετρικοί ἀνῆγον πάνυ όρθῶς εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀσυναρτήτων. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν τῆ θεωρία τῶν ἀπλῶν μέτρων σφάλλεται ο Έρμαννὸς κατακρίνων τὴν παλαιὰν παράδοσιν. Κατὰ ταύτην δηλαδή κύριος ποὺς τοῦ παιωνικοῦ μέτρου είνε ο κρητικός, όστις έπιδέχεται την λύσιν της πρώτης ή της δευτέρας μακράς, τουτέστι λαμβάνει τὸ σχήμα τοῦ τετάρτου ή τοῦ πρώτου παίωνος, σχηματίζεται δὲ τὸ παιωνικὸν μέτρον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀκατάληκτον. Ὁ Έρμαννὸς πάντα ταῦτα ὑπολαμβάνει ὡς ἡμαρτημένα. Κατ' αὐτὸν τὸ παιωνικὸν μέτρον μόνον παίωνα ἐπιδέχεται, οὐχὶ δὲ καὶ κρητικόν, ή δὲ ἀπόθεσις αὐτοῦ εἶνε μόνον καταληκτική, οὐδέποτε δὲ ἀκατάληκτος, διότι ὁ τελικὸς τοῦ παιωνικοῦ μέτρου κρητικὸς κατὰ τὸν 'Ερμαννὸν δὲν εἶνε κρητικός, ἀλλ' ἡ δακτυλική κατάληξις τοῦ α΄ παίωνος μετὰ τελικῆς ἀδιαφόρου συλλαδῆς. 'Εν ιδ δὲ ὁ 'Ηφαιστίων ἐν κεφ. ιγ' διδάσκει «τὸ δὲ παιωνικὸν εἴδη μὲν ἔχει τρία, τό τε παιωνικὸν κτλ.», ὁ 'Ερμαννὸς διδάσκει τὰ ἐναντία, ὅτι τὸ κρητικὸν μέτρον δὲν εἶνε εἶδος τοῦ παιωνικοῦ, ἀλλ' ὅλως διάφορος αὐτοῦ ρυθμός, οὐχὶ μείζονα συγγένειαν ἔχων ἢ οἵαν ὁ δακτυλικὸς πρὸς τὸν παιωνικόν. Οὕτω λοιπὸν ἐν τἢ τοῦ 'Ερμαννοῦ μετρικῆ θεωρία εὐρίσκονται πάντες σχεδὸν οἱ ὅροι τῶν παλαιῶν μετρικῶν, ἀλλ' ἐπὶ ὅλως ἄλλης χρήσεως ἢ παρ' ἐκείνοις. 'Ως πρὸς τὴν διαστροφὴν τῆς χρήσεως οὐχ ἡκιστα ἄξιος μνείας εἶνε καὶ ὁ ὅρος βάσις, ὅν οἱ μὲν παλαιοὶ μετρικοὶ μεταχειρίζονται ὡς μέτρον τῆς κατὰ μονοποδίαν ἢ διποδίαν σημασίας, ἤτοι διαιρέσεως τῶν μέτρων, ὁ δὲ 'Ερμαννὸς οὕτω καλεῖ τὸν δῆθεν ἐκ δύο ψιλῶν ἄρσεων (arses nudae) συγκείμενον ἀρκτικὸν πόδα τῶν λογαοιδικῶν καὶ δακτυλικῶν μέτρων.

Τοιοῦτο διὰ βραχέων τὸ μετρικὸν τοῦ Ἑρμαννοῦ σύστημα, ὡς χαρακτηρίζει αὐτὸ ὁ Οὐεστφάλιος. Εἰ καὶ ἤμαρτε δὲ τοῦ ἀληθοῦς ὁ
Ἑρμαννὸς θεμελιώσας τὸ σύστημα αὐτοῦ οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ρυθμικῆς παραδόσεως ἀλλ' ἐπὶ τῶν τοῦ Καντίοῦ κατηγοριῶν (καίτοι ἐν
τοῖς καθέκαστα αἱ τοῦ Καντίου κατηγορίαι ἔμειναν ἄνευ σημασίας,
τὰς δὲ θεμελιώδεις ρυθμικὰς κατηγορίας ἐχορηγήθη ὁ Ἑρμαννὸς ἐκ
τοῦ σχεδιάσματος τοῦ Βεντληίου), ὅμως διὰ τὴν ὀξύτητα τοῦ νοῦ
καὶ τὴν πολυαναγνωσίαν πολλὰ μὲν δυσχερῆ μέρη τῆς μετρικῆς διεσάφησε, πολλοὺς δὲ τῶν ἐαυτοῦ μαθητῶν, οἱον τὸν Seidler καὶ
Spitzner καὶ ἄλλους (1), εἰς ἀκριδεστέραν ἔρευναν καὶ κριτικὴν πραγματείαν μέτρων τινῶν κατ' ἰδίαν παρώρμησε καὶ συνελόντι εἰπεῖν
αἰτιώτατος ἐγένετο τῆς μεγίστης ἐπιδόσεως, ἢν παρὰ τοῖς ἀκαμάτοις Γερμανοῖς ἔλαδεν ἐν τοῖς κατ' αὐτὸν καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν χρόνοις
ἡ πραγματεία τῆς ἀρχαίας μετρικῆς.

43. Μετὰ τὸν Ἑρμαννὸν οὐ μικρὸν προήγαγε τὴν μετρικὴν ἐπιστήμην ὁ κλεινὸς τοῦ ἐν Βερολίνφ πανεπιστημίου καθηγητὴς Αὔγουστος Βοίκκιος (A. Boeckh). Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν ρυθμικὴν θεωρίαν κατ' ἀρχὰς ὁ Βοίκκιος ἡκολούθει τῷ Αὐγούστφ ᾿Απελίφ (2), ὅστις,

(1) Ο Seidler συνέγραψε το ἄριστον περὶ τῶν δοχμιακῶν μέτρων σύγγραμμα (A. Seidler, de versibus dochmiacis tragg. Graec. Part. II. Lips. 1811).
 (2) August Apel, Ueber Rhythmus und Metrum ἐν τῆ Allgem. musikal. Zeitung 1807. 1808.— A. Apel, Metrik, Leipzig 1814. 1816.

ώσπερ καὶ ὁ Οὐόσσιος (1), ἀποδοκιμάζων την ρυθμικήν τοῦ Ἑρμαννοῦ θεωρίαν, ἐζήτει νὰ ἐφαρμόση καὶ ἐπὶ τῶν παλαιῶν μέτρων τὴν
τῆς νεωτέρας μουσικῆς ρυθμικήν, ἐπειδὴ τὴν ἀρχαίαν ρυθμικὴν θεωρίαν μόλις ἐξεπιπολῆς ἐγίνωσκεν, ἀπεδοκίμαζε δὲ ὡς ἀνόητον πᾶν τῆς
ρυθμικῆς παραδόσεως τῶν Ἑλλήνων, ὅπερ δὲν ἐφαίνετο συμφωνοῦν
τῆ συνήθει θεωρία καὶ πράξει τῆς νεωτέρας μουσικῆς. 'Ωρμᾶτο δὲ ὁ
'Απέλιος εἰς τὴν θεωρίαν αὐτοῦ ἐκ τῆς ὑποθέσεως ὅτι ἐπὶ παντὸς μουσικοῦ ποιήματος, ὥσπερ ἐν τῆ νεωτέρα μουσικῆ, οὕτω καὶ ἐν τῆ ἀρχαία ἐπεκράτει ἀπόλυτος ἰσότης τῶν ποδῶν. 'Όθεν ἐπὶ τῶν μικτῶν μέτρων τῶν ἀρχαίων, ἐν οἰς ἐμίγνυντο δάκτυλοι καὶ τροχαῖοι, τοῖς δακτύλοις προσεποίει τὸ μέγεθος τῶν τροχαίων ἤτοι τρίσημον, ὧδε δηλαδὴ

*| 1.50

έρειδόμενος εἰς ὅσα λέγει Διονύσιος ὁ 'Αλικαρνασσεὺς περὶ τοῦ δακτύλου τοῦ ἔχοντος τὴν μακρὰν ἄλογον καὶ ἐλάσσονα τῆς συνήθους δισήμου, κατὰ δὲ τὸ ὅλον μέγεθος ἐξισουμένου που τῷ τροχαίφ. Έπειδή δὲ ὁ Διονύσιος τὸν ἀνάλογον ήτοι μετὰ μακρᾶς ἀλόγου ἀνάπαιστον καλεϊ κύκλιον, ἐκ τούτου ὁ ἀπέλιος καὶ τὸν τρίσημον δάκτυλον ἐκάλεσεν ώσαύτως, τουτέστι κύκλιον δάκτυλον. Ταύτη λοιπὸν τῆ τοῦ ᾿Απελίου θεωρία ὡς πρὸς τὸ ρυθμικὸν μέγεθος, ὅπερ πρέπει νὰ προσποιηθή ταϊς συλλαβαϊς των Ελληνικών μέτρων, ἀκολουθεϊ ό Βοίκκιος εν τη πρώτη αύτου πραγματεία περί των μέτρων του Ηινδάρου (August Boeckh, Ueber die Versmasse des Pindaros έν τῷ τοῦ Wolf καὶ Buttmann Museum der Alterthumswissenschaft 1808 σελ. 344). Ύστερον δὲ ἐμελέτησε τὸ περὶ τὸ τέλος τῆς παρελθούσης έκατονταετηρίδος ύπο τοῦ Ίακώβου Μορελλίου έκδοθὲν ἀπόσπασμα τῶν ρυθμικῶν στοιχείων τοῦ ᾿Αριστοξένου. Ἦτο δὲ ἤδη ίκανῶς παρεσκευασμένος πρὸς σπουδὴν τῆς ρυθμικῆς τοῦ ᾿Αριστοξένου ώς έκ των μελετών των άρχαίων μουσικών, ούς εἶχε μελετήσας άσχολούμενος περί τον Τίμαιον τοῦ Πλάτωνος. Έν δὲ τῆ μεγάλη πραγματεία de metris Pindari libri III, ἢν ἐξέδωκεν ἐν τῷ α΄ τόμφ της άθανάτου αύτοῦ ἐκδόσεως τοῦ Πινδάρου τῷ 1811 ἀ. Χ. ἔτει, ἀποταξάμενος τελείως τῆ τοῦ ᾿Απελίου ρυθμικῆ καὶ μετρικῆ θεωρία (πρελ. του αὐτου και Encyclopaedie und Methodol. der philol. Wiss. σελ. 776), ἀπεπειράθη νὰ ἐφαρμόση εἰς τὴν Ἑλληνικὴν με-

(1) J. H. Voss, Zeitmessung der teutschen Sprache. Königsberg. 1802.

τρικήν την τοῦ ᾿Αριστοξένου ρυθμικήν θεωρίαν. Καὶ δὲν ἐξήντλησε μὲν ὁ Βοίκκιος την ᾿Αριστοξένειον διδασκαλίαν ὡς ἐν ἀσυναρτήτοις ἀποσπάσμασι παραδεδομένην καὶ ἔνεκα τῶν μεγίστων δυσχερειῶν, ἀς παρέχουσι ταῦτα τῆ ἐρμηνεία, δὲν ἐπέμεινε δὲ καὶ ἰκανὸν περὶ ταῦτα χρόνον ἕνεκα ἄλλων σπουδαίων ἀσχολιῶν, ὅμως δὲ μεγίστου ἐπαίνου ἄξιος ἀπεδείχθη ὅτι πρῶτος ἀνεγνώρισε καὶ ἐξῆρε την μεγάλην ἀξίαν καὶ τὸ κῦρος τοῦ ᾿Αριστοξένου καὶ ἐπειράθη νὰ χρησιμοποιήση την ρυθμικήν αὐτοῦ θεωρίαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μετρικήν, ἡ δὲ μέθοδος τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ καὶ ἐνταῦθα, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις φιλολοτῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ καὶ ἐνταῦθα, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις φιλολογικαῖς ἐπιστήμαις, τὸ ἀντέχεσθαι δηλαδή πανταχοῦ τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως, πρόκειται αἰώνιον παράδειγμα εἰς μίμησιν.

44. 'Ως πρός την μετρικήν όμως παράδοσιν δὲν ἐφάνη ὁ Βοίκκιος, ως ώφελεν, ἀκόλουθος τῆ ἀρχῆ αύτοῦ. Ἐν ῷ περὶ τοῦ ἀριστοζένου έφρόνει ὅτι ἀνῆχεν εἰς περίοδον τῆς ἀρχαιότητος έγγὺς ἔτι εὑρισχομένην τῆς ἀκμῆς τῆς μουσικῆς τέχνης καὶ ὅτι μέχρι τῶν χρόνων τούτων οι ρυθμικοί νόμοι, οίς ηκολούθουν οι παλαιοί ποιηταί, ἐσώζοντο παντάπασι καθαροί και άνόθευτοι, άλλοίαν ὅλως γνώμην εἶχε περὶ τῆς μετρικῆς παραδόσεως, ὅτι οἱ γραμματικοὶ κατὰ τοὺς ᾿Αλεξανδρεωτικούς καὶ 'Ρωμαϊκούς χρόνους τὰς μετρικὰς αύτῶν παρατηρήσεις ήρύοντο μόνον έχ τῶν κειμένων τῶν παλαιῶν ποιητῶν ἄνευ παραδόσεώς τινος έκ παλαιοτέρων καὶ δοκιμωτέρων χρόνων. Απαξ δὲ μόνον ἐφάνη ἀνακόλουθος πρὸς τὴν γνώμην αύτοῦ περὶ τῆς φαυλότητος καὶ ἀχρηστίας τῆς μετρικῆς παραδόσεως καὶ τῆ ἀνακολουθία ταύτη τοῦ Βοικκίου ὀφείλει ἡ νεωτέρα μετρικὴ ἐπιστήμη μέγα τι και ούχι εύκαταφρόνητον κέρδος. Λέγομεν δε τον ορισμόν τοῦ μέτρου, δν ώρισε κατά τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος καὶ ἄλλων παραδεδομένα άξιώματα περί άδιαφόρου συλλαδής και τελείας λέξεως, ἐφήρμοσε δὲ είς την κατά μέτρα ήτοι στίχους διαίρεσιν τῶν Πινδαρικῶν ποιημάτων καὶ ἄπαξ διὰ παντός ἐπέθηκε τέλος τῆ διαφωνία τῶν χειρογράφων και τῆ αὐθαιρεσία τῶν ἐκδοτῶν ὡς πρὸς τὴν κατὰ στίχους διαίρεσιν τῶν συστημάτων (στροφῶν) τῶν χορικῶν λυρικῶν καὶ τῶν δραματικών ποιητών. Πλην δὲ τοῦ νόμου τούτου, τῆς τελείας δηλαδή λέζεως έν τῷ τέλει τοῦ στίχου, κατὰ τὰ ἄλλα τηρεῖ καὶ ὁ Βοίκκιος τὴν αὐτὴν τῷ Ερμαννῷ στάσιν ὡς πρὸς τὴν μετρικὴν παράδοσιν οὐδὲν ἄλλο παραδεξάμενος ἐξ αὐτῆς εἰμὴ τὰς χοινοτάτας κατηγορίας, ας δεν απεδοκίμασεν έκετνος. Τοπούτον προκατελήφθη ύπο της καταδικαστικής των παλαιών μετρικών ἀποφάνσεως τοῦ Ερμαννοῦ, ώστε καὶ μετὰ τὴν εὐτυχῆ καὶ ἀξιόλογον ἐκείνην ἀνακάλυψιν δὲν μετέβαλεν, ώς ὄφελε, γνώμην περί της άξίας της μετρικής παραδόσεως, άλλὰ καθ' όλου, ώς εἴπομεν, διετήρησε πρὸς αὐτὴν οἴαν καὶ ό Έρμαννὸς στάσιν. Καὶ ἐκ μὲν τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς ἀποθέσεως των μέτρων έδέξατο μόνον τὸ ἀκατάληκτον καὶ τὸ καταληκτικόν σχήμα, ἀπεδοκίμασε δὲ ὡς ἄχρηστον τὸ βραχυκατάληκτον καὶ ὑπερκατάληκτον. Τοῦ δὲ δικαταλήκτου καὶ προκαταληκτικοῦ σχήματος οὐδένα λόγον ἐποιήσατο, τὴν κατηγορίαν τῶν ἀσυναρτήτων μέτρων έκδεχόμενος ήμαρτημένως ὅπως καὶ ὁ Ἑρμαννὸς καθ' ἃ εἰσηγήσατο ὁ Βεντλήτος. Τὸν δὲ ὅρον βάσιν μεταχειρίζεται καὶ ὁ Βοίκκιος οὐχὶ κατὰ τοὺς παλαιοὺς μετρικούς, ἀλλ' ὅπως ὁ Ἑρμαννὸς ἐπὶ τοῦ ἀρκτικοῦ ποδός τῶν λογαοιδικῶν μέτρων. Καίπερ δὲ ἄλλα φρονῶν περὶ τοῦ ρυθμοῦ τοῦ ποδὸς τούτου, οὕτως ὅμως ἡγάπησε τὸν ὅρον, ὥστε έπεξέτεινε την χρησιν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὸν ἀρχόμενον σπονδεῖον τῶν τροχαϊκών μέτρων. Την δέ κατ' άντισπάστους διαίρεσιν των λογαοιδικών μέτρων ύπολαμβάνει ώς ήδη καταλελυμένην ύπὸ τοῦ Έρμαννου. Και δέν συγκατατίθεται μέν αὐτῷ ἰαμδικά τινα μέτρα ἀσυναρτήτου σχήματος παρά την γνώμην των παλαιών μετρικών διαιρούντι κατ' ἀντισπάστους, ἀλλ' ὅμως οὐδαμῶς διανοεῖται καὶ αὐτὸς νὰ ἐξορίση παντάπασι της μετρικής την κατηγορίαν των άντισπάστων, τὸ μεταγενέστερον και νόθον τοῦτο δημιούργημα, άλλα δέχεται ίδιον άντισπαστικόν μέτρον καὶ τοῦτο ἀποτελούμενον ὑπὸ τῶν δοχμίων, ὡς συγκειμένων οὐχὶ ἐκ μίξεως τοῦ ἰαμδικοῦ καὶ παιωνικοῦ ρυθμοῦ κατὰ τὴν παλαιὰν θεωρίαν, ἀλλ' ἐξ ἀντισπάστου καὶ μακρᾶς ἄρσεως, ὧδε 0 1 2 0 1 2 (1).

45. Μετὰ τὸν Ἑρμαννὸν καὶ Βοίκκιον τὰ μάλιστα εἰς τὸ πρόσθεν προήγαγον τὴν γνῶσιν τῆς θεωρίας πασῶν τῶν παλαιῶν μουσικῶν τεχνῶν ὁ Αὕγουστος 'Ροσδάχιος (Α. Rossbach) καὶ 'Ρουδόλφος Οὐεστφάλιος (Rudolph Westphal), ἐπὶ τέσσαρας μὲν ὅλας δεκαετηρίδας ἀδιαλείπτως μέχρι τοῦδε περὶ τοῦτο ὡς ἔργον ἀσχολούμενοι, μεθόδω δὲ ἐν ταῖς ἐργασίαις αὐτῶν τῆ ὑγιεῖ ἐκείνη ἀκολουθοῦντες, ἣν

(1) Καθ ας ὁ Βοίχχιος ἐξέθετο μετρικάς άρχας καὶ θεωρίας περὶ τῶν μέτρων τοῦ Ηινδάρου πραγματευόμενος ἐπραγματεύθη περὶ πάντων τῷν μέτρων τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων ποιητῶν ὁ Eduard Munk ἐν τῷ βιδλίῳ, ὅπερ ἐπιγράφεται Metrik der Griechen und Römer, ein Handbuch für Schulen und Selbststudium. Glogau, 1834. είσηγήσατο ό Βοίκκιος. Καὶ πρώτος μὲν ό Ῥοσδάχιος ίδίας ποιησάμενος μελέτας τῆς ἀρχαίας ρυθμικῆς παραδόσεως ἐπεδάλετο νὰ πραγματευθή κατ' 'Αριστόξενον ἄπασαν την ρυθμικήν, έξέδωκε δὲ τὸ ἔργον τοῦτο ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Metrik der griechischen Dramatiker und Lyriker nebst den begleitenden musischen Künsten von A. Rossbach und R. Westphal. I Theil. Griechische Rhythmik von August Rossbach. Leipzig. 1854. Μετὰ δύο δὲ έτη έξέδωκαν ἀπὸ κοινοῦ ἀμφότεροι τὸ εἰδικὸν μέρος τῆς Ἑλληνικῆς μετριχής ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν griechische Metrik nach den einzelnen Strophengattungen und metrischen Stilarten von A. Rossbach und R. Westphal. Leipzig. 1856. Έπειτα δὲ ὁ τέως περὶ τοὺς Ελληνας μουσικοὺς μάλιστα ἀσχολούμενος Οὐεστφάλιος έπεχείρησε καὶ αὐτὸς νὰ κάμη ἰδίας ἐρεύνας καὶ μελέτας περὶ τοὺς άρχαίους ρυθμικούς, περί ους μέχρι τοῦδε είδικώτερον εἶχεν ἀσχοληθεὶς ὁ Ῥοσβάχιος, ἀναγνωρίζων καὶ αὐτὸς ὅτι ἡ ἀρχαία ῥυθμικὴ θεωρία πρέπει να ύποτεθή ώς κοηπίς είς την έπιστημονικήν πραγματείαν τῆς μετρικῆς. Μετὰ μακρὰς δὲ μελέτας ἐξέδωκε τὸ βιβλίον, ὅπερ ἐπιγράφεται die Fragmente und die Lehrsätze der griechischen Rhythmiker, Supplement zur griechischen Rhythmik von A. Rossbach. Leipzig. 1861. Τὸ βιβλίον λοιπὸν τοῦτο, ὅπερ χρησιμεύει ώς αναπλήρωμα της τοῦ 'Ροσβαχίου ρυθμικής, περιέχει μετὰ κριτικώς διωρθωμένου κειμένου καὶ τῶν διαφόρων γραφῶν τὰ ἀποσπάσματα των ρυθμικών στοιχείων, του περί σου πρώτου χρόνου καί άλλων συγγραμμάτων τοῦ ᾿Αριστοξένου, ρυθμικῶν τινων ἀνωνύμων και Διονυσίου τοῦ μουσικοῦ, εἶτα δὲ τὸ περὶ ρυθμικῆς μέρος τοῦ περὶ μουσικής συγγράμματος τοῦ ᾿Αριστείδου Κοϊντιλιανοῦ μετὰ τῆς Λατινικής παραφράσεως του Μαρτιανού Καπέλλα, τὰ ρυθμικὰ ἀποσπάσματα τῆς εἰσαγωγῆς τέχνης μουσικῆς Βακχείου τοῦ Γέροντος, τοῦ ανωνύμου περί μουσικής, των Μιχαήλ του Ψελλου προλαμβανομένων είς την ρυθμικήν επιστήμην και τοῦ εν Παρισίοις υπ' άριθ. 3027 κώδικος. Τούτοις ἐπιφέρει ὁ Οὐεστφάλιος πραγματείας τινὰς περὶ τῆς Έλληνικής ρυθμικής, εν αίς δια βραχυτέρων μεν πραγματεύεται περί ών συμφωνεί, διὰ μακροτέρων δὲ περὶ ών διαφωνεί τῷ 'Ροσδαχίφ. Τὰ ἀποσπάσματα τῶν παλαιῶν ῥυθμικῶν μετὰ τῶν λειψάνων τῶν σωζομένων παλαιών μελών έξέδωκε το δεύτερον ο Οὐεστφάλιος ώς ἐπίμετρον εἰς τὸν α΄ τόμον τῆς β΄ ἐκδόσεως τῆς μετρικῆς τῷ 1867.

Μετὰ δύο δ' ἔτη ἐξέδωκεν ὁ Οὐεστφάλιος ὡς δεύτερον μέρος τὴν ἀρμονικήν και μελοποιίαν τῶν Ἑλλήνων (Harmonik und Melopoeie der Griechen von R. Westphal. Leipzig. 1863). Μετ' ἄλλα δὲ δύο έτη συνεπλήρωσε το χοινόν έργον έχδοὺς το γενιχόν μέρος τῆς μετρι-นทีร (allgemeine griechische Metrik von R. Westphal. Leipzig. 1865). Τῷ αὐτῷ δ' ἔτει ἐξέδωκε τὴν κατ' 'Αριστόξενον ρυθμικήν, έπὶ τὸ συστηματικώτερον καὶ βέλτιον πραγματευθεὶς αὐτὴν (System der antiken Rhythmik von R. Westphal. Breslau. 1865). "Επειτα έξεδωκεν ίστορίαν της παλαιάς μουσικής ύπο την έπιγραφην Geschichte der alten und mittelalterlichen Musik. I Abtheil. Breslau. 1864. III Abtbeilung: Plutarch über die Musik. Breslau. 1866. Προσέτι scriptores metrici Graeci ed. R. Westphal. vol. I. Hephaestionis de metris enchiridion et de poëmate libellus cum scholiis et Trichae epitomis. Adjecta est Procli Chrestomathia grammatica. Lips. 1866. Τοῖς ἐπομένοις δὲ δύο ἔτεσιν έξέδωκε δευτέραν ἔκδοσιν τῆς ὅλης θεωρίας τῶν παλαιῶν μουσικῶν τεχνῶν εἰς δύο τόμους, τὸν μὲν πρῶτον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφην griechische Rhythmik und Harmonik nebst der Geschichte der drei musischen Disciplinen. II Auflage. Leipzig. 1867. Τὸν δὲ δεύτερον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν griechische Metrik (allgemeine und specielle) neu bearbeitet von R. W. II Aufl. Leipzig. 1868. Το δε 1883 εξέδωκε το πολλου λόγου άξιον σύγγραμμα τὸ ἐπιγραφόμενον Aristoxenus von Tarent Melik und Rhythmik des klassischen Hellenenthums, übersetzt und erläutert von. R. Westphal. Leipzig. 1883. 'Ο δὲ β΄ τόμος έξεδόθη τῷ 1893 μικρὸν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Προσέτι δὲ καὶ τὸ έξης, die Musik des griechischen Alterthumes nach den alten Quellen neu bearbeitet von R. Westphal. Leipzig. 1883. Msrà δύο δ' ἔτη ἤρξατο ἡ τρίτη ἔκδοσις τῆς θεωρίας τῶν μουσικῶν τεχνῶν των Έλλήνων ύπὸ τὴν έξης ἐπιγραφήν. Theorie der musischen Künste der Hellenen von A. Rossbach und R. Westphal. I griechische Rhythmik von R. Westphal. Leipz. 1885. II griech. Harmonik und Melopoeie von R. Westphal. Leipz. 1886. III 1. allg. Theorie der griech. Metrik von R. Westphal und H. Gleditsch. Leipz. 1887. III. 2. specielle griech. Metrik von A. Rossbach. Leipz. 1889.

46. Διὰ τῶν πολλῶν τούτων συγγραμμάτων καὶ ἐπανειλημμένων έκδόσεων, δι' ών έκάστοτε ἐπὶ τὸ βέλτιον προήγετο καὶ συνεπληροῦτο ή γνώσις της θεωρίας των παλαιών μουσικών τεχνών, συμπραττόντων καὶ ἄλλων εἴτε δι' ἐπικρίσεων εἴτε δι' ἰδίων συγγραφῶν, κατωρθώθη τέλος ώστε νὰ ἀνοικοδομηθῆ μὲν σχεδὸν ἡ θεωρία τῆς ἀρμονικῆς καὶ ρυθμικής, όσον δήλον ότι ἡδύνατο νὰ γίνη τοῦτο ἐκ τῶν σφζομένων πηγών, βέλτιον δὲ μελετηθεῖσα ἡ παλαιὰ μετρική παράδοσις νὰ τύχη μείζονος έκτιμήσεως καὶ κύρους ή προτοῦ. Διότι διὰ τῶν έρευνῶν μάλιστα τοῦ Οὐεστφαλίου κατεδείχθη ὅτι τὸ σύστημα τῶν παλαιών μετριχών δέν είνε αύθαίρετον δημιούργημα των γραμματικῶν, τῶν κατὰ τοὺς ᾿Αλεξανδρεωτικοὺς καὶ αὐτοκρατορικοὺς χρόνους άχμασάντων, έκ τῶν κειμένων μόνων τῶν ποιητῶν πορισθέντων τὰς θεωρίας αύτῶν, ἀλλ' ὡς θεμέλιον ταῖς τῶν μετρικῶν κατηγορίαις ὑπόκεινται αι άρχαι της των παλαιοτέρων χρόνων ρυθμικής θεωρίας, ήτις άνευ διακοπής παρεδόθη εἰς ἐκείνους, οΐα εἶχεν ἀναπτυχθεῖσα ἐν ταϊς παλαιαϊς μουσικαϊς σχολαϊς, κατὰ μέγα τοὐλάχιστον μέρος, καὶ έγένετο χρήσιμος εἰς τὸ ὑπ' αὐτῶν ἀνεγερθὲν μετρικὸν σύστημα. Καὶ ύπάρχουσι μεν έν τῷ συστήματι τούτῳ τῶν παλαιῶν μετρικῶν θεωρίαι τινὲς διαφωνούσαι πρὸς τὴν ἀρχαίαν ρυθμικὴν παράδοσιν, ἐκ τούτου προελθοῦσαι ὅτι οἱ γραμματικοὶ ἐκεῖνοι μετρικά τινα φαινόμενα καθ' ήμαρτημένην άναλογίαν περιελάμδανον εἴς τινα κατηγορίαν, εἰς ἣν μόνον κατὰ τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα τῶν συλλαδῶν, οὐχὶ δὲ καὶ κατὰ τὸ ρυθμικὸν τῶν συλλαδῶν μέγεθος δύνανται νὰ ἀνήκωσιν' εἶτα δὲ οἱ τῆς δευτέρας ἀ. Χ. ἐκατονταετηρίδος μετρικοὶ προσέθηκαν ταϊς έκ τῶν ᾿Αλεξανδρεωτικῶν χρόνων παρειλημμέναις μετρικαϊς κατηγορίαις και τὸ ἀντισπαστικὸν μέτρον ἀλλ' ὅμως τὸ πλεϊστον μέρος της μετρικής παραδόσεως είνε λείψανον της των παλαιών καλών χρόνων θεωρίας καὶ ἔχει τὸ αὐτὸ καὶ αἱ ἀρχαὶ τῶν ρυθμικών κύρος, οἱ δὲ ύστερον προστεθέντες νεωτερισμοὶ ἐλέγχονται ώς τοιοῦτοι έκ τούτου ὅτι δὲν συμφωνοῦσι τοῖς ὑπὸ τῶν παλαιῶν ρυθμικών διδασκομένοις. Συντόμως δὲ λέγομεν ὅτι ἡ κατὰ Ῥοσδάχιον καὶ Οὐεστφάλιον θεωρία τῶν παλαιῶν μουσικῶν τεχνῶν εἶνε ἡ έκπροσωπούσα την σημερινήν κατάστασιν της έπιστήμης (1).

47. Τοιούτον όν καθ' όλου τὸ τελευταΐον τοῦτο μετρικόν σύστημα, ως είκος, δεν είνε απηλλαγμένον και ήμαρτημένων θεωριών. Ένταύθα δὲ ποιούμεθα λόγον μόνον περί τινων τῶν οὐσιωδεστέρων, αἵτινες πολλήν έχουσι την ροπήν είς τὸ ὅλον σύστημα. Τοιαύτη λοιπὸν είνε κατὰ πρώτον ή θεωρία τοῦ Οὐεστφαλίου, καθ' ἢν ἐν τῆ ποιήσει πρέπει νὰ διακρίνωμεν δύο διαφόρους φύσεις τοῦ ρυθμοῦ, έτέραν μὲν την των ψιλών ήτοι άνευ μέλους ἀπαγγελλομένων μέτρων, έτέραν δὲ τὴν τῶν μελφδουμένων (1). Κατὰ τὸν Οὐεστφάλιον ἐπὶ μὲν τῶν τελευταίων ο τοῦ διπλασίου λόγος τῆς μακρᾶς πρὸς τὴν βραχεῖαν ἐτηρεϊτο ἐν τἢ προφορᾳ ἀκριδῶς, ἐπὶ δὲ τῶν πρώτων, οἰον ἐπὶ τοῦ ήρφου, όπως ἀπηγγελλετο ὑπὸ τῶν ραψφδῶν, καὶ ἐπὶ τῶν μέτρων τοῦ ἰαμβικοῦ καὶ τροχαϊκοῦ ρυθμοῦ, οΐου τοῦ ἰαμβικοῦ τριμέτρου καὶ τροχαϊκού τετραμέτρου, όσάκις ἀπηγγέλλοντο ψιλῶς καὶ ἄνευ μέλους, δεν ετηρεῖτο ο λόγος ούτος ήτοι τὸ κανονικὸν ρυθμικόν μέγεθος, ἀλλὰ τὸ μέγεθος τῶν συλλαδῶν ἦτο ἀόριστον, οἰον δηλαδή καὶ ἐν τῷ διαλέγεσθαι ήτοι έν τη συνήθει όμιλία, έν ή ή κίνησις της φωνής, ώς λέγει ο Άριστοξενος, δεν λαμβάνει ήρεμίας, ώστε δεν αποδίδει χρόνους γνωρίμους κατά τὸ ποσόν. Καὶ διαιρούνται μέν καὶ τὰ ψιλὰ μέτρα εἰς πόδας, ὅπως καὶ τὰ μελφδούμενα, ἀλλὰ τὰ μέρη ταῦτα των ψιλών μέτρων γίνονται αίσθητα μόνον δια των ρυθμικών τόνων, τὸ μέγεθος ὅμως τῶν χρόνων έκάστου ποδὸς μένει ἀόριστον καὶ ἀκαταμέτρητον οίον έπι τοῦ έξαμέτρου ἠοθάνετο μέν τις τὰς εξ βάσεις, δὲν ἡδύνατο ὅμως νὰ σημάνη διὰ τῶν δακτύλων τὰς ἰσομεγέθεις εξ θέσεις καὶ εξ άρσεις. "Αν, λέγει ὁ Οὐεστφάλιος, ὁ ραψφδὸς ἀπήγγελλε τὰ ήρῷα κατὰ τετρασήμους πόδας, ὥστε δηλαδή ή μακρὰ νὰ έχη ἀκριδώς τὸ διπλάσιον μέγεθος τῆς βραχείας, θὰ διέφερε τοσοῦτον της συνήθους έν τῷ διαλέγεσθαι προφοράς, καθ' ην αι συλλαβαί είνε χρόνοι ἄγνωστοι κατὰ τὸ ποσόν, τὸ μέγεθος δηλαδή των συλλαβών είνε ἄπειρον και ἀόριστον, ώστε ή προφορὰ αὐτοῦ θὰ ἐφαίνετο έξ ἀνάγκης οὐχὶ φυσική, ἀλλὰ τεχνητή, βεβιασμένη καὶ σχολαστική. Τούτων ένεκα ό παλαιὸς ραψωδὸς έν τη ἀπαγγελία των ήρφων, ώς μανθάνομεν παρά Διονυσίου του 'Αλικαρνασσέως (περί

(1) Την θεωρίαν ταύτην κατά πρώτον προήνεγκεν ό Οὐεστφάλιος ἐν τῷ συγγράμματι τῷ ἐπιγραφομένῳ « Aristoxenos Melik und Ithythmik» τόμ. α , ἤλεγξε δ' αὐτην ὁ Η. Weil ἐπικρίνων τὸ βιδλίον τοῦτο ἐν τῷ Journal des savants, Février 1884. "Υστερον δὲ ὁ Οὐεστφάλιος ἐπανέλαδεν αὐτην ἐν τῷ ῥυθμικῆ ἐκδ. γ΄ σελ. 42 κέ. καὶ allg. Metrik ³ § 1. οὐδαμῶς πεισθείς ταῖς παρατηρήσεσι τοῦ Weil.

⁽⁴⁾ Κατά το σύστημα τοῦτο εν μόνον ἐγράφη μέχρι τοῦδε ἐγχειρίδιον ἡ (ἐν τῷ του Iwan von Müller Handbuch der klass. Alterthums-Wissenschaft τόμ. β΄ ἐχ-δοθεῖσα) Metrik der Griechen und Römer von Hugo Gleditsch. ἔχδ. β΄ 1890.

συνθ. όνομ. κεφ. 17), δέν προσεποίει τῆ μακρῷ τοῦ δακτύλου συλλαδή μέγεθος δίσημον, άλλὰ μεταξύ τοῦ δισήμου καὶ μονοσήμου. 'Ωσαύτως παρὰ φύσιν θὰ ἐφαίνετο φθεγγόμενος καὶ ὁ ὑποκριτὴς ὁ ἀπαγγέλλων ἀπὸ σκηνής τοὺς ἰάμδους καὶ τροχαίους ὡς πόδας τρισήμους, πλην έν τοῖς παρακαταλογικοῖς ήτοι μελοδραματικοῖς, ὡς νου λέγονται, μέρεσιν, έν οίς προσετίθεντο οι φθόγγοι του αύλου ή της κιθάρας, ώστε ύπὸ της κρούσεως ήτοι της όργανικής μουσικής ήδύνατο νὰ ὑποστηρίζηται ἡ αὐστηρὰ ρυθμική προφορὰ τῶν μέτρων. 'Ωσαύτως ἐξαιρετέον τὰ ποιήματα τὰ ἄνευ μὲν μέλους ἐξαγγελλόμενα, ομως δε μετά πεπλασμένης ύποκρίσεως, μετά μιμητικών δηλαδή καὶ ὀρχηστικών σχημάτων, οἶα τὰ τοῦ Σωτάδου (πρόλ. ᾿Αριστείδ. Κοϊντιλ. σελ. 32 Μ.). Κατ' άμφοτέρας ταύτας τὰς περιστάσεις ή τήρησις τοῦ αὐστηροῦ ρυθμοῦ ήκιστα δυσηρέστει, τοῦ ἀκροατοῦ λεληθότως καὶ οὐχὶ ἀνιαρῶς μεταφερομένου ἀπὸ τῆς χώρας τοῦ φυσικοῦ εἰς τὴν τῆς τέχνης, ἀπὸ τῶν κανόνων δηλαδὴ τῆς φυσικῆς διαλέκτου (όμιλίας) είς τοὺς τοῦ μουσικοῦ ρυθμοῦ. Κατὰ ταῦτα λοιπόν, ως εἴπομεν, δύο φύσεις ήτοι εἴδη ρυθμοῦ διακρίνει ὁ Οὐεστφάλιος ἐν τἢ παλαιὰ ποιήσει, πρῶτον μὲν τὸν ἰδιάζοντα τοῖς ψιλοῖς ήτοι ἄνευ μέλους έξαγγελλομένοις μέτροις (gesagte Verse), πλήν, ώς εἴπομεν, τῶν Σωταδείων καὶ τῶν παρακαταλογικῶς ἀπαγγελλομένων τριμέτρων, εἶτα δὲ τὸν ἰδιάζοντα τῆ μελφδικῆ φωνῆ, ἤτοι τοῖς μελφδικοῖς ποιήμασιν. Ὁ δεύτερος δὲ οὖτος εἶνε, «ό ἐν μουσικῆ ταττόμενος ρυθμός», ώς λέγει ο 'Αριστόξενος (ρυθμ. στοιχ. 6' άρχ.), περί οὖ καὶ ἡ ἡυθμικὴ θεωρία πραγματεύεται.

48. Τὴν θεωρίαν αὐτοῦ ταύτην στηρίζει κυρίως ὁ Οὐεστφάλιος ἐφ' ὡν λέγει ὁ ᾿Αριστόξενος δύο κατὰ τόπον κινήσεις τῆς φωνῆς διακρίνων, τὴν συνεχῆ, ἣτις ἐμφανίζεται ἐν τῷ διαλέγεσθαι, καὶ τὴν διαστηματικήν, ἣτις ἐμφανίζεται ἐν τῆ ὡδῆ. Ποίαν δέ τινα λέγει ὁ ἸΑριστόξενος συνεχῆ καὶ ποίαν διαστηματικὴν καὶ ποία ἡ διαφορὰ ἀὐτῶν, ἐξηγεῖται ἐν οἰς λέγει ἐν ② 25-28 καὶ ③ 42 τῆς πρώτης ἀρμονικῆς, ἄπερ ἀναγκαῖον νὰ μνημονεύσωμεν ἐφεξῆς αὐτολεξεί.

α 26. Κατά μὲν οὖν τὴν συνεχῆ τόπον τινα διεζιέναι φαίνεται

ή φωνή τη αἰσθήσει οὕτως ὡς ἄν μηδαμοῦ ἰσταμένη, μηδ' ἐπ' αὐτῶν τῶν περάτων κατά γε τὴν τῆς αἰσθήσεως φαντασίαν, ἀλλὰ φερομένη συνεχῶς μέχρι σιωπῆς. Κατὰ δὲ τὴν ἐτέραν, ἢν ὀνομάζομεν διαστηματικήν, ἐναντίως φαίνεται κινεῖσθαι διαδαίνουσα γὰρ ἴστησιν αὐτὴν ἐπὶ μιᾶς τάσεως, εἶτα πάλιν ἐφ' ἐτέρας, καὶ τοῦτο ποιοῦσα συνεχῶς (λέγω δὲ συνεχῶς κατὰ τὸν χρόνον) ὑπερβαίνουσα μὲν τοὺς περιεχομένους ὑπὸ τῶν τάσεων τόπους, ἰσταμένη δ' ἐπ' αὐτῶν τῶν τάσεων καὶ φθεγγομένη ταύτας μόνον αὐτὰς μελώδεῖν λέγεται καὶ κινεῖσθαι διαστηματικὴν κίνησιν».

«δ 27. Ληπτέον δὲ ἐκάτερον τούτων κατὰ τὴν τῆς αἰσθήσεως φαντασίαν πότερον μὲν γὰρ δυνατὸν ἢ ἀδύνατον φωνὴν κινεῖσθαι καὶ πάλιν ἴστασθαι αὐτὴν ἐπὶ μιᾶς τάσεως ἐτέρας ἐστὶ σκέψεως καὶ πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν πραγματείαν σὐκ ἀναγκαῖον τὸ διακινῆσαι τούτων ἐκάτερον ὁποτέρως γὰρ ἔχει, τὸ αὐτὸ ποιεῖ πρός γε τὸ χωρίσαι τὴν ἐμμελῆ κίνησιν τῆς φωνῆς ἀπὸ τῶν ἄλλων κινήσεων».

«'Απλώς γὰρ ὅταν μὲν οὕτω κινῆται ἡ φωνὴ ὥστε μηδαμοῦ δοκεῖν ἵστασθαι τῷ ἀκοῷ, συνεχῆ λέγομεν ταύτην τὴν κίνησιν. ὅταν δὲ στῆναί που δόξασα, εἶτα πάλιν διαβαίνειν τινὰ τόπον φανῷ καὶ τοῦτο ποιήσασα πάλιν ἐφ' ἐτέρας τάσεως στῆναι δόξῃ καὶ τοῦτο ἐναλλὰξ ποιεῖν φαινομένη συνεχῶς διατελῷ, διαστηματικὴν τὴν τοιαύτην κίνησιν λέγομεν».

«§ 28. Την μέν οὖν συνεχη λογικήν εἶναί φαμεν διαλεγομένων γὰρ ἡμῶν οὕτως ἡ φωνὴ κινεῖται κατά τόπον ὥστε μηδαμοῦ δοκεῖν ιστασθαι. Κατὰ δὲ τὴν ἐτέραν, ἢν ὀνομάζομεν διαστηματικήν, ἐναντίως πέφυκε γίγνεσθαι ἀλλὰ γὰρ ιστασθαί τε δοκεῖ καὶ πάντες τὸν τοῦτο φαινόμενον ποιεῖν οὐκέτι λέγειν φασὶν ἀλλ' ἄδειν. Διόπερ ἐν τῷ διαλέγεσθαι φεύγομεν τὸ ιστάναι τὴν φωνήν, ἄν μὴ διὰ πάθος ποτὲ εἰς τοιαύτην κίνησιν ἀναγκασθῶμεν ἐλθεῖν, ἐν δὲ τῷ μελφδεῖν τοὐναντίον ποιοῦμεν. Τὸ μὲν γὰρ συνεχὲς φεύγομεν, τὸ δ' ἐστάναι τὴν φωνὴν ὡς μάλιστα διώκομεν. Θσφ γὰρ μᾶλλον ἐκάστην τῶν φωνῶν μίαν τε καὶ ἐστηκυῖαν καὶ τὴν αὐτὴν ποιήσομεν, τοσούτφ φαίνεται τῷ αἰσθήσει τὸ μέλος ἀκριδέστερον».

«°Οτι μέν οὖν δύο κινήσεων οὖσῶν κατὰ τόπον τῆς φωνῆς ἡ μέν συνεχὴς λογική τἰς ἐστιν, ἡ δὲ διαστηματική μελφδική, σχεδόν δῆ-λον ἐκ τῶν εἰρημένων».

« ¿ 42. Τούτων δ' ουτως άφωρισμένων τε και προδιηρημένων

περὶ <τοῦ μουσικοῦ > μέλους ἀν εἴη ἡμῖν πειρατέον ὑποτυπῶσαι τί ποτ' ἐστὶν ἡ φύσις αὐτοῦ. "Οτι μὲν οὖν διαστηματικὴν ἐν αὐτῷ δει την της φωνής κίνησιν είναι προείρηται, ώστε του γε λογώδους κεχώρισται ταύτη το μουσικόν μέλος. λέγεται γαρ δή καὶ λογωδές τι μέλος, τὸ συγκείμενον έκ τῶν προσφδιῶν τῶν ἐν τοῖς ὀνόμασι. φυσικόν γάρ το έπιτείνειν καὶ ἀνιέναι ἐν τῷ διαλέγεσθαι».

Προσέτι παραβάλλει ο Οὐεστφάλιος ώς συναφές τὸ έξῆς τοῦ ᾿Αριστοζένου ἀπόσπασμα, ὅπερ διεσώθη ἐν τοῖς προλαμδ. τοῦ Ψελλοῦ ξ 6:

«Τῶν δὲ ρυθμιζομένων ἕκαστον οὖτε κινεῖται συνεχῶς οὖτε ήρεμεῖ, άλλ' ἐναλλάξ. Καὶ τὴν μὲν ἡρεμίαν σημαίνει τό τε σχῆμα καὶ ὁ φθόγγος και ή συλλαδή. οὐδενὸς γὰρ τούτων ἐστίν αἰσθέσθαι ἄνευ τοῦ ήρεμῆσαι. τὴν δὲ κίνησιν ἡ μετάδασις ἡ ἀπὸ σχήματος ἐπὶ σχῆμα και ή ἀπὸ φθόγγου ἐπὶ φθόγγον και ή ἀπὸ συλλαδής ἐπὶ συλλαδήν. Είσι δε οι μεν ύπο των ήρεμιων κατεχόμενοι χρόνοι γνώριμοι, οι δε ύπο των κινήσεων άγνωστοι διὰ σμικρότητα ωσπερ όροι τινὲς όντες των ύπο των ήρεμιων κατεχομένων χρόνων. Νοητέον δὲ καὶ τοῦτο ότι των ρυθμικών συστημάτων έκαστον ούχ όμοίως σύγκειται έκ τε των γνωρίμων χρόνων κατὰ τὸ ποσὸν καὶ ἐκ τῶν ἀγνώστων, ἀλλ' έκ μέν τῶν γνωρίμων κατὰ τὸ ποσὸν ὡς ἐκ μερῶν τινων σύγκειται τὰ συστήματα, ἐκ δὲ τῶν ἀγνώστων ὡς ἐκ τῶν διοριζόντων τοὺς γνωρίμους κατά τὸ ποσόν χρόνους».

49. Έκ τῶν χωρίων τούτων όρθῶς μὲν συνάγει ὁ Οὐεστφάλιος ώς λεγόμενον ύπο τοῦ 'Αριστοξένου, ὅτι ἐν μὲν τῆ ψόῆ ἡ φωνὴ φαίνεται τῆ ἡμετέρα αἰσθήσει ὅτι διαδᾶσα τόπον τινὰ ἐπὶ τὸ όξὺ ἡ βαρὺ ϊσταται, έπειτα δὲ πάλιν διαβᾶσα ἵσταται ἐφ' έτέρας τάσεως καὶ τοῦτο συνεχῶς ποιοῦσα διατελεῖ μέχρι τέλους, καὶ ὅτι αἱ μὲν μεταβάσεις ἀπὸ τάσεως εἰς τάσιν εἶνε χρόνοι ἄγνωστοι διὰ τὴν σμικρότητα; αί δὲ ἡρεμίαι τῆς φωνῆς, τουτέστιν οἱ φθόγγοι ἡ αἱ μελφδούμεναι συλλαβαί, λαμβάνουσι μέγεθος γνώριμον και ώρισμένον, δήλον ὅτι μονόσημον, δίσημον κτλ., καθόλου δὲ ἡ μακρὰ τὸ διπλάσιον της βραχείας. Έν τῷ λογώδει ὅμως μέλει, τουτέστιν ἐν τῆ συνήθει όμιλία, αι συλλαβαι διαφέρουσι μεν ώσαύτως αλλήλων ώσπερ εν τῆ ῷδῆ κατὰ τὴν τάσιν, ἄλλαι μὲν ὀξύτεραι, ἄλλαι δὲ βαρύτεραι οὖσαι, μέγεθος δμως έχουσιν ἀόριστον, εἶνε δηλαδή χρόνοι ἄγνωστοι κατὰ τὸ ποσόν. Διὰ τάχους προφερόμεναι αι συλλαβαί τῆ ἡμετέρα αἰσθήσει φαίνονται ώς έν διηνεχεί χινήσει διατελούσαι και ή φωνή ώς μεταβάσεις μόνον ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην συλλαβὴν ποιουμένη, χωρὶς νὰ ἡρεμη έν αύταϊς, ὅπως ποιεῖ έν ταῖς μελφδουμέναις συλλαδαῖς, πλην ένίστε κατ' έξαίρεσιν διὰ πάθος. Έκ τούτου γίνεται μέν διάκρισίς τις μακροτέρων καὶ βραχυτέρων συλλαδών, τὸ ποσὸν ὅμως αὐτῶν εἶνε ἄγνωστον, δὲν δύναται νὰ όρισθῆ ἀκριδῶς ὅπως ἐν τῆ ψδῆ. Ταῦτα τῷ ὄντι συνάγονται ὀρθῶς καὶ λογικῶς ἐκ τῶν λόγων τοῦ ᾿Αριστοξένου περί της διαφοράς της κατά τόπον κινήσεως της φωνής, της τε συνεχοῦς καὶ τῆς διαστηματικῆς, τουτέστι τῆς ἐν τῆ διαλέκτῳ ἤτοι τῆ συνήθει ὁμιλία ἐμφανιζομένης καὶ τῆς ἐν τῆ ὡδῆ. ᾿Αλλ᾽ ὅ,τι συμβαίνει έν τῆ ἀρρύθμω διαλέκτω δικαιούμεθα νὰ ἐπεκτείνωμεν καὶ εἰς τὴν ἔρρυθμον λέξιν τουτέστιν εἰς τὰ ψιλὰ ἤτοι τὰ ἄνευ μέλους ἀπαγγελλόμενα μέτρα της παλαιάς ποιήσεως; πρέπει δηλαδή καὶ ἐν τῷ δακτυλικῷ έξαμέτρφ, τῷ ἰαμδικῷ τριμέτρφ καὶ τῷ τροχαϊκῷ τετραμέτρφ, ὅτε ἀπηγγέλλοντο ἄνευ μέλους, νὰ δεχθώμεν ὅτι αὶ συλλαβαὶ άπαγγελλόμεναι έτήρουν το αυτό και έν τη συνήθει όμιλία μέγεθος, ώστε ήσαν άγνωστοι κατὰ τὸ ποσόν, ὡς δέχεται ὁ Οὐεστφάλιος; Τοῦτο δεχόμενοι οὐδὲν ήττον δεχόμεθα ἢ ὅτι ἐν τῆ προφορᾳ τῶν ραψωδουμένων ή ψιλως ἀπαγγελλομένων μέτρων ουδείς ήκούετο ρυθμός, ὅπως καὶ ἐν τἢ συνήθει ὁμιλίᾳ, ἀλλὰ μέλος μόνον τὸ λογώδες, οπως καὶ ἐν τῷ διαλέγεσθαι, ἢ τοὐλάχιστον οὐχὶ ἀκριδὴς καὶ κανονικός ρυθμός, οἰον εἰχον τὰ μέτρα ταῦτα ἀδόμενα. Τότε πρὸς τί τοσοῦτον ἐπόνουν οἱ ποιηταὶ γράφοντες ἐμμέτρως ἐν τἢ ἐπικἢ ποιήσει καὶ ἐν τῷ διαλόγφ των δραμάτων καὶ αὐστηροτάτους τηροῦντες κανόνας περί την ρυθμοποιίαν, ἀφ' οὐ οἱ ἀκροαταὶ οὐδένα ἢ τοὐλάχιστον ούχὶ τὸν οἰκεῖον διησθάνοντο ρυθμόν καὶ ὅν ἀπετύπωσεν ὁ ρυθμοποιός; Είς τὸ ἄτοπον τοῦτο ἄγει ἡμᾶς ἡ γνώμη τοῦ Οὐεστφαλίου περὶ τῶν ψιλῶν μέτρων, ὥστε ἀδύνατον νὰ εἶνε κατὰ πάντα ὀρθή. Σφάλλεται δε προφανώς ο Οὐεστφάλιος διότι άνευ ἀνάγκης πάσας τὰς ἰδιότητας τῆς ἀρρύθμου διαλέκτου ἐπεκτείνει καὶ εἰς τὰ ἔρρυθμα ψιλὰ μέτρα. Υποτίθησι δηλαδή ὅτι αἱ συλλαβαὶ τῶν μέτρων τούτων ήσαν χρόνοι άγνωστοι κατά τὸ ποσόν, ὅπως ἐν τῆ διαλέκτφ, έν φ ούδαμου λέγει τουτο ό Άριστόξενος ούδε συνάγεται άναγκαίως έκ τῶν λόγων αὐτοῦ. Τοὐναντίον ἀφ' οὐ τα στιχουργήματα ταῦτα ήσαν ἔρρυθμα, φυσικώτερον είνε νὰ ύποτεθή ὅτι ἐξαγγελλόμενα δημοσία ελάμδανον τον προσήχοντα ρυθμόν, όστις εγίνετο αίσθητος τοίς άκροωμένοις. Όπως δὲ κατορθωθή τοῦτο, δήλον ὅτι ἀπητεῖτο νὰ λάβωσιν αί συλλαβαί έν τῆ ἀπαγγελία τὸ προσῆκον ρυθμικόν μέγεθος, ή μακρά δηλαδή το διπλάσιον μέγεθος της βραχείας, άμα δὲ παρὰ τὰς λογικὰς τάσεις νὰ γίνωνται αἰσθηταὶ καὶ αὶ ῥυθμικαὶ λεγόμεναι τάσεις, αί μεν δηλονότι θέσεις νὰ προφέρωνται έρρωμενέστερον ήτοι μετὰ μείζονος δυνάμεως ή έμφάσεως, αί δὲ ἄρσεις μετ' έλάσσονος. Ἡ τοιαύτη τῶν ψιλῶν μέτρων προφορὰ διέφερέ πως βέξαια της έν τῷ διαλέγεσθαι καὶ ἔπρεπεν, ὡς εἰκός, νὰ διαφέρη ἀφ'οὐ τὰ μέτρα ταῦτα ἦσαν ρυθμοί, ἡ δὲ συνήθης διάλεκτος ἐστερεῖτο τοῦ ένθμου. Οι έαψωδοι όμως οι δημοσία και πανηγυρικώς τὰ 'Ομηρικά έπη καὶ οἱ ὑποκριταὶ οἱ τὰ τρίμετρα καὶ τετράμετρα ἐν τοῖς θεάτροις άνευ μέν μέλους, μετὰ ρυθμοῦ δ' ἀπαγγέλλοντες δὲν ἡδύναντο νὰ ύπολαμβάνωνται ύπὸ τῶν ἀκροατῶν ὡς παρὰ φύσιν φθεγγόμενοι καίπερ παρεκδαίνοντες τῆς συνήθους ἐν τῆ διαλέκτω προφορᾶς. Τό τε έπος και τὸ δρᾶμα εἶχον πολλὰ τὰ θαυμαστὰ καὶ τοῦ κοινοῦ καὶ συνήθους έξηλλαγμένα, ήκιστα δὲ πρέπει νὰ θεωρηθῆ ώς τοιαύτη ή ἔρρυθμος ἀπαγγελία τῶν ἀμελφδήτων μέτρων.

50. "Οτι δὲ ἡ φωνὴ ἐν τὴ ἀπαγγελία τῶν ψιλῶν μέτρων ἢ ποιημάτων διέφερεν οὐ μόνον τῆς μελφδικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς λογικῆς,
ἀγαθῆ τύχῃ ἔχομεν μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων διαρρήδην τοῦτο βεδαιούσας. Οἰον ὑπὸ τοῦ 'Αριστείδου Κοῖντιλιανοῦ σελ. 7 Μ. διακρίνονται τρία ἤδη φωνῶν «ἡ μὲν συνεχής, ἡ δὲ διαστηματική, ἡ δὲ
μέση. Συνεχὴς μὲν οὖν ἐστιν ἡ τάς τε ἀνέσεις καὶ τὰς ἐπιτάσεις λεληθότως διά τε τάχους ποιουμένη, διαστηματικὴ δὲ ἡ τὰς μὲν τάσεις
φανερὰς ἔχουσα, τὰ δὲ τούτων μέτρα (γρ. μεταζὺ) λεληθότα, μέση
δὲ ἡ ἐξ ἀμφοῖν συγκειμένη. Ἡ μὲν οὖν συνεχής ἐστιν ἡ διαλεγόμεθα, μέση δὲ ἡ τὰς τῶν ποιημάτων ἀναγνώσεις ποιούμεθα, διαστηματικὴ δὲ [ἡ] κατὰ μέσον τῶν ἀπλῶν φωνῶν ποσὰ ποιουμένη διαστήματα καὶ μονάς, ἤτις καὶ μελφδικὴ καλεῖται» (1). Καὶ τί μὲν
διαφέρει ἡ συνεχὴς ἢ λογικὴ φωνὴ τῆς διαστηματικῆς ἢ μελφδικῆς
γινώσκομεν ἤδη ἐξ ὧν περὶ αὐτῶν λέγει ὁ 'Αριστόξενος, παρεθέμεθα
δ' ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. Περὶ δὲ τῆς μέσης φωνῆς οὐδὲν μὲν μανθάνομεν

(1) 'Η τριχή διαίρεσις εδρίσχεται και παρά Πορφυρίφ εἰς Πτολεμαῖον σελ. 239 λέγοντι ὧδε· «'Εν τή λογική φωνή ἄλλαι μέν εἰσιν αι ἐκτάσεις και συστολαὶ τῶν συλλαδῶν, αι τε μακρότητες καὶ αι βραχύτητες, ἄλλαι δὲ αι ταχύτητες καὶ αι βραδύτητες, ἄλλαι δὲ [αι] ὀξύτητες καὶ [αι] βαρύτητες. Τριῶν οὖν τάξεων θεωρουμένων ταῖς μὲν χρήται ἡ ἐυθμική, ταῖς δὲ ἡ μετρική, ταῖς δὲ ἡ ἀναγνωστική περὶ τὴν ποιὰν προφοράν τῶν λέξεων πραγματευομένη». 'Ωσαύτως καιπαρά Μανουἡλ Βρυεννίφ σελ. 502.

παρ' αύτοῦ τοῦ 'Αριστοζένου, ὅσα δὰ λέγει ὁ 'Αριστείδης ἐν τῷ προκειμένω χωρίω είνε πάνυ ἀσαφῆ. Ὁ ᾿Αριστείδης ὁρίζων τὴν μέσην φωνήν λέγει «μέση δὲ ἡ ἐξ ἀμφοῖν συγκειμένη» καὶ κατωτέρω «μέση δέ ή τὰς τῶν ποιημάτων ἀναγνώσεις ποιούμεθα». Ποία τις λοιπόν ήτο ή μέση φωνή, ήτοι ή ἀναγνωστική τάξις, ώς καλεῖ αὐτὴν ὁ Πορφύριος, η ή των ψιλών μέτρων καὶ ποιημάτων προφορά, ώς ήμεῖς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν; Έκ μὲν τοῦ δευτέρου ὁρισμοῦ τοῦ ᾿Αριστείδου, ὅστις ἀνεφέρετο εἰς γνωστὴν μὲν τοῖς πάλαι προφορὰν τῶν ἀναγινωσχομένων ποιημάτων, ἄγνωστον δ' ἡμῖν, οὐδὲν δυνάμεθα νὰ μάθωμεν ακριβέστερον. Τι δὲ ἐννοεῖ ὁ ᾿Αριστείδης διὰ τοῦ πρώτου ὁρισμοῦ «μέση δὲ ἡ ἐξ ἀμφοῖν συγκειμένη» λέγων; οὐδὲν βεδαίως ἄλλο ήδύνατο ὁ 'Αριστείδης νὰ έννοῆ διὰ τοῦ ἀμφοῖτ εί μη την συνεχή καὶ τὴν διαστηματικὴν φωνήν. Πῶς ὅμως ἐννοητέον ταῦτα; πῶς δηλαδή λέγει ο 'Αριστείδης ὅτι ἡ μέση φωνή, καθ' ἣν οἱ παλαιοὶ έποιοῦντο τὰς ἀναγνώσεις τῶν ποιημάτων αὐτῶν, συνέκειτο ἐξ ἀμφοτέρων τούτων, της τε συνεχούς ή λογικής και της διαστηματικής ή μελφδικής φωνής; κατ' έμην γνώμην ή μέση φωνή λέγεται ὅτι μετείχεν άμφοτέρων, της τε λογικής και της διαστηματικής φωνής, ώς έξης της μέν διαστηματικής φωνής κατά τοῦτο, ὅτι αί συλλαβαὶ αὐτῆς δὲν ἦσαν χρόνοι ἄγνωστοι, ὡς αἱ τῆς λογικῆς φωνῆς, ἀλλὰ γνώριμοι, ώς αἱ τῆς διαστηματικῆς, εἶχον δηλαδή ώρισμένον μέγεθος και καθ' όλου ή μακρά το διπλάσιον της βραχείας τάνάπαλιν δε της λογικής φωνής μετείχεν ή μέση καθ' όσον τὰ τῶν τάσεων, ὀξειῶν τε και βαρειών, διαστήματα δέν ήσαν φανερά και ώρισμένα τὸ ποσόν, οία τὰ τῆς διαστηματικῆς φωνῆς, ἀλλὰ λεληθότα καὶ ἄγνωστα, οἶα τὰ τῆς λογικῆς φωνῆς. Ἐν ῷ δηλαδὴ ἐν τῆ λόγικῆ φωνῆ πρώτον μέν διεκρίνοντο πολλά εἴδη βραχειῶν καὶ πολλά εἴδη μακρῶν συλλαδών, είτα δέ διὰ τάχους προφερόμεναι αι συλλαδαί ἀπέδαινον χρόνοι ἄγνωστοι κατὰ τὸ ποσόν, οἱ ἀπαγγέλλοντες τὰ ψιλὰ μέτρα έτήρουν μέν τὸ ρυθμικὸν μῆκος τῶν συλλαδῶν, ταῖς μακραῖς συλλαβαϊς προσποιούντες τὸ διπλάσιον μέγεθος τῶν βραχειῶν, καὶ κατὰ τοῦτο ἐκοινώνουν τῆς διαστηματικῆς φωνῆς, ἥτις ἐπὶ τῶν διαφόρων τάσεων ἢ φθόγγων ἐποιεῖτο ώρισμένας τὸ ποσὸν καὶ γνωρίμους μονάς, αὖθις δὲ ἐπιτείνοντες καὶ ἀνιέντες τὴν φωνὴν δὲν ἀπέδιδον διαστήματα φανερά και άκριδως ώρισμένα το ποσόν, ὅπως συνέδαινεν ἐν τῆ διαστηματική φωνή, άλλ' άγνωστα και άόριστα, οίαι ήσαν αι προσωδίαι ἐν τῆ λογική φωνή. Συνελόντες δὲ λέγομεν ὅτι διὰ τῆς μέσης φωνής ἀπεδίδοτο μὲν ὁ ἡυθμὸς ἤτοι ἡ τάξις τῶν χρόνων, οὐδὲν δὲ μέλος είμη το της διαλέκτου ήτοι το λογώδες. Ούτω πως πρέπει νὰ φαντασθώμεν ὅτι οἱ παλαιοὶ ἐποίουν ἀναγινώσκοντες ἢ ἀπαγγέλλοντες τὰ ποιήματα αύτῶν καὶ οὐχὶ ώσανεὶ πεζὸν λόγον, ὡς δοξάζει ὁ Οὐεστφάλιος, διότι τότε δὲν θὰ διεκρίνετο ὑπ' αὐτῶν τῶν παλαιῶν καὶ τρίτον εἶδος φωνῆς ή μέση ἢ ἡ ἀναγνωστική. Κατὰ τὸν τρόπον δὲ τοῦτον πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ ἐθισθῶμεν νὰ ἀπαγγέλλωμεν τὰ ἀρχαΐα ποιήματα, έὰν θέλωμεν νὰ ἀπαγγέλλωμεν αὐτὰ ὡς ἔρρυθμα καὶ ούχὶ ὡς ἄρρυθμα ποιήματα. Κατὰ τοῦτο δὲ κυρίως ἀδυνατοῦμεν νῦν ήμεζς να ἀποδώσωμεν την ἀρχαίαν ἀπαγγελίαν πλήρη, καθ' ὅσον τὰ δύο συγκρουόμενα έν τἢ παλαιὰ ποιήσει στοιχεῖα, τοὺς λογικοὺς δηλαδή και ρυθμικούς τόνους, δεν δυνάμεθα να προφέρωμεν κεχωρισμένως και ἀνεξαρτήτως ἀλλήλων ώς οι παλαιοί, άλλ' ἀναγκαζόμεθα νὰ ὑποτάσσωμεν τοὺς λογικοὺς τόνους εἰς τοὺς ῥυθμικούς, οὐδένα λόγον των λογικών τόνων ποιούμενοι, ὅπως οἱ παλαιοὶ οὐδένα λόγον αὐτῶν ἐποιοῦντο ἐν τῆ ἀδῆ (1). Ἐκ πρώτης βέβαια ὄψεως τὸ πράγμα δέν φαίνεται φυσικόν καὶ δυσαρεστεῖ, άλλ' ὅταν τις έξοικειωθή πρὸς τὸν ρυθμόν, τότε ἐθίζεται νὰ ἀδιαφορή πρὸς τὸ ἐκ τῆς παραβάσεως τοῦ φυσικοῦ τονισμοῦ τῶν λέξεων δυσάρεστον προσέχων μαλλον είς τὴν ἐκ τοῦ ρυθμοῦ ἀπόλαυσιν καὶ τὸ ἐκ τούτου εὐχάριστον τοῦ ἐξ ἐκείνου δυσαρέστου προτιμών.

51. Έτέρα του Οὐεστφαλίου ἡμαρτημένη δόξα εἶνε ὅτι πλὴν τῆς μονοσήμου βραχείας και της δισήμου μακράς συλλαδής παραδέχεται καὶ ἄλλα ρυθμικὰ μεγέθη τῆς τε βραχείας καὶ τῆς μακρᾶς, τουτέστι καὶ βραχείας βραχυτέρας τε καὶ μακροτέρας τῆς μονοσήμου καὶ μακρὰς βραχυτέρας τε καὶ μακροτέρας τῆς δισήμου, τὴν δ' ὕπαρζιν τῶν τοιούτων ρυθμικών μεγεθών των συλλαδών ζητεί να πιστώση διά μαρτυριών τοῦ τε Διονυσίου τοῦ 'Αλικαρνασσέως καί τινων παλαιών μετρικών (πρδλ. Rhythmik 3 σελ. 365-7, allg. Metrik 3 σελ. 292 κέ.). 'Αλλ' έξετάσωμεν ἀκριβέστερον τί λέγουσιν ούτοι καὶ κατὰ πόσον ο Οὐεστφάλιος έρμηνεύει πιστῶς τὰ λεγόμενα ὑπ' αὐτῶν. Ὁ μὲν λοιπόν Διονύσιος περί συνθ. όνομ. κεφ. 11 λέγει τάδε «ή μέν πεζή λέξις οὐδενὸς οὕτ' ὀνόματος οὕτε ῥήματος βιάζεται τοὺς χρόνους οὐδὲ μετατίθησιν, άλλ' οΐας παρείληφε τῆ φύσει τὰς συλλαδάς, τάς τε - (1). Πρόλ. Διονόσ. 'Αλικαρν. περί συνθ. όνομ. κεφ. 11 καί § 77.

μακράς καὶ τὰς βραχείας, τοιαύτας φυλάττει. Ἡ δὲ ῥυθμική καὶ μουσική μεταβάλλουσιν αυτάς μειούσαι καὶ αυξουσαι, ώστε πολλάκις είς τὰ ἐναντία μεταχωρεῖν οὐ γὰρ ταῖς συλλαβαῖς ἀπευθύνουσι τοὺς χρόνους, άλλὰ τοῖς χρόνοις τὰς συλλαβάς». Ὁ δὲ Λογγῖνος ἐν τοῖς προλεγομένοις είς τὸ Ἡφαιστίωνος ἐγχειρίδιον § 6 καὶ ὁ Μάριος Οὐικτωρῖνος σελ. 53 λέγουσι τάδε.

τούς χρόνους,

ό δὲ ρυθμός ώς βούλεται ἕλκει τούς χρόνους, πολλάκις γοῦν καὶ τὸν βραχὺν χρόνον ποιεί μακρόν».

«Διαφέρει ρυθμοῦ τὸ μέτρον, ἡ «Differt autem rhythmus a τὸ μέν μέτρον πεπηγότας ἔχει metro, quod metrum certo numero syllabarum ac pedum finitum sit.

rhythmus autem . . . ut volet protrahit tempora,

ita ut breve tempus plerumque longum efficiat, longum contrahat».

Ο δὲ Διομήδης (σελ. 423 Keil) λέγει «distat enim metrum a rhythmo, quod metrum certa qualitate ac numero syllabarum temporumque finitur». Καὶ σελ. 468 K. «rhythmi certa dimensione temporum terminantur et pro nostro arbitrio [$= \tau \tilde{\phi} \tau \tilde{\phi}$ Οὐικτωρίνου ut volet καὶ τῷ τοῦ Λογγίνου ὡς βούλεται] nunc brevius arctari [=longam contrahit], nunc longius provehi [=protrahit tempora] possunt». Έν έτέρω δε χωρίω ο Μάριος Οὐιχτωρῖνος (σελ. 49) λέγει « musici qui temporum arbitrio syllabas committunt in rhythmicis modulationibus aut lyricis cantionibus per circuitum longius extentae pronunciationis tam longis longiores, quam rursus per correptionem breviores brevibus proferunt». Καὶ μικρόν ἔμπροσθεν «musici non omnes inter se longas aut breves pari mensura consistere, siquidem et brevi breviorem et longa longiorem dicant posse syllabam fieri».

Τὰ χωρία λοιπὸν ταῦτα ὑπολαμβάνει ὁ Οὐεστφάλιος ὡς μαρτυροῦντα διαρρήδην ὅτι, ἐν ῷ ἡ πεζὴ λέξις ἐφύλαττε τὴν φυσικὴν τῶν συλλαδών ποσότητα, ή ρυθμική καὶ μουσική τουτέστιν ή μελική ποίησις κατά βούλησιν μετέβαλλε τὰς μακράς καὶ βραχείας συλλαβάς έπὶ τὸ μετζον ἢ ἔλασσον, ὥστε πολλάκις αἱ βραχεται ἐλαμβάνοντο ὡς μακραί και αι μακραι ώς βραχεΐαι. 'Ακριβέστερον δε έκ των χωρίων

τούτων συνάγει ο Οὐεστφάλιος ὅτι ἐν τῆ μελικῆ τῶν παλαιῶν ποιήσει ἦσαν ἐν χρήσει τὰ ἑξῆς ἑξ συλλαβικὰ μεγέθη.

α') μακρὰ ηὐξημένη ἤτοι μακρὰ μακρᾶς μακροτέρα. Τοιαύτην δὲ λαμβάνει τὴν μακρὰν τοῦ τετρασήμου τροχαίου ὡς ἔχουσαν μέγεθος 2 3 τοῦ πρώτου χρόνου.

β΄) μακρὰ τειεία ήτοι μακρὰ δίσημος, οΐα ήτο ή μακρὰ τοῦ τε-

τρασήμου δακτύλου καὶ τοῦ τρισήμου τροχαίου.

γ΄) μακρὰ μεμειωμένη ήτοι μακρὰ μακρᾶς βραχυτέρα, οἶα ἦτο ἡ μακρὰ τοῦ τρισήμου δακτύλου ἔχουσα μέγεθος 1 ½ τοῦ πρώτου χρόνου.

δ΄) βραχεῖα ηὐξημένη ἤτοι βραχεῖα βραχείας μακροτέρα, οῖα ἦτο $\dot{\eta}$ βραχεῖα τοῦ τετρασήμου τροχαίου ἔχουσα μέγεθος $1\frac{1}{3}$ τοῦ πρώτου χρονου.

ε΄) βραχεῖα τελεία ήτοι βραχεῖα μονόσημος, οἴα ήτο ή βραχεῖα

τοῦ τετρασήμου δακτύλου καὶ τοῦ τρισήμου τροχαίου.

ς') βραγεΐα μεμειωμένη ήτοι βραχεία βραχείας βραχυτέρα, οΐα ήτο η βραχεΐα τοῦ τρισήμου δακτύλου ἔχουσα μέγεθος τὰ τρία μέρη τοῦ πρώτου χρόνου τουτέστι 3.

Τη βοηθεία δὲ τῶν τοιούτων μακροτέρων καὶ βραχυτέρων μακρῶν καὶ βραχειῶν συλλαδῶν ζητεῖ ὁ Οὐεστφάλιος νὰ ἐξισώση τὰ διάφορα ποδικὰ μεγέθη ἐπὶ τῶν μικτῶν καὶ ἐπισυνθέτων μέτρων, ἐπὶ μὲν τῶν μικτῶν τοῖς δακτύλοις προσποιῶν τὸ μέγεθος τοῦ τρισήμου τροχαίου, ἐπὶ δὲ τῶν ἐπισυνθέτων τἀνάπαλιν τοῖς τροχαίοις προσποιῶν τὸ μέγεθος τῶν τετρασήμων δακτύλων ὡς ἐξῆς.

	2	1	1		2	3	1	1 3
δάκτυλος τετράσημος	_	U	U	τροχαΐος τετράσημος		٠		· U
	2	1			1	1 2	34	34
τρογαίος τρίσημος		U		δάκτυλος τρίσημος			J	Ų

Κατά τὸν αὐτὸν τρόπον ἐξισοῖ ὁ Οὐεστφάλιος καὶ τὰ διάφορα ποδικὰ σχήματα τοῦ ἐν τῆ ἀρχῆ τῶν μικτῶν μέτρων πολυσχηματίστου ποδός, ὡς ἑξῆς:

- πολυσχημάτιστος σπονδεῖος
 1½ 1½
 - πολυσχημάτιστος πυρρίχιος
 1½ 1½
 - πολυσχημάτιστος ἴαμβος.
 2

52. Ἡ θεωρία αύτη του Οὐεστφαλίου, ἣν ἀσπάζεται καὶ ὁ Ῥοσβάχιος, πλην ὅτι καὶ τοῖς δακτύλοις τῶν ἐπισυνθέτων μέτρων ὥσπερ καὶ τοῖς τῶν μικτῶν προσποιεῖ μέγεθος τὸ τοῦ τροχαίου ἤτοι τρίσημον (speciel. griech. Metrik 3 σελ. 374 καὶ 513), στηρίζεται ἐπὶ παρερμηνείας των μνημονευθεισών άρχαίων μαρτυριών, ώς έρχόμεθα νὰ δείξωμεν ἐφεξῆς. Καὶ πρότερον μὲν κατὰ τὰ λεγόμενα ὑπ' ἄλλων τε (πρόλ. Βεκήρου ἀνέκδ. σελ. 713. 1186) καὶ ὑπὸ τοῦ Διονυσίου έν τῷ μνημονευθέντι χωρίῳ καὶ ἀλλαχοῦ (περὶ Δημοσθένους δεινότητος σελ. 1069) διακριτέον δύο γένη θεωρητικών το τών μουσικών καὶ ρυθμικών καὶ τὸ τῶν γραμματικών καὶ μετρικών. Καὶ οἱ μὲν μουσικοί και ρυθμικοί, σύχι διάφοροι άλλήλων άλλ' οί αύτοί, ώς έκ πολλών δήλον, ὄντες, ἦσαν χυρίως όπαδοὶ τοῦ ᾿Αριστοξένου καὶ περὶ πάσαν την μουσικήν τέχνην ἀσχολούμενοι ἐξήταζον τὰ πράγματα βαθύτερον καὶ ἐπιστημονικώτερον, οἱ δὲ γραμματικοὶ καὶ μετρικοὶ έπραγματεύο το την γλώσσαν και τὰ μέτρα έμπειρικώτερον. Είς τοὺς μουσικούς λοιπόν καὶ ρυθμικούς καὶ μάλιστα εἰς αὐτόν τὸν ᾿Αριστόξενον ἀνοιστέον τὴν θεωρίαν περὶ τῆς διαφόρου δυνάμεως ἤτοι ποσότητος τῶν συλλαδῶν τῆς γλώσσης, πῶς δηλαδή παραυξάνονται αἴ τε βραχεΐαι καὶ αὶ μακραὶ συλλαδαὶ ὡς ἐκ τῆς προσθήκης συμφώνων είς τὰ βραχέα καὶ τὰ μακρὰ φωνήεντα, περὶ οὖ πραγματεύεται ο Διονύσιος ἐν κεφ. 15 λέγων ὧδε· «Μήκους δὲ καὶ βραχύτητος συλλαδών οὐ μία φύσις, ἀλλὰ καὶ μακρότεραί τινές εἶσι τῶν μακρῶν, καὶ βραχύτεραι τῶν βραχειῶν. "Εσται δὲ τοῦτο φανερὸν ἐπὶ τῶν παραδειγμάτων. Ομολογεϊται δη βραχεΐαν είναι συλλαδήν, ην ποιεί φωνῆεν βραχὺ τὸ ο, ὡς λέγεται ὁδός. Ταύτη προστεθήτω εν γράμμα των ήμιφώνων τὸ ρ καὶ γενέσθω 'Ρόδος' μένει μὲν ἔτι βραχεῖα ἡ συλλαβή, πλὴν οὐχ όμοίως, ἀλλ' έξει τινὰ παραλλαγὴν ἀκαρεὶ παρὰ τὴν προτέραν. "Ετι προστεθήτω ταύτη των άφώνων γραμμάτων τὸ τ καὶ γενέσθω τρόπος. μείζων αΰτη τῶν προτέρων ἔσται συλλαδῶν καὶ ἔτι βραχεῖα μένει. Τρίτον γ' ἔτι γράμμα τῆ αὐτῆ συλλαδῆ προστεθήτω τὸ σ καὶ γενέσθω στρόφος. τρισίν αὕτη προσθήκαις ἀκουσταῖς μακροτέρα γενήσεται τῆς βραχυτάτης μένουσα ἔτι βραχεῖα. Οὐκοῦν τέσσαρες αὐται βραχείας συλλαδής διαφοραί την άνάλογον έχουσαι αἴσθησιν τής παραλλαγής μέτρον. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῆς μακρᾶς. Ἡ γὰρ έκ τοῦ η γινομένη συλλαβή μακρὰ τὴν φύσιν οὖσα τεττάρων γραμμάτων προσθήκαις παραυξηθεΐσα, τριών προταττομένων, ένὸς δὲ ἐπιταττομένου, καθ' ἣν λέγεται στλήν, μείζων ἄν δήπου λέγοιτο εἶναι τῆς προτέρας ἐκείνης τῆς μονογραμμάτου. Μειουμένη δ' αὖ πάλιν καθ' εν εκαστον των προστεθέντων γραμμάτων τὰς ἐπὶ τοὕλαττον παραλλαγάς αἰσθητὰς ἄν ἔχοι. Αἰτία δὲ ἥτις ἐστὶ τοῦ μήτε τὰς μακράς ἐκδαίνειν τὴν ἑαυτών φύσιν μέχρι γραμμάτων ἐπτὰ μηκυνομένας (1) μήτε τὰς βραχείας εἰς εν ἀπὸ πολλών γραμμάτων συστελλομένας έκπίπτειν της βραχύτητος, άλλα κάκείνας έν διπλασίφ λόγφ θεωρεϊσθαι τῶν βραχειῶν καὶ ταύτας ἐν ἡμίσει τῶν μακρῶν, οὐκ άναγκαΐον ἐν τῷ παρόντι σκοπεῖν. ᾿Αρκεῖ γὰρ ὅσον εἰς τὴν παροῦσαν ύπόθεσιν ήρμοττεν είρησθαι, ὅτι διαλλάττει καὶ βραχεῖα συλλαδὴ βραχείας καὶ μακρὰ μακρὰς, καὶ οὕτε τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν οὕτ' έν λόγοις ψιλοῖς οὕτ' ἐν ποιήμασιν ἢ μέλεσι διὰ ρυθμῶν ἢ μέτρων κατασκευαζομένοις πάσα βραχεῖα καὶ πάσα μακρά». Παραπλήσια λέγονται καὶ ἐν τῷ τέλει τῶν προλεγομ. εἰς Ἡφαιστ. ἐγχειρίδιον. «ἰστέον δὲ ὅτι ἄλλως λαμβάνουσι τοὺς χρόνους οἱ μετρικοὶ ἤγουν οἱ γραμματικοί και άλλως οι ρυθμικοί. Οι γραμματικοί έκεῖνον μακρόν χρόνον ἐπίστανται τὸν ἔχοντα δύο χρόνους καὶ οὐ καταγίνονται εἰς μεϊζόν τι οι δε ρυθμικοι λέγουσι τόδε είναι μακρότερον τοῦδε, φάσχοντες την μέν των συλλαδών είναι δύο ημίσεος χρόνων, την δέ τριῶν, τὴν δὲ πλειόνων οἰον τὴν ὡς οἱ γραμματικοὶ λέγουσι δύο χρόνων είναι, οι δὲ ρυθμικοί δύο ἡμίσεος, δύο μὲν τοῦ ω μακροῦ, ήμιχρόνιον δὲ τὸ σ΄ πᾶν γὰρ σύμφωνον λέγεται ἡμιχρόνιον».

53. Κατά τὴν θεωρίαν λοιπὸν ταύτην τῶν παλαιῶν ρυθμικῶν καὶ μουσικῶν τὸ μέγεθος ἐκάστης συλλαδῆς τῆς τε μακρᾶς καὶ τῆς βραχείας, δῆλον ὅτι τῆς ἐχούσης μακρὸν ἢ βραχὺ φωνῆεν, παραλλάσσει ὡς ἐκ τῆς προσθήκης ἐνὸς ἢ καὶ πλειόνων συμφώνων. Διότι προσποιοῦντες οὐτοι τῷ μὲν βραχεῖ φωνήεντι, οῖφ τῷ ο ἢ ε, τὸ μέγεθος ἐνὸς πρώτου χρόνου, τῷ δὲ μακρῷ η ἢ ω τὸ μέγεθος δύο πρώτων χρόνων, ἐκάστφ δὲ ἀπλῷ συμφώνφ τὸ μέγεθος ἡμίσεος τοῦ πρώτου χρόνου, τὴν μὲν μονογράμματον συλλαδὴν τὴν ἐξ ἐνὸς βραχέος φωνήεντος ἐλάμδανον ὡς ἔχουσαν μέγεθος ἐνὸς πρώτου χρόνου, τὴν δὲ καραχέος φωνήεντος καὶ ἐνὸς συμφώνου συγκειμένην ἐλάμδανον ὡς ἔχουσαν μέγεθος δύο πρώτων χρόνου καὶ ἡμίσεος, τὴν δ' ἐκ βραχέος φωνήεντος καὶ δύο συμφώνων ὡς ἔχουσαν μέγεθος δύο πρώτων χρό-

νων καὶ οὕτως ἐφεζῆς, ὥστε ἐπὶ τῶν συλλαδῶν τῶν ἐχουσῶν βραχὺ φωνήεν καὶ εν η οὐδεν η πλείονα σύμφωνα διέκρινον διάφορα μεγέθη, βραχυτάτην δ' ἐλάμβανον τὴν μονογράμματον τὴν ἐξ ἑνὸς δηλαδή βραχέος φωνήεντος ἀποτελουμένην. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον διέκρινον και διάφορα μεγέθη μακρών συλλαδών, ών έλαχίστη μὲν ἦτο ή έξ ένὸς μόνου μακροῦ φωνήεντος ἀποτελουμένη, ἐπὶ μᾶλλον δὲ καὶ μαλλον μείζονες αί έχ μακροῦ φωνήεντος καὶ ένὸς ή δύο ή καὶ πλειόνων συμφώνων συγκείμεναι. Ήκριβολογούντο δὲ ταῦτα οί παλαιοί ρυθμικοί καὶ μουσικοί δι' οὐδένα βεδαίως ἄλλον λόγον εἰμὴ ζητούντες νὰ συμβιβάσωσι πρὸς τὴν φύσιν τῆς γλώσσης τὸν τρόπον, καθ, ολ ο μαγαιός ξηθήσωσιός πετεχειδίζετο αρτών σε ξηθήτιζοίπελον. διότι ὑποτάσσων οὖτος τὴν γλῶσσαν τῷ ῥυθμῷ δὲν παρετήρει μόνον τὰ φωνήεντα των συλλαδών, άλλὰ καὶ τὰ ἐπιφερόμενα αὐτοῖς σύμφωνα. Καὶ δὲν προσεποίει μὲν ταῖς συλλαβαῖς ταῖς ἐχούσαις μακρὸν . φωνῆεν μετζον μέγεθος ἕνεκα τῶν ἐπιφερομένων συμφώνων, τὰς ἐχούσας όμως βραχύ φωνήεν και έπιφερόμενα τρία σύμφωνα μετεχειρίζετο πάντοτε ώς μακράς, τὰς δὲ ἐχούσας δύο σύμφωνα ἐπιφερόμενα τῷ βραχεῖ φωνήεντι συνήθως μὲν ὡς μακράς, ἐνίοτε δὲ ὡς ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς συμπλοκῆς τῶν συμφώνων καὶ ὡς βραχείας. Μόνας δὲ τὰς ἐξ ἐνὸς βραχέος φωνήεντος ἢ ἐξ ἐνὸς τοιούτου καὶ ἐνὸς συμφώνου ἐπιφερομένου ἀποτελουμένας μετεχειρίζετο πάντοτε ώς βραχείας. Ἐν ι δὲ οἱ χρόνοι τῶν συλλαδῶν τῶν τε μακρῶν καὶ τῶν βραχειών ελάμδανον εν τη συνήθει όμιλία τὰς πολλὰς διαφοράς, ας διέκρινον οι ρυθμικοί και μουσικοί καθά έν τοῖς ἔμπροσθεν εἴπομεν, τούναντίον ο ρυθμοποιός διέκρινε δύο μόνον ρυθμικά μεγέθη, το τών μακρῶν καὶ τὸ τῶν βραχειῶν συλλαδῶν, ὧν ὁ λόγος πρὸς ἀλλήλας ήτο ο τοῦ διπλασίου, ταῖς μὲν δηλαδή βραχείαις προσεποίει μέγεθος τὸ τοῦ πρώτου χρόνου, ταῖς δὲ μακραῖς δίσημον, ἤτοι δύο πρώτων χρόνων. Τοῦτο δὲ μαρτυρεῖται οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ Διονυσίου ἐν τῷ μνημονευθέντι χωρίφ λέγοντος «αίτία δὲ ήτις ἐστι κτλ.» καὶ ὑπὸ τῶν μετρικών, άλλὰ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ 'Αριστοξένου, ὅστις ἔν τινι ἀποσπάσματι σφζομένφ έν τοῖς προλαμβ. τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ § 1 λέγει τάδε· «Καὶ πρώτον γε ὅτι πᾶν μέτρον πρὸς τὸ μετρούμενόν πως καὶ πέφυκε και λέγεται. "Ωστε και ή συλλαβή οὕτως ἄν ἔχοι πρὸς τὸν ρυθμόν ώς τὸ μέτρον πρὸς τὸ μετρούμενον, εἴπερ τοιοῦτόν ἐστιν οἶον μετρεΐν τὸν ἡυθμόν. 'Αλλὰ τοῦτον μὲν τὸν λόγον οι παλαιοί ἔφασαν

⁽¹⁾ Οἴα ή δευτέρα μαχρά συλλαδή τῆς λέξεως υσπληγέ, ἥτις σύγχειται ἐξ ἐπτὰ γραμμάτων.

ρυθμικοί, ο δέ γε 'Αριστοζενος ούκ έστι, φησί, μέτρον ή συλλαδή. Πᾶν γὰρ μέτρον αὐτό τε ώρισμένον ἐστὶ κατὰ τὸ ποσόν-καὶ-πρὸς τὸ μεπρούμενον ώρισμένως έγει. ή δε συλλαβή ούχ έστι κατά τοῦτο ώρισμένη πρός τον ρυθμόν ώς το μέτρον πρός το μετρούμενον. ή γάρ συλλαδή οὐκ ἀεὶ τὸν αὐτὸν χρόνον κατέχει, τὸ δὲ μέτρον ήρεμεῖν δεῖ κατά το ποσόν καθό μέτρον έστὶ καὶ τὸ τοῦ χρόνου μέτρον ώσαύτως κατὰ το ἐν τῷ χρόνῳ ποσόν, ἡ δὲ συλλαδὴ χρόνου τινὸς μέτρον οὖσα ούκ ήρεμεί κατά τὸν χρόνον μεγέθη μέν γὰρ χρόνων ούκ ἀεὶ τὰ αὐτὰ κατέχουσιν αἱ συλλαβαί, λόγον μέντοι τὸν αὐτὸν ἀεὶ τῶν μεγεθών ήμισυ μέν γάρ κατέγειν την βραγεΐαν γρόνου, διπλάσιον δὲ τὴν μακράν...» (1). Τὰ λεγόμενα ἐν τῷ χωρίω τούτω ὡς γνώμη τοῦ ἀριστοξένου δήλον ὅτι πρέπει νὰ ληφθῶσι κατὰ τὰ λεγόμενα ύπὸ τοῦ Διονυσίου τοῦ Αλικαρνασσέως ἐν τῷ μνημονευθέντι χωρίῳ έκ του 15 κεφ. του περί συνθέσεως όνομάτων, καὶ οὐχὶ κατὰ τὸ ἔτερον αὐτοῦ χωρίον τὸ ἐν κεφ. 11 «ἡ μὲν πεζὴ λέξις κτλ.», ὡς παραδόξως ποιεί ο Ούεστφάλιος καὶ οΰτω τῷ παρὰ Ψελλῷ ἀποσπάσματι τούτω του 'Αριστοξένου προσάπτει νοῦν, ον κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ ἔγη.

54. 'Αφ' οὐ λοιπὸν κατὰ τὰ εἰρημένα ὁ παλαιὸς ρυθμοποιὸς δύο είδη συλλαδών σταθερώς διέκρινε τὰς μακρὰς καὶ τὰς βραχείας έχούσας πρὸς ἀλλήλας λόγον τὸν τοῦ διπλασίου, τὴν μὲν δηλονότι βραχεῖαν έχουσαν ρυθμικόν μέγεθος το τοῦ πρώτου χρόνου, τὴν δὲ μακράν μέγεθος δίσημον, πῶς ποτε ο τε Διονύσιος καὶ ὁ Λογγῖνος καὶ ὁ Μάριος Οὐικτωρίνος καὶ ὁ Διομήδης ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (§ 51) μνημονευθείσι χωρίοις λέγουσιν ὅτι τὸ μὲν μέτρον πεπηγότας ἔχει τοὺς χρόνους, ὁ δὲ ρυθμός ὡς βούλεται ἕλκει αὐτούς, ὥστε πολλάκις καὶ τὸν βραχὺν χρόνον ποιεϊ μακρόν καὶ τάνάπαλιν τὸν μακρόν βραχύν; ᾿Αφορμὴν είς τὸ νὰ ἀναφέρηται είς τὸν ρυθμὸν ήτοι τοὺς ρυθμικοὺς καὶ μουσικούς τοιαύτη τις αὐθαιρεσία περὶ τὴν χρῆσιν τῆς ποσότητος τῶν συλλαδών οὐδὲν ἄλλο βεδαίως παρέσχεν εἰμὴ ἡ ἄδεια τοῦ ποιητοῦ νὰ μεταχειρίζηται συλλαβάς τινας μακρὰς ώς βραχείας καὶ τἀνάπαλιν, τουτέστιν ή χρησις των κοινών λεγομένων συλλαβών. Καὶ τῷ όντι οί παλαιοί διαρρήδην προσποιούσι τῷ 'Ομήρῳ τὴν μεγίστην αὐθαιρεσίαν περί την χρησιν της ποσότητος των συλλαδών, κανονικώς

μέν βλέποντες αὐτὸν τὴν ἄνευ τελικοῦ συμφώνου ληκτικὴν τῆς λέξεως μακράν, προ λέζεως άρχομένης ἀπὸ φωνήεντος, λαμβάνοντα αντί βραχείας (α΄ τρόπος τῆς χοινῆς), οἶον «πλάγχθη ἐπεί», συχνὰ δὲ βραχείας συλλαδὰς ἀντὶ μακρῶν (γ΄ τρόπος τῆς κοινῆς), ἵνα μηδεν εἴπωμεν περὶ τῆς ἀδείας, ἣν μετεχειρίζετο ἐπὶ τοῦ 6΄ τρόπου τῆς κοινής. Οξον ο Ἡσύχιος ἐν λ. ἀκειωμένον λέγει « ῥάπτοντα καὶ ἰώμενον. Σύνηθες δὲ τῷ ποιητῆ τοῦ μέτρου ἕνεκα χρῆσθαι τοῖς βραχέσιν άντὶ τῶν μακρῶν καὶ τοῖς μακροῖς ἀντὶ τῶν βραχέων». Πρβλ. Σχολ. Ἡφαιστ. σελ. 102. 103. 121. Βεκήρου ἀνέκδ. σελ. 825 κέ. Ludwich, Aristarch II 125 κέ. Ὁ Λογγῖνος τὴν ἄδειαν ταύτην άναφέρει είς τὸν ρυθμόν, ὁ δὲ Διονύσιος είς τὴν ρυθμικήν, ὅπερ ταὐτό, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μουσικήν, ὅπερ δηλοῖ ὅτι ὁ Διονύσιος ἐφρόνει τὰ αὐτὰ περὶ 'Ομήρου, οἶα καὶ ἀνώνυμός τις παρ' 'Αθηναίφ ιδ΄, 32, ὅτι δηλαδὴ ὁ "Ομηρος « δ.ὰ τὸ μεμε.λοποιηκέναι πᾶσαν έαυτοῦ την ποίησιν άφροντιστὶ τοὺς πολλοὺς ἀκεφάλους ποιεῖ στίχους καὶ λαγαρούς, ἔτι δὲ μυούρους». Ταῦτα δὲ ἐφρόνει ὁ Διονύσιος δῆλον ὅτι ημαρτημένως, τὸ δὲ ὀρθὸν μανθάνομεν ἐξ ὧν λέγει ὁ ᾿Αριστοτέλης περὶ ποιητ. κεφ. 1 ώδε λέγων «ἡ δὲ ἐποποιία (μιμεῖται) μόνον τοῖς λόγοις ψιλοϊς ἢ τοῖς μέτροις». Ἐκ τῶν εἰρημένων οὐδεμία ἀμφιβολία οτι, οταν ό Διονύσιος λέγη « ή δὲ ρυθμική καὶ ή μουσική μεταβάλλουσιν αὐτὰς (δηλ. τὰς συλλαβάς, τάς τε μακρὰς καὶ τὰς βραχείας) μειοῦσαι καὶ αὔξουσαι, ὥστε πολλάκις εἰς τἀναντία μεταχωρεῖν», οὐδὲν άλλο έννοει ή την διὰ τὰς κοινὰς μεταθολήν τῶν μακρῶν εἰς τὰς μονοσήμους βραχείας καὶ τῶν βραχειῶν εἰς τὰς δισήμους μακράς, οὐχὶ δὲ ἄλλα παρὰ ταῦτα τὰ μεγέθη τῶν βραχειῶν καὶ μακρῶν, οἶον τὰς μακρὰς τριχρόνους, τετραχρόνους καὶ πενταχρόνους συλλαβάς, ώς ἀχούει ὁ Χρίστιος (Metrik σελ. 45) τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Διονυσίου καὶ τὸ παράλληλον τοῦ Λογγίνου, οὐδὲ μεμειωμένας καὶ ηὐξημένας βραχείας τε και μακράς τουτέστι κατά ποσόν τι βραχυτέρας ή μακροτέρας των τελείων βραχειών ή των τελείων μακρών, ώς δέχεται ο Οὐεστφάλιος. Υπέρ τῆς ἐκδοχῆς τοῦ Οὐεστφαλίου μόνον τὰ έν σελ. 49 χωρία τοῦ Μαρίου Οὐικτωρίνου φαίνονται διαρρήδην συναγορεύοντα, άλλ' οὐδεμία άμφιβολία ὅτι ὁ Οὐικτωρῖνος συγχέει τὰ μεγέθη τῶν συλλαδῶν τῆς πεζῆς λέξεως ἤτοι τῆς συνήθους ὁμιλίας καὶ τὰ ρυθμικὰ μεγέθη τῶν συλλαδῶν. "Οτι δὲ ὁ Οὐικτωρῖνος δὲν είχε σαφή ἔννοιαν τῶν πραγμάτων τούτων καὶ τούτου ἕνεκα περι-

⁽¹⁾ Πρόλ. Quinctil. Instit. orat. IX, 4, 47 «longam esse duorum temporum, brevem unius, etiam pueri sciunt».

πίπτει εἰς σύγχυσιν, δηλοῖ καὶ τὸ ὅτι ἐν τῷ ἐτέρῳ μέν τῶν μνημονευθέντων χωρίων ποιεῖται λόγον περὶ τῶν μουσικῶν ὡς θεωρητικῶν («siquidem (musici) et brevi breviorem et longa longiorem dicant posse syllaham fieri», έν δε τῷ ἐτέρφ περὶ τῶν μουσικῶν ώς ἐν τῆ συνθέσει καὶ ἐξαγγελία τῶν ἐρρύθμων ποιημάτων ἢ τῶν μελών ἀποδιδόντων συλλαβάς longis longiores και brevibus breviores διότι λέγει «musici qui temporum arbitrio syllabas committunt in rhythmicis modulationibus aut lyricis cantionibus per circuitum longius extentae pronuntiationis tam longis longiores, quam rursus per correptionem breviores brevibus proferunt». Υπέρ τῆς συγγύσεως ἀμφοτέρων τῶν πραγμάτων μαρτυρεί προσέτι καὶ ἡ ἐπομένη φράσις τοῦ Οὐικτωρίνου «adferunt (οί μουσικοί) etiam exempla, quae in metricis pedibus secum faciant, adserentes accessione consonantium momenta temporum crescere». Έν των είρημένων έδείχθη, νομίζομεν, έπαρχῶς ὅτι οὐχὶ ὀρθῶς έρμηνεύων συνάγει ὁ Οὐεστφάλιος ἐκ των μνημονευθέντων γωρίων τοῦ τε Διονυσίου καὶ των μετρικών μαρτυρούμενα καὶ ἄλλα μετρικὰ μεγέθη τῆς τε βραχείας καὶ τῆς μακρᾶς πλήν της μονοσήμου και δισήμου.

55. 'Ωσαύτως οὐχὶ ὀρθῶς φαίνεται ὁ Οὐεστφάλιος ἐκδεχόμενος καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Διονυσίου περὶ τοῦ κυκλίου δακτύλου λεγόμενα. 'Ο Διονύσιος ἐπισκοπῶν τοὺς ῥυθμοὺς (πόδας) τοὺς ἐν τἢ τῶν ῥητόρων λέξει ἀπαντῶντας λέγει περὶ τοῦ δακτύλου καὶ ἀναπαίστου ἐν τῷ 17 κεφ. τοῦ περὶ συνθέσεως ὀνομάτων συγγράμματος τάδε. «ὁ δὲ ἀπὸ μακρᾶς ἀρχόμενος λήγων δὲ εἰς τὰς βραχείας δάκτυλος μὲν καλεῖται, πάνυ δ' ἐστὶ σεμνὸς καὶ εἰς κάλλος ἀρμονίας ἀξιολογώτατος, καὶ τό γε ἡρωϊκὸν μέτρον ἀπὸ τούτου κοσμεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Παράδειγμα δ' αὐτοῦ τόδε.

Ἰλιόθεν με φέρων ἄνεμος Κικόνεσσι πέλασσεν. Οι μέντοι ρυθμικοί τούτου τοῦ ποδὸς τὴν μακρὰν βραχυτέραν εἶναί φασι τῆς τελείας οὐκ ἔχοντες δ' εἰπεῖν πόσω, καλοῦσιν αὐτὴν ἄλογον. Ἔτερον δ' ἀντίστροφόν τινα τούτω ρυθμόν, ος ἀπὸ τῶν βραχειῶν ἀρξάμενος ἐπὶ τὴν ἄλογον τελευτᾳ, τοῦτον χωρίσαντες ἀπὸ τῶν ἀναπαίστων (1) κύκλιον καλοῦσι παράδειγμα αὐτοῦ φέροντες τοιόνδε κέχυται πόλις ὑψίπυλος κατὰ γᾶν.

(1) Δήλον ότι τῶν τελείων.

Περὶ ὧν ἄν ἔτερος εἴη λόγος, πλὴν ἀμφότεροί γε τῶν πάνυ καλῶν οἱ ρυθμοί». Κατωτέρω δὲ ἐν κεφ. 20 ἐξετάζων τὴν μετρικὴν σύνθεσιν τοῦ στίχου

αῦθις ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας άναιδης λέγει τάδε· «οὐχὶ συγκατακεκύλισται τῷ βάρει τῆς πέτρας ἡ τῶν ονομάτων σύνθεσις, μάλλον δ' ἔφθακε τὴν τοῦ λίθου φορὰν τὸ τῆς άπαγγελίας τάχος; ἔμοιγε δοχεῖ. Καὶ τίς ἐνταῦθα πάλιν αἰτία; καὶ γὰρ ταύτην ἄξιον ίδεῖν ὁ τὴν καταφορὰν δηλῶν τοῦ πέτρου στίχος μονοσύλλαβον μεν ουδεμίαν, δισυλλάβους δε δύο μόνας έχων λέξεις. Τοῦτ' οὐκ έᾳ πρῶτον διεστηκέναι τοὺς χρόνους, ἀλλ' ἐπιταχύνει' ἔπειθ' ἐπτακαίδεκα συλλαδῶν οὐσῶν ἐν τῷ στίχῳ, δέκα μέν εἰσι βραχεται συλλαβαί, έπτα δὲ μόναι μακραί, καὶ οὐδ' αὐταὶ τέλειοι. 'Ανάγκη οὖν κατεσπάσθαι καὶ συστέλλεσθαι τὴν φράσιν τῆ βραχύτητι τῶν συλλαδῶν ἐφελκομένην..... °Ο δὲ μάλιστα τῶν ἄλλων θαυμάζειν ἄξιον, ρυθμός ούδεὶς τῶν μαχρῶν, οἱ φύσιν ἔχουσι πίπτειν εἰς μέτρον ήρφον, οὕτε σπονδεῖος οὕτε βακχεῖος ἐγκαταμέμικται τῷ στίχφ πλην ἐπὶ της τελευτης οι δ' ἄλλοι πάντες εἰσὶ δάκτυλοι καὶ οὐτοί γε παραδεδιωγμένας έχοντες τὰς ἀλόγους ὥστε μὴ πολὺ διαφέρειν ἐνίους τῶν τροχαίων. Οὐδὲν δὴ τὸ ἀντιπράττον ἐστὶν εὕτροχον καὶ περιφερή καὶ καταρρέουσαν είναι την φράσιν έκ τοιούτων συγκεκροτημένην ρυθμών». Τὸν κύκλιον λοιπὸν τοῦτον δάκτυλον οι μὲν περὶ τὸν Αύγουστον Άπέλιον (πρβλ § 43) καὶ Φρειδερίκον Βελλερμαννόν άναφέροντες είς την μελφδουμένην ποίησιν προσεποίουν αὐτῷ τὸ ἑξῆς ρυθμικόν σχήμα

3 | 1.77 |

ό δὲ Οὐεστφάλιος ἐν μὲν τοῖς προτέροις συγγράμμασι τοῖς δακτύλοις τῶν μικτῶν μέτρων, οῦς ἐλάμδανεν ὡς κυκλίους, προσεποίει τὸ ἑξῆς ῥυθμικὸν σχῆμα

$$\frac{3}{4}$$
 $\frac{2}{3}$
 $\frac{1}{2}$
 $\frac{1}{1}$
πρῶτος χρόνος $\frac{3}{1}$
 $\frac{3}{1}$
 $\frac{3}{1}$

θέσις ἄρσις

έν τῆ τρίτη ὅμως ἐκδόσει τῆς ρυθμικῆς καὶ τοῦ γενικοῦ μέρους τῆς μετρικῆς (Rhythmik ³ σελ. 49 κέ. allg. Metrik ³ σελ. 13 κέ.) ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ ρυθμικοὶ (οὐχὶ ὅμως αὐτὸς ὁ ᾿Αριστόξενος) λόγον

έποιοῦντο περί κυκλίου δακτύλου, ἔχοντος δηλαδή ἄλογον τῆν μακρὰν ἤτοι ἐλάσσονα τῆς τελείας, ὡς χρησίμου οὐχὶ ἐν τῆ μελικῆ ποιήσει, ἀλλ' ἐν τῆ ἀπαγγελία τῶν ραψωδῶν, τὸ δὲ ρυθμικὸν σχῆμα τοῦ κυκλίου δακτύλου τοῦ ραψωδουμένου έξαμέτρου δὲν δύναται νὰ παρασημανθῆ διὰ σημείων τῆς νεωτέρας μουσικῆς, διότι κατὰ τὸν ᾿Αριστόξενον ἐν τῆ συνεχεῖ κινήσει τῆς φωνῆς, οῖα ἦτο ἡ κατὰ τὴν ψιλὴν καὶ ἄνευ μέλους ἀπαγγελίαν, δὲν ἢδύναντο νὰ διακριθῶσι χρόνοι γνώριμοι κατὰ τὸ ποσόν, ἀλλὰ μόνον οἱ πόδες διὰ τοῦ ρυθμικοῦ τόνου. Ὁ δὲ Αὕγουστος Ῥοσβάχιος διακρίνων ὡς ὁ Οὐεστφάλιος μέτρα λεγόμενα ἢ ἀναγινωσκόμενα καὶ μέτρα ἀδόμενα δὲν περιορίζει τὴν χρῆσιν τῶν κυκλίων δακτύλων μόνον εἰς τὰ ραψωδούμενα ἡρῷα, ἀλλ' ἐπεκτείνει καὶ εἰς τὰ λογαοιδικὰ (πρβλ. spec. Metrik ³ σελ. 10 καὶ 513)· προσποιεῖ δὲ αὐτοῖς τὸ ἑξῆς ρυθμικὸν μέγεθος

56. Πρός ταῦτα ήμεῖς παρατηροῦμεν πρῶτον μὲν ὅτι οὐδαμῶς σαφές καὶ ἀναμφισδήτητον ὑπάρχει πότερον ὁ Διονύσιος πάντα τὰ δακτυλικὰ έξάμετρα λέγει ὅτι προεφέροντο οὕτως, ὡς κύκλια, ἢ μόνον ἔνια. Ἐὰν δὲ εἶνε ὀρθὴ ἡ παραδεδομένη γραφὴ παρὰ τῷ Διονυσίω «μὴ πολὺ διαφέρειν ένίους τῶν τροχαίων», οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Οὐεστφάλιος (Rhythmik 3 σελ. 50) έξηγεῖται ώδε «so dass Einige diese Daktylen nicht viel von den Trochaeen unterscheiden oder: dass nach Einigen der Unterschied zwischen diesen Daktylen und den Trochaeen nicht gross ist», άλλὰ μᾶλλον ἀκουστέον ώδε «ὥστε ἔνιοι (τῶν δακτύλων τούτων) νὰ μὴ διαφέρωσι πολὺ τῶν τροχαίων». Το έαυτοῦ ἀμάρτημα ἐπανορθῶν ὁ Οὐεστφάλιος ἐν τῆ allg. Metrik 3 σελ. 18 μεταφράζει ώσαύτως, τουτέστιν «so dass einige von Trochaeen nicht sehr verschieden sind». Οΰτως ομως και αύτος ο Διονύσιος διαρρήδην μαρτυρεί ότι ούχι πάντες οί δάκτυλοι τῶν ἡρώων ἦσαν κύκλιοι καὶ παραπλήσιοι τοῖς τροχαίοις, άλλ' ένιοι μόνον έλαμβάνοντο ούτω καὶ ούτοι ἐπὶ έζαμέτρων, ἄτινα είχον εύτροχον και περιφερή και καταρρέουσαν την φράσιν, οίον τὸ «αὖθις ἔπειτα πέδονδε ατλ.». "Επειτα δε παρατηρούμεν ὅτι αὐθαιρέτως προσποιούσι τῷ χυχλίῳ δαχτύλῳ οἱ νεώτεροι μέγεθος ἀχριδῶς τρίσημον, προφανῶς παρερμηνεύοντες τὸν Διονύσιον. ὅστις περὶ μόνης τῆς μαχρᾶς συλλαδῆς τοῦ δαχτύλου λέγει ὅτι ἦτο ἄλογος, εἶχε δηλαδὴ μέγεθος ἔλασσον τῆς τελείας ἤτοι τῆς δισήμου, οὐδὲν δὲ περὶ τῶν βραχειῶν ὡς ἀλόγων καὶ αὐτῶν ἢ τοὐλάχιστον τῆς ἐτέρας, οὐδὲ διχαιούμεθα ἐχ τῆς ἀλόγου μαχρᾶς νὰ συναγάγωμεν ὅτι καὶ αἱ βραχείαι ἢ ἡ ἑτέρα αὐτῶν ἦτο ἄλογος, ὡς νομίζει ὁ Βελλερμανὸς ἀναγχαῖον τοῦτο ἀχολούθημα νομίζων. Μᾶλλον δὲ κατὰ τὸν Διονύσιον τῷ χυχλίῳ δαχτύλῳ πρέπει νὰ προσποιήσωμεν τὸ ἑξῆς μέγεθος

- 0 = $3\frac{1}{2}$ πρ. χρόνοι. $1\frac{1}{2}$ 1 1

'Αλλ' όμως έκ των είρημένων σφόδρα άμφίδολον φαίνεται άν τὰ λεγόμενα ύπὸ τοῦ Διονυσίου περὶ τοῦ κυκλίου δακτύλου εἶχον πραγματικήν υπόστασιν, ή, όπερ πιθανώτερον, έρρύησαν έξ απλής θεωρίας των μεταγενεστέρων του 'Αριστοξένου ρυθμικών, οἵτινες γινώσκοντες ότι μόνον αι άλογοι μακραί δὲν ἐπεδέχοντο διάλυσιν, βλέποντες δὲ ότι οὐδέποτε ἐν τῷ δακτυλικῷ έξαμέτρῳ λύεται ἡ μακρὰ συλλαδὴ τοῦ δακτύλου εἰς δύο βραχείας, συνεπέραναν ὅτι αὕτη δὲν ἔχει μέγεθος δύο βραχειών ήτοι δίσημον, όσον είχεν ή τελεία ήτοι συνήθης μακρά, ἀλλ' ἔλασσον, ἄρα ἦτο ἄλογος μακρά. "Οτι δὲ ἡ ἀλογία αὕτη της μακράς συλλαβής του δακτύλου έγεννήθη έκ τοῦ είρημένου συλλογισμοῦ τῶν ἡυθμικῶν καὶ οὐχὶ ἐκ πραγματικῆς ἀντιλήψεως διὰ τῆς άκοῆς τῆς διαφοράς τοῦ ρυθμικοῦ τούτου μεγέθους ἐν τἢ ἀπαγγελία των έξαμέτρων, καθίσταται πιθανώτερον καὶ ἐκ τούτου ὅτι καὶ ἄλλας παραπλησίας θεωρίας οι άρχαϊοι τεχνικοί έποιούντο, αἴτινες ώσαύτως δὲν ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῆς αἰσθήσεως, ἀλλ' ἦσαν γέννημα συλλογισμοῦ. Οἰον τὰς διφθόγγους οι καὶ αι ἐλάμβανον ὡς κοινὰς καὶ έχούσας μέγεθος ένὸς χρόνου καὶ ἡμίσεος, διότι ἔβλεπον ὅτι αὐται, μόναι έκ των διφθόγγων, έν τη ληγούση των λέξεων εύρισκόμεναι ἐπιτρέπουσι νὰ ἀναβιβάζηται ὁ όξὺς τόνος εἰς τὴν προπαραλήγουσαν. Πρβλ. Βεκ. ἀνέκδ. σελ. 804 «καὶ τούτου χάριν αὐται μόνον ἐκ τῶν διφθόγγων τῷ τονικῷ παραγγέλματι ἀντὶ κοινῆς παραλαμδάνονται καὶ πρός ἔνα ἥμισυν χρόνον ἔχουσιν». Ώσαύτως συλλογιζόμενοι, άλλ' οὐχὶ διαισθανόμενοι ευρισκον ὅτι τὸ η ήτο μακρότερον τοῦ ω. Πρβλ. Βεκ. ἀνέκδ. σελ. 797 «ζητησάντων δέ τινων, ποιόν ἐστι τῶν δύο μακρότερον, εύρέθη τὸ η. Ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ ω προπαροξύνονται

λέζεις τινές, ως έπὶ τῶν μάντεων καὶ φύσεων καὶ τῶν ὁμοίων, ἐπὶ δὲ τῶν η οὐδέποτε». "Αξιον δὲ νὰ παρατεθῶσιν ἐνταῦθα καὶ ὅσα έφεξης (σελ. 798 κέ.) λέγονται περί της διαφωνίας των περιωνύμων γραμματικών 'Απολλωνίου καὶ τοῦ υίοῦ αὐτοῦ 'Ηρωδιανοῦ ὡς πρὸς την ποσότητα τῶν βραχέων ε καὶ ο. «Καὶ ἐπὶ τούτων δέ, τῶν βραγέων σημί, ο τε Ἡρωδιανὸς καὶ ὁ τούτου πατὴρ Ἀπολλώνιος ἐζήτησαν, τί τίνος έστὶ βραχύτερον. Καὶ ὁ μὲν ᾿Απολλώνιός φησι τὸ ο είναι βραχύτερον τοῦ ε, ἀποδείξει τοιαύτη χρώμενος λέγει γὰρ ὅτι τὸ ε έκατέρφ αὐτῶν προσθεὶς ποιήσεις δηλονότι δύο διφθόγγους, καὶ ή μέν έστι μείζων ή τὸ ε ἔχουσα, ή δὲ ἐλάσσων ή τὸ ο ἔχουσα, ὡς είναι αὐτὴν καὶ βραχεῖαν ἐν τοῖς τόνοις, ὡς ἐν τῷ "Ομηροι, Πρίαμοι καὶ τὰ ὅμοια [γρ. καὶ τοῖς ὁμοίοις]. Ὁ δὲ Ἡρωδιανὸς τὸ ε μᾶλλον λέγει βραχύτερον..... έλεγχόμενον ύπὸ τῆς κλίσεως τῶν ὀνομάτων. Φησί δὲ ἀληθέστατον κανόνα τοιοῦτον, ὅτι πᾶσα κλητική τῆς ίδίας εύθείας η ἴση ἐστὶν η ἐλάσσων, μείζων δὲ οὐδέποτε. ή γὰρ φυλάσσει τὸ τῆς τελευταίας συλλαδῆς φωνῆεν καὶ δῆλον ὅτι ἴση ἐστίν, ὡς ἀπὸ τοῦ ὁ Ξενοφῶν-ὧ Ξενοφῶν, ἡ καλὴ-ὧ καλή, τὸ παιδίον-ὧ παιδίον η έὰν μὲν τρέπη, οὕτε εἰς ἴσον οὕτε εἰς μεῖζον τρέπει αὐτό, άλλὰ πάντως εἰς ἔλαττον ὁ Ὀρέστης-ὧ Ὀρέστα, τὸ α τοῦ η βραχύτερον ο Μέμνων - ω Μέμνον, ἐπὶ μὲν τῆς εὐθείας τὸ ω, ἐπὶ δὲ τῆς κλητικής το ο ο 'Απόλλων-ω "Απολλον ο 'Αριστοφάνης-ω 'Αριστόφανες. Έπὶ τοῦ "Ομηρος οὖν καὶ ἐπὶ πάντων τῶν εἰς ος φυλάττει τὸ ο ἡ κλητική, ἢ ἐὰν τρέπη αὐτό, ὥσπερ καὶ τρέπει, πάντως είς βραχύτερον τοῦ ο. Ἐπειδή οὖν είς ε τρέπει, δήλον ὅτι βραχύτερόν έστι τοῦ ο, οἶον ὁ "Ομηρος-ὧ "Ομηρε». Έν δέ Βεκ. ἀνεκδ. σελ. 821 λέγεται ὅτι αἱ ἀρχικαὶ συλλαβαὶ τοῦ ηὔλουν καὶ ἄθουν έλαμδάνοντο ύπὸ τῶν τεχνικῶν ὡς τρίχρονοι ἕνεκα τῆς αὐξήσεως. Ούτοι δηλαδή συλλογιζόμενοι ευρισκον ότι όπως το βραχύ φωνήεν διὰ τῆς αὐξήσεως προσελάμβανεν ἕνα χρόνον, οὕτω καὶ τὸ μακρὸν φωνῆεν καὶ ἡ δίφθογγος. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀπένεμον ταῖς προσφδίαις την δύναμιν τοῦ ποιεῖν τὰς βραχείας συλλαδάς μακράς. Πρβλ. Χοιροδοσκόν παρά Studemund anecd. var. σελ. 36 κέ. $(=\Sigma_{\rm Y}$ ολ. ήφαιστ. σελ. $93~{
m W}.)$, ἔνθα λέγονται τὰ ἑξῆς· «ἰστέον δὲ ὅτι παρὰ τοῖς μετριχοῖς (1) ἡ ὀξυνονουμένη συλλαδή μείζων ἐστὶ

(1) 'Ο Hörschelmann γράφει μουσικοῖς ἀντί των μετρικοῖς παραδάλλων τὸν Σχολιαστήν τοῦ Διονυσίου τοῦ Θρακός ἐν Βεκ. ἀνέκδ σελ. 831 λέγοντα «ὅθεν καὶ οἰ της βαρυνομένης, οίον ή λος συλλαβή ή έν τῷ καλὸς μείζων έστὶ της έν τῷ φίλος. Γίνεται γὰρ βραδυτής τις τοῦ χρόνου, ὡς καὶ ἐν τῆ δασεία λέγεται, διὰ τῆς οξείας ή δὲ περισπωμένη μέση ἐστὶ τῶν δύο, τῆς μὲν μακρᾶς βραχυτέρα, τῆς δὲ βραχείας μακροτέρα. Πάλιν ἡ όξυτονουμένη συλλαδή, έπιφερομένου έγκλιτικοῦ προαναπέμποντος έν αὐτῆ τῆ συλλαβῆ τὸν τόνον, μείζων ἐστὶ τῆς ἀπλῶς ὀξυτονουμένης καὶ μὴ ἐπιφερομένου ἐγκλιτικοῦ οἶον Ζεύς τε (Ι 457), καί τε χαλιφρονέοντα (Ψ 13)». Τοιαύτην θαυματοποιϊκήν δύναμιν προσνέμων ταϊς προσφδίαις ό μετρικός 'Ηλιόδωρος έζήτει δι' αύτῶν νὰ αἰτιολογήση καὶ θεραπεύση τρόπους τινὰς τοῦ α΄ καὶ γ΄ τρόπου τῆς κοινης συλλαβης. Οξον ύπερ μεν της ύπερβάσεως τοῦ κανόνος περί τοῦ α' τρόπου τῆς κοινῆς (πρόλ. Σχολ. Ἡφαιστ. σελ. $101~{
m W.}$) ότὲ μεν προυφασίζετο την έπὶ της μακράς περισπωμένην ώς εν Ίλ. Λ 613 «τῷ ᾿Ασκληπιάδη», ότὲ δὲ τὴν τῆ μακρᾳ ἐπιφερομένην περισπωμένην ώς εν Α 108 «έσθλον δ' ούτε τί πω εἶπας ἔπος οὐτ' ἐτέλεσσας», ἄλλοτε δε τὴν ἐπιφερομένην ὀξεῖαν ώς ἐν Ζ 377 «πῆ ἔθη 'Αδρομάχη», ἄλλοτε πάλιν τὴν δασεῖαν τῆς ἐπιφερομένης λέξεως ὡς έν Α 98 «δόμεναι έλικώπιδα κούρην». Τὸν δὲ γ΄ τρόπον τῆς κοινῆς ήτοι την χρησιν της βραχείας άντὶ μακρᾶς ένὸς μόνου συμφώνου έπιφερομένου τῷ βραχεῖ φωνήεντι παρεμυθεῖτο ὁ Ἡλιόδωρος (πρβλ. Χοιροδοσκόν παρά Studemund anecd. var. σελ. 52 καὶ Σχολ. Ήφαιστ. σελ. 112 κέ. 115 κέ.) ότὲ μὲν διὰ τῆς ὀξείας εἴτε ἐπικειμένης τῆ βραχεία συλλαδῆ ώς ἐν Μ 208 «αἰόλον ὄφιν», εἴτε προηγουμένης ώς έν Δ 76 « ή ναύτησι τέρας ηὲ στρατῷ εὐρέῖ λαών», εἴτε ἐπιφερομένης ὡς ἐν Α 70 «ος ἤδει τά τ' ἐόντα», ότὲ δὲ διὰ τῆς περισπωμένης εἴτε ἐπιφερομένης ὡς ἐν Α 193 «ἔως ὁ ταῦθ' ὥρμαινε κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμὸν» καὶ Ζ 81 «πάντη ἐποιχόμενοι πρὶν αὖτ' ἐν χερσὶ γυναικῶν», εἴτε προηγουμένης ὡς ἐν Ζ 366 «οἰκῆας άλοχόν τε φίλην», άλλοτε δὲ διὰ τῆς δασείας εἴτε ἐπικειμένης ὡς ἐν Π 358 «Αΐας δ' ὁ μέγας αἰὲν ἐφ' «Εκτορι», εἴτε ἐπιφερομένης ὡς ἐν τῷ 'Απόλλωνος έκάτοιο», εἴτε προηγουμένης ώς ἐν Η 353 «ἔλπομαι έκτελέεσθαι *ἕνα* μὴ ῥέξομεν ώδε». "Οτι δὲ πάντα ταῦτα οὐδὲν ἄλλο

μουσιχοί ἐπὶ τῶν συλλαδῶν τῶν ἐχουσῶν τὰς ὀξείας ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἐμδραδύνουσι τοτς προύσμασι». 'Αλλά πιθανώτερον φαίνεταί μοι δτι δ Χοιροδοσκός παρέλαδε ταῦτα έκ του Ἡλιοδώρου, ώς μαρτυρούσι καὶ τὰ παρὰ Stud. anecd. var. σελ. 592= Σχολ. Ήφαιστ. σελ 112 W., ένθα μνημονεύεται το όνομα του Ήλιοδώρου.

είνε ή τερατεύματα οὐδεμίαν ἔχοντα ἀλήθειαν κατέδειξεν ἀρκούντως έν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἡ ὑπὸ τοῦ Bentley ἀνακάλυψις τοῦ δίγαμμα παρὰ τῷ ποιητῆ καὶ ἡ γλωσσολογία, ὡς ἐφεξῆς ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ ἀκριβέστερον θὰ εἴπωμεν.

57. Έξαιρουμένων λοιπόν των ρυθμικών μεγεθών, άτινα οί περί τὸν Ούεστφάλιον προσποιοῦσι τῆ τῶν παλαιῶν ποιήσει κατὰ παρερμηνείαν της παλαιάς παραδόσεως, ύπολείπονται ώς βέδαια ρυθμικά μεγέθη τῷ ὄντι μαρτυρούμενα ὑπὸ τῆς παλαιᾶς παραδόσεως τὰ έξῆς. α') μεν ή μονόσημος βραχεῖα καὶ ἡ δίσημος μακρά, ἄτινα εἶνε καὶ τὰ κοινὰ ὁυθμικὰ μεγέθη ἔν τε τοῖς ψιλοῖς καὶ τοῖς μελικοῖς μέτροις. β΄) δὲ ἡ ἄλογος μακρὰ ἄρσις τῶν τροχαίων καὶ ἰάμδων ἔχουσα μέγεθος ένὸς πρώτου χρόνου και ἡμίσεος, ώς μανθάνομεν έκ τοῦ 'Αριστοζένου (ρυθμ. στοιχ. σελ. 293 Μ.) περί τοῦ πρώτου και ἐκ τοῦ Βακχείου (περὶ μουσ. σελ. 68 Μ.) περὶ τοῦ δευτέρου· γ΄) δὲ κατ' έξαίρεσιν ένίστε έν τῆ μελική τῶν παλαιῶν ποιήσει έγίνετο χρῆσις καὶ μακροτέρων χρόνων, του τε τρισήμου καὶ του τετρασήμου καὶ του πεντασήμου ώς ἀσυνθέτων χρόνων, καθ' α μανθάνομεν παρα τοῦ ἀνω. νύμου περί μουσικής. Περί άλλων ρυθμικών μεγεθών οὐδὲν διδασκόμεθα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, πλὴν ὅσων λέγει ὁ ᾿Αριστόζενος καθόλου περὶ ἀλόγων χρόνων ἐν ρυθμ. στοιχ. σελ. 294, πρ6λ. § 131. Έξίσωσιν δε των διαφόρων ποδών εν τοῖς μικτοῖς καὶ ἐπισυνθέτοις μέτροις δὲν πρέπει νὰ ζητώμεν διὰ τῆς παραδοχῆς τοιούτων χρόνων, οΐους έπινοούσιν οί περί τὸν Οὐεστφάλιον, οὕτε διὰ τῆς μεταβολής της άγωγης, ώς ήθελεν ό Βοίχχιος, άλλὰ μάλλον έν τοῖς τοιούτοις μέτροις πρέπει να δεχθώμεν ότι συνέβαινε ρυθμική μεταβολή, οίον εύρίσκομεν γινόμενον καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς τῶν Βυζαντίνων υμνοις, έν οίς συχνότατα έπὶ τῶν αὐτῶν κώλων ἡ μέτρων τοῖς δισυλλάβοις ποσίν ἐπιμίγνυνται τρισύλλαβοι, τῆς ποσότητος τῶν συλλαδών μενούσης πάντοτε της αυτης.

Τοσαῦτα περὶ τῶν κυριωτέρων ἡμαρτημέρων δοξῶν τοῦ Οὐεστφαλίου καὶ 'Ροσδαχίου, αἴτινες οὐ μικρὰν ἔχουσι ἐοπὴν εἰς ὅλον τὸ μετρικὸν αὐτῶν σύστημα, ἄλλων δὲ ἥττονος σημασίας ἀμαρτημάτων ἡ διόρθωσις γενήσεται ἐκασταχοῦ ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ μετὰ λόγου ἢ καὶ σιωπηλῶς.

58. Τοῦ μετρικοῦ συστήματος τοῦ 'Ροσδαχίου καὶ Οὐεστφαλίου ἀποτοκον είνε τὸ τοῦ Ίωάννου Έρρικου Σμιτίου (J. H. Heinrich

Schmidt), περὶ ού διὰ βραχυτάτων διαλαμβάνομεν. Ὁ 'Ροσβάχιος δηλαδή καὶ Οὐεστφάλιος ἐν τῆ α΄ ἐκδόσει τῆς ῥυθμικῆς καὶ μετρικῆς άναλύοντες τὰς στροφὰς τῶν λυρικῶν καὶ δραματικῶν εἶχον παρατηρήσαντες συμμετρίαν τινὰ ἐν τῆ συνθέσει αὐτῶν, ἥτις συνίστατο εἰς την έντος της αυτης στροφής περίτεχνον άνταπόδοσιν ίσων και όμοίων κώλων καὶ μέτρων. Έκ τῆς παρατηρήσεως ταύτης όρμηθεὶς ὁ Σμίτιος και ώς στοιχείον της εύρυθμίας ταύτης και την έπι τέλους τῶν στίχων παῦσιν προσλαδών, ής ἐκεῖνοι οὐδένα λόγον ἐποιοῦντο, ὡκοδόμησεν ολόκληρον μετρικόν σύστημα, την τοιαύτην μεν εὐρυθμίαν, ην αύτος ἀπ' εύθείας ἐκ τῶν παλαιῶν ποιητικῶν ἀριστουργημάτων ήρύετο, ώς κρηπίδα ύποθέμενος, οὐδένα δὲ σχεδὸν λόγον τῆς παλαιᾶς θεωρίας ποιούμενος. Κατά τὴν ἀρχὴν ταύτην, ἢν ὁ Οὐεστφάλιος ύστερον εν τῆ β΄ εκδόσει τῆς μετρικῆς (πρβλ. τόμ. β΄ σελ. ΧVII κέ.) οὐκ ἀλόγως καταδικάσας ἀπέρριψεν, ὁ Σμίτιος ἀπέδωκε τὰ σχήματα τῶν στροφῶν τοῦ Πινδάρου καὶ τῶν λυρικῶν μερῶν τῶν τριῶν τραγικών και τοῦ 'Αριστοφάνους ἐν τῷ τετρατόμφ συγγράμματι αύτοῦ, ὅπερ ἐξέδωκεν ἐν Λειψία ἀπὸ τοῦ ἔτους 1868-1872 Die Kunstformen der griechischen Poesie und ihre Bedeudung έπιγράψας. Τὸ μετρικόν τοῦτο τοῦ Σμιτίου σύστημα πολλήν κατ' ἀρχὰς προξενήσαν αϊσθησιν όλίγους εύρε τοὺς όπαδοὺς μεταξύ των φιλολόγων διὰ τὸ αὐθαίρετον καὶ ἥκιστα ἐπιστημονικὸν τῆς μεθόδου.

Μνείας άξια τέλος είνε και ή μετρική τοῦ Γουλιέλμου Χριστίου (Wilhelm von Christ) δίς μέχρι τοῦδε ἐκδοθεῖσα (Metrik der Griechen und Römer. Leipzig. 1874 και 1879), ήτις συγκεφαλαιοῖ μὲν τὰ τέως εύρημένα, δὲν στερεῖται δὲ ἐν πολλοῖς ἰδίας τοῦ

συγγραφέως έρεύνης.

Πλην των εἰρημένων σκαπανέων της μετρικής, λέγω δὲ τὸν Ἑρμαννόν, Βοίκκιον καὶ λοιπούς, οὐχὶ εὐάριθμοι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι ἰδίας ἐρεύνας ἐν τοῖς καθέκαστα ποιησάμενοι καὶ πολλαχως τὴν Ἑλληνικὴν ρυθμικὴν καὶ μετρικὴν προαγαγόντες. ᾿Αλλὰ περὶ τούτων, τοὐλάχιστον των ἀξιολογωτέρων, θὰ γίνη ἐκασταχοῦ τῆς μετρικῆς μνεία ἐν τῷ προσήκοντι τόπῳ, ὁ δὲ θέλων ἀκριδεστέραν βιδλιογραφίαν ζητείτω εἰς τὴν τοῦ Hugo Gleditsch ἀξιόλογον μετρικὴν τὴν ἐν τῷ Handbuch der klass. Alterthums – Wiss. ἐκδοθεῖσαν (πρῶλ. ἔ 46), ἤτις δυστυχῶς νεωστὶ μεθηρμηνεύθη Ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Θ. Σαλτέλη ἄνευ τῆς βιδλιογραφίας καὶ κατὰ τὰ ἄλλα δὲ οὐχὶ ὀρ-

θῶς ἀπεδόθη, ἀλλὰ κεκολοβωμένη, παραπεποιημένη, πολλαχῶς ἡμαρτημένη περί τε τὰ πράγματα καὶ τὴν γλῶσσαν, ὅπερ μαρτυρεῖ οὐχὶ βαθεῖαν σπουδὴν περὶ τὴν ἀρχαίαν μετρικὴν θεωρίαν οὐδ' ἐπισταμένην ἀνάγνωσιν τῶν ἀρχαίων ρυθμικῶν καὶ μετρικῶν, καθόλου δὲ τὸ βιδλίον ἀπέδη ἀπροσφορώτατον πρὸς δν ὁ διασκευαστὴς προέθετο σκοπόν.

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΡΙΚΗΣ ΜΕΡΟΣ Α΄ ΤΟ ΓΕΝΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

- 59. Κατά τινα παλαιὰν θεωρίαν περὶ τοῦ συστήματος τῶν τεχνῶν (1) αἱ καλαὶ τέχναι διαιροῦνται εἰς δύο γένη, τὰς ἀποτελεστικάς, οῖα εἰνε ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἢ οἰκοδομική, ἡ πλαστικὴ καὶ ἡ γραφική, αἴτινες ὑπὸ τῶν νῦν πλαστικαὶ κοινῷ ὀνόματι καλοῦνται, καὶ
  τὰς πρακτικὰς τὰς νῦν μουσικὰς καλουμένας, οῖα εἰνε ἡ μουσική, ἡ
  ὀρχηστικὴ καὶ ἡ ποιητική. Ἐκλήθησαν δὲ αἱ τέχναι αὐται ἀποτελε-
- (1) Τῆς θεωρίας ταύτης τὰ τελευταΐα ἔχνη διεσώθησαν ἐν τοῖς σχολίοις εἰς τὴν γραμματικήν του Διονυσίου του Θρακός οΐον εν άνεκδ. Βεκήρου σελ. 653 λέγονται τάδε «πᾶσαι γὰρ αί πρακτικαὶ τέχναι κριτήν ἔχουσι τὸν τῆς πράξει»ς καὶ ἐνεργείας μόνον καιρόν. Καὶ γὰρ τῷ καιρῷ, ἐν ῷ καὶ γίνονται, ἐν αὐτῷ καὶ εἰσίν». Αὐτόθι σελ. 655 «πρακτικαί είσιν δσαι μέχρι του γίνεσθαι όρωνται, ώσπερ ή αὐλητική καὶ ή όρχηστική. Αυται γαρ έφ' δσον χρόνον πράττονται, ἐπὶ τοσούτον καὶ ὁρῶνται· μετὰ γὰρ την πράξιν ούχ ὑπάρχουσιν». Αὐτ. σελ. 670 «πρακτικαὶ δὲ ἄς τινας μετὰ την πράξιν ούχ όρωμεν ύφισταμένας, ώς ἐπὶ χιθαριστιχής χαὶ ὀρχηστιχής. μετὰ γὰρ τὸ παύσασθαι τὸν χιθαρομδόν καὶ τὸν ὀρχηστὴν τοῦ ὀρχεῖσθαι καὶ χιθαρίζειν οὐκέτι πρᾶξις ὑπολείπεται» — Αὐτ. σελ. 670 «'Αποτελεστικάς δὲ λέγουσιν, ὧν τινων τὰ ἀποτελέσματα μετά την πράξιν όρωνται, ώς ἐπὶ ἀνδριαντοποιίας καὶ οἰκοδομικής μετὰ γὰρ τὸ ἀποτελέσαι τὸν ἀνδριαντοποιὸν τὸν ἀνδριάντα καὶ τὸν οἰκοδόμον τὸ κτίσμα μένει ὁ ἀνδριάς καὶ το κτίσμα». Αὐτ. σελ. 652 καὶ δὲ τοιαῦται κριτὴν ἔχουσι τον χρόνον έφ' ὅσον γὰρ ἂν ὁ χρόνος διατηρῆ αὐτάς, ἐπὶ τοσοῦτον μένουσι». Πρῶτος ὁ Ῥ.Οὐεστφάλιος κατείδε τὴν μεγάλην τῆς θεωρίας ταύτης άξίαν καὶ καλῶς τε καὶ διὰ μακρῶν έξηγήσατο αὐτὴν χατὰ πρώτον ἐν ἀρχῆ τοῦ συγγράμματος,ὅπερ ἐπέγραψεν Harmonik und Melopoeic der Griechen. Leipz. 1863, ἐπανέλαδε δὲ καὶ ἐν ἄλλοις συγγράμμασιν. 'Ανάγει δὲ τὴν θεωρίαν ταύτην ὁ Οὐεστφάλιος εἰς αὐτὸν τὸν 'Αριστόξενον.

στικαί καὶ πρακτικαὶ ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ον τὰ ποιήματα ἐκάστης προσφέρονται τῷ ἀκροατῇ ἢ θεατῇ, ὅπως γευθῇ αὐτῶν. Οἶον μουσικὸν μέν τι καὶ ποιητικόν δημιούργημα ὅταν ἀποτελεσθή ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ, προσδεῖται πράζεως τινος τοῦ ἀοιδοῦ, τοῦ ὑποκριτοῦ, τοῦ ῥαψωδοῦ, συνελόντι δ' εἰπεῖν τοῦ έρμηνεύοντος ή παριστῶντος τεχνίτου, όπως γευθή αὐτοῦ καὶ ο θεατής ή ἀκροατής, ὅθεν καὶ πρακτικόν καλεϊται. Δημιούργημα δέ τι τῆς ἀρχιτεντονικῆς, τῆς πλαστικῆς καὶ της γραφικής, όταν άπαξ ύπο του τεχνίτου άποτελεσθή, οὐδεμιᾶς έτι προσδεϊται πράξεως, άλλὰ πρόκειται έτοιμον είς γεῦσιν, ἐφ' ὅσον ἄν ὁ χρόνος διατηρή αὐτό, ὅθεν καὶ ἀποτελεστικὸν καλεῖται, ἐν ὁ τὸ πρακτικόν ποίημα όρᾶται ή άκούεται έπὶ τοσοῦτον, έφ' ὅσον πράττεται. Οἱ ὁρισμοὶ οὖτοι ἐκ πρώτης ὄψεως δύνανται νὰ ὑποληφθῶσιν ώς μὴ ὑγιεῖς. Διότι ὅταν μὲν θέλωμεν νὰ γευθῶμεν μουσικοῦ τινος ποιήματος, τότε βεβαίως δεόμεθα πράξεως τινος ήτοι παραστάσεως δι' ένὸς ἢ πλειόνων μουσικών, δὲν φαίνεται δὲ ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ δημιουργήματός τινος της ποιητικής, ὅπερ, ὅταν ἄπαξ γράψη αὐτὸ ὁ ποιητής, πρόκειται έτοιμον είς γεύσιν καὶ ἀποτετελεσμένον, ὡς καὶ τὰ τῆς πλαστικῆς ἔργα, καὶ οὐδεμιᾶς ἔτι φαίνεται προσδεόμενον έρμηνείας ήτοι παραστάσεως, δύναται δέ πᾶς τις ἀναγνούς νὰ έννοήση αὐτό. 'Αλλ' ὅμως τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω: διότι καθώς δύναταί τις ἀναγνοὺς νὰ ἐννοήση ποίημά τι , οὕτω καὶ ἔμπειρός τις μουσικός δύναται δι' άπλης άναγνώσεως του παρασεσημασμένου μέλους ήτοι μουσικού ποιήματος να λάβη ἀκριβῆ ἔννοιαν αὐτοῦ. Ἡ ἀνάγνωσις όμως έν έκατέρα περιπτώσει άναπληροϊ άπλως την έλλείπουσαν πράξιν της έρμηνείας, δι' ής μόνης δύναταί τις νὰ γευθή τελέως τοῦ ποιήματος, ἐν τῆ παλαιᾳ μάλιστα ποιήσει ἡ πρᾶξις αὕτη τῆς έρμηνείας ἦτο πολὺ σπουδαιοτέρα καὶ χρησιμωτέρα ἢ ἐν τῆ νεωτέρα ποιήσει. Διότι οὐ μόνον τὰ δραματικὰ ποιήματα προσεφέροντο οὕτως είς γεῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ λυρικὰ καὶ τὰ ἐπικά. Καὶ πρὸς μὲν τὴν τῶν έπικῶν ποιημάτων έξαγγελίαν ὑπῆρχε τὸ πάλαι ἰδία τις τάξις ἀνθρώπων ἔργον τοῦτο ἐχόντων, οἱ ῥαψωδοί, πρὸς δὲ τὴν τῶν λυρικών ποιημάτων έρμηνείαν ἀπητοῦντο ἀοιδοὶ καὶ μουσικοὶ χάριν τῆς ώδης και της κρούσεως ήτοι της συναδούσης όργανικης μουσικής, διότι πάντα τὰ τῶν ἀρχαίων λυρικὰ ποιήματα πλὴν όλίγων ἦσαν προωρισμένα πρός μουσικήν έρμηνείαν, ό δε λυρικός ποιητής διαφέρων των νου ήτο άμα και μελοποιός των ίδιων αύτου ἀσμάτων. 'Ο

αὐτὸς δὲ λόγος καὶ περὶ τῶν δραματικῶν ποιημάτων, ἄτινα ὅπως ερμηνευθῶσιν, ἀπητοῦντο τότε οὐ μόνον ὑποκριταί, ἀλλὰ καὶ μουσικοί διότι τὸ πάλαι κατὰ τοὺς καλοὺς χρόνους δὲν ἦσαν ὅπως νῦν διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων δύο εἴδη, δῆλον ὅτι δράματα καὶ μελοδράματα, ἀλλ' εν καὶ τὸ αὐτὸ τὸ δράμα περιελάμδανεν ἀμφότερα τὰ εἴδη.

60. Αι ρηθεῖσαι δύο τῶν καλῶν τεχνῶν τριάδες διακρίνονται ἀπ' άλλήλων οὐχὶ μόνον, ὡς εἴπομεν, κατὰ τὴν έρμηνείαν ἢ παράστασιν, άλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν μάλιστα τὴν οὐσίαν αὑτῶν καὶ φύσιν. Διότι ένεργῶν ὁ τεχνίτης ἀποτυποῦται ἐν τῆ πεπερασμένη ὕλη τὴν σύμφυτον αύτῷ ἰδέαν τοῦ ἀϊδίου καλοῦ, καὶ οὕτως ἀπεργάζεται τὸ καλλιτέχνημα δμοιον κατά δύναμιν ἀπεικάζων αὐτὸ πρὸς τὸ παράδειγμα. Τὰ περὶ τῶν ίδεῶν δῆλον ὅτι δόγματα τοῦ Πλάτωνος καὶ μάλιστα τὰ ἐν τῷ Τιμαίῳ λεγόμενα ἐφαρμόττουσιν ἀκριδῶς καὶ εἰς τὴν τέχνην. Τὸ κατὰ Πλάτωνα λοιπὸν αἰώνιον ὄν, τὸ ἀεὶ μὲν ὄν οὐδέποτε δε γινόμενον και οὐδέποτε ἀπολλύμενον, εἶνε ἐπὶ τῆς τέχνης ἡ ἰδέα τοῦ ἀϊδίου καλοῦ, ἥτις μόνον διὰ τοῦ λόγου εἶνε νοητή, ἀλλ' οὐχὶ και τῆ αἰσθήσει ὑποπίπτουσα 'Ενυπάρχει δὲ αὕτη οὐχὶ μόνον ἐν τῷ δημιουργφ, άλλὰ καὶ ἐν τῆ εἰκόνι αὐτοῦ, τῷ ἀνθρώπφ. Τῆ ἰδέφ δὲ ταύτη ἀντίκειται δεύτερόν τι, τὸ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐκμαγεῖον λεγόμενον, ή εὔπλαστος δήλον ὅτι ὕλη, ήτις νεκρὰ καὶ ἄψυχος οὖσα καθ΄ έαυτὴν ἐπιδέχεται ὅμως τὴν τοῦ καλοῦ ἰδέαν καὶ οὕτω σχηματίζεται πεπερασμένη είχων τοῦ ἀιδίου καλοῦ. Οὕτω δὲ γεννάται ἔπειτα τρίτον τι, τὸ καλλιτέχνημα, ὅπερ δὲν εἶνε αὐτὸ τὸ καλόν, τὸ τῷ ὄντι ον οὐδέποτε δὲ γινόμενον καὶ φθειρόμενον, ἀλλὰ τὸ ἐν τῆ αἰσθητῆ και πεπερασμένη οὐσία ἀποτύπωμα τῆς ἀϊδίου και ἀκινήτου ήτοι άμεταβλήτου ίδεας του καλού, ήτις δεν ύποπίπτει τη δόξη ήτοι τη τῆς αἰσθήσεως ἀντιλήψει. Ἡ ἀποτύπωσις δὲ αὕτη τοῦ καλοῦ ἐν τῷ έκμαγείω γίνεται διττώς. πρώτον μέν τὸ καλὸν ἀποτυποῦται έν ήρεμία, τὸ δὲ ἀποτύπωμα δὲν παρίστησι πᾶσαν τὴν χρονικὴν έαυτοῦ γένεσιν, άλλ' εν μόνον σημετον της έαυτοῦ ύπάρξεως, ώς δηλαδή ἄπαξ άπετελέσθη, τουτέστι το καλλιτέχνημα μένει ακίνητον καὶ ἐφ' ἑνὸς σχήματος πεπηγός. Συμδαίνει δὲ τοῦτο ἐπὶ τῶν ἀποτελεστικῶν τεχνών, της άρχιτεκτονικής, πλαστικής καὶ γραφικής, ἐν αἰς ἡ ἔννοια τοῦ ἡρεμεῖν ἀπεργάζεται τὴν οὐσίαν τοῦ καλλιτεχνήματος, ἡ δὲ κίνησις ύποσημαίνεται άεὶ μόνον διὰ τῆς ἀποτυπώσεως ένὸς μόνου σημείου τῆς κινήσεως. Εἶτα δὲ τὸ καλὸν ἀποτυποῦται ἐν κινήσει, τουτέστιν ἐν χρονικῆ ἐπαλληλία ἑκάστων τοῦ καλοῦ μορίων. Συμβαίνει
δὲ τοῦτο ἐπὶ τῶν μουσικῶν τεχνῶν, τῆς μουσικῆς, ὀρχηστικῆς καὶ
ποιητικῆς, ἐν αἰς τὸ τοῦ καλοῦ ἐκμαγεῖον ἐξ ἀνάγκης εἶνέ τι κινούμενον. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν αὶ μὲν ἀποτελεστικαὶ ἢ πλαστικαὶ τέχναι
δύνανται νὰ ὁρισθῶσιν ὡς αὶ ἐν ἡρεμία τέχναι, αὶ δὲ πρακτικαὶ ἢ
μουσικαὶ ὡς αὶ ἐν κινήσει. Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται δῆλον πόσον
συνάδει ὁ ὅρος οὐτος ἀμφοτέρων τῶν τῆς τέχνης τριάδων πρὸς τὰς
παλαικς ἐκείνας κατηγορίας. Διότι ἔργον μέν τι τῶν ἀποτελεστικῶν
τεχνῶν τοπικὴν μόνον ὕπαρξιν ἔχον δεῖται μόνης τῆς τοῦ δημιουργοῦντος τεχνίτου ἐνεργείας, ὅπως ἐμφανισθῆ καθ' ὅλην τὴν ἑαυτοῦ
σὐσίαν ὡς τὸ ἐν ἡρεμία καλόν ἔργον τι ὅμως τῶν μουσικῶν τεχνῶν
παρὰ τὸν δημιουργοῦντα τεχνίτην προσδεῖται καὶ ἄλλης τινὸς ἐνεργείας, τῆς τοῦ ἔρμηνεύοντος ἢ παριστῶντος τεχνίτου, διότι τὸ καλὸν
ἐμφανίζεται ὧς τι κινούμενον.

61. Ποῖον ὅμως λόγον ἔχουσι πρὸς ἐαυτάς τε καὶ πρὸς ἀλλήλας αι τε εν ήρεμία και αι εν κινήσει έμφανιζόμεναι τέχναι; Έπειδη ό δημιουργών το καλλιτέχνημα τεχνίτης δημιουργεῖ αὐτο ήτοι κατὰ μόνην την σύμφυτον αύτῷ ιδέαν τοῦ καλοῦ, τουτέστιν ἐκ τοῦ ὑποκειμένου, ή κατά τὰ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς καὶ τῆ αἰσθήσει αύτοῦ ὑποπίπτοντα ἀποτυπώματα τοῦ καλοῦ, πρὸς ἃ βλέπει ὡς παραδείγματα, τουτέστιν έχ τοῦ ἀντιχειμένου, ἢ κατὰ συναμφότερα, τουτέστιν ἔκ τε τοῦ ὑποκειμένου ἄμα καὶ τοῦ ἀντικειμένου, ἐκ τούτων καὶ ἡ τέχνη, ή τε ἀποτελεστική και ή πρακτική είνε ή έκ τοῦ ὑποκειμένου, καὶ τοιαύτη είνε ή τε άρχιτεκτονική και ή μουσική, ή έκ τοῦ ἀντικειμένου, καὶ τοιαύτη εἶνε ή τε πλαστική καὶ ἡ ὀργηστική, ἡ κατὰ συν– αμφότερα, καὶ τοιαύτη είνε ή τε γραφική καὶ ή ποιητική. ή μὲν πλαστική καὶ ὀρχηστική λαμβάνουσι τὴν τοῦ καλοῦ ἰδέαν ἐκ τῶν ὑπὸ την αἴσθησιν πιπτόντων τὰ ἐνταῦθα διεσκεδασμένα τοῦ καλοῦ μόρια συγκολλώσαι καὶ συντήκουσαι καὶ εν έξ ἀπάντων εἶδος ἀπεργαζόμεναι. Υπόθεσις δ' άμφοτέρων τούτων είνε ώς έπὶ τὸ πολύ τὸ άνθρώπινον σῶμα ὡς τὸ τελειότατον καὶ κάλλιστον τῶν ἐπὶ τῆς γῆς πλασμάτων. Καὶ ἡ μὲν πλαστική ἀποτυποῦται τὸ τυπικὸν ἤτοι ίδανικὸν κάλλος τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ήρεμοῦντος, ἡ δὲ ὀρχηστική τελειοποιεί τὴν αὐτοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος κίνησιν καὶ οὕτως ἔντεχνον ἀπεργάζεται ἔργον. Ο ἀρχιτέκτων ὅμως καὶ ὁ μουσικὸς δημιουργεϊ τὸ καλλιτέχνημα αύτοῦ κατὰ τὴν σύμφυτον αύτῷ ἰδέαν τοῦ καλοῦ, οὐδενὸς παραδείγματος προκειμένου αὐτῷ ἐν τοῖς ὑπὸ τὴν αἴοθησιν πίπτουσι. Τὸ μὲν ἐκμαγεῖον εἶνέ τι δεδομένον, ἐπὶ μὲν τῆς άρχιτεκτονικής ή στερεὰ ὕλη, ἐπὶ δὲ τῆς μουσικής ὁ φθόγγος, τὸ ἀρχιτεκτονικόν όμως καλλιτέχνημα δέν είνε μίμημα καλών πλασμάτων της φύσεως, καθώς πάλιν οὐδὲ τὸ μουσικόν εἶνε μίμημα τῆς ὡδῆς των όρνίθων. Ἐπὶ ἀμφοτέρων των τεχνών ο τεχνίτης σχηματίζει καὶ συντάττει όλως ἀφ' έαυτοῦ καὶ ἐλευθέρως τὴν ὑπάρχουσαν ὕλην καὶ τους φθόγγους, τὸ σχημα δὲ αὐτὸ τοῦτο εἶνε τὸ ἀπεργαζόμενον την ούσίαν τοῦ καλλιτεχνήματος. "Ον δὲ λόγον ἔχει ἡ πλαστική πρὸς την όρχηστικήν, τὸν αὐτὸν ἔχει καὶ ἡ ἀρχιτεκτονική πρὸς τὴν μουσιχήν. Διότι ή μεν άρχιτεκτονική άποτυποῦται τὴν τῷ τεχνίτη σύμ. φυτον ίδεαν τοῦ καλοῦ ἐν ἡρεμία, ὥστε ἐν τῆ στερεᾳ ὕλη, ἡ δὲ μουσική, ή τε ώδικη και ή όργανική, έν κινήσει, έν τῆ ἀλληλουχία τῶν φθόγγων, ήτις καὶ αὕτη οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἡ κίνησις. Τὴν τῷ τεχνίτη σύμφυτον ίδεαν της τάξεως και άρμονίας ή μεν μουσική εμφανίζει έν συνεχεϊ κινήσει, ή δὲ ἀρχιτεκτονική πεπηγυΐαν καὶ οὕτως ή μὲν ἀπεργάζεται καλλιτέχνημά τι κινούμενον, ή δὲ ἀρχιτεκτονική ήρεμοῦν. Ή δὲ γραφική τέλος καὶ ή ποιητική κεῖνται μεταξύ τῶν εἰρημένων τεχνών. Διότι ή μεν γραφική είνε μαλλον έκ τοῦ ὑποκειμένου ή ή πλαστική, μαλλον όμως έκ τοῦ ἀντικειμένου ἡ ἡ ἀρχιτεκτονική. "Ον δὲ λόγον ἔχει ἡ γραφική, τὸν αὐτὸν ἔχει καὶ ἡ ποιητική πρὸς τὰς δύο αύτῆς ἀδελφάς, τὰς λοιπὰς μουσικὰς τέχνας, τὸ ποιηπικὸν δῆλον ότι δημιούργημα μετέχει καὶ τῆς ἐκ τοῦ ἀντικειμένου ὑπάρξεως καὶ της έκ του ύποκειμένου έλευθέρας ένεργείας.

62. Έμπροσθεν εἴπομεν ὅτι ἡ γενικὴ ἀφηρημένη μορφὴ τῶν μὲν ἀποτελεστικῶν ἢ πλαστικῶν τεχνῶν εἰνε ἡ ἡρεμία καὶ ὁ χῶρος, τῶν δὲ πρακτικῶν ἢ μουσικῶν ἡ κίνησις καὶ ὁ χρόνος. Τούτοις λοιπὸν ἐνταῦθα προστιθέμεθα ὅτι ἡ σύμφυτος ἡμῖν αἴσθησις τοῦ καλοῦ ἀπαιτεῖ ὥστε καὶ ἡ ἀφηρημένη ἐκείνη μορφὴ τῆς τέχνης, ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος, νὰ ὑποταχθῆ τῆ ἰδέα τοῦ καλοῦ, τουτέστιν ὁ μὲν ὑπὸ ἔργου τινὸς τῶν ἀποτελεστικῶν τεχνῶν καταλαμβανόμενος χῶρος νὰ λάβη κανονικὴν διαίρεσιν καὶ τάξιν, ἤτοι τὴν συμμετρίαν, ὁ δὲ ὑπὸ ἔργου τινὸς τῶν μουσικῶν τεχνῶν πληρούμενος χρόνος νὰ λάβη ὡσαύτως κανονικὴν διαίρεσιν καὶ τάξιν, ἤτοι τὸν ῥυθμόν. Ἐπὶ τῶν μουσικῶν κανονικὴν διαίρεσιν καὶ τάξιν, ἤτοι τὸν ῥυθμόν. Ἐπὶ τῶν μουσικῶν δηλαδὴ τεχνῶν ὁ ὑπὸ τῆς κινήσεως πληρούμενος χρόνος διαιρεῖται

ώς έκ της φύσεως τοῦ ἐκμαγείου εἰς χρόνους ήτοι χρονικά τινα μόρια ὑπὸ τὴν αἴσθησιν πίπτοντα. Ἡ ἔμφυτος λοιπὸν ἡμῖν αἴσθησις τοῦ καλοῦ ἀπαιτεῖ ὥστε ἐν τῆ ἀλληλουχία τῶν χρονικῶν τούτων μορίων νὰ τηρῆται ἀφωρισμένη τις καὶ κανονικὴ τάξις, καὶ ἡ τοιαύτη τῶν χρόνων τάξις καλεῖται ἐνθμός.

63. Τοιαύτην εὔτακτον διαίρεσιν εἰς γνώριμα ἤτοι αἰσθητὰ τοῦ χρόνου μόρια βλέπομεν συχνά και έξω τῆς μουσικῆς τέχνης ἐπί τινος έν τη φίσει έμφανιζομένης κινήσεως, οἶον ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν χαλκέων καταφοράς των σφυρών, έπὶ τῆς πορείας των ἵππων καὶ έπὶ ἄλλων, μάλιστα δὲ ἐπὶ τῆς σφυγμικῆς κινήσεως ήτοι τῶν σφυγμῶν τῶν ἀρτηριών. Και τοῦτον δυνάμεθα κυρίως νὰ καλέσωμεν ρυθμόν, μεταφορικώς δὲ μόνον ἀποδίδοται ὁ ρυθμὸς καὶ εἰς ἀκίνητα σώματα, οἶον όταν λέγωμεν εὔρυθμον ἀντοριάντα (1). 'Αλλ' ὅμως ὁ τοιοῦτος φυσικὸς ρυθμός, καίπερ έχων κανονικήν τήν τάξιν των χρόνων, εἶνε πάντοτε μονότονος, ή δὲ διηνεκής μονοτονία τῆς κινήσεως λυπεῖ τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν ἀντὶ νὰ εὐφραίνη αὐτήν, τοσούτω δὲ μᾶλλον ἀποδοκιμάζει και δὲν προσδέχεται ἡ ἡμετέρα αἴσθησις τὸν τοιοῦτον ρυθμόν, ὅσφ καὶ ἐπαισθητότερος οὖτος προσπίπτει τῆ ἀκοῆ ἡμῶν. Ταῦτα εἶνε μόνον ρυθμικά μέρη της κατωτάτης και στοιχειωδεστάτης τάξεως, οπως δὲ ἐπαναπαύηται καὶ εὐχαριστῆται ἡ ἡμετέρα αἴσθησις, ἀπαιτεῖται ἀνωτέρα τις καὶ οἱον ὀργανικὴ διαίρεσις τοῦ χρόνου, οἵαν παρ-

(1) Ο Αριστόζενος ἐπραγματεύετο περὶ τῶν εἰδῶν τούτων τῆς ρυθμικῆς κινήσεως έν τῷ πρώτῳ βιδλίῳ τῶν ρυθμιχῶν στοιχείων, ὡς αὐτός δηλοῖ ἐν ἀρχῆ τοῦ δ΄ βιδλίου των φυθμ. στοιχ. λέγων ώδε: « ὅτι μὲν οὖν τοῦ φυθμοῦ πλείους εἰσὶ φύσεις καὶ ποία τις αὐτῶν ἑκάστη καὶ διὰ τίνας αἰτίας τῆς αὐτῆς ἔτυχον προσηγορίας καὶ τί αὐτῶν ἑκάστη ύπόχειται, ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένον. Νῦν δὲ ἡμῖν περὶ αὐτοῦ λεχτέον τοῦ ἐν μουσική ταττομένου ρυθμού». Κατ' 'Αριστόξενον δὲ πιθανώτατα λέγει ὁ 'Αριστείδης Κοτντιλιανός εν βιδλ. α΄ περί μουσ σελ. 31 Meib. τάδε «ρυθμός τοίνυν καλεῖται τριχώς. λέγεται γαρ ἐπί τε τῶν ἀχινήτων σωμάτων, ὥς φαμεν εὔρυθμον ἀνδριάντα, κάπὶ πάντων τῶν κινουμένων, οὕτω γάρ φαμεν εὐρύθμως τινὰ βαδίζειν, καὶ ἰδίως ἐπὶ φωνής, περὶ οῦ νῦν πρόκειται λέγειν». Καὶ κατωτέρω «ὁ πᾶς μὲν οὖν ρυθμός τρισὶ τούτοις αἰσθητηρίοις νοεῖται, ὄψει ὡς ἐν ὀρχήσει, ἀχοῆ ὡς ἐν μέλει, ἀφῆ ὡς οί τῶν άρτηριῶν σφυγμοί ὁ δὲ κατὰ μουσικήν ὑπό δυοῖν, ὄψεώς τε καὶ ἀκοῆς» 'Ο δὲ Λογγίνος εν προλεγ. σελ. 139 λέγει περὶ τούτου τάδε «"Όταν μὲν γαρ τοὺς χαλκέας ἴδωμεν τὰς σφύρας καταφέροντας, ἄμα τινὰ καὶ ρυθμόν ἀκούομεν καὶ ἔππων δὲ πορεία ρυθμός ἐνομίσθη καὶ κίνησις δακτύλων καὶ μελῶν σχήματα καὶ χορδῶν κινήματα καὶ όρνίθων τὰ πτερυγίσματα». Συμφώνως δὲ πρὸς τὴν τοῦ ᾿Αριστοξένου θεωρίαν περὶ ρυθμών λέγει καὶ δ Κικέρων (de orat. 3 § 186) «in cadentibus guttis, quod intervallis distinguuntur, notare possumus, in amni praecipitante non possumus». Πρ6λ. Οὐεστφάλ. Rhythmik 3 σελ. 47.

έχει ο τεχνικός, δήλον ότι ο έν ταϊς μουσικαϊς τέχναις έμφανιζόμενος ρυθμός, όστις έπὶ τῆς ποιήσεως ἀποτυπούμενος λαμβάνει καὶ ἔδιον δνομα μέτρον καλούμενος (1). Ὁ τοιούτος ρυθμός ἐπιδέχεται καὶ ἐπιστημονικήν πραγματείαν καὶ ἡ ἐπιστήμη, ήτις καθ' όλου πραγματεύεται περὶ αὐτοῦ, καλείται ρυθμική, ἡ δὲ ἰδία περὶ τῶν ἐν τῆ ποιητικῆ χρησίμων ρυθμῶν ήτοι τῶν μέτρων πραγματευομένη ἐπιστήμη καλείται μετρική.

64. 'Ο ρυθμός (πανταχοῦ δ' ἐφεξῆς ρυθμόν λέγοντες ἐννοοῦμεν τὸν τεχνικὸν ρυθμόν) εἶνε οὐσιῶδες καὶ ἀπαραίτητον στοιχεῖον παντός μουσικοῦ ποιήματος. Καὶ ὑπάρχουσι μὲν ἐν τῆ νεωτέρα μουσικῆ τέχνη μέλη ἄρρυθμα, ἤτοι μέλη συγκείμενα ἐκ ψιλῆς λέξεως καὶ ψιλοῦ μέλους ἄνευ ρυθμοῦ, ὧν ἔνια οὐδαμῶς ὑπολείπονται τῶν ἐρρύθμων ἀσμάτων, ὡσαύτως ὑπάρχουσι καὶ νεώτερα ποιήματα ἐπικά τε καὶ δραματικὰ ἄνευ ρυθμοῦ ἤτοι ἄμετρα καὶ ταῦτα ἄλλως πολλοῦ λόγου ἄξια· ἀλλ' ὅμως οὐδαμῶς δύναταὶ τις νὰ ἀρνηθῆ ὅτι ἡ ἀθέτησις τοῦ ἄξια· ἀλλ' ὅμως οὐδαμῶς δύναταὶ τις νὰ ἀρνηθῆ ὅτι ἡ ἀθέτησις τοῦ

(1) Ὁ ὅρος οὕτος εἶνε πολυσήμαντος παρὰ τοῖς παλαιοῖς, πάσας δέ που τὰς χρήσεις του μέτρου συγκεφαλαιώσας Γεώργιος ο Χοιροβοσκός εν τῆ εξηγήσει εἰς τὸ τοῦ Ἡραιστίωνος ἐγχειρίδιον (aneed. varia Gr. τοῦ G. Studemund σελ. 34. Πρόλ. Westphal script. metr. Gr. σελ. 85) λέγει ώδε· «Λέγεται δὲ τὸ μέτρον πολλαχως. "Εστι γάρ μέτρον το μετροῦν καὶ (τὸ) μετρούμενον, καθάπερ καὶ μέδιμνος καὶ χοτνις και πήχυς. Λέγεται μέτρον και ή συμμετρία, ώς δηλοί το λεγόμενον 'πᾶν μέτρον ἄριστον '. Λέγεται δὲ μέτρον καὶ ὁ ποὺς ὁ άπλοῦς, ὅθεν καὶ τὸν στίχον εξάμετρον φαμέν, οίονεὶ ἐξ πόδας ἔχοντα. Λέγεται μέτρον καὶ ἡ διποδία, ὅθεν καὶ τοὺς ἰάμδους τριμέτρους εἰωθαμεν καλεῖν κατὰ διποδίαν αὐτοὺς ἀριθμοῦντες. Λέγεται μέτρον καὶ τὸ σύστημα των ποδών, οίον στίχος ζαμόος (ἰαμδικός Westph.), ὅθεν λέγομεν τήνδε την ραψωδίαν πεντακόσια τυχόν έχειν μέτρα, οίονεὶ στίχους πεντακοσίους. Λέγεται πάλιν μέτρον χαθολιχώς πάσα έμμετρος φράσις πρός ἀντιδιαστολήν τῆς πεζῆς λέξεως, οίονεὶ τὸ ποίημα. Λέγεται καὶ εἰδικῶς ἕκαστον μέτρον, τὸ δακτυλικόν ἢ ἰωνικόν ἤ τι των τοιούτων. Λέγεται μέτρον καὶ ὁ χρόνος. ὅθεν δάκτυλος τετράμετρός ἐστιν, οἰονεὶ τετράχρονος, και δ ήρωικός στίχος λέγεται κδ΄ έχειν μέτρα, οίονει χρόνους, ώς δηλοί ό 'Ορφεὺς ἢ ἡ Πυθία λέγουσα περὶ τοῦ ἔπους οῦτως

ὕρθιον εξαμερὲς τετόρων καὶ εἴκοσι μέτρων».

'Ημεῖς ἐνταῦθα ὡρίσαμεν τὸ μέτρον ιὅσπερ καὶ τὴν μετρικὴν κατὰ τὴν καθολικωτάτην κρῆσιν καὶ οὐχὶ καθ ἢν συνήθως οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ ἐν ταῖς πραγματείαις αὐτῶν μεταχειρίζονται τοὺς ὅρους μέτρον καὶ μετρικήν, μέτρα μὲν κυρίω, καλοῦντες τὰ ῥυθμικὰ τῆς ποιήσεως μεγέθη τὰ κατέχοντα ἔνα στίχον, μετρικὴν δὲ τὴν περὶ ταῦτα πραγμαματείαν, ὅθεν οἱ παλαιοὶ τεχνικοὶ ὅροι μέτρον, μετροποιία, μετρικὴ ἱσοδυναμοῦσι τοῖς τῶν νεωτέρων ὅροις στίχος, στιχουργία, στιχουργική. Ἐνταῦθα ὅμως ῆρμοζε μᾶλλον νὰ μεταχειρισθώμεν τὸν ὅρον μέτρον ἐπὶ τῆς καθολικωτέρας χρήσεως ἄλλως τε καὶ τῆς σαφηνείας χάριν, κατωτέρω δὲ ἐν τῷ οἰκείφ τόπφ θὰ εἴπωμεν ἀκριδέστερον περὶ τῆς εἰδικωτέρας χρήσεως αὐτοῦ.

ρυθμοῦ ἀποδαίνει ἐπιδλαδὴς εἰς τὰ μουσικὰ καὶ ποιητικὰ καλλιτεχνήματα, ὅπως καὶ ἡ ἀθέτησις τῆς συμμετρίας εἰς τὰ πλαστικά. Οἱ παλαιοὶ τοὐλάχιστον Ἦληνες, τὸ καλλιτεχνικώτατον τοῦτο πάντων τῶν ἐθνῶν,οὐδέποτε ἐπὶ τῶν μουσικῶν ποιημάτων ἡθέτουν τὸν ρυθμόν, ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν πλαστικῶν καλλιτεχνημάτων οὐδέποτε παρέδαινον τοὺς κανόνας τῆς συμμετρίας (1). Παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ὁ ρυθμὸς εἶχε τηλικαύτην δύναμιν, ὥστε ἐθεωρεῖτο ὡς αὐτὸ τὸ ἐνεργητικὸν καὶ ζωοποιητικὸν ἄρρεν στοιχεῖον, ἐν ῷ τὸ μέλος ἐθεωρεῖτο ὡς θῆλυ, ὡς ὅλη δηλαδὴ παθητικὴ παρὰ τοῦ ρυθμοῦ δεχομένη τὴν ζωήν (2).

65. Τὸ ἐκμαγεῖον τῶν μουσικῶν τεχνῶν ὁ ᾿Αριστόξενος, πρῶτος ὡς ραίνεται αὐτός, ἐκάλεσε ρυθμιζόμενον κατ᾽ ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ὑυθμόν. Διότι ὅπως ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ ᾿Αριστοτέλης ἐπὶ τῶν σωμάτων διέκρινε δύο τινὰς φύσεις, τὸ εἶδος ἢ τὸ σχῆμα καὶ τὴν ὕλην, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῶν μουσικῶν καλλιτεχνημάτων διέκρινε δύο φύσεις, τὴν τοῦ ρυθμοῦ καὶ τὴν τοῦ ρυθμιζομένου. Ἦτο δὲ τὸ ρυθμιζόμενον τριπλοῦν συμφώνως πρὸς τὴν τριπλῆν φύσιν τῶν μουσικῶν τεχνῶν, ἐν μὲν τῆ μουσικῆ οἱ φθόγγοι, ἐν δὲ τῆ ποιητικῆ αἱ συλλασαὶ τῆς λέξεως, ἐν δὲ τῆ ὀρχηστικῆ τὰ διάφορα σημεῖα καὶ σχήματα τῆς σωματικῆς κινήσεως (3). Ἐξετάζων δὲ ὁ ᾿Αριστόξενος τὰς δύο

(1) Τοῦ χανόνος τούτου εύρίσχονται σπανιώταται ἐξαιρέσεις ἐν τῆ παλαιᾳ μουσιχῆ τέχνη καὶ αὖται παντάπασιν ἀσήμαντοι, ἐν μὲν τῆ ποιήσει οἱ καταλογάδην γεγραμμένοι ἀνθρεῖοι καὶ γυναικεῖοι μῖμοι τοῦ Σώφρωνος, οἱτινες ἐμιμοῦντο τὰ ταπεινότερα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἐν δὲ τῆ μουσιχῆ τῆ μὲν ὀργανιχῆ τὰ διαγράμματα καὶ αἱ ἄτακτοι μελφδίαι, ἐν δὲ τῆ ψδιχῆ τὰ κεχυμένα ἄσματα, ὡς διδάσκει ἡμᾶς ὁ ᾿Αριστείδης Κοιντιλιανός ἐν σελ. 32 Μεὶδ. ώδε λέγων « Ῥυθμίζεται δ' ἐν μουσιχῆ κίνησις σώματος, μελφδία, λέξις. Τούτων δ' ἔκαστον καὶ καθ' αὐτό θεωρεῖται καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν, ἰδία τε μεθ' ἐκατέρου καὶ ἀμφοῖν ἄμα. Μέλος μὲν γὰρ νοεῖται καθ' αὐτό μὲν ⟨ἐν⟩ τοῖς διαγράμμασι καὶ ταῖς ἀτάκτοις μελφδίαις, μετὰ δὲ ρυθμοῦ μόνου ὡς ἐπὶ τῶν κρουμάτων καὶ καίλων, μετὰ δὲ λέξεως μότης ἐπὶ τῶν καλουμένων κεχυμένων ἀσμάτων».

(2) Πρόλ. 'Αριστείδ. Κοιντιλ. περὶ μουσ. βιόλ. α΄ σελ. 43 Meib. «Τινὲς δὲ τῶν παλαιῶν τὸν μὲν ρυθμόν ἄρρεν ἀπεκάλουν, τὸ δὲ μέλος θῆλυ τὸ μὲν γὰρ μέλος ἀνενεργητόν τέ ἐστι καὶ ἀσχημάτιστον, ὕλης ἐπέχον λόγον διὰ τὴν πρὸς τοὐναντίον ἐπίτηδειότητα ὁ δὲ ρυθμός πλάττει τε αὐτὸ καὶ κινεῖ τεταγμένως, ποιοῦντος λόγον ἐπέχων πρὸς τὸ ποιούμενον».

(3) Πρόλ. 'Αριστόξ. βυθμ. στοιχ. σελ. 278 Mor. «Διαιρεῖται δὲ ὁ χρόνος ὑπὸ τῶν ρυθμιζομένων τοῖς ἐχάστου αὐτῶν μέρεσιν. "Ἐστι δὲ τὰ ρυθμιζόμενα τρία, λέξις, μέλος, χίνησις σωματιχή. "Ωστε διαιρήσει τὸν χρόνον ἡ μὲν λέξις τοῖς αδτῆς μέρεσιν, ' οἶον γράμμασι καὶ συλλαδαῖς καὶ ρήμασι καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις τὸ δὲ μέλος τοῖς ἑαυτοῦ φθόγγοις τε καὶ διαστήμασι καὶ συστήμασιν· ἡ δὲ χίνησις σημείοις τε καὶ σχήμασι καὶ εἴ τι τοιοῦτόν ἐστι χινήσεως μέρος».

γαύτας φύσεις, την τοῦ ρυθμοῦ λέγω καὶ την τοῦ ρυθμιζομένου, εὕρισκεν αὐτὰς παραπλησίως ἐχούσας πρὸς ἀλλήλας, ὅπως ἔχει τὸ εἶδος ήτοι τὸ σχήμα πρὸς τὴν ὕλην ήτοι τὸ σχηματιζόμενον. Διότι καθώς, λέγει, σωμά τι ήτοι η ύλη λαμβάνει πλείονα είδη σχημάτων, έὰν τὰ μέρη αὐτοῦ ἤτοι πάντα ἤ τινα αὐτῶν κατὰ διάφορον τρόπον διατεθωσιν, ούτω και των ρυθμιζομένων έκαστον τουτέστι το αύτο σύστημα γλωσσικών ή έμμελών φθόγγων χρησιμεῦον ώς ρυθμιζόμενον δύναται νὰ λάβη πλείονα ρυθμικά σχήματα, συμβαίνει δὲ τοῦτο οὐχὶ δυνάμει της ίδιας του ρυθμιζομένου φύσεως, άλλα δυνάμει του πλάτ. τοντος ήτοι σχηματίζοντος ρυθμοῦ (1). Ἡ θεωρία αὖτη τοῦ ᾿Αριστοξένου είνε ορθοτάτη. Διότι φανερον ὅτι ἐν ταῖς μουσικαῖς τέχναις ὁ ρυθμός οὐδαμῶς ὑπάρχει συμπεφυκώς τοῖς φθόγγοις, ταῖς λέξεσι καὶ ταϊς σωματικαϊς κινήσεσι, τῷ ἐκμαγείῳ τούτῳ τῶν τριῶν μουσικῶν τεχνών, αλλ' οι νόμοι της διαιρέσεως και τάξεως έμφυτοι όντες τῷ άνθρώπω (διότι έν τοϊς ύπο την αϊσθησιν πίπτουσιν οὐδὲν ύπάρχει παράδειγμα αὐτῶν) εἶνε παντάπασιν ἀνεζάρτητοι τοῦ ἐκμαγείου τῶν μουσικών τεχνών ήτοι τοῦ ρυθμιζομένου, ἐπεισάγονται δὲ ἔξωθεν εἰς αὐτὸ ὑπὸ τοῦ τεχνίτου, ὅστις κατ' ἐλευθέραν βούλησιν ἐκμάσσει τοὺς συμφύτους έαυτῷ ρυθμικοὺς νόμους καὶ οὕτως ἀποδεικνύει τὴν ἄτακτον καὶ ἀκανόνιστον ὕλην ἀληθὲς καλλιτέχνημα. Έκ τούτου δὲ ὁ πεχνίτης λέγεται δυθμοποιός και ή τεχνική ενέργεια, δι' ής ό δυθμοποιὸς προσάπτει τῷ ἡυθμιζομένω τὸν ἡυθμόν, λέγεται ἡυθμοποιία.

66. Προχωρών ο 'Αριστόξενος εἰς τὰς ὁμοιότητας καὶ ἀναλογίας ἀποδεικνύει ὅτι ρυθμὸς καὶ ρυθμιζόμενον δὲν εἶνε τὸ αἰτό. Καθώς, λέγει, ἡ ὕλη, ἥτις πέφυκε νὰ σχηματίζηται, οὐδέποτε εἶνε ἡ αὐτὴ καὶ τὸ σχῆμα, ἀλλὰ τὸ σχῆμα εἶνε ἀφωρισμένη τις διάθεσις τῶν τῆς ὕλης μερῶν, οὕτω καὶ ὁ ρυθμὸς οὐδέποτε εἶνε τὸ αὐτὸ καὶ τὸ ρυθμιζόμενον, ἀλλά τι, ὅπερ διατίθησι κατά τινα τρόπον ἤτοι διατάττει

⁽¹⁾ Πρόλ. Αριστόξ. ρύθμ. στοιχ. σελ. 268 κέ. Μοτ. «Νοητέον δὲ δύο τινὰς φύσεις ταύτας, τήν τε τοῦ ρύθμοῦ καὶ τὴν τοῦ ρύθμιζομένου, παραπλησίως ἐχούσας πρὸς ἀλλήλας ὥσπερ ἔχει τὸ σχῆμα καὶ τὸ σχηματιζόμενον πρὸς αὐτά. "Ωσπερ γὰρ τὸ σῶμα πλείους ἰδέας λαμδάνει σχημάτων, ἐὰν αὐτοῦ τὰ μέρη τεθῆ διαφερόντως, ἤτοι πάντα ἤ τινα αὐτῶν, οῦτω καὶ τῶν ρυθμιζομένων ἔκαστον πλείους λαμδάνει μορράς, οὐ κατὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ ρυθμοῦ. 'Η γὰρ αὐτὴ λέξις εἰς χρόνους τεθεῖσα διαφέροντας ἀλλήλων λαμδάνει τινὰς διαφορὰς τοιαύτας, αἴ εἰσιν ἴσαι αὐταῖς <ταῖς > τῆς τοῦ ρυθμοῦ φύσεως διαφοραῖς. 'Ο αὐτὸς δὲ λόγος καὶ ἐπὶ τοῦ μέλους καὶ εἴ τι ἄλλο πέφυκε ρυθμίζεσθαι τῷ τοιούτῳ ρυθμῷ, ὅς ἐστιν ἐκ χρόνων συνεστηκώς».

το ρυθμιζόμενον και δίδωσιν αὐτῷ τοιόνδε ή τοιόνδε σχήμα (1). Εἶτα δὲ ώσαύτως ἐξ ἀναλογίας ἀποδεικνύει ὁ ᾿Αριστόξενος ὅτι ὁ ὁυθμὸς οὐδεμίαν έγει ὕπαρξιν άνευ τοῦ ὁυθμιζομένου. Διότι καθώς, λέγει, τὸ σχημα άδυνατεί νὰ γίνη, ἐάν μὴ ὑπάρχη ἡ ὕλη, ήτις θὰ δεχθή αὐτό, οὕτω καὶ ὁ ῥυθμὸς δὲν δύναται νὰ γίνη, ἐὰν μὴ ὑπάρξη τὸ ρυθμισθησόμενον ήτοι ή ύλη, ήτις θὰ δεχθή αὐτὸν καὶ θὰ διαιρή τὸν γρόνον εἰς μέρη. Διότι ὁ ἀφηρημένος γρόνος δὲν δύναται νὰ διαιρή αὐτὸς ἐαυτόν, μᾶλλον δὲ πρέπει νὰ ὑπάρξη τι αἰσθητόν, δι' οὐ δύναται νὰ διαιρεθή ο χρόνος, ἄνευ δὲ τῆς διαιρέσεως τοῦ χρόνου εἰς μέρη γνώριμα ήτοι αίσθητα δέν δύναται να γίνη ήτοι να έκδηλωθή ό ρυθμός. 'Ανάγκη λοιπόν τὸ ρυθμιζόμενον νὰ εἶνε μεριστόν τουτέστι συγκείμενον έκ μερῶν γνωρίμων, δι' ὧν δύναται νὰ τέμνη τὸν γρόνον. Τοιούτο δὲ εἶνε τῷ ὄντι τὸ ἡυθμιζόμενον ἐν ταῖς μουσικαῖς τέγναις (2). 'Ως συμπέρασμα δὲ τῶν εἰρημένων ἐπιφέρει ὁ 'Αριστόζενος ότι τὰ διάφορα ταῦτα μέρη, δι' ὧν τὸ ρυθμιζόμενον καθὸ μεριστὸν διαιρεί τὸν χρόνον, ἢ ἀπλούστερον τὰ διάφορα ταῦτα αἰσθητὰ γρονικά μόρια (χρόνοι) δεν δύνανται όπωσδήποτε τασσόμενα να άποτελέσωσι ρυθμόν, άλλα τότε μόνον γίνεται ο ρυθμός, όταν ή διαίρεσις του γρόνου είς μέρη γίνηται κατά τινα ἀφωρισμένην τάζιν, ἣν διδάσκει ή περί τους ρυθμούς έπιστήμη, διότι πᾶσα τάξις των γρόνων τοῦ ρυθμιζομένου δὲν εἶνε ἔρρυθμος, ἀλλά τινες καὶ μάλιστα αἰ πλείο-

- (1) `Αριστόξ, ρύθμ. στοιχ. σελ. 270 Μοτ. « Ἐπάγειν δὲ δεῖ τὴν αἴσθησιν ἐνθένδε περὶ τῆς εἰρημένης ὁμοιότητος, πειρωμένους συνορᾶν καὶ περὶ ἐκατέρου τῶν εἰρημένων, οἶον τοῦ τε ρύθμοῦ καὶ τοῦ ρυθμιζομένου. Τῶν τε γὰρ πεφυκότων σχηματίζεσθαι σωμάτων οὐδενὶ οὐδέν ἐστι τῶν σχημάτων τὸ αὐτό, ἀλλὰ διάθεσίς τίς ἐστι τῶν τοῦ σώματος μερῶν τὸ σχῆμα, γινόμενον ἐκ τοῦ σχεῖν πως ἔκαστον αὐτῶν, ὅθεν δὴ καὶ σχῆμα ἐκλήθη. ὅ τε ρυθμὸς ὡσαύτως οὐδενὶ τῶν ρυθμιζομένων ἐστὶ τὸ αὐτό, ἀλλὰ τῶν διατιθέντων πως τὸ ρυθμιζόμενον καὶ ποιούντων κατὰ τοὺς χρόνους τοιόνδε ἢ τοιόνδε».
- (2) 'Αριστόξ, ρυθμ. στοιχ. σελ. 272 Μ. «Προσέοιχε δὲ ἀλλήλοις τὰ εἰρημένα καὶ τῷ μὴ γίνεσθαι καθ' αὐτά. Τό τε γὰρ σχῆμα, μὴ ὑπάρχοντος τοῦ δεξομένου αὐτό, δῆλον ὡς άδυνατεῖ γενέσθαι' ὅ τε ρυθμός ὡσαύτως χωρὶς τοῦ ρυθμισθησομένου καὶ τέμνοντος τὸν χρόνον οὐ δύναται γίνεσθαι, ἐπειδὴ ὁ μὲν χρόνος αὐτός αὐτόν οὐ τέμνει, καθάπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴπομεν, ἑτέρου δέ τινος δεῖ τοῦ διαιρήσοντος αὐτόν. Αναγκαῖον οῦν ἄν εἴη μεριστὸν εἶναι το ρυθμιζόμενον γνωρίμοις μέρεσιν, οῖς διαιρήσει τὸν χρόνον». Ἐπὶ τοῦ ρυθμιζομένου ὁ 'Αριστόξενος διακρίνει μέρη γνώριμα ἤτοι χρόνους γνωρίμους, ὧν ἀντιλαμδάνεται ἡ αἴσθησις τῶν ἀκροωμένων ἢ θεωμένων, καὶ χρόνους ἀγνώστους. Τίνες δὲ εἶνε οἱ χρόνοι οὖτοι δηλοῖ δι' ὧν λέγει ἐν τῷ παρὰ Ψελλῷ σωζομένῳ ἀποσπάσματι, ὅπερ ἔμπροσθεν παρεθέμεθα ἐν τέλει τῆς § 48 καὶ οὖτινος ἡ ἀρχἡ «τῶν δὲ ρυθμιζομένων ἔκαστον κτλ.».

νες δύνανται να είνε καὶ ἄρρυθμοι (1). Κατὰ ταῦτα λοιπόν ὁ 'Αριστόξενος ωριζε τὸν ρυθμὸν ως σύστημά τι ἐκ γνωρίμων χρόνων κατά τινα τάξιν συγκείμενον (2).

- 67. Ἡ τάξις τῶν χρόνων πρὸς ἀποτέλεσιν τοῦ ρυθμοῦ εἶνε ἀναγκαία, διότι ἀτάκτως οὖτοι συμπλεκόμενοι διὰ τὴν ἀνομοιότητα τῆς κινήσεως καθιστᾶσιν ἀκατάληπτον τὴν πλοκὴν τοῦ μέλους καὶ ἄγουσιν εἰς πλάνην τὴν διάνοιαν (3). Πῶς ὅμως κατορθοῖ ὁ ρυθμοποιὸς νὰ
- (1) 'Αριστόξ, ρυθμ. στοιχ. 273 κέ. « 'Ακόλουθον δέ ἐστι τοῖς εἰρημένοις καὶ αὐτῷ τῷ φαινομένῳ τὸ λέγειν τὸν ῥυθμὸν γίνεσθαι, ὅταν ἡ τῶν χρόνων διαίρεσις τάξιν τινὰ λάδη ἀφωρισμένην οὐ γὰρ πᾶσα χρόνων τάξις ἔνρυθμος. Πιθανόν μὲν οὖν καὶ χωρὶς λόγου το μή πάσαν χρόνων τάξιν ἔνρυθμον είναι δεί δὲ καὶ διὰ τῶν ὁμοιοτήτων ἐπάγειν την διάνοιαν καὶ πειρασθαι κατανοείν εξ εκείνων, εως αν παραγένηται ή εξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος πίστις. "Εστι δὲ ἡμῖν γνώριμα τὰ περὶ τὴν τῶν γραμμάτων σύνθεσιν χαὶ τὰ περὶ τὴν τῶν διαστημάτων, ὅτι οὕτ΄ ἐν τῷ διαλέγεσθαι πάντα τρόπον τινὰ τὰ γράμματα συντίθεμεν, οὔτ' ἐν τῷ μελωδεῖν τὰ διαστήματα, ἀλλ' ὀλίγοι μέν τινές εἰσιν οί τρόποι, καθ' οὺς συντίθεται τὰ εἰρημένα πρὸς ἄλληλα, πολλοὶ δὲ καθ' οὺς οὔτε ἡ φωνη δύναται συντίθεσθαι φθεγγομένη, οὔτε ή αἴσθησις προσδέχεται, άλλ' ἀποδοχιμάζει. Διὰ ταύτην γὰρ τὴν αἰτίαν τὸ μὲν ἡρμοσμένον εἰς πολὺ ἐλάττους ἰδέας τίθεται, τό δὲ ἀνάρμοστον εἰς πολὺ πλείους. Οὕτω δὲ καὶ τὰ περὶ τοὺς χρόνους ἔχοντα φανήσεται πολλαί μεν γάρ αὐτῶν συμμετρίαι τε καὶ τάξεις ἀλλότριαι φαίνονται τῆς αἰσθήσεως οὖσαι, ὀλίγαι δέ τινες οἰχεῖαί τε χαὶ δυναταὶ ταχθηναι εἰς τὴν τοῦ ῥυθμοῦ φύσιν. Το ρυθμιζόμενον έστι μέν χοινόν πως άρρυθμίας τε χαὶ ρυθμοῦ. άμφότερα γὰρ πέφυχεν επιδέχεσθαι το ρυθμιζόμενον τὰ συστήματα, τό τε εὔρυθμον καὶ τὸ ἄρρυθμον. Καλῶς δ' είπειν (χαὶ ώς εἰπειν;) τοιούτον νοητέον το ρυθμιζόμενον, οἶον δύνασθαι μετατίθεσθαι εἰς χρόνων μεγέθη παντοδαπά καὶ εἰς ξυνθέσεις παντοδαπάς».
- (2) Πρόλ. 'Αριστείδ. Κοιντιλ. περὶ μουσ. σελ. 31 Μeib. Τὸν παρὰ τῷ 'Αριστείδη ὁρισμὸν τοῦτον τοῦ 'Αριστοξένου ὁ Μαρχιανὸς Καπέλλας μεταφράζει ὧδε^{*} « Rhythmus igitur est compositio quaedam ex sensibilibus collata temporibus ad aliquem habitum ordinemque connexa». "Αλλους τῶν ἀρχαίων ὁρισμοὺς τοῦ ἑυθμοῦ βλέπε παρὰ Βαχείω σελ. 22 χέ. Μεib. «'Ρυθμὸς δὲ τί ἐστι; χρόνου καταμέτρησις, κινήσεως γινομένης ποιᾶς τινος. Κατὰ δὲ Φαΐδρον ἑυθμός ἐστι συλλαδῶν κειμένων πως πρὸς ἀλλήλας ἔμμετρος θέσις. Κατὰ δὲ 'Αριστόξενον χρόνος διηρημένος ἐφ' ἐκάστω τῶν ρυθμίζεσθαι δυναμένων. Κατὰ δὲ Νικόμαχον χρόνων εὔτακτος σύνθεσις. Κατὰ δὲ Λεόφαντον χρόνων σύνθεσις κατὰ ἀναλογίαν τε καὶ συμμετρίαν πρὸς ἑαυτοὺς θεωρουμένων. Κατὰ δὲ Δίδυμον φωνῆς ποιᾶς τινος σχηματισμός. Ἡ μὲν οῦν φωνὴ ποιᾶς σχηματισθεῖσα ρυθμὸν ἀποτελεῖ. Καὶ γίνεται δὲ οῦτος ἢ περὶ λέξεις ἢ περὶ μέλος ἢ περὶ σωματικὴν κίνησιν». Προσέτι ὥριζεν ὁ 'Αριστόξενος τὸν ρυθμὸν ὡς χρόνων τὰξιν, πληρέστατος ὅμως πάντων ἦτο ὁ παρὰ τῷ 'Αριστείδη Κοιντιλιανῷ, ὅστις ἄνευ ἀμφιδολίας ἀνήκει εἰς τὸν 'Αριστόξενον. Πρόλ. Westphal Rhythm.3 σελ. 31 κέ.
- (3) Πρόλ. Άριστ. Κοιντίλ. περί μουσ. σελ. 31 Μ. «Καθόλου γὰρ τῶν φθόγγων διὰ τὴν ἀνομοιότητα τῆς κινήσεως ἀνέμφατον τὴν τοῦ μέλους ποιουμένων πλοκὴν καὶ εἰς πλάνην ἀγόντων τὴν διάνοιαν, τὰ τοῦ ρυθμοῦ μέρη (ἡ ἄρσις καὶ ἡ θέσις) τὴν δύ-

προσποιήση τοῖς μέρεσι τοῦ ρυθμιζομένου ἤτοι τοῖς χρόνοις τὴν κανονικήν τάξιν, έξ ής γίνεται ο ρυθμός; Δι' ούδενος άλλου ή διὰ τής διαιρέσεως αὐτῶν εἰς συστήματά τινα γνώριμα τῆ αἰσθήσει, τουτέστιν εὐπερίληπτον τῆ αἰσθήσει τὸ μέγεθος ἔχοντα. Οὕτω δὲ καὶ ἡ άτακτος άκολουθία τῶν χρόνων τάσσεται καὶ ἡ αἴσθησις εὐκόλως άντιλαμβανομένη έκάστου έφεξης των συστημάτων τούτων ώς γνωρίμων τη αἰσθήσει, ἀντιλαμβάνεται ἔπειτα καὶ τοῦ ὅλου, ὅπως παραδείγματος χάριν καὶ σωρός τις νομισμάτων τάσσεται, ὅταν διαιρεθή είς ελάσσονα μέρη εὐπερίληπτα τῆ αἰσθήσει, οἰον ἀνὰ τέσσαρα ἢ πέντε νομίσματα, ή δε αἴσθησις ἀντιλαμβανομένη ἐφεξῆς τῶν έλασσόνων τούτων μερών καθ' έαυτά, άντιλαμβάνεται εὐκόλως καὶ τοῦ όλου. Τοιαύτα δὲ γνώριμα τῆ αἰσθήσει συστήματα, ἐξ ὧν ὡς στοιχείων σύγκειται πᾶς ρυθμός ήτοι πᾶσα ρυθμική σύνθεσις, εἶνε κατὰ πρώτον λόγον ήτοι έλάχιστα οί ύπο των παλαιών πόθες καλούμενοι. Είνε δε ι πούς της παλαιας ρυθμικής ο αύτος τῷ ὑπὸ μὲν τῶν Γάλλων mesure τουτέστι μέτρφ, ὑπὸ δὲ τῶν Ἰταλῶν battuta, ὑπὸ δὲ των Γερμανών Takt καλουμένφ. Ούτω διακρίνει ο 'Αριστόζενος πανταχου τὸν πόδα του ρυθμου, τὸν μὲν ρυθμὸν ὡς τὸ ὅλον, τὸν δὲ πόδα ώς μέρος αὐτοῦ. Μεταγενέστεροι ὅμως ἡυθμικοὶ διαφέροντες τοῦ ᾿Αριστοξένου μεταχειρίζονται παντάπασι συνωνύμως τον πόδα καὶ ρυθμόν, οξον Διονύσιος ό Άλικαρνασσεύς περί συνθ. όνομ. κεφ. 17 λέγων «τὸ δ' αὐτὸ καλῶ πόδα καὶ ῥυθμόν». Κατὰ τὸν 'Αριστόξενον λοιπὸν θὰ διακρίνωμεν ἐφεξῆς καὶ ἡμεῖς τὸν ρυθμόν ὡς ὅλον ἀπὸ τοῦ ποδός ώς μέρους.

68. Εἴπομεν ἤδη ὅτι τὸν ὅλον ῥυθμὸν καταλαμβάνομεν διαιροῦντες αὐτὸν εἰς ἐλάσσονα συστήματα, τοὺς πόδας, οἱ δὲ πόδες ὡς μέρος τοῦ ῥυθμοῦ πρέπει νὰ εἶνε γνώριμοι τῷ αἰσθήσει, ἵνα δι' αὐτῶν ὕστερον καταλάβωμεν τὸν ὅλον ῥυθμόν. Πῶς λοιπὸν οἱ πόδες γίνονται γνώριμοι τῷ αἰσθήσει; πῶς δηλαδὴ διακρίνονται τὰ μέρη ταῦτα τοῦ ῥυθμοῦ καὶ ἡ αἴσθησις ἀντιλαμβάνεται αὐτῶν; διότι διὰ τοῦ αἰσθητηρίου τῆς ὁράσεως δῆλον ὅτι δὲν δύναταὶ τις νὰ ἀντιληφθῷ τῆς τοιαύτης διαιρέσεως ὡς ἐπὶ τοῦ εἰρημένου παραδείγματος τῶν νομισμάτων. Οἱ πόδες γίνονται γνώριμοι τῷ αἰσθήσει ὡς ἑξῆς. Ἐπειδὴ ἔκαστος ποὺς σύγκειται ἐκ πλειόνων χρόνων, φθόγγων δηλαδὴ ἢ συλναμιν τῆς μελωβίας ἐναργῆ καθίστησιν, παρὰ μέρος μέν, τεταγμένως δὲ κινοῦντα τὴν

privotav ».

λαβών, οι χρόνοι οὐτοι λαμβάνονται είς εν σώμα αὐτοτελές καὶ γνώριμον τῆ αἰσθήσει, ὅταν εἰς τῶν φθόγγων ἢ μία τῶν συλλαδῶν τούτων διακριθή έν τη έρμηνεία τοῦ μουσικοῦ ποιήματος ἀπό τῶν λοιπων διὰ τῆς σημασίας τουτέστι διὰ τῆς ἐρρωμενεστέρας ἤτοι δυνατωτέρας προφοράς (Λατινιστὶ ietus). Διότι ὁ δυνατώτερον προφερόμενος ούτος χρόνος έπικρατεῖ τῶν λοιπῶν, ὑποτάσσει αὐτοὺς τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει καὶ συνάπτει είς εν σῶμα, ὅπερ οὕτω διακρίνεται ἀπὸ των άλλων των τε προηγουμένων καὶ των έπομένων, καθ' ον τρόπον καὶ ὁ ὀξύτερος ἤτοι κυριώτερος τόνος μιᾶς τινος τῶν συλλαδῶν τῆς λέζεως συνάπτει διὰ τῆς έαυτοῦ δυνάμεως πάσας τὰς συλλαδὰς εἰς εν σωμα, δηλονότι την λέξιν, έκάστη δε λέξις διὰ τοῦ ίδίου κυριωτέρου τόνου διακρίνεται τῶν ἄλλων, προηγουμένων τε καὶ ἐπιφερομένου, ως ἴδιόν τι σῶμα. Ἐκ τῆς ἀναλογίας ταύτης οἱ νεώτεροι μετρικοί και την έρρωμενεστέραν προφοράν ένός τινος των χρόνων τοῦ ποδός ωνόμασαν τόνον πρός διάκρισιν τοῦ λογικοῦ ρυθμικόν καλέσαντες αὐτόν (1). Κυρίως ὅμως ὁ ρυθμικός λεγόμενος τόνος εἶνε μόνον άνάλογόν τι πρὸς τὸν λογικόν, διάφορον δέ. Διότι ἡ μὲν φύσις τῶν λογικών τόνων έγκειται εν τη όξυτέρα η βαρυτέρα προφορά τών συλλαδών τῆς λέξεως (τόνος ὀξύς, τόνος βαρύς, τόνος περισπώμενος), ώστε είνε μελφδικόν στοιχείον της γλώσσης, διά δὲ τοῦ ρυθμικοῦ τόνου χρόνος τις τοῦ ποδὸς διακρίνεται τῶν λοιπῶν οὐχὶ ὀξύτερον ἢ βαρύτερον προφερόμενος (διότι ή διαφορά αυτη της προφοράς εξήρτηται έκ τοῦ μέλους, οὐδαμῶς δὲ ἐκ τοῦ ρυθμοῦ),ἀλλ' ἐρρωμενέστερον τουτέστι μετὰ μείζονος παρὰ τοὺς ἄλλους δυνάμεως η ἐντάσεως (intentio). Ὁ ἡυθμικὸς δηλαδή τόνος ἐκδηλοῦται ὧς τι ἐλαφρὸν marcato,

ώς λέγεται ὑπὸ τῶν νῦν μουσικῶν.
69. Κατὰ τὰ εἰρημένα οἱ πόδες διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων καὶ γίνονται γνώριμοι τῷ αἰσθήσει διὰ τῆς σημασίας ἤτοι τῆς ἐρρωμενεστέρας προφορᾶς ἐνός τινος τῶν χρόνων ἐκάστου αὐτῶν. Ἡ φύσις ὅμως

^{(1) &}quot;Πδη ὅμως ὁ Κοιντιλιανὸς (instit. orat. I, 5, 28. πρόλ. Οὐιχτωρίνον σελ. 31, 17) ὁνομάζει ὀξεΐαν (aculam) τὴν συλλαδήν, ἐφ ἢν πίπτει ὁ ῥυθμιχὸς τόνος, καὶ ὁ Λὐσώνιος (id. IV, 47) καλεῖ διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως accentus τούς τε λογιχοὺς καὶ τοὺς ῥυθμιχοὺς τόνους. Ἐκ τούτου δὲ δύναταί τις ἴσως νὰ εἰκάση ὅτι κατὰ τοὺς καὶ τοὺς ἐκείνους οἱ ἀπαγγέλλοντες τὰ ἔμμετρα ποιήματα τὰς θέσεις τῶν ποδῶν προέχρονους ἐκείνους οἱ ἀπαγγέλλοντες τὰ ἔμμετρα ποιήματα τὰς θέσεις τῶν ποδῶν τοὶ λογικὸν ὀξὸν τόνον, ὅπως καὶ ἡμεῖς νῦν ἀποδιδόντες τὰς θέσεις τῶν ποδῶν ἐν τῆ ῥυθμιχῆ τῶν μέτρων ἀπαγγελία ταὐτίζομεν ἀμφότερα τὰ στοιχεῖα.

του ρυθμου άπαιτει ώστε πας πους να διαιρεθή τουλάχιστον είς δύο μέρη, ποιόν τινα λόγον έχοντα πρὸς ἄλληλα, διότι ἄνευ τῆς τοιαύτης διαιρέσεως του ποδός είς πλείονα μέρη δεν δύναται να γίνη πούς. Τοῦτο έννοει ὁ ᾿Αριστόζενος λέγων ἐν ρυθ. στοιχείοις σελίδι 290 Mor. « ότι μέν οὖν έξ ένὸς χρόνου ποὺς οὐκ ἀν εἴη, φανερόν, ἐπειδήπερ ε̈ν σημείον ου ποεί διαίρεσιν χρόνου. άνευ γάρ διαιρέσεως χρόνου πούς οὐ δοκεί γίνεσθαι». Πρόλ. καὶ Μιχαὴλ Ψελλόν & 4. « ὁ δὲ ρυθμός οὐ γίνεται έξ ένὸς χρόνου, ἀλλὰ προσδεῖται ἡ γένεσις αὐτοῦ τοῦ τε προτέρου και τοῦ ὑστέρου». Διαιρεῖται δὲ πούς τις εἰς δύο π. χ. μέρη, όταν παρά την έρρωμενεστέραν προφοράν ένος χρόνου τοῦ ποδός, ήτις, ώς προείπομεν, συνάπτει πλείονας χρόνους είς εν σῶμα, τὸν πόδα, σημανθή μετά τινος δυνάμεως ή έντάσεως, έλάσσονος δμως της πρώτης, καὶ ἔτερος τοῦ ποδὸς χρόνος. Λέγομεν δὲ ἐλάσσονος, διότι ἄν ἡ έντασις είνε ἴση τῆ πρώτη, τότε ὁ ποὺς διασπᾶται είς δύο πόδας αὐτοτελείς. Διὰ τῆς διπλῆς λοιπὸν ταύτης σημασίας διαιρείται ὁ ποὺς εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ δεύτερον δὲν εἶνε όμοταγὲς τῷ πρώτῳ, ἀλλ' ὑποτεταγμένον αὐτῷ. Διακρίνεται δὲ διὰ τῆς σημασίας ὡς ἐπὶ τοῦ πρώτου οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ δευτέρου μέρους, ὅταν περιέχη πλείονας φθόγγους η συλλαβάς, εἶς τῶν χρόνων τούτων ἐρρωμενέστερον τῶν ἄλλων προφερόμενος. Καὶ τὸ μὲν ἔτερον μέρος τοῦ ποδός, ἐφ' ὁ πίπτει ἡ κυριωτέρα σημασία ήτοι ό χυριώτερος ρυθμικός τόνος, καλεῖται ὑπὸ μὲν τοῦ ᾿Αριστοξένου κάτω γρόνος ἡ βάσις, ὑπὸ δὲ τῶν μεταγενεστέρων ρυθμικών (-ἀπὸ Διονυσίου τοῦ Αλικαρνασσέως καὶ ἐφεξῆς) θέσις καὶ Λατινιστί positio, ὑπὸ δὲ τῶν νεωτέρων μουσικῶν βαρὸ ἡ καλὸν μέρος τοῦ ποδός, οἰον Γερμανιστὶ μέν schwerer ή guter Takttheil, Γαλλιστί δε le temps bon, le temps fort, le frappé. Το δε έτερον μέρος τοῦ ποδός ὑπὸ μὲν τοῦ ᾿Αριστοξένου καὶ τοῦ Πλάτωνος (Πολιτ. 400 b) καλεϊται άνω χρόνος ἡ ἄρσις, ὑπὸ δὲ τῶν μεταγενεστέρων ρυθμικών ἄρσις καὶ λατινιστὶ elatio ή sublatio, ὑπὸ δὲ τῶν νεωτέρων μουσικών κούφον ή φαύλον μέρος τού ποδός, οίον Γερμανιστί μέν leichter η schlechter Takttheil, Γαλλιστί δὲ le temps faible, mauvais, le levé. Τὸ δὲ χοινὸν ἀμφοτέρων ὄνομα παρ' ᾿Αριστοξένω είνε γρόνος ποδικός ή γρόνος ποδός ή άπλῶς γρόνος παραλειπομένου τοῦ ἄνω καὶ κάτω, ὅπου δὲν γίνεται σύγχυσις πρὸς τοὺς ἄλλους χρόνους, τὰ μέρη δηλαδή τοῦ ρυθμιζομένου, προσέτι δὲ μέρος ποδικόν ή μέρος ποδός, σημεΐον ποδικόν ή σημεΐον ποδός ή και άπλως σημείον.

70. Οἱ τεχνικοὶ οὐτοι ὄροι ἀναφέρονται πάντες εἰς τὸν τρόπον, καθ' ον οι παλαιοί έρμηνεύοντες μουσικόν τι ποίημα έσημαίνοντο τὸν ρυθμόν. Διότι καθώς οι νῦν μουσικοί, οὕτω καὶ οι παλαιοὶ ἐν τῆ ἑρμηνεία η έξαγγελία μουσικοῦ τινος ποιήματος σημαινόμενοι τὸν ἡυθμὸν ἐμετεώριζον καὶ ἐτίθεσαν, τουτέστιν ἀνεβίβαζον καὶ κατεβίβαζον την χεϊρα, όθεν καὶ οἱ τεχνικοὶ όροι ἄνω χρόνοι ἐπὶ τῆς ἄρσεως, κάτω γρότος έπὶ τῆς θέσεως, ἢ ἐμετεώριζον τὸν πόδα (ἄρσις), καὶ ἔδαινον διὰ τοῦ ποδὸς (βάσις) ἢ ἐτίθεσαν αὐτὸν (θέσις). Οἱ ὅροι ἄνω καὶ κάτω δύνανται νὰ ἀναφέρωνται καὶ εἰς τὸν δεύτερον τρόπον τῆς σημασίας τὸν διὰ τοῦ ποδός. Πρβλ. Βακχεῖον περὶ μουσικῆς σελ. 24 Meib. «"Αρσιν ποίαν λέγομεν είναι; ὅταν μετέωρος ἢ ὁ πούς, ἡνίκα αν μέλλωμεν έμβαίνειν. Θέσιν δὲ ποίαν ; ὅταν κείμενος»· καὶ ᾿Αριστείδ. σελ. 31 Meib. « ἄρσις μὲν οὖν ἐστι φορὰ μέρους σώματος ἐπὶ τὸ ἄνω, θέσις δὲ ἐπὶ <τὸ> κάτω ταὐτοῦ μέρους». Διὰ τῶν σημείων τούτων, της άρσεως δηλον ότι και της θέσεως της χειρός, εδοήθει τῷ χορῷ άδοντι ο ήγεμών αύτου ώστε να φυλάττη τον ρυθμόν, όθεν καὶ ό ποδικός χρόνος ἐκλήθη ἀπλῶς σημεῖον (παρὰ Φαβίφ Κοϊντιλιανῷ instit. orat. 9, 4, 51 nota) καὶ ἡ πράξις αύτη τοῦ ἡγεμόνος σημασία ἢ σημαίτεσθαι τὸν βυθμὸν (᾿Αριστόξενος 36, 16, ᾿Αριστείδ. 58, 7), ή δὲ τήρησις τοῦ ρυθμοῦ ὑπὸ τοῦ ἄδοντος ἐκαλεῖτο ἀκολούθησις ('Αριστείδ. 58, 7) η σώζειν τὸν βυθμὸν ('Αριστοτέλης Προβλ. 19, 22), ό δὲ ρυθμὸς βαίνεται καὶ Λατινιστὶ scanditur (1). Οἱ τε-

(1) Περὶ τοῦ τὸν ρυθμόν σημαινομένου ἡγεμόνος τοῦ χοροῦ ὁ ᾿Αριστοτέλης Προδλ. 19, 22 λέγει τάδε: «Διὰ τί οἱ πολλοὶ μᾶλλον ἄδοντες τὸν ρυθμόν σιόζουσιν ἢ οἱ ὀλίγοι; ἢ ὅτι μᾶλλον εἰς ἔνα ἡγεμόνα βλέπουσι καὶ βαρύτερον ἄρχονται (γρ. βραδύτερον ὀρχοῦνται), ιῶστε ράον τοῦ αὐτοῦ τυγχάνουσιν: ἐν γὰρ τῷ τάχει ἀμαρτία πλείων». ὑς ἡγεμόνα τοῦ χοροῦ παρίστησιν ἑαυτόν ὁ 'Οράτιος ἐν Οd. 4, 6, 31 λέγων « virginum primae puerique ... Lesbium servate pedem meique pollicis ictum». Καὶ ὁ μονοιδός δὲ ἔσοιζε τὸν ρυθμόν σημαινόμενος αὐτὸν ὡς ὁ "Ολυμπος παρὰ Φιλο-

χνικοί ὅροι ἄρσις καὶ θέσις (βάσις) ἀναφέρονται ώσαύτως καὶ εἰς τὴν ύπο της όρχηστικής ἀπόδοσιν των ποδικών χρόνων διότι ἐπὶ μὲν τῆς άρσεως ο χορευτής έμετεώριζε τον πόδα, έπὶ δὲ τῆς θέσεως ένέβαινεν ήτοι ετίθει τὸν πόδα επὶ τὴν γῆν. Ἐκ ταύτης δὲ τῆς ὀρχηστικῆς κινήσεως έγεννήθη καὶ τὸ ἀργαῖον ὄνομα πούς (1).

στράτω Είκ. 12 και ὁ αὐλητής παρά Κικέρωνι (orat. 58, 198) « non sunt in ea (τη όητορική περιόδω) tamquam tibicini percussionum modi». Πρόλ. Σχολ. Αίσχ. κατὰ Τιμάρχ. σελ. 126 «οί αὐληταὶ... ὅταν αὐλῶσι, κατακρούουσιν ἄμα τῷ ποδί... τον ξυθμόν τον αὐτόν συναποδιδόντες ». Λουχιανός περὶ ὀρχήσεως 10 « καὶ αὐλητής μὲν ἐν τῷ μέσῳ χάθηται ἐπαυλῶν καὶ κτυπῶν τῷ ποδί». Quinctil. instit. 1, 12, 3. «citharoedi... ne pes quidem otiosus certam legem servat». "Οτι δέ καὶ οἱ διδάσκοντες τὴν μουσικὴν μετεχειρίζοντο τὸν αὐτὸν τῆς σημασίας τρόπον, μαρτυρεϊ ό Τερεντιανός Μαύρος σελ. 2254 λέγων «pollicis sonore vel plausu pedis discriminare, qui docent artem, solent».

(1) Υπό τῶν Λατίνων ὁ ποὺς ἐχαλεῖτο ὡσαύτως pes, ἡ δὲ σημασία percussioofor Mar. Victor. 2486: Pes vocatur...quia in percussione metrica pedis pulsus ponitur tolliturque. Ο αὐτ. σελ. 2251: est autem percussio cujuslibet metri in pedes divisio. $\Pi \rho \delta \lambda$. Cic. de orat. 3, § 184 xai § 198. Tà δè μέρη τοῦ ποδός, ἐφ' ὰ ἔπιπτον τὰ σημεῖα, ἐκαλοῦντο loca percussionis. Παρὰ δὲ Φαδίω Κοϊντιλιανῷ (instit. orat. IX, 4, 51) ὁ ὅρος percussio κεῖται καὶ ἐπὶ τοῦ ποδιχού σημείου ή χρόνου. Τό δὲ σημαίνεσθαι τὸν ρυθμόν ἐλέγετο percutere, caedere, ferire, plaudere. Ἐγίνετο δὲ τοῦτο διὰ τοῦ ictus percussionis ἢ ἀπλῶς διὰ τοῦ ictus. Έκατερος δε των ποδικών χρόνων ελαμδανεν ενα ictum (σημετον). Έσημαίνετο δε το σημείον η διά της χειρός η διά του ποδός. Πρόλ. August. mus. 2, 12: in plaudendo enim quia levatur aut ponitur manus, partem pedis sibi levatio vindicat, partem positio. Quinctil. instit. IX, 4, 51: pedum et digitorum ictu intervalla signant quibusdam notis (=σημείοις) atque aestimant quot breves illud spatium habeat, inde τετράσημοι, πεντάσημοι, deinceps longiores fiunt percussiones. Terent Maurus v. 2254: pollicis sonore vel plausu pedis discriminare, qui docent artem, solent. Κατά ταῦτα λοιπόν διττῶς ἐσημαίνοντο οί παλαιοί τον ρυθμόν, το μέν χάριν τῆς ὄψεως τῶν ἀδόντων αἴροντες ἡ τιθέντες τἡν χετρα (levatur aut ponitur manus, pollicis ictus, digitorum ictus), τό δε χάριν τῆς ἀχοῆς ἤτοι χτυπούντες τῆ χειρὶ ἢ τῷ δαχτύλῳ (pollicis sonor) ἢ καταχρούοντες τῷ ποδὶ (plausus pedis, pedum ictus). Καὶ κατὰ μὲν τὸν πρῶτον τρόπον κατελάμδανε το σημεΐον όλον τον ποδικόν χρόνον, θέσιν ή άρσιν, όθεν αί « τετράσημοι, πεντάσημοι, deinceps longiores percussiones» κατά δέ τὸν δεύτερον ἐδέχετο ἕν σημετον μόνη ή άρχη της θέσεως. δθεν και ό Μάριος Ουικτωρίνος λέγει σελ. 2482· est arsis sublatio pedis sine sono, thesis positio pedis cum sono. διότι μόνην την έπὶ τὴν θέσιν πίπτουσαν χροῦσιν ἤτοι βάσιν τοῦ ποδός ἡδύνατό τις νὰ αἰσθάνηται, οὐχὶ δὲ καὶ τὸν ἐπὶ τὴν ἄρσιν πίπτοντα μετεωρισμόν τοῦ ποδός. Το αὐτό δὲ δηλοί καὶ ὁ 'Αριστείδης σελ. 31 Meib. λέγων « καὶ τὰ τούτων. (τῶν χρόνων) πάθη καλοῦμεν ἄρσιν καὶ θέσιν, ψόφον καὶ ἠρεμίαν», ἔνθα ἢ πρέπει νὰ μεταδάλωμεν τὴν τάξιν τῶν δύο τελευταίων λέξεων, ώς ό Βοίκκιος φρονεί (de metr. Pind. σελ. 13), η μετά τοῦ Feussner (de ant. mel. et metr. diser. τελ. 15) να λάδωμεν αὐτάς ώς χιαστί

71. Κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον μεταχειρίζονται τοὺς ὅρους ἄρσιν καὶ θέσιν πάντες οἱ παλαοὶ ἡυθμικοὶ καὶ ἐκ τῶν Λατίνων μετρικῶν οἰ ἀντλοῦντες ἐκ καλῶν πηγῶν, οἰον ὁ Μάριος Οὐικτωρῖνος ἐν τῷ κεφαλαίφ de rhythmo σελ. 2484. Κατὰ μέσους ὅμως τοὺς χρόνους της 'Ρωμαϊκής αὐτοκρατορίας, ώς εἰκάζει ὁ Οὐεστφάλιος, ήκμασεν Έλλην τις μετρικός, ὄστις οὐδαμῶς ἐπιστάμενος τὴν ῥυθμικήν, οὐδὲν ήττον όμως κατά τὸ εἰωθὸς καὶ τῶν ῥυθμικῶν λόγων ἀπτόμενος ἐν τῆ εἰσαγωγῆ συνέφυρεν ἀκρίτως τοὺς ὅρους ἄρσιν καὶ θέσιν. Οἱ παλαιοί δηλαδή φυθμικοί συνείθιζον περί τῶν ποδικῶν λόγων καθ' ὅλου πραγματευόμενοι νὰ προτάττωσι τὴν ἄρσιν τῆς θέσεως. Ἐντεῦθεν παραχθείς ό μετρικός έκεῖνος καὶ ἀγνοῶν ὅτι ἐπὶ ἄλλων μέν ποδῶν ό καθηγούμενος χρόνος ήτο ἄρσις, ἐπὶ ἄλλων δὲ θέσις, ώσαύτως δὲ καὶ ὁ ἐπόμενος, ἀνόμασε τὸν μὲν πρότερον χρόνον τοῦ ποδὸς πανταχοῦ ἄρσιν, τὸν δὲ ὕστερον πανταχοῦ θέσιν. Ἐνταῦθα λοιπὸν ἡ μὲν άρσις δύναται τὸ αὐτὸ ὅπερ καὶ ὁ ὑπὸ τῶν ῥυθμικῶν χρότος καθηγούμενος η πρότερος καλούμενος, η δὲ θέσις τὸ αὐτὸ ὅπερ ὁ ἐπόμεμενος η υστερος χρώνος (πρβλ. 'Αριστόξ. παρά Ψελλφ 26, 31. Αριστείδ. Κοϊντιλ. 52, 1). Έκ τοῦ βιβλίου τοῦ Έλληνος τούτου μετρικοῦ ἤντλησαν ώς ἀπὸ πηγῆς ΰστερον πολλοὶ τῶν Βυζαντίνων, οἵτινες συνέγραψαν μετρικά συγγράμματα ή διατριβάς (1). Καὶ τῶν Λατίνων δὲ μετρικῶν πολλοὶ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἀντλήσαντες ἐκ τοῦ βιβλίου ἐκείνου μεταχειρίζονται κατὰ τὴν διεστραμμένην ταύτην χρῆσιν τοὺς ὅρους ἄρσιν καὶ θέσιν (2). - Ἡ διαστροφὴ ὅμως τῆς χρήσεως

πρός τὰς προηγουμένας κειμένας. Ὁ δεύτερος δὲ τρόπος τῆς σημασίας τοῦ ρυθμοῦ δ χάριν της ακοής γινόμενος δέν ήτο χρήσιμος, ώς είκός, έν τοις χορικοίς άσμασιν, ἐπειδή ἐνταῦθα ὁ ψόφος (pollicis sonor ἢ plausus pedis) δὲν ἦτο αἰσθητός, ἀλλ' ἐν τῆ ψιλῆ λέξει (Terent. Maur. στ. 2254) καὶ ἐν τῆ αὐλήσει ένὸς αὐλητοῦ, ὅστις διὰ τοῦ ποδὸς ἐσημαίνετο ἑαυτῷ τὸν ρυθμόν. Οῦτος δὲ μετεχειρίζετο τὸ πάλαι πρὸς ἐπίρρωσιν τοῦ ψόφου καὶ ξύλινόν τι ὑποπόδιον ὑπὸ τὸν δεξιὸν πόδα προσηρτημένον, ὅπερ ἀνομάζετο προυπέζη, βάταλον, scabellum. Πρόλ. Σχολ. Λίσχίν. κατά Τιμ. σελ. 126. Φώτιον λ. χρουπέζαι, Cic. pro Cael. 27, 65, Sueton. Calig. 54, Arnob. 2, 42, August. Mus. 3, 1. — Westphal, Rhythm.3 σελ. 104 κέ.

(1) Οίον ο γράψας τὰ μείζονα σχόλια εἰς Ἡφαιστίωνα, ὁ ᾿Λμβροσιανὸς ἀνώνυμος,

ό Ψευδοδράχων, 'Ηλίας ό Μοναγός καὶ άλλοι.

(2) Οίον ο 'Ατίλιος Φορτουνατιανός εν τοις δύο πρώτοις κεφαλαίοις περὶ ποδών καὶ περί του ήρφου, ὁ Μάριος Οθικτωρίνος de pedibus σελ. 2485, ὁ Τερεντιανός Μαϋρος στ. 1388 κέ., ό Διομήδης 476, δ Σέργιος 1831, ό Ἰσίδ. ὑΩριγ. Ι, 16, τό άπόσπ. de pedibus παρά Gaisf metric. Latin. 572 καί 577. Καί ὁ μὲν Σέργιος λέγει « seire autem debemus, quod unicuique pedi accidit arsis et thesis,

τῶν τεχνικῶν τούτων ὅρων προέδη καὶ περαιτέρω. Δ ιότι παρὰ M_{α} ρίω Οὐικτωρίνω εύρίσκομεν έν τῷ κεφαλαίω de arsi et thesi σελ. 2482 τοὺς ὅρους τούτους ὅλως τὸ ἀντίστροφον δηλοῦντας ἡ παρὰ τοίς παλαιοίς ρυθμικοίς. Παραπλησίως δε λέγει καὶ ο γραμματικός Πρισκιανός (de accentibus σελ. 1289): «in unaquaque parte orationis arsis et thesis sunt, non in ordine syllabarum, sed in pronuntiatione velut in hac parte: natura, ut quando dico natu elevatur vox et est arsis in tu, quando vero ra, deprimitur vox et est thesis ». Παραπλήσιος είνε και ὁ όρισμὸς του Μαρτιανού Καπέλλα (σελ. 191), όστις δεν ευρίσκεται παρ' 'Αριστείδη (πρελ. σελ. 100 ύποσημ.) « arsis est elevatio, thesis positio vocis ac remissio». 'Αλλ' ὅμως ἡ ἀντιστροφὴ τῶν ὅρων τούτων παρὰ Πρισκιανῷ, εἶτα δὲ καὶ παρὰ Μαρτιανῷ Καπέλλα, φαίνεται οὐδὲν άλλο οὖσα ή ἐλευθέρα μεταφορὰ τῶν τῆς μουσικῆς τεχνικῶν ὅρων εἰς γραμματιχούς λόγους, ώστε τὸ μόνον χωρίον, ἐν ὧ εὑρίσκεται ὅλως άντεστραμμένη ή χρησις της ρυθμικής άρσεως και θέσεως, είνε τὸ είρημένον παρά Μαρίω Οὐικτωρίνω. ή τοιαύτη δὲ κατὰ Οὐεστφάλιον ίστορία της χρήσεως των όρων τούτων ἀποδείκνυσι πόσον όλίγην την δικαίωσιν έχει ή παρά τοῖς νεωτέροις μετρικοῖς καὶ φιλολόγοις άπὸ τοῦ Βεντληίου καὶ Ερμαννοῦ ἐπικρατήσασα διεστραμμένη χρῆσις τῆς ἄρσεως καὶ θέσεως καὶ ὅτι τέλος πρέπει νὰ ἐπανέλθη ἡ τῶν παλαιών ρυθμικών όρθη χρήσις, ην και ήμεις έφεξης θα μεταχειριζώμεθα.

72. Οἱ παλαιοὶ μουσικοὶ ὁσάκις ἤθελον νὰ διακρίνωσι τὴν θέσιν ἐν τοῖς παρασεσημασμένοις μέλεσιν, ἔστιζον στιγμὴν ὑπεράνω τοῦ μουσικοῦ σημείου αὐτῆς ἢ τοῦ πρώτου τῶν σημείων, ὁσάκις αὕτη συνέκειτο ἐκ πλειόνων, ἄστικτον ἀφιέντες τὸ σημεῖον ἢ τὰ σημεῖα τῆς ἄρσεως. Ἐκ τῶν κρουμάτων δὲ τοῦ ἀνωνύμου γίνεται δῆλον ὅτι οἱ παλαιοὶ καὶ τὴν διπλῆν μετεχειρίζοντο στιγμὴν (..) (1). Οἱ δὲ νεώ-

hoc est elevatio et positio. Sed arsis in prima parte, thesis in secunda ponenda est». Ὁ δὲ Μάριος Οὐιχτωρῖνος σελ. 2487 λέγει « siquidem in iambo arsis primam brevem, in trochaeo autem longam habeat, thesis vero contraria superioribus sumat». Κατὰ ταῦτα λοιπόν ars. thes. ars. thes. Ὁ δὲ Διομήδης ἐν σελ. 476 « iambi enim arsis unum tempus tantum in se habet et ejus thesis duo, at trochaei versa vice arsis duo habet et thesis unum». Ὠσαύτως δὲ καὶ οἱ ἄλλοι.

(1) Πρόλ. 'Ανώνυμον περί μουσικής (σελ. 69 § 85) λέγοντα ώδε: «ἡ μὲν οὖν θέσις σημαίνεται, ὅταν ἀπλῶς τὸ σημεῖον ἄστικτον ἡ, οἶον Η, ἡ δὲ ἄρσις ὅταν ἐστιγμένον

τεροι μετρικοί την θέσιν παρασημαίνονται άντὶ τῆς στιγμῆς τῶν παλαιῶν μεταχειριζόμενοι τὸ τῶν γραμματικῶν σημεῖον τῆς ὀξείας τὴν
ἄρσιν ἀφιέντες ἄτονον, οἰον τος Τινὲς δὲ τῶν νεωτέρων μετρικῶν
ἐν τοῖς μετρικοῖς σχήμασι χωρίζουσι τοὺς πόδας διὰ καθέτων γραμμῶν οὕτως ὥστε μετὰ τὴν κάθετον νὰ ἔρχηται εὐθὺς ἡ θέσις τοῦ ποδός, ὅπως γίνεται ὑπὸ τῆς νεωτέρας παρασημαντικῆς τῶν μελῶν.
Οὕτως ἀποδαίνει περιττὸν πᾶν σημεῖον δηλωτικὸν τῶν ποδικῶν

73. Έμπροσθεν εἴπομεν ὅτι ὁ ρυθμοποιὸς κατορθοῖ νὰ προσποιῆ τοῖς χρόνοις ἤτοι τοῖς μέρεσι τοῦ ρυθμιζομένου τὴν κανονικὴν τάξιν, ἐξ ἦς γεννᾶται ὁ ρυθμός, διὰ τῆς διαιρέσεως αὐτῶν εἰς συστήματά τινα γνώριμα τῆ αἰσθήσει, ὧν ἀντιλαμδανομένη ἐφεξῆς ἡ αἴσθησις ἀντιλαμδάνεται ἔπειτα καὶ τοῦ ὅλου ρυθμοῦ. Τὰ τοιαῦτα δὲ συστήματα καλοῦνται πόδες. Πλὴν ὅμως τῆς διαιρέσεως τοῦ ὅλου ρυθμοῦ εἰς πόδας ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι μεἰζονες διαιρέσεις ἤτοι μείζονα τῶν ποδῶν ρυθμικὰ συστήματα. Διότι ὅπως ἔκαστος ποὺς ἀποτελεῖται ἐξ ἄρσεως καὶ θέσεως, αἵτινες γίνονται αἰσθηταὶ διὰ τῆς σημασίας, οὕ-

(οίον Ε). "Όσα οὖν ήτοι δι' ώδης η μέλους χωρίς στιγμης η μέλους τοῦ καλουμένου κενοῦ παρά τισι γράφεται ἢ μακρᾶς διχρόνου ..., ἢ τριχρόνου ...., ἢ τετραχρόνου ...., ἢ πενταχρόνου ∟⊔, τὰ μὲν ζὲν> ὦδἢ χεχυμένα λέγεται, ἐν δὲ μέλει μόνῳ χαλεῖταιδιαψηλαφήματα». Κατά τον 'Ανώνυμον λοιπόν έν τῆ ψδῆ ἢ τῷ μέλει (πλὴν τῶν κεχυμένων άσμάτων καὶ τῶν διαψηλαφημάτων) παρεσημαίνοντο οἱ παλαιοὶ τὴν μὲν ἄρσιν στίζονζοντες το μουσιχόν σημεΐον, την δὲ θέσιν ἀφιέντες το σημεΐον ἄστιχτον. 'Αλλ' ὅμως φαίνεται ὀρθότερον τὸ ἀνάπαλιν, ἔστιζον δηλαδή τὸ σημεῖον τῆς θέσεως, ὅθεν οὐκ ἀλόγως ό Οὐεστφάλιος διώρθωσε τὸ μνημονευθέν χωρίον τοῦ 'Ανωνύμου διὰ τῆς ἐναλλαγῆς τῆς ἄρσεως καὶ θέσεως, ὑπὲρ ῆς ἐναλλαγῆς συναγορεύουσι καὶ τὰ ἐπιφερόμενα παρὰ τῷ 'Ανωνύμο παρασεσημασμένα παραδείγματα καὶ μάλιστα τὸ ἐπιγραφόμενον ἄλλος εξάσημος καὶ δὴ καὶ ἡ συνήθεια τῶν παλαιῶν περὶ ἄρσεως καὶ θέσεως λέγοντες νὰ προτάττωσι την ἄρσιν τῆς θέσεως. Τοῦτο ποιεῖ καὶ ὁ ᾿Ανώνυμος ἐν τοῖς προηγουμένοις λέγων «ό ρυθμός συνέστηχεν έχ τε ἄρσεως χαὶ θέσεως». Τούτοις λοιπόν ἀχολούθως ώφειλεν έφεξης νὰ εἴπη πρότερον περὶ τῆς ἄρσεως καὶ ἔπειτα περὶ τῆς θέσεως, οὐχὶ δὲ τάνάπαλιν, ως έχουσι τὰ χειρόγραφα. "Ότι δὲ ὁ ἀνωνυμος μουσικὸς ἐποιήσατο ἐνταῦθα χρήσιν των τεχνικών όρων κατά τον τρόπον του Πρισκιανού, οὐδαμώς φαίνεται πιθανόν. Πλανάται δὲ βεδαίως ὁ Weissenborn (allgem. Encyclop. von Ersch u. Gruher τόμ. 81 σελ. 246) διατεινόμενος ὅτι τὸ χωρίον τοῦ ᾿Ανωνόμου ἔχει ὀρθῶς ὡς παρεδόθη. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ στιγμὴ αὕτη τῶν ἡυθμικῶν ἦτο παλαιοτέρα τοῦ ᾿Αρι. στοφάνους του Βυζαντίου, ὅστις, ὡς λέγεται, παρέλαδε τὰ σημεῖα τῶν τόνων ἐκ τῆς μουσιχής. Ἡ περὶ ᾿Αριστοφάνους αὕτη παράδοσις ἀναφέρεται δήλον ὅτι εἰς τὴν ρυθμιχήν στιγμήν, ής ή μνεία διεσώθη παρά μόνω τφ άνωνύμω τούτω. Περί δὲ τῆς χρήσεως καὶ σημασίας τῆς διπλῆς στιγμῆς πρόλ. Westphal, System der antiken Rhythmik sed. 95.

τως έκ της συνθέσεως πλειόνων ποδών είς εν μείζον ρυθμικόν σώμα γεγνάται τὸ κῶλος, καθόσον μία τις τῶν θέσεων διὰ τῆς σημασίας ήτοι της ερρωμενεστέρας προφοράς διακρίνεται των άλλων. Όπως δέ έκ δύο ή πλειόνων ποδών γίνονται τὰ κῶλα, οὕτω πάλιν καὶ ἐκ δύο η πλειόνων κώλων συντιθεμένων είς εν έτι μεζζον σύστημα άποτελειται ή περίοδος, ήτις ώς έκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κώλων, έξ ὧν συνέστηκε, καλεϊται δίκωλος, τρίκωλος, τετράκωλος καὶ ἐφεξῆς οὕτω. Τέλος δὲ έχ τῆς συνθέσεως δύο ἢ πλειόνων περιόδων είς εν μεῖζον ἔτι σύστημα αποτελεῖται τὸ εἰδικώτερον καλούμενον σύστημα, οἵα εἶνε ἡ καλουμένη στροφή και άντίστροφος. Τοιούτο σύστημα είνε και τὸ ἐκ μιᾶς μόνης άλλὰ μείζονος περιόδου συγκείμενον. Έκ τῶν συστημάτων τούτων, τουτέστι τῶν ποδῶν, κώλων, περιόδων (μέτρων) καὶ συστημάτων (στροφών), ών τὸ ἀεὶ μεῖζον περιλαμβάνει τὰ ἐλάσσονα ὡς μέρη αύτοῦ, συντίθεται ὁ ὅλος ῥυθμὸς ἤτοι τὸ ὅλον ἔρρυθμον ποίημα. "Η δὲ περὶ τῶν ρυθμικῶν τούτων μορφῶν τῆς Έλληνικῆς ποιήσεως πραγματευομένη ἐπιστήμη, δηλον ὅτι ἡ μετρική, εἰς δύο μέρη διαιρουμένη, τὸ γενικὸν καὶ τὸ εἰδικόν, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ πραγματεύεται περὶ τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν, καθ' ας τὰ εἰρημένα ρυθμικὰ συστήματα ήτοι αι ρυθμικαί μορφαί ἐπλάσθησαν και ἀπετυπώθησαν ἐν τῆ Ελληνική ποιήσει, έν δὲ τῷ δευτέρῳ τῷ εἰδικῷ περὶ τῆς ἐν αὐτῆ χρήσεως έκάστης αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

Περί της γλώσσης ώς ρυθμιζομένου.

74. 'Ως ἔμπροσθεν (§ 66) εἴπομεν, ὁ ρυθμὸς σύμφυτος ὢν τῷ ἀνθρώπῳ δὲν δύναται νὰ γίνη, τουτέστι νὰ λάδη ὑπόστασιν, ἐὰν μὴ ὑπάρχη τὸ ρυθμισθησόμενον ἤτοι ἡ ὕλη, ἥτις θὰ δεχθῆ αὐτὸν καὶ θὰ διαιρῆ τὸν ἀφηρημένον χρόνον εἰς μέρη γνώριμα τῆ αἰσθήσει. Πᾶσα λοιπὸν γλῶσσα εἰ καὶ ὡς τι δεδομένον καὶ παντάπασιν ἀπηρτισμένον εἶνε καθ' ἐαυτὴν ἄρρυθμος, ὅμως δύναται νὰ δεχθῆ τὸν ρυθμὸν καὶ

χρησιμεύση ώς ρυθμιζόμενον, ἐπειδὴ ἔχει φυσικάς τινας ἰδιότητας, αΐτινες δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι τῷ ποιητῆ ὡς λαβαὶ πρὸς ἀποτύπωσιν τοῦ ρυθμοῦ. Καὶ πρῶτον μὲν πᾶσα γλῶσσα σύγκειται ἐκ χρόνων γνωρίμων τη αίσθήσει, δήλον ὅτι τῶν συλλαδών, αἴτινες φύσει έχουσι διάφορον μέγεθος, ἄλλαι μὲν ἀπαιτοῦσαι μακρότερον χρόνον πρὸς ἐκφώνησιν, ἄλλαι δὲ βραχύτερον. Ὁ ποιητὴς λοιπὸν δύναται έν τῆ ρυθμοποιία ἢ στιχουργία νὰ ποιῆται χρῆσιν τῆς φύσει δεδομένης ταύτης ποσότητος τῶν συλλαδῶν, ὅταν θέλη νὰ συνάψη πλείονας αύτῶν εἰς ἀποτέλεσιν ποδῶν ὡρισμένου μεγέθους. Εἶτα δὲ αί συλλαβαί διαφέρουσιν άλλήλων κατά την τάσιν, άλλαι μέν όξύτερον, άλλαι δὲ βαρύτερον προφερόμεναι. Καὶ ταύτην λοιπὸν τὴν ώσαύτως φύσει δεδομένην ίδιότητα της γλώσσης την έκ της διαφοράς της τάσεως των συλλαδών ήτοι των λογικών τόνων δύναται να μεταχειρισθή ο ποιητής ώς λαβήν είς ἀποτύπωσιν τής ρυθμικής τάσεως, τὰς μέν τὸν ὀξύτερον τόνον ἐχούσας συλλαδὰς καθιστὰς θέσεις τῶν ποδων, τὰς δὲ τὸν βαρύτερον ἄρσεις, εἰ καί, ὡς προείπομεν (§ 68), ὁ ρυθμικός λεγόμενος τόνος δὲν εἶνε ὁ αὐτὸς τῷ λογικῷ, ἀλλά τι ἀνάλογον. Καὶ τῷ ὄντι ἐν ταῖς ποιήσεσι τῶν διαφόρων Ἰαπετικῶν (Ἰνδογερμανικών) έθνών τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα τῆς γλώσσης κυρίως εὑρίσχονται χρησιμεύοντα ώς βάσις τῆς ρυθμοποιίας, ἐν ἄλλαις μὲν δηλαδή ή ποσότης τῶν συλλαδῶν, ἐν ἄλλαις δὲ ή λογική τάσις. Καὶ έν μὲν ταῖς ποιήσεσι ταῖς ἀχολουθούσαις τῆ κατὰ τὴν ποσότητα τῶν συλλαβών ρυθμοποιία ή στιχουργία το μέν ρυθμικόν των συλλαβών μέγεθος όρίζεται κατά την φυσικήν αύτων ποσότητα, η δε ρυθμική τάσις δὲν ἀπευθύνεται πρὸς τὴν λογικήν, ἀλλ' ὁρίζεται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ κατὰ βούλησιν. Έν δὲ ταῖς ποιήσεσι ταῖς ἀκολουθούσαις τῆ κατὰ την λογικήν τάσιν ρυθμοποιία ή μεν ρυθμική τάσις ἀπευθύνεται πρός την λογικήν, η δε ρυθμική ποσότης των συλλαδών ορίζεται ύπο τοῦ ποιητοῦ κατὰ βούλησιν καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν φυσικὴν αὐτῶν ποσότητα. Ο ἀπλούστατος βεβαίως καὶ φυσικώτατος τρόπος τῆς ἡυθμοποιίας θὰ ἦτο ἄν ὁ ρυθμικὸς τόνος ἔπιπτεν ἐπὶ μακρὰς καὶ ἄμα τονιζομένας συλλαβάς, ἄν δηλαδή ὁ ρυθμοποιὸς κατώρθου νὰ συμβιβάση ἀμφότερα τὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης ἐν τῆ ρυθμοποιία, ἵνα αὕτη ἀπέβαινεν άμφότερα σύναμα, κατά τε την ποσότητα των συλλαδών και κατά την λογικήν τάσιν ρυθμοποιία. 'Αλλ' ούτως ο ρυθμοποιός ήθελεν έπιδάλη έαυτφ ἀφορήτους πέδας σφόδρα δυσχεραινούσας τὴν ἐλευθερίαν

τῆς ἑαυτοῦ ἐνεργείας. Έξ ἀνάγκης λοιπὸν ἐν τῆ ποιήσει ἑκάστου τῶν Ίαπετικών έθνων συμφώνως τη φύσει έκάστης γλώσσης έπεκράτησεν ό έτερος των δύο τρόπων της ρυθμοποιίας, η κατά την ποσότητα δηλαδή των συλλαδών ήτοι την προσφδίαν, όθεν συντομώτερον καί προσφδιακήν ρυθμοποιίαν ή μετροποιίαν δυνάμεθα να καλέσωμεν αύτήν, ή δε κατά την λογικήν τάσιν ήτοι τους τόνους της λέξεως, ὅθεν συντομώτερον καὶ ταύτην τονικήν δυθμοποιίαν δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν. Και του μέν πρώτου τρόπου της ρυθμοποιίας ήτοι της προσφδιαχής χρήσιν ἐποιήσαντο ἐν τἤ ποιήσει αύτῶν οἱ παλαιοὶ Ελληνες καὶ οἱ 'Ρωμαΐοι, οἱ Ίνδοὶ καὶ οἱ Πέρσαι. Οἱ Ελληνες ὅμως περὶ τὴν τετάρτην ά. Χ. έκατονταετηρίδα ήρξαντο νὰ στιχουργῶσι κατὰ τὴν τονικήν ρυθμοποιίαν κατά πρώτον μέν, ώς φαίνεται, έν τῆ έκκλησιαστική ύμνωδία, εἶτα δὲ καὶ ἐν τἢ δημοτική ποιήσει, ἐν ἡ καὶ μέχρι τοῦδε ἀποκλειστική αὐτῆς γίνεται χρῆσις. Τὸ αὐτὸ δὲ κατὰ τοὺς αὐτούς που χρόνους εύρίσχομεν συμβάν και τη Λατινική ποιήσει, τη τε έκκλησιαστική και τη δημώδει, όθεν ύστερον ή τονική ρυθμοποιία μετεδόθη καὶ εἰς τὰς τῶν Ῥωμανικῶν καλουμένων έθνῶν ποιήσεις. Καὶ οἱ Γερμανοὶ δὲ ἀνέκαθεν εύρισκονται τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ρυθμοποιίας μεταχειριζόμενοι. "Ωστε έκ πάντων τῶν Ἰαπετικῶν έθνῶν κατά τους μέσους και τους νεωτέρους αίωνας την προσφδιακήν ρυθμοποιίαν εύρίσκονται τηρούντες μόνοι οι Ίνδοί και οι Πέρσαι, πάντα δὲ τὰ ἄλλα ἔθνη μεταχειρίζονται τὴν τονικήν.

75. Πλην της προσφδιακής καὶ τονικής ρυθμοποιίας ἐν τῆ ποιήσει τῶν διαφόρων ἐθνῶν γίνεται χρησις κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ήττον συχνη καὶ συμφωνιῶν ἢ ὁμοιοφωνιῶν. Τοιαῦτα δὲ σχήματα παρηχητικὰ ἤτοι ὁμοίως ἠχοῦντα τὰ κυριώτατα εἶνε τὰ ἑξῆς πρῶτον μὲν τὸ ὁμοιοτέλευτον ἢ ὁμοιοκατάληκτον, καθ' ὁ οἱ ἀνταποδιδόμενοι στίχοι ἢ τὰ ἀνταποδιδόμενα κῶλα σχηματίζονται ὁμοιοτέλευτα, ἔχουσι δηλαδὴ τὴν ἀπόθεσιν ἤτοι κατάληξιν ὁμοίαν, οἰον

πύτε ἔθνεα εἶσι μελισσάων ἀδινάων, (Β 87-8) πέτρης ἐκ γλαφυρῆς αἰεὶ νέον ἐρχομενάων. λήσομαι ἀρχόμενος οὐδ' ἀποπαυόμενος (Θεόγν. 2). ἀλλά τοι ἀλλότριον κῆδος ἐφημέριον (Θεόγν. 656). ἄρ' ἄν παρ' ὑμῶν, ὧ ξένοι, μάθοιμ' ὅπου (Σοφ. Οἰδ. Τ. τὰ τοῦ τυράννου δώματ' ἐστὶν Οἰδίπου; [994 κέ.) μάλιστα δ' αὐτὸν εἴπατ', εἰ κάτισθ' ὅπου.

Εἶτα δὲ τὸ τούτου ἀντίστροφον, τὸ ὁμοιόαρκτον ἢ ὁμοιοκάταρκτον, καθ' ὁ δύο ἐπάλληλοι στίχοι ἢ τὰ δύο κῷλα τοῦ αὐτοῦ στίχου, τό τε ἡγούμενον καὶ τὸ ἑπόμενον, ἄρχονται ὁμοίως, οἰον B 671 κἑ.

Νιρεὺς αὖ Σύμηθεν ἄγεν τρεῖς νῆας ἐίσας, Νιρεὺς ᾿Αγλαίης υἰὸς Χαρόπου τε ἄνακτος, Νιρεὺς ὂς κάλλιστος ἀνὰρ ὑπὸ Ἡλιον ἦλθεν.

Πρόλ. Α 266. Η 473. Ρ 430. γ 109. δ 613. 831. ξ 56. Επειτα δὲ τὸ παρόμοιον ἢ ἡ παρομοίωσις (alliteratio), ὅταν τοῦ αὐτοῦ κώλου πλείονες λέξεις ἄρχωνται ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ γράμματος ἢ ἀπὸ τῆς αὐτῆς συλλαδῆς. Παράδειγμα φέρομεν τὸ τῆς Σαπφοῦς ἀπόσπ. 113 μήτ' ἐμοὶ μέλι μήτε μέλισσα,

τὰ τοῦ Σοφοκλέους

πόνος πόνφ πόνον φέρει (Αἴ. 866).
ποίνιμα πάθεα παθεῖν πόροι ('Ηλ. 210).
τυφλὸς τά τ' ὧτα τόν τε νοῦν τά τ' ὅμματ' εἶ (Οἰ. Τ. 371)
καὶ τὰ τοῦ Ἐννίου

o Tite, tute, Tati, tibi tanta, tyranne, tulisti.

quidquam quisquam cuiquam quod conveniat, neget. Τὰ τοιαῦτα ὅμως σχήματα οὐδὲν κοινὸν ἔχουσι τῷ ῥυθμῷ, διότι καὶ άνευ αὐτῶν δύναται νὰ γίνη ὁ ρυθμός, μόνα δὲ ταῦτα ἄνευ τοῦ ρυθμοῦ, ἄνευ δηλαδή κανονικῆς τάξεως τῶν χρόνων τοῦ ἡυθμιζομένου, δὲν δύνανται νὰ ἀποτελέσωσιν ἔρρυθμον λόγον, καὶ ἄν οἱ στίχοι ἤ τὰ χώλα είνε ισοσύλλαβα, έχωσι δηλαδή τον αυτόν άριθμον συλλαβών. Όπως γένηται ἔρρυθμος ὁ λόγος, ἀπαραίτητος ὑπάρχει ἡ εὕτακτος άκολουθία των χρόνων, καθ' απλατύτερον εξπομεν έν τῷ προηγουμένφ κεφαλαίφ. *Αν δὲ μέτρα τινὰ τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς ποιήσεως, οἶος ό ένδεκασύλλαβος καλούμενος, εἶχον ὡρισμένον καὶ σταθερὸν ἀριθμὸν συλλαβών, τοῦτο ήρτητο παντάπασιν ἐκ τοῦ ῥυθμοῦ, οὐδὲν δ' ἐσήμαινεν ὁ ἀριθμὸς τῶν συλλαδῶν καθ' ἐαυτόν. Τὰ δὲ παρηχητικὰ σχήματα μετεχειρίζοντο μέν συχνὰ οἱ παλαιοὶ ἐν τῆ ποιήσει αὐτῶν, ὅπως καὶ ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ, ἀλλ' ὅμως ἀπλῶς ὡς ῥητορικὸν κόσμον. Μάλιστα δὲ οἱ τεχνικοί, Ελληνές τε καὶ Λατῖνοι, ἀπεδοκίμαζον την ύπερδάλλουσαν αύτων χρησιν έν τε τη ποιήσει καὶ ἐν τῷ πεζῷ λόγφ (1). Ἡ δὲ Ἑβραϊκή ποίησις ἄλλη ἀκολουθοῦσα ἀρχῆ ἐν τῆ στιχουργία, τῷ καλουμένῳ παραλληλισμῷ τῶν κώλων, καὶ οὐχὶ τῆ

(1) Πρόλ. J. Gustaffson, de vocum in poematis Graecis consonantia, Acta

εὐτάκτφ ἀκολουθία τῶν χρόνων, οἶον γίνεται ἐν ταῖς ἄλλαις γνωσταῖς ποιήσεσι, δὲν δύναται νὰ ὑποληφθῆ ὡς ἔρρυθμος ἐν τῆ κυρία τῆς λέξεως σημασία. Πρόλ. καὶ § 104.

76. Ταῦτα καθολικώτερον προειπόντες, έξετάσωμεν νῦν ἀκριβέστερον ποίαν οι Ελληνες εποιήσαντο έν τη έαυτων ποιήσει γρησιν της γλώσσης ώς ρυθμιζομένου. "Ηδη λοιπόν έν τοῖς άργαιοτάτοις μνημείοις της ποιήσεως αύτων εύρίσκονται οί Ελληνες ακολουθούντες τη προσφδιακή ρυθμοποιία και ούδεν εν αύτοις ύπάρχει ίχνος μαρτυροῦν ότι πρότερον μετεχειρίσαντο άλλον τινὰ τρόπον ρυθμοποιίας, έξ οὐ μετέβησαν είς τὸν κατὰ τὴν συλλαδικὴν ποσότητα. Ἐξ ὑπαρχῆς λοιπον εύρισκονται πρός μέν τὰς μακράς καὶ βραγείας συλλαβάς τῆς λέξεως ἀπευθύνοντες τὰ ρυθμικὰ τῶν χρόνων μεγέθη, τῆς δὲ λογικῆς τάσεως, ήτοι τῶν ὀξέων καὶ βαρέων τόνων της λέξεως, παντάπασιν άμελοῦντες καὶ ἀνεξαρτήτως αὐτῶν τὴν ρυθμικὴν σημασίαν ἤτοι τὴν θέσιν κα' ἄρσιν τῶν ποδῶν ὁρίζοντες. Ἡ χρῆσις δηλαδή μαρτυρεῖ διαρρήδην ὅτι καθ' ἄπασαν τὴν παλαιὰν Ἑλληνικὴν ποίησιν τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα, ἡ λογικὴ δηλονότι τάσις καὶ ἡ ρυθμικὴ σημασία, εύρίσκονται έν πλήρει πρὸς ἄλληλα καὶ φανερᾳ διαφωνία. Διότι τὰ μέτρα δὲν σχηματίζονται κανονικῶς οὕτως, ὥστε αἱ μὲν θέσεις τῶν ποδών να πίπτωσιν έπὶ τὰς ὀξύτερον τονιζομένας συλλαβάς τῶν λέξεων, αί δὲ ἄρσεις ἐπὶ τὰς τὸν βαρὺν τόνον ἐχούσας, ἀλλὰ συχνότατα συμβαίνει καὶ τάνάπαλιν. Ἡ διαφωνία δὲ αύτη προβαίνει μέγρι τούσου, ώστε ἐπί τινων μέτρων πάντες πάντων των ποδών οἱ ρυθμιχοὶ τόνοι νὰ διαφωνῶσι πρὸς τοὺς λεκτικούς. Τοιοῦτον εἶνε π. χ τὸ έξῆς ίαμδικόν τρίμετρον (Σοφ. Αϊ. 27)

έκ χειρὸς αὐτοῖς ποιμνίων ἐπιστάταις.

Τάνάπαλιν δὲ εὐρίσκονται μὲν καὶ μέτρα, ἐν οἰς εἴτε ἐν μέρει εἴτε καὶ καθ' ὁλοκληρίαν συμπίπτει καὶ δὲν διαφωνεῖ ἡ ρυθμικὴ σημασία καὶ ἡ λογικὴ τάσις, καὶ τούτων συχνότερα μὲν τὰ τῆς α΄ κατηγορίας, σπανιώτερα δὲ τὰ τῆς δ΄, ταῦτα ὅμως πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐξαίρεσις τοῦ κανόνος. Τοιαῦτα παραδείγματα τῆς δ΄ κατηγορίας ἐπὶ μὲν τῶν δακτυλικῶν ἑξαμέτρων φέρομεν τὰ ἑξῆς, λαμδάνοντες πάντα ἐκ μιᾶς ραψωδίας τοῦ 'Ομήρου τῆς Α'

societ. scientiarum Fennicae Τόμ. 11 (1880) σελ. 295-327.- Otto Dingeldein, der Reim bei den Griechen und Römern, Leipzig, 1892.

62 αλλ' άγε δή τινα μάντιν έρείομεν η ίερηα.

68 ἦτοι ὅ γ' ὡς εἰπὼν κατ' ἄρ' ἔζετο, τοῖσι δ' ἀνέστη.

106 μάντι κακῶν, οὐ πώ ποτέ μοι τὸ κρήγυον εἶπας.

117 βούλομ' έγω λαὸν σόον ἔμμεναι ἢ ἀπολέσθαι.

275 μήτε σὰ τόνδ', ἀγαθός περ ἐών, ἀποαίρεο κούρην.

294 εί δη σοι παν έργον υπείξομαι, όττι κεν είπης.

505 τίμησόν μοι υίόν, δς ώκυμορώτατος άλλων.

518 ἦ δη λοίγια ἔργ', ὅτε μ' ἐχθοδοππσαι ἐφήσεις.

523 "Ηρη έμοι δέκε ταῦτα μελήσεται, όφρα τελέσω.

545 Ήρη, μη δη πάντας έμους έπιέλπεο μύθους.

567 ἇσσον ίόνθ', ὅτε κέν τοι ἀάπτους χεῖρας ἐψείω.

611 ἔνθα καθεῦδ' ἀναβάς, παρὰ δὲ χρυσόθρονος "Họn.
Ἐπὶ δὲ τῶν ἰαμβικῶν τριμέτρων τὰ ἑξῆς, λαμβάνοντες πάντα ἐκ τοῦ προλόγου τοῦ Οἰδίποδος τυράννου.

31 θεοΐσι μέν νυν οὐκ ἰσούμενόν σ' έγώ.

41 ίκετεύομέν σε πάντες οίδε πρόστροποι.

49 άρχης δὲ της σης μηδαμώς μεμνώμεθα.

60 νοσείτε πάντες καὶ νοσούντες, ὡς ἐγώ.

77 μη δρῶν αν εἴην πάνθ' ὅσ' αν δηλοῖ θεός.

Περιττον δὲ ὑπολαμδάνοντες νὰ φέρωμεν καὶ ἐξ ἄλλων εἰδῶν μέτρων παραδείγματα τῆς τοιαύτης συμφωνίας, παρατηροῦμεν καὶ πάλιν ὅτι ἐκ τῶν τοιούτων παραδειγμάτων ἄτινα καὶ σπανιώτερα εἰνε καὶ μᾶλλον φαίνονται οὐχὶ κατὰ προαίρεσιν, ἀλλὰ κατὰ τύχην οῦτω πεποιημένα, οὐδαμῶς δικαιοῦταί τις νὰ ὑπολάδη ὅτι οἱ παλαιοὶ Ἑλληνες ποιηταὶ ἡρέσκοντο τῆ συμπτώσει τῆς ρυθμικῆς σημασίας καὶ τῆς λογικῆς τάσεως, οἱον δικαιότερον ἰσχυρίζονταὶ τινες περὶ τῶν Λατίνων ποιητῶν. Τοὐναντίον ἐν τῆ παλαιὰ Ἑλληνικῆ ποιήσει ἡ διαφωνία τῶν δύο στοιχείων, τῆς τε λογικῆς τάσεως καὶ τῆς ρυθμικῆς σημασίας, καταφαίνεται ἐν πολλῷ μείζονι χρήσει οὖσα τῆς συμφωνίας, ὥστε μᾶλλον δύναταὶ τις νὰ εἴπη ὅτι ὁ παλαιὸς ρυθμοποιὸς οὐδένα λόγον ἐποιείτο τῶν λεκτικῶν τόνων.

Είτα δὲ ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ἐν τῷ ἀρχαιοτάτῳ τῶν Ἑλληνικῶν μέτρων, τῷ δακτυλικῷ ἑξαμέτρῳ, ἡ θέσις τῶν ποδῶν ἤτοι ὁ
ρυθμικὸς τόνος πίπτει ἀείποτε ἐπὶ μακρὰς συλλαδάς, ἡ δὲ ἄρσις ἀδιαφόρως καὶ ἐπὶ μακρὰς καὶ ἐπὶ βραχείας. Οὐ μόνον δὲ τοῦ δακτυλικοῦ
ἑξαμέτρου αἱ ἄρσεις πάσχουσι τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων μέτρων

κατα πάντας τους χρόνους. Πρώτος δ' ο 'Αρχίλοχος ἐπὶ τῶν μέτρων, άτινα αὐτὸς εἰσήγαγεν εἰς τὴν τεχνικὴν ποίησιν, μετεγειρίσατο καὶ έπὶ τῆς θέσεως τῶν ποδῶν δύο βραχείας συλλαδὰς ἀντὶ μιᾶς μακρᾶς. Βραδύτερον δέ ἐπὶ ὡρισμένων τινῶν μέτρων καὶ ἀντεστράφη ὁ λόγος τῆς ἄρσεως καὶ θέσεως, οἱον ἐπὶ τῶν ἀναπαιστικῶν μέτρων συχνὰ ἡ μέν θέσις ἀποτυποῦται διὰ δύο βραχειῶν συλλαδῶν, ἡ δὲ ἄρσις διὰ μιας μακράς, ώστε ο ανάπαιστος λαμβάνει μετρικόν σχήμα το τοῦ δακτύλου. Έν τοιαύτη δὲ περιπτώσει ὁ ρυθμικὸς τόνος πίπτει πάντοτε ἐπὶ τὴν πρώτην βραχεῖαν. Ὁ τοιοῦτος δὲ ρυθμικὸς τόνος ὁ ἐπὶ βραχεΐαν πίπτων συλλαβήν εἶχεν ώς εἰκὸς ἐλάσσονα δύναμιν τοῦ πίπτοντος ἐπὶ τὴν μακράν. Παρὰ δὲ τοῖς δραματικοῖς ποιηταῖς ἡ λύσις τῶν μακρῶν συλλαδῶν εἰς δύο βραχείας ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν τε τροχαίων και των ιάμβων δεν ήτο απόλυτος, άλλα περιωρισμένη, κατὰ τοὺς ἔξῆς μόνον γενικοὺς κανόνας γινομένη. Καὶ πρῶτον μὲν ώς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔλυον οἱ δραματικοὶ τὴν τὸν ῥυθμικὸν τόνον ἔχουσαν μακράν έν τῆ ἀρχῆ τρισυλλάδων καὶ ἔτι μειζόνων λέξεων, ἐνίοτε δε και δισυλλάδων, ἀπέφευγον δε την λύσιν έν τῷ μέσῳ ή έν τῷ τέλει της λέξεως, ἐπὶ δὲ τοῦ πρώτου ποδὸς τῶν ἰαμβικῶν μέτρων μετεχειρίζοντο καὶ τὸ ἀναπαιστικὸν σχῆμα. Εἶτα δὲ αἱ δύο βραχεῖαι συλλαβαὶ ἡδύναντο νὰ πίπτωσιν ἐπὶ δύο λέξεων, ἡ μὲν ὡς τελικὴ τῆς προηγουμένης, ή δὲ ὡς ἀρκτική τῆς ἐπιφερομένης, μόνον ὅτε αί λέξεις αύται συνεδέοντο μετ' άλλήλων σφιγκτότερον ώς τὸ ἄρθρον μετὰ τοῦ ὀνόματος καὶ ἡ πρόθεσις μετὰ τῆς συντακτικῆς πτώσεως.

Προσέτι ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε ὅτι οἱ παλαιοὶ ποιηταὶ ἀπέφευγον τὴν κατὰ πόδα τομήν, τουτέστι τὴν σύμπτωσιν τῶν ποδῶν καὶ λέξεων, οἶον ποιεῖ ὁ Ὅμηρος ἐν τῷ ὑπορρύθμω καλουμένω ἔπει (Σχολ. Ἡφαιστ. σελ. 167 W.), οἵω τῷ Α 214

ύβριος είνεκα τποδε· σὰ δ' ίσχεο, πείθεο δ' ἡμῖν, καὶ ὁ Θέογνις ἐν τῷ ἐλεγείῳ

ούτως, ώσπερ νῦν, οὐδενὸς ἄξιος εἶ καὶ ὁ ᾿Αριστοφάνης ἐν Βατρ. 755

καὶ δὸς κύσαι καὐτὸς κύσον καί μοι φράσον τὸ τρίμετρον τοῦτο οὐδεμίαν ἔχει καὶ τῶν συνήθων τομῶν. Συχνότερα δ' ὑπόρρυθμα ἔπη εὑρίσκονται παρὰ τῷ Νόννῳ, ὡς ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ θὰ εἴπωμεν. Ὁ δὲ Εννιος εἶπεν ἐπὶ τὸ γραφικώτερον (Sat. 14) sparsis hastis longis campus splendet et horret.

77. Παράδοξον έκ πρώτης όψεως προσπίπτει ήμιν το φαινόμενον τοῦτο, πῶς δηλαδή οἱ παλαιοὶ Ελληνες εἰς τοῦτο προήχθησαν, ὥστε άφορμὴν καὶ βάσιν τῆς ἡυθμοποιίας αύτῶν νὰ καταστήσωσι τὴν φυσικήν ποσότητα τῶν συλλαδῶν καὶ εἰς αὐτὴν νὰ ὑποτάξωσι τὸ ῥυθμικὸν μέγεθος τῶν χρόνων, τῶν δὲ λογικῶν τόνων μηδένα νὰ ποιῶνται λόγον εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς ῥυθμικῆς σημασίας, ἀλλὰ θέσεις τῶν ποδών νὰ καθιστώσι συνήθως μὲν καὶ ἀρχικῶς τὰς μακρὰς ἀπλῶς συλλαβάς, ὕστερον δὲ ἐνίοτε καὶ τὰς βραχείας, παντάπασιν ἀδιαφοροϋντες, αν αι συλλαβαι τῆς λέξεως, ἐφ' ας ἔπιπτεν ἡ ρυθμικὴ σημασία, είχον τὸν κύριον τῆς λέξεως τόνον, τουτέστι τὸν ὀξὺν ἢ περισπώμενον, ή καὶ τὸν δευτερεύοντα, τουτέστι τὸν βαρύν. Ἡ ἀπορία όμως αύτη λύεται, όταν άναλογισθή τις ότι ή παλαιά Έλληνική γλώσσα διάφορον των νέων Εύρωπαϊκών γλωσσών καὶ τῆς νεωτέρας Έλληνικῆς ἔχουσα τὴν φύσιν διάφορον ἦτο φυσικόν νὰ ἔχη καὶ τὴν ουθμοποιίαν καὶ σύμφωνον έαυτἤ. Ἐν μὲν τἢ παλαιἄ Ἑλληνικ剂 γλώσση αι διαφοραί της ποσότητος των συλλαδών ήσαν τοϊς παλαιοίς ἐπαισθητότεραι καὶ σημαντικώτεραι ἡ αἱ διαφοραὶ τῆς τάσεως αὐτῶν. Ἡ μὲν τάσις ἦτο ἀπλοῦν μελφδικόν στοιχεῖον τῆς γλώσσης καί, ώς φαίνεται, προεφέρετο μετ' ἐλάσσονος δυνάμεως η ἐν ταῖς νεωτέραις γλώσσαις. Πολλῷ δὲ κυριώτερον καὶ πλαστικώτερον στοιχεῖον τῆς γλώσσης ἦτο τὸ ἔτερον, ἡ ποσότης τῶν συλλαδῶν. "Οθεν φυσικώτερον ήτο και ό ρυθμοποιός την άποτύπωσιν την ρυθμικής σημασίας, ήτοι των άρσεων καὶ θέσεων, νὰ μὴ ἐξαρτᾳ ἐκ τῶν διαφορῶν τῆς λογικής τάσεως, άλλ' έκ των διαφορών τής ποσότητος των συλλαδων. Τούναντίον δὲ ἐν ταῖς νεωτέραις Εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις καὶ ἐν αὐταῖς ἔτι, ἐν αἰς γίνεται διάκρισις ἐν τῆ προφορᾳ μακρῶν καὶ βραχειών συλλαδών, οἱον ἐν τῇ Γερμανικῇ, κυριωτέρα εἶνε ἡ διάκρισις των συλλαδών ώς έκ της διαφόρου τάσεως η ώς έκ της διαφόρου ποσότητος αὐτῶν. Ἐν δὲ τῆ νεωτέρα Ἑλληνικῆ, ἐν ἡ οὐδεμία γίνεται διάκρισις μακρών καὶ βραχειών συλλαδών, ή λογική τάσις άποδαίνει τὸ μόνον ζφοποιητικόν καὶ πλαστικόν στοιχεῖον αὐτῆς. Έντεῦθεν εὔλογον ἦτο καὶ ὁ νεώτερος ἡυθμοποιὸς νὰ μὴ ἀκολουθῷ τῷ προσφδιακή, άλλα τη τονική ρυθμοποιία, θέσεις μέν των ποδών καθιστάς τὰς ὀξύτερον τονιζομένας συλλαβάς, ἄρσις δὲ τὰς βαρύτερον προφερομένας. Προσέτι εἰς ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τούτου, τῆς χρήσεως δηλονότι της προσφδιακής ρυθμοποιίας έν τη παλαιά Έλληνική

ποιήσει, πρέπει νὰ ἀναλογισθῆ τις ὅτι ἡ Ἑλληνική ποίησις ἦτο ἀρχηθεν μελική και ότι οι νόμοι της ρυθμικής ανεπτύχθησαν εν τη ώδη, έν ή οι τόνοι της λέξεως έξημαυρούντο και ἀπεκρύπτοντο ὑπὸ τῶν ποικίλων την τάσιν φθόγγων τοῦ μέλους. "Οτι δὲ ὁ παλαιὸς μελοποιός εν τη ώδη οὐδένα λόγον εποιείτο των όξεων καὶ βαρέων τόνων τῶν λέξεων, μαρτυρεί Διονύσιος ὁ Αλικαρνασσεύς, ὅστις ἐν τῷ 11 κεφαλαίω τοῦ περὶ συνθέσεως ὀνομάτων συγγράμματος συγκρίνων τὸ της διαλέκτου μέλος πρός τὸ της μουσικής, της τε όργανικής καὶ της ώδικης, λέγει ὅτι τὸ μὲν της διαλέκτου μέλος μετρεῖται ὡς ἔγγιστα διὰ τοῦ διαστήματος τοῦ λεγομένου διὰ πέντε καὶ οὖτε ὑψοῦται ἡ φωνή πέρα των τριών τόνων καὶ ένὸς ήμιτονίου ἐπὶ τὸ ὀξύ, οὕτε ταπεινούται πλέον του διαστήματος τούτου έπὶ τὸ βαρύ ἡ δὲ ὀργανική καὶ ώδική μουσική πρώτον μέν μεταχειρίζεται πλείονα διαστήματα καὶ οὐχὶ μόνον τὸ διὰ πέντε, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ διὰ πασῶν ἀρξαμένη καὶ τό διὰ πέντε διάστημα μελφδεῖ καὶ τὸ διὰ τεσσάρων καὶ τὸ δίτονον καὶ τὸν τόνον καὶ τὸ ἡμιτόνιον, κατά τινας δὲ καὶ τὴν δίεσιν αίσθητώς. "Επειτα δὲ ἀξιοῖ νὰ ὑποτάττη τὰς λέξεις εἰς τὰ μέλη καὶ ούχὶ τὰ μέλη εἰς τὰς λέξεις. Φέρει δὲ παράδειγμα εἰς ἀπόδειξιν τούτου μέλος τι έκ τοῦ 'Ορέστου τοῦ Εὐριπίδου, ὅθεν γίνεται δῆλον ὅτι αί ὀξύτεραι καὶ βαρύτεραι τάσεις τῆς ὑδῆς ἦσαν παντάπασιν ἀνεξάρτητοι της ὀξύτητος καὶ βαρύτητος τῶν συλλαδῶν της λέξεως. Αλλά ἄξιον νὰ παρατεθή ένταῦθα αὐτολεξεὶ ολόκληρον τὸ χωρίον τοῦ Διονυσίου. «Διαλέκτου μέν οὖν», λέγει, «μέλος (1) ένὶ μετρεῖται διαστήματι τῷ λεγομένω διὰ πέντε, ως ἔγγιστα (2) καὶ οὕτε έπιτείνεται πέρα των τριών τόνων καὶ ἡμιτονίου ἐπὶ τὸ ὀξύ, οὕτε άνίεται τοῦ χωρίου τούτου πλεῖον ἐπὶ τὸ βαρύ. Οὐ μὴν ἄπασά γε ἡ λέξις ή καθ' εν μόριον λόγου ταττομένη ⟨έπί⟩ (3) τῆς αὐτῆς λέγεται

(1) Μέλος τῆς διαλέμτου λέγει ὁ Διονύσιος ὅ,τι ὁ ᾿Αριστόξενος (άρμ. στοιχ. σελ. 18 Μ.) καλεί λογώδες μέλος, το συγκείμενον δηλαδή έκ των προσφδιών τουτέστι των όξειῶν καὶ βαρειῶν τάσεων τῆς λέξεως, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ μέλος τῆς τε ὀργανικῆς καὶ τῆς ῷδικῆς μουσικῆς, ἡν ὁ ᾿Αριστόξενος καλεῖ διαστηματικήν φωνήν.

(3) Τὸ ἐπὶ ἐξ ἐμῆς προσθήκης.

τάσεως, ἀλλ' ἡ μὲν ἐπὶ τῆς ὀξείας, ἡ δ' ἐπὶ τῆς βαρείας, ἡ δ' ἐπ' άμφοῖν. Τῶν δ' ἀμφοτέρας τὰς τάσεις ἐχουσῶν αἱ μὲν κατὰ μίαν συλλαδήν συνεφθαρμένον έχουσι τῷ όξεῖ τὸ βαρύ, ας δή περισπωμένας καλούμεν. αί δ' έν έτέρω τε καὶ έτέρω χωρὶς έκάτερον έφ' έαυτοῦ τὴν οἰκείαν φυλάττον φύσιν. Καὶ ταῖς μὲν μονοσυλλάβοις (1) οὐδὲν τὸ διὰ μέσου χωρίον βαρύτητος καὶ ὀξύτητος ταῖς δὲ πολυσυλλάβοις, οἰαί ποτ' ἄν ὧσιν, ἡ τὸν όξὺν τόνον ἔχουσα μία ἐν πολλαῖς βαρείαις ἔνεστιν. Ἡ δ' ὀργανική τε καὶ ὡδικὴ μοῦσα διαστήμασί τε χρῆται πλείοσιν, οὐ τῷ διὰ πέντε μόνον, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ διὰ πασῶν ἀρξαμένη καὶ τὸ διὰ πέντε μελφδεῖ καὶ τὸ διὰ τεσσάρων καὶ τὸ δίτονον (2) (καὶ τὸν τόνον) καὶ τὸ ἡμιτόνιον, ὡς δέ τινες οἴονται, καὶ τὴν δίεσιν αἰσθητῶς. Τάς τε λέξεις τοῖς μέλεσιν ὑποτάττειν ἀξιοῖ καὶ οὐ τὰ μέλη ταϊς λέξεσιν, ώς έξ άλλων τε πολλών δήλον και μάλιστα των Εύριπίδου μελών, α πεποίηκε την 'Ηλέκτραν λέγουσαν έν 'Ορέστη πρὸς τόν χορόν.

Σῖγα, σῖγα λευκὸν ἴχνος ἀρδύλης τιθεῖτε, μη κτυπεῖτε

άποπρόβατ' έκεῖσ' ἀποπρό μοι (3) κοίτας.

Έν γὰρ δὰ τούτοις τὸ σῖγα σῖγα λευκὸν ἐφ' ἑνὸς φθόγγου μελωδεῖται, καίτοι τῶν τριῶν λέξεων ἐκάστη βαρείας τε τάσεις ἔχει καὶ όξείας. Καὶ τὸ ἀρβύλης ἐπὶ μέση συλλαβή τὴν τρίτην ὁμότονον ἔχει, άμηχάνου ὄντος εν ὄνομα δύο λαβεῖν ὀξείας. Καὶ τοῦ τιθεῖτε βαρυτέρα μὲν ἡ πρώτη γίνεται, δύο δὲ μετ' αὐτὴν ὀξύτονοί τε καὶ ὁμόφωνοι. Τοῦ κτυπείτε ὁ περισπασμὸς ἡφάνισται μιὰ γὰρ αἱ δύο συλλαβαὶ λέγονται τάσει. Καὶ τὸ ἀποπρόβατ' οὐ λαμβάνει τὴν τῆς μέσης συλλαδής προσφδίαν όζεταν, άλλ' έπὶ την τετάρτην συλλαδήν καταβέβηκεν ή τάσις τῆς τρίτης».

Τούτων λοιπόν ουτως έχόντων οὐδὲν θαυμαστόν ὅτι οὐδαμῶς οἱ παλαιοί έδυσχέραινον έπὶ τῆ διαφωνία τῆς ρυθμικής σημασίας καὶ τῆς λογικής τάσεως έν τη ώδικη αύτων μουσική. Τὸ αὐτό που συμδαίνει καὶ ἐν τῆ νεωτέρα ψδικῆ μουσικῆ καὶ οὐδαμῶς οἱ ἀκούοντες λυποῦνται. "Αλλως όμως έχει το πράγμα έπὶ ολίγων τινών μέτρων, οΐου τοῦ ἡρφου καὶ τοῦ ἰαμδικοῦ τριμέτρου, ἄτινα ἐν τῷ ἔπει καὶ ἐν τῷ

⁽²⁾ Πρός το λεγόμενον υπό του Διονυσίου ότι μεταξύ της όξείας καὶ της βαρείας άποτελεῖται τὸ διὰ πέντε ὡς ἔγγιστα διάστημα, παρατηροῦμεν ὅτι τὸ διάστημα τοῦτο δὲν εἶνε πάντοτε τὸ αὐτό, ἀλλὰ ποικίλλεται κατὰ τὴν ψυχικὴν διάθεσιν τοῦ διαλεγομένου ἐπὶ μὲν ψυχικῆς ἡρεμίας τὸ διάστημα εἶνε ἔλασσον, ἐπὶ ψυχικῆς δὲ κινήσεως, οἶον όργης, άγανακτήσεως, άπελπισμοῦ μετζον. Τὸ ὁπὸ τοῦ Διονυσίου λοιπὸν ὁριζόμενον διάστημα δύναται ένίστε και να ύπερδαίνηται, έν δε τῆ συνήθει προφορά είνε Ελασσον.

⁽¹⁾ Έξ έμῆς διορθώσεως ἀντὶ διουλλάβοις.

^{(2) &}quot;Εγραψα δίτονον ἀντὶ διάτονον, ἐφεξῆς δὲ προσέθηκα καὶ τὸν τόνον.

⁽³⁾ Τὰ χειρύγραφα παρὰ Διονυσίω ἔχουσιν ἀπόπροθι.

διαλόγφ του δράματος άπηγγέλλοντο άνευ μέλους. Οἱ μὲν παλαιοί, ώς και άλλαχοῦ ($\S 50$) εἴπομεν, κατώρθουν, ώς φαίνεται, ἐν τῆ ἀπαγγελία αύτων νὰ συμβιβάζωσι τὰ δύο διάφορα στοιχεῖα, τὴν ἡυθμικήν σημασίαν και την λογικήν τάσιν, όσάκις διεφώνουν πρός ἄλληλα, έκάτερον ἀνεξαρτήτως τοῦ έτέρου ἀποδιδόντες. Τῆ νεωτέρα ύμως προφορά και αίσθήσει άποβαίνει δυσχερής πάνυ ό τοιούτος συμδιδασμός. 'Αλλ' δμως ἀντὶ διὰ τὴν δυσχέρειαν ταύτην νὰ ἀπαγγέλλωμεν τὰ μέτρα ταῦτα ἀρρύθμως καὶ ὡς πεζον λόγον, αἰρετώτερον νομίζομεν νὰ έθισθώμεν καὶ ἡμεῖς νὰ ἀπαγγέλλωμεν αὐτὰ ἐρρύθμως διακρίνοντες μέν έν τῆ ἀπαγγελία τὰς μακρὰς καὶ βραχείας συλλαδάς, ὑποτάσσοντες δὲ τῆ ρυθμικῆ σημασία τὴν λογικὴν τάσιν. Έκ της έρρύθμου άπαγγελίας και ώφέλεια προσγενήσεται ήμιν ούχι άναξία λόγου και δή και ήδονή τις, ὅταν ἐθισθῶμεν. Οὐδαμῶς δὲ φαίνεται ήμιν δικαία ή άξίωσις ὅτι, ἐπειδή δὲν δύνανται νὰ διακρίνωνται νῦν ἀπ' ἀλλήλων ἐν τῆ ἀπαγγελία ἀμφότερα τὰ διαφωνοῦντα ταϋτα στοιχεῖα, ὅπως διέκρινον αὐτὰ οἱ παλαιοί, αἰρετώτερον νὰ ἀποφεύγωμεν παντάπασι τὴν ἄσκησιν περὶ τὴν ἔρρυθμον ἀπαγγελίαν. "Αν ή άξίωσις αυτη ήτο δικαία, τότε κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον οὐδ' ὡς πεζόν λόγον θὰ έδικαιούμεθα νὰ ἀπαγγέλλωμεν τὰ έξάμετρα ταῦτα καὶ τρίμετρα, ἀφ' οὖ καὶ κατὰ τὴν τοιαύτην προφορὰν διαφέρομεν τῶν παλαιῶν οὕτε τὴν ποσότητα τῶν συλλαδῶν οὕτε τὴν διάφορον αὐτῶν τάσιν όμοίως ἀποδιδόντες, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ φθόγγους πολλοὺς ούχὶ ἀκριδῶς ὅπως ἐκεῖνοι φθεγγόμενοι.

78. Τοιαύτην οἱ παλαιοὶ Ἦληνες ἐποιοῦντο χρῆσιν τῆς γλώσσης αὐτῶν ὡς ῥυθμιζομένου. Ἡδη ὅμως κατὰ τοὺς πρώτους ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνας ἤρξατο να γίνηται ἐν τῆ προφορὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης μεγάλη τις μεταβολή, ἤτις δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ ἀσκήση μεγάλην ῥοπὴν ἢ μᾶλλον ῥιζικὴν μεταβολὴν καὶ εἰς τὴν ῥυθμοποιίαν. Ἐν ῷ δηλαδὴ πρότερον ἡ ποσότης ἤτοι τὸ μέγεθος τῶν φωνηέντων διέφερεν ἐν τῆ ἐκφωνήσει αὐτῶν καὶ ἄλλα μὲν ἦσαν βραχέα, ἄλλα δὲ μακρά, ἤδη ἤρξατο νὰ μὴ γίνηται τοιαύτη διάκρισις μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων ἐν τῆ συνήθει προφορὰ, ὥστε πᾶσαι αὶ συλλαβαὶ κατὰ μικρὸν ὡς ἐκ τῆς ποσότητος τῶν φωνηέντων ἐγένοντο ἰσόχρονοι. Τοῦ πράγματος τούτου πάμπολλα καὶ ἀναμφισβήτητα μαρτύρια εὐρίσκονται ἐν ἐπιγραφαῖς ἐπὶ λιθίνων καὶ χαλκῶν πλακῶν γεγραμμέναις, ἐν αις π. χ. τὰ γράμματα Ο καὶ Ω ἐναλλάσσονται. Καὶ ἐν ποιήμασι

δε των χρόνων τούτων κατά την προσφδιακήν μετροποιίαν γεγραμμένοις συχναὶ εύρίσκονται βραχεῖαι συλλαδαὶ λαμδανόμεναι ἀντὶ μακρῶν καὶ τἀνάπαλιν. Τῆ μεταβολῆ ταύτη περὶ τὴν ποσότητα τῶν φωνηέντων καὶ συλλαδῶν ἐπηκολούθησεν ὡς εἰκὸς καὶ ἐτέρα οὐσιώδης μεταβολή περί τοὺς τόνους τῶν λέξεων. Καὶ πρῶτον μὲν ένεκα τῆς περὶ τὴν ποσότητα τῶν συλλαδῶν μεταδολῆς ἐπαύσατο νὰ διακρίνηται έν τῆ προφορά ὁ περισπώμενος τόνος, ὅστις πρὶν ἔπιπτεν ἐπὶ συλλαδὰς φύσει μακράς, ὥστε ὑπελειφθησαν οἱ δύο ἕτεροι, ὁ ὀξύς, οστις ήτο και ο κύριος της λέξεως τόνος, και ο βαρύς, οστις ήτο ο δευτερεύων και δὲν ἐσημαίνετο ἐν τῆ γραφῆ. Εἶτα δὲ ἐν ῷ πρότερον οί λογικοί τόνοι ἦσαν στοιχεῖον τῆς λέξεως καθαρῶς μελφδικόν, ἤδη, ώς φαίνεται, ελαδον χαρακτήρα μαλλον ρυθμικόν. Έν ὁ δηλαδή πρότερον εν τη εκφωνήσει συλλαδής τινος έχούσης τον όξὺν τόνον ήκουέ τις ἀπλῶς ἦχον ἤτοι φθόγγον ὀξύτερον τῆς ἀτόνου συλλαδῆς τῆς έχούσης δηλονότι τὸν βαρὺν τόνον, ἤδη ἡ τὸν όξὺν τόνον ἔχουσα συλλαθή πλήν της όξυτέρας τάσεως προσέλαθε καὶ δύναμιν μείζονα της άτόνου τουτέστι τῆς τὸν βαρὺν τόνον ἐχούσης συλλαδῆς. Κατὰ ταῦτα έν ῷ πρότερον ἐν τἢ ἐκφωνήσει τῆς λέξεως ἡ φωνἡ ἐστηρίζετο μᾶλλον έπὶ τῶν μακρῶν συλλαδῶν, ἡ δύναμις δηλαδή ἔπιπτεν ἐπὶ τὰς μακράς συλλαβάς της λέξεως, ήδη ή φωνή έστηρίζετο έπὶ τῆς συλλαδής τῆς λέξεως τῆς ἐχούσης τὸν όξὺν τόνον. Ἡ τοιαύτη λοιπὸν μεταδολή περί τὰς προσφδίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ καθ' ὅλου περί τὴν προφορὰν αὐτῆς δὲν ἡδύνατο, ὡς εἴπομεν, νὰ μὴ ἀσκήση μεγάλην ροπήν και είς την ρυθμοποιίαν. Ο νεώτερος δηλαδή ρυθμοποιὸς δὲν ἠδύνατο ἔτι νὰ καθιστῷ θέσεις τῶν ποδῶν τὰς μακρὰς συλλαβας ώς ο παλαιός, διότι αι συλλαβαι ισομεγέθεις ήδη καταστάσαι δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχωσι διάφορον ἀλλήλων δύναμιν ὡς αἱ τῆς παλαιᾶς Έλληνικῆς γλώσσης, άλλὰ πᾶσαι τὴν αὐτήν, ὅσον δηλαδή έξήρτητο έκ τῆς ποσότητος τῶν συλλαδῶν. Μετατεθείσης δὲ ἐν τῆ συνήθει της γλώσσης προφορά της δυνάμεως είς τὰς συλλαδάς τὰς έχούσας τὸν όξὺν τόνον, ἐπάναγκες ἦτο αἱ δυνατώτερον προφερόμεναι αύται συλλαδαὶ νὰ κατασταθώσιν ὑπὸ τοῦ νεωτέρου ἡυθμοποιοῦ θέσεις των ποδών. Οὕτω λοιπὸν ἐπειδὴ ἐκάστης λέζεως ἦτο ώρισμένη ή συλλαδή, ήτις εἶχε τὴν μείζονα δύναμιν ἢ ἔντασιν, ἐκ τούτου ἄμα ώρίζετο και τὸ μέρος τῆς λέξεως, ἐφ' ὁ ἔπρεπε νὰ πίπτη ἡ θέσις τοῦ ποδός. Ο νεώτερος λοιπὸν ρυθμοποιὸς ὅπως ἀποτελέση τὸν ρυθμόν,

όστις άείποτε συνέστηκεν έκ τῆς κανονικῆς ἀκολουθίας ἄρσεων καί θέσεων, ώφειλε νὰ ποιή τὰς μὲν θέσεις τῶν ποδῶν συμπιπτούσας ταῖς τονουμέναις των λέξεων συλλαβαίς τουτέστι ταις έχούσαις τον όξὺν τόνον, τὰς δὲ ἄρσεις ταῖς ἀτόνοις, τουτέστι ταῖς βαρέως τονουμέναις. Ουτως άφειλε νὰ πράξη ο νεώτερος ρυθμοποιός, ἄν ήθελε νὰ ποιῆ έυθμοὺς καταληπτοὺς έαυτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις, καὶ οὕτω τῷ ὄντι ἔπραξεν, όθεν έγεννήθη νέον είδος ρυθμοποιίας, ού άρχη ήτο ή σύμπτωσις τῶν θέσεων τῶν ποδῶν μετὰ τῶν τονουμένων συλλαδῶν, τῶν δὲ ἄρσεων μετὰ τῶν ἀτόνων, ὅθεν καὶ τονική φυθμοποιία δύναται αὕτη νὰ κληθή, ώς έπι τῶν τόνων τῶν λέξεων στηριζομένη, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀρχαίαν τὴν προσφδιακήν, ἥτις ἐπὶ τῆς προσφδίας στηριζομένη ήτοι της ποσότητος των συλλαβών, καθ' ην δηλαδή χρησιν έξενίκησε τανῦν νὰ λέγηται ἡ λέξις προσφδία, παντάπασιν ἀδιαφόρως είχε πρός τοὺς τόνους τῶν λέξεων. Ηττον δὲ καλῶς ἡ νέα αὕτη ῥυθμοποιία η στιχουργία έκληθη ρυθμική(1) κατ' ἀντίθεσιν πρὸς την άρχαίαν καλουμένην μετρικήν. Διότι ρυθμικαὶ εἶνε ἀμφότεραι, καίπερ κατὰ διάφορον τρόπον ἀποδιδοῦσαι τὸν ρυθμόν, ὡσαύτως δὲ καὶ μετρικαί. Βέλτιον λοιπόν νὰ όνομασθη ή μὲν ἀρχαία ρυθμοποιία καὶ ή ταύτην μεταχειριζομένη ποίησις προσφδιακή, ή δὲ νεωτέρα τονική.

79. Τῆς τονικῆς λοιπὸν ῥυθμοποιίας οἱ κυριώτεροι καθολικοὶ χα-ρακτῆρες εἰνε οἱ ἑξῆς. α΄) πᾶσαι αἱ συλλαδαὶ λαμβάνονται ὡς ἰσό-χρονοι καὶ οὐδεμία γίνεται διάκρισις μακρῶν καὶ βραχειῶν συλλαδῶν ὡς ἐν τῆ ἀρχαία προσφδιακῆ ποιήσει. β΄) Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, διότι οὐδεμία γίνεται κατὰ ποσότητα διάκρισις τῶν συλλαδῶν ἀπ' ἀλλλήλων, δὲν δύναται συλλαδή τις νὰ ἀντικατασταθῆ ὑπὸ δύο, ὅπως ἐν τῆ προσφδιακῆ ποιήσει ἡ μακρὰ συλλαδή ἡδύνατο νὰ διαλυθῆ εἰς δύο βραχείας, ὅθεν τὰ μέτρα τῆς τονικῆς ποιήσεως ἔχουσιν ώρισμένον καὶ σταθερὸν ἀριθμὸν συλλαδῶν. γ΄) Τῆς χασμωδίας ὑπάρχει πλήρης ἄδεια ἐν τοῖς παντὸς εἴδους ῥυθμοῖς τῆς τονικῆς ποιήσεως. δ΄) Κατὰ γενικὸν κανόνα αἱ μὲν θέσεις τῶν ποδῶν συμπίπτουσι ταῖς τονουμέναις τῶν λέζεων συλλαδαῖς, τουτέστι ταῖς ἐχούσαις τὸν ὀξὺν τόνον, αἱ δὲ ἄρσεις ταῖς ἀτόνοις, τουτέστι ταῖς ἐχούσαις τὸν βαρὺν τόνον. ε΄) Ἐν τῆ τονικῆ ποιήσει οἱ δισύλλαδοι πόδες εἶνε οἱ εὐχρηστότατοι, ἐκ τῶν τοιούτων δὲ ποδῶν φαίνεται ὅτι καὶ ὡρμήθη ἡ το-

παη ρυθμοποιία. Καὶ ἡ μὲν ἐτέρα τῶν δύο συλλαδῶν ἡ ἔχουσα τὸν λεκτικόν τόνον ἀπετέλει ώς εἰκὸς τὴν θέσιν, ἡ δὲ ἐτέρα, ἡ ἄτονος, την άρσιν του ποδός. Πρός τὸν τοιούτον ρυθμόν τὸν ἐκ δισυλλάβων ποδών συγκείμενον αί μεν δισύλλαβοι λέξεις εὐκολώτατα ἠδύναντο νὰ προσαρμοσθώσι, τῆς μὲν τονουμένης συλλαδῆς χρησιμευούσης ὡς θέσεως, τῆς δὲ ἀτόνου ὡς ἄρσεως. Ἐπὶ τῶν μειζόνων ὅμως λέξεων των ύπερ τὰς δύο συλλαβὰς έχουσῶν δεν ἠδύνατο νὰ ὑπάρχῃ ὁ αὐτὸς λόγος. Καὶ τῶν μὲν τρισυλλάδων λέξεων ἡδύναντο νὰ προσαρμοσθῶσι τῷ ρυθμῷ μόναι αὶ παροξύτονοι, ὧδε δηλαδή υ τ υ, οὐχὶ δὲ καὶ αί όξύτονοι 🔾 🔾 τη αί προπαροξύτονοι 🗸 🔾 Ο. Αὐται ώς καὶ αί τετρασύλλαβοι καὶ πεντασύλλαβοι καὶ ἔτι μείζονες λέξεις διαιρούμεναι εἰς δύο ή και πλείονας δισυλλάδους πόδας ἔπρεπε νὰ λάδωσι πλείονας τοῦ ένὸς ρυθμικούς τόνους. Ἐπειδή δὲ πᾶσα λέξις ἕνα παρέχει πρὸς τοῦτο λογικὸν τόνον, ἀνάγκη ἦτο χάριν τοῦ ρυθμοῦ καὶ συλλαβαὶ άτονοι νὰ προφέρωνται οὕτως ώσανεὶ εἶχον τὸν όξὺν τόνον οἶον αί λέξεις ἀγαθὸς καὶ ἄγιος ἦτο ἀνάγκη νὰ ρυθμισθῶσιν ὧδε $z \cup z$. ἡ λέξις άθάνατος έπὶ μὲν τῆς ὀνομαστικῆς ὧδε $\lor \bot \lor \bot$, ἐπὶ δὲ τῆς γενικης άθανάτου ώδε το το ή λέξις παρασκευή ώδε ο το τ. ή δε λέξις παρασκευάζομαι οὐδαμῶς ἄλλως ἢ ώδε υ τ υ τ υ τ ἡ δὲ παρασχευαζόμενος μόνον ώδε το το το το τ. Πρός διάχρισιν δέ τον μέν φυσικὸν τῆς λέξεως τόνον καλοῦμεν κύριον, τοὺς δὲ ἄλλους, οὖς ἐκ τοῦ ουθμοῦ προσλαμβάνει, δευτερεύοντας, ς΄) Έπὶ ώρισμένων μέτρων ώρισμέναι συλλαβαὶ ἀπαιτεϊται νὰ ἔχωσι τὸν κύριον λογικὸν τόνον συμπίπτοντα τῷ ἡυθμικῷ. 🙄 Αἱ μονοσύλλαδοι λέξεις, εἴτε ἔχουσι τόνον τινὰ οἱονδήποτε εἴτε μή, καὶ αἱ δισύλλαβοι ἐγκλιτικαὶ καθὼς καὶ άλλαι τινές δισύλλαβοι, αΐτινες προφέρονται μετ' ήλαττωμένου την δύναμιν τόνου δύνανται νὰ λαμβάνωνται ὡς ἄτονοι ἢ καὶ νὰ τονίζωνται κατὰ βούλησιν, αἱ μὲν μονοσύλλαβοι ὧδε Ο ἢ ∠, αἱ δὲ δισύλλα- $\text{for } \angle \cup \, \mathring{\eta} \, \cup \, \angle \, \mathring{\eta} \, \text{ kai } \, \mathring{\omega} \\ \text{de} \, \cup \, \cup.$

80. Χρήσις δὲ τῆς τονικῆς ρυθμοποιίας ήτοι τῶν τονικῶν μέτρων εγένετο ἐν δύο γένεσι τῆς Βυζαντιακῆς ποιήσεως, τῆ τε δηματικῆ κοσμικῆ καὶ τῆ ἐκκλησιαστικῆ ὑμνογραφία, ήτις καὶ αὕτη δημοτικώτερον εἶχε χαρακτῆρα. Πλὴν δὲ τῶν δύο τούτων γενῶν τῆς Βυζαντιακῆς ποιήσεως ὑπῆρχε καὶ τρίτον τι γένος, ἡ τῶν λογίων ποίησις, ἡτις καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους τῆς ἀρχαιότητος χρόνους καὶ καθ' ἄπαντας τοὺς Βυζαντιακοὺς διέτέλει μιμουμένη τὴν ἀρχαίαν 'Ελλη-

⁽¹⁾ $^\circ$ Ο ὅρος οὖτος δὲν ἐπλάσθη ὑπὸ τῶν νε ὑτέρων, ἀλλ' ἤδη εὑρίσκεται ἐν χρήσει κατά πρῶτον ἐν τῆ πέμπτη ἀ. X. ἑκατονταετηρίδι.

νικήν ποίησιν καθ' ύλην τε καὶ εἶδος. 'Αλλ' ή ποίησις αύτη, μάλιστα δὲ ἡ Βυζαντιακή, εἴτε κοσμικὴν εἴτε θρησκευτικὴν ὑπόθεσιν πραγματευομένη ούδεν σχεδόν πρωτότυπον ούδε γενναΐον ύπο ποιητικήν έποψιν προήνεγκε, καὶ ἡ ρυθμοποιία αὐτῆς, ἤδη έκλιπούσης τῆς κατὰ ποσότητα διαφοράς των συλλαβών έν τη ζώση γλώσση, ἀπέβη ἔργον μηχανικόν και μάλλον παίγνιον ύποπίπτον είς την αἴσθησιν οὐχὶ τῆς άκοης, άλλα της όράσεως, όθεν και μεγάλην μετεχειρίζοντο άδειαν περί τὴν προσφδίαν καὶ μάλιστα περί τὴν χρῆσιν τῶν διχρόνων α, ι, υ. Μετεχειρίζετο δὲ ἡ τῶν λογίων αὕτη ποίησις οὐχὶ πάντα τὰ άρχαῖα μέτρα, ἀλλ' όλίγα μόνον ἐξ αὐτῶν, πρῶτον μὲν καὶ κυριώτατα τὸ ἰαμδικὸν τρίμετρον, εἶτα δέ, ἀλλ' ὅμως σπανίως, τὸ δακτυκὸν έξάμετρον, τὸ έλεγειακὸν δίστιχον καὶ τὸ ἀνακρεόντειον δίμετρον καὶ τρίμετρον. Περὶ τοῦ εἴδους ἤτοι τῆς μορφῆς ἰδία τοῦ ἰαμβικοῦ τριμέτρου, ὅπερ καὶ βέλτιον τῶν ἄλλων ὑπὸ τῶν νεωτέρων μετρικῶν έξηκριβώθη, πρβλ. Is. Hilberg Wiener Studien 8 (1886) σελ. 282-314. Τῆς τῶν λογίων ταύτης ποιήσεως, ἥτις, ὡς εἴπομεν, δουλικῶς ἐμιμεῖτο τὴν ἀρχαίαν καθ' ὅλην τε καὶ εἶδος, ἀξιολογώτερα εἶνε τὰ δύο ἄλλα γένη, ή τε ἐκκλησιαστική καὶ ή δημοτική ποίησις, αῖτινες άμφότεραι και πρωτότυποι ἦσαν και γνήσιος καρπός τῆς χριστιανικής Βυζαντιακής φύσεως. Πάλιν δέ τῶν δύο τούτων πολλῷ ύπερέχει ή έκκλησιαστική ποίησις, ήτις γλώσσαν μέν μεταχειρίζεται την άρχαίαν Έλληνικήν, δήλον ὅτι την κοινην ἐπὶ τὸ δημοτικώτερον συγκεκερασμένην, ρυθμοποιίαν δὲ τὴν τονικήν, ταύτην ὅμως πλουσίαν καὶ ἔντεχνον, ἐν ῷ ἡ δημοτική τονική ποίησις όμοίαν ἔχουσα πρότερον τῆ ἐκκλησιαστικῆ ὑμνογραφία γλῶσσαν, ὕστερον δὲ κοινοτέραν καὶ τέλος αὐτὴν τὴν νεωτέραν Ελληνικὴν μεταχειριζομένη, ρυθμοποιίαν έχει πάνυ πενιχράν. Ποία δέ τις ήτο ακριβέστερον ή τονική ρυθμοποιία έν τε τῆ ἐκκλησιαστικῆ ποιήσει καὶ τῆ δημώδει Βυζαντιακή, θὰ γίνη καταφανέστερον ἐκ τῶν ἐφεξῆς ἡηθησομένων.

81. Καὶ ἡ μὲν δημοτικὴ Βυζαντιακὴ ποίησις τὴν κατὰ στίχον σύνθεσιν τῶν μέτρων ἀποκλειστικῶς μεταχειριζομένη, μεγίστην ἴνα μὴ εἴπωμεν ἀποκλειστικὴν χρῆσιν ἐποιεῖτο τοῦ πολιτικοῦ λεγομένου στίγου ἤτοι τοῦ ἀπὸ τῆς ἄρσεως ἀρχομένου πεντεκαιδεκασυλλάβου, οὐ ὁ κανὼν ἔχει ὧδε

είς δεκαπέντε συλλαβάς τὸν στίχον περιπλέξω.

Έκλήθη δὲ ὁ στίχος οὐτος πολιτικός ὡς κοινός, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ προσφδιακὰ μέτρα, ἄπερ μετεχειρίζετο ἡ ἀρχαία καὶ ἡ τῶν τότε λογίων ποίησις. 'Ο στίχος ούτος εἶνε ὁ αὐτὸς καὶ ὁ ἐν τῆ καθ' ἡμᾶς δημοτική ποιήσει συνηθέστατος πεντεκαιδεκασύλλαδος καὶ σχηματίζεται ώς έξῆς: α΄) ή τομή πίπτει κανονικῶς μετὰ τὸν τέταρτον πόδα ήτοι μετά την ογδόην συλλαβήν, ώστε ο στίχος διαιρείται είς δύο μέρη (ἡμιστίχια, κῶλα), ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἀποτελεῖται ἐξ ὀκτὼ συλλαδών, τὸ δὲ δεύτερον ἐξ ἐπτά. ၆΄) Έκάτερον κώλον ἡ ἡμιστίχιον περιέχει τέσσαρας δισυλλάδους πόδας, οἵτινες ἔχουσι προηγουμένην μεν την άρσιν, ἐπιφερομένην δὲ την θέσιν. Καὶ τὸ μεν πρώτον εἶνε ἀκέραιον, τὸ δὲ δεύτερον καταληκτικὸν ήτοι μεμειωμένον κατὰ τὴν άρσιν τοῦ τελευταίου ποδός. γ΄) Πᾶσα μεν θέσις πίπτει ἐπὶ τονουμένην τινὰ συλλαδήν, πᾶσα δὲ ἄρσις ἐπὶ ἄτονον. δ΄) Καὶ κανονικῶς μὲν ἔχει τὸν κύριον λογικὸν τόνον, τουτέστι τὸν καὶ διὰ τῆς γραφῆς σημαινόμενον όξύν, τοῦ μεν δευτέρου ήμιστιχίου ή προτελευταία συλλαδή, τουτέστιν ή θέσις τοῦ τρίτου ποδός, τοῦ δὲ πρώτου ήμιστιχίου ή τελευταία συλλαδή, τουτέστιν ή θέσις τοῦ τετάρτου ποδός, ή ή τρίτη ἀπὸ τοῦ τέλους αὐτοῦ, τουτέστιν ἡ θέσις τοῦ τρίτου ποδός. Αἱ δὲ ἄλλαι θέσεις ἡδύναντο νὰ ἔχωσι καὶ δευτερεύοντά τινα τόνον τῆς λέξεως. Παράδειγμα δὲ φέρομεν τοὺς ἐξῆς τοῦ Ἰωάννου Τζέτζου στίχους (Χιλ. 3, 895. 4, 690. 4, 785).

θηρίον είχε λέοντα πολέμοις παραστάτην. πλεκτροφόρον δάκρυον 'Ηριδανῷ ρεούσας. ἐπιψυλλὶς σμικρότατον βοτρύδιον ὑπάρχει.

ε΄) Ἐπὶ τῆς πρώτης διποδίας έκατέρου κώλου ἀντὶ τοῦ σχήματος υ το τὰς κρώτης διποδίας έκατέρου κώλου ἀντὶ τοῦ σχήματος υ το τὰς χωρεῖ καὶ τὸ σχήμα το στο (χορίαμβος) οἰον Τζέτζ. Χιλ. 1, 1, 132. 5,145):

Κροῖσος ὁ ᾿Αλυάττεω | Λυδῶν ἦν βασιλεύων. πατρὸς τιμῶντες ὄνομα | Θήβας πυργοῦσιν πόλιν. οὕτως οὐδὲν κακούργημα | μέχρι παντὸς λανθάνει.

ς') Αι μονοσύλλαδοι λέξεις, εἴτε ἔχουσι τόνον τινὰ οἰονδήποτε, εἴτε μή, οἰα τὰ ἐγκλιτικά, λαμδάνονται ἀδιαφόρως καὶ ὡς τονούμεναι καὶ ὡς ἄτονοι, ὥστε δύναται νὰ γίνηται χρῆσις αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῆς θέσεως καὶ ἐπὶ τῆς ἄρσεως τῶν ποδῶν οἰον Τζέτζ. Χιλ. 1,31. Κωνσταντ. Μανασ. Χρον. στ. 12·

καὶ Κλέοδιν καὶ Βίτωνα τοὺς παῖδας τῆς Κυδίππης. κᾶν δυσχερές, κᾶν ἐπαχθὲς τὸ πρᾶγμα, κᾶν ἐργῶδες.

ζ΄) Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ δισύλλαδοί τινες λέξεις καίπερ ἔχουσαι τόνον τινὰ ἐπὶ τῆς ἑτέρας τῶν συλλαδῶν δύνανται νὰ ληφθῶσιν ὡς τονούμεναι ἐπὶ ταύτης ἢ καὶ ἐπὶ τῆς ἑτέρας, οἰον τὸ εἔτε, ὅστις, ὅ,τι
ὅτι, ὅπως, εἔπερ, οὐδέ, μηδέ, ὅδε, τοιγάρ, ὥσπερ, οὖπερ κτλ. καὶ
οὕτω νὰ χρησιμεύωσιν ἐν τῆ ρυθμοποιία κατὰ βούλησιν ὡς τροχαῖοι
- ὑ ἢ ὡς ἴαμβοι ὑ - Συχνὰ δὲ συμβαίνει τοῦτο καὶ ἐν τῷ αὐτῷ
στίχω, οἰον ἐν Κωνσταντ. Μανασσ. ἀποσπ. 3, 42.

μη φεύγων μηδε προδιδούς μηδε τὰ νῶτα στρέφων.

η΄) Πλην των λέξεων τούτων, αἵτινες εἶνε σύνθετοι ἐκ δύο μονοσυλλάδων, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι δισύλλαδοι, εἴτε ἐγκλιτικαὶ εἴτε καὶ ἄλλαι, εἰς τὴν αὐτὴν ὑπαγόμεναι κατηγορίαν, οἶον τὸ τιτές, ἐστί, οὐχί, τὰ ἐρωτηματικὰ πόθεν, πότε, τίτες, αὶ δισύλλαδοι προθέσεις μετά, κατά, ὑπό, ἀπό, περί, παρά, καὶ καθόλου πᾶσα δισύλλαδος λέξις, ἢς ἐν τῆ προφορὰ οὕτω μειοῦται ἡ δύναμις τοῦ λεκτικοῦ τόνου, ὥστε δύναται νὰ χρησιμεύση καὶ ὡς τροχαῖος καὶ ὡς ἴαμδος ἢ καὶ ὅλως ὡς ἄτονος· οἶον

ταὶ ἐρωτᾶς περὶ αὐτῆς ἐν πολλῆ παρακλήσει.

- θ΄) Τῆς χασμωδίας πλήρης ὑπάρχει ἄδεια ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ, ὡς καὶ ἐν πάση τῆ τονικῆ ποιήσει, καὶ οὐδεὶς αὐτῆς περιορισμός.
- ι') 'Ως ἐπὶ πάσης τῆς τονικῆς ποιήσεως, οὕτω καὶ ἐν τῷ πολιτικῷ στίχῳ, ἐπειδὴ πᾶσαι αὶ συλλαδαὶ εἶνε ἰσόχρονοι, οὐδεμία αὐτῶν δύναται νὰ λυθἢ εἰς δύο, ὡς συνέδαινεν ἐν τἢ παλαιᾳ προσφδιακἢ ποιήσει, ἐν ἡ ἡ μακρὰ ἠδύνατο νὰ λυθἢ εἰς δύο βραχείας. 'Ἐκ τούτου δὲ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν συλλαδῶν τοῦ πολιτικοῦ στίχου ὡς καὶ πάντων τῶν ἄλλων τονικῶν μέτρων, ἄτινα συνετίθεντο κατὰ στίχον, δὲν εἶνε ἀόριστος, ἀλλ' ἀκριδῶς ὡρισμένος καὶ σταθερός.
- 82. Οῦτως ἔχουσι τὰ κατὰ τὸ εἶδος ἤτοι τὴν μορφὴν τοῦ πολιτικοῦ στίχου, πλανῶνται δὲ οἱ νομίζοντες ὅτι ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ στίχου ἠριθμοῦντο μόνον αἱ συλλαδαί, ἡ δὲ σύμπτωσις τῶν ρυθμικῶν καὶ λογικῶν τόνων ἔτηρεῖτο μόνον περὶ τὸ τέλος τῶν κώλων. Τοῦτο μάλιστα πάσχουσιν οἱ ἀλλογενεῖς καὶ ἀλλόγλωσσοι παραγόμενοι ἐκ τούτου, ὅτι συχνὰ δὲν βλέπουσι τονουμένας τὰς ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν ποδῶν συλλαδάς, ἔνθα δηλαδὴ καθ' ἃ προεἰπομεν ἀναπληροῦνται

ύπὸ τῶν δευτερευόντων καὶ μὴ γραφομένων τόνων, ἢ καὶ ἐκ τῶν ἀδειῶν περὶ τὴν χρῆσιν τῶν τόνων, περὶ ὧν εἴπομεν ἔμπροσθεν ἐν τῷ ε΄. ϛ΄. ζ΄ καὶ η΄ κανόνι τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ πολιτικοῦ στίνου. Τοῖς "Ελλησι τοὐναντίον οὐδαμῶς ὑπὸ τούτων παραγομένοις οῦτω σαφὴς καὶ τέλειος προσπίπτει ὁ ρυθμὸς τοῦ πολιτικοῦ στίχου, οῦτω σαφὴς καὶ τέλειος προσπίπτει ὁ ρυθμὸς τοῦ πολιτικοῦ στίχου, ὡς καὶ ἄλλων τινῶν τονικῶν μέτρων κατὰ στίχον ἐν χρήσει ὄντων καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ποιουμένων, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ παντάπασιν ἀγράμματοι καλῶς διαισθάνονται τὸν ρυθμὸν καὶ παντὶ στιπασιν ἀγράμματοι καλῶς διαισθάνονται τὸν ρυθμὸν καὶ κατὰ τουντὰνονται τὸν ρυθμὸν καὶ κατὰ τουντὰνονται τὸν ρυθμὸν καὶ τοντὰνονται τὸν ρυθμὸν καὶ τοντὰνονται τὸν ρυθμὸν καὶ τοντὰνονται τὸν ρυθμὸν καὶ τοντὰνονται τον ρυθμὸν καὶ τοντὰν καὶ κατὰ τὸν ρυθμὸν καὶ τοντὰνονται τοντὰνονται τὸν ρυθμὸν καὶ τοντὰνονται τοντὰνονται τὸν ρυθμὸν καὶ τοντὰνονται το

83. Τέλος δὲ σημειωτέον ὅτι δὲν πρέπει ἐκ τοῦ ἀνωτέρω μετρικοῦ σχήματος τοῦ πολιτικοῦ στίχου παραχθείς τις νὰ νομίση ὅτι οἱ πόδες αύτοῦ είνε οίοι οι της παλαιᾶς προσφδιακής ρυθμοποιίας τρίσημοι ἴαμδοι, έκ μιᾶς βραχείας καὶ μιᾶς μακρᾶς συλλαδῆς συγκείμενοι. Διότι έν τῆ τονικῆ ποιήσει, ώς προείπομεν, πᾶσαι αι συλλαβαί τοῦ στίχου είνε ισόχρονοι τουτέστιν ίσαι το μέγεθος. Σφόδρα δε πλανώνται όσοι έκ των ήμετέρων νομίζουσιν, ὅτι ἐν τῆ νεωτέρα ποιήσει ὁ λεκτικὸς τόνος εἶνε ἰκανὸς νὰ μεταβάλη καὶ δὴ τῷ ὄντι μεταβάλλει τὰς βραχείας συλλαδάς είς μακράς, ώστε κατ' αὐτοὺς ἀποδίδονται ἢ δύνανται νὰ ἀποδοθώσιν ἐν αὐτἢ πάντες οἱ ρυθμοὶ τῆς ἀρχαίας προσφδιαχής ρυθμοποιίας χαὶ πάντα τὰ ποδικὰ σχήματα καὶ δὴ καὶ τὸ τοῦ σπονδείου (– – οἷον τίς $r\tilde{v}r$), τοῦ κρητικοῦ (– ω – οἷον τίς $a\dot{v}$ τὸς η̈ $d\hat{e}r$ ζητ $\tilde{\omega}$), τ $\tilde{\omega}$ ν ἰωνικ $\tilde{\omega}$ ν = - 0 0 0 0 0 0 μολοσσοῦ (- - - 0καὶ λοιπών. Έκ τοιαύτης δὲ καὶ ἄλλων ἡμαρτημένων ἀρχών όρμώμενοί τινες καὶ παρὰ τὸ ἀληθὲς πλήρη ἢ σχεδὸν πλήρη ὁμοιότητα της άρχαίας προσφδιακής καὶ της νεωτέρας τονικής ρυθμοποιίας άποδεχόμενοι, πρὶν βαθύτερον ἐρευνήσωσι καὶ καταμάθωσι τὴν ἀληθῆ έκατέρας φύσιν καὶ τίνων καὶ ποίων ρυθμών καὶ μέτρων εἶνε ὡς ἀληθῶς δεκτικὴ ἡ νεωτέρα ἡμῶν ποίησις, ἐπεχείρησαν ἔργῳ πολλῷ μείζονι καὶ δυσχερεστέρφ ἢ κατ' αὐτούς, καὶ συστηματικώς δηλαδή νὰ πραγματευθώσι περὶ τῆς νεωτέρας στιχουργικῆς, ἀλλ' ὅμως ὡς εἰκὸς οὐδὲν πλέον κατώρθωσαν ἢ νὰ συγχέωσι μαλλον τὰ πράγματα καὶ πολλά τὰ πλημμελή νὰ διδάσχωσι περὶ ἀμφοτέρων καὶ συνελόντι είπεῖν ἀντὶ ἀφελείας βλάβην μᾶλλον νὰ φέρωσι τῆ ἐπιστήμη. Τὸ άληθες λοιπόν είνε ότι έν τῆ ήμετέρα τονικῆ ρυθμοποιία αι συλλαβαί διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων οὐχὶ κατὰ μέγεθος (διότι μόνον ἐν τῆ μελωδία δύναται ὁ μελοποιὸς νὰ προσποιήση αὐταῖς διάφορον μέγεθος,
ἐν δὲ τῆ ψιλῆ ἀπαγγελία εἶνε πᾶσαι ἰσόχρονοι), ἀλλὰ μόνον κατὰ
τοῦτο, ὅτι ἄλλαι μέν, δηλονότι αἱ χρησιμεύουσαι ὡς θέσεις τῷν ποδῶν, ἔχουσι τὸν κύριον τῆς λέξεως τόνον, τουτέστι τὸν ὀξύν, ἢ καὶ
τινα δευτερεύοντα, ἄλλαι δέ,αὶ χρησιμεύουσαι δηλαδή ὡς ἄρσεις τῷν
ποδῶν, ἔχουσι τὸν βαρύν, εἶνε δηλαδή ἄτονοι. "Οθεν ἀπλούστερον θὰ
ἢτο νὰ παρασημαίνωνται διὰ τοῦ αὐτοῦ μετρικοῦ σημείου ἀμφότεραι
μετὰ τῆς διαφορᾶς μόνον τοῦ ἐυθμικοῦ τόνου, τιθεμένου ἐπὶ τῷν θέσεων, ὅτως διακρίνωνται τῶν ἄρσεων, ὧδε δηλαδή.

Προσέτι δὲ ἄν ἤθελέ τις νὰ μεταχειρισθῆ προσφόρους τοῖς ρυθμικοῖς σχήμασι της τονικής ποιήσεως τεχνικούς ὅρους, ἔπρεπε νὰ ὁνομάση αὐτὰ ἄλλως ἢ ὡς ὡνομάζοντο ὑπὸ τῶν παλαιῶν τεχνικῶν οἱ ἀνάλογοι ρυθμοί οξον ο πολιτικός στίχος ἔπρεπε μάλλον νὰ όνομασθῆ πυρριχιακόν ή σπονδειακόν (ἀναπαιστικόν) τετράμετρον ή πεντεκαίδεκασύλλαβον μετὰ δισυλλάβων ἀπ' ἄρσεως ποδῶν καὶ συντομώτερον πεντεκαιδεκασύλλαβος ἀπ' ἄρσεως ἢ καὶ ἄλλως πως. 'Αλλ' ὅμως ὁ πολιτικός στίχος έγεννήθη έκ τοῦ παλαιοῦ ἰαμδικοῦ τετραμέτρου καὶ τούτου τὸν ρυθμὸν ἐσκόπει νὰ ἀποδώση, τοιοῦτον δὲ τῷ ὄντι καὶ ἀποδίδει ενίστε εν τοῖς μέλεσιν. 'Αντὶ λοιπὸν νὰ πλασθῆ ὁλόκληρον σύστημα νέων μετρικών ὄρων χάριν της τονικής ποιήσεως, ὅπερ καὶ δυσχερέστατον θὰ ἦτο νὰ κατορθωθῆ, κατορθωθέντος δὲ αὐτοῦ τὰ μάλιστα θὰ έδυσχέραινε τὴν μνήμην καὶ μάθησιν ἡ διαφορὰ τῶν ορων της τε άρχαίας προσφδιακής και της νεωτέρας τονικής μετρικής θεωρίας και ού σμικρά σύγχυσις θὰ ἐπήρχετο, ἀντὶ λέγω νὰ ἐπινοηθῶσι νέοι τεχνικοὶ ὅροι καὶ νέα μετρικὰ σχήματα, προσφορώτερον φαίνεται καὶ χάριν εὐκολίας περὶ τὴν πραγματείαν τῶν νεωτέρων τονικών ρυθμών καὶ ὅπως ὑπομιμνήσκηται ἡ συγγένεια αὐτών πρὸς τους άναλόγους άρχαίους προσφδιακούς, νὰ μεταχειριζώμεθα τούς τε τεχνικούς ὅρους καὶ τὰ μετρικὰ σχήματα τὰ οἰκεῖα τῆς παλαιᾶς προσφδιακής μετρικής και έπι των αναλόγων μέτρων της νεωτέρας τονικής, εί και τὸ μέγεθος τῶν συλλαδῶν και ποδῶν ὥστε και τὸ ἦθος των αναλόγων ρυθμων έκατέρας ποιήσεως είνε διάφορον. Ότι δὲ τὰ έν τη δημοτική Βυζαντιακή ποιήσει χρήσιμα κατά στίχον μέτρα,

οίον τὸ ἀπ' ἄρσεως πεντεκαιδεκασύλλαδον, ὁ πολιτικὸς λεγόμενος στίχος, οὐ πλείστη ἐγίνετο ἐν αὐτῆ χρῆσις, εἶτα δὲ ὁ ἀπὸ θέσεως πεντεκαιδεκασύλλαδος καὶ ὁ ἀπ' ἄρσεως δωδεκασύλλαδος, ὡν κατὰ δεύτερον λόγον ἐγίνετο ἐν αὐτῆ χρῆσις, ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὸ ἀρχαῖον
ἰαμδικὸν τετράμετρον, τὸ τροχαϊκὸν τετράμετρον καὶ τὸ ἰαμδικὸν
τρίμετρον, ἐξ ὡν καὶ ἐγεννήθησαν, φανερόν. Πλὴν τῶν μέτρων τούτρίμετρον, ἐξ ὡν καὶ ἐγεννήθησαν, φανερόν. Βυζαντιακῆ δημοτικῆ
των κατὰ τρίτον λόγον ἐγίνετο χρῆσις ἐν τῆ Βυζαντιακῆ δημοτικῆ
ποιήσει κατὰ στίχον καὶ τοῦ τονικοῦ ἰαμδικοῦ καὶ τροχαϊκοῦ διμέ-

τρου καὶ ἄλλων τινῶν (1). 84. Ἡ δὲ Χριστιανική ἐκκλησιαστική ποίησις (2) κατ' ἀρχὰς μὲν ήχολούθει κατά τε την γλώσσαν καὶ τὰ μέτρα τοῖς ἀρχαίοις 'Ελληνικοίς παραδείγμασιν, ὅπως καὶ ἡ κοσμικὴ ποίησις τῶν πρώτων ἀπὸ Χριστοῦ αἰώνων. Τοιοῦτος εἶνε ὁ ἀναπαιστικοῖς μονομέτροις καὶ διμέτροις γεγραμμένος υμνος ο τῷ Κλήμεντι τῷ 'Αλεξανδρεῖ (+ μεταξύ τοῦ 211 - 218 ἀ. Χ.) προσποιούμενος, ἐν τοῖς χειρογράφοις δὲ τοῦ παιδαγωγοῦ εύρισχόμενος, περὶ ού πρελ. Christ anthol. graec. σελ. XVIII καὶ 37-8 καὶ Griech. Litter.2 § 607. Εἶτα δὲ τὸ παρθένιον, ως ωνόμασεν αὐτὸ ὁ Christ, τοῦ ἀγ. Μεθοδίου τῷ 312 μαρτυρήσαντος, οὐ έκάστη των 24 στροφών έκ τριών σύγκειται ίαμδικών έπταποδιών καὶ μιᾶς τετραποδίας ώς κώλου έπφδικοῦ, μεθ' έκάστην δὲ στροφήν ἐπαναλαμβάνεται δίστιχον ἐπίφθεγμα ἐξ ἰαμβικοῦ καταληκτικοῦ τετραμέτρου καὶ ἀκαταλήκτου διμέτρου. Έν τῷ ποιήματι τούτω των μέν διχρόνων γίνεται χρησις άδιαφόρως, ώς καὶ έν τοϊς μεταγενεστέροις ἀνακρεοντείοις, των δέ σπονδείων καὶ ἐν ταῖς άρτίαις χώραις, οίον

⁽¹⁾ Περὶ τούτων πρόλ. Krumbacher, Sitzunsber. der bayer. Akad. d. Wiss., philos.—philol. hist. Cl. 1887 τόμ. 6' σελ. 53 κέ.

⁽²⁾ Πρόλ. περὶ ταύτης μάλιστα Christ antholog. graec, carm. christ. σελ ΙΧ κέ. καὶ Krumbacher Byzantin. Lit. σελ, 305 κέ,

ληκτικά, ἰαμδικὰ τρίμετρα καὶ ἄλλα, ἐν δύο δὲ μόνον ὕμνοις, τῷ ἐσπερινῷ καὶ τῷ πρὸς παρθένον παραινετικῷ, τὴν νεωτέραν ρυθμοποιίαν ήτοι τονικὰ ἰαμδικὰ τετράμετρα καταληκτικά τε καὶ δικατάληκτικ, οὐχὶ πάντα κανονικῶς πεποιημένα. Πρόλ. Christ anthol. σελ. ΧΗΙ κέ. καὶ 29 κέ. "Ετι δὲ μᾶλλον εἴχετο τῶν ἀρχαίων μορφῶν ὁ σύγχρονος τοῦ Γρηγορίου 'Απολλινάριος ὁ νεώτερος († 390), οὖ σώζετκι παράφρασις τῶν Ψαλμῶν ἐν ἑξαμέτροις, ὧν ἡ τεχνικὴ κατασκευή ἔχρησίμευσεν ὡς παράδειγμα τῷ Νόννῳ ἀκμάσαντι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς πέμπτης ἀ. Χ. ἐκατονταετηρίδος, ὅστις πρὶν μὲν γένηται Χριστιανός, ἔγραψε τὰ Διονυσιακά, ὕστερον δὲ μετέφρασεν ἐν ἑξαμέτροις τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον. Τοιαῦτα εἶνε καὶ τὰ ποιήματα Συνεσίου τοῦ Κυρηναϊκοῦ (370-413), ὅσα ἐποίησεν ἐξ ὅτου ἐγένετο Χριστιανός, ὅμοια ὅντα παντάπασιν ἐκείνοις, ἄπερ εἶχε ποιήσας ὡς ἐθνικός.

Πάντα ὅμως τὰ μνημονευθέντα ποιήματα καίπερ ἔντεχνα, οὐδαμῶς ἐθέρμαινον τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα τῶν συγχρόνων οὐδ' ἐχρησίμευσάν ποτε ώς ἄσματα έν τῆ λατρεία (1). Ως τοιαῦτα τουτέστιν ώς ἄσματα τῆς λατρείας κατὰ μέν τοὺς πρώτους ἀπὸ Χριστοῦ αίωνας έχρησίμευον ἄσματα έκ τῆς παλαιᾶς διαθήκης κυρίως λαμβανόμενα, καθὰ ἦδη καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος μαρτυρεῖ ἐν τῷ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολή 5, 18 ώδε λέγων «καὶ μὴ μεθύσκεσθε οἴνω, ἐν ῷ ἐστιν άσωτία, άλλὰ πληρούσθε ἐν πνεύματι λαλούντες ἐαυτοῖς ψαλμοῖς καὶ ύμινοις και ώδαϊς πνευματικαϊς ἄδοντες και ψάλλοντες έν τῆ καρδία ύμων τῷ κυρίῳ» καὶ ἐν τῆ πρὸς Κορινθίους 3, 16 «ἐν πάση σοφία διδάσκοντες καί νουθετοῦντες έαυτοὺς ψαλμοῖς ὕμνοις καὶ ώδαῖς πνευματικαῖς, ἐν χάριτι ἄδοντες ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τῷ θεῷ». Διὰ τούτων δηλαδή μαρτυρεῖ ὁ ἀπόστολος ὅτι ἤδη ἐν ἀρχαιοτάτοις χρόνοις οί χριστιανοί υμνουν τὸν θεὸν διὰ ψαλμῶν καὶ υμνων καὶ ώδῶν πνευματικών. Ποῖα δέ τινα εἶνε τὰ τρία ταῦτα εἴδη τῶν ὕμνων, δὲν είνε σαφές και οι σοφοί διαφωνούσι περί τούτου πρός άλλήλους. Πιθανώτατον δὲ φαίνεται (πρβλ. Christ. anthol. σελ. ΧΙΧ κέ.) ὅτι καὶ τὰ τρία εἴδη τῶν ἱερῶν τούτων ποιημάτων ἦσαν τὰ αὐτὰ καὶ τὰ

έν ταϊς συναγωγαϊς τῶν Ἰουδαίων ἀδόμενα καὶ ὅτι ψαλμούς μέν καὶ υμνους ακουστέον τοὺς τοῦ Δαβίδ, οἵτινες καὶ ἐψάλλοντο καὶ τὸν θεὸν ύμνουν, ὦδὰς δὲ ἄλλας παρὰ τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαδίδ, οἶον τὴν ὧδὴν του Μωυσέως καὶ τῆς προφήτιδος Μαριάμ μετὰ τὴν διάβασιν τῆς Έρυθρᾶς θαλάσσης (Ἐξόδ. 15), τὴν τοῦ Μωυσέως ἰφδήν, ἣν εἶπε πρός τοὺς υίοὺς Ἰσραὴλ κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ βίου αὐτοῦ (Δευτερ. 32), την ώδην της "Αννας έπὶ τη γεννήσει τοῦ Σαμουήλ (Βασιλ. A', 2). Καλεῖ δ' αὐτὰς ὁ ἀπόστολος πνευματικὰς ὡς ἱερὰς καί σπουδαίας κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ τῶν ἐθνικῶν κοσμικὰ ἄσματα, οία τὰ σκόλια καὶ ἄλλα. Ύστερον δὲ τοῖς ἐκ τῶν συναγωγῶν τῶν Ἰουδαίων παραληφθείσι προσετίθεσαν οἱ χριστιανοὶ καὶ ἄλλα ἄσματα καὶ μάλιστα εἰς ἔπαινον τοῦ Χριστοῦ, τὰ μὲν λαμβάνοντες ἐκ χωρίων τῆς παλαιᾶς διαθήκης, ἄτινα ὑπελάμβανον ὡς εἰς αὐτὸν ἀναφερόμενα, οίον τὸ τοῦ ἀμβακοὺμ τοῦ προφήτου τὴν τοῦ σωτῆρος μέλλουσαν χάριν προφητεύοντος ('Αμβακ. 3), τὸ τοῦ 'Ησαίου προλέγοντος τὸ τῆς δικαιοσύνης ἀνατέλλον φῶς (Ἡσαί. 26), τὰ τῆς εὐλογίας πρὸς τὸν θεὸν τοῦ Ἰωνᾶ ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ κήτους (Ἰων. 2) και των τριών παίδων έν τῆ καμίνω καιομένων (Δανιὴλ 3). ἄλλα δὲ λαμβάνοντες έκ χωρίων της καινής διαθήκης, οία ήσαν τὰ κατὰ τὸν εὐαγγελισμόν τῆς Μαρίας (Λουκ. 1, 46-55), ἡ προφητεία τοῦ Ζαχαρίου (Λουκ. 1, 68-79) και ή εύχη τοῦ πρεσδύτου Συμεώνος $(\Lambda$ ουκ. 2, 29-32). Τοιοῦτος δέ τις πρέπει νὰ ὑποληφθῆ ὅτι ἦτο καὶ ό είς Χριστόν υμνος, ον οί χριστιανοί ήδον κατά τους χρόνους του αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῆς τοῦ Πλινίου ποῦ νεωτέρου ἐπιστολῆς (Χ, 96), ἐν ἡ λέγονται τάδε· «adfirmabant autem hanc fuisse summam vel culpae suae vel erroris, quod essent soliti stato die ante lucem convenire carmenque Christo deo dicere secum invicem».

85. "(τι δὲ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας τὰ κείμενα τῶν ἱερῶν ἀσμάτων ἐλαμδάνοντο ἐκ τῆς ἀγίας γραφῆς καὶ συνίσταντο σχεδον ὁλόκληρα ἐκ λέξεων αὐτῆς τῆς τε παλαιᾶς καὶ τῆς καινῆς καὶ κατὰ τοῦτο δια φέρουσι τῶν μεταγενεστέρων ὑμνωδικῶν ἀσμάτων, ἄτινα καὶ πρωτότυπα ἦσαν καὶ κατὰ τὴν τονικὴν ρυθμοποιίαν ἐποιοῦντο, μαρτυρεῖ τὸ ἀρχαιότατον χριστιανικὸν ψαλτήριον ἢ ὑμνολόγιον, ὅπερ σώζεται ἐν τῷ ᾿Αλεξανδρίνω κώδικι (codex Alexandrinus). Ὁ εἰς τὴν πέμπτην δηλαδὴ ἐκατονταετηρίδα ἀνήκων οὐτος κῶδιζ μετὰ τὴν Ἑλλη-

⁽¹⁾ Έξαιρετέα ἴσως ἄσματά τινα τἢ προσφδιακἢ ρυθμοποιία πεποιημένα καὶ δἢ ημιάμδοις ἢ ἀνακρεοντείοις, οἶα τὰ τοῦ Σωφρονίου τοῦ Ἱεροσολυμίτου, τὰ Ἡλίου τοῦ Συγκέλλου, Ἱγνατίου καὶ ἄλλων (πρόλ. Christ anthol. XXVI κέ. καὶ σελ. 43 κέ) Περὶ δὲ τῶν ἰαμδικῶν κανόνων Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ θὰ εἴπωμεν κατωτέρω.

νικήν των έβδομήχοντα μετάφρασιν τῆς παλαιᾶς Δ . περιέχει έκκλησιαστικόν ύμνολόγιον, έν φ τοῖς ψαλμοῖς τοῦ Δαβίδ προστίθενται καὶ αί έκ της παλαιάς καὶ καινής διαθήκης είλημμέναι ώδαί, ας ἀνωτέρω κατελέξαμεν, καὶ τέσσαρες ἄλλαι, αἱ πᾶσαι τεσσαρεσκαίδεκα. Μέγρι λοιπόν τῆς πέμπτης έκατονταετηρίδος τὰ ἄσματα, ἄτινα ἦδον οί χριστιανοί ἐν ταῖς ἐκκλησίαις αὐτῶν, ἦσαν σχεδόν τὰ αὐτὰ καὶ τὰ ἐν τῆ Ἰουδαϊκῆ συναγωγῆ ἀδόμενα, μεταξύ δὲ πάντων τούτων τῶν ἐκκλησιαστικών ἀσμάτων τὰ πρώτα ἔφερον, ώς εἰκός, οἱ ψαλμοὶ τοῦ $\Delta \alpha$ δίδ. Εὔλογον δὲ νὰ ὑποτεθῆ ὅτι καὶ τὸ μέλος τῶν ψαλμῶν καὶ τῶν άλλων ώδων των έκ της παλαιάς διαθήκης ήτο τὸ αὐτὸ τῷ ἐν τῆ συναγωγή χρησίμω (1). Ψαλμοί τινες έξελέγοντο χάριν ώρισμένων έορτων, οίος ό κθ΄ είς την έορτην της σταυρώσεως τοῦ Ἰησοῦ, ή ἤδοντο καθ' ώρισμένας ὥρας τῆς ἡμέρας, οἶος ὁ ὀρθρινὸς ἡ ἑωθινὸς ξε' καὶ ὁ ἐπιλύχνιος ρμ'. "Ηιδοντο δὲ οἱ ψαλμοὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἑνὸς ψάλτου ή χοροῦ κατάρχοντος τοῦ μέλους, τοῦ δὲ λαοῦ κοινωνοῦντος τῆς ὡδῆς διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐπαναλαμβανομένων τελικῶν ἐπιφθεγμάτων, οΐου τοῦ ἀλληλούϊα, ἀμήν, ὡσαντά, τοῦ πολλάκις ἐπαναλαμβανομένου κύριε ελέησον. Έκ τούτων δε ώς εκ σπέρματος άνεπτύχθησαν έπειτα τῷ χρόνῳ πρῶτον μὲν μικρά τινα καὶ αὐτοτελῆ τροπάρια παρεμδαλλόμενα ώς καὶ τὰ ἐπιφθέγματα μεταξύ τῶν ψαλμῶν καὶ ὦδῶν καὶ ἄλλων ἐκ τῆς άγίας γραφῆς ἀναγνωσμάτων, εἶτα δὲ μείζονα ποιήματα, οἶα μάλιστα τὰ κοντάκια (υμνοι) καὶ οί κανόνες. Τὰ δ' ἐπιφθέγματα ἐκαλοῦντο κυρίως ἐφύμνια ἡ ἀκροτελεύτια, προσέτι δε και ακροστίχια και υποψάλματα. Περί δε του λαού ουτω της ώδης κοινωνούντος ελέγετο ότι υπήκουεν ή υπήγει ή υπέψαλλε (Λατιν. succinere, respondere, — responsoria). Πρέλ. διατάξ. άποστολ. 2, 51 «μέσος δὲ ὁ ἀναγνώστης ἐφ' ὑψηλοῦ τινος έστὼς άναγινωσκέτω τὰ Μωσέως καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυή, τὰ τῶν κριτῶν καὶ τῶν βασιλειῶν, τὰ τῶν παραλειπομένων καὶ τὰ τῆς ἐπανόδου, πρὸς τούτοις τὰ τοῦ Ἰωθ καὶ τὰ Σολομῶντος καὶ τὰ τῶν δεκαἑξ προφητων άνὰ δύο λεγομένων άναγνωσμάτων ἕτερός τις τοῦ Δαβίδ ψαλλέτω υμνους καὶ ὁ λαὸς τὰ ἀκροστίχια ὑποψαλλέτω». Περὶ δὲ τὸ μέσον της τετάρτης έκατονταετηρίδος οί μοναχοί Διόδωρος καὶ Φλαυιανός είσηγήσαντο τὸ ἀντίφωνον ήτοι τοὺς ἀντιφώνους ὕμνους (Λατιν. antiphonae), πρὸς τὰ ἀμοιδαΐα τῆς παλαιᾶς ποιήσεως ἀντιστοιχούντας, ώς μαρτυρεί ό Θεοδώρητος (έκκλ. ίστορ. 2,24) λέγων ώδε. «ούτοι πρώτοι διχή διελόντες τοὺς τῶν ψαλλόντων χορούς, ἐκ διαδοχής ἄδειν τὴν Δαυϊτικὴν ἐδίδαζαν μελφδίαν και τοῦτο ἐν ἀντιοχεία το πρώτον αρξάμενον, πάντοσε διέδραμε και κατέλαβε τῆς οίκουμένης τὰ τέρματα». Συλλήπτορες δὲ καὶ ἀρωγοὶ τῶν ἀντιφώνων έν τῆ ἀνατολῆ έγένοντο ὁ ἐκ Καισαρείας Βασίλειος καὶ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ίδια ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς αίρετικοὺς (πρόλ. Σωζομ. έκκλ. ίστορ. 8, 8). Ὁ Βασίλειος ἐν ἐπιστ. 207 μνημονεύει ἀμφοτέρων τῶν τρόπων λέγων ώδε· «ἐξαναστάντες τῶν προσευχῶν εἰς την ψαλμωδίαν καθίστανται καὶ νῦν μὲν διχῆ διανεμηθέντες ἀντιψάλλουσιν άλλήλοις, — ἔπειτα πάλιν ἐπιτρέψαντες ἐνὶ κατάρχειν τοῦ μέλους, οί λοιποί ύπηχοῦσι». Είς δὲ τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν τὰ ἀντίφωνα εἰσήχθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἀμβροσίου (1).

86. Πρώτοι δὲ οἱ αἰρετικοὶ ἤδη ἀπὸ μέσης τῆς τρίτης έκατονταετηρίδος ήρξαντο να γράφωσιν ίδιωτικούς ύμνους, σκοπούντες δι' αύτων να διαδώσι και στηρίζωσι τα ίδια αύτων δόγματα, οίοι οί περὶ τον Νέπωτα τὸν ἐπίσκοπον Αἰγύπτου (Εὐσέβ. ἰστορ. ἐκκλ. 7, 24,4), of perion "Areson (Swar, 1, 9 Pwitios in Pilostory. exc. ΙΙ, 2), οι περί τὸν γνωστικόν Βαρδεσάνη καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Αρμόνιον, οἵτινες ἀνῆχον εἰς τὴν ἐν Συρία ἐχχλησίαν (Θεοδώρητ. ἱστορ. έκκλ. 4, 29. Σωζόμ. ίστ. έκκλ. 6, 25) καὶ οἱ περὶ τὸν ἀπολλινάριον (Σωζόμ. ίστ. έκκλ. 6, 25). Τοὺς ἰδιωτικοὺς ὅμως τούτους ψαλμούς οἱ προεστώτες τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας κατεπολέμουν ἀπείργοντες τῆς ἐκκλησίας ἐκ φόδου μὴ διὰ τῆς ἡδύτητος τῶν μελῶν διαδοθώσιν ἐπὶ μάλλον αί δόξαι των αίρετικών καὶ ἐκνικήσωσιν. Αξια δ' ένταῦθα μνείας εἶνε μάλιστα τὰ ὑπὸ τοῦ Φιλοστοργίου περὶ 'Αρείου λεγόμενα τάδε: «τὸν "Αρειον ἀποπηδήσαντα τῆς ἐκκλησίας, ἄσματά τε ναυτικά καὶ ἐπιμύλια καὶ ὁδοιπορικά γράψαι καὶ τοιαῦθ' ἔτερα συντιθέντα εἰς μελωδίας ἐντεῖναι, αζ ἐνόμιζεν ἐκάστοις άρμόζειν, διὰ

^{(1) &}quot;Αξια νὰ μνημονευθώσιν ἐνταῦθα τὰ τοῦ Ἰσιδώρου τοῦ ἐξ Ἱσπάλιος (de eccl. offic. t, 5) λεγόμενα περὶ τοῦ τρόπου, καθ' δν ἔψαλλεν ἡ ἐκκλησία κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας: « primitiva ecclesia ita psallebat, ut modico flexu vocis faceret psallentem resonare, ita ut pronuntianti vicinior esset, quam canenti». Πρόλ. Αὐγουστίνον Confess. 10, 33.

⁽¹⁾ Hp6\(\lambda\). August. confess. 9, 7 «tum Hymni et Psalmi ut canerentur secundum morem orientalium partium, ne populus moeroris tacdio contabesceret, institutum est ».

της έν ταις μελωδίαις ήδονης έκκλέπτων πρός την οίκειαν ἀσέβειαν τους αμαθεστέρους των ανθρώπων». 'Ωσαύτως δε και όσα ο Σωζόμενος λέγει 8,8 «Οἱ τοῦ ᾿Αρείου ... νύκτωρ ἐν ταῖς δημοσίαις στοαῖς συνελέγοντο καὶ εἰς συστήματα μεριζόμενοι κατά τον τῶν ἀντιφώνων τρόπον ἔψαλλον, ἀκροτελεύτια συντιθέντες πρὸς τὴν αὐτῶν δόξαν πεποιημένα. ὑπὸ δὲ τὴν ἕω ταῦτα δημοσία ψάλλοντες εἰς τοὺς τόπους ἀπήεσαν, ἔνθα καὶ ἐκκλησίαζον . . . Τελευτῶντες δὲ πρὸς ἔριν τὰς ώδας προσετίθεσαν, ποῦ εἰσὶν οἱ λέγοντες τὰ τρία μίαν δύναμιν καὶ έτερα τοιάδε τοῖς υμνοις ἀναμιγνύντες. Δείσας δὲ Ἰωάννης (ὁ Χρυσόστομος) μή τινες τούτοις ύπαχθῶσι τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐκκλησιαζόντων, έπὶ τὸν ἴσον τρόπον τῆς ψαλμφδίας τὸν αύτοῦ λαὸν προτρέπει. Έν ολίγω δε επισημότεροι γενόμενοι τους ἀπό τῆς εναντίας αιρέσεως ύπερέβαλον τῷ πλήθει καὶ τῇ παρασκευῇ. Καὶ γὰρ δὴ καὶ σταυρῶν άργυρα σημεία ύπὸ κηροίς ήμμένοις προηγούντο αύτων καὶ εύνούγος τῆς βασιλέως γαμετῆς ἐπὶ τοῦτο τέτακτο, τὴν περὶ ταῦτα δαπάνην καὶ τοὺς υμνους παρασκευάζων». Οὐ μόνον δ' ἐν τῆ ἀνατολῆ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῆ δύσει κατεπολεμοῦντο ώσαύτως οἱ αἰρετικοὶ 'Αρειανοί τε καὶ άλλοι οἶον ὁ Αὐγουστῖνος ἔγραψε ψαλμόν κατὰ τῶν Δονατιστῶν (Psalmus contra partes Donati), οὐ ἡ ἀρχή, ἥτις ἐχρησίμευε καὶ ώς υπόψαλμα, έχει ώδε.

omnes qui gaudetis de pace, modo verum judicate. Ἐπισήμως δὲ ἡ κατάχρησις αυτη κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου (360), ἤτις διὰ τοῦ πεντηκοστοῦ ἐνάτου κανόνος ἐθέσπισεν «ὅτι οὐ δεῖ ἰδιωτικοὺς ψαλμοὺς λέγεσθαι ἐν τῆ ἐκκλησίᾳ, οὐδὲ ἀκανόνιστα βιβλία, ἀλλὰ μόνα τὰ κανονικὰ τῆς καινῆς καὶ παλαιᾶς διαθήκης». Ὁ Ζωναρᾶς ἰδιωτικοὺς ψαλμοὺς ἀκούει τοὺς ἀποκρύφους «λεγομένους τοῦ Σολομῶντος, εἶτα καὶ ἄλλων τινῶν», ἀλλ' εἰς τούτους εὕλογον φαίνεται νὰ συμπεριληφθῶσι καὶ οἱ νεώτεροι Χριστιανικοὶ καὶ μάλιστα οἱ τῶν αἰρετικῶν. Ποίων δὲ ρυθμῶν καὶ ποίου καθ' ὅλου τρόπου ρυθμοποιίας ἐγίνετο χρῆσις ἐν τοῖς ἰδιωτικοῖς τούτοις ψαλμοῖς, δὲν δύναταὶ τις νῦν ἀσφαλῶς νὰ εἴπη διὰ τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν ἐὰν δὲ εἰκάσωμεν ἐκ τοῦ ψαλμοῦ τῶν Ναασσηνῶν, ὅν εὑρήσεις ἐν Christ anthol. σελ. 32, καὶ ἐξ ἄλλων, φαίνεται ὅτι χρήσιμος ἡτο ἐν αὐτοῖς ἡ παλαιὰ ρυθμοποιία ἡ προσφδιακή. Ἐξ ὧν ὅμως λέγει ὁ Σωζόμενος ἐν τῷ ἀνωτέρω μνημονευθέντι χωρίφ (8, 8), ὅτι

οί 'Αρειανοί άνεμίγνυσαν τοῖς ὕμνοις καὶ τετράμετρα τροχαϊκὰ τονικά, οἰον βεβαίως ἦτο τὸ

ποῦ εἰσὶν οἱ λέγοντες τὰ τρία μίαν δύναμιν; καὶ «ἔτερα τοιάδε», φαίνεται ὅτι ἐν τοῖς ἐφυμνίοις ἢ ὑποψάλμασιν ἐποἰοῦντο χρῆσιν οἱ αἰρετικοἱ, τοὐλάχιστον οἱ ᾿Αρειανοἱ, καὶ τῆς το-ἐποἰοῦντο χρῆσιν οἱ αἰρετικοἱ, τοὐλάχιστον τῆς τονικῆς ῥυθμοποιίας νικῆς ῥυθμοποιίας. Ταύτην δὲ τὴν χρῆσιν τῆς τονικῆς ῥυθμοποιίας κατὰ τὴν τετάρτην ἀπὸ Χριστοῦ ἐκατονταετηρίδα γενομένην δικαιού-μεθα νὰ ὑπολάδωμεν καὶ ὡς τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς τονικῆς ποιή-σεως, ἢτις δὲν ἐδράδυνε νὰ ἀναπτυχθῆ καὶ ἐπικρατήση πρώτιστα σεως, ἢτις δὲν ἐδράδυνε νὰ ἀναπτυχθῆ καὶ ἐπικρατήση πρώτιστα μὲν καὶ πρωϊμώτατα ἐν τῆ ἐκκλησιαστικῆ ὑμνωδία, εἶτα δὲ καὶ ἐν τῆ κοσμικῆ ποιήσει, δηλονότι τῆ δημοτικῆ.

87. ' $A \phi$ ' οῦ δὲ ἐν τῷ 'P'ωμαϊκῷ κράτει ἐζενίκησε τὸ Xριστιανικὸν δόγμα και ἐπισήμως ὡς δόγμα τοῦ κράτους ἀνεκηρύχθη, δὲν ἡδύνατο είμη μετ' οὐ πολύ μεγάλη νὰ ἐπέλθη μεταδολή καὶ εἰς τὰ τῆς Χριστιανικής λατρείας, ἐπειδή καὶ εὐπορία μείζων ἤδη προσεγένετο τἤ έχκλησία ώς έκ της προστασίας και χρηματικής βοηθείας της πολιτείας καὶ ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν ἀεὶ πληθυνομένων πιστῶν ἐπικουρίας. Οὕτω το λοιπον ήδυναντο και ναοί μείζονες και μεγαλοπρεπέστεροι εύκολώτερον νὰ οἰχοδομηθῶσι καὶ αἱ ἱεροτελεστίαι λαμπρότερον νὰ κοσμηθωσι. Τοιαύτη δέ τις μεταδολή είχὸς ήτο νὰ συμδή ίδια ἐν τῆ ἐκκλησιαστική ύμνφδία, όπερ τῷ ὄντι καὶ ἐγένετο. Διότι ἐν ῷ αὕτη μέχρι τοῦδε περιωρίζετο κυρίως είς τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαβίδ καὶ είς υμνους είλημμένους αὐτολεξεί η σχεδόν ουτως έχ της παλαιάς μάλιστα διαθήχης, ἐστεροῦντο δὲ τὰ ποιήματα ταῦτα ρυθμοῦ, ἢ ὁσάχις έποιοῦντο ἔρρυθμα, ἡκολούθουν τῆ παλαιὰ προσφδιακή ἡυθμοποιία, ἀπὸ τῆς πέμπτης ἐκατονταετηρίδος ἤρξατο ἀπελευθερωθεῖσα ἤδη τῶν δεσμών νὰ δημιουργήται ή ἐκκλησιαστική ποίησις ή ἐκ τῶν χρόνων καὶ τοῦ κράτους, ἐν ῷ ἐδημιουργήθη, δικαίως Βυζαντιακή δυναμένη νὰ κληθή, ην μάλιστα χαρακτηρίζει ή τονική ρυθμοποιία καὶ ή Βυζαντιακή μουσική. Ἡ ποίησις αυτη, περὶ ής έφεξης ἔσται λόγος, τὰς μεν ύποθέσεις ελάμβανεν ου μόνον έκ τῆς παλαιᾶς, ἀλλ' ἐξ ἴσου καὶ έκ τῆς καινῆς διαθήκης πολλὴν δὲ παρείχοντο αὐτῆ ὕλην καὶ οἰ έκάστοτε ύπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀνακηρυττόμενοι μάρτυρες τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. Χρῆσις δὲ αὐτῆς ἐγίνετο μείζων μὲν ἐν ταῖς ἀκολουθίαις τοῦ ὄρθρου καὶ ταῖς τοῦ ἐσπερινοῦ ἢ ἐπιλυχνικοῦ, ἐλάσσων δὲ έν ταϊς λειτουργίαις.

88. Καὶ παλαιότατοι μὲν ὑμνογράφοι τῆς Βυζαντιακῆς ταύτης έκκλησιαστικής ύμνογραφίας μνημονεύονται ό "Ανθιμος καὶ Τιμοκλής, οΐτινες (πρβλ. Θεοφάνη έκδ. Βόννης σελ. Ι, 177) ήκμασαν τῷ 457 ά. Χ. Προσέτι μνημονεύονται ώς κατά την αὐτην πέμπτην έκατονταετηρίδα άκμάσαντες ο Μαρκιανός, Ίωάννης ο Μοναγός καὶ μάλιστα ο Αυξέντιος. Τοῦ τελευταίου υμνον διέσωσεν ο σύγχρονος μέν, νεώτερος δὲ τὴν ἡλικίαν βιογράφος αὐτοῦ Γεώργιος. Έκ τῶν πρώτων δέ τούτων ἀσμάτω, τὰ μέν πλεϊστα ἀπώλοντο ἄρδην, ἔνια δὲ πιθανῶς σώζονται μέν σποράδην, όμως δέ άδύνατον νὰ διακριθώσι διὰ τὴν άνωνυμίαν. Είς πλήρη δ' άκμὴν ἀφίκετο ἡ ἐκκλησιαστικὴ ὑμνογραφία κατά την έκτην ά. Χ. έκατονταετηρίδα. 'Ο βασιλεύς Ίουστινιανός (527-565) βεδαιούται ύπο παλαιών μαρτυριών ώς ποιητής τοῦ ὅμνου «ὁ μονογενής υίὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ (Christ anthol. σελ. ΧΧΧΙΙ). Περί τους αύτους δέ χρόνους ήκμασαν και οι μελωδοί 'Αναστάσιος, Κυριακός και μάλιστα ό 'Ρωμανός, είς ούτος τῶν μεγίστων Βυζαντίνων έκκλησιαστικών μελφδών. Ώς δὲ μανθάνομεν έκ της μόνης πηγής, τοῦ συναξαρίου τοῦ όσίου τούτου μελφδοῦ (βλ. μηναΐον τῆς α΄ 'Οκτωβρίου, ὅτε τελεῖται ἡ μνήμη αὐτοῦ), ὁ 'Ρωμανός εν Συρία γεννηθείς εχρημάτισε μεν διάκονος εν Βηρυτώ, ήλθε δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ 'Αναστασίου τοῦ βασιλέως, πιθανώτερον τοῦ πρώτου (491-518) ἢ τοῦ δευτέρου (713-716), ἔνθα ἐμπνευσθείς ύπὸ της ύπεραγίας Θεοτόχου έποίησε κατ' άργας τὸ κοντάκιον είς την έορτην των Χριστουγέννων, οὖ τὸ προοίμιον «ή παρθένος σήμερον τὸν ὑπερούσιον τίκτει κέ.», εἶτα δὲ καὶ ἐτέρων ἑορτῶν κοντάκια ώς περί τὰ χίλια. Άπεδείχθη δ΄ ὁ Ῥωμανὸς ὁ μέγιστος ποιητής τῶν κοντακίων, τοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐπικρατοῦντος είδους της έκκλησιαστικής ποιήσεως. Είνε δέ το κοντάκιον το έτερον τῶν δύο κυριωτάτων είδῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑμνογραφίας καὶ σύγκειται έξ εἴκοσι μέχρι τριάκοντα ή καὶ πλειόνων ἔτι ὁμοίων άλλήλαις τὸ μετρικὸν σχημα στροφών. Προτάσσεται δὲ τῶν στροφών τούτων, αϊτινες καλούνται τροπάρια ή και οίκοι, ώς προοίμιον μία διάφορος τὸ μετρικόν σχήμα ἐλάσσων στροφή, σπανιώτερον δὲ δύο και σπανιώτατα τρεῖς. Πᾶσαι δὲ αι στροφαί ἔχουσι τὸ αὐτὸ ἐφύμνιον, ὅπερ κανονικῶς εἶνε μονόκωλον ἢ δίκωλον. Τὸ εἰδος τοῦτο τῶν έκκλησιαστικών ἀσμάτων, ὅπερ συνήθως ἐκαλεῖτο κοντάκιον ἢ καὶ κοττάκιν, οὕτως, ώς φαίνεται, όνομασθέν έκ τοῦ μικροῦ κόντακος, περί

δν είλίσσετο ό τὸ ἄσμα περιέχων χάρτης, ὑπὸ τῶν ἐν τῆ Ἑσπερία σορῶν καλεῖται νῦν κατ' εἰσήγησιν τοῦ Γουλιέλμου Μeyer κυρίως καὶ κατ' ἐξοχὴν ὕμνος. Εἰς τὸ εἰδος δὲ τοῦτο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως ἀνήκουσι πάντα τὰ σφζόμενα ποιήματα τοῦ Ῥωμανοῦ. Ἐκ τοῦ τέλους δὲ τοῦ ἔκτου καὶ ἐκ τοῦ ἐβδόμου ἀ. Χ. αἰῶνος ἔχομεν ὁλίγους ὕμνους, ὧν οἱ χρόνοι εἰνε ἀσφαλῶς ὡρισμένοι, οἰος ὁ ἀκάθιστος ὕμνος τοῦ πατριάρχου Σεργίου, ὅστις κατά τινα ἀξιόπιστον μαρτυρίαν ἐποιήθη τῷ 626, ὅτε ἡ Κωνσταντινούπολις ἀπειληθεῖσα ὑπὸ τῶν ᾿Αδάρων ἐσώθη τῆ προστασία τῆς θεοτόκου. ဪ σρως λίν με εχικείς κετείν κετείν τῶν ἀκοντακίων διαδέχεται ἡ τῶν κανόνων περίο κερτίς κετείν δος, καθ' ἢν δηλαδὴ εὐρέθη καὶ ἐγεωργήθη τὸ ἔτερον σημαντικώτα - ἐλ λίν ἐνος 860.

τον είδος της έχχλησιαστικής ποιήσεως, οί κανόνες, χαίτοι οὐδαμῶς έπαύσαντο κατ' αὐτὴν καὶ τὰ ἄλλα εἴδη τῆς ὑμνογραφίας θεραπευόμετα. Πᾶς δὲ κανών συνέκειτο ἐξ ὀκτώ ἢ ἐννέα ϣδῶν, ὧν έκάστη διέφερε των άλλων κατά το ρυθμικόν σχήμα και την μελφδίαν, περιελάμδανε δὲ τὴν μὲν ἀρχὴν πλείονας, ὕστερον δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τρεῖς ἢ τέσσαρας ὁμοίας ἀλλήλαις στροφάς. Έκάστη δηλαδή ὡδή είχεν ίδιον είρμον, τουτέστιν ίδίαν τινά στροφήν, πρός ήν ώς πρός παράδειγμα έποιούντο τὰ τροπάρια ἦτοι αί λοιπαὶ τῆς αὐτῆς ώδῆς στροφαί. Π ερὶ τῆς συνθέσεως τοῦ κανόνος Θ εοδόσιος ὁ γραμματικὸς λέγει τάδε. «οἷον ἐάν τις θέλη ποιῆσαι κανόνα, πρῶτον δεῖ μελίσαι τὸν είρμόν, εἶτα ἐπαγαγεῖν τὰ τροπάρια, ἰσοσυλλαδοῦντα καὶ ὁμοτονοῦντα τῷ είρμῷ καὶ τὸν σκοπὸν(1) ἀποσώζοντα». Ποιηταὶ δὲ ἐνδοξότατοι τοῦ εἴδους τούτου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως ἐγένοντο 'Ανδρέας ο άρχιεπίσκοπος Κρήτης, 'Ιωάννης ο Δαμασκηνός και Κοσμάς ο Ἱεροσολυμίτης. Καὶ εύρετης μὲν τοῦ κανόνος νομίζεται ᾿Ανδρέας ο Κρήτης, ὅστις ἤκμασε περὶ τὸ 650-720 κράτιστον δ' αὐτοῦ έργον ο μέγας κανών, παροιμιώδης διὰ τὸ μέγεθος αύτοῦ γενόμενος, ώς έχ 250 στροφών συγκείμενος τελειωταί δε οί δύο άλλοι, ό τε Ίωάννης καὶ ὁ Κοσμᾶς. Καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης ὁ καὶ Χρυσορρόας έπικαλούμενος έγεννήθη έν Δαμασκῷ περὶ τὸ τέλος τῆς έβδόμης έκατονταετηρίδος και ἀπέθανε πρὸ τοῦ 754 ἐν τῆ μονῆ τοῦ ἀγίου Σάβα τῆ παρὰ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐν ἡ ἐμόναζεν, ἀφ' οὐ ἱερώθη. Περὶ δὲ τῶν συγγραμμάτων αύτοῦ καὶ τῆς ἀξίας αύτῶν πρόλ. Krumbacher Byzant. Litterat. σελ. 172. Ο δε Κοσμάς συνεξεπαιδεύθη μεν έν

(1) Σποπόν ἀκουστέον την μελαδίαν.

Δαμασκῷ μετὰ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, εἶτα δὲ ἦλθε μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν τοῦ ἀγίου Σάβα μονήν. 'Αφ' οὖ δὲ πολλὰ ἐνταῦθα διέτριψεν έτη περί την έπιστήμην καὶ την έκκλησιαστικήν ποίησιν άσγολούμενος, τῷ 743 ἐγένετο ἐπίσκοπος τοῦ ἐν Φοινίκη Μαϊουμᾶ, ὅθεν ἐνίοτε καὶ Κοσμάς ὁ Μαϊουμά ἐπικαλεῖται, τὸ δὲ σύνηθες ὄνομα Ἱεροσολυμίτης ή Αγκοπολίτης άναφέρεται είς την μακράν αύτου έν τη μονή τοῦ ἀγίου Σάβα διατριβήν. Περὶ τοῦ Ἰωάννου καὶ τοῦ Κοσμᾶ ὁ Σουίδας έν λ. Ίωάννης λέγει τάδε: « Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὁ ἐπικληθείς Μανσούρ, άνηρ καὶ αὐτὸς ἐλλογιμώτατος, οὐδενὸς δεύτερος τῶν κατ' αὐτὸν ἐν παιδεία λαμψάντων. Συγγράμματα αὐτοῦ πάνυ πολλὰ καὶ μάλιστα φιλόσοφα, εἴς τε τὴν θείαν γραφὴν παράλληλοι κατ' ἐκλογήν, και οι ἀσματικοί κανόνες, ἰαμβικοί τε και καταλογάδην. Συνήκμαζε δ' αὐτῷ και Κοσμᾶς ὁ ἐξ Ἱεροσολύμων, ἀνὴρ εὐφυέστατος καὶ πνέων μουσικήν όλως την έναρμόνιον. Οι γοῦν ἀσματικοὶ κανόνες Ίωάννου τε καὶ Κοσμᾶ σύγκρισιν οὐκ ἐδέξαντο, οὐδὲ δέξαιντ' ἄν μέγρις ό καθ' ήμας βίος περαιωθήσεται».

90. Κατά τους αυτους δε γρόνους, καθ' ους εν Συρία ή έκκλησιαστική ποίησις ἔφθασεν είς τὸν κολοφώνα αύτης, ήκμασαν καὶ ἐντοῖς δυσμικωτάτοις μέρεσι τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους, ἐν Σικελία καὶ τη Κάτω Ίταλία, πολλοί άξιόλογοι μελφδοί, οίοι οί Συρακόσιοι Γρηγόριος, Θεοδόσιος, Μεθόδιος, ὧν ὁ τελευταῖος ὕστερον ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὁ Σικελὸς Ἰωσὴφ ὁ ὑμνογράφος, ὅστις καὶ αὐτὸς μετά πολλάς περιπετείας περιηλθεν είς Κωνσταντινούπολιν, ένθα καί απέθανε ἐπὶ τῆς βασιλίσσης Θεοδώρας (842-856). Έστία ὅμως τῆς έκκλησιαστικής ποιήσεως κατά την παρακμήν αὐτής, τουτέστιν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐνάτης ἑκατονταετηρίδος καὶ ἑξῆς, ἀπεδείγθη ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει μονή Στούδιον. Ένταῦθα ἐποίει Θεόδωρος ὁ Στουδίτης (759-826), οὐ σώζονται πολλοὶ ὕμνοι. Ἐντεῦθεν έξῆλθεν ό άδελφός τοῦ Θεοδώρου Ἰωσήφ, ὅστις ὕστερον ἐγένετο ἐπίσκοπος Θεσσαλονίκης καὶ έμαρτύρησεν ἐπὶ τοῦ βασιλέως Θεοφίλου. Ένταῦθα διέτριψε Θεοφάνης ο Γραπτός, όστις τῷ 842 προυχειρίσθη ἀρχιεπίσκοπος Νικαίας, προσέτι Γεώργιος ό έκ Νικομηδείας, Μητροφάνης καί Θεόδωρος ό Σμυρναΐος, και οι Στουδίται 'Αντώνιος, 'Αρσένιος, Βασίλειος, Γαβριήλ, Νικόλαος καὶ ἄλλοι. Έν τοῖς μελωδοῖς τῆς περιόδου ταύτης διαπρέπει ή Κασία ή Κασσία, ήτις έν τοῖς ἰδιομέλοις αύτης έμφανίζει μεγάλην πρωτοτυπίαν καὶ βαθύ πάθος. 'Ασθενή δὲ εἶνε

τὰ ποιητικὰ δοκίμια τοῦ πατριάρχου Φωτίου, τοῦ βασιλέως Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (ἐωθινὰ) καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου (ἐξαποστειλάρια). Κατὰ δὲ τὴν ἐνδεκάτην ἐκατονταετηρίδα συντελεσθέντος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀσματολογίου, ἐξέλιπε τὸ κέντρον πρὸς τὴν περαιτέρω αὖξησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως. Διότι δυσχεροῦς ἤδη καταστάσης τῆς εἰσαγωγῆς νέων ἀσμάτων εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἀσματοκαταστάσης τῆς εἰσαγωγῆς νέων ἀσμάτων, οἱ μελωδοὶ νὰ ποιῶσι τολόγιον, δὲν ἐφιλοτιμοῦνσο, ὅπως πρότερον, οἱ μελωδοὶ νὰ ποιῶσι νέα μέλη. Σπανίως δὲ μόνον ὕστερον ἐγίνοντο δεκτὰ νέα ἄσματα εἰς τὰ στερεότυπα ἤδη καταστάντα ὑμνολογικὰ συντάγματα, τήν τε οκτώηχον καὶ τὸ τριώδιον καὶ τὰ μηναία.

- 91. Απασα λοιπὸν ἡ ἐκκλησιαστικὴ αὕτη ποίησις ἡ χάριν τῶν εκκλησιαστικῶν ἀκολουθιῶν ποιηθεῖσα εἶνε ἔρρυθμος, ῥυθμοποιίαν δὲ ἐκκλησιαστικῶν ἀκολουθιῶν προσφδιακήν, ἀλλὰ τὴν τονικήν (1). μεταχειρίζεται οὐχὶ τὴν ἀρχαίαν προσφδιακήν,
- (1) Τοῦ ἀνανόνος τούτου παρεξέδη πρώτος Ἰωάννης ὁ Δαμασχηνός, ὅστις τρεῖς χανόνας, τὸν εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν, τὸν εἰς τὰ Ἐπτφάνεια καὶ τὸν εἰς τὴν Πεντηχοστὴν ἔγραψεν ἰαμδικοῖς τριμέτροις κατὰ τὴν προσφδιακὴν ρυθμοποιίαν. ἀλλὰ ὅμως οἱ στίχοι ἦσαν ἄμα πεποιημένοι καὶ κατὰ τὴν τονικὴν ρυθμοποιίαν, ἡ δὲ μελφδία ἔκανονίζετο κατὰ τοὺς ρυθμοὺς τῆς τελευταίας καὶ οὐχὶ τοὺς τῆς προσφδιακῆς. Τελευταίος δὲ μελφδός, ὅστις ἐμιμήσατο τὸ ἰδίωμα τοῦτο τοῦ Ἰωάννου, εἶνε ὁ Μεθόδιος ταῖος δὲ μελφδός, ὅστις ἐμιμήσατο τὸ ἰδίωμα τοῦτο τοῦ Ἰωάννου, εἶνε ὁ Μεθόδιος (πρόλ. Christ anthol. σελ. ΧLVI). Παράδειγμα δὲ φέρομεν ἐνταῦθα τὴν α΄ φὸῆν τοῦ ἰαμδικοῦ κανόνος τοῦ εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν (Christ anthol. σελ. ?05).

ñχος α'. φδh a'.

"Εσωσε λαὸν θαυματουργῶν δεσπότης, ύγρὸν θαλάσσης κῦμα χερσώσας πάλαι· έκὼν δὲ τεχθεὶς ἐκ κόρης, τρίδον βατὴν πόλου τίθησιν ἡμῖν, ὅν κατ' οὐσίαν ἴσον τε πατρὶ καὶ βροτοῖς δοξάζομεν.

"Ηνεγκε γαστής ήγιασμένη λόγον, σαφως άφλέκτω ζωγραφουμένη βάτω, μιγέντα μορφή τη βροτησία θεόν, Εὔας τάλαιναν νηδύν άρᾶς τῆς πάλαι λύοντα πικρᾶς, ὂν βροτοί δοξάζομεν.

"Εδειξεν άστης τον προ ηλίου λόγον, ελθόντα παυσαι την άμαρτίαν, μάγοις, σαφώς πενιχρον είς σπέος. τον συμπαθή σε σπαργάνοις έλικτον, ον γεγηθότες δον τον αὐτον καὶ βροτόν καὶ κύριον.

Καὶ αί τρεῖς αὖται στροφαὶ (τροπάρια) ἔχουσι κοινὰ τρία τινά. α΄) τὴν σύνθεσιν ἐχ καὶ αί τρεῖς αὖται στροφαὶ (τροπάρια) ἔχουσι κοινὰ τρία τινά. α΄) τὴν στίχων ὁ πρῶπέντε προσφδιακῶν ἰαμδικῶν τριμέτρων. δ΄) τὴν τονικὴν διαίρεσιν τῶν στίχων ὁ πρῶτος δηλ. στίχος τῆς α΄ καὶ δ΄ στροφῆς συμφωνεῖ τῷ πρώτῳ στίχῳ τοῦ εἰρμοῦ, ὁ δεύτος δηλ. στίχος τῆς α΄ καὶ δ΄ στροφῆς τὴν ἀνακύκλησιν τῆς μελφιδίας. Πλὴν τούτερος τῷ δευτέρῳ καὶ ἐφεξῆς ὡσαύτως. γ΄) τὴν ἀνακύκλησιν τῆς μελφιδίας.

"Όπως δηλαδή έν τῷ πολιτικῷ στίχω, οῦτω καὶ έν τῆ ποιήσει ταύτη ή είς πόδας διαίρεσις γίνεται διὰ τῶν λογικῶν τόνων αι μέν δηλαδή όξεως τονούμεναι συλλαβαί λαμβάνονται ώς θέσεις τῶν ποδῶν, αί δὲ βαρέως ήτοι αι άτονοι ώς άρσεις. Ο δε περισπώμενος τόνος ισοδυναμεῖ τῷ ὑζεῖ,ἐπειδὴ καὶ ἐν τῇ συνήθει ὁμιλία οὐδεμία ἐγίνετο διάκρισις αὐτῶν. Καὶ τῆς χασμωδίας δὲ οὐδένα ἡ ποίησις αὕτη λαμδάνει λόγον, έλαχίστην δὲ καὶ τῆς συναλοιφῆς (ἐκθλίψεως) ποιεῖτάι χρῆσιν. Έν φ λοιπόν έν τη έκκλησιαστική ποιήσει αι άρχαι της ρυθμοποιίας είνε καθ' όλου αἱ αὐταὶ καὶ ἐν τῆ δημοτικῆ ποιήσει, όμως διαφέρουσιν άλλήλων αύται κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐν ις ἐκείνη μεταχειρίζεται τὴν κατά στίχον σύνθεσιν, όλον δηλαδή τὸ ποίημα ἀποτελείται ἐκ τῆς έπαναλήψεως του αύτου στίχου, οίος συνήθως είνε ο πολιτικός λεγόμενος στίχος, αυτη σχεδόν διὰ παντός μεταχειρίζεται τὴν κατὰ σύστημα η στροφικήν σύνθεσιν. Καὶ πόδας μὲν πλην τῶν δισυλλάδων άπ' ἄρσεως ἢ ἀπὸ θέσεως μεταχειρίζεται καὶ τρισυλλάβους ἀπ' ἄρσεως η ἀπὸ θέσεως, τονικοὺς δηλαδή ἀναπαίστους καὶ δακτύλους, κώλα δὲ οὐ μόνον ἰαμβικὰ καὶ τροχαϊκά, άλλὰ καὶ δακτυλικὰ καὶ άναπαιστικά, προσέτι δέ καὶ μικτὰ (λογαοιδικά), έν οἶς δηλαδή τοῖς δισυλλάβοις ποσὶν ἀναμίσγεται εἰς ἢ πλείονες τρισύλλαβοι. Διαφέρουσι δ' άλλήλων τὰ κῶλα οὐ μόνον κατὰ τὸ εἶδος καὶ τὸ σχῆμα, άλλὰ καὶ κατὰ τὸ μέγεθος ἐκ διποδιῶν καὶ τριποδιῶν καὶ τετραποδιῶν καὶ πενταποδιών καὶ έξαποδιών συγκροτούμενα. Ώσαύτως δὲ ποικίλαι τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχημα εἶνε καὶ αἱ έξ ένὸς ἢ συνηθέστερον ἐκ πλειόνων κώλων συγκείμεναι περίοδοι (μέτρα, στίχοι). Έκ τοιούτων δὲ περιόδων, συνήθως ούχὶ τῶν αὐτῶν ἐπαναλαμβανομένων, ἀλλὰ διαφόρων αλλήλαις ακολουθουσών, απηρτίζοντο τὰ συστήματα ή αι στροφαί (τροπάρια, οίκοι). Συνέκειντο δὲ αἱ στροφαὶ ὡς τὰ πολλὰ ἐκ πολλών στίχων, αί μεν ελάχισται έκ τεσσάρων ή πέντε, αί δε μέγισται καὶ μέχρις εἴκοσι στίχων. Ὅπως δὲ ἐν τῆ τῶν πάλαι Ἑλλήνων μελικῆ ποιήσει ο αὐτὸς ποιητης ἐποίει οὐ μόνον τὰ ἔπη ήτοι τὸ ποιητικὸν κείμενον, άλλὰ καὶ τὸ μέλος, οὕτω καὶ ἐν τῆ Βυζαντιακῆ ὑμνφδία, ὅθεν καὶ οί ποιηταὶ τῶν ὕμνων ἐλέγοντο μελφδοί. Εἰ καὶ ἡ σύνθεσις δὲ τῶν στροφών της εκκλησιαστικής ταύτης ποιήσεως είνε παντάπασι πρωτότυπος, οὐδὲν δηλαδή σχήμα στροφής τινος ἐκ τῶν γνωστῶν καὶ των πάντες οἱ στίχοι τοῦ ποιήματος, καὶ τῶν ὀκτώ δηλαδή ψδῶν, συνδέονται πρός άλληλους δι' άκροστιχίδος.

χρησίμων εν τῆ παλαιά λυρικῆ ποιήσει άνταποδίδοται άπαράλλακτον, έξαιρουμένων μόνον των στροφών των έξ άνακρεοντείων και ήμιάμδων, ομως στηρίζεται έπὶ τῶν αὐτῶν καθ' όλου καὶ αἱ ἀρχαῖαι ἡυθμικῶν ἀρχῶν καὶ ὑπὸ τεχνικὴν ἔποψιν ἀμιλλᾶται πρὸς τὴν ἐκείνων κατασκευήν. Περί δὲ τῆς μελοποιίας τῆς Βυζαντιακῆς ὑμνογραφίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν άρχαίαν οὐδὲν ἀσφαλὲς δύναταί τις νὰ εἴπη, ἀφ' οὐ καὶ τῶν ἀρχαίων μελών οὐδὲν σχεδὸν περιεγένετο καὶ ή θεωρία τῆς ἀρχαίας μουσικῆς εἶνε ἐν μέρει μόνον γνωστὴ πολλὰ ἔχουσα τὰ ἐλλιπῆ καὶ ἀσαφῆ, τῆς δὲ Βυζαντιακῆς μουσικῆς καὶ μελοποιίας καὶ αἱ ἀρχαὶ καὶ ἡ φύσις, παρά τὰ περὶ αὐτῶν μέχρι τοῦδε γεγραμμένα, πρόκεινται ώς αἰνιγματώδη προβλήματα πολλών Οἰδιπόδων των λυσόντων δεόμενα.

92. Παράδειγμα δὲ τῆς τονικῆς ρυθμοποιίας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ύμνογραφίας φέρομεν ένταῦθα τὸν ἀκάθιστον ὕμνον τῆς θεοτόκου (Τριώδ. σελ. 281-287. Christ anthol. graec. carm. christ. σελ. 142 κέ.).

Κοντάκιον. ήχος πλ. δ'.

_ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ Τῆ ὑπερμάχφ στρατηγῷ τὰ νικητήρια, ώς λυτρωθείσα των δεινών, εύχαριστήρια _ 0 _ 0 _ 0 _ 1 - 0 - 0 - 0 - 0 αναγράφω σοι ή πόλις σου, θεοτόκε. 0 _ 0 _ 0 _ 201 _ 0 _ 4 _ - -'Αλλ' ως έχουσα το κράτος απροσμάχητον 5 εκ παντοίων με κινδύνων έλευθέρωσον, ΐνα κράζω σοι χαΐρε, νύμφη άνύμφευτε. A'. 4+4. 4+4. 4+4. B'. 4+4. 4+4. 4+4.

Ožxos a'.

00 -01 - 0 - 0 0 -Αγγελος πρωτοστάτης οὐρανόθεν ἐπέμφθη 0 _ 0 _0_ 0 0 _ 0 είπεῖν τῆ θεοτόκφ τὸ «χαῖρε». 0 0 20 0 20 0 2 Καὶ σὺν τῷ ἀσωμάτω φωνῆ

σωματούμενόν σε θεωρῶν, κύριε,

5 έξίστατο καὶ ἵστατο κραυγάζων,πρὸς αὐτὴν τοιαῦτα

χαῖρε, δι' τς τ χαρὰ ἐκλάμψει· χαῖρε, δι' τς τ ἀρὰ ἐκλείψει·

χαῖρε τοῦ πεσόντος 'Αδὰμ ἡ ἀνάκλησις· χαῖρε τῶν δακρύων τῆς Εὔας ἡ λύτρωσις·

10 χαῖρε ὕψος δυσανάβατον ἀνθρωπίνοις λογισμοῖς· χαῖρε βάθος δυσθεώρητον καὶ ἀγγέλων ὀψθαλμοῖς·

χαΐρε, ὅτι ὑπάρχεις βασιλέως καθέδρα· χαΐρε, ὅτι βαστάζεις τὸν βαστάζοντα πάντα·

χαΐρε, ἀστὰρ ἐμφαίνων τὸν ἥλιον·
5 χαΐρε, γαστὰρ ἐνθέου σαρκώσεως·

χαῖρε, δι' ἦς νεουργεῖται ἡ κτίσις· χαῖρε, δι' ἦς βρεφουργεῖται ὁ κτίστης·

χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε. 3+3+4.3+6.4+4.4+4.5+5.4+4.4+4.3+3.3+3.4+4.4+4.4+4.

Oixos B'.

Βλέπουσα ἡ ἀγία ἐαυτὴν ἐν ἀγνεία φησὶ τῷ Γαβριὴλ θαρσαλέως·
τὸ παράδοξον σοῦ τῆς φωνῆς ουσπαράδεκτόν μου τῆ ψυχῆ φαΐνεται·

5 ἀσπόρου γὰρ συλλήψεως τὴν κύησιν πῶς λέγεις κράζων.

άλληλούϊα 3+3+5.3+6.4+4+3.

93. 'Ο ἀκάθιστος οὖτος υμνος, ὡς καὶ ἔμπροσθεν εἴπομεν, ἐποιήθη ύπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Σεργίου τῷ 626 ἀ. Χ. ὡς έπινίκιος υμνος είς την θεοτόκον έπὶ τῆ ὑπ' αὐτῆς σωτηρία τῆς πόλεως ἐκ τῆς προσδολῆς τῶν ᾿Αδάρων. Ἐκλήθη δὲ ἀκάθιστος, διότι άδομένου αὐτοῦ οἱ ἐκκλησιαζόμενοι ἐξ εὐλαβείας ἡκροῶντο οὐχὶ καθήμενοι άλλ' έστωτες. 'Ανήκει δε ό υμνος είς τὸ είδος των κοντακίων, όπερ, ώς προείπομεν, ό 'Ρωμανός ἐτελειοποίησε. Σύγκειται δὲ ἐκ τοῦ χονταχίου ή μαλλον προοιμίου «τῆ ὑπερμάχῳ κτλ.» καὶ ἐξ εἰκοσιτεσσάρων οἴκων κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν τάξιν τῆς ἀλφαβήτου, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἀκροστιχίς. Διότι ἕκαστος οἶκος ἄρχεται ἀπὸ γράμματός τινος τῆς ἀλφαδήτου, ο πρῶτος ἀπὸ τοῦ A, ο δεύτερος ἀπὸ τοῦ Bκαὶ οἱ ἑξῆς κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον μέχρι τοῦ Ω. Καὶ τὸ μὲν προοίμιον έχει ίδίους ρυθμούς μη άνακυκλουμένους, ώστε είνε ίδιόμελον. Έν φ δε συνήθως οι οίκοι των κοντακίων εποιούντο έχοντες πάντες τὸ αὐτὸ ἡυθμικὸν σχῆμα, ὑφ' ἑκάστου δηλαδή ἐφεξῆς ἐπανελαμδάνοντο οι αὐτοὶ ρυθμοί, ἐν τῷ προχειμένῳ ὕμνῳ οι οἶχοι ἀποτελοῦσι δώδεκα δυαδικάς περικοπάς (1) ο πρώτος δηλαδή και δεύτερος μίαν, ό τρίτος και τέταρτος έτέραν, ό πέμπτος και έκτος άλλην και ἐπὶ των έξης κατά τὸν αὐτὸν λόγον. Ύπὸ ἐκάστης δὲ των περικοπων τούτων ἀποδίδονται οἱ αὐτοὶ ῥυθμοί. Οἱ δύο ὅμως οἶκοι ἐκάστης περικοπής διαφέρουσιν άλλήλων τὸ ρυθμικόν σχήμα, καὶ διὰ τοῦτο έκαλέσαμεν δυαδικάς τὰς περικοπὰς τοῦ υμνου τούτου. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὑπὸ μὲν τῶν περιττῶν οἴκων, ήτοι τοῦ $\mathbf{A}$, $\mathbf{\Gamma}$, $\mathbf{E}$ κτλ., ἐπαναλαμδάνονται οί αὐτοὶ ρυθμοί, ὑπὸ δὲ τῶν ἀρτίων, ἤτοι Β, Δ, Ζ κλ., οι αὐτοὶ μὲν πρὸς ἀλλήλους, διάφοροι δὲ τῶν ἀρτίων. Μετὰ τῆς ἐπαναλήψεως δὲ τῶν αὐτῶν ρυθμῶν πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐπανελαμβάνετο καὶ τὸ αὐτὸ μέλος. Καὶ ἄδεται μὲν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις μόνον τὸ προοίμιον, οἱ δὲ οἶχοι ψιλῶς ἡ μᾶλλον κεχυμένως (recita-

⁽¹⁾ Περί τοῦ εἴδους τούτου τῆς συνθέσεως πρόλ, Ἡφαιστ. σελ. 62 W,

tivo) ἀπαγγέλλονται, το πάλαι ομως ούδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἤδοντο xai of olxor.

- 94. Έν τοῖς καθέκαστα δὲ ἡ ρυθμικὴ σύνθεσις τοῦ ΰμνου τούτου ἔγει ώδε.
- Α΄. Προοίμιον. Τὸ μὲν προοίμιον σύγκειται πρώτον μὲν ἐκ δύο Ιαμβικών τετραμέτρων βραχυκαταλήκτων, εἶτα δὲ ἐκ τεσσάρων τρογαϊκών τετραμέτρων άσυναρτήτων, ών το μέν πρώτον (στ. 3) εἶνε μεμειωμένον κατά την τελικήν άρσιν του πρώτου κώλου καὶ τὰς δύο τελικάς του δευτέρου, τὸ δὲ δεύτερον (στ. 4) καὶ τρίτον (στ. 5) μεμειωμένον κατά τὰς τρεῖς τελευταίας ἄρσεις, τὸ δὲ τέταρτον (στ. 6) μεμειωμένον κατά τὰς τρεῖς τελευταίας ἄρσεις τοῦ πρώτου κώλου καὶ κατὰ τὴν τελικὴν τοῦ δευτέρου.
  - Β΄. Οἶκοι. Οἱ δὲ οἶκοι σύγκεινται ἐκ τῶν ἑξῆς ῥυθμῶν:
- α') οἱ μὲν πρῶτοι οἶκοι πασῶν τῶν περικοπῶν, τουτέστι πάντες οί περιττοί, έχουσι τὸ έξῆς ρυθμικόν σχήμα:
- Στ. 1 μέτρον μικτόν δίκωλον έκ δύο τριποδιών (Φερεκρατείων άκαταλήκτων) συγκείμενον.
- Στ. 2 μικτή πενταποδία καταληκτική (ή τετραποδία ύπερκατάληκτος) μετ' άναπαίστου έν τῆ τετάρτη γώρα,
  - Στ. 3 τριποδία άναπαιστική.
- Στ. 4 έξαποδία ἰαμβική μετ' άναπαιστικοῦ τοῦ πρώτου ποδός καὶ προκαταληκτικού του πέμπτου.
  - Στ. 5 ίαμβικὸν τετράμετρον ύπερκατάληκτον.
- Στ. 6 καὶ 7 τετραποδίαι λογαοιδικαί ἐκ δύο δακτύλων καὶ δύο τροχαίων.
- Στ. 8 καὶ 9 πενταποδίαι λογαοιδικαὶ ἐκ δύο τρογαίων καὶ τριών δακτύλων.
- Στ. 10 και 11 τρογαϊκά τετράμετρα καταληκτικά τὸν τελικόν πόδα τοῦ πρώτου κώλου ἔχοντα δάκτυλον ἀντὶ τροχαίου.
  - Στ. 12 καὶ 13 ὅμοιοι τῷ 1.
- Στ. 14 και 15 δακτυλικαι τετραποδίαι μετά τροχαίου έν τῆ β΄ γώρα.
- Στ. 16 και 17 δακτυλικαι τετραποδίαι μετά τροχαϊκής κατακλεϊδος.
  - Στ. 18 Γλυχώνειον (ἐφύμνιον).

- β΄) Οι δὲ δεύτεροι οἶκοι πασῶν τῶν περικοπῶν, τουτέστι πάντες οι άρτιοι, έχουσι το έξης ρυθμικόν σχήμα.
  - Στ. 1 δύο τριποδίαι μικταὶ (Φερεκράτεια ἀκατάληκτα).
- Στ. 2 πενταποδία μικτή καταληκτική (ὁ δ΄ ποὺς ἀνάπαιστος, οί δὲ λοιποὶ ἔαμβοι) ἢ τετραποδία μικτὴ ὑπερκατάληκτος.
  - Στ. 3 τριποδία άναπαιστική.
- Στ. 4 έξαποδία ἰαμδική μετ' ἀναπαιστικοῦ τοῦ α' καὶ προκαταληκτικοῦ τοῦ ε΄ ποδός.
- Στ. 5 τετράμετρον ἰαμδικὸν ὑπερκατάληκτον, οἶον καὶ ἐν τῷ πέμπτω στίχω τῶν ἀρτίων οἴκων.
  - Στ. 6 τριποδία τροχαϊκή καταληκτική (ἐφύμνιον).
- 95. Διὰ τῶν εἰρημένων ἰχανῶς ἐδηλώθη ὅτι ἡ ἐχκλησιαστικὴ ύμνογραφία είνε ποίησις έρρυθμος, ή δὲ ρυθμοποιία αὐτῆς καίπερ τονική είνε ἔντεχνος καὶ παραπλησία τῆ τῆς παλαιᾶς χορικῆς λυρικῆς. Θαυμαστόν όμως ότι ό Σουίδας καὶ οἱ Βυζαντίνοι ὑπομνηματισταὶ της έχχλησιαστικής ποιήσεως ύπελάμβανον αὐτὴν ώς καταλογάδην ήτοι πεζφ λόγφ γεγραμμένην. Τοιαύτην δε ύπελάμβανον αὐτὴν καὶ οί τῆς Έσπερίας σοφοί μέχρι χθὲς καὶ πρώην, πρὶν δηλαδή ὁ Pitra πρώτος, είτα δὲ καὶ ὁ Christ μετὰ τοῦ Παρανίκα καταδείξωσι τοῖς Έσπερίοις τὸ ἔρρυθμον τῆς ποιήσεως ταύτης. Πρὸ τοῦ Pitra ὅμως είχε παρατηρηθή τουτο ύπὸ του ήμετέρου Κωνσταντίνου του έξ Οίκονόμων (περὶ τῆς γνησίας προφοράς τῆς Ἑλλ. γλώσσης, ἐν Πετρουπόλει 1830 σελ. 667-669), οὐχὶ δικαίως δὲ ὁ Krumbacher (Byzant. Litter. σελ. 331) προσποιεί ώς κοινὴν πᾶσι τοῖς καθ' ἡμᾶς Έλλησι τὴν δόξαν, ἢν ὁ Σάθας ἐν τῷ ἰστορικῷ δοκιμίφ περὶ τοῦ θεάτρου καὶ τῆς μουσικῆς τῶν Βυζαντ. σελ. ρν΄ προήνεγκε τῷ 1879 λέγων ώδε. «τὰ ἐκκλησιαστικὰ ταῦτα ἄσματα ἦσαν ἐν ἀρχῆ ἔμμετρα ή τοὐλάχιστον ἔρρυθμα, σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἀπαρχαιωθέντος του μέτρου έγράφοντο έν πεζή συνεχεία, και ώς τοιαύτα περιήλθον ήμεν, οὐδενὸς μέχρι τοῦδε δυνηθέντος νὰ μαντεύση τὸ μέτρον ή τὸν παλαιὸν ρυθμὸν αὐτῶν». Τὴν παντάπασιν ἡμαρτημένην ταύτην γνώμην του Σάθα οὐδείς, πιστεύομεν, τῶν καθ' ἡμᾶς λογίων ἐνέκρινε. Τινὲς δὲ καὶ πρὸ αὐτοῦ καὶ εἶπον καὶ ἔγραψαν ὀρθότερον. Ἡμεῖς τοὐλάχιστον ἀπὸ τριῶν ήδη δεκαετηρίδων διδάσκοντες Ελληνικήν μετρικήν εν τφ Έθνικφ Πανεπιστημίφ εξ άρχης άνεκοινώσαμεν τοῖς ήμετέροις ακροαταϊς καὶ πολάκις ἐν τῷ μεταξὸ ἐπανελάβομεν ὅτι ἡ

ήμετέρα έκκλησιαστική ύμνωδία ἔρρυθμος οὖσα ἀκολουθεῖ τῆ τονική ρυθμοποιία, ἀπεδειχνύομεν δὲ τοῦτο καὶ διὰ παραδειγμάτων. 'Ορθώς όμως παρατηρεί ό Krumbacher ότι έκ των λεγομένων ύπὸ των Βυζαντίνων οὐδαμῶς δικαιοῦταί τις νὰ ἰσχυρισθή ὅτι ἡγνόουν τὸ ἔρρυθμον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑμνογραφίας. Διότι ἐξ ὧν αὐτοὶ οὐτοι πάλιν λέγουσιν, ὅτι «ἐάν τις θέλη ποιῆσαι κανόνα,πρώτον δεῖ μελίσαι τὸν είρμον, εἶτα ἐπαγαγεῖν τὰ τροπάρια ἰσοσυλλαβοῦντα καὶ όμοτονοῦντα τῷ εἰρμῷ καὶ τὸν σκοπὸν ἀποσώζοντα», ἐκ τούτων δῆλου γίνεται ὅτι τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑμνογραφίαν διέκρινον τοῦ πεζοῦ λόγου, δεν έλεγον δε αὐτὴν ἄντικρυς ἔμμετρον, διότι ὡς τοιαύτην ύπελάμβανον χυρίως την της παλαιάς ποιήσεως προσφδιακήν ρυθμοποιίαν, ής και ή θεωρία ήτο ἔκπαλαι συντετελεσμένη, ή δὲ τονική ποίησις κατ' αὐτοὺς ἔκειτο μεταξὺ ταύτης καὶ τοῦ πεζοῦ λόγου. Περί της τονικής δὲ ρυθμοποιίας δὲν προέλαβον οι Βυζαντίνοι νὰ πραγματευθώσιν έπιστημονικώς ένεκα της βιαίας καταλύσεως τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους. ή ἀναγνώρισις ὅμως τῆς μετρικῆς ἀρχῆς, έφ' ής στηρίζεται ή έκκλησιαστική ύμνογραφία, καὶ αι κατά μέρος μέχρι τοῦδε γενόμεναι ἀναλύσεις, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ ἀξιόλογοι συστηματικαὶ έργασίαι τοῦ Christ καὶ Παρανίκα οὐδαμῶς έξαρκούσιν ώστε νὰ λάβη τις ἀκριβῆ ἔννοιαν τῆς τονικῆς ἡυθμοποιίας της Βυζαντιακής ποιήσεως. Χρεία δὲ πρὸς τοῦτο νὰ ἐξετασθή ἀκριβέστερον ή ώς έγένετο μέχρι τοῦδε οὐ μόνον ή ρυθμική σύνθεσις πάντων τῶν είδῶν αὐτῆς, ἀλλὰ πρὸς τῆ ρυθμοποιία καὶ ἡ μελοποιία: ώς δὲ καὶ ἔμπροσθεν εἴπομεν, τῆς Βυζαντιακῆς μουσικῆς καὶ ἡ καταγωγή καὶ ή φύσις καὶ ή ἱστορία εἶνε πάνυ σκοτεινή. Εἶνε δὲ ἀναγκαία ή άκριβεστέρα τούτων ἔρευνα οὐ μόνον ίστορικῶν λόγων ἕνεκα, οπως δηλαδή γνωσθή ἀκριβέστερον ή ρυθμοποιία και μελοποιία τῆς Βυζαντιακής ποιήσεως, άλλα καὶ γάριν πρακτικών λόγων, ὅπως δηλαδή διευχολυνθή ή θεωρητική τοὐλάχιστον λύσις τοῦ τὰ μάλιστα ένδιαφέροντος ήμιν ζητήματος περί τῆς μελλούσης τύχης τῆς ήμετέρας ἐκκλησιαστικής μουσικής. Όπως δὲ ταῦτα κατορθωθώσι, χρεία νὰ εὑρεθῆ οὐδὲν ἦττον ἢ νέος τις ᾿Αριστόξενος, ὅστις μετὰ μακρὰς μελέτας νὰ έξεύρη καὶ βάλη τοιαύτας άρχὰς καὶ βάσεις εἰς τὴν πραγματείαν των Βυζαντιακών μουσικών τεχνών, οΐας ό παλαιός έχεῖνος 'Αριστόξενος εβάλετο είς την πραγματείαν τῶν παλαιῶν μουσικών τεχνών.

96. Καιρός ήδη τελευτώντες τὸν περὶ τονικής ρυθμοποιίας λόγον νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ πρῶτον ζήτημα περὶ τοῦ πῶς καὶ πότε ἐγεννήθη αύτη καὶ νὰ συμπληρώσωμεν τὸν περὶ αὐτῆς λόγον. Ἐν ἀρχῆ ποιούμενοι λόγον περί της γενέσεως της τονικής ρυθμοποιίας εἴπομεν ότι αύτη οφείλεται είς την μεταβολήν την συμβάσαν κατά τας πρώτας μετά Χριστὸν έκατονταετηρίδας έν τη έκφωνήσει της Έλληνικής γλώσσης, καθ' ην έπαύσατο νὰ γίνηται διάκρισις μακρών καὶ βραχέων φωνηέντων ώστε καὶ μακρών καὶ βραχειών συλλαδών, οί δὲ τόνοι τῆς λέξεως ἀπὸ μελφδικῶν ἐγένοντο ῥυθμικοί, ὅθεν ἐξ ἀνάγκης ή Έλληνική ποίησις καὶ ἀπὸ ταὐτομάτου ἐτράπη εἰς τὸ νέον εἶδος τῆς ρυθμοποιίας τὸ κατὰ τὴν λογικὴν τάσιν. Πλὴν ὅμως τῆς παλαιοτέρας ταύτης ὑποθέσεως καὶ ἄλλαι τινὲς προηνέχθησαν ὕστερον περί της γενέσεως του νέου τούτου είδους της ρυθμοποιίας. "Αλλοι μέν είπον ὅτι παρὰ τὴν προσφδιακὴν ρυθμοποιίαν, ἥτις τὸ πάλαι ήτο χρήσιμος ἐν τῆ τεχνικῆ ποιήσει τῶν Ἑλλήνων, ὑπῆρχε παρ' αὐτοῖς ἐν χρήσει καὶ ἡ τονικὴ ρυθμοποιία ἐν τῆ δημώδει ποιήσει, ώστε ταύτης συνέχειαν ύποληπτέον τὴν τονικὴν ρυθμοποιίαν τῆς ἐκκλησιαστικής ύμνφδίας καὶ τῆς δημώδους τῶν Βυζαντίνων ποιήσεως καὶ οὐχὶ νέον ἐπινόημα κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους τούτους χρόνους έπινοηθέν. Ἡ ὑπόθεσις ὅμως αὕτη (1) στηρίζεται ἐπὶ πίστεων οὐχὶ άσφαλών, οΐου του πρὸς τὴν μύλην ἐν Δέσδφ ἀδομένου ποιήματος (βλ. Bergk, carm. popul. 31), οὖ ἡ ἀρχὴ «ἄλει μύλα ἄλει», καὶ ούδεμιᾶς φαίνεται άξία προσοχής (2), ὅπως οὐδ' ἡ σύγγενὴς δόξα, ότι το νέον Ἑλληνικον ίδίωμα ύπῆρχεν ἤδη το πάλαι ἐν τῆ δημώδει φωνῆ.

97. Παρόμοια περί της τονικής ρυθμοποιίας της Λατινικής ποιήσεως ἰσχυρίσαντο ἄλλοι, μετὰ μείζονος ὅμως οὖτοι λόγου καὶ ἦττον αὐθαιρέτως (3), ὅτι δηλαδὴ ὅπως τὰ παλαιὰ Ἰταλικὰ ἔθνη, τοὐλάχιστον οί "Ομβροι, ούτω καὶ οἱ Λατίνοι ἀρχικῶς ἐποίουν οὐχὶ κατὰ τὴν ποσότητα τῶν συλλαδῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν λογικὴν τάσιν οἰον Λατινικήν τινα ώδην είς τον πατέρα "Αρην, ην διέσωσεν ο Κάτων (de re rustica 141), καὶ τὰς 'Ομβρικὰς ἐπιγραφὰς ἐν τοῖς 'Ιγουια-

⁽¹⁾ Fr. Ritschl, Opuscula I 1886 oed. 289-299 xai W. Wagner, Medieval Greek texts, London 1870 σελ. 1 xέ.

⁽²⁾ Πρ6λ. U. von Wilamowitz-Moellendorf, Hermes 25 (1890) 227.

⁽³⁾ Πρ6λ. Westphal, allgem. Metrik 3 σελ, 65 κέ. 89 κέ.

κοῖς πίναξι λαμβάνουσιν οἱ περὶ τὸν Οὐεστφάλιον ὡς μαρτυρούσας ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης. Κατὰ τούτους τὰ παλαιὰ ταῦτα μνημεῖα τῆς Λατινικῆς καὶ 'Ομβρικῆς ποιήσεως ὁμοιάζουσιν ἀλλήλοις μεγάλως οὐ μόνον καθ' ὕλην, διότι ὑπόθεσις ἀμφοτέρων εἶνε προσευχαί, ἀλλὰ καὶ κατ' εἶδος, διότι φαίνονται ὅτι σύγκεινται ἐκ μέτρων δικώλων, ἐν οἰς ἐγκατασπείρονται καὶ τρίκωλα καὶ μονόκωλα μέτρα, ἕκαστον δὲ κῶλον ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων ποδῶν, ὡν αἱ θέσεις πίπτουσιν ἐπὶ τονουμένας συλλαβάς, οἶα τὰ ἐν ἀρχῆ τῆς ὡδῆς εἰς τὸν πατέρα "Αρην

Mars | pater |, te | precor quae | soque | uti | sies || volens | pro | piti | us.

Έν τοῖς ποιήμασι τούτοις ἐπικρατεῖ καὶ τὸ παρόμοιον καλούμενον σγήμα (alliteratio), καθ' ὁ ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ δύο, ἐνίοτε δὲ καὶ τρείς έμφαντικαὶ λέζεις πλησίον άλλήλων κείμεναι ή καὶ δι' άλλων γωριζόμεναι ἄρχονται ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ γράμματος ἢ ἀπὸ τῶν αὐτῶν γραμμάτων, οία τὰ ἐν τῆ ώδῆ εἰς τὸν "Αρην viduertatem vastitudinemque, fruges frumenta, vineta virgulaque, pastores pecuaque, salva servassis, duisque duonam, lustrandi lustrique, visos invisosque καὶ ἄλλα. Τὸ παρηγητικὸν τοῦτο σχήμα δὲν φαίνεται τυχαΐον, διότι εύρίσκεται καὶ παρά Πλαύτω καὶ ἄλλοις μεταγενεστέροις Λατίνοις ποιηταίς. Καὶ ή παλαιὰ δὲ Γερμανική ποίησις ήρέσκετο τῷ σχήματι τούτῳ, ὅπως καὶ ἡ ῥυθμικὴ μορφὴ ὁμοιάζει πρός την της παλαιοτάτης Ίταλικης ποιήσεως. Είς το αὐτο είδος της ρυθμοποιίας, δηλον ότι της τονικής, ανάγουσιν οί περί τον Ούεστφάλιον και τον Σατόρνιον καλούμενον στιχον ή ρυθμόν (Saturnius versus ή numerus), οξον τὸν πρώτον στίχον τῆς μεταφράσεως τῆς 'Οδυσσείας ύπο τοῦ Τίτου Λιβίου 'Ανδρονίκου λαμβάνουσιν ώδε:

Virum | mihi | Ca|mena || inse|ce | ver|sutum· ώσαύτως τὸν πρῶτον στίχον τοῦ ὕμνου τοῦ Λιβίου εἰς τὴν βασίλισσαν "Ήραν

Sancta|puer|Satur|ni || fili|a re|gi|na καὶ τοὺς έξῆς στίχους, οὺς οἱ παλαιοὶ Λατῖνοι μετρικοὶ φέρουσιν ὡς παραδείγματα τοῦ Σατορνίου,

Dabunt|malum|Me|telli || Naevi|o po|e|tae. Summas|opes qui|re|gum || regi|as re|fre|git. Ferunt | pulcras | cre|terras | aure|as|le|pistas.

Dvello | magno|diri | mendo | | regibus | subi|gen|dis.

καὶ ἄλλους (πρόλ. Westphal, μνημ. συγγρ. σελ. 76)(1).

98. Καὶ ὕστερον ἀφ' οὐ ἀντὶ τοῦ Σατορνίου στίχου ὁ Τίτος Λίδιος 'Ανδρόνικος (περί το 240 π. Χ.) εἰσήγαγεν εἰς τὴν Λατινικὴν ποίησιν τὰ Ελληνικὰ μέτρα, τουτέστι τὴν προσωδιακὴν ρυθμοποιίαν, ή Λατινική μετροποιία διαφέρει της Έλληνικής κατά τοῦτο, ὅτι πολλφ συχνότερον έπὶ τῆς πρώτης συμπίπτουσιν οἱ ρυθμικοὶ καὶ λογικοί τόνοι. Εἴτε δὲ τὸ ίδίωμα τοῦτο, ὥσπερ καὶ τὸ συχνὸν παρὰ τοίς παλαιοτέροις Λατίνοις ποιηταίς παρόμοιον σχήμα, είνε λείψανον της άρχαίας έγχωρίου στιχουργίας, ώς νομίζει ο Οὐεστφάλιος, εἴτε, ώς άλλοι νομίζουσι, τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ τονικοῦ ἰδιώματος τῆς Λατινικής γλώσσης, καθ' ο πάσαι αί είς τροχαΐον ή σπονδεΐον καταλήγουσαι λέξεις έχουσι τονουμένην την παραλήγουσαν, όμως βέβαιον ύπάρχει ὅτι ώρισμένα μέτρα ἐπὶ ώρισμένων χωρῶν ἔχουσι σχεδὸν πάντοτε τὸν ρυθμικὸν τόνον συμπίπτοντα τῷ λογικῷ, οἰον τὸ μὲν ἰαμβικόν τρίμετρον (versus senarius) καὶ τὸ τροχαϊκόν καταληκτικόν τετράμετρον (versus septenarius) ἐν τῷ μέσῳ καὶ οὐχὶ ἐν τῷ τέλει, τὸ δὲ δακτυλικὸν έξάμετρον, τὸ Φαλαίκειον ένδεκασύλλαβον καὶ ὁ Σαπφικός στίχος έν τῷ τέλει καὶ οὐχὶ ἐν τῷ μέσῳ.

99. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ὁ προσφιλέστατος στίχος τῆς δημοτικῆς τῶν Ῥωμαίων ποιήσεως ἦτο τὸ τροχαϊκὸν καταλημτικὸν τετράμετρον, ἐν ϣ μετὰ ἐπιφερομένου ἐπωδοῦ γέγραπται τὸ
pervigilium Veneris (κατὰ τὴν β΄-δ΄ ἐκατοντ.). Τῷ μέτρῳ τούτῳ
συντεθειμένον ἄδουσιν οἱ στρατιῶται κατὰ τὸν ἐκ Γαλλίας θρίαμβον
τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος τὸ σκωπτικὸν ἄσμα, οὐ τὴν ἀρχὴν διέσωσεν
ὁ Σουητώνιος (Caes. 51) ἔχουσαν ὧδε·

urbani servate uxores, moechum calvum adducimus, aurum in Gallia effutuisti, hic sumpsisti mutuum.

Προσέτι
ecce Caesar nunc triumphat, qui subegit Gallias,
Nicomedes non triumphat, qui subegit Caesarem.

⁽⁴⁾ Τη τοιαύτη έχδοχη τοῦ Σατορνίου στίχου κατά την τονικήν ρυθμοποιίαν άντιλέγουσιν οἱ περὶ τὸν Λουκιανὸν Müller, οἱ περὶ τὸν Ηανεὶ καὶ ἄλλοι ἀναφέροντες αὐτόν εἰς την προσφδιακήν ρυθμοποιίαν μετὰ πολλών καὶ μεγάλων ἀδειών.

Τῷ αὐτῷ μέτρῳ σκώπτων υστερον τὸν Σάρμεντον ὁ λαός, ὡς μανθάνομεν έκ τῶν εἰς Ἰουδενάλιον V 3 σχολίων, ἔλεγεν

aliud scriptum habet Sarmentus, aliud populus voluerat. digna dignis: sic Sarmentus habeat crassas compedes. rustici ne nihil agatis, aliquis Sarmentum alliget.

'Η στιχουργία ένταϋθα δέν γίνεται κατά τοὺς αὐτοὺς καὶ ἐπὶ τῶν τοῦ Κατούλου καὶ 'Ορατίου τροχαίων καὶ ἰάμδων κανόνας, ἀλλὰ κατὰ τὸν παλαιὸν τοῦ Πλαύτου καὶ Τερεντίου τρόπον, ῷπερ ἐπὶ τῶν ιαμδικών τριμέτρων ακολουθούσι καὶ οἱ τοῦ Φαίδρου μῦθοι, συνήθως δηλαδή οι ρυθμικοί τόνοι συμπίπτουσι τοῖς λογικοῖς. Έν δὲ τῷ ἄσματι των στρατιωτών κατά τοὺς χρόνους τοῦ Αὐρηλιανοῦ († 275), οὐ δείγμα διέσωσεν ο Φλαύιος Οὐοπίσκος (κεφ. 6) έχον ώδε.

mille mille mille decolavimus. unus homo mille decolavimus. mille vivat, qui mille occidit. tantum vini habet nemo quantum fudit sanguinis, mille Sarmatas, mille Francos semel et semel occidimus. mille Persas quaerimus

έν τούτφ εύρίσκονται διεσπασμένα τὰ κῶλα τοῦ τροχαϊκοῦ τετραμέτρου, διότι ότὲ μὲν συζεύγνυται τῷ ἀκαταλήκτω τὸ ἀκατάληκτον, ότὲ δὲ τὸ καταληκτικόν, ταῖς δὲ τροχαϊκαῖς τετραποδίαις ἀναμίσγονται καὶ τροχαϊκαὶ τριποδίαι. Εἶτα δὲ καὶ βραχεῖαί τινες τονούμεναι συλλαβαί χρησιμεύουσιν ώς θέσεις άντὶ μακρῶν. Προσέτι τοῖς δισυλλάβοις ποσίν ἀναμίσγονται τρισύλλαβοι, οἵτινες δὲν πρέπει νὰ ληφθώσιν ώς τροχαΐοι μετά λελυμένης της θέσεως είς δύο βραχείας, ώς ήδύνατό τις να είκαση έκ του έν στ. 9 semel et, διότι εύρίσκονται καὶ τρισύλλαβοι πόδες, οίοι οἱ mille vi- (στ. 5) καὶ Sarmatas (στ. 8). Τοιαύτη ήτο κατά τοὺς χρόνους τούτους τοῦ Αὐρηλιανοῦ ήτοι κατά μέσην την γ΄ ά. Χ. έκατ. η στιχουργία των άγροίκων ποιητων (poëtae vulgares) κατ' ἀντίθεσιν τῶν λογίων (poëtae docti), οἴτινες ήχολούθουν αύστηρώς τῆ τῶν δοχίμων ποιητῶν ρυθμοποιία. Μετ' ού πολύ δὲ ἄρδην ἀπελάκτισε τὴν προσφδιακὴν ρυθμοποιίαν καὶ

ήσπάσατο την τονικήν ή ύμνφδία της Λατινικής έκκλησίας, ήτις δ ούδενὸς συνεδέετο δεσμοῦ μετὰ τῆς δοκίμου ἀρχαιότητος, ἤθελε δὲ νὰ χαρίζηται τῷ πλήθει ἀρεσκομένω τοῖς ρυθμοῖς τῆς δημοτικῆς ποιήσεως. Τοιούτος, τουτέστι καθαρώς τονικός, είνε ο ύμνος του 'Αμδροσίου

Rex aeterne domine, rerum creator omnium, qui eras ante saecula semper cum patre filius

και ο έξης του αυτου τροχαϊκός είς την ημέραν της κρίσεως κατ' άλφάδητον

Apparebit repentina dies magna domini, fur obscura vělut nocte improvisos occupans.

Έν τοῖς προκειμένοις δηλαδή παραδείγμασιν εἰ καὶ συχνὰ οἱ ἡυθμικοὶ τόνοι πίπτουσιν ἐπὶ μακρὰς συλλαβάς, ὅμως κατ' ἀρχὴν δὲν τηρεϊται ή προσφδία, ως δηλούσι τὰ έξης· eras, velut, domi- (ἐν τῷ domine και domini), dies, homo, habet, ὅθεν δύναται τις νὰ εἰκάση ὅτι οἱ πόδες ἔχουσι μὲν ρυθμὸν τροχαϊκόν, οὐχὶ δὲ καὶ μέγεθος οίον τὸ τοῦ παλαιοῦ τροχαίου, τουτέστι τρίσημον, τῆς θέσεως πιθανῶς ἐξισουμένης τῆ ἄρσει.

Ούτω λοιπόν κατά την γνώμην τῶν περὶ τὸν Οὐεστφάλιον ή τονική ρυθμοποιία, ην ανέκαθεν μετεχειρίζετο ή Λατινική ποίησις, ἐπί τινας δε αἰῶνας ὑπεσκελίσθη ὑπὸ τῆς προσφδιακῆς, εἰς ἣν παρέσχετο ροπήν το παράδειγμα της Έλληνικής ποιήσεως, άνεκτήσατο πάλιν πλήρες το κράτος αυτής περί το τέλος της 'Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, καὶ ἀφ' οὐ ΰστερον ἐκ τῆς Λατινικῆς γλώσσης φθαρείσης έγεννήθησαν αί 'Ρωμανικαὶ καλούμεναι διάλεκτοι, μετεδόθη καὶ εἰς τὴν τεχνικήν ποίησιν των 'Ρωμανικών έθνων.

100. Περὶ δὲ τῆς τονικῆς ρυθμοποιίας τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως ό Οὐεστφάλιος τοσοῦτον μόνον λέγει ὅτι ἡ τονικὴ ῥυθμοποιία ἄγνωστος οὖσα τῆ ἀρχαία παραφαίνεται κατὰ πρώτον ἐν τῆ μεταγενεστέρα ποιήσει καὶ τὰ πρῶτα αὐτῆς σπέρματα εὐρίσκονται ἐν τοῖς χωλιάμβοις τοῦ Βαβρίου. Παρὰ τῷ ποιητῆ δηλαδή τούτφ, ὅστις πρότερον μέν ἀνεβιβάζετο είς τοὺς ᾿Αλεξανδρεωπικοὺς χρόνους, ὑπ᾽

ἄλλων δὲ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, νεωστὶ δὲ διὰ τῶν ζητήσεων τοῦ Κρουσίου (Ο. Crusius, de Babrii aetate 1879) κατεδείχθη ὡς πιθανώτατον ὅτι ἤκμασε κατὰ τὴν γ΄ ἀ. Χ. ἐκατονταετηρίδα ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος ᾿Αλεξάνδρου τοῦ Σευήρου, κανονικῶς εὐρίσκεται ἡ παρατέλευτος συλλαδὴ τοῦ χωλιάμδου ἔχουσα πρὸς τῷ ρυθμικῷ καὶ λογικὸν τόνον. Καὶ τῷ ὅντι οὐ μόνον εὐρίσκεται κανονικῶς τονουμένη ἡ παρατέλευτος συλλαδὴ δι᾽ ὅλου τοῦ πολυστίχου τούτου διδακτικοῦ ποιήματος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν θέσεων τῶν προηγικῶν τόνων, πολλοὶ δὲ στίχοι εὐρίσκονται ἔχοντες ἐπὶ πασῶν τῶν θέσεων συμπίπτοντας τοὺς ρυθμικοὺς καὶ λογικοὺς τόνους, ἐν ῷ ἄλλως εἶνε πεποιημένοι αὐστηρῶς κατὰ τὴν προσφδιακὴν ρυθμοποιίαν, οἰοι εἶνε οἱ ἑξῆς στίχοι ἐκ τοῦ 38 μύθου (6. 7)

ώς τοὺς κακίστους σφῆνας, ὧν έγω μήτης;

άλλος γάρ άλλη μ' έμπεσών διαρρήσει.

Τὰ ἰδιώματα δὲ ταῦτα δὲν εὑρίσκονται παρὰ τοῖς παλαιοτέροις χωλιαμδογράφοις οὐδ' ἐν τοῖς μιμιάμδοις τοῦ Ἡρώνδα, ὅστις ἤκμασε κατὰ τοὺς ᾿Αλεξανδρεωτικοὺς χρόνους καὶ πιθανῶς κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Καλλιμάχου. Τὰ αὐτά που ἰδιώματα παρετηρήθησαν καὶ ἐν τῆ μεταγενεστέρα λυρικῆ, ἦς σύνηθες μέτρον εἶνε τὸ ἰωνικὸν ἀνακλώμενον

οὐ ίδία ἡ παρατέλευτος συλλαδὴ ἐν μὲν τοῖς Βυζαντιακοῖς ποιήμασιν, οἴοις τοῖς Ἰωάννου τοῦ Γάζης καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, ἔχει κατὰ σταθερὸν νόμον συμπίπτοντα τῷ ῥυθμικῷ τὸν λογικὸν τόνον, ἔξαιρέσεις δ' εὐρίσκονται μόνον ἐπὶ κυρίων ὀνομάτων, ἐν δὲ τοῖς παλαιοτέροις ἀνακρεοντείοις τοῖς ἐν τῷ ἐπιμέτρῳ τῆς Παλατίνης ἀνθολογίας συμδαίνει τοῦτο οὐχὶ μὲν κατὰ νόμον σταθερόν, ἀλλ' ὅμως συχνά.

101. "Αλλοι πάλιν άλλην ὑπόθεσιν προυδάλοντο περὶ τῆς γενέσεως τῆς τονικῆς ρυθμοποιίας τῆς τε Έλληνικῆς καὶ τῆς Λατινικῆς ποιήσεως, ὅτι δὲν εἶνε ἰθαγενής, ἀλλὰ παρελήφθη ἐκ τῆς τῶν Σημιτικῶν ἐθνῶν ποιήσεως. Τὴν ὑπόθεσιν ταύτην καθόλου μὲν καὶ μετά τινος εὐλαδείας προυδάλετο ὁ J. P. Pitra (ἐν τοῖς προλεγομένοις τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ « Hymnographie de l'église grecque, Rome 1867 » καὶ « Hymnen auf. den hl. Petrus. »), ὁ H. Stevenson (L'hymnographie de l'église grecque, Revue des questions historiques 11 (1876) 482-543) καὶ ὁ Edm. Bouvy (Étude sur

les origines du rhythme tonique dans l'hymnographie de l'église grecque, Nimes 1886), μεθοδικώς δὲ καὶ μετὰ πολυμαθείας ἐζήτησε νὰ στηρίξη ὁ Γουλιέλμος Meyer ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένφ Anfang und Ursprung der lateinischen und griechischen rythmischen Dichtung, Abhandl. d. beyer. Akad. d. Wiss. I. Cl., 17 Bd., 2. Abtheilung, München 1885 σελ. 270-450(1). 'Ο Meyer λοιπόν οὐδὲν κατ' οὐδένα τρόπον ἀναγνωρίζων οὔτε τῆς Ἑλληνικῆς οὔτε τῆς Λατινικῆς λείψανον ἐκ τῶν χρόνων τῶν πρὸ τῆς αὐτοκρατορίας ὡς κατὰ τὴν τονικὴν ἡυθμοποιίαν πεποιημένον, και οὐδεμίαν ἐξαίρεσιν ποιούμενος οὐδὲ τοῦ Σατορνίου στίχου και τῶν ὑπὸ τοῦ Σουητωνίου διασωθέντων δημοτικῶν ἀσμάτων, ἐσχυρίζεται ὅτι τὴν τονικὴν ρυθμοποιίαν μετὰ τῆς χριστιανικῆς πίστεως μετήνεγκον το πρώτον είς την χριστιανικήν ποίησιν των Έλλήνων και Λατίνων οι Σημίται χριστιανοί, οἵτινες ευρίσκοντο έγγύτερον έχείνων τῆ πηγῆ τοῦ χριστιανισμοῦ. Τὴν θεωρίαν δὲ αύτοῦ ό Meyer χυρίως στηρίζει έπι τινων ιδιωμάτων της Σημιτικής ποιήσεως, οΐου τοῦ όμοιοτελεύτου ἢ όμοιοκαταλήκτου καὶ τῆς ἀκροστιχίδος, άτινα καὶ ταῦτα ὑπολαμβάνει ὅτι μετέλαβεν ἡ Ἑλληνικὴ καὶ Λατινική ποίησις άμα τῆ τονικῆ ρυθμοποιία, οὐδεμία δὲ πρότερον ἐγένετο χρήσις αὐτῶν ἐν τῆ προσφδιακή ποιήσει. 'Αλλ' ἐξετάσωμεν συντόμως πως έχουσιν άληθως ταυτα και άλλα ἐπιχειρήματα, δι' ών ὁ Meyer έζήτησε νὰ στηρίξη τὴν ὑπόθεσιν αὑτοῦ.

102. Καὶ πρῶτον μὲν λέγομεν περὶ τοῦ ὁμοιοτελεύτου. Ὁ Meyer ἀρνούμενος διαρρήδην (σελ. 307, 364) ὅτι πρὸ τοῦ Κομμοδιανοῦ καὶ τοῦ Αὐγουστίνου εὐρίσκεται καὶ ἔχνος τι τοῦ ὁμοιοτελεύτου ἡ ὁμοιοκαταλήκτου παρὰ τοῖς Ἑλλησι καὶ Ῥωμαίοις διατείνεται ὡς περὶ βεδαίου πράγματος ὅτι εἰς τὴν ποίησιν αὐτῶν μετέδη ἐκ τῆς Σημιτικῆς. Περὶ τοῦ ὁμοιοτελεύτου ὡς εὐρήματος Σημιτικοῦ ἀπεφήναντο καὶ πολλοὶ ἄλλοι πρὸ τοῦ Meyer. Καὶ βεδαιοῦται μὲν ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἐν τῆ ποιήσει τῶν Σημιτικῶν ἐθνῶν,ἀλλ' ἐπίσης βεδαία καὶ ἀναμφισ- ἐν τῆ ποιήσει τῶν Σημιτικῶν ἐθνῶν,ἀλλ' ἐπίσης βεδαία καὶ ἀναμφισ- δήτητος εἶνε ἡ χρῆσις τοῦ ὁμοιοτελεύτου καὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς Ἑλ-.

⁽¹⁾ Κατά τοῦ Meyer ἔγραψεν ὁ Dreves, Götting. gel. Anzeigen 1886, 1, 284-293. Μέρος δὲ τῶν θεωριῶν τοῦ Meyer καταπολεμεῖ ὁ Karl Deutschmann, De poësis Graecorum rhythmicae usu et origine, Progr. Coblenz 1889 καὶ ὁ Maximilien Kawczynski, Essai comparatif sur l'origine et l'histoire des rythmes, Paris 1889 σελ. 138 κέ.

λησι και Λατίνοις ποιηταίς, παρ' οίς εύρίσκεται συχνή έν πάσι τοίς εἴδεσι τῆς ποιήσεως ἤδη ἀπὸ τοῦ 'Ομήρου μέχρι τέλους καὶ οὐ μόνον ἐν τἢ ποιήσει, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων παρηχητικών σχημάτων, τοῦ ὁμοιοάρκτου ἡ ὁμοιοκατάρκτου, τῆς άναφορᾶς, τοῦ παρομοίου ἢ τῆς παρομοιώσεως, τῆς παρονομασίας, της παρηχήσεως, της έτυμολογίας, της έπαλληλίας, της έπαναλήψεως, της ἐπιζεύξεως. Γίνεται δὲ χρήσις τοῦ ὁμοιοτελεύτου παρὰ τοῖς παλαιοίς Έλλησι και Λατίνοις ποιηταίς, ὅπως και τῶν ἄλλων παρηχητικών σχημάτων, σποραδική καὶ οὐχὶ συστηματική, δὲν ἐπαναλαμβάνεται δηλαδή κανονικώς ή αὐτή κατάληξις διὰ πάντων τῶν στίχων τοῦ ποιήματος, ὡς γίνεται ἐν τοῖς ποιήμασι τοῦ Κομμοδιανοῦ καὶ Αὐγουστίνου (1) ἢ ἄλλη τις τεχνικὴ ἀνταπόδοσις τῶν στίχων εἴτε δι' όλου του ποιήματος είτε κατὰ μέρη ήτοι στροφάς, οδον γίνεται έν τοῖς νεωτέροις ποιήμασιν (2). 'Ωσαύτως δὲ καὶ ἐν τῆ ἐκκλησιαστική ύμνωδία των Έλλήνων και Λατίνων γίνεται μέν συχνή τοῦ όμοιοτελεύτου χρησις, οίον συχνότατα εύρίσκεται έν τοῖς ὕμνοις τοῦ 'Ρωμανοϋ, ἐν τῷ ἀκαθίστῳ τοῦ Σεργίου καὶ ἐν πολλοῖς μεταγενεστέροις υμνοις και δι' αύτου συνδέονται μες' άλλήλων ού μόνον περίοδοι εἴτε στίχοι, ἀλλὰ καὶ κῶλα τῆς αὐτῆς περιόδου ἢ καὶ διαφόρων, ἀλλ' ομως καὶ ἐνταῦθα ἡ χρῆσις τοῦ όμοιοτελεύτου καὶ ἄλλων παρηχητικών σχημάτων είνε σποραδική και ούχι συστηματική. 'Ωσαύτως δὲ δὲν γίνεται κανονική χρῆσις τοῦ όμοιοτελεύτου καὶ ἐν τῆ Ἑβραϊκῆ, οπως οὐδ' ἐν τῆ Αἰγυπτιακῆ. Τούτων ἄρα οὕτως ἐχόντων οὐδαμῶς φαίνεται ἐπάναγκες νὰ δεχθώμεν ὅτι οἱ μεταγενέστεροι Ελληνές τε καί Λατίνοι παρέλαβον το πατροπαράδοτον τοῦτο ίδίωμα ἔξωθεν έκ τῆς έβραϊκῆς ποιήσεως, ώς φρονεῖ ὁ Meyer, ἢ καὶ ἐκ τῆς Αἰγυπτιακής, ώς προυβάλετο ό Κ. Sittl.

103. Ο αὐτὸς δὲ λόγος καὶ περὶ τῆς ἀκροστιχίδος. Λέγεται δὲ άχροστιχίς, ὅταν τὰ στοιχεῖα τὰ ἐν τῷ ἄχρῳ τουτέστι τῆ ἀρχῆ τῶν στροφών ή καὶ στίχων ποιήματός τινος ορίζωνται σκοπίμως είτε κατ' άλφαδητικήν τάξιν $(A-\Omega$ ή και $\Omega-A)$, τοιαύτη δ' είνε ή καλουμένη άχροστιχίς κατ' άλφάβητον, ής ένδοξότατον παράδειγμα ή άκροστιχὶς τοῦ ἀκαθίστου ὕμνου, εἴτε πρὸς δήλωσιν ῥήσεώς τινος πεζῆς, οἶον αίνος 'Ρωμανού», «είς τὰ γενέθλια», «τοῦ ταπεινοῦ 'Ρωμανοϋ ύμνος», «τοῦ ταπεινοῦ Στεφάνου», εἴτε καὶ ἐμμέτρου, οἶαι αί ἀκροστιχίδες τῶν κανόνων καὶ μάλιστα Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ. Τούτου π.χ. ή έκ των άρκτικών στοιχείων 130 στίχων άποτελουμένη άκροστιχίς τοῦ ἰαμβικοῦ εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν κανόνος σύγκειται έχ τεσσάρων στίχων (δύο ήρωελεγείων). Καὶ ὑπὸ αἰσθητιχὴν μὲν εποψιν ή άκροστιχίς ούδεμίαν έχει σημασίαν, διότι άπαιτεϊται ίδία τις μηχανική άπλως έργασία ὅπως ἐπαίσθηταί τις αὐτῆς, ἄλλως ὅμως είνε διττώς χρήσιμος, τουτο μεν ώς κριτήριον της ακεραιότητος του ποιήματος, αν δηλαδή τῷ χρόνῳ ἐξέπεσέ τι έξ αὐτοῦ, στροφή τις ή στίχος τις, τοῦτο δὲ τῆς γνησιότητος αὐτοῦ, ὅταν διὰ τῆς ἀκροστιχίδος δηλώται τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ. Χρῆσις λοιπὸν τῆς ἀκροστιχίδος γίνεται βεβαίως έν τῆ ποιήσει τῶν Σημιτικῶν ἐθνῶν, οὐδὲν ήττον δμως καὶ ἐν τῆ προσφδιακῆ ποιήσει τῶν παλαιῶν 'Ελλήνων καὶ Λατίνων. Το άρχαιότατον δε παράδειγμα τῶν σφζομένων ἀκροστιχίδων εἶνε τὸ ἐν τοῖς περὶ τὸ 200 π.Χ. ἔτος πεποιημένοις Σιδυλλείοις χρησμοίς, οἴτινες διεσώθησαν ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Φλέγοντος τοῦ Τραλλιανοῦ (ἱστορικοῦ ἀπελευθέρου τοῦ ᾿Αδριανοῦ)(1). Καὶ ὁ Κικέρων (de divin. II, 54, 111) ποιεῖται λόγον περί τινος Σιδυλλείου χρησμοῦ πεποιημένου μετ' ἀκροστιχίδος καὶ ὅτι in quibusdam Ennianis ὑπῆρχεν ἡ ἀκροστιχίς Q. ENNIUS FECIT. "Ετερον παράδειγμα είνε ή έν Αίγύπτω βεδαίως συγγραφείσα τῷ 193/190 π.Χ. Εὐδόξου τέχτη. Έπειτα δύο ποιημάτων ανωνύμων των μετά Χριστόν χρόνων έγνωσθήσαν οί συγγραφεῖς ἐκ τῶν ἀκροστιχίδων, τῆς τε ἰαμβείοις γεγραμμένης γεωγραφίας της φερούσης την άκροστιχίδα Διονυσίου τοῦ Καλλιφώντος, καὶ ἐτέρου ποιήματος έξαμέτροις γεγραμμένου καὶ φέροντος ἀκροστιχίδα ἀπὸ μὲν στ. 109 κέ. ἐμὴ Διονυσίου τῶν ἐντὸς Φάρου (ἀναπλ. έστὶν ή βίβλος), ἀπὸ δὲ τοῦ 513 κέ. θεὸς Ἑρμῆς ἐπὶ ᾿Αδριανοῦ. Πλείστην δε χρήσιν έκπαλαι της ακροστιχίδος εποιήσατο η επιγραμ-(1 Πρόλ. H. Diels, Sibyllinische Blätter, Berlin 1890.

⁽¹⁾ Ο μεν Κομμοδιανός εν πολλοίς ποιήμασι πάντας τους στίχους ποιεί τελευτώντας εἰς τὸ αὐτὸ φωνῆεν,ὡς εν ΙΙ 39, ὅπερ ἐποιήθη τῷ 250 ἀ.Χ., ταλαντεύεται δὲ μεταξύ προσφδιαχῆς καὶ τονικῆς ρυθμοποιίας,πάντες τελευτώσιν εἰς τὸ φωνῆεν ο. Τοῦ δὲ Αὐγουστίνου ὁ ψαλμὸς contra partem Donati, ὅστις σύγκειται ἐκ 300 τονικῶν στίχων, ἐποιήθη δὲ τῷ 393 ἀ.Χ., ἔχει πάντας τοὺς στίχους καταλήγοντας εἰς Ͼ ἢ ē καὶ σπανίως εἰς ae.

⁽²⁾ Έν τη Ἑλληνική ποιήσει συστηματική χρήσις του όμοιοτελεύτου (rima) ἐγένετο κατὰ πρώτον κατὰ τὴν πεντεκαιδεκάτην ἑκατονταενηρίδα κατὰ μίμησιν των 'Ρωμανικών ποιήσεων. Πρόλ. W. Meyer μνημ. συγγρ. σελ. 355 κέ. Edm. Bouvy, Étude sur les origines du rythme tonique dans l'hymnographie de l'église grecque, Nimes, 4886 σελ. 325 κέ.

ματοποιία. Υστερον δε ού μόνον ή εκκλησιαστική ποίησις πλείστην έποιήσατο χρήσιν αὐτής, ἀλλὰ καὶ ἡ δημοτική Βυζαντιακή (1).

104. 'Αλλ' ὅμως καὶ ἄν ποτε βεβαιωθῆ ὅτι τὰ ἰδιώματα ταῦτα παρελήφθησαν ύπὸ τῶν μεταγενεστέρων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων έχ της Σημιτικής ποιήσεως, οὐδαμῶς ἐκ τούτου συναποδείκνυται ἀληθὲς καὶ τὸ κύριον μέρος τῆς ὑποθέσεως ὅτι ἡ τονικὴ ῥυθμοποιία μετεδόθη εὶς τοὺς ελληνας καὶ Λατίνους ὡσαύτως ἐκ τῆς Σημιτικῆς ποιήσεως. Διότι τοῦτο μάλιστα ἀνάγκη νὰ προαποδειχθῆ ὅτι αὐτὴ ἡ Ἑβραϊκὴ η η Συριακή ποίησις ήτο τονική, ὅπως γένηται πιστευτὸν ὅτι ἐγένετο άλλοις ἔθνεσι παράδειγμα μιμήσεως. Διότι οἱ εἰδικώτερον περὶ τὴν γλώσσαν καὶ ποίησιν τῶν ἐθνῶν τούτων ἀσχολούμενοι σφόδρα ἀμφισβητούσιν αν ή Έβραϊκή καὶ Συριακή ποίησις ήτο καθ' όλου έρρυθμος κατά την κυρίαν της λέξεως χρησιν, τη προσφδιακή είτε τη τονική ρυθμοποιία ακολουθούσα. Καὶ δοξάζουσι μέν τινες τῷ ὄντι ὅτι ἡ των πάλαι Έδραίων ποίησις δεν ήτο άρρυθμος, ο δε ρυθμός επεσκοτίσθη υστερον εν τοις Μασωρετικοίς χειρογράφοις. Ίσχυρίζονται δηλαδή ὅτι οἱ Μασωρέται, τουτέστιν οἱ ἀσχολούμενοι περὶ τὴν μασώραν ήτοι την παράδοσιν της άγίας γραφής, οἵτινες περὶ την έκτην άπὸ Χριστοῦ έκατονταετηρίδα τοῖς συμφώνοις προσέθηκαν τὰ φωνήεντα, ἐσφάλησαν ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ πολλαχῶς, ὅθεν ἐφθάρη ὁ ῥυθμός. Αι γενόμεναι όμως μέχρι τοῦδε ἀπόπειραι ὑπὲρ ἀνορθώσεως τοῦ ρυθμού, δὲν ἔτυχον καθολικῆς ὑποδοχῆς. Ἡ μόνη δ' ἀσφαλης ἀρχη της Έδραϊκης στιχουργίας, ήτις μέχρι τοῦδε κοινῶς ἀναγνωρίζεται, εἶνε ὁ παραλληλισμὸς τῶν κώλων (parallelismus membrorum) δύο δηλαδή ή και πλείονα κῶλα, τὸ αὐτὸ ή ὅμοιον ἔχοντα νόημα δι' ἄλλων λέξεων έρμηνευάμενον, διαδέχονται ἄλληλα καὶ ἀποτελοῦσι μίαν περίοδον ή στροφήν. Εκαστον δε κώλον εν τοῖς χειρογράφοις τῆς παλαιας διαθήκης ἀποτελεῖ ἴδιον στίχον. Παράδειγμα φέρομεν τὴν ἑξῆς περικοπην έκ τοῦ α΄ ψαλμοῦ τοῦ Δαβίδ, ήτις σύγκειται έκ δύο περιόδων ή στροφών, της μέν πρώτης τρικώλου, της δέ δευτέρας δικώλου

α'. Μακάριος ανήρ, ος οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῆ ἀσεδῶν, καὶ ἐν όδῷ άμαρτωλῶν οὐκ ἔστη, καὶ ἐπὶ καθέδρα λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν.

6'. ἀλλ' ἢ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ,

καὶ ἐν τῷ νόμφ αὐτοῦ μελετήσει ἡμέρας καὶ νυκτός. Καὶ ἐν τῷ ᾿Αραβικῷ κορανίῳ τὰ ἄλληλα διαδεχόμενα κῶλα όμοιάζουσιν έντελως τῷ πεζῷ λόγῳ, ὅμως δὲ συνδέονται πρὸς ἄλληλα διὰ χοινής τινος καταλήξεως ή όμοιοκαταληξίας καὶ ταύτης ἀτελεστέρας παρά την έν ταϊς νεωτέραις ποιήσεσιν. Ἡ στιχουργική δὲ αὕτη ίδιότης ευρίσκεται και έν τοϊς άρχαίοις 'Αραδικοϊς ποιήμασι τοῖς ἐπικὸν έχουσι χαρακτήρα, άτινα καλούνται Μακάμ, μακάμ δὲ λέγεται 'Αραβιστὶ ὁ οἶκος (=stanza, στροφή). Τούτων λοιπὸν οὕτως ἐχόντων, οσαδήποτε στοιχεία καὶ ἄν ὑποτεθῆ ὅτι παρέλαβεν ἡ χριστιανική ποίησις έκ τής των Σημιτικών έθνων, οίον τον παραλληλισμόν τῶν κώλων, τὴν ἀκροστιχίδα, τὸ ὁμοιοτέλευτον καὶ ἄλλα, ὅμως τὴν διαίρεσιν είς πόδας διὰ τοῦ λογικοῦ τόνου, ήτις ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν καὶ βάσιν τῆς τονικῆς ρυθμοποιίας, δὲν ἠδύνατο νὰ ἀρυσθῆ ἐξ ἐκείνης της πηγής, ἀφ' οὐ μέχρι τοῦδε οὐδαμῶς ἀπεδείχθη ὅτι ὑπήρχεν ἐν αὐτῆ. Μέχρις ἄν λοιπὸν ἀποδειχθῆ ἀναμφισδητήτως ἡ ὕπαρξις τονιχῶν μέτρων ἐν τῆ ποιήσει τῶν Ἑβραίων χαὶ Σύρων, φρόνιμον εἶνε νὰ ὑπολαμδάνωμεν ὡς ἀληθεστέραν τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ τονικὴ ῥυθμοποιία δὲν μετεδόθη ἔξωθεν εἰς τοὺς Ελληνας καὶ Λατίνους, ἀλλ' ὅτι είνε ίθαγενής.

. 105. Κατά τῆς ἰθαγενοῦς γενέσεως τῆς τονικῆς ρυθμοποιίας παρ' Ελλησι καὶ Λατίνοις ὁ Meyer προήνεγκε καὶ ταύτην τὴν ἔνστασιν, ότι αν ύποτεθή ότι τα τονικά μέτρα ερρύησαν άμεσως έκ των άρχαίων προσφδιακών, τότε ἔπρεπεν εὐθὺς νὰ ἀποδοθώσι τὰ ἀρχαΐα ιαμβικά και τροχαϊκά και άλλα μέτρα δι' άναλόγων μέτρων κατά τὸ νέον εἶδος τῆς ρυθμοποιίας τὸ ἐπὶ τῶν λογικῶν τόνων στηριζόμενον. άλλα τοιαύτης μιμήσεως ώρισμένων μέτρων οὐ μὴν άλλα καὶ ποδών άπλῶς τῆς προσφδιακῆς ρυθμοποιίας οὐδὲν ἔχνος εύρίσκεται ἐν τῆ τονιχή, ή δε μόνη σχεδόν άληθής μίμησις, ό πολιτιχός δηλονότι στίχος, παρεφάνη πολλῷ ὕστερον, ὅτε ήδη εἶχεν ἀκμάσασα ἡ τονικὴ ποίησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑμνφδίας. Τὴν ἔνστασιν ταύτην τοῦ Meyer, ην έγκρίνουσι και άλλοι οἵτινες δέν άποδέχονται την γνώμην αὐτοῦ περὶ τοῦ χυρίου ζητήματος, οίος ὁ Krumbacher (Gesch. d. byzant. Litt. σελ. 341), ημεῖς νομίζομεν οὐχὶ πολὺ ἰσχυράν, ὡς οὐχὶ έπὶ βεδαίας καὶ ἀσφαλοῦς βάσεως στηριζομένην. Κοινῶς δηλαδή ὑποτίθεται ὅτι ὁ πολιτικὸς στίχος εἶνε πολλῷ μεταγενέστερος τῆς τονικῆς

⁽¹⁾ Πλείονα περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀκροστιχίδος ζήτει εἰς W. Meyer, Anfang und Ursprung d. lat. u. griech. rythm. Dichtung xal eis H. Diels, Sibyll. Bl. Πρόλ. καὶ Krumbacher Byzant. Litt. σελ. 336 κέ.

ρυθμοποιίας της χριστιανικής ύμνωδίας οίον ό μέν Bernhardy (griech. Litt. τόμ. α΄ 4 (1876) σελ. 696) λέγει ὅτι οἱ πολιτικοὶ στίχοι δὲν εύρισκονται πρό της δωδεκάτης έκατονταετηρίδος, ό δε W. Meyer (Anfang und Ursprung der lat. und griech. rhythm. Dichtung σελ. 325) προσποιεί τῷ Ψελλῷ τὴν ευρεσιν καὶ χρῆσιν τοῦ πολιτικού στίγου κατά μίμησιν του άρχαίου ίαμβικού τετραμέτρου. *Ο δε Krumbacher (Gesch. der Byzant. Litt. σελ. 303) παρατηρες ότι και πρό του Ψελλου ευρίσκονται πολιτικοί στίχοι έν τινι δημοτικώ προσφωνήματι, οἱ ποιεῖται μνείαν ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντίνος ο Πορφυρογέννητος (de caerim: σελ. 367 κατά την Βονν. ἔκδ.), καὶ ἴσως, λέγει, οἱ στίγοι οὖτοι εἶνε τὸ ἀρχαιότατον παράδειγμα τοῦ μέτρου τούτου. Έχουσι δὲ οἱ πολιτικοὶ οὖτοι στίχοι ὧδε.

ίδὲ τὸ ἔαρ τὸ γλυκὰ πάλιν ἐπανατέλλει χαράν, ὑγείαν καὶ ζωὴν καὶ τὴν εὐημερίαν, ανδραγαθίαν έκ θεοῦ τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων καὶ νίκην θεοδώρητον κατά τῶν πολεμίων.

"Αξιον δε μνείας είνε και τοῦτο, ὅτι Μάξιμος ὁ Πλανούδης, ὅστις έγεννήθη μέν τῷ 1260, ἐτελεύτησε δὲ τῷ 1310 ἀ. Χ., ἐν τῷ διαλόγω περί γραμματικής (Bachmann anecd. Graeca II σελ. 98 κέ.) όμιλει περί τοῦ πολιτικοῦ στίχου ώς νεωστὶ ἐπικρατήσαντος. Γελοΐα δὲ τὰ λεγόμενα ὑπ' αὐτοῦ ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου (ὑπομν. είς Ίλ. α σελ. 11) περί τῆς γενέσεως τοῦ πολιτιχοῦ στίχου, ὅτι δηλαδή έρρύη έκ τοιούτων τροχαικών ή ίαμδικών μέτρων των παλαιών, άτινα και ώς πολιτικοί στίγοι ήδύναντο να άναγνωσθώσιν, οία τα τοῦ Αἰσχύλου

ἄ βαθυζώνων ἄνασσα Περσίδων ὑπερτάτη, μήτερ ή Ξέρξου γεραιά, χαίρε, Δαρείου γύναι. καὶ τὰ τοῦ Σοφοκλέους

ἄ πάτρας Θήδης ἔνοικοι, λεύσσετ' Οἰδίπους ὅδε, όστις οὐ ζήλφ πολιτῶν καὶ τύχαις ἐπιβλέπων. καὶ τὸ τοῦ Εὐριπίδου

συγκατασκάπτοις αν ήμας κοινά γάρ τὰ τῶν φίλων. καὶ τὸ τοῦ Αριστοφάνους

ώς ήδομαι και τέρπομαι και βούλομαι χορεύσαι. μιμούμενος καὶ τοῖν ποδοῖν ώδὶ παρενσαλεύων.

Τούτοις δύνανται νὰ προστεθῶσι καὶ ἄλλα, οἶον τὸ 'Ομηρικὸν ἔπος καί μιν φωνήσας έπεα πτερόεντα προσηύδα,

όπερ ώσαύτως δύναται νὰ ἀναγνωσθή καὶ ὡς πολιτικὸς στίχος κατὰ τοὺς τόνους τῆς λέξεως ἀπαγγελλόμενον. Σφόδρα δὲ μεμφόμενος ὁ Πλανούδης καὶ τοὺς μεταχειριζομένους τὸν πολιτικὸν στίχον, ὡς ἄμετρον, καὶ μαρτυρόμενος τῆν Γῆν καὶ τὸν Ἡλιον κατὰ τοῦ νέου τούτου είδους της ρυθμοποιίας, έν φ προτιμώνται οι τόνοι πρό των στοιγείων, έξ ων τὰ μακρὰ καὶ τὰ βραχέα, συμδουλεύει τῷ μαθητῆ Νεόφρονι, ἐπειδὴ ἀπαξ ἐξενίκησαν οἱ πολιτικοὶ στίχοι, ἐν οἰς μέτρον μεν οὐδεν τηρεῖται, «τόνοι δε δύο περί που τὰ μέσα καὶ τὸ τέλος» (1), τοὐλάχιστον αὐτὸς ποιῶν νὰ τηρῆ ἀμφότερα, «ποδῶν τε μέτρον καὶ τόνων ρυθμόν»: «ποίημα δὲ (ἐπιφέρει) στίχων τοιῶνδε όμοιότατον ἄν εἴη δένδρω καρποῖς τε βρίθοντι καὶ φύλλα πρὸς κόσμον περικειμένω. Χρη δὲ μηδὲν ἐπαχθὲς οἴεσθαι, εἰ τῶν ἄλλων πολλὰ καὶ άμετρα συνειρόντων, αὐτὸς ὑπὸ τοῦ μέτρου πως ἐπεχόμενος ἤττον έχείνων περί στίχων δόξεις συνθήχας είναι το βραχύτατα γράφειν. Πότερον γάρ σοι φαίνοιτ' αν βέλτιον, εἶς ζῶν ἢ πέντε καὶ δέκα τεθνεῶτες;». Τοιαῦτα λέγει ὁ σχολαστικὸς οὐτος οὐδόλως αἰσθανόμενος ότι οι μεν πολιτικοί στίχοι τανάπαλιν ήσαν ζώντες, νεκρά δε τα άρχαΐα μέτρα αὐτοῦ τε καὶ τῶν συγχρόνων, ὁ δὲ συμβιβασμὸς καὶ ἡ συνύπαρξις έν τῷ αὐτῷ μέτρῳ ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν τῆς ρυθμοποιίας κατὰ τὰ ἀρχαΐα δῆθεν παραδείγματα, ἄπερ ἀνωτέρω παρεθέμεθα, οὐ μόνον ἄχρηστος ἀποδαίνει διὰ τὴν δυσχέρειαν, ἀλλὰ καὶ οὐδένα έχει νοῦν. Θαυμάζω δὲ ὅτι ὁ Bernhardy (griech.Litt.1 4 σελ.696. 276) ἀνάγει τὴν γένεσιν τοῦ πολιτικοῦ στίχου εἰς τροχαϊκὰ τετράμετρα, οἶον τὸ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἐν βίφ Σύλλα μνημονευόμενον

συκάμινόν έσθ' ὁ Σύλλας αλφίτω πεπασμένον. 'Αδιανόητα δέ μοι φαίνονται καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Krumbacher (Gesch. Byzant. Litter. σελ. 303) λεγόμενα ὅτι ὁ πολιτικὸς στίχος ἐγεννήθη έκ τοῦ συμφυρμοῦ (Kontamination) ἀμφοτέρων τῶν δημοτικῶν μέτρων, τοῦ τε ἰαμδικοῦ καὶ τοῦ τροχαϊκοῦ τετραμέτρου.

106. Ήμεῖς, ὡς προείπομεν, ἄλλην γνώμην ἔχομεν περὶ τῆς γε-

⁽¹⁾ Περί τῆς ἡμαρτημένης ταύτης γνώμης τοῦ Ηλανούδη, ἢν καὶ οἱ νώτεροι έτερογενετς ανενδοιάστως δέχονται, ὅτι ἐν τῷ πολιτιχῷ στίχῳ δύο μόνον τόνοι τηροῦνται, ό έτερος μέν περί το τέλος του πρώτου ημιστιχίου, ό δε έτερος περί το τέλος του στίχου, εἴπομεν ήδη καὶ ἔμπροσθεν § 82.

νέσεως τῶν πολιτικῶν λεγομενων στίχων. Καὶ πρῶτον μὲν παρατηροῦμεν ὅτι καὶ τῶν ὑπὸ Krumbacher ὡς ἀρχαιοτάτων μνημονευομένων πολιτικῶν στίχων καὶ ἄλλα ἀρχαιότερα παραδείγματα δύναταὶ τις νὰ εὕρη,οἰον τὸ ἀναστάσιμον τροπάριον τοῦ Πάσχα (Πεντηκ. σελ. 1)

Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν θανάτω θάνατον πατήσας καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζωὴν χαρισάμενος.

ού τὸ μὲν πρῶτον μέτρον εἶνε ἰαμβικὸν τετράμετρον ὑπερκατάληκτον, τὸ δὲ δεύτερον τροχαϊκόν τετράμετρον δικατάληκτον. 'Ωσαύτως τοῦ κοντακίου τοῦ ἀκαθίστου ὕμνου οἱ μὲν δύο πρῶτοι στίχοι είνε ίαμβικά τετράμετρα, ώς οι πολιτικοί στίχοι, μετά μόνης τής διαφοράς ὅτι εἶνε οὐχὶ καταληκτικά, ἀλλὰ βραχυκατάληκτα τετράμετρα, οι δὲ ἐπιφερόμενοι τρεῖς εἶνε τροχαϊκὰ τετράμετρα ἔγοντα δύο ή τρεῖς καταλήξεις ἐν τῆ κατακλεῖδι, τὸ δὲ α΄ καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ πρώτου κώλου. Ἡ τοιαύτη δὲ χρῆσις μαρτυρεί ὅτι ἐπὶ τοῦ Σεργίου ήτοι κατά τὰς ἀρχὰς τῆς 7ης έκατονταετηρίδος ἦσαν ἤδη έν χρήσει οἱ πολιτικοὶ λεγόμενοι στίχοι. 'Αλλὰ καὶ πολλῷ πρότερον ήδη κατά την τετάρτην ά. Χ. έκατονταετηρίδα διαρρήδην μαρτυρείται ού μόνον ή χρήσις των τονικών μέτρων, οἶα εἶνε τὰ ἐν τοῖς δύο Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ ποιήμασι, τῷ ἐσπερινῷ ὅμνῷ καὶ τῷ πρὸς παρθένον παραινετικῷ, ἀλλὰ καὶ ἡ χρῆσις αὐτοῦ τοῦ ἰαμβικοῦ καταληκτικοῦ τετραμέτρου ήτοι τοῦ πολιτικοῦ στίχου ἀναμίξ μετὰ τοῦ δικαταλήκτου οἰον ἐν τῷ πρὸς παρθένον παραινετικῷ λέγεται στ. 5 κέ.

έν σώματι τὰς νοερὰς | δυνάμεις έμιμήσω, ἀγγελικὴν μετῆλθες | ἐπὶ γῆς πολιτείαν.

Δεσμός ένταῦθα καὶ λύσις | καὶ σώματ' ἐκ σωμάτων.

Ο Γρηγόριος, ὅστις συνήθως μετεχειρίζετο τὰ παλαιὰ προσφδιακὰ μέτρα ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ, ἔνα ποιήσηται χρῆσιν ἐν τοῖς δύο εἰρημένοις καὶ τονικῶν μέτρων, φαίνεται ὅτι ὑπεχώρησεν εἰς ἰδίωμα, ὅπερ ἦτο ἤδη ἐν χρήσει ἐν τῷ δημοτικῷ ποιήσει, δὲν ἐπενόησε δὲ αὐτός. Καὶ ὁ σχηματισμὸς δὲ τῶν τονικῶν μέτρων τοῦ Γρηγορίου μαρτυρεῖ παλαιοτέραν τὴν εὕρεσιν καὶ δὴ καὶ ὅτι ἡ πρώτη αὐτῶν χρῆσις ἦτο μελική, τουτέστιν ἐγένετο ἐν δημοτικοῖς ἄσμασιν. Ἔμπροσθεν δὲ ἐμνημονεύσαμεν τροχαϊκόν τι τονικὸν τετράμετρον, ὅπερ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σωζομένου (πρδλ. § 86) οἱ ᾿Αρειανοί, ὡς καὶ ἄλλα

τοιαῦτα ἐφύμνια,ὑπέψαλλον ἀναμιγνύοντες τοῖς ὕμνοις αὑτῶν, τὸ ἐξῆς ποῦ εἰσὰν οἱ λέγοντες τὰ τρία μίαν δύναμιν;

'Αφ' οὐ λοιπὸν τὰ τελευταΐα ταῦτα ἰαμβικά τε καὶ τροχαϊκὰ τετράμετρα ευρίσκονται όντα και τὰ ἀρχαιότατα τῶν σφζομένων τονικῶν μέτρων, οὐδεμιᾶς ἄλλης ἀποδείξεως δεόμεθα, ὅπως ἐλέγξωμεν ἡμαρτημένην τὴν δόξαν τῶν φρονούντων ὅτι οἱ πολιτικοὶ καλούμενοι στίχοι παρεφάνησαν πολλαίς έκατονταετηρίσιν ύστερον τῶν τονικῶν τῆς έχκλησιαστικής ύμνφδίας ρυθμών καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν ἡ τονικὴ ρυθμοποιία παρ' Έλλησι δεν είνε ίθαγενής, άλλα παρελήφθη έξωθεν καὶ δὴ ἐκ τῆς Σημιτικῆς ποιήσεως. "Οτι δὲ ἡ κατὰ στίχον χρῆσις των τονικών τετραμέτρων ήτοι των πολιτικών στίχων έπικρατεί κατά πρώτον μετὰ πολλὰς έκατονταετηρίδας έν τῆ δημοτικῆ ποιήσει τῶν Βυζαντίνων, τοῦτο ἀποδοτέον κυρίως εἰς τὸ ὅτι ἐν ὅσω ἤκμαζε καὶ μέχρις οὖ ἀπετελέσθη ἡ τὰ τονικὰ μέτρα μεταχειρίζομένη ἐκκλησιαστική ύμνφδία, ούτως έδέσποζε καὶ ἀπερρόφα πᾶσαν την δημοτιχήν ποίησιν τῶν Βυζαντίνων, ὥστε δὲν ἠδύνατο αὕτη νὰ ὀρθοπλοήση. Έκόλουε δ' άμα την ἐπίδοσιν αὐτῆς καὶ ή τῶν λογίων ποίησις, ήτις διετέλει μιμουμένη την άρχαίαν προσφδιακήν ποίησιν. Τούτων ένεκα μόλις περί την ένδεκάτην έκατονταετηρίδα ἀπελευθερωθεϊσα τῆς δεσποτείας ἐκείνων ἤρξατο ἡ δημοτικὴ ποίησις νὰ προάγηται είς τὸ πρόσθεν καὶ ἐπικρατῆ. Ἡ δὲ ἐκκλησιαστικὴ ὑμνογραφία ώς λυρική ποίησις την κατά σύστημα σύνθεσιν μεταχειριζομένη παρέργως μόνον ήδύνατο νὰ ποιῆται χρῆσιν τῆς κατὰ στίχον συνθέσεως. Τοιούτον είνε π. χ. τὸ μεγαλυνάριον είς τὴν ὑπαπαντὴν τοῦ Χριστοῦ (Φεβρ. 6΄) συγκείμενον έκ 32 τροχαϊκών τετραμέτρων δικαταλήκτων (Christ anthol. σελ. 84), ου ή ἀρχή

άκατάληπτόν έστι | τὸ τελούμενον έν σοὶ

καὶ ἀγγέλοις καὶ βροτοῖς, | μπτροπάρθενε ἀγνή.

"Αξιον δὲ παρατηρήσεως εἶνε ὅτι ἐξ ἀπάσης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑμνφδίας μόνοι που οὕτοι οἱ τροχαῖοι μελφδούμενοι τηροῦσι κανονικῶς τὸ τρίσημον μέγεθος, οἷον εἶχον ἐν τῆ παλαιᾳ προσφδιακῆ ποιήσει, δίσημον δηλαδὴ μακρὰν ἐπὶ τῆς θέσεως, μονόσημον δὲ βραχεῖαν ἐπὶ τῆς ἄρσεως.

107. Πότε όμως ἀκριδῶς καὶ ποῦ ἔλαδεν ἀρχὴν ἡ τονικὴ ρυθμοποιία παρὰ τοῖς ελλησιν; Έκ μὲν τῶν σωζομένων μνημείων ἀποδείκνυται αὕτη, ὡς εἴπομεν, ἐν χρήσει ἥδη οὖσα κατὰ τὴν τετάρτην

ά. Χ. έκατονταετηρίδα. Πιθανώτατον δὲ φαίνεταί μοι ὅτι ἡ εὕρεσις καὶ πρώτη γρήσις της τονικής ρυθμοποιίας δεν εἶνε άρχαιοτέρα, εἰ καὶ ἡ μεταβολή τῆς Έλληνικῆς γλώσσης ὡς πρὸς τὴν ποσότητα τῶν συλλαδών καὶ τοὺς τόνους τῶν λέξεων ἐν τῆ συνήθει προφορά πρὸ πολλοῦ εἶγεν ἀργίση νὰ γίνηται καὶ κατὰ τὴν τετάρτην ἤδη έκατονταετηρίδα ήτο τουλάχιστον κατά τὸ πλεϊστον συντετελεσμένη. Καὶ ἄν δὲ ὑποτεθῆ ἀρχαιοτέρα τῆς τετάρτης ἐκατονταετηρίδος, μόλις κατά δεκαετηρίδας τινάς και ούχι πλέον δικαιούμεθα να ύπολάδωμεν αὐτὴν ἀργαιοτέραν. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ μετάστασις τῆς ρυθμοποιίας άπό τῆς προσφδιακῆς εἰς τὴν τονικὴν κατὰ πρώτον ἐγένετο οὐχὶ ἐν τῆ κοσμική ποιήσει, διότι αΰτη καὶ ἐφεξῆς ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας διετέλει μεταχειριζομένη την προσφδιακήν ρυθμοποιίαν, άλλ' έν τη γριστιανική έκκλησιαστική ποιήσει, ήτις δι' οὐδενός δεσμοῦ συνεδέετο μετὰ τῆς ἀρχαιότητος, πρὸς δὲ τοὺς πολλοὺς καὶ τὸν ὅχλον μάλιστα ἀπευθυνομένη είχε χρείαν νὰ συγκινήση αὐτοὺς καὶ δι' ἐφοδίων καταληπτών, διὰ τῆς τονικῆς δηλαδή ρυθμοποιίας ἀντὶ τῆς προσφδιακής, ην οὐδαμῶς ἔτι οὖτοι ήδύναντο νὰ καταλάδωσι καὶ αἰσθανθώσιν. 'Αλλ' ὅμως καὶ ἐν αὐτῆ τῆ χριστιανικῆ ποιήσει οὐδαμῶς ἦτο εὔχολον χαὶ φυσιχὸν νὰ συμβῆ ἡ μεταβολὴ αὕτη ἔξωθεν καὶ έχ μιμήσεως ξενικού τινος ίδιώματος, ώς ισχυρίζονται οι περί τὸν Meyer, ων τὰ ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς αὐτῶν ὑποθέσεως ἡλέγξαμεν έν τοϊς ἔμπροσθεν ώς ἀμφισδητήσιμα ἢ καὶ ἄντικρυς ἡμαρτημένα, εὐκολώτερον δὲ καὶ φυσικώτερον ἦτο νὰ προέλθη ἔσωθεν καὶ ἐξ αὐτης της φύσεως της Έλληνικης γλώσσης καιρού μόνον τυχούσα προσφόρου. Καὶ ἡ μὲν 'Ελληνικὴ γλῶσσα εἶγεν ἤδη καταστῆ, καθ' և καὶ ἔμπροσθεν εἴπομεν, ἐπιτηδεία καὶ ὥριμος πρὸς τοιαύτην μεταδολήν, καιρόν δὲ προσφορώτατον ἠδύναντο μάλιστα νὰ παράσχωσιν αί θρησχευτικαί ἔριδες καὶ ἰδία ἡ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους σφόδρα συνπαράξασα τὸ Βυζαντιακὸν κράτος αίρεσις τῶν ᾿Αρειανῶν. Ὅτι δὲ τῷ ὄντι οἱ ᾿Αρειανοὶ ἐν τοῖς ἄσμασιν αύτῶν ἐποιοῦντο χρῆσιν τῆς τονικής ρυθμοποιίας είμη άποκλειστικώς, άλλα τουλάχιστον σποράδην έν τοῖς έφυμνίοις, μαρτυρεῖ τὸ διασωθέν τονικόν τροχαϊκόν τετράμετρον αὐτῶν, οὖπερ ἔμπροσθεν ἐμνήσθημεν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἰ έναντίοι τῶν Άρειανῶν οἱ τὴν ὀρθοδοξίαν σώζοντες ἐποιοῦντο χρῆσιν τῶν αὐτῶν τοῖς Αρειανοῖς ὅπλων (Σωζόμ. 8, 8 καὶ § 86), . ἐχ τῆς πάλης ταύτης, ἡς βαθμηδὸν μετέσχεν ἄπας ὁ ἐν τῆ ἀνατολῆ καί τἢ δύσει χριστιανικός κόσμος, φυσικόν ἦτο νὰ ρίζοδολήση τὸ νέον τοῦτο εἶδος τῆς ρυθμοποιίας καὶ ἀποκλειστικῶς νὰ χρησιμοποιηθῆ ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῆ ὑμνωδία, ἥτις κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἤρξατο νὰ ἀναπτύσσηται.

108. Την γνώμην ήμων ταύτην, ότι ή τονική ρυθμοποιία δέν ήλθεν έξωθεν είς τοὺς Έλληνας, ἀλλ' εἶνε ἰθαγενής, ἐπιρρωνύουσι καὶ τὰ ἐν τῆ Λατινικῆ ποιήσει κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτῆς περίοδον συμβάντα, ἄπερ εἶνε τὰ αὐτὰ καὶ παραπλήσια. Καθ' οὓς δηλαδή χρόνους συνέδη παρά τοῖς "Ελλησιν ή μεταδολή τοῦ τρόπου τῆς ἡυθμοποιίας ήσαν ήδη και έν τῆ ζώση Λατινικῆ γλώσση τετελεσμέναι αί μεταδολαὶ περὶ τὰς προσφδίας, ώστε καὶ αὕτη ἦτο ἤδη ώριμος νὰ δεχθή τὴν τονικὴν ρυθμοποιίαν. Καὶ τῷ ὄντι ὁ ἀγὼν μεταξὺ τῶν δύο αιρέσεων, της των λογίων ποιητών (poëtae docti), οίτινες είχοντο της αύστηρᾶς προσφδιακης ρυθμοποιίας κατά τους παλαιούς δοκίμους ποιητάς, καὶ τῆς τῶν δημοτικῶν ἡ ἀγροίκων ποιητῶν (poëtae ru-* stici et vulgares), οἵτινες δὲν ἐφρόντιζον πολύ περὶ τῆς ἀκριβούς τηρήσεως της ποσότητος των συλλαδών, ἀπένεμον δὲ καὶ τοῖς λογικοῖς τόνοις σημασίαν τινά εν τῆ ρυθμοποιία, καθ' ὰ ἔμπροσθεν εἴπομεν έχτιθέμενοι την γνώμην των περί τον Ούεστφάλιον, ο άγων λέγω ούτος έχρίθη ύπερ των τελευταίων, έπιχούρου προσελθούσης αὐτοῖς τῆς χριστιανικής ύμνφδίας της Λατινικής έκκλησίας, ήτις εἴτε ἀφ' έαυτῆς εἴτε μᾶλλον κατὰ μίμησιν τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως ήσπάσατο άναφανδόν την τονικήν ρυθμοποιίαν. Διότι πάντως τοιουτό πι πρέπει νὰ δεχθώμεν καὶ περὶ τῶν Λατίνων, ήκιστα δ' ότι παρέλαβον την τονικήν ρυθμοποιίαν παρά τῶν Σημιτικῶν ἐθνῶν. Ἡ δὲ ὑπόθεσις, ὅτι ἡ Λατινικὴ ἐκκλησιαστικὴ ποίησις ἐτράπη τὴν όδον ταύτην κατά μίμησιν τῆς Ἑλληνικῆς, δέν εἶνε παράλογος, άλλα τούναντίον πολύ ἐπιρρωνύεται ἐκ τούτου, ὅτι πολλα ὑπάρχουσι τὰ μαρτυροϋντα τὴν μεγάλην ἐοπήν, ἣν ἡ τῶν Ἑλλήνων ἐκκλησια+ στική ποίησις και μουσική ήσκησε καθ' όλου είς την των Λατίνων έκκλησιαστικήν ποίησίν τε καὶ μουσικήν, οίον τὰ ὀνόματα τῶν ποιημάτων, τά τε άντίφωνα και τὰ τροπάρια, ἄτινα Έλληνικὰ ὄντα δῆλον ὅτι ἐλήφθησαν ἐκεῖθεν, ὅπως καὶ sequentia εἶνε μετάφρασις τῆς Έλληνικής ἀκολουθίας, καὶ ἔτι μᾶλλον τὰ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικήν μουσικήν των Λατίνων διότι οὐ μόνον οἱ ὀκτὼ τόνοι των Λατίνων άντιστοιχοῦσι πρὸς τοὺς όκτὼ ήχους τῶν Ελλήνων, άλλὰ καὶ τὰ

όνόματα αὐθεντικοὶ καὶ πλάγιοι δῆλον ὅτι Ἑλληνικὴν ἔχουσι σφραγιδα. Πλὴν δὲ τούτων καὶ διαρρήδην ὁμολογεῖται τοῦτο ὑπὸ τῶν Λατίνων (πρβλ. Christ anthol. σελ. XXV).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄

Περί ποσότητος συλλαδών.

109. Διαλαβόντες έν τῷ προηγουμένω κεφαλαίω καθ' ὅλου περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὂν ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ὑπετάχθη ἀεὶ τῷ ῥυθμῷ καὶ έχρησίμευσεν ώς ρυθμιζόμενον, έν τῷ προκειμένῳ θὰ έξετάσωμεν ίδία ποΐον μέγεθος ήτοι ποσότητα προσεποίει ό παλαιός ποιητής ώς ρυθμοποιός ταϊς συλλαβαϊς τῆς Έλληνικῆς γλώσσης. Τί δὲ εἶνε συλλαβή, καλῶς ὁρίζει αὐτὴν ὁ γραμματικὸς Διονύσιος ὁ Θράξ ἐν τῆ Τέχνη (? 7 σελ. 16 έκδ. Uhlig 1884) λέγων ώδε «συλλαβή έστι κυρίως σύλληψις συμφώνου (ή συμφώνων) μετά φωνήεντος ή φωνηέντων, οξον Κάρ, βοῦς καταχρηστικῶς δὲ καὶ ἡ ἐξ ένὸς φωνήεντος, οἶον α, η ». 'Ως λοιπόν καὶ άλλαχοῦ (δ 52. 53) εἴπομεν, ἐν τῆ συνηθεία ήτοι τη κοινή όμιλία αι συλλαβαί της Έλληνικής γλώσσης πολλαχῶς τὸ πάλαι διέφερον ἀλλήλων κατὰ τὴν ποσότητα, πρῶτον μὲν ὡς έκ τοῦ μεγέθους τοῦ φωνήεντος, εἶτα δὲ καὶ ὡς ἐκ τῆς προσθήκης τῷ φωνήεντι έγὸς ἢ πλειόνων συμφώνων, ἄπερ καὶ ταῦτα προσαπήτουν γρόνον τινά πρός έκφωνησιν. Απήτει δε πρός έκφωνησιν κατά τους άρχαίους ρυθμικούς το μέν βραχύ φωνήεν ένα πρώτον χρόνον, το δέ μακρόν δύο, παν δε άπλοῦν σύμφωνον τὸ ήμισυ τοῦ πρώτου χρόνου (1). Κατὰ ταῦτα α') ἡ συλλαδὴ ε ἢ ο (βραχὺ φωνῆεν) εἶχε μέγεθος ένὸς πρώτου χρόνου· 6') ή συλλαδή εκ (βραχύ φωνήεν μεθ' ένὸς συμφώνου) ένὸς πρώτου χρόνου καὶ ἡμίσεος γ΄) ἡ συλλαδὴ η, ει, εξ (μακρὸν φωνήεν ή δίφθογγος, βραχὸ φωνήεν μετὰ δύο συμφώνων) δύο πρώτων γρόνων δ') ή συλλαβή ης, εις, ἄρξ (μακρόν φωνήεν ή δίφθογγος μεθ' (1) Τί είνε πρώτος χρόνος ζήτει είς § 127.

ένος συμφώνου, βραχύ φωνήεν μετά τριών συμφώνων) δύο χρόνων καί ήμίσεος: ε΄) ή συλλαδή ηξ (μακρόν φωνήεν μετὰ δύο συμφώνων) τριῶν πρώτων χρόνων (1). Οΰτω λοιπόν πολλών και ποικίλων όντων τών συλλαδικών μεγεθών έν τη φυσική της Έλληνικής γλώσσης προφορή, δύσκολον θὰ ἦτο τῷ ἡυθμοποιῷ νὰ τηρῆ ἐκάστου αὐτῶν ἐν τῆ ἡυθμοποιία τὸ ἀνάλογον ρυθμικὸν μέγεθος. "Οθεν εὐκολίας χάριν ὁ παλαιὸς ποιητής ώς ρυθμοποιός δύο μόνον διέκρινεν είδη συλλαδών, τὰς βραχείας λεγομένας καὶ τὰς μακράς, καὶ ταῖς μὲν πρώταις ὡς μέρεσι τοῦ ρυθμοῦ προσήπτε ρυθμικόν μέγεθος το τοῦ πρώτου χρόνου, ταῖς δὲ μακραϊς διπλάσιον ήτοι δίσημον, τουτέστι μέγεθος δύο πρώτων χρόνων. Καὶ ὡς βραχείας μὲν συλλαβὰς ἐλάμβανε τὰς ἀποτελουμένας ἐξ ένὸς μόνον βραχέος φωνήεντος (ε, ο, α, ι, υ), ἡ ἐπεφέρετο ήτοι έτερον φωνήεν ή εν μόνον σύμφωνον, οίον ελέγετο (τέσσαρες βραχείαι συλλαβαί), τουτέστι τὰς ἐχούσας φυσικὸν μέγεθος ἐνὸς πρώτου χρόνου ἢ ένὸς καὶ ἡμίσεος, ὡς μακρὰς δὲ πάσας τὰς λοιπάς, τὰς ἐχούσας δηλαδή μέγεθος δύο πρώτων χρόνων καὶ ἐφεξῆς.

110. Αι μακραί συλλαδαί διεκρίνοντο ύπο τῶν παλαιῶν τεχνικῶν είς φύσει καὶ θέσει μακράς. Καὶ αἱ μὲν πρῶται ἦσαν καὶ ἐλαμβάνοντο ώς μακραί διὰ τὸ μακρὸν φωνῆεν, ὅπερ εἶχον (η, ω, α, τ, τ), η δια την δίφθογγον, οίον ήρως, χύριος, άκων, παῖς αὶ δὲ θέσει μακραὶ βραχύ έχουσαι φωνήεν έλαμβάνοντο ώς ρυθμικαί μακραί ένεκα τής προσλήψεως είς τὸ βραχὺ φωνῆεν τῶν ἐπιφερομένων δύο ἢ πλειόνων συμφώνων ή ένὸς διπλοῦ (ζ, ξ, ψ), οἶον τῶν μέν λέξεων πριέττω, πράγμα, πράξις ή παραλήγουσα ήτο φύσει μακρά διὰ τὸ μακρὸν φωνῆεν (ā), τῶν δὲ λέξεων τάττω, τάγμα, τάξις καὶ ἐστὶ ἡ παραλήγουσα ἦτο θέσει μακρά διὰ τὰ ἐπιφερόμενα τῷ βραχεῖ φωνήεντι (ἄ, ε) δύο σύμφωνα. Έκτος δε τινων περιστάσεων, περί ών θα εἴπωμεν κατωτέρω, ητο άδιάφορον αν τὰ τῷ βραχεῖ φωνήεντι ἐπιφερόμενα σύμφωνα συναπετέλουν μετ' αύτοῦ μίαν συλλαβὴν ἢ μίαν λέξιν, ἢ ἄν τὸ ἔτερον αὐτων η άμφότερα άνηκον είς την έπομένην συλλαβήν η την έπομένην λέξιν, οἰον «'ἔξ», «σπουδῆ δ' «ἔζετο», «'ἔκ λεχέων», «αὐτὰρ ἄρᾶ Ζεύς», «νοῦσον ἀνά στρατόν». Διότι ὁ Έλλην ποιητής τὰς συλλα-

⁽¹⁾ Δ ιὰ τί ἐνταῦθα καταλέγοντες τὰ διάφορα μεγέθη τῶν συλλαδῶν, ἀρκούμεθα εἰς τὰ φωνήεντα καὶ τὰ ἐπιφερόμενα σύμφωνα, οὐδαμῶς δὲ μνημονεύομεν καὶ συλλαδὰς ἐχούσας καὶ πρὸ τοῦ φωνήεντος σύμφωνα, ὅθεν θὰ ἐποριζόμεθα καὶ ἄλλα μεγέθη συλλαδῶν (οἶον σπλὴν = 4 πρ. χρ.), θὰ δηλωθῆ ἐν τῆ ἑπομένη §.

βὰς τοῦ στίχου ἐφαντάζετο ὡς συνεχεῖς καὶ τὰ σύμφωνα ἐλάμβανεν ὡς έπίρρωνύοντα οὐχὶ τὸ ἐπόμενον, ἀλλὰ τὸ προηγούμενον φωνῆεν, ἐπειδή κύριον μέρος της συλλαβής ένομίζετο τὸ φωνήεν, ώστε χάριν τοῦ μέτρου ή συλλαβή έλαμβάνετο ώς ἀπ' αὐτοῦ ἀρχομένη, ἐπιρρωνυομένη δε ύπο μόνων των επιφερομένων συμφώνων. Εί και τη θέσει δε μακρά συλλαδή ώς μέρει τοῦ ρυθμιζομένου προσήπτεν ὁ ρυθμοποιὸς την ρυθμικήν δύναμιν των συλλαδών των μακρών φωνήεν έχουσών, τὸ φωνῆεν ὅμως αὐτῆς ἔμενε πάντοτε βραχὸ καὶ ὡς τοιοῦτον έξεφωνεϊτο, τουτέστι βραχέως. Έκ τούτου δὲ καὶ ἀνομάσθη θέσει μακρὰ ἡ συλλαβή αΰτη, διότι δηλαδή κατὰ συνθήκην έλαμβάνετο ώς μακρὰ ύπὸ τῶν ποιητῶν καίπερ ἔχουσα βραχὺ φωνῆεν. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν δέν πρέπει νὰ συγχέη τις τὴν ποσότητα τῶν φωνηέντων καὶ τὴν ποσότητα τῶν συλλαδῶν οὐδὲ πρέπει νὰ λέγη τις, ὡς πολλοὶ ἀμαθεῖς λέγουσι, θέσει μακρόν φωνήεν άντὶ θέσει μακράς συλλαβής, διότι μακρὰ εἶνε ἡ συλλαβή, βραχὺ δὲ τὸ φωνῆεν. "Οθεν καὶ τὸ σημεῖον τῆς ποσότητος τὸ τιθέμενον ἐπί τινος φωνήεντος, ἄνευ ίδιαιτέρας ὑπομνήσεως, συνήθως σημαίνει την ποσότητα της συλλαδής.

- 111. Εί καὶ ὁ παλαιὸς ρυθμοποιὸς καθόλου ἡκολούθει ταῖς διαφοραῖς τῆς κοινῆς ὁμιλίας, ὅμως δὲν ἡκολούθει αὐταῖς ἀπολύτως. Διότι προσεποίει μὲν τῆ συλλαδῆ τῆ ἐχούση βραχὺ φωνῆεν, ὡ ἐπεφέροντο δύο σύμφωνα, μεῖζον μέγεθος ἢ τῆ συλλαδῆ τῆ ἐχούση βραχὸ φωνῆεν, ὡπερ ἔν μόνον σύμφωνον ἐπεφέρετο, ὅμως τῶν τῷ μακρῷ φωνήεντι ἐπιφερομένων συμφώνων οὐδένα λόγον ἐποιεῖτο· τῆ συλλαδῆ δηλαδὴ τῆ ἐκ μακροῦ φωνήεντος καὶ δύο συμφώνων συγκειμένη δὲν προσῆπτε μεῖζον ρυθμικὸν μέγεθος ἢ τῆ συλλαδῆ τῆ ἐκ μακροῦ φωνήεντος καὶ ἐνὸς συμφώνου συγκειμένη.
- 112. 'Αλλ' ὅμως ἄν ἡ προσθήκη συμφώνων εἰς τὸ μακρὸν φωνῆεν δὲν αὐξάνει τὸ ρυθμικὸν μέγεθος τῆς συλλαδῆς ἐν τῆ χρήσει τῆς ρυθμοποιίας, τἀνάπαλιν ὅμως ἡ ἔλλειψις συμφώνου ἐπιφερομένου τῷ μακρῷ φωνήεντι ἔν τισι περιστάσεσιν ἀσκεῖ δύναμιν ἐλαττωτικήν. Διότι ὅταν μὲν τῷ μακρῷ φωνήεντι ἐπιφέρηται σύμφωνον, ἡ συλλαδὴ ὡς μέρος τοῦ ρυθμιζομένου εἶνε πάντοτε μακρά (1). "Όταν δὲ ἐπιφέρηται

φωνῆεν, τότε δύναται νὰ λάδη καὶ τὴν δύναμιν τῆς ῥυθμικῆς βραχείας οἰον «ἄνδρα μοῖ ἔννεπε», «πλάγχθη ἐπεί», «τοῦ κέρὰ ἐκ κεφαλῆς», «πάντη ἀνὰ στρατόν». Ἐνίστε δὲ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς λέξεως, εἰον τοιοῦτος, ποιήσω. Τούτου ἕνεκα ἡ τοιαύτη συλλαδὴ ὑπὸ
τῶν παλαιῶν τεχνικῶν καλεῖται κοιτὴ συλλαδή, εἰδικώτερον δὲ ὁ
πρῶτος τρόπος τῆς κοιτῆς, ὅστις καθ' Ἡραιστίωνα (σελ. 5) γίνεται,
«ὅταν μακρῷ φωνήεντι ἢ διφθόγγῳ ἐπιφέρηται φωνῆεν» οἰον Γ 164
οἴ τί μοι αἰτίῆ ἐσσί, θεοί νύ μοι αἴτιοι εἰσιν (1).

113. Καθώς δὲ τὸ μακρὸν φωνῆεν μεθ' ένὸς ἢ δύο συμφώνων ό παλαιός ρυθμοποιός έλάμδανε πάντοτε ώς ρυθμικήν μακράν συλλαδήν, οὕτω καὶ τὸ βραχὺ φωνῆεν μετὰ τριῶν συμφώνων, ἄπερ ἐν τῆ κοινή όμιλία άντεστοίχουν μακρῷ φωνήεντι καὶ ένὶ συμφώνῳ ήτοι 2 🕯 πρώτοις χρόνοις. Τρία σύμφωνα ἐπιφερόμενα τῷ βραχεῖ φωνήεντι ήσαν ίκανῶς ἰσχυρὰ νὰ προσποιήσωσι τῆ συλλαδῆ τὴν δύναμιν τῆς ρυθμικής μακράς (2). Τοὐναντίον ὅμως βραχύ φωνῆεν μετὰ δύο συμφώνων ἐπιφερομένων ὡς ἐπὶ τὸ πλεϊστον μόνον εἶχε τὴν δύναμιν τῆς μακράς, ούχὶ δὲ πάντοτε. Ἐκ τῆς φύσεως δὲ καὶ τῆς θέσεως τῶν συμφώνων τούτων έξήρτητο ώστε ή τοιαύτη συλλαδή νὰ ἀποτελεσθή μακρὰ ἢ νὰ διατηρήση τὸ τῆς βραχείας μέγεθος. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἔνιαι τῶν συλλαδῶν τῶν ἐκ βραχέος φωνήεντος καὶ δύο συμφώνων συγκειμένων και μάλιστα ὅτε τὰ ἐπιφερόμενα σύμφωνα ἦσαν άφωνον μετὰ ύγροῦ, ἡδύναντο νὰ εἶνε κοιναί, τουτέστιν ὁ ποιητης ήδύνατο κατά βούλησιν να μεταχειρίζηται αὐτὰς εἴτε ὡς ρυθμικὰς μακράς εΐτε ώς ρυθμικάς βραχείας, οί δὲ τραγικοί οὐδαμῶς ἀπώκνουν

Δήμ. 266), Έλενστείδαο (αὐτ. στ. 105), Έλενστείας (Σοφ. Άντιγ. 1120), χρυσέας (Σοφ. Άντιγ. 104) παρὰ τὸ χρυσός, χρυσέων (Εὐριπ. Μηδ. 978).

⁽¹⁾ Κατ' ἐξαίρεσιν μόνον καὶ σπανιώτατα τὸ μακρὸν φωνῆεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς λέξεως ἐπιφερομένου συμφώνου βραχύνεται χάριν τοῦ μέτρου ἐν ἐλεγειακοῖς ἐπιγράμμασι καὶ ἀλλαχοῦ, διότι ἄλλως ἡ λέξις δὲν ἐγχωρεῖ ἐν τῷ μέτρῳ, ἐὰν μἡ βραχύνηται ἡ μακρὰ αῦτη συλλαδή οῖον φοιτικόεσσατ Λ 133 (παρὰ τὸ φοῖνιξ - ἰκος), Ἐλευσίνίων (ὕμν.

⁽¹⁾ Των παρά τῷ ποιητῆ συχνων ἐξαιρέσεων τοῦ κανόνος τούτου Ἡλιόδωρος ὁ μετρικὸς διέκρινεν ὀκτώ τρόπους (πρόλ. Σχολ. Ἡφ. σελ. 100 κέ. W.), ἀλλ' ὅμως οἱ πλεῖστοι τῶν τρόπων τούτων εἶνε ἡμαρτημένοι ὡς ἄλλον ἔχοντες λόγον καὶ ἄλλως θεραπευόμενοι, οὐχὶ δ' ὡς ἐνόμιζεν ὁ Ἡλιόδωρος. Πρόλ. § 56.

⁽²⁾ Οὕτω τῷ ὄντι ἐν πάση τῆ παλαιᾳ ποιήσει τὸ βραχὸ φωνῆεν, ὅταν ἐπιφέρωνται τρία σύμφωνα, ποιεῖ πάντοτε μαχρὰν συλλαδήν. Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἡλεκτρύων παρ Ἡσιόδω (᾿Ασπ. 3. 16. 35. 82) δὲν πρέπει νὰ ληφθῆ ἡ δευτέρα ἀπ᾽ ἀρχῆς ἀντὶ βραχείας, ἀλλὰ (᾿Ασπ. 3 τοῦ ἐπομένου ων ἐν συνιζήσει. Τὸ δ᾽ ἐν Ἰλ. Π. 857, Χ 363, Ω 6 ἀνδροτὸ ν μετὰ τοῦ ἐπομένου ων ἐν συνιζήσει. Τὸ δ᾽ ἐν Ἰλ. Π. 857, Κ 363, Ω 6 ἀνδροτῆτα οἱ νεώτεροι χριτιχοὶ ὑπολαμδάνοντες ὡς ἐφθαρμένον ἄλλοι μὲν γράφουσιν ἀρετῆτα (Βekker), ἄλλοι δὲ άδροτῆτα (La Roche), ἄλλοι δ᾽ ἀροτῆτα καὶ ἄλλοι (Clemm, Rhein. Mus. 32, 472) δροτῆτα. ὑΩσαύτως νοθεύουσι καὶ τὸ παρ᾽ Αἰσχύλω (᾿Αγαμ 145) φάσματὰ στρουθῶν.

να ποιώσι τούτο ένίστε καὶ έν τῷ αὐτῷ στίχω, οἶον ὁ Σοφοκλῆς έν 'Αντιγ. 1240 λέγει

κεῖται δὲ νεκρὸς περὶ νεκρῷ, τὰ νυμφικὰ

xai iv OL K. 442

οὶ τοῦ πάτρός, τῷ πάτρὶ δυνάμενοι τὸ δρᾶν. Οὐτος δὲ εἶνε ὁ δεύτερος τρόπος τῆς κοινῆς, ὅστις καθ' Ἡφαιστίωνα (σελ. 7 West.) γίνεται, «ὅταν βραχεῖ φωνήεντι ἐπιφέρηται ἐν τῆ ἐξῆς συλλαδῆ σύμφωνα δύσ, ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἄφωνόν ἐστι, τὸ δὲ δεύτερον ὑγρόν οἰαν ὅπλον, ἄκρον, Πάτροκλέ μοι δειλῆ (Τ 287)».

ΣΗΜ. α΄. Όταν δὲ τὸ προηγούμενον εἶνε ἡμίφωνον, ἡ προκειμένη συλλαδή δὲν εἶνε πλέον κοινή, ἀλλὰ τελείως μακρά οἶον ἀμνός, ἐσμός, μάσλης (1).

ΣΗΜ. 6'. 'Ωταύτως πάντοτε λαμβάνεται ώς μακρὰ ἡ συλλαβή, ὅταν τὸ δεύτερον τῶν ἐπιφερομένων συμφώνων, εἴτε ἐν τῷ μέσῳ τῆς λέξεως εὑρίσκονται ταῦτα, εἴτε ἀμφότερα ἐν τῆ ἀρχῆ τῆς ἐπιφερομένης, δὲν εἶνε ὑγρόν, ἀλλά τι τῶν ἄλλων συμφώνων οἶον «χερσίν», «ἐπὶ πτόλιν» (2).

ΣΗΜ. γ΄. Προσέτι πάντοτε λαμβάνεται ώς μακρὰ ἡ συλλαβή, ὅταν τὰ τῷ βραχεῖ φωνήεντι ἐπιφερόμενα σύμφωνα, οἰαδήποτε καὶ ἄν ὧσιν, εἶνε τελικὰ τῆς λέξεως, ἡ τὸ μὲν ἔτερον τελικόν, τὸ δὲ ἕτερον ἀρκτικὸν τῆς ἐπιφερομένης οἰον Τίρυνς, ἐξ, ἄλς, ἐς διαν, ἐκ μέν. Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ ἐπὶ τῶν συνθέτων, οὐ μόνον ὅταν ἀλλοῖα εἶνε

(1) Κατ' ἐξαίρεσιν δὲ εὐρίσκεται βραχεῖα ἡ παραλήγουσα τοῦ δωρικοῦ ἐσλὸς ἀντὶ ἐσθλός. Οὕτως εὐρίσκεται τρὶς παρὰ Πινδάρω ('Ολ. 2, 19. Πυθ. 3, 66. Νεμ. 4, 95), πανταχοῦ ἄλλοθι παρ' αὐτῷ μακρὰ οῦσα. Ἐνίοτε δὲ καὶ ὅταν τῷ βραχεῖ φωνήεντι ἐπιφέρηται μτ (πρδλ. Ἡφαιστ. σελ. 8 W.), οἶον ἐπὶ τέλει μὲν τῆς λέξεως παρ' Εὐριπ. Ἰφ. Α. 68 θυγατρὶ μτηστήρωτ, 852 (847) δειτὰ· μτηστεύω, παρὰ Κρατίνω ἐν Πανόπταις ἀποσπ. 3 ἐπιλήσμοοῖ μτημονικοίοι, παρὰ Καλλιμάχω ἀποσπ. 27 ὁ Μτησάρχειος ἐπὶ μέσης δὲ τῆς λέξεως παρ' Ἐπιχάρμω εὐύμνος, παρ' Λίσχύλω ᾿Αγαμ. 990 ύμτωδεῖ, 1454 πολύμταστον, παρ' Εὐριπ. Βακχ. 71 ύμτήσω.

(2) Παρ' 'Ομήρω χάριν τοῦ μέτρου δὲν ποιεί θέσει μαχρὰν συλλαδήν τὸ σχ καὶ ζ ὡς ἀρχτικὸν τῶν ἑξῆς λέξεων Σκαμανδρος (Σκαμάνδριος) Β 465. 467, Ε 77, Φ 223. 305 (καὶ παρ' 'Ησιόδω Θεογ. 345), σκέπαρνον ε 237, ι 391, Ζάχννθος Β 634, ι 23 καὶ ὕμν. 'Απόλλ. Πύθ. 251, Ζέλεια Β 824, Δ 103. 121. ΙΙαρ' 'Ησιόδω δὲ ἐπὶ τῆς λέξεως σκιν) ("Εργ. 589) καὶ παρὰ Πινδάρω Νεμ. 7, 61 ἐπὶ τῆς λέξεως σκοτεινός.—Παρ' Όμηρω Β 537, Ι 382, δ 127. 229, ξ 286, ἡ πρώτη συλλαδή τῆς λέξεως 'Ιστίαια καὶ ἡ δευτέρα τῆς λέξεως Αίγνπτίη πρότερον ἐλαμδάνοντο ὡς βραχεῖαι, ἀλλ' ὀρθότερον νεωστὶ παρετηρήθη (Hartel, Hom. Stud. III, 18) ὅτι μᾶλλον ἐν ταῖς λέξεσι ταύταις τὸ ι πρέπει νὰ ἐκφωνηθῆ ὡς σύμφωνον.

τὰ τῷ βραχεῖ φωνήεντι ἐπιφερόμενα σύμφωνα, οἰον ἔζ - εστι, ἐκ - βάλλω,
ἐλλὰ καὶ ἄφωνον μετὰ ὑγροῦ, οἰον ἐκ - λείπω, διότι ἐν τῷ συνθέτφ
ταύτῃ λέζει τὰ σύμφωνα κλ προεφέροντο πάντοτε ἐν διαστάσει καὶ
οὐδέποτε ἐν συλλήψει, ὡς ἐν τῷ ἔ - κλεπτε, Πάτρο - κλε κλ., ὅθεν ἐν ῷ
τὰ τελευταῖα τὰ κατὰ σύλληψιν προφερόμενα ἢδύναντο νὰ ποιῶσι
κοινὴν συλλαδήν, τὰ πρῶτα τὰ κατὰ διάστασιν ἐκφωνούμενα ἢδυ
νάτουν διὰ τὸν μεταξὺ τῶν συμφώνων παρεμπίπτοντα κενὸν χρόνον,
ὅστις καὶ αὐτὸς ἐξέτεινε κατὰ ποσόν τι τὸ μέγεθος τῆς συλλαδῆς ὑπὲρ
τὸ δίσημον, ὅσον θὰ εἶχεν αὕτη ἄνευ αὐτοῦ.

114. Οὐχὶ ὅμως πᾶσα συμπλοκὴ ἀφώνων καὶ ὑγρῶν ἐπίσης ποιεῖ χοινὰς συλλαβάς, άλλὰ τοῦτο ἤρτηται πρῶτον μὲν ἐκ τῆς ποιότητος των ύγρων, δεύτερον δε έκ τοῦ εἴδους των ἀφώνων, τρίτον δε έκ τῆς θέσεως τῶν δύο συμφώνων ἐν τῷ μέσφ ἢ ἐν τῆ ἀρχῆ τῆς λέξεως, τέταρτον δὲ ἐκ τοῦ εἴδους τῆς ποιήσεως καὶ τῆς διαλέκτου. Καὶ α΄) μὲν έκ τῶν ὑγρῶν μάλιστα μὲν ποιεῖ βραχείας συλλαδὰς τὸ ρ, ἦττον δέτι τὸ λ , ήκιστα δὲ τὸ r καὶ μ . 6') δὲ ἐκ τῶν ἀφώνων τὰ μ ὲν ψιλὰ καὶ δασέα ποιούσιν ἐπίσης βραχείας καὶ μακράς, τὰ δὲ μέσα μάλλον μακράς. γ΄) δὲ ὅταν τὰ δύο σύμφωνα εἶνε ἀρκτικὰ τῆς δευτέρας λέζεως, η βραχὺ φωνήεν ἄνευ ληκτικοῦ συμφώνου ἔχουσα τελική της προτέρας ήττον εὐκόλως λαμδάνεται ἀντὶ ἡυθμικής μακρᾶς παρ' όσον όταν εύρίσκωνται έν τῷ μέσφ τῆς λέξεως. δ') δὲ οἱ μὲν έπικοί, έλεγειοποιοί και ιαμβογράφοι, οι Αιολεῖς ποιηταί 'Αλκαῖος και Σαπφώ, καθώς και ό 'Ανακρέων, πολλῷ συχνότερον λαμβάνουσι τὴν περὶ ἦς ὁ λόγος συλλαδὴν ἀντὶ μακρᾶς, τἀνάπαλιν δὲ οἱ ἀττικοί δραματικοί, ό δὲ Πίνδαρος καὶ οἱ λοιποί χορικοὶ λυρικοί μεσάζουσι μεταξύ 'Ομήρου και των δραματικών. Και ταῦτα μὲν καθ' ὅ– λου, ἐφεξῆς δ' ἐξετάζομεν ἀκριδέστερον τὰ περὶ τὴν χρῆσιν ταύτην κατά τὰ διάφορα εἴδη τῆς ποιήσεως.

115. Καὶ ὁ μὲν "Ομηρος, ὅταν τῷ βραχεῖ φωνήεντι ἀκολουθῶσι δύο σύμφωνα οὐ μόνον ἄλλα, ἀλλὰ καὶ ἄφωνον μετὰ ὑγροῦ, κανονικῶς μεταχειρίζεται τὴν συλλαδὴν ταύτην ὡς θέσει μακράν, εἴτε τὰ σύμφωνα ταῦτα κεῖνται ἐπὶ μέσης τῆς λέξεως, εἴτε εἶνε ἀρκτικὰ τῆς ἐπομένης. Τοῦ κανόνος τούτου εὐρίσκονται ἐξαιρέσεις μόνον ἐν συμπλοκῆ ἀφώνου μετὰ τοῦ ρ ἢ λ καὶ αὐται ἐπὶ μέσης μὲν τῆς λέξεως λίαν σπάνιαι (1), μικρῷ δὲ συχνότεραι, ὅταν τὸ ἄφωνον μετὰ τοῦ (1) Αὶ λέξεις αῦται εἰνε αί ἑξῆς ἀλλόθροος, ἀλλότριος, 'Αμφιτρύων, 'Αφροδίτη,

ύγροῦ εἶνε ἀρκτικὰ τῆς λέξεως, καίτοι καὶ τὰ παραδείγματα ταὕτα δὲν εἶνε πολὺ συχνὰ καὶ σχεδὸν περιορίζονται εἰς τὴν πρώτην βρα-χεῖαν τοῦ τρίτου καὶ πέμπτου (σπανιώτερον δὲ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου) δακτύλου καὶ μάλιστα εἰς λέξεις ἀρχομένας ἀπὸ ἰάμβου, οἰον βροτῶν, βροτοῖσι, δράκων, θρόνω, Κρόνου, Κρονίων, προκείμενα, προσηύδα. Εἰς τὴν τοιαύτην χρῆσιν ὑπῆρχε καὶ τις καταναγκασμός, διότι πᾶσαι σχεδὸν αὶ λέξεις αὐται δὲν ἐνεχώρουν εἰς τὸ ἔπος ἄνευ τῆς ἀδείας ταύτης.

Πάλιν δὲ ἐκ τῶν δύο ὑγρῶν ρ καὶ λ τὸ πρῶτον προφέρεται εὐκολώτερον τοῦ δευτέρου μετὰ προηγουμένου ἀφώνου συμπλεκόμενον,
ὅθεν παρ' 'Ομήρῳ ἄφωνον μετὰ τοῦ λ σπανιώτερον εὕρηται μὴ ποιοῦν
θέσει μακρὰν ἢ ἄφωνον μετὰ τοῦ ρ. Μάλιστα δὲ μέσον μετὰ τοῦ λ
ποιεῖ πάντοτε θέσει μακράν, ἐν ῷ μέσον μετὰ τοῦ ρ ἐνίοτε (τοὐλάχιστον δρ καὶ δρ) καταλείπει βραχεῖαν τὴν συλλαδήν. "Αφωνον δὲ
μετὰ τοῦ r καὶ μ ποιεῖ πάντοτε θέσει μακράν. Παρ' 'Ησιόδῳ δὲ καὶ
πρὸ ἀφώνου μετὰ τοῦ r εὕρηται ρυθμικὴ βραχεῖα ("Εργ. 567
ἀκρὄκνέφαιος καὶ 319 ἔτικτἕ πνέουσαν).

ΣΗΜ. α΄. Τῆ 'Ομηρικῆ χρήσει τοῦ δευτέρου τούτου τρόπου τῆς κοινῆς, ὡς καλεῖ αὐτὴν ὁ 'Ηφαιστίων, ἀκολουθοῦσι καὶ οἱ παλαιότεροι ἐλεγειοποιοὶ καὶ ἰαμβογράφοι, ὅ τε 'Αρχίλοχος καὶ ὁ Καλλῖνος καὶ ὁ Μίμνερμος, οἴτινες σπανίως μόνον συστέλλουσι καὶ δὴ μόνον πρὸ ἀρκτικοῦ ἀφώνου μετὰ ὑγροῦ, καὶ τότε δὲ μόνον ὅταν ὑγρὸν εἶνε τὸ ρ, ἐπὶ μέσης δὲ τῆς λέξεως ἐκτείνουσι κανονικῶς. Οἱ δὲ ὕστερον, ὅ,τε Σόλων καὶ ὁ Εενοφάνης καὶ ὁ Θεόγνις καὶ ὁ Σιμωνίδης, οὑχὶ μὲν σπανίως συστέλλουσι καὶ μάλιστα ἐπὶ συνθέσεων, πολλῷ ὅμως συχνότερον ἐκτείνουσιν. Οἱ δὲ νεώτατοι ἐλεγειοποιοί, ὅ τε Ίων καὶ ὁ Εὕηνος καὶ ὁ Διονύσιος καὶ ὁ Κριτίας, δὲν ἀποφεύγουσι τὴν συστολὴν καὶ ἐπὶ μέσης τῆς λέξεως καὶ δὴ καὶ πρὸ ἀφώνου μετὰ τοῦ λ καὶ μετὰ τοῦ ν συμπλεκομένου.

ΣΗΜ. Θ΄. Τὰ δὲ τῷ ἐπικῷ μέτρῳ γεγραμμένα μέρη τοῦ δράματος ἀκολουθοῦσιν οὐχὶ τοῖς κανόσι τοῦ 'Ομήρου, ἀλλὰ τοῖς τοῦ δραματικοῦ διαλόγου.

ΣΗΜ. γ΄. Καὶ εἰς τὸ ἔπος τῶν ἀλεξανδρεωτικῶν καὶ τῶν πρώτων ἀπὸ Χριστοῦ ἐκατονταετηρίδων ἔσχε ροπήν τινα ἡ ἀπτικὴ συστολή, Πάτροκλε, προσέκλινε, τειχεσιπλῆτα, πρωτόπλοον, ἀμφίδροτος, ἀμφιδρυφής, ἀλλοπρόσαλλος, δακρυπλώειν, προτρέποντο, προτραπέοδαι, τετράκυκλον (Ω 324), ἐπιφράσσει.

άλλ' ὅμως οὐ μόνον παρὰ τῷ 'Απολλωνίω καὶ τῷ 'Αράτω, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῷ Καλλιμάχω ἐπικρατεῖ παρὰ πολὺ ἡ ἔκτασις. 'Ο δὲ μεταγενέστερος Νόννος ἐπανέρχεται εἰς τὴν 'Ομηρικὴν χρῆσιν καὶ δὴ καὶ ὅταν ἐνίστε συστέλλη, ποιεῖ τοῦτο μετ' αὐστηρῶν περιορισμῶν, περὶ ὧν θὰ εἴπωμεν ἀκριβέστερον ἐν τῷ οἰκείω τόπω.

116. Οἱ δὲ 'Αττικοὶ δραματικοὶ ποιηταὶ περὶ τὴν χρῆσιν τῆς ποσότητος τῶν συλλαδῶν ἐν τῆ στιχουργία διαφέρουσι μεγάλως τοῦ σύπτος τῶν συλλαδῶν ἐν τῆ στιχουργία διαφέρουσι μεγάλως τοῦ 'Ομήρου, οὐχὶ αὐτοὶ ἐπινοήσαντες καὶ εἰσαγησάμενοι τὸν νέον τοῦτον τρόπον τῆς χρήσεως τοῦ ρυθμιζομένου, ἀλλ' ἀκολουθοῦντες τῷ ἔκπαλαὶ ἐν τοῖς 'Αττικοῖς δημοτικοῖς ἄσμασιν εἰς Διόνυσον καὶ Δήπαλαὶ ἐν τοῖς 'Αττικοῖς δημοτικοῖς ἄσμασιν εἰς Διόνυσον καὶ Δήπαλαὶ ἐν τοῖς 'Αττικοῖς δημοτικοῖς δαμάζει εὐκολώτεμητρα συνήθει τρόπω. 'Ο 'Αττικὸς ρυθμοποιὸς δαμάζει εὐκολώτερον τοῦ Ἰωνος συμπλοκὰς ἀφώνων μετὰ ὑγρῶν, καὶ δὲν αἰσθάνεται δυσχέρειαν οὐσιωδῶς μεἰζονα εἰς τὴν ἐκφώνησιν τῶν ἀφώνων μετὰ δυσχέρειαν οὐσιωδῶς μεἰζονα εἰς τὴν ἐκφώνησιν τῶν ἀφώνων. Ἡ 'Αττοῦ γ καὶ μ ἢ τῶν αὐτῶν μετὰ τοῦ λ καὶ ρ συμπλεκομένων. Ἡ 'Αττικὴ δὲ αῦτη συστολὴ (correptio Attica), ὡς λέγεται, ἦτο χρήσιμος ἐν ἀπασι τοῖς εἴδεσι τοῦ 'Αττικοῦ δράματος καὶ ἐπὶ παντὸς εἴδους μέτρων καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν δακτυλικῶν.

117. Λέγομεν δὲ πρῶτον περὶ τῆς συντάξεως τῶν ψιλῶν καὶ δα-σέων μεθ' ἐπομένου ὑγροῦ, τουτέστι περὶ τῶν συμπλοκῶν

 $\pi\lambda$, $\kappa\lambda$, $\tau\lambda$, $\kappa\mu$, $\tau\mu$, $\pi\nu$, $\kappa\nu$, $\pi\rho$, $\kappa\rho$, $\tau\rho$, $\phi\lambda$, $\chi\lambda$, $\theta\lambda$, $\chi\mu$, $\theta\mu$, $\phi\nu$, $\chi\nu$, $\phi\rho$, $\chi\rho$, $\theta\rho$.

Πρό των συμπλοκών λοιπόν τούτων α΄) ή τελική της λέξεως συλλαβή ή έχουσα βραχύ φωνηεν λαμβάνεται πάντοτε ως βραχεία, αί δλίγαι δὲ ἐξαιρέσεις, αἴτινες εὐρίσκονται παρὰ τοῖς τραγικοῖς, ἀναφέρονται εἰς φθορὰν τοῦ κειμένου. β΄) ή ἀρκτική καὶ ἡ ἐπὶ μέσης λέξεως συλλαβή ἡ ἔχουσα βραχύ φωνηεν πολλῷ συχνότερον χρησιμεύει ως βραχεία ἡ ως μακρά. γ΄) ἐπὶ τῆς αὐξήσεως, τοῦ ἀναδιπλασιαμοῦ και τῆς τελικῆς συλλαβῆς τοῦ πρώτου μέρους συνθέτου λέξεως ἡ μακρὰ εὐρίσκεται σχετικῶς σπανίως, ἡ δὲ βραχεία πολλῷ συνηθέτουν. Ἡ ἔκτασις λοιπὸν περιορίζεται εἰς τὸ μέσον λέξεως ἀσυνθέτου. Ἡ ἔκτασις λοιπὸν περιορίζεται εἰς τὸ μέσον λέξεως ἀσυνθέτου καὶ αὐτοτελοῦς μέρους τῶν συνθέτων, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐν τῷ περιωρισμένψ τούτψ χώρψ ἡ βραχεῖα εἶνε συχνοτέρα τῆς θέσει μαπεριωρισμένψ τούτφ παρὰ τοῖς κωμικοῖς.

118. "Ο,τι εἴπομεν περὶ τῆς συντάξεως τῶν ψιλῶν καὶ δασέων, τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ περὶ τῆς τῶν μέσων β, γ, δ μετὰ τοῦ ρ. Τοὐτο ναντίον δὲ τὰ μέσα μετὰ τῶν ὑγρῶν λ, μ, ν συμπλεκόμενα ποιοῦσι

θέσει μακράν την προκειμένην συλλαδήν, καὶ δη αὶ μὲν $\gamma\mu$, $\delta\mu$, γr , δr συμπλοκαὶ πάντοτε, αὶ δὲ $\beta \ell$ καὶ $\gamma \ell$ συνηθέστατα καὶ αὖται, σπάνιαι δὲ μόνον εὐρίσκονται ἐξαιρέσεις, οἰον Σοφ. Ο. Τ. 717 παιδὸς δὲ ($\circ$) βλάστας. Ήλ. 440 πασῶν ἔδλαστε. Φιλ. 1311. Ο. Κ. 533 ἀπέδλαστον. Αἰσχ. Ἱκέτ. 761 βύδλου. Περσ. 591 οὐδ' ἔτὶ γλῶσσα. ᾿Αγ. 1629 δὲ γλῶσσαν.

119. Τὸ δὲ ἀρκτικὸν τῆς λέξεως ρ παρὰ τοῖς ᾿Αττικοῖς δραματικοῖς συχνὰ ποιεῖ μακρὰν τὴν τελικὴν συλλαδὴν τῆς προηγουμένης λέξεως τὴν ἔχουσαν βραχὸ φωνῆεν ἄνευ ληκτικοῦ συμφώνου καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ποδός, οὸ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἄρσεως. Καὶ ἡ μὲν ἀρχαία κωμφδία μετεχειρίσατο πάντοτε τὴν συλλαδὴν ταύτην ὡς μακράν, ἡ δὲ τραγφδία πολλῷ συχνότερον ὡς τοιαύτην. οἰον

Αίσχ. Εὐμ. 190 ὑπὸ ῥάχιν παγέντες. ἆρ' ἀκούετε; Σοφ. ἀντιγ. 318 τί δὲ ῥυθμίζεις τὰν ἐμὰν λύπην ὅπου; Πρβλ. Ο. Τ. 847. Εὐρ. Ἱκέτ. 94. ἀριστοφ. Βατρ. 1059. Τοὐναντίον τηρεῖ ἡ βραχεῖα τὰν ποσότητα αὐτῆς ἐν Αίσχ. Προμ. 713. 992. Σοφ. Οἰ. Τ. 72 καὶ ἐν λυρικοῖς καὶ ἀναπαιστικοῖς μέρεσι. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι τὸ ἀρκτικὸν ἡ παρὰ τοῖς ἀπτικοῖς ἐδιπλασιάζετο ἡ εἶχεν ἐνεργητικώτερον συμφωνικὸν φθόγγον ἡ ὅτε συνεπλέκετο μετὰ προηγουμένου ἀφώνου, ὅπερ μετὰ τοῦ ρ σπανίως ποιεῖ θέσει μακρὰν τὰν προκειμένην βραχεῖαν συλλαδήν. Οὐδεὶς δὲ λόγος δύναται νὰ γίνη ἐνταῦθα περὶ τοῦ Ϝρ, οἶον ἦτο χρήσιμον παρ' ὑμήρφ καὶ Πινδάρφ.

120. Παρὰ δὲ Πιτδάρω καὶ τοῖς λοιποῖς χορικοῖς λυρικοῖς ἡ συλλαβὴ ἡ ἔχουσα βραχὺ φωνῆεν, ὑπερ ἀκολουθεῖ ἄφωνον μετὰ λ, μ, ν, ρ, πολλῷ ἢ μᾶλλον διπλασίως συχνότερον χρησιμεύει ὡς θέσει μακρὰ ἢ ὡς βραχεῖα. Μόνον δὲ ἐν τῷ τέλει τῆς λέξεως ἡ χρῆσις τῆς βραχείας γίνεται συχνοτέρα, καίτοι καὶ ἐνταῦθα ἐπικρατεῖ ἡ μακρά. Ἐντὸς ὅμως τούτων τῶν φραγμῶν ὁ Πίνδαρος μεταχειρίζεται πολλὴν ἄδειαν, ὥστε τὴν βραχεῖαν συγχωρεῖ οὐ μόνον πρὸ τῶν ἀφώνων μετὰ τοῦ ρ καὶ μετὰ τοῦ λ, ἀλλὰ καὶ πρὸ τῶν ἀφώνων μετὰ τοῦ ρ καὶ μετὰ τοῦ λ, ἀλλὰ καὶ πρὸ τῶν ἀφώνων μετὰ τοῦ ρ. ὅπως οἱ δραματικοί, πολλάκις δὲ καὶ πρὸ μέσου μετὰ λ (πρὸ τοῦ γλ ἐννεάκις ἐν 56 περιπτώσεσι, πρὸ τοῦ βλ δὲ πεντάκις ἐν δέκα τοιαύταις), οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ δμ (Πυθ. 8, 47 Κάδμου) καὶ δρ (Πυθ. 10, 72 κεδναί), οἰον οὐδὲ παρὰ τοῖς τραγικοῖς εὐρίσκεται. Τὰ γμ ὅμως καὶ χμ πάντοτε ποιοῦσι θέσει μακράν.—

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν μὲν τοῖς ἐπισυνθέτοις μέτροις ἐπικρατεῖ ἡ ἔκτασις, ἐν δὲ τοῖς μικτοῖς (λογαοιδικοῖς) καὶ παιωνικοῖς ἡ χρῆσις εἶνε πλησιαιτέρα τοῖς ᾿Αττικοῖς. — Τοσαῦτα περὶ τοῦ δευτέρου τρόπου τῆς κοινῆς.

121. 'Ως τρίτον δὲ τρόπον τῆς χοινῆς μνημονεύει ὁ Ἡφαιστίων (σελ. 9 W.) τὴν περίστασιν, «ὅταν βραχεῖα συλλαβὴ τελιχὴ λέξως ἦ, μὴ ἐπιφερομένων τῶν τῆς θέσει μακρᾶς ποιητικῶν συμφώνων, ἀλλ' ἤτοι ἐνός, ἢ μηδενός ὡς ἐν τῷ οἰ δὲ μέγα ἰάχοντες ἐπένων, ἀλλ' ἤτοι ἐνός, ἢ μηδενός ὡς ἐν τῷ οἰ δὲ μέγα ἰάχοντες ἐπένων, ἀλλ' ἤτοι ἐνός, ἢ αὐτὰρ ἐπεὶ Δαναῶν γένετο ἰαχή τε θρόος τε (Μ δραμον (Ξ 421) ἢ αὐτὰρ ἐπεὶ Δαναῶν γένετο ἰαχή τε θρόος τε (Μ 144) καὶ

Νέστορα δ' οὐκ ἔλαθεν ἰαχὰ πίνοντά περ ἔμπης (Ξ 1) ἄλλα τε γ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται (ι 109) καὶ μὲν οἱ Λύκιοι τέμενος τάμον (Ζ 194).»

Δύναται ὅμως νὰ συμδη τοῦτο καὶ ἐν τῆ ἀρχη καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς Δύναται ὅμως νὰ συμδη τοῦτο καὶ ἐν τῆ ἀρχη καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς λέξεως, ἀλλ' οὐχὶ μόνον ἐν τῷ τέλει, ὡς λέγει ὁ Ἡφαιστίων. ᾿Αλλ' ὡς εὐθὺς κατωτέρω ἀκριδέστερον θὰ εἴπωμεν, ἐν πάσαις ταῖς περιστάσεσι ταύταις κατ' ἔμφασιν μόνον κεῖται βραχεῖα ἀντὶ μακρᾶς, καθ' ὑπόστασιν δὲ καὶ ἐνταῦθα ὑπάρχουσι τὰ τῆς θέσει μακρᾶς ποιητικὰ σύμφωνα ἢ φωνῆεν (δίφθογγος) ἀρχικῶς μακρόν, ἢ ἄλλος τις λόγος τὴν τοιαύτην παραμυθούμενος χρῆσιν, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσων, ὧν μέχρι τοῦδε δὲν ἐξευρέθη ὁ λόγος ἢ πρέπει νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς ποιητικὴν ἄδειαν (1). Λέγομεν λοιπὸν

a') Περί του τρίτου τρόπου της κοινής έν τη τελική της λέξεως συλλαβή.

122. Ένταῦθα διακριτέον δύο περιπτώσεις, τὴν μὲν πρώτην, καθ' ἢν τὸ ἐπιφερόμενον τῷ βραχεῖ φωνήεντι σύμφωνον εἶνε τελικὸν τῆς λέξεως, ἡ δὲ ἐπομένη λέξις ἄρχεται ἀπὸ φωνήεντος, τὴν δὲ δευτέραν, καθ' ἢν τῷ τελικῷ τῆς λέξεως βραχεῖ φωνήεντι ἐπιφέρεται λέτέραν, καθ' ἢν τῷ τελικῷ τῆς λέξεως βραχεῖ φωνήεντος. Λέγομεν λοιξις ἀρχομένη ἀπὸ ἔνὸς συμφώνου ἢ καὶ ἀπὸ φωνήεντος. Λέγομεν λοιπὸν πρῶτον περὶ τῶν τελικῶν τῆς λέξεως συλλαδῶν τοῦ πρώτου εἴσους. Ένταῦθα ἀνήκουσι

(1) 'Ο 'Ηλιόδωρος διέχρινε δέχα τρόπους τῆς χοινῆς ταύτης συλλαδῆς, ῆτις δη-λαδή βραχεῖα οὖσα ἐλαμδάνετο ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἀντὶ μαχρᾶς (πρόλ. Σχολ. 'Ηφαιστ. σελ. 412 χέ. χαὶ 415 χέ. W.). 'Αλλ' ὅμως ἐχ τῶν δέχα τούτων τρόπων, δι' ὧν ζητεῖ νὰ αἰτιολογήση χαὶ θεραπεύση τὴν χρῆσιν τῆς χοινῆς ταύτης συλλαδῆς, ὀλίγοι ζητεῖ νὰ αἰτιολογήση καὶ θεραπεύση τὴν χρῆσιν τῆς χοινῆς ταύτης δυλλαδῆς, δλίγοι ξίνε ὀρθοί,οί δὲ πλεῖστοι ἡμαρτημένοι ἢ μαλλον φαντασιώδεις καὶ γελοῖοι (πρόλ. § 56).

- α΄) λέξεις τινές, ὧν τὸ φωνῆεν τῆς τελικῆς συλλαδῆς ἦτο ἀρχιχῶς μακρόν, ὥστε ὅταν ὁ ποιητὴς μεταχειρίζηται αὐτὰς ὡς μακράς,
  ποιεῖται χρῆσιν παλαιοῦ δικαιώματος. ᾿Αρχικῶς λοιπὸν μακρὸν φωνῆεν εἰχον αἱ τελικαὶ συλλαδαὶ ὑς καὶ ὑν τῶν ὀξυτονουμένων οὐσιαστικῶν, οἰον πληθύς, βρωτύς, κλιτύς, ἰχθύς, ἰθύν, ἀχλύς εἰτα δὲ αἱ
  τελικαὶ συλλαδαὶ ις καὶ ιν πολλῶν οὐσιαστικῶν, ἐπιθέτων καὶ ἐπιρρημάτων, οἰον ὄρνις, ἔρις, Θέτις, πάις, κληίς, Κισσηίς, βοῶπις, βλοσυρῶπις, γλαυκῶπις, θοῦρις, ἵππουρις, ἦνις άλις, μόγις, πρίν, πάλιν αὶ καταλήξεις ιν ἐν τῷ δυϊκῷ καὶ τὸ πρόσφυμα gir. Πρβλ. Ζ
  79, Λ 36, Β 348.
- β΄) Έπειτα δε ανήκουσιν ένταῦθα λέξεις τινές, αἴτινες εν τοῖς γρόνοις, καθ' ους εγράφησαν τὰ 'Ομηρικὰ ποιήματα, ήρχοντο ἀπὸ συμφώνου, ὅπερ ὕστερον ἀπεβλήθη. Τὸ σύμφωνον δὲ τοῦτο μετὰ τοῦ τελιχοῦ τῆς προηγουμένης λέξεως ἐποίει θέσει μαχράν τὴν προηγουμένην συλλαδήν. Τοιούτο δὲ σύμφωνον κατὰ πρώτον εἶνε τὸ ἡμίφωνον, ὅπερ ἐκ τοῦ σχήματος μὲν ὕστερον ώνομάσθη δίγαμμα (F), ἐκ της φωνης δὲ βαῦ, διότι προεφέρετο ὡς τὸ Λατινικὸν βαῦ (v) καὶ τὸ 'Αγγλικόν W, τουτέστιν ως ου, έν δὲ τῷ παλαιῷ ἀλφαθήτω κατείχε τὴν ἔχτην θέσιν. Τὸ F κοινὸν ὄν κατ' ἀρχὰς πάσαις ταῖς Ἑλληνικαῖς διαλέκτοις διὰ τὸ κακόφωνον πρώτμα ἤρξατο ἀντικαθιστάμενον δι' άλλων φθόγγων (β, μ, γ, τοῦ δασέος πνεύματος, ο, υ) ἢ καὶ παντάπασιν ἀποδαλλόμενον. Καὶ πρωϊμώτατα μὲν έξελιπεν ἐκ τῆς Ἰάδος και 'Ατθίδος και άλλων διαλέκτων, μακρότατον δε χρόνον διετηρήθη ἐν τῆ Αἰολικὴ διαλέκτω, ὅθεν καὶ Αἰολικόν δίγαμμα ἐπεκλήθη. Έν τοῖς Όμηρικοῖς ποιήμασιν, ὡς παρεδόθησαν ἡμῖν, οὐδὲν ίχνος γραφής του δίγαμμα εύρισκεται, ούδεν δε και οι παλαιοί γραμματικοί λέγουσι περί της χρήσεως αύτου παρ' Όμήρφ. Τουτο όμως ούδαμῶς εἶνε θαυμαστόν. Διότι ἀφ' οὐ πρωίμως ἀπέβαλε τὸ δίγαμμα ή Ίωνική διάλεκτος, ἀνάγκη ἦτο ὡσαύτως πρωίμως νὰ συναποδάλωσιν αὐτὸ καὶ τὰ Ἰαστὶ γεγραμμένα Ὁμηρικὰ ἔπη, ὥστε οἱ ᾿Αλεξανδρίνοι γραμματικοί είχον ἀνὰ χείρας ἀντίγραφα τοῦ Όμήρου ἄνευ του γράμματος τούτου καὶ τούτου ένεκα οὐδὲν περὶ τῆς χρήσεως αὐτοῦ παρ' 'Ομήρφ λέγουσιν, εί καὶ καθόλου ἐγίνωσκον τὴν παλαιὰν χρήσιν τοῦ δίγαμμα ἐν τῆ ἀρχῆ τῶν λέξεων, ὡς γίνεται δήλον καὶ έξ ων ο Διονύσιος ο Αλικαρνασσεύς λέγει (άρχ. P. 1, 20) « έθος ήν τοῖς ἀρχαίοις Ελλησιν ώς τὰ πολλὰ προτιθέναι τῶν ὀνομάτων, ὁπό-

σων αι ἀρχαὶ ἀπὸ φωνηέντων ἐγίνοντο, τὴν ου συλλαβὴν ένὶ στοιχείφ γραφομένην - -, ὡς Εελένη καὶ Εάναξ καὶ Εοίκος καὶ Εαὴρ καὶ πολλά τοιαύτα». "Οτι όμως ο "Ομηρος έγίνωσκε καὶ μετεχειρίζετο τὸν φθόγγον τοῦτον, πιθανολογεῖται νῦν πρῶτον μὲν ἐκ τούτου ὅτι αί γλώσσαι αι άδελφαι της Έλληνικης έχουσιν αυτόν, όθεν γίνεται δήλον ὅτι προϋπήρχεν ἐν τῆ ἀρχικῆ γλώσση, ἐξ ἡς ἐρρύη ἡ Ἑλληνιχή, εἶτα δὲ ἐκ πολλῶν πραγματικῶν φαινομένων ἐν τοῖς 'Ομηρικοῖς ποιήμασιν, άτινα άναγκάζουσι νὰ δεχθώμεν τὴν ὕπαρξιν τοῦ γράμματος τούτου πρός παραμυθίαν αὐτῶν οἶον ὅτι ὁ πρῶτος τρόπος τῆς χοινῆς δὲν συμδαίνει πανταχοῦ, ὁ δὲ τρίτος τρόπος τῆς κοινῆς συμδαίνει οὐ μόνον κατὰ τὴν τομὴν τοῦ τρίτου ποδός, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχού, αἴτιον δὲ τούτων φαίνεται ὄν τὸ δίγαμμα εἶτα δὲ πολλαί χασμωδίαι αξρονται δι' αύτοῦ. ἔπειτα δὲ διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸ οὐ εύρισκεται καὶ πρὸ φωνηέντων ἀντὶ τοῦ οὐκ (οὐχ). προσέτι ἡ συλλαβική αὔξησις πρὸ φωνήεντος μαρτυρεῖ τὴν ὕπαρξιν τοῦ δίγαμμα, οίον ἔαξε, ἔειπας, έέσσατο (ἔΓαξε, ἔΓειπας, ἐΓέσσατο) ώσαύτως ὁ άναδιπλασιασμός έν τῷ παρακειμένῳ καὶ ὑπερσυντελίκῳ, οἰον Fέ-Fολπα, FέFοικε, FέFοργα· ἡ ἔλλειψις τοῦ ἐφελκυστικοῦ ν καὶ πρὸ φωνή εντος, οἰον δαῖέ Fοι (Ε4), οῖ κέ Fε(I155), ἐγὼ Γιδέειν $(E\ 475)$ οὐχὶ δὲ ἐγών· ἡ ἔλλειψις συναλοιφῆς ἐπὶ συνθέσεων καὶ προθέσεων, οΐον κακο Εεργός, θεο Εειδής, κατά Εάστυ, ἀνὰ Εάστυ (οὐδέποτε δὲ κατ' ἄστυ, ἀν' ἄστυ), μετὰ Εέθνος (Η 115), ἀπὸ Εῆς (6 292), ὑπό Εειξιν, ἐπι Εάνδαν κτλ. τέλος τὸ ἄντὶ τοῦ στερητικοῦ αν πρὸ φωνηέντων εύρισχόμενον α, οἶον ἀειχής, ἀελπτέοντες, ἀαγής. Τὴν παρατήρησιν δὲ περὶ τῆς χρήσεως τοῦ δίγαμμα ἐν τοῖς 'Ομηρικοῖς ποιήμασι, δι' ής πάμπολλαι ἀνωμαλίαι προσφδιακαὶ παρά τε τῷ 'Ομήρῳ καὶ ἄλλοις ποιηταῖς θεραπεύονται ὡς διὰ θεοῦ ἀπὸ μηχανής, ἐποιήσατο πρώτος ὁ Βεντλήιος (Bentley). Τοιαῦται δὲ παρ' 'Ομήρφ λέξεις ἔχουσαι ἐν ἀρχῆ τὸ δίγαμμα εἶνε πολλαί, οἶον ἄγνυμι, άναξ, άνδάνω, ἄστυ, ἔαρ, ἔθνος, εἴκοσι, εἴκω, εἰκών, εἶπον, ἔπος, έκαστος, έκηλος, έκων, έννυμι, είμα, έοικα, έργον, έσπερος, έτος, ήδύς, ἰαχή, ἰδεῖν, ἵεμαι, Ἦλιος, ἴον, οἶδα, οἶκος, οὖ, οͰ, ξ(1).

Πλήρη κατάλογον τῶν λέξεων τούτων βλέπε παρὰ Kühner Griech. Gramm.
 § 18. G. Meyer, Gr. Gramm. ² σελ. 26 κέ. Curtius, Gruundz. d. Griech.
 Etym. ⁵ σελ. 385 κέ. 562 κέ.

Παραδείγματα δε τοῦ δίγαμμα ώς θέσει μακρᾶς ποιητικοῦ φέρομεν τάδε

Β 361 ούτοι απόβλητΟν έπος έσσεται, όττι κεν είπω.

α 424 δη τότε κακκείοντες ἔβΑΝ οἶκόνδε ἕκαστος.

π 383 οὔπω πᾶν εἴρηθ', ὅτ ἄρ' 'ΑμφίνομΟς ἴδε νῆα.
'Ιστέον δὲ ὅτι μόνον τὸ δίγαμμα τῆς ἀντωνυμίας τοῦ γ΄ προσώποι (Εε = σΕε) ἠδύνατο πανταχοῦ νὰ ἐκτείνη τὰς βραχείας συλλαβάς ὅστε καὶ ἐπὶ τῆς ἄρσεως τοῦ ποδός, τὸ δὲ δίγαμμα τῶν ἄλλων λέξεων κατώρθου τοῦτο μόνον ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ποδός. οἰον

ε 143 αὐτάρ οἱ πρόφρων ὑποθήσομαι οὐδ' ἐπικεύσω.

Ι 377 ἐρρέτω· ἐκ γάρ εὐ φρένας εἴλετο μητιέτα Ζεύς. Όμως δὲ

Α 141 νῦν δ' ἄγε νῆα μέλαινὰν ἐρύσσομεν εἰς ᾶλα δῖαν. Τοῦ κανόνος δὲ τούτου εὐρίσκονται σπάνιαι ἐξαιρέσεις οἰον Ρ 142 Εκτορ εἰδος ἄριστε, Ψ 493 Αἰαν Ἰδομενεῦ τε, γ 472 οἶνον οἰνοχοεῦντες, θ 169 ἄλλος μὲν γὰρ εἶδος, θ 215 εὖ μὲν τόξον οἶδε, κ 190 καὶ ρ 78 ὧ φίλοι, οὐ γὰρ ἔδμεν.

ΣΗΜ. 'Αρκτικόν F ποιεῖ θέσιν μακράν καὶ παρὰ τοῖς Αἰολεῦσι λυρικοῖς, ὅπως καὶ παρ' 'Ομήρω. Παρὰ τοῖς ἐλεγειοποιοῖς ὅμως καὶ τοῖς ἰαμδογράφοις ἀπώλεσε τὴν δύναμιν ταύτην. Παρὰ δὲ Πινδάρω εὐρίσκεται εν μόνον ἀμφίδολον παράδειγμα τὸ ἐν Ἰσθμ. 5, 42 αὔδασε τοιοῦτον Εέπος.

γ΄) Εἶτα δὲ τὸ πνευματώδες γράμμα σ ποιεῖ ἐνίοτε θέσει μακρὰν παρ' 'Ομήρω καὶ 'Ησιόδω ἐν τῆ λέξει ἔχειν' οἶον Κ 264 θαμέες ἔχον, Ε 752 κεντρηνεκέας ἔχον $= \Theta$ 396, Σ 580 ἐρύγμηλον ἐχέτην, Α 51 βέλος ἐχεπευκὲς $= \Delta$ 129, Γ 49 γὰρ ἔχον, 'Ησίοδ. 'Ασπ. 369 ἐπιπειθόμενος ἐχέμεν.

ΣΗΜ. 'Αρπτικὸν ἰῶτα ἡμίφωνον (jod) δέχεται ἐπὶ τοῦ ὁμοιωματικοῦ ὡς ὁ Κούρτιος (Etym. σελ. 602 κέ.) καὶ δι' αὐτοῦ ἐξηγεῖται τὴν ἔκτασιν βραχειῶν τελικῶν συλλαδῶν ἐν ταῖς φράσεσιν ἀθάνατος ὡς, ἡέλιον ὡς, συὸς ὡς, βόες ὡς. Ἄλλοι δὲ δέχονται καὶ ἐνταῦθα ὡς ἀρχικὸν τὸ F. 'Ο αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τοῦ ἐεσθαι.

δ΄) Ἡ τελικὴ βραχεῖα συλλαδὴ κεῖται ἀντὶ μακρᾶς κατὰ τὴν τομὴν τοῦ στίχου καὶ μάλιστα ὅταν συνυπάρχῃ μείζων τις στιγμή. Ἐνταῦθα δὲν ἐκτείνεται ἡ βραχεῖα συλλαδή, διότι οὐδεὶς πρὸς τοῦτο γραμματικὸς λόγος ὑπάρχει, ὅπως ἐν ταῖς προηγουμέναις περιπτώσε-

σιν, άλλ' ή βραχεία κείται άπλῶς ἀντὶ τῆς μακρᾶς, ὅπως καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ μέτρου, τοῦ ἐλλείποντος χρόνου ἀναπληρουμένου ὑπὸ τοῦ κενοῦ χρόνου τοῦ ἐκ τῆς ἀναπαύσεως τῆς φωνῆς γινομένου κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν ἕνεκα τῆς στιγμῆς. Συχνότατα μὲν λοιπὸν συμδαίνει τοῦτο ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ τρίτου ποδὸς πρὸ τῆς πενθημιμεροῦς, οἰον

Α 158 δεῦρο μαχησόμενος ἐπεὶ οἴ τί μοι αἴτιοί εἰσιν. 'Ωσαύτως Α 491. 535, Β 71, Ε 11. Εἶτα δὲ ἐπὶ τῆς δευτέρας καὶ τετάρτης θέσεως πρὸ τῆς τριημιμεροῦς καὶ ἐφθημιμεροῦς οἶον

Α 244 χωόμενος, | ὅ τ' ἀριστον 'Αχαιῶν οὐδὲν ἔτισας

Χ 198 πρὸς πεδίον | αὐτὸς δὲ ποτὶ πτόλιος πέτετ' αἰεί.

Γ 24 εύρων η έλαφον κεραόν | η άγριον αίγα.

Σπανιώτερον δὲ ἐπὶ τῆς πέμπτης θέσεως. οἶον

Α 85 θαρσήσας μάλα είπε θεοτρόπιον | ὅτι οἰσθα.

ΣΗΜ. Τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ πρώτου κώλου τοῦ ἐλεγείου, ἀλλὰ λίαν σπανίως, οἰον παρὰ Θεόγνιδι 2 «λήσομαι ἀρχόμενος οὐδ' ἀποπαυόμενος». Παρὰ Πινδάρφ προσέτι εὐρίσκεται ἐνίστε ἔν τε ἐπισυνθέτοις καὶ ἐν μικτοῖς μέτροις οἰον 'Ολ. 4, 28 «σάμερον ἔν τε ἐπισυνθέτοις καὶ ἐν μικτοῖς μέτροις οἰον 'Ολ. 4, 0λ. 6, 103 ἐλθεῖν» (ἀνθ' οὐ ὁ Boeckh ἔγραψε «σάμερόν μ'»), 'Ολ. 6, 103 «Ποντόμεδον», Πυθ. 3,6 «γυιαρκέος», Πυθ. 4, 184 «πόθον», Πυθ. 11, 38 «τρίοδον», Νεμ. 1, 69 «χρόνον». Παρὰ δὲ τοῖς 'Αττικοῖς δραματικοῖς σπανιώτατα, πάντοτε δὲ κατὰ τὴν θέσιν ἐν τέλει τοῦ κώλου καὶ ἐπὶ μεταδολῆς προσώπου, οἰον ἐν ἀναπαιστικοῖς ἐξ ὁμοίων συστήμασι (ὡς ἐν 'Αντιγ. 932, Οἰ. Κ. 139, Εὐρ. Μηδ. 1396 ΜΗ. «οὕπω θρηνεῖς, μένε καὶ γῆρας | ΙΑ. ὧ τέκνα φίλτατα.») καὶ ἐν τῷ δοχμιακῷ μέτρφ.

123. Δεύτερον δὲ τελικαὶ τῆς λέξεως συλλαδαὶ μετὰ βραχέος ληκτικοῦ φωνήεντος, ἡ ἐπιφέρεται εν σύμφωνον ἀρκτικὸν τῆς ἐπομένης λέξεως, λαμβάνονται παρ' 'Ομήρφ ὡς μακραί, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ μόνον ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ποδός, κατὰ τὰς ἑξῆς περιστάσεις'

α΄) πρὸ λέξεων, αἴτινες ἀρχιχῶς εἶχον ἀρκτικὰ δύο σύμφωνα καὶ μάλιστα $F\rho$, $\sigma\rho$, σF , σV , $\sigma \mu$, $\sigma \lambda$, δF , λF οἰον

Ερ είχε τὸ δήγτυμι και τὰ συγγενῆ, οίον δηκτός, δηγμίτ, δῶγες, δωγαλέος είτα τὰ έξῆς δίζα, δαδιτός, δοδατός, δάκος, δέζω, δεῖα δηλόιος, δόπαλοτ, δάβδος, δητός, δηθείς και τὰ συγγενῆ ἔπειτα διτός, διπή, δίοτ, δυμός, δυσός, δυτήρ, δύεσθαι κτλ. οίον Μ 198 «τεϊτός, διπή, δίοτ, δυμός, δυσός, δυτήρ, δύεσθαι κτλ. οίον Μ 198 «τεϊτ

χός τε βήξειν και ένιπρήσειν πυρί νήας». Πρβλ. Λ 846, θ 148, Θ 179, Φ 445, μ 46.

σρ είχε τὸ ρέω, ρόος καὶ ἄλλα παράγωγα τῆς αὐτῆς ρίζης, ἔτι τὸ ρίς, ρύποι, ρυπάω, ρωπήιον οίον Σ 402 « έν σπηι γλαφυρώ περί రేశ్ రేరంς 'Ωκεανοΐο. Πρείλ. Μ 159, Ξ 467, ζ 93, Φ 559.

σF εἶχε κατ' ἀρχὰς τὸ ἀντωνυμικὸν θέμα σFε (ἔο, οἶ, ἔθεr, έ, ὅς), ώσαύτως τὸ έχυρὸς καὶ πολλὰ ἄλλα, ἄτινα ὕστερον ἤρχοντο ἀπὸ άπλου σ΄ οίον Γ 172 «αίδοῖός τέ μοί ἐσσι, φίλε έκυρέ, δεινός τε», P 463 «άλλ' οὐχ ἥρει φῶτας ὅτε σεύαιτο διώκειν», Υ 261 « $\Pi\eta$ λείδης δὲ σάχος μὲν ἀπὸ ε̈ο χειρὶ παχείη», ι 293 «ἔγκατά τε σάρ**χας τε...**»

σν δε το rεῦρον, rευρή, rιφάς, rιφόεις, rυός, rότος, rότιος οξον Α 118 «αἶψα δ' ἐπὶ νευρῆ κατεκόσμει πικρὸν όἴοτόν». Πρβλ. Μ 278, Ω 166, Λ 811.

σμ δέ τὸ μοτρα καὶ μάστιξ· οἱον Π 367 «οὐδέ κατὰ μοτραν» καὶ άλλαχοῦ, Ε 840 «λάζετο δὲ μάστιγα».

σλ δε τὸ λήγω· οἰον Ι 191 «δέγμενος Αἰακίδην, ὁπότε λήξειεν ἀείδων».

δΕ δὲ τὸ δεῖσαι, δέος, δειλός, δεινός, Δεῖμος, δεῖμα καὶ ἄλλα παράγωγα τῆς ρίζης δι -· οἶον ι 236 «ἡμεῖς δὲ δείσαντες», Ε 817 « ούτε τί με δέος ἴσχει ἀχήριον ούτε τις ὅχνος». Προσέτι $\delta \dot{\eta} r, \; \delta \eta \theta \dot{\alpha},$ δηρόν (πρόλ. ζ 33).

λΕ δε το λίς οξον P 109 «εντροπαλιζόμενος ώς τε λίς ἡυγένειος».

6') Συχνὰ πρὸ λέξεων ἀρχομένων ἀπὸ ἀπλοῦ ὑγροῦ, ὅπερ ἕνεκα τοῦ πληρεστέρου φθόγγου λαμδάνει δύναμιν διπλοῦ συμφώνου. Τοιαύτη δὲ εύρισκεται συχνότατα ἡ λέξις μέγας καὶ ἐξ αὐτῆς παράγωγοι καὶ σύνθετοι, οίον μέγεθος, μέγαρον, μεγαλίζομαι, μεγάθυμος, μεγαλήτωρ, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς συντάξεσιν ἐτὶ μεγάρω, ἀτὰ μέγαρα, κατὰ μέγαρα, καλή τε μεγάλη τε, είδός τε μέγεθός τε. Είτα δε και άλλαι πολλαὶ λέξεις ἀρχόμεναι ἀπὸ ὑγροῦ, οὖτινος οὔτε προτεταγμένον οὔτε έπιτεταγμένον ευρίσκεται άλλο τι σύμφωνον, οἶον λαπάρη, λίσσομαι, Διταί, λιτατεύω, Λείβω, Λητώ, λιγύς, λιγυρός, λιαρός, λιπαρός, λίθος, λωτός, λόφος, λέκτρον, μαζός, μαλακός, μάλα, μάρπτω, μείων, μελίη, μή, μήτηρ, μιαρός, μινύθω, μόθος, μέλος, κέφος, κεφέλη, κημερτής, rεύω, rύμφη, rύσσα, rữr καὶ ἄλλα (πρόλ. La Roche, Hom. Unters. σελ. 49 κέ.).

- γ) "Ότε τὸ φωνῆεν ἀρχικῶς ἦτο μακρὸν καὶ ὕστερον ἐδραχύνθη, οξον μάλιστα ήτο τὸ ι τῆς δοτικῆς τῶν ὀνομάτων τῆς γ΄ καὶ τὸ α της όνομ. καὶ αἰτ. πληθ. τῶν οὐδετέρων τῆς ၆΄ κλίσεως. Καὶ μετὰ μακροῦ μὲν ε ευρίσκονται τὰ έξης. "Αιδι Ψ 244, κρατεί Η 142, λίθακι ε 415, σάκει Φ 241. Θ 267, νητι 194. κ 444, 'Οδυσσῆι Ι 180. ω 309, πτόλει Ρ 152, σθένει Ο 108, ὑπερμενέι Β 116. Ι 23. Ξ 69, 'Αχιλλῆτ Ω 119. 147. 176. 196 καὶ ἄλλα. Μετὰ δὲ μακροῦ α τὰ έξῆς: ἡωγαλέᾶ ξ 343. ν 435, ὀπταλέᾶ μ 396, πορφυρέα x 353, όπόσα Ω 7, έτεὰ ν 285, ἄσπαρτα ι 109, φλόγεα E745. Θ 389 καὶ ἄλλα.
- δ΄) έπὶ τῆς θέσεως τοῦ ποδὸς πρό τινος τῶν χυρίων τομῶν τοῦ μέτρου καὶ μάλιστα ὅταν ἀκολουθῆ μείζων τις στιγμή. οἰον

Ε 359 φτλε κασίγνητε, κόμισαί τέ με δός τέ μοι ίππους. Χ 303 πρόφρονες εἰρύατο, | νῦν αὖτέ με μοῖρα κιχάνει.

Φ 474 νηπύτιε, | τί νυ τόξον ἔχεις ἀνεμώλιον αὔτως ;

ΣΗΜ. Οἱ μεθ' "Ομπρον ἐπικοὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ἐτήρησαν πάντες τούτους τοὺς παρ' 'Ομήρφ τρόπους τῆς ἐκτάσεως τῆς βραχείας συλλάδης είτε της χρήσεως αύτης άντὶ μακράς, μάλιστα δὲ σχεδόν παντάπασιν άκολουθεῖ τῆ 'Ομηρικῆ χρήσει ὁ 'Ησίοδος. Παρὰ δὲ Πινδάρφ τελική συλλαβή λήγουσα εἰς βραχὺ φωνῆεν, τῆς ἑπομένης λέξεως άρχομένης ἀπὸ ένὸς μόνου συμφώνου, λαμδάνεται ώς μακρὰ μόνον ὅταν τὸ σύμφωνον τοῦτο εἶνε τὸ ἡ οἶον Πυθ. 1, 45. Νεμ. $5,\,13$ καὶ $50.\,8,\,29.$ Τοὐναντίον τηρεῖται βραχεῖα πρὸ τοῦ $\dot{\rho}$ ἐν Νεμ. 1, 68. Πυθ. 2, 73. Περί δὲ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀρκτικοῦ $\dot{\rho}$ παρὰ τοῖς 'Αττικοῖς βλ. § 119.

β') Περί τοῦ τρίτου τρόπου της κοινής έν τη άρχη ñ έν τφ μέσφ της λέξεως.

124. Ὁ τρίτος τρόπος τῆς χοινῆς δύναται νὰ συμδῆ οὐ μόνον ἐν τῷ τέλει τῆς λέξεως καθ' ά ἔμπροσθεν εἴπομεν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῆ ἀρχῆ καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς. Καὶ ἡ ἀρχικὴ δηλαδὴ ἢ μέση τις τῆς λέξεως συλλαβή έχουσα βραχύ φωνήεν και εν σύμφωνον επιφερόμενον λαμβάνεται ώς μακρά. Τὴν ἔκτασιν δὲ ταύτην, ἥτις κανονικῶς μόνον ἐπὶ της θέσεως του ποδός συμδαίνει, αἰτιολογητέον ήτοι ὡς ἐκ τοῦ φωνήεντος, ὅπερ ἀρχικῶς ἦτο μακρόν, ὥστε ὁ ποιητὴς ἐπανέρχεται εἰς την παλαιοτέραν χρησιν, η ώς έκ του διπλασιασμού του έπιφερομένου

συμφώνου.

α΄) Είς μὲν τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνάγεται τὸ δείπετὴς καὶ διίφιλος (Π, 174, P 263, δ 477. 581, η 284, Z 318, A 86, Θ 517). Tò dè giloc (Δ 155, E 359. 308) pròs tò gilos aitiolo. γητέον ώς γενόμενον έκ τοῦ σφέριλος. Τὰ δὲ σύνθετα μετὰ τοῦ στερητικού κ, οίον άθάνατος, άκάματος, άνέφελος, άπάλαμος, όφείλουσι τό μακρόν α ούχὶ τῆ χρεία τοῦ μέτρου, ἀλλὰ τῆ ἀναπληρώσει τοῦ άποθληθέντος ἐρρίνου ν, ὅπερ σφίζεται ἐν τῆ λέξει ἀμιφασίη (P 695, δ, 704. Πρελ. Κούρτιον, Etym. σελ. 306), άμθροσίη, άμμορος (ποιητ. ἀντὶ ἄμορος = ἄμοιρος), ἄμπορος (ἀντὶ ἄπορος ἐν ἐπιγραφῆ Ίσύλλου ἐν ἑξαμέτρφ). Ἐνταῦθα μνημονευτέον καὶ λέξεις τινάς, αἵτινες παρ' 'Ομήρφ έχουσι τὸ φωνῆεν α καὶ ι μακρόν, ἐν ῷ παρὰ τοῖς 'Αττικοὶς ταϋτα εἶνε βραχέα· οἷον κᾶλὸς παρ' 'Ομήρφ καὶ τοῖς αὐτῷ άκολουθούσιν ἐπικοῖς, κἄλὸς παρὰ τοῖς Λ εσδίοις μελικοῖς, τῷ Π ινδάρφ καὶ τοῖς ἀΑττικοῖς καλὸς (≌) δὲ παρὰ Θεόγνιδι, οἶον 16 κέ. « ἐς γάμον ἐλθοῦσαι, καλὸν ἀείσατ' ἔπος. | "Οττι καλόν, φίλον ἐστί' τὸ δ' οὐ κἄλὸν οὐ φίλον ἐστίν». 'Ωσαύτως παρὰ Θεοκρίτφ 6, 19 «τὰ μὴ κἄλὰ κᾶλὰ πέφανται»: ἶσος παρ' Ὁμήρῳ, ὡσαύτως καὶ παρ' 'Ησιόδφ πλὴν Έργ. 752, ἴσος (∪) παρὰ Πινδάρφ καὶ τοῖς 'Αττικοῖς. Πρέλ. Θεόκρ. 8, 19 «(σύριγγα) λευκὸν καρὸν ἔχοισαν ἴσον κάτω ἴσον ἄνωθεν». Τὰ ἡήματα *φθάτω, κιτάτω, ἰκάτω, τίτω* καὶ ἄλλα (πρβλ. Κούρτιον, Etym. 140. 378) έχουσι την παραλήγουσαν (α, ι) μακράν μέν παρ' 'Ομήρφ, βραχεῖαν δέ παρά τοῖς τραγικοῖς. 'Οἔζῦρὸς παρ' 'Ομήρφ, δϊζύρδο παρ' 'Αριστοφάνει. Τάνάπαλιν δὲ κορύνη (ὕ) παρ' Ομήρω, κορύτη $(\bar{\upsilon})$ παρὰ τοῖς ἀττικοῖς, κορύτη $(\,\,\,\,\,\,)$ παρὰ Θεοκρίτω (7, 19 καὶ 43)· πλήμμυρις ἐν 'Οδ. ι 486, πλήμμυρις παρὰ τοῖς 'Αττικοῖς· άλμυρὸς παρ' 'Ομήρφ καὶ Πινδάρφ, άλμυρὸς παρὰ τοῖς 'Αττικοῖς.

β΄) Εἰς δὲ τὴν δευτέραν κατηγορίαν ἀνάγονται πολλὰ σύνθετα παρ' 'Ομήρω καὶ τοῖς ἀρχαιοτέροις ποιηταῖς, ὧν τὸ πρῶτον συνθετικὸν λήγει εἰς σύμφωνον,τὸ δὲ δεύτερον ἀρχικῶς ἤρχετο ἀπὸ τοῦ Ϝ ἢ τοῦ σ' οἶον σῦνεχές Μ 24, ι 74, σῦνεχέως 'Ησ. Θεογ. 636, παρέχη ι 113, παρειπών, παρειποῦσα Ζ 62. 337, ἀσῦνέτημι 'Αλκ. ἀποσπ. 18, 1. 'Ωσαύτως δέ τινα, ὧν τὸ μὲν πρῶτον συνθετικὸν λήγει εἰς φωνῆεν, τὸ δὲ δεύτερον εἶχεν ἀρχικῶς ἐν ἀρχῆ ἤτοι δύο σύμφωνα ἢ

ύγρὸν εὕτονον, οἱον ἀπετίζοττο Κ 572, κατατεύω ι 490, διεμοιρᾶτο ξ 434, μεταλήξαιτι Ι 299. Πολλάκις δὲ τότε ἐν τῆ γραφῆ διπλασιάζεται τὸ σύμφωνον καὶ μάλιστα μετὰ τὴν αὕξησιν, οἱον ἔδδεισει, ἔλλαει τὸ σύμφωνον καὶ μάλιστα μετὰ τὴν αὕξησιν, οἱον ἔδδεισει, ἔλλαθεται τὰ ἄλλα. Πρβλ. Αἰσχ. Ἑπτ. 488 Ἱππομέδοιτος, 532 Παρθειοπαῖος. Σοφοκλ. Αἴ. 510 Τελεύταιτος. Σοφ. ἀποσπ. 785 «Ἰλορεσιβοίαν, ἢν ὁ γεννήσας πατήρ».

'Ωσαύτως ἐξηγητέον τὴν ἔκτασιν βραχειῶν συλλαδῶν πρὸ ένὸς δασέος συμφώνου (οἶον Μ 208 "σφιν, η 119 ζεφυρίη, Θεόγν. 1099 βρο χον, 'Ιππών. ἀποσπ. 49 "σφις, Αἰσχ. Χοη. 1049 φαιδχίτωνες, 'Αριστοφ. Έκκλ. 571 φιλόσδφον) ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ δασέος, ὅπερ ἐξεφωνεῖτο σχεδὸν ὡς διπλοῦν (φ = πφ, χ = κχ, θ = τθ, οἰον καὶ τὸ παρ' 'Ησιόδω σκύπφον ἀντὶ σκύφον καὶ τὸ Πινδαρικὸν ὅκχος

ἀντὶ ὅχος, ὀκχέοντι ἀντὶ ὀχέοντι).

Πολλάκις δὲ δυνάμει τοῦ παρεμβαλλομένου δίγαμμα ἐκτείνονται βραχέα φωνήεντα πρὸ φωνηέντων ἐπὶ μέσης λέξεως, οἰον "Αιδος - Ο Γ 322, Ζ 284, Υ 336, 'āείδη ρ 519, "āιον Ο 252, "āιε Κ 532, "āεσα γ 151, τ 342, ἀπδέρση Φ 283, ἀπδέρσειε Φ 329, ἀπδειπών Τ 35, φᾶ΄εα πολλαχοῦ, "διες ι 425, 'δέτεας Β 765. 'Ενταῦθα τὸ ἡμίφωνον Ε μετὰ τοῦ πρώτου φωνήεντος ἡνοῦντο εἰς μίαν δίφθογγον, ὡς τοῦτο καὶ διὰ τῆς γραφῆς δηλοῦται ἐν τῷ αὐέρυσαν, εἴαδεν καὶ αὐίαχοι Ν 41. Τὸ δὲ ἡμίφωνον ι μετὰ προηγουμένου φωνήεντος ι συνηρεῖτο εἰς ῖ ἐν τῷ ἰρός, μηνίω καὶ τοῖς συγκριτικοῖς εἰς ῖων, κατὰ δὲ τὸν Hartel (Hom. Stud. III, 44) καὶ ἐν τοῖς ἀφηρημένοις ἀτιμίη, ἀκομιστίη, ἱστίη, κακοεργίη, ἀεργίη, ὑπεροπλίη, προθυμίη, ὑποδεξίη, 'Υπερησίη, ἐν ῷ ὁ Μεyer (Gr. Gramm. § 113) δέχεται ἀρχικὸν ει ἀντὶ ῖ καὶ τοῦ μεταγενεστέρου ἴ.

ΣΗΜ. Δυσεξήγητος είνε ή ἔκτασις τῆς πρώτης συλλαδῆς παρ' Όμήρω ἐν ταῖς λέξεσιν ἀπονέοντο Β 113. 283 καὶ ἀλλαχοῦ, ἀποπέσησιν ω 7, ἀποδίωμαι Ε 763, δαΐζων Λ 497, τὰ (ᾶ) περὶ Φ 352, ἴομεν (ῖ) πολλαχοῦ, διὰ μὲν Γ 357, λύει η 74, πῖφαύσκων Κ 502, ἐπίτονος μ 423 ἔτι δὲ τοῦ ἐπεὶ καὶ ἐπειδὴ (ἐ) ἐπὶ τοῦ πρώτου ποδὸς τοῦ ἑξαμέτρου. Ταῦτα φαίνονται ἀποδοτέα εἰς ποιητικὴν ἄδειαν χάριντοῦ μέτρου. 'Ωσαύτως διὰ τὸν αὐτόν, ὡς φαίνεται, λόγον καὶ ἄλλων λέξεων ἡ ἀρχικὴ συλλαδὴ ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ποδός, οἰον «᾿Αρες κροτολοιγὲ» Ε 31, "Αρης (ᾶ) Ε 594, "Αρεος καὶ "Αρηος (ᾶ), 'Απόλλωνι Α 36 (ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ α΄ ποδός), «οὺ

μά γὰρ 'Απόλλωνα» Α 86 (ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ 6' ποδὸς), ἐν Φ ἐν στ. 43 καὶ 64 ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου «Φοϊδος ᾿Απόλλων» (ἄ), ' ἄνέρος, ' ἄνέρι, ' ἄνέρες (καὶ παρὰ Πινδάρφ ἀεὶ ' ἄνέρι, - ρα, - ρες, ρων), 'ἄνὴρ Β 553. Η 807 (πολλάκις παρὰ Πινδάρφ), "ἄορι καὶ τορ, τύδωρ Β 307, παναπάλφ ν 223, Δαναίδης Ήσ. Άσπ. 229, 'τερός, Δτογένης, Πρταμίδης, πτέμεν, 'τέμενος, δυνάμενος, θυγατέρες, κυάνεος, 'υλακόμωροι' παρὰ τοῖς 'Αττικοῖς ἄρα καὶ ἄρα, ἄιε (ā) Εὐριπ. Έκάβ. 173 καὶ εὐθὺς κατωτέρω (175) ἀίω (ἄ), φάρη (ᾶ) Ήλεκτρ. 317, φάρη (ἄ) 543.—Οὐ μόνον δὲ ἐν τῆ ἀρχῆ, ἀλλὰ καὶ έν τῷ μέσῳ λέξεών τινων ἐξ ἀνάγκης χάριν τοῦ μέτρου ἐκτείνεται ἡ βραχεῖα συλλαβή ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ποδός, ἀλλ' ὅμως σπανιώτερον οίον ποσοίν ἐριδήσασθαι Ψ 792, ἀμφὶς ἐάγη Λ 559, ἄλσο μεμαώς Π 754, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἄρσεως τοῦ ποδός, οἶον τετράκυκ.loι (ā) : 242, οπωριτῷ Ε 5 καὶ ἀλλαχοῦ, Ἡσ. Ἔργ. 677 (415 μετοπωρϊνόν). Ἡ παραλήγουσα ὅμως γενικῶν τινων, οἶον Ἰφίτου, Αἰόλου καὶ ἄλλων, οὐχὶ ὀρθῶς πρότερον ἐλαμδάνετο ὡς ἐκτεινομένη χάριν τοῦ μέτρου, διότι ὡς ἤδη ὁ Βουτμαννὸς (ausf. Griech. Gramm. I, 186. 305) καὶ ἄλλοι παρετήρησαν, ἐνταῦθα δὲν ἐκτείνεται ή παραλήγουσα, άλλὰ πρέπει νὰ ἀποκατασταθή ή κατάληξις της γενικης είς οο οίον Β 118 υίέες Ίφίτοο μεγαθύμου Ναυβολίδαο, κ 36 δώρα παρ' Αἰόλοο μεγαλήτορος Ἱπποτάδαο, Χ 313 άγρίοο, Ε 21 Η 120 μαὶ Ν 788 άδελφεόο, Ο 554 άνεψιόο, Β 731 'Ασκληπιός, Ο 66. Φ 104. Χ 6 Ίλίος, Ν 358 καὶ άλλαχοῦ όμοιίοο. — Τοσαύτα καὶ περὶ τοῦ τρίτου τρόπου τῆς κοινῆς.

125. Τὰ λεχθέντα περὶ τῆς δυνάμεως τῶν συμφώνων εἰς τὴν ρυθμοποιίαν δύνανται νὰ συγκεφαλαιωθῶσιν εἰς τοὺς ἑζῆς τρεῖς κανόνας.

α') Τὸ μὲν τελικὸν τῆς λέξεως φωνῆεν, τό τε μακρὸν καὶ τὸ βραχύ, έν μέσφ τῷ μέτρφ ή στίχφ, ἐὰν μέλλη νὰ διατηρήση χάριν τοῦ ρυθμοῦ τὴν φυσικὴν αύτοῦ δύναμιν ἢ ποσότητα, ἀνάγκη νὰ ἔχῃ ἐπιφερόμενον έφεξης σύμφωνον πρός ύποστήριξιν. έπιφερομένου δε φωνήεντος, τὸ μὲν μακρὸν μεταδάλλεται εἰς ἡυθμικόν βραχύ, τὸ δὲ βραχὺ συναλείφεται πρὸ τοῦ ἐπομένου φωνήεντος (συναλοιφή). Τὸ δὲ ἐπὶ μέσης της λέξεως φωνήεν, τό τε μακρόν καὶ τὸ βραχύ, δέν ἔχει χρείαν τοιούτου συμφώνου πρὸς ὑποστήριξιν, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐνταῦθα δύναται ο ρυθμοποιός κατά βούλησιν άνευ ἐπιφερομένου συμφώνου

μακράς τινας ώρισμένας νὰ μεταβάλλη είς βραχείας καὶ βραχείας τινάς διὰ συνεκφωνήσεως νὰ έξαφανίση.

6') Τὸ μακρὸν φωνῆεν, ἐπιφερομένου συμφώνου ἑνὸς ἢ καὶ πλειό-

νων, χρησιμεύει πάντοτε ώς ρυθμική μακρά συλλαβή.

γ΄) Τὸ βραχὺ φωνῆεν, ὅταν μὲν ἐπιφέρηται εν σύμφωνον, ἐκτὸς όλιγίστων περιστάσεων, χρησιμεύει έν τῆ ρυθιιοποιία ώς βραχεῖα συλλαδή, ὅταν δὲ ἐπιφέρωνται τρία σύμφωνα, χρησιμεύει πάντοτε ώς μακρά, ὅταν δὲ δύο, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν ὡς μακρά, πρὸ ὡρισμένων δε συμπλοχών συμφώνων ώς χοινή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄

Περί χρόνων

126. Έν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίφ εἴπομεν ποίας συλλαβὰς της Έλληνικης γλώσσης ο παλαιός ρυθμοποιός μετεχειρίζετο ώς βραχείας και ποίας ώς μακράς και ποΐον έκατέραις προσεποίει ρυθμικόν μέγεθος, ταῖς μὲν δηλονότι βραχείαις τὸ τοῦ πρώτου χρόνου, ταῖς δε μακραίς διπλάσιον μέγεθος ήτοι δίσημον, τουτέστι δύο πρώτων χρόνων. Έν τῆ παλαιὰ όμως μουσικῆ τέχνη καὶ οὐ μόνον ἐν τῆ όργανική, άλλὰ καὶ ἐν τή ώδική ἐγίνετο χρήσις καὶ ἄλλων χρόνων ήτοι χρονικών μεγεθών πλήν των δύο είρημένων, τοῦ μονοσήμου δηλαδή και δισήμου. Διότι προσήπτε μέν συνήθως ο παλαιός ρυθμοποιός ταϊς συλλαβαϊς της γλώσσης τὰ δύο εἰρημένα μεγέθη, ταϊς μὲν δηλαδή βραχείαις τὸ τοῦ πρώτου χρόνου, ταῖς δὲ μακραῖς τὸ τοῦ δισήμου, καὶ τοῦτο μάλιστα κανονικῶς συνέβαινεν ἐν τῆ ῥαψφδουμένη καὶ καθ' ολου τῆ ψιλῶς ήτοι ἄνευ μέλους ἐξαγγελλομένη ποιήσει, ἐν τῆ ἀδικῆ όμως μουσική, τουτέστιν έν τή μελική ποιήσει, συχνά προσεποίει ταῖς συλλαδαϊς καὶ ἄλλα μεγέθη. Περὶ ἀπάντων λοιπὸν τῶν χρόνων τούτων, ήτοι των διαφόρων το μέγεθος χρόνων, ών χρήσις έγίνετο έν ταϊς παλαιαϊς μουσικαϊς τέχναις, καθ' & διδασκόμεθα ύπὸ τῶν παλαιών ρυθμικών, θα διαλάδωμεν έν τῷ ἐνεστῶτι κεφαλαίφ. 12

127. Καὶ ἐλάχιστος μὲν πάντων τῶν χρόνων, ἐξ ὧν ὡς ἐξ ΰλης συνέχειτο παν παλαιόν μουσιχόν ποίημα, ήτο ο πρώτος καλούμενος γρόνος, μέγεθος ἔχων τὸ τῆς βραχείας συλλαδῆς. Ὁ πρῶτος οὐτος χρόνος ύπο της παλαιάς ρυθμοποιίας δεν διηρεϊτο είς έλάσσονα μέρη, ούτε είς δύο συλλαβάς ούτε είς δύο φθόγγους ούτε είς δύο σημεία ή σχήματα της ορχηστικής, αλλ' ήτο άτομος (1). Οὐ μόνον δὲ ἐλάχιστος πάντων τῶν χρόνων καὶ ἄτομος ἦτο ἐν τῆ παλαιᾳ μουσικῆ τέχνη ό πρώτος χρόνος, άλλὰ καὶ ἡ μονὰς καὶ τὸ μέτρον αὐτῶν, διότι οἱ λοιποὶ χρόνοι ἦσαν πολλαπλάσια αὐτοῦ, οἰον ὁ δίσημος διπλασίων ών του πρώτου και πρός την μακράν άντιστοιχών συλλαβήν, ό τρίσημος τριπλασίων ών τοῦ πρώτου, ό τετράσημος τετραπλασίων καὶ οἱ λοιποὶ ώσαύτως. 'Ως ἄτομος δὲ ὁ πρῶτος χρόνος ἐκλήθη καὶ σημεῖον ὑπό τινων τῶν παλαιῶν ῥυθμικῶν (2), ὅθεν ἀνομάσθησαν καὶ τὰ πολλαπλάσια τοῦ πρώτου χρόνου, ὅτε δίσημος καὶ ὁ τρίσημος καὶ ὁ τετράσημος καὶ οἱ λοιποί. Τἀνάπαλιν δὲ κατὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ὁ πρῶτος χρόνος ἐκλήθη ὑπὸ τῶν παλαιῶν (3) μονόσημος.

128. Τὸ δὲ δίσημον, τρίσημον, τετράσημον καὶ ἐφεξῆς μέγεθος (ὅπερ οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ καὶ δίχρονον, τρίχρονον καὶ ἐφεξῆς οὕτως έλεγον) ήτοι κατείχετο ύπὸ μιᾶς συλλαδής, ένὸς φθόγγου καὶ ένὸς σχήματος καὶ τότε ἐλέγετο ὑπὸ τῶν ῥυθμικῶν χρόνος ἀσύνθετος, οἰος ἦτο πάντοτε ὁ πρῶτος χρόνος, ἢ ὑπὸ πλειόνων καὶ τότε ἐλέγετο σύνθετος. Παρεσημαίνοντο δὲ ἤτοι ἐδήλουν ἐν τῆ γραφὴ οἱ παλαιοὶ τοὺς διαφόρους τούτους ἀσυνθέτους χρόνους ὑπεράνω τῶν μουσικῶν

(1) Πρόλ. 'Αριστοξ, ρυθμ. στοιχ. βιόλ. 6' σελ. 280. «Καλείσθω δὲ πρώτος μὲν των χρόνων ό υπό μηθενός των ρυθμιζομένων δυνατός ὢν διαιρεθήναι, δίσημος δὲ δ δὶς τούτῳ χαταμετρούμενος, τρίσημος δὲ ὁ τρίς, τετράσημος δὲ ὁ τετράχις. Κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν μεγεθῶν τὰ ὀνόματα ἔξει». Καὶ μικρόν κατωτέρω (σελ. 282)· « ἐν ῷ δὴ χρόνφ μήτε δύο φθόγγοι δύνανται τεθῆναι κατὰ μηδένα τρόπον, μήτε δύο συλλαδαί, μήτε δύο σημεία, τοῦτον πρῶτον ἐροῦμεν χρόνον». 'Αριστ. Κοίντιλ. περί μουσ. βιόλ. α΄ σελ. 32 Meib. «Πρώτος μέν οὖν ἐστι χρόνος ἄτομος καὶ ἐλάχιστος, ὂς καὶ σημεΐον καλεῖται. Ελάχιστον δὲ καλῶ τὸν ὡς πρὸς ἡμᾶς, ὅς ἐστι πρῶτος καταληπτός αἰσθήσει. Σημετον δὲ καλετται διὰ τὸ ἀμερὴς εἶναι, καθό καὶ οί γεωμέτραι το παρά σφισιν άμερες σημείον προσηγόρευσαν. Ούτος δε ό άμερης μονάδος οίονει χώραν έχει θεωρετται γάρ έν λέξει περί μίαν συλλαδήν, έν δε μέλει περί ένα φθόγγον ή περί εν διάστημα, έν δε χινήσει σώματος περί εν σχήμα».

(2) Πρόλ. Λογγίνου προλεγ. εἰς Ἡφαιστ. σελ. ο 7 W. «μέτρον καλούμεν καὶ τον χρόνον, ὅν τινες τῶν ῥυθμικῶν σημεῖον προσαγοριώουσιν». ᾿Αριστείδ. Κοϊντ. σελ. 32

M. Fragm. Paris. § 12.

(3) Πρόλ. Mar. Victor. σελ. 2484.

σημείων (1), άτινα έδήλουν άπλῶς τὴν τάσιν ἤτοι τὴν ὁξύτητα καί βαρύτητα τοῦ φθόγγου καὶ οὐδὲν πλέον, γράφοντες ἔτερά τινα σημεῖα δηλωτικά τοῦ ρυθμικοῦ μεγέθους τοῦ φθόγγου. Καὶ ὅτε μὲν ὁ φθόγγος ήτο δίσημος, είχε δηλαδή μέγεθος δύο πρώτων χρόνων, έγράφετο ύπεράνω τοῦ σημείου αὐτοῦ τὸ τῆς μακρᾶς σύνηθες σημεῖον ἤτοι ἡ εὐθεῖα γραμμή —, οἶον $\overline{F}$ ὅτε δὲ ὁ φθόγγος ἦτο τρίσημος, προσετίθετο τῆ εὐθεία γραμμή ἄνωθεν γραμμή κάθετος, το σημεΐον δηλαδή τοῦ φθόγγου προσελάμβανε τὸ σημεῖον τόδε ..., οἰον F. ὅτε δὲ ἦτο τετράσημος, προσετίθεντο τῆ εὐθεία γραμμῆ δύο ἔτεραι κάθετοι, προσελάμδανε δηλαδή τὸ σημεΐον τόδε ..., οἶον Ε΄ ὅτε δὲ πεντάσημος, προσετίθεντο τρεῖς κάθετοι γραμμαί, προσελάμδανε δηλαδή τὸ σημεΐον ι..., οξον Ε΄ ὅτε δ' ὅμως ὁ φθόγγος κατεΐχε μέγεθες ένὸς πρώτου χρόνου, τότε τὸ σημεῖον αὐτοῦ οὐδὲν σημεῖον δηλωτικὸν τοῦ πο. σοῦ ἢ μεγέθους αὐτοῦ προσελάμβανεν. Ὁ δὲ ἀνώνυμος περὶ μουσικής τὸν μὲν δίσημον χρόνον — καλεί μακράν δίχρονον, δήλον ὅτι συλλαβήν, τὸν δὲ τρίσημον - μακράν τρίχρονον, τὸν δὲ τετράσημον μακράν τετράχρονον, τὸν δὲ πεντάσημον ΔΙ μακράν πεντάχρονον. Ότε δὲ ἡ φωνὴ διέτριδε μακρότερον χρόνον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ φθόγγου, τοῦτο οἱ παλαιοὶ μουσικοὶ ἔλεγον ἀπλούστερον τονήν (2) ό δὲ Αριστείδης Κοϊντιλιανός (σελ. 98) καλεί τούτους χρόνους παρεκτεταμένους.

ΣΗΜ. Έκ τῶν σημείων τούτων τῶν μουσικῶν οἱ μετρικοὶ ὕστερον παρέλαδον μόνον τὸ τῆς δισήμου μακρᾶς συλλαδῆς ἤτοι τὴν εὐθεῖαν γραμμήν —, προς δήλωσιν δὲ τοῦ μονοσήμου ἢ πρώτου χρόνου, ὅστις έν τῆ μουσική οὐδενὸς ἐδεῖτο σημείου, προσεξεῦρον τὸ σημείον 🔾 ήτοι την συνεστραμμένην γραμμήν. Πλειόνων δε σημείων οὐδεμίαν εἶχον χρείαν, ἐπειδὴ ἐν τῆ θεωρία αὐτῶν οἱ μετρικοὶ ἢ γραμματικοὶ περιωρίσθησαν εἰς τὰ δύο μόνον ταῦτα μεγέθη τῶν συλλαδῶν, τὰς μονοσήμους δηλαδή βραχείας και τὰς δισήμους μακράς, ἐν ῷ οἱ ἰρυθμικοί ή μουσικοί πλην των δύο τούτων μεγεθών καὶ άλλα διέκρινον ἔν τε τῆ θεωρία καὶ τῆ πράξει,καθ' ἃ ἀνωτέρω εἴπομεν καὶ κατωτέρω

(2) Ψευδευκλείδης άρμ. σελ. 22 Meib. «τονή δὲ ἡ ἐπὶ πλείονα χρόνον μονή κατά

μίαν γινομένη προφοράν της φωνης».

⁽¹⁾ Τής τε ψδής και της κρούσεως ήτοι της όργανικης μουσικής, διότι ἐπὶ ἑκατέρου είδους μουσικής ή παλαιά παρασημαντική μετεχειρίζετο ίδιον σύστημα μουσικών σημείων.

ἔτι θὰ εἴπωμεν. Ἐξ ὧν δὲ ὁ Μάριος Οὐικτωρῖνος (I, 11, 8) λέγει « sed et hoc-non praetermiserim, eosdem (veteres) figuras pedum secundum spatia temporum per litteras ita designasse, ut brevis syllabae loco, quae sit unius temporis, ponatur B, longae autem, quae sit temporum duum M», ἐκ τουτων μανθάνομεν ὅτι οἱ παλαιοὶ καὶ τὰ σημεῖα B καὶ Μ μετεχειρίζοντο γράφοντες ὑπεράτω τῶν συλλαδῶν, διὰ μὲν τοῦ B, τουτέστι Β(ραχεῖα), δηλοῦντες ὅτι ἡ συλλαδὴ ἦτο μονόσημος, διὰ δὲ τοῦ Μ, τουτέστι Μ(ακρά), ὅτι ἦτο δίσημος.

129. Κενοί χρόνοι. Συχνὰ ὅμως ἐν ταῖς παλαιαῖς μουσικαῖς τέχναις συνέβαινεν, ὅπως καὶ ἐν τἢ νεωτέρα μουσικἢ, ὥστε ἐπὶ τινος ρυθμικοῦ συστήματος χρόνοι τινὲς ὡρισμένον ἔχοντες μέγεθος, τὸ τοῦ πρώτου ἢ τὸ τοῦ δισήμου, τρισήμου καὶ λοιπῶν, νὰ μὴ καταλαμβάνωνται ὑπὸ φθόγγων ἢ συλλαβῶν ἢ σημείων τῆς ὀρχηστικῆς. Οἱ τοιοῦτοι χρόνοι, οἴτινες ἐν τῆ νεωτέρα μουσικῆ καλοῦνται παύσεις, ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἐλέγοντο κενοὶ χρόνοι καὶ Λατινιστὶ tempus inane καὶ silentium, ὑπὸ δὲ τῶν μεταγενεστέρων καὶ ἀναπαύσεις. Ὁ ᾿Αριστέδης Κοϊντιλιανὸς ὀρίζει αὐτοὺς ὧδε· «κενὸς μὲν οὖν ἐστι χρόνος ἄνευ φθόγγου πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ ρυθμοῦ». Ὁ δὲ ᾿Ανώνυμος περὶ μουσικῆς λέγει τέσσαρας αὐτῶν διαφορὰς ὧδε ἐν δ 83 λέγων· «ὁ ρυθμὸς συνέστηκεν ἔκ τε ἄρσεως καὶ θέσεως καὶ χρόνου τοῦ καλουμένου ὑπὶ ἐνίων κενοῦ. Διαφοραὶ δὲ αὐτοῦ αΐδε·

κενός βραχύς $\overline{\Lambda}$ κενός μακρός δίσημος $\overline{\Lambda}$ κενός μακρός τρίσημος $\overline{\Lambda}$ ».

"Όθεν δήλον ὅτι κετὸς βραχὺς εἶνε ὁ ἔχων μέγεθος ένὸς πρώτου χρόνου, κετὸς μακρὸς δίσημος ὁ ἔχων μέγεθος δύο πρώτων χρόνων καὶ ἐφεξής οὕτω. Καὶ τὸ μὲν σημεῖον τοῦ βραχέος κενοῦ, ἤτοι τὸ γράμμα λάμδδα, εἶνε συντομία τῆς λέξεως λεῖμμα (1). Τὸν δὲ δίσημον, τρίσημον καὶ λοιποὺς κενοὺς χρόνους παρεσημαίνοντο οἱ παλαιοὶ ὅπως

(1) Πρόλ. 'Αριστείδ. Κοϊντιλ. σελ. 61 «λείμμα δὲ ἐν ἡυθμῷ χρόνος κενὸς ἐλάχιστος». Έν δὲ σελ. 77 διακρίνει ὁ 'Αριστείδης κενοὺς βραχεῖς καὶ κενοὺς ἐπιμήκεις, ών οι μὲν πρώτοι δῆλον ὅτι εἰνε οι αὐτοὶ τῷ βραχεῖ κενῷ Λ τοῦ 'Ανωνύμου, οι δὲ ἐπιμήκεις οι μακρότεροι κενοί. 'Αλλαχοῦ δὲ (σελ. 40, 41) διακρίνει τὸ λεΐμμα ὡς χρόνον κενὸν ἐλάχιστον καὶ τὴν πρόσθεσιν ὡς χρόνον κενὸν μακρὸν ἐλαχίστου διπλασόνον α.

καὶ τὰ ἀσύνθετα μεγέθη τῶν μὴ κενῶν χρόνων, γράφοντες δηλαδὴ ὑπεράνω τοῦ σημείου Λ τὸ σημεῖον τοῦ δισήμου, τρισήμου καὶ λοιπῶν χρόνων. Χρόνος κενὸς πεντάσημος δὲν μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ ᾿Ανωνύμου, ἐκ τούτου ὅμως οὐδαμῶς δικαιοῦταί τις νὰ εἰκάση ὅτι ἡ παλαιὰ μουσικὴ τέχνη δὲν μετεχειρίζετο κενὸν χρόνον τοσούτου μεγέθους.

130. Τῶν κενῶν χρόνων ἐγίνετο συχνὴ χρῆσις ἐν τἢ τῶν παλαιῶν μουσικἢ, ὡς δῆλον ἐκ τῶν κρουμάτων τοῦ 'Ανωνύμου (ខ 99. 100. 98). Ἐν δὲ τἢ μελικἢ ποιήσει ἤτοι τἢ ῷδικἢ μουσικἢ ἡδύνατο μὲν νὰ γίνηται ὀλιγωτέρα χρῆσις τῶν κενῶν χρόνων, δὲν περιωρίζετο ὅμως ἐνταῦθα μόνον εἰς τὴν ἀπόθεσιν ἤτοι τὸ τέλος τοῦ μέτρου ἢ στίχου, ὡς ἀποδείκνυται ἐκ πολλῶν τεκμηρίων. Ἐπὶ μέσου ὅμως τοῦ μέτρου ἐγίνετο χρῆσις αὐτῶν οὐχὶ ἐν τῷ μέσω τῆς λέξεως, ἀλλὰ μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς.

131. "Αλογοι χρώνοι. Ο πρώτος, δίσημος, τρίσημος, τετράσημος καὶ καθόλου πᾶς χρόνος, ὅστις ὡς πολλαπλάσιον τοῦ πρώτου ὁρίζεται δι' ἀκεραίου ἀριθμοῦ, ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν παλαιῶν ῥυθμικῶν χρόνος όπτός. Κατὰ τὰ πρὸ μικροῦ δὲ ἡηθέντα πρέπει νὰ διακρίνωμεν ἐπὶ των όητων χρόνων δύο είδη, φθόγγους ή συλλαβάς και χρόνους κενούς. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἐητῶν τούτων χρόνων ὑπῆρχον ἐν τῆ χρήσει ήτοι πράξει της παλαιάς ρυθμοποιίας και χρόνοι άλογοι ύπο των παλαιών ρυθμικών λεγόμενοι, ών δηλαδή το μέγεθος ώρίζετο ούχὶ δι' ἀκεραίων ἀριθμών, ἀλλὰ διὰ κλασμάτων τοῦ πρώτου χρόνου, οίον τὸ μέγεθος τὸ συγκείμενον έξ ένὸς πρώτου χρόνου καὶ τοῦ ἡμίσεος αὐτοῦ (1 1) Τὴν φύσιν τῶν ἀλόγων χρόνων ἐξηγεῖται ὁ ᾿Αριστόξενος έν τοις ρυθμ. στοιχ. σελ. 294 λέγων ώδε· «δεί δὲ μπδ' ένταῦθα διαμαρτεῖν, ἀγνοηθέντος τοῦ τε ρητοῦ καὶ τοῦ ἀλόγου, τίνα τρόπον έν τοῖς περὶ τοὺς ῥυθμοὺς λαμδάνεται. "Ωσπερ οὖν ἐν τοῖς διαστηματικοίς στοιχείοις το μέν κατά μέλος ρητόν ελήφθη, ο πρώτον μέν έστι μελφδούμενον, έπειτα γνώριμον κατὰ μέγεθος, ήτοι ώς τά τε σύμφωνα καὶ ὁ τόνος ἢ ὡς τὰ τούτοις σύμμετρα, τὸ δὲ κατὰ τους των άριθμων μόνον λόγους ρητόν, φ συνέβαινεν άμελφδήτφ είναι ούτω καὶ ἐν τοῖς ρυθμοῖς ὑποληπτέον ἔχειν τό τε ρητὸν καὶ τὸ άλογον. Τὸ μὲν γὰρ κατὰ τὴν τοῦ ῥυθμοῦ φύσιν λαμβάνεται ῥητόν, τό δὲ κατὰ τοὺς τῶν ἀριθμῶν μόνον λόγους. Τὸ μὲν οὖν ἐν ῥυθμῷ λαμδανόμενον ρητόν χρόνου μέγεθος πρώτον μέν δεί των πιπτόντων είς την ρυθμοποιίαν είναι έπειτα του ποδός, έν ῷ τέτακται, μέρος είναι ρητόν τὸ δὲ κατὰ τοὺς τῶν ἀριθμῶν λόγους λαμβανόμενον ρητον τοιούτόν τι δεί νοείν, οίον έν τοίς διαστηματικοίς το δωδεκατημόριον του τόνου καὶ εἴ τι τοιούτον ἄλλο ἐν ταῖς τῶν διαστημάτων παραλλαγαϊς λαμβάνεται». Διὰ τούτων λέγει ὁ ᾿Αριστόξενος τὰ έξῆς καθώς πρώτον ὑπάρχει ἐν τῆ ἀρμονικῆ κατὰ μέλος ῥητόν, οὕτω καὶ ἐν τῆ ρυθμικῆ ὑπάρχει κατὰ τὴν τοῦ ρυθμοῦ φύσιν ρητὸν ἀναλογοῦν πρὸς ἐκεῖνο. Καὶ τὰ μὲν κατὰ μέλος ῥητὰ εἶνε πρῶτον μὲν μελωδούμενα διαστήματα, τουτέστιν εύχρηστα έν τη πράξει, δεύτερον δὲ γνώριμα κατὰ μέγεθος. Τοιοῦτον εἶνε πρῶτον μὲν τὸ ἐλάχιστον έητὸν διάστημα τῆς παλαιᾶς μουσικῆς ήτοι ἡ ἄχρηστος ἐν τῆ νεωτέρα μουσική ἐναρμόνιος δίεσις, εἶτα δὲ τὸ ὑπὸ δύο τοιούτων διέσεων ἀποτελούμενον ἡμιτόνιον (mi-fa καὶ si-do ἢ Γ ερμανιστὶ e-f καὶ h-e), ἔπειτα δὲ ὁ ὑπὸ τριῶν τοιούτων διέσεων ἀποτελούμενος ἐλάσσων ἢ μεμειωμένος τόνος, ώσαύτως ἄχοηστος ἐν τῆ νεωτέρα μουσικῆ, ἐπὶ τούτοις δε ο ύπο τεσσάρων διέσεων ἀποτελούμενος ὅλος τόνος καὶ έφεξης ουτως. 'Ωσαύτως και τὰ κατὰ τὴν τοῦ ρυθμοῦ φύσιν ρητὰ χρόνων μεγέθη πρῶτον μέν εἶνε ἐκ τῶν πιπτόντων εἰς τὴν ῥυθμοποιίαν, τουτέστιν εὔχρηστα ἐν τῆ πράξει, δεύτερον δὲ τοιοῦτόν τι χρόνου μέγεθος εἶνε γνώριμον τουτέστι μέρος ἐπτὸν τοῦ ποδός, ἐν ῷ εύρίσκεται. Τοιαϋτα δηλαδή ρητά χρόνων μεγέθη εἶνε τὰ ἀνάλογα πρὸς τὰ τῆς άρμονικῆς διαστηματικὰ μεγέθη, ὅ,τε πρῶτος χρόνος, οστις είνε και ὁ ἐλάχιστος ρυθμικὸς χρόνος, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸ ἐλάχιστον της άρμονικης μέγεθος ήτοι την δίεσιν, καὶ ὁ δίσημος άντιστοιχών πρός δύο διέσεις ήτοι τὸ ήμιτόνιον, καὶ ὁ τρίσημος ἀντιστοιχών πρός τρεῖς διέσεις ήτοι τὸν μεμειωμένον τόνον, καὶ ὁ τετράσημος πρός τον όλον τόνον κτλ. Καθώς δέ τὰ ρητὰ διαστηματικά μεγέθη ἐκφράζονται δι' ἀκεραίων ἀριθμῶν ὡς πολλαπλάσια τῆς διέσεως, ούτω καὶ τὰ ἀνάλογα χρονικὰ τῆς ρυθμικῆς μεγέθη ἐκφράζονται δι' ἀκεραίων ἀριθμῶν. Καθώς δὲ δεύτερον ἐν τῆ ἀρμονικῆ ὑπάρχει κατά τοὺς τῶν ἀριθμῶν μόνον λόγους ἡητόν, διαστήματα δηλαδή, ών τὸ μέγεθος ὁρίζεται οὐχὶ δι' ἀκεραίων ἀριθμών, ἀλλὰ διὰ κλασμάτων της διέσεως, οίον τὸ ἐκ μιᾶς διέσεως καὶ τοῦ τριτημορίου αὐτῆς (1 $\frac{1}{3}$ διέσ.), τὸ ἐκ μιᾶς διέσεως καὶ τοῦ ἡμιμορίου αὐτῆς (1 $\frac{1}{2}$), τὸ ἐχ $2\frac{1}{3}$ διέσ., τὸ ἐχ $2\frac{3}{3}$ διέσ. συγκείμενον διάστημα, οὕτω καὶ ἐν τῆ ρυθμικῆ. "Οπως ὁ ᾿Αριστόξενος όριση δι' ἀριθμῶν τὰ ἐν τῆ πράξει

εύρισκόμενα άλογα ταῦτα διαστήματα, λαμβάνει εἰς ἐπικουρίαν ἀμελώδητόν τι διάστημα, ὅπερ διὰ τὸ μικρὸν αὐτοῦ μέγεθος δὲν εἶνε χρήσιμον έν τῆ πράζει, τὸ δωδεκατημόριον τοῦ τόνου ἤτοι τὸ τριτημόριον της διέσεως, προσέτι δὲ καὶ τὸ ἡμιμόριον της διέσεως, μέγεθος ώσαύτως άμελώδητον, διότι ουτω πρέπει να άκούσωμεν τὸ ὑπὸ του 'Αριστοξένου λεγόμενον «εἴ τι τοιοῦτον ἄλλο ἐν ταῖς τῶν διαστημάτων παραλλαγαίς λαμδάνεται». Τὰ διαστήματα λοιπὸν ταῦτα δέν ευρίσκονται μέν καθ' έαυτὰ έν τῆ πράξει, ευρίσκονται ὅμως συνημμένα μετὰ ρητῶν διαστημάτων, τὰ δὲ ἐκ τοῦ τριτημορίου καὶ του ήμιμορίου της διέσεως και των ρητών διαστημάτων παραγόμενα • ἄλογα διαστήματα, ἄτινα ευρίσκονται ἐν τῆ πράξει, οἰα τὰ εἰρημένα $1\frac{1}{3}$, $1\frac{1}{2}$ κτλ., εἶνε τὸ κεφάλαιον ἢ ἡ διαφορὰ ἡητοῦ τινος διαστήματος καί τίνος τῶν νοουμένων τούτων ἀμελφδήτων διαστημάτων, οΐον 1 $\frac{1}{3} = 1 + \frac{1}{3}$, $2\frac{2}{3} = 3 - \frac{1}{3}$. Πρβλ. Ψευδευκλείδ. σελ. 9 Meib. « ρητὰ μὲν οὖν ἐστιν (διαστήματα), ὧν οἰόντ' ἐστι τὰ μεγέθη ἀποδιδόναι, οξον τόνος, ήμιτόνιον, δίτονον, τρίτονον και τὰ ὅμοια· ἄλογα δὲ τὰ παραλλάττοντα ταῦτα τὰ μεγέθη ἐπὶ τὸ μεῖζον ἡ ἐπὶ τὸ ἔλαττον ἀλόγφ (1) τενὶ μεγέθει». Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, λέγει ὁ 'Αριστόξενος, πρέπει νὰ ληφθή καὶ τὸ ἄλογον μέγεθος τῆς ῥυθμικῆς. 'Αναλόγως δηλαδή πρὸς τὸ ἀμελώδητον ἐκεῖνο διάστημα τῆς ἀρμονιχής, ήτοι το τριτημόριον και το ήμιμόριον της διέσεως, πρέπει να νοήσωμεν χρονικόν τι μόριον διὰ τὴν σμικρότητα αύτοῦ μὴ εύρισκόμενον έν τῆ πράξει τῆς ρυθμικῆς, ἤτοι τὸ τριτημόριον τοῦ πρώτου χρόνου, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ τριτημόριον τῆς διέσεως, καὶ τὸ ήμιμόριον τοῦ πρώτου χρόνου, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἡμιμόριον της διέσεως. Έν & λοιπόν ούτε τὸ ἡμιμόριον ούτε τὸ τριτημόριον τοῦ πρώτου χρόνου ευρίσκονται έν τῆ πράξει καθ' έαυτά, καθώς οὐδὲ τὰ ἀνάλογα ἐκεῖνα ἀμελώδητα τῆς ἀρμονικῆς διαστήματα, ὅμως κατά λόγον πρός τὰ ἄλογα διαστήματα της άρμονικής ὑπάρχουσι κατ' 'Αριστόξενον άλογα μεγέθη τῆς ρυθμικῆς πίπτοντα εἰς τὴν ρυθμοποιίαν, άτινα είνε τὸ κεφάλαιον ἢ ἡ διαφορὰ ἡητοῦ τινος χρόνου καί τινος τῶν νοουμένων ἐκείνων μεγεθῶν, τουτέστι τοῦ τριτημορίου ἢ ἡμιμορίου τοῦ πρώτου χρόνου. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν εύρἰσκομεν θεωρητικώς τοὺς ἐξῆς ἀλόγους χρόνους τῆς παλαιᾶς ῥυθμικῆς.

^{(1) &#}x27;Ο Westphal (Griech, Rhythm, 3 σελ, 142) γράφει αμελωδήτω αντί αλόγω.

Έκ τῶν ἀλόγων τούτων χρόνων ὁ μὲν 🚦 δὲν εἶνε δυνατός, διότι κατὰ τὸν ᾿Αριστόξενον τὸ ἡμιμόριον τοῦ πρώτου χρόνου είνε έκ τῶν χρόνων των μή πιπτόντων είς την ρυθμοποιίαν, άλλα νοουμένων άπλως· οι δὲ λοιποὶ θεωρητικῶς ἀποδείκνυνται ὡς δυνάμενοι νὰ πίπτωσιν είς την ρυθμοποιίαν, ποίων ομως έξ αὐτῶν πράγματι ἐποιεῖτο χρησιν ή παλαιὰ ρυθμοποιία καὶ πότε, ἔσται λόγος ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίφ ἐν τῷ λόγφ περὶ ἀλόγων ποδῶν.

132. 'Αγωγή φυθμική. Πάντες οι γνώριμοι γρόνοι, έξ ὧν σύγκειται ρυθμικόν τι σύστημα, ρητοί τε καὶ ἄλογοι, δὲν ἔχουσι μέγεθος ἀπολύτως ώρισμένον, ἀλλὰ μόνον κατὰ λόγον πρὸς ἀλλήλους, διότι ό δεΐνα χρόνος έχει μέγεθος τοσούτω μεῖζον ἢ ἔλασσον τοῦ χρόνου τοῦ λαμδανομένου ὡς μέτρου, οἶος ἦτο ὁ πρῶτος χρόνος τῆς παλαιᾶς μουσικής (1). Τοῦ χρόνου ὅμως τούτου τοῦ ὡς μέτρου λαμδανομένου

(1) Οί πρό τοῦ ᾿Αριστοξένου ρυθμιχοὶ ὡς μέτρον τοῦ ρυθμοῦ ἐλάμδανον τὸν πόδα (βάσιν) ή την συλλαδήν, δ δὲ 'Αριστόξενος βλέπων ὅτι οὕτε οἱ πόδες εἶχον πάντοτε τὸ αὐτὸ μέγεθος οὔτε αἱ συλλαδαὶ (πρόλ. ἀπόσπ. ᾿Αριστοξένου ἐν τοῖς προλαμό. Μιχαήλ του Ψελλου και Μάριον Ουικτωρίνον σελ. 2195 και Westphal Fragm. und Lehrs. σελ. 90), ώστε δὲν ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς μέτρον τοῦ ρυθμοῦ, καθ' όσον «παν μέτρον αὐτό τε ώρισμένον ἐστὶ κατὰ τὸ ποσὸν καὶ πρὸς τὸ μετρούμενον ώρισμένως έχει», οί δὲ πόδες καὶ αἱ συλλαδαὶ δὲν ἔχουσι τὴν ἰδιότητα ταύτην, πρώτος είσηγήσατο ώς μέτρον τοῦ ρυθμοῦ τον τρῶτον χρόνον, νοητόν τι χρονικόν μέγεθος ώρισμένον κατά το ποσόν καὶ ήρεμοῦν τουτέστι σταθερόν καὶ μή μεταδαλλόμενον. Τὴν δὲ χατηγορίαν, ἢν ἠδύνατό τις νὰ χάμη, ὅτι χαὶ ὁ πρώτος χρόνος ἔχει παραπλησίαν έλλειψιν, διότι δὲν κατέχει πάντοτε τὸν αὐτὸν χρόνον, μείζων ἢ ἐλάσσων ών κατὰ τὴν βραδυτέραν ή ταχυτέραν άγωγήν, ώς μανθάνομεν έχ τοῦ περὶ τοῦ πρώτου χρόνου άποσπάσματος τοῦ ᾿Αριστοξένου, ὅπερ διέσωσεν ὁ Πορφύριος (εἰς Πτολεμ. σελ. 255), ό `Αριστόξενος ἀπελύετο διὰ τῶν έξῆς. «ὅτι δ' εἴπερ εἰσὶν Εκάστου τῶν ἡυθμῶν ἀγωγαὶ ἄπειροι, ἄπειροι ἔσονται καὶ οἱ πρῶτοι, φανερον ἐκ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων. Το αὐτό δὲ συμδήσεται καὶ περὶ τοὺς δισήμους καὶ τρισήμους καὶ τετρασήμους καὶ τοὺς λοιπούς των ρυθμικών χρόνων καθ' έκαστον γάρ των πρώτων τούτων έσται δίσημός τε καὶ τρίσημος καὶ τὰ λοιπὰ τῶν οὕτω λεγομένων ὀνομάτων. Δεῖ οὖν ἐνταῦθα εὐλατὸ μέγεθος δὲν εἶνε ὡρισμένον καὶ σταθερόν, ἀλλ' ἐξήρτηται ἐκ τῆς διαφόρου ταχύτητος ή βραδύτητος, μεθ' ής προφέρεται μουσικόν τι ποίημα, ήτοι έκ της ύπο των παλαιών λεγομένης φυθμικής άγωη $\tilde{\eta}_{\mathcal{C}}(1),\tilde{\eta}_{\mathcal{V}}$ οἱ νεώτεροι καλοῦσι tempo $\tilde{\eta}$ καὶ movimento, εἶνε δηλαδή έλασσον μεν έπὶ τῆς ταχυτέρας, μεῖζον δὲ ἐπὶ τῆς βραδυτέρας. Ἐπειδή δὲ αὶ ἀγωγαὶ δύνανται νὰ εἶνε ἄπειροι, ἄπειροι κατὰ τὸ μέγεθος θὰ εἶνε καὶ οἱ πρῶτοι χρόνοι, ὥστε καὶ οἱ σύμμετροι πρὸς τούτους δίσημοι καὶ τρίσημοι καὶ λοιποί. 'Αλλ' ὅμως ἡ ἀπειρία αὕτη ἐν τῆ πράξει τουτέστιν έν τἢ έρμηνεία τῶν μουσικῶν ποιημάτων περιορίζεται. διότι πρώτον μεν επί τινος άγωγης ο πρώτος χρόνος λαμβάνει ώρισμένον μέγεθος, έκ τούτου δε και οι εξ αύτοῦ παραγόμενοι χρόνοι λαμδάνουσι τὸ ἀνάλογον αὐτῶν μέγεθος ἤτοι ὁρίζονται καὶ αὐτοὶ κατά τὸ ποσόν. "Επειτα δὲ αἱ ἀγωγαὶ θεωρητικῶς μὲν δύνανται νὰ είνε άπειροι, έν τῆ πράξει ὅμως τῆς μουσικῆς τέχνης περιορίζεται ὁ άπειρος άριθμὸς αὐτῶν, ἐπειδὴ πᾶσαν άγωγὴν δὲν προσδέχεται ἡ ήμετέρα αἴσθησις, ἀλλὰ τὴν ταχυτέραν ἢ βραδυτέραν τοῦ δέοντος ἀποδοκιμάζει. Κατὰ τὰς ὡρισμένας λοιπὸν ὑπὸ τῆς φύσεως τοῦ μουσιχοῦ ποιήματος διαφόρους ταύτας άγωγὰς ὁρίζεται καὶ τὸ διάφορον δηθήναι την πλάνην καὶ την δι' αὐτῶν γινομένην ταραχήν ταχέως γὰρ ἄν τις τῶν άπείρων μεν μουσιχής χαι των τοιούτων θεωρημάτων, α νύν ψηλαφώμεν ήμετς, εν δε τοίς σοφιστικοίς λόγοις καλινδουμένων,

ξοιδός ποτε μάργον έχων στόμα,

ώς φησί που "Ιδυκος.

άντία δῆριν έμοι κορύσσοι,

λέγων ὅτι ἄτοπον, εἴ τις ἐπιστήμην εἶναι φάσκων τὴν ρυθμικήν, ἐξ ἀπείρων αὐτὴν συντίθησιν: είναι γὰρ πολέμιον πάσαις ταῖς ἐπιστήμαις τὸ ἄπειρον. Οἶμαι μὲν οὖν φανερόν είναι σοι, ὅτι οὐδὲν προσχρώμεθα τῷ ἀπείρῳ πρὸς τὴν ἐπιστήμην, εί δὲ μὴ νῦν εσται φανερώτατον. Οὔτε γὰρ πόδας συντίθεμεν έχ χρόνων ἀπείρων, ἀλλ' ἐξ ώρισμένων καὶ πεπερασμένων μεγέθει τε καὶ ἀριθμῷ καὶ τῆ πρὸς ἀλλήλους ξυμμετρία τε καὶ τάξει, οὔτε ρυθμόν οὐδένα τοιοῦτον όρῶμεν δῆλον δέ, εἴπερ μηδὲ πόδα, οὐδὲ ρυθμόν, έπειδή πάντες οἱ ρυθμοὶ ἐχ ποδῶν τινων σύγχεινται. Καθόλου δὲ νοητέον ὂς ἄν ληφθή τῶν ρυθμῶν, ὅμοιον εἰπεῖν ὁ τροχαῖος, ἐπὶ τἤσδέ τινος ἀγωγῆς τεθεὶς ἀπείρων ἐκείνων πρώτων ένα τινὰ λήψεται εἰς αὐτόν. Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ περὶ τῶν δισήμων, καὶ γάρ τούτων ένα λήψεται τὸν σύμμετρον τῷ ληφθέντι πρώτ μο ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ ἐπὶ των άλλων μεγεθών. ώστε είναι φανερόν ότι οὐδέποτε εύρεθήσεται ή όυθμική ἐπιστήμη τη της απειρίας ίδεα προσχρωμένη».

(1) Πρόλ. Αριστείδ. Κοιντιλ. σελ. 62 «άγωγὴ δέ έστι ρυθμική χρόνων τάχος ἢ βραδυτής, οίον όταν των λόγων σωζομένων, ούς αί θέσεις ποιοῦνται πρός τὰς ἄρσεις, διαφόρως ένάστου χρόνου τὰ μεγέθη προφερώμεθα». Πρόλ. καὶ 'Αριστοξ. ἀπόσπ. παρά Πορφυρίω είς Ητολεμ. σελ. 255 καὶ Westphal, Fragm. σελ. 39. System der ant. Rhythin. σελ. 117 κέ. Griech. Rhythmik 3 σελ. 75 κέ.

μέγεθος, ὅπερ λαμβάνει ὁ πρῶτος χρόνος, ἐκ τούτου δὲ καὶ πάντες οἱ λοιποὶ, ἀλλ᾽ ὅμως ὡς ἔγγιστα καὶ οὐχὶ ἀκριδῶς, διότι ὡρισμένην τινὰ ἀγωγὴν δύναται πάλιν νὰ λάβη τις κατὰ μικρὸν ταχυτέραν ἢ βραδυτέραν,ὅπερ καὶ τὸ μέγεθος τῶν χρόνων παραλλάσσει μικρὸν ἐπὶ τὸ μεῖζον ἢ ἐπὶ τὸ ἔλασσον. Ὅστε καὶ διὰ τῶν εἰρημένων ἀγωγῶν οὐχὶ ἀπολύτως, ἀλλὰ κατὰ λόγον μόνον καὶ ὡς ἔγγιστα ὁρίζεται τὸ μέγεθος τῶν χρόνων. Τούτων ἕνεκα ὅπως ἀπολύτως ὁρίσωσι τὸ μέγεθος τῶν χρόνων χάριν τῆς ὁρθῆς ἐρμηνείας μουσικοῦ τινος ποιήματος, οἱ νεώτεροι ἐπενόησαν ὅργανά τινα μετρονόμα καὶ χρονόμετρα καλέσαντες αὐτά, δι᾽ ὧν ὁρίζεται τὸ μέγεθος τῶν χρόνων ἀπολύτως καὶ κατὰ τὸ ἀστρονομικὸν τοῦ χρόνου μέτρον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Περί ποδών.

133. Περί τῆς φύσεως τῶν ποδῶν καθ' ὅλου διαλαβόντες ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (ἔ 67 κέ.), εἰς τὴν εἰδικωτέραν ἐνταῦθα περὶ αὐτῶν πραγματείαν βάσιν ὑποτιθέμεθα τὰς ἔπτὰ ποδικὰς διαφοράς, ὡς διέκρινον αὐτὰς οἱ περὶ τὸν ᾿Αριστόξενον.

Α΄. Διαφορά των ποδών κατά γένος (1).

134. Ο άρχαιότατος καὶ κοινότατος ποὺς ἐν τῆ μουσικῆ τῶν

(4) Πρόλ. 'Αριστοξ. ρύθμ. στοιχ. β' σελ. 298 Meib. «Γένει δὲ (διαφέρει ποὺς ποδός), ὅταν οι λόγοι διαφέρωσιν ἀλλήλων οι τῶν ποδῶν, οἶον ὅταν ὁ μὲν τὸν τοῦ τοῦ ἴσου λόγον ἔχη, ὁ δὲ τὸν τοῦ διπλασίου, ὁ δ' ἄλλον τινὰ τῶν ἐνρύθμων χρόνων». Σελ. 300 «τῶν δὲ ποδῶν τῶν καὶ συνεχῆ ρυθμοποιίαν ἐπιδεχομένων τρία γένη ἐστί τό τε δακτυλικόν καὶ τὸ ἰαμδικόν καὶ τὸ παιωνικόν. Δακτυλικόν μὲν οῦν ἐστι τὸ ἐν τῷ ἴσω λόγω, ἰαμδικόν δὲ τὸ ἐν τῷ διπλασίω, παιωνικόν δὲ τὸ ἐν τῷ ἡμιολίω». 'Αριστείδ. Κοιντιλ. περὶ μουσικῆς σελ. 35 Meib. «Γένη τοίνυν ἐστὶ ρυθμικὰ τρία, τὸ ἴσον, τὸ ἡμιόλιον καὶ τὸ διπλάσιον, προστιθέασι δέ τινες καὶ τὸ ἐπίτριτον, ἀπὸ τοῦ μεγέθους τοῦ χρόνου συνιστάμενα. 'Ο μὲν γὰρ εἶς ἑαυτῷ συγκρινόμενος τὸν τῆς ἰσότητος γεννῷ λόγον, ὁ δὲ δύο πρὸς τὸν ἕνα τὸν διπλάσιον, ὁ δὲ τρία πρὸς τὸν δύο τὸν ἡμιόλιον, ὁ δὲ δ΄ πρὸς τὸν γ΄ τὸν ἐπίτριτον». Καὶ κακωτέρω «τὸ δὲ ἐπίτριτον ἄρχεται μὲν ἀπὸ

παλχιών τέχνη ήτο ο τετράσημος ήτοι ο έκ τεσσάρων πρώτων χρόνων συγκείμενος, όστις έν τη έρμηνεία ήτοι έξαγγελία του μουσικού

έπτασήμου, γίνεται δὲ ἕως τεσσαρεσχαιδεχασήμου. Σπάνιος δὲ ἡ χρῆσις αὐτοῦ». Μιχαηλ του Ψελλου προλαμό, είς την ρυθμ. έπιστ. § 9 West. «των ποδικών λόγων ρουέστατοί εἰσιν οἱ τρεῖς, ὅ τε τοῦ ἴσου χαὶ ὁ τοῦ διπλασίου χαὶ ὁ τοῦ ἡμιολίου. Γ (νεται δέ ποτε πους και εν τριπλασίω λόγω, γίνεται και εν επιτρίτω». Και § 17 «των δὲ ποδών τρία γένη ἐστί, τὸ δακτυλικόν, τὸ ἐαμδικόν, τὸ παιωνικόν». Fragm. Paris. 10 «λόγοι δέ είσι ρυθμικοί, καθ' ούς συνίστανται οί ρυθμοὶ οί δυνάμενοι συνεχή ρυθμοποιίαν ἐπιδέξασθαι, τρεῖς ἴσος, διπλασίων, ἡμιόλιος. Ἐν μὲν γὰρ τῷ ἴσω τὸ δακτυλικόν γίνεται γένος, εν δε τῷ διπλασίῳ τὸ ἰαμδικόν, εν δε τῷ ἡμιολίῳ τὸ παιωνικόν». Ό δὲ Marius Victorinus (ἢ μᾶλλον ὁ Aelius Festus Aphthonius) ἐν τῷ κεφαλαίω de rhythmo (σελ. 42 Keil) λέγει τάδε, ἔχ τινος 'Αριστοξενείου παραλαδών αὐτά (πρόλ. Westphal, Griech. Rhythmik 3 σελ. 205) «§ 1. Rhythmorum autem tres esse differentias volunt in dactylo iambo et paeone, quae fiunt per arsin et thesin. § 2. Nam dactylus aequa temporum divisione taxatur, ut et anapaestus: uterque enim pes quattuor temporum est, nam ut longa prima dactyli duabus brevibus insequentibus par [sibi] et aequalis est, ita et in anapaesto fit, ut initium fini simile inveniatur, et dicunt in arsi et thesi aequalem rationem esse, id est ἴσον λόγον.— Idem siet in dipodia facta conjugatione binum pedum per choriambum et antispastum, quia quantum in sublatione habet, tantundem in positione, et idem apud Graecos l'oo; έυθμός, id est aequalis, dicitur. § 3. Secundus autem rhythmus in iambo dupli ratione subsistit, in qua et trochaica et utraque ionica. Monosemos [unius] enim [temporis] arsis ad disemon thesin comparatur. Etenim iambus a brevi syllaba incipit, quae est unius temporis, et in longam desinit, quae est temporum duum; trochaeus autem contra. - Eadem et in Ionicis metris dupli ratio versatur: nam ionicus ἀπό μείζονος a duabus longis incipit et in duas desinit breves; ionicus autem ἀπο ἐλάσσονος a brevibus incipiens in longas desinit. Erit itaque in his disemos arsis ad tetrasemon thesin, quia unam partem in sublatione habent, duas in positione, seu contra. Ergo iambica et trochaïca metra, quae in dupli ratione sunt posita, facta conjugatione binum pedum ad legem ((ae)qua(lis, non) dupli vocabuntur. § 4. Tertius autem rhythmus, qui paeonicus a musicis dicitur, hemiolia ratione subsistit, quae est sescupli ratio. Hemiolium enim dicunt numerum, qui tantundem habeat quantum alius et dimidium amplius, ut si compares tres et duo: nam in tribus et duo et eorum dimidium continetur, quod cum evenit, trisemos arsis ad disemon thesin accipitur, id est tres partes in sublatione habens, duas in positione, seu contra. Quam rationem maxime incurrunt paeonici versus et bacchii, ita pedibus per metra gradientibus, ut paeonicus servetur rhythmus. § 5. Hae sunt tres partitiones, quae continuam rhythmopoeiam faciunt Aristoxenus autem ait non omni modo inter se composita tempora rhythmum facere. Nam coitus temporum communis est rhythmo et arrhythmiae. Unde si apte congruant spatia, rhythmum faciunt, si contra, arrhythmiam, ut intellegamus et in ipsa concursione temporum non fortuitam, sed certam esse disciplinam».

ποιήματος διηρείτο είς δύο ἴσα μέρη ήτοι δύο ἴσους ποδικούς γρόνους, μίαν δίσημον θέσιν και μίαν δίσημον άρσιν. Και ότε μέν προηγεῖτο ἡ θέσις, εἴπετο δὲ ἡ ἄρσις, κύριον μετρικὸν σχήμα ἐλάμβανεν έν τῆ ποιήσει τὸ τοῦ δακτύλου θ έσ. $\mathring{\alpha}$ ρσ. Ότε δὲ τἀνάπαλιν προγγείτο ή άρσις, χύριον μετριχόν σχήμα έλάμδανε το του άναπαίστου ἄρσ. θέσ. Οἱ ποδικοὶ λοιπὸν χρόνοι τοῦ τετρασήμου ποδὸς εἶγον πρὸς ἀλλήλους ὡς δύο πρὸς δύο (2:2) ή ὡς εν πρὸς εν (1:1), τουτέστι τὸν τοῦ ἴσου λόγον, ὥστε ὁ δάκτυλος καὶ ὁ ἀνάπαιστος ήσαν πόδες τετράσημοι er λόγφ ίσφ.

> Πούς τετράσημος η τετράχρονος εν λόγφ ίσφ άπὸ θέσεως του, δάκτυλος $d\pi'$ $d\rho\sigma s\omega \varsigma \cup \cup \bot$, $dvd\pi\alpha \iota \sigma \tau \circ \varsigma$.

ΣΗΜ. Έὰν ὁ πρῶτος χρόνος ήτοι ἡ βραχεῖα συλλαβή ἐπὶ τοῦ τετρασήμου τούτου δακτυλικοῦ ποδός ληφθή ἀντὶ τοῦ ἐκκαιδεκατημορίου τῆς νεωτέρας μουσικῆς (戊), ὁ δὲ δίσημος ἤτοι ἡ μακρά, ὡς είκός, ἀντὶ τοῦ ὀγδόου (ho), τότε ὁ τετράσημος οὖτος ποὺς τῆς παλαιᾶς μουσικῆς ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν

της νεωτέρας. Έπι δὲ της βραδυτέρας ἀγωγης, καθ' ην ὁ πρώτος χρόνος έλαμβάνετο άντὶ τοῦ ὀγδόου τῆς νεωτέρας μουσικῆς, ὁ ποὺς ούτος άντιστοιγεί πρός τον

η μαλλον της νεωτέρας. Έπὶ δ' ἔτι βραδυτέρας ἀγωγης, ὅτε δηλαδή ή βραχεῖα συλλαβή εἶχε μέγεθος τὸ τοῦ τεταρτημορίου (🔟) καὶ ἡ μακρὰ τό τοῦ ἡμιμορίου (), τότε ό ποὺς οὖτος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν

τής νεωτέρας μουσικής.

135. Ύστερον δὲ ὑπὸ τοῦ Άρχιλόχου, ὡς φαίνεται, εἰσήχθη κατὰ πρώτον είς τὴν μουσικὴν τῶν Ἑλλήνων τέχνην ὁ καὶ πρότερον πιθανῶς ἐν τῆ δημοτική αὐτῶν ποιήσει χρήσιμος ὢν τρίσημος πούς, ὁ ἐκ

τριών δηλονότι πρώτων χρόνων συγκείμενος. Καὶ ὁ τρίσημος οὐτος πους έν τῆ μουσικῆ έρμηνεία διηρείτο είς δύο μέρη, μίαν δίσημον θέσιν καὶ μίαν μονόσημον άρσιν. Καὶ ὅτε μὲν προηγείτο ἡ θέσις, ἐπεφέρετο δὲ ἡ ἄρσις, κύριον μετρικὸν σχῆμα ἐλάμβανεν ἐν τῆ ποιήσει τὸ τοῦ τροχαίου θ έσ. ἄρσ. ὅτε δὲ προηγεῖτο ἡ ἄρσις, ἐπεφέρετο δὲ ή θέσις, κύριον μετρικόν σχήμα έλάμδανε τὸ τοῦ ἰάμδου ἄρσ. θέσ. Οι ποδικοί λοιπόν χρόνοι τοῦ τρισήμου ποδός εἶχον πρὸς ἀλλήλους ὡς δύο πρὸς εν (2:1) ήτοι τὸν τοῦ διπλαοίου λόγον, ώστε ὁ τροχαῖος καὶ ὁ ἴαμδος ἦσαν πόδες τρίσημοι ἐν λόγφ διπλασίφ.

> Πούς τρίσημος η τρίχρονος εν λόγω διπλασίω ἀπὸ θέσεως το, τροχαΐος ἀπ' ἄρσεως υ Δ, ἴαμβος.

ΣΗΜ. Ὁ τρίσημος ούτος πους τῆς ἀρχαίας μουσικῆς κατὰ τὴν διάφορον άγωγήν, καθ' ἣν τὸ πάλαι έξηγγέλλετο τὸ ποίημα, ώστε δηλαδή ο πρώτος χρόνος ήτοι ή βραχετα συλλαδή ελάμδανε μέγεθος τὸ τοῦ ἐκκαιδεκατημορίου ($\hbar$) ἢ τὸ τοῦ ὀγδόου ($\hbar$) ἢ τὸ τοῦ τεταρτημορίου (🚽) της νεωτέρας παρασημαντικής, άντεστοίχει ότὲ μὲν πρός τόν

hæddov

ότε δε πρός τον

ότὲ δὲ πρὸς τὸν

i JJJ n Haddon JJ

της νεωτέρας μουσικής.

Ούτω λοιπὸν ἐγεννήθησαν ἐν τἢ παλαιὰ μουσικἢ τέχνη δύο ποδικὰ γέτη ἢ γέτη ποδῶν, τὸ μὲν ἐν λόγω ἰσω, τὸ δὲ ἐν λόγω διπλασίω. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ παλαιοὶ ρυθμικοὶ ἀνόμασαν ἀπὸ τοῦ μετρικου σχήματος του ἐπικρατεστέρου εἴδους γένος δακτυλικόν, τὸ δὲ δεύτερον ώσαύτως γένος ἰαμβικόν. Καὶ ταῦτα μὲν ἦσαν τὰ ἀρχαιότατα καὶ εὐχρηστότατα ποδικά γένη ἐν τῆ μουσικῆ τῶν Ἑλλήνων τέχνη.

136. Υστερον δὲ ἀπὸ τῆς ἔκτης που π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ἤρξατο ἡ τεχνικὴ ποίησις νὰ μεταχειρίζηται τὸν πεντάσημον ἤτοι ἐκ πέντε πρώτων χρόνων συγκείμενον πόδα. Ὁ ποὺς οὐτος, ὅστις ὅτε μὲν ἤρχετο ἀπὸ τῆς θέσεως, εἶχε τὸ σχῆμα τόδε του (παίων πρῶτος), ὅτε δὲ ἤρχετο ἀπὸ τῆς ἄρσεως, ἐλάμδανε τὸ σχῆμα τόδε ου τους (παίων τέταρτος), ἐν τῆ μουσικῆ ἐρμηνεία διῆρεῖτο, ὅπως καὶ ὁ τετράσημος καὶ ὁ τρίσημος πούς, εἰς δύο μέρη ἢ ποδικοὺς χρόνους, μίαν τρίσημον θέσιν καὶ μίαν δίσημον ἄρσιν. Οἱ ποδικοὶ λοιπὸν χρόνοι εἶτον πρὸς ἀλλήλους ὡς 3:2 ἢ ὡς 1½:1, τουτέστι τὸν τοῦ ἡμιολίου λόγον, ὥστε ὁ παίων ἦτο ποὺς πεντάσημος ἐν λόγφ ἡμιολίφ.

Ποὺς πεντάσημος ἢ πεντάχρονος ἐν λόγῳ ἡμιολίῳ ἀπὸ θέσεως του, παίων πρῶτος ἀπ' ἄρσεως ου τ, παίων τέταρτος.

Οὔτως ἐγεννήθη καὶ τρίτον ποδικὸν γένος, τὸ παιωνικόν, οὖ τὸ πάλαι ἐγίνετο μάλιστα χρῆσις ἐν τοῖς ὑπορχήμασι καὶ τοῖς χορικοῖς ἄσμασι τῆς κωμφδίας, ἐν δὲ τοῖς θρήνοις τῆς τραγφδίας οἱ παίωνες ἐμίγνυντο μετ' ἰάμδων καὶ ἐκ τῆς μίξεως ταύτης ἐγεννῶντο οἱ δόχμιοι καλούμενοι ῥυθμοὶ 0.4 - 0.4. Τὸ τρίτον ὅμως τοῦτο ποδικὸν γένος ἦτο ὀλιγώτερον εὕχρηστον τῶν ἀρχαιοτέρων δύο ἄλλων.

ΣΗΜ. Κατὰ τὴν νεωτέραν παρασημαντικὴν ὁ τῆς ἀρχαίας μουσικῆς πεντάσημος παιωνικὸς ποὺς θὰ ἀπεδίδοτο ἀναλόγως τῆς ταχυτέρας καὶ βραδυτέρας ἀγωγῆς, καθ' ἢν ἐξηγγέλλετο τὸ παλαιὸν ποίημα, διὰ τοῦ $\frac{5}{16}$ ἢ $\frac{5}{16}$ ἢ $\frac{5}{16}$ τῆς νεωτέρας μουσικῆς. Ἐν τῆ νεωτέρα ὅμως μουσικῆ σπανιώτατα γίνεται χρῆσις τοῦ τοιούτου ῥυθμοῦ, οἰον ἐν τῆ Dame blanche, Cavatine 11, ἔνθα ὁ μελοποιὸς Boildieu παρασημαίνεται αὐτὸν ὡς σύνθετον ἐκ δύο ποδῶν τοῦ $\frac{3}{16}$ καὶ $\frac{2}{16}$, ὥστε δηλαδὴ ὡς $\frac{4}{16}$.

137. Μετὰ τοὺς εἰρημένους πόδας ἐξευρέθη καὶ εἰσήχθη εἰς τὴν μουσικὴν τῶν παλαιῶν τέχνην καὶ ὁ ἑξάσημος πούς, ἤτοι ὁ ἐξ ἔξ πρώτων χρόνων συγκείμενος. Καὶ τὸν πόδα τοῦτον οἱ παλαιοὶ ρυθμικοὶ διήρουν εἰς δύο μέρη ἢ ποδικοὺς χρόνους, μίαν τετράσημον θέσιν καὶ μίαν δίσημον ἄρσιν. Καὶ ὅτε μὲν προηγεῖτο ἡ θέσις, κύριον μετρικὸν σχῆμα ἐλάμβανεν ἐν τῇ ποιήσει τὸ τοῦ ἰωνικοῦ ἀπὸ μείζονος ος ἡτος, ὅτε δὲ προηγεῖτο ἡ ἄρσις, ἐλάμβανε κύριον σχῆμα τὸ θέσ. ἄρσ. ὅτε δὲ προηγεῖτο ἡ ἄρσις, ἐλάμβανε κύριον σχῆμα τὸ

τοῦ ἰωνικοῦ ἀπ' ἐλάσσονος ἄρσ. θέσ. Ἐπειδὴ δὲ τὰ μέρη ταῦτα εἶχον πρὸς ἄλληλα ὡς 4:2 ἢ ὡς 2:1, τουτέστι τὸν τοῦ διπλασίου λόγον, οἱ παλαιοὶ ρυθμικοὶ καὶ τὸν ἑξάσημον πόδα ἀνῆγον εἰς τὸ ἰαμβικὸν γένος καὶ ἐκάλουν ἐξάσημον ἐν λόγφ διπλασίφ ἢ ἑξάσημον ἰαμβικόν.

Εξάσημος η έξάχρονος έν λόγφ διπλασίφ

άπὸ θέσεως τ = 00, ἰωνικὸς ἀπὸ μείζονος ἀπ' ἄρσεως 00 τ =, ἰωνικὸς ἀπ' ἐλάσσονος.

ΣΗΜ. 'Ο έξάσημος ἰαμδικὸς οὖτος ποὺς τῆς ἀρχαίας μουσικῆς καθ' ἢν ἐξηγγέλλετο τὸ ποίημα διάφορον ἀγωγὴν ἀντεστοίχει πρὸς τοὺς ἔξῆς πόδας τῆς νεωτέρας παρασημαντικῆς, τὸν

'Ως πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν τεχνικῶν ὅρων σημειωτέον ὅτι ὁ 'Αριστόξενος συνδυάζει τὰ ἐπίθετα ἴσος, διπλάσιος, ἡμιόλιος μόνον τῆ λέξει ἰόγος, οὐχὶ δὲ τῆ λέξει γένος ἢ πούς. Λέγει λοιπὸν λόγος ἴσος, διπλάσιος, ἡμιόλιος γένος δακτυλικὸν ἢ ποὺς δακτυλικὸς ἐν λόγω ἴσω, οὐχὶ δὲ γένος ἴσον ἢ ποὺς ἴσος, καὶ τὰ λοιπὰ ὡσαύτως. Γένος ἴσον, διπλάσιον, ἡμιόλιον ἢ ποὺς (ρυθμὸς) ἴσος κτλ. λέγουσιν οἱ μεταγενέστεροι ἡυθμικοὶ καὶ ἐκ τῶν σωζομένων συγγραφέων πρῷτος ὁ Κοϊντιλιανὸς καθώς καὶ οἱ μετρικοί. Λατινιστὶ ratio par, duplex, sescuplex, πλὴν ἀλλὰ κατὰ τὴν μεταγενεστέραν χρῆσιν καὶ genus (rhythmus) par, duplex, sescuplex.

138. Πλην των τριών τούτων ποδικών γενών, τοῦ τε δακτυλικοῦ ἔχοντος τὸν τοῦ ἴσου λόγον καὶ τοῦ ἰαμδικοῦ ἔχοντος λόγον τὸν τοῦ διπλασίου καὶ τοῦ παιωνικοῦ λόγον ἔχοντος τὸν τοῦ ἡμιολίου, οἱ παλαιοὶ ἡυθμικοὶ λόγον ποιοῦνται προσέτι καὶ περὶ ποδών ἐχόντων λό-

γον τὸν τοῦ τριπλασίου, οὖ ἡ ἄρσις πρὸς τὴν θέσιν εἶχενώς εν πρὸς τρία, καὶ τὸν τοῦ ἐπιτρίτου, οὖ ἡ ἄρσις πρὸς τὴν θέσιν εἶχεν ὡς τρία πρός τέσσαρα. Οἰον Μιχαὴλ ὁ Ψελλὸς ἐν τοῖς προλαμβ. § 9 λέγει «γίνεται δέ ποτε ποὺς καὶ ἐν τριπλασίω λόγω, γίνεται καὶ ἐν ἐπιτρίτω». Ὁ δὲ ᾿Αριστείδης περὶ μουσ. σελ. 35 Meib. «προστιθέασι δέ τινες καὶ τὸ ἐπίτριτον (γένος)» καὶ κατωτέρω «τὸ δὲ ἐπίτριτον άρχεται μεν από έπτασήμου, γίνεται δε έως τεσσαρεσκαιδεκασήμου. Σπάνιος δὲ ἡ χρῆσις αὐτοῦ». Ὁ δὲ ἀριστόξενος λέγων ὅτι «τῶν ποδών των καὶ συνεχῆ ρυθμοποιίαν ἐπιδεχομένων τρία γένη ἐστί», ούδαμοῦ δὲ ἐν τοῖς σωζομένοις ἀποσπάσμασι μνημονεύων πόδας τοῦ τριπλασίου και ἐπιτρίτου γένους, δὲν πρέπει νὰ ληφθῆ ὅτι ἀπέκλειε τοὺς πόδας τούτους παντάπασι τῆς ρυθμοποιίας, ἀλλὰ μόνον τῆς συνεχούς. Έπειδή δηλαδή ἔβλεπεν ὅτι οἱ πόδες οὐτοι δὲν ἐπανελαμδάνοντο συνεχῶς ἤτοι κατὰ συνέχειαν, ὡς οἱ πόδες τῶν τριῶν κανονικών γενών, άλλὰ σπανίως καὶ σποράδην έγίνετο χρῆσις αὐτῶν έν τῆ ρυθμοποιία, ἐκ τούτων οὐδένα λόγον αὐτῶν ἐποιεῖτο καταλέγων τὰ κανονικὰ καὶ κύρια ποδικὰ γένη. Ποῖοί τινες ὅμως ἦσαν οἱ πόδες ούτοι καὶ ποῦ χρήσιμοι ἄδηλον. Ὁ Οὐεστφάλιος (Rhythmik ³ σελ. 192 κέ. allg. Metrik 3 σελ. 148) ώς πόδα μεν τοῦ τριπλασίου ρυθμικοῦ γένους (1:3) εύρίσκει τὸν ἀσύνθετον τριπλάσιον πόδα Ο = 0, τὸν πρώτον δηλαδή πόδα της διποδίας υ = υ, = =, δν ό Ἡφαιστίων μνημονεύει ως έξης. «ποὺς τετράχρονος ἐκ βραχείας καὶ μακρᾶς καὶ βραχείας, ὁ ἀμφίδραχυς υ _ υ». Κατ' ἀμφιδράχεις π. χ. δύναται νὰ διαιρεθή τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος ἐν κεφ. 15 μνημονευόμενον ᾿Αρχιλόχειον κώλον

Έρασμονίδη Χαρίλαε

'Αλλ' αὕτη θὰ ἦτο συνεχὴς ρυθμοποιία. "Ωστε ὡς τριπλάσιον πόδα ἀνευρίσκει τὸν ἐν ἀρχῆ τοῦ μέτρου ἐν Προμ. 397 «στένω σε τὰς οὐ λομένας κτλ. καὶ ἐν Σοφ. 'Ηλ. 1058

τί τοὺς ἄνωθεν φρονιμωτάτους οἰωνούς.

'Ως πόδας δὲ τοῦ ἐπιτρίτου ρυθμικοῦ γένους (3:4) δέχεται ὁ Οὐεστφάλιος οὐχὶ ἄλλους τινάς, οἵους τοὺς ἐπιτρίτους τῶν ἰαμβικῶν καὶ τροχαϊκῶν μέτρων, ἀλλ' ἐπτάσημον μὲν ἐπίτριτον τὸν δεύτερον ἐπίτριτον τὸν ἐπιφερόμενον τῷ τρίτῳ ψεντασήμῳ παίωνι ἐν τῷ ἀπ' ἐλάσ.

σονος ίωνιχῷ διμέτρῳ τῷ σχηματιζομένῳ κατὰ τὸν ἀνακλώμενον χαρακτῆρα (πρβλ. Ἡφαιστ. κεφ. 12) παρὰ δ' πὖτε | Πυθόμανδρον

Τεσσαρεσκαιδεκάσημον δὲ ἐπίτριτον εύρίσκει ὁ Οὐεστφάλιος ὡσαύτως ἐν τοῖς ἰωνικοῖς μέτροις ὅπως καὶ τὸν ἐπτάσημον ἐπίτριτον καὶ τὸν τριπλάσιον πόδα, καὶ ἰδίᾳ ἐν τοῖς χοριαμδικοῖς μέτροις, οἵοις τοῖς παρὰ Σοφοκλεῖ Οἰ. Τ. 483 κἑ.

Β'. Διαφορά των ποδών κατά μέγεθος.

139. Περὶ τῆς διαφορᾶς ταύτης τῶν ποδῶν ὁ ᾿Αριστόξενος ἐν ρυθμ. στοιχ. σελ. 298 λέγει τάδε «μεγέθει μέν οὖν διαφέρει ποὺς ποδός, όταν τὰ μεγέθη τῶν ποδῶν, ἃ κατέχουσιν οἱ πόδες, ἄνισα ἦ». Κατὰ ταῦτα λοιπόν οἱ πόδες διαφέρουσιν ἀλλήλων κατὰ μέγεθος, όταν τὰ μεγέθη αὐτῶν εἶνε ἄνισα. Ἑκάστου δῆλον ὅτι ποδὸς τὸ μέγεθος ορίζεται κατά τον άριθμον τῶν πρώτων χρόνων, οὓς περιέχει, οίον ο τρίσημος περιέχει τρεῖς πρώτους χρόνους, ώστε ἔχει μέγεθος τρίσημον, ο τετράσημος περιέχει τέσσαρας πρώτους χρόνους, ώστε έχει μέγεθος τετράσημον καὶ ἐφεξῆς ὁμοίως. Ὁ τρίσημος ἄρα καὶ ὁ τετράσημος ποὺς διαφέρουσιν άλλήλων κατὰ τὸ μέγεθος, καθ' ὅσον ὁ μεν έχει μέγεθος τρίσημον, ό δε τετράσημον, άπερ είνε άνισα. Ο αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν λοιπῶν μεγεθῶν. Διότι κατὰ τοὺς παλαιούς ρυθμικούς πλην των τεσσάρων ποδών, περί ών έμπροσθεν (134 κέ.) εἴπομεν, ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι πόδες μείζονες μέχρι τοῦ πεντεκαιεικοσασήμου μεγέθους προβαίνοντες. "Ωσπερ δὲ τοὺς ἐλάσσονας, ούτω και τοὺς μείζονας διήρουν οι ρυθμικοί είς δύο μέρη, την δὲ διαίρεσιν εκάλουν διαίρεσιν ποδικήν, και κατά τὸν ἴσον ἢ διπλάσιον ἢ ήμιόλιον λόγον, ον είχον τὰ μέρη πρὸς ἄλληλα (ἐκάλουν δὲ τοῦτον λόγον ποδικόν), άνῆγον αὐτοὺς εἴς τι τῶν τριῶν ποδικῶν γενῷν καὶ έκάλουν έκαστον μέγεθος πόδα δακτυλικόν η ἰαμδικόν ή παιωνικόν. Παν δὲ ἔλασσον τοῦ πεντεκαιεικοσασήμου μέγεθος, ὅπερ δὲν ἀπέδιδεν ένα των τριών τούτων κανονικών λόγων, δὲν ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν παλαιών ρυθμικών ώς ἔρρυθμον, άλλ' ώς ἄρρυθμον καὶ δὲν ἀπετέλει πόδα.

140. Πόσους λοιπὸν καὶ ποίους πόδας εἶχεν ἡ παλαιὰ μουσικὴ τέχνη διαφέροντας άλλήλων κατά τὸ μέγεθος; Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου πραγματεύονται δύο χωρία τοῦ 'Αριστοξένου, τὸ μὲν ἐν σελ. 302 των ρυθμικών στοιχείων (είς ο τελευτά το απόσπασμα των ρυθμικών στοιχείων τοῦ ᾿Αριστοξένου), ἀποτελεῖ δὲ τοῦτο τὴν ἀρχὴν τοῦ περὶ τοῦ μεγέθους τῶν ποδῶν λόγου, τὸ δὲ ἀποτελοῦν τὸ τέλος ώς περιέχον ανακεφαλαίωσίν τινα τοῦ λόγου περὶ τῶν διαφόρων μεγεθών των ποδών καὶ ὁρίζον ἐπὶ ἐκάστου ποδικοῦ γένους τὸ ἐλάχιστον καὶ μέγιστον μέγεθος. Τὸ δεύτερον δὲ τοῦτο χωρίον τοῦ 'Αριστοξένου σώζεται καθαρόν μεν άλλα κατά τι συντετμημένον παρα Μιχαὴλ τῷ Ψελλῷ δ 12, πληρέστερον δὲ ἀλλὰ νενοθευμένον παρ' 'Αριστείδη τῷ Κοϊντιλιανῷ καὶ ἐν τῷ Παρισίνῳ ἀποσπάσματι (fragmentum Parisinum) § 11. Το πρώτον χωρίον τοῦ ᾿Αριστοξένου πραγματεύεται περί τῶν καθ' ἔκαστον καὶ δὲν εἶνε πλῆρες, διότι διακόπτεται εν τῷ μέσῳ, τὸ δὲ δεύτερον εἶνε γενικώτερον, ώστε εξ αὐτου και έκ των έν τῷ πρώτφ χωρίφ διαλαμδανομένων δύναταί τις νὰ ἀναπληρώση τὰ ἐλλείποντα καὶ νὰ λάδη πλήρη ἔννοιαν τῶν διαφόρων μεγεθών των ποδών της παλαιάς ρυθμικής. Διά ταύτα λοιπύν καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα ἐξετάζομεν κατ' ἀρχὰς τὰ λεγόμενα ἐν τῷ δευτέρῳ χωρίω του 'Αριστοξένου καὶ ἐν τοῖς ἀναλόγοις τοῦ 'Αριστείδου καὶ τοῦ Παρισίνου ἀποσπάσματος, ἄπερ γενικώτερον πραγματεύονται περί των ποδικών μεγεθών, καὶ ἔπειτα ἐρχόμεθα εἰς τὸ πρώτον.

141. Ὁ μὲν λοιπὸν Ψελλὸς λέγει κατ' 'Αριστόξενον τάδε' «τῶν δε τριών γενών οι πρώτοι πόδες εν τοις έξης άριθμοις τεθήσονται, ό μέν ἰαμδικός έν τοῖς τρισὶ πρῶτος, ὁ δὲ δακτυλικός ἐν τοῖς τέτρασιν, ό δὲ παιωνικός ἐν τοῖς πέντε. Αὐξάνεσθαι δὲ φαίνεται τὸ μὲν ἰαμδικόν γένος μέχρι τοῦ ὀκτωκαιδεκασήμου μεγέθους, ὥστε γίνεσθαι τὸν μέγιστον πόδα έξαπλάσιον τοῦ έλαχίστου, τὸ δὲ δακτυλικόν μέχρι τοῦ έκκαιδεκασήμου (1), τὸ δὲ παιωνικόν μέχρι τοῦ πεντεκαιεικοσασήμου.

Τὸ δὲ Παριστνον ἀπόσπ. § 11.

«"Αρχεται δὲ τὸ μὲν δακτυλιχὸν ἀπὸ τετρασήμου ἀγωγῆς, αὕξεται δὲ μέχρι έκκαιδεκασήμου, ώστε γίνεσθαι τὸν μέγιστον πόδα τοῦ έλαχίστου τετραπλάσιον. "Εστι δὲ ὅτε καὶ ἐν δισήμῳ γίνεται δακτυλικός πούς.

Τὸ δὲ ἰαμβικὸν γένος ἄρχεται μεν ἀπὸ τρισήμου ἀγωγῆς, αὔξεται δὲ μέχρι ὀκτωκαιδεκασήμου, ώστε γίνεσθαι τὸν μέγιστον πόδα τοῦ ἐλαχίστου έξαπλάσιον.

Τὸ δὲ παιωνικόν ἄρχεται μέν ἀπὸ πεντασήμου ἀγωγῆς, αὕξεται δὲ μέχρι πεντεκαιεικοσασήμου, ώστε γίνεσθαι τὸν μέγιστον πόδα τοῦ ἐλαχίστου πενταπλάσιον».

δ δὲ 'Αριστείδης σελ. 35 τάδε' «Τό μέν οὖν ἴσον (γένος) ἄρχεται μέν ἀπό δισήμου, πληροῦται δὲ ἔως έκκαιδεκασήμου διὰ τὸ ἐξασθενεῖν ἡμᾶς τοὺς μείζους τοῦ τοιούτου γένους διαγιγνώσκειν ρυθμούς.

Τὸ δὲ διπλάσιον ἄρχεται μὲν ἀπὸ τρισήμου, περαιοῦται δὲ ἕως όκτωκαιδεκασήμου · οὐκέτι γάρ της του τοιούτου ρυθμου φύσεως άντιλαμδανόμεθα.

Τὸ δὲ ἡμιόλιον ἄρχεται μέν άπὸ πεντασήμου, πληροῦται δὲ έως πεντεχαιεικοσασήμου μέχρι γάρ τοσούτου τον τοιούτον ρυθμόν τό αἰσθητήριον καταλαμδάνει».

Έκ τῶν χωρίων λοιπὸν τούτων παραβαλλομένων πρὸς ἄλληλα συνάγομεν κατά πρώτον ώς βέβαιον συμπέρασμα ὅτι κατὰ τὸν ᾿Αριστόξενον τοῦ μὲν ἰαμδικοῦ γένους ἐλάχιστος μὲν ποὺς εἶνε ὁ τρίσημος, μέγιστος δε ο οκτωκαιδεκάσημος έξαπλάσιος ών τοῦ έλαχίστου, τοῦ δὲ δακτυλικοῦ ἐλάχιστος μὲν ὁ τετράσημος (1), μέγιστος δὲ ὁ έκκαιδεκάσημος τετραπλάσιος ών τοῦ έλαχίστου, τοῦ δὲ παιωνικοῦ ελάχιστος μέν ό πεντάσημος, μέγιστος δε ό πεντεκαιεικοσάσημος πενταπλάσιος ών τοῦ ἐλαχίστου. Ἡτο δὲ ὁ πεντεκαιεικοσάσημος οὐ μόνον των τοῦ παιωνικοῦ γένους ποδων ὁ μέγιστος, ἀλλὰ καὶ πάντων καθ' όλου τῶν τῆς παλαιᾶς μουσικῆς τέχνης ποδῶν. Ὁ δὲ λόγος, δι' δν άδυνατοῦσε νὰ γίνωνται πόδες μείζονες τοῦ έκκαιδεκασήμου μέν έπὶ τοῦ δακτυλικοῦ γένους, τοῦ ὀκτωκαιδεκασήμου δὲ ἐπὶ τοῦ ἰαμδικοῦ, τοῦ πεντεκαιεικοσασήμου δὲ ἐπὶ τοῦ παιωνικοῦ, εἶνε ὁ αὐτὸς καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν γενῶν, ὅτι δηλαδή ἡ αἴσθησις ἡμῶν ἀδυνατεῖ νὰ άντιληφθή μειζόνων μεγεθών έπὶ έκάστου ποδικοῦ γένους.

142. Έν δὲ τῷ πρώτφ χωρίφ λέγει ὁ ᾿Αριστόξενος περὶ τοῦ με-

⁽¹⁾ Τὰ ἀντίγραφα οὐκ ὀρθῶς ἔχουσιν ὀκτωκαιδεκασήμου, ὡς ἤδη παρετήρησεν ὁ Οὐεστφάλιος.

^{(1) &}quot;Ότι ό 'Αριστόξενος ελάχιστον τοῦ δακτυλικοῦ γένους πόδα δὲν ἐδέχετο τὸν δίσημον, άλλα τὸν τετράσημον, θὰ εἴπωμεν κατωτέρω.

γέθους των ποδών είδικώτερον τὰ έξῆς. «των δὲ ποδών ἐλάχιστοι μέν είσιν οἱ ἐν τῷ τρισήμφ μεγέθει τὸ γὰρ δίσημον μέγεθος παντελῶς αν έχοι πυκνήν την ποδικήν σημασίαν. Γίνονται δὲ ἰαμβικοὶ τῷ γένει ούτοι οι έν τρισήμω μεγέθει έν γάρ τοῖς τρισίν ο τοῦ διπλασίου μόνος ἔσται λόγος. Δεύτεροι δ' είσὶν οἱ ἐν τῷ τετρασήμῷ μεγέθει εἰσὶ δ' ούτοι δακτυλικοί τῷ γένει ἐν γὰρ τοῖς τέτρασι δύο λαμδάνονται λόγοι, ε τε τοῦ ἴσου καὶ ὁ τοῦ τριπλασίου. ὧν ὁ μὲν τοῦ τριπλασίου ούκ ἔρρυθμός ἐστιν, ὁ δὲ τοῦ ἴσου εἰς τὸ δακτυλικὸν πίπτει γένος. Τρίτοι δε είσι κατά τὸ μέγεθος οἱ ἐν πεντασήμφ μεγέθει ἐν γὰρ τοῖς πέντε δύο λαμδάνονται λόγοι, ὅ τε τοῦ τετραπλασίου καὶ ὁ τοῦ ἡμιολίου. ὧν ό μὲν τοῦ τετραπλασίου οὐκ ἔρρυθμός ἐστιν, ὁ δὲ τοῦ ἡμιολίου τὸ παιωνικὸν ποιήσει γένος. Τέταρτοι δέ εἰσιν οἱ ἐν ἑξασήμφ μεγέθει έστι δε τὸ μέγεθος τοῦτο δύο γενῶν κοινόν, τοῦ τε ἰαμβικοῦ καί τοῦ δακτυλικοῦ: ἐν γὰρ τοῖς εξ τριῶν λαμδανομένων λόγων, τοῦ τε ίσου και τοῦ διπλασίου και τοῦ πενταπλασίου, ὁ μὲν τελευταῖος ρηθεὶς οὐκ ἔρρυθμός ἐστι, τῶν δὲ λοιπῶν ὁ μὲν τοῦ ἴσου λόγος εἰς τὸ δακτυλικόν γένος έμπεσείται, ό δὲ τοῦ διπλασίου εἰς τὸ ἰαμδικόν. Τὸ δὲ ἐπτάσημον μέγεθος οὐκ ἔχει διαίρεσιν ποδικήν. τριῶν γὰρ λαμιδανομένων λόγων εν τοις έπτα ούδεις έστιν έρρυθμος. ών είς μέν έστιν ό τοῦ ἐπιτρίτου, δεύτερος δὲ ὁ τῶν πέντε πρὸς τὰ δύο, τρίτος δὲ ὁ του έξαπλασίου. "Ωστε πέμπτοι αν εἴησαν οἱ ἐν ὀκτασήμφ μεγέθει" ἔσονται δ' οὐτοι δακτυλικοὶ τῷ γένει, ἐπειδήπερ . . .». Ἐντεῦθεν λοιπὸν συνάγομεν ὅτι τὸ μὲν δίσημον μέγεθος κατ' 'Αριστόξενον οὐδένα ἀποτελεῖ πόδα, διότι θὰ ἔχη παντελῶς πυκνὴν τὴν ποδικὴν σημασίαν, οί ποδικοί δηλαδή χρόνοι, ή άρσις καὶ ή θέσις, θὰ διαδέχωνται ούτω πυκνῶς ἀλλήλους (ζ΄ζ΄ζ΄ζ΄ζ΄), ὥστε ἡ αἴσθησις δὲν θὰ ἀντιλαμδάνηται αὐτῶν, ἀλλὰ θὰ συγχέηται παντάπασιν. Ώσαύτως καὶ ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἡφαιστίωνος (σελ. 131 West.) λέγει περὶ τοῦ πυρριχίου. «οὐτος δὲ κατὰ πόδα μὲν οὐ βαίνεται, διὰ τὸ κατάπυκνον γίνεσθαι τὴν βάσιν καὶ συγχεῖσθαι τὴν αἴσθησιν». Ούκ όρθως λοιπόν οι μεταγενέστεροι ρυθμικοί, οίος ό Άριστείδης καὶ ὁ Διονύσιος ὁ 'Αλικαρνασσεύς, καταλέγουσιν εἰς τοὺς πόδας καὶ τὸ δίσημον μέγεθος, πλην ἐὰν λάβωμεν αὐτὸ ὡς χρήσιμον ὂν σπανίως και σποράδην και ουχί έν συνεχεῖ ρυθμοποιία, ὅπως και τὸν τριπλάσιον καὶ τὸν ἐπίτριτον πόδα (πρβλ. § 138).

Τὸ δὲ τρίσημον μέγεθος εἶνε ὁ ἐλάχιστος ποὺς καὶ κατὰ τὸ πο-

δικὸν γένος ἰαμδικός. διότι ἐὰν τὸ ἐκ τριῶν πρώτων χρόνων συγκείμενον μέγεθος διαιρεθη εἰς δύο μέρη (ἄλλη δὲ διαίρεσις παρὰ ταύτην μένο εἶνε δυνατή), τὸ ἔτερον αὐτῶν θὰ περιέχη πάντοτε δύο, τὸ δὲ ἔτερον ἔνα πρῶτον χρόνον (1+2 ἢ 2+1). ἔχουσι δὲ τὰ μέρη ταῦτα λόγον πρὸς ἄλληλα τὸν τοῦ διπλασίου, ὥστε ὁ ὅλος τρίσημος ποὺς εἶνε ἰαμδικός. Τοῦτο δὲ εἶνε τὸ πρῶτον ποδικὸν μέγεθος.

Τὸ δὲ τετράσημον μέγεθος δύναται διττῶς νὰ διαιρεθῆ, εἰς δύο καὶ δύο (2+)2 ἢ εἰς ἕνα καὶ τρεῖς πρώτους χρόνους (1+3). Ἐκ τῆς πρώτης διαιρέσεως γεννᾶται ὁ τοῦ ἴσου λόγος, ἐκ τῆς δευτέρας ὁ τοῦ τριπλασίου. Ὁ τοῦ τριπλασίου ὅμως λόγος δὲν εἶνε ἔρρυθμος κατὰ τριπλασίου. Ὁ τοῦ τριπλασίου ὅμως λόγος ὁ τοῦ ἴσου ὡς ἔρρυθτὸν ᾿Αριστόξενον, ὥστε ὑπολείπεται ὁ ἔτερος ὁ τοῦ ἴσου ὡς ἔρρυθμος. Τὸ τετράσημον ἄρα μέγεθος εἶνε ποὺς δακτυλικὸς καὶ τοῦτο εἶνε τὸ δεύτερον ποδικὸν μέγεθος.

Τὸ δὲ πεντάσημον μέγεθος δύναται νὰ διαιρεθη εἰς ἔνα καὶ τέσσαρας (1+4) καὶ εἰς δύο καὶ τρεῖς (2+3) πρώτους χρόνους. Ἐκ τῆς πρώτης διαιρέσεως γεννᾶται ὁ οὐχὶ ἔρρυθμος τοῦ τετραπλασίου τῆς πρώτης διαιρέσεως γεννᾶται ὁ οὐχὶ ἔρρυθμος τοῦ ἡμιολίου (2:3), ὥστε λόγος (1:4), ἐκ τῆς δευτέρας ὁ ἔρρυθμος τοῦ ἡμιολίου (2:3), ὥστε τὸ πεντάσημον μέγεθος εἶνε ποὺς παιωνικὸς καὶ τὸ τρίτον ποδικὸν μέγεθος.

Τὸ δὲ ἐξάσημον μέγεθος δύναται νὰ διαιρεθῆ εἰς τρεῖς καὶ τρεῖς (3+3), εἰς τέσσαρας καὶ δύο (4+2) καὶ εἰς πέντε καὶ ἔνα (5+1) πρῶτον χρόνον. Ἐκ τῆς τρίτης διαιρέσεως (1+5) γεννᾶται ὁ οὐχὶ πρῶτον χρόνον. Ἐκ τῆς τρίτης διαιρέσεως (1+2) ὁ ἔρρυθμος τοῦ πενταπλασίου λόγος (4:2=2:1), κατὰ τοῦτον δὲ τὸ ἑξάτοῦν διπλασίου ἔρρυθμος λόγος (4:2=2:1), κατὰ τοῦτον δὲ τὸ εἰκονον μέγεθος εἶνε ποὺς ἰαμβικός ἐκ τῆς πρώτης τέλος διαιρέσεως (3+3) γεννᾶται ὁ τοῦ ἴσου λόγος (3:3=1:1), κατὰ τοῦτον δὲ τὸ εξάσημον μέγεθος εἶνε ποὺς δακτυλικός. "Ωστε τὸ εξάσημον μέγεθος εἶνε κοινὸν δύο γενῶν, τοῦ τε ἰαμβικοῦ καὶ τοῦ δακτυλικοῦ, καὶ ἀποτελεῖ τὸ τέταρτον ποδικὸν μέγεθος.

Το δε επτάσημον μεγεθος δύναται να διαιρεθη είς 4+3, 5+2, 6+1 πρώτον χρόνον. Έκ της πρώτης διαιρέσεως (4+3) γενναται ο ούχὶ ἔρρυθμος κατ' Αριστόξενον τοῦ ἐπιτρίτου λόγος (4:3), ἐκ της δευτέρας (5+2) ο τῶν πέντε πρὸς τὰ δύο (5:2), λόγος ὡσαύτως οὐχὶ ἔρρυθμος, ἐκ της τρίτης (6+1) ο τοῦ έξαπλασίου (6:1), λόγος πάλιν οὐχὶ ἔρρυθμος, ὡστε τὸ ἐπτάσημον μέγεθος οὐδεμίαν ἔχει διαίρεσιν ποδικήν καὶ οὐδένα ἀποτελεῖ πόδα.

Τὸ δὲ ὀκτάσημον μέγεθος ἀποτελεῖ τὸ πέμπτον ποδικόν μέγεθος, όπερ είνε κατὰ τὸ γένος δακτυλικόν. Ὁ λόγος δέ, δι' ον τὸ οκτάσημον είνε δακτυλικόν κατὰ τὸ γένος, δὲν σώζεται παρὰ τῷ ᾿Αριστοξένφ, διότι έως ένταῦθα φθάνει τὸ ἀπόσπασμα τῶν ῥυθμικῶν στοι-Χείων, αγγ, οιπως εκ των πεχδι τουθε ειδυμενων βρηαίπερα ος πορορ τὸν λόγον τοῦτον νὰ εὕρωμεν συλλογιζόμενοι ἀλλὰ καὶ τίνα τῶν λοιπῶν μεγεθῶν μέχρι τοῦ μεγίστου, τοῦ πεντεκαιεικοσασήμου, εἶνε ἔρρυθμα νὰ εἴπωμεν καὶ ποίους ἀποτελοῦσι πόδας. Ἡ μέθοδος εἶνε άπλη. πρώτον μέν πρέπει νὰ διαιρέσωμεν ἕκαστον μέγεθος κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ᾿Αριστοζένου εἰς πάσας τὰς δυνατὰς διαιρέσεις, οὕτως όμως ώστε τὸ όλον έχάστοτε νὰ διαιρῆται εἰς δύο μόνον μέρη (ἀκεραίους ἀριθμούς), ὧν τὸ κεφάλαιον ἀποτελεῖ τὸ δεδομένον μέγεθος εἶτα δὲ ἐκ τῶν λόγων τῶν γεννωμένων ἐκ τῶν διαιρέσεων τούτων νὰ λαμδάνωμεν ὡς ἐρρύθμους μόνους τοὺς τοῦ ἴσου, τοῦ διπλασίου καὶ τοῦ ἡμιολίου, πάντας δὲ τοὺς λοιποὺς ὡς μὴ ἐρρύθμους. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν τὸ ὀκτάσημον μέγεθος εἶνε δακτυλικὸν τὸ γένος διὰ τὸν έξῆς λόγον, ὅστις δὲν ὑπάρχει μὲν παρὰ τῷ ᾿Αριστοξένῳ, άναπληροϋμεν ὅμως ἡμεῖς καθ' & εἴπομεν. Τὸ ὀκτάσημον μέγεθος δύναται νὰ διαιρεθῆ εἰς 1+7, 2+6, 3+5, 4+4 πρώτους χρόνους. Οἱ ἐκ τῶν τριῶν πρώτων διαιρέσεων γεννώμενοι λόγοι δὲν εἶνε ἔρρυθμοι, ό δὲ ἐκ τῆς τελευταίας ὁ τοῦ ἴσου $(4{:}4{:}1{:}1)$ ἔρρυθμος. Τὸ ὀκτάσημον ἄρα μέγεθος εἶνε ποὺς δακτυλικός.

Τὸ δὲ ἐντεάσημον μέγεθος δύναται νὰ διαιρεθῆ εἰς 1+8, 2+7, 3+6, 4+5 πρώτους χρόνους. Ἐκ μόνης τῆς τρίτης διαιρέσεως (3+6) γεννάται ἔρρυθμος λόγος ὁ τοῦ διπλασίου (3:6=1:2), ώστε τὸ ἐννεάσημον μέγεθος εἶνε ποὺς ἰαμδικὸς τὸ γένος καὶ τὸ ἔκτον ποδικὸν μέγεθος.

Τὸ δὲ δεκάσημον μέγεθος διαιρεῖται εἰς 1+9, 2+8, 3+7, 4+6, 5+5 πρώτους χρόνους. Μόνον ἐκ τῆς τετάρτης διαιρέσεως (4+6) γεννᾶται ἔρρυθμος λόγος, ὁ τοῦ ἡμιολίου (4:6=2:3), καὶ ἐκ τῆς πέμπτης (5+5) ὁ τοῦ ἴσου (5:5=1:1). Τὸ δεκάσημον ἄρα μέγεθος εἶνε κοινὸν δύο γενῶν καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ποδικὴν διαίρεσιν (4+6) ἀποτελεῖ πόδα παιωνικόν, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν (5+5) πόδα δακτυλικόν. Εἶνε δὲ τὸ δεκάσημον μέγεθος τὸ ἔβδομον ποδικὸν μέγεθος.

Τὸ δὲ ἐνδεκάσημον μέγεθος ἐπιδέχεται τὰς διαιρέσεις 1+10,

2+9, 3+8, 4+7, 5+6 πρώτους χρόνους, έξ οὐδεμιᾶς ὅμως τούτων γίνεται λόγος τις ἔρρυθμος.

Τὸ δὲ δωδεκάσημον μέγεθος ἐπιδέχεται τὰς διαιρέσεις 1+11, 2+10, 3+9, 4+8, 5+7, 6+6 πρώτους χρόνους. Μόνον ἐκ τῆς τετάρτης διαιρέσεως (4+8) γεννᾶται ἔρρυθμος λόγος ὁ τοῦ διπλασίου (4:8=1:2) καὶ ἐκ τῆς τελευταίας (6+6) ὁ τοῦ ἴσου (6:6=1:1). Τὸ δωδεκάσημον ἄρα μέγεθος εἶνε δύο γενῶν κοινόν, τὸ μὲν ὂν ἰαμδικός, τὸ δὲ δακτυλικὸς πούς, καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἄγδοον ποδικὸν μέγεθος.

Τὸ δὲ τρισκαιδεκάσημον μέγεθος διαιρεῖται εἰς 1+12, 2+11, 3+10, 4+9, 5+8, 6+7 πρώτους χρόνους, ἐξ οὐδεμιᾶς ὅμως τῶν διαιρέσεων τούτων γίνεται λόγος τις ἔρρυθμος.

Τὸ δὲ τεσσαρεσκαιδεκάσημον μέγεθος διαιρεῖται εἰς 1+13, 2+12, 3+11, 4+10, 5+9, 6+8, 7+7 πρώτους χρόνους. Μόνον έκ τῆς τελευταίας διαιρέσεως γεννᾶται ἔρρυθμος λόγος ὁ τοῦ ἔσου έκ τῆς τελευταίας διαιρέσεως γεννᾶται ἔρρυθμος λόγος ὁ τοῦ ἔσου (7:7=1:1), ἀλλ' ὅμως τὸ ἐπτάσημον μέγεθος δὲν εἶνε ἔρρυθμον, ὅστε καὶ τὸ ὅλον τεσσαρεσκαιδεκάσημον μέγεθος οὐδένα ἀποτελεῖ πόδα.

Τὸ δὲ πεντεκαιδεκάσημον μέγεθος ἐπιδέχεται τὰς διαιρέσεις εἰς 1+14, 2+13, 3+12, 4+11, 5+10, 6+9, 7+8 πρώτους χρόνους. Ἐκ τῆς διαιρέσεως μόνον εἰς 5+10 γίνεται ὁ τοῦ διπλασίου λόγος καὶ ἐκ τῆς εἰς 6+9 ὁ τοῦ ἡμιολίου, ἐκ πασῶν δὲ τῶν ἄλλων οὐδεὶς ἔρρυθμος λόγος. Τὸ πεντεκαιδεκάσημον ἄρα μέγεθος εἶνε κατὰ μὲν τὴν πρώτην διαίρεσιν ποὺς ἰαμδικός, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ποὺς παιωνικός, ὥστε εἶνε κοινὸν δύο γενῶν καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἔνατον ποδικὸν μέγεθος.

Το δε έκκαιδεκάσημον μέγεθος διαιρεϊται είς 1 + 15, 2 + 14, 3 + 13, 4 + 12, 5 + 11, 6 + 10, 7 + 9, 8 + 8 πρώτους χρόνους. Έκ μόνης λοιπόν τῆς τελευταίας διαιρέσεως γίνεται ἔρρυθμος λόγος ὁ τοῦ ἴσου, ὥστε τὸ ἐκκαιδεκάσημον μέγεθος εἶνε ποὺς δακτυλικὸς καὶ δή, ὡς ἐκ τοῦ Παρισίνου ἀποσπάσματος καὶ τοῦ ᾿Αριστείδου μανθάνομεν, ὁ μέγιστος δακτυλικὸς ποὺς ὅθεν ἐν τοῖς ἐξῆς μεγέθεσιν οὐδεὶς περιέχεται δακτυλικὸς ποὺς καὶ ἀν ἐκ διαιρέσεώς τινος γέθεσιν οὐδεὶς περιέχεται δακτυλικὸς ποὺς καὶ ἀν ἐκ διαιρέσεώς τινος γεννᾶται ὁ τοῦ ἴσου λόγος. Τὸ ἐκκαιδεκάσημον λοιπὸν μέγεθος εἶνε τὸ δέκατον ποδικὸν μέγεθος.

Το δε επτακαιδεκάσημον μέγεθος οὐδεμίαν έχει ποδικήν διαίρεσιν,

διότι όπωσδήποτε καὶ ἄν διαιρεθῆ, οὐδεὶς γίνεται ἔρρυθμος λόγος. Τὸ δὲ ἀκτωκαιδεκάσημον μέγεθος ἐπιδέχεται τὰς διαιρέσεις εἰς 1+17, 2+16, 3+15, 4+14, 5+13, 6+12, 7+11, 8+10, 9+9 πρώτους χρόνους. Ἐκ τούτων ἔρρυθμον λόγον-ἔχει μόνον ἡ διαίρεσις εἰς 6+12, τὸν τοῦ διπλασίου, καὶ ἡ διαίρεσις εἰς 9+9 τὸν τοῦ ἴσου. ᾿Αλλ᾽ ὅμως τὸ ἀκτωκαιδεκάσημον μέγεθος κατὰ τὴν δευτέραν διαίρεσιν δὲν δύναται νὰ ἀποτελῆ δακτυλικὸν πόδα ὡς ὑπερεπίνον τὸ μέγεθος τοῦ μεγίστου δακτυλικοῦ ποδός, τουτέστι τὸ ἐκκαιδεκάσημον, ὥστε τὸ ἀκτωκαιδεκάσημον μέγεθος ἀποτελεῖ μόνον πόδα ἰαμδικὸν καὶ ὡς μανθάνομεν παρὰ τοῦ Ψελλοῦ, τοῦ Παρισίνου ἀποσπάσματος καὶ τοῦ ᾿Αριστείδου, τὸν μέγιστον ἰαμδικὸν πόδα καὶ εἶνε τὸ ἐνδέκατον ποδικὸν μέγεθος.

Τὸ δὲ ἐντεακαιδεκάσημον μέγεθος οὐδεμίαν ἔχει ποδικὴν διαίρεσιν. Τὸ δὲ εἰκισάσημον μέγεθος ἐπιδέχεται μὲν πολλὰς διαιρέσεις, μόνη δὲ ἡ διαίρεσις εἰς 8+12 εἶνε ποδικὴ ἔχουσα λόγον τὸν τοῦ ἡμιολίου (8:12=2:3), ὥστε τὸ εἰκοσάσημον μέγεθος εἶνε ποὺς παιωνικός. Δακτυλικὸς δὲ ποὺς κατὰ τὴν διαίρεσιν εἰς 10+10, ἔχουσαν τὸν τοῦ ἔσου λόγον, δὲν δύναται νὰ εἶνε τὸ εἰκοσάσημον μέγεθος, καθ' ἃ ἔμπροσθεν εἴπομεν. Τὸ εἰκοσάσημον ἄρα μέγεθος εἶνε τὸ δωδέκατον ποπικὸν μέγεθος.

Τὰ ἐξ ἐτὸς καὶ εἴκοσι, δύο καὶ εἴκοσι, τριῶν καὶ εἴκοσι, τεσσάρων καὶ εἴκοσι πρώτων χρόνων συγκείμενα μεγέθη οὐδεμίαν ἔχουσι ποδικὴν διαίρεσιν, ἐξ ἡς δηλαδὴ ἀποτελεῖται παιωνικὸς πούς, διότι δακτυλικὸν καὶ ἰαμδικὸν πόδα οὐδὲν τῶν μεγεθῶν τούτων δύναται νὰ ἀποτελῆ, καθ' ἀ προείπομεν.

Τρισκαιδέκατον δὲ καὶ τελευταῖον ποδικὸν μέγεθος εἶνε τὸ πεντεκαιεικοσάσημον, ὅπερ κατὰ τὴν ποδικὴν διαίρεσιν εἰς 10+15 πρώτους χρόνους, ἢτις ἔχει τὸν τοῦ ἡμιολίου λόγον (10:15=2:3), ἀποτελεῖ πόδα παιωνικόν.

143. Έκ τῶν τρισκαίδεκα τούτων διαφόρων ποδικῶν μεγεθῶν τῆς παλαιᾶς ρυθμικῆς, ὅσα εὐρίσκονται κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ ᾿Αριστοξένου, τὰ μὲν ἐννέα εἶνε ἴδια ἐνὸς γένους, τὰ δὲ λοιπὰ τέσσαρα, ἤτοι τὸ ἐξάσημον, δεκάσημον, δωδεκάσημον καὶ πεντεκαιδεκάσημον, κοινὰ δύο γενῶν, ὥστε λαμδάνοντες ὑπ᾽ ὄψιν τὴν διαφορὰν κατὰ μέγεθος ἄμα καὶ κατὰ λόγον ποδικὸν (διαίρεσιν ποδικὴν) εὑρίσκομεν ἐπτακαίδεκα διαφόρους πόδας τῆς παλαιᾶς ρυθμικῆς. Ἐπειδὴ δὲ

ύπάρχουσι δύο δωδεκάσημοι δακτυλικοί καὶ δύο ὀκτωκαιδεκάσημοι ἰαμβικοὶ πόδες, ἐντεῦθεν πάντες οἱ πόδες τῆς παλαιᾶς ῥυθμικῆς εὑρίσκονται ὅντες ἐννεακαίδεκα. Κατὰ δὲ τὸ κύριον σχῆμα, ὅπερ ἐλάμ-βανον ἐν τῆ ψδικῆ τῶν παλαιῶν μουσικῆ ἤτοι ἐν τῆ ποιήσει, εἰχον ὡς ἐν τύπψ ὧδε

ώς έν τυπφ ωσε	(9 1 1)
1. τρίσημος ἐαμβικὸς	- (2+1)
2. τετράσημος δακτυλικός	-6.5(2+2)
3. πεντάσημος παιωνικός	(3 + 2)
4. εξάσημος ιαμδικός	(4+2)
5. εξάσημος δακτυλικός	 (3+3)
6. ὀκτάσημος δακτυλικός	
7. έννεάσημος ίαμδικός	
γ. εγγεκοημος εκμοινός	(5 + 5)
8. δεκάσημος δακτυλικός	(παίων ἐπιδατὸς)
9. δεκάσημος παιωνικός	(4+6)
, enic	(8+4)
10. δωδεκάσημος ζαμβικός	(6+6)
11. δωδεκάσημος δακτυλικός	(6 + 6)
12. δωδεκάσημος δακτυλικός	-3 - 3 - 3 - 3 - 4 - 4 - 5
13. πεντεκαιδεκάσημος ίαμδικός	-0.00000000000000000000000000000000000
14. πεντεκαιδεκάσημος παιωνικος	1313131313
15. έκκαιδεκάσημος δακτυλικός	(8+8)
· · · · · · · · · · · · · · · · · · ·	(40.1.6)
16. ὀκτωκαιδεκάσημος ἰαμδικὸς	(12 + 0)
17. ὀκτωκαιδεκάσημος ἰαμδικὸς	
17. οχτωκαιοεκασημος τωμοποί	(12+6)
18. είκοσάσημος παιωνικός	
IO. strooms ileas	(12+8)
19. πεντεκαιεικοσάσημος παιωνικ	ιός
10. 1001	(15 + 10).

Γ΄. Διαφορά των ποδών κατά δύνθεδιν.

144. Περὶ τῆς διαφορᾶς ταύτης τῶν ποδῶν, ἤτοι τῆς διακρίσεως εἰς ἀσυνθέτους καὶ συνθέτους, ὁ ᾿Αριστόξενος (1) λέγει τάδε · «οί

(1) 'Ρυθμ. στοιχ. σ. 298. 'Ο δπό τοῦ 'Αριστοζένου καλούμενος πους ἀσύνθετος δπό τοῦ 'Αριστείδου καλείται ποὺς ἀπλοῦς. Έχει δὲ ὁ ὁρισμὸς τοῦ 'Αριστείδου ὧδε·

άσύνθετοι τῶν συνθέτων διαφέρουσι τῷ μὴ διαιρεῖσθαι εἰς πόδας, τῶν συνθέτων διαιρουμένων». Κατά ταῦτα λοιπόν ἀσύνθετοι εἶνε πρῶτον ό ἐλάχιστος πάντων τῶν ποδῶν, ὁ τρίσημος ἰαμβικὸς (τ υ), ἐπειδή κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ διαιρεθή εἰς δύο ἐλάσσονας πόδας. Διότι ἄν διαιρεθῆ εἰς δύο μέρη, τὸ μὲν ἔσται ἀεὶ χρόνος μονόσημος, τὸ δὲ ἔτερον χρόνος δίσημος, ἀλλ' ὅμως οὐ μόνον ποὺς μονόσημος δὲν ύπάργει, άλλ' οὐδὲ δίσημος κατὰ τὸν 'Αριστόξενον, τοὐλάχιστον ἐν συνεχει ρυθμοποιία (1), ούχὶ όρθῶς δὲ οἱ μετρικοὶ ὕστερον δεχόμενοι καὶ δίσημον πόδα τὸν πυρρίχιον ἢ ἀπλοῦν (ἢ δίσημον) προκελευσματικόν ή ήγεμόνα καλούμενον (ΟΟ), τους έξασήμους ζωνικούς έλάμβανον ώς συνθέτους έκ σπονδείου καὶ πυρριχίου καὶ τοὺς προσοδιακούς έκ πυρριχίου και τροχαίου και ιάμβου 🔾 🗀 🖰 τρίσημος ἄρα ποὺς ἀδυνατῶν νὰ διαιρεθή είς πόδας εἶνε ποὺς ἀσύνθετος. Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀσύνθετος εἶνε καὶ ὁ τετράσημος δακτυλικός (ΔΟΟ), ώς άδυνατών να διαιρεθή είς δύο πόδας. Ώσαύτως δέ καὶ ὁ πεντάσημος παιωνικός (Δυ –) καὶ ὁ έξάσημος ἰαμδικός (_ _ _ _) είνε ἀσύνθετοι πόδες, διότι τὸ ἕτερον τῶν δύο μερῶν, εἰς ἀ έκάτερος αὐτῶν διαιρεῖται, δίσημον ὂν μέγεθος δὲν ἀποτελεῖ πόδα. Σύνθετοι δε πόδες είνε πάντες οι λοιποί, οίτινες δύνανται να ύποδιαιρεθωσίν εἰς πόδας, οἱον ὁ ἑξάσημος δακτυλικὸς ποὺς (ἤτοι ὁ διτρόγαιος ή τρογαϊκή διποδία _ υ _ υ) είνε σύνθετος ώς είς δύο τρισήμους διαιρούμενος (τρίσ. τρίσ.). ὁ οκτάσημος δακτυλικός (ήτοι ή δακτυλική διποδία - 00 - 00) είνε σύνθετος ώς είς δύο τετρασήμους διαιρούμενος τετράσ. τετράσ. καὶ οἱ λοιποὶ ὡσαύτως. Οἱ σύνθετοι δὲ ούτοι πόδες, ούς κατά τους μετρικούς δυνάμεθα να καλέσωμεν διποδίας, τριποδίας, τετραποδίας, πενταποδίας και έξαποδίας, κατά τὸν άριθμον δηλαδή των άσυνθέτων ποδών ή μονοποδιών, έξ ών πᾶς σύνθετος ποὺς συνέστηκεν, εἶνε οἱ αὐτοὶ καὶ τὰ κῶλα τῶν μετρικῶν, περὶ ών πλατύτερον θὰ διαλάδωμεν κατ' ίδίαν ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ.

Δ'. Διαφορά των ποδων κατά διαίρεσιν.

145. Περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν ποδῶν κατὰ διαίρεσιν λέγει ὁ ᾿Αριστόξενος σελ. 298 τάδε· «διαιρέσει δὲ διαφέρουσιν ἀλλήλων (οἱ πόδες), ὅταν τὸ αὐτὸ μέγεθος εἰς ἄνισα μέρη διαιρεθῆ, ἤτοι κατὰ ἀμφότερα, κατά τε τὸν ἀριθμὸν καὶ κατὰ τὰ μεγέθη, ἢ κατὰ θἄτερα». Ἐνταῦθα προφανῶς ὁ ᾿Αριστόξενος διαίρεσιν ἐννοεῖ τὴν διαίρεσιν ποδός τινος ἀσυνθέτου ἢ συνθέτου εἰς ποδικὰ μέρη ἢ σημεῖα. Κατὰ τὸν ὁρισμὸν λοιπὸν τοῦ ᾿Αριστοξένου δύο πόδες ἔχοντες τὸ αὐτὸ μέγεθος ὁρισμὸν λοιπὸν τοῦ ᾿Αριστοξένου δύο πόδες ἔχοντες τὸ αὐτὸ μέρη ἢ δύνανται νὰ διαφέρωσιν ἀλλήλων, ὅταν διαιρῶνται εἰς ἄνισα μέρη ἢ ποδικοὺς χρόνους, ἄνισα δὲ ἤτοι κατ᾽ ἀμφότερα, καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν δηλ. καὶ κατὰ τὸ μέγεθος τῶν ποδικῶν χρόνων ἢ σημείων (ἄρσεων καὶ θέσεων), ἢ μόνον κατὰ τὸν ἔτερον τῶν δύο παραγόντων.

α΄) τὸ ἐξάσημον μέγεθος εἶνε δύο ποδῶν κοινόν, τοῦ τε ἑξασήμου ἀκριδικοῦ ἤτοι τοῦ ἰωνικοῦ σημ. καὶ τοῦ ἐξασήμου δακτυλικοῦ ἤτοι τῆς τροχαϊκῆς διποδίας σημ. σημ. 'Αμφότεροι οἱ πόδες οὐτοι ἔχουσι δύο σημεῖα, ἀλλ' ὁ μὲν πρῶτος τὸ μὲν ἔτερον τετράσημον, τὸ δὲ ἔτερον δίσημον, ὁ δὲ δεύτερος ἀμφότερα τρίσημα.
"Ωστε ἡ διαφορὰ τῶν σημείων κεῖται οὐχὶ ἐν τῷ ἀριθμῷ ἀλλ' ἐν τῷ μεγέθει αὐτῶν καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρουσιν οἱ δύο οὐτοι ἰσομεγέθεις πόδες.

β΄) τὸ δεκάσημον μέγεθος εἶνε δύο ποδῶν κοινόν, τοῦ τε δεκασήμου δακτυλικοῦ ήτοι τῆς παιωνικῆς διποδίας σημ. σημ., ήτις ἔχει
δύο σημεῖα πεντάσημα, καὶ τοῦ δεκασήμου παίωνος τοῦ ἐπιδατοῦ
- | - | - - | - , ὅστις ἔχει τέσσαρα σημεῖα, ὧν τρία δίσημα καὶ ἕν
σ. σ. σημ. σ. , ὅστις ἔχει κατωτέρω § 156.

γ΄) τὸ δωδεκάσημον μέγεθος είνε τριῶν ποδῶν κοινόν, πρῶτον μὲν τοῦ δωδεκασήμου ἰαμδικοῦ ἤτοι τῆς δακτυλικῆς τριποδίας σημ.

[«]Συνθέσει, ἢ τοὺς μὲν ἀπλοῦς εἶναι συμδέδηκεν ὡς τοὺς δισήμους, τοὺς δὲ συνθέτους ὡς τοὺς δωδεκασήμους. ဪς μὲν γάρ εἶσιν οἱ εἰς χρόνους διαιρούμενοι, σύνθετοι δὲ οἱ καὶ εἶς πόδας ἀναλυόμενοι».

^{(1) &#}x27;Ρυθμ. στοιχ. σελ. 302 «των δὲ ποδών ἐλάχιστοι μέν εἰσιν οἱ ἐν τῷ τρισήμῳ μεγέθει τὸ γὰρ δίσημον μέγεθος παντελως ἄν ἔχοι πυχνὴν τὴν ποδικὴν σημασίαν».

σημ. σημ., ήτις έχει τρία σημεΐα τετράσημα δεύτερον δε του δω-

δεκασήμου δακτυλικοῦ ἤτοι τῆς ἰωνικῆς διποδίας σημ. σημ., ἥτις ἔχει δύο σημεῖα έξάσημα. τρίτον δὲ τοῦ δωδεκασήμου ὡσαυτως δακτυλικοῦ ἤτοι τῆς τροχαϊκῆς τετραποδίας σημ. σημ., ἥτις ὡσαύτως ἔχει δύο σημεῖα έξάσημα, ἄλλως ὅμως ὑποδιαιρούμενα ἤ τὰ σημεῖα τῆς ἰωνικῆς διποδίας.

δ΄) τὸ πεντεχαιδεχάσημον μέγεθος εἶνε δύο ποδῶν χοινόν, τοῦ τε πεντεχαιδεχασήμου ἰαμδικοῦ ἤτοι τῆς παιωνιχῆς τριποδίας $\frac{1}{3}$ σημ.

σημ. $\frac{1}{3}$ $\frac{1$

σημ. σ., ήτις ἔχει τέσσαρα σημεΐα, τρία μὲν τρίσημα, εν δὲ εξάσημον.

ε') τὸ ἀπτωκαιδεκάσημον μέγεθος εἶνε δύο ποδῶν κοινόν, ἀμφοτέρων ἰαμδικῶν, τῆς τε ἰωνικῆς τριποδίας σημ. σημ. σημ. καὶ τῆς τροχαϊκῆς ἑξαποδίας σημ. σημ. σημ., όν ἀμφοτέρων καὶ τὰ τρία σημεῖα εἶνε ἑξάσημα, ἀλλ' ἄλλως ὑποδιαιρούμενα. ΣΗΜ. Διὰ τὶ ἐπὶ μὲν τῶν διποδιῶν καὶ τριποδιῶν συμπίπτουσιν αὶ μονοποδίαι καὶ τὰ σημεῖα, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν τετραποδιῶν καὶ πενταποδιῶν καὶ ἐξαποδιῶν, θὰ εἴπωμεν ἐν τῷ ἐπομένφ κεφαλαίφ.

Ε'. Διαφορά των ποδων κατ' άντίθεσιν ή άντιπάθειαν.

146. Κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς νεωτέρας ρυθμικῆς ἐπὶ παντὸς ποδὸς καθηγεῖται μὲν ἡ θέσις, ἔπεται δὲ ἡ ἄρσις. Πολλάκις ὅμως συμβαίνει ὅστε μέλος τι ἢ περικοπή τις αὐτοῦ νὰ ἄρχηται ἀπὸ τῆς ἄρσεως. Τότε ἡ ἄρσις αὕτη χωρίζεται ἀπὸ τῆς ἑπομένης θέσεως καὶ λαμβάνεται ὡς ἀνάκρουσις, ὁ δὲ ποὺς ἄρχεται πάλιν ἀπὸ τῆς θέσεως. Δῆλον δὲ ὅτι τοῦτο θεωρητικῶς μόνον καὶ ἐν τῆ γραφῆ ὑπὸ τῆς παρασημαντικῆς γίνεται, διότι ἐν τῆ ἑρμηνεία τοῦ μουσικοῦ ποιήματος ἡ ἐν ἀρχῆ ἄρσις οὐδαμῶς χωρίζεται ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ ἑπομένου ποδός.

Έν τῆ θεωρία ὅμως τῶν παλαιῶν οὐδεὶς γίνεται λόγος περὶ τοιαύτης άνακρούσεως, διότι αΰτη δὲν χωρίζει τὴν ἐν ἀρχῆ ἄρσιν τῆς ἑπομένης θέσεως, άλλα συμφώνως προς την πραξιν λαμβάνει την άρσιν μετα της έπομένης θέσεως ώς ένα πόδα, και οῦτως ἐν τῆ παλαιᾳ θεωρία άντιτίθενται δύο κατηγορίαι, άγνωστοι τῆ νεωτέρα ρυθμικῆ. Δύο δηλονότι πόδες δύνανται νὰ ἔχωσι τὸν αὐτὸν ποδικὸν λόγον, τὸ αὐτὸ μέγεθος καὶ πάντα τὰ ἄλλα τὰ αὐτὰ καὶ ὅμως νὰ διαφέρωσιν ἀλλήλων κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐπὶ μὲν τοῦ ἑτέρου καθηγεῖται μὲν ἡ θέσις, ἕπεται δὲ ἡ ἄρσις, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐτέρου τὸ ἀνάπαλιν. Τὴν τοιαύτην λοιπὸν διαφοράν τῶν ποδῶν, καθ' ἣν ὡς ἐκ τῆς διαφόρου τάξεως τῶν σημείων ή ποδικών χρόνων διαφέρουσιν αλλήλων τὰ εἴδη ένὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ποδικοῦ γένους, καλεῖ ὁ ᾿Αριστόξενος διαφορὰν κατ᾽ ἀντίθεσιν καὶ ὁρίζει αὐτὴν ὧδε: «ἀντιθέσει δὲ διαφέρουσιν ἀλλήλων (οἱ πόδες), οί τὸν ἄνω χρόνον πρὸς τὸν κάτω ἀντικείμενον ἔχοντες. Ἔσται δὲ ἡ διαφορὰ αὕτη ἐν τοῖς ἴσοις μέν, ἄνισον δὲ ζτάξιν⟩ ἔχουσι τῶν ἄνω χρόνων < καὶ > τῶν κάτω». Κατὰ τὴν διαφορὰν λοιπὸν ταύτην, ἡτις ύπὸ τῶν μετρικῶν καλεῖται ἀντιπάθεια, διαφέρουσιν ἀλλήλων οἱ τρίσημοι ἀπὸ θέσεως (τροχαΐοι) τῶν τρισήμων ἀπ' ἄρσεως (ἰάμδων). 'Ωσαύτως διαφέρουσιν οἱ τετράσημοι ἀπὸ θέσεως (δάκτυλοι) τῶν τετρασήμων ἀπ' ἄρσεως (ἀναπαίστων) καὶ οἱ ἐξάσημοι ἰαμδικοὶ ἀπὸ θέσεως (ἰωνικοὶ ἀπὸ μείζονος) τῶν έξασήμων ἰαμδικῶν ἀπ' ἄρσεως (ἰωνικῶν ἀπ' ἐλάσσονος).

147. Τὰ δύο δὲ διάφορα ταῦτα εἴδη τῶν ποδῶν διάφορον εἶχον καὶ τὸ ἦθος, τουτέστι διαφόρως διετίθεσαν τὴν ψυχὴν τοῦ ἀκροατοῦ. Οἱ μὲν ἀπὸ θέσεως ἀρχόμενοι πόδες (ἀσύνθετοι ἢ σύνθετοι) ἀνῆκον εἰς τὸ ἡσυχαστικὸν ῆθος τῆς ἡυθμοποιίας, ὥστε ἦσαν ἡσυχαίτεροι οἱ δὲ ἀπὸ τῆς ἄρσεως ἀρχόμενοι πόδες (ἀσύνθετοι ἢ σύνθετοι) ἀνῆκον εἰς τὸ διασταλτικὸν ῆθος τῆς ἡυθμοποιίας, ὥστε ἦσαν μᾶλλον κεκινημένοι (1). Οἱ παλαιοὶ δηλαδὴ τεχνικοὶ διέκρινον τρεῖς τρόπους ἢ ἤθη ὥσπερ τῆς μελοποιίας οὕτω καὶ τῆς ἡυθμοποιίας, τὸν μὲν διασταλτικόν, τὸν δὲ ἡσυχαστικόν, τὸν δὲ συσταλτικὸν καλοῦντες (2).

(2) Πρόλ. Ψευδευκλείδ. Είσαγ. άρμ. σελ. 20 « έστι δε διασταλτικόν μεν ήθος μελοποιίας, δι' οδ σημαίνεται μεγαλοπρέπεια καὶ δίαρμα ψυχῆς ἀνδρῶδες καὶ πράξεις

⁽¹⁾ Πρόλ. 'Αριστείδ. Κοϊντιλ. σελ. 97 «τῶν δὲ ἡυθμῶν ἡσυχαίτεροι μὲν οἱ ἀπὸ θέσεων προχαταστέλλοντες τὴν διάνοιαν οἱ δὲ ἀπὸ ἄρσεων τῆ φωνῆ τὴν κροῦσιν ἐπιφέροντες τεταραγμένοι».

Καὶ τὸν μὲν διασταλτικὸν τρόπον, ὁν ἐχαρακτήριζε μεγαλοπρέπεια καὶ δίαρμα ψυχῆς ἀνδρῶδες, μετεχειρίζετο μάλιστα ἡ τραγφδία έν τοῖς χορικοῖς μέλεσιν (ἐμμέλεια) καὶ εἴ τι ἄλλο ποίημα παραπλήσιον έχον χαρακτήρα, όθεν καὶ τραγικός τρόπος ἐκαλεῖτο οὐτος ὑπὸ τῶν τεχνικών. Τῷ δὲ ήσυχαστικῷ τρόπφ, ὅστις ἐνέφαινε ψυχικὴν ἡρεμίαν καὶ διάθεσιν ήθους έλευθέριον καὶ είρηνικήν, ήρμοζον οι υμνοι, οί παιάνες, τὰ ἐγκώμια, τὰ συμδουλικὰ ποιήματα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Τῷ δὲ συστα. ἐτιχῷ τρόπῳ, ὑφ' οὐ συνεστέλλετο ἡ ψυχὴ εἰς ταπεινότητα και ἄνανδρον διάθεσιν, εἶχε δηλαδή χαρακτῆρα θρηνώδη ή, ώς λέγουσιν οἱ νεώτεροι, αἰσθηματικὸν (sentimental) καὶ ἐταλαντεύετο μεταξύ τοῦ ήσυχαιτέρου χαρακτήρος τοῦ ήσυχαστικοῦ τρόπου καὶ τοῦ κεκινημένου τοῦ διασταλτικοῦ, ήρμοζον οἱ θρῆνοι, οἱ οἶκτοι, οἱ μεταγενέστεροι νόμοι, τὰ ἐρωτικὰ καὶ ἐπιθαλάμια, τὰ ὑπορχήματα, τὰ μέλη τῆς κωμφδίας (κόρδαξ) καὶ τοῦ σατυρικοῦ δράματος (σίκιννις) καὶ ἡ Διονυσιακὴ πυρρίχη Ἰδία δὲ ἐχαρακτήριζε τοὺς τρόπους τούτους της ρυθμοποιίας πλην της είρημένης διαφοράς των ρυθμῶν τῆς κατ' ἀντίθεσιν ἢ ἀντιπάθειαν καὶ ἄλλαι διαφοραί, οἶον ἡ κατὰ γένος ήτοι κατὰ ποδικόν λόγον διαφορά, εἶτα ἡ κατὰ σχῆμα, καθ' ην δηλαδή τὰ σημεῖα τῶν ποδῶν, ἄρσεις τε καὶ θέσεις, ἀπετυπούντο διὰ πλειόνων ή όλιγωτέρων χρόνων τοῦ ρυθμιζομένου, τουτέστιν έπεκράτει ή λύσις τῶν μακρῶν ἢ ἡ συναίρεσις τῶν βραγειῶν, ἔπειτα ή κατ' ἀγωγὴν διαφορά, καθ' ἣν δηλαδὴ τὸ ποίημα προεφέρετο ταχύτερον ή βραδύτερον. Οἱον τὸν μὲν διασταλτικὸν τρόπον τῆς ρυθμοποιίας χαρακτηρίζει πρώτον μέν ὅτι οἱ ρυθμοὶ ἄρχονται ἀπὸ της άρσεως, είτα δὲ ὅτι ἐπικρατοῦσιν οἱ βραχεῖς χρόνοι τῶν μακρῶν και άγωγη ταχυτέρα έπι δε τοῦ ήσυχαστικοῦ τρόπου άρχονται μέν οι ρυθμοί ἀπό τῆς θέσεως, ἐπικρατοῦσι δὲ αί μακραί συλλαδαί καί

ήρωϊκαὶ καὶ πάθη τούτοις οἰκεῖα, μάλιστα μὲν ἡ τραγωδία, καὶ τῶν λοιπῶν δὲ ὅσα τούτου ἔχεται τοῦ χαρακτῆρος. Συσταλτικὸν δέ, δι' οῦ συνάγεται ἡ ψυχὴ εἰς ταπεινότητα καὶ ἄνανδρον διάθεσιν. 'Αρμόσει δὲ τὸ τοιοῦτον κατάστημα τοῖς ἐρωτικοῖς πάθεσι καὶ θρήνοις καὶ οἴκτοις καὶ τοῖς παραπλησίοις. 'Ησυχαστικὸν δὲ ἦθός ἐστι μελοποιίας, ῷ παρέπεται ἡρεμότης ψυχῆς καὶ κατάστημα ἐλευθέριόν τε καὶ εἰρηνικόν. 'Αρμόσουσι δὲ αὐτῷ ὕμνοι, παιᾶνες, ἐγκώμια, συμβουλαὶ καὶ τὰ τούτοις ὅμοια ». 'Αριστείδ. Κοϊντιλ. περὶ μουσ. σελ. 29 καὶ 30 Μείβ. Προσέτι δὲ σελ. 43 Μείβ., ἔνθα λέγονται τάδε· «Τρόποι δὲ ὡς μελοποιίας καὶ ἐρθμοποιίας τῷ γένει τρεῖς, συσταλτικός, διασταλτικός, ἡσυχαστικός. Τούτων ἕκαστον εἰς εἴδη διαιροῦμεν, κατὰ ταὐτὰ τοῖς ἐπὶ τῆς μελοποιίας εἰρημενοις». 'Εν σελ. 29 λέγει ὁ 'Αριστείδης «τρόποι δὲ λέγονται διὰ τὸ συγεμφαίνειν πως τὸ ἦθος κατὰ τὰ μέλη τῆς διανοίας».

καθόλου χρόνοι παρεκτεταμένοι, άγωγη δὲ βραδυτέρα ὁ δὲ συσταλτικὸς τρόπος κεῖται ἐν τῷ μέσφ τῶν προειρημένων δύο (πρβλ. Boeckh, de metris Pindari σελ. 199 κὲ. καὶ 275 καὶ Encyclop. der phil. Wiss. σελ. 509, Westphal, Rhythmik ³ σελ. 226 κὲ. 256 κὲ.).

ς'. Διαφορά των ποδών κατά σχήμα.

148. Οι πόδες ἐπὶ τῆς λέξεως ἤτοι ἐν τῆ ποιήσει ἀποτυπούμενοι ἐλάμδανον διάφορα σχήματα. Καὶ ἀρχαιότατα μὲν σχήματα τῶν ἐλάμδανον διάφορα σχήματα. Καὶ ἀρχαιότατα μὲν σχήματα τῶν οις ἡ θέσις τοῦ ποδὸς ἀποτυποῦται διὰ μακρᾶς συλλαδῆς. "Υστερον δὶς ἐκ τοῦ ἀρχαιοτάτου καὶ ἀπλουστάτου σχήματος, τοῦ κυρίου δη-λαδὴ ποδός, ἐγεννήθησαν τὰ ἄλλα κατὰ τοὺς ἑξῆς τρεῖς τρόπους α΄) διὰ λύσεως (solutio) ἡ διαιρέσεως τῆς δισήμου μακρᾶς συλλαδῆς εἰς δύο μονοσήμους βραχείας (χρότος λελυμέτος, διηρημέτος, solutus). Κειῶν συλλαδῶν εἰς τὴν ἰσομεγέθη δίσημον μακρὰν (χρότος συνηρημέτος, syllaba contracta). γ΄) διὰ παρεκτάσεως τῆς μακρὰς συλλαδῆς εἰς μακρὰν τῆς δισήμου μακρὰν τῆς κακρὰς συλλαδῆς εἰς τὴν ἰσομεγέθη δίσημον μακρὰν τῆς μακρὰς συλράτος, syllaba contracta). γ΄) διὰ παρεκτάσεως τῆς μακρὰς συλράδης εἰς μακρὰν τῆς δισήμου μακροτέραν (τοτή, χρότος παρεκτετα-

⁽¹⁾ Πρόλ. Σχολ. Ήφαιστ. σελ. 208, 47 απρώτην ἀντιπάθειαν λέγει (Ἡφαιστίων) τὴν ἐν τοῖς ἀπλοῖς ποσί, τοῦτ΄ ἔστι τοῖς δισυλλάδοις καὶ τρισυλλάδοις ἐνταντιότητα. Δευτέραν δὲ ἀντιπάθειαν τὴν ἐν τοῖς συνθέτοις, λέγω δὴ τὴν ἐν τετρασυλλάδοις».

μένος). Καὶ ὁ μὲν τρίτος τρόπος εἶνε σπανιώτατος, ἐκ δὲ τῶν δύο ἄλλων ὁ δεύτερος εἶνε ἀρχαιότερος καὶ συχνότερος τοῦ πρώτου. Ἐ-νίστε δὲ ἀμφότεροι οἱ τρόποι οὖτοι τοῦ μετασχηματισμοῦ εὑρίσκονται ἐν χρήσει ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ποδός. Ὠς ἐν τύπφ δὲ τὰ σχήματα τῶν ποδῶν, ὅπως ἀπετυπώθησαν ἐν τῆ ποιήσει, ἔχουσιν ὧδε·

Πόδες τῆς πρώτης ἀντιπαθείας.

Γένος των τετρασήμων ποδών.

Πόδες τετράσημοι ἀπὸ θέσεως, εἶδος πρῶτον τῶν τετρασήμων.

- 1. 200 δάκτυλος (ἀπὸ θέσεως), ποὺς τετράσημος κύριος.
- 2. Δ = σπονδείος (ἀπὸ θέσεως), ποὺς τετράσημος συνηρημένος.
- 3. Ο Ο Ο ο προκελευσματικός (ἀπὸ θέσεως), ποὺς τετράσημος λελυμένος.
- 4. Δυ _ ἀνάπαιστος (ἀπὸ θέσεως), [ηρημένην δὲ τὴν ἄρσιν. ποὺς τετράσημος λελυμένην μὲν ἔχων τὴν θέσιν, συν-
- 5. Δ ποὺς τετράσημος ἐκ μακρᾶς παρεκτεταμένης.
  Πόδες τετράσημοι ἀπ' ἄρσεως, εἶδος δεύτερον τῶν τετρασήμων.
- 6. Ο Ο Δ άνάπαιστος (ἀπ' ἄρσεως), ποὺς τετράσημος κύριος.
- 7. _ ± σπονδεῖος (ἀπ' ἄρσεως), ποὺς τετράσημος συνηρημένος.
- 8. Ο Ο Θ Ο προκελευσματικός (ἀπ' ἄρσεως), ποὺς τετράσημος λελυμένος.
- 9. _ ৬ ο δάκτυλος ἀπ' ἄρσεως, [λελυμένην δὲ τὴν θέσιν. ποὺς τετράσημος συνηρημένην μὲν ἔχων τὴν ἄρσιν,

Γένος τῶν τρισήμων ποδῶν.

Πόδες τρίσημοι ἀπὸ θέσεως, εἶδος πρῶτον τῶν τρισήμων.

- 10. το τροχαΐος ή χορεΐος, ποὺς τρίσημος χύριος ἀπὸ θέσεως.
- 11. σου τρίδραχυς ἀπὸ θέσεως, ποὺς τρίσημος λελυμένος.

- 12.

  τους τρίδραχυς συνηρημένος.
- ποὺς τρίσημος ἐκ μακρᾶς παρεκτεταμένης.
   Πόδες τρίσημοι ἀπ' ἄρσεως, εἶδος δεύτερον τῶν τρισήμων.
- 14. υ Δ καμβος ἀπ' ἄρσεως, ποὺς τρίσημος κύριος ἀπ' ἄρσεως.
- 15. Ο Ο Ο τρίβραχυς ἀπ' ἄρσεως.

Πόδες τῆς δευτέρας ἀντιπαθείας.

Γένος τῶν πεντασήμων ποδῶν.

Πόδες πεντάσημοι τοῦ πρώτου εἴδους.

- 16. - κρητικός ἢ ἀμφίμακρος, ποὺς κύριος.
- 17. Ο Ο Ο παίων πρώτος, ποὺς πεντάσημος λελυμένην ἔχων τὴν 6' μακράν.
- 18. Ο Ο Ο παίων τέταρτος, ποὺς πεντάσημος λελυμένην ἔχων τὴν πρώτην μακράν. Πόδες πεντάσημοι τοῦ δευτέρου εἴδους.
- 19. - βακχεῖος, ποὺς κύριος.
- 20. Ο Ο Ο παίων δεύτερος, ποὺς πεντάσημος λελυμένην ἔχων τὴν 6΄ μακράν.
- 21. Ο Ο Ο _ παίων τέταρτος, ποὺς πεντάσημος λελυμένην ἔχων τὴν πρώτην μακράν. Πόδες πεντάσημοι τοῦ τρίτου εἴδους.
- 22. _ _ υ παλιμβάνχειος, ποὺς κύριος.
- 23. Ο Ο _ Ο παίων τρίτος, ποὺς πεντάσημος λελυμένην ἔχων τὴν πρώτην μακράν.

Γένος των έξασήμων ποδών.

Πόδες έξάσημοι τοῦ πρώτου είδους.

24. τ = 0 0 ἰωνικὸς ἀπὸ μείζονος, ποὺς έξάσημος κύριος ἀπὸ θέσεως.

25. Δ - μολοσσός,

πους έξάσημος ἀπὸ θέσεως συνηρημένος.

Πόδες έξάσημοι τοῦ δευτέρου εἴδους.

26. υυ τ = ἰωνικὸς ἀπ' ἐλάσσονος,

ποὺς έξάσημος χύριος ἀπ' ἄρσεως.

27. _ _ _ μολοσσός,

ποὺς έξάσημος ἀπ' ἄρσεως συνηρημένος.

Ποὺς έξάσημος τοῦ τρίτου εἴδους.

28. _ υ υ _ χορίαμβος,

πούς έξάσημος κύριος.

Ποὺς ἐξάσημος τοῦ τετάρτου εἴδους.

29. υ = = υ ἀντίσπαστος.

ΣΗΜ. α΄. Περὶ τῆς ὀνομασίας τῶν ποδῶν πρόλ. μάλιστα Γεώςγιον τὸν Χοιροδοσκὸν ἐν ἐξηγήσει εἰς τὸ τοῦ Ἡφ. ἐγχειρίδιον (ἐκδ. ὑπὸ G. Hoerschelmann ἐν Anecd. var. τοῦ Studemund σελ. 57 κέ.), Διονύσιον περὶ ποδῶν (Stud. Anecd. var. σελ. 160 κέ.), Anecd. Chisiana (Stud. Anecd. var. σελ. 205 κέ.), Anonym. Ambrosianum de re metrica (Stud. Anecd. var. σελ. 222 κέ.).

ΣΗΜ. Θ΄. Ἡ μὲν συναίρεσις τῆς δισυλλάβου ἄρσεως εἰς μίαν μακρὰν συλλαβὴν ἐπιφαίνει βραδύτητα καὶ ἡσυχίαν, ἡ δὲ λύσις τῆς μακρᾶς τῆς θέσεως εἰς δύο βραχείας ταχύτητα καὶ θερμότητα, οἱ δὲ παρεκτεταμένοι χρόνοι πολὺ τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ ἀξιωματικόν.

ΣΗΜ. γ΄. Ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ποδῶν Διονυσίου τοῦ 'Αλικαρ-νασσέως (περὶ συνθ. ὀνομ. κεφ. 17) καὶ παρὰ πολλοῖς τῶν μεταγενεστέρων μετρικῶν, οἴτινες ἀντλοῦσιν ἐκ παλαιοτέρας τινὸς πηγῆς, οἰος ὁ Τερεντιανὸς Μαῦρος, βακγεῖοι καλεῖται ὁ ἔχων τὸ σχῆμα τόδε — ο, ὁ δὲ ἀντίθετος τούτου ὁ ἔχων τὸ σχῆμα ο — καλεῖται ὑποβάκχειος ἢ ἀντιβάκχειος ἢ παλιμβάκχειος. 'Αλλ' ὅμως κατ αὐτὸν τὸν πρῶτον ἀ. Χ. αἰῶνα ἡ χρῆσις τῶν ὅρων τούτων ἀντεστράφη. 'Επειδὴ ἐκ τῶν δύο τούτων σχημάτων συχνότερον ἦτο τὸ ο — -, ἐντεῦθεν τὸ σχῆμα τοῦτο ἀνομάσθη βακγεῖος καὶ τὸ σπανιώτερον — ο παλιμβάκχειος. Κατὰ τὸν δεύτερον τοῦτον τρόπον μεταχειρίζεται τοὺς ὅρους ὁ Φάδιος Κοϊντιλιανός, προσέτι δὲ καὶ ὁ 'Ηφαιστίων, πιθανῶς δὲ καὶ ὁ 'Ηλιόδωρος. Οἱ νεώτεροι μετρικοὶ ἀκολουθοῦσι τοῖς δευτέροις τούτοις. Τὸ αὐτὸ ποιοῦμεν καὶ ἡμεῖς.

ΣΗΜ. δ΄. Χορεΐος λέγεται ἐν τῆ ρυθμικῆ τοῦ ᾿Αριστοξένου ὁ ἐκ

μαχρᾶς καὶ βραχείας συγκείμενος τρίσημος ἀπὸ θέσεως πούς, δηλ. τὸ σχῆμα τόδε το. Οἱ μετρικοὶ ὅμως ὕστερον μετέβαλον τὴν χρῆσιν καὶ οἱ πλεῖστοι καλοῦσιν αὐτὸν τροχαῖον, χορεῖον καλοῦντες τὸν τρίβραχυν το (λελυμένον τροχαῖον ἢ ἴαμβον). Ἡ τοιαύτη δὲ χρῆσις τοῦ χορείου, ἀντὶ δηλ. τοῦ τριβράχεος, εὐρίσκεται ἤδη τὸ πρῶτον ἐν τῷ τῶν ποδῶν καταλόγῳ Διονυσίου τοῦ 'Αλικαρνασσέως. 'Αλλ'ὅμως ὁ Φάβιος Κοϊντιλιανὸς τηρεῖ ἔτι τὴν κατ' 'Αριστόξενον χρῆσιν τοῦ ὅρου χορείου, ἐπὶ τοῦ σχήματος δηλ. τοῦδε το.

ΣΗΜ. ε΄. Οἱ ἰωτικοὶ πόδες ἐκλήθησαν τὸ πρῶτον οὕτω ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων ἀπὸ τῶν ἰωνικῶν λόγων τοῦ Σωτάδου, ἐν οἱς ἐγίνετο πολλή χρῆσις τῶν ποδῶν τούτων, πρότερον δ' ἐκαλοῦντο βακχεῖοι, ὁ μέν, ὡς φαίνεται βακχεῖοι ἀπὶ ἄρσεως, ὁ δὲ βακχεῖοι ἀπὸ θέσεως. Ἐκλήθησαν δὲ βακχεῖοι ἐκ τῆς χρήσεως αὐτῶν ἐν ἄρμασιν εἰς Διόνους καὶ Δήμητρα. Ὑπὸ τοῦ ᾿Αριστείδου Κοϊντιλιανοῦ βακχεῖοι καλλοῦνται προσέτι ὁ χορίαμδος – υ – καὶ ὁ ἀντίσπαστος υ – ο, ὁ μὲν βακχεῖοι κατὰ τρογαῖον, ὁ δὲ βακχεῖοι κατὰ ἴαμβον. Πρῶλ. Westphal, allg. Metrik ³ σελ. 146.

Ζ'. Διαφορά των όπτων καὶ άλόγων ποδων.

149. Πλην των ποδών, περί ών έν τοῖς ἔμπροσθεν εἴπομεν, ή παλαιὰ μουσική εἶχε καὶ ἄλλους πόδας, παντάπασιν ἀχρήστους ἐν τῆ νεωτέρα μουσικῆ, οἵτινες ὑπὸ τῶν παλαιῶν ῥυθμικῶν ἐκαλοῦντο άλογοι κατ' άντίθεσιν πρός τοὺς μνημονευθέντας, οἵτινες ἐκαλοῦντο φητοί. Ὁ ᾿Αριστόξενος ρυθμ. στοιχ. σελ. 298 λέγει καθ' ὅλου περὶ τῆς διαφοράς τῶν ἡητῶν καὶ ἀλόγων ποδῶν τάδε. «οἱ δ' ἄλογοι διαφέρουσι τῶν ῥητῶν τῷ τὸν ἄνω χρόνον πρὸς τὸν κάτω μὴ εἶναι ῥητόν». Τουτέστιν οι άλογοι πόδες διαφέρουσι τῶν ῥητῶν, καθ' ὅσον έπὶ τῶν ἀλόγων ποδῶν ὁ λόγος τῆς ἄρσεως πρὸς τὴν θέσιν δὲγ εἶνε ρητός, δηλαδή δὲν ἐκφράζεται δι' ἀκεραίων ἀριθμῶν ὡς ἐπὶ τῶν ρητῶν, οίον διὰ τοῦ 2:2 η 2:1 η 3:2, ἀλλὰ διὰ κλασματικών (πρόλ. ξ 131). Έν δὲ σελ. 293 ἐξηγούμενος ὁ ᾿Αριστόζενος τὴν φύσιν τῶν αλόγων ποδών φέρει παράδειγμα τὸν ἄλογον τροχαΐον, ὅστις, καθ' ἃ λέγει ο 'Αριστόζενος, ευρίσκεται ως έξης έὰν ληφθωσι δύο πόδες, ό μεν ισην την άρσιν τη θέσει έχων και δίσημον έκατέραν, τουτέστιν ό τετράσημος δακτυλικός ήτοι ό δάκτυλος, ό δὲ τὴν μὲν θέσιν δίσημον, την δὲ ἄρσιν μονόσημον, τουτέστιν ο τρίσημος ἐαμβικὸς ήτοι ο τροχαΐος, παρά τούτους δε ληφθή τρίτος τις ποὺς τὴν μεν θέσιν ἔχων ἔσην αὐτοῖς ἀμφοτέροις, τουτέστι δίσημον, τὴν δὲ ἄρσιν μέσον μέγεθος ἔχουσαν τῶν ἄρσεων τοῦ τε δακτύλου καὶ τοῦ τροχαίου, τουτέστιν ένα πρώτον χρόνον καὶ ήμισυ, ὁ τοιούτος ποὺς θὰ ἔχη ἄλογον τὴν ἄρσιν πρὸς τὴν θέσιν, τουτέστι 2:1 🛊, ἡ δὲ ἀλογία θὰ εἶνε μεταξὺ δύο λόγων γνωρίμων τῆ αἰσθήσει, τοῦ τε ἔσου καὶ τοῦ διπλατίου, καὶ ὁ τοιοῦτος ποὺς καλεῖται τροχαῖος ἄλογος:

δάκτυλος ἡητὸς
$$\frac{1}{2}$$
  $\frac{2}{2}$ τροχαῖος ἄλογος $\frac{\alpha}{2}$ $\frac{\alpha}{1}$ $\frac{1}{2}$ τροχαῖος ἡητὸς $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$

150. Καθώς ὑπάρχει ἄλογος τροχαΐος, οὕτω πρέπει νὰ ὑπάρχη καὶ τὸ ἀντίθετον σχημα, τουτέστιν ἄλογος ἔαμβος. Καὶ τῷ ὅντι ὑπὸ τοῦ Βακχείου (περὶ μουσικής σελ. 68) μνημονεύεται πούς τις συγκείμενος «ἐξ ἀλόγου ἄρσεως καὶ μακρᾶς θέσεως, οἶον ὀργή». Καθὼς δὲ τὸ μετρικὸν παράδειγμα, δι' οὐ ἀποτυποῦται ὁ ἄλογος ἴαμβος, ἡ λέξις ὀργή, είνε σπονδεῖος, ούτω πρέπει νὰ ὑποτεθή ὅτι τοιούτον ἤτοι σπονδεῖος ἦτο καὶ τὸ τοῦ ἀλόγου τροχαίου, περὶ οὖ λέγει ὁ ᾿Αριστόξενος. Κατά ταῦτα λοιπόν ἔχομεν

πόδες βητοί:	τροχαΐος		iau60	5
~~-~~	<i></i>		U Z	
	2 1		1 2	
πόδες άλογοι	τροχαΐος	άλογος .	ἴαμδος	άλογος
		<u>α</u>	a.	۷.
	2	$1^{-1}/_{2}$	1 1/2	2.

151. Λυομένης δὲ τῆς μακρᾶς τοῦ ρητοῦ τροχαίου τε καὶ ἰάμβου γεννάται ο τρίβραχυς, όστις ύπο των πλείστων παλαιών μετρικών καλεϊται γορεΐος. 'Αμφότεροι λοιπόν οί πόδες ούτοι, ὅ τε ৬ 0 0 και ό υ ο ο, ἐπιδέγονται τὸ ἄλογον σχημα, τουτέστιν ἄλογον ἄρσιν, ώς μαρτυρεῖ καὶ ὁ ᾿Αριστείδης Κοϊντιλιανός, ὅστις (σελ. 59) τὸν μὲν τῶν άλόγων τούτων χορείων καλεῖ τροχαιοειδή, τὸν δὲ ἰαμβοειδή (2).

(1) Τό υπερχείμενον α δηλοί την άλογον μαχράν πρός διάχρισιν άπό της δισήμου.

(2) «Εὐοὶ δὲ καὶ ἄλογοι χορεῖοι δύο, ἰαμδοειδή:, δς συνέστηκεν ἐκ μακράς ἄρσεως

ίαμβοειδής τροχαιοειδής <u>«</u> ي ي <u>م</u> ن ک $1^{1}/_{2}$ 2. $2 \frac{1^{1}}{3}$

ΣΗΜ. Οἱ ἄλογοι ούτοι πόδες οἱ ἔχοντες μετρικὸν σχῆμα τὸ τοῦ σπονδείου ή τὸ τοῦ δακτύλου καὶ ἀναπαίστου, ὡς ὀρθῶς παρετήρησε πρώτος ὁ Βοίκκιος (Boeckh), εύρίσκονται ἐν ταῖς περιτταῖς χώραις των ιαμβικών και εν ταϊς άρτιαις των τροχαϊκών μέτρων, εσφάλη δμως ο Βοίκκιος λαμδάνων το μέγεθος των δύο ποδικών χρόνων ώς 12: 3=3 πρώτοι χρόνοι, διότι ο 'Αριστόξενος λέγει διαρρήδην την μεν θέσιν δίσημον, την δε άρσιν ένος χρόνου και ήμίσεος, ώστε τὸ . μέγεθος τῶν δύο σημείων πρέπει νὰ ληφθή οὐχὶ σχετικῶς, ὡς λαμβάνει ο Βοίκκιος, άλλ' άπολύτως ήτοι άριθμητικώς. 'Ο Οὐεστφάλιος εύρίσκει ότι ό τοιούτος ρυθμός είνε φυσικός, ἐπειδὴ παρατηρείται ἐπὶ της άναπνοης πάντων των όργανικών όντων, καθ' ην η είσπνοη έχει πρός την έκπνοην ώς 2:12. Ἡ φυσιολογία λοιπόν γινώσκει αὐτόν, εἰ μη η νεωτέρα μουσική τέχνη. ώστε την χρησιν τοιούτου ένθμου έν τῆ παλαιὰ μουσικῆ τέχνη ὑπολαμβάνει ὁ Οὐεστφάλιος ὡς ὑποχώρησιν τῆς τέχνης εἰς τὴν φύσιν. Ἡ ἐξήγησις αὕτη φαίνεται εὐφυὴς μέν, ἀπίθανος δέ. Ο ρυθμός ούτος κατὰ θαυμαστόν τρόπον σώζεται έν τοϊς όρχηστικοϊς ἄσμασι τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων καὶ ἐντεῦθεν δύναται εὐκολώτερον νὰ ἐξηγηθῆ ὡς ἐκ τῆς μονῆς κατὰ ποσόν τι πέρα τοῦ ἀπαιτουμένου ὑπὸ τοῦ ἡυθμοῦ χρόνου (δηλαδή μικροῦ τίνος ritardando) των ὀρχουμένων έπὶ τῆς τελικῆς ἄρσεως των τροχαϊκών διποδιών χάριν μικράς άναπαύσεως καὶ άθροίσεως δυνάμεως πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ προσεχοῦς ὀρχηστικοῦ σχήματος, οἰον ἐν τῷ τοῦ δημοτιχοῦ ἄσματος κάτω στοῦ Βάλτου κέ. μέτρφ τῷδε

152. "Αν παρά τοὺς μνημονευθέντας ἀλόγους πόδας ὑπῆρχον ἐν τῆ παλαιὰ ρυθμικῆ καὶ ἄλλοι, δὲν παρεδόθη μὲν ἡμῖν διαρρήδην ὑπὸ τῶν παλαιῶν θεωρητικῶν πιθανῶς δὲ (1) τοιοῦτος προσέτι εἶνε καὶ ό άλογος παίων (ἢ βακχεῖος) ό ἔχων σχῆμα μολοσσοῦ ἐπὶ τῶν δοχμίων.

χαὶ δύο θέσεων χαὶ τον ρυθμον ἔοιχεν ἰάμδω, τὰ δὲ λέξεως μέρη δαχτύλω. ὁ δὲ τροχαιοειδής έχ δύο θέσεων καὶ μαχρᾶς ἄρσεως κατ' άντιστροφήν τοῦ προτέρου». (1) Πρ6λ. Westphal, Griech. Rhythmik. 3 σελ. 231 κέ.

καὶ ὁ ἄλογος δάκτυλος ἐν τῷ ᾿Αρχιλοχείῳ μέτρῳ (Ἡφαιστ.σελ. 50 W.) οὐκέθ' ὁμῶς θάλλεις ἀπαλὸν χρόα, κάρψεται γὰρ ἄδη·καὶ βήσσας ὀρέων δυσπαιπάλους οἶος ἦν ἐπ' ἠδῆς.

'() ποὺς οὖτος, ὄστις δύναται νὰ κληθῆ ἄλογος δακτυλοειδής, ἔχει μέγεθος τεσσάρων πρώτων χρόνων καὶ ἡμίσεος.

Η'. Πόδες άπλοι μείζονες.

153. Ὁ ᾿Αριστείδης Κοϊντιλιανὸς ποιεῖται προσέτι λόγον περί τινων ποδών, οὖς καλεῖ μείζονας ἀπλοῦς ρυθμούς, τουτέστι τοῦ σημαντοῦ τροχαίου καὶ τοῦ ὀρθίου, τοῦ μείζονος ἡ διπλοῦ σπονδείου καὶ τοῦ ἐπιβατοῦ παίωνος.

α) Τροχαΐος σημαντός και ὄρθιος.

154. Έξ ὧν λέγει ὁ ᾿Αριστείδης (1) δηλοῦται ὅτι ἀμφότεροι οἰ πόδες οὖτοι εἶχον μέγεθος δωδεκάσημον, ὀκτὼ μὲν χρόνους ἐπὶ τῆς θέσεως, τέσσαρας δὲ ἐπὶ τῆς ἄρσεως, διέφερον δὲ ἀλλήλων μόνον ὡς

πρὸς τὴν τάξιν τῆς ἄρσεως καὶ θέσεως (διαφορὰ κατ' ἀντίθεςιν), ὁ μὲν σημαντὸς ἔχων καθηγουμένην μὲν τὴν θέσιν, ἐπομένην δὲ τὴν ἄρσιν, ὁ δὲ ὅρθιος τἀνάπαλιν. ᾿Αντιστοιχεῖ λοιπὸν πρὸς τὸν ἀπλοῦν ἤτοι τρίσημον τροχαΐον καὶ ἴαμδον πλὴν ὅτι ἔκαστος τῶν τριῶν χρόνων τῶν μειζόνων ποδῶν ἦτο τετράσημος (ἦχοι μακρότατοι κατὰ τὸν ᾿Αριστείδην καὶ χρόνοι ἐπιτεχνητοί, ὡς τεχνητῶς διὰ τῆς τονῆς ὑπὲρ τὸ σύνηθες μέγεθος ηὐξημένοι).

Οι πόδες οὐτοι, οἵτινες ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὸν $\frac{3}{2}$ πόδα τῆς νεωτέρας μουσικῆς, ἦσαν χρήσιμοι, ὡς φαίνεται, μόνον ἐν τοῖς Νόμοις καὶ Υ-μνοις. Εὐρετὴς δὲ αὐτῶν λέγεται ὁ Τέρπανδρος (Πλούταρχ. περὶ μουσ. 28). Καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους (4, 9. Πρβλ. Σουίδ. ἐν λ.) μνημονευόμενοι δύο νόμοι τοῦ Τερπάνδρου, ὁ τόμος ὅρθιος καὶ ὁ τροχαῖος, οὐδὲν πιθανώτατα ἄλλο ἦσαν ἢ νόμοι πεποιημένοι τοῖς ῥυθμοῖς ἐκείνοις, τοῖς δωδεκασήμοις δηλ. ὀρθίοις καὶ σημαντοῖς τροχαίοις. Τοιοῦτον ἡυθμὸν φαίνεται ὅτι εἶχε καὶ τὸ παρὰ Κλήμεντι τῷ ᾿Αλεξανδρεῖ (Στρωμ. 6, 784) σφζόμενον ἀπόσπασμα τοῦ Τυρταίου ἐξ ὕμνου εἰς τὸν Δία ἐπὶ τῆς δωριστὶ ἀρμονίας μελφδουμένου

Ζεῦ πάντων ἀρχά, πάντων ἀγήτωρ Ζεῦ, σοὶ πέμπω ταύταν ὕμνων ἀρχάν.

Σημειωτέον δὲ ὅτι οὐχὶ ὁρθῶς ὁ ᾿Αριστείδης καταλέγει τοὺς πόδας τούτους μεταξὺ τῶν ἀπλῶν ἢ ἀσυνθέτων, τοιοῦτοι εἶνε μᾶλλον οἱ χρόνοι, ἐξ ὧν οἱ πόδες οὐτοι σύγκεινται, τετράσημοι δηλ. ἀσύνθετοι. Τοὐναντίον δὲ ἕκαστος τοιοῦτος ποὺς δωδεκάσημος ἀπετέλει καθ'ἑαυτὸν πόδα σύνθετον ἤτοι κῶλον.

β') Σπονδεΐος μείζων η διπλούς.

155. Περὶ τοῦ μείζονος ἢ διπλοῦ σπονδείου λέγει ὁ ᾿Αριστείδης σελ. 36 «ἀπλοῦς σπονδεῖος ἐκ μακρᾶς θέσεως καὶ μακρᾶς ἄρσεως σπονδεῖος μείζων ὁ καὶ διπλοῦς ἐκ τετρασήμου θέσεως καὶ τετρασήμου ἄρσεως». Ἐν δὲ τῷ β΄ βιβλίῳ σελ. 97. 98 χαρακτηρίζων ὁ ᾿Αριστείδης τὸ ἦθος τοῦ ἴσου γένους, λέγει τὰ ἑξῆς «εἰ δὲ διὰ μητκίστων χρόνων συμβαίη γίνεσθαι τοὺς πόδας, πλείων ἡ κατάστασις ἐμφαίνοιτ' ἄν τῆς διανοίας. Διὰ τοῦτο ὀρῶμεν . . . τοὺς μηκίστους ἐν τοῖς ἱεροῖς ὕμνοις, οἰς ἐχρῶντο παρεκτετὰμένοις, τὴν τε περὶ ταῦτα ἐν τοῖς ἱεροῖς ὕμνοις, οἰς ἐχρῶντο παρεκτετὰμένοις, τὴν τε περὶ ταῦτα

⁽¹⁾ Σελ. 37 «ὅρθιος ἐκ τετρασήμου ἄρσεως καὶ ὀκτασήμου θέσεως τροχαίος σημαντὸς ὁ ἐξ ὀκτασήμου θέσεως καὶ τετρασήμου ἄρσεως». Σελ. 38 «ὁ δὲ ὄρθιος (ἐκλήθη) διὰ τὸ σεμνὸν τῆς ὑποκρίσεως καὶ βάσεως, τροχαίος σημαντὸς δὲ ὅτι βραδὺς ἀν τοις χρόνοις ἐπιτεχνηταίς χρῆται σημασίαις, παρακολουθήσεως ἔνεκα διπλασιάζων τὰς θέσεις». Σελ. 98 «οἱ δὲ ὅρθιοι καὶ σημαντοὶ διὰ τὸ πλεονάζειν τοις μακροτάτοις ἤχοις προάγουσιν εἰς ἀξίωμα». Πρόλ. καὶ Martianus Capella 195: Orthius, qui ex tetrasemi elatione, id est arsi, et octasemi positione constabit, ita ut duodecim tempora hic pes recepisse videatur. Atque habet propinquitatem aliquam cum iambico pede, quatuor enim primis temporibus ad iambum consonat reliquis octo temporibus adiunctis. Dehinc trochaeus, qui semanticus dicitur, id est qui e contrario octo primis positionibus constet, reliquis in elationem quatuor brevibus artetur». Σελ. 196. Orthius propter honestatem positionis est nominatus, semanticus sane, quia cum sit tardior tempore, significationem ipsam productae et remanentis cessationis effingit.

διατριδήν μίαν(;) καὶ φιλοχωρίαν ἐνδεικνύμενοι, τήν τε αὐτῶν διάνοιαν ισότητι και μήκει τῶν χρόνων ἐς κοσμιότητα καθιστάντες». "Οτι δὲ οί ἔσοι οὖτοι πόδες οἱ διὰ μηχίστων παρεκτεταμένων χρόνων εἶνε οἱ αὐτοὶ καὶ οἱ ἐν τῷ α΄ βιβλίω διπλοῖ ἡ μείζονες σπονδεῖοι, γίνεται δήλον έκ τοῦ παραλληλισμοῦ τῶν δύο χωρίων. Οὐδεμία λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι οι διπλοϊ ή μείζονες σπονδεῖοι εἶχον μέγεθος ὀκτάσημον καὶ συνέχειντο έχ δύο άσυνθέτων τετρασήμων χρόνων, ών ο μέν άπετέλει την θέσιν, ο δε την άρσιν. Πιθανώς δε ώσπερ έπι του σημαντού τρογαίου καὶ τοῦ ὀρθίου, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ μείζονος σπονδείου πρέπει να δεγθώμεν δύο είδη αντίθετα,

σπονδείος διπλούς η μείζων άπο θέσεως 🚣 🗀 » ἀπ' ἄρσεως _ _ _ _

Οι πόδες ούτοι, οἵτινες ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὸν 💈 τῆς νεωτέρας μουσικής, ήσαν χρήσιμοι έν τοῖς Ύμνοις, ὡς λέγει ὁ ᾿Αριστείδης, καὶ τοῖς Νόμοις (1): 'Ο δὲ λόγος, δι' ον οἱ παλαιοὶ τοὺς χρόνους τούτους τοῦ διπλοῦ σπονδείου, ώσπερ καὶ τοῦ σημαντοῦ καὶ ὀρθίου, ἐλάμβανον ώς τετρασήμους, καὶ οὐχὶ ώς δισήμους μετ' ἀναβεβλημένης άγωγῆς, είνε ὅτι ἐν τἢ κρούσει ἐπὶ ἕκαστον χρόνον τῆς ὑδῆς ἔπιπτε τὸ σχῆμα $- \circ \circ \mathring{\eta} = - \mathring{\eta}$ καὶ $\circ \circ \circ \circ$.

γ') Παίων επιδατός.

156. Περὶ τοῦ ἐπιβατοῦ παίωνος λέγει ὁ ᾿Αριστείδης (2) τάδε «ἐν δὲ τῷ παιωνικῷ γένει ἀσύνθετοι μὲν γίνονται πόδες δύο, παίων διάγυιος έχ μακράς θέσεως καὶ βραχείας καὶ μακράς ἄρσεως, παίων έπιβατὸς έκ μακράς θέσεως καὶ μακράς ἄρσεως καὶ δύο μακρῶν θέσεων καὶ μακράς ἄρσεως. Διάγυιος μεν οὖν εἴρηται οἶον δίγυιος, δύο γάρ χρήται σημείοις, ἐπιβατὸς δέ, ἐπειδή τέσσαρσι χρώμενος ιλέρεσιν, έκ δυοῖν ἄρσεων καὶ δυοῖν διαφόρων θέσεων γίνεται». Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου τοῦ Αριστείδου μανθάνομεν πρῶτον μὲν ὅτι ὁ ἐπιδατὸς παίων συνέκειτο ἐκ πέντε μακρῶν συλλαδῶν, ὥστε ἦτο δεκάσημος, δεύτερον δὲ ὅτι εἶχε τέσσαρας ποδικοὺς χρόνους, δύο ἄρσεις καὶ δύο θέσεις, τρίτον δὲ ὅτι αἱ θέσεις ἦσαν διάφοροι, δῆλον ὅτι κατὰ τὸ μέγεθος,

ώστε αι άρσεις δεν ήσαν διάφοροι, άλλ' δμοιαι κατά το μέγεθος, αί μέν δηλ. άρσεις ἦσαν έκατέρα δίσημος, τῶν δὲ θέσεων ἡ μὲν έτέρα δίσημος, ή δὲ ἐτέρα διπλασία ταύτης ήτοι τετράσημος. Τὴν τάξιν δε των χρόνων ή σημείων ορίζει ο 'Αριστείδης λέγων «παίων επιβατὸς ἐκ μακρᾶς θέσεως καὶ μακρᾶς ἄρσεως καὶ δύο μακρῶν θέσεων καὶ μακράς ἄρσεως» (1). Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ ἐπιθατὸς παίων εἶχεν ὧδε·

θέσ. ἄρσ. θέσις ἄρσ.

Κατά την θεωρίαν του Αριστοξένου δύναταί τις να είπη ὅτι ὁ έπιδατὸς παίων εἶνε ποὺς σύνθετος, ἐκ δύο ἀσυνθέτων ποδῶν συγκείμενος, ένὸς τετρασήμου, μετρικόν σχήμα έχοντος τὸ τοῦ σπονδείου, καὶ ένὸς έξασήμου ήτοι ἰωνικοῦ, μετρικόν σχήμα ἔχοντος τὸ τοῦ μολοσσοῦ, οἴτινες ἐν τἢ συνθέσει τηροῦσιν ἐκάτερος τὰ δύο αὐτῶν σημεῖα, ὁ μὲν τὴν δίσημον θέσιν καὶ ἄρσιν, ὁ δὲ τὴν τετράσημον μὲν θέσιν, τὴν δίσημον δὲ ἄρσιν. Καὶ κατὰ τοῦτο ὁ σύνθετος οὖτος ποὺς διαφέρει πάντων των ἄλλων συνθέτων διότι εν ώ πάντες οι ἄλλοι σύνθετοι οι έχ δύο άσυνθέτων συγχείμενοι έχουσι δύο μόνον σημεΐα, εν μεν τὸ τῆς θέσεως πίπτον ἐπὶ τὸν ἔτερον πόδα, εν δὲ τὸ τῆς ἄρσεως πίπτον έπὶ τὸν ἕτερον, ὁ ἐπιδατὸς σώζει ἀμφότερα τὰ σημεία έκατέρου ἀσυνθέτου ποδός, ήτοι ἔχει τέσσαρα, δύο ἄρσεις καὶ δύο θέσεις. Ποτέρα όμως των δύο θέσεων ήτο ή κυριωτέρα, ήτις καὶ συνήπτεν άμφοτέρους τοὺς ἀσυνθέτους πόδας εἰς εν σῶμα ήτοι εἰς ενα σύνθετον πόδα ή κώλον δεκάσημον; δήλον ὅτι ἡ ἔχουσα τὸ μεῖζον μέγεθος, ήτοι ή θέσις του δευτέρου μέρους ήτοι του μολοσσού. 'Απίθανον δὲ οὐδαμῶς φαίνεται ὅτι ὡς ἐπὶ τῶν ἄλλων ποδῶν, οὕτω καὶ έπὶ τοῦ ἐπιβατοῦ παίωνος κατὰ τὸν ᾿Αριστείδην ἢ τοῦ δεκασήμου παιωνικού ποδός κατά τὸν 'Αριστόξενον ἠδύνατο καὶ τάνάπαλιν νὰ συμβαίνη, νὰ καθηγῆται μὲν ὁ ποὺς ὁ ἔχων τὴν κυρίαν θέσιν ἤτοι ὁ έξάσημος, νὰ ἐπιφέρηται δὲ ὁ τετράσημος, τουτέστιν ώδε

<u>"= ' " '</u>

⁽¹⁾ Πρόλ. Πολυδ. όνομ. 216. 213, 17 «αθλημα ἐνόπλιον, πυρριχιαστικόν καὶ σπονδείον, τροχαίον». 214 «σπονδείον μέλος ἐπιδώμιον». 215 «πρὸς ὕμνους οί σπονδειαχοί αὐλοί».

⁽²⁾ Σελ. 38. 39. Πρόλ. Mart. Capella 196 Meib. Mar. Victor. 49 K.

⁽¹⁾ Ίστέον ὅτι, ὡς παρετήρησεν ὁ Westphal, ἡ φράσις τοῦ ᾿Αριστείδου «δύο μαχρῶν θέσεων» δὲν εἶνε ἀχριδής, διότι οὕτω τὰ σημεῖα γίνονται πέντε,ἐν ῷ αὐτὸς ὁ ᾿Αριστείδης λέγει αὐτὰ εὐθὺς μετὰ ταῦτα τέσσαρα. "Ωφειλε δηλ. νὰ εἴπη αδύο μακρῶν ἐπὶ θέσεως » ἀντὶ «δύο μακρῶν θέσεων». 'Ωσαύτως καὶ ἀλλαχοῦ οὐχι ἀκριδῆ φράσιν μεταχειρίζεται ό 'Αριστείδης λέγων περί τοῦ δακτύλου ὅτι σύγκειται α ἐκ μακράς θέσεως και δύο βραχειών ἄρσεων» και περί τοῦ ἀναπαίστου « ἐκ δύο βραχειών ἄρσεων καὶ μακρᾶς θέσεως».

Περὶ τοῦ ἡθικοῦ δὲ χαρακτῆρος τοῦ ἐπιδατοῦ παίωνος λέγει ὁ ᾿Αριστείδης (σελ. 98) τάδε: «τοὺς δὲ ἐν ἡμιολίῳ λόγῳ θεωρουμένους ἐνθουσιαστικωτέρους εἶναι συμδέβηκεν, ὡς ἔφην. Τούτων δ' ὁ ἐπιδατὸς κεκίνηται μᾶλλον, συνταράττων μὲν τῆ διπλῆ θέσει τὴν ψυχήν, ἐς ὕψος δὲ τῷ μεγέθει τῆς ἄρσεως τὴν διάνοιαν ἐζεγείρων». Σύμφωνος δὲ τῷ ἤθει ἦτο καὶ ἡ χρῆσις αὐτοῦ. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν μετεχειρίσατο αὐτὸν ὁ ᾿Αρχίλοχος, ὡς φαίνεται, ἐν ποιήμασιν ἱεροῖς εἰς Διόνυσον καὶ Δήμητρα, ἄτινα εἶχον ὅμοιον χαρακτῆρα (Πλούτ. περὶ μουσ. 28). Εἶτα δὲ μετεχειρίσατο αὐτὸν καὶ ὁ Ὅλυμπος ἐν ὁμοίοις ποιήμασιν ἐπὶ τῆς Φρυγιστὶ ἀρμονίας, οἶον ἐν τοῖς εἰς τὴν Κυδέλην ἀδομένοις μητρώοις (Πλούτ. π. μουσ. 33).

KEΦAΛAION S'

Περί κώλων.

157. 'Ως προείπομεν (§144), τὰ κῶλα τῶν μετρικῶν εἶνε τὰ αὐτὰ καὶ οἱ σύνθετοι πόδες τοῦ 'Αριστοξένου. 'Η ταὐτότης δὲ αὕτη γίνεται φανερὰ οὐ μόνον ἐκ τῆς θεωρίας τῶν παλαιῶν μετρικῶν (1), ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν παρὰ τῷ 'Ανωνύμῳ περὶ μουσικῆς σῷζομένων παλαιῶν μελῶν (2) καὶ ἐξ ὧν λέγει ὁ 'Αριστόξενος περὶ τῆς ποδικῆς σημασίας ἤτοι τῆς εἰς ἄρσεις καὶ θέσεις διαιρέσεως τῶν συνθέτων ποδῶν ἐν τῆ ἐρμηνείᾳ τῶν μουσικῶν ποιημάτων, περὶ οὖ θὰ εἴπωμεν κατωτέρω. 'Εκ τούτων δηλοῦται ὅτι ἡ φύσις καὶ οὐσία τῶν συνθέτων ποδῶν ἢ κώλων τῆς παλαιᾶς μουσικῆς ἦτο ἡ αὐτὴ καὶ ἡ τῶν περιοδικῶν κώλων τῆς νεωτέρας μουσικῆς. Ποία δὲ ἦτο αῦτη λέγομεν ἐφεξῆς. "Εμπροσθεν (κεφ. α΄ § 68) ἐξηγούμενοι τὴν φύσιν τῶν

(2) Παρά τῷ 'Ανωνύμω κροῦμά τι ἤτοι μέλος τι τῆς ὀργανικῆς (§ 104) ἔχει τὴν ἐπιγραφὴν κῶλον ἐξάσημον, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ τῷ τοῦ 'Αριστοξένου ποὺς ἐξάσημος δακτυλικός.

ποδών παρεδάλομεν αὐτοὺς πρὸς τὰς ἐν τῷ λόγῳ λέξεις. "Οπως δηλαδή διὰ τοῦ ἐπικρατεστέρου τόνου μιᾶς τινος τῶν συλλαδῶν τῆς λέξεως συνάπτονται πάσαι αί συλλαβαὶ αὐτῆς εἰς εν σωμα, οὕτω καὶ πλείονες φθόγγοι ή καθ' όλου χρόνοι τοῦ ρυθμιζομένου διὰ τῆς έρρωμενεστέρας προφοράς ένός τινος αὐτῶν συνάπτονται πάντες εἰς εν σωμα διάφορον των προηγουμένων και ἐπομένων, δήλον ὅτι τὸν πόδα. 'Αλλ' όμως ἐν τῷ λόγῳ παρὰ τὴν εἰς λέξεις διαίρεσιν γίνεται και άνωτέρα τις, ή είς κώλα διαίρεσις. Πλείονες δηλαδή λέξεις νόημά τι ἀποτελοϋσαι συνάπτονται πρὸς ἀλλήλας εἰς εν σῶμα μεῖζον, τὸ λεγόμενον ρητορικόν κώλον. Κατορθοϋται δὲ τοϋτο κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ ἐπὶ τῶν λέξεων καθ' ἐαυτὰς τρόπον, τουτέστι διὰ τοῦ τονισμοῦ. Έν ῷ δηλαδὴ πᾶσα λέξις καθ' ἐαυτὴν φυλάττει τὸν ἴδιον αύτῆς λογικόν τόνον, όστις διακρίνει αὐτὴν τῶν ἄλλων, μία τις τῶν λέξεων των νόημά τι ἀποτελουσών τονίζεται έμφαντικώτερον παρὰ τὰς ἄλλας, ο δε εμφαντικώτερος ούτος τονισμός κατορθοί να συνάψη πάσας είς εν σωμα μετζον, διάφορον των προηγουμένων και έπομένων, δήλον ὅτι τὸ κῶλον. Καθώς λοιπὸν ὁ λόγος σύγκειται ἐκ νοημάτων λογικών, ούτω καὶ τὸ μέλος ἀπαρτίζεται ἐκ νοημάτων μελφδικών ἐφεξης άλληλα διαδεχομένων. ώστε άνάγκη καὶ ἐν τῷ ἐρρύθμῳ μέλει νὰ γίνηται ἀνάλογός τις διαίρεσις, οΐα καὶ ἐν τῷ ἐητορικῷ λόγῳ, τουτέστι διαίρεσις είς μελφδικά η ρυθμικά κώλα. Καὶ τῷ ὅντι ἐπὶ παντὸς τεχνικοῦ μέλους διακρίνεται ἐκτὸς τῆς στοιχειώδους καὶ κατωτέρας διαιρέσεως εἰς πόδας καὶ ἀνωτέρα τις διαίρεσις εἰς κῶλα. "Οπως δὲ ἐπὶ τῶν ποδῶν διακρίνεται εἰς κύριος ρυθμικὸς τόνος, ὅστις συνάπτει πάντας τοὺς χρόνους τοῦ ποδὸς εἰς εν σῶμα, καὶ εἰς δευτερεύων, ούτω καὶ ἐπὶ τῶν μειζόνων τούτων μερῶν, τῶν κώλων, ἄτινα σύγκεινται έκ πλειόνων ποδών, είς τις των ποδών τοῦ κώλου λαμβάνει δυνατώτερον παρά τοὺς ἄλλους ρυθμικόν τόνον, ὁ δὲ δυνατώτερος οὐτος τόνος συνάπτει πάντας τους πόδας, οἵτινες καθ' έαυτους φυλάττουσι τοὺς ίδίους ρυθμικοὺς τόνους, είς εν σῶμα διάφορον τῶν προηγουμένων καὶ ἐπομένων. Παρὰ τὴν ρυθμικὴν ταύτην συνάφειαν ἔχουσι τὰ κῶλα καθ' ἐαυτὰ ἐν τῷ μέλει καὶ μελικὴν συνάφειαν. Ύπὸ μελικήν δηλαδή ἔποψιν κατασκευάζονται οὕτω τὰ κῶλα ὑπὸ τοῦ μελοποιού, ὥστε νὰ ἔχωσιν ὡρισμένον τέλος ἢ κατάληξιν, τουτέστιν ώρισμένους τελιχούς φθόγγους, χαὶ οὕτω νὰ ἀποτελῶσιν εν σῶμα μελικόν διακεκριμένον των προηγουμένων καὶ ἐπομένων. Κατορθοῦ-

⁽¹⁾ Πρόλ. Ήφαιστ σελ. 64 W. «Στίχος ἐστὶ ποσόν μέγεθος μέτρου, ὅπερ οὔτε ἔλαττόν ἐστι τριῶν συζυγιῶν οὔτε μεῖζον τεσσάρων. Τό δὲ ἔλαττον ὄν τριῶν συζυγιῶν, ἐἀν μὲν πλήρεις ἔχη τὰς συζυγίας, ἀκατάληκτόν ἐστι καὶ καλεῖται κῶλον, ἐἀν δὲ τι ἐλλείπη, κόμμα».

ται δέ τουτο, όταν ή μελωδία σχηματίζηται ούτως ώστε να τελευτά εις τινα των κεφαλαιωδών φθόγγων του οκταχόρδου συστήματος, έφ' οὖ ἐπωχοδόμηται. Τοιοῦτος δὲ εἶνε κατὰ πρῶτον μὲν λόγον καὶ σημαντικώτατος ο τονικός φθόγγος ή ή τονική (tonica), εἶτα δὲ καὶ ἡ τρίτη καὶ πέμπτη ἀπὸ τῆς τονικῆς, τουτέστιν ἡ μέση (media) καὶ ή δεσπόζουσα (dominante).

158. Έν τῷ λόγω πάλιν αἱ λέξεις αἱ τῷ ἐμφαντικωτέρω τόνω ύποτασσόμεναι καὶ δι' αὐτοῦ εἰς εν σῶμα συναπτόμεναι, τὸ ἐητορικόν κώλον, δεν δύνανται να είνε λίαν πολλαί, διότι άλλως, αν δηλαδή είνε πλείονες τοῦ δέοντος, είς μόνος κύριος τόνος δὲν ἐξαρκεῖ νὰ ύποτάξη τη έαυτου δυνάμει τούς τόνους πασών των άλλων λέξεων καὶ οῦτω νὰ συνάψη πάσας εἰς εν σῶμα, μᾶλλον δε θὰ εἶνε χρεία καὶ άλλου προσέτι τοιούτου κυρίου τόνου άλλ' όμως τότε δεν θα έχωμεν πλέον εν μόνον σωμα, αλλα δύο ανεξάρτητα αλλήλων, αν δύο είνε οί χυριώτεροι τόνοι, ἢ καὶ πλείονα, ἀν εἶνε πλείονες οὖτοι. Ὁ αὐτὸς λοιπόν λόγος και περί τῶν μελωδικῶν ἢ ρυθμικῶν κώλων. Πάντοτε ώρισμένος τις άριθμός ποδών δύναται να συνάπτηται είς εν ρυθμικόν κώλον διά τοῦ δυνατωτέρου ρυθμικοῦ τόνου ένός τινος τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Πᾶν δὲ μεῖζον τοῦ δέοντος μέγεθος ἀδυνατεῖ νὰ ὑποτάξη τῆ έαυτοῦ δυνάμει καὶ νὰ συνάψη είς εν ρυθμικόν σῶμα ὁ κυριώτερος ούτος τόνος, ώστε έπὶ τοιούτου μεγέθους θὰ εἶνε γρεία δύο ἢ καὶ πλειόνων κυριωτέρων ρυθμικών τόνων άλλ' όμως ουτως άπόλλυται ή ρυθμική συνάφεια καὶ ἀντὶ ἐνὸς θὰ ἔχωμεν δύο ἢ καὶ πλείονα σώματα ήτοι δυθμικά κῶλα.

159. Πόσοι λοιπὸν πόδες δύνανται νὰ συναφθῶσι καὶ ἀποτελέσωσιν εν σώμα ήτοι εν ρυθμικόν κώλον, ού δύναται να αντιληφθή ώς τοιούτου ή αἴσθησις; Ἐν μέν τῆ νεωπέρα μουσικῆ συνάπτονται κανονικώς τέσσαρες πόδες καὶ ἀποτελοῦσιν εν ρυθμικόν κώλον, συχνὰ δέ μόνον δύο, σπανιώτατα δὲ τρεῖς. Συνήθως δέ, ὅταν ὁ μελοποιὸς εὑρίσκη τριποδίας εν τῷ ποιητικῷ κειμένω, μεταδάλλει αὐτὰς εἰς τετραποδίας, προστιθείς κενόν χρόνον έχοντα μέγεθος ένὸς ποδός. Η ενταποδίας. δε και έξαποδίας ήτοι κώλα συγκείμενα έκ πέντε και εξ ποδων μεταχειρίζεται μέν ή νεωτέρα μουσική, άλλ' όμως σποράδην καὶ άναμιγνύουσα άλλοις κώλοις, ούχι δε συνεχῶς ἐπὶ μειζόνων ρυθμικῶν μερών. Ή παλαιὰ όμως μουσική τέχνη, ώς εξδομεν έν τῷ προηγουμένω κεφαλαίω, ἐσχημάτιζε συνθέτους πόδας ἤτοι κῶλα οὐχὶ μόνον

έχ τεσσάρων, δύο και τριών άσυνθέτων ποδών, άλλα και έκ πέντε και έξ, τουτέστι διποδίας τε και τριποδίας και τετραποδίας και πενταποδίας καὶ έξαποδίας, καὶ πάντα τὰ κῶλα ταῦτα μετεχειρίζετο σχεδόν ἐπίσης συχνά, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῆς σωζομένης παλαιᾶς ποιήσεως. Τὰς δὲ πενταποδίας καὶ έξαποδίας μετεχειρίζοντο οἱ παλαιοὶ Ελληνες ου μόνον σποράδην, ως ή νεωτέρα μουσική, άλλα καὶ συνεχῶς ἦτοι κατ' ἐπανάληψιν ἐφεξῆς. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν τῆ παλαιᾳ μουσική τέχνη δὲν ἐσχηματίζοντο παντὸς εἴδους κῶλα ἐξ ἑκάστου τῶν άσυνθέτων ποδών ήτοι μονοποδιών, άλλὰ διποδίας μὲν καὶ τριποδίας έσχημάτιζεν ή παλαιὰ μουσική τέχνη καὶ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀσυνθέτων ποδών ήτοι μονοποδιών, τουτέστι τροχαϊκάς (ἰαμδικάς), δακτυλικάς (ἀναπαιστικάς), παιωνικάς καὶ ἰωνικάς (ἀπὸ μείζονος καὶ ἀπ' έλάσσονος) διποδίας καὶ τριποδίας τετραποδίας δὲ μόνον ἐκ τῶν τρισήμων καὶ τετρασήμων ἄσυνθέτων ποδών, τουτέστι τροχαϊκάς (ἰαμβικὰς) καὶ δακτυλικὰς (ἀναπαιστικὰς) τεπραποδίας πενταποδίας δὲ ἐκ πάντων τῶν ἀσυνθέτων ποδῶν πλην τῶν ἑξασήμων ἰαμδικῶν, τουτέστι τροχαϊκάς (ἰαμβικάς), δακτυλικάς (ἀναπαιστικάς) καὶ παιωνικάς πενταποδίας. έξαποδίας δε μόνον έκ των τρισήμων άσυνθέτων ποδών, τουτέστι τροχαϊκάς καὶ ἰαμδικάς. Καὶ αὶ μέν διποδίαι καὶ τετραποδίαι διὰ τῆς ποδικῆς διαιρέσεως εἰς δύο μέρη διαιρούμεναι, ἔχοντα πρὸς ἄλληλα τὸν τοῦ ἴσου λόγον, ἀνῆκον εἰς τὸ δακτυλικόν ποδικόν γένος, αι δὲ τριποδίαι καὶ έξαποδίαι διὰ τῆς ποδικής διαιρέσεως είς δύο μέρη διαιρούμεναι, έχοντα πρὸς ἄλληλα τὸν τοῦ διπλασίου λόγον, ἀνῆκον εἰς τὸ ἰαμδικὸν ποδικὸν γένος, αἱ δὲ πενταποδίαι ώσαύτως εἰς δύο μέρη διὰ τῆς ποδικῆς διαιρέσεως διαιρούμεναι, ἔχοντα πρὸς ἄλληλα τὸν τοῦ ἡμιολίου λόγον, ἀνῆκον εἰς τὸ παιωνικόν ποδικόν γένος.

'Ως έν τύπφ δὲ τὰ κῶλα ἤτοι οἱ σύνθετοι πόδες τῆς παλαιᾶς μουσικής τέχνης είχον ώς έξής.

Α΄. Τροχαϊκά καὶ ἱαμβικά κώλα.

1. - - - - τροχαϊκή διποδία | κῶλον ἐξάσημον

(3+3). 2. - - - ίαμδική διποδία

3. - - - - - τροχαϊκή τριποδία | κώλον έννεάσημον

(6+3). 4, - - - - - ιαμδική

5	🕳 τροχαϊκή τετ	οαποδία) κώλο	ο δωδεκάσημον
6			
7	τροχαϊκή	πενταποδία)	κώλον 15σημον
8	ἰαμβική	»	(9+6).
9	τροχι	αϊκή έξαποδία	κώλον 18σημον
10	ιαμβ	ική »	(12+6).

Β'. Δακτυλικά καὶ άναπαιστικά κώλα.

11 δακτυλική διποδία κώλον ός	ετάσημον
12 ἀναπαιστική » (4-	~~+~~ 4).
13 υ υ - υ υ - υ υ δακτυλική τριποδία κά	νομποχκεδωδ νολώ
14. 00 - 00 - 00 - άναπαιστική »	(8+4).
15 υ υ - υ υ - υ υ - υ υ δακτυλ. τετραπ	οδία κῶλ. 16 σημον
16 άναπαιστική	» (8 + 8).
17 ο - δακτ. πε	νταποδία κ. 20 σημ
18. 00 - 00 - 00 - 00 - 00 - ἀναπαιστ	(12+8).

Γ'. Παιωνικά κώλα.

19 παιωνική διποδία ήτοι κώλον δεκάσημον $(5+5)$.
$20 3 3 3 - \pi$ αιων. τριπ. ήτοι κῶλ. 15 σημον $(10+5)$.
21 π. πενταπ. ἤτοι κ. $25σ.$ (15+10).

Δ'. Ίωνικά κώλα.

22.	_	_	Ü	Ų	-	-	~	v	ເພາ	exi	δ	ιποδία	ἀπὸ	μείζονος /	κῶλον 12σημον
23.	U	v	-	-	J	J	_	-		))		»	άπ'	έλάσσον.	(6+6).
24.	-	_	u	v	-	-	v	v			v	ίων. τ	ριπ.	ἀπὸ μείζ.	) κῶλ. 18σημον
25 .		·	-		v	Ü	-	_	٠.	<u>.</u>	_	»	»	ἀπ' έλάσ.	(12+6).

Σημασία τῶν κώλων.

160. Πως ὅμως ἐσημαίνοντο οἱ παλαιοὶ τοὺς συνθέτους πόδας ἤτοι τὰ κῶλα, εἰς πόσα δηλαδὴ σημεῖα ἢ ποδικοὺς χρόνους, ἄρσεις τε καὶ θέσεις, διήρουν τὰ κῶλα ἐν τῆ ἐρμηνείᾳ ἤτοι ἐξαγγελίᾳ τῶν μουσικῶν ποιημάτων; Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου πραγματεύονται δύο χωρία τοῦ Ἡριστοξένου, ὧν τὸ μὲν ἐν τῆ τοῦ Ψελλοῦ ἐπιτομῆ ἐ 12 διασωθὲν ἔχει ὧδε «αὕξεται δὲ ἐπὶ πλειόνων τό τε ἰαμδικόν

γένος και το παιωνικόν τοῦ δακτυλικοῦ, ὅτι πλείοσι σημείοις έκάτερον αὐτῶν χρῆται οἱ μὲν γὰρ τῶν ποδῶν δύο μόνοις πεφύκασι σημείοις χρήσθαι, άρσει καὶ βάσει, οἱ δὲ τρισίν, άρσει καὶ διπλή βάσει, οί δὲ τέτρασι, δύο ἄρσεσι καὶ δύο βάσεσιν». Το δὲ ἔτερον χωρίον ἐν αύτῷ τῷ πρωτοτύπῳ τοῦ Αριστοξένου εύρισκόμενον "Ρυθμ. στοιχ. σελ. 288 κέ. Mor. (πρβλ. καὶ Ψελλ. § 14) ἔχει ώδε «ις δὲ σημαινόμεθα τὸν ρυθμὸν καὶ γνώριμον ποιοῦμεν τῆ αἰσθήσει, πούς ἐστιν είς η πλείους ένός (1). Των δε ποδών οι μεν εκ δύο γρότων σύγκεινται τοῦ τε ἄνω καὶ τοῦ κάτω, οἱ δὲ ἐκ τριῶν, δύο μὲν τῶν ἄνω, ένὸς δὲ τοῦ κάτω, ἢ ἐξ ένὸς μὲν τοῦ ἄνω, δύο δὲ τῶν κάτω, ζοὶ δὲ έχ τεττάρων, δύο μεν των ἄνω, δύο δε των κάτω). "Οτι μεν οὖν ἐξ ενὸς χρόνου πους ούκ αν είη φανερόν, ἐπειδήπερ εν σημείον οὐ ποιεί διαίρεσιν χρόνου άνευ γαρ διαιρέσεως χρόνου ποὺς οὐ δοκεῖ γίνεσθαι. Τοῦ δὲ λαμ βάνειν τὸν πόδα πλείω τῶν δύο σημεία τὰ μεγέθη τῶν ποδῶν αἰτιατέον. Οι γαρ ελάττους των ποδων, εύπερίληπτον τη αἰσθήσει το μέγεθος έχοντες, εὐσύνοπτοί εἰσι καὶ διὰ τῶν δύο σημείων οἱ δὲ μεγάλοι τούναντίον πεπόνθασι. δυσπερίληπτον γάρ τῆ αἰσθήσει τὸ μέγεθος έχοντες πλειόνων δέονται σημείων, ὅπως εἰς πλείω μέρη διαιρεθὲν τὸ τοῦ ὅλου ποδὸς μέγεθος εὐσυνοπτότερον γίνηται. Διὰ τί δὲ οὐ γίνεται πλείω σημεία των τεττάρων, οίς ο πούς χρήται κατά την αύτου δύναμιν, υστερον δειχθήσεται».

Τὸ κοινὸν ἐξαγόμενον ἐκ τῶν δύο τούτων χωρίων, ἄτινα δὲν διαΤὸ κοινὸν ἐξαγόμενον ἐκ τῶν δύο τούτων χωρίων, ἄτινα δὲν διαμὲν ἐλάσσονες τῶν ποδῶν ἤτοι οἱ ἀσύνθετοι (μονοποδίαι) ἔχουσι
κοινῶς, ἄνευ δηλαδὴ διακρίσεως ποδικοῦ γένους εἰς ὁ ἕκαστος ἀνήκει,
δύο σημεῖα, ἄρσιν τε καὶ θέσιν ἐκ δὲ τῶν μεγάλων ἤτοι τῶν συνθέτων ποδῶν (κώλων) οἱ μὲν δακτυλικοί, τουτέστιν αὶ διποδίαι καὶ αἰ
τετραποδίαι, ἔχουσιν ὡσαύτως δύο σημεῖα, ἄρσιν τε καὶ θέσιν, οἱ δὲ
ἐαμδικοί, τουτέστιν αὶ τριποδίαι καὶ έξαποδίαι, τρία, δύο ἄρσεις καὶ
μίαν θέσιν ἢ μίαν ἄρσιν καὶ δύο θέσεις οἱ δὲ παιωνικοί, ἤτοι αἱ πενταποδίαι, τέσσαρα, δύο ἄρσεις καὶ δύο θέσεις.

ταπουιαι, τεσομέν, λοιπόν των διποδίων και τετραποδίων εύρίσκομεν 161. Έπι μεν λοιπόν των διποδίων και την θέσιν, διαιρούντες αύενλόλως τὰ δύο σημετα ήτοι την άρσιν και την θέσιν, διαιρούντες αύ-

(1) Κατά την έρμηνείαν τοῦ Οὐεστφαλίου δι' ένος μέν ποδός σημαινόμεθα τόν ρυθμόν, ὅταν πάντες οἱ πόδες εἶνε ὅμοιοι ἀλληλοις, διὰ πλειόνων δέ, ὅταν δὲν εἶνε πάντες οἱ πόδες εἶνε ὅμοιοι ἀλληλοις, ὅπερ συμδαίνει ἐν τῆ ρυθμικῆ μεταδολῆ.

τάς είς δύο ἴσα μέρη, ὧν τὸ μὲν ἔτερον θὰ ἀποτελη την ἄρσιν, τὸ δὲ ἔτερον τὴν θέσιν, ὥστε τὰ δύο ταῦτα σημεῖα συμπίπτουσι τοῖς ἐχ τῆς ποδικῆς διαιρέσεως εὑρισκομένοις μέρεσιν οἱον ἐπὶ τῆς τροχαϊκῆς διποδίας καὶ τετραποδίας τὰ δύο σημεῖα εἶχον ὧδε

Έν τοῖς μνημονευθεῖσι χωρίοις τοῦ 'Αριστοξένου προτάττεται μὲν ἡ ἄρσις, ἐπιτάττεται δὲ ἡ θέσις, ἀλλ' ὅμως ὑπὸ τῆς φράσεως τοῦ 'Αριστοξένου δὲν ἀποκλείεται καὶ τὸ ἀντίθετον, τὸ νὰ καθηγῆται μὲν ἡ θέσις, νὰ ἔπηται δὲ ἡ ἄρσις, ὧδε δηλαδή:

Συμμαρτυρεί δε και ο Αριστείδης λέγων εν σελ. 36 περί είδους τινὸς τοῦ ὀκτασήμου δακτυλικοῦ τοῦ καλουμένου μείζονος σπονδείου _____ («σπονδεῖος μείζων έκ τετρασήμου θέσεως καὶ τετρασήμου άρσεως». Πότε ομως εν τη σωζομένη των παλαιών ποιήσει έπὶ των διποδιών και τετραποδιών καθηγείτο μέν ή θέσις, είπετο δὲ ή ἄρσις, ή τάνάπαλιν, δέν δυνάμεθα νῦν νὰ γινώσκωμεν διὰ τὴν ἀπώλειαν των παλαιών μελών και διότι οὐδαμόθεν ἄλλοθεν διδασκόμεθά τι περί τούτου. "Ο, τι δε εἴπομεν περὶ τῶν τροχαϊκῶν διποδιῶν καὶ τετραποδιών, τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐπὶ τῶν ἰαμδικῶν καὶ δακτυλικῶν καὶ λοιπων λεγόμενον. Ώσαύτως δὲ ὅ,τι εἴπομεν ἔμπροσθεν (δ 147) περὶ τῶν άπλων η ἀσυνθέτων ποδών ὅτι διαφέρουσι τὸ ήθος, ὅταν προηγήται μεν ή θέσις, έπηται δε ή άρσις καὶ τάνάπαλιν, διότι κατά μεν την πρώτην περίστασιν οἱ πόδες ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἡσυχαστικὸν ἦθος τῆς ρυθμοποιίας καὶ εἶνε ἡσυχαστικώτεροι τὸ ἡθος, κατὰ δὲ τὴν ἀντίστροφον τάξιν τῶν σημείων οἱ πόδες ἀνήκουσιν εἰς τὸ διασταλτικόν ήθος της ρυθμοποιίας και γίνονται διασταλτικώτεροι το ήθος ήτοι προσλαμβάνουσι μείζονα κίνησιν καὶ ἐνέργειαν, τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ έπὶ τῶν συνθέτων ποδῶν, δηλονότι εἶνε ἡσυχαίτεροι μὲν οἱ ἔχοντες προηγουμένην την θέσιν, ἐπιφερομένην δὲ την ἄρσιν, διασταλτικώτεροι δε ήτοι κεκινημένοι τὸ ήθος οι αντίστροφον έχοντες την τάξιν των σημείων.

162. Έπὶ τῶν συνθέτων ὅμως ἰαμδικῶν ποδῶν, ἤτοι τῶν τριπο-

διών καὶ έξαποδιών, τὰ ἐκ τῆς ποδικῆς διαιρέσεως εύρισκόμενα μέρη δύο όντα δεν δύνανται να συμπίπτωσιν, ώς επί των συνθέτων δακτυλιχών, τοῖς σημείοις, ἄτινα εἶνε τρία. ἀΑνάγχη λοιπὸν τὸ ἕτερον τῶν έκ τῆς ποδικῆς διαιρέσεως δύο μερῶν, δῆλον ὅτι τὸ μεῖζον, ὅπερ ἔχει διπλάσιον τοῦ έτέρου μέγεθος, νὰ περιέχη δύο σημεῖα. Είχον δὲ τὰ τρία ταῦτα σημεῖα κατὰ τὸν ᾿Αριστόξενον τὴν ἑξῆς δύναμιν, ήτοι δηλαδή ήσαν δύο ἄρσεις καὶ μία θέσις ή μία ἄρσις καὶ δύο θέσεις. Ταῦτα δὲ οὐδαμῶς ἄλλως πρέπει νὰ νοηθῶσιν εἰμὴ ὅτι ἕν μὲν τῶν σημείων τούτων ἀεὶ θέσις ον είχε την μεγίστην δύναμιν, εν δε ἀεὶ άρσις ον την έλαχίστην, εν δε μέσην τινα δύναμιν, ώστε ηδύνατο να θεωρήται και λέγηται άρσις μεν παραβαλλόμενον πρὸς τὴν θέσιν, θέσις δὲ παραβαλλόμενον πρὸς τὴν ἄρσιν. Ἐκ τούτων λοιπὸν ἡ παλαιὰ μουσική τέχνη ἀποδείκνυται τελέως συμφωνούσα τῆ νεωτέρα ώς πρός την σημασίαν των συνθέτων ἰαμδικών ποδών καθώς και πρός τὴν τῶν συνθέτων δακτυλικῶν. Διότι ὅπως ἡ ἀρχαία εἰς δύο ποδικοὺς χρόνους, ἄρσιν τε καὶ θέσιν,διήρει τοὺς δακτυλικοὺς πόδας ἀσυνθέτους τε καὶ συνθέτους, οὕτω καὶ ἡ νεωτέρα μουσικὴ διαιρεῖ σημαινομένη τους αναλόγους αρτίους ή διμερείς καλουμένους πόδας. Καὶ πάλιν ὅπως ἡ ἀρχαία μουσικὴ τέχνη σημαινομένη διήρει εἰς τρεῖς ποδικούς χρόνους τούς συνθέτους ιαμβικούς πόδας, ούτω και ή νεωτέρα τοὺς ἀναλόγους περιττοὺς ἢ τριμερεῖς καλουμένους πόδας σημαινομένη διαιρεί είς τρία ἴσα μέρη, ών τὸ μέν προφέρεται μετὰ μεγίστης δυνάμεως ("), τὸ δὲ μετ' ἐλάσσονος ("), τὸ δὲ μετὰ ἔτι έλάσσονος ήτοι μετὰ τῆς έλαχίστης δυνάμεως (΄). Κατὰ ταῦτα λοιπὸν οί παλαιοί την τροχαϊκήν π. χ. τριποδίαν (ἐννεάσημον ἰαμδικόν) έσημαίνοντο ώδε.

σημ. σημ. σημ. <u>"</u> " <u>"</u> - " θέσ. θέσ. ἄρσ. δρσ. ἄρσ. ἄρσ.

'Αλλ' ὅμως ὅπως ἐπὶ τῶν διποδιῶν καὶ [τετραποδιῶν, ὡς εἔπομεν, ἡ τάξις τῶν σημείων ἦτο ἄλλοτε ἄλλη, ἄλλοτε δηλαδή καθηγεῖτο μὲν ἡ θέσις, εἴτετο δὲ ἡ ἄρσις, καὶ ἄλλοτε τἀνάπαλιν, τὸν αὐτόν που λόγον πρέπει πιθανῶς νὰ δεχθῶμεν καὶ ἐπὶ τῶν τριποδιῶν, τουτέστιν ὅτι ἐσημαίνοντο καὶ ὧδε

y xai mge.

163. "Ωσπερ δὲ ἐπὶ τῶν συνθέτων ἰαμδικῶν ποδῶν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν συνθέτων παιωνικῶν ἤτοι τῶν πενταποδιῶν τὰ ἐκ τῆς ποδικῆς διαιρέσεως μέρη, δύο ὄντα καὶ λόγον πρὸς ἄλληλα τὸν τοῦ ἡμιολίου ἔχοντα, δὲν δύνανται νὰ συμπίπτωσι τοῖς τέσσαρσι σημείοις, εἰς ἀ οἱ παλαιοὶ διήρουν τοὺς συνθέτους παιωνικοὺς πόδας σημαινόμενοι αὐτοὺς ἐν τῆ ἐξαγγελία τῶν μουσικῶν ποιημάτων. 'Ανάγκη λοιπὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι δύο μὲν τῶν τεσσάρων σημείων ἔπιπτον ἐπὶ τὸ ἕτερον μέρος τῆς ποδικῆς διαιρέσεως, δύο δὲ ἐπὶ τὸ ἕτερον. Τὴν δύναμιν τῶν σημείων τούτων ὁρίζει ὁ 'Αριστόζενος ἐν τοῖς μνημονευθείσι χωρίοις λέγων ὅτι ἦσαν δύο ἄρσεις καὶ δύο θέσεις. 'Εκ τούτων δὲ καὶ ἐξ ὅσων λέγει ὁ 'Αριστείδης Κοϊντιλιανὸς περὶ τῆς σημασίας τοῦ δεκασήμου παιωνικοῦ (βλ. § 156) εἰκάζομεν ποία ἦτο ἡ τάξις τῶν σημείων καὶ καθ' ὅλου ἡ σημασία καὶ τῶν μειζόνων συνθέτων παιωνικῶν ποδῶν ἤτοι τῶν πενταποδιῶν. 'Η τροχαϊκὴ π. χ. πενταποδία διηρείτο εἰς σημεῖα ἢ ποδικοὺς χρόνους ὧδε.

ή και ώδε.

ΣΗΜ. Ἡ προεκτεθεῖσα έρμηνεία τῶν ἔμπροσθεν (§ 160) μνημονευθέντων χωρίων τοῦ ᾿Αριστοξένου περὶ τῆς σημασίας ἤτοι τῆς διαιρέσεως τῶν συνθέτων ποδῶν εἰς σημεῖα ἢ μέρη ποδικά, ἄρσεις δηλαδὴ καὶ θέσεις, ὀφείλεται τῆ ὀξυνοία τοῦ ἐν Παρισίοις ἀκαδημαϊκοῦ Henri Weil (H. Weil, über Zahl und Anordnung der Arsen und Thesen in den verschiedenen Rhythmengeschlechtern, ἐν τοῖς Jahrb. f. Phil. 1855 σελ. 396 κέ.). Ταύτην ἀπεδέξατο καὶ ὁ Οὐεστφάλιος ἐν τῆ 6΄. ἐκδόσει τῆς ρυθμικῆς καὶ μετρικῆς. Ἐν τῆ τρίτη ὅμως ἐκδόσει τῆς ρυθμικῆς (σελ. 250) καὶ ἐν τῆ τρίτη τῆς μετρικῆς (allg. Metrik ³ σελ. 153) ἠσπάσατο τὴν ἐκδοχὴν τοῦ

Baumgart (E. F. Baumgart, über die Betonung der rhythmischen Reihe b. d. Griechen. Breslau 1869, Progr.), นอยิ ทิง ή μέν διποδία έλάμβανε δύο σημεΐα, ή δὲ τριποδία τρία, ή δὲ τετραποδία τέσσαρα, η δὲ πενταποδία πέντε. 'Αλλ' ὁ C. von Jân (Hirschfelders Wochenschr. f. kl. Philol. 1886 No. 18. Πρβλ. Westphal, allg. Metrik 3 σελ. 162 ύποσημ.) ἐπικρίνων τὴν γ΄ έχδ. τῆς ρυθμικῆς τοῦ Οὐεστφαλίου ἀπαιτεῖ παρ' αὐτοῦ νὰ ἐπανέλθη είς την γνώμην τοῦ Weil. Καὶ ἡμῖν φαίνεται ὀρθοτέρα ἡ γνώμη τοῦ Weil., ή και ήκολουθήσαμεν έν τη έμπροσθεν έκτεθείση θεωρία περί της σημασίας των συνθέτων ποδών. Διότι πλην άλλων, α λέγει ό C. von Jan, ἐὰν δεχθώμεν ὅτι ἡ τετραποδία εἶχε τέσσαρα σημεῖα, πῶς θὰ συμδιδάσωμεν π. χ. τὸν ὅρον τροχαϊκὸν τετράμετρον πρὸς την έκδοχην του Baumgart ἀπαιτούντος τέσσαρα σημεία ὑπὲρ ἐκάστης τετραποδίας; Τότε ἔπφέπε νὰ λέγηται ή μέν τετραποδία άντὶ διμέτρου τετράμετρον, ή δὲ ὀκταποδία ἀντὶ τετραμέτρου ὀκτάμετρον. 'Ωσαύτως τὸ ἰαμβικὸν τρίμετρον, καθ' ἃ λέγει ὁ Οὐεστφάλιος ἐν τῆ γ΄ ἐκδόσει περὶ τῆς σημασίας τῆς διποδικῆς βάσεως, ἔπρεπε νὰ λέγηται έξάμετρον κτλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄

-νωδόνηση έρει

164. Έν τοῖς ἔμπροσθεν ἐξηγούμενοι τὴν φύσιν καὶ οὐσίαν τῶν ποδῶν καὶ κώλων παρεδόλομεν τὰς διαιρέσεις ταύτας τοῦ ἔρρύθμου μέλους πρὸς τὰς τοῦ ἐητορικοῦ λόγου ἀναλόγους διαιρέσεις εἰς λέξεις καὶ κῶλα. Ἡ ἀναλογία ὅμως τοῦ ἔητορικοῦ λόγου πρὸς τὸ ἔρρυθμον μέλος προδαίνει καὶ περαιτέρω. Έν τῷ ἔητορικῷ δηλαδὴ λόγῳ σπανώς συμβαίνει ὥστε τέλειόν τι νόημα νὰ ἀπαρτίζηται ἐξ ἐνὸς κώλου, συνήθως δὲ συνάπτονται ἐκάστοτε δύο ἢ καὶ πλείονα κῶλα εἰς ἀπαρτισμὸν τελείου τινὸς καὶ αὐτοτελοῦς νοήματος, τὸ δὲ μεῖζον τοῦτο

μέρος του λόγου, όπερ σύγκειται έκ δύο ή και πλειόνων κώλων, καλεῖται ρητορική περίοδος. Καὶ ἡ μὲν ἐκ δύο κώλων συγκειμένη περίοδος, εξ ένος δηλαδή ήγουμένου και ένος έπομένου, καλείται δίκω-.λος, ή δ' έκ τριῶν, ένὸς ἡγουμένου, ένὸς μέσου καὶ ένὸς έπομένου, τρίκωλος, ή δ' έκ τεσσάρων τετράκωλος, καὶ αἱ λοιπαὶ όμοίως. Ἡ μὲν πάλιν δίκωλος, τρίκωλος, τετράκωλος καὶ καθόλου πᾶσα πολύκωλος περίοδος καλείται σύνθετος, η δ' έξ ένος συγκειμένη κώλου άπλη η ἀσύνθετος. Έν τῆ συνθέτω λοιπόν ἢ πολυκώλω περιόδω τὰ διάφορα κώλα ώς πρός τον τονισμόν είνε ἀνεξάρτητα άλλήλωι, ἕκαστον δηλαδή, ὅταν ἐητορικῶς ἐξαγγέλληται ἡ περίοδος, φυλάττει τὸν κύριον αύτου τόνον καὶ οἱ κύριοι οὐτοι τόνοι τῶν διαφόρων κώλων δὲν ὑποτάσσονται εἰς ἕνα κυριώτερον τῶν λοιπῶν καὶ ἐπὶ πάντων δεσπόζοντα, άλλ' άνεξάρτητοι άπ' άλλήλων διαμένοντες προφέρονται μετ' ἴσης που δυνάμεως, διαφέρουσε δὲ μόνον κατὰ τὴν τάσιν, ὁ μὲν ὁξύτερος, ό δὲ βαρύτερος ὤν. Οἰον ἐν τἢ έξῆς δικώλῳ περιόδω «ό θεὸς πάσας μεν τὰς ἀνθρωπίνας πράξεις ἐπισκοπεῖ, οὐχ ἥκιστα δὲ τὴν περὶ τοὺς γονέας εὐσέβειαν» (Λυκοῦργ. κατὰ Λεωκράτους σελ. 94) επὶ μεν τοῦ πρώτου κώλου, ὅπερ τελευτῷ εἰς τὴν λέξιν ἐπισκοπεῖ, ὁ χυριώτερος τόνος, ὅστις συνάπτει πάσας τὰς λέξεις, ἐξ ὧν σύγκειται το κώλον τούτο, είς εν σώμα, πίπτει έπὶ τὴν λέξιν πάσαι, ἐπὶ δὲ τοῦ δευτέρου ἐπὶ τὴν λέξιν γονέας. Οἱ τόνοι τῶν δύο τούτων λέξεων προφέρονται δυνατώτερον μέν τῶν λοιπῶν λέζεων ἐκατέρου κώλου, μετ' ἴσης δέ που ἀμφότεροι πρὸς ἀλλήλους δυνάμεως, ὥστε ὁ ἕτερος δὲν ὑποτάσσεται εἰς τὸν ἕτερον καὶ οὕτω διακρίνονται ἀλλήλων τὰ δύο ταῦτα κῶλα. 'Αλλ' ὅμως ἐν ῷ ἔχουσι τὴν αὐτὴν δύναμιν οἱ τόνοι ούτοι, δὲν ἔχουσι καὶ τὴν αὐτὴν τάσιν, άλλ' ὁ μὲν πρῶτος εἶνε όξύτερος τοῦ δευτέρου, ό δὲ δεύτερος κατὰ ποσόν τι βαρύτερος τοῦ πρώτου, εί και έν τῆ γραφῆ ἀμφότεροι σημειούνται διὰ τοῦ αὐτοῦ σημείου τοῦ ὀξέος τόνου. Ἡ διαφορὰ δ' αὕτη, ήτις εἶνε μελφδικὴ διαφορά, συντελεί είς τὸ νὰ συνάψη ἀμφότερα τὰ κῶλα εἰς εν μείζον σωμα, την περίοδον καλουμένην. Ο κύριος δηλαδή τόνος τοῦ πρώτου κώλου προφέρεται ούτως, ώστε πᾶς τις ἀκούων αὐτὸν περιμένει πρός συμπλήρωσιν καὶ ἕτερον ἀποτελοῦντα τὴν ἀνταπόδοσιν ἡ ἀντίθεσιν πρὸς ἐκεῖνον. Ἡ διάνοια τοῦ ἀκροωμένου μένει μετέωρος καὶ δέν δύναται να άναπαυθή πρὶν άκούση καὶ τὴν άντίθεσιν ήτοι τὸ δεύ. τερον χώλον, οπερ προφερόμενον έχει διάφορον του πρώτου τὴν τάσιν. Ἡ διαφορά δ' αύτη περί την προφοράν τῶν κυρίων τόνων τῶν δύο χώλων συνάπτει αὐτά, ὡς εἴπομεν, εἰς εν σῶμα. "Αν δὲ τὸ πρῶτον κῶλον ἀπετέλει καθ' ἐαυτὸ ἀσύνθετον περίοδον, οἰον «ὁ θεὸς ἐπισχοπεί πάσας τὰς ἀνθρωπίνας πράξεις», ἡ λέξις πάσας θὰ εἶχε μὲν ωσαύτως τὸν κύριον τόνον, ὁ τόνος ὅμως οὖτος δὲν θὰ προεφέρετο πλέον κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὅν καὶ ἐν τῆ προηγουμένη περιστάσει, ὅτε τὸ κῶλον τοῦτο ἀπετέλει τὸ ἡγούμενον μόνον κῶλον τῆς περιόδου, άλλα διαφόρως, πας τις δε διαισθάνεται την διαφοράν ταύτην. 'Ο αὐτὸς λόγος καὶ περὶ περιόδων, αἴτινες σύγκεινται ἐκ πλειόνων των δύο κώλων. Κατὰ ταῦτα λοιπόν ώς πρός μέν τὴν διάρθρωσιν των λογικών τόνων τὰ διάφορα τῆς ῥητορικῆς περιόδου κώλα εἶνε ἀνεξάρτητα άλλήλων, διότι έκαστον τηρεί τον ίδιον αύτοῦ κύριον τόνον ἀνεξάρτητον τῶν κυρίων τόνων τῶν λοιπῶν κώλων καὶ οὕτως ἕκαστον διακρίνεται των άλλων ώς ζδιον και αὐτοτελές σωμα. ὑπό μελωδικήν διως ἔποψιν οἱ κύριοι τόνοι τῶν διαφόρων κώλων ἀνταποδίδονται άλλήλοις καὶ οὕτως ἐξήρτηνται άλλήλων, ὅθεν γεννᾶται ή συνάφεια τῶν διαφόρων τῆς ῥητορικῆς περιόδου κώλων εἰς εν σὤμα τέλειον, δήλον ὅτι τὴν περίοδον.

165. Ο, τι λοιπὸν συμδαίνει ἐν τῷ ἐρητορικῷ λόγῳ, ἀνάλογόν τὶ συμδαίνει καὶ ἐν τῷ ἐρρύθμῳ μέλει. Καὶ πρῶτον μὲν σπανίως μόνον καὶ κατ' ἐξαίρεσιν συμδαίνει ὥστε μελωδία τις νὰ ἀπαρτίζηται ἐξ ἐνὸς ἐυθμικοῦ κώλου τουτέστιν ἐν ἐυθμικὸν κῶλον νὰ ἀποτελῆ καθ' ἐνὸς ἐυθμικοῦ κώλου τουτέστιν ἐν ἐυθμικὸν κῶλον νὰ ἀποτελῆ καθ' ἐαυτὸ σῶμά τι μελωδικὸν τέλειον καὶ αὐτοτελές, συνήθως δὲ συνδυά-ζονται ἐκάστοτε δύο κῶλα, ἐξ ὧν ἀπαρτίζεται τέλειον τι καὶ αὐτοτελὲς μελωδικὸν νόημα. Τὰ δύο δὲ ταῦτα κῶλα ἀποτελοῦσι τὰ μέλη ἐνὸς σώματος, τῆς καλουμένης μουσικῆς περιόδοι, ὅθεν καὶ περιοδικὰ ἡγούμενα καὶ ἐπίμενα κῶλα καλοῦνται. Ἡ τῆς μελωδίας διάρθρωσις ἡγούμενα καὶ ἐπίμενα κῶλα καλοῦνται. Ἡ τῆς μελωδίας διάρθρωσις αῦτη δύναται νὰ ἀποτυπωθῆ διὰ τοῦ ἐπομένου σχήματος, ἀν λάσωμεν τὰ κῶλα συγκείμενα ἐκ τεσσάρων ποδῶν, οἰον συμδαίνει συνήθως καὶ κανονικῶς ἐν τῆ νεωτέρα μουσικῆ.

Καθ' ἄ λοιπὸν τὸ σχήμα τοῦτο δηλοῖ, δύο τετραποδίαι (ποὺς 1 — 4 καί 5 - 8) συνάπτονται είς εν σωμα μελφδικόν περιέχον αὐτοτελές καὶ ἀπηρτισμένον μελφδικὸν νόημα, ὅπερ καλεῖται περίοδες. Καὶ τὸ μέν τέλος τῆς δευτέρας τετραποδίας ήτοι τὸ τέλος τῆς περιόδου, ό όγδοος δήλον ότι πούς, ἐμφανίζεται ὑπὸ μελφδικήν ἔποψιν πάντοτε σαφές και γνώριμον και καλεϊται ἀπόθεσις. Ήττον δε σαφές και γνώριμον είνε τὸ τέλος τῆς πρώτης τετραποδίας ήτοι ὁ τέταρτος πούς. Ή μελφδία και ό ρυθμός έχουσι μεν ένταῦθα τομήν τινα ή διαίρεσιν, τὰ ἐκ τῆς διαιρέσεως ὄμως ταύτης τῆς περιόδου γινόμενα ἡμίτομα δὲν ἀποτελοῦσι καθ' ἑαυτὰ σῶμά τι μελφδικόν αὐτοτελὲς ὡς ἡ ὅλη περίοδος, άλλὰ τὸ πρῶτον μέρος ἢ κῶλον ἀναγκαίως ἀπαιτεῖ τὴν προσθήκην του δευτέρου και τότε ή αϊσθησις ήμων εύρισκει τέλος τι έπαρκὲς καὶ έπαναπαύεται. Καλούνται δὲ τὰ δύο ταϋτα μέοη τῆς περιόδου, άτινα έχουσι πρὸς άλληλα λόγον, οἶον ἡ πρότασις καὶ ἀπόδοσις, τὸ μὲν ἡγούμετον, τὸ δὲ ἐπόμετον κῶλον, οἱ δὲ παλαιοὶ θεωρητικοί ἔλεγον προσέτι τὸ μὲν πρῶτον κῶλον ἀριστερόν, τὸ δὲ δεύτερον κῶιλον δεξιὸν (πρόλ. Άριστοτ. Μεταφ. κεφ. 6 έν τέλει). Μουσική τις όμως περίοδος δύναται νὰ ἀποτελῆται καὶ ἐκ τριῶν κώλων. Ή δε διάρθρωσις αυτη της μελωδίας δύναται να αποτυπωθή δια του έξης σγήματος.

<u>1</u> ποὺς	$\frac{2}{\pi}$	- 3 π.	<u>4</u> π.	5 π.	<u>6</u> π.	~~7~~ π.	$\frac{8}{\pi}$	~~9~~ π.	10 π.	11 T.	12 πους
χω	λον ή	γούμ	ενον	х	.ὤλον	μέσο	V	χα	уол (	πόμε	VOV
				περίο	δος	τρ	ίχωλο	ς.			

Καὶ τὰ μὲν δύο πρῶτα κῶλα τῆς περιόδου ταύτης (ποὺς 1-4 καὶ 5-8) δὲν ἐκφράζουσιν ἀπηρτισμένην τὴν διάνοιαν τῆς μελφδίας, ἐν τῷ ὀγδόφ δηλαδὴ ποδὶ δὲν ὑπάρχει ἀκόμη τέλος τῆς μελφδίας σαφές, ὥστε τὰ δύο ταῦτα κῶλα δὲν ἀποτελοῦσι περίοδον. Άπ' ἐναντίας δὲ ἄν μὲν παραλειφθῆ τὸ δεύτερον κῶλον (ποὺς 5-8), συναφθῆ δὲ τὸ πρῶτον καὶ τρίτον (ποὺς 1-4 καὶ 9-12), δύναται νὰ ἀποτελεσθῆ τελεία περίοδος, ἡς τὸ μὲν θὰ εἶνε τὸ ἡγούμενον, τὸ δὲ τὸ ἐπόμενον κῶλον. Άντὶ ὅμως τοῦ σχήματος τούτου ἡ περίοδος αὕτη πὺξήθη καὶ δι' ἄλλου κώλου ἐν τῷ μέσφ κειμένου. Έντεῦθεν λοιπὸν τὸ μὲν πρῶτον κῶλον καλεῖται ἡγούμενον, τὸ δὲ δεύτερον μέσον, τὸ δὲ τρίτον ἐπόμενον. ἀναλόγως δὲ σχηματίζονται καὶ μείζονες περίο-

δοι άντί ένος πλείονα έχουσαι τὰ μεταξύ τοῦ πρώτου (ἡγουμένου) καὶ τελευταίου (ἐπομένου) ἤτοι τὰ μέσα κῶλα. Παράδειγμα δὲ φέρομεν τὴν ἐξῆς τετράκωλον περίοδον, ἡς ἡ μελωδία εἶνε γνωστή

Σὲ γνωρίζ' ἀπὸ τὰν κόψι τοῦ σπαθιοῦ τὰν τρομερά, σὲ γνωρίζ' ἀπὸ τὰν ὄψι, ποῦ μὲ βιὰ μετράει τὰ γῆ.

Ή μεν λοιπόν μονόκωλος μουσική περίοδος καλεϊται άπλη ή ἀσύνθετος, ή δὲ πολύκωλος, τουτέστιν ή δίκωλος, τρίκωλος καὶ ἐφεξής, σύνθετος.

166. Εἶτα δὲ ὡς πρὸς τὸν ρυθμικὸν τονισμὸν τῶν τῆς συνθέτου περιόδου κώλων συμδαίνει ώσαύτως ἀνάλογόν τι πρός τὸν λογικόν τονισμόν των τῆς ρητορικῆς περιόδου κώλων. Καθώς δηλαδή ἐπὶ τῆς ρητορικής περιόδου ο κύριος τόνος έκάστου κώλου είνε ομοταγής τοίς χυρίοις τόνοις τῶν λοιπῶν καὶ ἀνεξάρτητος αὐτῶν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς μουσικής περιόδου ο κύριος ρυθμικός τόνος έκάστου κώλου είνε όμοταγής τοῖς χυρίοις τόνοις τῶν ἄλλων χώλων καὶ ἀνεξάρτητος ἀπ' αὐτων. Ἐπὶ τῆς δικώλου π.χ. περιόδου τὰ δύο κῶλα δὲν δύνανται νὰ τονίζωνται οῦτως, ώστε, ἐν ιξ ἐκάτερον κῶλον ἔχει ἕνα κύριον τόνον και άλλους δευτερεύοντας, ο κύριος τόνος τοῦ έτέρου νὰ ὑποτάσσηται είς τὸν κύριον τόνον τοῦ ἐτέρου δευτερεύων ὡς πρὸς ἐκεῖνον πρωτεύοντα γινόμενος καλ οὕτω τὰ δύο κῶλα διὰ τοῦ κυριωτέρου τούτου τονισμού να συνάπτωνται ρυθμικώς είς εν μείζον σώμα, δήλον ότι την περίοδον. Πολλῷ δ' όλιγώτερον δύναται νὰ συμβαίνη τοῦτο, ὅταν ἡ περίοδος είνε τρίχωλος, τετράχωλος και έφεξης, διότι ή δύναμις ένὸς ρυθμικοῦ τόνου δὲν δύναται νὰ εἶνε τοιαύτη, ώστε νὰ ὑποτάσση εἰς έαυτὴν τοσούτους κυρίους καὶ δευτερεύοντας τόνους καὶ οὕτω νὰ συνάπτη τηλικούτο μέγεθος, ήλίκον τὸ τῆς πολυκώλου περιόδου, εἰς εν σωμα. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὡς ἐκ τῆς διαρθρώσεως τῶν ῥυθμικῶν τόνων δὲν ὑπάρχει συνάφεια τῶν τῆς μουσικῆς περιόδου κώλων, ὅπως οὐδ' ἐπὶ τῆς ῥητορικῆς περιόδου συνάπτονται εἰς εν σὤμα τὰ κὧλα αὐτῆς διὰ τῆς διαρθρώσεως τῶν λογικῶν τόνων. Καθὼς δὲ ἐπὶ τῆς ρητορικής περιόδου ή συνάφεια κατορθοϋται διὰ τῆς μελφδικής διαφοράς περὶ τὴν προφορὰν τῶν διαφόρων κώλων, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς μουσικής μελωδικώς μόνον συνάπτονται άλλήλοις και άποτελούσιν εν σωμα τὰ διάφορα περιοδικά κῶλα. Υπό μελφδικήν δηλαδή ἔποψιν τὰ διάφορα τῆς μουσικῆς περιόδου κῶλα δὲν ἐκφράζουσιν ἕκαστον καθ' ἑαυτὸ ἀπηρτισμένην τὴν διάνοιαν τῆς μελφδίας, ὥστε νὰ εἶνε αὐτοτελῆ, ἀλλ' ἐξήρτηνται ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἀναπληροῦσιν ἄλληλα, πάντα δὲ ὁμοῦ ἐκφράζουσι τέλειόν τι καὶ ἀπηρτισμένον μελφδικὸν νόημα, ὅπως καὶ τὰ τῆς ῥητορικῆς περιόδου κῶλα πάντα ὁμοῦ ἐκφράζουσι τελείαν τινὰ καὶ ἀπηρτισμένην λογικὴν ἔννοιαν.

167. Κατά ποῖον δὲ τρόπον ὁ μελοποιὸς κατασκευάζει τὴν μελωδίαν ἐπί.τε τῶν ἀσυνθέτων καὶ τῶν συνθέτων περιόδων, ὁ πὲρὶ τούτου λόγος ανήκει είς την μελοποιίαν. Ένταῦθα δε άρκεῖ μόνον να εἴπωμεν ότι έν τη νεωτέρα μουσική ή μέν ἀπόθεσις (κατάληξις, τέλος) των περιόδων κατασκευάζεται ύπο μελφδικήν ἔποψιν καθ' ώρισμένον τινὰ τρόπον καὶ οὕτω διακρίνεται έκάστη περίοδος τῶν προηγουμένων καὶ έπομένων ώς τι ίδιον καὶ αὐτοτελὲς σῶμα, ὅπως καὶ τὰ κῶλα καθ' έαυτα έκ της όμοιας μελικής κατασκευής της αποθέσεως αύτων διαπρίνονται ἀπ' ἀλλήλων ὡς ἴδιά τινα μελφδικά σώματα. Καθώς δηλαδή τὰ κῶλα, οὕτω καὶ αἱ περίοδοι τελευτῶσιν εἰς κεφαλαιώδη τινὰ φθόγγον τοῦ ὀκταχόρδου συστήματος (scala), ἐφ' οὖ έπωχοδόμηται το μέλος, οίος είνε κατά πρώτον μεν λόγον καὶ σημαντικώτατος ο τονικός φθόγγος η ή τονική (tonica), εἶτα δὲ καὶ ή τρίτη καὶ πέμπτη ἀπὸ τῆς τονικῆς, τουτέστιν ἡ μέση (media) καὶ ή δεσπόζουσα (dominante). Έν ῷ δὲ ἡ ἀπόθεσις τῶν κώλων καὶ περιόδων είνε τοιαύτη, τὰ κῶλα πάλιν τῆς περιόδου κατασκευάζονται ύπο μελικήν ἔποψιν ούτως, ώστε νὰ ἔχωσιν ἀντίθετον τὴν μελικήν ἀγωγήν (1) ήται την κίνησιν της φωνής ἐπὶ τὸ ὀξὺ ἢ ἐπὶ τὸ βαρύ όταν δηλαδή το ήγουμενον κώλον έχη εὐθεῖαν ἀγωγήν, ἤτοι ή κίνησις τῆς φωνῆς γίνηται κατ' ἐπίτασιν ἢ ἐπὶ τὸ όξύ, τὸ ἐπόμενον κώλον έγει άγωγην άνακάμπτουσαν, τουτέστιν ή κίνησις της φωνής γίνεται κατ' ἄνεσιν ή ἐπὶ τὸ βαρύ, καὶ τἀνάπαλιν. Ἡ τοιαύτη δὲ άντίθεσις περὶ τὴν μελικὴν άγωγὴν οὐ μόνον διακρίνει ἀπ' άλλήλων τὰ κῶλα τῆς περιόδου, ἀλλὰ καὶ συνάπτει ἀμφότερα εἰς εν σῶμα μελικόν ήτοι συνεπάγεται την μελικήν της περιόδου συνάφειαν. Ό,τι δὲ συμβαίνει ἐν τἢ νεωτέρα μουσικῆ, τοῦτο συνέβαινε βεβαίως καὶ έν τῆ παλαιὰ, συμμαρτυροῦσι δὲ καὶ αί ώδαὶ τοῦ Μεσομήδους. 168. Σημειωτέον δὲ ὅτι, εἰ καὶ ἡ περίοδος κατὰ τὴν διάρθρωσιν των ρυθμικών τόνων δεν αποτελεί εν σώμα συναφες και ένιαΐον, οὐδεν ήττον ανήκει είς την ρυθμικήν και αποτελεί στοιχείον του ρυθμού, όπως καὶ οἱ ποδικοὶ χρόνοι, οἱ πόδες καὶ τὰ κῶλα. Διότι ὁ ῥυθμὸς άποτελεϊται έκ της ύπο του ρυθμιζομένου καθ' ώρισμένην τάξιν είς γνώριμα μέρη διαιρέσεως τοῦ χρόνου. Καθώς δὲ οἱ ποδικοὶ χρόνοι, οἰ πόδες και τὰ κῶλα ἀποτελοῦσι γνώριμα μέρη τοῦ ρυθμοῦ, οὕτω και αι περίοδοι. Καθώς δὲ πάλιν καθ' ώρισμένον καὶ κανονικόν τρόπον οί πόδες συντίθενται έκ ποδικών χρόνων καὶ τὰ κῶλα έκ ποδών, οὕτω καὶ αὶ περίοδοι καθ' ώρισμένον καὶ κανονικόν τρόπον συντίθενται ἐκ κώλων. Ἡ διαίρεσις δηλαδή τοῦ ὑπὸ τῆς περιόδου καταλαμβανομένου χρόνου διὰ τῶν εἰς αὐτὴν ἀνηκόντων κώλων πρέπει νὰ γίνηται εὐτάκτως καὶ κανονικῶς ὥς που ἡ διαίρεσις έκάστου ποδός διὰ τῶν ποδιχών αύτου χρόνων. Ἡ σύμφυτος ἡμῖν ἡυθμικὴ αἴσθησις οὐδαμῶς θὰ πύχαριστεῖτο, ἄν μουσική τις περίοδος διηρεῖτο π. χ. εἰς δύο κώλα, τὸ μὲν ἐκ τεσσάρων, τὸ δ' ἐκ τριῶν ποδῶν συγκείμενον, ἀλλὰ μάλλον ἀπαιτεί ώστε τὰ κώλα αὐτῆς νὰ εἴνε ἴσα τὸ μέγεθος, ἢ ἄν είνε άνισα, τότε εν τῆ ἀκολουθία τῶν ἀνίσων τούτων κώλων νὰ ύπάρχη πάντοτε ώρισμένη τις τάξις. Δήλον άρα διὰ τῶν εἰρημένων, ότι ή περίοδος ἀποτελεϊ, ώς εἴπομεν, ἀξιόλογον μέρος τοῦ ρυθμοῦ καὶ ή θεωρία αὐτῆς ἀνήκει εἰς τὴν ρυθμικήν.

169. Έχ πάντων λοιπών τών σχημάτων ἢ τών εἰδών τών περιόδων συνηθέστατον εἶνε ἐν τῆ παλαιὰ μουσιχῆ τέχνη, ὅπως καὶ ἐν νεωτέρα, τὸ τῶν δικώλων περιόδων, ὡς παρατηροῦσι καὶ οἱ παλαοὶ τεχνικοὶ. Έν τῆ νεωτέρα μουσιχῆ ἐκάτερον κῶλον περιέχει συνήθως τέσσαρας πόδας καὶ ἄν ἡ λέξις τοῦ ποιητοῦ ἔχῃ τρεῖς μόνον πόδας, ὁ μελοποιὸς σχηματίζει κῶλα ἐκ τεσσάρων ποδῶν προστιθεἰς κενὸν χρόνον ἔχοντα μέγεθος ποδός, ὥστε ἡ ὅλη περίοδος ἔχει ὀκτὼ πόδας. Ἡ παλαιὰ μουσικὴ τέχνη συμφωνεῖ κατὰ τοῦτο τῆ νεωτέρα ὅτι καὶ ἐν αὐτῆ οἱ ἐξ ὀκτὼ ποδῶν συγκείμενοι στίχοι (περίοδοι) εἶνε συχνότατοι. Καλοῦνται δὲ ταῦτα τετράμετρα. Τοιαῦται εἶνε π. χ. αἱ ἐξῆς περίοδοι ἐκ τῆς ϣδῆς εἰς τὴν Μοῦσαν.

ἄειδε, μοῦσά μοι φίλη, | μολπῆς δ' ἐμῆς κατάρχου, αὔρη δὲ σῶν ἀπ' ἀλσέων | ἐμὰς φρένας δονείτω.

⁽¹⁾ Ό ὅρος ἀγωγηὶ φαίνεται ὅτι τὸ πάλαι ἐσήμαινε καθ' ὅλου τὴν κίνησιν τῆς φωνῆς, ὅθεν ἐυθμικὴν μὲν ἀγωγήν ἔλεγον οἱ παλαιοὶ τεχνικοὶ τὴν ταχυτέραν ἢ βραδυτέραν κίνησιν τῆς φωνῆς περὶ τὴν προφορὰν τῶν φθόγγων (movimento), μελικὴν δὲ ἀγωγὴν τὴν ἐν τῷ μελῳδεῖν κίνησιν τῆς φωνῆς ἐπὶ τὸ ὀξὸ ἢ ἐπὶ τὸ βαρύ.

Τῶν περιόδων τούτων ἡ ἀπόθεσις εἶνε ἀτελὴς ἢ καταληκτική, διότι πάντες μὲν οἱ ἐν τῷ μέσῳ τῆς περιόδου πόδες σύγκεινται ἐκ δύο συλλαδῶν, ἐν δὲ τῆ ἀποθέσει ὁ τελευταῖος ποὺς εἶνε ἀποτετυπωμένος διὰ μιᾶς συλλαδῆς. Καὶ κατὰ τοῦτο ἡ τῶν παλαιῶν ρυθμοποιία καὶ μελοποιία συμφωνεῖ ἐντελῶς τῆ νεωτέρα, διότι καὶ ἐν αὐτῆ εἶνε συχνὰ τὰ τοιαῦτα καταληκτικὰ τετράμετρα.

170. Παρὰ τὰς περιόδους ὅμως ταύτας τὰς ἐκ δύο τετραποδιῶν συγκειμένας παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἦσαν εὕχρηστοι καὶ περίοδοι ἐκ δύο τριποδιῶν συγκείμεναι. Τοιοῦτον ἦτο, ὡς μανθάνομεν παρὰ τοῦ ᾿Αριστοτέλους (Μεταφ. κεφ. 6 σελ 1093 a ἐκδ. Βekk.), τὸ παλαιότατον τῶν Ἑλληνικῶν μέτρων, τὸ δακτυλικὸν ἑξάμετρον. Τὴν εἰς δύο τριποδίας διαίρεσιν δηλοῖ καὶ τὸ μέλος τῶν μεμελοποιημένων ἑξαμέτρων τῆς ὡδῆς εἰς τὴν Μοῦσαν Καλλιόπην.

Καλλιόπεια σοφά, Μου σῶν προκαθαγέτι τερπνῶν, καὶ σοφὲ μυστοδότα, Λα τοῦς γόνε Δάλιε Παιάν.

'Η συχνοτάτη δὲ χρῆσις ἐν τῆ παλαιᾳ ποιήσει τῶν ἐκ δύο τριποδιῶν συγκειμένων περιόδων μαρτυρεῖ ὅτι ὁ ρυθμὸς τῶν τοιούτων περιόδων ἦτο τοῖς παλαιοῖς οὐδὲν ἤττον σαφὴς καὶ εὕληπτος τοῦ τῶν περιόδων τῶν ἐκ δύο τετραποδιῶν συγκειμένων. Ἡ νεωτέρα ὅμως μουσικὴ σπανιώτατα σχηματίζει τοιαύτας περιόδους ἐκ δύο τριποδιῶν ὡς ἡγουμένου καὶ ἔπομένου κώλου συγκειμένας, ὅπερ καταμαρτυρεῖ πτωχείαν τῶν νεωτέρων ρυθμικῶν μορφῶν.

171. 'Ωσαύτως πάνυ ἀσυνήθη καὶ σχεδὸν ἄχρηστα ἐν συνεχεῖ ρυθμοποιἰα εἶνε, ὡς προεἰπομεν, ἐν τῆ νεωτέρα μουσικῆ τὰ ἐκ πέντε ἢ ἔξ ποδῶν συγκείμενα κῶλα ἤτοι αἱ πενταποδίαι καὶ αἱ ἔξαποδίαι, ἐν ῷ ἡ παλαιὰ μουσικὴ συχνότατα μετεχειρίζετο τὰς ἑξαποδίας (τρίμετρα) καὶ πενταποδίας. Τὸ παλαιότατον καὶ συχνότατον ἰαμδικὸν μέτρον τῶν παλαιῶν εἶνε τὸ τρίμετρον ἢ ἡ ἑξαποδία, καὶ ἐν τῆ προηγμένη λυρικῆ πάνυ συχναὶ εὐρίσκονται καὶ αἱ πενταποδίαι. Τὸ ᾿Αλκαϊκὸν π. χ., τὸ Σαπφικὸν καὶ τὸ Φαλαίκειον μέτρον οὐδὲν ἄλλο βεδαίως ἦτο ἢ κῶλον πενταποδικόν. Τὰ κῶλα λοιπὸν ταῦτα συνήθως εὐρίσκονται ἐν τῆ παλαιὰ ποιήσει καθ΄ ἑαυτὰ ἀπλῆν ἢ ἀσύνθετον περίοδον ἀποτελοῦντα, σπανιώτερον δὲ συνάπτονται μεθ΄ ἑτέρων κώλων εἰς μίαν σύνθετον περίοδον ἢ εἰς ἕνα μακρότερον στίχον, ὡς συμδαίνει ἐπὶ τῶν τετραποδιῶν καὶ τριποδιῶν. Αἴτιον δὲ τούτου εἶνε ὅτι διὰ πέντε ἢ ἔξ ποδῶν εὐκολώτερον εἶνε νὰ ἐκφρασθῆ αὐτοτελές τι μεδιὰ πέντε ἢ ἔξ ποδῶν εὐκολώτερον εἶνε νὰ ἐκφρασθῆ αὐτοτελές τι με-

λικόν νόημα ή διὰ τεσσάρων καὶ τριῶν μόνον. 'Αλλ' ὅμως ἐν τῆ παλαι¾ ποιήσει εὐρίσκονται, ὡς καὶ ἐν τῆ νεωτέρα, καὶ τετραποδίαι καὶ
τριποδίαι καθ' ἐαυτάς, μίαν δηλαδή ἀπλῆν ἡ ἀσύνθετον περίοδον
ἀποτελοῦσαι, ὡς αὶ πενταποδίαι καὶ αἱ ἐξαποδίαι. Συχνὰ δὲ συμδαίνει τοῦτο ἐν τῷ τέλει τῶν στροφῶν καὶ παράδειγμα φέρομεν τὸ
τέλος τῆς ὡδῆς εἰς τὴν Μοῦσαν, ἔνθα μετὰ τὰ ἔμπροσθεν μνημονευθέντα δύο τετράμετρα καὶ δύο ἐξάμετρα ἔρχεται τὸ ἑξῆς ἐκ τεσσάρων ποδῶν συγκείμενον κῶλον «εὐμενεῖς πάρεστέ μοι». Τοιοῦτον
εἶνε καὶ τὸ ἐπωδικὸν κῶλον τῆς Σαπφικῆς στροφῆς, οἶον τὸ
πότνια, θῦμον.

172. Παρὰ τὰς μονοκώλους καὶ δικώλους περιόδους ἐσχημάτιζεν ἡ παλαιὰ μουσική, ὡς καὶ ἡ νεωτέρα, καὶ μείζονας ἔτι περιόδους, οἶον τρικώλους καὶ τετρακώλους. Παραδείγματα δὲ τοιαύτης μελοποιίας παρέχει ἡ ώδὴ εἰς τὸν Ἡλιον. Τετράκωλον πιθανῶς περίοδον ἀποτελεῖ καὶ ὁ δεύτερος στίχος τῶν στροφῶν τοῦ τετάρτου Ηυθιονίκου τοῦ Πινδάρου, οἶον

στάμεν εὐίππου βασιλᾶϊ Κυράνας ὅξρα κωμάζοντι σὺν ᾿Αρκεσίλα Τ΄ - - | - - - | - - - - | - - - - | - - - | Λ΄.

'Ο Αὐγουστίνος (de musica IV, 17) λέγει ὅτι ἡ τετράχωλος περίοδος ἐν τῷ παλαιᾳ μουσιχῷ ἦτο ἡ μεγίστη λέγει δὲ αὐτολεξεὶ τάδε circuitus minor esse non potest, quam qui duobus metris constat, nec esse majorem voluerunt eo, qui usque ad quatuor membra procedit. Πρβλ. Δημήτριον περὶ ἑρμην. 16 · «τὸ δ΄ ὑπὲρ τέτταρα χῶλα οὐκέτ' ἀν ἐντὸς εἴη περιοδιχῆς συμμετρίας» καὶ 'Ρουφίνον (Rhet. lat. ἐκδ. Halm σελ. 576, 3 ½). 'Αλλ' ὅμως παρὰ Πινδάρφ εὐρίσκεται καὶ πεντάχωλος περίοδος, ἐν δὲ τῷ δράματι ἐν τοῖς συστήμασι τοῖς ἐξ ὁμοίων καλουμένοις καὶ πολλῷ μείζονες. Σχηματίζονται δ' αὶ τελευταῖαι ἐχ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν αὐτῶν τετραποδικών χώλων, ὥστε εἶνε ηὐξημένα τετράμετρα.

173. Καὶ τοιαῦται μὲν αἱ περίοδοι τῆς παλαιᾶς μουσικῆς τέχνης.
'Ιστέον δ' ὅτι οἱ παλαιοὶ τεχνικοὶ δὲν μετεχειρίζοντο ἐπὶ τῶν περιόδων τοὺς αὐτοὺς πάντοτε τεχνικοὺς ὅρους, ἀλλ' οἱ μὲν παλαιότεροι
μετεχειρίζοντο τοὺς ἔμπροσθεν μνημονευθέντας ὅρους, οὺς καὶ ἡ ἐπτορικὴ μεταχειρίζεται ἐπὶ τῶν ἀναλόγων διαιρέσεων τοῦ πεζοῦ λόγου,
ἐχορηγήθη δ' αὐτοὺς οὐχὶ ἡ μουσικὴ θεωρία ἐκ τῆς ἑπτορικῆς, ἀλλὰ
τἀνάπαλιν ἡ ἐητορικὴ νεωτέρα οὖσα ἐκ τῆς παλαιοτέρας μουσικῆς

θεωρίας. Πρόλ. Σουίδαν ἐν λέξει Θρασύμαχος λέγοντα τάδε: «Θρασύμαχος Χαλκηδόνιος σοφιστής, της εν Βιθυνία Χαλκηδόνος, δς πρώτος περίοδον και κωλον κατέδειξε, και τὸν νῦν τῆς ζητορικῆς τρόπον είσηγήσατο, μαθητής Πλάτωνος τοῦ φιλοσόφου καὶ Ίσοκράτους τοῦ έήτορος. Έγραψε συμβουλευτικούς, τέχνην βητορικήν, παίγνια, άφορμας ρητορικάς». Οἱ δὲ μετρικοὶ ὕστερον τὰς μὲν ἐλάσσονας περιόδους, αϊτινες είγον μέγεθος σύμμετρον και ήδύναντο να γράφωνται δι' ένος στίγου, οξαι ήσαν αξ δίκωλοι μάλιστα περίοδοι, έκάλουν κοινως καὶ συνήθως μέτρα η καὶ στίχους (versus), οἵας τὰς ἑξῆς: ___, __, ___ | ___, __ - τροχαϊχόν τετράμετρον υ - υ -, υ - υ - | υ - υ -, υ - - ἐαμβικὸν τετράμετρον υ υ = -, υ υ = - | υ υ = -, υ υ - ἰωνικὸν ἀπ' ἐλάσσονος τετράμ. ____ » ἀπὸ μείζονος τετράμετρον - 0 - 0, - 0 - 0 - - - - παιωνικόν τετράμετρον - υ υ - υ υ, - υ υ - υ υ | - υ υ , - υ υ - - δακτ. τετράμ. - - - , - - - | - - - , - - - παιωνικόν έξάμετρον.

'Ωσαύτως μέτρα καὶ στίγους ἐκάλουν καὶ τὰ μείζονα κῶλα, τουτέστι τὰ έξαποδικὰ καὶ πενταποδικὰ καὶ τὰς ταῖς τρογαϊκαῖς έξαποδίαις κατά τὸ ρυθμικὸν μέγεθος ἰσουμένας ἰωνικάς τριποδίας. - - - - - - - - - - - ιαμδική έξαποδία (τρίμετρον ιαμδικόν) - - - - - - - - - - - ιωνική τριποδία (τρίμετρον) - 0 0 0, - 0 0 0, - 0 0 0, - 0 - παιων. πενταπ. (5τρον)(1).

174. Πάντα δὲ τὰ ἐλάσσονα μονόκωλα μεγέθη, τά τε τετραποδικά και τὰ τριποδικά και τὰ λίαν σπάνια διποδικά, ἐκάλουν οὐχὶ στίχους η versus, αλλ' άπλως κωλα η κόμματα.

(1) 'Ο 'Ηφαιστίων περὶ ποιήμ. σελ. 64 Westphal όρίζει τὸν στίχον ὧδε' «στίγος έστὶ ποσόν μέγεθος μέτρου, ὅπερ οὕτε ἔλαττόν ἐστι τριῶν συζυγιῶν οὕτε μεῖζον τεσσάρων. Τό δὲ ἔλαττον ὂν τριῶν συζυγιῶν, ἐἀν μὲν πλήρεις ἔχη τὰς συζυγίας, ἀκατάληχτόν έστι καὶ καλείται κωλον, ἐὰν δέ τι ἐλλείπη, κόμμα». Σύμφωνα δὲ λέγει καὶ ὁ Μάριος Οὐικτωρτνος ἐν σελ. 71 λέγων ὧδε· « Quidam adjungunt stichum i. e. versum sub hujusmodi differentia, ut sit versus qui excedit dimetrum, colon autem et comma intra dimetrum, unde et hemistichium dicitur». Αὐτόθι «omnis autem versus κατὰ τὸ πλεῖστον in duo cola dividitur». Καὶ σελ. 111 atraditum est enim colon intra decem et octo tempora esse debere, metrum autem ex duobus colis subsistere». . .

Τὰ κῶλα ταῦτα σπανίως μόνον εὐρίσκονται ὡς αὐτοτελή μέτρα, συνήθως δὲ ἐπιφέρονται στίχφ τινὶ ὡς ἐπφδικά. οἱον

(στίχος) Έρεω τιν' υμίν αίνον, ω Κηρυκίδη,

(χόμμα) άχνυμένη σκυτάλη. "Οπου δὲ τοιαῦτα κῶλα (μέτρα μονόκωλα) διεδέχοντο ἄλληλα χωρὶς νὰ διακόπτωνται ὑπ' ἄλλων, τότε ἔλεγον ὅτι ἡ σύνθεσις αὔτη ἐγέγραπτο ούχὶ κατὰ κόμμα ἢ κατὰ κῶλον, ὅπως κυρίως θὰ ἣρμοζε νὰ λέγηται, άλλὰ κατὰ στίχον οἶον

άγετ' ὧ Σπάρτας εὐάνδρου κούροι πατέρων πολιπτάν, λαιά μεν ίτυν προβάλλεσθε κτλ. (1).

ΣΗΜ. Το κόμμα (τομή, caesum) διέκρινον οι παλαιοί μετρικοί τοῦ κώλου, κόμμα μὲν καλοῦντες τὸ μεμειωμένον καὶ ἐλλιπὲς ἤτοι καταληκτικόν κώλον, κώλον δὲ τὸ ἀκέραιον καὶ ἀκατάληκτον (πρόλ. 'Ηφαιστ. σελ. 64. Mar. Victorin. 71). 'Η διάκρισις όμως αύτη δέν έτηρεϊτο πάντοτε ἀκριδώς, διότι κατὰ τὸν Οὐικτωρῖνον (μνημ.χωρ.) καταχρηστικώς καὶ τὸ κόμμα ἐλέγετο κώλον («abusive etiam comma dicitur colon»).

175. Κατὰ τοὺς παλαιοὺς μετρικοὺς τὰ μέτρα ἤρχοντο κυρίως άπο τοῦ οκτωκαιδεκασήμου μεγέθους καὶ προέδαινον κατά τινας μὲν μέχρι τοῦ τριακοντασήμου, οἱον ἦτο τὸ παιωνικὸν έξάμετρον (2), κατ' άλλους δὲ μέχρι τοῦ δυοκαιτριακοντασήμου, οἰον ἦτο τὸ δακτυλικόν καὶ ἀναπαιστικὸν τετράμετρον (3). Πᾶν δὲ ὑπέρμετρον μέγεθος, τουτ-

(2) Πρόλ. Ἡφαιστ. σελ. 42 W. «δύναται δὲ καὶ μέχρι τοῦ ἑξαμέτρου προκόπτειν φθαι φαιιέν». τό μέτρον (τό παιωνικόν) διὰ <τό> τριακοντάσημον μὴ ὑπερδάλλειν». Mar. Victor. σελ. 112 «intra triginta tempora versus habeatur»

⁽¹⁾ Πρόλ. Ἡφαιστ. σελ. 65 «καίπερ κατὰ κόμμα γεγραμμένα κατὰ στίχον γεγρά-

⁽³⁾ Πρόλ. Σχολ. Πφαιστ. σελ. 199 W. « ώστε είναι τὸ (παιωνικόν) εξάμετρον τριάχοντα χρόνων πεντάχις γαρ έξ τριάχοντα. "Εως τούτου δὲ προδαίνει ή ποσότης των έν τοις στίχοις χρόνων κατά 'Ηφαιστίωνα ἐπεὶ καθ' επέρους καὶ έως λθ΄». 'Δσαύτως λέγει ο 'Αριστείδης εν τη μετρική σελ. 50 «τα δε κατά διποδίαν ή συζυγίαν

έστι παν μέγεθος ὑπερβάλλον τὸ τῶν μέτρων μέγεθος καὶ έκ πλειόνων των δύο κώλων συγκείμενον, έκάλουν περίοδος (1). Το μεγεθος τούτο, ήτοι την τρίκωλον, τετράκωλον, πεντάκωλον και έφεξης περίοδον, οὐδέποτε οἱ παλαιοὶ ἐκάλεσαν στίχον. Μόνος δὲ ὁ ποιητής Βοίσκος ἐκάλεσέ ποτε καταχρηστικώς και ποιητική ἀδεία ὀκτάπουν στίγον (2) την έξης τετράκωλον ίαμδικην περίοδον

Βοίσκος ὅδ' ἀπὸ Κυζίκου | παντὸς γραφεὺς ποιήματος | τὸν ὀκτάπουν εὐρων στίχον | Φοίδω τίθησι δώρον. || Ο δε λόγος, δι' ον οι παλαιοί δεν εκάλουν στίγους τας τοιαύτας περιόδους, ήτο ότι δεν ήδύναντο γραφόμεναι να περιληφθώσιν είς ενα στίγον. Γράφοντες δὲ αὐτὰς ἡναγκάζοντο νὰ διαιρῶσιν εἰς πλείονας στίγους. Καὶ ὅτε μὲν τὰ κῶλα ἦσαν διάφορα ἀλλήλων, φαίνεται ὅτι ἔγραφον έν ένὶ στίχω τοσοῦτον, ὅσον ἐχώρει, ἐν δὲ τῷ ἐφεξῆς στίχω έξηχολούθουν καταλείποντες έν τῆ ἀρχῆ τοῦ στίχου κενόν τι. 'Ωσαύτως δὲ φαίνεται ὅτι ἔγραφον καὶ τοὺς ἐπωδοὺς (δηλαδή στίγους), μτοι φρε.

πάτερ Λυκάμβα, ποῖον ἐφράσω τόδε; τίς σὰς παρήειρε φρένας;

Ή τοιαύτη γραφή, ή κατ' ἐπέκθεσιν καὶ εἴσθεσιν, λέγεται ὅτι ἐπενοήθη ύπο του Ήλιοδώρου του μετρικού, άλλ' όμως εύρίσκονται παραδείγματα πολλφ παλαιότερα. Πρβλ. ἐπιγραφὴν ἐν ClGr. I 837 καὶ Bergk, Poët. lyr. Gr. ἐκδ. δ΄ τόμ. 2 σελ. 521. "Ότε ὅμως τὰ κῶλα ἦσαν ὅμοια καὶ ἐξ αὐτῶν ἀπετελοῦντο τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος καλούμενα συστήματα έξ δμοίων ἀπεριόριστα, τότε τὰ κῶλα έγράφοντο μέν κατά στίχον, χωρίς να ύποτάσσωνται άλλήλοις, ώς έν τῆ προηγουμένη περιπτώσει, ἀλλ' ἀνεξαρτήτως ἀλλήλων, δὲν ἐλέγοντο όμως στίχοι, άλλά κώλα, ίνα μή συγγέωνται πρός τοὺς στίχους ή τὰ μέτρα, ὧν χρῆσις ἐγίνετο μάλιστα ἐν τῆ κατὰ στίγον συνθέσει τῶν ποιημάτων.

καὶ προχωρεί έως λ' χρόνων η όλιγω πλειόνων ». Mar. Victor. σελ. 111 « Quidam inductis tetrametris . . . ausi sunt contra praescriptum triginta temporum duo adjicere».

ΣΗΜ. Τὰς τοιαύτας ὑπερμέτρους παραδόσεις, ἃς ὁ Ἡφαιστίων καλεί συστήματα έξ δμοίων κατά περιορισμούς ἀνίσους, ὅταν πλείονες διαδέχωνται άλλήλας, η σύστημα έξ όμοίων ἀπεριόριστον, ὅταν εἶνε μία, ο Οὐεστφάλιος ἐκάλεσε πρὸς διάκρισιν ὑπέρμετρα (τουτέστι μεγέθη) παρὰ τοῦ Ἡραιστίωνος παραλαδών τὸ ὄνομα καὶ μεταχειρισάμενος οὐσιαστικώς, ἐν ις ὁ ἡ Ἡφαιστίων μεταχειρίζεται αὐτὸ ἐπιθετικῶς (1). Οὐχὶ δὲ ὀρθῶς ὁ Γοδ. Έρμαννὸς ἐκάλεσεν αὐτὰς μόνας συστήματα. ή δε τη κωμική παραδάσει άκολουθούσα υπέρμετρος περίοδος ύπὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος (σελ. 74) καλεῖται μακρὸν καὶ πνῖγος.

176. Κατὰ ἡητὰς ὅμως μαρτυρίας τῷν ἀρχαίων εἰς Πίνδαρον Σχολιαστών περίοδοι έκαλούντο έν τοῖς πρὶν χρόνοις καὶ τὰ δίκωλα μέτρα, οίον είς 'Ολυμπ. 9, 89

οίον δ' έν Μαραθῶνι | συλαθεὶς ἀγενείων

ό Σχολιαστής παρατηρεί «τὰ δύο (δηλ. κῶλα) μία ἐστὶ περίοδος». Η αὐτὴ παρατήρησις ἐπαναλαμβάνεται καὶ εἰς τὸν 84 στίχον τῆς αὐτῆς ἀδῆς. Πρόλ. καὶ Σχολ. εἰς Ὁλυμπ. 11 (10), 21 (2).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

Περί γενών και είδων των περιόδων ή μέτρων.

177. Διορίσαντες έν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ καθ' ὅλου τὴν φύσιν καὶ ἔννοιαν τῶν περιόδων τῆς παλαιᾶς μουσικῆς τέχνης, ἐφεζῆς

(1) Οίον εν σελ. 20 W. «Καὶ τῷ πενταμέτρῳ δέ, καίπερ ὄντι ὑπερμέτρῳ, πολγορε κεχυμαθαι αρπρερμέρη εδ. ο ξορ ξαιτ και το Καγγιή αχορ

ξοχεται πολύς μεν Λίγαῖον διατμήξας απ' οίνης ης Χίου».

(2) 'Ορθώς έκ των παλαιών τούτων σχολίων ό Βοίκκιος (ἐν προλεγ. εἰς τὰ παλαιά σχόλια του Πινδάρου σελ. ΧΧΧΙΙ) εξαασεν ότι έν τοις παλαιοτέροις χρόνοις τὰ ρυθμικά μεγέθη διηρούντο ούχὶ ώς ϋστερον άπλως κατά τὰ κώλα, ἀλλά καὶ κατά μείζονα συστήματα (μέτρα), ὧν μέρη ἦσαν τὰ χῶλα. Μέγα δὲ χατόρθωμα εἶνε τὸ τοῦ Βοιχχίου ὅτι τὸν ὁρισμὸν τοῦ μέτρου πρώτος ἤνεγχεν εἰς φῶς ἐχ τῶν ἀρχαίων μετριχών καὶ ἐφήρμοσεν ἐν τῆ ἐκδόσει τῆ Πινδάρου διαιρών κατὰ μέτρα, εἰ καί τινα κατὰ τοὺς όρισμούς τοῦ Ἡφαιστίωνος δὲν είνε μέτρα, ἀλλὰ περίοδοι ὑπέρμετροι.

^{(1) 11} ρόλ. Σχολ. Ήφαιστ. σελ. 147 W. «ούκ ἐνδέχεται στίχον ζμείζονα ή> τριακοντάσημον είναι, άλλ' εί εύρεθείη, περίοδος καλεϊται». Mar. Victor. σελ. 72. απερίοδος dicitur omnis exametri versus modum excedens, unde ea, quae modum et mensuram habent, metra dicta sunt».

⁽²⁾ Mar. Victorin. σελ. 111.

έργόμεθα νὰ διαλάβωμεν περὶ τῶν διαφόρων κατηγοριῶν αὐτῶν, τουτέστι περί της διαφοράς αὐτῶν κατά γένη καὶ εἴδη, περί της κατά μέγεθος, ήτις έξήρτητο έκ της κατά βάσεις διαιρέσεως των μέτρων, περὶ τῆς κατὰ τὴν ἀπόθεσιν ἢ κατάληξιν καὶ τέλος περὶ τῆς κατὰ σύνταξιν διαφορᾶς. Ἐπειδή δὲ τὰ σωζόμενα μετρικὰ τῶν παλαιών συγγράμματα άντὶ τῆς περιόδου συνήθως μεταχειρίζονται τὸν τεγνικόν ὅρον μέτρος, τὸν ὅρον τοῦτον, εἰ καὶ ἀκριδῶς λαμβανόμενος μόνον εἶδός τι τῆς περιόδου σημαίνει, καθ' α εἴπομεν ἐν τῷ προηγουμένω κεφαλαίω, θὰ μεταγειριζώμεθα καὶ ἡμεῖς ἐφεξῆς ἐπὶ πάσης περιόδου, έφ' όσον μηδεμία γενναται έκ τούτου παρεξήγησις. Καὶ πρώτον μὲν λέγομεν περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν μέτρων κατὰ γένη καὶ εἴδη.

178. Ἡ κατὰ γένη καὶ εἴδη διαφορὰ τῶν μέτρων γεννᾶται ἐκ τῆς κατά γένη καὶ εἴδη διαφοράς τῶν ποδῶν, έξ ὧν ταῦτα σύγκεινται. 'Ως ἔμπροσθεν (κεφ. ε΄ § 134 κέ.) εἴπομεν, ὁ ᾿Αριστόξενος καὶ καθ՝ όλου οι ρυθμικοί διέκρινον τρία γένη ποδών, τὸ δακτυλικόν, τὸ ἰαμδικόν καὶ τὸ παιωνικόν, εἰς τὸ δεύτερον δὲ γένος τὸ ἰαμδικόν ἀνέφερον καὶ τοὺς έξασήμους ἰαμδικοὺς πόδας ήτοι τοὺς ἰωνικούς. Οἱ παλαιοί ομως μετρικοί γωρίζοντες τούς τελευταίους ἀπό των τρισήμων ιαμβικών εδέχοντο ίδιον γένος και το όλον τέσσαρα γένη ποδών, τοὺς τρισήμους, τοὺς τετρασήμους, τοὺς πεντασήμους καὶ τοὺς έξασήμους. Κατά την διαφοράν λοιπόν ταύτην των ποδών, την κατά γένος, καί τὰ έξ αὐτῶν συντιθέμενα μέτρα διέχρινον οἱ μετριχοὶ εἰς τέσσαρα μετρικά γένη. Όπως δὲ ὁ ᾿Αριστόξενος ἐκ τῆς τάξεως τῶν ποδικῶν χρόνων διέχρινεν έπὶ έχάστου ποδικοῦ γένους διάφορα εἴδη ἀντίθετα πρός ἄλληλα (διαφορά κατ' ἀντίθεσιν), τὰ μέν δηλαδή ἀρχόμενα ἀπὸ της θέσεως, τὰ δὲ ἀπὸ της ἄρσεως, ώσαύτως καὶ οἱ μετρικοὶ τὰ ποδικὰ γένη διήρουν εἰς εἴδη, τὴν δὲ διαφορὰν ταύτην τῶν ἐκαντίων ἢ άττιπαθούττων ποδών έκάλουν άττιπάθειαν ή έναντιότητα. Καὶ ἐπὶ μέν τοῦ τρισήμου ποδικοῦ γένους διέκρινον δύο εἴδη ποδικὰ ἀντιπαθῆ ή ἀντιπαθούντα ἀλλήλοις, τὸν τροχαῖον ... ο καὶ τὸν ἴαμβον ..., ἐπὶ δε του τετρασήμου ώσαύτως δύο, τον δάκτυλον - Ο Ο καὶ τὸν ἀνάπαιστον 🔾 🚅 ἐπὶ δὲ τοῦ έξασήμου τρία, τὸν ἰωνικὸν ἀπὸ μείζονος = -00, τὸν ἰωνικὸν ἀπ' ἐλάσσονος = -100 καὶ τὸν χορίαμβον = 000 (1).

(1) Τὰ χαθαρὰ χοριαμδικὰ μέτρα (διότι οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ διακρίνουσι καὶ μικτὰ χοριαμδικά, ὅπως καὶ καθαρά ἰωνικά καὶ μικτά ἰωνικά) ευρίσκονται σπανίως ἐν τῆ

Ο Ήλιόδωρος όμως και οι όπαδοι αύτοῦ προσέθηκαν και τέταρτον είδος τοῦ έξασήμου γένους, τὸν ἀντίσπαστον - - - , παντάπασιν άγνωστον όντα τη μετρική έπιστήμη των παλαιοτέρων καλών γρόνων (1). Έπὶ δὲ τοῦ πεντασήμου ποδιχοῦ γένους κατὰ τὴν παλαιὰν παράδοσιν ὑπάρχει εν μόνον εἶδος, ὁ παίων ἢ ὁ κρητικὸς - - -. 'Ο δε 'Ηφαιστίων δέχεται μεν καὶ δεύτερον εἶδος, τον ὑπ' αὐτοῦ καλούμενον βακχεΐον - - (2), καὶ τρίτον, τὸν παλιμβάκχειον - - -, τῷ δευτέρῳ ὅμως καὶ τρίτῳ εἴδει ἀπονέμει αὐτὸς ὁ Ἡφαιστίων σημασίαν ύποτεταγμένην καὶ οὐδαμῶς όμοταγῆ τῷ παίωνι ἢ κρητικῷ, περὶ μὲν τοῦ βακχειακοῦ εἴδους λέγων ὅτι εἶνε σπάνιον καὶ ἄν ποτε γένηται χρήσις αὐτοῦ, δὲν διαρκεῖ πολύ, περὶ δὲ τοῦ παλιμβακχειαχοῦ ὅτι εἶνε ἀνεπιτήδειον πρὸς μελοποιίαν (3).

179. Κατὰ τὰ μνημονευθέντα λοιπὸν ὀκτὼ ποδικὰ εἴδη καὶ τὰ εξ αὐτῶν συντιθέμενα μέτρα διακρίνονται εἰς ὀκτὼ μετρικὰ εἴδη, ὅθεν

Έλληνικῆ ποιήσει. Παράδειγμα έκ τοῦ Σοφοκλέους φέρομεν το ἐν Οἰ. Τ. στ. 483 κέ., ἔνθα ἐν τῆ αὐτῆ στροφῆ γίνεται γρῆσις καὶ τῶν τριῶν είδῶν, τῶν τε ἰωνικῶν ἀμφοτέρων καὶ τοῦ χοριαμδικοῦ.

1. Δεινά μεν ούν, δεινά τεράζει σοφός οιωνοθέτας 2. οὔτε δοκοΰντ' οὔτ' ἀπὸ (δόξης). ὅτι λέξω δ' ἀπορῶ.

3. πέτομαι δ' ελπίσιν είτ' ενθαδ' όρων είτ' οπίσω.

4. τί γὰρ ἡ Λαβδακίδαις

5. ἢ τῷ Πολύδου νεῖκος ἔκειτ'; οὕτε πάὂοιθέν

6. ποτ' ἔγωγ' οὔτε τὰ νῦν πω.

1. 400 4 400 4 4 1 00 4 4 00 4

2. 400 " 400 " 4 100 " 400 "

3. 0 0 1 1 0 0 1 1 1 0 0 1 1 0 0 1 1

4.00 11 1 0 0 11

5. 4 4 0 0 4 4 0 0 1 4 4 0 0 4 4

600410041

Τῆς στροφῆς δηλαδή ταύτης τὸ μὲν 1 καὶ 2 μέτρον σύγκειται ἐκ χοριάμδων, τὸ δὲ 3, 4 καὶ 6 ἐξ ἰωνικῶν ἀπ' ἐλάσσονος, τὸ δὲ 5 ἐξ ἰωνικῶν ἀπο μείζονος.

(1) Περί τοῦ ἀντισπαστιχοῦ μέτρου πρόλ. Mar. Victor. σελ. 87 Keil καί Westphal allg. Metrik³ σελ. 167 κέ.

(2) Πρόλ χεφ. Ε' § 148 σημ. γ'.

(3) Πρόλ. Ἡφαιστ. ἐγχειρ. κεφ. ιγ΄ ἔνθα ἐν ἀρχῆ μὲν λέγονται τάδε· «Τό δὲ παιωνικόν εἴδη μὲν ἔχει τρία, τό τε κρητικόν καὶ τὸ βακχειακόν καὶ τὸ παλιμδακχειακόν, δ και άνεπιτήδειον έστι πρός μελοποιίαν, το δε κρητικόν επιτήδειον». εν τέλει δε τάδε: «τὸ δὲ βαχχειακόν σπάνιόν ἐστιν, ώστε, εἰ καί πού ποτε ἐμπέσοι, ἐπὶ βραχὸ εύρίσκεσθαι, οξον

ό ταῦρος δ' ἔοικεν κυρίξειν τιν ἀρχάν, ξθάσαντος δ' έπ' έργοις προπηδήσεται νιν ». καὶ οἱ ὀκτὼ πόδες, ἐξ ὧν συνίστανται τὰ ὀκτὼ μετρικὰ εἰδη, καλούνται μετρικοί πόθες, καθ' όσον μόνον έκ των ποδών τούτων δύνανται νὰ ἀποτελεσθώσιν όλόκληρα μέτρα, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκ τῶν λύσεων καὶ συναιρέσεων αὐτῶν, οἵων τῶν χορείων (τριδράχεων) υ υ ο, σπονδείων - -, μολοσσών - - -, προκελευσματικών ο ο ο ο καί λοιπῶν, πολλῷ δ' όλιγώτερον ἐκ τῶν ἄλλων ποδῶν, ους ευρίσχομεν ἐν τοίς καταλόγοις των μετρικών καὶ οἵτινες εἶνε ἢ συνθέσεις των μετρικών ποδών ή και άνύπαρκτοι και άρρυθμοι συλλαδικοί σχηματισμοί. Παραλείποντες δὲ νὰ μνημονεύσωμεν αὐτοὺς ἐνταῦθα, τοῦτο μόνον λέγομεν ὅτι ὁ μὲν Ἡφαιστίων δέχεται συμφώνως Διονυσίφ τῷ Αλικαρνασσεῖ (περὶ συνθ. όνομ. κεφ. ιζ΄) τέσσαρας δισυλλάδους, όκτὼ τρισυλλάβους καὶ ἐκκαίδεκα τετρασυλλάβους πόδας. "Αλλοι δὲ μετρικοί, ὡς ὁ ᾿Αριστείδης ὁ Κοϊντιλιανὸς (ἐν τἢ μετρικῆ), ὁ Μάριος Ούικτωρίνος και ό Διομήδης, προστιθέασιν έτι 32 πεντασυλλάβους καὶ 64 έξασυλλάβους, ὥστε δέχονται 124 πόδας τοὺς πάντας! Τὰ ονόματα των πεντασυλλάθων καὶ έξασυλλάθων διέσωσεν ἐν πρώτοις ό Διομήδης σελ. 481, 13 κέ., εἶτα δὲ καὶ ό Anonymus Ambrosianus de re metrica παρά Studemund anecd. var. σελ. 232 κέ. καὶ ὁ Anonymus Berolinensis anecd var. σελ. 295 κέ., εἶνε δὲ άχρηστον έπινόημα μεταγενεστέρου τινός μετρικού.

- 180. Κατὰ τὸ σύστημα λοιπὸν τῆς παλαιᾶς μετρικῆς τὸ πρὸ τοῦ 'Ηλιοδώρου πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὰ ἐπόμενα μετρικὰ γένη καὶ εἴδη.
  - α'. Πρῶτον γένος (τρίσημον) ἔχον δύο εἴδη,
    - 1. μέτρα τροχαϊκά.
    - 2. μέτρα ἰαμδικά.
  - 6'. Δεύτερον γένος (τετράσημον) έχον δύο είδη,
    - 3. μέτρα δακτυλικά.
    - 4. μέτρα ἀναπαιστικά.
  - γ΄. Τρίτον γένος (έξάσημον) ἔχον τρία εἴδη,
    - 5. μέτρα ἰωνικὰ ἀπὸ μείζονος.
    - 6. μέτρα ἰωνικὰ ἀπ' ἐλάσσονος.
    - 7. μέτρα χοριαμβικά.
  - δ΄. Τέταρτον γένος (πεντάσημον) έχον εν μόνον είδος,
    - 8. μέτρα παιωνικά.
  - 181. Ύπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, καθ' ἢν τὸ γένος περιέχει διάφορα

είδη διάκρινόμενα έκ της τάξεως της άρσεως και θέσεως, καλούσιν αὐτὸ οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ ἐπιπ.λοκὴν ἢ συγγένειαν. Πρόλ. Σχολ. 'Ηφαιστ. σελ. 136 W. «'Επιπλοχή έστι του μέτρου το ανώτατον γένος, εξ ής τὰ μέτρα γίνεται. Εἰσὶ μεν οὖν ἐπιπλοκαὶ κατὰ μέν τινας καὶ ἄλλαι, πλὴν αἱ νῦν ἀναγκαιόταται τρεῖς καὶ ἡ μὲν καλεῖται τρίσημος δυαδική. ή δε τετράσημος δυαδική. ή δε εξάσημος τετραδική. Καὶ δυαδικής μὲν τρισήμου εἴδη δύο, τό τε ἰαμδικὸν καὶ τό τροχαϊκόν της δὲ τετρασήμου δυαδικής δύο, τό τε δακτυλικόν καὶ τὸ ἀναπαιστικόν τῆς δὲ έξασήμου τετραδικῆς τέσσαρα, τό τε ίωνικὸν τὸ ἀπὸ μείζονος, τὸ χοριαμβικόν, τὸ ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικὸν καὶ τὸ ἀντισπαστικόν. 'Ωνομάσθησαν δὲ ἐπιπλοκαί, ἐπειδὴ τὰ ἐκ μιᾶς ἐπιπλοκῆς εἴδη ἀπ' ἀλλήλων εἰς ἄλληλα τὰ εἴδη μεταπίπτει». Κατὰ τὴν θεωρίαν λοιπόν ταύτην τὸ μὲν πρῶτον μετρικὸν γένος, ὅπερ περιλαμδάνει τὸ τροχαϊκόν καὶ ἰαμδικόν είδος, καλεῖται έπιπλοχή τρίσημος δυαδική, δυαδική μέν, διότι περιέχει δύο εἴδη, τὸ τροχαϊκόν καὶ τὸ ἰαμδικόν, τρίσημος δὲ διότι τὰ μέτρα ταῦτα σύγκεινται έχ ποδών τρισήμων. Τὸ δὲ δεύτερον μετριχὸν γένος χαλεῖται ἐπιπλοχή τετράσημος δυαδική, δυαδική μέν, διότι περιλαμβάνει δύο μετρικά εἴδη, τὰ δακτυλικόν καὶ το ἀναπαιστικόν, τετράσημος δέ, διότι τὰ εἴδη ταῦτα σύγκεινται ἐκ ποδῶν τετρασήμων. 'Ωσαύτως δὲ και το τρίτον μετρικόν γένος αποτελεῖ έπιπλοκὴν ἐξάσημον, τριαδικὴν μέν κατά την παλαιοτέραν μετρικήν θεωρίαν, τετραδικήν δέ κατά την τοῦ Ἡλιοδώρου καὶ τοὺ όπαδοῦ αὐτοῦ Ἡφαιστίωνος καὶ ἄλλων, οῖτινες πρός τοῖς δύο ἰωνικοῖς καὶ τῷ χοριαμδικῷ ἐδέχοντο καὶ τέταρτον είδος το ἀντισπαστικόν. Το δὲ πεντάσημον γένος κατὰ τὸν Σχολιαστην τοῦ Ἡφαιστίωνος ἐν σελ. 125 W. δὲν ἔχει ὡς τὰ ἄλλα ἐπιπλοκήν· «τὸ δὲ παιωνικὸν ἐπιπλοκὴν οὐκ ἔχει, ὡς τὰ προειρημένα». Ή δὲ μετάπτωσις τῶν εἰδῶν ἐκάστης ἐπιπλοκῆς εἰς ἄλληλα γίνεται διὰ προσθέσεως ἢ ἀφαιρέσεως συλλαδῆς ἢ συλλαδῶν τινων ἐν τῆ ἀρχῆ του μέτρου γινομένης οἰον διὰ προσθέσεως ἐν τἢ ἀρχἢ τοῦ τροχαϊκοῦ μέτρου μιᾶς βραχείας συλλαδῆς μεταπίπτει τοῦτο εἰς ἰαμδικόν. Οἱ παλαιοί μετρικοί λέγουσιν ὅτι καὶ τἀνάπαλιν ἀφαιρουμένης τῆς πρώτης μακράς του τροχαϊκού γίνεται τὸ ἰαμδικόν (πρέλ. Σχολ. Ἡφαιστ. σελ. 137), τοῦτο ὅμως δὲν είνε ὀρθόν, διότι ἐὰν ἐκ τοῦ τροχαϊκοῦ π. χ. τριμέτρου ἀφαιρεθή ἡ πρώτη μακρά,

0-0-10-0-10-0-

τὸ ἐντεῦθεν γεννώμενον ἰαμδικὸν μέτρον δὲν θὰ ἔχη ἐν τάζει τὰς ἀλόγους συλλαβάς. Ἐπὶ τῶν ἄλλων ὅμως ἐπιπλοκῶν ἡ μετάπτωσις γίνεται ἀδιαφόρως δι' ἀφαιρέσεως ἢ διὰ προσθέσεως μιᾶς ἢ πλειόνων
νεται ἀδιαφόρως δι' ἀφαιρέσεως ἢ διὰ προσθέσεως μιᾶς ἢ πλειόνων
συλλαβῶν. οἰον τὸ δακτυλικὸν μεταβάλλεται εἰς ἀναπαιστικὸν δι'
ἀφαιρέσεως τῆς πρώτης μακρᾶς ἢ διὰ προσθέσεως κατὰ τὴν ἀρχὴν
δύο βραχειῶν, καὶ τὸ ἀναπαιστικὸν πάλιν εἰς δακτυλικὸν δι' ἀφαιρέσεως τῶν δύο πρώτων βραχειῶν ἢ διὰ προσθέσεως κατὰ τὴν ἀρχὴν
τοῦ ἀναπαιστικοῦ μέτρου μιᾶς μακρᾶς. Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ ἐπὶ τῆς
εξασήμου ἐπιπλοκῆς διότι ἐκ τοῦ ἰωνικοῦ ἀπὸ μείζονος ἀφαιρουμένης τῆς πρώτης μακρᾶς, τὸ μέτρον γίνεται χοριαμδικόν, ἐκ τούτου
δὲ πάλιν ἀφαιρουμένης τῆς πρώτης μακρᾶς γίνεται τὸ ἀπ' ἐλάσσονος
βραχειῶν γίνεται τὸ ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικὸν προτασσομένων δύο
μένης μιᾶς μακρᾶς, γίνεται τὸ χοριαμδικόν. Πρβλ. καὶ Σχολ.
Ήφαιστ. σελ. 137 κέ. W.

182. Συγκεφαλαιούμενοι λοιπόν τὰ εἰρημένα λέγομεν ὅτι οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ κατὰ τὴν ποιότητα τῶν ποδῶν διέκρινον ὀκτὼ μετρικὰ εἴδη, ἄτινα ἐκάλουν μέτρα πρωτότυπα. Τούτοις προσέθηκεν ὕστερον ὁ Ἡλιόδωρος καὶ ἔνατον πρωτότυπον τὸ ἀντισπαστικόν. ᾿Αλλ᾽ ὅμως οὕτε ἡ διαἰρεσις μέτρων τινῶν κατὰ ἀντισπάστους ἐγίνετο ὑπὸ τοῦ Ἡλιοδώρου κατὰ τὸν ἀληθῆ ῥυθμικὸν λόγον, οὕτε ἡ ἀντισπαστικὴ καθ᾽ ὅλου θεωρία ἔχει ἀλήθειάν τινα, ἀλλ᾽ εἶνε φαῦλον ἐπινόημα τῆς μεταγενεστέρας ῥυθμικῆς θεωρίας. Ὁ δὲ Φιλόξενος προσέθηκε καὶ δέκατον πρωτότυπον τὸ προκελευσματικόν, ἄλλοι δὲ τὸ πυρριχιακὸν (πρβλ. Ἡφαιστ. σελ. 29 W.). Ἡμεῖς ὅμως πρέπει νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὰ ὀκτὼ πρωτότυπα μέτρα τὰ εἰρημένα κατὰ τὸ παλαιότερον καὶ ὑγιέστερον σύστημα τῆς μετρικῆς θεωρίας.

ΣΗΜ. Ἡ πραγματεία τῆς μετρικῆς θεωρίας κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἐννέα πρωτοτύπων μέτρων, ἥτις κατὰ πρῶτον ἀποδείκνυται γενομένη ὑπὸ τοῦ Ἡλιοδώρου, ὅστις κατὰ τὸν Μάριον Οὐικτωρῖνον inter Graecos hujusce artis antistes aut primus aut solus est, μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ συγγράμματος τοῦ Ἡλιοδώρου διεσώθη πλήρης ἐν τῷ τοῦ Ἡφαιστίωνος ἐγχειριδίω περὶ μέτρων, ὅπερ εἶνε ἐπιτομὴ ἔκ τινος τῶν διεξοδικωτέρων συγγραμμάτων αὐτοῦ περὶ μέτρων. Διότι

ό 'Ηφαιστίων κατ' άρχὰς μὲν συνέγραψε μετρικόν τι σύγγραμμα έκ 48 βιβλίων συγκείμενον, υστερον δε επιτεμών εγραψεν άλλο εξ 11 βιβλίων καὶ μετὰ τοῦτο ἄλλο ἐκ τριῶν, οὖ ἐπιτομὴ εἶνε τὸ σωζόμενον έγχειρίδιον έξ ένὸς βιβλίου. Έκ τῶν μειζόνων συγγραμμάτων τοῦ Ἡφαιστίωνος ἐλήφθησαν καὶ τὰ εἰς τὸ σωζόμενον ἐγχειρίδιον σχόλια, ών τὰ θεμέλια ἔθετο ὁ Λογγῖνος. Σὺν τῆ ἐπικουρία λοιπὸν ταύτη τῶν σχολίων τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ Ἡφαιστίωνος παρέχεται ἡμῖν πλήρη διδασκαλίαν της μετρικής θεωρίας κατά τὸ σύστημα των έννέα πρωτοτύπων μέτρων. Βραχυτέρα είνε ή πραγματεία τῶν ἐννέα πρωτοτύπων μέτρων παρ' 'Αριστείδη τῷ Κοϊντιλιανῷ, ήτις εἰ καὶ ἔν τισι διαφέρει τοῦ Ἡφαιστίωνος, ὅμως ὡσαύτως ἐρρύη ἐκ τῆς θεωρίας τοῦ Ἡλιοδώρου.- Πλην τοῦ συστήματος τούτου τῶν ἐννέα πρωτοτύπων μέτρων διεσώθη εἰς ἡμᾶς καὶ ἔτερον σύστημα τὸ τῶν ἀρχεγόνων καὶ παραγώγων μέτρων, καθ' ὁ ἡ πραγματεία τῆς μετρικῆς ἐγίνετο οὐχὶ κατὰ τὰ διάφορα γένη καὶ εἴδη τῶν μέτρων, ἀλλὰ δύο μέτρα, τὸ δακτυλικόν έξάμετρον καὶ τὸ ἰαμβικὸν τρίμετρον, ἐλαμβάνοντο ὡς ἀρχέγονα ήτοι άρχικὰ μέτρα καὶ ἐκ τούτων διὰ προσθέσεως ἡ ἀφαιρέσεως συλλαδών παρήγοντο πάντα τὰ λοιπὰ μέτρα. Ἡ διάθεσις τοῦ δευτέρου τούτου συστήματος είνε ήττον ἐπιστημονική καὶ ὑπολείπεται του πρώτου, καὶ ὅμως φαίνεται ἀρχαιότερον ἐκείνου. Ὁ παλαιότατος άντιπρόσωπος αὐτοῦ εἶνε ὁ Μπρκος Τερέντιος Οὐπρρων. Ἄγνωστος δ' εἶνε ὁ ᾿Αλεξανδρῖνος γραμματικός, ῷ ἡκολούθει ὁ Οὐάρρων, φαίνεται δὲ ὅτι ἤκμασεν οὖτος μετὰ τοὺς κατὰ Σωτάδην χρόνους, ἐπείδὴ τὰ ὑπὸ τοῦ Οὐάρρωνος μνημονευόμενα ἰωνικὰ μέτρα ώνομάσθησαν ούτως ἀφ' οὐ παρεφάνη ὁ Σωτάδης, πρότερον βακχειακὰ καλούμενα. Ο δὲ Φρειδερῖκος Λέων (Fr. Leo, Hermes XXIV σελ. 286 κέ.) ώς τοιοῦτον ὑπολαμβάνει τὸν Περγαμηνὸν Κράτητα τὸν ἐκ Μαλλοῦ. Τῆ μετρικῆ τοῦ Οὐάρρωνος θεωρία ἡκολούθει ὁ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 'Ρωμαϊκής αὐτοκρατορίας ἀκμάσας Caesius Bassus ἐν τῷ ὡσαύτως μέχρι ολίγων άλλα σημαντικών λειψάνων άπολωλότι συγγράμματι αὐτοῦ ars ad Neronem. Πλήρης πραγματεία τοῦ συστήματος τῶν άρχεγόνων και παραγώγων μέτρων σώζεται έν τῷ τρίτῳ τῶν μετρικῶν συγγραμμάτων τοῦ Τερεντιανοῦ Μαύρου. Κατὰ τὸ σύστημα τουτο πραγματεύεται την μετρικήν και ο Atilius Fortunatianus και ό Diomedes. 'Ο δὲ Marius Victorinus (ἡ μᾶλλον ὁ Aelius Festus Aphthonius) πραγματευθείς κατά πρώτον την μετρικήν κατά τό πρώτον σύστημα τὸ τῶν ἐννέα πρωτοτύπων μέτρων, ἡκολούθει δὲ ἐνταῦθα τοῖς ἔχνεσι τοῦ 'Ηλιοδώρου, ἐν τέλει ἐπιφέρει καὶ δεύτερον μέρος, ἐν ῷ πραγματεύεται καὶ πάλιν τὴν μετρικὴν κατ' ἄλλο συστημα, κατὰ τὴν τοῦ Οὐάρρωνος καὶ Καισίου Βάσου θεωρίαν τῶν παραγώγων μέτρων (πρόλ. βιόλ. γ΄ κεφ. 1. βιόλ. γ΄ κεφ. 4 κέ. βιόλ. δ΄ κεφ. 1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ

Περί της σημασίας ήτοι της είς σημεΐα η βάσεις διαιρέσεως των μέτρων.

183. Αἱ περίοδοι ἤτοι τὰ μέτρα ἐρρύθμωι ἀπαγγελλόμενα ἐλάμβανον διάφορα σημεῖα ἤτοι ποδικοὺς χρόνους, ἄρσεις δηλαδή καὶ θέσεις, καθ' ἀ ἐν τῷ κεφαλαίῳ περὶ κώλων καὶ τῆς σημασίας αὐτῶν
εἴπομεν. Τὰ σημεῖα δὲ ταῦτα, ὧν ἕκαστον,καθ' ἀ ἐκεῖ εἴπομεν, περιελάμβανεν ἕνα ἢ δύο ἀπλοῦς ἢ ἀσυνθέτους πόδας, ἦσαν δηλαδή μονοποδικὰ ἢ διποδικά, ὑπὸ τῶν μετρικῶν ἐκαλοῦντο βάσεις καὶ λατινιστὶ percussiones. Κατὰ τὸν ἀριθμὸν δὲ τῶν ὡς μέτρων λαμβανομένων βάσεων, εἰς ἀς ἐν τῆ σημασία ἤτοι τῆ ῥυθμικῆ προφορὰ διηροῦντο τὰ μέτρα, ἐκαλοῦντο δίμετρα, ὅτε συνέκειντο ἐκ δύο μονοποδικῶν ἢ διποδικῶν βάσεων, τρίμετρα, ὅτε συνέκειντο ἐκ τριῶν τοιούτων, καὶ ἐφεξῆς ὁμοίως.

Ο παρὰ τοῖς "Ελλησι μετρικοῖς ἐπὶ τῆς κατὰ μονοποδίαν ἢ διποδίαν διαιρέσεως τῶν μέτρων χρήσιμος ὅρος εἶνε «βαίνομεν τὰ μέτρα κατὰ πόδα ἢ κατὰ διποδίαν» «τὸ μέτρον βαίνεται καθ' ἕνα πόδα (κατὰ μονοποδίαν) ἢ κατὰ διποδίαν», σπανίως δὲ «τὸ μέτρον μετρεῖται». Ό ὅρος δὲ οὐτος βαίνεται ἔχει παντάπασι ρυθμικὴν σημασίαν, εἰ καὶ δὲν εὑρίσκεται ἐν τοῖς σωζομένοις ρυθμικοῖς ἀποσπάσμασι τοῦ 'Αριστοξένου. Πρβλ. Σχολ. εἰς Αἰσχ. Έπτ. Θ. 128 «κυρίως δ' εἶπον βαίνη, ρυθμοὶ γάρ εἰσι, βαίνονται δὲ οἱ ρυθμοί, διαιρεῖται δὲ τὰ μέτρον, οὐχὶ βαίνεται». Οὐδεμία ἄρα ἀμφιβολία ὅτι «βαίνομεν τὸ μέτρον» ἰσοδυναμεῖ τῷ σημαινόμεθα τὸ μέτρον ἢ τὸν ρυθμὸν διὰ τῆς κρούσεως τοῦ ποδός. Οἱ δὲ Λατῖνοι μετρικοὶ τὸ βαίνεται κτλ. μεταφράζουσι διὰ τοῦ scanditur per monopodiam, per [dipodiam. 'Αντὶ δὲ τοῦ dipodia λέγουσι καὶ conjugatio, combinatio, ἢ ἀντὶ

per monopodiam, per dipodiam λέγουσι και singulis pedibus. τ ἀπλῶς pedibus, και binis, conjugatis pedibus. Πλην τοῦ scandi οί Λατίνοι μετρικοί μεταχειρίζονται καὶ τὸν τεχνικόν ὅρον percuti ἦ feriri, ὅπερ δηλοῖ καθαρώτερον τὴν σημασίαν τοῦ ῥυθμοῦ. Καὶ ἐπὶ των τριών τούτων βημάτων προστίθεται ο άριθμός των μονοποδιών ή διποδιών δι' άριθμητικοῦ ὀνόματος. οἶον περὶ τοῦ δακτυλικοῦ έξαμέτρου λέγεται scanditur sexies (Diomed. 461) περὶ τοῦ ἰαμβιχοῦ τετραμέτρου per combinationem quater feritur (Diomed. 480), feritur dipodiis quatuor (Victor. 170). περί τοῦ ἰαμβικοῦ τριμέτρου feritur combinatis pedibus ter (Diom. 479), jugatis per dipodiam binis pedibus ter feritur (Victor. 167). Έκ τοῦ βαίνεσθαι καὶ percuti παράγονται οἱ συνώνυμοι τεχνικοὶ ὅροι βάσις καὶ percussio, οἴτινες εἶνε χρήσιμοι πρώτον μέν ώς ὄνομα ἀφηρημένον δηλούντες τὸ βαίνειν, σημαίνεσθαι, τουτέστι τὴν εἰς σημεῖα ἢ ποδικούς χρόνους διαίρεσιν (πρβλ. 'Αριστείδ. Κοϊντιλ. σελ. 57. Mar. Victor. σελ. 101 «est autem percussio cujuslibet metri in pedes divisio»), ώστε ἰσοδυναμοῦσι τῆ ὑπὸ τοῦ ᾿Αριστοξένου σημασία καλουμένη. δεύτερον δέ ώς ὄνομα συγκεκριμένον δηλούντες την μονοποδίαν η διποδίαν, καθ' ην βαίνεται η μετρεϊται το μέτρον η ο ρυθμός, ώστε ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης συμπίπτουσι τῷ τοῦ ᾿Αριστοξένου σημείφ ήτοι ποδικφ χρόνφ. "Οπως οί "Ελληνες λέγουσι «λέγεται δέ τὸ ἡρωϊκὸν καὶ ἐξάμετρον ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βάσεων» (Σχολ. Ήφαιστ. σελ. 162 W.), ούτω λέγεται ύπο των Λατίνων feritur dipodiis trimeter tribus, quem a numero pedum ut diximus nostri senarium, a numero vero percussionum trimetrum Graeci dixerunt (Mar. Vict. 170), tribus percussionibus per dipodias caeditur (Vict. 107). Πρβλ. και Quintil. instit. 9, 4, 51 major tamen illic licentia est ubi tempora etiam animo metiuntur, et pedum et digitorum ictu intervalla signant quibusdam notis atque aestimant quot breves illud spatium habeat; inde τετράσημοι, πεντάσημοι, deinceps longiores fiunt percussiones. Ο Ἡραιστίων κατὰ σύμπτωσιν βεβαίως ευρίσκεται μεταχειριζόμενος τον ὅρον βάσιν μόνον ἐν τῷ λόγῳ περὶ μικτῶν μέτρων, οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τῷ περὶ τῶν καθαρῶν. Ἐναλλὰξ δὲ καὶ ταὐτοσήμως τῷ δρφ τούτφ μεταχειρίζεται ό Ἡφαιστίων καὶ τοὺς ὅρους διποδίαν καὶ συζυγίαν, λέγων «διποδία (ή συζυγία ή βάσις) ἰωνική» ή ἀπλῶς «ή ἰωνική, ἡ ἰαμδική, ἡ τροχαϊκή», ἐξυπακουομένου τοῦ βάσις κτλ. Μεταγενέστεροι δέ τινες μετριχοί περιορίζουσι την χρησιν της βάσεως είς μόνην την διποδίαν άκατάληκτον είτε καταληκτικήν (πρβλ. Mar. Victor. 61. Βακχ. 21), οἱ ἀρχαιότεροι ὅμως μετεχειρίζοντο αὐτὴν οὐ μόνον ἐπὶ τῆς διποδίας, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς μονοποδίας οἰον ὁ Ἡλιόδωρος (παρά τῷ σχολ. Ήφαιστ. σελ. 197 W.) καλεῖ βάσεις τὰς μονοποδίας τοῦ μέτρου «οὐδὲ τῶν κνωδάλων οὐδὲ τῶν . . .» . Ώσαύτως ο σγολιαστής του Ήφαιστίωνος σελ. 161 καλεί βάσεις τὰς μονοποδίας του δακτυλικού έξαμέτρου. «τὰ γὰρ εὕρυθμα τῶν ἐπῶν οὐ συναπαρτιζομένας έχει τὰς βάσεις τοῖς μέρεσι τοῦ ὅλου (γρ. λόγου), ώς τὸ ύβριος είνεκα τῆσδε ἄρρυθμον γὰρ τοῦτο. Λέγεται δε τὸ ἡρωϊκὸν καὶ ἐξάμετρον ἀπό τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βάσεων».

184. "Οτι δὲ αί κατὰ τοὺς μετρικοὺς μονοποδικαί καὶ διποδικαὶ αύται βάσεις η percussiones των μέτρων είνε αι αύται και τὰ σημετα τοῦ 'Αριστοζένου, εἰς ὰ διαιροῦνται οἱ σύνθετοι πόδες ἢ τὰ κῶλα, τοῦτο θὰ δηλωθή εὐθὺς ἐκ τῆς ἀκολούθου ἐξετάσεως τῆς βάσεως ήτοι ρυθμικής διαιρέσεως του τετραμέτρου, διμέτρου, έξαμέτρου καὶ τριμέτρου.

Α΄. Τετράμετρον. Κατά τους μετριχούς μέτρα έξ όχτω τρισήμων ή τετρασήμων ποδών (τροχαίων, ἰάμδων, δακτύλων, ἀναπαίστων) διαιρούνται είς τέσσαρας διποδικάς βάσεις ή percussiones και λαμβάνουσιν, ώς λέγουσιν οι Λατίνοι μετρικοί, quatuor pedum vel digitorum ictus. μέτρα δὲ ἐκ τεσσέρων πεντασήμων ἢ έξασήμων (παιωνικών ή ἰωνικών) μονοποδιών διαιρούνται είς τέσσαρας μονοποδικάς βάσεις ή percussiones καὶ λαμβάνουσιν ἴσους ictus, όθεν καὶ τετράμετρα πάντα τὰ μέτρα ταῦτα καλοῦνται καθώς καὶ τὸ έξ οκτώ δακτύλων συγκείμενον μέτρον (πρβλ. Άριστείδ. Κοϊντιλ. σελ. 33, Victor. σελ. 103, Σγολ. Ήφαιστ. σελ. 174, 24). Κατά τὸν Αριστόζενον οὐδεν τῶν μέτρων τούτων δύναται νὰ ἀποτελῆ ένα σύνθετον πόδα ήτοι εν κώλον, διότι έκαστον αὐτών ὑπερβαίνει τὸ ὡρισμένον μέγιστον μέγεθος των συνθέτων ποδών ή κώλων. Έκαστον λοιπόν τετράμετρον ἀνάγκη νὰ ληφθή ὡς συγκείμενον τοὐλάχιστον ἐκ δύο συνθέτων ποδών. Καὶ τὸ μὲν ἰαμβικὸν τετράμετρον κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ἀδής εἰς τὴν Μοῦσαν σύγκειται ἐκ δύο συνθέτων ποδῶν (ῥυθμῶν) δωδεκασήμων, είκότως δέ και τὰ λοιπά τετράμετρα πρέπει νὰ διαιρεθώσιν είς δύο κώλα. Έκατερον δέ των κώλων τούτων είνε έν μέν τῷ τροχαϊκῷ, ἰαμδικῷ, δακτυλικῷ καὶ ἀναπαιστικῷ τετραμέτρῳ τετραποδία, ἐν δὲ τῷ ἰωνικῷ καὶ παιωνικῷ τετραμέτρῳ διποδία, ἄρα πανταχοῦ ἐκ δύο σημείων συγκείμενος ποὺς σύνθετος δακτυλικός.

τετράμετρον βάσις βάσις βάσις βάσις percussio percussio percussio percussio πεπλε χούρα θειρα χρυσόροντος εὐέχλοθί μευ γέ-_ ∪ _ ੫ _ ∪ _ ∪ σε λίσσομαι ξαι, λίσσομαί μάζοντα δέ-U _ U δέξαι με χω-U _ U _ U _ U _ U - U φοινος έορτα θεοίσεν άδη πολύφαῖς ὀρέων ὅκα πολλάκι δ' έν κορυ-_ 0 0 - -_ ∪ ∪ _ ∪ ∪ τόδ' δρώμαι νέφος οὐράνιον κατέχουσ' αὖραι τίνες αὖ πόντον · · - -U U _ U U _ 00-00-U U _ U U -'Αττική αύτοφυὲς λη Κέκροπος _ _ _ ῶ πόλι φί-_ U U U, _ ∪ ∪ ∪ _ 0 0 0 μηρούς λους, ἰσχία, λην, ἀστραγάπόδα, γόνυ, κοτὺ-_ _ 0 0 _ - _ . U V χροχόπεπλοι τάδε Μῶσαι Διὸς υίὸν U U - έχατὸν μέν U U - -U U - -. U - -งกนะเื่อง **ชกนะเื่อง**

πούς σύνθετος δακτυλικός

onueïov

dnueïov

πούς σύνθετος δακτυλικός.

Έν τούτων γίνεται δήλον ότι παντός τετραμέτρου αι τέσσαρες βάσεις η percussiones, ας έχει κατά τους μετρικούς, συμφωνούσιν άκριδώς πάντοτε τοῖς τέσσαρσι σημείοις, άπερ ἔχει κατὰ τὸν ᾿Αριστόξενον τὸ τοιοῦτο μέγεθος.

Β'. Δίμετρον. Τὸ δὲ δίμετρον τὸ ήμισυ ον τοῦ τετραμέτρου, κατά την διαφοράν του ποδικου γένους διαιρεϊται είς δύο διποδικάς η μονοποδικάς βάσεις η percussiones, ωσαύτως δὲ καὶ κατὰ τὸν 'Αριστόξενον τὸ τοιοῦτο μέγεθος λαμβάνει πάντοτε δύο σημεία.

Γ΄. Εξάμετρος. Οι παλαιοί μετρικοί λόγον ποιούνται περί δύο κατὰ μονοποδίαν βαινομένων έξαμέτρων μονοειδών, τοῦ τε δακτυλικού και του παιωνικού. Και το μεν δακτυλικόν έξάμετρον έγει εξ βάσεις (πρβλ. Σχολ. Ἡφαιστ. σελ. 162 W.) ή percussiones (Vict. 86 «sex enim pedum percussio versum quidem hexametrum faciet». Pseudo-Atil. 340 «sex pedibus feritur»). Καὶ ἐπὶ τοῦ παιωνικοῦ δὲ μέτρου ἕκαστος παίων ἀποτελεῖ μίαν βάσιν (πρόλ. Ἡλιόδ. παρά Σγολ. Ἡφαιστ. σελ. 197 W.), ώστε τὸ παιωνικόν έξάμετρον περιέχει εξ βάσεις. Κατὰ τὸν , Αριστόξενον οὕτε τὸ τεσσαρεσκαιεικοσάσημον δακτυλικόν, οὕτε τὸ τριακοντάσημον παιωνικόν έξάμετρον δύναται νὰ ἀποτελῆ ἕνα σύνθετον πόδα, ἀνάγκη λοιπόν νὰ διαιρῆται εἰς πλείονας καὶ κατὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον είς δύο τριποδίας, τὸ μὲν δηλαδή δακτυλικόν είς δύο δωδεκασήμους, τὸ δὲ παιωνικόν εἰς δύο πεντεκαιδεκασήμους συνθέτους ἰαμιδικούς πόδας. Τούτοις συμφωνει ή σωζομένη μελωδία των δύο δακτυλικών έξαμέτρων έν τῆ ὦδῆ εἰς τὴν Μοῦσαν. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν Ἀριστόξενον ή τριποδία ώς σύνθετος ἰαμδικός ποὺς διαιρεϊται εἰς τρία σημεία, τὸ ὅλον ἐξάμετρον περιέγει εξ σημεία. Τὸν αὐτὸν δὲ ἀριθμὸν τῶν σημείων θὰ ἔχη τὸ ἑξάμετρον, καὶ ἄν ληφθῆ ὡς ἐκ τριῶν συγκείμενον διποδιών, ἐπειδὴ τότε θὰ περιέχη τρεῖς συνθέτους δακτυλικούς πόδας, ών έκαστος περιέχει δύο σημεία.

έξάμετρον

βάσις	βάσις	βάσις	βάσις	βάσις	βάσις
percussio	percussio	percussio	percussio	percussio	percussio
Καλλιό-	πεια σο-	φά, μου-	- Ο Ο	θαγέτι	τερπνῶν
	∪ ∪		- Ο Ο	_ Ο Ο	
'Αφροδί-	τα μέν οὐκ	_ υ	γος δ"Ερως	οία παῖς	παίσδει
_ ∪ _		ἔστι· μάρ-		_ ∪ _	
onueïov	on µeĩov	dnueĩov	ฮทนะเือง	dnนะเื่อง	dnueĩov

πούς σύνθετος ζαμδικός

πούς σύνθετος ζαμδικός.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν καὶ ἐπὶ τῶν ἑξαμέτρων αὶ βάσεις ἢ percussiones τῶν μετρικῶν συμπίπτουσιν ἀκριδῶς τοῖς σημείοις τοῦ ᾿Αριστοξένου,

 Δ' . Τρίμετρον. Το μέν ἰαμδικόν τρίμετρον ἔχει τρεῖς διποδικάς βάσεις ἢ percussiones, ὡς λέγουσιν οἱ παλαιοὶ μετρικοί· οἰον ό Μάριος σελ. 170 λέγων ώδε feritur dipodiis trimeter tribus, quem.. a numero percussionum trimetrum Graeci dixerunt. καὶ σελ. 107 tribus percussionibus per dipodias caeditur. σελ. 167 jugatis per dipodiam binis pedibus ter feritur. Diomed. 479 feritur combinatis pedibus ter. Το αυτό δε πρέπει να δεχθώμεν και περί τοῦ σπανίου τροχαϊκοῦ τριμέτρου. Κατὰ δὲ τὸν ᾿Αριστόξενον τό τε ἰαμδικὸν καὶ τὸ τροχαϊκὸν τρίμετρον δύναται νὰ ἀποτελῆ ένα πόδα σύνθετον ἰαμβικὸν ὀκτωκαιδεκάσημον, ὅστις εἶνε καὶ ὁ μέγιστος τῶν ἰαμεικῶν ποδῶν, ὡς τοιοῦτος δὲ διαιρεῖται εἰς τρία σημεῖα. Τὸ δὲ δακτυλικόν καὶ ἰωνικόν (ἀπ' ἐλάσσονος) τρίμετρον κατὰ μὲν τὸν γενικὸν κανόνα τῶν μετρικῶν βαίνεται κατὰ μονοποδίαν, ὥστε περιέχει τρείς μονοποδικάς βάσεις. κατά δὲ τὸν 'Αριστόξενον ἀμφότερα τὰ μεγέθη ταῦτα δύνανται νὰ ἀποτελῶσι συνθέτους ἰαμδιχοὺς πόδας, τὸ μὲν δακτυλικόν τρίμετρον ἰαμδικόν δωδεκάσημον, τὸ δὲ ίωνικόν ἰαμβικόν όκτωκαιδεκάσημον, καὶ ὡς τοιαῦτα ἔχουσι τρία σημεΐα. Παιωνικά δὲ τρίμετρα δὲν μνημονεύονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, όπως δεν μνημονεύονται καὶ ἰωνικὰ τρίμετρα ἀπό μείζονος.

WOASOOATOR YOU	τρίμετρον		
βάσις percussio	βάσις percussio	βάσις percussio	
έστε ξένοι- Ο _ Ο _	αι πειγίχοις	ἐοιχότες ∪ _ ∪ _	
Ζεϋ πάτερ, γά-	μον μέν οὐκ ἐ-	δαισάμην _	
ểν δὲ Βα- _ U U	τουσιά- Ο Ο	δης -	
Διονύπου	σαῦλαι Βασ-	σαρίδες Ο Ο _	
onueïov	onueïov	dnueïov	

πούς σύνθετος ιαμδικός.

185. Έν τῶν ἦδη εἰρημένων συνάγεται ὡς βέβαιον συμπέρασμα, ότι αί διποδικαὶ ή μονοποδικαὶ βάσεις ή percussiones των μέτρων κατά τους μετρικούς συμπίπτουσιν άκριβώς τοῖς μονοποδικοῖς ή διποδικοῖς σημείοις, είς & διαιροῦνται κατὰ τὸν 'Αριστόξεον οἱ σύνθετοι πόδες ή τὰ κῶλα. Τής ταὐτότητος δὲ ταύτης ἀποδειχθείσης, δυνάμεθα την των μετρικών θεωρίαν πρός την του 'Αριστοξένου συγκρίνοντες, ήτις πάντως ήτο όρθοτέρα, νὰ βασανίσωμεν ὅσα λέγουσιν οί μετρικοί περί της βάσεως των μέτρων και να ἐπανορθώσωμεν τὰ ἡμαρτημένα ή νὰ συμπληρώσωμεν τὰ έλλείποντα. Οἱ παλαιοὶ π. χ. μετρικοί περί της βάσεως των μέτρων ήτοι της είς βάσεις ρυθμικής διαιρέσεως αὐτῶν ἔχουσι τὸν ἑξῆς γενικὸν κανόνα. Κατὰ μονοποδίας μέν βαίνονται ήτοι διαιρούνται τὰ δακτυλικά, παιωνικά καὶ άμφότερα τὰ ἰωνικὰ μέτρα, κατὰ διποδίας δὲ τὰ ἀναπαιστικά, τρογαϊκὰ καὶ ἰαμδικά. Οὕτω τοὐλάχιστον πρέπει νὰ διατυπωθῆ ὀρθότερον ὁ κανών, διότι οἱ μετρικοὶ λαμβάνοντες τὸν ἰωνικὸν καὶ τὸν παίωνα ώς έκ δύο άπλων συγκείμενον σύνθετον πόδα ήτοι ώς διποδίαν ή συζυγίαν διατυποῦσι τὸν κανόνα ὧδε: per monopodiam sola dactylica, per dipodiam veró cetera scandi moris est, ώς λέγει ὁ Μάριος Οὐικτωρίνος σελ. 53 Κ., οίς συμφωνεί καὶ τὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος ἐγχειρίδιον. Ὁ κανών ὅμως οὖτος οὕτω γενικῶς διατυπούμενος, ὅπως άνωτέρω και διωρθωμένον διετυπώσαμεν αὐτόν, δὲν εἶνε ἀκριδής, αύτοι δε οι παλαιοι μετρικοι δεν παραλείπουσι να άναπληρώσωσι το έλλιπές οίον περί των δακτυλικών μέτρων λέγουσιν ὅτι τὰ ὑπερβαίνοντα τὸ μέγεθος τοῦ έξαμέτρου δὲν βαίνονται κατὰ μονοποδίαν, ἀλλὰ κατὰ διποδίαν. Πρόλ. Σχολ. Ήφαιστ. σελ. 174 W. «ἐὰν γὰρ ὑπερδῆ τὸ δακτυλικὸν τὸ ἑξάμετρον, κάκεῖνο βέβαια κατὰ διποδίαν. Άριστείδ. Κοϊντιλ. ἐν μετρ. σελ. 52 Meib. «βαίνουσι δέ τινες αὐτὰ καὶ κατά συζυγίαν ποιούντες τετράμετρα καταληκτικά». "Επειτα δέ συμβαίνει ώστε άναπαιστικά τινα μέτρα τάνάπαλιν να βαίνωνται ούχὶ κατά διποδίαν, άλλα κατά μονοποδίαν. Πρβλ. Mar. Victor. 75 K. percutitur vero versus anapaesticus praecipue per dipodiam, interdum et per singulos pedes. 'Ο δὲ 'Αριστείδης περὶ τοῦ αὐτοῦ αναπαιστικού μέτρου λέγει (ἐν τῆ μετρ. σελ. 52 Meib.) «ὅτε μέν έστιν άπλοῦν (τουτέστι μέχρι τοῦ τεσσαρεσκαιδεκασήμου μεγέθους) καθ' ένα πόδα γίνεται. ὅτε δὲ σύνθετον (ὅτε δηλαδή ὑπερδαίνει τὸ 24σημον μέγεθος). . κατὰ συζυγίαν ἢ διποδίαν». Κατὰ ταῦτα λοιπόν οί μετρικοί διδάσκουσιν ὅτι τὰ μὲν δακτυλικὰ καὶ ἀναπαιστικὰ μέτρα βαίνονται ότὲ μὲν κατὰ μονοποδίαν, ότὲ δὲ κατὰ διποδίαν, τὰ δε τροχαϊκά καὶ ἰαμδικά κατά διποδίαν, τὰ δὲ παιωνικά καὶ ἰωνικά κατὰ μονοποδίαν. 'Αλλ' ὅμως καὶ ὁ διωρθωμένος οὖτος γενικὸς κανων των μετρικών χρήζει διορθώσεως. Το μέν τελευταΐον ρηθέν ότι τὰ παιωνικὰ καὶ ἰωνικὰ μέτρα ἐβαίνοντο πάντοτε κατὰ μονοποδίαν συμφωνεί τῆ θεωρία τοῦ 'Αριστοξένου καὶ είνε ὀρθόν. Αἴτιον δὲ τούτου τὸ μέγεθος τῶν ποδῶν. Δὲν είνε ὅμως ἐπίσης ὁρθὸν τὸ λεγόμενον ότι τὰ τροχαϊκὰ καὶ ἰαμδικὰ μέτρα ἐβαίνοντο πάντοτε κατὰ διποδίαν. Τούτο κατά τὴν θεωρίαν τοῦ ᾿Αριστοξένου συνέδαινεν ἐπὶ τῶν τετραποδιών καὶ έξαποδιών, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν τριποδιών καὶ πενταποδιών, ών αί μεν πρώται κατὰ τὸν 'Αριστόξενον ἐλάμδανον τρία σημεία, ώστε έδαίνοντο κατά μονοποδίαν, αί δὲ δεύτεραι τέσσαρα σημεΐα, εν μεν διποδικόν, τρία δε μονοποδικά. Οι παλαιοί μετρικοί λαμβάνοντες πάσας τὰς ἐκ τρισήμων ποδών συγκειμένας τριποδίας καὶ πενταποδίας ὡς βραχυκαταλήκτους, ἀντὶ δηλαδή τετραποδιῶν καὶ ἐξαποδιῶν, ἠδύναντο νὰ λέγωσιν ὅτι πάντα τὰ τροχαϊκὰ καὶ ιαμδικά μέτρα έδαίνοντο κατά διποδίαν, άλλ' όμως πάσαι αι τριποδίαι καὶ πενταποδίαι δὲν ἦσαν κῶλα βραχυκατάληκτα, άλλ' άλλα μέν τοιαῦτα, ώστε ἐβαίνοντο κατὰ διποδίαν, ἄλλα δὲ ἀκατάληκτα, ώστε έδαίνοντο καθ' α προείπομεν ὅτι διδάσκει ὁ ᾿Αριστόξενος. 'Ωσαύτως δὲν ἠδύναντο νὰ βαίνωνται κατὰ διποδίαν καὶ τὰ τροχαϊκὰ καὶ ἰαμβικὰ κῶλα τὰ ἐκ δύο ἀπλῶν ἤτοι ἀσυνθέτων ποδῶν συγκείμενα, τουτέστιν αί διποδίαι, οσάκις εύρίσκοντο τοιαύτα διποδικά κώλα. Περί δὲ τῆς βάσεως τῶν δακτυλικών καὶ ἀναπαιστικών μέτρων κατά την θεωρίαν τοῦ Αριστοζένου, ήτις, ώς εἴπομεν, πρέπει νὰ θεωρηθή όρθοτέρα τῆς τῶν μετρικῶν, πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι κατά μονοποδίαν μεν εβαίνοντο αι διποδίαι, τριποδίαι και πενταποδίαι (μόνον δὲ μία βάσις τῶν πενταποδιῶν ἦτο διποδική), κατὰ διποδίαν δὲ μόναι αἱ τετραποδίαι. Έξαποδίαι δέ, ὡς διδασκόμεθα ὑπὸ τοῦ 'Αριστοξένου, δὲν ἐσχηματίζοντο ἐκ τετρασήμων ποδών. Κατὰ τὸν τρόπον λοιπὸν τοῦτον πρέπει νὰ διορθωθή καὶ συμπληρωθή ὁ γενικός των μετρικών κανών περί της βάσεως των μέτρων.

186. Προσέτι παρατηρούμεν ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ ᾿Αριστοξένου εἶνε πληρεστέρα τῆς τῶν μετρικῶν καὶ ὡς πρὸς τὴν διάφορον δύναμιν τῶν σημείων ἢ βάσεων. Οἱ μὲν δηλαδὴ μετρικοὶ τὰς ἔν τινι μέτρω

πέριεχομένας βάσεις ή percussiones λαμβάνουσιν ώς όμοταγείς, τούλαχιστον δεν λέγουσι το έναντίον, ὅτι ἐν τῆ σημασία τοῦ ρυθμοῦ διεκρίνοντο ἀλλήλων αὶ βάσεις, ἐκ δύο π. χ. βάσεων ἡ ἐτέρα προεφέρετο μετὰ μείζονος δυνάμεως παρὰ τὴν ἐτέραν. Ἡ διδασκαλία ὅμως τοῦ ᾿Αριστοξένου ὡς πρὸς τοῦτο εἶνε πληρεστέρα, διότι τὰ σημεία τῶν συνθέτων ποδῶν διακρίνει εἰς βάσεις (=θέσεις) καὶ ἄρσεις, ὡν αὶ πρῶται προεφέροντο, ὡς εἰκός, μετὰ μείζονος δυνάμεως τῶν δευτέρων οἶον ἡ διαίρεσις τοῦ ἰαμβικοῦ τετραμέτρου εἶχεν ὧδε

	ποὺς σύνθ.	δακτυλικός.	ποὺς σύνθ. δ	ακτυλικός.
κατ' Άριστόξενον	βάσις	ἄρσις U _ U _	βάσις	ἄρσις
	· _ · _	0 - 0 -	U _ U _	·
κατά τοὺς μετρικοὺς	βάσις	βάσις	βάσις	βάσις
	йx	λον	κῶλ	lov.

Περί δὲ τῆς χρήσεως τοῦ ὅρου βάσις παρατηροῦμεν ὅτι ὁ τρόπος, ..αθ' ον μεταχειρίζονται αύτον οι μετριχοί, δέν φαίνεται μεταγενέστερος, άλλα παλαιότερος και τοῦ ᾿Αριστοζένου ληφθείς έκ τῶν μουσικών, ώς μανθάνομεν παρά τοῦ 'Αριστοτέλους Μεταφ. 13,1. Πρβλ. 2 4 καὶ 9 καὶ Πολυδ. Β΄, 199 «βάσις παρὰ τοῖς μουσικοῖς λέγεται τὸ τιθέναι τὸν πόδα ἐν ρυθμῷ ». Βάσιν δηλαδὴ ἔλεγον οἱ παλαιοὶ έχεῖνοι μουσικοί, ὅπως καὶ οἱ ὕστερον μετρικοί, πᾶν σημεῖον τοῦ συνθέτου ποδός ήτοι κώλου, καθότι όρχούμενοι καθ' έκαστον αὐτῶν ἔβαινον ήτοι ετίθεσαν τον ποδα καί άμα έμετεώριζον αὐτόν, έκ τοῦ κυριωτέρου δε μέρους τοῦ σημείου ήτοι έχ τοῦ ψόφου, ον εποίουν βαίνοντες, ἐκάλεσαν τὸ ὅλον σημεῖον βάσιν. Ὁ δὲ ἀριστόζενος θέλων νὰ δηλώση την διάφορον δύναμιν, μεθ' ής τὰ σημεΐα τοῦ συνθέτου ποδός προεφέροντο έν τε τῆ ὦδῆ καὶ τῆ κρούσει, μετήνεγκε καὶ εἰς αὐτὰ τοὺς ὅρους τῶν ἀσυνθέτων ποδῶν, τουτέστιν ἄρσεις καὶ βάσεις (=θέσεις), οὐδαμῶς δὲ ἤθελε διὰ τούτων νὰ δηλώση ὅτι ἐπὶ μὲν τοῦ σημείου, ὅπερ ἐκαλεῖτο βάσις, ἐτίθετο ὁ ποὺς τῶν ὀρχουμένων, έπὶ δὲ τοῦ ἐτέρου τῆς ἄρσεως ἐμετεωρίζετο. Διότι ἄν ἡ ἐκδοχὴ αὕτη ύποτεθή άληθής, πλην άλλων πῶς συμδιδάζεται τότε ἡ διπλή βάσις ή ή διπλη άρσις των συνθέτων ἰαμδικών ποδών; πως δηλαδή ό όρχούμενος ετίθει τὸν πόδα δὶς καὶ ἦρεν αὐτὸν ἄπαξ, ἢ τἀνάπαλιν;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

Περί της διαφοράς των μέτρων κατά την ἀπόθεσιν.

187. Τὸ τέλος τῶν μέτρων τουτέστιν ὁ τελικὸς αὐτῶν ποὺς καλεῖται ὑπὸ τῶν μετρικῶν ἀπόθεσις (depositio). Εἶνε δὲ ὁ ὅρος οὐτος
βεδαίως πάνυ παλαιός. Καταχρηστικῶς δὲ ἀντὶ τῆς ἀποθέσεως λέβεδαίως πάνυ παλαιός. Πρόλ. σχολ. Ἡραιστ. σελ. 142 W. «ἰστέον
γεται καὶ κατάληξις. Πρόλ. σχολ. Ἡραιστ. σελ. 142 W. «ἰστέον
ότι τὸ αὐτό ἐστιν ἀπόθεσις καὶ κατάληξις καὶ γενικόν ἐστιν ⟨ἡ κατάληξις⟩ ἀντὶ τοῦ ἀπόθεσις καὶ εἰδικὸν ἀντὶ τοῦ ἐλάττωσις». Τεσσάληξις⟩ ἀντὶ τοῦ ἀπόθεσις καὶ εἰδικὸν ἀντὶ τοῦ ἐλάττωσις». Τεσσάρων λοιπὸν οὐσῶν τῶν ἀποθέσεων τῶν μέτρων, τῆς τε ἀκαταλήκτου
καὶ τῆς καταληκτικῆς καὶ τῆς βραχυκαταλήκτου καὶ τῆς ὑπερκαταλήκτου, ἐκ τούτων καὶ τὰ μέτρα γίνονται ἤτοι ἀκατάληκτα ἢ καταληκτικὰ ἢ βραχυκατάληκτα ἢ ὑπερκατάληκτα.

α'. Μέτρα άκατάληκτα.

188. Καὶ ἀκατάληκτα μὲν λέγονται ὅσα ἔχουσιν ὅλον τὸ μέγεθος τοῦ τελευταίου ποδὸς ἀποτετυπωμένον διὰ συλλαδών, ἢ ὡς λέγει ὁ Ήφαιστίων (σελ. 14 W.) «ἀκατάληκτα καλείται μέτρα ὅσα τὸν τελευταΐον πόδα όλόκληρον ἔχει, οἶον [ώς] ἐπὶ δακτυλικοῦ, Μωσ' ἄγε Καλλιόπα θύγατερ Διός». Ο ὅρος δ. Ιόκ. Ιπρος ευρίσκεται καὶ ἐν τῆ ρυθμική του 'Αριστείδου σελ. 40 και 97, όστις πρός τους όλοκλήρους πόδας αντιτίθησι τοὺς πόδας τοὺς ἔχοντας χρόνον κενὸν (λεῖμμα ἢ πρόσθεσιν) οίον σελ. 40 λέγει « ρυθμοὶ όλοκλήρους τοὺς πόδας ἐν ταῖς περιόδοις έχοντες» καὶ «ρυθμοὶ βραχεῖς ἢ ἐπιμήκεις τοὺς κενοὺς ἔχοντες». Τὰ ἀκατάληκτα (ὁλόκληρα) μέτρα λέγονται προσέτι καὶ τέdeia (perfecta), ὅπως τἀνάπαλιν τὰ καταληκτικὰ λέγονται ἀτελῆ ἢ μή τέλεια (imperfecta). Ίστέον δὲ ὅτι ἐπὶ τῶν ἀκαταλήκτων δακτυλικών, παιωνικών καὶ ἰωνικών ἀπὸ μείζονος μέτρων αὶ δύο βραχεῖαι της τελευταίας άρσεως κανονικώς συναιρούνται είς μίαν δίσημον μακράν «σεμνότητος ένεκεν», ώς λέγει ὁ Άριστείδης ἐν σελ. 50. Έπειδή δὲ παντὸς μέτρου ή τελική συλλαβή ήτο ἀδιάφορος, ήδύνατο δηλαδή να τεθή μακρά άντι της ύπο τοῦ ρυθμοῦ άπαιτουμένης βραχείας και τάνάπαλιν, ή δίσημος αυτη μακρά ήδύνατο νὰ ἀποτυπωθή καὶ διὰ μιᾶς βραχείας, ὡς τἀνάπαλιν ἡ μονόσημος βραχεῖα τοῦ τελικοῦ τροχαίου ἐπὶ τῶν τροχαϊκῶν μέτρων ἠδύνατο νὰ ἀντικατασταθῆ διὰ μακρᾶς. 'Ωσαύτως καὶ ἡ τελικὴ μακρὰ τῆς θέσεως τοῦ
τελευταίου ποδὸς τῶν ἰαμβικῶν, ἀναπαιστικῶν καὶ ἰωνικῶν ἀπ'ἐλάσσονος μέτρων διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἤτοι διὰ τὴν τελευταίαν ἀδιάφορον ἠδύνατο νὰ ἀντικατασταθῆ διὰ βραχείας. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ
ἀκατάληκτος ἀπόθεσις τῶν τε ἀπὸ τῆς θέσεως καὶ τῶν ἀπὸ τῆς ἄρσεως ἀρχομένων μέτρων λαμβάνει τὰ σχήματα τάδε·

			,, ,	
μέτρα	δακτυλικά		-	7 V V Z Z
>>	παιωνικά			₹○○○ ★○⊻
))	ίωνικά ἀπὸ μείζονος			∠ _ ∪ ∪ ∠ _
»	τροχαϊκά			₹ ↑ ₹ ₹
»	ίαμβικά		٠.	· 0 _ 2 _ 0 _ <u>0</u>
»	άναπαιστικά			J ∪ ∠ ∪ ∪ <u>Ú</u>
>>	ίωνικὰ ἀπ' ἐλάσσον	ος .	U	∪_

189. Καὶ τὰ μὲν ἀκατάληκτα τροχαϊκὰ καὶ ἰωτικὰ ἀπὸ μείζονος μέτρα ἦσαν ἐν τῆ παλαιᾳ ποιήσει σπανιώτατα. Ὁ Ἡφαιστίων ἐπὶ ἐκατέρου φέρει ἀνὰ εν μόνον παράδειγμα, τὸ ἀκατάληκτον τροχαϊκὸν τετράμετρον

κλῦθί μευ γέροντος εὐέ|θειρα χρυσόπεπλε κούρα καὶ τὸ ἀκατάληκτον ἰωνικὸν ἀπὸ μείζονος δίμετρον τὸ καλούμενον Κλεομάχειον τίς τὴν ὑδρίην ὑμῶν

Τοὐναντίον δὲ λίαν συχνὰ ἦσαν τὰ ἀκατάληκτα παιωνικὰ καὶ δακτυλικὰ μέτρα. Καὶ τὰ μὲν παιωνικά, πλὴν ὁλίγων ἐξαιρέσεων, ἐσχηματίζοντο διὰ παντὸς ἀκατάληκτα, οἰον τὸ ἀκατάληκτον τετράμετρον

ῶ πόλι φίλη Κέκροπος, | αὐτοφυὲς 'Αττικὴ [Γεωργ.) χαῖρε λιπαρὸν δάπεδον, | οὖθαρ ἀγαθῆς χθονὸς ('Αριστ. ὅ μακάρι' Αὐτόμενες, | ὡς σε μακαρίζομεν ('Αριστ. Σφηξ.) Τὸ αὐτὸ μέτρον μετὰ συναιρέσεων (κρητικῶν) ἐν τῷ μέσῳ, οἰον μήτε Μούσας ἀνακα|λεῖν ἐλικοδοστρύχους μήτε Χάριτας βοᾶν | εἰς χορὸν 'Ολυμπίας [Θεσμ.) ἐνθάδε γάρ εἰσιν, ὡς | φησιν ὁ διδάσκαλος ('Αριστ. Δευτ. μᾶτερ ὡ ποτνία, | κλῦθι νυμφᾶν ἀδρᾶν Δῶρι, κυμοκτύπων | ἤραν' ἀλίων μυχῶν (Σιμμίας).

Είτα δὲ μετὰ λύσεως καὶ συναιρέσεως ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ποδὸς (παίων δ΄), [Γεωργ.). δ λίαν σπάνιον, οἶον ἐν ἀγορῷ δ΄ αὖ πλάτανον | εὖ διαφυτεύσομεν (᾿Αριστ. Τέλος μετὰ πενταδράχεων μὲν ἐν τῷ μέσῳ, δ΄ δὲ παίωνος ἐν τέλει, σέ ποτε Διὸς | ἀνὰ πύματα || νεαρὲ κόρε | νεβροχίτων. Εἶτα δὲ τὸ ἀκατά ἐπντο παιωτικὸ πεττάμετρος ἀπὸ τοῦ κωμικοῦ Θεοπόμπου ὑπὸ τῶν μετρικῶν Θεοπόμπειος κληθέν, οἶον πάντ' ἀγαθὰ δὴ γέγονεν ἀνδράσιν ἐμῆς ἀπὸ συνουσίας πάντ' ἀγαθὰ δὴ γέγονεν ἀνδράσιν ἐμῆς ἀπὸ συνουσίας

Τῶν δὲ δακτυλικῶν ἀκαταλήκτων ἐπισημοτατον εἶνε τὸ ἐξάμετρον τὸ καλούμενον ἔπος, οἶον

Μῆνιν ἄειδε θεὰ Πηληϊάδεω 'Αχιλῆος.
'Ο δὲ 'Αρχίλοχος, 'Ανακρέων καὶ ἄλλοι σχηματίζουσι καὶ ἀκαταλήκτους τετραποδίας ἢ δίμετρα (μέτρον 'Αρχιλόχειον), οἰον
φαινόμενον κακὸν οἴκαδ' ἄγεσθαι ('Αρχίλ. ἐπωδ.)

άδυμελὲς χαρίεσσα χελιδοῖ ('Ανακρ.)
μνᾶται δηὖτε φαλακρὸς "Αλεξις ('Ανακρ.).

Ο δὲ ἀλκμὰν καὶ Στησίχορος σχηματίζουσιν ἀκατάληκτα τετράμετρα δακτυλικὰ Στησιχόρεια καλούμενα, οἱον

πολλάκι δ' έν κορυφαῖς ὀρέων ὅκα | θεοῖσιν ἄδη πολύ. [φοινος ἐορτὰ ('Αλκμ. 26)

σασαμίδας χόντρον τε καὶ ἐγκρίδας | ἄλλα τε πέμματα [καὶ μέλι χλωρὸν (Στησίχ. 2).

Τὸ μέτρον τοῦτο δὲν μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος, ὑπ' ἄλλων καλεῖται ὀκτάμετρον, ὑπὸ δὲ τοῦ ᾿Αριστείδου ὁρθότερον τετράμετρον. Τέλος δὲ εὑρίσκεται καὶ ἀκατάληκτον πεντάμετρον δακτυλικόν, Στησέλος δὲ εὑρίσκεται καὶ ἀκατάληκτον σεντάμετρον δακτυλικόν, Στησέλος δὲ εὑρίσκεται καὶ ἀκατάληκτον σεντάμετρον δακτυλικόν, Στησέλος δὲ εὐρίσκεται καὶ τοῦτο καλούμενον (Serv. σελ. 369) ἢ καὶ Σιμμίειον (Ἡφαιστ. κεφ. ζ΄ σελ. 23 W), οἰον

χαῖρε ἄναξ ἕταρε, ζαθέας μάκαρ ἥβας (Σιμμ.) χρύσεον ὄφρα δι' 'Ωκεανοῖο περάσας (Στησίχ. 8).

ΣΗΜ. Τὰ δακτυλικὰ ταῦτα μέτρα οὐχὶ ὁρθῶς ὑπὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος καὶ πάντων σχεδὸν τῶν ἄλλων παλαιῶν μετρικῶν λαμβάνονται
ὡς καταληκτικὰ καὶ καλοῦνται καταληκτικὰ εἰς δισύλλαβον. Διότι ὁ
τελικὸς ποὺς τῶν μέτρων τούτων εἶνε ὁλόκληρος καὶ οὐχὶ μεμειωμένος, ἄν δὲ ἀντὶ τοῦ σπονδείου διὰ τὴν ἐπὶ τέλους ἀδιάφορον ὑπάρχη
τροχαῖος, οὐδὲν τοῦτο βλάπτει, διότι ἡ ἀδιάφορος αὕτη βραχεῖα

ἔχει μέγεθος ρυθμικόν τὸ τῆς μακρᾶς καὶ οὐδεμία ἀνάγκη νὰ έννοηθῆ λεῖμμα ἤτοι κενὸς χρόνος μονόσημος πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ ρυθμοῦ.

Τὰ δὲ ἀκατάληκτα ἀναπαιστικὰ μέτρα ἦσαν σπανιώτατα. Τοιαύτη εἶνε ἡ ἀκατάληκτος πενταποδία ἐν ᾿Αχαρνεῦσι 284

σὲ μὲν οὖν καταλεύσομεν, ὧ μιαρὰ κεφαλή.

Ίσως δὲ καὶ ἡ παρ' Ἰδύκφ ἐν ἀποσπ. 2 πενταποδία

ἀέκων σὺν ὅχεσῷι θοοῖς ἐς ἄμιλλαν ἔδα. Πολλῷ δὲ συχνότερα εἶνε τὰ ἀκατάληκτα ἰαμβικὰ μέτρα, οία μάλιστα τὰ τρίμετρα, οίον

έστε ξένοισι μειλίχοις έοικότες.

Καὶ ἰαμδικὰ δὲ τετράμετρα τῆς κυρίως μελικῆς ποιήσεως εἶνε συχνὰ ἀκατάληκτα καὶ μάλιστα παρὰ τοῖς τραγικοῖς. Εν δὲ παράδειγμα φέρει ὁ Ἡφαιστίων (σελ. 18~W.) ἐκ τοῦ ἀλκαίου τόδε

δέξαι με κωμάζοντα, δέξαι, λίσσομαί σε, λίσσομαι. Ήττον δὲ συχνὰ εἶνε τὰ ἀκατάληκτα δίμετρα ὡς αὐτοτελῆ μέτρα, οἶα τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡραιστίωνος (σελ. 17 W.) μνημονευόμενα

έρῶ τε δηὖτε κοὐκ έρῶ, καὶ μαίνομαι κοὐ μαίνομαι.

Τοῖς μέτροις τούτοις, ὡς λέγει ὁ Ἡφαιστίων, ὁ Ἡνακρέων ἔγραψεν ὅλα ἄσματα.

Τὰ δὲ ἀκατάληκτα *ἰωτικὰ ἀπ' ἐλάσσονος* μέτρα ἦσαν πολλῷ σπανιώτερα τῶν καταληκτικῶν. 'Ως τοιαῦτα δὲ μνημονεύει ὁ 'Ηφαιστίων (σελ. 38 W.) τὰ δίμετρα, οἶς ὁ 'Αλκμὰν ἔγραψεν ὅλα ἄσματα, οἶον

έκατὸν μὲν Διὸς υἰόν. τάδε Μῶσαι κροκόπεπλοι.

Είτα δὲ τὸ παρὰ Σαπφοῖ τρίμετρον

τί με Πανδιονὶς ώράνα χελιδών,

καὶ τὸ παρ' Άλκαίφ τετράμετρον

ξμε δειλάν, ξμε πασᾶν κακοτάτων πεδέχοισαν. Μνημονεύει δὲ προσέτι ὁ Ἡφαιστίων καὶ δίμετρα καὶ τρίμετρα ἰωνικὰ ἀπ' ἐλάσσονος ἀκατάληκτα κατὰ τὸν ἀνακλώμενον χαρακτῆρα (σελ. 39. 40 W.), καὶ δίμετρα μέν, συχνὰ ὅντα παρ' ἀνακρέοντι, τὰ ἑξῆς

παρά δηὖτε Πυθόμανδρον κατέδυν ἔρωτα ψεύγων·

τρίμετρα δὲ τὸ παρὰ τῆ Σαπφοί ζαελεξάμαν ὄναο Κυποογενήα

καὶ τὰ παρὰ τῷ 'Ανακρέοντι ἀπό μοι θανεῖν γένοιτ' οὐ γὰρ ἂν ἄλλη λύσις ἐκ πόνων γένοιτ' οὐδαμὰ τῶνδε.

6'. Μέτρα καταληκτικά.

190. Καταληκτικά δὲ καλοῦνται καθ' Ἡραιστίωνα (κεφ. δ' σελ. 14 W.) τὰ μέτρα, «ὅσα μεμειωμένον ἔχει τὸν τελευταῖον πόδα». Ὁ δὲ ᾿Αριστείδης ἐν τῆ μετρικῆ ἐν σελ. 50 λέγει «καταληκτικὰ ὅσα συλλαδὴν ἀφαιρεῖ τοῦ τελευταίου ποδὸς σεμνότητος ἕνεκεν τῆς μακροτέρας καταλήξεως». Καὶ τῶν μὲν ἀπὸ τῆς θέσεως ἀρχομένων καταληκτικῶν μέτρων λείπει ἐν τῆ ἀποθέσει ἡ ἄρσις τοῦ τελευταίου ποδός, ἤτις ἀναπληροῦται διὰ τῆς προσθήκης τοῦ ἀναλόγου κενοῦ χρόνου, ἐν μὲν τοῖς τροχαϊκοῖς τοῦ μονοσήμου λείμματος (Λ), ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς τῆς δισήμου προσθέσεως (Λ) καὶ οῦτω τὸ ρυθμικὸν μέγεθος τοῦ καταληκτικοῦ ποδὸς τῆς ἀποθέσεως ἐζισοῦται τοῖς προηγουμένοις ὁλοκλήροις ποσί.

ΣΗΜ. Οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ δέχονται δύο εἴδη δακτυλικῶν καταληκτικὰν, τὰ καταληκτικὰ εἰς δισύλλαβον καὶ τὰ καταληκτικὰ εἰς συλλαβήν, ἀλλὰ τὰ πρῶτα, ὡς προεἰπομεν (σελ. 257), δὲν εἶνε κατασυλλαβήν, ἀλλὰ τὰ πρῶτα, ὡστε καταληκτικὰ πρέπει νὰ δεχθωμεν ληκτικά, ἀλλὶ ἀκατάληκτα, ὥστε καταληκτικὰ πρέπει νὰ δεχθωμεν μόνα τὰ δεύτερα. ՙΩσαύτως οὐχὶ ὀρθῶς οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ καὶ τὰ καταληκτικὰ ἰωνικὰ καλοῦσι βραχυκατάληκτα, ἐπειδὴ ἡμαρτημένως καταληκτικὰ ἰωνικὰ καλοῦσι βραχυκατάληκτα, ἐπειδὴ ἡμαρτημένως λαμβάνοντες τὸν ἰωνικὸν πόδα ὡς σύνθετον ἐκ τετρασήμου ποδὸς (σπονλαμβάνοντες τὸν ἰωνικὸν πόδα ὡς σύνθετον ἔκ τετρασήμου ποδὸς (σπονλαμβάνοντες τὸν ἰωνικὸν πόδα ὡς σύνθετον ἔκ τετρασήμου ποδὸς (σπονλαμβάνοντες τὸν ἰωνικὸν ποὶς δισήμου (πυρριχίου) νομίζουσιν ὅτι ἐπὶ τῶν καταληκτικῶν ρίχιος. 'Ο αὐτὸς δὲ λόγος καὶ περὶ τῶν ἀναλόγων καταληκτικῶν παιωνικῶν.

191. Καὶ τὰ μὲν τρογαϊκὰ μέτρα ἔχουσι σχεδὸν πάντοτε καταληκτικήν τὴν ἀπόθεσιν, διότι κατὰ τὸ τέλος τῆς περιόδου δὲν ἤρεσκε τοῖς παλαιοῖς μονοσύλλαβος βραχεῖα ἄρσις. Τοιαῦτα δὲ τροχαϊκὰ μέτρα είνε τὸ συχνὸν καταληκτικόν τετράμετρον, οἱον

Έρξίη πῆ δῆτ' ἄνολβος άθροίζεται στρατός. Είτα δὲ τὸ καταληκτικὸν δίμετρον ἢ έφθημιμερές, τὸ καλούμενον Εὐριπίδειον ή ληχύθιον, όπερ μόνον έν μελικαϊς στροφαϊς μετ' άλλων ώς έπὶ τὸ πλεῖστον μακροτέρων κώλων συντιθέμενον ἀποτελεῖ καθ' έαυτὸ αὐτοτελές μέτρον, οἶον (Φοιν. 250)

νῦν δέ μοι πρὸ τειχέων θούριος μολών "Αρης.

Τέλος δε τὸ σπάνιον καταληκτικόν τρίμετροι, «οἰόν ἐστι τὸ τοῦ ᾿Αρχιλόχου, ὅ τινες ἀκέφαλον ἰαμβικὸν καλοῦσι,

Ζεῦ πάτερ, γάμον μὲν οὐκ έδαισάμην», ώς λέγει ὁ Ἡφαιστίων (κεφ. ς΄ σελ. 20 W.).

192. Τὰ δὲ καταληκτικὰ δακτυλικά μέτρα δὲν ἦσαν τοσοῦτον συγνά, όσον τὰ ἀκατάληκτα. Καὶ τὴν μὲν δακτυλικὴν τριποδίαν ἡ τό πενθημιμερές δακτυλικόν, ώς καλούσιν αὐτὴν οἱ παλαιοὶ μετρικοί, μετεχειρίσατο ό 'Αρχίλοχος ἐν ἐπφδῷ, οἱον

έν δὲ Βατουσιάδης.

Τὴν δὲ δακτυλικὴν τετραποδίαν ἢ τὸ ἐφθημιμερὲς ὁ ᾿Αλκμάν, οἰον ταῦτα μὲν ώς αν ὁ δῆμος ἄπας.

Τὸ δέ καταληκτικόν δακτυλικόν τετράμετρον ὁ "Ιδυκος, ὅθεν καὶ 'Ιδύκειον . ἐκλήθη (Serv. centim. σελ. 390, ἔνθα οὐκ ὀρθώς λέγεται heptametrum hypercatalectum), olov

τῆνος ὁ βακτροφόρας, διπλοείματος, | αἰθεριδόσκας, άλλ' [ἀνέβα (Κερκίδ. ἀποσπ. 2).

κύριός είμι θροείν ὅδιον κράτος | αἴσιον ἀνδρῶν ἐκτελέων [('Αγαμ. 104).

. Προσέτι μνημονευτέον τὸ ἐξάμετρον, τὸ καλούμενον ἀγγελικὸν ἡ Xoioldeior (Diomed. 495. Plotius 255), olov

τοιάδε χρη χαρίτων δα μώματα καλλικόμων (Στησ. άπ. 34). Καὶ τέλος τὴν καταληκτικὴν πετιαποδίαν. Πρβλ. Serv. 369 «Alcmanicum constat tetrametro hypercatalecto ut est hoc

vita quieta nimis caret ingenio.

193. Ίωνικον δε ἀπό μείζονος καταληκτικόν μνημονεύει εν καθαρόν ο Ήφαιστίων το τετράμετρον το καλούμενον Σωτάδειον, οίον Ήρην ποτὲ φασίν Δία τὸν τερπικέραυνον.

Τοιούτον είνε καὶ τὸ τοῦ Σοφοκλέους (Οἰ. Τ. 490) ὑπέρμετρον άλλ' εὔποτ' ἔγωγ' ἄν, πρὶν ἴδοιμ' ὀρθὸν ἔπος, μεμφομέ-[νων αν καταφαίην,

όπερ είνε έξάμετρον, αν τε έκ δύο τριποδιών, αν τε έκ τριών διποδιών

ληφθή συγκείμενον.

194. Έν δὲ τῶν καταληκτικῶν παιωνικῶν μέτρων μνημονεύει ό Ήφαιστίων (κεφ. ιγ΄ σελ. $43~\mathrm{W}$.) τὸ τοῦ 'Αλκμᾶνος ἐξάμετρον ἐκ μόνων άμφιμάκρων συγκείμενον, οίον

'Αφροδίτα μεν οὐκ ἔστι, μάργος δ' Έρως οἴα παῖς παίσδει ἄκρ' ἐπ' ἄνθη καβαίνων, ἄ μή μοι θίγης τῷ κυπαιρίσκῳ. Δίμετρα δὲ καὶ τετράμετρα εύρισκονται ἐν ᾿Αριστοφ Λυσιστρ. 788

πλεξάμενος ἄρκυς, καὶ κύνα τιν' εἶχεν,

κοὐκέτι κατῆλθε πάλιν οἴκαδ' ὑπὸ μίσους.

195. Έκ δὲ τῶν ἀπ' ἄρσεως ἀρχομένων καταληκτικῶν μέτρων τῶν μὲν ἰωνικῶν ἀπ' ἐλάσσονος ἡ ἀπόθεσις εἶνε ἐλλιπὴς κατὰ τὴν δευτέραν μακράν της θέσεως, ήτις άναπληροϋται διά κενοϋ δισήμου χρόνου ήτοι δισήμου προσθέσεως.

ἀκατάληκτον ἰωνικόν ἀπ' ἐλάσσονος Ου Δ = Ου Δ = U U Z _ U U Ú Ā καταληκτικόν » Μέτρα δὲ ἰωνικὰ ἀπ' ἐλάσσονος καταληκτικὰ μνημονεύει ὁ Ἡφαιστίων (χεφ. ι6΄ σελ. 40 W.) τὸ καθαρὸν ἐφθημιμερὲς ήτοι καταληκτικόν δίμετρον, ώπερ ο Τιμοκρέων όλον ἄσμα συνέθηκε,

Σικελός κομψός ανήθ ποτὶ τὰν ματέρ' ἔφα.

Είτα δὲ τὸ τρίμετρον, οἰον τὸ τοῦ ἀΑνακρέοντος Διονύσου σαῦλαι Βασσαρίδες.

καὶ τὸ τετράμετρον, οἶον τὸ τοῦ Φρυνίχου τοῦ τραγικοῦ τόδε τό γε μην ξείνια δούσας, λόγος ώσπερ λέγεται, όλέσαι, κάποτεμεῖν όξει χαλκῷ κεφαλάν.

καὶ τὸ παρὰ Φρυνίχω τῷ κωμικῷ ά δ' ανάγκα 'σθ' ιερεύσιν καθαρεύειν φράσομεν. καὶ τὰ πολυθρύλητα ταῦτα, ὡς λέγει ὁ Ἡφαιστίων (κεφ. ι6΄ σελ. 39 W.),

Γάλλαι μητρός όρείης φιλόθυρσοι δρομάδες, αίς έντεα παταγείται καὶ χάλκεα κρόταλα.

Τοῦτο τὸ μέτρον καλεῖται προσέτι καὶ γαλλιαμβικὸν καὶ μητρφακὸν nai áranlóusror.

Καθ' δμοιον τρόπον πρέπει νὰ ληφθή καὶ ἡ κατάληζις τῶν ἀπ' ἄρ. σεως παιώνων ήτοι των καλουμένων βακχείων, οίον

δολοφόνου λέβητος τύχαν σοι λέγω ('Αγαμ. 1129). ακόρετος βοᾶς, φεῦ ταλαίναις φρεσιν ('Αγαμ. 1143).

196. Άλλοία εἶνε ἡ ἀπόθεσις τῶν καταληκτικῶν ἰαμβικῶν καὶ άναπαιστικών μέτρων, άτινα μετά την τελευταίαν ολόκληρον μονοποδίαν ἔχουσι καὶ μίαν συλλαθην ότε μεν μακράν, ότε δε βραχείαν ώς πόδα μεμειωμένον, οίον

Τὴν συλλαδὴν ταύτην ἡδύνατό τις νὰ ἐκλάδη ὡς τὴν ἄρσιν τοῦ τελευταίου ποδός, ώστε να λείπη ή θέσις, να αναπληρώται δε αύτη διὰ κενοῦ χρόνου δισήμου. Καὶ τῷ ὄντι οὕτως ἐλαμβάνετο πρότερον ή καταληκτική ἀπόθεσις τῶν μέτρων τούτων. Ἐκ τῶν μεμελοποιημένων όμως καταληκτικών ἰαμβικών τετραμέτρων της ώδης είς την Μοῦσαν καὶ τῶν καταληκτικῶν ἀναπαιστικῶν τετραποδιῶν τοῦ ὕμνου είς Νέμεσιν καὶ "Ηλιον, ὧν τὸ μέλος σώζεται παρασεσημασμένον, γίνεται καταφανές ὅτι ἡ τελευταία συλλαβὴ δὲν εἶνε ἄρσις, ἀλλὰ θέσις, τὸ δὲ ἐλλεῖπον μέρος δὲν εἶνε ἡ θέσις, ἀλλ' ἡ ἄρσις τοῦ μεμειωμένου ποδός, αυτη δε άναπληρουται ούχι διὰ κενου χρόνου, άλλὰ διά παρεκτάσεως της θέσεως του προηγουμένου ολοκλήρου ποδός, οξον

ånat. 0 1 0 1 0 1 0 1 002002002002

καταλ. υχυχυζ ζ χ . Ο υνχυυχου ζ ζ

Καὶ καταληκτικά μέν ἰαμβικά μέτρα μνημονεύει ὁ Ἡφαιστίων (κεφ. ε΄ σελ. 18 W.) «δίμετρα μέν, ώς τὸ καλούμενον Άνακρεόντειον, οξον ό μεν θέλων μάχεσθαι,

πάρεστι γάρ, μαχέσθω.

Τρίμετρον δέ, οξον τὸ 'Αρχιλόγου

όγμος κακοῦ δὲ γήραος καθαιρεῖ.

Τετράμετρον δέ, οίον το Ίππώνακτος

εί μοι γένοιτο παρθένος καλή τε καὶ τέρεινα».

Των δε άναπαιοτικών καταληκτικών μέτρων, οία συνήθως σχη-

ματίζονται τὰ ἀναπαιστικά, ἐπισημοτατον μὲν είνε τὸ τετράμετρον το καλούμενον 'Αριστοφάνειον, οίον

ὅτ' ἐγὼ τὰ δίκαια λέγων ἤνθουν καὶ σωφοοσύνη νενόμιστο. «Κέκληται δε 'Αριστοφάνειον» (λέγει ο 'Ηφαιστίων κεφ. η' σελ. 26 W.) «οὐκ 'Αριστοφάνους αὐτὸ εύρόντος πρώτου, ἐπεὶ καὶ παρὰ Κρατίνω έστί.

χαίρετε δαίμονες οι Λεβάδειαν Βοιώτιον οὖθαρ άρούρης. άλλὰ διὰ τὸ τὸν 'Αριστοφάνην πολλῷ αὐτῷ κεχρῆσθαι κτλ.».

«Τφ καταληκτικφ δὲ τριμέτρφ (λέγει ὁ Ἡφαιστίων σελ. 27 W.)

Σιμμίας ο 'Ρόδιος όλον ποιημάτιον ἔγραψεν, ώς τὸ έστία άγνά, ἀπ' ἐυξείνων μέσα τοίχων.

Τέλος δὲ τὸ δίμετρον καταληκτικὸν τὸ καλούμενον παροιμιακόν, οἶον πότε δ' "Αρτεμις οὐκ έχόρευσε. καὶ κόρκορος ἐν λαχάνοισιν.

Παρά δὲ Κρατίνω ἐν 'Οδυσσεύσιν ἐγίνετο συνεχὴς χρῆσις αὐτοῦ. σιγάν νυν άπας έχε σιγάν. καὶ πάντα λόγον τάχα πεύσει. ήμιν δ' Ίθάκη πατρίς έστι, πλέομεν δ' άμ' 'Οδυσσέι θείφ.

γ'. Μέτρα βραχυκατάληκτα.

197. Τὰ δὲ βραχυκατά.ληκτα μέτρα ὑπὸ μὲν τοῦ Ἡφαιστίωνος (κεφ. γ΄ σελ. 15 W.) ορίζονται ώδε «βραχυκατάληκτα δὲ καλείται, οσα ἀπὸ διποδίας ἐπὶ τέλους ὅλφ ποδὶ μεμείωται, οἶον ἐπὶ ἰαμδικοῦ, άγ' αὖτ' ές οἶκον τὸν Κλεησίππω.

Ένταῦθα γὰρ ὁ σίππω ποὺς ἀντὶ ὅλης ἰαμβικῆς κεῖται διποδίας». Υπό δὲ τοῦ ᾿Αριστείδου ἐν σελ. 50 ὧδε· «βραχυκατάληκτα, οἰς ποὺς δισύλλαδος ἐλλείπει». Βραχυκατάληκτα λοιπὸν μέτρα ἐλέγοντο ύπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν ὅσα βαινόμενα κατὰ διποδίαν ἐν τῆ τελευταία βάσει αντὶ διποδίας εἶχον μονοποδίαν, ώστε ἦσαν μεμειωμένα ὅλφ ποδί. Τὴν βραχυκαταληξίαν οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ ἡμαρτημένως εξέτειναν και είς τὰ ιωνικὰ και παιωνικὰ μέτρα οὐχι ὀρθῶς ὡς συνθέτους πόδας λαμβάνοντες καὶ τοὺς έξασήμους ἰωνικοὺς καὶ τοὺς πεντασήμους παιωνικούς. 'Ορθότερον δὲ περιοριστέον αὐτὴν εἰς μόνα τὰ ἰαμβικά, τροχαϊκά, ἀναπαιστικά καὶ δακτυλικά μέτρα, έξ ών εύρίσκομεν έν τῆ παλαιᾳ ποιήσει χρήσιμα δίμετρά τε καὶ τρίμετρα καὶ τετράμετρα βραχυκατάληκτα. Τοιαύτα δὲ εἶνε

Έν μεν των δακτυλικών το βραχυκατάληκτον τετράμετρον, το ύπο του Σερουίου (Cent. 370) Στησιχόρειον καλούμενον, οξον Ταρτησσού ποταμού παρά παγάς ά|πείρονας, άργυρορίζους [(Στησίχ. ἀποσπ. 5).

ανδρείων παρά δαιτυμόνεσσι πρέ πει παιάνα κατάρχειν [('Αλαμ. ἀπ. 19).

α τ' αγανοβλέφαρος πειθώ ροδέ οισιν έν άνθεσι θρίψων [("Ιδυκ. ἀπ. 3).

οίαι Στρυμονίου πελάγους 'Αχε|λωίδες είσι πάροικοι [(Πέρσ. 867).

ω μέγα χρύσεον αστεροπης φάος, | ω Διὸς αμβροτον έγχος πυρφόρον, ὧ χθόνιαι βαρυαχέες | όμβροφόροι θ' ἄμα βρονταὶ [(Batp. 1748).

καὶ τὸ βραχυκατάληκτον τρίμετρον, τὸ ὑπὸ μὲν τοῦ Σερουίου (369) Στησιχόρειον, ύπὸ δὲ τοῦ Ἡφαιστίωνος (κεφ. ζ΄ σελ. 23 W.) Σιμμίειον καλούμενον, οίον

χαῖρε ἄναξ ἕταρε, ζαθέας μάκαο ήδας (Σιμμίας). χρύσεον όφρα δι' ώκεανοῖο περάσας (Στησίχ. ἀποσπ. 8). πτηνά τε καὶ πεδοβάμονα κάνεμοέντων (Χοηφ. 592).

Έκ δὲ τῶν τροχαϊκῶν τὸ τετράμετρον βραχυκατάληκτον, οἰον ούδ' 'Αμειψίαν όρατε πτωχὸν ὄντ' έθ' ὑμῖν.

Πρόλ. Ήφαιστ. κφ. ς΄ σελ. 21 W. καὶ Serv. 368, ὅστις καλεῖ αὐτὸ Sotadicum. Είτα δέ

το υπέρμετρον (τετράκωλον) βραχυκατάληκτον έν Βατρ. 1375 έπ' άγαθῷ μὲν τοῖς πολίταις, | ἐπ' άγαθῷ δὲ τοῖς ἑαυτοῦ | ξυγγενέσι τε καὶ φίλοισι | διὰ τὸ συνετὸς είναι.

Έπειτα τὸ συχνότερον δίμετρον βραχυκατάληκτον, τὸ καλούμενον ίθυφαλλικόν (πρβλ. Ήφαιστ. κεφ. ς' σελ. $21~{f W}_{\cdot}$), οξον έμμι τῶ φυγαίχμα (Καλλίμ.).

Καὶ τέλος τὸ τρίμετρον βραγυκατάλημτον (Sapphicum, Serv. 369), olov

τὸν δ' ἄνευ λύρας ὅμως ὑμνωδεῖ (᾿Αγαμ. 977) τας κερασφόρου πέφυκεν Ίους (Φοιν. 948). Τὰ δὲ ἀπ' ἄρσεως ἀρχόμενα μέτρα σχηματίζονται πολλῷ σπανιώτερον βραχυκατάληκτα. Καὶ τὸ μὲν τρίμετρον ἰαμβικὸν βραχυκατάληκτον, κατὰ Σέρουιον (366) 'Αλκμανικόν καλούμενον, κεῖται ἐν ταϊς στροφαϊς των τραγικών, οίον έν Άγαμ. 408

άτλητα τλᾶσα· πολλὰ δ' ἔστενον. Τό δὲ τρίμετρον ἀναπαιστικόν βραχυκατάληκτον, κατὰ Σέρουιον (371)

Πινδαρικόν καλούμενον, εύρίσκεται έν τοῖς έξῆς χωρίοις σε μεν οὖν καταλεύσομεν, ὧ μιαρὰκεφαλὶ ('Αχαρν. 285).

άέκων σὺν ὅχεσφι θοοῖς ἐς ἄμιλλαν ἔβα (Ἰβυκ. 2). Προσέτι ευρίσκεται καὶ δίμετρον ἰαμβικόν τε καὶ ἀναπαιστικὸν βρα-

χυκατάληκτον, ών τὸ μὲν πρῶτον καλεῖται Εὐριπίδειον (Serv. 366), έπεὶ δὲ καὶ πικροῦ (᾿Αγαμ. 198). voio

τάλαινα παρακοπὰ ('Αγαμ. 223). φεῦ φεῦ τίς ἡ Φρυγῶν (Ἑλέν. 229).

Έλλανίδες κόραι (Έλέν. 192).

Τὸ δὲ δεύτερον κατὰ μὲν Σέρουιον (370) καλεῖται Αριστοφάνειον, κοινώς δε προσοδιακόν, οξον

φονίαν, πτέρυγά τε παντᾶ περίβαλε περί τε κύκλωσαι ("Ορν. 729).

"Οταν δὲ τὰ βραχυκατάληκτα ταῦτα δίμετρα συναφθώσι μετὰ προηγουμένου ἀκαταλήκτου διμέτρου, γίνεται τὸ βραχυκατάληκτον τετράμετρον ἰαμβικόν, ὅπερ ὑπὸ τοῦ Σερουίου (366) καλεῖται ᾿Αριστοφάreior, καὶ τὸ ἀναπαιστικόν, ὅπερ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ (371) καλεῖται 'Αλκμανικόν.

198. Έν τοϊς εἰρημένοις μέτροις τὰ βραχυκατάληκτα κῶλα ἐμφανίζονται ώς άκατάληκτοι τριποδίαι καὶ πενταποδίαι άντὶ τετραποδιών και έξαποδιών, ή δὲ ἀναπλήρωσις τοῦ ἐλλείποντος ποδὸς πρέπει να ύποτεθη ότι έγίνετο εἴτε διὰ προσθήκης κενοῦ χρόνου, ἔχοντος μέγεθος ὅλου ποδός, τοῦ ἐλλείποντος, εἴτε διὰ παρεκτάσεως τῆς τελευταίας συλλαβής: οίον τοῦ διαρρήδην ὑπὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος βραχυκαταλήκτου τετραμέτρου καλουμένου

οὐδ' 'Αμειψίαν ὁρᾶτε | πτωχὸν ὄντ' ἐφ' ὑμῖν τὸ δεύτερον βραχυκατάληκτον κῶλον ἀναπληροῦται, τουτέστιν ἀπὸ τριποδίας μεταβάλλεται εἰς τετραποδίαν, ὡς ἀπαιτεῖ ὁ ῥυθμός, ὡδε

~ 0 ~ 0 . × 0 . × πτωχὸν ὄντ' ἐφ' ὑμῖν ကို ယ်ပိန

∠ ∪ ∠ ∪ ∠ ∠ Λ πτωχὸν ὄντ' ἐψ' ὑ – μῖν.

'Ο αὐτὸς δὲ λόγος καὶ περὶ τῶν ἄλλων. Πότε ὅμως οἱ παλαιοὶ μετεχειρίζοντο τὸν ἔτερον καὶ πότε τὸν ἔτερον τῆς ἀναπληρώσεως τοῦ ρυθμοῦ τρόπον, ἀδυνατοῦμεν νὰ γινώσκωμεν ἡμεῖς νῦν ἀκριδῶς. 'Ωσαύτως ἀδυνατοῦμεν νὰ ὁρίσωμεν ἀσφαλῶς πάντοτε πότε μέγεθός τι ἐκ τριῶν ἢ πέντε τρισήμων ἢ τετρασήμων ποδῶν πρέπει νὰ ληφθῆ ὡς ἀκατάληκτος τριποδία ἢ πενταποδία (ποὺς σύνθετος ἰαμδικός, ποὺς σύνθετος παιωνικὸς) καὶ πότε ὡς βραχυκατάληκτος τετραποδία καὶ ἐξαποδία. Τούτου μαρτύριον οὐδὲν ἄλλο ἔχομεν ἢ τὰς ἐκ τῆς εὐρυθμίας ἐνδείξεις, ἀλλ' αὐται πολλαχοῦ ἐλλείπουσι παντάπασιν. Έκ τούτου ὅμως οὐδαμῶς δικαιούμεθα νὰ ἀμφισθητήσωμεν τὴν ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν παραδεδομένην ταύτην κατηγορίαν τῶν μέτρων, τοὐναντίον ἡ τοιαύτη βραχυκαταληξία εἶνε παντάπασι φυσική, ὅπως καὶ ἡ κατάληξις. Τοιαύτην βραχυκαταληξίαν μετεχειρίζετο καὶ ἡ Βυζαντιακὴ ῷδικὴ μουσική, παράδειγμα δὲ φέρομεν τὸ βραχυκατάληκτον τετράμετρον

τῆ ὑπερμάχω στρατηγῶ | τὰ νικητήρια.

δ'. Μέτρα ψπερκατάληκτα.

199. Έκτὸς τῶν καταληκτικῶν καὶ βραχυκαταλήκτων οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ μνημονεύουσι καὶ ὑπερκατάληκτα μέτρα. Τοιαῦτα δὲ εἶνε κατ' αὐτοὺς ὅσα ἐν τῆ ἀποθέσει πρὸς τῷ τελείψ προσλαμβάνουσι καὶ μέρος ποδός, ὅσα δηλαδὴ αὐζάνονται ἐν τῷ τέλει κατὰ μίαν ἢ δύο συλλαβὰς ἐπὶ πλέον ἢ κατὰ τὸ ρυθμικὸν μέγεθος. Οἱον ὁ Ἡφαιστίων ἐν κεφ. δ΄ σελ. 15 W. λέγει «ὑπερκατάληκτα δὲ ὅσα πρὸς τῷ τελείψ προσέλαβε μέρος ποδός οἰον ἐπὶ ἰαμβικοῦ,

είμ' ώστ' άπ' ὐσσάκω λυθεῖσα.

Τοῦτο μὲν οὖν συλλαθἢ πλείονι περιττεύει. Δύναται μὲν οὖν καὶ δισυλλάθῳ περιττεύειν, ὁπόταν ἐκάτερος τῶν ἐν τἢ συζυγία ποδῶν τρισύλλαθος ἢ οἷον ἐπὶ ἀναπαιστικοῦ,

άδ' Αρτεμις, ὧ κόραι.

Τοῦτο γὰρ πρὸς τῆ όλοκλήρῳ συζυγία δισύλλαβον ἔσχε τὸν τελευταΐον, ὅπερ ἀναπαίστου μια ἐνδεῖ συλλαβῆ». Ἡ ὕπαρξις τοιούτων μέτρων ἐν τῆ παλαια ποιήσει οὐδαμῶς πρέπει νὰ ἀμφισβητῆται, οἰον

ἐποίησαν οἱ περὶ τὸν Ἑρμαννὸν καὶ Βοίκκιον καὶ ταῦτα μετὰ τῶν βρικχυκαταλήκτων ἀποδαλόντες ὡς ἄχρηστον ἐπινόημα τῶν μετρικῶν, δὲν πρέπει δὲ νὰ ἀμφισδητήται, ἐπειδὴ διαρρήδην μαρτυροῦσι τοῦτο οἱ παλαιοὶ μετρικοἱ, ἐδείχθη δὲ καὶ ἔμπροσθεν ὅτι οἱ ὅροι τῶν μετρικῶν στηρίζονται ἐπὶ ρυθμικῶν ἀληθειῶν. Οἱ μετρικοὶ δύνανται νὰ ἀμαρτάνωσι μόνον κατὰ τὴν χρῆσιν ἤτοι τὴν ἐφαρμογήν, ὅπερ συνέδη καὶ ἐνταῦθα. Διότι ἐν ῷ ὑπερκατάληκτα μέτρα εἶνε μόνα τὰ ἀρχόμενα ἀπὸ τῆς ἄρσεως καὶ πάλιν περατούμενα εἰς τὴν ἄρσιν, οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ τὴν κατηγορίαν ταύτην, ἤτις εἶνε ἰδία τῶν ἰαμβικῶν μόνον καὶ ἀναπαιστικῶν μέτρων, ἐπεκτείνουσιν οὐχὶ ὁρθῶς καὶ εἰς τὰ τροχαϊκὰ καὶ δακτυλικά. Παράδειγμα δὲ τοιούτων ὑπερκαταλήκτων μέτρων φέρομεν τὸ ἰαμβικὸν δίμετρον τὸ ἐν τῷ προτελευταίφ στίχφ τῆς ᾿Αλκαϊκῆς στροφῆς, οἰον

ω Βύκχι, φάρμακον δ' ἄριστον.

'Εν ῷ δηλαδη ὡς πρὸς τὸ μετρικὸν σχῆμα περιττεύει ἐν τῷ τέλει τοῦ μέτρου τούτου μία συλλαδή, ὡς πρὸς τὸν ρυθμὸν κυρίως δὲν πλεονάζει αὕτη, διότι τὸ προτελευταῖον μέτρον τῆς 'Αλκαϊκῆς στροφῆς μετὰ τοῦ τελευταίου

οίνον ένεικαμένοις μεθύσθην

περιέχουσιν όμου όκτω θέσεις, διὰ δὲ τῆς ὑπερκαταληξίας του προτελευταίου μέτρου ἀναπληροῦται ὁ μεταξὺ τῆς τετάρτης καὶ πέμπτης θέσεως χρόνος. Τῶν δ' ἀναπαιστικῶν ὑπερκαταλήκτων παράδειγμα φέρομεν τὸ ἐν ᾿Αγαμέμνονι τοῦ Αἰσχύλου στ. 105

κύριός είμι θροεῖν ὅδιον κράτος αἴσιον ἀνδοῶν ἐκτελέων· ἔτι γὰρ θεόθεν καταπνείει πειθώ μολπᾶν ἀλκᾶ ξύμφυτος αἰών.

Καὶ ἐνταῦθα ἐν τῷ ἀναπαιστικῷ τετραμέτρῳ περιττεύει ἐν τῷ τέλει μία συλλαδή, ἀν τὸ μέτρον τοῦτο ληφθῆ καθ' ἐαυτό. "Οταν δὲ συναφθῆ μετὰ τοῦ προηγουμένου καταληκτικοῦ δακτυλικοῦ τετραμέτρου, οὐδὲν εὑρίσκεται περιττεῦον. Τοιοῦτον εἶνε καὶ τὸ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἱερῷ ποιήματι

Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν | θανάτφ θάνατον πατήσας καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι | ζωὴν (1) χαρισάμενος πρῶτον τετράμετρον, οὖπερ ἡ ὑπερκαταληξία ἀναπληροῖ τὸν χρόνον τὸν μεταξὺ τῆς τελευταίας θέσεως τοῦ πρώτου τετραμέτρου καὶ τῆς πρώτης θέσεως τοῦ δευτέρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄

Περί μέτρων προκαταληκτικών(2).

200. Κατὰ τὴν θεωρίαν τῶν παλαιῶν μετρικῶν ἐν τῷ παλαιᾳ ποιήσει ἦσαν χρήσιμα πλὴν τῶν μέτρων τῶν ἐχόντων κατάληξιν ἐν τῷ ἀποθέσει καὶ μέτρα ἔχοντα κατάληξιν ἐν τῷ μέσω. Τὰ τοιαῦτα μέτρα ἦδύναντο νὰ ἔχωσι κατάληξιν καὶ ἐν τῷ ἀποθέσει καὶ τότε ὑπὸ τῶν μετρικῶν ἐκαλοῦντο μέτρα δικατάληκτα. Πρβλ. Ἡφαιστ. σελ. 56 W. καὶ Ματ. Victor. σελ. 82 « praeter has autem depositiones (τουτέστι τὴν ἀκατάληκτον, τὴν καταληκτικήν, τὴν βραχυκατάληκτον καὶ τὴν ὑπερκατάληκτον) est aeque quae δικαταληξία nominatur». Ἡδύναντο δὲ νὰ εἶνε καταληκτικὰ μὲν ἐν τῷ μέσω, ἀκατάληκτα δὲ ἐν τῷ ἀποθέσει καὶ τότε ἐκαλοῦντο μέτρα προκαταληκτικὰ (Ἡφαιστ. σελ. 54 W.). Τὴν ἐν τῷ μέσω τοῦ μέτρου κατάληξιν πρὸς διάκρισιν τῆς ἐν τῷ τέλει ὁ Ῥοσβάχιος καὶ ὁ Οὐεστφάλιος ὼνόμασαν κατ' ἀρχὰς συγκοπὴν ἐκ τῆς γραμματικῆς παραλαβόντες τὸ ὄνομα, ἐν ῷ οἱ παλαιοὶ καὶ ταύτην ἐλάμβανον ὡς κατάληξιν, ὡς δηλοῦσι τὰ ὀνόματα προκαταληκτικὰ καὶ δικατάληκτα και δικαταληξία,

καὶ ἴσως ἐκάλουν αὐτὴν προκατάληξικ (1). Πάντα τὰ μέτρα, περὶ ὧν επραγματεύθημεν μέχρι τοῦδε, εἶχον ἐνδελεχῆ ἀκολουθίαν τῶν ἄρσεων καὶ θέσεων. 'Οσάκις δὲ ἔλειπε σημεῖόν τι, τοῦτο συνέβαινεν ἐν τῆ άποθέσει, ώστε ή ἐνδελέχεια τῶν σημείων διεχόπτετο μόνον ἐν τῷ όρίω δύο μέτρων ἢ στίχων καὶ οὐχὶ ἐν τῷ μέσω ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μέτρου. Όταν δὲ ἡ ἐνδελέχεια αὕτη τῶν σημείων ἢ ποδικῶν χρόνων διακόπτηται έν τῷ μέσῳ τοῦ μέτρου, τότε τὸ μέτρον τοῦτο καλεῖται προκαταληκτικόν. Ὁ ἡυθμός ὅμως καὶ ἐν τοῖς προκαταληκτικοῖς μέτροις, ὡς καὶ ἐν τοῖς καταληκτικοῖς, εἶνε ὁλόκληρος καὶ ἀμείωτος. Διότι ο της προκαταλήξεως χρόνος αναπληρούται, ως καὶ ό τῆς καταλήξεως, χωρὶς νὰ πάθη ὁ ρυθμός, διὰ τῆς προσθέσεως τηλικούτου κενοῦ χρόνου ή διὰ τῆς τηλικαύτης παρεκτάσεως τῆς προηγουμένης μακράς, ώστε νὰ ἀναπληρωθῆ ὁ ἐλλιπὴς χρόνος τῆς λέζεως. "Ωστε εν τοῖς προκαταληκτικοῖς μέτροις μεταβάλλεται οὐχὶ ό πούς, άλλὰ τὸ σύνηθες ποδικὸν σχῆμα. Εἶνε δὲ τὸ προκαταληκτικόν σχήμα, ὅπως καὶ ὁ εἰρημένος τρόπος τῆς ἀναπληρώσεως αὐτοῦ, συνηθέστατον καὶ ἐν τῆ νεωτέρα μουσικῆ. Μετεχειρίζετο δὲ ὁ παλαιὸς ρυθμοποιὸς τὸ σχημα τοῦτο ὡς μέσον δραστηριώτατον εἰς τὸ ἦθος τῶν ἀκροωμένων. Ὁ Αἰσχύλος, ὅστις πάντων τῶν παλαιών ποιητών μετεχειρίσατο συχνότατα τὸ προκαταληκτικὸν σχήμα έπὶ τῶν μονοειδῶν μέτρων, δι' αὐτοῦ μάλιστα κατορθοῖ νὰ προσποιήση τῷ ρυθμῷ τῶν χορικῶν αύτοῦ ἀσμάτων τὸ μεγαλοπρεπὲς πάθος. Μετεχειρίσαντο δὲ οί παλαιοί ποιηταί τὸ προκαταληκτικόν σχήμα οὐ μόνον ἐπὶ πάντων τῶν μονοειδῶν ἢ καθαρῶν μέτρων, πλὴν των παιωνικών, άλλὰ καὶ ἐπὶ των μικτών καὶ ἐπισυνθέτων.

201. Των μεν λοιπόν δακτυλικών προκαταληκτικών μέτρων παράδειγμα φέρομεν ένταῦθα τὸν δεύτερον στίχον τοῦ ἐλεγειακοῦ διστίχου

τ σο τ σο τ Λ | τ ο ο τ ο ο Δ Λ | δοστις καὶ αὐτὸς εἶνε έξάμετρον δακτυλικόν, ὡς ὁ πρῶτος, οὐκ ὁρθῶς δὲ ὑπὸ τῶν μετρικῶν καλεῖται πεντάμετρον. Διαφέρει δὲ τοῦ πρώτου

(1) 'Ο ὅρος τρικατάληκτον μέτρον δὲν ευρίσκεται παρὰ τῷ Ἡραιστίωνι καὶ τοὶς ἄλλοις παλαιοῖς μετρικοῖς, οὐδαμῶς ὅμως ἀπίθανον ὅτι καὶ τούτου ἐποιοῦντο χρῆσιν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ὅρος ἀσυτάρτητον τριπετθημιμερές, δν μεταχειρίζεται ὁ Ἡραιστίων ον σελ. 52 W. πρὸς τῷ διπετθημιμερεῖ. Τὸ τριπενθημιμερὲς δῆλον ὅτι οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ τὸ ἐκ τριῶν τομῶν ἤτοι καταληκτικῶν κώλων συγκείμενον. Πρόλ. Westphal allg. Meir. ³ σελ. 304.

⁽¹⁾ Ὁ ρυθμός ἀπαιτεῖ παροξύτονον, οἶον ζόην, καὶ ἴσως τοῦτο ἐγράφη ὑπὸ τοῦ μελωδοῦ.

⁽²⁾ Περὶ τῶν μέτρων τούτων ὁ Ἡφαιστίων πραγματεύεται ἐν τῷ τε κεφ. τοῦ ἐγχειριδίου καλῶν αὐτὰ ἀσυνάρτητα. Ποτα δὲ εἶνε τὰ τοῦ Ἡφαιστίωνος καὶ τῶν παλαιῶν μετρικῶν ἀσυνάρτητα, πῶς παρενοήθησαν ὑπὸ τῶν νεωτέρων μέχρις οῦ ἐξηκριδώθη ὑπὸ τοῦ Οὐεστφαλίου ἡ ἀληθὴς ἔννοια αὐτῶν καὶ διὰ τί ἡμεῖς ἀντὶ τῶν ἀσυναρτήτων προυτιμήσαμεν τὸν ὅρον προκαταληκτικά, εἴπομεν ἐν τῆ εἰσαγωγῆ § 29.

κατά τοῦτο, ὅτι ἐκάτερον αὐτοῦ κῶλον ἔχει τὸ καταληκτικὸν σχημα, ὥστε ὀρθότερον δύναται νὰ ὀνομασθη ἐξάμετρον δικατάληκτον, ἐν ῷ ὁ πρῶτος στίχος εἶνε ἑξάμετρον ἀκατάληκτον. Περὶ τῆς ἐν τῆ λέξει ἐλλείψεως τῆς τελικῆς ἄρσεως ἐκατέρου κώλου, ἥτις ἀναπληροῦται διὰ κενοῦ χρόνου δισήμου, πρόλ. Αὐγουστῖνον (de mus. 4, 14) λέγοντα ὧδε «cum duo constituenter non pleni pedes, unus in capite, alter in fine, qualis iste est:

gentiles nostros inter oberret equos.

Sensisti enim me post quinque syllabas longas moram duorum temporum siluisse et tantundem in fine silentium est». Προσέτι Φάβιον Κοιντιλιανόν, Instit. 9, 7, 98.

Εἶτα δὲ τὸ προκαταληκτικόν τετράμετρον τοῦ Σοφοκλέους (ἀΑντιγόν. 139)

άλλα δ' ἐπ' ἄλλοις ἐπενώ|μα στυφελίζων μέγας "Αρης
το ο τ το ἐν Οί. Κ. 694

ἔστιν δ' οἶον ἐγὼ γᾶς ᾿Ασίας οὐκ ἐπακούω

καὶ 695 οὐδ' ἐν τᾳ μεγάλα Δωρίδι νάσω Πέλοπος πώποτε βλαστόν.

202. Των δε αναπαιστικών προκαταληκτικών παράδειγμα φέρομεν το τοῦ Πινδάρου πεντάμετρον (Νεμ. 6, 19)

καὶ πεντάκις Ἰσθμοῖ στεψανωσάμενος

καὶ τὴν ὁκτάμετρον περίοδον τοῦ Σοφοκλέους (Ἡλέκτρ. 832)

εί τῶν φανερῶς οἰχομένων | εἰς 'Αίδαν ἐλπίδ' ὑποί- |
- 4 0 0 4 2 0 0 4 | 2 0 0 2 - 0 0 2 |
σεις, κατ'ἐμοῦ τακομένας | μᾶλλον ἐπεμβάσει.

203. Των δε τροχαϊκών καὶ ἰαμβικών μέτρων βαινομένων, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται, κατὰ διποδίαν, πᾶσα βάσις τροχαϊκή τε καὶ ἰαμβική, δύναται νὰ εἶνε ἤτοι ἀκατάληκτος ἢ καταληκτικὴ ἢ προκαταληκτικὴ ἢ δικατάληκτος. Καὶ ἀκατάληκτος μὲν τροχαϊκὴ καὶ ἰαμβικὴ βάσις εἶνε ὁ διτρόχαιος καὶ διίαμβος, καταληκτικὴ δὲ ἡ μεμειωμένη τῆ τελευταία ἄρσει, προκαταληκτικὴ δὲ ἡ μεμειωμένη τῆ

πρώτη ἄρσει, δικατάληκτος δὲ ἡ μεμειωμένη τῆ τελευταία άμα καί τῆ πρώτη ἄρσει.

βάσις	7	aïĸ'n		iaubikh				
άκατάληκτος		U		U	J	<u>,</u>	U	7
καταληκτική	_	J	<u>.</u>		ب	_		, <u> </u>
προκαταληκτική	_		4	U		_	U	_
δικατάληκτος			4			_		

Έν φ λοιπόν τὰ ἀκατάληκτα καὶ καταληκτικὰ τροχαϊκὰ καὶ ἰαμδικὰ μέτρα σύγκεινται ἐκ πασῶν καθαρῶν ἀκαταλήκτων βάσεων ἢ
λαμβάνουσι μόνον ἐν τῆ ἀποθέσει τὴν καταληκτικὴν βάσιν, τὰ δὲ
τροχαϊκὰ καὶ τὴν δικατάληκτον, ὅταν δηλαδὴ εἶνε βραχυκατάληκτα, τοὐναντίον τὰ προκαταληκτικὰ τροχαϊκὰ καὶ ἰαμβικὰ μέτρα
λαμβάνουσιν οὐ μόνον τὴν καταληκτικήν, ἀλλὰ καὶ τὴν προκαταληκτικὴν καὶ τὴν δικατάληκτον βάσιν, καὶ οὐ μόνον ἐν τῆ ἀποθέσει,
ἀλλὰ καὶ ἐν πάσαις ταῖς χώραις, πλὴν τῶν ἰαμβικῶν, ἄτινα δὲν δύνανται νὰ λάβωσι τὴν προκαταληκτικὴν καὶ δικατάληκτον βάσιν μόνον ἐν τῆ ἀρχῆ, ἐπειδὴ τότε θὰ ἔπαυον νὰ εἶνε μέτρα ἰαμβικά, ἀρχόμενα δηλαδὴ ἀπὸ τῆς ἄρσεως.

204. Καὶ τὰ μέν προκαταληκτικά τρογαϊκά εἶνε τριῶν είδῶν.

α΄) Προκαταληκτικά τροχαϊκά μετά καταληκτικής βάσεως έν τῷ μέσῳ. Τοιοῦτον εἶνε τὸ προκαταληκτικὸν τῆς Σαπφοῦς τετράμετρον

ἔστι μοι καλὰ πάϊς | χρυσέοισιν ἀνθέμοισιν (πρδλ. Ἡφαιστ. σελ. 54 W.). Τοιαῦτα προκαταληκτικὰ μέτρα δύνανται νὰ ἔχωσι καὶ ἐν τῷ ἀποθέσει ἄμα κατάληξιν καὶ τότε εἶνε δικατάληκτα, οἶον τὸ ἐν Αἰσχ. ᾿Αγαμ. 176 τετράμετρον

τὸν φρονεῖν βροτοὺς ὁδώ σαντα, τὸν πάθει μάθος,

η καὶ τρικατάληκτα, οἱον τὸ ἐν Χοηφ. 585 πολλὰ μὲν γᾶ τρέψει | δεινὰ δειμάτων ἄχη,

ή καὶ τετρακατάληκτα, οἰον τὸ ἐν ᾿Αγαμ. 180 μνησιπήμων πόνος καὶ παρ᾽ ἄκοντας ἦλθε σωφρονεῖν.

β΄) Προκαταληκτικά τροχαϊκά μετά προκαταληκτικής βάσεως, οίον τὸ προκαταληκτικὸν δίμετρον ἐν Εὐμενίσι 323

καὶ δεδορκόσιν ποινάν.

Τοιαύτα εἶνε καὶ τὰ μέτρα τῆς στροφῆς τῶν Περσῶν στ. 550 κέ. Ξέρξης μὲν ἄγαγεν τοτοῖ Εέρξης δ' ἀπώλεσεν τοτοῖ κτλ.

 γ') Προκαταληκτικά τροχαϊκά μετά δικαταλήκτου βάσεως, οίον το ὑπὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος ἐν σελ. 56~W. μνημονευόμενον τετράμετρον τῆς Σαπφοῦς

δεῦρο δηὖτε, Μοῖσαι, | χρύσεον λιποῖσαι.

Τοιούτον άναμφισδήτητον παράδειγμα είνε καὶ τὸ ἐν Εὐμενίσι στ. 923 ὑυσίδωμον Ἑλλά|νων ἄγαλμα δαιμόνων

40404 4 14040 40 4 A

καὶ τὸ παρὰ Πινδάρφ Πυθ. 5, 68

γαρύεται ἀπὸ Σπάρ|τας ἐπήρατον κλέος.

10 00 0 L L | L U L U L U L A

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ μέτρα ἔχουσι τὴν βραχυκαταληξίαν ἐν τῷ τέλει τῶν κώλων, ἔνια δ' ἔχουσιν αὐτὴν ἐν τῆ ἀρχῆ τῶν κώλων, οἰον τὸ ἐν Χοηφ. 587 δίμετρον

άνταίων βροτοῖσι

ώσαύτως και τὰ ἐν Εύμ. 918 και ᾿Αγαμ. 186 μείζονα μέτρα.

τὰν καὶ Ζεὺς ὁ παγκρατης "Αρης τε . . . .

έμπαίοις τύχαισι συμπνέων.

Τέλος δὲ δύναται ἡ ἀρκτικὴ βραχυκατάληκτος διποδία νὰ συναφθῆ μετὰ ἀμέσως ἐπομένης βραχυκαταλήκτου διποδίας καὶ οὕτω νὰ γεννηθῆ δίμετρον τροχαϊκὸν διβραχυκατάληκτον, ὧδε Δ Δ, Δ Δ, ἢ καὶ τρίμετρον τροχαϊκὸν τριβραχυκατάληκτον, οἷον φαίνεται ὂν τὸ ἐν Εὐμ. 926

γαίας έξαμβρῦσαι.

205. 'Ωσαύτως εἰς τρία κυρίως εἴδη πρέπει νὰ διαιρεθῶσι καὶ τὰ προκαταληκτικὰ ἰαμβικὰ μέτρα.

α΄) Προκαταληκτικά ἰαμβικὰ μετὰ καταληκτικῆς βάσεως ἐν τῷ μέσῳ. Τοιοῦτον εἶνε τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος ἐν σελ. 56 W. μνημέσω. Τοιοῦτον δικατάληκτον τετράμετρον τοῦ Καλλιμάχου («ἐκ τῶν ἰαμβικῶν ἑφθημιμερῶν δικατάληκτον» Ἡφαιστ.)

Δήμητοι τῆ πυλαίη τῆ τοῦτον οὐκ Πελασγων.

Τοιούτον είνε καὶ τὸ προκαταληκτικὸν δίμετρον, ὅπερ συχνὸν ἐν ταῖς ἰαμδικαῖς στροφαῖς τοῦ Αἰσχύλου καὶ Εὐριπίδου, οἶον

βαρεῖαι καταλλαγαὶ (Ἐπτ. Θ. 766) λόχου δ΄ ἐξέβαιν' ᾿Αρης, κόρας ἔργα Παλλάδος. σφαγαὶ δ΄ ἀμφιβώμιοι Φρυγῶν, ἕν τε δεμνίοις κεράτομος ἐρημία (Τρωάσ. 559 κέ.)·

καὶ τὸ προκαταληκτικὸν ἰαμβικὸν τετράμετρον ἐπεὶ δ' ἀρτίφρων ἐγένε|το μέλεος ἀθλίων γάμων

καὶ αὶ συχναὶ ἰαμδικαὶ πενταποδίαι, προκαταληκτικαὶ τε, οἰαι αὶ μελαμπαγὲς αἶμα φοίνιον (Ἑπτ. Θ. 737) διήκει δὲ καὶ πόλιν στόνος (Ἑπτ. Θ. 900),

καὶ δικατάληκτοι, συχνὰ εύρισκόμεναι ἐν τῷ τέλει τῶν στροφῶν τοῦ Εὐριπίδου, οἰαι αἱ ἐξῆς

δέμας γ' εἴς τιν' ἀνδρὸς εὐνὰν (Ἱχέτ. 810) τεκοῦσ' ὰ τάλαινα παῖδα (Ἱχέτ. 924) δόμων πολυπόνοις ἀνάγκαις ('Ορέστ. 1012).

6') Προκαταληκτικά ἰαμβικά μετὰ προκαταληκτικῆς βάσεως. Τοιαῦτα εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος ἐν σελ. 53 W. μνημονευόμενα ἀκατά-ληκτα καὶ καταληκτικὰ τετράμετρα

ο 1 0 1 ο 1 0 1 2 0 1 ο 1 ο 2 ο 2 τετράμ. ἀκατάλ.

ο 1 0 1 ο 2 ο 2 ο 2 ο 2 ο 2 ο 3 καταλ.

Καὶ τό μέν πρῶτον μετεχειρίσατο ήδη ό Άρχίλοχος, εἰς ὅν ὑπό τοῦ Ἡφαιστίωνος ἀναφέρεται ὁ έξῆς στίχος

Δήμητρος άγνης καὶ Κόρης τὴν πανήγυριν σέδων. Έπειτα δὲ καὶ οἱ κωμικοί, οἶον ὁ ᾿Αριστοφάνης ἐν τῷ τέλει τῶν ᾿Ορνίθων 1755 ἐν διστίχοις στροφαῖς:

επεσθε νῦν γάμοισιν ὧ | φῦλα πάντα συννόμων πτεροφόρ' ἐπί τε πέδον Διὸς | καὶ λέχος γαμήλιον. ὅρεξον, ὧ μάκαιρα, σὴν | χεῖρα καὶ πτερῶν ἐμῶν λαβοῦσα συγχόρευσον αἴ ρων δὲ κουφιῶ σ' ἐγώ. Καὶ ὁ Εὕπολις ἀποσπ. ἀδεσπ. 4 (Meineke)

ñ πολλά γ' ἐν μακρῷ χρόνῳ | γίγνεται μεταλλαγῆ τῶν πραγμάτων μένει δὲ χρῆμ' | οὐδὲν ἐν ταὐτῷ ῥυθμῷ. Τὸ δὲ δεύτερον εἶνε ὡσαύτως συχνὸν ἐν τῆ κωμικῆ μελικῆ, οἴον ἐν τῆ παρόδῳ τῶν Σφηκῶν 248 κέ.

- Α. τὸν πηλὸν ὧ πάτερ πάτερ | τουτονὶ ψύλαξαι.
- Β. κάρφος χαμαθεν νῦν λαβών | τὸν λύχνον πρόβυσον.
- Α. οὐκ ἀλλὰ τωδί μοι δοκῶ | τὸν λύχνον προδύσειν.
- Β. τί δη μαθών τῷ δακτύλῳ | την θουαλλίδ' ώθεῖς, καὶ ταῦτα τοὐλαίου σπανί | ζοντος, ὧ 'νόητε; οὐ γὰρ δάκνει σ' ὅταν δέη | τίμιον πρίασθαι;

'Αμφότερα δὲ τὰ μέτρα ταῦτα εἶνε προσέτι ἐκ τῶν συνηθεστάτων μέτρων τῆς τραγικῆς μελικῆς, ὅσον τὸ δυνατὸν ὅμως ἄνευ τῶν ἀλόγων ἄρσεων. Διὰ τὴν συχνὴν δὲ παρ' Εὐριπίδη χρῆσιν ἐκαλοῦντο ἀμφότερα κατὰ τὸν 'Ηφαιστίωνα Εὐριπίδεια, τὸ δ' ἀκατάληκτον Εὐριπίδειον τεσσαρεσκαιδεκασύλλαβον.

Ετερον δὲ είδος τοῦ προκαταληκτικοῦ ἰαμδικοῦ τετραμέτρου εἶνε, ὅταν ἡ δευτέρα ἄμα καὶ ἡ τετάρτη βάσις εἶνε προκαταληκτικαί, οἶον

στένουσι πύργοι, στένει πέδον φίλανδρον μενεῖ (Ἐπτ. 290),

ή ή δευτέρα άνα και ή τρίτη, οίον τὸ ἐν Εὐριπ. Ἰκέτ. 279 πόλει μεν εὐδοξία | και στρατηλάτας δορός.

Τέλος δὲ εὐρίσκονται τρικατάληκτα τετράμετρα, ἔχοντα δηλαδή πάσας τὰς βάσεις πλὴν τῆς πρώτης προκαταληκτικάς, οἰον

πιθού θελήσας φρονή σας τ' ἄναξ, λίσσομαι (Ο. Τ. 649) ἔμελψεν· ἀγνὰ δ' ἀταύρωτος αὐδῷ πατρὸς ('Αγαμ. 244).

Συχνότερα δὲ τῶν τετραμέτρων εἶνε τὰ μετὰ προκαταληκτικῆς βάσεως προκαταληκτικὰ ἰαμβικὰ τρίμετρα. Τὸ ἀπλούστατον αὐτῶν σχῆμα εἶνε τόδε

ο το το το το το το **κατάληκτον** ο το το το το το το **καταληκτικόν.**

Τὸ καταληκτικὸν τοῦτο τρίμετρον ὑπὸ τοῦ σχολ. εἰς "Ορν. 936 λέ-γεται ἀσυνάρτητον ἐξ ἰαμβικῆς βάσεως καὶ τροχαϊκοῦ ἰθυφαλλικοῦ.

ίω λέχος και στίβοι φιλάνορες ('Αγαμ. 412)

φρενός πνέων δυσσεδή τροπαίαν ('Αγαμ. 219). "Επειτα δὲ γεννάται τὸ σχήμα τόδε, ὅπερ ἔχει καὶ τὴν τρίτην βάσιν προκαταληκτικήν,

βία χαλινών δ' άναύδω μένει ('Αγαμ. 238) λιποῦσα δ' άστοῖσιν άσπίστορας ('Αγαμ. 403).

γ΄) Προκαταληκτικά ἰαμβικά μετά καταληκτικής μὲν ἐν ἀρχῆ, προκαταληκτικής δὲ ἐφεξῆς βάσεως, οἰον τὸ ἰαμβικὸν τετράμετρον τὸν ῷ τᾶν πυρφόρων | ἀστραπᾶν κράτη νέμων (Ο. Τ. 200)

καὶ τὰ ἑξῆς παραπλήσια μετὰ καταληκτικῆς ἀποθέσεως κλόνους λογχίμους τε καὶ | ναυβάτας ὁπλισμοὺς ('Αγ. 404) λέγοιμ' ἄν φρόνημα μὲν | νηνέμου γαλάνας ('Αγαμ. 738).

Τοιούτον είνε και τὸ παρὰ τοῖς τραγικοῖς πάνυ συχνὸν ἰαμδικὸν τρίμετρον, συχνότερον εύρισκόμενον μετὰ καταληκτικῆς ἀποθέσεως ἢ μετ' ἀκαταλήκτου

τέλειαι γὰρ παλαιφάτων ἀραὶ (Ἑπτ. Θ. 766)
τὸν ἱππευτάν τ' ᾿Αμαζόνων στρατὸν (Ἡρ. Μ. 408)
ἐπαυχήσας δὲ τοῖσι σοῖς λόγοις (Ὅρν. 629)
γυναικείαν ἄτολμον αἰχμὰν (Χοηφ. 630)
μέριμναι ζωπυροῦσι τάρδος (Ἑπτ. Θ. 289)
σὲ δ' αὐτόγνωτος ἄλεσ' ὀργὰ (᾿Αντιγ. 856).
206. Ἰωνικὰ δὲ μέτρα προκαταληκτικὰ εἶνε μόνα τὰ ἀπ' ἐλάσ-

σονος προκαταληκτικά καὶ δικατάληκτα. Ίωνικά δὲ ἀπὸ μείζονος προκαταληκτικά μέτρα δεν ύπάργουσιν. Ἡ τῶν ἰωνικῶν λοιπὸν ἀπ' έλάσσονος κατάληξις έχει σχήμα το του άναπαίστου 🔾 🔾 , κατά τὸν ρυθμόν ομως ο άναπαιστικός ούτος πούς είνε παντάπασι διάφορος του τετρασήμου άναπαίστου, διότι είνε πους έξάσημος, ὅστις ὅταν ἀποτελή το τέλος ίωνικοῦ τινος μέτρου ή περιόδου, περατοῦται εἰς κενὸν χρόνον δίσημον (πρόσθεσιν). Τον ίωνικον όμως τούτον άνάπαιστον εύρισκομεν και έν μέσφ τῷ μέτρφ. Έν τῆ πρώτη π. χ. στροφή τῆς παρόδου τῶν Περσῶν ἀναγινώσκομεν μετὰ προηγουμένους ἀκαταλήκτους ίωνικούς έν στ. 70 τάδε

'Αθαμαντίδος "Ελλας πολύγομφον όδισμα ζυγόν αμφιβαλών αύχένι πόντου.

0020042 | 00200420042 Ένταῦθα οἱ καταληκτικοὶ ἰωνικοὶ δὲν ἀποτελοῦσι βεβαίως τὸ τέλος τοῦ μέτρου, διότι πάντες τελευτῶσιν εἰς τὸ μέσον τῆς λέξεως, ὥστε έχομεν μέτρα ίωνικά προκαταληκτικά καὶ ούχὶ καταληκτικά, ὁ δὲ ρυθμός της προκαταλήξεως άναπληρούται διά παρεκτάσεως της μακράς είς χρόνον πεπράσημον. Τοιαύτα προκαταληκτικά ἰωνικά μέτρα εύρίσκονται καὶ ἐν τἢ τρίτη στροφἢ τοῦ μνημονευθέντος χορικοῦ στ. 101 κέ.

θεόθεν γὰρ κατὰ μοῖρ' ἐκράτησεν τὸ παλαιόν, ἐπέσκηψε δὲ Πέρσαις 0 0 2 2 0 0 2 0 0 2 2 0 0 4 0 0 2 - 0 0 4 -

καί ἐν τῆ δευτέρα στροφή τοῦ πρώτου στασίμου τοῦ Οἰδίποδος Τυράννου καὶ καθόλου συχνότατα εἶνε τὰ προκαταληκτικὰ ἰωνικὰ ἐν ταϊς στροφαϊς τῶν τραγικῶν. "Αξιον δὲ μνείας εἶνε καὶ τὸ ἐν Βάκγ. 370 προκαταληκτικόν ἰωνικόν μετὰ καταληκτικής ἀποθέσεως

όσια πότνα θεῶν | όσια δ' α κατά γᾶν | χουσέαν πτέρυγα φέρεις.

007-007 007-007 007 ~~00~~00 <u>4</u> <u>V</u> Τοῦ τρικαταλήκτου τούτου έξαμέτρου αἱ δύο προκαταλήξεις ἡδύναντο νὰ ἀναπληρῶνται διὰ παρεκτάσεως, ὡς ἐπὶ τῶν προειρημένων προκαταληκτικών ἰωνικών, η καὶ διὰ προσλήψεως κενοῦ δισήμου χρόνου. Οὐδέν δε έκώλυε νὰ συμβαίνη ένταῦθα τὸ δεύτερον, ἀφ' οὖ οί άναπαιστικόν ἔχοντες σχήμα ἰωνικοί εἰς τελείαν περατούνται λέξιν, οίον συμβαίνει καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐλεγείου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄

Περί της διαφοράς των μέτρων κατά σύνταξιν.

207. Πλην των εἰρημένων διαφορών προσέτι διαφέρουσι τὰ μέτρα κατὰ τοῦτο, ὅτι ἄλλα μὲν συντίθενται ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετρικοῦ ποδός, άλλα δὲ ἐξ ἀνομοίων μετρικῶν ποδῶν. Οἱ Βυζαντῖνοι μετρικοί, οἶον ὁ Ψευδοδράκων έν σελ. 125, καλούσι ταύτην σύνταζιν τῶν μέτρων. 'Ο τεχνικός όμως ούτος όρος, όν οἱ διασώσαντες Βυζαντίνοι μετρικοὶ έν τοῖς καθ' ἔκαστα δὲν ἐνόησαν ὀρθῶς, φαίνεται παλαιότερος ἄν Κατὰ την σύνταξιν λοιπόν τῶν μέτρων διακριτέον τρεῖς διαφόρους κατηγορίας αὐτῶν τὰς έξῆς: α΄) μέτρα καθαρὰ ἢ μονοειδῆ. Β΄) μέτρα ἐπισύνθετα καὶ γ΄) μέτρα μικτά.

208. Καὶ τὰ μὲν καθαρὰ ἡ μονοειδῆ μέτρα, ὡς καὶ τὸ ὄνομα δηλοϊ, σύγκεινται έκ ποδών τοῦ αὐτοῦ εἴδους. Πάντες δηλαδή οἱ πόδες, έξ ὧν συντίθεται τὸ μέτρον, ἀνήκουσιν έκάστοτε εἰς τὸ αὐτὸ μετρικὸν είδος, ώστε είνε πάντες έξ άρχης μέχρι τέλους ήτοι τροχαΐοι (μέτρον τροχαϊκόν), ἢ ἔαμδοι (μέτρον ἰαμδικόν), ἢ δάκτυλοι (μέτρον δακτυλικόν), ή ἀνάπαιστοι (μέτρον ἀναπαιστικόν), ή ἰωνικοὶ (μέτρον ἰωνικόν ἀπ' ἐλάσσονος ἢ ἀπὸ μείζονος), ἢ τέλος παίωνες (μέτρον παιωνικόν). Τὰ δὲ διάφορα ποδικὰ σχήματα, ἄτινα ἐν τῷ μεταξὺ ἐπιδέχονται οι μετρικοί πόδες έκάστου είδους, δέν άλλοιοῦσι τὴν εἰρημένην ίδιότητα τῶν μέτρων, ἀλλὰ καὶ οὕτω μένουσι μονοειδῆ ἢ καθαρά. Τοιαῦτα λοιπὸν μέτρα, τουτέστι μονοειδή ή καθαρά, εἶνε πάντα τὰ μέτρα, περὶ ὧν ἐπραγματεύθημεν ἐν τοῖς προηγουμένοις κεφαλαίοις.

209. Των καθαρών η μονοειδών μέτρων αντίθετα είνε τα ύπο τοῦ 'Ηφαιστίωνος ἐπισύνθετα καὶ μικτὰ καλούμενα, καθ' ὅσον ταῦτα συντίθενται εξ άνομοίων τουτέστιν έτερογενών μετρικών ποδών. Κοινόν ὄνομα των δύο τούτων κατιγοριών των μέτρων δεν παρεδόθη εἰς ἡμᾶς. Καὶ οἱ μὲν ἐτερογενεῖς πόδες, ἐξ ὧν συντίθενται τὰ μέτρα ταῦτα, τά τε μικτὰ καὶ τὰ ἐπισύνθετα, ἀνήκουσιν εἰς τὸ τετράσημον δακτυλικὸν καὶ τὸ τρίσημον ἰαμδικὸν γένος, εἶνε δηλαδή δάκτυλοι καὶ ἀνάπαιστοι ή τροχαίοι και ζαμδοι, ώστε τὰ μέτρα ταῦτα συντίθενται έκ δακτύλων ἄμα καὶ τροχαίων ἢ έξ ἀναπαίστων ἄμα καὶ ἰάμδων. Ὁ δὲ τρόπος τῆς συνθέσεως αὐτῶν εἶνε διττός ἤτοι δηλαδὴ οἱ ἐτερογενεῖς πόδες συντίθενται εἰς εν καὶ τὸ αὐτὸ κῶλον, ἢ τὰ κῶλα τοῦ μέτρου, δύο ἢ καὶ πλείονα ὄντα, καθ' ἐαυτὰ μὲν εἶνε καθαρὰ ἢ μονοειδῆ, τουτέστιν οἱ πόδες ἐκατέρου ἢ ἐκάστου αὐτῶν καθ' ἐαυτὸ ἀνήκουσιν εἰς τὸ αὐτὸ μετρικὸν εἶδος, διαφέρουσιν ὅμως ἀλλήλων τὰ κῶλα κατὰ τοῦτο, ὅτι κατὰ τοὺς μετρικοὺς αὐτῶν πόδας ἄλλα ἀνήκουσιν εἰς ἄλλα μετρικὰ εἴδη. Τὰ μὲν λοιπὸν κατὰ τὸν πρῶτον τρόπον τῆς συνθέσεως γινόμενα καλοῦνται ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν μέτρα μικτὰ (metra mixta), τὰ δὲ κατὰ τὸν δεύτερον ἐπισύνθετα (metra composita). "Όταν π χ. τροχαῖοι καὶ δάκτυλοι συντιθέμενοι ἀποτελῶσιν εν κῶλον, οἷον τὸ Γλυκώνειον καλούμενον

το, του, του, του, τος κάπρος ήνιχό μαινόλης,

τότε το κώλον τοῦτο καλεῖται μικτόν. 'Ωσαύτως δὲ καὶ τὰ ἐκ δύο ἢ πλειόνων μικτῶν κώλων συγκείμενα μέτρα καλοῦνται μικτὰ μέτρα, οἶον τὸ δίκωλον τετράμετρον (Σοφ. 'Αντιγ. στ. 332)

πολλὰ τὰ δεινὰ κοὐδὲν ἀν|θρώπου δεινότερον πέλει.

Επισύνθετον ὅμως μέτρον καλεῖται, ὁπόταν τὸ μέτρον εἶνε δίκωλον καὶ ἐκάτερον μὲν κῶλον εἶνε καθαρόν, ὅμως δὲ τὸ μὲν ἕτερον καθαρόν δακτυλικόν, τὸ δὲ ἕτερον καθαρὸν τροχαϊκόν, ἢ τὸ μὲν ἕτερον καθαρὸν ἀναπαιστικόν, τὸ δὲ ἕτερον καθαρὸν ἰαμδικόν οἶον τὸ τοῦ ᾿Αρχιλόχου μέτρον τὸ συγκείμενον ἐκ δακτυλικῆς τετραποδίας καὶ ἰθυφαλλικοῦ ἤτοι τριποδίας τροχαϊκῆς

οὐκέθ' ὁμῶς θάλλεις ἀπαλὸν χρόα· κάρφεται γὰρ ňδη.
Τοιοῦτον εἶνε καὶ τὸ τοῦ Πινδάρου ἐν Πυθιονικῶν 1, 1

2 0, 2 -, 2 0, 2 -, | 2 0 0, 2 0 0, 2 Λ χρυσέα φόρμιγξ 'Απόλλω|νος καὶ ἰοπλοκάμων. "Ωστε ἀναγκαίως τὰ μὲν ἐπισύνθετα μέτρα πρέπει νὰ εἶνε πολύκωλα, τοὐλάχιστον δίκωλα, τὰ δὲ μικτὰ δύνανται νὰ εἶνε καὶ μονόκωλα.

210. Οἱ παλαιοὶ οὖτοι τεχνικοὶ ὅροι, μέτρα μικτὰ καὶ μέτρα ἐπισύνθετα, εἶνε προσφυέστατοι εἰς τὰς μετρικὰς ταύτας κατηγορίας διότι μιζις μὲν καλεῖται ἡ τοιαύτη σύνθεσις, καθ' ἢν τὰ στοιχεῖα ἐξ

ών γίνεται, ἀποτελοῦσι νέον τι σῶμα ένιαῖον, ἀχώριστον καὶ διάφορον τῶν ἐξών γίνεται ἡ σύνθεσις στοιχείων. Τοῦτο τῷ ὄντι συμβχίνει, ὅταν π. χ. τροχαῖοι καὶ δάκτυλοι συνάπτωνται εἰς εν κῶλον, ὅπερ οὕτε τροχαϊκὸν οὕτε δακτυλικὸν δύναται νὰ ὀνοιασθῆ. Ἐπισύνθεσις δὲ καλεῖται ἡ τοιαύτη σύνθεσις, καθ' ἡν τὰ ἐτερογενῆ κῶλα ἐπιφέρονται ἀλλάλοις, οἰον δακτυλικῷ τινι κώλῳ ἐπιφέρεται τροχαϊκόν, ἐκάτερον δὲ εὐκόλως δύναται νὰ χωρισθῆ τοῦ ἐτέρου, διότι οὐδεμία ὡς εἰπεῖν χημικὴ ἔνωσις τῶν ἀπαρτιζόντων τὸ μέτρον στοιχείων ἡ κώλων συνέδη. Ἡ πρόθεσις ἐν τῆ λέξει ἐπισύνθεσις εἶνε χαρακτηριστική, ὡς δηλοῦσα ὅτι ἐν τῆ συνθέσει ταύτη τῷ πρώτῳ κώλῳ ἐπιφέρεται ἀπλῶς τὸ δεύτερον, ἀμφότερα δὲ διάφορα ἀλλήλων ὅντα συνάπτονται ἀλλήλοις τερον, ἀμφότερα δὲ διάφορα ἀλλήλων ὅντα συνάπτονται ἀλλήλοις κεφαλαίῳ.

Ή τῶν παλαιῶν μετρικῶν θεωρία τῶν μικτῶν (1).

211. Τὰ μικτὰ μέτρα διέκρινον οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ εἰς δύο γενικυτέρας κατηγορίας, εἰς μικτὰ ἔχοντα πλείονας δακτύλους ἢ ἀναπαίστους ἀναμεμιγμένους τροχαίοις καὶ ἰάμδοις καὶ εἰς μικτὰ ἔχοντα ἔνα μόνον δάκτυλον ἢ ἀνάπαιστον ἀναμεμιγμένον τροχαίοις καὶ ἰάμδοις.

Α΄. Μικτά μετά δύο η πλειόνων δακτύλων η άναπαίδτων.

212. Καὶ τὰ μὲν μέτρα τῆς πρώτης κατηγορίας, ὅταν μὲν οἱ δάκτυλοι ἢ οἱ ἀνάπαιστοι ἀποτελῶσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, καλοῦνται ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν Λογαοιδικὰ δακτυλικὰ καὶ Λογαοιδικὰ ἀναπαιστικά. Οἰον ὁ Ἡφαιστίων περὶ μὲν τῶν λογαοιδικῶν δακτυλικῶν λέγει ἐν σελ. 25 W τάδε «ἔστι δέ τινα καὶ λογαοιδικὰ καλούμενα δακτυλικά, ἄπερ ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις χώραις δακτύλους ἔχει, τελευταίαν δὲ τροχαϊκὴν συζυγίαν ἔστι δ΄ αὐτῶν ἐπισημότατα τό τε πρὸς δύο δακτύλοις ἔχον τροχαϊκὴν συζυγίαν, καλούμενον δὲ ᾿Αλκαϊκὸν δεκασύλλαβον

καί τις ἐπ' ἐσχατιαῖσιν οἴκεις.

καὶ τὸ πρὸς τρισί, καλούμενον Πραξίλλειον,

ὧ διὰ τῶν θυρίδων καλὸν ἐψβλέποισα,

παρθένε τὰν κεφαλάν, τὰ δ' ἔνερθε νύμφα».

(1) Την θεωρίαν ταύτην ἀποδίδομεν ἐνταῦθα ὡς ἐξέθετο αὐτην ὁ Οὐεστφάλιος ἀλλαχοῦ τε καὶ τελευταῖον ἐν allg. Metrik ^{3} σελ. 350 κέ,

Τό πρῶτον τῶν μέτρων τούτων, ὅπερ σύγκειται ἐκ δύο δακτύλων καὶ δύο τροχαίων (τροχαϊκῆς διποδίας) το ο, το ο, το ο, δυνάμεθα κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν μονοποδιῶν νὰ καλέσωμεν δακτυλικὴν λογαοιδικὴν τετραποδίαν, το δὲ δεύτερον το ο, το ο, το ο, το ο, το ο, το ο δακτυλικὴν λογαοιδικὴν λογαοιδικὴν πενταποδίαν. Περὶ δὲ τοῦ ἀναπαιστικοῦ λογαοιδικοῦ λέγει ὁ Ἡραιστίων ἐν σελ. 29 W τάδε « Ὠρπερ δὲ ἐν τῷ δακτυλικῷ ἢν τι λογαοιδικόν, οῦτω κᾶν τοῖς ἀναπαιστικοῖς τὸ εἰς βακχεῖον περαιούμενον οἱ ἐστιν ἐπισημότατον τὸ μετὰ τέσσαρας πόδας αὐτὸν ἔχον τὸν βακχεῖον, ὧν ὁ πρῶτος γίνεται καὶ σπονδεῖος καὶ ἴαμδος. Καλεῖται μὲν οὖν ᾿Αρχεδούλειον ἀπὸ ᾿Αρχεδούλου τοῦ Θη- βαίου ποιητοῦ χρησαμένου αὐτῷ κατακόρως γέγραπται δὲ καὶ Καλλιμάχω

ἀγέτω θεός, οὐ γὰρ ἔχω δίχα τῶδ΄ ἀείδειν. Τοῦτο μὲν οὖν ἀπὸ ἀναπαίστου ἀπὸ δὲ σπονδείου

νύμφα, σὰ μὲν ἀστερίαν ὑφ' ἄμαξαν ἤδη, ἀπὸ δὲ ἰάμβου

φιλωτέρα ἄρτι γὰρ ά Σικελὰ μὲν Έννα.
Τοὺς δὲ μετὰ τὸν πρῶτον πόδα τρεῖς οἱ μὲν ἐν συνεχεία γράψαντες τὸ μέτρον πάντας ἀναπαίστους ἐφύλαξαν. 'Αλκμὰν δέ που καὶ σπονδείους παραλαμβάνει». Τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡραιστίωνος ὡς παράδειγμα τῶν ἀναπαιστικῶν λογαοιδικῶν φερόμενον 'Αρχεβούλειον μέτρον, οἱ οἱ μὲν τέσσαρες πρῶτοι πόδες εἶνε ἀνάπαιστοι (ὁ δ' ἀρχόμενος δύναται νὰ εἶνε καὶ σπονδεῖος καὶ ἴαμβος), ἡ δὲ κατακλείς καταληκτικὸς διίαμβος,

~~0~~ 2002002002022

κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν μονοποδιῶν δύναται νὰ κληθῆ καταληκτική ἐξαποδία.

213. "Οταν δὲ οἱ μὲν ἄλλοι πόδες εἶνε δάκτυλοι πάντες, ὁ δὲ πρῶτος τροχαῖος, τότε τὰ τοιαῦτα μέτρα καλοῦνται ὑπὸ τοῦ 'Η- φαιστίωνος (σελ. 24 W) δακτυλικὰ αἰολικά. Τῶν Αἰολικῶν δακτυλικῶν ἡ μὲν ἀπόθεσις δύναται νὰ εἶνε ἤτοι ἀκατάληκτος, ὅτε περατοῦται εἰς δάκτυλον ἢ κρητικὸν διὰ τὸ τῆς τελευταίας ἀδιάφορον ἢ σπονδεῖον, ἢ καταληκτική. 'Ο δὲ πρῶτος ποὺς ἀντὶ τοῦ τροχαίου δύναται νὰ εἶνε καὶ σπονδεῖος καὶ ἵαμβος καὶ πυρρίχιος (ὁ τελευταῖος παρὰ τοῖς Αἰολεῦσι ποιηταῖς). Καὶ παρὰ μὲν τοῖς Λεσβίοις ποιηταῖς καὶ τῷ 'Ανακρέοντι ὁ ἐν τῆ ἀρχῆ τοῦ μέτρου πο-

λυσχημάτιστος οὖτος ποὺς ἦτο χρήσιμος μόνον ὅτε ἐπεφέρετο δάκτυλος, ἐν τἢ ὕστερον ὅμως αὐξήσει τῆς μετρικῆς καὶ μουσικῆς παρὰ
τοῖς χορικοῖς λυρικοῖς καὶ δραματικοῖς ἐγίνετο χρῆσις αὐτοῦ καὶ ὅτε
ὁ δάκτυλος δὲν εὑρίσκετο ἐν τἢ εὐθὺς ἑπομένῃ χώρα, ἀλλ' ἐν τἢ
τρίτῃ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν τροχαϊκοῖς καὶ ἰαμδικοῖς κώλοις, ἄτινα
ἀνεμίσγοντο τοῖς μικτοῖς μέτροις, οἰον

Τὸν τοιοῦτον πρῶτον πόδα τῶν μικτῶν καθ' ὅλου μέτρων, ὅστις δακτύλου κυρίως ἐπιφερομένου δέχεται τέσσαρα σχήματα ω ο, πρῶτος
ὁ 'Ερμαννὸς ἐκάλεσε βάσιν καὶ ἐσημήνατο γράφων τὸ σημεῖον >ὑπεράνω τοῦ ποδός, προσφυέστερον ὅμως πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως,
διότι οἱ παλαιοὶ τεχνικοὶ τὸν ὅρον βάσιν μετεχειρίζοντο ἐπὶ ἄλλης
χρείας, δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν αὐτὸν ἐκ τοῦ πλήθους τῶν σχημάτων, ἀτινα κατ' ἐξοχὴν ὁ ποὺς οὐτος ἐπεδέχετο, ἀρχόμενον πολυσημάτιστον(1). Τοιαῦτα δὲ Αἰολικὰ δακτυλικὰ μέτρα μνημονεύει ὁ
'Ηφαιστίων ἐν κεφ. ζ' καὶ η' τὰ ἑξῆς:

θυρωρῷ πόδες ἐπτορόγυιοι τὰ δὲ σάμβαλα πεντεβόπα, πίσυγγοι δὲ δέκ' ἐξεπόνασαν.

έρος δ' αὖτέ μ' ο λυσιμελης δονεί γλυκύπικρον ἀμάχανον ὅρπετον. 'Ατθί, σοὶ δ' ἐμέθεν μὲν ἀπήχθετο φροντίσδην, ἐπὶ δ' 'Ανδρομέδαν πότη.

τέω σ', ὧ φίλε γαμβρέ, καλῶς ἐϊκάσδω; ὄρπακι βραδινῷ σε μάλιστ' ἐἵκάσδω.

κέλομαί τινα τὸν χαρίεντα Μένωνα καλέσσαι, εἰ χρὴ συμποσίας ἐπ' ὄνασιν ἐμοὶ γεγενῆσθαι (2).

(2) Μεταγενέστεροι μετριχοί, οΐος ό Τριχᾶς σελ. 279 καὶ ό σχολ. εἰς "Ορν. 629,

⁽¹⁾ Τοῦ ὅρου τούτου ἐποιησάμεθα ἡμεῖς χρῆσιν πολλοῖς ἔτεσι πρότερον πρὶν ὑποδείξη αὐτὸν ὁ Οὐεστφάλιος.

Β'. Μικτά μεθ' ένος δακτύλου η άναπαίδτου.

214. Τὰ δὲ μικτὰ μέτρα τῆς δευτέρας κατηγορίας, τὰ ἔχοντα δηλαδή ἕνα μόνον δάκτυλον ἢ ἀνάπαιστον ἀναμεμιγμένον τροχαίοις ἢ ἰάμβοις καὶ δυνάμενα νὰ ὀνομασθῶσι μονοδακτυλικὰ καὶ μοναναπαιστικά, οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ ἐλάμβανον καὶ ἀνόμαζον κατὰ τρόπον ἀλλόκοτον καὶ προφανῶς πρὸς τοὺς κανόνας τῆς ρυθμικῆς μαχόμενον. Τὰ τοιαῦτα δηλονότι μικτὰ κῶλα δύνανται νὰ ἔχωσι τὸν δάκτυλον ἤτοι κατὰ τὴν πρώτην χώραν (πρωτοδακτυλικά), ἢ κατὰ τὴν δευτέραν (δευτεροδακτυλικά), ἢ κατὰ τὴν τρίτην (τριτοδακτυλικά), κατὰ πάσας δὲ τὰς λοιπὰς τροχαίους. "Όταν δὲ τὰ τοιαῦτα κῶλα ἔχωσιν ἐν τῆ ἀρχῆ ἄρσιν (ἀνάκρουσιν) ἀποτυπουμένην διὰ συλλαδῆς ἀδιαφόρου, τότε γίνονται ἀναπαιστικὰ μικτά, τὸν ἀνάπαιστον ἔχοντα ἤτοι κατὰ τὴν δευτέραν χώραν (δευτεραναπαιστικά), ἢ κατὰ τὴν τρίτην (τριταναπαιστικά), ἢ κατὰ τὴν τρίτην (τριταναπαιστικά), ἢ κατὰ τὴν τρίτην (τριταναπαιστικά), ἢ κατὰ τὴν ἀκατάληκτον τετραποδίαν

	οδακτυλική τε			μοναν	, απαισ	τική τετ	ραποδ	ία
	1 2				1	2	3	4
άρ. 1.	_ U U, _ U	, _ U, _		άρ. 4.	⊽ _,	υυ _, _,	· _;	U _
αρ. 2.	_ U, _ U U	,, _	U	άρ. 5.				
αp. J.	_ U, _ U, _	. U U	IJ.	an 6	-			

Ἰστέον δὲ ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν χώραν, καθ' ἢν ἐν τῷ καθαρῷ τροχαϊκῷ καὶ ἰαμδικῷ μέτρῳ ἐγχωρεῖ σπονδεῖος, δύναται καὶ ἐν τοῖς μικτοῖς τούτοις κώλοις νὰ ἀντικατασταθῆ ὁ ἴαμδος καὶ τροχαῖος ὑπὸ
τοῦ σπονδείου, πᾶς δηλαδὴ ἀρχόμενος ἴαμδος (ἀρ. 4. 5. 6.) καὶ ὁ
δεύτερος μὲν τροχαῖος ἐν ἀρ. 3, ὁ τρίτος δὲ ἴαμδος ἐν ἀρ. 6. Τὰ
κῶλα λοιπὸν ταῦτα ἀντὶ νὰ λαμδάνωσιν οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ ὡς γινόμενα ἐκ τῆς μίξεως τροχαίων καὶ ἐνὸς δακτύλου ἢ ἰάμδων καὶ ἐνὸς
ἀναπαίστου, αὐτοὶ ἀπεναντίας λαμδάνουσιν αὐτὰ ὡς γινόμενα ἐκ τῆς
μίξεως τροχαίων ἢ ἰάμδων μετὰ τετρασυλλάδου ποδὸς τοῦ ὑπ' αὐτῶν ἑξασήμου γένους καλουμένου, τουτέστιν ἰωνικοῦ ἀπ' ἐλάσσονος
ἢ ἰωνικοῦ ἀπὸ μείζονος ἢ χοριάμδου ἢ καὶ ἀντισπάστου. Ἐν τῆ ἐφεξῆς
δὲ εἰδικωτέρα περὶ αὐτῶν πραγματεία λέγομεν πρῶτον περὶ τῶν μοναναπαιστικῶν μικτῶν καὶ εἶτα περὶ τῶν μονοδακτυλικῶν.

λόγον ποιούνται καὶ περὶ ἀναπαιστικοῦ αἰολικοῦ, ἀλλὰ τοῦτο ἐπλάσθη δπ' αὐτῶν ἄνευ ἀνάγκης κατ' ἀναλογίαν τοῦ δακτυλικοῦ αἰολικοῦ.

α'. Moraraπαιστικά μικτά.

215. Τὰ μέτρα ταῦτα πάντες οι παλαιοὶ μετρικοὶ λαμβάνουσιν ἐκ συμφώνου ὡς συγκείμενα ἐξ ἰωνικοῦ ἀπὸ μείζονος ἢ ἀπ' ἐλάσσονος καὶ τροχαϊκῆς ἢ ἰαμβικῆς διποδίας. Οἱον ὅταν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὑπ' ἀρ. 4. 5. 6 μοναναπαιστικοῖς μικτοῖς ἡ ἀδιάφορος συλλαβὴ λαμβάνη τὸ σχῆμα τῆς μακρᾶς, τότε τὸ μὲν ὑπ' ἀριθ. 4 μέτρον κατὰ τὸ ἐξωτερικὸν συλλαβικὸν σχῆμα συμφωνεῖ τῷ ἀνακλωμένῳ ἰωνικῷ ἀπὸ μείζονος ἢ, ὡς λέγει ὁ Ἡφαιστίων, τῷ ἀπὸ μείζονος ἰωνικῷ τῷ ἐπιμίκτῳ πρὸς τροχαϊκόν, τὸ δὲ ὑπ' ἀριθ. 5 ἐμφανίζεται ὡς ἰαμβικὴ διποδία μετ' ἰωνικοῦ ἀπ' ἐλάσσονος, τὸ δὲ ὑπ' ἀρ. 6 ὡς ἰαμβικὴ διποδία μετ' ἰωνικοῦ ἀπὸ μείζονος:

Κατά ταῦτα λοιπὸν τῶν μοναναπαιστικῶν μικτῶν τὰ μὲν ἔχοντα τὸν ἀνάπαιστον κατὰ τὴν δευτέραν χώραν καλοῦσιν οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ ἰωνικὰ ἀπὸ μείζονος μικτὰ καὶ πραγματεύονται αὐτὰ ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀνακλωμένων ἰωνικῶν ἀπὸ μείζονος, τὰ δὲ ἔχοντα τον ἀνάπαιστον κατὰ τὴν τρίτην καὶ τετάρτην χώραν καλοῦσιν ἐπιωνικὰ ἀπὸ ἐλάσσονος καὶ ἐπιωνικὰ ἀπὸ μείζονος, μετὰ τοῦ προτεταγμένου ἐπί, ἐπειδὴ ἐν τούτοις κατὰ τὸ φαινόμενον τοῦ ἰωνικοῦ ἀπὸ ἐλάσσονος ἢ ἀπὸ μείζονος προηγεῖται ἐτερογενὲς στοιχεῖον ὁ διίαμδος.

Οὐχὶ ὅμως πάντοτε ὁ πρῶτος ποὺς ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 4 μέτρφ καὶ ο τρίτος ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 6 ἔχει τὸ τοῦ σπονδείου σχῆμα, ἀλλ' ἐπίσης συχνὰ καὶ τὸ τοῦ ἰάμδου. Ἐν τῆ δευτέρα ταύτη περιστάσει τὰ κῶλα ταῦτα δὲν δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς ἰωνικὸν ἀπὸ μείζονος καὶ διτρόχαιον ἢ εἰς διίαμδον καὶ ἰωνικὸν ἀπὸ μείζονος, ἀλλὰ κατὰ τετρασυλλάβους πάντοτε πόδας διαιρούμενα, εἰς δεύτερον παίωνα καὶ διτρόχαιον ἢ εἰς διίαμδον καὶ δεύτερον παίωνα.

Ούτω δὲ τὰ κῶλα ταῦτα οὐδαμῶς όμοιάζουσι κατὰ τὸ συλλαδικὸν σχῆμα τοῖς ἀπὸ μείζονος ἰωνικοῖς. 'Αλλ' ὅμως οἱ μετρικοὶ οὐδὲν ἄλλο καταφύγιον εὐρίσκοντες ἐτήρουν καὶ ἐνταῦθα τὴν εἰς ἰωνικοὺς διαίρε-

σιν. Όπως δηλαδή κατά την θεωρίαν αὐτῶν ἐν τοῖς ἰωνικοῖς ἀπ' ἐλάσσονος μικτοῖς τοῖς ἔχουσι τὸ ἀνακλώμενον σχῆμα ὁ ἐξάσημος ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικὸς ἐναλλάσσεται τῷ πεντασήμῳ παίωνι τῷ τρίτῳ υ – υ, οὕτω δογματίζουσιν ὅτι καὶ ὁ ἀπὸ μείζονος ἰωνικὸς μιγνυόμενος μετ' ἄλλων ποδῶν δύναται τῷ πεντασήμῳ δευτέρῳ παίωνι υ – υ υ νὰ ἐναλλάσσηται. Κατὰ τὴν θεωρίαν λοιπὸν τῶν παλαιῶν μετρικῶν ὁ ἰωνικὸς ἀπὸ μείζονος, ὅταν ἀναμιγνύηται μετ' ἄλλων ποδῶν, δύναται νὰ ἄρχηται ἀπὸ ἀδιαφόρου συλλαδῆς.

Κατὰ τὸν τρόπον λοιπὸν τοῦτον πάντα τὰ μοναναπαιστικὰ κῶλα, όσονδήποτε καὶ ἂν ἔχωσι μέγεθος, δύνανται νὰ ληφθῶσιν ὡς μίξεις μετὰ ἰωνικῶν ποδῶν.

- 216. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν τὰ μοναναπαιστικὰ μικτὰ ἔχουσιν ὡς ἐν τύπφ ὧδε:
- α') μοναναπαιστικά μικτά μετά τοῦ ἀναπαίστου κατά τὴν δευτέραν χώραν ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν λαμδανόμενα ὡς ἰωνικὰ ἀπὸ μείζονος μικτά.
  - 1. Ἡ ἀκατάλ. τριποδία στουτοτ λαμβανομένη ώς στου | το τ καταλ. δίμετρον ἄδ' Ἄρτεμις, ὧ κόραι, ψεύγοισα τὸν ἀλλψεὸν (Τελέσιλλα).

  - 3. Ἡ καταλ. πενταποδ. Ο Δ Ο Ο Δ Ο Δ Δ Δ Δ Δ Δ μβανομένη

    ώς -- Ο Ι Ο Ο Ι Βραχυκ. τρίμ.

    πλήρης μὲν ἐψαίνεθ' ἀ σελάνα,

    αἱ δ' ὡς περὶ βωμὸν ἐστάθησαν (Σαπφώ).
- 4. Ἡ καταλ. έξαποδ. σ του το το το το το λαμβανομένη ώς Ψ = υ υ | = υ = υ | = υ = ακατ. τρίμ. τριβωλέτερ, οὐ γὰρ ᾿Αρκάδεσσι λώβα.
- β΄) μοναναπαιστικά μικτά μετά τοῦ ἀναπαίστου κατά τὴν τρίτην χώραν ὡς ἐπιωνικὰ ἀπ' ἐλάσσονος μικτὰ λαμβανόμενα.

1. Το Εὐπολίδειον καλούμενον μέτρον, ὅπερ σύγκειται ἐκ καταληκτικῆς τετραποδίας καὶ ἐκ τριποδίας,

ως _ _ υ _ υ υ _ Δ | υ Δ υ Δ υ υ Δ λαμβανόμενον ως _ _ υ _ | υ υ _ _ _ καταλ. τετράμ. ὧ καλλίστη πόλι πασῶν | ὅσας Κλέων ἐξορᾳ, ὧς εὐδαίμων πρότερόν τ' ἦ | σθα, νῦν δὲ μαλλον ἔσει.

2. Ἡ καταληκτική έξαποδία

ως σ - ο - | ο ο ο ο ο ο ο ο ο ακατ. τρίμετρ. (διίαμδος κα ἔχει μὲν 'Ανδρομέδα καλὰν ἀμοιδάν. [ἀνακλώμενον) Ψαπφοῖ τί τὰν πολύολδον 'Αφροδίταν.

γ΄) μοναναπαιστικά μικτά μετά τοῦ ἀναπαίστου κατά τὴν τετάρ την χώραν καὶ ὡς ἐπιωνικὰ ἀπὸ μείζονος λαμβανόμενα.

1. Ἡ ἀκαταλ. πενταπ. στο το το το το λαμβανομένη ώς σ = ο = | ω = ο ο | = ο = κατ. τρίμ. ὧναξ Ἄπολλον, παῖ μεγάλω Διός. Μέλαγχος αἴδως ἄξιος εἰς πόλιν.

2. Ἡ καταλ. έξαπ. στο το το το το το λαμβανομένη ως σ _ ο _ | _ _ ο ο | _ ο _ _ άκατ. τρίμετ. ἰόπλοχ' ἀγνὰ μελλιχόμειδε Σαπφοῖ.

β'. Μονοδακτυλικά μικτά. α'. Ποωτοδακτυλικά.

217. Τὰ μὲν πρωτοδακτυλικὰ ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν εἰς χορίαμδον καὶ διίαμδον διαιρούμενα ἐκαλοῦντο χοριαμδικὰ μικτά· οἰον ἡ ἀκατάληκτος τριποδία το σο το το πο ἐλαμδάνετο ως το σο το το ποταληκτικὸν δίμετρον

οὐκ ἐτός, ὧ γυναῖκες, πᾶσι κακοῖσιν ἡμᾶς φλῶσιν ἑκάστοτ' ἄνδρες.

Καὶ τὸ ἐκ καταληκτικῆς τετραποδίας καὶ ἀκαταλήκτου τριποδίας συνεστηκὸς μέτρον

ώς _ υ υ _ Ι υ _ υ _ Ι υ _ υ υ τ ελαμβάνετο

έκ ποταμοῦ 'πανέρχομαι | πάντα φέρουσα λαμπρά.

οίδα μὲν ἀρχαῖόν τι δρῶν, | κοὐχὶ λέληθ' ἐμαυτόν,

β'. Δευτεροδακτυλικά.

218. Τὰ μικτὰ ταῦτα ἔχουσι τὴν ἰδιότητα, ὅτι ὁ ἀρχόμενος τροχαῖος πρὸ τοῦ ἐπομένου δακτύλου ἐναλλάσσεται κατὰ βούλησιν τῷ
σπονδείῳ ἢ ἰάμδῳ, ὑπὸ δὲ τῶν Αἰολέων ποιητῶν καὶ τῷ πυρριχίῳ.
Οἱ παλαιοὶ λοιπὸν μετρικοὶ ἐκ τοῦ σπονδειακοῦ σχήματος τοῦ ἀρχομένου ποδὸς ὁρμώμενοι ὑπολαμβάνουσι τὸ μέτρον ὡς ἰωνικὸν ἀπ'
ἐλάσσονος μετὰ προηγουμένου μολοσσοῦ ὡς συναιρέσεως τοῦ ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικοῦ ποδὸς λαμβανομένου. Τὸ ὅλον λοιπὸν μέτρον λαμβάνεται, ὅπως τὰ μοναναπαιστικὰ μικτά, ὡς ἰωνικὸν καὶ δὴ ἰωνικὸν ἀπ'
ἐλάσσονος μικτόν οἱον ἡ δευτεροδακτυλικὴ πενταποδία, τὸ καλούμενον μέτρον Φαλαίκειον ἐνδεκασύλλαβον,

λαμβάνεται ώς _ _ _ | υ υ _ υ | _ υ _ υ _ υ τουτέστιν ώς τρίμετρον ἀκατάληκτον ἰωνικόν ἀπ' ἐλάσσονος.

219. Ἡ ἰωνική αυτη των δευτεροδακτυλικών έκδοχή δὲν πηγάζει μέν έκ τῶν παλαιῶν καλῶν χρόνων, ὅμως τῶν προκειμένων ἡμῖν ἐκδοχῶν εἶνε ἡ ἀρχαιοτάτη, ὡς εἰς τὸν Οὐάρρωνα ἀναφερομένη. Πρβλ. Atil. Fort. σελ. 319: «ex quo non est mirandum quod Varro in Scenodidascalico Phalaecion metrum ionicum trimetrum appellat et quidem ionicum minorem». Terent. Maur. 2845: «Ideireo genus hoc Phalaeciorum vir doctissimus undicunque Varro ad legem rediens ionicorum, hinc natos ait esse, sed minores». 2282: «nec mirum puto, quando Varro versus hos ut diximus ex ione natos distinguat numero pedum minores». Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον λαμδάνεται καὶ πᾶν ἄλλο μονοδακτυλικὸν μικτον έχον τον δάκτυλον κατά την δευτέραν χώραν. Όταν δὲ ὁ πρῶτος πους δέν είνε σπονδείος, άλλὰ τροχαίος η ἴαμδος, τότε παραμυθοῦνται την δυσχέρειαν ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν μοναναπαιστικῶν μικτῶν, δεχόμενοι ότι καὶ ἐν τοῖς μέτροις τούτοις ἐπ' ἀδείας ὁ ἐξάσημος ἰωνικὸς δύναται νὰ ἐναλλάσηται πεντασήμφ τινὶ παιωνικῷ ποδί, ὡς ἑξῆς·

220. Έπειδη ὁ Άτίλιος Φορτουνατιανός καὶ ὁ Τερεντιανὸς Μαῦρος την ἰωνικην ταύτην διαίρεσιν ἀναφέρουσιν εἰς τὸν Οὐάρρωνα, ἄλ-

λοθεν δὲ γινώσκομεν ὅτι αὐτοὶ λαμβάνουσι τὰ λεγόμενα παρὰ τοῦ Καισίου Βάσσου, ὅστις ἀκολούθει τῷ Οὐάρρωνι, ἐκ τούτων πρέπει νὰ θεωρηθώσιν ὡς ἐκπροσωποῦντες ἀρχαιότερόν τι μετρικὸν σύστημα παρὰ τὸ τοῦ Ἡλιοδώρου καὶ Ἡραιστίωνος. Οἱ τὸ παλαιότερον τοῦτο σύστημα ἐκπροσωποῦντες ἐκδέχονται καὶ ἄλλως τὰ δευτεροδακτυλικὰ κῶλα, τὴν καταληκτικὴν π. χ. τετραποδίαν

διαιρούσιν εἰς τὴν ἀρχομένην μονοποδίαν, εἶτα δὲ εἰς χορίαμδον καὶ ταμδον -1 - 00 - 000

221. Παρὰ τῷ Ἡφαιστίωνι ὅμως καὶ τοῖς τῷ συστήματι τοῦ Ἡλιοδώρου ἀκολουθοῦσι δὲν εὐρίσκομεν οὕτε τὴν ἰωνικὴν οὕτε τὴν χοριαμδικὴν ἐκδοχήν, τουτέστι τὴν εἰς ἰωνικοὺς ἢ χοριάμδους διαίρεσιν τῶν δευτεροδακτυλικῶν μικτῶν. Ὑπὸ τούτων τὰ κῶλα ταῦτα διαιροῦνται εἰς ἀντίσπαστον καὶ διίαμδον καὶ καλοῦνται ἀντισπαστικὰ μικτά. Ἐν ῷ δὲ ἡ ἰωνικὴ θεωρία ὁρμᾶται ἐκ τοῦ σπονδειακοῦ σχήματος τοῦ ἀρχομένου ποδός, ἡ ἀντισπαστικὴ ὡς κύριον αὐτοῦ σχῆμα θεωρεῖ τὸ ἰαμδικόν, π. χ.

1. Τὴν καταληκτικὴν τετραποδίαν

λαμβάνει ώς
συτέστιν ώς άντισπαστικόν δίμετρον άκατάληκτον καὶ ἔπειτα δογματίζει ὅτι ὁ πρῶτος ἴαμβος, ἐξ οὐ ἄρχεται ὁ ἀντίσπαστος, δύναται νὰ ἐναλλάσηται τῷ σπονδείῳ, τροχαίῳ καὶ πυρριχίῳ (Ἡφαιστ. κεφ. ι΄). Τοιοῦτον εἶνε τὸ καλούμενον Γλυκώνειον

κάπρος ἡνίχ' ὁ μαινόλης δοδόντι σκυλακοκτόνφ Κύπριδος θάλος ἄλεσε.

2. Την ακατάληκτον τριποδίαν

λαμβάνει ώδε σ _ _ 2 | 0 _ 0 _ | σ _ _ 0 | 0 _ - _ ήρίστησα μεν ίτρίου λεπτοῦ μικρὸν ἀποκλάς,

τουτέστιν ώς καταληκτικόν τετράμετρον.

- 4. Τὴν ἀκατάλ. τετραποδ. όσου ο ο ο ο λαμβάνει ὡς ὑπερκατάληκτον δίμετρον ώδε ... υ _ _ υ | υ _ υ _ | υ καὶ κνίση τινὰ θυμιήσας.
- 5. Την ακατάλ. πενταπ. Δολουλολογο λαμβάνει ώς καταληκτικόν τρίμετρον 0 _ _ 0 | 0 _ 0 _ | 0 _ 0

χαῖρ' ὧ χρυσόκερως, βαβάκτα, κήλων Πάν, Πελασγικόν "Αργος έμβατεύων.

Της αντισπαστικής ταύτης θεωρίας εύρετην νομίζει ο Ούεστφάλιος τὸν Ἡλιοδωρον. Ἐκ τοῦ Μαρίου Οὐικτωρίνου (σελ. 118) μανθάνομεν ὅτι ἡ θεωρία αΰτη κατ' ἀρχὰς ἐπολεμήθη, τέλος ὅμως ἐπεκράτησε, των ύπερασπιστων αύτης ἀπολογουμένων ὅτι ὁ ἀντίσπαστος υ _ _ υ ως πούς άντιπαθής του χοριάμδου _ υ υ _ δικαιούται καὶ αὐτὸς νὰ θεωρῆται ὡς μέτρον πρωτότυπον καὶ ἰσότιμος τῷ ἀντιπαθεῖ αὐτοῦ χοριάμδω, ὅπως καὶ ὁ ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικὸς τῷ ἀντιπαθεῖ αὐτοῦ, δήλον ὅτι τῷ ἀπὸ μείζονος ἰωνικῷ. ᾿Αλλ᾽ ὅμως ἡ ἀντισπαστικὴ αυτη θεωρία οὐδεμίαν ἔγει ἀξίαν ὅπως οὐδ' ἡ ἀρχαιοτέρα αὐτῆς γοριαμβική, ην είχον οι Λατίνοι μετρικοί οι ακολουθούντες τῷ συστήματι τῶν πρωτοτύπων καὶ παραγώγων μέτρων.

γ'. Τριτοδακτυλικά.

222. "Οταν δὲ ὁ δάκτυλος κατέχη τὴν τρίτην χώραν, ὁ Ἡφαιστίων λαμβάνει τὰ μικτὰ ταῦτα μέτρα ὡς συγκείμενα ἐκ χοριάμβου μετά προτεταγμένης τρογαϊκής διποδίας καὶ καλεῖ αὐτά ἐπιγοριαμβικά, οἶον τὴν ἀκατάληκτον πενταποδίαν, τὸ καλούμενον ένδεκασύλλαδον Σαπφικόν

- 0 - 0 - 0 - 0 - 0 xatal. Tripetpov λαμδάνει ώς ποικιλόθρον' άθάνατ' 'Αφροδίτα

223. Κατὰ τὰ εἰρημένα τὸ σύστημα τῶν παλαιοτέρων ᾿Αλεξανδρίνων γραμματικών είχεν ώς έξης. έκ των τριών μονοδακτυλικών καὶ τῶν τριῶν μοναναπαιστικῶν μικτῶν, ἄτινα όμοῦ ἀποτελοῦσιν εξ διαφόρους μίξεις, δύο μέν λαμδάνονται ώς ἰωνικὰ ἀπ' ἐλάσσονος, δύο δὲ ὡς ἰωνικὰ ἀπὸ μείζονος, δύο δὲ ὡς χοριαμδικά. Ταῦτα δὲ εἶνε τὰ έν τοις πρό του Ἡλιοδώρου χρόνοις παραδεδεγμένα τρία μετρικά εἴδη του έξασήμου γένους. Έκ δε των έπι έκκστου είδους δύο μίζεων

εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἐτέρας προσετέθη ἡ πρόθεσις ἐπὶ καὶ καλεῖται ἐπιωγικὸν ἀπ' ἐλάσσονος, ἐπιωνικὸν ἀπὸ μείζονος, ἐπιχοριαμβικόν·

του τ, υτυτ, υ χοριαμβικόν το το, το ο τ, ο έπιχοριαμβικόν. υχυυ, χυχυ, κ ίωνικον άπο μείζονος υνον, σνου, ν έπιωνικόν ἀπό μείζονος. Δ = Δ, Ο Ο Δ Ο, Δ Ο ἰωνικὸν ἀπ' ἐλάσσονος υ τ υ τ, υ υ τ υ, τ έπιωνικόν άπ' έλάσσονος.

Καὶ ὅταν μὲν ὁ δάκτυλος εύρίσκηται κατὰ τὴν πρώτην ἢ τὴν τρίτην χώραν, τὸ μέτρον καλεῖται χοριαμβικόν καὶ ἐπιχοριαμβικόν, τὰ δὲ ἐνταῦθα ἀνήκοντα ἀνακρουστικὰ σχήματα εἶνε τὸ ἰωνικὸν καὶ ἐπιωνικὸν άπὸ μείζονος. ὅταν δὲ ὁ δάκτυλος κατέχη τὴν δευτέραν χώραν, τὸ μέτρον καλεῖται ἰωνικὸν ἀπὶ ἐλάσσονος καὶ τὸ ἐνταῦθα ἀνῆκον ἀνα-

κρουστικόν σχήμα έπιωνικόν ἀπ' έλάσσονος.

Οἱ τεχνικοὶ οὖτοι ὅροι ἐπενοήθησαν ἐν τοῖς ᾿Αλεζανδρεωτικοῖς χρόνοις καί, ώς φαίνεται, ὑπό τινος γραμματικοῦ ἐν τοῖς χρόνοις τοῖς μεταξύ Σωτάδου και τοῦ 'Ρωμαίου Οὐάρρωνος ἀκμάσαντος. Διότι έν τοϊς παλαιοτέροις καλοϊς χρόνοις δὲν ὑπῆρχον ἀκόμη οἱ ὅροι ἰωνικὰ άπὸ μείζονος καὶ ἀπ' ἐλάσσονος, οὐδὲ ἡδύναντο νὰ ἐπινοηθῶσι πρότερον, πρὶν οι περὶ τὸν Σωτάδην γράψωσι τῷ ἐξασήμῳ ἰαμδικῷ ρυθμῷ τοὺς ἰωνικοὺς λόγους. Πιθανῶς δὲ ὁ μετρικός, ὅστις τοὺς ἐκ τῶν καλῶν χρόνων παραδεδομένους βακχείους μετωνόμασεν ἰωνικοὺς άπὸ μείζονος καὶ ἀπ' ἐλάσσονος, ὁ αὐτὸς ὑπέταξε καὶ τὴν διαίρεσιν τῶν μονοδακτυλικῶν καὶ μοναναπαιστικῶν μικτῶν τοῖς μετωνομασμένοις τούτοις γένεσι τῶν ποδῶν καὶ ὀνόματα ἐπέθηκεν αὐτοῖς παντάπασιν ἄγνωστα πρότερον ἰωνικὰ καὶ γοριαμβικὰ μικτὰ καλέσας αὐτά. Οὕτω δὲ κατὰ κακὴν μοῖραν διέφθειρε τὸν ὀργανισμὸν τῆς μετρικής ἐπιστήμης ὑπαγαγὼν τὰ μέτρα ταῦτα ὑπὸ διεστραμμένον ρυθμικόν γένος, ὅπερ συνεπηγάγετο καὶ τὴν διαστροφὴν πασῶν τῶν λοιπῶν κατηγοριῶν τῶν ἐνταῦθα ἀνηκουσῶν, τῆς τε καταλήξεως καὶ της ακαταληξίας και της υπερκαταληξίας.

224. Συμπληρούντες την των παλαιών μετρικών θεωρίαν των μικτων μέτρων, λέγομεν και περί της διακρίσεως αύτων είς μέτρα κατά συμπάθειαν καὶ κατ' ἀντιπάθειαν μικτά. Εἰς τὴν διάκρισιν ταύτην πάντων τῶν μικτῶν μέτρων, τῶν τε δακτυλικῶν καὶ τῶν ἀναπαιστικών, είς μέτρα δηλαδή κατὰ συμπάθειαν μικτὰ καὶ είς ἀντιπαθή ἢ κατ' ἀντιπάθειαν μικτά, ὡρμήθησαν ἐκ τῆς ἰδιότητος τῶν ἀνακλωμένων ἰωνικῶν, καθ' ἢν οἱ ἰωνικοὶ πόδες, ὅ τε ἀπὸ μείζονος καὶ ὁ ἀπ' ἐλάσσονος ἑνοῦνται εὐκόλως μετὰ διτροχαίων. Μεταξὺ ἄρα τῶν ἰωνικῶν καὶ τροχαίων ὑπάρχει συμπάθειά τις. Ὠσαύτως ἡ ἐπὶ τῶν μονοδακτυλικῶν καὶ μοναναπαιστικῶν μέτρων λαμβανομένη μιζις ἰωνικοῦ ποδὸς μετὰ διτροχαίου λαμβάνεται ὡς μίζις κατὰ συμπάθειαν. Τῆς μίξεως ὅμως ἰωνικοῦ μετὰ διιάμβου, ἢτις λαμβάνεται ὑπὸ τῶν μετρικῶν ἐπὶ τῶν μοναναπαιστικῶν μικτῶν τῶν καλουμένων ἐπιωνικῶν, οὐδὲν παράλληλον ἀποδείκνυται ἐν τοῖς ἀληθηνοῖς ἰωνικοῖς μέτροις, ὅθεν ἡ τοιαύτη μίζις καλεῖται μίζις κατ' ἀντιπάθειαν.

"Ωσπερ έν τἢ έξασήμφ ἐπιπλοκἢ ἐκ τοῦ ἰωνικοῦ ἀπ' ἐλάσσονος δι' ἀφαιρέσεως τοῦ ἀρχομένου δισήμου ποδικοῦ χρόνου γίνεται τὸ ἰωνικὸν ἀπὸ μείζονος, οὕτω γίνεται δι' ὁμοίας ἀφαιρέσεως ἐκ τοῦ ἰωνικοῦ ἀπὸ μείζονος τὸ χοριαμδικόν, οὐχὶ μόνον ὅταν τὰ μέτρα ταῦτα εἶνε καθαρὰ, ἀλλὰ καὶ ὅταν εἶνε μικτά.

"Ην συμπάθειαν ἔχει ἐν τοῖς δύο πρώτοις μέτροις ὁ ἰωνικὸς πρὸς τὸν διτρόχαιον, τὴν αὐτὴν ἔχει ἐν τῷ τρίτῳ ὁ χορίαμβος πρὸς τὸν διίαμδον. Τὰ πρωτοδακτυλικὰ λοιπὸν μικτὰ τὰ ὑπὸ τῶν μετρικῶν ὡς χοριαμβικὰ μικτὰ λαμβανόμενα ἔχουσιν, ὅπως καὶ τὰ ἰωνικὰ μικτά,
τὴν κατὰ συμπάθειαν μῖξιν. 'Απ' ἐναντίας δὲ ἡ ἐν τῷ ἐπιχοριαμβικῷ
λαμβανομένη μῖξις τοῦ διτροχαίου καὶ χοριάμβου ἀνάγκη νὰ εἶνε,
ὅπως ἡ μῖξις τοῦ διιάμβου μετὰ τοῦ ἰωνικοῦ, κατ' ἀντιπάθειαν μῖξις.

Τὰ μὲν λοιπὸν ἐπιωτικὰ καὶ ἐπιχοριαμβικὰ εἶνε κατ' ἀττιπάθειατ μικτά, τὰ δὲ μικτὰ ἰωτικὰ καὶ χοριαμβικὰ εἶνε κατὰ συμπάθειατ μικτά. Εἰς τὰ τελευταῖα συγκαταλέγονται καὶ τὰ λογαοιδικὰ δακτυλικὰ καὶ ἀναπαιστικά. 'Αντὶ δὲ τοῦ ὄρου κατὰ συμπάθειατ μικτὰ οἱ μετρικοὶ μεταχειρίζονται καὶ τὸν ὅρον ὁμοιοειδῆ, ὡσαύτως τὴν ὁμοιότητα δηλοῦντα καὶ συγγένειαν τῶν μετ' ἀλλήλων συντιθεμένων στοιχείων.

Κατά συμπάθειαν μικτά η όμοιοειδη

- 0 0 - 0 0 - 0 - 0 δακτυλικόν λογαοιδικόν
- 0 0 - 0 0 - 0 - αναπαιστικόν λογαοιδικόν

_____ χοριαμδικόν _____ κονικόν ἀπὸ μείζονος ____ ωνικόν ἀπ' ἐλάσσονος.

Κατ' άντιπάθειαν μικτά

υ _ υ _ υ _ υ _ έπιωνικόν ἀπ' έλάσσονος _ υ _ υ _ υ _ έπιχοριαμδικόν _ υ _ υ _ υ υ _ έπιχοριαμδικόν υ _ υ _ υ _ υ _ έπιωνικόν ἀπό μείζονος.

Τὴν διαίρεσιν ταύτην ἔκριναν οἱ μετρικοὶ οὕτω σπουδαίαν, ὥστε ὑπέθεντο ὡς κυρίαν κατηγορίαν εἰς τὴν κατάταξιν τῆς μετρικῆς ὕλης καὶ οὕτω τὰ μὲν κατὰ συμπάθειαν μικτὰ ἢ ὁμοιοειδῆ συμπλέκοντες τοῖς καθαροῖς ἢ μονοειδέσι πραγματεύονται ὁμοῦ ἐν ἐκάστοις τοῖς περὶ τῶν πρωτοτύπων μέτρων κεφαλαίοις, τὰ δὲ κατ' ἀντιπάθειαν μικτὰ ἐπιφέρουσιν ὕστερον ὡς ἰδίαν κατηγορίαν. 'Αλλ' ὅμως ἡ διαίρεσις αὕτη τῶν μικτῶν εἶνε πασῶν τῶν παρὰ τοῖς μετρικοῖς εὑρισκομένων κατηγοριῶν ἡ ἐπουσιωδεστάτη, καθαρὸν οὖσα ἐπινόημα τῶν γραμματικῶν, οἵτινες ἀφ' ἑαυτῶν καὶ οὐδεμιᾶς αὐτοῖς ρυθμικῆς παραδόσεως ἐκ τῶν καλῶν χρόνων ὑποκειμένης ἔπλασαν αὐτήν.

225. Τοιαύτη ή τῶν παλαιῶν μετρικῶν θεωρία τῶν μικτῶν μέτρων. Πρῶτος δὲ τῶν νεωτέρων ὁ Γ. Έρμαννὸς συνιδῶν τὸ ἡμαρτημένον αὐτῆς ἀπεσκυβάλισε μὲν τὴν ἰωνικήν, ἐπεωνικὴν καὶ ἀντισπαστικὴν διαίρεσιν, διετήρησε δὲ τὴν χοριαμβικήν, εἰς ἢν ὑπήγαγε πάσας τὰς ἄλλας. Διαιρεῖ δὲ κατὰ χοριάμβους ὧδε

'Αλλὰ δῆλον ὅτι ἡ διαίρεσις αὕτη οὐδαμῶς ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν ρυθμὸν τῶν μέτρων τούτων. Πρῶτος δὲ ὁ 'Απέλιος (Apel) ἐννοήσας ὁρθότερον τὴν φύσιν τῶν κώλων τούτων διήρεσεν εἰς τροχαίους καὶ δακτύλους, ἰάμδους καὶ ἀναπαίστους, ὅπως δὲ ἐξισώση τὸ μέγεθος τῶν ἀνίσων ποδῶν, προσένειμε τοῖς δακτύλοις καὶ ἀναπαίστοις μέγεθος τρίσημον κυκλίους καλέσας αὐτοὺς καθ' ἃ λέγει Διονύσιος ὁ 'Αλικαρνασσεὺς περὶ συνθ. ὀνομ. κεφ. 11. 17. Τὴν ἐκδοχὴν ταύτην τοῦ 'Απελίου ἀσπασάμενος ὁ Βοίκκιος (Boeckh) πάντα τὰ τῶν παλαιῶν 'Απελίου ἀσπασάμενος ὁ Βοίκκιος (Boeckh) πάντα τὰ τῶν παλαιῶν

μετρικών μικτά, εἰς ἄ δηλαδή ἐκεῖνοι ἐφήρμοζον τὴν ἰωνικήν, ἐπιωνικήν, χοριαμδικὴν καὶ ἀντισπαστικὴν διαίρεσιν, λαμδάνων ὡς συγκείμενα ἐκ δακτύλων καὶ τροχαίων ἢ ἐξ ἀναπαίστων καὶ ἰάμδων ὡνόμασεν αὐτὰ λογαοιδικὰ ἀπὸ τοῦ εἴδους εἰς τὸ γένος μετενεγκὼν τὸ ὄνομα. Διήρει δὲ ὁ Βοίκκιος ὡς ἑξῆς.

Έπὶ πασῶν τούτων τῶν μίξεων ὁ Βοίκκιος θεωρεῖ ἀρχόμενον τὸ λογαοιδικόν κῶλον ἀπό τοῦ δακτύλου καὶ τοῦτο σημαίνεται διὰ τοῦ ρυθμικοῦ τόνου. Δύναται δὲ νὰ προηγήται τούτου ὡς εἰσαγωγή μονοποδία τις η διποδία, καὶ αυτη μετ' ἀνακρούσεως η ἄνευ αὐτῆς. Καθ' δμοιον δὲ τρόπον καὶ ὁ Έρμαννὸς ἐδέξατο ὡς ἀρχὴν τοῦ κώλου τὸν γορίαμβον. Ἡ θεωρία αὕτη τῶν μικτῶν μέτρων τοῦ ᾿Απελίου καὶ Βοικκίου έξενίκησεν καὶ ταύτη ἡκολούθησαν ἐφεξῆς ἄλλοι τε καὶ ό 'Ροσβάχιος και Οὐεστφάλιος, τὰ μικτὰ μέτρα ώς ἐκ τροχαίων καὶ δακτύλων ή έξ ἰάμδων καὶ ἀναπαίστων συγκείμενα καὶ αὐτοὶ λαμβάνοντες, τῷ δὲ δακτύλω καὶ ἀναπαίστω τρίσημον μέγεθος προσποιούντες, κατά τούτο δε κυρίως διαφέροντες ότι δεν θεωρούσιν άρχόμενον το μικτόν κωλον ἀπό τοῦ δακτύλου, ἀλλ' ἐπίσης οὐσιωδες μέρος αὐτοῦ λαμβάνουσι καὶ τοὺς προηγουμένους αὐτοῦ πόδας. Τῆ θεωρία ταύτη ἀκολουθοῦμεν καὶ ἡμεῖς, ὡς ὀρθοτάτη πασῶν, πλὴν της έκδοχης των τρισυλλάδων ποδών ώς κυκλίων ήτοι τρισήμων, ήν, καθ' ά ἔμπροσθεν (§ 56. 57) εἴπομεν, δὲν ἀποδεχόμεθα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ΄.

Περί της λεκτικής των μέτρων συναφείας.

226. Κοινόν δὲ πᾶσι τοῖς μέτροις τῆς παλαιᾶς ποιήσεως ἰδίωμα ήτο ή λεκτική συνάφεια. Πλήν δηλαδή της μελικής συναφείας, περί ής ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐποιησάμεθα λόγον (§ 167), τὰ μέτρα ήτοι αί περίοδοι τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως εἶχον καὶ λεκτικὴν συνάφειαν, ήτις διεκόπτετο μόνον εν τῷ τέλει, καὶ οὕτως ἐκάστη περίοδος ἀπετέλει ϊδιόν τι καὶ αὐτοτελὲς σῶμα, διάφορον τῆς προηγουμένης καὶ ἐπομένης. Χαρακτηρίζουσι δὲ τὴν λεκτικὴν συνάφειαν τρία τινὰ τὰ ἑξῆς. α') μὲν ἡ χασμωδία. Ἐν μὲν δηλαδὴ τῷ μέσῳ τῆς περιόδου (μέτρου, στίχου) έκτος τινων έζαιρέσεων, αἵτινες εἶνε διάφοροι κατὰ τὰ διάφορα γένη της ποιήσεως, οὐδέποτε ἐγχωρεῖ χασμωδία μεταξὺ δύο λέξεων, έν τῷ τέλει ὅμως τῆς περιόδου ἐγχωρεῖ πᾶν εἶδος χασμωδίας. 6') δὲ ἡ ἀδιάφορος συλλαβή. Ἐν μὲν δηλαδή τῷ μέσῳ τῆς περιόδου, πλην όλίγων έξαιρέσεων, τηρεϊται άκριδως η ύπο του ρυθμου άπαιτουμένη ποσότης έκάστης συλλαβής, της τελικής όμως της περιόδου συλλαβής ή ποσότης είνε ἀδιάφορος. γ΄) δὲ ή τελεία .lέξις. Πᾶσα δηλαδή περίοδος ήτοι πᾶν μέτρον τελευτᾶ πάντοτε εἰς τελείαν λέξιν. Ταϋτα εἶνε τὰ χαρακτηρίζοντα τὴν λεκτικὴν συνάφειαν τῆς περιόδου εν τῆ παλαιὰ ποιήσει, ής ένεκα δεν δυνάμεθα νὰ διασπάσωμεν τὴν περίοδον διαιρούντες κατὰ κῶλα καὶ ταῦτα γράφοντες κατὰ στίχον, ώς συμδαίνει ώς ἐπὶ τὸ πολύ ἐν τῆ νεωτέρα ποιήσει. οἶον

σὲ γνωρίζ' ἀπὸ τὴν κόψι τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή. σὲ γνωρίζ' ἀπὸ ὄψι, ποῦ μὲ βία μετράει τὴν γῆ.

Κατὰ τοὺς παλαιοὺς τὰ τέσσαρα ταῦτα κῶλα, δύο τροχαϊκὰ τετράμετρα ἀποτελοῦντα, θὰ ἐγράφοντο οὐχὶ διὰ τεσσάρων στίχων, ἀλλὰ
διὰ δύο. Καὶ ἐντεῦθεν λοιπὸν δηλοῦται τὸ οὐσιῶδες τῆς κατὰ περιόδους διαιρέσεως τοῦ ὅλου ρυθμοῦ ἐν τῆ παλαιᾳ μουσικῆ τέχνη. Περὶ
ἐκάστου λοιπὸν τῶν γνωρισμάτων τούτων τῆς λεκτικῆς συναφείας
διαλαμβάνομεν ἐφεξῆς πλατύτερον καὶ

Α΄) Περί χασμωδίας (1).

227. Χασμωδία έλέγετο ύπὸ τῶν παλαιῶν τεχνικῶν ὅτε λέζει τινὶ είς φωνήεν η δίφθογγον ληγούση ἐπεφέρετο άλλη ώσαύτως ἀπὸ φωνήεντος ή διφθόγγου άρχομένη. Ἡ ἐκ τῆς τοιαύτης δὲ τῶν φωνηέντων αντιτυπίας ή συγκρούσεως έκφωνησις προσέπιπτε τραχεία καὶ φορτική τῆ τῶν παλαιῶν ἀκοῆ, ὡς διασπῶσα τὴν λεκτικήν συνάφειαν, καὶ διὰ τοῦτο, ὡς προείπομεν, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μέτρου ἢ τῆς περιόδου, ἐκτὸς ἐλαχίστων ώρισμένων ἐξαιρέσεων, ἀπέφευγον οἱ ποιηταὶ νὰ μεταχειρίζωνται αὐτήν, πλήρης δὲ ἄδεια τῆς χρήσεως αὐτῆς ὑπῆρχε μόνον εν τῷ τέλει τοῦ μέτρου. Πρὸς ἄρσιν δὲ τῆς χασμωδίας έχρησίμευε τοῖς παλαιοῖς ποιηταῖς, πλὴν τῶν κινητῶν συμφώνων (ν, ς) καὶ τῆς μεγάλης περὶ τὴν σύνταξιν τῶν λέξεων ἀδείας τῆς Ἑλληνικής γλώσσης, ή τελεία ή μερική συγχώνευσις των άντιτυπούντων φωνηέντων κατὰ λόγον τῆς τε ποιότητος καὶ τῆς ποσότητος αὐτῶν γινομένη. Καὶ πρῶτον μὲν τὸ τελικὸν τῆς λέξεως βραχὺ φωνῆεν πρὸ του άρχτικου της έξης λέξεως φωνήεντος ούτω συνεστέλλετο, ώστε δέν έλογίζετο πλέον ώς αὐτοτελής συλλαβή καὶ διὰ τοῦτο συνήθως έν τῆ γραφῆ τὸ πάλαι δὲν ἀπεδίδοτο. Τὸ πάθος δὲ τοῦτο, ὅπερ ἐνίοτε καὶ διφθόγγφ τινὶ συνέβαινεν, ὑπὸ τῶν τεχνικῶν καλεῖται συναλοιφή, προσέτι δέ, άλλ' ὅμως ἡττον καλῶς, θλῖψις καὶ ἔκθλιψις, λατινιστὶ δὲ elisio. Εἶτα δὲ τὸ τελικὸν τῆς λέξεως μακρὸν φωνῆν (ἢ ἡ τελικὴ δίφθογγος) δυοΐν θάτερον ή συστελλόμενον πρό τοῦ άρκτικοῦ φωνήεντος της έπομένης λέξεως είς βραχεΐαν μετεβάλλετο συλλαβήν ή είς μίαν μετ' αὐτοῦ συνεκεράννυτο ρυθμικήν μακράν. Καὶ τὸ μέν πρῶτον πάθος καλεϊται ύπὸ τῶν τεχνικῶν συστολή ἡ ἀσθενὴς χασμωδία, τὸ δὲ δεύτερον κατὰ τὸ διάφορον εἶδος καὶ διαφόρως καλεῖται, κρᾶσίς τε καὶ συνίζησις ή συνεκφώνησις καὶ ἀφαίρεσις. Έφεξῆς λοιπὸν θὰ εἴπωμεν πρότερον περί τῶν παθῶν τούτων, τῆς τε συναλοιφῆς καὶ τῆς συστολής καὶ τής κράσεως, τής τε συνιζήσεως καὶ ἀφαιρέσεως, καὶ υστερον ύπο τίνας δρους έγχωρει ή καθ' ύπόστασιν χασμωδία. Κατ'

άρχὰς δὲ πρό πάντων τούτων λέγομεν βραχέα τινὰ περὶ τῆς κατ' ἔμ-

φρασιν χασμωδίας.
228. Χασμωδία κατ' έμφασιν. Κατ' έμφασιν, οὐχὶ δὲ καθ' ὑπόστασιν, συμβαίνει συχνὰ παρ' 'Ομήρω χασμωδία, ὅταν ἡ ἐπομένη λέξις εἶνε ἐξ ἐκείνων, αἴτινες εἶχον πρὸ τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος δίγαμμα, ὥστε ἕνεκα τούτου οὕτε συναλοιφὴ οὕτε συστολὴ τοῦ τελικοῦ

της προηγουμένης λέξεως φωνήεντος γίνεται οίον Α 7, Α 79 . 'Ατρείδης τε | άναξ άνδρῶν καὶ δῖος 'Αχιλλεύς.

'Αργείων κρατέει καί | οἱ πείθονται 'Αχαιοί.
'Η μεταγενεστέρα ἐπικὴ ποίησις σώζει τὴν παλαιὰν παράδοσιν καὶ μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ δίγαμμα. Παρὰ δὲ τοῖς ἐλεγειοποιοῖς καὶ τοῖς ἰαμδογράφοις τὸ δίγαμμα δὲν εἶνε μὲν πλέον θέσει μακρᾶς ποιητικόν, προφυλάττει ὅμως ἀπὸ τῆς χασμωδίας μετά τε μακρὸν καὶ μετὰ βραχὺ φωνῆεν. 'Ο αὐτὸς λόγος παρὰ Πινδάρω. 'Αλλ' ὅμως οὕτε ὁ "Ομηρος, οὕτε οἱ μεταγενέστεροι ἐπικοί, οὕτε οἱ λυρικοὶ καὶ ἐλεγειοποιοὶ δείκνυνται ἀκόλουθοι ἑαυτοῖς περὶ τὴν χρῆσιν ταύτην τοῦ Ϝ, ἀλλὰ συχνὰ πρὸ λέξεων ἀπ' αὐτοῦ ἀρχομένων συμδαίνει καὶ συναλοιφὴ ἢ συστολὴ τοῦ τελικοῦ φωνήεντος. Παρ' 'Ομήρω εὐρίσκεται 324κις συναλοιφὴ καὶ 78κις συστολὴ (κατὰ τὸν Hartel), παρὰ δὲ τῷ

Ήσιόδω 40χις συναλοιφή καὶ 18χις συστολή.
229. Συναλοιφή. Συναλείφεται δὲ εὐχολώτατα μὲν τὸ φωνῆεν ε, μετὰ δὲ τοῦτο τὸ ο καὶ ἄ, δυσκολώτερον δὲ τὸ ἴ, οὐδέποτε δὲ τὸ υ. Τοὐναντίον δὲ ἐπί τινων καταλήζεων συναλείφεται καὶ ἡ δίφθογγος αι, σπανίως δὲ καὶ ἡ οι.

Καὶ τὸ μὲν τελικὸν ε δύναται πανταχοῦ νὰ συναλείφηται καὶ ἐν αὐτῷ τῷ συνδετικῷ ἰδὲ παρ' 'Ομήρῳ, οὐ ἡ συναλοιφὴ ἀμφισδητεῖται (πρβλ. Β 511)' σπανίως δὲ μόνον ἐπὶ τῆς καταλήξεως ζε ('Hoioδ. 'Ασπ. 174), ἐπὶ τοῦ δυϊκοῦ καὶ τῆς εὐκτικῆς τοῦ ἀορίστου εἰς ειε.

Τὰ δὲ φωνήεντα α καὶ ο δὲν συναλείφονται ἐπὶ τῶν τύπων τῆς ἀναφορικῆς καὶ δεικτικῆς ἀντωνυμίας (ἄρθρου) ὁ, τό, τά, ὅ, ἃ καὶ ἐπὶ τῆς προθέσεως πρό, ὅπου συνήθως συμβαίνει κρᾶσις, καὶ ἐπὶ τῶν καταλήξεων τῆς γενικῆς εἰς αο, οιο, εῖο παρ' Ὁμήρω, ἐν ῷ ὁ Πίν-δαρος καὶ ἐνταῦθα συναλείφει.

Τὸ δὲ τελικὸν ἴ δὲν συναλείφεται ἐν τοῖς τί, τὶ, περὶ (τῆς περὶ συναλείφεται τὸ ι μόνον ἐν τῆ αἰολικῆ διαλέκτω) δυσκόλως δὲ καὶ ἐν τῆ δοτικῆ τοῦ ἐνικοῦ, ἔνθα ἀρχικῶς ἦτο μακρόν, σπανίως δὲ μό-

⁽¹⁾ Περί χασμωδίας παρ' 'Ομήρω διεξοδιχώτατα καὶ ἀκριδέστατα ἐπραγματεύθησαν δ C. A. I. Hoffmann, Quaest. Homericae (1842), W. von Hartel, Homer. Studien, O. Grulich, de quodam hiatus genere in Homeri carminibus, 1876.

νον παρ' Όμήρω, ὅθεν παλαιοί τινες γραμματικοὶ ήθελον νὰ γράφωσιν αὐτὸ ἐνταῦθα καὶ νὰ δέχωνται συνίζησιν (ἐννεακαίδεκα παραδείγματα μνημονεύει ὁ La Roche, Hom. Unters. σελ. 126 κέ.)· οἶον Κ 277, Ε 5

χαῖρε δὲ τῷ ὄρνιθ' 'Οδυσσεύς, ἠρᾶτο δ' 'Αθήνη. ἀστέρ' ὀπωρινῷ ἐναλίγκιον, ὅς τε μάλιστα.

· Ωσαύτως καὶ παρὰ τοῖς λυρικοῖς (Th. Bergk εἰς 'Ανακρ. 17 παϊθ' άβρῆ, Πινδ. 'Ολυμπ. 9, 112 ἐν δαίθ' ὅς). Παρὰ δὲ τοῖς 'Αττικοῖς ποιηταῖς ἡ συναλοιφὴ τοῦ ι τῆς δοτικῆς ἀμφισδητεῖται ὑπὸ τοῦ Nauck εἰς Σοφ. Οἰ. Κ. 1436 καὶ Τραχ. 675.

Τὴν δὲ δίφθογγον αι συναλείφουσιν ἐνίστε οἱ ἐπικοἱ, λυρικοὶ καὶ κωμικοὶ ἐν ταῖς καταλήξεσι μαι, σαι, ται, σται, σθαι, αἵτινες καὶ ἐκ τοῦ τονισμοῦ φαἰνονται ἐξησθενωμέναι μακραί· οἱον Α 117 βούλομ' ἐγώ, Κ 885 πρὶν λύσασθ' ἐτάρους· οὐχὶ ὅμως καὶ οἱ τραγικοἱ, παρ' οἰς χωρία τινὰ μαχόμενα, οἱον παρ' Αἰσχ. 'Επτ. 473. Σοφ. 'Ηλ. 818, Φιλ. 1071, Εὐριπ. Ἰφ. Τ. 662, Ἰφ. Αὐλ. 1141, κρίνονται ὡς χρήζοντα διορθώσεως. Μοναδικὴ δὲ εἶνε ἡ συναλοιφὴ ἐν τῷ ἐπιθετικῷ τύπῳ ὀξεῖαι Α 272 ὀξεῖ ὀδύναι.

Ή δὲ δίφθογγος οι συναλείφεται ένίστε παρ' Όμήρω ἐν τῷ μοί, σοί, τοι παρὰ δὲ τοῖς τραγικοῖς οὐδαμοῦ, πλὴν τοῦ ἐπιφωνήματος οἴμοι, ὅπερ ἄλλοι ἀρνοῦνται τὸ οἴμ' δεχόμενοι ὡς συναλοιφὴν τοῦ οἴμε (πρβλ. Nauck εἰς Σοφ. Αἴ. 354 Anhang).

στέλλει ἔτι τὸ φ κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ 'Ομήρου. Οἱ ποιηταὶ οὐτοι ἐμμένουσι κατὰ τοσοῦτον πιστοὶ τῷ παραδείγματι τοῦ ἔπους, καθ' ὅσον τὴν μακρὰν συστέλλουσι μόνον ἐπὶ ποδικῶν χρόνων ἀποτυπουμένων διὰ δύο βραχειῶν, ἐπὶ τῆς ἄρσεως δηλαδὴ τοῦ δακτύλου ἢ ἀναπαίστου, τοῦ ἰωνικοῦ καὶ χοριάμδου, καὶ ἐπὶ τῆς λελυμένης θέσεως τοῦ ἀναπαίστου, ἰάμδου καὶ τροχαίου, τέλος δὲ ἐν ταῖς λύσεως τοῦ παίωνος καὶ δοχμίου, οὐδέποτε δὲ ἐπὶ τῆς μονοσήμου ἄρσεως τοῦ ἰαμδου καὶ τροχαίου οἰον ἐπὶ δισυλλάδου ἄρσεως Σοφ. Οἰ. Τ. 155 καὶ 172. Οἰ. Κ. 143. Πίνδ. Πυθ. 1, 1. 'Ολ. 9. 29. Αἰσχ. Ἰκέτ. 1020. 'Ἐπὶ λελυμένης θέσεως Εὐρ. Μηδ. 1085. Σοφ. Οἰ. Τ. 167.

231. Κρᾶσις. Ἡ σύγκρασις τοῦ τελικοῦ τῆς προηγουμένης λέξεως φωνήεντος μετὰ τοῦ ἀρχτιχοῦ της ἐπιφερομένης λέγεται χρᾶσις, έὰν αὕτη σημαίνηται καὶ διὰ τῆς γραφής. Διὰ τῆς κράσεως δὲ συγκεράννυνται μόνον στενώς πρὸς άλλήλας συνδεόμεναι λέξεις, οἶον ἄρθρον καὶ ὄνομα, πρόθεσις καὶ ῥῆμα, οὐδέποτε ὅμως ὅταν αὖται χωρίζωνται ἀπ' ἀλλήλων διὰ στιγμῆς, οἶον δύναται νὰ συμβαίνη ἐν τῆ συναλοιφή. Τὸ τελικόν φωνήεν ώς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶνε μακρόν, βραχὺ δὲ μόνον ἐν τοῖς τύποις τοῦ ἄρθρου καὶ τῆς ἀντωνυμίας, οἵτινες ἀποκλείονται τῆς συναλοιφῆς, ό, τό, τά, ὅ, ἄ, καὶ ἐν τῆ προθέσει πρὸ ἐν συνθέσεσιν. Καὶ παρ' Όμήρω μὲν εἶνε σπανία ἡ κρᾶσις, οἶον οὐμὸς Θ 360, ωὐτὸς Ε 396, καὐτὸς Ζ 260. ζ 282, χή τεῖς Β 238, τἄλλα $\Lambda~465$ καὶ ἀλλαχοῦ, ὤριστος $\Lambda~288$. K~539. Έν δὲ τῆ μεταγενεστέρα ποιήσει γίνεται συχνοτέρα, πλην των δακτυλικών ποιητών, παρ' οίς είνε περιωρισμένη ή χρησις. 'Απ' έναντίας δὲ συχνή είνε παρὰ τοῖς 'Αττικοῖς, καὶ μάλιστα ἐν τῷ διαλόγῳ, ὀλιγώτερον δὲ ἐν τοῖς λυρικοϊς μέρεσι τοῦ δράματος. Σφόδρα δὲ ἀσμενίζει αὐτῆ ἡ κωμφδία, ήτις μιμεῖται τὴν τῆς συνηθείας διάλεκτον.

232. Συνίζησις. "Όταν δὲ τὸ τελικὸν τῆς λέξεως μακρὸν φωνῆεν ἢ δίφθογγος μετὰ τοῦ ἀρκτικοῦ τῆς ἐπομένης φωνήεντος παραλαμ- βάνωνται ἀντὶ μιᾶς συλλαβῆς καὶ τοῦτο τελῆται ἐν τῆ προφορᾳ, δὲν σημαίνηται δὲ ἐν τῆ γραφῆ, λέγεται συνίζησις ἢ συνεκφώνησις, οἱον ἐπεὶ οὐ. Καὶ παρ' 'Ομήρω μὲν δὲν εἶνε συχνὴ ἡ συνίζησις μάλιστα δὲ παρ' αὐτῷ συνεκφωνοῦνται τὰ μόρια δή, ἢ, μή, ἐπεὶ καὶ ῷ μετὰ τῆς ἐξῆς ἀπὸ φωνήεντος ἀρχομένης λέξεως. Συχνότατα δὲ συνεκφωνεῖναι τὸ δὴ αὖ ἢ δὴ αὖτε καὶ ἢ οὐ· οἱον Α 340 καὶ Ε 394· ἐπεὶ οὐ Ν 777 καὶ ἀλλαχοῦ. Πρβλ, καὶ 'Ηφαιστ, κεφ, β΄. Τοὐναν-

τίον δέ συχνή εἶνε ή συνίζησις ἐν τῷ ᾿Αττικῷ δράματι, τῆ τε κωμφδία καὶ τῆ τραγφδία, πλην τῶν λυρικῶν μερῶν, ἐν οἰς ἡ χρῆσις εἶνε περιωρισμένη.

233. 'Αφαίρεσις. 'Η ἀφαίρεσις (elisio inversa) εἶνε τὸ ἀντίθετον της συναλοιφής. Όπως διὰ της συναλοιφής ἐκθλίβεται τὸ τελικόν της λέξεως βραχὺ φωνῆεν,οὕτω διὰ τῆς ἀφαιρέσεως ἐκθλίβεται τὸ ἀρκτικὸν τῆς λέξεως βραχὺ φωνῆεν, οἶον σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἶνε τὸ ε, σπανίως δὲ μόνον τὸ ἄ, μετὰ λέξιν τελευτῶσαν εἰς μακρὸν φωνῆεν ἢ δίφθογγον, καὶ μάλιστα εἰς η , η , ω , ov, σπανιώτερον δὲ εἰς α , ει, αι, οι, ευ. Συνηθέστατα δὲ ἀφαιρεῖται τὸ ἀρκτικὸν ε τῶν ἀντωνυμικών τύπων έγω, έμοῦ, έμοί, έμος, έμαυτοῦ, έκεῖνος, τῶν προθέσεων ές, έν, έκ, έπὶ καὶ τῆς αὐξήσεως τῶν ῥημάτων, σπανιώτερον δὲ τῆς προθέσεως ἀπὸ καὶ ἀκά οἶον Τραχ. 239 ἢ 'πό. Εὐριπ. Ἱκέτ. 639 μικροῦ 'ποπαύοω. 'Αριστοφ. Λυσ. 734 ἐῷ 'πολέσαι. Εὐριπ. Βάκγ. 1072 μη 'raγαιτίσειε. "Οπως δὲ ή συναλοιφή, οὕτω καὶ ή ἀφαίρεσις σημαίνεται ἐν τῆ γραφῆ, οἶον ἀ μὴ 'θιγες. 'Αλλ' ὅπως ἐν τῆ συναλοιφή, ούτω και έν τη άφαιρέσει δέν πρέπει νὰ νομίσωμεν ὅτι έξεθλίβετο παντελώς τὸ βραχὺ φωνῆεν, ἀλλ' ἐμειοῦτο μόνον τὸ μέγεθος αύτου ώστε νὰ μὴ ἀποτελῆ ἰδίαν συλλαβήν, ὅθεν, ὅπως καὶ ἡ συναλοιφή, δύναται νὰ συμβαίνη καὶ μεταξὺ δύο λέξεων χωριζομένων διὰ στιγμής οίον Εύριπ. 'Ρήσ. 157 ήξω 'πὶ τούτοις. Ίφιγ. Αὐλ. 719 μέλλω 'πὶ ταύτη. Καὶ παρ' 'Ομήρφ μὲν δὲν ευρίσκεται ἀκόμη ἡ άφαίρεσις, παρὰ τοῖς Αἰολεῦσι δὲ ποιηταῖς καὶ τῷ ᾿Ανακρέοντι εὐρίσκεται σπανίως μόνον (πρόλ. Σαπφ. ἀπόσπ. 2, 15, 'Ανακρ. ἀπόσπ. 21), τοὐναντίον δὲ πάνυ συνήθης εἶνε ἐν τῷ διαλόγῳ τοῦ ἀττικοῦ δράματος.

234. Χασμωδία καθ' ὑπόστασιν. Χασμωδία δὲ καθ' ὑπόστασιν, τουτέστι πραγματική, εὐρίσκεται μὲν παρ' ἄπασι τοῖς ποιηταῖς, συχνότατα ὅμως παρ' Ὁμήρφ καὶ τοῖς μεθ' "Ομηρον ἐπικοῖς, σπανιώτατα δὲ παρὰ τοῖς 'Αττικοῖς ποιηταῖς καὶ τῷ Νόννφ. Καὶ παρ' 'Ομήρφ μὲν ἡ χασμωδία δικαιολογεῖται ἕνεκα τῆς τομῆς, ὅταν μάλιστα αὕτη συνυπάρχη μετὰ στιγμῆς, καὶ οὐ μόνον ὅταν ἡ λέξις τελευτὰ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ποδός, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἄρσιν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον συμδαίνει ἐπὶ τῆς πενθημιμεροῦς, ἑφθημιμεροῦς καὶ τριημιμεροῦς τομῆς οἰον

άλλ' οὐκ 'Ατρείδη | 'Αγαμέμνονι ἥνδανε θυμῷ (Α 24).

ότούνουσ' ίέναι. | Έν δὲ σθένος ὧρσε ἐκάστῳ (Β 451). πατρὶ φίλῳ | ἐν χερσὶ τίθει καί μιν προσέειπεν (Α 441). 'Ατρείδαι; | ἐπεὶ ὅστις ἀνὰρ ἀγαθὸς καὶ ἐχέφρων (Ι 341). πᾶσαι δ' ἀίγνυντο πύλαι, | ἐκ δ' ἔσσυτο λαός (Β 809). Τὸ δὲ δεύτερον συμβαίνει ἐπὶ τῆς κατὰ τρίτον τροχαΐον καὶ τῆς βουκολικῆς τομῆς. οἰον

καί ρ' ἀέκουσα καθῆστο | ἐπιγνάμψασα φίλον κῆρ (Α 569). μήτηρ δ' ἀμφεποτᾶτο | όδυρομένη φίλα τέκνα (Β 315). κυρτώ, ἐπὶ στῆθος συνοχωκότε· | αὐτὰρ ὕπερθε (Β 218). ἀλλ' ἄγ' ἐμῶν ὀχέων ἐπιδήσεο, | ὄφρα ἴδηαι (Ε 221). Κατ' ἐξαίρεσιν δὲ μόνον εὐρίσκεται πρὸ τῆς πενθημιμεροῦς βραχεῖα.

οίον Οὖτις ἐμοί γ' ὄνομα, | Οὖτιν δέ με κικλήσκουσιν (ι 366). Οὐχὶ δὲ συχνὰ πρὸ τῆς βουκολικῆς εὐρίσκεται μακρὰ ἐπὶ τῆς ἄρσεως τοῦ τετάρτου ποδός· οἶον

ή δ' ἄρ' ἐψ' ὑψηλῆς σανίδος βῆ· | ἔνθα δὲ χηλοί (Φ 51). δικτύω ἐξέρυσαν πολυωπῷ· | οἱ δέ τε πάντες (Χ 386).

ΣΗΜ. Έν τῷ ἐλεγείῳ ὅμως τῷ καλουμένῳ πενταμέτρῳ ἀποκλείεται ἡ χασμωδία ἐν τῷ ἀρμογῷ τῶν δύο κώλων, εἰ καὶ ἐπὶ τέλους τοῦ πρώτου εὐρίσκεται βραχεῖα ἀντὶ μακρᾶς (πρβλ. Mar. Victor. 110. Diom. 503 K). Τὴν χασμωδίαν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μέτρου τούτου συγχωροῦσι κατὰ πρῶτον οἱ μεταγενέστεροι Ἑλληνες, οἰον Γρηγόριος ὁ Νανζιανζηνός. — 'Ωσαύτως οὐδαμῶς ἐγχωρεῖ κατὰ τὴν τομὴν τοῦ τροχαϊκοῦ καὶ ἰαμβικοῦ τετραμέτρου, πολλῷ δ' ἡττον τοῦ ἰαμβικοῦ τριμέτρου.

235. Οὐ μόνον δὲ κατὰ τὰς τομὰς τοῦ ἐξαμέτρου, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ εὑρίσκεται χασμωδία ἐπὶ τῶν θέσεων τῶν ποδῶν, οἰον ἐπὶ τῆς ε΄ θέσεως

μπνιν ἄειδε, θεά, Πηληιάδεω | 'Αχιλπος.
"Ετι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄρσεων, καίτοι πολλῷ σπανιώτερον ἢ ἐπὶ τῶν θέσεων, σώζει τὸ μακρὸν φωνῆεν τὸ δίσημον αὐτοῦ μέγεθος οἰον κεῖσθαι, |ἀλλ' ἐπάμυνον,ἔπειτά με καὶ λίποι αἰών (Ε 685). υἰὸν ὑπερθύμου Θηβαίου | 'Ηνιοπῆα (Θ 120). τέττα, σιωπῆ | ἦσο, ἐμῷ δ' ἐπιπείθεο μύθῳ (Δ 412). 236. Συχνότατα δὲ ποιοῦσι χασμωδίαν ἐπὶ τε τῆς θέσεως καὶ ἐπὶ τῆς ἀρσεως μόριά τινα μονοσύλλαβα οὐχὶ σπανίως εὐτόνως προφερό-

μενα καὶ μάλιστα τὸ η καὶ η, μετὰ ταῦτα δὲ τὸ σῷ, οὖ, τοῦ, εὖ, καί, μη, εἰ, μοι, τοι, οἰ. Πολλάκις δὲ προστίθεται καὶ ἡ στιγμή, ἐξ ης ἡττον ἐπαισθητὴ γίνεται ἡ χασμωδία.

- 237. Έπὶ βραχέος δὲ τελικοῦ φωνήεντος, πλην τῶν προειρημένων περιστάσεων, εὐρίσκεται ἡ χασμωδία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μόνον τότε, ὅταν τὸ βραχὺ φωνῆεν δὲν ἐπιδέχηται συναλοιφήν, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν εἰς υ ληγουσῶν λέξεων, οἱον ἄστυ, αἰπύ, σύ, ἐΰ, ἐπὶ τῶν ἀντωνυμιῶν ὁ, τό, τά, τί, τὶ, ὅτι, ἐπὶ τῆς προθέσεως περὶ καὶ τῶν γενικῶν εἰς οιο, ειο, αο.
- 238. Παρὰ δὲ τοῖς λυρικοῖς καὶ δραματικοῖς ποιηταῖς ἡ χασμωδία εὕρηται πολλῷ σπανιώτερον. Καὶ παρὰ μὲν τῷ Πινδάρῳ πάνυ ὀλίγα εὑρίσκονται παραδείγματα μακρῶν τελικῶν πρὸ τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος τῆς ἑξῆς λέξεως, οἰον ἐπὶ μὲν τῆς θέσεως τῶν δακτύλων (ἀναπαίστων) 'Ολ. 1, 103. 6, 82. 'Ισθ. 1, 61. Νεμ. 6, 24 καὶ 25. Ἐπὶ δὲ τῆς θέσεως ἰάμδου 'Ολ. 3, 30 καὶ ἐπὶ τῆς ἄρσεως σπονδείου 'Ισθ. 1, 16. Ἡ δὲ χασμωδία μεταξὺ βραχείας τελικῆς καὶ τοῦ ἀρκτικοῦ τῆς ἑξῆς λέξεως φωνήεντος, οἰον 'Ολ. 5, 11 καὶ 18. 7,78. 9, 112. 'Ισθμ. 1, 8 καὶ 32, αἴρεται ὡς ἐκ τοῦ ἐν τῆ ἀρχῆ τῆς ἐπιφερομένης λέξεως δίγαμμα.
- 239. Παρὰ δὲ τοῖς δραματικοῖς, εἰ καὶ ἥκιστα πάντων τῶν παλαιῶν ποιητῶν ἦνείχοντο οὖτοι τὴν χασμωδίαν, ὅμως εὑρίσκεται παρ' αὐτοῖς ἐνίοτε καὶ δὴ κατὰ τὰς ἑξῆς περιστάσεις.
- α') Οὐχὶ σπανίως ἐν τοῖς ἀναπαιστικοῖς ἐξ ὁμοίων συστήμασιν ἐν τῷ τέλει τῶν κώλων οἰον Οἰ. Κ. 170 καὶ 1757 κέ. Εὐρ. Άλκ. 78. Παραμυθεῖται δ' ἐνταῦθα τὴν χασμωδίαν σχεδὸν πάντοτε πλὴν τῆς στιγμῆς καὶ ἡ τῶν προσώπων μεταδολή.
- β΄) Ἐπὶ ἐπιφωνήσεων καὶ ἐπικλήσεων, ὅτε συμβαίνει διακοπή τις ἐν τῷ λόγῳ. Τοιούτων ἐπιφωνημάτων βρίθει ἡ τραγωδία καὶ μάλιστα ἐν τοῖς κομμοῖς καὶ θρήνοις οἰον Αίσχ. Περσ. 931 ὅδ' ἐγώ, |οἰοῖ, | αἰακτίς 1004 ἰἡ, ἰἡ, ἰώ, ἰώ. Προμ. 877 ἐ.le.leῦ, ἐ.le.leῦ, ὑπό μ' αῦ σφάκελος. Σοφ. Οἰ. Κ. 1627 ῷ οὖτος. ᾿Αριστοφ. "Ορν. 406 ἰὼ ἔποψ. Ἐπὶ ἀναπαιστικῶν συστημάτων ἐξ ὁμοίων Σοφ. Οἰ. Κ. 188. ᾿Αριστοφ. Θεσμ. 1065. 776. Ἐπὶ δοχμιακῶν περιόδων Αίσχ. Ἑπτ. 96, Εὐμ. 146. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἰαμβικῶν τριμέτρων, οἰον Αίσχ. ᾿Αγαμ. 1255 παπαῖ οἶον.
  - γ΄) Ἐπὶ ἐπιζεύξεως οἰοι Αἰσχ. Πέρσ. 1019 ὁρῶ, ὁρῶ. Άγαμ.

1125 ἰδού, ἰδού. 1257 ἐγώ, ἐγώ. Σοφ. ἀντιγ. 1328 ἔτω, ἔτω. Φιλ. 832 ἔθι, ἔθι. Οἰ. Κ. 1560 ἀιδωνεῦ, ἀιδωνεῦ. Εὐρ. Φοιν. 1498 αἴματι δεινῷ, αἴματι Αυγρῷ. Ἡλ. 113 ἔμβα, ἔμβα. Βάκχ. 84 ἔτε Βάκχαι, ἵτε Βάκχαι. Ἑκάβ. 1091 ἰὼ ἀχαιοί, ἰὼ ἀχαιοί. ἀριστοφ. Εἰρ. 463 ὧ εἰα, ὧ εἰα.

δ΄) Μετὰ τὸ τί ἐν ταῖς φράσεσι τί οὖν, τί ἔστι, τί ἦν, τί εἶπας; οἶον Αἰσχ. Ἑπτ. 208. 704. Εὐμ. 902. Πέρσ. 693. 787. Σοφ. Φιλ. 100. 733. 753. 917 καὶ πολλῷ συχνότερον παρ' ᾿Αριστοφάνει, οἶον Νεφ. 80. 82. 185. 202. 728. 825. Καὶ μετὰ τὸ ὅτι οἶον ᾿Αριστ. Βατρ. 1386 ὅτι εἰσέθηκε. ὑΩσαύτως μετὰ τὴν πρόθεσιν περί· οἶον Νεφ. 338 περὶ ἐπῶν. Βατρ. 65 περὶ ἔτνους. Τὴν χασμωδίαν ἐν ταῖς περιστάσεσι ταύταις παραμυθεῖται τὸ ὅτι δὲν ἡδύνατο νὰ ἐκθλιδῆ τὸ ι. ὑΩσαύτως μετὰ τὸ ἄνα ἐνθλιδῆ τὸ ι. ὑΩσαύτως μετὰ τὸ ἄνα ἐνάστηθι (Σοφ. Αἴ. 194).

ε') Έν τῆ φράσει εὖ οἰδα, εὖ ἴσθι κτλ. οἰον Σοφ. Οἰ. Τ. 959 εὖ ἴσθ' ἐκεῖνον θανάσιμον βεβηκότα.

ς') Πρὸ τοῦ $\epsilon \tilde{l}$ ς, $\hat{\epsilon}$ r έν τῆ συντάξει οὐθὲ $\epsilon \tilde{l}$ ς, οὐθὲ $\tilde{\epsilon}$ r, μηθὲ $\epsilon \tilde{l}$ ς, μηθὲ $\hat{\epsilon}$ r παρὰ τοῖς κωμικοῖς.

ζ΄) Πρὸ τοῦ οἶ ἐνίοτε, ὅπερ ποτὰ εἶχεν ἀρχόμενον τὸ F οἰον Αἰσχ. Άγαμ. 1147. Σοφ. Τραχ. 650. Εὐριπ. Φοιν. 637.

Αγαρ. Τασμωδία ἐπὶ μέσης λέξεως. Οὐ μόνον μεταξὺ δύο λέξεων, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέσῳ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς λέξεως ἀπήρεσκε τοῖς παλαιοῖς ἡ σύμπτωσις δύο φωνηέντων, ἦρον δὲ αὐτὴν εἴτε διὰ τελείας συναιρέσεως εἴτε διὰ μερικῆς συγχωνεύσεως εἴτε καἴ δι' ἀποδολῆς τοῦ ἐτέρου φωνήεντος. Καὶ εὐρίσκονται μὲν μάλιστα ἐν τῆ παλαιοτέρα ποιήσει πάνυ πολλαὶ χασμωδίαι ἐπὶ μέσης λέξεως, ὅμως αἱ πλεῖσται εἶνε κατ' ἔμφασιν τοιαῦται καὶ οὐχὶ καθ' ὑπόστασιν, διότι ἐν τῆ ἐκφωνήσει παρενεβάλλοντο τὰ ἐξῆς σύμφωνα, ἀτινα ὕστερον ἐξέλιπον, τὸ Ϝ, τὸ ἡμίφωνον ι (τουτέστι τὸ ϳ) καὶ τὸ σ. Ἰδία δὲ διὰ τοῦ δίγαμμα, ὅπερ καθ' οὺς χρόνους ἐποιοῦντο τὰ 'Ομηρικὰ ποιήματα ἡτο ἔτι φθόγγος αἰσθητός, ἀναιρεῖται πολλαχοῦ ἡ χασμωδία, οἰον ἐν τῷ οἰς, πάις, 'Ατρετόης, ἔειπεν, ἀέκων, ἄτινα ὕστερον συνηρέθησαν.

241. Εἰτα δὲ ὅταν ἐπὶ μέσης λέξεως συμπίπτη μακρὸν φωνῆεν ἢ δίφθογγος μετὰ φωνήεντος, ἡ χασμωδία αἴρεται διὰ τῆς συστολῆς τοῦ προηγουμένου μακροῦ φωνήεντος ἢ τῆς διφθόγγου. Κατ' ἐξοχὴν δὲ πάσχουσι τοιαύτην συστολὴν αὶ δίφθογγοι, καὶ τούτων μάλιστα αὶ μετὰ τοῦ ι σχηματιζόμεναι οι, αι, ει, υι, σπανιώτερον δὲ ἡ ει

καί ου, ούχι συχνά δὲ τὰ μακρά φωνήεντα ω και η. Κατά τὸν τρόπον τοῦτον βραχύνεται παρ' 'Ομήρφ ή μὲν οι ἐν τῷ οἶος Ν 275. Σ 105, η 312, υ 89 ή δὲ αι ἐν τῷ ἔμπαιος υ 379, γαμαιεῦναι Π 235, γαμαιευνάδες κ 243, ξ 15 ή δε υι έν τῷ υίὸς Ε 612, Ζ 310. Η 47 καὶ ἀλλαχοῦ· ἡ δὲ ει ἴσως ἐν τῷ βαθείης Ε 142, Ο 606 καὶ ώχεια (πολλαχού), ἔνθα ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν γράφεται βαθέης καὶ ἀκέα ἡ δὲ ευ ἐν τῷ ἐδεύησεν Σ 100 (κατὰ L. Meyer καὶ Hartel) το δε ω μόνον εν ζ 303 εν τῷ ἥρωος, κατὰ δε τὸν Nauck καὶ έν τῷ ἥρῶι Η 453, θ 483 τὸ δὲ η ἐν τῷ βέβληαι Λ 380. Ὁ δὲ Ήσίοδος βραγύνει τὴν αι ἐν τῷ γαιήογος. Ώσαύτως καὶ παρὰ τοῖς 'Αττικοῖς ποιηταῖς συμβαίνει συστολή τῆς οι ἐν τῆ λέξει ποιεῖν καὶ ταϊς αντωνυμίαις τοιούτος, τοιόπδε, οἶος, ποῖος, τῆς δὲ αι ἐν τοῖς έπιθέτοις δείλαιος, γεραιός, παλαιός έν καιρῷ δὲ καὶ ἐν ἄλλοις, οἰον οίωτοὺς Σοφ. Ἡλ. 1058, Ἰδαίατ Εύρ. ἀνδρ. 275, φιλαθήταιος Αριστοφ. Σφ. 282. Παρ' Αριστοφάνει βραχύνεται καὶ τὸ πρὸ τοῦ προσχηματισμοῦ τῆς ἀντωνυμίας ούτοσὶ (μακροῦ ι) μακρὸν φωνῆεν $\mathring{\eta}$ δίφθογγος οξον αὐτῆτ΄, τουτοὕί, τουτωί.

242. Έπὶ μέσης λέξεως συμβαίνει συχνὰ καὶ συνίζησις ἢ συνεκφώνησις παρ' 'Ομήρω (ὥσπερ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ποιηταῖς, ἤττον ὅμως παρ' 'Αριστοφάνει ἢ παρὰ τοῖς τραγικοῖς), καὶ μάλιστα ὅταν τὸ πρῶτον φωνῆεν εἶνε ε, σπανιώτερον δὲ ὅταν τοῦτο εἶνε ι, υ, α ἢ ο οἶον πόλεως, Μενέλεως, Πηληιάδεω 'Ιστίαια Β 537, Αἰγυπτίη Ι 382 (δ 83. 127. 229. ξ 263. 286), πόλιος, πόλιας (Β 811, Φ 567, θ 560. 574), 'Αλεκτρύωνος 'Ησίοδ. 'Ασπ. 3, γενύων Πίνδ. Πυθ. 4, 225, κυανωπίδων Αἰσχ. Πέρσ. 559, 'Ερινύων Εὐριπ. Ίφιγ. Τ 931. — Τοσαῦτα περὶ χασμωδίας.

Β') Περί της άδιαφόρου συλλαβής.

243. 'Αδιάφορος δὲ συ.λλαδή (syllaba anceps) λέγεται ἐκείνη ἡ χώρα τῆς περιόδου ἢ τοῦ μέτρου, καθ' ἢν ὁ ποιητής δύναται ἀδιαφόρως νὰ μεταχειρισθῆ μακρὰν ἢ βραχεῖαν συλλαδήν, ἀδιαφορῶν τοῦ ὑπὸ τοῦ ῥυθμοῦ ἀπαιτουμένου συλλαδικοῦ μεγέθους, ὅταν δηλαδή δύνηται νὰ μεταχειρισθῆ μακράν, ἐν ῷ ὁ ῥυθμὸς ἀπαιτεῖ βραχεῖαν, ἢ βραχεῖαν, ἐν ῷ ὁ ῥυθμὸς ἀπαιτεῖ μακράν. Τοιαύτη δὲ ἡ ἀδιάφορος οὖσα διαφέρει τῆς κοικῆς λεγομένης, ἢτις εἶνε ὑρισμένη τις συλλαδή ὑρισμένης τινὸς λέξεως, ἢν ὁ ποιητής δύναται κατὰ βούλησιν νὰ με-

ταχειρισθή ώς μακράν, ὅταν τοιαύτην ἀπαιτή ὁ ρυθμός, ή ώς βραγείαν, όταν πάλιν ο ρυθμός ἀπαιτῆ βραχείαν. Ἡ κανονική λοιπόν χώρα, ἐν ἡ ἐγχωρεῖ ἡ ἀδιάφορος συλλαδή, εἶνε ἡ τελικὴ τοῦ μέτρου συλλαδή όθεν και οι παλαιοί τεχνικοί έχουσι τὸν έξης περί τούτου κανόνα. «παντός μέτρου ἀδιάφορός ἐστιν ἡ τελευταία συλλαβή ὥστε δύνασθαι εἶναι αὐτὴν καὶ βραχεῖαν καὶ μακράν». (Ἡφαιστ. σελ. 28 W.) 'Ο δέ λόγος τοῦ φαινομένου τούτου οὐδεὶς βεβαίως ἄλλος εἶνε είμη ότι τὰ μέτρα ἀπετέλουν εν σώμα ρυθμικόν αὐτοτελές καὶ ἀνεξάρτητον τῶν προηγουμένων καὶ ἐπομένων. Εἴτε λοιπὸν ἦσαν ἀπηρτισμένα, ὥστε ἐν τέλει εἶχον στιγμήν τινα, εἴτε μή, ὥστε κατὰ τὴν ἔννοιαν συνείχοντο μετὰ τῶν ἐπιφερομένων, ἐν τῆ ἀπαγγελία τῆ τε μελφδική και τη άναγνωστική έγίνετο πάντοτε άνάπαυσίς τις μικρὰ τῆς φωνῆς μετὰ τὸ τέλος τοῦ μέτρου, ἥτις δὲν προσεμετρεῖτο είς τὸν ρυθμόν, ὡς ὁ κενὸς λεγόμενος χρόνος. Ενεκα λοιπὸν τῆς κανονικώς γινομένης εν τῷ τέλει τῶν μέτρων μικρᾶς ἀναπαύσεως εν τῆ άπαγγελία δεν ήτο άναγχαῖον νὰ τηρῆται άχρίβεια περὶ τὴν ἀπόδοσιν της ρυθμικής ποσότητος της τελευταίας του μέτρου συλλαβής, čθεν. καὶ τὸ ἀδιάφορον αὐτῆς. Τὸ μὲν τῆς τελικῆς βραχείας μέγεθος, καθ' ην περίστασιν ο ρυθμός ἀπήτει μακράν, ἀνεπληροϋτο ἰκανῶς ὑπὸ τῆς ἀναπαύσεως: τὸ δὲ πάλιν μέγεθος τῆς τελικῆς μακρᾶς, καθ' ἣν περίστασιν ό ρυθμός ἀπήτει βραχεῖαν, οὐδὲν ἔβλαπτεν, ἄτε τοῦ φυσιχοῦ συναισθήματος ἀρεσχομένου τἢ παρεκτάσει ἐν τῷ τέλει τῶν ρυθμών και ούδεμίαν έκ τούτου αισθανομένου άρρυθμίαν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ήτοι την έπὶ τέλους τοῦ μέτρου ἀνάπαυσιν ἐνεχώρει ἐνταῦθα καὶ παντὸς εἴδους χασμωδία, ὡς προείπομεν.

Έν τῷ μέσῳ ὅμως τοῦ μέτρου ἐτηρεῖτο κανονικῶ, ἡ ὑπὸ τοῦ ῥυθμοῦ ἀπαιτουμένη ποσότης τῶν συλλαδῶν καὶ κατ' ἐξαίρεσιν μόνον ἐγίνετο παράδασις τοῦ κανόνος. Χρῆσις δηλαδὴ τῆς ἀδιαφόρου συν- εδαινεν ἐνίοτε, ἀλλ' ὅμως σπανίως, κατὰ τὴν τομὴν τῶν μέτρων καὶ ἐπὶ μεταδολῆς προσώπου. Λόγος δὲ τῆς ἀδείας ταύτης εἶνε ὁ αὐτός, δι' ὅν καὶ χασμωδία ἐνεχώρει ἐνταῦθα (πρβλ. § 234), ἡ ἐν τῆ ἀπαγελία δηλονότι συμβαίνουσα ἀνάπαυσις τῆς φωνῆς κατὰ τὴν χώραν ταύτην, ὅπως καὶ ἐπὶ τέλους τοῦ στίχου. Τοιοῦτον μέτρον ἔχον κατὰ τὴν τομὴν ἀδιάφορον ἄμα καὶ χασμωδίαν εἶνε τὸ ἐν ι 366 δακτυλικὸν ἐξάμετρον

Οὖτις έμοί γ' ὄνομα, | Οὖτιν δέ με κικλήσκουσιν.

Τοιούτον είνε καὶ τὸ ἀσυνάρτητον ἐπισύνθετον τοῦ ᾿Αρχιλόχου καὶ βήσσας ὁρέων δυσπαιπάλους | οἴος ἦν ἐπὶ ἠϐῆς, ἐν ῷ ὁ τελευταῖος δάκτυλος ἔχει σχῆμα κρητικοῦ διὰ τὴν ἐπὶ τέλους ἀδιάφορον, ὡς λέγει ὁ Ἡφαιστίων σελ. 50 W. Τοιούτον είνε προσέτι τὸ ἐν Εὐριπ. Ἦωνι 167

λίμνας ἐπίδα τῆς Δηλιάδος. | αἰμάξεις εἰμὴ πείσει καὶ ἄλλα. Ἐν δὲ τῷ ἐλεγείῳ ἐγχωρεῖ μὲν ἀδιάφορος ἐπὶ τέλους τοῦ πρώτου κώλου, ἀποκλείεται δὲ ἡ χασμωδία τοὐλάχιστον ἐν τοῖς παλαιοῖς καλοῖς χρόνοις. ᾿Αλλὰ καὶ τὰ τὴν ἀδιάφορον ἐν τῷ μέσῳ ἔχοντα ἐλεγεῖα εἶνε σπάνια.

Γ') Περὶ τῆς τελείας λέξεως.

244. Έπειδή, ώς εἴπομεν, ὁ ρυθμὸς τελευτ $\ddot{\alpha}$ ἐν τ $\ddot{\phi}$ τέλει τοῦ μέτρου η στίχου καὶ μετ' αὐτὸ ἀκολουθεῖ ἀνάπαυσίς τις της φωνής τοῦ άπαγγέλλοντος, ἐκ τούτου ἐν τῆ παλαιᾳ ῥυθμοποιία οὐ μόνον χασμωδία καὶ ἀδιάφορος συλλαβή έγχωρεῖ ἐνταῦθα, ἀλλὰ προσέτι συμβαίνει ώστε κανονικώς καὶ ἡ λέξις νὰ τελευτὰ ἐνταῦθα, ἐν τῷ τέλει δηλαδή τοῦ στίχου νὰ ὑπάρχη ἀκεραία λέξις καὶ νὰ μὴ τέμνηται ώστε μέρος μεν αὐτῆς νὰ ἀνήκη εἰς τὸν προηγούμενον, μέρος δὲ εἰς τὸν ἐπόμενον στίχον. Ὁ κανὼν οὖτος διετυπώθη ὑπὸ τῶν παλαιῶν τεχνικών ώδε· «παν μέτρον είς τελείαν περατούται λέξιν». (Ἡφαιστ. σελ. 16 W. Ἡλιόδωρος εν σχολ. εἰς Ἡφαιστ. σελ. 143. Π_ρ Ελ. Εὐστάθ. είς Ε 173 «κατὰ τοὺς παλαιοὺς πᾶν μέτρον είς τελείαν περατούται λέξιν». Mar. Vict. 56 K. «omnis autem versus ab integra parte orationis incipit et in integram desinit»). Ἐπειδή δὲ τὰ ἐγκλιτικὰ συνδέονται μετὰ τῆς προηγουμένης λέζεως στενώτερον, ώστε ἀποτελοῦσι τρόπον τινὰ μετ' αὐτῶν μίαν λέξιν, διὰ ταῦτα μέτρον τι δύναται μέν νὰ τελευτά είς τὰ έγκλιτικὰ τέ, τοί, γέ, κέ, ποί, πού, μοι, οὐχὶ δὲ νὰ ἄρχηται ἀπ' αὐτῶν (1). Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ περί τινων ἐπιτακτικῶν λέξεων, οΐου τοῦ δέ, γὰρ καὶ λοιπῶν.

245. Τὸν κανόνα τοῦτον, καθ' ὅν πᾶν μέτρον ἤτοι στίχος εἰς τε- λείαν περατοῦται λέξιν, παραβαίνει ἐνίστε ἡ παλαιὰ κωμικὴ ποίησις,

σπανιώτατα δμως,του γελοίου χάριν, καθάπερ ο Εύπολις έν Βάπταις άποσπ. 6

άλλ' ούχὶ δυνατόν έστιν· ού γὰρ άλλὰ προδούλευμα βαστάζουσι τῆς πόλεως μέγα (1).

Ένιοτε δὲ «διὰ τὴν τῶν ὀνομάτων ἀνάγκην», ὡς λέγει ὁ Ἡφαιστίων σελ. 16 W., διαιρεῖται λέξις τις εἰς δύο στίχους, ὅταν ἐν τῷ ἐλεγείῳ δὲν ἐγχωρῷ κύριον τι ὄνομα. Εἶνε δὲ τοῦτο πάντοτε ἐπίληπτον κατὰ τὸν Ἡφαιστίωνα. Τοιοῦτον εἶνε τὸ τοῦ Σιμωνίδου ἐπίγραμμα

η μέγ' 'Αθηναίοισι φόως γένεθ', ἡνίκ' 'Αριστογείτων ἵππαρχον κτεῖνε καὶ 'Αρμόδιος. Καὶ πάλιν Νιχομάχου τοῦ τὴν περὶ ζωγράφων ἐλεγείαν πεποιηχότος ('Ήφ. σελ 16 W.)

οὖτος δή σοι ὁ κλεινὸς ἀν' Ἑλλάδα πᾶσαν 'Απολλό-

δωρος γινώσκεις τοὔνομα τοῦτο κλύων. Έτι δὲ ἐπίγραμμά τι παρὰ Φρασικλεῖ (τουτέστι J. Franz, Epigr. σελ. 7)

θηκε δ' όμοῦ νούσων τε κακῶν ζωάγρια Νικομήδης καὶ χειρῶν δεῖγμα παλαιγενέων (2).

246. Αλλην έξαίρεσιν τοῦ κανόνος τούτου ἀποτελεῖ ἡ καλουμένη ἐπισυγαλοιφή, περὶ ἡς λόγον ποιεῖται ὁ σχολιαστὴς Ἡφαιστίωνος ἐν σελ. 144 W. καὶ ὁ ᾿Αθήναιος ἐν βιβλ. 10 σελ. 453. Καὶ συγαλοιφὴ μέν, καθὰ καὶ ἀλλαχοῦ εἶπομεν, λέγεται ὑπὸ τῶν παλαιοτέρων γραμματικῶν ἡ ἐν μέσῳ τῷ μέτρῳ ἔκθλιψις τοῦ τελικοῦ φωνήεντος τῆς προηγουμένης λέξεως πρὸ τοῦ ἀρκτικοῦ τῆς ἐπιφερομένης. Ὅταν ὅμως

(1) Ωσαύτως και ή νεωτέρα κωμική ποίησις ποιεῖται ἐνίοτε παράδασιν τοῦ κανόνος τούτου τοῦ γελοίου χάριν, οἶον τὸ πολυθρύλητον Γερμανικὸν

Hans Sax war ein Schuh-

macher und Poët dazu.

χαὶ τὸ τοῦ 'Ρίζου Νερουλοῦ

εφάνης ήρως είς των Γραιμεγάλος -κων το γένος.

(2) Ο ήμετερος Σολομός εν τῷ ὕμνῳ εἰς Ελευθερίαν στρ. 51 ἐπίτηδες παρέδη τὸν κανόνα, ὅπως δηλαδή γραφικώτερον παραστήση τὸ πρᾶγμα διὰ τῆς τομῆς.

τόσα πέφτουνε τα θερισμέν' άστάχυα στοὺς άγρούς !... σχεδόν ὅλ' ἐκειὰ τὰ μέρη ἐσκεπάζοντ' ἀπ' αὐτούς.

⁽¹⁾ Έξαιρέσεις τινάς παρά Πινδάρω καταλέγει ὁ Βοίκκιος (de metris Pindari III, 22) τάσδε Νεμ. 4, 64. Ίσθμ. 7, 10 και 12.

ή συναλοιφή αυτη συμβαίνη ἐν τῷ τέλει τοῦ μέτρου, ὅταν δηλ. ἐκθλίβηται τὸ τελικὸν τῆς τελευταίας τοῦ μέτρου λέξεως φωνῆεν πρὸ τοῦ
ἀρκτικοῦ τῆς πρώτης τοῦ ἐπιφερουμένου, καλεῖται ἐπισυναλοιφή «διὰ
τὸ ἐπισυνάπτεσθαι τὸ σύμφωνον τῷ ἑξῆς ἰάμβφ ἤτοι τῷ στίχφ», ὡς
λέγει ὁ σχολιαστής τοῦ Ἡφαιστίωνος. Τὴν τοιαύτην ἄδειαν ἐξαιρέτως μετεχειρίσατο ὁ Σοφοκλῆς, ὅθεν καὶ εἶδος Σοφόκλειον ἐκλήθη,
ὡς λέγει ὁ σχολιαστής Ἡραιστίωνος, κατὰ δὲ τὸν ᾿Αθήναιον μετεχειρίσατο αὐτὴν ὁ Σοφοκλῆς κατὰ πρῶτον ἐν τῷ Οἰδίποδι τυράννφ
κατὰ μίμησιν τοῦ Καλλίου, ἐν τῆ γραμματικῆ τραγφδία χρῆσιν αὐτῆς ποιησαμένου.

Οί.Τ. 29 ὑφ' οὖ κενοῦται δῶμα Καδμεῖον μέλας δ' Κιδης στεναγμοῖς καὶ γόοις πλουτίζεται.

332 έγω οὔτ' έμαυτὸν οὕτε σ' ἀλγυνῶ τί τοῦτ' ἄλλως ἐλέγχεις; οὐ γὰρ ᾶν πύθοιό μου.

785 κάγω τὰ μεν κείνοιν ετερπόμην. ὅμως δ' ἔκνιζέ μ' ἀεὶ τοῦθ' ὑψεῖρπε γὰρ πολύ.

791 ώς μπτρι μεν χρείη με μιχθηναι, γένος δ' άτλητον ανθρώποισι δηλώσοιμ' όραν.

1184 ὅστις πέφασμαι φύς τ' ἀφ' ὧν οὐ χρῆν, ξὺν οἱς τ' οὐ χρῆν ὁμιλῶν, οὕς τέ μ' οὐκ ἔδει κτανών.

1224 οἱ' ἔργ' ἀκούσεσθ', οἱα δ' εἰσόψεσθ', ὅσον δ' ἀρεῖσθε πένθος, εἴπερ ἐγγενῶς ἔτι.

'Ηλ. 1017 ἀπροσδόκητον οὐδὲν εἴρηκας καλῶς δ' ἤδη σ' ἀπορρίψουσαν ἀπαγγελλόμην.

Έν πᾶσι τοῖς χωρίοις τούτοις χωρίζει ὁ Σοφοκλῆς, ὡς φαίνεται, έξεπίτηδες τὸν τῆς ἐπισυναλοιφῆς προηγούμενον ἕκτον ἴαμβον τοῦ τριμέτρου διὰ στιγμῆς τῶν λοιπῶν πέντε,ὥστε τὸ τέλος καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν δύο στίχων, οἴτινες συνάπτονται μετ' ἀλλήλων διὰ τῆς συναλοιφῆς, συνάπτονται καὶ διὰ τῆς συνεχείας τοῦ νοήματος καὶ ἐν τῆ ἀπαγγελία δὲν χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων. Ἐν δύο ἄλλοις χωρίοις,

'Αντιγ. 1031 εὖ σοι φρονήσας εὖ λέγω· τὸ μανθάνειν δ' ἤδιστον εὖ λέγοντος, εἰ κέρδος λέγοι.

Οί. Κ. 17 δάφνης, έλάας, αμπέλου πυκνόπτεροι δ' εΐσω κατ' αὐτὸν εὐστομοῦσ' ἀπδόνες,

ή στιγμή δέν χωρίζει τὸν τελευταῖον πόδα, ἀλλὰ τὴν τελευταίαν διποδίαν. Οὐδεμία δὲ ὑπάρχει στιγμή ἐν

Οί. Κ. 1164 σοι φασίν αὐτὸν ές λόγους έλθεῖν μολόντ' αἰτεῖν ἀπελθεῖν τ' ἀσφαλῶς τῆς δεῦρ' ὁδοῦ.

Παρ' Εὐριπίδη δὲ οὐδαμοῦ εὐρίσκεται ἡ ἐπισυναλοιφὴ πλὴν ἐν Ἰφ. Τ. 968, ἐνταῦθα ὅμως κρίνεται ἐξαλειπτέον τὸ τελικὸν τοῦ στίχου τ'. Παρὰ δὲ ᾿Αριστοφάνει εὕρηται ἐν Βατρ. 298, ϶Ορν. 1716 καὶ Ἐκκλ. 351 ἐν τριμέτροις. Ὑστερον δὲ εἰσήχθη ἡ ἐπισυναλοιφὴ καὶ εἰς ἄλλα μέτρα, οἰον ὁ Καλλίμαχος μετεχειρίσατο αὐτὴν ἐν τῷ ἑξῆς ἐπιγράμματι (Σχολ. Ἡφαιστ. σελ. 143, ᾿Ανθολ. Παλατ. 12, 73)

πμισύ μοι ψυχης έτι τὸ πνέον, πμισυ δ' οὐκ οἶδ' εἴτ' Έρος εἴτ' 'Αίδης πρπασεν ἐκ μελέων.

'Αλλ' όμως ώς κύριος τόπος τῆς ἐπισυναλοιφῆς θεωρητέος πάντοτε ὁ διάλογος τῆς τοῦ Σοφοκλέους τραγωδίας, ἄπασα δὲ ἡ προτοῦ ποίησις καὶ ἡ τοῦ Αἰσχύλου ἐστερεῖτο αὐτῆς (1).

247. Δι' ὅν λόγον ὑπάρχει τελεία λέξις ἐν τῷ τέλει τῶν μέτρων, διὰ τὸν αὐτόν που ὑπάρχει αὕτη καὶ ἐν τῷ μέσῳ κατὰ τὴν τομὴν αὐτῶν. Πᾶν δηλαδὴ μέτρον σύγκειται συνήθως ἐκ δύο ῥητορικῶν ἢ λογικῶν κώλων, ὡς εἰκὸς δὲ κατὰ τὴν ἀρμογὴν αὐτῶν ἐμπίπτει στιγμή τις ἐν τῷ ἀπαγγελία, δηλαδὴ συμδαίνει μικρά τις ἀνάπαυλα τῆς φωνῆς, ἥτις δίδωσι καιρὸν τῷ ἀπαγγέλλοντι νὰ ἀναπνεύσῃ καὶ ἔπειτα μετὰ νέας δυνάμεως νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ δευτέρου κώλου ἤτοι μέρους τοῦ στίχου. Κατὰ τὸν τρόπον λοιπὸν τοῦτον τὸ μέτρον ἐν τῷ ἀπαγγελία τέμνεται ἤτοι διαιρεῖται εἰς δύο μέρη καὶ οὐ μόνον ἡ πρᾶξις ἀλλὰ καὶ ὁ τόπος, ἔνθα συμβαίνει ἡ διαίρεσις, καλεῖται ὑπὸ τῶν τεχνικῶν τομὴ καὶ Λατινιστὶ caesura. Μέτρον τι

(1) Οἱ παλαιοὶ γραμματιχοὶ προσεποίουν την ἐπισυναλοιφήν χαὶ τῷ Ὁμηριχῷ ἔπει ἐν Ἰλ. Θ 206, Ξ 265. Ω 331 (πρόλ. Οὐενετ. σχόλ. εἰς Ἰλ. Ω 331) γράφοντες ὧδε· Τρῶας ἀπώσασθαι καὶ ἐρυκέμεν εὐρύοπα Ζῆν,

αὐτοῦ κ' ἔνθ' ἀκάχοιτο...
Οἱ δὲ περὶ τὸν 'Αριστοφάνη καὶ τὸν 'Αρίσταρχον διαλύοντες τὴν τελικὴν λέξιν ἐπετίθεσαν τὸ τ τῷ ἐπιφερομένῳ στίχῳ, ἔγραφον δηλ. Ζῆ | τ' αὐτοῦ (πρόλ. Σχολ. 'Ηφαιστ. σελ. 143 W.). 'Ορθότερον ὅμως γραπτέον μετὰ τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν ἄνευ ἀποστρόφου Ζῆν κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ κλεῖν.- "Επειτα. δὲ καὶ τῷ Πινδάρῳ προσεποιεῖτο πρότερον ἡ ἐπισυναλοιφή, ἀλλ' ὅμως τὰ χωρία, ἐν οἷς ἐνομίζετο ὅτι συνέδαινεν αὕτη ('Ολ. 3, 25. Πυθ. 4, 9. 9, 92. Νεμ. 8, 38) ἐπιεικῶς ἤδη διωρθώθησαν. 'Ο Πίνδαρος λοιπὸν δὲν δύναται νὰ χρησιμεύση ὡς παράδειγμα ὤστε νὰ δεχθωμέν τὴν ιπισυναλοιφὴν καὶ ἐν τοῖς ἄσμασι τῶν δραματικῶν.

δύναται να περιέχη και πλείονα των δύο λογικών κώλων, ώστε καί πλείονας της μιας τομης, άλλ' όμως μία των τομών τούτων είνε πάντοτε ή χυρία του μέτρου τομή, αί δ' άλλαι δευτερεύουσαι, ή δὲ μεταξύ δύο οίωνδήποτε λέξεων, χωρίς να μεσολαβή στιγμή τις, είνε μέν και αύτη τομή, οὐδεμίαν όμως έχει σημασίαν, πλην όπόταν έν έλλείψει άλλης αὐτή χρησιμεύει ως χυρία τοῦ μέτρου τομή. Οὐδεμία δέ σχεδόν παῦσις τῆς φωνῆς δύναται νὰ θεωρηθῆ ὅτι γίνεται μεταξὸ λέξεως τινος καὶ τοῦ ἐπιφερομένου ἐγκλιτικοῦ ἡ τοῦ προηγουμένου προκλιτικού, ώστε ουδεμία υπάρχει ένταύθα τομή, έπειδή αι λέξεις αύται συνδέονται πρός άλλήλας στενώτερον καὶ άποτελούσι τρόπον τινὰ μίαν λέξιν. 'Αφ' οὖ λοιπον ή τομή πίπτει κατὰ τὴν άρμογὴν τῶν λογικών η βητορικών κώλων, δήλον ότι δέν δύναται να πίπτη είς τὸ μέσον λέξεως τινος άλλὰ πάντοτε μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς, ώστε τὸ πρό της τομής μέρος του μέτρου ή στίχου πάντοτε είς τελείαν περατούται λέξιν. Καὶ ἐν μὲν τῆ νεωτέρα ποιήσει ἡ τομὴ πίπτει κανονικώς ἐπὶ τὸ τέλος τοῦ ἡγουμένου ρυθμικοῦ κώλου; ώστε συμπίπτει ή λογική και ή ρυθμική διαίρεσις, ή τοιαύτη δὲ στιχουργία θεωρεῖται εύρυθμος και άρέσκει, πάσα δε παράδασις τουτέστι διαφωνία της λογικής και ρυθμικής διαιρέσεως θεωρεϊται άρρυθμος και δυσαρεστεί. Έν τῆ παλαιᾳ ὅμως ποιήσει δὲν τηρεϊται αὐστηρῶς ὁ κανὼν οὐτος, άλλ' αί δύο αύται διαιρέσεις έπὶ άλλων μέν μέτρων συμπίπτουσιν, έπὶ ἄλλων δὲ δὲν συμπίπτουσιν, ἀλλὰ διαφωνοῦσιν: οἰον ἐπὶ μὲν τῶν άναπαιστικών, ἰαμβικών καὶ τροχαϊκών τετραμέτρων κανονικώς οἰ παλαιοί εποίουν την τομήν πίπτουσαν είς την άρμογην άκριβώς των δύο κώλων, τουτέστιν εύθὺς μετὰ τὴν πρώτην τετραποδίαν, ὡς ἐπὶ τῶν έξης παραδειγμάτων [νασιν(Τυρτ.).

άγετ', ὧ Σπάρτας ἔνοπλοι κοῦροι, | ποτὶ τὰν "Αρεως κίεί μοι γένοιτο παρθένος | καλή τε καὶ τέρεινα (Ίππών).

ὧ βαθυζώνων ἄνασσα, | Περσίδων ὑπερτάτη.

Αἱ δὲ ἐξαιρέσεις εἶνε σπανιώταται. Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ περὶ τοῦ έλεγείου, οΐου τοῦ έξῆς

ζην από των όλίγων, μηδεν έχοντι κακόν (Θέογν. 1156), καὶ περὶ τῶν ἀναπαιστικῶν ἐξ ὁμοίων συστημάτων, ἐν οἰς ἕκαστον κώλον είς τελείαν περατούται λέξιν, ού μόνον δὲ τὰ κώλα (δίμετρα), άλλα συνήθως και αι διποδίαι, οΙον είνε π. γ. τὸ έξης (Αι. 134 xé.)

Τελαμώνιε παῖ, τῆς ἀμφιρύτου Σαλαμῖνος ἔχων βάθρον ἀγχιάλου, σὲ μὲν εὖ πράσσοντ' ἐπιχαίρω.

Διαφωνούσι δε αι λογικαί και ρυθμικαί διαιρέσεις συχνά έπι των λυριχών μέτρων καὶ μάλιστα τῆς χορικῆς λυρικῆς, οἰον ἐπὶ τοῦ ἑξῆς

μέτρου ('Αντιγ. 332)

πολλά τὰ δεινά κούδὲν ἀν|θοώπου δεινότερον πέλει. Έν ὁ ἡ τομὴ ἤτοι ἡ λογικὰ διαίρεσις πίπτει μετὰ τὴν λέξιν δειτά, ἔνθα τελευτᾶ το πρώτον λογικόν κώλον, ή ρυθμική διαίρεσις πίπτει είς τὸ μέσον τῆς λέζεως ἀνθρώπου, διότι ἐκεῖ τελευτὰ τὸ πρῶτον ρυθμικόν κώλον, τὰ ρυθμικὰ δηλαδή κώλα εἶνε συνημμένα καὶ οὐχὶ διεζευγμένα. "Ομως δὲ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἀρχαιοτάτῳ τῶν Ἑλληνικῶν μέτρων, τῷ ἔπει ἢ δακτυλικῷ ἐξαμέτρῳ, δεν συμφωνοῦσιν αἱ λογικαὶ καὶ ρυθμικαὶ διαιρέσεις ούτε ἐπὶ τῆς πενθημιμερούς, οίον

μπνιν ἄειδε, θεά, | Πηληιάδεω 'Αχιλπος,

ούτε έπὶ τῆς κατὰ τρίτον τροχαΐον, οἶον

οίωνοῖσί τε δαῖτα, | Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή,

ούτε έπὶ τῆς έφθημιμερούς, οίον

'Ατρείδα δὲ μάλιστα δύω, κοσμήτορε λαῶν,

πάντα μάλ' ὅσσα τ' 'Αλέξανδρος | κοίλης ένὶ νηυσὶν (X, 115),ούτε ἐπὶ τῆς βουκολικῆς, οἶον $(\Delta\ 315)$

άλλά σε γπρας τείρει όμοιιον | ως όφελέν τις, διότι ἐπὶ τοῦ δακτυλικοῦ έξαμέτρου ἐκ δύο ῥυθμικῶν κώλων ἤτοι τριποδιών συγκειμένου ή ρυθμική διαίρεσις πίπτει μεθ' έκάστην πρώτην τριποδίαν, ένταῦθα ὅμως συστηματικῶς οἱ ἐπικοὶ ποιηταὶ ἀποφεύγουσι νὰ ποιῶσι πίπτουσαν τὴν κυρίαν τοῦ στίχου τομήν. Τὸ δὲ ιαμδικόν τρίμετρον χάριν μείζονος εύκολίας έν τῆ ἀπαγγελία ἔχει καί αὐτὸ ώρισμένας τομάς, την πενθημιμερή, οἰον (Αἴ. 14)

ω φθέγμ' 'Αθάνας, φιλτάτης έμοὶ θεων, '

καὶ τὴν ἐφθημιμερῆ, οἰον (Αἴ. 5)

πάλαι κυνηγετούντα καὶ μετρούμενον, εί και τὸ ὅλον μέτρον μονόκωλον ὅν δέν ὑποδιαιρεῖται εἰς ἡυθμικὰ κῶλα, ἀλλ' ἀπλῶς εἰς διποδικὰ σημεῖα ἢ βάσεις. 'Αλλ' ὅμως καὶ αί τοιαῦται ρυθμικαὶ διαιρέσεις δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὰς λογικάς. Έκ της διαφωνίας δὲ ταύτης τῶν λογικῶν καὶ ρυθμικῶν διαιρέσεων τοῦ τε έξαμέτρου καὶ τοῦ τριμέτρου καὶ εἴ τινος ἄλλου μέτρου γεννᾶται

μέν δυσχέρειά τις καὶ ἀνωμαλία περὶ τὴν ρυθμικὴν ἀπαγγελίαν των μέτρων τούτων, ἀλλ' ὅμως καὶ δύναμις μείζων καὶ ποικιλία.

Σημειωτέον δὲ ὅτι οὐχὶ ὁρθῶς οἱ νεώτεροι διαφωνοῦντες πρὸς τοὺς άρχαίους μετρικούς ποιούνται την έξης διάκρισιν μεταξύ τομής καί διαιρέσεως, καθ' ην τομήν μέν λέγουσιν, όταν πούς τις τέμνηται είς δύο λέξεις, ώστε μέρος μέν αὐτοῦ πίπτει εἰς τὴν προηγουμένην, μέρος δε είς την επομένην, οίον συμβαίνει έπι της πενθημιμερούς, της κατά τρίτον τροχαΐον καὶ τῆς ἐφθημιμεροῦς τοῦ ἔπους καὶ ἐπὶ τῆς πενθημιμερούς και έφθημιμερούς τοῦ ἰαμβείου, διαίρεσιν δέ, καθ' ην συμπίπτει ή λογική καὶ ρυθμική διαίρεσις, οΐα συμβαίνει έπὶ τῆς βουκολικής καλουμένης τομής του έπους καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ τροχαϊκοῦ, ιαμβικού και άναπαιστικού τετραμέτρου. Ἡ διάκρισις αύτη, ἢν έκ πάντων τῶν παλαιῶν τεχνικῶν μόνον παρὰ τῷ ᾿Αριστείδη Κοϊντιλιανῷ (περὶ μουσ. σελ. 52 Μ. πρβλ. καὶ Victor. I 13) εὐρίσκομεν, ού μόνον μάχεται πρός την ἐπικρατοῦσαν ἀρχαίαν θεωρίαν, ήτις ἐπὶ τοῦ ἔπους π. χ. οὐ μόνον τὰς ἄλλας, ἀλλὰ καὶ τὴν βουκολικὴν διαίρεσιν έκάλει τομήν και ούχι διαίρεσιν, ώσαύτως δε και άλλας λογικάς διαιρέσεις συμπιπτούσας ταῖς ρυθμικαῖς ἐκάλει τομάς, ἀλλὰ καὶ έπουσιώδης είνε και ούδεν όφελος φέρει, μπλλον δε παρέχει άφορμην ώστε νὰ παρεννοήται ή φύσις της τομής, ήτις οὐδὲν κοινὸν ἔχει τῷ ρυθμφ, άλλ' είνε άπλως λογική τις διαίρεσις του στίχου έν τῷ μέσφ διὰ στιγμής τινος μείζονος η έλάσσονος η έν έλλείψει στιγμής διὰ τελείας άπλως λέξεως, είς ην περατούται τὸ πρώτον μέρος αὐτού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ΄

Περί συστημάτων.

248. Έκτὸς τῆς διαιρέσεως τοῦ ἐρρύθμου μέλους εἰς κῶλα καὶ μέτρα (περιόδους) ύπάρχει προσέτι καὶ μείζων ἔτι μελική καὶ ρυθμική διαίρεσις. Καθώς δηλαδή δύο κῶλα, κατ' έξαίρεσιν δὲ τρία (1), συντιθέμενα ἀποτελοῦσι τὸ μέτρον, ὅπερ ὡς καθ' ἔνα στίχον γραφόμενον καὶ στίχος ὑπὸ τῶν παλαιῶν καλεῖται τεχνικῶν, οὕτω πάλιν δύο ή πλείονα μέτρα (στίχοι) συντιθέμενα αποτελούσιν έτι μετζόν τι σωμα μελικόν και ρυθμικόν, περιέχον τελείαν τινά και παντάπασιν άπηρτισμένην μελωδίαν. Το μέρος τοῦτο τοῦ ρυθμοῦ καλεῖται είδικώτερον σύστημα. Διαφέρει δὲ τῆς περιόδου τὸ σύστημα ὡς πρὸς τὴν λεκτικήν συνάφειαν κατά τοῦτο, ὅτι ἡ χασμωδία καὶ ἡ ἀδιάφορος συλλαδή έγχωρει και έν τῷ μέσῳ τοῦ συστήματος κατὰ τὸ τέλος των περιόδων. Δεν διακόπτεται δε ή λεκτική συνάφεια έν τῷ μέσφ τοῦ συστήματος, ὅταν τὸ σύστημα εἶνε ἐζ ὁμοίων ἀπεριόριστον (πρδλ. § 175), ώς καλεῖ αὐτὸ ὁ Ἡφαιστίων, ὅταν δηλαδή ἀποτελήται έχ της έπαναλήψεως όμοίων χώλων, οξον τετραποδιών άναπαιστικών η τροχαϊκών η ζαμδικών, και τούτων πλειόνων των δύο, η και έκ γλυκωνείων. 'Ο δὲ λόγος, δι' ον έν τοῖς έξ όμοίων τούτοις συστήμασι μόνον έν τῷ τέλει διασπᾶται ἡ λεκτική συνάφεια οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τῷ τέλει τῶν τετραποδιῶν καὶ τῶν παρεμδαλλομένων διποδιών, είνε ὅτι ἀποτελοῦσι μίαν περίοδον ὑπέρμετρον.

249. Σύστημα δέ τι, εἴτε ἐκ πλειόνων μέτρων (περιόδων) σύγκειται εἴτε ἐκ μιᾶς περιόδου ὑπερμέτρου, καλεῖται στροφή, ὅταν ἐπαναλαμδάνηται ἐφεξῆς τὸ αὐτὸ ἀπαξ εἴτε πλεονάκις. Ἐκ δύο δὲ
ὁμοίων συστημάτων ἀλλήλοις ἀνταποδιδομένων τὸ μὲν πρῶτον καλεῖται στροφή, τὸ δὲ δεύτερον ἀντιστροφή ἢ ἀντίστροφος. Ἡ ἐπανάλη-

⁽¹⁾ Οξον π. χ. τὸ μετζον 'Ασκληπιάδειον, ὅπερ τρίκωλον ὅν λαμδάνεται καὶ αὐτὸ ἀντὶ ἐγὸς μέτρου ἢ στίχου,

ψις αυτη καλεϊται ύπὸ τῶν παλαιῶν τεχνικῶν ('Ηφαιστ. σελ. $66~\mathrm{W}_{\cdot}$) ἀνταπόδοσις ἢ ἀνακύκλησις. Διὰ τῆς ἀνακυκλήσεως λοιπὸν τοῦ αὐτοῦ μελικού και ρυθμικού σχήματος τὸ ὅλον ποίημα διαιρεϊται εἰς μέρη (συστήματα) σαφῶς διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων, ὥστε ἕκαστον αὐτῷν ἀποτελεϊ ἴδιόν τι σῶμα μελικόν τε ἄμα καὶ ῥυθμικόν. Ἐπειδή δὲ ἡ μελφδία άνακυκλεϊται τουτέστιν έξαγγελθεϊσα άπαξ έξ άρχης μέχρι τέλους ύποστρέφει πάλιν είς τὴν ἀρχὴν καὶ ἐπαναλαμβάνεται ἡ αὐτή, έντεϋθεν τὸ ἀνακυκλούμενον τοῦτο μέρος καλεῖται στροφή. Διὰ τὸν αὐτὸν δ' ἀνάπαλιν λόγον, ήτοι διὰ τὴν ἀνακύκλησιν τῆς αὐτῆς μελωδίας, και αι στροφαί του ἄσματος ποιούνται πάσαι καθ' ὅμοιον τρόπον, τουτέστι τὸ κείμενον συντίθεται ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ ἐν τῆ πρώτη στροφῆ τρόπον τεταγμένων ρυθμικών στοιχείων, δηλονότι ποδών, κώλων καὶ περιόδων. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν δέν πρέπει νὰ συγχέωμεν τοὺς τεχνικοὺς ὅρους συστήματα καὶ στροφάς, ως οἱ νεώτεροι ποιοῦσι πᾶν σύστημα στροφὴν καλοῦντες. ᾿Αλλὰ μάλλον πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὸ σύστημα ἀπὸ τῆς στροφῆς ὅπως οἰ παλαιοί τεχνικοί διακρίνουσι, σύστημα μέν λέγοντες πᾶν τὸ ἐκ πλειόνων περιόδων ή καὶ έκ μιᾶς ὑπερμέτρου συγκείμενον, ἀπηρτισμένην δὲ μελφδίαν περιέχον μέρος τοῦ ἐρρύθμου ποιήματος, εἴτε τοῦτο ἀνακυκλεΐται εἴτε μή, στροφὴν δὲ μόνον τὸ ἀνακυκλούμενον σύστημα. Κατὰ ταῦτα πᾶσα μὲν στροφὴ εἶνε σύστημα, οὐχὶ δὲ καὶ τἀνάπαλιν, άλλὰ μόνα τὰ ἀνακυκλούμενα συστήματα εἶνε στροφαί. Οὐχὶ δὲ όρθως ό Γοδ. Έρμαννός πρώτος τον όρον σύστημα περιώρισε μόνον είς τὰ ἐξ ὁμοίων ἀπεριόριστα, πάντα τὰ λοιπὰ καλέσας στροφάς. Τὴν των παλαιών τεχνικών διάκρισιν θὰ τηρώμεν καὶ ἡμεῖς ἐφεξῆς ἐν τῆ χρήσει τῶν ὅρων τούτων.

250. Καὶ στροφών μὲν ἐκ μιᾶς ὑπερμέτρου περιόδου συγκειμένων παράδειγμα φέρομεν τὴν ἐν Πέρσαις τοῦ Αἰσχύλου στ. 685 κέ. = 691 κέ. στροφὴν καὶ ἀντιστροφήν.

στρ. σέδομαι μὲν προσιδέσθαι, ἀντιστρ. δίεμαι μὲν χαρίσασθαι, σέδομαι δ' ἀντία λέξαι δίεμαι δ' ἀντία φάσθαι σέθεν ἀρχαίφ περὶ τάρδει. λέξας δύσλεκτα φίλοισιν.

Έκάτερον τῶν συστημάτων τούτων σύγκειται ἐκ μιᾶς ἀναπαιστικῆς τρικώλου περιόδου, ἦς τὸ μὲν πρῶτον καὶ δεύτερον κῶλον εἶνε τριποδίαι, τὸ δὲ τρίτον τετραποδία (3+3+4).

251. Σύστημα δέ έκ δύο περιόδων συγκείμενον έχομεν έν τῷ έλε-

γείω ήτοι έλεγειακῷ διστίχω, οὖ έκατέρα μὲν περίοδος εἶνε δίκωλος; τὰ δὲ κῷλα ἴσα ἀλλήλοις τὸ μέγεθος, τουτέστι δακτυλικαὶ τριποδίαι $(3+3,\ 3+3)$. διαφέρουσι δ' ἀλλήλων αὶ περίοδοι, ὅτι ἡ μὲν πρώτη εἶνε ἀκατάληκτος, ἡ δὲ δευτέρα δικατάληκτος.

Τούναντίον δὲ αἱ δύο περίοδοι εἶνε ἄνισοι τὸ μέγεθος ἐν τἢ μικρῷ ἰαμδικἢ στροφἢ τῆς τοῦ Σοφοκλέους ᾿Αντιγόνης στ. 853 κέ. =872 κέ., ἢτις ἔχει τὸ σχῆμα τόδε Α΄ περίοδ. 4+4+4. Β΄ περίοδ. 6

Β'. πατρφαν δ' έκτίνεις τιν' άταν. Ο 4 4 4 0 4 0 4 2.

252. Τὰ δ' ἐκ τριῶν περιόδων συγκείμενα συστήματα ἀντιστοιχοῦσι ταῖς ἐκ τριῶν κώλων συγκειμέναις περιόδοις. Τῶν συστημάτων δὲ τούτων συνηθέστατον μὲν σχῆμα εἶνε καθ' ὁ προηγοῦνται μὲν δύο ὅμοιαι περίοδοι, ἐπιφέρεται δὲ αὐταῖς τρίτη ἀνομοίως ἐσχηματισμένη. Τοιοῦτο σύστημα εἶνε τὸ ἐν ᾿Αντιγόνη στ. 100 κέ., ἐν ῷ δύο περιόδοις ἐκ τριῶν τετραποδικῶν κώλων συγκειμέναις ἐπιφέρεται τρίτη τετράκωλος (περίοδ. Α΄. 4+4+4. Β΄. 4+4+4. Γ΄. 4+4+4+4.

άκτὶς ἀελίου, τὸ κάλ|λιστον ἐπταπύλφ φανὲν | Θήβα τῶν [προτέρων φάος, ||

έφάνθης ποτ', ὧ χρυσέας | ἀμέρας βλέφαρον, Διρκαί|ων [ὑπὲρ ῥεέθρων μολοῦσα, ||

τὸν λεύκασπιν 'Αργόθεν | φῶτα βάντα πανσαγία | φυ[γάδα πρόδρομον ὀξυτέρω | κινήσασα χαλινώ.

'Ενίστε δὲ δύο ὅμοιαι περίοδοι ἐπιφέρονται ἄλλη ἀνομοίω, οἰον ἐν Σοφ. Τραχινίαις στ. 112 κέ. (Α΄. 3+3+3+3. Β΄. 4+4+4. Γ΄. 4+4+4). 'Εν ἄλλοις δὲ συστήμασι καὶ αὶ τρεῖς περίοδοι εἶνε διάφοροι ἀλλήλων, οἰον ἐν Σοφ. 'Αντιγ. στ. 134 κέ. (Α΄. 5+5. Β΄. 4+4+4. Γ΄. 4+4+3.

'Ιστέον δὲ ὅτι τοῖς ἀπλουστέροις τούτοις σχήμασιν οὐδαμῶς ἠρκοῦντο οἱ παλαιοὶ ἡυθμοποιοὶ συντιθέντες τὰ συστήματα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πολλῷ ποικιλώτερα αὐτῶν κατεσκεύαζον, πολλῶν ὅμως τὴν περίτεχνον κατασκευὴν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα δὲν δυνάμεθα νῦν νὰ ἀνεύ» ρωμεν δι' ἄλλους τε λόγους καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν πα-λαιῶν μελφδιῶν (1).

253. Έν παντὶ συστήματι (στροφῆ) ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τηρεῖται θεμελιῶδές τι ρυθμικὸν σχῆμα, ἐτερομετρίας δὲ ἤτοι ἀλλοίων μετρικῶν στοιχείων γίνεται χρῆσις κανονικῶς μόνον ἐν τῆ ἀρχῆ καὶ τῷ τέλει αὐτοῦ. Ἐνίοτε ὅμως τὸ ἐτερόμετρον μέρος εἶνε ἰσόρροπον κατὰ τὸ μέγεθος καὶ ἐντεῦθεν ἐν τῆ μετρικῆ θεωρία γίνεται λόγος περὶ συστημάτων συνθέτων,οἷον ἰαμβολογαοιδικῶν ἢ ἰαμβοδοχμιακῶν ἢ τροχαιοπαιωνικῶν.

'Ενίστε δὲ πάλιν τὸ σύστημα διαιρεῖται εἰς δύο ἢ πλείονα μέρη διὰ τοῦ ρυθμικοῦ χαρακτῆρος σαφῶς ἀπ' ἀλλήλων διακρινόμενα (σύστημα διμερές, τριμερές), οἰον τὸ παρ' Αἰσχύλφ 'Επτ. Θ. στ. 270 κέ. = 287 κέ. καὶ 328 κέ. = 340 κέ. Συμβαίνει δὲ τοῦτο μάλιστα, ὅταν τὸ ἐν τῷ τέλει τοῦ συστήματος ἐπιζευγνύμενον ἐτερόμετρον ἐπιφθεγματικὸν ἔχη μεῖζον μέγεθος (πρβλ. 'Ηφαιστ. σελ. 73 W.), οἰον ἐν Αἰσχ. Χοηφ. 770 κέ. = 780 κέ. καὶ ἐν Εὐμεν. 343 κέ. = 354 κέ. καὶ 363 κέ. = 372 κέ.

254. Καθόλου δὲ εἰπεῖν ἡ μὲν Ἰωνικὴ λυρικὴ συνετίθει συστήματα ἐξ ὀλίγων μόνον κώλων, οἰαι ἦσαν αὶ δίκωλοι ἢ αὶ τρίκωλοι ᾿Αρχιλόχειοι στροφαὶ καὶ τὸ τετράκωλον ἐλεγεῖον. Καὶ οἱ Αἰολεῖς δὲ λυρικοὶ μετὰ τοῦ ᾿Ανακρέοντος περιωρίζοντο εἰς στροφὰς ὡσαὐτως ἐξ ὀλίγων κώλων συγκειμένας (πρβλ. Διονύσιον 'Αλικαρνασσέα περὶ συνθ. ὀνομ. κεφ. 19), ὡς ἥρμοζε τῷ μονωδικῷ λυρικῷ. Μείζονα δὲ τὸ μέγεθος συστήματα ἔπλασε κατὰ πρῶτον ἡ χορικὴ λυρική, καὶ μάλιστα ὁ Στησίχορος (πρβλ. Διονύσ. μν. χωρ.), καὶ τὸ δρᾶμα. 'Αλλ' ὅμως ἡ κωμωδία, πλὴν ὅπου παρωδεῖ λυρικὰ καὶ τραγικὰ ἄσματα, μεταχειρίζεται ἀπλουστέρας καὶ δημοτικωτέρας συνθέσεις.

255. Τέλος δὲ λέγομεν καὶ περὶ τῆς στιγμῆς ἐν τῷ τέλει τῶν συστημάτων. Κανὼν γενικὸς ἐπὶ πάσης ποιήσεως παντὸς ἔθνους ὑπάρ-χει, ἐν τῷ τέλει τοῦ συστήματος ἢ τῆς στροφῆς, ἔνθα τελευτᾳ ἡ μελωδία, νὰ τελευτᾳ ἄμα καὶ ἡ ἔννοια τοῦ λόγου. Έν τοῖς ἀρχαιοτέροις μὲν λοιπὸν χρόνοις ὁ κανὼν οὐτος ἐτηρεῖτο βεβαίως πάντοτε καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Τὰ ἀπλούστατα, τουτέστι τὰ ἐξ ὁμοίων στίχων

συγκείμενα συστήματα, τηροῦσι κανονικῶς τὸν νόμον τοῦτον, ὧστε ἐκ τῆς στίξεως ὡς ἐκ γνωρισματος ἀξιολόγου δύναταὶ τις νἀποκαταστήση τὴν στροφικὴν διαίρεσιν ἐπὶ ποιημάτων κατὰ τὸ φαινόμενον κατὰ στίχον πεποιημένων. Καὶ τὰ τῆς τραγωδίας δὲ καὶ κωμωδίας συστήματα ἐκτὸς μικρῶν ἐξαιρέσεων τελευτῶσιν ὡσαύτως εἰς στιγμήν. Θαυμαστὸν δὲ ὅτι ὁ Πίνδαρος συνήθως δὲν τηρεῖ τὸν κανόνα τοῦτον. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ παρὰ τῷ ᾿Αλκαίω καὶ τῆ Σαπφοῖ καὶ τοῖς μιμηταῖς διαδόχοις αὐτῶν συχνὰ ἡ στροφὴ καταλήγει εἰς τὸ μέσον τοῦ λόγου. Ἡ ἀσυμφωνία ὅμως αῦτη τῆς μελικῆς καὶ ρυθμικῆς διαιρέσεως πρὸς τὴν λογικὴν ὁμολογητέον ὅτι δὲν εἰνε φυσική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄

Περί ποιήματος.

256. Πραγματευθέντες έν τοῖς προηγουμένοις κεφαλαίοις περὶ ἐκάστου ἐφεξῆς τῶν μερῶν ἢ στοιχείων τοῦ ρυθμοῦ, τουτέστι τῶν ποδῶν, κώλων, περιόδων (μέτρων) καὶ συστημάτων, ἐξ ὧν σύγκειται πᾶν μέλος ἢ καθ' ὅλου πᾶν ἔρρυθμον ποίημα, ἐρχόμεθα τέλος νὰ πραγματευθῶμεν ἐν τῷ ἐνεστῶτι περὶ τῆς διαφόρου συνθέσεως τῶν ρυθμικῶν τούτων στοιχείων εἰς ἀποτέλεσιν ὅλου ποιήματος. Περὶ τούτου οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ ἐπραγματεύοντο γενικώτερον καὶ ἀφοριστικώτερον ἐν τῷ μέρει τῆς μετρικῆς τῷ ἐπιγραφομένω περὶ ποιήματος. Τοιαῦται δὲ εἶνε αὶ δύο περὶ ποιήματος πραγματεῖαι ἐν τῷ τέλει τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ Ἡφαιστίωνος, αἴτινες θὰ χρησιμεύσωσι καὶ ἡμῖν ὡς κυρία πηγή. Πολλῷ δὲ βραχύτερος εἶνε ὁ περὶ ποιήματος λόγος ἐν τῷ τέλει τῆς τοῦ ᾿Αριστείδου μετρικῆς σελ. 58 καὶ ὁ ἐν τῷ πρώτω βιδλίω τοῦ Μαρίου Οὐικτωρίνου σελ. 74-79. Πρβλ. καὶ Σχολ. Ἡφαιστ. σελ. 216 κὲ. W., Westphal, Allg. Metr.³ σελ. 190 κὲ,

⁽¹⁾ Περί τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος πρόλ. Οὐεστφάλιον, Allg. Metrik. ^{3} σελ. 258.

καί Maximil. Consbruch, de veterum περί ποιήματος doctrina, Breslau 1890.

257. Ὁ Ἡφαιστίων διακρίνει δύο ἀνώτατα γένη τῶν μετρικῶν συνθέσεων ή ποιημάτων, την κατά στίχον σύνθεσιν (ποίημα κατά στίχον) και την κατά σύστημα ή συστήματα (ποίημα κατά σύστημα ή συστηματικός). Καὶ ποίημα μὲν κατὰ στίχον εἶνε, ὅταν τὸ ποίημα καταμετρήται ύπο τοῦ αὐτοῦ μέτρου, ὅταν δηλαδή ἀποτελήται ἐκ της ἐπαναλήψεως τοῦ αὐτοῦ μέτρου, μηδὲν δ' ἄλλο παρεμδάλληται έν τῷ μεταξύ. Τὸ τοιοῦτο ποίημα ὁ μὲν Μάριος Οὐικτωρῖνος λέγει αμετάβολον, οι δε μεταγενέστεροι, οἰον ο Τζέτζης, στιχηρόν. Τοιαύτη δε είνε ή μετρική μορφή της έπικης ποιήσεως, εν ή εξ άρχης μέχρι τέλους ἐπαναλαμβάνεται ἄνευ διακοπῆς τὸ δακτυλικὸν έξάμετρον. Ποίημα δὲ κατὰ σύστημα ή συστηματικόν εἶνε τὸ ὑπὸ πλειόνων μέτρων είς εν σώμα παραληφθέντων καταμετρούμενον ή συμπληρούμενον, όταν δηλαδή πλείονα μέτρα συνάπτωνται εἰς ε̈ν σῶμα ή σύστημα εὐκόλως διακρινόμενον καὶ τὸ ποίημα ἀποτελήται ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν τοιούτων συστημάτων (στροφῶν). ᾿Αποτελεῖται δὲ τὸ σύστημα συνήθως μέν έκ μέτρων ανομοίων ή μεταδολικών, ώς καλεί αὐτὰ ό Μάριος Οὐικτωρῖνος, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐξ ὁμοίων ἢ ἀμεταβόλων μέτρων. Τοιαύτη είνε ή μορφή της λυρικής ποιήσεως, καίτοι ἐν αὐτή καὶ ή κατὰ στίχον σύνθεσις, ὡς ἐφεξῆς θὰ εἴπωμεν, δὲν εἶνε παντάπασιν άχρηστος.

258. Γίνεται δὲ καὶ μιξις τῶν δύο τούτων γενῶν, τῆς τε κατὰ στίχον καὶ τῆς κατὰ σύστημα συνθέσεως. Τὰ δὲ τὴν τοιαύτην ἔχοντα σύνθεσιν ποιήματα ὁ Ἡφαιστίων καλεῖ μικτὰ γενικά. Τοιαῦτα δ' εἶνε τὰ δραματικὰ ποιήματα, ὧν μέρος μὲν εἶνε γεγραμμένον κατὰ στίχον, μέρος δὲ κατὰ σύστημα. Ἐν τῆ νέᾳ ὅμως κωμφδίᾳ δὲν συνέβαινε τοιαύτη μιξις, ἀλλὰ τὰ ποιήματα ταῦτα ἀποδαλόντα τὰ μετλικὰ τῆς παλαιᾶς κωμφδίας μέρη ἐγένοντο ποιήματα κατὰ στίχον ώς τὰ ἐπικά, διαφέρουσι δὲ τῶν ἐπικῶν κατὰ τοῦτο, ὅτι μέρος μὲν αὐτῶν ἀπετελεῖτο ἐκ τριμέτρων, μέρος δὲ ἐκ τετραμέτρων κατὰ στίχον συντιθεμένων, ἐν ῷ τὰ ἐπικὰ ποιήματα ἐτήρουν πάντοτε τὸ αὐτὸ μέτρον, ἢ μάλιστα προσετίθεντο καὶ μέρη ἐξ ἀναπαιστικῶν συστημάτων ἐξ ὁμοίων συγκείμενα. "Οθεν ὁ Ἡφαιστίων κατωτέρω τὸ μὲν ἔπος προσαγορείει κατὰ στίχον ἄμικτον, τὰς δὲ νέας κωμφδίας ποιήματα κατὰ στίχον μικτά. Οὐχὶ δὲ μόνον τὰ δραματικά, ἀλλὰ καὶ

τὰ ἐπικὰ ποιήματα δύνανται νὰ εἶνε γενικὰ μικτά, ὅταν εἰς τὴν κατὰ στίχον ἐπικὴν διήγησιν παρεμβάλλωνται μελικὰ μέρη ἔχοντα τὴν συστηματικὴν σύνθεσιν, οἶον συμβαίνει συχνὰ ἐν τοῖς ποιήμασι τῶν Ἑλλήνων βουκολικῶν καὶ ἐν τοῖς τοῦ Κατούλλου καὶ Οὐεργιλίου.

259. Τοῖς εἰρημένοις προστίθησιν ὡς ἐπίμετρον ὁ Ἡφαιστίων τὰ κοιτὰ γετικὰ ἤτοι τὰ κατὰ γέτος κοιτά. Τοιαῦτα δὲ εἶνε τὰ ἐξ ἀμεταδόλων μετρων συγκείμενα ποιήματα, ἄτινα διττῶς δύνανται νὰ ὑποληφθῶσιν ἤτοι ὡς κατὰ στίχον γεγραμμένα ἢ ὡς κατὰ σύστημα. Τοῦτο συμβαίνει καθ' Ἡφαιστίωνα ἔν τισιν ἀμεταβόλοις ποιήμασι τῆς Σαπφοῦς, ἐν οἰς τὸ κεφάλαιον τῶν στίχων διαιρεῖται ἐκάστοτε διὰ τοῦ ἀριθμοῦ δύο, ὥστε δύναταὶ τις νὰ δεχθῆ αὐτὰ ὡς κατὰ δίστιχα συστήματα ἢ στροφὰς πεποιημένα. Πάλιν δὲ ἐπειδὴ ἐκάτερος τῶν ἐν τῆ δυάδι στίχων εἶνε ὅμοιος καὶ ἐπειδὴ ἡ ποιήτρια ἡδύνατο νὰ ἔχη πάντα κατὰ τύχην οῦτω πεποιημένα, ὥστε τὸ κεφάλαιον τῶν στίχων νὰ διαιρῆται διὰ τοῦ ἀριθμοῦ δύο, δύναταὶ τις νὰ εἴπη ὅτι εἶνε γεγραμμένα κατὰ στίχον.

260. Τὰ δὲ διάφορα γένη τῆς συστηματικῆς συνθέσεως εἶνε καθ' 'Ηραιστίωνα τὰ ἐξῆς· α΄) τὰ κατὰ σχέσιν ἄσματα. Θ΄) τὰ ἀπολελυμένα. γ΄) τὰ ἐξ ὁμοίων. δ΄) μετρικὰ ἄτακτα. ε΄) μικτὰ κατὰ συστήματα ἢ μικτὰ συστηματικά. Θ΄) κοινὰ κατὰ συστήματα ἢ κοινὰ συστηματικά. 'Εφεξῆς λοιπὸν ἐξετάζομεν εἰδικώτερον ἕκαστον τῶν γενῶν τούτων τῆς κατὰ σύστημα συνθέσεως καὶ δὴ

Α'. Τὰ κατὰ σχέσιν ἄσματα.

261. Κατὰ σχέσιν ἄσματα λέγει ὁ Ἡφαιστίων (σελ. 66 W.) «ἀ δουλεύοντα ἀνταποδόσει καὶ ἀνακυκλήσει ὁ ποιητής γράφει», ὅσα δηλαδὴ ἔχουσιν ἀντιστροφικὴν ἀνταπόδοσιν καὶ ἐπανάληψιν. Κατωτέρω δὲ (σελ. 68 W.) εἰδικώτερον πραγματευόμενος περὶ τῶν κατὰ σχέσιν ἀσμάτων διακρίνει εξ εἴδη αὐτῶν, τὰ μονοστροφικά, τὰ ἐπωδικά, τὰ κατὰ περικοπὴν ἀνομοιομερῆ, τὰ ἀντιθετικά, τὰ μικτὰ κατὰ σχέσιν καὶ τὰ κοινὰ κατὰ σχέσιν.

α΄. Μονοστροφικά. Καὶ μονοστροφικὰ μὲν εἶνε ὅσα ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους ἀποτελοῦνται ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ αὐτοῦ συστήματος ἥ, ὅπερ ταὐτὸ ἐνταῦθα, τῆς αὐτῆς στροφῆς. Πρβλ. Ἡφαιστ σελ. 68 «μονοστροφικὰ μὲν οὖν εἰσιν ὅσα ὑπὸ μιᾶς στροφῆς καταμετρεῖται,

καθάπερ τὰ 'Αλκαίου καὶ τὰ Σαπφοῦς καὶ ἔτι τὰ 'Ανακρέοντος» Τὰ ἄσματα δηλαλή ταῦτα ἔχουσι τὸ σχήμα τόδε

καθ' ὁ πᾶν γράμμα σημαίνει μίαν στροφήν. — Δευτερεῦον δὲ εἶδος τῆς μονοστροφικῆς συνθέσεως εἶνε ὅταν τὸ ποίημα μέχρι τέλους εἶνε μονοστροφικόν, εἰς ἄλλο ὅμως μέτρον ἀνήκουσιν αὶ πρῶται καὶ εἰς ἄλλο αὶ τελικαὶ στροφαί. Τοιαύτη σύνθεσις εὑρίσκετο καθ' Ἡφαιστίωνα (σελ. 75 W.) παρ' ᾿Αλκμᾶνι· «ἔγραψε γὰρ ἐκεῖνος δεκατεσσάρων στροφῶν ἄσματα, ὧν τὸ μὲν ἥμισυ τοῦ αὐτοῦ μέτρου ἐποίησεν ἑπτάστροφον, τὸ δὲ ἡμισυ ἐτέρου». Τὰ ἄσματα δηλαδή ταῦτα εἶχον τὸ σχῆμα τόδε·

α α α α α α α δ 6 6 6 6 6 6

- β΄. Ἐπφδικά. Ἐπφδικὰ δὲ εἶνε «ἐν οἶς συστήμασιν ὁμοίοις ἀνόμοιον τι ἐπιφέρεται», ὡς λέγει ὁ Ἡφαιστίων σελ. 68 W. Τὰ ἐπφδικὰ δηλονότι διαιροῦνται εἰς πλείονα ἐκ διαφόρων συστημάτων συγκείμενα μέρη ἢ περικοπὰς (πρόλ. Ἡφαιστ. σελ. 75 W.), ὅθεν καὶ κιτὰ περικοπὴν ἄσματα δύνανται νὰ κληθῶσιν (Ἡφαιστ. 75 W.). Ἐπφδικὰ δὲ ἐκλήθησαν ἐκ τοῦ κυριωτάτου τῶν εἰδῶν, εἰς ἃ τὸ γένος τοῦτο τῶν ποιημάτων διαιρεῖται. Εἶνε δὲ τὰ εἴδη ταῦτα τὰ ἑξῆς
- 1. Ἐπφδικὰ κατὰ τὴν στενωτέραν ἢ κυρίαν σημασίαν (1). Ἐπὶ τῶν ποιημάτων τούτων ἐκάστη περικοπὴ σύγκειται ἐκ τριῶν συστη-
- (1) Ο Ήφαιστίων τα ἐπωδικά ταῦτα όρίζει ἐν τῆ μείζονι πραγματεία περί ποιήματος (σελ. 68) ώδε· « ἐπφδικὰ μὲν οὖν ἐστὶν ἐν οἶς συστήμασιν όμοίοις ἀνόμοιόν τι έπιφέρεται. δηλονότι έπ, έγαττον πεντοι του των τριών φριβπου οην αν λενοιτό τι τοιούτον, ἐπὶ πλείον δὲ οὐδὲν αὐτό χωλύει ἐκτείνεσθαι· γίνεται γάρ, ὥσπερ τριὰς ἐπφδική, ούτω καὶ τετράς καὶ πεντάς καὶ ἐπὶ πλεῖον, ὡς τά γε πλεῖστα Πινδάρου καὶ Σιμωνίδου πεποίηται». 'Ορθώς δμως ο Οὐεστφάλιος παρετήρησεν ότι τὰ ἀπό τοῦ «δηλονότι» καὶ ἐξῆς μέχρι τοῦ «πεποίηται» οὐχ άρμόζουσιν ἐνταῦθα, οὐδὲ εἶνε ὀρθά, τοὐλάχιστον τά τελευταΐα τὰ περὶ Πινδάρου καὶ Σιμωνίδου λεγόμενα, τὰ δὲ προηγούμενα άρμόζουσι τῷ λόγῳ περὶ τῶν προτέρων ἐπφδικῶν τῶν γενικωτέρων. ᾿Αναφέρει δὲ ταῦτα εἰς μεταγενέστερον διασχευαστήν. Ήμεις νομίζομεν ὅτι ταῦτα διορθοῦνται ἐἀν μόνα τὰ από τοῦ «δηλονότι ἐπ' ἔλαττον μέντοι [γρ. μὲν] τοῦ τῶν τριῶν καὶ ἐπὶ πλεῖον» ἤ έξαλειφθώσιν ώς ἔμβλημα μεταγενέστερον, ώς δηλοί το έξηγητικόν δηλονότι, ή μαλλον έὰν μετατεθώσι μετά τὴν λέξιν «παλινο δικά» ἐν στ. 13 (σελ. 68 W.). Ὁπότερον δὲ τούτων καὶ ἄν δεχθώμεν, τὰ ἐπιφερόμενα «ώς τά γε πλείστα Πινδάρου καὶ Σιμωνίδου πεποίηται» έχουσι καλῶς συναπτέμενα τοῖς προηγουμένοις μετὰ τὴν ἐξάλειψιν ἢ μετάθεσιν των έν τῷ μεταξύ παρεμδεδλημένων.

μάτων, ὧν τὰ μέν δύο πρώτα ἔχουσι τὸ αὐτὸ μετρικὸν σχήμα, τὸ δὲ τρίτον διάφορον τῶν δύο πρώτων α α 6.

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον σύστημα καλεῖται στροφή, τὸ δὲ δεύτερον ἀντιστροφή, τὸ δὲ τρίτον ἐπφδὸς (δῆλον ὅτι στροφή, ὥστε θηλυκῶς ἡ ἐπφδός), ἡ δὲ ὅλη περικοπὴ τριὰς ἐπφδική. Τὸ ὅλον δὲ ποίημα σύγκειται ἐκ πλειόνων τὸ αὐτὸ μετρικὸν σχῆμα ἐχουσῶν περικοπῶν, α α β α α β α α β . . . . . .

- 2. Προφδικά. «Προφδικά δέ έστιν, έν οίς τὸ ἀνόμοιον προτέτακται τῶν ὁμοίων» (Ἡφ. σελ. 68 W). Ἡ περικοπὴ δηλαδὴ σύγκειται ἐκ τριῶν συστημάτων, ὧν τὰ δύο τελευταῖα εἶνε ὅμοια μὲν ἀλλήλοις, ἀνόμοια δὲ τῷ πρώτῳ, α 6 6:
- 3. Μεσφδικά. «Μεσφδικὰ δέ, ἐν οἰς περιέχει μὲν τὰ ὅμοια, μέσον δὲ τὸ ἀνόμοιον τέτακται» (Ἡφ. 68). Ἡ περικοπὴ δηλαδὴ ἔχει τὸ σχῆμα τόδε
- 4. Παλινωδικά. «Παλινωδικά δέ, ἐν οἶς τὰ μὲν περιέχοντα ἀλλήλοις ἐστὶν ὅμοια, ἀνόμοια δὲ τοῖς περιεχομένοις· τὰ δὲ περιεχόμενα ἀλλήλοις μὲν ὅμοιά ἐστιν, ἀνόμοια δὲ τοῖς περιέχουσιν» (Ἡφ. 68). Ἡ περικοπὴ δηλαδὴ σύγκειται ἐκ τεσσάρων συστημάτων, ὧν τὸ μὲν πρῶτον εἶνε ὅμοιον τῷ τετάρτω, τὸ δὲ δεύτερον τῷ πρίτω,
- 5. Περιφδικά. «Περιφδικά δέ, ἐν οἶς τὰ μὲν περιεχόμενα ἀλλήλοις ἐστὶν ὅμοια, τὰ δὲ περιέχοντα οὕτε ἀλλήλοις οὕτε τοῖς περιεχομένοις» (Ἡφ. σελ. 69 W.). Ἡ περικοπὴ δηλονότι ἔχει τὸ σχῆμα τόδε:

ΣΗΜ. Τὰ τρία πρῶτα εἴδη τῶν συνθέσεων τούτων σύγκεινται, ὡς ἡ βραχυτέρα τοῦ Ἡφαιστίωνος περὶ ποιήματος πραγματεία παρατηρεῖ (σελ. 62 W.), ἐκ τριαδικῶν περικοπῶν, τὰ δὲ δύο τελευταῖα ὑπερ- δαίνουσι τὴν τριάδα. «Ταῦτα μὲν οὖν καὶ ἐν τριάσιν ὁρᾶται· ἐὰν δὲ ὑπερεξαγάγη τὴν τριάδα, γίνονται καὶ ἄλλαι ἰδέαι δύο, δῆλον ὅτι ἡ παλινωδικὴ καὶ ἡ περιωδική.

γ΄. Κατὰ περιχοπὴν ἀνομοιομερῆ. Τοιαῦτα ποιήματα γίνονται καθ' Ήφαιστίωνα (σελ. 69 W.), «όπόταν ἐκθέμενος ὁ ποιητῆς

όπόσα δήποτε συστήματα διάφορα ἐπαγάγη ἐκ τῶν αὐτῶν συστημάτων συνεστώσαν περικοπήν ώστε τὰ μὲν ἐν ἐκατέρα ἢ ἐκάστη περικοπή συστήματα ἀνόμοια εἶναι ἀλλήλοις, τὰς δὲ περικοπὰς ἀμφοτέρας άλλήλαις όμοίας ή πάσας». Έν τῷ προμνημονευθέντι δηλαδή δευτέρω εἴδει (6') πάσα περικοπή περιείχε τοὐλάχιστον δύο ἀλλήλοις ὅμοια συστήματα ἢ μέρη, ἐνταῦθα δὲ τὰ συστήματα ἢ μέρη είνε ανόμοια αλλήλοις, όθεν και ή προσηγορία κατά περικοπήν άνομοιομερές (πρόλ. σχολ. ήφαιστ. σελ. 220, 22 W.). ή βραγυτέρα πραγματεία του Ἡφαιστίωνος (σελ. 62 W.) μεταχειρίζεται έπὶ τῶν ἐν τἢ περικοπἢ περιεχομένων συστημάτων ἢ μερῶν τὸν ὅρον περίοδοι. Προσέτι δὲ παρατηρεῖ ὅτι ἡ περικοπὴ δύναται νὰ εἶνε δυαδική ή τριαδική ή τετραδική, νὰ συγκροτήται δηλαδή οὐ μόνον ἐκ δύο, άλλα και έκ τριών ή τεσσάρων άλλήλοις άνομοίων συστημάτων η περιόδων. Το δε όλον ποιημα περιέχει ήτοι δύο ή πλείονας τοιαύτας περικοπάς άλλήλαις όμοίας, οίον ποίημά τι δύο μόνον περιέχον περικοκάς δύναται νὰ ἔχη τὸ έξῆς σχῆμα.

δυαδικόν α 6, α 6. τριαδικόν α 6 γ, α 6 γ. τετραδικόν α 6 γ δ, α 6 γ δ.

δ΄. Ποιήματα ἀντιθετικά. Τὰ δὲ ἀντιθετικὰ ποιήματα γίνονται καθ' Ήφαιστίωνα (σελ. 69), «όπόταν ό ποιητής γράφη όπόσα δήποτε κώλα ώς ἀνόμοια, καὶ ώς βούλεται, εἶτα τούτων ἀνταποδῷ τῷ μέν τελευταίφ το πρώτον, τῷ δὲ δευτέρφ ἀπὸ τέλους τὸ δεύτερον, καὶ οῦτω πάντα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Τοῦτο δὲ τὸ εἶδος παρὰ μέν τοῖς παλαιοῖς σπανιώτατόν ἐστι, παρὰ δὲ Σιμμία τῷ 'Ροδίφ έστὶν οὕτω πεποιημένα ἐν τῷ ἐπιγεγραμμένῳ ' Ω ῷ». Ἡ ἀντίθεσις δηλαδή ἀναφέρεται οὐχὶ εἰς συστήματα, ἀλλ' εἰς κῶλα ἤ στίχους: ο πρώτος στίχος του ποιήματος άνταποδίδοται τῷ τελευταίῳ, ὁ δεύτερος τῷ προτελευταίῳ καὶ οὕτως ἐφεξῆς. "Ωστε το είδος τοῦτο δὲν άνήκει κυρίως είς την κατά συστήματα σύνθεσιν, περιλαμβάνει δὲ σχεδόν μόνον μεταγενέστερα ποιήματα τῶν ᾿Αλεξανδρεωτικῶν χρόνων, άτινα εν τη βραχυτέρα πραγματεία του Ἡφαιστίωνος περί ποιήματος (σελ. 63 W.) καλοῦνται παίγγια,οἶον τὸ ώὸν τοῦ Σιμμίου.

ε'. Ποιήματα κατά σχέσιν μικτά. Τοιαύτα ποιήματα είνε έν οίς είνε αναμεμιγμένα δύο η πλείονα των μέχρι τοῦδε μνημονευθέντων κατὰ σχέσιν είδων, οἷον λόγου χάριν τό τε μονοστροφικόν καὶ τὸ ἐπφδικόν ή τό τε έπωδικόν και το μεσωδικόν. Πρελ. Ήφαιστ. σελ. 69 καὶ ἐκτενέστερον σελ. 63· « μικτὰ δὲ κατὰ σχέσιν ὅσα ἐκ μερῶν ἐστιν έκ πάντων μέν κατὰ σχέσιν, ἀνομοίων δὲ ἀλλήλοις κατὰ τὴν ἰδέαν, έχ τε έπωδικών και μονοστροφικών ή κατά περικοπην ανομοιομερών».

ς'. Ποιήματα κατά σχέσιν κοινά. Τα ποιήματα ταϋτα όρίζων ό Ήφαιστίων ἐν μὲν τῆ βραχυτέρα πραγματεία (σελ. $63\,\mathrm{W}$.) λέγει «κοινὰ δέ έστι κατὰ σχέσιν, ὅσα καθ' έτέραν μὲν ἰδέαν τῶν κατὰ σχέσιν γέγραπται, δύναται δὲ καὶ καθ' ἐτέραν γεγράφθαι δοκεῖν, οἰον εί μονοστροφικώς γραφέν δύναται τοῦτο καὶ ἐπφδικῶς γεγράφθαι δοκείν». 'Ως παράδειγμα δε δύναται να χρησιμεύση ο γ' 'Ολυμπιονίκης του Πινδάρου, όταν έκάστη των βραχειών τριαδικών περικοπών ληφθή ώς μία στροφή, ὅπερ τῷ ὄντι καὶ ἐγένετο. Ἐν δὲ τή ἐκτενεστέρα πραγματεία (σελ. 69) λέγει «κοινόν δέ έστι κατά σχέσιν τὸ δύο συστήμασιν ύποπεπτωκός, καθάπερ τὸ πρῶτον 'Ανακρέοντος ἄσμα

γουνοῦμαί σ', έλαφηδόλε, ξανθη παῖ Διός, ἀγρίων δέσποιν' "Αρτεμι θηρῶν

καὶ τὰ έξῆς (1). Κατὰ μὲν γὰρ τὴν νῦν ἔκδοσιν ὀκτάκωλός ἐστιν ἡ στροφή, καὶ τὸ ἄσμά ἐστι μονοστροφικόν. Δύναται δὲ καὶ ἑτέρως διαιρεϊσθαι εἴς τε τριάδα καὶ πεντάδα ή στροφή, ώστε Φερεκράτειον είναι τὸ τελευταΐον τοῦ συστήματος τοῦ ἐκ τῶν τριῶν κώλων ἢ τῶν πέντε». Έν ταῖς ἐκδόσεσι δηλαδή ταῖς φερομέναις ἐν τοῖς καθ' Ἡφαιστίωνα χρόνοις τὰ όκτὰ κῶλα τοῦ εἰς τὴν "Αρτεμιν ἄςματος τούτου τοῦ ἀνακρέοντος ἀπετέλουν μίαν στροφὴν ὀκτάκωλον καὶ τὸ ἄσμα ήτο μονοστροφικόν. 'Ηδύνατό τις διμως καὶ ἄλλως νὰ διαιρέση τὰ κώλα ταϋτα, εἰς δύο διάφορα συστήματα, τὸ μὲν ἐκ τριών, τὸ δὲ έχ πέντε χώλων, καὶ οὕτω νὰ λάβη τὸ ἄσμα ως ποίημα κατὰ περικοπήν ἀνομοιομερές, τουτέστιν ώς ἀποτελοῦν δυαδικήν περικοπήν. Τῷ ὄντι ἐν τοιαύτη περιστάσει, ὡς παρατηρεῖ ὁ Οὐεστφάλιος, δὲν είνε πάντοτε εὔχολον νὰ χρίνη τις ποτέρα τῶν ἐχδοχῶν είνε ὀρθοτέρα,

(4) Τὰ έξῆς ἔχουσιν ὧδε.

ή κου νῦν ἐπὶ Ληθαίου δίνησι θρασυκαρδίων άνδρῶν ἐσκατορᾶς πόλιν χαίρουσ' οὐ γάρ ἀνημέρους ποιμαίνεις πολιήτας. καί μάλιστα έπι έτερομετρίας η έπι μεταδολής προσώπων έν δραματικοίς μέρεσιν, οίον έν Αίσχ. Έπτ. 114 κέ. 287 κέ.

- 262. "Απασαι αί μνημονευθείσαι εξ ίδεαι η κατηγορίαι του 'Ηφαιστίωνος δύνανται, ώς πάλιν παρατηρεί ο Οὐεστφάλιος, ἀφαιρουμέ ης της τετάρτης, των ἀντιθετικών, νὰ ἀναχθωσιν εἰς τὰς έξης δύο κυρίας κατηγορίας
  - α'. Την μονοστροφικήν σύνθεσιν,
  - β'. Την κατά περικοπήν.
    - 1. Ἡ περικοπὴ περιέχει τοὐλάχιστον δύο μετρικῶς ὅμοια συστήματα (ἐπφδικά, προφδικά, μεσφδικά παλινφδικά, περιφδικά).
    - 2. Ἡ περικοπὴ περιέχει μόνον ἀνόμοια ἀλλήλοις συστήματα (κατὰ περικοπὴν ἀνομοιόμερῆ).

Είτα δε τὰ ποιήματα δύνανται νὰ εἶνε πεποιημένα κατὰ μίαν μόνην τῶν ἰδεῶν τούτων, καὶ τότε λέγονται ἀπ.ίᾶ κατὰ σχέσιν, ἡ νὰ εἶνε ἀναμεμιγμέναι πλείονες ἄμα ἰδέαι, καὶ τότε τὰ ποιήματα λέγονται μικτὰ κατὰ σχέσιν.

Β'. 'Απολελυμένα ἄσματα.

263. Ο Ήφαιστίων τὰ ἀπολελυμένα ἄσματα ὁρίζει ἐν σελ. 66 W. ὡς ἑξῆς «ἀπολελυμένα δέ, ἃ εἰκῆ γέγραπται καὶ ἄνευ μέτρου ὑρισμένου, οἱοἱ εἰσιν οἱ νόμοι οἱ κιθαρφδικοὶ Τιμοθέου». Κατὰ ταῦτα τὰ ἀπολελυμένα διαφέρουσι τῶν κατά σχέσιν ἀσμάτων κατὰ τοῦτο ὅτι, ἐν ῷ τὰ κατὰ σχέσιν ἔχουσιν ἀντιστροφικήν τινα οἰανδήποτε ἀνταπόδοσιν, ὥστε γίνεται ἐν αὐτοῖς ἀνακύκλησις τῆς αὐτῆς μελφδίας, τοὐναντίον τὰ ἀπολελυμένα οὐδεμίαν ἔχουσι μετρικήν ἀνταπόδοσιν καὶ τὰ διάφορα μέρη τοῦ ποιήματος ἔχουσι διάφορον ἀπ' ἀλλήλων μελφδίαν. Διαιροῦνται δὲ κατὰ τὸν Ἡφαιστίωνα τὰ ἀπολελυμένα εἰς τὰ ἑξῆς εἴδη.

α΄. Τὰ ἀνομοιόστροφα, ἄτινα πάλιν διαιροῦνται εἰς ἐτερόστροφα καὶ εἰς ἀλλοιόστροφα. Καὶ τὰ μὲν ἐτερόστροφα σύγκεινται ἐκ δύο συστημάτων, τὰ δὲ ἀλλοιόστροφα ἐκ πλειόνων τῶν δύο. Διακρίνονται δὲ τὰ συστήματα ἀπ' ἀλλήλων ἤτοι διὰ τῆς ἐννοίας ἢ διὰ τῆς μετρικῆς μορφῆς καὶ οὐδὲν αὐτῶν ἀνταποδιδοται ἄλλφ τινὶ κατὰ τὸ μέτρον. Ὁ Ἡφαιστίων ἐν σελ. 70 W. λέγει ὅτι τὰ ἀνομοιόστροφα διαιροῦνται «ἢ κατὰ πρόσωπον ἀμοιδαῖον, ἢ χοροῦ πρὸς ὑποκριτὴν

ἀπόκρισιν, ή κατὰ ἐφύμνιον, ή κατὰ ἐπωδόν, ή κατ' ἄλλο τι άναφώνημα». 'Ως τεκμήρια δηλαδή της διαιρέσεως του άνομοιοστρόφου είς συστήματα λέγει ο Ἡφαιστίων α΄) μὲν τὴν μεταβολὴν τῶν ἀδόντων προσώπων, είτε δύο ύποχριταὶ ἀμείδονται ἀλλήλους είτε ο χορὸς άποκρίνεται πρός ύποκριτήν. β΄) δὲ τὰ παρεμβαλλόμενα ἐφύμνια ἢ άλλα τινὰ ἀναφωνήματα γ΄), ὅπερ καὶ ἀσφαλέστερον διακριτικόν γνώρισμα, τὸ διάφορον μετρικον γένος δύο ἐφεζῆς μερῶν τοῦ ἀπολελυμένου, οἶον ὅταν μέρει τινὶ ἐξ ἰωνικῶν συγκειμένω μέτρων ἀκολουθῆ μέρος ἐκ δακτυλικῶν, ἢ ὅταν ἐν ὁμοιομετρία ἐπιφέρηται ὡς τελικὸν βραχυτερόν τι κώλον, τὸ τελικὸν δὲ τοῦτο ἐννοεῖ ὁ Ἡραιστίων λέγων ότι διαιρείται κατ' ἐπφδόν. Τούτοις προσθετέον και την στιγμήν, διότι συνήθως, ούχὶ ὄμως πάντοτε, ἐπὶ τέλους ἐκάστου συστήματος τοῦ άπολελυμένου ἀπαρτίζεται ὁ λόγος. Τὰ πυριώτατα ὅμως τεκμήρια τῆς διαιρέσεως εἰς συστήματα ἔκειντο ἐν τῆ μελωδία, ἐκ μόνου δὲ τοῦ εἰς ἡμᾶς διασωθέντος κειμένου δὲν δύναται νὰ γίνη πάντοτε άσφαλώς ή διαίρεσις.

β΄) Τὰ ἄτμητα. «Ἄτμητα δέ ἐστι τὰ τηλικαῦτα ὅστε δύνασθαι μὲν τέμνεσθαι, μὴ μέντοι τεκμήριόν τι ὑπάρχειν τοῦ τὸν ποιητὴν αὐτὰ τετμηκέναι, μήτε βραχυκατάληξιν μήτε τι ἕτερον τῶν διοριζόντων τὰ ποιήματα, οἱον ἐφύμνιον ἢ ἀναφώνημα». Ἡφαιστ. σελ. 70 W. Κατὰ ταῦτα ἄτμητα εἶνε τὰ ἐξ ἑνὸς συγκείμενα συστήματος.

γ΄) Τὰ ἄστροφα. "Αστροφα δὲ λέγει ὁ Ἡφαιστίων (σελ. 70) τὰ οὕτω μικρὸν ἔχοντα μέγεθος ὥστε νὰ μὴ δύνωνται νὰ ἀποτελῶσι στροφὴν ὅλην. Ώς τοιαῦτα δὲ ἐννοητέον μελικά τινα μέρη πάνυ βραχέα καὶ μόνον ὀλίγα κῶλα περιέχοντα (πρβλ. σχόλ. Ἡφαιστ. σελ. 222), ἄτινα εὐρίσκονται ἐνιαχοῦ παρεμβεβλημένα εἰς τὰ διαλογικὰ μέρη τοῦ δράματος.

Γ'. Τὰ ἐξ όμοίων ἄσματα.

264. "Αισματα δὲ ἐξ ὁμοίων εἶνε τὰ συγκείμενα ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους ἐξ ὁμοίων κώλων τοῦ αὐτοῦ μετρικοῦ γένους, οἶον ἐξ ἀναπαιστικῶν, ἢ τροχαϊκῶν, ἢ ἰαμδικῶν διμέτρων. Διακρίνει δὲ ὁ Ἡφαιστίων δύο εἴδη ἐξ ὁμοίων ἀσμάτων καὶ τὰ μὲν καλεῖ ἀπεριόριστα, τὰ δὲ κατὰ περιορισμοὺς ἀνίσους.

α'. "Αισματα έξ όμοίων απεριόριστα, Ταῦτα ὁρίζει ὁ Ἡφαιστίων ώδε «ἀπεριόριστα μέν, ὁπόσα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ποδὸς ἡ τῆς αὐτῆς

συζυγίας καταμετρούμενα ή περιόδου περιγραφήν οὐδεμίαν ἔχει μεταξύ, ἀλλὰ μέχρι τῆς τελευταίας ὅμοιά ἐστι». Κατὰ ταῦτα ἄσματα ἔξ ὁμοίων ἀπεριόριστα εἶνε ὅσα ἐξ ὁμοίων συνεστῶτα κώλων δὲν ἔχουσι περιγραφήν ἐν τῷ μέσῳ, οὕτε δηλαδή κατάληξιν οὕτε χασμωδίαν οὕτε ἀδιάφορον συλλαδήν, ἀλλὰ τὸ ὅλον ἄσμα ἀποτελεῖται ἐζ ἐνὸς συστήματος ἡ μιᾶς ὑπερμέτρου περιόδου ἐχούσης λεκτικήν συνάφειαν. Τοιούτων συνθέσεων πλουτεῖ ἡ κωμωδία, ἡτις μετὰ μέρος ἐξ ἀναπαιστικῶν ἡ ἰχμδικῶν ἡ τροχαϊκῶν τετραμέτρων κατὰ στίχον τεταγμένων ἐπιφέρει μακρὰν ὑπέρμετρον περίοδον τοῦ αὐτοῦ μετρικοῦ γένους. Προσφυέστατα δὲ καλεῖ τὴν τοιαύτην περίοδον ὁ Ἡφαιστίων ἀπεριόριστον ἐξ ὁμοίων, διότι δύναται νὰ αὐξηθή εἰς μέγα μέγεθος, τὰ κῶλα ἔχουσα ὁμοίως ἐσχηματισμένα, μόνον δὲ τὸ τελικὸν καταληκτικόν. Ἡ δὲ μεγίστη εὐρίσκεται παρ' ᾿Αριστοφάνει ἐν Νεφ. στ. 889 καὶ ἑξῆς μέχρι δύο καὶ ἑξήκοντα κώλων ηὐξημένη.

β΄) "Αισματα έξ όμοίων κατά περιορισμούς άνίσους. Ταῦτα ὁ Ἡφαιστίων όριζει ώδε. «κατά περιορισμούς δὲ ἀνίσους ἐστὶν όπόσα ἐξ όμοίων συνεστώτα έχει κατάληξιν ή βραχυκατάληξιν μεταξύ, οὐ μέντοι ἴσοις μεγέθεσι ταύτην ἐπιζευγνυμένην ἀεί, οἶα μάλιστα φιλεῖ γίνεσθαι εν ταῖς παρόδοις τῶν χορῶν. Ἐκεῖ γὰρ μετὰ δέκα ἀναπαιστικά, λόγου χάριν, και κατάληξιν ἐπάγουσιν εὐθὺς ὅμοια μὲν καὶ άναπαιστικά, οὐ μέντοι τῶν ἴσων συζυγιῶν». Τὰ τοιαῦτα ἄσματα συνεστώτα έξ όμοίων κώλων, ώς καὶ τὰ ἀπεριόριστα, διαφέρουσιν έκείνων κατά τοῦτο ὅτι δὲν σύγκεινται ἐξ ένὸς μόνου συστήματος ἢ έχ μιᾶς μόνης ὑπερμέτρου περιοδου, ἀλλ' ἐκ πλειόνων ὑπερμέτρων καταληκτικών περιόδων. 'Αναγκαῖον δὲ τὸ μέγεθος τῶν ἄλληλα διαδεχομένων συστημάτων ή περιόδων να είνε άνισον και μηδεμία τό παράπαν νὰ ὑπάρχη ἀντιστροφική όμοιότης. Διότι ὅταν ἐν ταῖς ὑπερμέτροις περιόδοις, αἴτινες διαδέχονται ἀλλήλας, τηρήται ώρισμένος άριθμός ποδών ή διποδιών, τότε ή σύνθεσις αυτη δέν άνήκει είς την κατηγορίαν των έξ όμοιων, άλλὰ μᾶλλον είς τὴν κατηγορίαν των κατά σχέσιν ήτοι των άντιστροφικών ποιημάτων. Πρόλ. Ήφαιστ. σελ. 66 W. «ἐξ όμοίων δέ ἐστιν, ἄπερ ὑπὸ (τοῦ αὐτοῦ) ποδὸς ἢ (τῆς αὐτῆς) συζυγίας ἢ περιόδου καταμετρεῖται ἄνευ ἀριθμοῦ τινος ώρισμένου ός ἐὰν τεταγμένος ἀριθμὸς ἢ, οὐκ ἔστιν ἐξ ὁμοίων, ἀλλὰ κατὰ σχέσιν κτλ». Τοιούτον ἦσμα έξ ὁμοίων κατὰ περιορισμοὺς ἀνίσους είνε λόγου χάριν τὸ ἐν τῆ παρόδφ τοῦ χοροῦ ἐν τῷ Αἴαντι τοῦ.

Σοφοκλέους στ. 134 - 171 έξ όκτὼ συστημάτων ή περιόδων συγκείμενον, τῆς μὲν πρώτης τρικώλου, τῆς δὲ δευτέρας τετρακώλου, τῆς δὲ τρίτης ἐπτακώλου, τῆς δὲ τετάρτης ὡσαύτως ἐπτακώλου, τῆς δὲ πέμπτης δεκακώλου, τῆς δὲ ἔκτης τέλος ὀκτακώλου.

265. Έκ τῶν εἰρημένων γίνεται δῆλον ὅτι τὰ ἐξ ὁμοίων ἄσματα άντιστοιχοῦσι πρὸς τὰ ἀπολελυμένα, τὰ μὲν δηλαδή έξ ὁμοίων κατὰ περιορισμούς ἀνίσους πρός τὰ ἀνομοιόστροφα, τὰ δὲ ἀπεριόριστα πρός τὰ ἄτμητα τῶν ἀπολελυμένων. Καὶ ὅταν μὲν τὰ ἐφεξῆς ἀκολουθούντα ούχὶ ἀντιστροφικὰ συστήματα ἔχωσι διάφορον ἀλλήλων μετρικόν σχηματισμόν, τότε τὸ ἐκ τούτων συγκείμενον ποίημα καλείται άπολελυμένον. "Οταν δὲ τὰ ἄλληλα διαδεχόμενα οὐχὶ ἀντιστροφικὰ συστήματα είνε υπέρμετροι περίοδοι τοῦ αύτοῦ μετρικοῦ σχηματισμοῦ, τότε τὸ ὅλον ποίημα καλεῖται οὐχὶ ἀπολελυμένον, ἀλλ' ἐξ όμοιων. 'Ορθότερον ὅμως καὶ ἀκριδέστερον, ὡς παρατηρεῖ ὁ Οὐεστφάλιος, ήδύνατο τοῦτο νὰ κληθη ἀπολελυμένον έξ δμοίων. "Όταν δὲ τὰ ἐπάλληλα συστήματα τὰ ἐξ ὑπερμέτρων περιόδων τοῦ αὐτοῦ μετρικοῦ γένους συγκείμενα εύρισκωνται έχοντα πρός ἄλληλα ἀντιστροφικήν τινα ἀνταπόδοσιν, τότε τὸ ποίημα, ώς πάλιν ὁ αὐτὸς παρατηρεϊ, δύναται προσφυώς νὰ κληθή κατὰ σχέσιν έξ δμοίων, οἰον ἦτο τὸ τοῦ ᾿Αλκαίου μονοστροφικὸν ἄτμα (Ἡραιστ. σελ. 67), οῦ ἡ ἀρχὴ

ἔμε δείλαν, ἔμε πασᾶν κακοτάτων πεδέχοισαν. Τοῦ ἄσματος τούτου ἕκαστον σύστημα ἢ ἐκάστη στροφὴ ἀπετελεῖτο ἐκ μιᾶς ὑπερμέτρου περιόδου ἐξ εἴκοσιν ἰωνικῶν ποδῶν συγκειμένης. Τοιαῦτα προσέτι ἦσαν καὶ ἀναπαιστικά τινα μέρη τῆς τραγφδίας.

Δ'. Μετοικά άτακτα.

266. Καθ' Ἡφαιστίωνα (σελ. 61) μετρικὰ ἄτακτα εἶνε «ὅσα ἐκ μέτρων μὲν ὁμολογουμένων συνέστηκε, τάξιν δὲ καὶ ἀνακύκλησιν οὐκ ἔχει, οὕτε κατὰ στίχον, οὕτε κατὰ συστήματα, οἶός ἐστιν ὁ Μαργίτης ὁ εἰς "Ομηρον ἀναφερόμενος, ἐν ῷ παρέσπαρται τοῖς ἔπεσιν ἰαμ-δικά, καὶ ταῦτα οὐ κατ' ἴσον σύστημα. Τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ Σιμωνίδου ἐπίγραμμα.

"Ισθμια δίς, Νεμέα δίς, 'Ολυμπία ἐστεφανώθην, οὐ πλάτεϊ νικῶν σώματος, ἀλλὰ τέχνα, 'Αριστόδημος Θράσιδος 'Αλεῖος πάλα».

Πρβλ. και σελ. 66. Κατά ταῦτα λοιπόν μετρικά ἄτακτα είνε τοιαῦται συνθέσεις, αΐτινες δεν δύνανται νὰ ἀναχθώσιν εἰς τὰς κατὰ στίχον, διότι δεν έχουσι συνεχώς άνακυκλούμενον εν καὶ τὸ αὐτὸ μέτρον, άλλα διάφορα μέτρα αναμεμιγμένα, εν τη μίξει δε ταύτη των διαφόρων μέτρων δέν τηρούσιν ώρισμένην τάξιν οὐδ' ἔχουσι τεκμήρια διαιρέσεως είς διάφορα μετρικά συστήματα. Αί συνθέσεις λοιπόν αύται ἀποτελοῦσι παρὰ τὰς κατὰ στίχον καὶ τὰς κατὰ σύστημα συνθέσεις τρίτον γένος αντίθετον των δύο έχείνων χυρίων γενών, έπειδή έν έκείνοις μεν έπικρατεῖ τάξις τις τῆς συνθέσεως τῶν μέτρων, ἐν τούτοις δὲ λείπει ἡ τάξις, ὅθεν καὶ μετρικά ἄτακτα καλοῦνται. Πλήν άλλ ούτω περιωρισμένη είνε ή χρήσις των μετρικών άτάκτων, ώστε οὐδεμία ἀνάγκη νὰ πλασθή γάριν αὐτῶν τρίτον κύριον γένος. Ὁ Ἡφαιστίων εἰς τὰ μετρικὰ ἄτακτα ἀναφέρει πρῶτον μὲν μεταγενέστερόν τι ἐπικοσατυρικὸν ποίημα, τὸν Μαργίτην, ἐν ῷ δακτυλικὰ ἐξάμετρα καὶ ἰαμβικὰ τρίμετρα ἄνευ οὐδεμιᾶς τάξεως ἀνεμίγνυντο μετ' άλλήλων, διότι κατ' άρχας μεν μετα δέκα έξάμετρα ἐπεφέρετο εν τρίμετρον, εἶτα δὲ μετὰ πέντε, ἔπειτα μετὰ ὀκτὼ έζάμετρα (πρβλ. σχολ. Ἡφαιστ. σελ. 218), ή δ' ἀταξία ἐγίνετο ἐνταῦθα ἐξεπίτηδες συμφώνως πρὸς τὴν σκωπτικὴν ἔννοιαν. Εἶτα δὲ ἀναφέρει καὶ τὸ τοῦ Σιμωνίδου ἐπίγραμμα, ἐν ι، τῷ τῷ ἡρώω ἐπιφέρεται ἐλεγεῖον καὶ ἔπειτα ίαμβεΐον. Οὐκ ἀδίκως ὅμως ὁ Οὐεστφάλιος ἀποδοκιμάζει τὸν τῶν πα. λαιών μετρικών χαρακτηρισμόν τοῦτον τοῦ ἐπιγράμματος τοῦ Σιμωνίδου, ώς ἔχοντος πλήρη ἄδειαν νὰ ποιήση τοιούτο ποίημα κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ 'Αργελόγου.

Ε'. Μικτά κατά συστήματα ή μικτά συστηματικά.

267. Ὁ Ἡφαιστίων ὁρίζων ἐν σελ. 61 τὰ μικτὰ κατὰ συστήματα ἢ μικτὰ συστηματικὰ λέγει «μικτὰ δέ, ὅσα μέρος μέν τι ἔχει κατὰ σχέσιν, μέρος δέ τι ἀπολελυμένον ἢ ἐξ ὁμοίων». Ἐν τοῖς ποιήμασι δηλονότι τούτοις (ἢ ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ συνεχεῖ μέρει μείζονός τινος ποιήματος) συνάπτονται πλείονες τῶν ἐν ἀριθ. Α΄, Β΄ καὶ Γ΄ μνημονευθευθεισῶν κυρίων κατηγοριῶν τῆς συστηματικῆς συνθέσεως. Τοιαῦτα δὲ ποιήματα εἶνε λόγου χάριν αὶ πλεῖσται τῶν παρόδων τοῦ Αἰσχύλου καὶ πολλὰ τῶν λοιπῶν χορικῶν ἀσμάτων αὐτοῦ, ἐν οἶς προηγεῖται μὲν μέρος ἐξ ὁμοίων κατὰ περιορισμοὺς ἀνίσους, ἔπεται δὲ μέρος

κατὰ σχέσιν ήτοι ἀντιστροφικόν. Τοιαῦται εἰνε προσέτι πολλαὶ μονφδίαι τοῦ τε Σοφοκλέους καὶ τοῦ Εὐριπίδου, ἐν αἰς μέρει τινὶ κατὰ σχέσιν συνάπτεται μέρος ἀπολελυμένον, ἀλλοιοστροφικὸν ἢ ἐτεροστροφικόν. Τὰ δὲ ἐν τῆ δ΄ τοῦ Ἡραιστίωνος περὶ ποιήματος πραγματεία λεγόμενα (σελ. 67) «μικτά ἐστι συστηματικά, ὥσπερ εἴ τις τὴν πρώτην ψδὴν ἐν τῷ πρώτῷ ᾿Αλκαίου καὶ τὴν δευτέραν συνάψειε, συστηματικῆς οὕσης αὐτῶν ἐκατέρας» ὁ Οὐεστφάλιος ἀποδοκιμάζει ὡς ἄνμικτρυς ἀνόητα, ρυέντα δὲ οὐχὶ ἐκ τοῦ Ἡραιστίωνος, ἀλλ' ἔκ τινος διασκευαστοῦ τοῦ συγγράμματος τούτου. Ἡ βραχυτέρα, λέγει, πραγματεία ἔχει τὸ ὀρθὸν καὶ ἐλέγχει τοὺς νομίζοντας ὅτι αὕτη εἶνε ἐπιτομή τῆς μείζονος ὡς οὐχὶ ὀρθῶς φρονοῦντας.

ΣΤ'. Κοινά κατά συστήματα ή κοινά συστηματικά.

238. Περὶ τῆς κατηγορίας ταύτης πραγματεύεται ὁ Ἡφαιστίων ἐν σελ. 61 καὶ 67, ἀναφέρει δ' εἰς αὐτὴν τοιαῦτα ποιήματα, ἄτινα δύναταί τις νὰ λάβη καὶ ὡς κατὰ σχέσιν γεγραμμένα καὶ ὡς έξ ὁμοίων ἡ ἀπολελυμένα. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ἡ ἑτέρα τῶν δύο ἐκδοχῶν εἶνε ἐκάστοτε ἡ ὀρθή.

269. Τοσαϋτα περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος παραδεδομένων κατηγοριών των μετρικών συνθέσεων. Αι καπηγορίαι αύται περιέχουσι μεν άληθως ύλην πλουσίαν και πλείστου ήμιν λόγου άξίαν, ένιαι ομως, ώς παρατηρεί ο Ούεστφάλιος, δεν φαίνονται άκριδώς άφωρισμέναι, οἰον α΄) ή τρὶς ἐπαναλαμβανομένη κατηγορία τῶν κοινῶν (χοινὰ κατὰ γένος, χοινὰ κατὰ σύστημα, χοινὰ κατὰ σχέσιν) φαίνεται ὅτι ἐπενοήθη ἀπλῶς ὡς ἀντίθεσις εἰς τὴν τριπλῆν τῶν μικτῶν κα. τηγορίαν 6') αι τρεϊς κατηγορίαι, ή τῶν ἀστρόφων μερῶν, ή τῶν άντιθετικών καὶ ἡ τῶν μετρικῶν ἀτάκτων, τοὐλάχιστον δὲν ἀνήκουσιν είς ον τόπον καταχωρίζει αὐτὰς ὁ Ἡραιστίων ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ παραδεδομένω συστήματι τῶν μετρικῶν συνθέσεων, καθ' ὅλου δὲ εὐκόλως δυνάμεθα νὰ στερηθώμεν αὐτῶν ώς ο δεμίαν πρακτικήν σημασίαν έχουσων. γ΄) αι κατηγορίαι των απολελυμένων και των έξ όμοίων δὲν ἀποτελοῦσι δύο γένη όμοταγή τοις κατὰ σχέσιν, ἀλλὰ μᾶλλον άμφότεραι ἀποτελούσιν έν γένος δεύτερον, ἀντικείμενον τοῖς κατὰ σχέσιν, ούτω δὲ ώστε τὰ ἐξ όμοίων εἶνε ἀπλῶς εἶδός τι τῶν ἀπολελυμένων.

270. Τοίς ύπο του Ήφαιστίωνος περί των διαφόρων ίδεων της των ποιημάτων συνθέσεως λεγομένοις άναγκατον φαίνεται νὰ προστεθώσιν ένταῦθα τὰ έξης α΄) καθ' ὅλου εἰπεῖν ἡ μὲν κατὰ στίχον σύνθεσις ήτο οίκεία της ραψωδουμένης και άνευ μέλους απαγγελλομένης ποιήσεως, δήλον ότι του έπους και του διαλόγου των δραμάτων, ή δέ συστηματική της λυρικής ποιήσεως και των άσμάτων του δράματος. β΄) Τῆς μὲν μονοστροφικῆς συνθέσεως χρῆσιν ἐποιήσατο ἡ μονφδικὴ λυρική των Αἰολέων καὶ Ἰώνων καὶ οἱ μιμησάμενοι αὐτοὺς ἐν τοῖς 'Αλεξανδρεωτικοῖς καὶ 'Ρωμαϊκοῖς χρόνοις, τῆς δὲ κατὰ περικοπήν ή χορική λυρική καὶ τὸ δράμα. γ΄) Ἡ ἐπφδική σύνθεσις (α α β) ἐπικρατεῖ μὲν μάλιστα ἐν τοῖς τοῦ Πινδάρου ἐπινίκοις, συχνὰ δὲ εὑρίσκεται καὶ ἐν τῷ δράματι καὶ μάλιστα ἐν τῆ παρόδῳ. Συνήθως ὅμως έν τῷ δράματι ἐπικρατεῖ τὸ σχήμα α α β β (γ γ), τουτέστιν ἡ κατὰ συζυγίας σύνθεσις. δ΄) Των απολελυμένων χρησις έγένετο κυρίως έν τῷ νόμφ καὶ τῷ διθυράμδφ, εἶτα δὲ καὶ ἐν ταῖς σκηνικαῖς μονφδίαις της μεταγενεστέρας τραγωδίας.

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΡΙΚΗΣ

ΜΕΡΟΣ Β΄ ΤΟ ΕΙΔΙΚΟΝ

Α΄. ΜΕΤΡΑ ΔΑΚΤΥΛΙΚΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ

Περί του δακτυλικού έξαμέτρου.

271. Δακτυλικά καθόλου μέτρα λέγονται τὰ ἐκ τοῦ δακτύλου ὡς κυρίου ποδός συγκροτούμενα, ὅπως καὶ ἀναπαιστικά, τροχαϊκά, ἰαμδικά καὶ λοιπά καλοῦνται τὰ κύριον ἢ μετρικὸν πόδα ἔχοντα ἀνάπαιστον, τροχαΐον, ἴαμβον κτλ. Διότι πλην τῶν κυρίων τούτων ποδων, έξ ων δηλαδή συνήθως και κυρίως ἀπηρτίζοντο τὰ μέτρα, ἐγίνετο χρησις εν αύτοις και άλλων δευτερευόντων ποδικών σχημάτων, οξον έν τοζς δακτυλικοζς π. χ. μέτροις πλήν τοῦ δακτύλου, οὐ ή μέν θέσις ἀπετυποῦτο διὰ μιᾶς μακρᾶς συλλαδῆς, ἡ δὲ ἄρσις διὰ δύο βραχειῶν $\begin{pmatrix} \theta & \alpha \rho \sigma \\ - & 0 \end{pmatrix}$, ἐγίνετο χρῆσις κατὰ δεύτερον λόγον καὶ τοῦ σπονδείου $\begin{pmatrix} \theta & \alpha \rho \sigma . \end{pmatrix}$. Έπειδη δὲ η θέσις πρὸς την άρσιν εἶχε λόγον ώς 2:2 η 1:1, τουτέστι τὸν τοῦ ἴσου, καὶ οὕτως ὁ ρυθμὸς ἔβαινεν όμαλῶς καὶ κοσμίως, διὰ ταῦτα ὁ τετράσημος οὖτος ποὺς εἶχεν ήθος σεμνόν και άξιωματικόν. Ηὐξάνετο δ' ἔτι μᾶλλον τὸ άξίωμα και ή σεμνότης του ποδός τούτου διὰ τῆς συναιρέσεως τῶν δύο βραχειῶν της άρσεως εἰς μίαν μακράν, ὅτε δηλαδή ἐλάμδανε τὸ σχήμα τοῦ σπονδείου. Τὴν δὲ λύσιν τῆς θέσεως ἀποφεύγουσιν οἱ παλαιοὶ ποιηταὶ έν πᾶσι τοῖς δακτυλικοῖς μέτροις, διότι οὕτω γεννᾶται σχῆμα ἔχον ήθος ταχύτερον και θερμότερον παρά το των δακτυλικών μέτρων οίκείον, κατ' έξαίρεσιν δὲ μόνον ποιοῦνται χρῆσιν αὐτοῦ ἐν τοῖς κεκινημένον ἦθος ἔχουσι δακτυλικοῖς ὑπορχήμασι καὶ ἐν ταῖς δακτυλικαῖς
τῆς μεταγενεστέρας τραγφδίας μονφδίαις, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐνταῦθα τοῦ
τετρασυλλάδου σχήματος τοῦ καλουμένου προκελευσματικοῦ ৬ 0 0,
οὐδέποτε δὲ τοῦ ἀναπαιστικοῦ ৬ 0 -. Τοῦ δὲ καταληκτικοῦ τετρασήμου δακτυλικοῦ ποδὸς ἡ ἐλλείπουσα ἄρσις ἀναπληροῦται ἡ διὰ τονῆς, τουτέστι διὰ παρεκτάσεως τῆς δισήμου θέσεως εἰς χρόνον τετράσημον —, ἢ τῆ προσλήψει κενοῦ χρόνου δισήμου, ὧδε 4 Λ.

272. Τὰ δὲ δακτυλικὰ κῶλα, ὡς ἔν τῷ γενικῷ μέρει ἀκριδέστερον εἴπομεν, εἶνε ἤτοι διποδίαι (πόδες σύνθετοι ὀκτάσημοι) ἢ τριποδίαι (πόδες δωδεκάσημοι) ἢ τετραποδίαι (πόδες έκκαιδεκάσημοι) ἢ πενταποδίαι (πόδες εἰκοσάσημοι). Μείζονα δὲ τοῦ εἰκοσασήμου μεγέθη δὲν ἠδύναντο νὰ ἀποτελῶσι δακτυλικὰ κῶλα ὡς τῆς αἰσθήσεως ἀδυνατούσης νὰ ἀντιληψθἢ τοιούτων μεγεθῶν ὡς ἐνὸς κώλου. Κατὰ δὲ τὴν ἀπόθεσιν σχηματίζονται α΄) μὲν ἀκατάληκτα, καταλήγοντα δηλαδὴ εἰς δάκτυλον ἢ σπονδεῖον ἢ καὶ εἰς τροχαῖον διὰ τὴν τελευταίαν ἀδιάφορον. Θ΄) δὲ καταληκτικά, καταλήγοντα δηλαδὴ εἰς τὴν θέσιν, τῆς ἄρσεως ἀναπληρουμένης εἴτε διὰ κενοῦ δισήμου χρόνου εἴτε διὰ τονῆς τῆς τελικῆς θέσεως, ἤτις οῦτω λαμβάνει μέγεθος τετράσημον. γ΄) δὲ βραχυκατάληκτα, καταλήγοντα εἰς δύο μακρὰς θέσεις, τῶν δύο ἐλλειπουσῶν ἄρσεων τῶν δύο τελευταίων ποδῶν ἀναπληρουμένων διὰ κενοῦ χρόνου ἢ διὰ τονῆς

άκατάλ. 2002002002~~0~~ βραχυκ. {20020022 Λ

Προσέτι δὲ ἐπιδέχονται τὰ δακτυλικὰ κῶλα καὶ τὸ προκαταληκτικὸν σχῆμα, ἔχουσι δηλαδή οὐ μόνον ἐν τῆ ἀποθέσει ἀλλὰ καὶ πρὸ αὐτῆς ἥτοι ἐν τῷ μέσῳ κατάληξιν ἢ μᾶλλον προκατάληξιν, ἥτις ὡς ἡ κατάληξις τῆς ἀποθέσεως ἀναπληροῦται διττῶς, εἴτε διὰ τονῆς,οἰον Δυ Δυ Δυ Δ, εἴτε διὰ κενοῦ χρόνου δισήμου, ὡς π, χ, ἐν τῷ ἐλεγείῳ Δω Δω Δ Λου Δο Δο Δο Λου Δο.

273. Των δε δακτυλικών μέτρων άρχαιότατον πάντων καὶ ἐπισημότατον ἦτο τὸ δακτυλικὸν εξάμετρον, ὅθεν καὶ περὶ τῆς χρήσεως αὐτοῦ λέγομεν κατὰ πρώτον ἐνταῦθα. Τὸ μέτρον λοιπὸν τοῦτο εὑρίσκεται τελειότατον κατὰ τὸ εἶδος ήδη ἐν αὐτῷ τῷ ἀρχαιοτάτω μνημνείω τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως, τοῖς Ὁμηρικοῖς δηλονότι ποιήμασιν.
- Ὅτι δὲ καὶ πρὸ τοῦ Ὁμήρου ὑπῆρχε παρὰ τοῖς Ελλησι ποίησίς τις,

οὐδεμία ἀμφιδολία. Αυτή δε φαίνεται ότι ήτο αυρίως ίερα τη τών θεων λατρεία ύπηρετούσα (υμνοι, νόμοι), μάλιστα δὲ τῆ του Απόλλωνος ἐν Δελφοῖς καὶ Δήλφ καὶ τῆ τῶν Μουσῶν ἐν Βοιωτία. "Οτι δὲ καὶ ἡ ποίησις αυτη μέτρον εἶχε τὸ δακτυλικὸν έξάμετρον, δὲν δύναται μέν νῦν νὰ έξακριβωθή ὡς οὐδενὸς ἔχνους τῆς ποιήσεως ἐκείνης διασωθέντος, φαίνεται δὲ πιθανόν ἄλλως τε καὶ ἐκ τούτου ὅτι οἱ παλαιοί την ευρεσιν του έξαμέτρου ανέφερον είς την Φημονόην, την πρώτην έν Δελφοϊς ιέρειαν, και είς άλλους μυθικούς ποιητάς πρό τοῦ 'Ομήρου ἀχμάσαντας, οἶον τὸν 'Ορφέα, τὸν 'Ωλῆνα, τὸν Χρυσόθεμιν καὶ τὸν Φιλάμμωνα. Οὐχὶ δὲ πολλούς αἰῶνας πρό τοῦ 'Ομήρου ή ποίησις ήρξατο νὰ ύμνη πλήν τῶν θεῶν καὶ ἔργα ἡμιθέων ή ἐνδόξων ἀνδρῶν (κ.lέα ἀνδρῶν). Έκ τῆς ἐπικωτέρας δὲ τὸ ἡθος λυριχής ταύτης ποιήσεως έγεννήθη τὸ ἔπος ήτοι ή ἐπιχὴ ποίησις, ἢν ό "Ομπρος προήγαγεν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς τελειότητος. Καὶ τῶν άσμάτων λοιπόν τούτων των της Ομηρικής ποιήσεως προηγηθέντων το μέτρον ούδεμία αμφιδολία ότι ήτο το δακτυλικόν έξάμετρον. Έκ της ποιήσεως δὲ ταύτης χορηγηθείσα αὐτὸ ἡ ἐπικὴ ποίησις ἐτελείοποίησε το είδος αυτού, ένεωτέρισε δὲ περὶ τὴν προφοράν, διότι ἐν ικ πρότερον τὸ ἐξάμετρον ἐμελωδεῖτο ὑπὸ τῶν ἀοιδῶν πρὸς τὴν κιθάραν, ἐν τῆ ἐπικῆ ποιήσει ἐρραψωδεῖτο ἀπλῶς ὑπὸ τῶν ραψωδῶν, τουτέστιν ἀπηγγέλλετο ἄνευ ἀδῆς (1), προσέτι δὲ καὶ ἄνευ κρούσεως ήτου συνωδίας της όργανικής μουσικής, των απαγγελλόντων τὰ ἔπη ραψωδών άντι κιθάρας ράβδον μετά χεΐρα φερόντων (πρβλ. § 54). Έκ δὲ τῆς χρήσεως ἐν τῆ ἐπικῆ ποιήσει, ήτις ἀρχῆθεν καὶ κυρίως ἦτο ἡρωϊκή, τοὐτέστι διηγεῖτο πράξεις ἡρώων, ὼνομάσθη τὸ έξάμετρον ἡρῷον η ηρωϊκόν μέτρον. Προσέτι δὲ καὶ ἔπος ἐκλήθη τὸ μέτρον τοῦτο ἰδία καὶ κατ' ἐξοχήν, διότι καὶ τὰ ἄλλα μέτρα, ἄτινα οἱ παλαιοὶ ποιηταὶ μετεχειρίζοντο κατά στίχον, οίον τὸ ἰαμβικόν τρίμετρον, ἐκάλουν ἔπη τουτέστι λόγους. Έπεκράτησε δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπὶ τοῦ δακτυλικοῦ ίδια έξαμέτρου ώς τοῦ ἀρχαιοτάτου καὶ ἐπισημοτάτου πάντων των μέτρων. Όμωνύμως δὲ τοῦ μέτρου ὕστερον ἐκλήθη καὶ τὸ σχῆμα ήτοι γένος της ποιήσεως, εν $\ddot{\phi}$ έγίνετο χρησις αὐτοῦ (2). Μετεχειρί-

⁽¹⁾ Πρόλ. Άριστοτ. περὶ ποιητ. κεφ. α΄. «ἡ δὲ (ἐποποιία) μόνον τοῖς λόγοις ἢ τοῖς ψιλοῖς μέτροις (ποιείται τὴν μίμησιν)».

⁽²⁾ Περί των ονομασιών του δακτυλικού έξαμέτρου πρόλ. σχόλ. εἰς Ἡφαιστ. κεφ ζ΄ σελ. 161 W. = Scholia Hephaest. Ambrosiana παρά Studemund, Aneod.

σατο δέ το μέτρον τοῦτο ή ἐπικὴ ποίησις διὰ παντὸς καὶ κατὰ πάσας τὰς φάσεις αὐτῆς μέχρι τῶν τελευταίων τῆς ἀρχαιότητος χρόνων, μετά τινων βεδαίως ἐκάστοτε διαφορῶν περὶ τὸ σχῆμα, περὶ ὡν ἀκριδέστερον θὰ πραγματευθῶμεν κατωτέρω. 'Ωσαύτως δὲ καὶ ἡ βουκολικὴ ποίησις ἐποιήσατο χρῆσιν μόνου τοῦ δακτυλικοῦ ἐξαμέτρου.
Πολλῷ δ' ἐλάσσονα χρῆσιν ἐποιήσατο ἡ λυρικὴ καὶ μάλιστα ἡ δραματικὴ ποίησις. Έκ τούτων λοιπὸν γίνεται δῆλον οὐ μόνον τὸ ἀρχαῖον ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπίσημον τοῦ ἔξαμέτρου.

274. Σημασία τοῦ έξαμέτρου. Τὸ δακτυλικὸν έξάμετρον, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἴπομεν (§ 189), εἶνε μέτρον ἀκατάληκτον τοῦ τελευταίου ποδὸς ἔχοντος πάντοτε συνηρημένην τὴν ἄρσιν, σχῆμα δηλαδή σπονδείου ἢ καὶ τροχαίου διὰ τὴν τελευταίαν ἀδιάφορον, οὐχὶ ὁρθῶς δὲ οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ οἱ πλεῖστοι λαμβάνουσιν αὐτὸ ὡς καταληκτικὸν εἰς δισύλλαβον, ὁρθῶς δὲ ὁ Διονύσιος (περὶ συνθ. ὀνομ. κεφ. δ΄ σελ. 48) λέγει τὸ μέτρον τοῦτο τέλειον. Σύγκειται δὲ ἐκ δύο κώλων τριποδικῶν, ἐκάτερον δ' αὐτῶν ὡς τριποδία ἔχει τρία σημεῖα ἢ βάσεις, ὥστε τὸ ὅλον ἔξ, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα ἔξάμετρον. Καὶ ἡ μὲν πρώτη τριποδία ἀποτελεῖ τὸ προηγούμενον τῆς περιόδου κῶλον, ἡ δὲ δευτέρα

var. σελ. 137 κέ. ἔγοντα ὧδε: «Τοῦ ἡρωϊχοῦ ὀνομασίαι εἰσὶ πέντε α') δακτυλικόν ἀπό τοῦ ποδός τοῦ ἀπαρτίζοντος αὐτό, δάκτυλος δὲ ἀπό τοῦ ἡμετέρου μέρους εἴρηται, ωσπερ καὶ ποὺς καὶ βάσις: 6') ήρφον ἀπὸ τοῦ τὰς πράξεις τῶν ἡρώων τούτῳ γράφεσθαι τῷ μέτρω, ἢ ὅτι σύντονον τοῦτο ἢ καὶ εὔρωστον τὸ μέτρον ιὅσπερ καὶ οἱ ῆρωες. γ΄. πυθεκόν ἀπό τοῦ τὸν Πύθιον τούτω κεχρήσθαι τῷ μέτρ ψ΄ δ΄) ἔπος ἀπό τοῦ ἔπεσθαι τὰς βάσεις ἀλληλαις, ἐντεῦθεν λάο και τὴν τοῦ ἔπους ἀρετὴν ἔστιν ἰδεῖν. τὰ γάρ εὔρυθμα τῶν ἐπῶν οὐ συναπαρτιζομένας ἔχουσι τὰς βάσεις τοῖς μέρεσι τοῦ λόγου, ὡς τό εθριος είτεχα τῆσδε (Α 214). ἄρρυθμον γὰρ τοῦτο· ε΄) ἐξάμετρον ἀπό τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βάσεων». Καὶ κατωτέρω «ἰδίως δὲ τοῦτο ἡρῷον προσαγορεύεται ὡς τῶν άλλων πρότερον η ἀρχαιότερον, καθό και ήρωας καλούμεν τους της γενέσεως προλαδόντας την τύχην ένιοι δέ φασιν, ἐπεὶ τὰ ήρωϊκὰ διηγήματα τούτω τῷ μέτρω καταμετρεῖται. Δ εῖγμα δὲ ἡ 'Ομήρου ποίησις καὶ 'Ησίοδος καὶ ὁ Κύκλος πἄς. Τὸ δὲ μέτρον το καταληκτικόν καὶ ίδίως αὐτό τοῦτο καλεῖται ἔπος το γὰρ αὐτό τῶν ἄλλων άρχαιότερον ὂν καὶ τὸ κοινὸν πάντων ὄνομα προήρπασεν. ἔπη οὖν καὶ τὰ ἄλλα καλοῦμεν μέτρα, ίδίως δὲ τοῦτο καὶ κατ' ἀρχήν». Πρόλ. καὶ Πρόκλου Χρηστομ. σελ. 230 W. «Καὶ ὅτι τὸ ἔπος πρώτον μὲν ἐφεῦρε Φημονόη ἡ ᾿Απόλλωνος προφήτις, ἑξαμέτροις χρησμοίς χρησαμένη καὶ ἐπειδή τοις χρησμοίς τὰ πράγματα είπετο καὶ σύμφωνα ήν, έπος ἀπό τοῦ επεσθαι τό ἐχ τούτων τῶν μέτρων κληθήναι. Οἱ δέ φασιν ὅτι διά την κατασκευήν και την άγαν υπέροχήν, την έν τοῖς έξαμέτροις θεωρουμένην, τό χοινὸν ὄνομα παντός τοῦ λόγου τὸ ἐξάμετρον ἰδιώσατο χαὶ ἐχλήθη ἔπος, χαθάπερ χαὶ ό "Ομηρος τον ποιητήν καὶ ό Δημοσθένης τον βήτορα ψκειώσατο ἐπεὶ καὶ τὰ τρίμετρα έπη προσηγόρευον».

τό ἐπόμενον. Ἐξ ῶν δἐ λέγει ὁ ᾿Αριστοτέλης ἐν τῷ τέλει τῶν Μεταρυσικῶν (1) μανθάνομεν ὅτι οἱ παλαιοὶ τὸ μὲν πρῶτον κῶλον ἐκάλουν
δεξιόν, τὸ δὲ δεύτερον ἀριστερόν. Κατὰ τὸν ᾿Αριστόξενον ἐκατέρα τριποδία ἀποτελεῖ πόδα σύνθετον ἰαμδικὸν δωδεκάσημον καὶ ἔχει τρία
σημεῖα, κυρίαν θέσιν, δευτερεύουσαν θέσιν καὶ ἄρσιν. Μελφδούμενον
λοιπὸν ἢ καὶ ῥαψωδούμενον τὸ ἐξάμετρον ἐδέχετο τρεῖς ῥυθμικοὺς τόνους ἐπὶ τοῦ πρώτου κώλου, ἔνα κύριον ἔχοντα τὴν μεγίστην δύναμιν,
ἕνα δευτερεύοντα ἔχοντα ἀσθενεστέραν τοῦ πρώτου δύναμιν καὶ ἔνα
ἀσθενέστατον πάντων ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ δευτέρου κώλου. Κατὰ
ταῦτα λοιπὸν τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον ἀπηγγέλλετο ὧδε

'Επειδή δ' εκαστος τετράσημος δάκτυλος ἰσοδυναμεῖ τὸ μέγεθος καὶ τὸν ρυθμὸν τῷ 🖁 ποδὶ τῆς νεωτέρας μουσικῆς, ἀνάγκη ή τριποδία νὰ ἰσοδυναμῆ τῷ 🖁 ποδὶ, ὅστις ἔχει ἴσον ἀριθμὸν σημείων τῷ δωδεκα-

(1) Αὐτολεξεὶ λέγει ὁ 'Αριστοτέλης ἐνταῦθα (σελ. 1093 a 26) τάδε- «ὅμοιοι δὴ καὶ οὖτοι τοῖς ἀρχαίοις 'Ομηρικοῖς, οῖ μικρὰς ὁμοιότητας ὁρῶσι, μεγάλας δὲ παρορῶσι. Λέγουτι δὲ τινες ὅτι πολλὰ τοιαῦτα, οἶον αἴ τε μέσαι ἡ μὲν ἐννέα ἡ δὲ ὀκτώ, καὶ τὸ ἔπος δεκαεπτά, ἰσάριθμον τούτοις (γρ. αἴ τε μέσαι δεκαεπτά, ἡ μὲν ἐννέα ἡ δὲ ὀκτώ, καὶ τὸ ἔπος ἰσάριθμον τούτοις) βαίνεται δ' ἐν μὲν τῷ δεξιῷ ἐννέα συλλαδαῖς, ἐν δὲ τῷ ἀριστερῷ ὀκτώ». Πρὸς ταῦτα ὁ Ψευδαλέξανδρος (σελ. 813, 23) παρατηρεῖ α βαίνεται δὴ ἐν μὲν τῷ δεξιῷ ἤτοι τῷ ἡμίσει τοῦ στίχου τὸ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἕως τοῦ μέσου ἐν ἐννέα συλλαδαῖς, τῷ δ' ἀριστερῷ τουτέστι τῷ λοιπῷ ἡμίσει τῷ ἀπὸ τοῦ μέσου ἐως τοῦ τέλους ἐν ὀκτώ». Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην τοῦ Ψευδαλεξάνδρου τὸ ἑξάμετρον ἐδαίνετο ὑπὸ τῶν θεωρητικῶν, ὧν τῇ διδασκαλίᾳ ἠκολούθουν οἱ τοῦ 'Αριστοτέλους Πυθαγόρειοι, ὧδε'

_ υ υ _ υ υ _ υ υ | _ υ υ _ υ υ _ ~ δεξιόν ἀριστερόν.

Τῆ έρμηνεία ταύτη τοῦ χωρίου τοῦ 'Αριστοτέλους ἀκολουθῶν καὶ ὁ Bergk καὶ ὁ Westphal δεξιὸν δέχονται τὸ πρῶτον καὶ ἀριστερὸν τὸ δεύτερον κῶλον. Ὁ Οὐεστφάλιος (Gr. Metrik ² τόμ. 2 σελ. 333) παραδάλλει καὶ Μάριον Οὐκτωρτνον 148 ὡσαύτως «δεξιὸν μέτρον» λέγοντα τὸ πρῶτον καὶ Πλώτιον 264 «ἡμιεπὲς δεξιόν». Ὠσαύτως ὑπὸ Μαρίου Οὐκτωρίνου 109 ἐπὶ τῆς ἰαμδικῆς διποδίας dextra sedes καλείται ἡ πρώτη χώρα, sinistra δὲ ἡ δευτέρα. Τοὐναντίον δὲ ἰσχυρίζεται ὁ Η. Usener (Altgriech. Vershau σελ. 41 κξ.) δεχόμενος τὴν ξρμηνείαν τοῦ Bonitz (Comm. σελ. 595), ὅτι οἱ Πυθαγόρειοι τοῦ 'Αριστοτέλους εἰς τὴν τομὴν τοῦ στίχου τὴν κατὰ τρίτον τροχαΐον ἀποδλέποντες διήρουν τἀνάπαλιν τὸ ὁλοδακτυλικὸν ξξάμετρον εἰς ὀκτὰ καὶ ἐννέα, ιὅστε ἀριστερὸν μὲν κῶλον ἐκάλουν τὸ πρῶτον, δεξιὸν δὲ τὸ δεύτερον. Διὰ τί ὅμως οὕτοι νὰ ὁρμῶνται ἐκ τῆς κατὰ τρίτον τροχαΐον τομῆς καὶ νὰ παρορῶσι τὴν κατὰ ἐκείνους τοὺς χρόνους παντάπασιν ἰσοδύναμον πενθημιμερῆ; Τοὐναντίον ὁ ρυθμὸς ἀπαιτεῖ μίαν μόνην διαίρεσιν τὴν εἰς δύο τριποδίας ἤτοι εἰς συλλαδάς ἐννέα καὶ ὀκτὰ καὶ ἐκ ταύτης μάλλον ὁρμώμενοι πρέπει δεξιὸν μὲν νὰ ἀκούσωμεν τὸ ἐξ ἐννέα συλλαδῶν συγκείμενον πρῶτον κολλον, ἀριστερὸν δὲ τὸ δεύτερον τὸ ἐξ ὀντώ.

σήμω ίαμδικώ της παλαιάς μουσικής και κατά τον αύτον τρόπον προφερομένων, ώστε τὸ ὅλον ἐξάμετρον ἰσοῦται δύο 🕏 ποσὶ της νεωτέρας μουσικής

Η τάξις ὅμως τών σημείων ἠδύνατο νὰ ἔχη καὶ ἄλλως, ἡ κυρία δη λαδή θέσις νὰ κατέχη τὴν τρίτην χώραν, νὰ προηγῆται δὲ ἡ δευτερεύουσα θέσις καὶ ἡ ἄρσις ὡς ἀνάκρουσις, ὧδε δηλαδή:

Αυτη δὲ εἶνε ἡ τελευταία γνώμη τοῦ Οὐεστφαλίου, ὅστις πρότερον (βλ. Westphal, Fragm. und Lehrsätze der griech. Rhythmiker. Leipzig 1861 σελ 180 κέ.) παρεδέχετο τὴν έξῆς σημασίαν

ύπερ ής καὶ ὁ Ῥοσβάχιος ἀποφαίνεται ἐν τῆ γ΄ ἐκδ. τοῦ εἰδικοῦ μέρους τῆς μετρικῆς σελ 24. Ἡμεῖς ἀπλούστερον καὶ φυσικώτερον νομίζομεν τὸν πρῶτον τρόπον τῆς σημασίας, ὅν ἐν ἀρχῆ ὡς ἡμέτερον ἐτάξαμεν, οὐδαμῶς δὲ ἰσχυριζόμεθα ὅτι καὶ οἱ παλαιοὶ τῷ τρόπῳ τούτῳ ἡκολούθουν, διότι δυστυχῶς οὐδὲν παρεδόθη ἡμῖν ἀκριδέστερον περὶ τῆς τάξεως τῶν σημείων, ἡπερ ἡκολούθουν οἱ παλαιοὶ σημαινόμενοι τὸ ἑξαμετρον, οὐδὲν δὲ ἄλλο θετικώτερον τεκμήριον ἔχοντες περὶ τῆς τῶν ἀρχαὶων σημασίας δὲν δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ἀπλῶς τῆ ἰδία ἡμῶν κρίσει. ᾿Αλλ' ἐπειδὴ ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ δεχθῶμεν μίαν τινὰ σημασίαν παραδείγματος χάριν, ὡς τοιαύτην δεχόμεθα τὴν πρώτην ταχθεῖσαν ὡς ἀπλουστέραν.

275. Γένεσις τοῦ έξαμέτρου. Ἐκ τῶν εἰρημένων περὶ τῆς ρυθμικῆς διαιρέσεως τοῦ δακτυλικοῦ έξαμέτρου γίνεται δῆλον πῶς οἱ Ελληνες προήχθησαν ὥστε πρῶτον πάντων τῶν μέτρων τοῦτο νὰ ἐξεύρωσιν. Ἡ φύσις δῆλον ὅτι τῆς μελφδίας ἀπαιτεῖ νὰ διαιρῆται εἰς μουσικὰς περιόδους, ἡ δ' ἀπλουστάτη μουσικὴ περίοδος εἰνε ἡ δίκωλος, ἐξ ἡγουμένου καὶ ἐπομένου κώλου ἀπαρτιζομένη. Ἡ εῦρεσις λοιπὸν καὶ χρῆσις δικώλου τινὸς περιόδου ἐν τῆ ἀρχῆ τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς ἦτο φυσικωτάτη. Καὶ ἡ μὲν τῶν νεωτέρων ἐθνῶν αἴσθησις ἀσμενίζει μᾶλλον τοῖς τετραποδικοῖς κώλοις, ὅθεν καὶ ἐν τῆ νεωτέρα

μουσική έπικρατεί παρά πολύ ή τετραποδία. Ώσαύτως δ' έπικρατεί ή τετραποδία και έν τη παλαιά Ελληνική μουσική τέγνη καθ' όλου, μάλιστα δ' έν τη άκμη αὐτης. Ώσαύτως ἀποδείκνυται ή τετραποδία γρήσιμος οὖσα καὶ ἐν τοῖς ἀρχαιιτάτοις μέτροις τῶν ἐν τἢ ᾿Ασία Ίαπετικών (Ἰνδογερμανικών) έθνων. Παρά τοῖς Ελλησιν ὅμως ἐν τοις άρχαιοτάτοις χρόνοις εύρίσκομεν έπικρατούσαν την τριποδίαν. Τοιούτον ήτοι έκ τριποδιών συγκείμενον είνε τὸ μέτρον της άρχαιοτάτης ύμνωδικής και νομικής ποιήσεως και του έπους, τοιούτο τὸ τῆς ἐλεγείας καὶ τὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐξ ὑποκειμένου λυρικῆς ποιήσεως, τοιούτο τέλος καί τὸ τῶν ἐπιτριτοδακτυλικῶν ἤτοι Δωρικῶν λεγομένων στροφών, καίτοι έν ταϊς τελευταίαις ή τριποδία άναμίσγεται μετ' άλλων στοιχείων είς τεχνικώτερα μετρικά είδη, ο δ' ησύχιος καὶ σεμνὸς χαρακτήρ της άρχαιοτάτης ποιήσεως άγνοῶν τὴν ρυθμικὴν μεταδολὴν ήρχεῖτο εἰς τὴν ἐπανάληψιν τοῦ αὐτοῦ προσφιλοῦς αὐτή στοιχείου, τής τριποδίας, πρός συγκρότησιν τῶν περιόδων. Ἡ ευρεσις λοιπόν άρχικου τινος μέτρου ήτοι περιόδου δικώλου, έκ δύο συγκειμένου τριποδιών, δείχνυται έχ των είρημένων φυσικωτάτη. Υπολείπεται δε να έξηγηθη και ή ευρεσις και χρήσις του τετρασήμου δακτυλικοῦ ποδός. Αἱ μουσικαὶ τέχναι παρὰ τοῖς Ελλησιν ἐγεννήθησαν έκ τῆς λατρείας τοῦ θείου. Ἐν τῆ πρὸς τὸ θεῖον όμιλία μετεωρισθεὶς ό λόγος έλαθε μορφάς διαφόρους των έν τῆ κοινῆ των άνθρώπων πρὸς άλλήλους όμιλία συνήθων. Ό μεν ήτο πεζός, ό δ' έγένετο μετάρσιος, ποιητικός. Μήτηρ λοιπόν τῆς ποιήσεως ἐν τῷ κατ' ἀρχὴν βίῳ ὥσπερ των άλλων έθνων ούτω και των Ελλήνων έγένετο ή προσευχή και ό ἔπαινος τοῦ θείου. Εἶτα δὲ πρὸς τὸ θεῖον ἀποτεινόμενος ὁ λόγος ἔλαδε προσέτι ποικίλην μεταβολήν των τόνων, ώστε το διάρμα της προφορᾶς έγέννησε την ώδην, την μελωδίαν. Ο τόπος τέλος, περί ον οί άνθρωποι προσηύχοντο πρὸς τὸ θεῖον, ἦτο ὁ βωμός, ἐφ' οὖ ἐκαίοντο τὰ ἱερά, οἱ δὲ ἄδοντες πανηγυρικῶς περιεπόλουν. Ἡ περὶ τὸν βωμὸν δὲ αὕτη κίνησις ἐγένετο ἀρχὴ τῆς ὀρχηστικῆς, ὥστε ἡ ὄρχησις τῶν παλαιών ούδεν άλλο ήτο άρχηθεν ή ίερα περί την θυσίαν κίνησις. Κατά τον τρόπον τούτον έγεννήθησαν αι τρείς μουσικαί τέχναι καί συμφώνως πρός την γένεσιν καὶ ἐν τῆ ἀκμῆ ἔτι τῶν Ἑλλήνων ὑπηρετούσι κατ' έξοχην τη τού θείου λατρεία. Έκ της λατρείας χορηγούνται αύται ἀεὶ νέαν ζωήν καὶ ἀδιαλείπτως βλέπομεν έξ αύτης γεννώμενα νέα ποιητικά είδη. Αρχή όμως και βάσις της άρχαίας μουσικής

είνε ή ώδη ή ή του ποιητού λέζις. "Οθεν ούδεν θαυμαστόν στι ή διαίρεσις τοῦ ὑπὸ τοῦ μέλους καταλαμβανομένου χρόνου ἐξήρτητο ἐν τοῖς άργαιστάτοις γρόνοις άκριδώς έκ τῆς ποσότητος τῶν συλλαδών τῆς λέξεως τῶν τε μακρῶν καὶ τῶν βραχειῶν. Ἐκ μιᾶς λοιπὸν μακρᾶς έπὶ τῆς θέσεως, ήτις ἐλάμβανε τὸν ρυθμικὸν τόνον, καὶ ἐκ δύο βραγειών (η μιας μακράς) έπι της άρσεως άπετελέσθη ο έλάχιστος δακτυλικός πούς, έκ μιᾶς δὲ πάλιν μακρᾶς λαμβανούσης τὸν ρυθμικὸν τόνον καὶ μιᾶς βραγείας ἀπετελέσθη ὁ ἐλάγιστος ἰαμδικὸς πούς. Καὶ ό μεν δακτυλικός ώς έχων ἴσα τὰ ποδικὰ μέρη, τὴν θέσιν δηλαδή καὶ άρσιν, είχε μείζονα σεμνότητα καὶ ἀξίωμα, ὁ δὲ ἰαμβικὸς διὰ τὸ άνισον των ποδικών μερών είχεν ήθος ζωηρότερον καὶ τρογερώτερον. Καὶ ἄν λοιπὸν δεχθώμεν ὅτι ἀμφότερα τὰ ρυθμικὰ ταῦτα γένη ἦσαν έπίσης άρχαϊα, ή τὸν σεμνὸν ἔχουσα χαρακτήρα ἰερὰ ποίησις, ήτις μετεγειρίζετο τὸν δακτυλικὸν ρυθμόν, προηγήθη ἐν τῆ τεχνική αὐτῆς άναπτύξει της μάλλον κεκινημένης καὶ έξ ὑποκειμένου, ήτις μετεγειρίζετο τὸν ἰαμβικόν. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν τὸ ἀρχαιότατον τῶν Ἑλληνικών μέτρων εύλογον ήτο να απαρτισθή έκ δύο δακτυλικών τριποδιών ήτοι να είνε αυτό το δακτυλικόν έξαμετρον. Έκ των είρημένων δηλούται προσέτι άρχούντως ὅτι τὸ δακτυλικὸν εξάμετρον δὲν παρήχθη έκ της ένώσεως άλλων μέτρων είς έν, ως τινες των νεωτέρων ἰσχυρίσθησαν (1), ἀλλ' εἶνε πρωτότυπον. Μόνον δὲ ὡς πρὸς τὴν

(1) Πρώτος τών νεωτέρων δ Θεόδωρος Βέργχιος (über das älteste Versmass der Griechen, Freiburg i/B 1854) δρμώμενος έκ τής πενθημιμερούς τομής τού 'Ομηριχοῦ δαχτυλιχοῦ έξαμέτρου καὶ έχ τῆς ὑποθέσεως ὅτι ἡ γνωμική ποίησις ἡ μέτρον μεταχειριζομένη τον παροιμιαχόν ήτο ή άρχαιοτάτη των Ελλήνων ποίησις, ίσχυρίσθη δτι το δαχτυλιχόν έξάμετρον ούτε το άρχαιότατον τῶν Ἑλλήνων μέτρον ἦτο οὐδὲ πρωτότυπον, άλλα παράγωγον, γενόμενον έχ τῆς ένωσεως τοῦ ἐνοπλίου ἀποδαλόντος την ανακρουσιν ήτοι την πρώτην άρσιν

καί του παροιμιακού

(-) _ U U _ U U _

Έπειδη δ' ὁ ἐνόπλιος κατὰ τὸν Βέργκιον ἐγένετο ἐκ τοῦ ἀρχαιοτέρου παροιμιακοῦ μειωθέντος τη τελευταία συλλαδή, το έξάμετρον παρήχθη έχ δύο γνωμιχών στίχων. Αλλ' όμως ούτε ή γνώμη του Βεργκίου ότι ή άρχαιοτάτη των Έλλήνων ποίησις ήτο γνωμική και μέτρον μετεχειρίζειο τον παροιμιακόν φαίνεται όρθή, ούτε ότι δ ένόπλιος έγένετο έχ τοῦ παροιμιαχοῦ κατ' ἀφαίρεσιν τῆς τελικῆς συλλαδῆς, οὐδ' ὅτι ἐν τῆ ἀρχαιοτάτη ποιήσει τὰ μέτρα ήδύναντο κατὰ βούλησιν νὰ ἄρχωνται ἀπὸ τῆς ἄρσεως ἢ τής θέσεως και άντι τής μακράς να γίνηται χρήσις τής βραχείας, ως ωσαύτως ίσχυρίζετο ὁ Βέργχιος. Τέλος δὲ καὶ ἡ σύνθεσις τοῦ έξαμέτρου ἐκ δύο ἀνίσων κύλων, τριποδιάταξιν των τομών και την μεταθολήν των δακτύλων και σπονδείων ήδύνατο τὸ έξάμετρον νὰ ἔχη ἀπλούστερον τὸν σχηματισμόν ἐν τοῖς πρὸ τοῦ 'Ομηρικοῦ ἔπους χρόνοις. Καθώς δηλαδή τὰ δακτυλικά κῶλα παρὰ τῷ ᾿Αλκμιᾶνι ἀπαρτίζονται ἐκ καθαρῶν δακτύλων καὶ αἰ δακτυλικαί τριποδίαι των καλουμένων Δωρικών στροφών έχουσι τον σπονδεΐον μόνον κατά τὴν τελευταίαν γώραν, τηροῦσι δ' ἀσυναίρετον τὸν δάκτυλον κατὰ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν, οὕτω φαίνεται πιθανόν ότι και έν τῷ δακτυλικῷ έξαμέτρο ὁ σπονδείος πρότερον έχειτο έν τῷ τέλει τῶν δύο τριποδιῶν, ἡ δὲ τομὴ ἔπιπτεν εἰς τὸ μέσον ακριδώς του μέτρου χωρίζουσα αὐτό εἰς δύο ἴσα μέρη

_00_00_1 _00_2

Έν τῆ ἐαψωδουμένη ομως ποιήσει, ήτοι τη άνευ μέλους ἀπαγγελλομένη, οΐα, ώς προείπομεν, ἦτο ἡ Ομπρική καὶ πᾶσα ἡ ὕστερον ἐπικὴ ποίησις, ή συνεχής έπανάληψις ουτως άπλου μέτρου θα ήτο λίαν μονότονος, τούτου ένεκα τὸ έξάμετρον ήδη έν τῷ παλαιοτάτω μνημείω ου μόνον ἀπεριόριστον σχεδον προσέλαδεν άδειαν της συναιρέσεως των δύο βραχειών της άρσεως, άλλα καὶ φεύγον την μονοτονίαν της

δίας καὶ τετραποδίας, οὐδαμῶς φαίνεται πιθανή. 'Αφ' οῦ δὲ ὁ Οὐεστφάλιος πρῶτος πραγματευθείς περί της ίστορικής συναφείας της Έλληνικής μετρικής καί της τών συγγενών έθνων, 'ιρανίων, 'Ινδών, Ι'ερμανών, 'Ιταλών (zur vergleichenden Metrik der Indogermanen, 1860 èv Ad. Kuhns Zeitschr. f. vgl. Sprachforschung ΙΧ, σελ. 437 κέ., ἀπεδειξεν ὅτι τὰ ἀρχαιότατα μέτρα τῶν Ἰαπετικῶν τούτων ἐθνῶν συνέχειντο έχ δύο τετραποδιών ανά τέσσαρας ρυθμιχούς τόνους έχουσών, ἐπεχείρησε νεωστὶ ὁ Η. Usener (der altgriechische Versbau, Bonn 1887) νὰ στηρίξη τὴν γνώμην του Βεργχίου περί του δακτυλικού έξαμέτρου διορθών αυτήν. Όρμωμενος λοιπόν ο Ούσενήρος έχ της κατά τρίτον τροχαίον τομής του έξαμέτρου έζητησε διά μακρών να αποδειξη ότι συνέστη έκ του διπλασιασμού του παροιμιακού 010010010 | 010010014

ώστε έχ δύο τετραποδιών μετ' αδιαφόρου συλλαδής της τελικής ου μόνον της δευτέρας, άλλα και της πρωτης τετραποδίας. 'Αποσαπείσης δὲ της άρχικης συλλαδής, ή πρώτη τετραποδία έγενετο τριποδία. "Απορον όμως πως και δια τίνα λόγον ἀπεδλήθη ή πρώτη αυτη συλλαδή, είτα δὲ πως οἱ "Ελληνες ἐν τῷ ἀρχαιοτάτω τούτω μετρω, ἡρέσχοντο τῆ συνθέσει εἰς μίαν περίοδον δύο ανομοίων ρυθμικών στοιχείων, τὴς δακτυλικής τριποδίας μετά τριών θέσεων και της άναπαιστικής τετραποδιας μετά τεσσάρων. Τότε δικαιότερον επρεπε το μέτρον τουτο να όνομασθή ούχι έξαμετρον άλλ έπταμετρον. 11 δὲ αδιάφορος συλλαξή ἐν τῷ τέλει του πρωτου χώλου οὐ μὴν άλλα καὶ ἡ άρχική του δευτερου, ής παραδείγματα οὐ μόνον ἐκ του ὑμήρου, ἀλλα καὶ ἐκ μεταγενεστέρων ποιηματων και εξ επ.γραμμάτων συνελεξεν ο Ουσενήρος, πρεπει άπλως να ἀποδοθή είς την τομήν του μετρου και είς ούδενα ἄλλον λόγον. "έξστε και ή γνώμη του Ούσενήρου επιχειρήσαντος να αποδείξη ότι το αρχαιύτατον των σωζομένων Έλληνικών μέτρων συνέκειτο κατ' άρχας έκ δύο τετραποδιών δέν φαίνεται όρθη. τομής κατ' αὐτό το μεθόριον τῶν δύο κώλων, ἀντ' αὐτής μεταχειρίζεται δύο κυρίας τομάς ἐπὶ μέσου τοῦ τρίτου ποδός, τὴν πενθημιμερή καὶ τὴν ἔτι μάλλον προσεγγίζουσαν τῷ τέλει τοῦ πρώτου ρυθμικοῦ στοιχείου κατὰ τρίτον τροχαῖον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἄλλας δευτερευούσας ἀλλαχοῦ, οἴαν τὴν ἐφθημιμερή καὶ τὴν βουκολικήν. Έχ τούτων δὲ τὸ ἡρῷον λαμδάνει μεγάλην καὶ ἀνεξάντλητον πληθὺν σχημάτων ἄνευ οὐδεμιᾶς βλάδης τῆς μεγαπρεποῦς ἀπλότητος τοῦ ρυθμοῦ.

276. *Ηθος τοῦ έξαμέτρου. Το δ' ήθος τοῦ δακτυλικοῦ έξαμέτρου συμφώνως χαρακτηρίζουσιν οί παλαιοί τεχνικοί ώς σεμνόν καὶ άξιωματικόν, οξον ο μέν Αριστοτέλης (όητορ. 3, 8) λέγει περὶ αὐτοῦ «των δε ρυθμών ο μεν ήρφος σεμνός και λεκτικός και άρμονίας ού δεόμενος», διότι ούτω νομίζω ότι όρθότερον πρέπει να γραφή ένταῦθα ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου «καὶ άρμονίας δεόμενος» ἢ ἀντὶ πάσης άλλης διορθώσεως ύπο των νεωτέρων γενομένης. Ο 'Αριστοτέλης βεβαίως τοῦτο ἤθελε νὰ εἴπη ὅτι τὸ ἡρῷον σεμνὸν ὂν τὸ ἦθος καὶ λεκτικόν εξήρκει ψιλῶς ἀπαγγελλόμενον καὶ οὐδενός ἔχρηζε μέλους. "Απορον δὲ πῶς οὐδείς, ὅσον ἐγὼ γινώσκω, παρετήρησε τοῦτο, άλλα παν μαλλον άλλο η τουτο ἐσκέφθησαν οἱ νεώτεροι κριτικοί. 'Αλλαγοῦ δὲ (περὶ ποιητ. 24) λέγει ὁ 'Αριστοτέλης «τὸ δὲ μέτρον τὸ ἡρωϊκὸν ἀπὸ τῆς πείρας ἡρμοκεν (τῆ ἐποποιία). Εἰ γάρ τις ἐν άλλω τινὶ μέτρω διηγηματικήν μίμησιν ποιοῖτο ή ἐν πολλοῖς, ἀπρεπες αν φαίνοιτο το γαρ ήρωϊκον στασιμώτατον και όγκωδέστατον τῶν μέτρων ἐστίν, διὸ καὶ γλώττας καὶ μεταφορὰς δέχεται μάλιστα. περιττή γαρ και ή διηγηματική μίμησις των άλλων». Δήλον δ' ότι οὐγὶ ψέγων ἀλλ' ἐπαινῶν ὁ 'Αριστοτέλης λέγει αὐτὸ «στασιμώτατον καὶ ὀγκωδέστατον τῶν μέτρων». Ὁ δὲ σχολιαστής τοῦ Ἡφαιστίωνος (έν Studemund Anecd. var. σελ. 137) αἰτιολογῶν τὸ ὄνομα ήρῷον λέγει «ήρφον ἀπὸ τοῦ τὰς πράζεις τῶν ἡρώων τούτω γράφεσθαι τῷ μέτρω η ὅτι σύντονον τοῦτο η καὶ εὔρωστον τὸ μέτρον ὥσπερ καὶ οἰ ήρωες». Ἡ δὲ σεμνότης τοῦ ήρώου ἀναφερεται ὑπὸ τῶν τεχνικῶν είς τὸ δακτυλικόν τοῦ ρυθμοῦ γένος, εἶτα δὲ καὶ είς τὸ σχήμα τῶν τετρασήμων ποδών, έξ ών συγκροτείται. Διότι τοῦ μέν δακτυλικοῦ γένους τοῦ ρυθμοῦ,ἐν ις ἡ ἄρσις καὶ ἡ θέσις ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας τὸν τοῦ ἴσου λόγον, ὥστε ὁ ρυθμός βαίνει όμαλῶς καὶ κοσμίως, οίκεία είνε ή σεμνότης καὶ τὸ άξίωμα. Οἱ δὲ πόδες πρῶτον μὲν ἄρχονται

άπό της θέσεως, έθεν ἀποδείκνυνται ήσυχαίτεροι τὸ ήθος τῶν ἀντιθέτων, των ἀπὸ τῆς ἄρσεως ἀρχομένων ἀναπαίστων, οἴτινες. ὡς παρατηρεί ο Διονύσιος, ένεκα τούτου καὶ πάθος τι προσλαμβάνουσιν, οῦ στεροῦνται οἱ δάκτυλοι, εἶτα δὲ ποδικὸν σχῆμα ἔχουσι μόνον τὸ τοῦ δακτύλου καὶ σπονδείου, ἄπερ ἀμφότερα εἶνε ἐπιεικῶς σεμνὰ καὶ άξιωματικά, οὐδέποτε δ' ἐπιδέχονται τὴν λύσιν τῆς θέσεως εἰς δύο βραχείας, οὐδέποτε δηλαδή λαμβάνουσιν ἀναπαιστικόν σχήμε 🗸 ή το του τετρασυλλάβου προκελευσματικού 🗸 🔾 Ο, ὅπερ θὰ εἶχεν ήθος ταχύτερον τοῦ δέοντος καὶ θερμότερον. Τὴν λύσιν δὲ τῆς θέσεως οί παλαιοί ἀποφεύγουσιν οὐ μόνον ἐν τῷ ἡρώω, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις δακτυλικοίς μέτροις διὰ παντός, πλήν μόνον κατ' έξαίρεσιν, ώς προείπομεν, έν τοῖς δακτυλικοῖς ὑπορχήμασι καὶ ἐν ταῖς θρηνητηρίαις δακτυλικαῖς μονφδίαις τῆς μεταγενεστέρας τραγφδίας (1), ὧν τὸ ἦθος ήτο πάνυ κεκινημένον. Πρβλ. 'Αριστείδ. Κοϊντιλ. σελ. 97 «οί μεν έν ἴσφ λόγφ τεταγμένοι δι' όμαλότητα χαριέστεροι.... Ήσυχαίτεροι μὲν οι ἀπὸ θέσεων προκαταστέλλοντες τὴν διάνοιαν, οι δὲ ἀπὸ ἄρσεων τῆ φωνή την κρούσιν επιφέροντες τεταραγμένοι... Των δε εν ίσω λόγω οί μεν διὰ βραγειῶν γινόμενοι μόνων τάγιστοι καὶ θερμότεροι, (οἱ δὲ διὰ μακρών μόνων βραδείς) και κατεσταλμένοι, οι δ' άναμιξ ἐπίκοινοι: εί δε δια μηχίστων χρόνων συμβαίη γίνεσθαι τους πόδας, πλείων ή κατάστασις έμφαίνοιτ' αν της διανοίας». Quintil. instit. 9, 4, 83 Quo quique (pedes) sunt temporibus pleniores longisque syllabis magis stabiles, hoc graviorem faciunt orationem, breves celerem et mobilem». Διονύσ. 'Αλικαρν. περί συνθ. όνομ. 17 «σεμνότητα δ' ἔχει (ό ἀνάπαιστος) πολλήν καὶ ἔνθα δεῖ μέγεθος περιθεῖναι τοϊς πράγμασιν ή πάθος, ἐπιτήδειός ἐστι παραλαμβάνεσθαι . . . . Ο δ' ἀπό τῆς μακρᾶς ἀρχόμενος λήγων δ' εἰς τὰς βραχείας, δακτυλικός μὲν καλείται, πάνυ δ' έστι σεμνός και είς κάλλος άρμονίας άξιολογώτατος καὶ τό γε ήρωϊκόν μέτρον ἀπὸ τούτου κοσμεϊται ώς ἐπὶ τὸ πολύ». Περί δὲ τοῦ σπονδείου λέγει ὁ Διονύσιος αὐτόθι «ὁ δ' ἀμφοτέρας τὰς συλλαδάς μακράς έχων κέκληται μέν οπονδείος, άξίωμα δ' έχει μέγα

⁽¹⁾ Κατὰ ταῦτα τὸ προφανῶς ἡμαρτημένον χωρίον ἐν τῆ δακτυλικῆ μονωδία τοῦ Φιλοκτήτου στ. 1207 «κρᾶτ' ἀπὸ πάντα κτλ.» διορθωτέον, ὡς παρετηρήσαμεν ἐν τῆ ἐκδόσει τῆς ᾿Αντιγόνης σελ. 583, οὐχὶ ὡς ἀλλοι προδάλλονται, ἀλλὰ δια τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ προκελευσματικοῦ εἰς τὴν πρώτην χώραν τοῦ μέτρου τῆ προσθήκη ἐνὸς α ἐν τῆ ἀρχῆ, διὰ τῆς γραφῆς δηλαδή «ἄκρα τ' ἀπὸ πάντα καὶ ἄρθρα κλ.» .

καὶ σεμνότητα πολλήν». Τοιούτου δὲ καθ' ὅλου ὅντος τοῦ ἤθους τοῦ δακτυλικοῦ ἐξαμέτρου δῆλον ὅτι ὁσάκις ἐν αὐτῷ ἐπικρατοῦσιν οἱ σπονδεῖοι, προσγίνεται αὐτῷ μείζων σεμνότης καὶ δὴ καὶ τι πάθος, ὁσάκις δὲ ἐπικρατοῦσιν οἱ δάκτυλοι, προσλαμδάνει μείζονα κίνησιν καὶ θερμότητα. Καὶ ὅτι μὲν ὁ ποιητὴς ἐνιαχοῦ ἐπίτηδες ἐκλέγει τὴν συσσώρευσιν τῶν δακτύλων ἢ τὴν τῶν σπονδείων πρὸς τὴν ἐπὶ τὸ γραφικώτερον ἀποτύπωσιν ῥυθμικοῦ ἤθους συμφώνου τῷ νοήματι τοῦ στίχου, τοῦτο εἰνε ἀναμφισδήτητον, ἀρκεῖ δὲ τὸ πολυθρύλητον παράδειγμα ('Οδυσσ. λ. 598)

αὖθις ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδης (πρβλ. Ίλ. Ε 745, Ν 158, Σ 421, Φ 235, Ψ 116, α 149), γάριν δὲ τοῦ ἀντιθέτου τὰ ἑξῆς, Ψ 221, ο 334, φ 15, χ 175, 192). Υπέρ τὸν ἀληθή ὅμως λόγον οἱ παλαιοὶ τεχνικοί, οἶς ἀκολουθοῦσι συνήθως καὶ οι νεώτεροι, ἐνόμιζον ὅτι ἀνεύρισκον ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσι πολλῷ συγνότερα παραδείγματα τοῦ τοιούτου ρυθμικοῦ χαρακτηρισμοῦ καὶ έκει δηλαδή, ἔνθα ὁ ποιητής οὐδαμῶς ἐσκόπει τοιοῦτό τι. Πρὸς τὸ ήθος ομως του δακτυλικου έξαμέτρου, οίον συμφώνως γαρακτηρίζουσιν οί παλαιοί τεχνικοί και αύτος ο Διονύσιος, ούδαμως συμφωνούσιν οσα λέγει ούτος (περί συνθ. όνομ. κεφ. 17 καί 20) περί των δακτύλων των έχόντων την μακράν έλάσσονα της δισήμου, όθεν καί οί νεώτεροι έδεξαντο ότι οί δάκτυλοι προεφέροντο ώς τρίσημοι (κύκλιοι) ου μόνον έπὶ τῷν δακτυλικῶν έξαμέτρων, ὅπως λέγει καὶ ὁ Διονύσιος, άλλα και έπι άλλων μέτρων σίων των λογκοιδικών. Καί έντεῦθεν λοιπον ἀποδείχνυται ἡμαρτημένη ἡ έκδοχὴ αὕτη τοῦ Διονυσίου, εν δε τη είσαγωγη & 56 και δι' άλλων πειστικών επιχειρημάτων έδειξαμεν άρχούντως ότι ή θεωρία αυτη των χυχλίων ή τρισήμων δακτύλων και άναπαίστων έρρύη έξ ήμαρτημένων θεωριών των παλαιών ρυθμικών και γραμματικών ούδεμίαν έγουσα πραγματικήν άλήθειαν. Περιττόν δε να παρατηρήσωμεν ὅτι οὐδαμῶς αἴρεται ἡ δυσχέρεια αν μετά του 'Ροσδαχίου (Spec. Metrik 3 σελ. 22) δεχθώμεν ότι έν μέν τοῖς παλαιοῖς καὶ καλοῖς χρόνοις τὰ 'Ομηρικὰ έξάμετρα απηγγέλλοντο μετά βραδυτέρας άγωγης και απέδιδον ακριδέστερον τον δακτυλικόν ρυθμόν τον έχοντα τον τοῦ ἔσου λόγον, ἐν τοῖ, ὕστερον δὲ χρόνοις ἀπηγγέλλοντο ικετὰ ταχυτέρας ἀγωγῆς καὶ ὡς κύκλια, ώστε απεδίδον τον του διπλασίου λόγον.

277. Τομαί τοῦ έξαμέτρου. Αι κύριαι τομαί τοῦ δακτυλικοῦ έξα-

μέτρου πίπτουσιν εἰς τὸ μέσον τοῦ τρίτου ποδὸς εἴτε μετὰ τὴν θέσιν αὐτοῦ, καὶ αὕτη λέγεται τομή πενθηνιμερής, cἰον Ἰλ. Λ 1

μῆνιν ἄειδε, θεά, | Πηληιάδεω 'Αχιλῆος, εἴτε μετὰ τὴν πρώτην βραχεῖαν τῆς ἄρσεως, καὶ αὕτη λέγεται τομὴ κατὰ τρίτον τροχαῖον, οἰον Α 9

Λητούς καὶ Διὸς υίός ὁ γὰρ βασιλῆι χολωθείς. 'Αμφότεραι αι τομαι αύται είνε έπίσης σχεδόν συχναι έν τοῖς 'Ομηρικοῖς ποιήμασι, συχνοτέρα ὅμως κατὰ ποσόν τι ἡ κατὰ τρίτον τροχαΐον, ως ἐπιστώθη ἐκ τῶν νεωτέρων παρατηρήσεων, οἶον (κατὰ την ἀρίθμησιν του Ludwich Aristarchs hom. Textescr. II, 326) έν τοις 611 στίχοις της Α ραψωδίας της Ίλιάδος 356 μεν έχουσι την κατά τρίτον τροχαΐον, 247 δὲ την πενθημιμερή, ἐν δὲ τοῖς 804 στίχοις τῆς Ω ό λόγος τῶν δύο τούτων τομῶν ἔχει ὡς 441:355, ἐν δὲ τοῖς 444 τῆς α ραψ. τῆς 'Οδυσσείας ὁ λόγος ἔχει ὡς 268: 175. Έκ τῆς ἐναλλαγῆς δὲ τῶν δύο τούτων τομῶν προσλαμβάνει το μέτρον μείζονα ποικιλίαν. Παρά τοῖς Λατίνοις ποιηταῖς ἐπικρατεῖ παρὰ πολύ ή πενθημιμερής, παρά δὲ τῷ Νόννφ καὶ τοῖς μιμηταῖς αὐτοῦ τανάπαλιν ή κατά τρίτον τροχαΐον. Κανονικῶς δὲ μεταχειριζόμενοι οί περί τὸν Νόννον τὴν τομὴν ταύτην ἀποφεύγουσι τὴν σύμπτωσιν της κατά τέταρτον τροχαΐον τομής. Καὶ ἡ μὲν πενθημιμερής πίπτουσα εύθὺς μετὰ τὴν θέσιν προσποιεί τῆ ἀποθέσει τοῦ πρώτου κώλου μείζονα σεμνότητα, τὸ δὲ δεύτερον κῶλον ἀρχόμενον ἀπὸ διπλῆς ἄρσεως προσλαμβάνει μείζονα μὲν ταχύτητα καὶ θερμότητα ὅτε αΰτη σύγκειται έκ δύο βραχειῶν, μείζονα δὲ δύναμιν καὶ σεμνότητα ὅτε εἶνε μία μακρά, διότι έξ αὐτῆς καὶ τῆς ἐπιφερομένης μακρᾶς γεννᾶται σπονδεΐος, κατά δὲ τὴν ἐτέραν τομὴν τὴν κατά τρίτον τροχαΐον καὶ ή ἀπόθεσις τοῦ πρώτου κώλου ώς τελευτώντος εἰς βραχεῖαν συλλαβήν είνε ήττον άξιωματική καὶ σεμνή καὶ ή άρχη τοῦ δευτέρου κώλου διὰ τὴν βραχεῖαν ἀνάκρουσιν δὲν διαπρέπει οὕτε ἐπὶ κινήσει οὕτε έπὶ σεμνότητι. Τούτων ἕνεκα ὑπὸ τῶν νεωτέρων μετρίκῶν ἡ μὲν πενθημιμερής ἐκλήθη ἀρσενική, ἡ δὲ κατὰ τρίτον τροχαΐον θηλυκή, καὶ οἱ ὅροι οὖτοι ἔτυχον καθολικῆς ἀποδοχῆς, δικαιότερον ὅμως κατέκρινάν τινες αὐτοὺς ὡς ἀηδεῖς καὶ ἀπρεπεῖς. Τέλος δὲ παρατηρητέον ότι ἐν τῆ κατὰ τρίτον τροχαῖον τομῆ μετὰ τὸ τελικὸν βραχὺ φωνῆεν ούχὶ σπανίως εύρίσκεται χασμωδία, οίον Ίλ. Α 565

άλλ ακέουσα κάθησο, έμφ δ' έπιπείθεο μύθφ,

έτι δὲ καὶ ἄλλαι ἄδειαι, αἴτινες εἶνε οἰκεῖαι τῆς ἀποθέσεως τοῦ μέτρου. Πρβλ. Usener, altgr. Versbau σελ. 77.

278. Πλην της πενθημιμερούς και της κατά τρίτον τροχαΐον οι παλαιοί τεχνικοί μνημονεύουσι δύο ἔτι τομάς του δακτυλικού έξαμέτρου, την έφθημιμερή και την βουκολικήν. 'Αμφότεραι αι τομαί αὐται πίπτουσιν είς τὸν τέταρτον πόδα, ὅπως ἐκεῖναι εἰς τὸν τρίτον, και ἡ μὲν ἐφθημιμερης μετά την θέσιν τοῦ τετάρτου ποδός οἰον

Ι 186 τὸν δ' εὖρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείη.

Φ 387 σὺν δ' ἔπεσον μεγάλφ | πατάγφ, || βράχε δ' εὐρεῖα ή δὲ βουκολική μετὰ τὸ τέλος τοῦ τετάρτου ποδός, οἶον [χθών

Δ 315 άλλά σε γῆρας τείρει | ὁμοίιον· || ὡς ὅφελέν τις. 424 κέ. πόντω μέν τε πρῶτα | κορύσσεται, || αὐτὰρ ἔπειτα χέρσω ὑπγνύμενον | μεγάλα βρέμει, || ἀμφὶ δέ τ' ἄκρας. Καὶ ἡ μὲν πάλιν ἐφθημιμερὴς σχεδὸν κανονικῶς συνυπάρχει μετὰ τομῆς κατὰ τὸν δεύτερον πόδα, συχνότατα μὲν μετὰ τῆς τριημιμεροῦς ἤτοι τῆς μετὰ τὴν θέσιν τοῦ δευτέρου ποδὸς τομῆς, σπανιώτερον δὲ μετὰ τῆς κατὰ δεύτερον τρογαῖον, οἷον

ι 19 εἴμ' Ὀδυσεὺς | Λαερτιάδης, || ὅς πᾶσι δόλοισιν.

Α 7'Ατρείδης τε | ἄναξ ἀνδρῶν || καὶ δῖος 'Αχιλλεύς.
'Η τοιαύτη δὲ διαίρεσις τοῦ δακτυλικοῦ ἐξαμέτρου εἶνε συχνοτάτη παρ' 'Ομήρω καὶ μάλιστα ἐν τῆ 'Ἰλιάδι, καὶ καθ' ἢν ἔτι περίστασιν ὑπάρχει τομή τις τοῦ τρίτου ποδός, ταύτην πρέπει νὰ προτιμῶμεν, ὅταν ἡ κατασκευὴ τοῦ λόγου καὶ ἡ στιγμὴ συνηγορῶσιν ὑπὲρ αὐτῆς, οἶον ἐν Ἰλ. Α 19, 20, 35, 48, 61, 66, 106, 107, 119, 131, 174, 177, 183, 195, 197, 206, 208, 225, 250 κτλ. Ἡ δὲ βουκολικὴ τομὴ ἐν μὲν τῆ ἐπικῆ ποιήσει κεῖται ἐν δευτέρα μοίρα καὶ σπανίως μόνον ὡς κυρία τοῦ στίχου τομή, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ χρησιμεύει ὡς δευτερεύουσα τομὴ τοῦ δευτέρου κώλου, ὡς κυρίας τοῦ στίχου τομῆς χρησιμευούσης τῆς κατὰ τρίτον τροχαῖον ἢ τῆς πενθημιμεροῦς, οἶον

α 1 ἄνδρα μοι ἔννεπε, μοῦσα, || πολύτροπον, | ὅς μάλα Α 68 ἦτοι ὅ γ' ὡς εἰπὼν || κατ' ἄρ' ἔζετο, | τοῖσι δ' ἀνέστη. Ἐν δὲ τῆ βουκολικῆ ποιήσει εὑρίσκεται πάνυ συχνή, ὅθεν ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐνταῦθα μόνον συνεζευγμένη μετά τινος τῶν τοῦ τρίτου ποδὸς τομῶν, οἷον παρὰ Θεοκρίτω

1, 64 ἄρχετε βουκολικᾶς, | Μοῖσαι ψίλαι, | ἄρχετ' ἀοιδᾶς.

1, 2 α ποτί ταῖς παγαῖσι | μελίσθεται, | άθυ δὲ καὶ τύ. 279. Των τοῦ τετάρτου ποδός τομων κυριώτεραι εἶνε αἰ τοῦ τρίτου ποδός, ὡς δηλοῖ ἡ χρῆσις αὐτων. Διότι ἐπιεικως μὲν συχνὰ εἶνε τὰ παραδείγματα, ἐν οἰς λείπουσιν αἱ τομαὶ τοῦ τετάρτου ποδός, οἶον

Α 1 μπνιν άειδε θεά, || Πηληιάδεω | 'Αχιλπος.

122 'Ατρείδη κύδιστε, φιλοκτεανώτατε πάντων.

125 άλλὰ τὰ μεν πολίων έξεπράθομεν, τὰ δέδασται.

161 και δή μοι γέρας αὐτὸς άθαιρήσεσθαι άπειλεῖς.

164 Τοώων εκπέρσωσ' εὐ ναιόμενον πτολίεθρον

165 αλλά τὸ μὲν πλεῖον πολυάϊκος πολέμοιο.

176 έχθιστος δέ μοι έσσι διοτρεφέων βασιλήων.

187 ίσον έμοι φάσθαι και όμοιωθήμεναι άντην.

Β 792 κέ. ος Τρώων σκοπὸς ίζε || ποδωκείησι | πεποιθώς τύμδω ἐπ' ἀκροτάτω || Αἰσυήταο | γέροντος,

δέγμενος όππότε ναῦψιν | ἀφορμηθεῖεν | 'Αχαιοί. Πολλῷ δὲ σπανιώτερα τὰ παραδείγματα, ἐν οἰς λείπουσιν αὶ τομαὶ τοῦ τρίτου ποδός, ὅτε κυρία τομὴ τοῦ στίχου γίνεται ἡ ἐφθημιμερής. Τὸ ἡμισύ που μέρος τῶν τοιούτων ἐξκμέτρων, ἐν οἰς παραλείπεται ἡ τομὴ τοῦ τρίτου ποδός, ἔχουσιν ἐν τῆ χώρα ταύτη μεῖζόν τι κύριον ὄνομα, οἰον

Α 145 η Αΐας η Ίδομενεύς η διος 'Οδυσσεύς.

Λ 249 πρεσδυγενης | 'Αντηνορίδης, | κρατερόν δά έ πένθος.

Ν 351 'Αργείους δὲ | Ποσειδάων | ὀρόθυνε μετελθών.

χ 400 βñ δ' ἴμεν· αὐτὰρ | Τηλέμαχος | πρόσθ' ἡγεμόνευεν. πρόλ. Ἡσίοδ. Θεογ. 614 οὐδὲ γὰρ | Ἰαπετιονίδης | .... ᾿Ασπ. 433 τοῖος ἄρ' | ᾿Αμφιτρυωνιάδης | ....

"Οταν δὲ αἰ τοῦ τρίτου ποδὸς τομαὶ παραλείπωνται οὐχὶ ἐν κυρίφ ονόματι ἀλλ' ἐν ἄλλη τινὶ λέζει, τότε αῦτη συχνὰ εἶνε σύνθετος καὶ τὸ ὅριον τῶν δύο μερῶν τῆς συνθέσεως πίπτει μετὰ τὴν θέσιν ἢ μετὰ τὴν πρώτην βραχεῖαν τῆς ἄρσεως τοῦ τρίτου ποδός, ώστε ἐνταῦθα ὑποσημαίνεται τοὐλάχιστον ἡ πενθημιμερὴς ἢ ἡ κατὰ τρίτον τροχαῖον οἶον

Α 466 ὥπτησάν τε περι|φραδέως, | ἐρύσαντό τε πάντα. Πρελ. Α 584 ἀνα|έξας, Η 317 ἐπ|ισταμένως, Λ 275 δια|πρύσιον, Π 224 ἀνεμο|σκεπέων, Σ 407 καλλι|πλοκάμω, Τ 48 μενε|πτόλεμος, 361 κραται|γύαλοι, Ψ 395 περι|δρύφθη, ε 296 αἰθρη|γενέτης, 418 παρα|

πληγας, ζ 200 δυσμενέων, η 123 είλό πεδον, 283 θυμη γερέων, λ 383 ὑπεξ έρυγον. Η τοιαύτη τοῦ τρίτου ποδὸς τομὴ ἐνίστε ἐξαρκεῖ ώστε νὰ λείπη οὐ μόνον ἡ τομὴ τοῦ δευτέρου ποδός. ἤτις ὡς εἴπομεν συνήθως συνυπάρχει μετὰ τῆς ἑρθημιμεροῦς (πρβλ. Δ 124, Θ 3 i8, N 117, λ 582. 593, τ 577, ϕ 75), ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἑρθημιμερής, οἰον

Ψ 159 δπλεσθαι τάδε δ' ἀμφι|πονησόμεθ', οίσι μάλιστα. θ 175 ἀλλ' οὐ οἱ χάρις ἀμφι|περιστέφεται ἐπέεσσιν.

Τὰ δὲ παραδείγματα, ἐν οἶς τὴν ἔλλειψιν τῆς πενθημιμεροῦς ἢ τῆς κατὰ τρίτον τροχαῖον τομῆς οὕτε κύριον ὄνομα οὕτε σύνθετον παραμυθεῖται, εἶνε οὕτω σπάνια ῶστε ἐκάστη τοῦ Ὁμήρου ῥαψωδία κατὰ μέσον ὅρον εν μόνον ἀντιστοιχεῖ, οἷον

Α 218 ός κε θεοῖς | ἐπιπείθηται, | μάλα τ' ἔκλυον αὐτοῦ.

 Δ 332 άλλὰ νέον συνορινόμεναι κίνυντο φάλαγγες. Πρόλ. προσέτι Π 155, Σ 312, δ 224, π 110, χ 270, ω 163, ἔνθα τὸ ὅριον τῆς συνθέσεως δὲν συμπίπτει τῆ τομῆ τοῦ τρίτου ποδός.

Τέλος δὲ παρατηροῦμεν ὅτι τοσοῦτον ἀπαραίτητος ἐφαίνετο τῷ παλαιῷ ρυθμοποιῷ κυρία τις τομὴ τοῦ τρίτου ποδός, ὥστε ἠρκεῖτο καὶ ὅτε αὐται ἔπιπτον μεταξὺ δύο λέξεων συνεχομένων, οἰον Β 782 ἀμρὶ | Τυφωέῖ, τ 45 εἰς | ἀγορήν. Καθ' ἃ ὅμως ὁ Gerhard (lect. Apollonian. 1816 σελ. 129 - 139) καὶ ὁ Hoffmann (quaest. Homer. I 1848 σελ. 1 κέ.) παρετήρησαν, οὕτε αὶ προθέσεις ἐν καὶ ἐκ χωρίζονται ἀπὸ τῆς πτώσεως αὐτῶν, οὕτε τὸ ἐγκλιτικὸν ἀπὸ τῆς τονιζομένης λέξεως, οὕτε τὸ ἄρθρον (ὅταν δὲν ἔχη δεικτικὴν σημασίαν) ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

280. Πλην των είρημένων τεσσάρων τομών άς μόνας, ώς εἴπομέν, μνημονεύουσιν οἱ παλαιοὶ μετρικοί, καὶ ἄλλας, ὡς εἰκός, ἔχει τὸ ἐξάμετρον, διότι μετὰ πᾶσαν συλλαδην αὐτοῦ δύναται νὰ συμβαίνη τομή, ὥστε τὸ σύνολον των τομών τοῦ ἐπτακαιδεκασυλλάβου ἐξαμέτρου ἀνέρχεται εἰς ἐκκαίδεκα. ᾿Αλλ᾽ ὅμως πλην ἐκείνων, ᾶς ἔμπροσθεν διεκρίναμεν ὡς κυρίας, αἱ ἄλλαι εἰνε δευτερεύουσαι καὶ ἐπουσιώδεις. Περὶ δὲ τῆς τομῆς τῆς κατὰ τὸν τρίτον πόδα, τουτέστιν ἐπὶ τέλους αὐτοῦ, παρατηροῦσι καὶ οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ ὅτι εἰνε ἐπίληπτος οἰον ὁ Μάριος Οὐικτωρῖνος σελ. 2516 λέγει « observatur, ne tertius pes verbum finiat versumque a se diducat». Καὶ ἐγχωρεῖ

μέν αύτη, όταν συνυπάρχη μετ' αύτης και ή πενθημιμερής ή ή κατά τρίτον τροχαΐον, οίον

Α 53 έννημας μεν ανά στρατόν | φχετο κηλα θεοίο.

ε 234 δῶκε μὲν οἱ πελεκυν μέγαν, | ἄρμενον ἐν παλάμησιν. Ε 580 'Αντίλοχος δὲ Μύδωνα βάλ', | ἡνίοχον θεράποντα. Οὐδέποτε ὅμως μόνη εἰ μὴ ὀλιγάχις, οἰον

Α 179 οἴκαδ' ἰὼν σὺν νηυσί τε | σῆς καὶ σοῖς ἐτάροισιν.

Ο 18 ἦ οὐ μέμνη, ὅτε τ' ἐκρέμω | ὑψόθεν, ἐκ δὲ ποδοῖν. Περὶ δὲ τῆς κατὰ τέταρτον τρογαίον τομῆς ὁ μὲν Μάριος Οὐικτωρῖ-νος σελ. 2508 καὶ ὁ Τερεντιανὸς Μαῦρος σελ. 1700 λέγουσιν ὅτι μόνον κατ' ἐξαίρεσιν εὑρίσκεται, ὁ δὲ Πρισκιανὸς θεωρεῖ ὡς πάθος (passio), ἀλλ' ὅμως αὕτη συζευγνυομένη μετὰ τῆς ἐφθημιμεροῦς ἢ τῆς βουκολικῆς εἶνε κανονική, ὅπως καὶ ἡ κατὰ τὸν τρίτον πόδα συζευγνυομένη μετὰ τῆς πενθημιμεροῦς ἢ τῆς κατὰ τρίτον τροχαῖον οἶον

Κ 108 σοὶ δὲ μάλ' ἔψομ' ἐγώ· ποτὶ δ' αὖ | καὶ | ἐγείρομεν Θ 163 νῦν δέ σ' ἀτιμήσουσι γυναικὸς | ἄρ' | ἀντὶ τέτυξο. Συγνὰ δὲ ἡ τομὴ αὕτη εἶνε καὶ ἡ μόνη τομὴ τοῦ τετάρτου ποδός· οἶον

Ζ 2 πολλὰ δ' ἄρ' ἔνθα καὶ ἔνθ' ἴθυσε | μάχη πεδίοιο. 'Ωσαύτως Ι 394. 482, Κ 317, Ψ 587. 760, Ω 60. 753, α 241, δ 684, ε 272, η 192, μ 47, ρ 381. 399, σ 140, υ 223, χ 501.

Ή δὲ κατὰ τοὺς δύο τελευταίους πόδας τομὴ ἔχει ὡς ἑξῆς. ὅταν μὲν ὁ πέμπτος ποὺς εἶνε δάκτυλος, τότε ἡ τομὴ εἶνε εὕχρηστος μὲν καὶ κανονικὴ μετά τε τὴν θέσιν καὶ μετ' ἀμφοτέρας τὰς βραχείας τῆς ἄρσεως τοῦ ε΄ ποδός, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆ τομῆ τῆ μετὰ τὴν ἕκτην θέσιν οὐδαμῶς προσέκρουον οἱ Ελληνες. ὅταν δὲ ὁ ε΄ ποὺς ἔχῃ σχῆμα πτου ποδός, σπανιωτέρα μὲν εἶνε ἡ τομὴ μετὰ τὴν θέσιν τοῦ πέμπτου ποδός, σπανιωτάτη δὲ μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ ε΄ καὶ τὴν θέσιν τοῦ εκτου, ὡς ἀκριβέστερον θὰ εἴπωμεν κατωτέρω ἐν τῷ περὶ σχήματος τῶν ποδῶν λόγῳ.

281. Περί δὲ τῆς στιγμῆς παρατηρούμεν ὅτι κατὰ μὲν τοὺς δύο πρώτους πόδας τὸ ἑξάμετρον ἐπιδέχεται στιγμὴν μεθ' ἑκάστην συλλαβήν οἰον

Α 52 βάλλ' αίεὶ δὲ πυραὶ νεκύων καίοντο θαμειαί.

Κ 152 εὖδον ὑπὸ κρασὶν δ' ἔχον ἀσπίδας ἔγχεα δέ σφιν. Α 33 ὡς ἔφατ' ἔδδεισεν δ' ὁ γέρων καὶ ἐπείθετο μύθφ.

Β 13 Τρώων οὐ γὰρ ἔτ ἀμφὶς Ὀλύμπια δώματ ἔχοντες. Α 305 ἀνστήτην λῦσαν δ' ἀγορὴν παρὰ νηυσὶν ᾿Αχαιὧν.

Α 356 πτίμησεν ελών γαρ έχει γέρας αὐτὸς απούρας.

Λ 817 ώς ἄρ' ἐμέλλετε, τῆλε φίλων καὶ πατρίδος αἴης.

Θεογ.322 ή δὲ χιμαίρης, ἡ δ' ὅξιος κρατεροῖο δράκοντος. Ἡ δὲ στιγμή κατὰ τὸν τρίτον καὶ τέταρτον πόδα συμβαδίζει ταῖς ἐνταῦθα συμβαινούσαις τομαῖς, περὶ ὧν εἴδη εἴπομεν, εἶνε δηλαδή πάνυ μὲν χρήσιμος μετὰ τὴν πενθημιμερῆ καὶ τὴν κατὰ τρίτον τροχαῖον ἐπὶ τοῦ τρίτου ποδός, μετὰ τὴν ἐφθημιμερῆ δὲ καὶ τὴν βουκολικὴν ἐπὶ τοῦ τετάρτου, σπανία δὲ ἐπὶ τέλους τοῦ τρίτου ποδός καὶ κατὰ τὸν τέταρτον τροχαῖον. Ἐπὶ δὲ τῶν δύο τελευταίων ποδῶν ἡ στιγμή εὐρίσκεται σπανίως μόνον. Καὶ μετὰ μὲν τὴν θέσιν τοῦ πέμπτου ποδὸς δὲν εἶνε ἀσυνήθης, οἶον

Z 523 άλλὰ ἐκὼν μεθιεῖς τε καὶ οὐκ ἐθέλεις· τὸ δ' ἐμὸν κῆρ. Μ 400 τὸν δ' Αἴας καὶ Τεῦκρος δμαρτήσανθ', ὁ μὲν ἰῷ.

Ο 449 Έκτορι καὶ Τρώεσσι χαριζόμενος τάχα δ' αὐτῷ. 'Ωσαύτως Δ 112, Ρ 291, Χ 143 καὶ ἀλλαχοῦ. Οἱ δὲ 'Ομηρικοὶ στίχοι οἱ ἔχοντες στιγμὴν μετὰ τὴν πρώτην βραχεῖαν τοῦ πέμπτου ποδὸς δὲν εἶνε ἀσφαλεῖς (Μ 49, β 111, μ 108). Τὰ δὲ παλαιότατα παραδείγματα τῆς τοιαύτης στιγμῆς εὐρίσκονται ἐν Βατραχομ. 103 καὶ Θεόγν. 747. 'Επὶ τέλους δὲ τοῦ πέμπτου ποδὸς τοῦ ἐπικοῦ έξαμέτρου ἀποκλείεται ἡ στιγμή, ὡς ἤδη καὶ οἱ παλαιοὶ παρατηροῦσιν, οἱον ὁ σχολιαστὴς (Νικάνωρ) εἰς 'Οδ. β 77 λέγει «οὐδέποτε ὁ εἰκοστὸς χρόνος τοῦ ἡρωϊκοῦ στιγμὴν ἐπιδέχεται». Πρβλ. καὶ Λ 102. Εὐρίσκεται δὲ ἐν τοῖς μαντικοῖς έξαμέτροις τοῦ 'Αριστοφάνους ('Ιππ. 1052) καὶ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ἐπικοῖς καὶ ἐπιγραμματοποιοῖς. 'Ωσαύτως ἀποκλείεται καὶ μετὰ τὴν θέσιν τοῦ ἕκτου ποδός, εἰ καὶ ἐνταῦθα ἐγχωρεῖ τομή. 'Ο δὲ στίχος

α 62 Τροίη εν εὐρείη; τί νύ οἱ τόσον ὡδύσαο, Ζεῦ; οὐδὲν καταμαρτυρεῖ διότι ἡ στιγμὴ πρὸ τῆς κλητικῆς γράφεται μὲν νῦν, δὲν ἦτο ὅμως τὸ πάλαι αἰσθητὴ ἐν τῆ προφορᾳ.

282. Ποδικά σχήματα. Έκτὸς τῶν ποικίλων τομῶν τὸ ἡρῷον ἐπιδέχεται καὶ μεγάλην ποικιλίαν ποδικῶν σχημάτων, διότι πλὴν τοῦ τελευταίου ποδός, ὅστις, ὡς εἴπομεν, οὐδέποτε λαμβάνει τὸ τοῦ δακτύλου σχῆμα, ἀλλὰ μόνον τὸ τοῦ σπονδείου ἢ καὶ τὸ τοῦ τροχαίου

διὰ τὴν τελευταίαν ἀδιάφορον (1), πάντες οἱ ἄλλοι ἐπιδέχονται καὶ τὸ τοῦ δακτύλου καὶ τὸ τοῦ σπονδείου σχῆμα, καὶ οὕτω τὸ ἔξάμετρον ἐκ τῶν διαφόρων συνθέσεων τῶν δύο τούτων ποδικῶν σχημάτων λαμ-βάνει τριάκοντα καὶ δύο σχήματα.

Τὰ σχήματα ταῦτα ἀνάγονται ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν εἰς τρία εἴδη, τοὺς μονοσχήμους, τοὺς πεντασχήμους καὶ τοὺς δεκασχήμους στίχους, περὶ ὧν ὁ ᾿Ανώνυμος ᾿Αμβροσιανὸς περὶ μετρικῆς (Studemund, Anecd. var. Gr. σελ. 216) λέγει τὰ έξῆς «Μονόσχημα μὲν οὖν ἐκεῖνα καλεῖται τὰ ἔπη, ὅσα ἐξ ὁλοκλήρου ἢ ἐκ πέντε δακτύλων ἢ ἐκ πέντε σπονδείων εὑρίσκεται συντεθειμένα οἰον ἐπὶ μὲν τῶν πέντε δακτύλων, ὡς τὸ (Α 84 καὶ ἀλλ.)

τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη πόδας ὡκὺς ᾿Αχιλλεύς·

έπι δε των ε΄ σπονδείων, ώς τὸ

'Ατρείδης· τὼ δ' αὖτ' ἐκ δίφρου γουναζέσθην (Α 130).
Πεντάσχημα δέ ἐστι τὰ ἔχοντα τέσσαρας σπονδείους καὶ ἔνα δάκτυλον ἢ τὸ ἀνάπαλιν· οἰον ἐπὶ μὲν τῶν δ΄ σπονδείων, ὡς τὸ

"Εκτωρ δ' ως είδεν Τεύκρου βλαφθέντα βέλεμνα (Ο 484).

έπὶ δὲ τῶν δ΄ δακτύλων,

Νέστωρ αὖτε μάλιστα Γερήνιος οὖρος 'Αχαιῶν (Ο 370. 659). Δεκάσγημα δέ ἐστι τὰ ἐκ τριῶν δακτύλων καὶ δύο σπονδείων συγ-

κείμενα ή τὸ ἀνάπαλιν. Τοῦ μὲν οὖν προτέρου παράδειγμα οἰον

ά φίλοι, ήτοι κλήρος έμος χαίρω δὲ καὶ αὐτὸς (Η 191).

τοῦ δὲ δευτέρου

π Αΐας π Ἰδομενεὺς π δῖος Ὀδυσσεὺς (Α 145)». Καὶ τὸ μὲν α΄ εἶδος τὸ τῶν μονοσχήμων περιέχει δύο σχήματα, ὡς τῶν πρώτων πέντε ποδῶν ἤτοι δακτύλων ἤτοι σπονδείων πάντων ὅντων. Τὸ δὲ Ϭ΄ εἶδος τὸ τῶν πεντασχήμων περιέχει δέκα σχήματα, διότι ὁ δάκτυλος καθὼς καὶ ὁ σπονδεῖος δύνανται νὰ εὐρίσκωνται ἐν ἐκάστη τῶν πέντε πρώτων χωρῶν, ὅθεν γεννῶνται ἀνὰ πέντε σχήματα ἐπὶ ἐκατέρου αὐτῶν, τὸ δὲ ὅλον δέκα. Τὸ δὲ γ΄ εἶδος τὸ τῶν δεκασχήμων περιέχει δέκα μὲν σχήματα γινόμενα ἐκ τῆς διαφόρου συνθέσεως τριῶν δακτύλων καὶ δύο σπονδείων, δέκα δὲ ἐκ τῆς διαφόρου συνθέσεως τριῶν σπονδείων καὶ δύο δακτύλων.

Καὶ τῶν μὲν δύο σχημάτων τοῦ α΄ εἴδους ήτοι τῶν μονοσχήμων

(1) Πρόλ. σχολ. Ήφαιστ. σελ. 166 W· «ή δὲ ἔκτη χώρα σπονδεῖον δέχεται καὶ τροχαΐον· ἐπὶ παντὸς γάρ μέτρου ἀδιάφορός ἐστιν ἡ τελευταία συλλαδή»,

έχομεν τὸν κανόνα τόνδε, ἐν ῷ τὸ μὲν σ σημαίνει τὸν σπονδεῖον, τὸ δὲ δ τὸν δάκτυλον.

1. δδδδδ (Α 84). 2. σσσσσ (Λ 130).

Των δὲ δέκα πεντασχήμων ὁ κανών εἶνε οὖτος.

- 1. σδδδδ (Φ 251). 6. δσσσσ (Ι 279).
- 2. δοδδδ (Φ 158). 7. οδοσο (Ξ 199).
- 3. δδσδδ (Φ 141). 8. σσδσσ (Β 388).
- 4. δδδοδ (Ο 135). 9. σσοδο (Λ 728).
- 5. δδδδσ (M 388). 10. σσσσδ (I 365).

Των δέ εξκοσι δεκασχήμων ο κανών είνε ούτος.

- 1. σσδδδ (Z 5). 11. δδσσσ (A 339).
- 2. σδσδδ (Λ 216). 12. δσδσσ (Ν 433).
- 3. σδδσδ (A 52). 13. δσσδσ (A 232 = B 242).
- 4. σδδδσ (N 383). 14. δσσσδ (N 718).
- 5. δσσδδ (N 649). 15. σδδσσ (I 218).
- 6. δσδσδ (Θ 545). 16. σδσδσ (N 526).
- 7. δοδδο (Θ 546). 17. οδοοδ (Α 267).
- 8. δδσσδ (B 679). 18. σσδδσ (B 825).
- 9. δδοδο (Α 472). 19. σοδοδ (Κ 447).
- 10. δδδσσ (Ν 512). 20. σσσδδ (Ι 232).

283. Καίπερ δὲ τοσούτου πλήθους σχημάτων τῶν ἐπῶν ὑπάρχοντος, ὅμως δύνανται νὰ διακριθῶσι νόμοι τινές, οὓς τηρεῖ ὁ ποιητὴς περὶ τὴν χρῆσιν τοῦ σπονδείου κατὰ τὰς πέντε πρώτας χώρας, περὶ ὧν λέγομεν ἐφεξῆς.

Καὶ ὁ μὲν πέμπτος ποὺς ἔχει κανονικῶς σχῆμα δακτύλου, κατ ἔξαίρεσιν δὲ μόνον σπονδείου. Τὰ δ' ἔξάμετρα τὰ ἔχοντα σπονδείον κατὰ τὴν πέμπτην χώραν, ἐκαλοῦντο δὲ οὖτοι στίχοι σπονδείο κατὰ τὴν πέμπτην χώραν, ἐκαλοῦντο δὲ οὖτοι στίχοι σπονδειάζοντες ἢ σπονδειακοί, ἔχουσι λόγον ἐν τοῖς 'Ομηρικοῖς ποιήμασι πρὸς τὰ ἔχοντα κατ' αὐτὴν δάκτυλον κατὰ μέσον ὅρον ὡς ἔν πρὸς ὀκτωκαίδεκα. Συνήθως δὲ ἡ ἀπόθεσις τῶν σπονδειαζόντων στίχων σχηματίζεται κατὰ τοὺς έξῆς δύο τρόπους ἤτοι α') ὁ πέμπτος καὶ ἕκτος ποὺς ἀποτελοῦσι μίαν μόνην λέξιν, ὥστε πρὸ αὐτῆς ὑπάρχει ἡ βουκολικὴ καλουμένη τομή, οἷον

Α 472 οἱ δὲ πανημέριοι μολπῆ θεὸν ἱλάσκοντο.

Β 190 δαιμόνι, ού σε έοικε κακόν ως δειδίσσεσθαι.

η 6') μετὰ τὴν θέσιν τοῦ πέμπτου ποδὸς ὑπάρχει τομή, μεθ' ην ἐπισέρεται τρισύλλαβος λέξις, οἶον

Β 264 πεπληγώς άγορηθεν αεικέσσιν πληγησιν.

Π 306 ένθα δ' ανήρ έλεν άνδρα, κεδασθείσης ύσμίνης. Σπανιώτατα δε ή τομή πίπτει μετά την θέσιν τοῦ έκτου ποδός, ώστε ό στίχος νὰ τελευτά εἰς μονοσύλλαβον λέξιν, οἶον Τ 117 ἐστήχει μείς, Δ 182. Α 741. Φ 387 εὐρεῖα χθών. Τὰ δὲ Ὁμηρικὰ παραδείγματα, καθ' ά ή τομή πίπτει μετά τὸν πέμπτον σπονδεῖον, εἶνε μèν συχνότερα, οἰον Ι 240, Λ 723, Σ 255, ι 151. 306. 436, μ 7, π 368, τ 342 'Hῶ όταr, ψ 243 'Hῶ δ' αντε, Ἡσιόδ. "Εργ. 584 'Ηῶ κοῖτον, Α 185, Ζ 150, Υ 213, Φ 487, η 317 ἔφρ' εὖ εἰδῆς, Α 515, α 174, δ 645, ν 232, ξ 186, ω 258. 297. 403 ὄφρ' εὖ εἰδῶ, 6 170 ἀλλ' εὖ εἰδώς, Σ 52 ὄgρ' εὖ πᾶσαι, K 574 ἰδρῶ πολlớr, K 238 aidot etxwr, I 57 xai naic ethc, Λ 389 $\hat{\eta}$ naic ắφρων, Ν 54 έρισθενέος παῖς εἶναι, Κ 299 εἴασ' Εκτωρ, ξ 239 δήμου φῆμις. 'Αλλ' όμως τὰ πλεῖστα τῶν παραδειγμάτων τούτων δύνανται εὐκόλως να έχλιπωσι δια μεταγραφής π. χ. του ήῶ εἰς ἡία, του παῖς είς πάζς, του δήμου είς δήμου κτλ., οζους τύπους τινές των νεωτέρων κριτικών προτιμώσι παρά την Αριστάρχειον γραφήν ήτοι την παράδοσιν. Περὶ τῶν σπονδειαζόντων στίχων παρατηροϋμεν τέλος ὅτι έιεκα των δύο τελευταίων σπονδείων ή ἀπόθεσις αύτων προσελάμβανε μείζονα βραδύτητα καὶ σεμνότητα, ĉθεν ένίστε, οὐχὶ δὲ πάντοτε, έπίτηδες ἐποιεῖτο χρῆσιν αὐτῶν ὁ "Ομηρος, συχνότερον δὲ οί 'Αλεξανδρίνοι, παρ' οίς μάλιστα πλείονες σπονδειάζοντες εύρισκονται συνεχεῖς, οίον παρά Καλλιμάχφ ύμν. 3, 222 κέ. Θεοκρ. 13, 42 κέ. 25, 29. Άπολ. 'Ροδ. 4, 1189 κέ. 'Ο Νοννος ὅμως ἀποφεύγει τὴν δισπόνδειον άποθεσιν. Περὶ δὲ τῶν Ῥωμαίων ποιητῶν ὅτι συχνὰ μετεχειριζοντο τους σπονδειαζοντας στίχους «ornandi poëmatis gratia» μαρτυρεί ό γραμματικός Διομήδης σελ. 495 K.

Ο δὲ τέταρτος ποὺς ἔγει ἐπίσης κανονικῶς τὸ τοῦ σπονδείου ὅπως καὶ τὸ τοῦ δακτύλου σχήμα καὶ οὐ μόνον ἄλλοτε, άλλὰ καὶ ὅταν ὁ πέμπτος ποὺς εἶνε σπονδεῖος, ἐν ῷ παρὰ τοῖς Λατίνοις ποιηταῖς ἐν τῆ τελευταία περιστάσει εἶνε σχεδὸν πάντοτε δάκτυλος. Πρὸ δὲ τῆς βουκολικῆς τομῆς συνηθέστερον ἔχει σχήμα δακτύλου.

Έν δὲ τῆ τρίτη χώρα ὁ σπονδεῖος κεῖται ὡς οἶόν τε σπανιώτερον ἐν τῆ ἐπικῆ ποιήσει, ἥτις ἐρραψωδεῖτο, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς μονοτο-

νίας έκ τῆς ὁμοιότητος τῆς ἀποθέσεως τῶν δύο κώλων. Ἐν δὲ τῷ μελικῷ ποιήσει διὰ τὸ μέλος ἦττον ἐπαισθητὴ ἐγίνετο ἡ ἐκ τοῦ σχή-ματος τούτου τοῦ ἐξαμέτρου μονοτονία.

Μάλιστα δὲ φιλοχωρεῖ ὁ σπονδεῖος ἐν τῆ ἀρχῆ τοῦ ἑξαμέτρου ἐνεργητικωτέραν αὐτὴν ἀποφαίνων, ὅθεν τὰ ἑξάμετρα τὰ ἔχοντα σπονδεῖον κατὰ τὴν πρώτην ἢ κατὰ τὴν δευτέραν χώραν ἢ ἄμα κατ' ἀμφοτέρας εἶνε συχνότατα.

Καθόλου δὲ εἰπεῖν ἐν τοῖς δακτυλικοῖς ἑζαμέτροις οἱ δάκτυλοι ἐπικρατοῦσι τῶν σπονδείων, ὥστε πάντων τῶν σχημάτων συχνότατον εἶνε τὸ μοτόσημοτ δακτυλικότ, καθ'ὅ πάντες οἱ πόδες πλὴν τοῦ τελευταίου εἶνε δάκτυλοι, οἶον

Α 10 νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὧρσε κακήν, ὀλέκοντο δὲ λαοί. Έν τῆ Α π. γ. ραψωδία τῆς Ἰλιάδος μεταξύ τῶν 611 στίχων οι 120 είνε μονοσχημοι δακτυλικοί. Τούναντίον δέ οι στίχοι οι κατά πάσας τὰς χώρας ἔχοντες σπονδείους καὶ ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν δλοσπόνδειοι, ισύγρονοι, μονόσγημοι σπονδειακοί ή σπονδειάζοντες καλούμενοι, είνε σπανιώτατοι, δύο μέν έν τῆ Ίλιάδι Λ 130 καὶ Ψ 221, τέσσαρες δὲ ἐν Ὀδυσσεία ο 334, φ 15, χ 175, ὁ αὐτὸς καὶ έν 192). Έκ τής διπλής δέ, ήν ο Αρίσταρχος ἔγραψεν είς Λ 130 καί Ψ 221, δηλούται ότι οἱ στίχοι οὖτοι προϋπήρχον τῆς ἐκδόσεως αύτοῦ. Οἱ νεώτεροι ὅμως κριτικοὶ καὶ τοὺς ὀλίγους τούτους ὁλοσπονδείους στίχους ζητούσι να απομακρύνωσιν έξ είκασίας, έν μέν Λ 130 μεταγράφοντες 'Ατρεΐδης άντι του παραδεδομένου 'Ατρείδης ή καὶ δίφροο ἀντὶ τοῦ δίφρου, ἐν δὲ Ψ 221 Πατροκλέεος ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου Πατροκλήσε, εν δε ο 334 σίτοο άντι σίτου και σίτοο άντι οίτου, εν δε φ 15 ξυμβ. Ιήατο άντι ξυμβλήτητ και έν χ 175 και 192 αὐτόο ἀντὶ αὐτοῦ. Κατὰ ταῦτα καὶ ὁ στίχος ἐν Ἰλ. Β 544 «θώρηκας ρήξειν δηίων άμφι στήθεσσιν» βέλτιον να μη θεωρηθή ώς σπονδειάζων, του έπι της λέξεως δηΐων πάθους θεραπευομένου ούχι διὰ συνιζήσεως (=δήων) ἀλλὰ διὰ τῆς κοινῆς, διὰ τῆς συστολῆς δηλαδή τοῦ η.

Ο δὲ Νόννος καὶ οἱ ὁπαδοὶ αὐτοῦ ἀποφεύγουσι τὴν χρῆσιν σπονδείων κατὰ δύο συνεχεῖς χώρας, ἀνταλλάσσουσι δὲ κανονικῶς τοὺς δακτύλους καὶ σπονδείους, ὥστε τὸ σύνηθες σχῆμα τοῦ έξαμέτρου ἔχει ὧδε: δ σ δ σ δ σ.

284. Περί δὲ τῆς χασμωδίας τῆς τε καθ' ὑπόστασιν καὶ τῆς κατ

ἔμφασιν, καὶ περὶ τοῦ γ΄ τρόπου τῆς κοινῆς, ὁπότε δηλαδὴ ἡ βραχεῖα συλλαδὴ τῶν ἐπῶν εὐρίσκεται ἀντὶ μακρᾶς λαμβανομένη, ἰκανὸς
ἐγένετο λόγος ἐν τῷ α΄ μέρει τῆς μετρικῆς ταύτης καὶ οὐδεμία ἀνάγκη
νὰ ἐπαναληφθῶσιν ἐνταῦθα τὰ ἐκεῖ εἰρημένα οὐδὲ συνοπτικῶς. ՝ Ως
δὲ καὶ ἐκεῖ παρετηρήσαμεν, οἱ παλαιοὶ γραμματικοὶ ἐδόξαζον περὶ
αὐτῶν πολλὰ οὐχὶ ὀρθά, πᾶς ὅμως ἀκριβέστερος ἔλεγχος ἐνταῦθα τῶν
δοξῶν αὐτῶν καὶ τοῦ ἡμαρτημένου τρόπου, δι' οἱ ἐζήτουν νὰ θεραπεύσωσι τὰ τῶν ἐπῶν πάθη, φαίνεται περιττὸς (πρῶλ. καὶ § 56).
Ο,τι δὲ δὲν πρέπει νὰ μείνη ἀμνημόνευτον ἐνταῦθα, καὶ τοῦτο μᾶλλον χάριν τῶν ὅρων ἡ χάριν πραγματικοῦ τινος κέρδους, εἶνε ἡ ὑπὸ
τῶν παλαιῶν μετρικῶν γινομένη διάκρισις τῶν 'Ομηρικῶν στίχων
κατ' εἴδη καὶ διαφοράς.

Α΄. Εἴθη. Καὶ εἰς μὲν τὴν τῶν εἰδῶν κατηγορίαν περιελάμδανον καὶ ἄλλα μέν τινα, μάλιστα δὲ τὰ καλούμενα χωλὰ ἔπη, ἄτινα κατὰ αὐτοὺς ἐγίνοντο ἢ κατὰ πλεονασμὸν ἢ κατὰ τὸ τέλος ἐν τῷ συνθέσει τῶν ποδῶν χρόνους τινὰς πλεονάζοντας ἢ ἐλλείποντας. Ὁ πληρέστατος δὲ κατάλογος τῶν εἰδῶν τῶν ἡρωϊκῶν στίχων, ὡς ἐξέδωκεν αὐτὸν διωρθωμένον ὁ Studemund ἐν Jahrb f. Phil. 1867 σελ. 609 κὲ. καὶ ἐν Anecd. var. Gr. σελ. 186 κὲ. (1), φέρει δὲ τὴν ψευδῆ καὶ πλημμελῆ ἐπιγραφὴν «Ἡρωδιανοῦ περὶ στίχων τῆς λέζεως», ἔχει ώδε · «Εἴδη δὲ στίχων εἰσὶ ιδ΄ ἰσόχρονος, ἀπηρτισμένος, ἀκέφαλος, λαγαρός, μείουρος, τραχύς, μαλακοειδής, κακόφωνος, λογοειδής, προκέφαλος, σὴνκίας, δολιχοῦρος.

α΄. Ἰσόγρονος μὲν οὖν ἐστιν ὁ καὶ τὰ μεγέθη τῶν συλλαδῶν καὶ τοὺς πόδας ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ ἐσχάτου τοὺς αὐτοὺς ἔχων,

τω δ' έν Μεσσήνη ξυμβλήτην αλλήλοιϊν (φ 15)

6'. 'Απηρτισμένος δὲ ὁ τὴν διάνοιαν ἔχων ἐν ἑαυτῷ πᾶσαν, οἰον ὡς εἰπών πυλέων ἐξέσσυτο ψαίδιμος Έκτωρ (Η 1).

γ΄. 'Ακέφαλος δέ έστιν ὁ ἀπὸ βραχείας ἀρχόμενος, οἱον ἐπειδὴ νῆάς τε καὶ Ἑλλήσποντον ἵκοντο (Ψ 2).

⁽¹⁾ Πρόλ. Σχολ. Ἡραιστ. σελ. 167 κέ. καὶ 171 W., Ἡλίαν Μοναχόν παρά Studemund. Anecd. var. Gr. σελ. 174 καὶ Anonym. Ambros. de re metr. αὐτόθι σελ. 213 κέ.

δ΄. Λαγαρός δὲ ὁ κατὰ μέσην τὴν συμπλοκὴν τὴν σύνθεσιν μὴ σώζων, οἶον

Νέστορα δ' οὐκ ἔλαθεν ἰαχὰ πίνοντά περ ἔμπης (Ξ 1)

ε΄. Μείουρος δὲ ὁ κατὰ τὸ τέλος τὴν σύνθεσιν μὴ σώζων καὶ τὴν παρατέλευτον συλλαβὴν βραχεῖαν ἔχων, οἰον

Τρῶες δ' ἐρρίγησαν, ὅπως ἴδον αἰόλον ὄψιν (Μ 208).

ς'. Τραχὺς δέ ἐστιν ὁ τῷ ροίζω τὸν φθόγγον συνιστάς, ὡς τὸ τριχθά τε καὶ τετραχθὰ διατρυψὲν ἔκπεσε χειρὸς (Γ 363).

ζ΄. Μαλακοειδής δέ έστιν ό λείως έπιπίπτων ταῖς ἀκοαῖς καὶ μὴ βιαίως, οἰον

αίματι οἱ δεύοντο κόμαι χαρίτεσσιν όμοῖαι (Ρ 51).

η'. Κακόφωνος δέ έστιν ο πολλά φωνήεντα έχων, οξον φήη άθηρηλοιγόν έχειν ανά φαιδίμω ώμω (λ 128).

θ'. Λογοειδής δέ έστιν ο πεζότερος τη συνθέσει, σίον

ίππους δὲ ξανθάς έκατὸν καὶ πεντήκοντα (Λ 680).

ι'. Προχέφαλος δέ, οίον (Ε 349).

η ούχ άλις όττι γυναϊκας ανάλκιδας ηπεροπεύεις, ια΄. Σψηκίας δέ, οἷον

Κάστορά θ' ἱππόδαμον καὶ πὺξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα.

- Β΄. Διαφοραί. Διαφοράς δὲ τῶν ἐπῶν διέκρινον οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ τὰς ἐπτὰ ταύτας κατενόπλιον, περιοδικόν, βουκολικόν, σαπφικόν, ὑπόρρυθμον, τέλειον καὶ πολιτικόν. Καὶ
- α΄. Κατενόπλιον μεν έλεγον το έχον δύο δακτύλους και σπονδεῖον και πάλιν δύο δακτύλους και σπονδείον, οξον (Α 357)

ῶς ψάτο δάκρυ χέων, τοῦ δ' ἔκλυε πότνια μήτηρ. β'. Περιοδικὸν δὲ τὸ ἔχον περιοδικῶς ἀκολουθοῦντας δάκτυλον καὶ σπονδεῖον, οἰον

οὐλομένην, η μυρί 'Αχαιοῖς άλγε' ἔθηκε (Α 2).

γ΄. Βουκολικόν δὲ «το μετὰ τρεῖς πόδας ἀπαρτίζον εἰς μέρος λό-γου, οἴον

έξ ἐπιδιφριάδος πυμάτοις ἱμᾶσι δέδεντο» (Κ 475). Οὕτω γράφεται ἐν σχόλ. εἰς Ἡφαιστ. σελ. 167 W., ἐν τῷ cod. Veneto Marciano CCCCLXXXIII (Studem. Anecd. var. σελ. 190) καὶ παρ' Ἡλία Μοναχῷ (Stud. Anecd. var. σελ. 173), δῆ. λον ὅτι ἡμαρτημένως, γραπτέον δὲ «τέσσαρας» ἀντὶ «τρεῖς», ὧστε νὰ ἐννοῆται τὸ ἔχον τὴν βουκολικὴν καλουμένην τομήν, τοιοῦτο δὲ εἶνε οἰχὶ τὸ παρατεθειμένον παράδειγμα, ἀλλὶ ἄλλο τι τὴν βουκολικὴν τομήν ἔχον, οἶον

άλλά σε γῆρας τείρει ομοίιον ώς όφελέν τις (Δ 315).

δ΄. Σαπφικόν δὲ τὸ ἔχον σπονδεῖον τὸν πρῶτον καὶ τὸν τελευταῖον πόδα, τοὺς δ' ἐν τῷ μέσῳ δακτύλους, οἱον $[\Omega 677)$.

άλλοι μέν δα θεοί τε καὶ ἀνέρες ἱπποκορυσταί (Β 1 = ε΄. 'Υπόρρυθμον δὲ τὸ καθ' ἔκκοτον πόδα ἀπαρτίζον εἰς μέρος λόγου, οἰον

ύδριος είνεκα τποδε, σὰ δ' ίσχεο, πείθεο δ' ἡμῖν (Α 214).

ς΄. Τελειον δὲ τὸ ἔχον πάντα τὰ μέρη τοῦ λόγου, οἰον

πρός δ' έμε τὸν δύστηνον ἔτι φρονέοντ' έλέησον (Χ.59).

ζ΄. Ποιλιτικόν δέ, ὅπερ ταὐτὸ τῷ λογοειδεῖ, τὸ ἄνευ πάθους ἢ τρόπου πεποιημένον, τουτέστι τὸ πεζότερον τῆ συνθέσει, οἶον

ίππους τε ξανθάς έκατον καὶ πεντήκοντα (Λ 679).

285. Έξάμετρον των 'Αλεξανδρίνων. Τοῖς νόμοις τοῦ 'Ομπρικοῦ έξαμέτρου ηκολούθουν καὶ οἱ διάδοχοι ἐπικοί, οἴ τε κυκλικοί καὶ οἱ διδακτικοί. Οι 'Αλεξανδρίνοι όμως έπικοί ποιηταί οί αύτοί και γραμματικοί όντες επλασαν κατά το γλωσσικόν αύτων συναίσθημα καί τάς μετρικάς αύτων θεωρίας νέους νόμους καὶ μάλιστα ώς πρός τὴν χρῆσιν των σπονδείων καὶ των κυρίων τομών, καθ' ούς έπετήδευον να στιγουργώσι. Καὶ πρώτον μέν παρὰ τοῖς Αλεξανδρίνοις ποιηταῖς είνε σαφής ή ροπή πρός ελάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σπονδείων, ἄμα ὅμως καὶ ἡ σπουδή πρὸς έκτενεστέραν ἢ προτοῦ χρῆσιν τοῦ σπονδειάζοντος. Το μεν πρώτον επιτηδεύει μάλιστα πάντων ο Καλλίμαχος, όστις έκ των 32 σχημάτων τοῦ έξαμέτρου μεταχειρίζεται εἴκοσι τὰ εὐπετέστατα καὶ εὐκινητότατα, ἀποφεύγων τὰ δυσκινητότατα καὶ βραδύτατα ώς έκ των πολλών σπονδείων, όλιγώτερον δε οί άλλοι, οίον Απολλώνιος ο 'Ρόδιος μεταγειρίζεται 26 σχήματα του έξαμέτρου έκ των 32, ό δὲ Θεόχριτος 28, ό μὲν δηλαδή Απολλώνιος ἀποφεύγει 6, ό δὲ Θεύχριτος 4 σχήματα τὰ δυσκινητότατα καὶ βραδύτατα, οἱ δὲ μεταγενέστεροι βουκολικοί Μόσχος καί Βίων ακολουθούσι μαλλον τῷ Καλλιμάχω η τῷ Θεοκρίτω. Ίδια δὲ παρὰ τῷ Θεοκρίτω παρατηρούνται διαφοραί τινες κατά τὰ διάφορα είδη τῶν ποιημάτων αὐτοῦ (1). Έν μὲν τοῖς ἐπικοῖς ποιήμασιν οὐ μόνον καθ' ὕλην, ἀλλὰ καί κατ' εἰδος ἀκολουθεῖ μᾶλλον τοῖς συγχρόνοις αὐτοῦ, οῖτινες θηρεύσυσι μείζονα εὐπετειαν ἐν τῷ κατασκευῷ τοῦ ἔζαμέτρου. Ἐν δὲ τοῖς βουκολικοῖς μεταγειρίζεται μείζονα ἄδειαν καὶ περὶ τὴν μετρικὴν κατασκευὴν, οπως καὶ περὶ τὴν ὕλην καὶ σύνθεσιν. ᾿Ακριδέστερον δὲ ὁ λόρος τῆς χρήσεως τῶν δακτύλων καὶ σπονδείων ἔχει κατὰ τὸν Κάρολον Κούνστιον ὡς ἔζῆς καὶ καθ' όλου μὲν ὁ λόγος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σπονδείων πρὸς τοὺς δακτύλους ἔχει παρὰ τῷ Θεοκρίτῳ ὡς 1:2.9 ἐδίᾳ δὲ ἐν μὲν τοῖς βουκολικοῖς ὡς 1:2.6, ἐν δὲ τοῖς μιμικοῖς ὡς 1:2.8, ἐν δὲ τοῖς ἐπικοῖς ὡς 1:3.1. Τοὐναντίον δὲ ἐν τοῖς βουκολικοῖς εἰδυλλίοις μεταξὸ τῶν διηγηματικῶν καὶ τῶν μελικῶν μερῶν οὐδεμία ἐπικρατεῖ διαφορά.

286. 'Ο δὲ στονδειάζων, ἤτοι ὁ στίχος ὁ ἔχων σπονδεῖον κατὰ τὴν πέμπτην χώραν, καθ ὁλου μὲν εὐρίσκεται πολλῷ συχνότερος παρὰ τοῖς 'Αλεξανδρίνοις ποιηταῖς ἢ παρ' 'Ομήρῳ. 'Ιδία δὲ ὁ λόγος τῆς χρήσεως αὐτοῦ παρὰ μὲν τῷ 'Αράτῳ ἔχει σχεδὸν ὡς 1 : 6, παρὰ δὲ τῷ Καλλιμάχῳ σχεδιν ὡς 1 : 11, παρὰ δὲ τῷ Μαζίμῳ περὶ καταρχῶν σχεδιν ὡς 1 : 8, παρὰ δὲ τῷ Θεοκρίτῳ ἐν μὲν τοῖς ἐπικοῖς ποιήμασιν εὑρίσκεται συχνότερον, ὅπως που καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις 'Αλεξανδρίνοις, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις εἴδεσιν ἤττον συχνά. 'Όπως δὲ παρ' 'Ομήρῳ, οὕτω καὶ παρὰ τοῖς 'Αλεξανδρίνοις ὡς πλείστη χρῆσις τοῦ σπονδείου γίνεται ἐν τῆ πρώτη καὶ δευτέρα χώρα τοῦ έξαμέτρου, παρὰ Θεοκρίτῳ ἐν ἐκατέρα 4' 10/0. 'Ο δὲ σπονδεῖος κατὰ τὴν τρίτην χώραν σπανιώτερος ἤδη παρ' 'Ομήρῳ ὧν ἀποδαίνει ἀεὶ σπανιώτερος

(1) Περί τοῦ λόγου, δν ἔχουσιν οἱ σπονδείοι πρός τοὺς δακτύλους, περὶ τῶν τομῶν καὶ τῶν προσφιλικῶν ἰδιωμάτων τοῦ Θεοκρίτου ἐπραγματεύθη μετα πολλῆς ἀκριδείας καὶ ἐπὶ το στατικώτερον, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν 'Ομηρικῶν μελετῶν τοῦ Παιτισί Ludwich καὶ ἄλλων, ὁ Κάρολος Κούνστιος (de Theoeriti versu beroice, 1886 καὶ κατ ἐπιτομὴν ὁ αὐτὸς ν τῆ γ΄ ἐκδόσει τοῦ εἰδικοῦ μέρους τῆς μετρικῆς τοῦ Ιλοκυριαθικ ἐν τέλει, Π Ελευμές, der Πελαπιστία des Theokrit, von Carl Kunst). Χάριν δὲ τῆς τεχνικῆς κατασκευῆς τοῦ ἐξαμέτρου παρά Θεοκρίτω διαιρεῖ ὁ Κούνστιος τα ποιήματα αὐτοῦ εἰς τα ἑξῆς εἴδη α΄) ὅπερ καὶ σημαντικώτατον, τα καθαρῶς βουκολικά εἰδύλλια (Ι. ΠΙ - ΧΙ). β΄) τὰ ἐπικά ποιήματα (Χ:Π. ΧΥΙ. ΧΥΙΙ. ΧΧΙΙ. ΧΧΙν. ΧΧν. ΧΧνΙ. γ΄) τὰ μιμικά (ΧΙν. Αν. Π). 'Αποκλείων δὲ τῆς ἐξετάσεως τὰ ἑξῆς ΝΙΧ. ΧΧΙ. ΧΧΙΙΙ. ΧΥΙΙ ὡς νοθευόμενα, τὰ ὑπολειπόμενα δύο λυρικά ποιήματα ΧΙΙ καὶ ΧΥΙΙΙ ὡς λίαν μικρά καὶ μὴ δυνάμενα νὰ ἀποτελέσωσιν ἰδίαν κατηγορίαν κατανέμει εἰ, τα ἄκλα, τὸ μὲν ΧΙΙ εἰς τα ἐπικά, τὸ δὲ ΧΥΙΙΙ εἰς τὰ μιμικά. Πρός τὴν δια ρεσιν ὸὲ ταύτην απευθυνονται καὶ οἱ στατικοὶ ὑπολογισμοὶ τοῦ Κουνστίου, οῦς ἄνω μνημονεύομεν.

έφεξης και μάλιστα παρά τοις 'Αλεξανδρίνοις, παρ' σις έπικρατει ή κατά τρίτον τροχαίον τομή. Τον δε σπονδείον κατά την τετάρτην χώραν πρό της βουκολικής τομής σπανίως μεν μεταχειρίζεται ο Θεόκριτος έν τοις καθαρώς βουκολικοίς ποιήμασι, συχνότερον δε έν τοις άλλοις, τοις μιμικοίς και έπικοις, όπως και οι άλλοι 'Αλεξανδρίνοι έπικοι ποιηταί, συχνότατα δε έν τῷ ιε' εἰδυλλίφ (12κς).

287. Αι δε τομαί παρά τοις 'Αλεξανδρίνοις ποιηταίς έγουσιν ώς έξης. Έν ῷ ήδη παρ' Όμήρω ἡ κατὰ τρίτον τρογαΐον τομή εἶνε συγνοτέρα της πενθημιμερούς, παρά τοῖς 'Αλεξανδρίνοις ποιηταῖς ή διαφορά αυτη ἀποδείκνυται ἔτι μείζων ἢ παρ' Όμήρω. Ίδία δέ παρὰ τῷ Θεοκρίτω 1425 στίγοι ($=57.9^{0}/_{0}$) ἔγουσι τὴν κατὰ τρίτον τρογαΐον, 947 δέ (= 41.90/0) τὴν πενθημιμερῆ(1). Κανονικῶς δέ, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων,παρά τε τῷ Θεοκρίτφ καὶ τοῖς λοιποῖς 'Αλεξανδρίνοις τῆ πενθημιμερεῖ ἐπιφέρεται ἡ βουκολικὴ ἢ ἡ ἑφθημιμερής τομή. - 'Η δὲ βουκολική τομή συχνή οὖσα παρ' άπασι τοῖς ξπικοῖς (παρ' 'Ομήρω π. γ. οἱ στίχοι οἱ ἔγοντες τὴν βουκολικὴν τομην ἔχουσιν ώς $60.12^{0}/_{0}$), παρά τοῖς βουκολικοῖς ποιηταῖς ἀποδαίνει έτι συγνοτέρα ἢ παρ' ἐκείνοις. Συχνὰ δὲ συμπίπτει αὐτῆ καὶ ή στιγμή, όθεν προσλαμβάνει μείζονα σημασίαν, ένίστε δε ἀποβαίνει καὶ ἡ κυρία τομὴ τοῦ στίγου, ὅταν κατὰ τὴν τρίτην χώραν ἡ μηδεμία ύπάςγη τομή (παρά Θεοκρίτω τοῦτο συμβαίνει τρίς, ἐπὶ τοῦ γ΄ ποδός εύρισχομένης μειζονός τινος λέξεως) ή αι λέξεις συνδέωνται στενώτερον πρὸς ἀλλήλας (οἶον τὰν | 'Αμαρυ.Ι.Ιίδα). Δὲν πρέπει ὅμως νὰ άποδοθή τη βουκολική τομή σημασία μείζων της άληθους, καθ' όσον καὶ ἐν αὐτοῖς τοὶς βουκολικοῖς ποιήμασι στίχοι ώς $25~^0/_0$ δὲν ἔχουσι την βουκολικήν τομήν. Παρά Θεοκρίτω ή βουκολική τομή έν μέν τοίς βουχολιχοῖς εὐρίσχεται ἐν 648 στίχοις (= $74^{-0}/_0$), ἐν δὲ τοῖς μιμικοῖς καὶ τοῖς καθαρῶς ἐπικοῖς ποιημασιν οὐγὶ συγνοτέρα ἢ παρ' ἄλλοις έπικοῖς, οἶον ἐν μὲν τοῖς μιμικοῖς ἐν 261 στίχοις (= $58.9^{-0}/_{0}$), έν δὲ τοῖς ἐπικοῖς ἐν $523~(=49.5~^0/_0)$. Σπανιωτάτη δὲ εὐρίσκεται έν τῷ ιε' ποιήματι (45 κις έν 149 στίχοις). Κανονικῶς δὲ ἡ βουκο-

⁽¹⁾ Είδικώτερον δὲ ἐν μὲν τοῖς βουκολικοῖς ποιήμασιν ἡ μὲν πενθημιμερὴς εὑρίσκεται ἐν 435 στίχοις ($=49.7\,^{0}/_{0}$), ἡ δὲ κατὰ τρίτον τροχαΐον ἐν 438 στίχοις ($=49.9\,^{0}/_{0}$), ἐν δὲ τοῖς μιμικοῖς ἡ μὲν πενθημιμερὴς ἐν 212 στίγοις ($=47.8\,^{0}/_{0}$), ἡ δὲ κατὰ γ΄ τροχαΐον ἐν 231 στ. ($=52.2\,^{0}/_{0}$), ἐν δὲ τοῖς ἐπικοῖς ἡ μὲν πενθ. ἐν 300 στ. ($=28.3\,^{0}/_{0}$), ἡ δὲ κατὰ γ΄ τροχ. ἐν 756 στ. ($=70.5\,^{0}/_{0}$).

λική τομή ἐπιφέρεται τῆ πενθημιμερεί. Είδικώτερον δὲ ἐν τοῖς βουκολικοῖς εἰδυλλίοις οὐδεμία εὐρίσκεται διαφορὰ ἐν τοῖς μελικοῖς καὶ διηγηματικοῖς ἐξαμέτροις οὕτε ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν βουκολικῶν τομῶν οὕτε ὡς πρὸς τὴν στιγμὴν κατ' αὐτάς. — Ἐκ δὲ τῶν ἄλλων τομῶν ἡ μὲν τριημημερὴς εἰνε συχνὴ παρὰ Θεοκρίτω, συνδυάζεται δὲ συνηθέστερον μετὰ τῆς κατὰ τρίτον τροχαῖον ἢ μετὰ τῆς πενθημιμεροῦς. Ἡ δὲ ἐφθημιμερὴς καθ' ὅλου εἰνε ἤττον συχνὴ ἕνεκα τῆς βουκολικῆς, συχνοτέρα δὲ εὐρίσκεται ὅταν λείπῃ ἡ βουκολική. Τὴν δὲ μετὰ τὴν θέσιν τοῦ πέμπτου ποδὸς τομὴν ἀποφεύγει κανονικῶς ὁ Θεοκριτος, ὅπως καὶ πάντες οἱ ᾿Αλεξανδρῖνοι, ὅταν ὑπάρχῃ ἡ ἐφθημιμερὴς ἢ ἡ πενθημιμερὸς ἢ καὶ ἀμφότεραι ἐν τῷ στίχω. Τὴν δὲ κατὰ τέταρτον τροχαῖον ἀποφεύγει ἐπιμελῶς καὶ ὁ Θεόκριτος ὅπως καὶ πάντες οἱ Ἔλληνες ἐπικοί. Περὶ δὲ τῶν στιγμῶν παρατηροῦμεν ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συμπίπτουσι ταῖς τομαῖς.

288. Τὸ δ. ἐξάμετρον παρὰ Νόννω. Νέαν περίοδον ἀναπτύξεως τοῦ δακτυλικοῦ ἐξαμέτρου εὐρίσκομεν περὶ τὰς δυσμὰς τῆς ἐπικῆς ποιήσεως καὶ καθ' ὅλου τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Ὁ δ' ἐκπροσωπῶν τὴν τελευταίαν ταύτην περίοδον τοῦ ἔπους εἶνε ἀνὴρ Λιδυς ὁ ἐκ τῆς Πανοπόλεως τῆς Ἄνω Αἰγύπτου ποιητὴς Νόννος, ὅπως καὶ ὁ ἐκπροσωπῶν τὴν ᾿Αλεξανδρεωτικὴν περίοδον τοῦ ἔπους εἶνε ὡσαύτως Λίδυς ἀνὴρ ὁ Κυρηναῖος Καλλίμαχος. Περὶ τῆς ἰδιοτρόπου δὲ χρήσεως τοῦ έξαμέτρου ὑπὸ τοῦ Νόννου καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, Μουσαίου τε καὶ Χριστοδώρου καὶ Ἰωάννου τοῦ Γαζαίου καὶ Παύλου τοῦ Σιλεντιαρίου (ὁ δὲ Τρυφιόδωρος καὶ Κόλλουθος δὲν ἀνήκουσιν εἰς τοὺς αὐστηροὺς ὁπαδοὺς τοῦ Νόννου), λέγομεν ἐνταῦθα τὰ κυριώτατα (1).

289. Καὶ πρῶτον μὲν ὁ Νόννος κατ' ἀρχὴν ἀποκλείει τὸν σπονδειακὸν στίχον, ὡσαύτως δὲ καὶ οι ὁπαδοὶ αὐτοῦ οι αὐστηρῶς ἀκο-

(1) Περί τῆς μετρικῆς μορφῆς τοῦ Μουσαίου καὶ Χριστοδώρου ἔχομεν ἰδίας ἀκριδεῖς μελέτας ὑπό L. Schwabe (de Musaco Nonni imitatore liber, Tubingae 1876), A. Scheindler (Zeitschr. für die Oesterr. Gymn. 1877 σελ. 165-181) καὶ Fr. Baumgarten (de Christodoro poëta Thebano. Bonnae 1881, περὶ δὲ τῶν ψαλμῶν τοῦ ᾿Απολλιναρ'ου τὴν πραγματείαν τοῦ Fr. Ritter, de Apollinarii Laudiceni legibus metricis. Ερίσεομτί 1877. Είδικῶς δὲ περὶ Νόννου καὶ κεφαλαιωδέστερον περὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ πραγματεύεται ὁ Α. Ludwich ἐν τῆ γ΄ ἐκδ. τοῦ εἰδικοῦ μέρους τῆς μετρικῆς τοῦ Rossbach ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν der Hexameter des Nonnos. Τούτου τὰ πορίσματα παρελάθομεν ἐν τῷ ἐνταύθα λόγφ περὶ τοῦ Νοννείου ἑξαμέτρου.

λουθούντες αὐτῷ. Ὁ δὲ Παῦλος Σιλεντιάριος οὐ μόνον ἐκ τῆς πέμπτης χώρας, άλλὰ καὶ ἐκ τῆς τρίτης ἀποκλείει παντάπασι τὸν σπονδεΐου. Συνεγείς δε σπονδείους οι είρημενοι έπικοι (πλην του Παύλου) μεταχειρίζονται ούχὶ πλείονας τῶν δύο καὶ τούτους ἐν τῆ δευτέρα καὶ τρίτη χώρα. Ούτω δὲ συνέβη ώστε τὰ 32 Όμηρικὰ σχήματα τοῦ έζαμέτρου νὰ περισταλώσιν ὑπὸ τῶν αὐστηροτέρων Νοννείων εἰς 9 ύπο δὲ τοῦ Παύλου Σ . εἰς 6. Ο δὲ Τρυφιόδωρος πλην τῶν 9 σχημάτων του Νόννου μεταχειρίζεται καὶ άλλα 8. Ώς πρὸς τὸ συχνὸν δὲ τῆς χρήσεως τῶν σπονδείων παρὰ Νόννφ παρετηρήθη ὅτι, ἐν ῷ παρ' 'Ομήρω τὸ κεφάλαιον τῶν σπονδείων ἐν ταῖς πέντε πρώταις χώραις τοῦ ἐξαμέτρου ἔν τισι ῥαψωδίαις φθάνει εἰς $28\,^0/_0$ καὶ ἄπαξ (ἐν τῆ παραποταμίω μάχη) κατέρχεται εἰς $23\,^{\rm o}/_{\rm o}$, παρὰ Νόννω οὐδέποτε οὐδ' εἰς τὸν ελάχιστον τοῦτον ὅρον ἀνέρχεται, ἀλλὰ κατὰ μέσον όρον περιορίζεται εἰς τὸ μικρὸν ποσὸν τῶν $15~\mathring{n}~16~^0/_0$. Φιλοχωρεϊ δὲ ο σπονδεῖος ἐν τῷ Νοννείῳ ἐζαμέτρῳ μάλιστα μὲν ἐν τῇ δευτέρα χώρα καὶ μετ' αὐτὴν ἐν τῆ τετάρτη, ἀλλ' ὄμως καὶ ἐν τῆ πρώτη χώρα ἰκανὴ γίνεται χρησις αὐτοῦ, σπανιωτάτη δὲ ἐν τῆ τρίτη, οἰον 14κις μὲν μεταξύ 534 στίχων ἐν τῷ α΄ βιβλίῳ τῶν Δ ιονυσιακῶν, $19^{\text{κις}}$ δὲ μεταξύ 712 ἐν τῷ 6΄ βιβλίω, 11κις δὲ μεταξύ 444 ἐν τῷ γ΄ καὶ ἐφεξῆς ώσαύτως. Περί δὲ τῆς πέμπτης χώρας, ὅτι ἀποκλείεται παντάπασιν ό σπονδείος, εἴπομεν ήδη. Ἡ τοιαύτη μεγάλη ἐπικράτησις τῶν δακτύλων ἀποδίδοται είς την έξασθένωσιν πολλών συλλαβικών μεγεθών καὶ μάλιστα τῶν τελικῶν τῶν λέξεων συλλαδῶν (1). Ἐπειδὴ λοιπὸν αι ἄρσεις εξ άρχης ἀπήτουν μακράς συλλαδάς ἰσχυροτέρας η αι θέσεις, έχ τούτου αί τελικαί συλλαβαί και άλλα γλωσσικά στοιχεία έξησθενωμένα ώθουντο πρὸς τὰς θέσεις τῶν ποδῶν καὶ αἱ ἄρσεις κατὰ προτίμησιν συνετίθεντο έκ βραχειών, σἵας ή Έλληνική γλώσσα πολλώ εὐκολώτερον καὶ ἀφθονωτέρας παρείχεν ἢ τελείας μακράς. Ἐντεῦθεν συνέδη ώστε ουχὶ μόνον εἰς φωνῆεν λήγουσαι τελικαὶ βραχείαι συλλαβαὶ νὰ θεωρώνται ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ἀνίκανοι νὰ ἀποτελέσωσιν, όπως συνήθως, θέσει μακράς συλλαδάς έξαρκούσας να πληρώ-

⁽¹⁾ Το φαινόμενον τοῦτο παρετήσηταν συγχρόνως δύο ἄνδρες, δ Is. Hilberg (das Prinzip der Silhenwägung und die daraus entspringenden Gesetze der Endsilben in der Griech. Poesie. Wien 1879) καὶ ὁ Αὐγουστος Scheindler ἐν τῆ ἐπικρίσει τοῦ βιδλίου τοῦ Hilberg ἐν Zeitschr. f. Oesterr. Gymn. 1879 σελ. 412-442.

σωσι την άρσιν του σπονδείου, άλλα και είς σύμφωνον λήγουσαι τελι. καί βραχεται συλλαθαί. Έν τῷ έξαμέτρῳ τοῦ Νόννου αι τελικαί συλλαβαί οιουδήποτε μεγέθους μόνον έπι της άρσεως του πρώτου και έκτου ποδός ήδύναντο άδιαφόρως να χρησιμεύσωσιν ώς θέσει μακραί συλλαβαί, σύχι δε εν τατς άλλαις χώμαις. Ου μην άλλα και έπι της θέσεως τῶν ποδῶν ἐγίνετο χρῆσις τοιούτων τελικῶν βραχειῶν εἰς φωνήεν ληγουσών συλλαβών ώς θέσει μακρών μετά τινων περιορισμών. Οι Νόννειοι δηλαδή ἀπέρευγον νὰ μεταχειρίζωνται ώς θέσει μακράς τοιαύτας συλλαβάς κατά την τρίτην χώραν πρό της πενθημιμερούς, ώσαύτως καὶ ἐπὶ τῆς ἔκτης καὶ πέμπτης θέσεως, μετεχειρίζοντο δ' αὐ. τὰς μόνον κατὰ τὴν τετάρτην χώραν, σπανιώτερον δὲ κατὰ τὴν δευτέραν καὶ σπανιώτατα κατὰ τὴν πρώτην. Τῷ νόμφ τούτφ ὑποτάσσεται καί τὸ ἀρκτικὸν τῆς λέξεως ρ. Οὐδέποτε ὅμως συμδαίνει παρὰ τοῖς Νοννείοις τοιαύτη ἔκτασις πρὸ ἀρκτικοῦ ἀφώνου καὶ μάλιστα πρό ἀρκτικοῦ φωνήεντος. *Πττον δὲ ἀπέφευγον ἐπὶ τῆς θέσεως ci Νόνννειοι τὴν ἔκτασιν τελικῶν βραχειῶν συλλαδῶν εἰς σύμφωνον ληγουσών, ότε δηλονότι ή έπομένη λεξις ήρχετο ἀπό συμφώνου.

290. Είτα δὲ παρετηρήθη ή σπουδή τῶν Νοννείων νὰ τηρῶσιν όσον τὸ δυνατὸν ἐν τῆ στιχουργία ἐκάστου λεκτικοῦ τύπου τὰν φυσικὴν ποσότητα καὶ νὰ μὴ βιάζωνται αὐτὴν ἄνευ ἀνάγκης. Κατὰ ταϋτα τύπους, οἷον τὸν πέιλω, ἐγώ, ἐπεί, συνήθως μεταχειρίζονται ώς ίχμβους καί κατ' έξαίρεσιν μόνον ώς πυρριχίους. Σπονδειακαί δὲ λέζεις διὰ συστολής της τελικής συλλαβής είς τροχαίους μεταβαλλόμεναι ευρίσκονται μόνον κατά την πρώτην χώραν, ήτις παρά τῷ Νόννω ἀπολαύει πλειόνων ἀδειῶν παρὰ τὰς λοιπάς, ὅπως καὶ τὰνάπαλιν τροχαϊκοί τύποι έκτεινόμενοι είς σπονδείους μόνον κατά την πρώτην χώραν εύρίσκονται. Κανονική δὲ χώρα τῆς σπονδειακόν σχήμα έχούσης λέζεως είνε ή πρώτη και ή τελευταία του έζαμέτρου, έντεϋθεν δὲ ἀχολουθεῖ ὥστε ἡ τοιαύτη λέξις νὰ τονίζηται ἐπὶ τῆς πρώτης καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς τελικῆς συλλαβῆς, πάνυ δὲ σπανίως σχετικῶς συμβαίνει παρά Νόννω τὸ ἀνάπαλιν, νὰ τονίζηται δηλαδή οὐχὶ ή πρώτη, άλλ' ή δευτέρα.

291. Προσέτι οι Νόννειοι άγαπωσι τοὺς τελείους καὶ φυσικοὺς τύπους των λέζεων, δθεν ἀποφεύγουσι κατ' ἀρχὴν τὰς συναλοιφάς, τὰς κράσεις, τὰς συνιζήσεις. Καὶ αὐτὴν δὲ τὴν συναίρεσιν σημαντικώς περιορίζουσεν, οίον αι πληθ. γενικαί της α΄ κλήσεως λήγουσε μόνον είς

 $-\alpha\omega v$ (oùyì $-\omega v$ $\tilde{n}$ $-\epsilon\omega v$), $\alpha i\delta$ $\dot{\delta}$ $\dot{\epsilon}vix \alpha \dot{\epsilon}$ $\dot{\epsilon}\dot{i}\dot{\epsilon}$ $-\alpha o$ (oùyì $\dot{\delta}$ $\dot{\epsilon}\dot{i}\dot{\epsilon}$ -ov $\tilde{n}$ $-\epsilon\omega$). Τας δοτικάς θάμβεϊ, τείχεϊ. άστεϊ κτλ. οὐδέποτε συναιρούσι. Χαρακτηοιστική δὲ μάλιστα εἶνε ἡ μεγάλη αὐστηρότης. ἢν οἱ περὶ τὸν Νόννον μεταγειρίζονται έπὶ τῆς συναλοιρῆς. 'Ο όματα μεν καὶ ἀντωνυμίας καὶ ρήματα δέν συναλείρουσιν, άλλά μόνον μόρια, προθέσεις καὶ συνδέσμους και όλίγα έπιρεήματα, σίου ποτ', ένθ', οὐκ'τ' 'Αποκοπήν δὲ μεταγειρίζεται ο Νόννος μόνον έν περιπτώσεσι, καθ άς προύκειντο παλαιότερα παραδείγματα, οία τὰ 'Ομπρικὰ κάιλλιπε καὶ καιλλείψω καὶ ἐγικάτθεο κατὰ τὸ 'Ομηρικὸν ἐγκάτθεο, πανταγού δὲ λέγει ἐθέ.ἰω καὶ οὐδέποτε θ'λω κτλ. Ώσκύτως ἀποφεύγει τὴν τμῆσιν, πρὸς δὲ την αναστροφήν ακολουθεί άρχαις αύστηροτέραις πολλών των πρό αύτοῦ ἐπικών.

202. Π δέ συμπλοκή άφωνου μεθ' ύγροῦ ἐπὶ μέσης μὲν τῆς λέξεως σχεδόν πάντοτε ποιεί παρά τῷ Νόννῳ θέσει μακράν συλλαβήν, έπι δισυλλάδων όμως λέξεων μόνον έπι της θέσεως, συστολή δέ συμβαίνει μόνον έπὶ τοιούτων λεξεων, έρ' ων καὶ παρ' 'Ομήρω ἐπιτρέπεται. Κατά την άρχην όμως της λέξεως το άφωνον μετά του ύγρου ποιεί θέσει μακράν μόνον έπὶ τῆς πρώτης. δευτέρας καὶ τετάρτης θέσεως, ούχι ζιως και έπι της άρσεως. Συστολή δε συμβαίνει μετά την πρώτην βραχείαν του τρίτου, πέμπτου και πρώτου ποδός, ένίστε δὲ τοῦ δευτέρου, καὶ ἐπὶ τῆς βουκολικῆς τομῆς, ἀλλ' ὅμως μόνον

πρό χυρίων όνομάτων.

293. Καὶ ώς πρός την χρησιν των διχρόνων ακολουθεί ο Νόννος δοχίμοις παραδείγμασιν, οίον όταν την παραλήγουσαν του είθωρ άλλοτε μεν μεταχειρίζηται ώς μακράν, δήλον ότι καθ' "Ομπρον, άλλοτε δὲ ὡς βραχεῖαν, ὡσαύτως τὴν παραλήγουσαν τοῦ ἐρητίων ἡ ἐρήτυον και την προπαραλήγουσαν του χρύσεος και είκε.loc (ἴκελος), εἰδε και ίδε, Διονύσου καὶ Διωνύσοιο. Καὶ ὡς πρός τὸν διπλασιασμὸν τῶν συμφώνων ακολουθεί τη έκπαλαι καθιερωμένη συνηθεία λέγων έ.λλαβε, ἀννέφελος, ἔρρηζε, ἔσσυτο, δορυσσόος. Φιλοχωρεί δε ή τοιαύτη θέσει μακρά εν τη τετάρτη θέσει, επί δε της άρσεως συμβαίνει τοῦτο μόνον κατά την δευτέραν καὶ τετάρτην χώραν, καὶ ένταῦθα δὲ κατ' ἀνάγκην (οίον Διονυσ. 2, 390. 31, 45). Καὶ τὰν χρῆσιν δὲ τοῦ έφελκυστικού κ χάριν εὐφωνίας ή τοῦ μέτρου ἀποφεύγει ὅσον τὸ δυνατόν.—Καὶ κατὰ τὴν ἀπόθεσιν δὲ τοῦ έξαμέτρου μεταχειρίζεται μείζονα αὐστηρότητα, οἱον ἀποφεύγει καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ὁπαδοὶ αὐτοῦ τὴν χρῆσιν τροχαϊκῶν λέξεων ἐν τέλει τοῦ στίχου. Καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀποφυγὴν δὲ τῆς χασμωδίας ὑπερδαίνει πάντας τοὺς προκατόχους ἐπικούς. Προσέτι δὲ καὶ ἡ ἄδεια τῆς χρήσεως τοῦ πρώτου τρόπου τῆς κοινῆς ἰκανῶς περιωρισμένη εὐρίσκεται παρὰ Νόννω. Τηρεῖται δὲ ἡ ποσότης τῆς μακρᾶς, ὥστε συμβαίνει χασμωδία, ἐν ἐξαιρετικαῖς μόνον περιστάσεσιν, οἰον ἐν ταῖς φράσεσι Ζεῦ ἄτα, ὧ ἄτα, εὖ εἰδὼς κτλ., ἄς παρέλαβεν ἐκ τοῦ Ομήρου.

294. 'Αξία μνείας εἶνε καὶ ἡ νεωστὶ γενομένη παρατήρησις, ὅτι ο Νόννος πρῶτος καὶ τινες τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ καὶ πρὸς τὸν λογικὸν τόνον οὐχὶ ἀδιαφόρως εἶχον, οἰον ἀπέφευγον νὰ ποιῶσι τὸν στίχον τελευτῶντα εἰς λέξιν προπαροξύτονον, οἰον ἔλεγον μὲν ἐνταῦθα ἐοῦσα, γυναῖκα, ἐόντα, ποταμοῖο, ἀτραπιτοῖο, μαιπταί, οὐχὶ δὲ καὶ ἔγουσα, ἔρωτα, ἔγοντα, πο.ἰέμοιο, ὑμετέροιο, φέρεσθαι. Οὐ μόνον δὲ ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν προπαροξυτόνων, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν τῶν ὀξυτόνων καὶ παροζυτόνων παρετηρήθησαν περιορισμοί τινες.

295. Τομάς δέ τοῦ έξαμέτρου οι περί τὸν Νόννον ἀνεγνώριζον ὡς άναγκαίας καὶ ἀπαραιτήτους μόνας τὰς τοῦ τρίτου ποδός, ὅθεν καὶ ούδεις στίχος εύρίσκεται παρ' αύτοις μη έχων τοιαύτην τινά τομήν. Πᾶσαι δὲ αἱ ἄλλαι ἐθεωροῦντο ὑπ' αὐτῶν ὡς τυχαῖαι καὶ ἐπουσιώδεις, καί τοι καὶ ταύτας ὑπέτασσον εἰς αὐστηροὺς κανόνας. Ἐκ τῷν δύο δὲ τομῶν τοῦ τρίτου ποδὸς πολλῷ ἐπικρατεστέρα ἢ παρὰ πᾶσι τοῖς προηγηθεῖσιν ἐπικοῖς εὐρίσκεται ἡ κατὰ τρίτον τροχαῖον. Εἰς τὴν ρυθμικήν όμως ταύτην διαίρεσιν τοῦ στίχου ώς εἰς κύριον αἴτιον δὲν πρέπει νὰ ἀποδοθή τὸ ὅτι οἱ περὶ τὸν Νόννον σπανιώτατα μεταχειρίζονται τον σπονδεΐον κατά την τρίτην χώραν, διότι η πενθημιμερής τομή ευρηται παρ' αυτοίς πολλφ συχνότερον των κατά την τρίτην χώραν σπονδείων οΐον έν τῷ α΄ βιβλίφ τῶν Διονυσιακῶν εὐρίσκονται 102 μεν πενθημιμερείς τομαί και 432 κατά τρίτον τροχαΐον, δμως δε μόνον 14 τρίτοι σπονδείοι, εν δε τῷ 6΄ 126 πενθημιμερείς καί 586 κατά τρίτον τροχαΐον, διως δὲ μόνον 19 τρίτοι σπονδεΐοι, ἐν δε τῷ ἐπυλλίφ τοῦ Μουσαίου 67 μεν πενθημιμερεῖς καὶ 276 κατὰ γ΄ τροχαΐου, μόνου όμως 19 τρίτοι σπουδεΐοι, εν δε τῆ Έχφράσει του Χριστοδώρου 109 πενθημ. και 307 κατά γ΄ τροχαΐον, μόνον δέ 25 τρίτοι σπονδείοι. Οὐχί λοιπόν διὰ τὴν ἐπικρατούσαν χρῆσιν τῆς κατά τρίτον τροχαΐον τομής σπανιώτατα μεταχειρίζονται οί περί τὸν Νόννον τὸν σπονδεῖον κατὰ τὴν γ΄ χώραν, ἀλλὰ πιθανώτερον δι' ἄλλον τινὰ λόγον ἀπέφευγον ἐπίτηδες τὴν συχνὴν αὐτοῦ χρῆσιν ἐνταῦθα καὶ ἴσως ὅπως μὴ γεννᾶται μονοτονία ἐκ τῆς ὁμοίας ἀποθέσεως τῶν δύο κώλων τοῦ στίχου. Ἐκ δὲ τῶν ἄλλων τομῶν τὴν μὲν κατὰ τέταρτον τροχαῖον ἀπέφευγον καὶ οἱ περὶ τὸν Νόννον ὡς καὶ οἱ πρὸ αὐτῶν ἐπικοί, ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν κατὰ τρίτον πόδα τομήν, ὅπως μὴ διαιρῆται ὁ στίχος εἰς δύο ἴσα μέρη, ὅπερ ἀφόρητον. Συχνοτάτη τοὐναντίον εἰνε ἡ βουκολικὴ τομή. Ἐν ῷ δὲ καθ' ὅλου τὸ ἡρῷον ἀποβαίνει εὐρυθμότερον, ὅταν ὑπάρχη ποικιλία τῶν θεμιτῶν τοῦ στίχου τομῶν καὶ δὲν ἐπαναλαμδάνηται κατὰ κόρον ἡ κατὰ πόδα τομή, παρὰ τῷ Νόννῳ οὐχὶ σπάνιοι ὑπάρχουσι στίχοι τοιοῦτοι, οἱοι οἱ ἑξῆς

1, 80 βουκόλος | αὐχένα | δοῦλον || Έρως ἐπεμάστιε | [κεστῷ

1, 133 μητέρι | βόστρυχα | ταῦτα || κομίσσατε, | κυκλάδες | [αὖραι.

1, 286 πέρος | ἄβροχος | ὅρνις || ἐλούσατο || γείτονι | [πόντω.

1, 384 αζομαι | αὐχένα | γαῦρον || ἀγήνορος | Ἰαπετοῖο. 296. Τὸ δ. ἐξάμετρον ἐν τῆ λυρικῆ ποιήσει. Τῆς λυρικῆς ποιήσεως οίκεία είνε ή συστηματική σύνθεσις. *Αν δὲ καὶ ή πρὸ τοῦ Όμήρου λυρική ποίησις (υμνοι, νόμοι), ήτις πιθανώτατα μετεχειρίζετο τό δακτυλικόν έξάμετρον, μετεχειρίζετο την συστηματικήν σύνθεσιν, οὐδὲν περὶ τούτου γινώσκομεν, εἰκάζοντες δὲ ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς τῆς μελικής ποιήσεως, ήτις ἀπαιτεί συστηματικήν σύνθεσιν, καὶ ἐκ τοῦ παραδείγματος της άρχαιοτάτης ποιήσεως των άλλων Ίνδογερμανικών έθνων, ήτις ήτο μελική διηρημένη είς στροφάς, ύπολαμβάνομεν ώς πιθανωτάτην την συστηματικήν διαίρεσιν καὶ τῆς προομηρικής λυρικής ποιήσεως. Ἡ γνώμη αυτη ἐπιρρωνύεται καὶ ἐκ τούτου ὅτι ἐν τῆ τελευταία της Ίλιάδος ραψωδία (στ. 725-775) ο κομμός ἐπὶ τῷ θανάτφ του Έκτορος, ώς πρώτος παρετήρησεν ο Οὐεστφάλιος, είνε ώσαὐτως συντεθειμένος, ὅτε δηλαδή θρήνος τῆς Ανδρομάχης (στ. 725-745) καὶ ὁ τῆς Ἑκάβης (748-759) καὶ ὁ τῆς Ἑλένης (762-775 έκβαλλομένου του 770 και 772) συνέστηκεν έκ τριστίχων στροφών, ο μὲν τῆς ᾿Ανδρομάχης ἐξ έπτὰ τοιούτων, ὁ δὲ τῆς Ἑκάβης ἐκ τεσσάρων, ἐκ τοσούτων δὲ ἤτοι τεσσάρων καὶ ὁ τῆς Ἑλένης. Ἐν τέλει δε τοῦ α΄ και 6΄ μέρους παρενεδάλλετο επιφώνημα τοῦ χοροῦ τῶν Τρφάδων. Συνέχειαν δὲ τῆς προομηρικῆς ταύτης λυρικῆς ποιήσεως πρέπει νὰ ὑπολάδωμεν οὐχὶ τοὺς Ὁμηρικοὺς ὕμνους, οἔτινες ὡς πρὸς τὰν κατασκευὰν τοῦ έξαμέτρου ἀκολουθοῦσι τοῖς νόμοις τοῦ Ὁμηρικοῦ ἔπους (πρόλ. Eberhard, metrische Beobachtungen zu den hom. Hymnen, Magdeburg 1886 καὶ 1887), ἀλλὰ τὰν ποίησιν τοῦ ᾿Λλαμᾶνος, οὖ σώζονται τέσσαρα έξάμετρα ἔκ τινος παρθενείου τὰ έξῆς.

ού μ' έτι. παρθενικαὶ μελιγάρυες ίμερόφωνοι, γυῖα φέρειν δύναται βάλε δὶ βάλε κηρύλος εἴπν, ος τ ἐπὶ κύματος ἄνθος ᾶμ' ἀλκυόνεσσι ποτῆται νηλεγὲς ἦτορ ἔχων. ἀλιπόρφυρος εἴαρος ὄρνις.

Τὰ πρὸς κιθάραν καὶ μετ' ὀρχηστικῆς κινήσεως ἀδόμενα ταῦτα έξά. μετρα, ὅθεν πιθανὴ φαίνεται ἡ συστηματικὴ αὐτῶν σύνθεσις, ἔχουσι πλὴν τῆς πάντοτε σπονδειακῆς ἀποθέσεως πάντας τοὺς ἄλλους πόδας καθαροὺς δακτύλους, τομὰς δὲ τρὶς μὲν τὴν πενθημιμερῆ, ἄπαξ δὲ τὴν κατὰ τρίτον τροχαῖον, τρὶς δὲ τὴν βουκολικήν. Ἡ καθαρότης δὲ τῶν ποδῶν δὲν πρέπει νὰ ὑποληφθῆ ὡς καινοτομία τοῦ 'Αλκμᾶνος, οἰον συμβαίνει παρὰ Νόννω, ἀλλ' ὡς λείψανον τῆς ἀρχαιοτάτης 'χρήσεως.

297. Την αυτην άρχαϊκην μορφήν του έξαμέτρου ευρίσκομεν καὶ έν τῷ έξαμέτρω τῆς Αἰολικῆς λυρικῆς, τῷ καλουμένω Αἰολικῷ ἔπει, περί ου είδικώτερον θα εξπωμεν κατωτέρω έν τῷ λόγφ περί των Αίολικών δακτυλικών μέτρων. "Οτι δέ καὶ οἱ Λίολεῖς ποιηταὶ τὰ Λίολικὰ ἔπη μετεχειρίζοντο συστηματικώς δεν δυνάμεθα μεν νῦν ἀπ' εὐθείας νὰ ἀποδείζωμεν, διότι οὐδὲν ἀκέραιον ποίκμα σώζεται, ἀσφαλῶς ὅμως εἰκάζομεν ἐκ τῆς ἐλευθέρας μιμήσεως ὑμεναίου τινὸς τῆς Σαπφούς ὑπὸ τοῦ Κατούλλου, τοῦ 62ου ποιήματος, ὅπερ ὡς τὸ τελευτσίον λείψανον δακτυλικής στροφικής συνθέσεως της Σαπφούς μεγίστην προσλαμβάνει σημασίαν. Τὸ ποίημα τοῦτο τοῦ Κατούλλου σύγκειται έκ τῶν έξῆς μερῶν, α΄) μέν τοῦ προοιμίου, ὅπερ σύγκειται έκ δύο άμοιβαίων τετραστίχων στροφών, της μέν των νεανιών, της δέ τῶν παρθένων (στ. 1-10). 6') δὲ ἐκ τῆς προφδοῦ, ἥτις σύγκειται ἐκ δύο τετραστίχων στροφών των νεανιών (στ. 11-19) γ') δέ έκ τῆς μεσφδου, ήτις σύγκειται έξ όκτω άμοιδαίων πενταστίχων στροφών (20-58)΄ καὶ δ΄) ἐκ τῆς ἐπφδοῦ, ἥτις συνέστηκεν ἐκ δύο τετραστίχων στροφών των νεανιών (στ. 59-66). Το δ' έφύμνιον Hymen o Hymenaee, Hymen ades o Hymenaee! ἐπάγεται τῷ τέλει ἐκάστοτε τῆς ῷδῆς ἐκατέρου ἡμιχορίου.- "Ετερον δὲ λείψανον στροφικῆς τοῦ ἐξαμέτρου συνθέσεως παρέχεται ὡσαύτως ὁ Κάτουλλος πάλιν ἐν ἐπιθαλαμίω (64, 323-380). Το ὅλον ποίημα ἀκολουθεῖ μέν, ὡς ραίνεται, 'Αλεξανδρεωτικοῖς παραδείγμασιν, αὶ ἐμδεδλημέναι ὅμως στροφαὶ φαίνονται γεγραμμέναι κατὰ παλαιότερόν τι εἰδος συνθέσεως καὶ πιθανώτατα τῆς Σαπφοῦς. Σύγκειται δὲ τὸ ποίημα ἐκ πενταστίχων στροφῶν μετὰ τοῦ ἐξῆς τακτικῶς ἀνακυκλουμένου ἐφυμνίου currite ducentes subtegmina, currite fusi.

298. Της συστηματικής συνθέσεως των έξαμέτρων γίνεται χρήσις καὶ ἐν τοῖς μελικοῖς μέρεσι τῶν βουκολικῶν τοῦ Θεοκρίτου, καίτοι τὸ είδος των έζαμέτρων τούτων διαφέρει των του 'Αλκμάνος καὶ των Αἰολέων ποιητών, ἀκολουθεῖ δὲ τῷ 'Ομηρικῷ έξαμέτρῳ, καθ' ἄ προείπομεν. Τὰ ὑποτιθέμενα ταῦτα μελικά μέρη (διότι τὰ βουκολικά καὶ μιμικὰ ποιήματα τοῦ Θεοκρίτου έγράφοντο οὐχὶ πρός ψδήν, ὅπως τὰ δημοτικά, ἄπερ ὁ Θεόκριτος ἐμιμεῖτο, ἀλλ' ἀπλῶς πρὸς ἀνάγνωσιν) διαιρούνται εἰς ἰσομέτρους στροφάς, ὅπως τὰ τοῦ ᾿Αλκμᾶνος καὶ των Λεσδίων ποιητών, αϊτινες ένιαχου, οίον έν είδυλλίω α' καί δ', χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ κοινοῦ τινος ἐφυμνίου. Τὰ τοῦ Βίωνος ομως και Μόσχου βουκολικά ποιήματα όπως και αι εκλογαί τοῦ Οὐεργιλίου δὲν κατωρθώθη νὰ διαιρεθώσιν εἰς ἐντελῶς συμμέτρους στροφάς. Καὶ παρὰ Θεοκρίτω δὲ ή στροφική σύνθεσις εύρίσκεται μόνον έν τοῖς μελιχοῖς μέρεσιν ἢ ὡς τοιούτοις ὑποτιθεμένοις, ὡς εἔπομεν, τουτέστιν έν τῷ δευτέρφ ποιήματι καὶ ἔν τισι βουκολικοῖς ἀγῶσιν. Οί δὲ ἀποπειραθέντες, οίος ὁ ᾿Αρήνσιος (Ahrens), νὰ διαιρέσωσιν εἰς στροφάς καὶ τὰ προηγούμενα καὶ ἐπόμενα μέρη καὶ καθ' ὅλου πάντα τὰ βουκολικὰ ποιήματα, ἠστόχησαν. Παρὰ Θεοκρίτφ λοιπὸν ευρίσκεται στροφική διαίρεσις έν τοῖς έξης, και τρίστιχοι μέν στροφαί τὸν άριθμόν 14 εύρισκονται έν Θεοκρ. 3,12 (έκδαλλομένου του στ. 27), φη προυλούνται φε προοίπιος τρετε βιστιχοι ατροφαί, τετράστιζοι βξ έν 8, 33-60, 63-70, 72-80 (ἐκδαλλομένου τοῦ 77 στίχου «ἀδὺ δὲ χώ μόσχος γαρύεται, άδὺ δὲ χὰ βῶς»)· τρισκαίδεκα δὲ πεντάστιχοι έν 2, 58 μετὰ όκτὼ τετραστίχων προηγουμένων, έκάστης αὐτων προταττομένου έφυμνίου. Ἡ δὲ σύνθεσις τοῦ ἄσματος τῆς ἀοιδου γυναικός έν ταις 'Αδωνιαζούσαις (15, 100) δέν είνε σαφής, όπως καὶ ή τοῦ α' εἰδυλλίου. Πρβλ. Rossbach spec. Metrik 3 σελ. 53. 299. Το δ. εξάμετρον εν τῷ δράματι. Ἡ μεν τραγφδία χρῆσιν

ποιείται των έξαμέτρων κατὰ στίχον κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον αὐτῆς ἐν μονφδικοῖς ἄσμασιν, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐνταῦθα σπανίως μόνον καὶ ἐκάστοτε οὐχὶ πλειόνων τῶν τεσσάρων μέχρι ἔξ. Καὶ παρ' Αἰσοχύλω μὲν οὐδαμοῦ εὐρίσκονται ἐζάμετρα κατὰ στίχον. Παρὰ Σοφοκλεῖ δὲ εὐρίσκονται πέντε ἐξάμετρα ἐν Τραχινίαις 1018 ὡς μεσωδικὸν ἄσμα μεταξὺ δύο μονφδικῶν στροφῶν τοῦ Ἡρακλέους, αἴτινες καὶ αὐται τὸ πλεῖστον ἐξ ἑξαμέτρων σύγκεινται, εἶτα δὲ τέσσαρα ἑξάμετρα ἐν Φιλοκτ. 839 ὡς μονφδία ἐν μέσω χορικοῦ τινος ἄσματος μετὰ καθαρῶν δακτύλων ἐκτὸς τεσσάρων σπονδείων. Παρ' Εὐριπίδη δὲ εὐρίσκονται δύο χωρία τὸ ἐν Τρω. 595-601 μετὰ καθαρῶν δακτύλων διὰ παντὸς καὶ τὸ ἐν ἀποσπ. Φαέθ. στ. 66-69.

300. Ἡ δὲ κωμφδία ποιείται συχνοτέραν χρῆσιν τῶν ἐξαμέτρων, ότε μεν διὰ πλειόνων ότε δε δι' όλιγωτέρων στίχων την των χρησμών ποίησιν παρφδούσα. Τοιαύτα είνε τὰ ἐν Ἱππ. στ. 196, 1015, 1030, 1050, 1066, 1082, Είρ. 1063-1113, "Ορν. 967, Λυσ. 770. Τοιαύτα είνε και τὰ έν Είρ. 1270-1301, δι' ών σκώπτεται ό φιλοπόλεμος Λάμαχος. Καὶ ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων δὲ τῶν λοιπῶν δραμάτων γίνεται δήλον ὅτι ἡ παλαιὰ κωμφδία ἡσμένιζε τοῖς παρφδικοίς έξαμέτροις, άτινα πάντοτε σχεδόν εύρίσκονται άναφερόμενα είς τους χρησμούς. Ἡ δὲ προφορὰ τῶν χωρίων τούτων δὲν ἦτο μελική, αλλ' οΐα ή των ιαμδικών τριμέτρων εν τῷ διαλόγω, ένθα παρενείρονται. Απαξ δε μόνον ευρίσκονται στιχηρά εξάμετρα έν μελικῷ τινι χωρίφ, έν τῷ ἐπὶ τέλους τῶν Βατράχων προσοδίφ, ὅπερ πλὴν τοῦ τελικού ποδός σύγκειται όλον έκ καθαρών δακτύλων έκτος όλιγίστων σπονδείων. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν χορικόν τι τοῦ Αἰσχύλου έχρησίμευεν ένταῦθα ὡς παράδειγμα τοῦ ᾿Αριστοφάνους.-Τοσαῦτα περὶ τοῦ δακτυλικοῦ έξαμέτρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ΄

Περί τοῦ ἐλεγειακοῦ διστίχου καὶ τῶν ¾ρχιλοχείων δακτυλικῶν στροφῶν.

301. Τὸ δακτυλικὸν ἑξάμετρον καὶ ἡ κατὰ στίχον χρῆσις αὐτοῦ ἤτο ρυθμικὴ μορφὴ ἀρμόζουσα τἢ ἀρχαιοτάτη ἱερατικὴ καὶ τἢ ἐπικὴ ποιήσει, αἴτινες εἶχον ἡθος σεμνὸν καὶ όμαλόν. Ἡ τῷ ἔπει ὅμως εὐθὺς ἐπακολουθήσασα ἐξ ὑποκειμένου λυρικὴ ποίησις δὲν ἡδύνατο ἔτι νὰ ἀρκεσθἢ τἢ ἀπλἢ ταύτὴ ρυθμικὴ μορφἢ, ἀλλὰ πρὸς ἐρμηνείαν τῶν ἀλλοιώσεων καὶ ἀντιθέσεων τῶν ψυχικῶν διαθέσεων εἶχε χρείαν μείζονος ρυθμικῆς ποικιλίας. "Οθεν διετήρησε μὲν τὸ ἔκπαλαι καθιερωμένον καὶ ἤδη μέχρι τελειότητος ἀνεπτυγμένον μέτρον, συνῆψεν ὅμως μετ ἄλλων κώλων εἰς ἕν σύστημα πρὸς ἀκριδεστέραν ἐρμηνείαν τῆς μείζονος ψυχικῆς μεταβολῆς καὶ κινήσεως καὶ οῦτως ἐγεννήθησαν αὶ δίστιχοι δακτυλικαὶ στροφαὶ τῶν Ἰώνων λυρικῶν. Τρὶα δὲ εἶνε τὰ εἴδη τῶν διστίχων τούτων στροφῶν, ἄτινα παριστῶσι τὸν πρῶτον βαθμὸν τῆς αὐξήσεως τοῦ δακτυλικοῦ μέτρου, τὸ ἐλεγειακὸν δίστιχον καὶ αὶ δύο ᾿Αρχιλόχειοι δακτυλικαὶ στροφαί. Λέγομεν λοιπὸν ἐφεξῆς περὶ αὐτῶν καὶ

α'. Περί τοῦ έλεγειακοῦ διστίχου.

302. Το έλεγειχον δίστιχον (πρβλ. § 201 καὶ 122 ἐν τέλ.) εἶνε σύστημα ἐκ δύο δικώλων δακτυλικῶν μέτρων συγκείμενον, ὧν τὸ μὲν πρῶτον εἶνε ἀκατάληκτον, ἐκ δύο ἀκαταλήκτων τριποδιῶν συγκείμενον, αὐτὸ δηλαδή τὸ ἡρῷον, τὸ δὲ δεύτερον ἀσυνάρτητον δικατάληκτον, ἐκ δύο δηλαδή πενθημιμερῶν ἤτοι καταληκτικῶν τριποδιῶν συγκείμενον οἰον τὸ ἑζῆς

ώ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῆδε κείμεθα τοῖς κείνων ῥίιμασι πειθόμενοι.
Καὶ τὸ δεύτερον λοιπὸν ἔχει τὸν αὐτὸν τῷ πρώτῳ ῥυθμόν, εἶνε δηλαδή καὶ αὐτὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον μετὰ διπλῆς καταλήζεως, τῆς μὲν

έν τῷ μέσῳ, τῆς δὲ ἐν τῷ τέλει. Ἡ ἐλλείπουσα δὲ ἄρσις τοῦ τρίτου καὶ ἔκτου ποδὸς ἀ επληροῦτο ἤτοι διὰ τονῆς, παρεκτεινομένης τῆς θέσεως τῶν μεμειωμένων ποδῶν εἰς χρόνον τετράσημον, ἤ μᾶλλον διὰ κενοῦ χρόνου δισήμου. Περὶ τῶν δύο δισήμων κενῶν χρόνων ποιεῖται λόγον καὶ ὁ Αὐγουστῖνος (de mus. 4,14): « cum duo constituuntur non pleni pedes, unus in capite, alter in fine, qualis ille est:

gentiles nostros | inter oberrat equos.

Sensisti enim, ut opinor, me post quinque syllabas longas moram duorum temporum siluisse et tantundem in fine silentium est.» "Ομοια λέγει καὶ ὁ Κοϊντιλιανὸς (instit. 9, 4, 98) « est enim quoddam ipsa divisione verborum latens tempus ut in pentametri medio spondeo». Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ ῥυθμὸς τοῦ δευτέρου στίχου τῶν ἐλεγειακῶν διστίχων, ὅστις ἰδιὰ ἐκαλεῖτο ἐλεγεῖον (πρελ. Ἡραιστ. σελ. 52 W. Πλούταρχ. ἀθ. σελ. 1141 A), διότι ἐλεγεῖον ἐλέγετο γενικώτερον καὶ τὸ ὅλον δίστιχον (πρελ. π.χ. Θουκ. 1, 132 καὶ Πλάτ. Ἱππάρχ. σελ. 228 D), εἶχεν ὧδε·

Πλην της όρθης ταύτης έκδοχης, καθ' ην το έλεγεῖον συνέκειτο έκ δύο πενθημιμερών (πρδλ. 'Ηφαιστ. σελ. 52 W.), έφέρετο το πάλαι καὶ έτέρα πεπλημμελημένη, καθ' ην ο στίχος οὐτος έλαμβάνετο ὡς ἔχων πέντε πόδας, κατὰ μὲν τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν χώραν δάκτυλον καὶ σπονδεῖον ἀδιαφόρως, κατὰ δὲ τὴν τρίτην σπονδεῖον, κατὰ δὲ τὴν τετάρτην καὶ πεμπτην ἀνάπαιστον, ὅθεν καὶ πεντάμετρον ἐκαλεῖτο. Τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο εὐρίσκεται ἤδη παρ' Έρμησιάνακτι τῷ Κολοφωνίῳ ἐλεγειοποιῷ ἀκμάσαντι κατὰ τοὺς χρόνους Φιλίππου καὶ 'Αλεξάνδρου, ὅστις περὶ αὐτοῦ λέγει ὧδε (παρ' 'Αθην. ΙΓ' σελ. 598 Α).

Μίμνερμος δὲ τὸν ἡδὰν ὅς εὔρετο πολλὸν ἀνατλὰς ἡχον καὶ μαλακοῦ πνεῦμα τὸ πενταμέτρου.

303. Το δὲ μετρικόν σχήμα τοῦ ἐλεγειακοῦ διστίχου ἔχει ὡς έξης. Ὁ μὲν πρώτος στίχος ἀκολουθεῖ κυρίως τοῖς νόμοις τοῦ ἡρώου καὶ ταῖς μεταδολαῖς αὐτοῦ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, σπανιώτατα δὲ

μόνον εύρίσκεται ὁ σπονδειάζων, οἰον παρὰ Θεόγνιδι στ. 227, 271, 693, 875 καὶ ἀλλαχοῦ. Ὁ δὲ δεύτερος στίχος ἤτοι τὸ ἰδιὰ καλούμενον ἐλεγεῖον τομὴν μὲν ἔχει πάντοτε ἐν τῷ μέσῳ, ἤτις κατὰ σπανιωτάτην μόνον ἐξαίρεσιν εὐρίσκεται ἀθετουμένη, ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ Ἡραιστίων ἐν σελ. 53 W. λέγων ώδε: « δεῖ δὲ τὸ ἐλεγεῖον τέμνεσθαι πάντως καθ' ἔτερον τῶν πενθημιμερῶν: εἰ δὲ μή, ἔσται πεπλημμελημένον, οἰον τὸ Καλλιμάχου

ίερα νῦν δὲ Διοσ|κουρίδεω γενείι». "Ομοιον στίχον μνημονεύει ὁ Μάριος Ούκτωρῖνις 2561 τόνδε ἡμεῖς δ' είς Ἑλλήσ|ποντον ἀπεπλέομεν.

Ίσως όμως ό ποιητής έγραψε διηρημένως Ε.Ι.Ιης πόντον. Τὰ δὲ κατά τὸ μετρικόν σχήμα του έλεγείου ὁ Ἡραιστίων καλῶς συγκεφαλαιοί έν σελ. 52 W. ώδε λέγων: « του δέ δακτυλικού πενθημιμερούς δίς λαμβανομένου γίνεται τὸ έλεγεῖον άλλα τὸ μέν δεύτερον αὐτοῦ μέρος έπτασύλλαβον ἀεὶ μένει, ἐκ δύο δακτύλων καὶ συλλαβής, τὸ δὲ πρότερον κινουμένους έχει τοὺς δύο πόδας, ώστε ή δακτύλους αὐτοὺς γίνεσθαι η σπονδείους, η τον μέν πρότερον δάκτυλον, τον δε δεύτερον σπονδεζον, η άνάπαλιν τὸν μὲν πρότερον σπονδεζον, τὸν δὲ δεύτερον δάκτυλον-παρ' ην αἰτίαν τὸ μέν δεύτερον μέρος ἀεὶ διπλασιαζόμενον ἐλεγεῖον ποιεί, τὸ δὲ πρότερον οὐκέτι, ἐὰν μὴ ἐκ δύο δακτύλων συνεστήκη». Έν μεν δηλαδή τῷ δευτέρω κώλω οἱ ἀκέραιοι πόδες μένουσι πάντοτε καθαροί δάκτυλοι καὶ οὐδέποτε συναιρούνται, ή δὲ τελική συλλαβή ώς τοιαύτη είνε άδιάφορος, ώστε δύναται νὰ είνε καὶ βραχεία. Τοῦ δὲ πρώτου χώλου οἱ μὲν ἀχέραιοι ποδες δύνανται ἤτοι ἀμφότεροι νὰ είνε δάκτυλοι ή σπονδείοι ή μόνον ο έτερος αυτών δάκτυλος, ο δ' έτερος σπονδείος. 'Ωρισμένοι δὲ νόμοι περί τῆς χρήσεως τῶν σπονδείων παρά τοῖς δοκίμοις τῶν ἀρχαίων ποιητῶν δἐν έζευρίσκονται διὰ τῆς στατικής τέχνης. 'Ο πρώτος σπονδείος είνε παρ' αὐτοῖς συγνός έξ ζοου που τῷ δευτέρφ, καὶ διπλοῦς δὲ σπονδεῖος ευρίσκεται συγνὰ ἐν ἐπαλλήλοις ἐλεγείοις. Παρὰ δὲ τῷ Καλλιμάχω ὑπὲρ τὸ ἡμισυ τοῦ συνόλου των στίχων εύρίσκεται έχον δάκτυλον μέν κατά την πρώτην χώραν, οπονδείον δε κατά την δευτέραν τὰ δε λοιπά τρία σχήματα, η τοιδύο δάκτυλοι, σπονδεῖος καὶ δάκτυλος, δύο σπονδεῖοι, σχεδόν τι έξισούνται άλλήλοις (πρελ. Beneke de arte metr. Callim. σελ. 8). Έπι τέλους δε του πρώτου πενθημιμερούς μέρους ούτε συλλαδή άδιάφορος έγχωρεϊ, ούτε χασμωδία, αἱ δ' ἐξαιρέσεις εἶνε σπανιώταται, οἰον παρὰ Θεόγνιδι

στ. 2 λήσομαι άρχόμενος | ούδ' αποπαυόμενος.

1282 εκ σέθεν ώλετο μεν | Ίλίου ἀκρόπολις.

"Ηδη δὲ οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ παρετήρησαν τοιαύτας ἐξαιρέσεις, ὅθεν ὁ Μάριος Οὐικτωρῖνος 2588 λέγει « observabis autem, ne novissima syllaba prioris coli ... brevis sit ... quamvis quidam ... non sint deterriti, quin brevi syllaba prius colon concluderent». Πρόλ. Terent. Maur. στ. 1777. Diomed. 502. Ό δὲ Ἡλίας ὁ μοναχὸς διδάσαων διαρρήδην τὰ ἐναντία (σελ. 175 ἐκδ. Studem.) « συνίσταται οὖν το ἐλεγεῖον μέτρον ἐκ (δύο) πενθημιμερῶν τομῶν, ἐκατέρας ἐχούσης συλλαδήν ἀδιάφορον», εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὴν τῶν μεταγενεστέρων Ἑλλήνων χρῆσιν, οῖου Γρηγορίου τοῦ Ναζιαν-ζηνοῦ, ὅστις οὐδαμῶς ἐνταῦθα ἐδυσχέραινεν οὕτε ἐπὶ τῆ ἀδιαφόρω οὐδ' ἐπὶ τῆ χασμωδίχ. Ἐπὶ δὲ τῆς κατακλεῖδος τοὺ ἐλεγείου ἡγάπων οι δόκιμοι ἐλεγειοποιοὶ νὰ μεταχειρίζωνται βαρυτέραν τινὰ λέξιν, τουτέστιν ὑπερδισύλλαδον, καίτοι καὶ αὶ δισύλλαδοι οὐχὶ σπανίως εὑρίσκονται, ἀπέφευγον δὲ ὅσον τὸ δυνατὸν τὰς μονοσυλλάδους (πρόλ. Θεόγν. στ. 92, 154, 456, 414, 1264, 520, 1280).

304. Εί και το ρυθμικόν μέγεθος και ή διαίρεσις των κώλων έν άμφοτέροις τοῖς στίχοις τοῦ έλεγειαχοῦ διστίχου εἶνε ἡ αὐτή, ὅμως έν τῷ δευτέρῳ διὰ τῆς διπλῆς καταλήξεως διεκόπτετο ἡ ἐνδελέγεια της φδης και εταράττετο ή ήσύχιος αύτης πορεία, και ούτω το έλεγεῖον ἐνέφαινε πάθος τι καὶ ταραχήν, ἀπεδεικνύετο δὲ ἐνεργητικώτερον καὶ λυρικώτερον τοῦ ἡρφου. Χαρακτηρίζων δὲ αὐτὸ ὁ Έρμησιάναξ ώς μαλακόν, καθ ά προείπομεν, δήλον ὅτι μετέφερεν εἰς τὸ μέτρον τὸ ἦθος τῆς ποιήσεως τοῦ Μιμνέρμου. Πρός τὸ ἦθος δὲ τοῦ ρυθμοῦ σύμφωνος ἦτο κατ' ἀρχὰς καὶ ἡ έρμηνεία. διότι ἐν ιξ τὰ λυρικά ποιήματα τὰ έξ ήρφων μόνον συγκείμενα ἤδοντο πρὸς τὴν κιθάραν, τὰ ἐλεγεῖα ἤδοντο πρὸς τον γοερὸν καὶ θρηνώδη αὐλόν. Το έλεγειακόν διστιχον ήν τις των άρχαιστάτων στροφικών συνθέσεων, τίς δὲ ὁ πρώτος εύρων καὶ μεταχειρισάμενος άγνοεῖται, διότι ούτε ο Καλλίνος ούτε ο Άρχιλοχος φαίνεται ποιούπος. Πρό πούτων μνημονεύεται ύπὸ τοῦ Πλουτάρχου (περί μουσ. 3 καί 5) ώς έλεγείων ποιητής ο Τεγεάτης ή Θηβαίος Κλονάς (1). Εί μη λοιπόν έγεννηθη,

(1) Ο Πλούταρχος καθ' Πρακλείδην μέν γράψαντα συναγωγήν τῶν ἐν μουσικῆ

ομως κατ' έξοχὴν πυξήθη και ἤκμασεν ἐν Ἰωνία ἡ τὸ μέτρον τοῦτο μεταχειριζομένη ποίησις, δήλον ὅτι ἡ ἐλεγεία. Ἐνταῦθα ὁ Καλλῖνος τὴν τῆς ἐλευθερίας ἀπώλειαν προβλέπων ἐξεγείρει διὰ τῶν ἐλεγείων αύτοῦ τοὺς Ἐφεσίους ἐκ τῆς ἀργίας καὶ ῥαθυμίας πρὸς τοὺς πολεμικοὺς άγωνας, ώς υστερον ό Τυρτατος προτρέπει τοὺς Σπαρτιάτας νὰ σώζωσι μέν τὸν παλαιὸν τῆς πολιτείας κόσμον, νὰ ἀγωνίζωνται δὲ εὐτόλμως πρός τοὺς πολεμίους. Ὁ δὲ ᾿Αρχίλοχος ἄδει τὰ ἐλεγεῖα παλαίων πρός τὰ δυστυχήματα τοῦ πολυταράχου αύτοῦ βίου. Μάλλον δ' έξ ύποκειμένου είνε ο μελαγχολικός τόνος έν ταῖς έλεγείαις τοῦ Μιμνέρμου, εν αξς άδει τὰ τοῦ έρωτος αύτοῦ παθήματα καὶ ματαίως ποθεῖ τὰ ἀγαθὰ τῆς νεότητος, τὸ δὲ γῆρας νομίζει ἴσον τῷ θανάτῳ. Αμα δε πολλή ήτο ή χρήσις του ελεγείου και εν τη αυλφδική των νόμων ποιήσει. Ὁ Πολύμνηστος, ὁ Σακάδας καὶ ἄλλοι λέγονται έλεγείων ποιηταί, ὅλοι νόμοι καλοῦνται ἔλεγοι (1) καὶ ὁ Μίμνερμος δὲ ήσε πρὸς αὐλὸν έλεγειακόν τινα νόμον, τὸν νόμον κραδίας (2). Έκ της θρηνωδικής δε χρήσεως έν τοῖς αὐλωδικοῖς νόμοις μετέδη ὕστερον τὸ έλεγεῖον εἰς τὰ ἐπιτύμδια ἐπιγράμματα καὶ ἐκ τούτων πάλιν εἰς τὰ ἀναθηματικά. Δήλον δὲ ὅτι τὰ ἐπιγράμματα ἐστεροῦντο τῆς αὐλωδικής έρμηνείας. "Ομοιον δέ τι μαρτυρεῖ ὁ ᾿Αθήναιος καὶ περὶ τῶν παραινετικών έλεγειών τοῦ Ξενοφάνους, Σόλωνος, Θεόγνιδος, Φωκυλίδου καὶ Περιάνδρου (3). 'Αλλ' ὅμως ὁ Θέογνις ἐν στ. 241 λέγει περί των έλεγειων αύτου πρός τον Κύρνον

καί σε σὺν α τ λίσκοισι λιγυφθόγγοις νέοι ἄνδρες ἐν κώμοις ἐρατοῖς καλά τε καὶ λιγέα ἄσονται.

λέγει «Κλονᾶν τον πρώτον συστησάμενον τοὺς αὐλφδιχοὺς νόμους καὶ τὰ προσόδια ἐλεγείων τε καὶ ἐπῶν ποιητὴν γεγονέναι». Κατὰ δὲ Γλαῦχον τὸν ἐξ Ίταλίας ('Ρηγινον) γράψαντα σύγγραμμα περὶ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν τε καὶ μουσιχῶν λέγει τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ γένους καὶ τῶν χρόνων τοῦ Κλονᾶ «Κλονᾶς δὲ ὁ τῶν αὐλφῶιχῶν νόμων ποιητὴς ὁ ὀλίγφ ὕστερον Τερπάνδρου γενόμενος, ὡς μὲν 'Αρχάδες λέγουσι, Τεγεάτης ἦν, ὡς δὲ Βοιωτοί, Θηδαῖος. Μετὰ δὲ Τέρπανδρον καὶ Κλονᾶν 'Αρχίλοχος παραδίδοται γενέσθαι».

(1) Πρ6λ. Πλούτ. περὶ μουσ. 3. 4 « καὶ Πολύμνηστον τὸν Κολοφώνιον τὸν μετὰ τοῦτον (Κλονᾶν) γενόμενον τοῖς αὐτοῖς χρήσασθαι ποιήμασιν». 8. b « οἱ δὲ περὶ Σακάδαν (ἦσαν ποιηταὶ) ἐλεγείων ἐν ἀρχῆ γὰρ ἐλεγεῖα μεμελοποιημένα οἱ αὐλη δοὶ ἦδον... γέγονε δὲ καὶ Σακάδας ὁ ᾿Αργεῖος ποιητής μελών τε καὶ ἐλεγείων μεμελοποιημένων».

(2) Πρόλ. Πλούτ. περὶ μουσ. 8a « καὶ άλλος δ' ἔστιν ἀρχαῖος νόμος καλούμενος κραδίας, ὄν φησιν 'Ιππώναξ Μίμνερμον αὐλῆσαι».

(3) 'Αθήν. 14, 632 d. « Εενοφάνης δε και Σόλων, Θέογνις και Φωκυλίδης, έτι δε

Καὶ περὶ Σόλωνος μαρτυρεῖ ὁ Πλούταρχος (6. Σόλ. 8) ὅτι τὴν ἐλεγείαν αὐτοῦ Σαλαμῖνα «ἀναδὰς ἐπὶ τὸν τοῦ κήρυκος λίθον ἐν ικης διεξῆλθε». Ταῦτα μαρτυροῦσιν ὅτι τῆ ἀρχικῆ μετ' ὑδῆς ἐξαγγελία τῆς ἐλεγείας πρωίμως προσετέθη καὶ ὁ ἀναγνωστικός τρόπος. Αἱ δὲ των 'Αλεξανδρίνων ἐλεγεῖαι ἐγράφοντο πρὸς ἀνάγνωσιν μόνον.

305. "Αξιον τέλος μνείας είνε ὅτι Διονύσιος ὁ Χαλκοῦς, ὅστις ήκμασε κατὰ τὴν 84 'Ολυμπιάδα, ἔν τισι τῶν ἐλεγειῶν αύτοῦ προέ ταξε τὸ έλεγεῖον τοῦ ἡρώου (πρβλ. 'Αθήν. 13,602 c καὶ 15, 669 e). Πολλήν δὲ ποικιλίαν περὶ τὴν χρῆσιν τῶν στοιχείων τοῦ ἐλεγειακοῦ διστίγου παρέχονται τὰ ἐπὶ λίθων ἐπιγράμματα ὁτὲ μὲν τῷ ἡρώφ ἐπιφέρονται τρία ἐλεγεῖα, ότὲ δὲ δύο ἡρώοις ἐπιφέρεται ἐλεγεῖον, ἤ δύο ήρφοις ἐπιφέρεται ἐλεγεῖον μετὰ ἡρφου ἄλλοτε δύο ἡρφοις ἐπιφέρονται δύο έλεγεῖα, ἢ τούτοις προστίθεται καὶ ἡρῷον ἄλλοτε πάλιν δύο ήρφοις έπιφέρονται τρία έλεγεῖα τρισίν ήρφοις έπιφέρεται εν ή τρία έλεγεῖα· τέσσαρσιν ἢ πέντε ἢ εξ ἢ ἐπτὰ ἡρώοις ἐπιφέρεται ἐλεγεῖον· τῷ ἐλεγείῳ ἐπιφέρονται δύο ἡρῷα. προσέτι ἐλεγεῖα μόνα ἄνευ ἡρώων ήτοι καθ' έαυτὰ ή καὶ ἀνὰ δύο (1) οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ πενθημιμερὲς δακτυλικόν μόνον. Πρβλ. Kaibel, epigramm. graeca ex lap. conl. σελ. 701 κέ. Προσέτι παρά Th. Preger, inscript. gr. metr. ex script. praeter antholog. coll. σελ. 244 εύρήσεις καὶ ἄλλα εἴδη συνθέσεων. Ὁ δὲ Φίλιππος ἐν ἀνθολ. Παλατ. ΧΙΙΙ, 1 ἔγραψεν ἐπίγραμμα είς Παφίην έκ πέντε έλεγείων, ών τὸ τέταρτον ἔχει σπονδεῖον κατὰ τὴν τετάρτην χώραν, τὸ δὲ πέμπτον ἔχει κατὰ πάσας τὰς χώρας σπονδείους.

4 έν πᾶσιν μύθοις ἔργοισίν τε καλοῖς

5 πάντη γὰρ πᾶσιν σὴν δηλοῖς τιμήν.

'Ο δὲ 'Ηλίας (anecd. var. Stud. σελ. 175) διαρρήδην διδάσκει ὅτι ἀμφότεραι αὶ τομαὶ τοῦ ἐλεγείου «πολλάκις ἀπὸ σπονδείου μόνου γίνονται», φέρει δὲ παράδειγμα τόδε

μή μου λήθην σύ ποίει μη λώστε.

Περίανδρος ὁ Κορίνθιος ἐλεγειοποιὸς καὶ τῶν λοιπῶν οἱ μὴ προσάγοντες πρὸς τὰ ποιήματα μελφδίαν κτλ.».

(1) 'Αρχαίου τινός ἐπιγράμματος ἐν εἰχόνι ἐπιγεγραμμένου ἐν ἀχροπόλει ἀναχειμένη καὶ ἐχ δύο ἐλεγείων συγχειμένου μέμνηται ὁ 'Αριστοτέλης ἐν 'Αθ. πολιτ. κεφ. 7 τοῦδε. Διφίλου 'Ανθεμίων τηνδ' ἀνέθηκε θεοῖς,

θητικοῦ αντί τέλους ίππαδ άμειψάμενος.

Περιττόν δὲ νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι πάντα τὰ σχήματα ταῦτα τοῦ ἐλεγειακοῦ διστίχου εἶνε ἀδόκιμα.

6'. Περί των 'Αρχιλοχείων δακτυλικών στροφών.

306. Αι δὲ ᾿Αρχιλόχειοι δακτυλικαὶ στροφαί, αἴτινες ὑπὸ τοῦ ᾿Αρχιλόχου ἐξευρεθεῖσαι ἐν οὐδενὶ ἔτι Ἑλληνικῷ ποιήματι διεσώθησαν εἰς ἡμᾶς, ἀλλ᾽ ἐν ἀπομιμήσεσι Ῥωμαίων ποιητῶν καὶ μάλιστα τοῦ Ἡρατίου, εἶνε διτταί.

α') μεν μετά τὸ ἡρῶον ἐπιφέρεται ἡ καταληκτική δακτυλική τριποδία ἤτοι τὸ δεύτερον ἡμιστίχιον τοῦ ἐλεγείου (hemistichium pentametri, Mar. Victor. 2618), οἰον τὸ τοῦ ὑρατίου (Od. 4,7)

diffugere nives, redeunt jam gramina campis arboribusque comae.

Σύγκειται δὲ ἡ στροφὴ αὕτη ἐκ τριῶν ἴσων κώλων, ὧν τὸ τελευταῖον καταληκτικόν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κατάληξις κεῖται ἐν τῷ τέλει μόνον, ὁ ῥυθμὸς εἶνε ἦττον κεκινημένος ἢ ἐν τῷ ἐλεγειακῷ διστίχῳ. Τὸ δὲ ἢθος τοῦ ποιἡματος τούτου τοῦ 'Ορατίου προσέοικε ταῖς παλαιαῖς ἐλεγείαις. 'Ο νοῦς αὐτοῦ' «τὸ ἔαρ ἔρχεται, ἡ φύσις ἀναγεννᾶται, ἀλλ' ἡμᾶς περιμένει ὁ θάνατος». "Οτι δὲ ἡ στροφὴ αὕτη εἶνε εὕρημα τοῦ 'Αρχιλόχου, μαρτυρεῖ ὁ Τερεντιανὸς Μαῦρος 1803. Περὶ τῆς στροφῆς ταύτης ἐν ἐπιγράμμασιν ἐπὶ λίθων πρδλ. Kaibel, epigr. Gr. ἀρ. 188 καὶ 800.

6') δὲ τῷ ἡρῷῷ ἐπιφέρεται ἡ δακτυλικὴ τετραποδία μετ' ἀποθέσεως σπονδειακῆς (τροχαϊκῆς), ἡ δὲ συναίρεσις ἐγχωρεῖ κατὰ πάσας τὰς χώρας τὸν τὸ τοῦ 'Όρατίου (Od. 28)

te maris et terrae numeroque carentis arenae mensorem cohibent, Archyta.

'Ωσαύτως Od. 1, 7. Epod. 12. Έκ τῶν τοῦ 'Αρχιλόχου ἔνα μόνον στίχον διέσωσεν ὁ 'Ηφαιστίων, ὅστις σελ. 23 W. λέγει «καὶ τὸ τετράμετρον καταληκτικὸν εἰς δισύλλαδον, ῷ πρῶτος μὲν ἐχρήσατο 'Αρχίλοχος ἐν ἐπφδοῖς'

φαινόμενον κακὸν οἴκαδ' ἄγεσθαι».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ΄

Περί των Αιολικών δακτυλικών μέτρων.

307. Αἰολικὰ δακτυλικὰ καλοῦνται ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν (Ἡφαιστ. σελ. 24 W.) ὅσα τὸν μὲν πρῶτον πόδα ἔχουσι πολυσχημάτιστον (1), ένα δηλαδή τῶν δισυλλάδων ἀδιάφορον, ἤτοι σπονδεῖον ή ζαμβον ή τροχαΐον ή πυρρίχιον, τοὺς δ' ἐν μέσφ δακτύλους πάντας, τὸν δὲ τελευταῖον πρὸς τὴν ἀπόθεσιν σπονδεῖον μὲν ἢ τροχαῖον διὰ τό της τελευταίας άδιάφορον, ἔτι δὲ δάκτυλον η κρητικόν διὰ τὸ της τελευταίας ώσαύτως άδιάφορον, ἐὰν εἶνε ἀκατάληκτα, εἰς συλλαδὴν δὲ μεμειωμένον, ἐὰν εἶνε καταληκτικά. Τῶν τοιούτων μέτρων πολλην μέν έποιήσαντο χρησιν οί Λέσδιοι μελικοί, έν εὐκόλοις έρωτικοῖς καί συμποτικοῖς ἄσμασιν, ὧν ἡ διάνοια εἶχεν όλιγώτερον πάθος, όλιγωτέραν δὲ ὁ ἀΑνακρέων. Τούτου τὰ Αἰολικὰ διαφέρουσι κατά τινα τῶν τοῦ ᾿Αλκαίου καὶ τῆς Σαπφοῦς. Καὶ πρῶτον μὲν τὰ τῶν Λ εσδίων μελικών έχουσι συνήθως τὸν πρώτον πόδα ένα των δισυλλάδων άδιάφορον, σπανιώτατα δὲ καὶ κατ' έξαίρεσιν δάκτυλον (οἶον 'Αλκαίου ἀπόσπ. 47, Σαπφοῦς 102.27). Τὰ τοῦ ἀνακρέοντος ὅμως καὶ τὰ τῶν ἄλλων ποιητῶν τῶν τὰ Αἰολικὰ μεταχειρισαμένων (οἴου του Θεοκρίτου έν 29) έχουσι μόνον τον δάκτυλον ή σπονδείον. Είτα δὲ τὰ μὲν τοῦ 'Ανακρέοντος παραλαμδάνουσιν ἐν τῷ μέσῳ καὶ σπονδείους, τὰ δὲ τῶν Λεσδίων μελιχών ἔχουσι τοὺς ἐν τῷ μέσφ πάντας δακτύλους, ώς μαρτυρεί ό Ἡφαιστίων έν σελ. 24 W. Ἔπειτα δέ τὰ μὲν ᾿Ανακρεόντεια περατοῦνται μόνον εἰς σπονδεῖον (τροχαῖον) ἢ είς συλλαβήν τὰ καταληκτικά, τὰ δὲ τῶν Λεσδίων παρὰ ταῦτα καὶ είς δάκτυλον ή κρητικόν. Συμφώνως λοιπόν πρός την διάνοιαν της ποιήσεως καὶ ὁ ρυθμός τῶν αἰολικῶν δακτυλικῶν εἶνε εὐπετής καὶ άπλους. ἴσα μέτρα ἄνευ προκαταλήξεων και ρυθμικής μεταβολής διαδέχονται άλληλα κατὰ στίχον, άλλ' οὕτως ὥστε συνήθως ἀνὰ δύο

διὰ τῆς λογικῆς διαιρέσεως συνάπτονται εἰς δίστιχον σύστημα ἢ στροφήν. Μαρτυρεῖ δὲ τοῦτο διαρρήδην ὁ Ἡφαιστίων περὶ τῶν δακτυλικῶν πενταποδιῶν τῆς Σαπφοῦς σελ. 60 W. Πρβλ. καὶ σελ. 25 W. Καὶ τὸ μὲν συχνότατον μέτρον εἶνε ἡ τετραποδία, ἣν ὁ Ἡφαιστίων καλεῖ τετράμετρον. Ἔχει δὲ αὕτη τὸν τελευταῖον πόδα ἤτοι α΄) δάκτυλον (ἢ κρητικόν), οἶον Σαπφοῦς ἀπόσπασμα.

40 Έρος δαὖτέ μ' ὁ λυσιμέλης δόνει γλυκύπικρον ἀμάχανον ὅρπετον.

41 *Ατθι, σοὶ δ' ἔμεθεν μὲν ἀπήχθετο φροντίσδην, ἐπὶ δ' `Ανδρομέδαν πότη.

42 Έρος δαὖτ' ἐτίναξεν ἔμοι φρένας, ἄνεμος κατ' ὅρος δρύσιν ἐμπέσων.

Τετραποδίαι δὲ μετὰ δακτύλου τοῦ πρώτου ποδὸς εἶνε αἰ τοῦ 'Αλκαίου ἀποσπ. 47 «ἄλλοτα μὲν μελιάδεος, ἄλλοτε δ' | ὀξυτέρω τριδόλων ἀρυτήμενοι» καὶ Σαπφ. ἀπόσπ. 102 «ἦρ' ἔτι παρθενίας ἐπιβάλλομαι».- "Η β') σπονδεῖον (τροχαῖον), οἶον τὸ Σαπφ. ἀπόσπ. 98

θυρώρω πόδες ἐπτορόγυιοι, τὰ δὲ σάμβαλα πεμπεβόπα, πίσυγγοι δὲ δέκ' ἐξεπόνασαν:

καὶ ἀπόσπ. 113 καὶ 43. Τὸ αὐτὸ μέτρον ἦτο χρήσιμον κατὰ στίχον παρ' 'Ανακρέοντι ('Ηφαιστ. σελ. 23 W.), μετὰ δακτύλου τοῦ πρώτου ποδός, οἶον ἀπόσπ.

67 άδυμελές, χαρίεσσα χελιδοί.

68 μναται δηύτε φαλακρός "Αλεξις.

Μετὰ δὲ τὴν τετραποδίαν ἐν χρήσει εἶνε ἡ πενταποδία, ἢν ὁ Ἡφαιστίων λέγει πεντάμετρον. Εὐρίσκεται δὲ αὕτη μόνον παρὰ Σαπφοῖ
καὶ ᾿Αλκαίφ καὶ τῷ μιμητῆ αὐτοῦ Θεοκρίτφ, οὐχὶ δὲ παρ᾽ ᾿Ανακρέοντι. Ὁ πρῶτος ποὺς εἶνε ἀεί τις τῶν δισυλλάβων. Ἔχει δὲ τὸ
μέτρον τοῦτο τὸν τελευταῖον πόδα ἤτοι α΄) δάκτυλον, καὶ τοῦτο εἶνε
τὸ λεγόμενον Σαπφικὸν τεσσαρεσκαιδεκασύλλαβον, ῷ μέτρφ ἔγραψεν
ἡ Σαπφὼ τὰ ποιήματα τοῦ δευτέρου βιβλίου (Ἡφαιστ. σελ. 25. 65
W.), οἶον τὸ ἀπόσπ. 33

⁽¹⁾ Τὸν πολυσχημάτιστον τοῦτον πόδα οἱ νἶεώτεροι μετρικοὶ κατ' εἰσήγησιν τοῦ Γ . 'Ερμαννοῦ καλοῦσιν *αἰολικὴτ βάσιτ*.

τινος τοῦ 'Αλκαίου· η β΄) σπονδείον, οἶα τὰ ἑξης της Σ απφοῦς ἀποσπάσματα·

39 ἦρος ἄγγελος ιμερόφωνος ἀήδων.

104 τίφ σ', ὧ φίλε γάμβρε, κάλως εικάσδω; δοπακι βραδίνφ σε κάλλιστ' εικάσδω.

38 ώς δὲ παῖς πεδὰ μάτερα πεπτερύγωμαι. Επειτα δὲ ἐν χρήσει εἶνε καὶ ἡ ἐξαποδία, καθ' Ἡφαιστίωνα ἐξάμετρον, οἶα τὰ ἑξῆς τοῦ ἀλκαίου ἀποσπάσματα.

46 κέλομαί τινα τὸν χαρίεντα Μένωνα κάλεσσαι, αἰ χρὰ συμποσίας ἐπ' ὄνασιν ἔμοι γεγένησθαι.

45 ἦρος ἀνθεμόεντος ἐπάτον ἐρχομένοιο, ἐν δὲ κίρνατε τῷ μελιάδεος ὅττι τάχιστα.

Τὸ μέτρον τοῦτο, ὅπερ κατὰ τὰ ἄλλα εἶνε ὅμοιον τῷ ἡρώω πλὴν τοῦ πρώτου ποδός, ὃν ἔχει πολυσχημάτιστον, ἐκαλεῖτο πρὸς διάκρισιν αἰολικὸν ἔπος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ΄.

Μερί των δακτυλικών χορικών τής λυρικής καί δραματικής ποιήσεως.

(Κατά δάκτυλον είδος).

308. Πολλφ μάλλον των Ίωνων καὶ Αἰολέων εἰς τὸ πρόσθεν προήγαγε τὰ δακτυλικὰ μέτρα ἡ των Δωριέων χορικὴ λυρικὴ ἐκ πολλών καὶ ποικίλων δακτυλικών μέτρων καὶ κώλων μείζονα καὶ τεχνικώτερα
έργασαμένη συστήματα, ἄπερ οἱ παλαιοὶ τεχνικοὶ κατὰ δάκτυλον εἰδος
καλουσιν. Κυρίως δὲ οἱ παλαιοὶ τεχνικοὶ κατὰ δάκτυλον εἰδος
λέγουσι τὰ δακτυλικὰ μέτρα τοῦ Στησιχόρου. Τὸ ὄνομα ὅμως τοῦτο
ἐπίσης δυνάμεθα νὰ ἐπεκτείνωμεν καὶ εἰς τὰ δακτυλικὰ μέτρα τῶν
ἄλλων λυρικῶν, οἵτινες ἐποιήσαντο χρῆσιν αὐτῶν, καὶ μάλιστα τοῦ
᾿Αλκμᾶνος καὶ Ἰδύκου, ὡς ἐξ ὁμοίων μετρικῶν στοιχείων κώλων τε
καὶ μέτρων συνεστῶτα, προσέτι δὲ καὶ εἰς τὰ ὅμοια μέτρα τῆς δραμα-

τικής ποιήσεως. Γίνεται δὲ μνεία τοῦ ὀνόματος τούτου παρὰ Πλουτάρχω περὶ μουσ. 7 ἐν χωρίω εἰλημμένω ἐκ τῆς τοῦ Γλαύκου τοῦ 'Ρηγίνου ἀναγραφῆς ὑπὲρ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ μουσικῶν, ἐν ὧ λέγεται ὅτι τοῦ κατὰ δάκτυλον εἴδους οὕτε ὁ Τέρπανδρος οὕτε ὁ ᾿Αρχίλοχος ἐποιήσατο χρῆσιν, ἀλλ' ὁ "Ολυμπος ἐν τοῖς αὐλωδικοῖς νόμοις, έξ οὖ έχορηγήθη αὐτὸ ὁ Στησίχορος (1). Καὶ τὴν τριμερῆ δὲ διαίρεσιν είς στροφήν, άντιστροφήν καὶ ἐπφδόν, ήτις ἔκτοτε διέμεινε σταθερὸς τύπος πάσης τῆς χορικῆς λυρικῆς, φαίνεται ὅτι παρέλαβεν ό Στησίχορος ἐκ τοῦ τριμεροῦς νόμου τοῦ Σακάδα καὶ Πολυμνήστου (πρβλ. Πλούτ. περί μουσ. 8. 4.). Περί δε των περιόδων ήτοι στροφων τοῦ Στησιχόρου λέγει ὁ Διονύσιος (περὶ συνθ. όνομ. 19) « οἱ δὲ περὶ Στησίχορόν τε καὶ Πίνδαρον μείζονας έργασάμενοι τὰς περιόδους είς πολλὰ μέτρα καὶ κῶλα διένειμαν αὐτάς». Έγραψε δὲ ὁ Στησίχορος τῷ κατὰ δάκτυλον εἴδει τὰ δύο αύτοῦ ποιήματα, ἄτινα ἐπεγράφοντο $\tilde{a}\theta.la$ έπὶ $\Pi\eta lia$ καὶ $\Gamma\eta ρυονίς, τὰ δὲ τῶν ἄλλων αὐτοῦ$ ποιημάτων δακτυλικά μέτρα εἶνε ἀλλοῖα, ἀνήκοντα εἰς τὰ ἐπισύνθετα. Τὸ δὲ κατὰ δάκτυλον εἶδος τοῦ Στησιχόρου ἐμιμήσατο καὶ ὁ "Ιδυκος. 'Ο δὲ πρὸ τοῦ Στησιχόρου ἀκμάσας 'Αλκμὰν φαίνεται ὅτι καὶ αὐτὸς παρέλαδε τὸ κατὰ δάκτυλον εἶδος ἐκ τῶν αὐλωδικῶν νόμων, ώς ὁ Στησίχορος, ὡ συμφωνεί κατὰ τὴν χρῆσιν τῶν δακτυλικῶν κώλων καὶ μέτρων. Έκ τῶν τριῶν δὲ τούτων λυρικῶν ὁ μὲν 'Αλκμὰν ἐκπροσωπεῖ τὴν ἀρχὴν τοῦ εἴδους τούτου, ὁ δὲ Στησίχορος την ακμήν, ο δὲ Ἰβυκος τὸ τέλος. Μετὰ δὲ τὸν Ἰβυκον οὐδείς ἄλλος έπίσημος λυρικός, ούτε ο Σιμωνίδης ούτε ο Πίνδαρος, ἐποιήσατο χρησιν τοῦ μετριχοῦ τούτου εἴδους.

309. Μαρανθέν δὲ τὸ κατὰ δάκτυλον εἶδος ἐν τῆ χορικῆ λυρικῆ ἀνεδλάστησε μετ' οὐ πολὺ ἐν τῆ χορικῆ τῶν δραματικῶν ποιήσει. Μικρὰ ὅμως γίνεται ἐνταῦθα χρῆσις τοῦ κατὰ δάκτυλον εἴδους ὅπως καὶ τῶν δακτυλεπιτρίτων ἐπισυνθέτων, τῶν Δωρικῶν καλουμένων

⁽¹⁾ Τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου ἔχει ὧδε: «ὅτι δ' ἐστὶν 'Ολύμπου ὁ άρμάτιος νόμος, ἐκ τῆς Γλαύκου ἀναγραφῆς τῆς ὑπὲρ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν μάθοι ἄν τις, καὶ ἔτι γνοίη ὅτι Στησίχορος ὁ 'Ιμεραῖος οὕτ' 'Ορφέα οὕτε Τέρπανδρον οὕτ' 'Αρχίλοχον οὕτε Θαλήταν ἐμιμήσατο, ἀλλ' "Ολιμπον, χρησάμενος τῷ ἀρματίο νόμω καὶ τῷ κατὰ δάκτυλον εἴδει, ὅ τινες ἐξ ὀρθίου νόμου φασὶν εἶναι». Πρελ. σχολ. εἰς 'Αριστοφ. Νεφ. 651 = Σουίδ. λ. κατὰ δάκτυλον «ἔστι δὲ ρυθμοῦ καὶ κρούματος εἶδος τὸ κατὰ δάκτυλον, ῷ χρῶνται οἱ αὐληταὶ πρὸ τοῦ νόμευ». Πρὸ τοῦ νόμου δὲ εἶνε τὸ αὐτὸ καὶ τὰ προνόμια τοῦ Πολυδεύκους 4, 53.

στροφών, διότι εν τῷ δράματι ἐπικρατοῦσι παρὰ πολὺ οἱ ἴαμδοι, οἱ τροχαῖοι καὶ τὰ μικτὰ ἤτοι λογαοιδικὰ μέτρα. Εἰνε δὲ τὰ δακτυλικὰ χορικὰ τοῦ δράματος σχεδὸν πανταχοῦ ἀπηχήματα τῆς παλαιοτέρας χορικῆς λυρικῆς, μετ' ἐλευθέρας ὅμως μιμήσεως πεποιημένα. Οὕτως ὁ 'Αριστοφάνης λέγει ἐν Βατράχοις (στ. 1281) περὶ τῶν δακτυλικῶν μέτρων τοῦ Αἰσχύλου ὅτι εἶνε εἰργασμένα ἐκ τῶν κιθαρωδικῶν νόμων.

Εύριπ. Μη πρίν γ' αν ακούσης χατέραν στάσιν μελών έκ των κιθαρωδικών νόμων είργασμένην.

Οἱ λόγοι οὖτοι τοῦ ᾿Αριστοφάνους οὐ μόνον τὸ ἀρχαϊκὸν τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἴδους δηλοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μαρτυροῦσιν, ὅτι ὁ Αἰσχύλος τὸ κατὰ δάκτυλον εἶδος παρέλαδεν ἐκ τῆς παλαιᾶς τῶν νόμων ποιήσεως, ὅπως καὶ ὁ Στησίγορος.

Καὶ τὰ μὲν δακτυλικὰ χορικὰ τῶν τραγικῶν οὐ μόνον κατὰ τὸ μετρικόν εἶδος, ἀλλὰ καὶ καθ' ὕλην ἤτοι κατὰ τὸ ἦθος καὶ τὴν διάνοιαν μιμούνται την έπικην λυρικήν του Στησιχόρου και την παλαιὰν ἱερατικὴν ποίησιν καὶ μάλιστα τὴν τῶν νόμων. Τὸ ἐπικρατοῦν ἐνταῦθα στοιχεῖον εἶνε ἡ ἡσυχία ἐπικὴ διήγησις μετ' εὐλαβοῦς διάρματος της ψυχης και μετ' άκραδάντου πίστεως είς τοὺς νόμους τοὺς διέποντας τὸν κόσμον. "Αμα δὲ ἐπιπολάζει βαθύ τι τραγικὸν πάθος, οπερ έμφαίνεται έν τῷ ἡσύχῳ πένθει ἐπὶ τῆ ἀπωλεία τοῦ παρελθόντος μεγαλείου καὶ ἐπὶ τἢ τοῦ μέλλοντος ἀπογνώσει, πάντοτε ὅμως μεθ' ήσυχίου πραότητος και άφοσιώσεως είς την θέλησιν της άνεκκλίτου είμαρμένης. Τὸ ἦθος τοῦτο ἐπιπολάζει μάλιστα ἐν ταῖς δακτυλικαῖς στροφαϊς του Αισχύλου, όστις τὰ ἀρχαϊκὰ χρώματα έξαίρει και διὰ της λέξεως. Τοιαύται είνε αι της παρόδου του 'Αγαμέμνονος στροφαί (στ. 104 κέ.), αί τεχνικώταται τοῦ εἴδους τούτου συνθέσεις. "Ομοιαι δὲ τό τε μέγεθος καὶ τὴν διάθεσιν, ἦττον ὅμως τεχνικαὶ εἶνε αί στροφαί τοῦ δευτέρου στασίμου τῶν Φοινισσῶν, ἦθος ἔχουσαι έλεγειακώτερον, περισσότερον δὲ τὸ λυρικὸν μέρος ἢ παρ' Αἰσχύλφ. Τοιοῦτον είνε προσέτι τὸ τρίτον τῶν Περσῶν στάσιμον (στ. 852 κέ.), έν ῷ ὁ χορὸς ἀναμιμνήσκεται τῆς πρίν τῶν Περσῶν εὐδαιμονίας, ἥτις ήδη διὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου βασιλέως ἀπώλετο ἐσαεί. Έν ἄλλαις δακτυλικαϊς στροφαϊς έπιπολάζει χρωμά τι ἱερατικόν, οἶον ἐν τῷ χορικῷ τῶν προπομπῶν ἐν τέλει τῶν Εὐμενίδων, ὅπερ εἶνε δακτυλικόν προσόδιον είς την τραγωδίαν μετενηνεγμένον. Τοιαύτη είνε και ή δακτυλική στροφή της του Οιδίποδας Τυράννου παρόδου (151

κέ.), ήτις προσεγγίζει πρὸς παιᾶνα. Αί δὲ τῶν Ἡρακλειδῶν στροφαί (στ. 608), ἔνθα ἐκτίθενται αἱ ἀκράδαντοι ἢθικαὶ ἀρχαί, ὑφ' ὧν διέπεται ή κοινωνία, ἔχουσιν ήθος γνωμικόν. Ώσαύτως καὶ αἱ τῆς παρόδου τῶν Εὐμενίδων (στ. 368 - 371 = 377 - 380). Πολλῷ δ' ἦττον ήρμοζε τῆ κωμφδία τὸ κατὰ δάκτυλον εἶδος, ὅμως δε ὁ ᾿Αριστοφάνης μετὰ τῆς αὐτῆς εὐφυίας ἐμιμήσατο καὶ τοὺς δακτυλικοὺς ρυθμούς τῶν νόμων χάριν κωμικῶν ἀντιθέσεων, μεθ' ἡς καὶ τὰς δωρικάς τοῦ Πινδάρου στροφάς καὶ τὰ τῶν τραγικῶν ἀσμάτων μέτρα, κατορθοί δὲ νὰ δημιουργή οὕτω σεμνὰ καὶ μεγαλοπρεπή ἄσματα, οἶα τραγικός τις όστισδήποτε. Τὰ παραδείγματα δὲ τῶν πλείστων δακτυλικών στροφών του Άριστοφάνους ζητητέον ούχὶ εἰς τὴν ἐπικὴν λυρικήν του Στησιχόρου, άλλ' είς την ίερατικήν ποίησιν, έξ ής καὶ ό Στησίχορος παρέλαβε τοὺς ρυθμοὺς αὐτοῦ. Τοιαῦτα λοιπὸν εἶνε δύο μεγαλοπρεπή ἄσματα, τὸ ἐν Νεφέλαις 275 - 290 = 298 - 313καὶ τὸ ἐν "Ορνισι 1748 — 1754. Καὶ τὸ μέν πρῶτον ἔχει οὕτω τὸ σεμνόν πρός τῷ ἱλαρῷ καὶ τὸ μετάρσιον, ὡς ἄν ἦτο πεποιημένον ὑπό τινος 'Ολύμπου ή Σακάδα. Ποιεί δ' ούτως ὁ 'Αριστοφάνης, ὅπως καταστήση έναργεστέραν τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὰς κούφας καὶ ἀερίους θεότητας, είς ᾶς τὸ ἄσμα ἀναφέρεται. Τὸ δὲ ἔτερον, ἐν ῷ ἐξυμνοῦνται τὰ ὅπλα τοῦ Διός, αἱ ἀστραπαὶ δηλαδή καὶ βρονταί, μεταχωρεῖ τέλος εἰς ὑμέναιον. Χαρακτηριστικὸν δὲ τοῦ ἄσματος τούτου ὅτι οἰ ρυθμοί είνε εὔκολοι καὶ ταχεῖς. Τρίτη δέ τις δακτυλική στροφή, ή έν Βατράχοις 875-882 πρό τοῦ άγῶνος καὶ τῆς κρίσεως τῶν δύο τραγικών, φαίνεται μίμησις ἀσμάτων, οἶα οἱ παλαιοὶ αὐλφδοὶ καὶ κιθαρωδοί ήδον έν τοῖς μουσικοῖς ἀγῶσι πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος. Παραπλήσιον δὲ εἶνε καὶ τὸ ἐν Βατράχοις στ. 818 κέ.

310. 'Ως εν επιμέτρω δε ρητέον ένταῦθα βραχέα τινὰ καὶ περὶ τῶν δακτυλικῶν μονωδιῶν τῆς τραγωδίας, ἥτις εἶνε καὶ ἡ ὁψιαιτάτη αὕξησις τοῦ δακτυλικοῦ μέτρου. Καὶ παρὰ μὲν τῷ Αἰσχύλω οὐδὲν ἔχνος αὐτῶν εὑρίσκεται, ὅπως οὐδ' ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις τοῦ Εὐριπίδου καὶ Σοφοκλέους δράμασιν. Παραφαίνονται δὲ τὸ πρῶτον περὶ τὴν 89 ὁλυμπιάδα παρ' Εὐριπίδη ἐν τῆ 'Ανδρομάχη καὶ τῷ Αἰόλω, ὕστερον δὲ καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἡσπάσατο τὸ νέον τοῦτο εἶδος. Οὕτε δὲ ἡ ρυθμικὴ τῶν δακτυλικῶν μονωδιῶν τέχνη εἶνε πολλοῦ ἀξία, οὐδὲ ἡ τῆς ποιήσεως διάνοια, ἥτις κυρίως συνέστηκεν ἐκ μαλθακῶν μέν, κεκινημένων δὲ θρήνων καὶ σχετλιασμῶν καὶ οὐ μόνον παρ' Εὐριπίδη,

άλλα και παρά Σοφοκλεί, οὖ ή λέξις ἔχει ένταῦθα θαυμαστὴν ὁμοιότητα πρός την του Ευριπίδου. Το χύριον δὲ έν ταῖς μονφδίαις ταύταις ήτο ή μουσική, ήν τὸ πάλαι οἱ ἔμπειροι κριτικοὶ πρὸς τὴν τοῦ Πινδάρου, Φρυνίχου και λοιπών παλαιών ποιητών παραβάλλοντες άπεδοκίμαζον (πρόλ. Πλούτ. περί μουσ. 20. 31, Άριστοφ. έν Βατράχοις 1329, Είρ. 114). Και κατ' άρχὰς μὲν αι δακτυλικαὶ μονφδίαι έποιούντο κατὰ σχέσιν, οἶαι αἱ τῆς ᾿Ανδρομάχης, ἔπειτα δὲ ἀπολελυμέναι ἢ ἀλλοιόστροφοι (πρβλ. 'Αριστοτ. προβλήμ. 19, 15). "Ητοι δὲ σύγκειται τὸ ὅλον ἄσμα, ὅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διανέμεται εἰς δύο πρόσωπα, έκ δακτύλων, η άρχεται ἀπὸ έτερομέτρων στροφών (έκ γλυκωνείων, ἰωνικών καὶ παρ' Ευριπίδη κυρίως έκ των προσφιλών αύτῷ ἰαμβοτροχαίων) καὶ καταλήγει εἰς λίαν κεκινημένον δακτυλικόν μέρος, ὅπερ εἶνε καὶ τὸ κράτιστον τοῦ ὅλου ἄσματος. Εί καὶ οί φίλοι δε της παλαιάς μουσικής εδυσχέραινον, ώς εξπομεν, τῷ νέφ τούτφ. εἴδει τῶν δακτυλικῶν μέτρων, ὅμως ταῦτα ἐγένοντο προσφιλή τῆ τραγική σκηνή και δέν δύναται τις νὰ άρνηθή ὅτι ὁ Εὐριπίδης καὶ ὁ Σοφοκλής καὶ ἐν τούτοις ἐνιαχοῦ ἐπεδείξαντο πολλήν τέχνην. Τοιαῦτα δὲ δακτυλικὰ συστήματα τῶν μονφδικῶν ἀσμάτων καὶ κομματικῶν θρήνων μνημονεύομεν ένταῦθα τὰ έξῆς έκ μὲν τῶν τοῦ Σοφοκλέους 'Ηλ. 129. Φιλ. 1196. Οἰ. Κ. 228. 241. Τραχ. 1010: ἐκ δὲ τῶν του Ευριπίδου Άνδρομ. 1173. Φοιν. 1485. 1546. 1570. Ίκετ. 271. Τρφάδ. 595. Έλ. 375.

311. Τὰ δὲ κῶλα καὶ μέτρα, ἐξ ὧν ἀπαρτίζονται αὶ στροφαὶ τοῦ κατὰ δάκτυλον εἴδους παρά τε τοῖς λυρικοῖς καὶ τοῖς δραματικοῖς ἔχουσιν ὡς ἑξῆς. Ἐπικρατέστερον μὲν κῶλον εἶνε ἡ τετραποδία, ἣτις συνήθως μὲν εἶνε ἀκατάληκτος καὶ περατοῦται εἰς δάκτυλον ἢ εἰς σπονδεῖον (μέτρον ᾿Αρχιλόχειον), σπανιώτερον δὲ καταληκτικὴ εἰς τὴν θέσιν (μέτρον ᾿Αλκμανικὸν) ἢ βραχυκατάληκτος. Ἦτοι δὲ ἀποτελεῖ αὐτοτελὲς μέτρον ἢ, ὅπερ πολλῷ συχνότερον, δύο τετραποδίαι συνάπτονται εἰς μίαν δακτυλικὴν ὀκταποδίαν, ἤτις εἶνε τῶν συνηθεστάτων μέτρων τῆς δακτυλικὴς χορικῆς ποιήσεως τῶν τε λυρικῶν καὶ τῶν δραματικῶν. Τέμνεται δ᾽ αὕτη συνήθως μὲν ἐν τῷ μέσῳ κατὰ τὸν δ᾽ δάκτυλον, πολλάκις δὲ καὶ κατὰ τὴν δ΄ ἢ ε᾽ θέσιν. Ἡ δὲ συναίρεσις τοῦ δακτύλου εἰς σπονδεῖον σχεδόν περιορίζεται εἰς τὸν πρῶ τον πόδα, ἔνθα καὶ ἐν τῷ ἡρῷφ εἶνε συχνοτάτη. Ὁ δε τελευταῖος ποὺς εἶνε ἤτοι σπονδεῖος (τροχαῖος) ἢ καταληκτικὸς εἰς τὴν θέσιν, το

δε καταληκτικόν τοῦτο μέτρον καλεῖται 'Ιδύκειον. Δευτερεῦον δε στοιχεΐον είνε ή τριποδία, ήτις όταν έχη σπονδειακήν (τροχαϊκήν) άπόθεσιν, καλεϊται ύπὸ τοῦ Σερουίου (1820) 'Αλκμανικόν. Έκ δύο δὲ τριποδιῶν εἰς εν μέτρον συναπτομένων γίνεται τὸ δακτυλικόν έξάμετρον, όπερ σπανιώτατα έχει σπονδείον καὶ ἴσως μόνον κατὰ τὴν πρώτην χώραν, εύρίσκεται δὲ καὶ εἰς δάκτυλον περατούμενον, ὅτε καλείται 'Ιβύκειον. 'Εκ δὲ τῆς τριποδίας μετὰ τετραποδίας συναπτομένης γίνεται ή δακτυλική έπταποδία, ήτις είς σπονδείον μέν περατουμένη καλεϊται μέτρον Στησιγόρειον, ή δὲ καταληκτική μέτρον 'Α.Ιχμανικόν. Σπανιωτάτη δὲ εἶνε ἡ πενταποδία, ἥτις μετὰ σπονδειακής μὲν ἀποθέσεως καλείται μέτρον Στησιχήρειον, μετὰ καταληκτικής δὲ 'Αλκμανικόν.-Χάριν δὲ μείζονος ποικιλίας καὶ ζωηρότητος έπειμίγνυον οι τε λυρικοί και οι δραματικοί τοις δακτυλικοίς κώλοις και έτερόμετρα καὶ μάλιστα ἀναπαιστικὰ καὶ συνηθέστερον μὲν τὴν ἀκατάληκτον καὶ καταληκτικήν ἀναπαιστικήν τετραποδίαν, έξ ής διπλασιαζομένης γίνεται ή όκταποδία, ακατάληκτος ή καταληκτική (άraταιστικόν τετράμετρον), σπανιώτερον δε την άναπαιστικην τριποδίαν καὶ πενταποδίαν. Πλην δὲ τῶν ἀναπαιστικῶν ἐπεμίγνυον προσέτι καὶ μεμονωμένα τρογαϊκά, ἰαμβικὰ καὶ Λογαοιδικὰ κῶλα καὶ ταῦτα μάλιστα ώς προφδικά καὶ ἐπφδικά.

312. Παραδείγματα δὲ τοῦ κατὰ δάκτυλον εἴδους ἐκ μὲν τῶν λυρικῶν φέρομεν πρῶτον μὲν τὴν ἑξῆς τρίστιχον στροφὴν τοῦ ᾿Αλκμᾶνος (ἀπόσπ. 45 B.)

Μῶσ' ἄγε, Καλλιόπα, θύγατες Διός, ἄρχ' ἐρατῶν ἐπέων, ἐπὶ δ' ἵμερον των καὶ χαρίεντα τίθει χορόν.

Πρόλ. Μάξιμ. Πλανούδ. V 510 Walz· «αὕτη ἡ στροφὴ ἐκ τριῶν ἐστι κώλων δακτυλικῶν ἰσομέτρων συγκειμένη». "Ομοιον εἶνε καὶ τὸ 33 καὶ 34 ἀπόσπ. τοῦ 'Αλκμᾶνος. Εἶτα δὲ τὴν ἑξῆς στροφὴν τοῦ Στησιχόρου Γηρυον. ἀπόσπ. 8.

α΄. ᾿Αέλιος δ΄ Ὑπεριονίδας δέπας ἐσκατέβαινεν χρύσεον, ὅφρα δι' ᾿Ωκεανοῖο περάσας, ἀφίκοιθ' ἰερᾶς ποτὶ βένθεα νυκτὸς ἐρεμνᾶς,

6'. ποτὶ ματέρα κουριδίαν τ' ἄλοχον παῖδάς τε φίλους. [ὁ δ' ἐς ἄλσος ἔβα

δάφναισι κατάσκιον ποσσί πάϊς Διός.

2002002002002 2002002002002 002002002002 200202 α'. 3+3. 5. 3+3. β'. 4+4. 3+3.

Πρβλ. καὶ Ἰβύκου ἀπόσπ. 2 καὶ Κερκίδου ἀπόσπ. 2 (Bergk 4 II,

Έκ δὲ τῶν δραματικῶν φέρομεν ὡς παράδειγμα τὴν α΄) στροφὴν τῆς παρόδου τοῦ Οἰδίποδος Τυράννου στ. 151-158=159-166.

α΄. ὧ Διὸς άδυεπὲς φάτι, τίς ποτε τᾶς πολυχρύσου Πυθῶνος ἀγλαὰς ἔβας

6'. Θήβας; έκτέταμαι φοβεράν φρένα δείματι πάλλων, ίπιε Δάλιε Παιάν,

γ΄. ἀμφὶ σοὶ ἀζόμενος τί μοι ἢ νέον ἢ περιτελλομέναις ὥραις πάλιν ἐξανύσεις χρέος. εἰπέ μοι, ὧ χρυσέας τέκνον Ἐλπίδος, ἄμδροτε Φάμα.

7 0 0 1 0 0

α΄. 3+3. 4. β΄. 3+3. 4. γ΄. 4. 3+3. 3+3. Καὶ τὴν στροφὴν ἐκ τοῦ α΄) στασίμου τῶν Ἡρακλειδῶν στ. 608-617=618-629

α΄. οὔτινά φημι θεῶν ἄτερ ὅλβιον, οử βαρύποτμον τ' ἄνδρα γενέσθαι,

6'. οὐδὲ τὸν αὐτὸν ἀεὶ βεβάναι δόμον εὐτυχία. παρὰ δ' ἄλλαν ἄλλα μοῖρα διώκει·

γ'. τὸν μὲν ἀψ' ὑψηλῶν βραχὺν ἄκισε, τὸν δ' ἀτίταν εὐδαίμονα τεύχει.

δ΄. μόρσιμα δ' οὔτι φυγεῖν θέμις, οὐ σοφία τις ἀπώσεται, ἀλλὰ μάταν ὁ πρόθυμος ἀεὶ πόνον $\emph{ε}-\emph{ξ}\emph{ε}\emph{ι}$. α΄. 4. 4. 6΄. 4. $\emph{3}+\emph{3}$. γ΄. 4. 4. δ΄. $\emph{3}+\emph{3}$. $\emph{3}+\emph{3}$.

'Ως παράδειγμα δέ τῶν δακτυλικῶν συστημάτων τῶν μονφδιῶν

καί κομματικών θρήνων φέρομεν τὸ έξῆς ἐκ τῆς Σοφ. Ἡλέκτρας στ. 129 κέ.

α'. ὧ γενέθλα γενναί-ων,

ἤκετ' ἐμῶν καμάτων παραμύθιον.

6'. οἶδά τε καὶ ξυνίημι τάδ', οἴ τί με φυγγάνει, οὐδ' ἐθέλω προλιπεῖν τόδε, μὴ οὐ τὸν ἐμὸν στενάχειν πατέρ' ἄθλιον.

γ'. ἀλλ'-ῶ-παν-τοί-ας φιλότητος άμειβόμεναι χάριν εατέ μ' ὧδ' ἀλύ-ειν-, αί-αῖ, ἰκνοῦ-μαι.

α'. 4. 4. 6'. 4. 4. 4. γ'. 4 + 4. 4 + 4.

Β'. ΜΕΤΡΑ ΑΝΑΠΑΙΣΤΙΚΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Περί προσοδιακού, παροιμιακού καὶ τετραμέτρου άναπαιστικού.

313. Τῶν ἀναπαιστικῶν μέτρων κύριος ποὺς εἶνε ὁ ἀνάπαιστος, ὅστις μέγεθος ἔχων ὡς ὁ δάκτυλος τετράσημον, βαινόμενος διηρεῖτο ὡσαύτως εἰς δύο ἴσα ποδικὰ μέρη, δίσημον ἄρσιν καὶ δίσημον θέσιν, ὥστε ἀνῆκεν εἰς τὸ αὐτὸ καὶ ὁ δάκτυλος ρυθμικὸν γένος, τὸ δακτυλικόν. Διέφερε δὲ ὁ ἀνάπαιστος τοῦ δακτύλου κατὰ τὴν τάξιν τῶν σημείων, διότι ἐν ῷ ἐπὶ τοῦ δακτύλου προηγεῖτο μὲν ἡ θέσις, εἴπετο δὲ ἡ ἄρσις, ἐπὶ τοῦ ἀναπαίστου συνέδαινε τὸ ἀντίθετον (ἄρσ. θ.). Σχήματα δὲ ἐλάμβανεν ὁ ἀναπαιστικὸς ποὺς α΄) μὲν αὐτὸ τὸ τοῦ

άναπαίστου (Ο Ο Δ)· β') δὲ τὸ τοῦ ἀναπαιστικοῦ σπονδείου (- Δ). γ') δὲ τὸ τοῦ ἀναπαιστικοῦ δακτύλου (- Θ Ο) καὶ δ') τὸ τοῦ (ἀναπαιστικοῦ δακτύλου (- Θ Ο) καὶ δ') τὸ τοῦ (ἀναπαιστικοῦ) προκελευσματικοῦ (Ο Ο Θ Ο). Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀνάπαιστος εἶχε προηγουμένην τὴν ἄρσιν τῆς θέσεως, ἐκ τούτου κατὰ τὸ ἦθος διέφερε τοῦ δακτύλου μείζονα αὐτοῦ προσλαμδάνων κίνησιν καὶ ἐνέργειαν Καὶ τὸ μὲν σπονδειακὸν σχῆμα ἤτοι ἡ συναίρεσις τῶν δύο βραχειῶν τῆς ἄρσεως εἰς μίαν μακρὰν προσεποίει τῷ ῥυθμῷ μείζονα ἡσυχίαν καὶ σεμνότητα παρὰ τὸ κύριον, ἡ δὲ λύσις τῆς θέσεως εἰς δύο βραχείας τοὐναντίον μείζονα θερμότητα καὶ πάθος (πρόλ. ᾿Αριστείδ. Κοϊντιλ. σελ. 97 Μ. Διονύσ. ʿΑλ. περὶ συνθ. ὀνομ. κεφ. 17).

314. Κῶλα δὲ ἀναπαιστικὰ συγκροτοῦνται ἐκ δύο, τριῶν, τεσσάρων καὶ πέντε ἀναπαίστων, τουτέστι διποδίαι, τριποδίαι, τετραποδίαι καὶ πενταποδίαι. Κῶλα δὲ ἀναπαιστικὰ μείζόνα τοῦ εἰκοσασήμου μεγέθους (τῆς πενταποδίας) δὲν γίνονται δι' ὅν λόγον οὐδὲ δακτυλικά, ὡς ἐν τῷ γενικῷ μέρει εἴπομεν. Τῶν δ' εἰρημένων τεσσάρων κώλων εὐχρηστότατον καὶ τὸ θεμελιῶδες στοιχεῖον ἐν πάσαις ταῖς ἀναπαιστικαῖς περιόδοις καὶ τοῖς ἀναπαιστικοῖς συστήμασιν εἶνε ἡ τετραποδία. Σχηματίζονται δὲ τὰ ἀναπαιστικὰ κῶλα ἤτοι ἀκατάληκτα ἢ καταληκτικὰ ἢ βραχυκατάληκτα. Καὶ τὰ μὲν ἀκατάληκτα ἔχουσι πάσας τὰς ἄρσεις πλήρεις τουτέστιν ἀποτετυπωμένας δι' ἰδίων συλλαδῶν, οἰον Αἴ. 134. 135

Τελαμώνιε παῖ, τῆς ἀμφιρύτου Σαλαμῖνος ἔχων βάθρον ἀγχιάλου·

της δε καταληκτικής λείπει ή τελευταία άρσις, ήτις αναπληρούται διὰ τονής ήτοι παρεκτάσεως της προτελευταίας από δισήμου είς τετράσημον, οίον Αἴ. 136

σὲ μὲν εὖ πράσσοντ' ἐπιχαίρω.

Των δὲ βραχυκαταλήκτων ἐλλείπουσιν ἀμφότεραι αἰ τελευταῖαι ἄρσεις, αἴτινες ἀναπληροῦνται διὰ τονῆς των προηγουμένων θέσεων, οἰον Τραχ. 849

τέγγει δακρύων - ἄχ-ναν.

Βαίνονται δὲ τὰ ἀναπαιστικὰ κῶλα καὶ μέτρα διττῶς, ἤτοι κατὰ διποδίαν, ὥστε δύο ἀνάπαιστοι ἀποτελοῦσι μίαν διποδικὴν βάσιν ἤ

ἔν μέτρον, ἢ κατὰ μονοποδίαν. Καὶ ἡ μὲν τετραποδία ὡς ἐκ δύο συγκειμένη βάσεων λέγεται δίμετρον, ὥσπερ ἡ διποδία μονόμετρον, ἡ δὲ σύζευζις δύο τετραποδιῶν ἢ διμέτρων τετάμετρον. Αἱ δὲ τριποδίαι καὶ πενταποδίαι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν βαίνονται κατὰ μονοποδίαν καὶ τότε λέγονται τρίμετρα καὶ πεντάμετρα, ἐνίοτε δὲ καὶ κατὰ διποδίαν, ὅταν ἡ μὲν τριποδία λαμβάνηται ἀντὶ βραχυκαταλήκτου τετραποδίας ἤτοι βραχυκαταλήκτου διμέτρου, ἡ δὲ πενταποδία ἀντὶ βραχυκαταλήκτου τριμέτρου.

"Όταν δὲ ἐν μέσφ τῷ ἀναπαιστικῷ μέτρῳ ἐλλείπη μία ἢ καὶ πλείονες ἄρσεις, ὅταν δηλαδὴ δὲν ἀποτυπῶνται δι' ἰδίων συλλαδῶν, ἀλλ' ἀναπληρῶνται διὰ κενοῦ χρόνου ἢ διὰ τονῆς, γεννᾶται τὸ προκαταληκτικὸν σχῆμα καὶ τὰ μέτρα ταῦτα καλοῦνται προκαταληκτικὰ (ἀσυνάρτητα), οἶον Τραχ. 850 κέ.

ά δ' έρχομένα - μοίρα προφαί - νει δολίαν κτλ.

315. Οὐ μόνον δὲ κατὰ τὸ ἦθος, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, διέφερον οί ἀνάπαιστοι τῶν δακτύλων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν έξ ἀρχῆς χρῆσιν, διότι ό ἀναπαιστικὸς ρυθμὸς ἦτο ἀρχῆθεν ρυθμὸς ἐμβατήριος. Ἐν ῷ δηλαδή οί δάκτυλοι ἤδοντο ως ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑφ' ἑστώτων καὶ ἄνευ ὀρχηστικής κινήσεως πρὸς κιθάραν ή πρὸς αὐλούς, οἱ ἀνάπαιστοι ἐξ ἀρχῆς έχρησίμευον ώς μέτρον τῶν προσοδίων καὶ ἐμδατηρίων, οὕτω δὲ ώστε ἐπὶ ἕκαστον ἀνάπαιστον ἔπιπτεν ἀνὰ εν βῆμα τοῦ ἄδοντος, τῆ μέν άρσει τοῦ μετρικοῦ ποδός συμπίπτοντος τοῦ μετεωρισμοῦ τοῦ ποδὸς τοῦ ἄδοντος, τῆ δὲ θέσει τῆς θέσεως. Ώς δὲ ἐν τῆ πορεία τῆς πρώτης του ποδός βάσεως ήτοι θέσεως προηγείται άρσις αύτου, ούτω καὶ ἐπὶ τοῦ μετρικοῦ ποδός τῆς συνακολουθούσης καὶ τὸν αὐτὸν έχούσης ρυθμόν ώδης άναγκαϊον ήτο της πρώτης θέσεως να προηγήται άρσις. Διττή δὲ κατ' ἀρχὰς ἐμφανίζεται ἡ τοιαύτη χρῆσις τῶν ἀναπαίστων ώς ρυθμοῦ δηλονότι ἐμβατηρίου, τὸ μὲν ἐν τοῖς προσοδίοις καὶ τοῖς ἀπὸ τούτων ρυεῖσι προσοδιακοῖς παιᾶσι, τὸ δὲ ἐν τοῖς ἐνοπλίοις ήτοι τοῖς ἐμβατηρίοις. *Ησαν δὲ ἀμφότερα τὰ ποιήματα ταῦτα ἰερά, διότι τὰ μὲν προσόδια ἤδοντο πρὸς αὐλὸν ἐν τῷ προσιέναι τοῖς βωμοϊς ή ναοῖς (1), τὰ δὲ ἐνόπλια μετεχειρίζοντο μάλιστα οἱ Σπαρτια-

(1) Πρόλ. Πρόκλον ἐν Χρηστομ. σελ. 244 W. «ἐλέγετο δὲ το προσόδιον, ἐπειδὰν προσίασι τοῖς βωμοῖς ἢ ναοῖς καὶ ἐν τῷ προσιέναι ἢδετο πρός αὐλόν ὁ δὲ κυρίως ὕμνος πρός κιθάραν ἢδετο ἑστώτων . . . καταχρηστικῶς δὲ καὶ τὰ προσόδιά τινες παιᾶ-

ται καὶ οἱ ἄλλοι Δωριεῖς ἐν ταῖς μάχαις, ὅτε ἐπήρχοντο ἐπὶ τοὺς ἐναντίους. ἀνεφέροντο δὲ καὶ ταῦτα ἀρχικῶς εἰς τὸ θεῖον, διότι οἱ μόνον ἔχρησίμευον ὥστε νὰ ρυθμίζωσι τὰ βήματα τοῦ στρατοῦ καὶ τηρῶσιν αὐτὸν ἐν τάξει, ἀλλ' ἄμα ἦσαν ὕμνος εἰς τὸν Ἄρην, ῷπερ ὁ στρατηγὸς ἔθυεν εὐθὺς πρὸ τῆς ώδῆς (1). Τὰ δὲ μέτρα τῶν προσοδίων καὶ ἐμβατηρίων τούτων ἦσαν ἡ ἀναπαιστικὴ τριποδία (προσοδιακός), ἡ ἀναπαιστικὴ καταληκτικὴ τετραποδία ἢ δίμετρον καταληκτικὸν (παροιμιακὸς) καὶ τὸ ἀναπαιστικὸν καταληκτικὸν τετράμετρον. Περὶ τῶν τριῶν λοιπὸν τούτων μέτρων, ἄτινα ἐν τοῖς εἰρημένοις ποιήμασι συνετίθεντο κατὰ στίχον, λέγομεν ἐφεξῆς.

α'. Περί της αναπαιστικής τριποδίας η του προσοδιακού.

316. Καὶ ἡ μὲν ἀναπαιστικὴ τριποδία, κατὰ τὴν διττὴν αὐτῆς χρῆσιν ἐν προσοδίοις καὶ ἐν ἐνοπλίοις ἤτοι ἐμβατηρίοις ἄσμασιν προσοδίακὸς καὶ ἐν ἐνόπλιος ἡτοι ἐμβατηρίοις ἄσμασιν προσοδιακὸς καὶ ἐν ἐνίπλιος ἡ κατ' ἐνόπλιον ἡυθμὸς καλουμένη, ὡς σύνθετος ἰαμβικὸς ποὺς εἶχε τρία σημεῖα, μίαν κυρίαν θέσιν, μίαν δευτερεύουσαν καὶ μίαν ἄρσιν, σχῆμα δὲ ἤτοι τὸ ἀκατάληκτον ἡ τὸ καταληκτικόν, τὴν δὲ ἄρσιν τοῦ ἀρχομένου ποδὸς ἤτοι ἐκ δύο βραχειῶν συγκειμένην, αἴτινες καὶ εἰς μίαν μακρὰν συνηροῦντο, ἡ ἐκ μιᾶς βραχείας:

ω τον Έλλάδος ἀγαθέας ω τον ΄ Ελλάδος ἀγαθέας ... είνιε παι - άν.

Περὶ τῆς χρήσεως δὲ τοῦ προσοδιακοῦ ἐν τοῖς πρὸς τοὺς θεοὺς προσοδίοις μαρτυρεῖ ὁ Ξενοφῶν ('Αναδ. 6, 1, 11) λέγων περὶ τῶν Μαντινέων ὧδε «πρὸς τὸν ἐνόπλιον ρυθμὸν αὐλούμενοι καὶ ἐπαιώνισαν καὶ ἀρχήσαντο ὥσπερ ἐν τοῖς πρὸς τοὺς θεοὺς προσοδίοις». Έκ τῶν παλαιοτέρων ἀσμάτων τῶν τῷ μέτρῳ τούτῳ γεγραμμένων οὐδὲν λείψανον διεσώθη, ὑπελείφθη δὲ μόνον ἡ ἀρχὴ προσοδιακοῦ τινος παιᾶνος

νας λέγουσιν». Σχολ. εἰς 'Αριστοφ."Ορν. 853 — Σουίδ. προσόδια. 'Αθήν. 4, 139 Ε, ὅστις περὶ τῶν προσοδίων τῶν Λαχεδαιμονίων ἐν τοῖς 'Υαχινθίοις λέγει «κιθαρίζουσι καὶ πρὸς αὐλὸν ἄδοντες ἐν ῥυθμῷ μὲν ἀναπαίστῳ, μετ' ὀξέος δὲ τόνου τὸν θεὸν ἄδουσιν».

(1) Πρόλ. Άθην. 14, 630 κέ. Πλούτ. β. Λυκ. 22. Λακεδ. ἐπιτηδ. 16. Θουκ. 5, 70. Ξενοφ. Έλλ. 2, 4, 7. Cic. Tusc. 2, 16: Spartiatarum procedit (agmen) ad tibiam nec adhibetur ulla sine anapaestis pedibus hortatio. Mar. Victor. 2521. Πολυδ. 4, 78, 82.

είς Λύσανδρον (πρείλ. Δοῦριν παρ' 'Αθην. 15,69 : Α. Πλούτ. ε. Αυσ. 18) ή έξῆς

τὸν 'Ελλάδος ἀγαθέας στραταγὸν ἀπ' εὐρυχόρου Σπάρτας ὑμνήσομεν, ὡ ἰή(ιε) Παιάν.

'Εν τῷ συστήματι τούτῳ μετὰ τρεῖς ἀκαταλήκτους προσοδιακοὺς ἐπιφέρεται (ἐὰν ἡ διόρθωσις τοῦ Bergk ἰήιε ἀντὶ ἰὴ εἶνε ὀρθή, ὅπως τῷ ὄντι φαίνεται) καταληκτικὸς προσοδιακὸς ὡς ἐφύμνιον τῆ στροφῆ ἐπαγόμενος. Εἰς τὸ κῶλον τοῦτο τελευτῶσι καὶ οἱ λογαοιδικοὶ προσοδιακοὶ τῶν κωμικῶν, οἰον 'Αριστοφ. 'Ιππ. 1111. Βατρ. 448. Έκκλ. 290. 'Η καταληκτικὴ ἀναπαιστικὴ τριποδία φαίνεται ὅτι ἦτο ἐν χρήσει καὶ κατὰ στίχον ἐν προσοδίοις. Εὐρίσκεται δ' οὕτως ἐν τῷ πρώτῳ μέρει (στ. 1-11) τοῦ δωρικοῦ ἄσματος, ὅπερ οἱ τῶν 'Ροδίων παῖδες ἦδον ἐν τῷ ἔαρι εἰς τὴν χελιδόνα (πρόλ. 'Αθήν. 8, 360 Β. Εὐστάθ. 'Οδυσ. φ 411 καὶ Bergk Poët. lyr. 4 III σελ. 671), οἱ ἡ ἀρχὴ

πλθ' πλθε χελιδών, καλας ώρας άγουσα, καλούς ένιαυτούς, έπὶ γαστέρα λευκά, έπὶ νῶτα μέλαινα κτλ.

6'. Περὶ τῆς ἀναπαιστικῆς καταληκτικῆς τετραποδίας ἡ τοῦ παροιμιακοῦ.

317. Ἡ δὲ ἀναπαιστικὴ καταληκτικὴ τετραποδία ἢ καταληκτικὸν δίμετρον ἐκαλεῖτο παροιμιακὸν $\infty + \infty + \infty + \infty + \infty$ ε διὰ τὴν συχνὴν αὐτοῦ χρῆσιν ἐνπαροιμίαις (1). Ἐποιήσατο δὲ χρῆσιν αὐτοῦ κατὰ στίχον ἐν ἐμδατηρίοις ὁ Τυρταῖος, ὧν λείψανον διεσώθη (παρὰ Δίωνι Χρυσοστόμ ω 1, 34 καὶ Τζέτζη Χιλ. 1, 192) τόδε

ἄγετ', ὧ Σπάρτας εὐάν-δρου κοῦροι πατέρων πολια-τᾶν, λαιᾶ μὲν ἴτυν προβάλεσθε κτλ.

(1) Πρόλ. Ἡφαιστ. σελ. 27 W. «Τό δὲ δίμετρον καταληκτικόν καλεῖται μὲν παροιμιακόν διὰ τὸ παροιμίας τινὰς ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ εἶναι: «πότε δ' Ἄρτεμις οὐκ ἐχόρευσε» «καὶ κόρκορος ἐν λαχάνοισιν». ᾿Αλλὰ παροιμίαι εἰσὶ καὶ ἐπικαὶ καὶ ἰαμδικαὶ καὶ οὐ τούτου τοῦ μέτρου μόνου, ώστε οὐκ εἰκότως αὐτὸ μόνον παροιμιακόν καλοῦσι».

'Ωσαύτως καθ' 'Ηφαιστίωνα (σελ. 28 W.) ὁ Κρατῖνος ἐν 'Οδυσσεῦσι συνεχεῖ αὐτῷ ἐχρήσατο

σιγάν νυν άπας έχε σι-γάν καὶ πάντα λόγον τάχα πεύ-σει ἡμῖν δ' Ἰθάκη πατρίς έ-στι, πλέομεν δ' ἄμ' 'Οδυσσέι θεί-φ.

Τοῦ μέτρου τούτου γίνεται ἐν μέρει χρῆσις καὶ ἐν τῷ εἰς Ἡλιον ὕμνῷ τοῦ Μεσομήδους. Καὶ ἡ μὲν προτελευταία συλλαδὴ αὐτοῦ εἶνε τεπράσημος ὡς περιλαμδάνουσα καὶ τὴν ἄρσιν τοῦ τετάρτου ποδός, ἡ δὲ συναίρεσις τῶν ἄρσεων ἐγχωρεῖ κατὰ πάσας τὰς χώρας, οἱ χριστιανοὶ μάλιστα ποιηταὶ ἐποίουν ὅλα ποιήματα ἐκ καθαρῶν σπονδειακῶν παροιμιακῶν, οἱος εἶνε ὁ τοῦ Συνεσίου πέμπτος ὕμνος. Τοσαῦτα ἐνταῦθα περὶ τοῦ μετρικοῦ σχήματος τοῦ παροιμιακοῦ, ποῖον δὲ ἦτο τοῦτο ἐν τῷ ἀναπαιστικῷ τετραμέτρῳ, οἱ ἀποτελεῖ τὸ δεύτερον ἡμιστίχιον, καὶ ἐν τοῖς ἀναπαιστικοῖς ἐξ ὁμοίων συστήμασιν, ὡν ἀποτελεῖ τὴν κατακλεῖδα ἤτοι τὸ τελικὸν κῶλον, θὰ εἔπωμεν ἀκριβέστερον ἐν τῷ περὶ τούτων λόγῳ.

γ'. Περί τοῦ άναπαιδτικοῦ τετραμέτρου.

318. Τὸ δὲ ἀναπαιστικὸν καταληκτικὸν τετράμετρον, διὰ τὴν πολλὴν παρ' ᾿Αριστοφάνει χρῆσιν ᾿Αριστοφάνειον κληθὲν (Ἡφαιστ. σελ. 26 W.), συνέστηκεν ἐξ ἀκαταλήκτου καὶ καταληκτικοῦ διμέτρου, οἰον

33 7 23 7 23 7 23 7 1 23 7 23 7 0 0 7 8

ὅτ' ἐγὼ τὰ δίκαια λέγων ἤνθουν καὶ σωφροσύνη νενόμιστο.
*Ητο δὲ ἀρχιχῶς χρήσιμον ἐν ἐμδατηρίοις, ὅπως καὶ τὸ παροιμιακόν, καὶ ὁ Ἡφαιστίων μνημονεύει τοιούτου τετραμέτρου, ὡς φαίνεται, τοῦ Τυρταίου,

ἄγετ' ὧ Σπάρτας ἔνοπλοι κοῦροι | ποτὶ τὰν "Αρεως κίνασιν. Έκ τῶν Δωρικῶν δὲ ἐμβατηρίων παρέλαβεν αὐτὸ ἡ Σικελικὴ κωμφδία. Τοιοῦτο δὲ εἶνε τὸ ἑξῆς τετράμετρον 'Αριστοζένου τοῦ Σελινουντίου (Ἡφαιστ. σελ. 27 W.)

τίς άλαζονίαν πλείσταν παρέχει τῶν ἀνθρώπων; τοὶ μάντεις. 'Ο δὲ 'Επίχαρμος « ὅλα δύο δράματα τούτψ τῷ μέτρψ γέγραφε, τούς τε χορεύοντας καὶ τὸν 'Επινίκιον », ὡς λέγει ὁ 'Ηφαιστίων σελ. 26 W. 'Εκ δὲ τῆς Δωρικῆς μετέβη εἰς τὴν 'Αττικὴν κωμφδίαν, ἐν ἡ μετά τὸ ἰαμβικὸν τρίμετρον ἐγένετο τὸ συχνότατον μέτρον. Ένταῦθα; δὲ κατὰ πρῶτον μὲν γίνεται χρῆσις αὐτοῦ ἐν τῷ μέρει τῆς παραβάσεως, ὅπερ ἰδία οὕτω καλεῖται, προεφέρετο δὲ ὑπὸ τοῦ κορυφαίου. Παρ' 'Αριστοφάνει τοὐλάχιστον ή χρήσις αὐτοῦ ἐν τῷ μέρει τούτῳ παρὰ πολὺ ἐπικρατεῖ, διότι μόνη ἡ παράβασις τῶν Νεφελῶν καὶ ἡ τοῦ Αναγύρου (ἀπόσπ. 19) είνε γεγραμμένη τῷ Εὐπολιδείφ μέτρφ καὶ ἡ τοῦ ἀμφιαράου (ἀπόσπ. 18) τῷ Πριαπείῳ. Εἶτα δὲ εἶνε χρήσιμον τὸ τετράμετρον ἐν τοῖς ἀγῶσιν, ἐν οἶς χορικῆ τινι στροφῆ ἐπιφέρεται διαλογικόν μέρος έξ άναπαιστικών τετραμέτρων, ώς κατακλείς δὲ άκολουθεί ἀναπαιστικόν σύστημα έξ όμοίων. Τῷ τριμερεί δὲ τούτῳ μέρει άντιστοιχοῦν ἐπάγεται ἐφεξῆς ἕτερον ὅμοιον, ἐξ ἀντιστροφῆς, τετραμέτρων καὶ συστήματος ἐξ ομοίων συγκείμενον, ἐν τούτω δὲ τὰ τετράμετρα καὶ τὸ σύστημα εἶνε ήτοι ἀναπαιστικὰ ή καὶ ἰαμβικά(1). Ὑπόθεσις δέ τῶν τετραμέτρων τούτων εἶνε πάντοτε σφοδρὰ ἔρις μεταξὺ δύο άγωνιστων, είς ην ούχὶ σπανίως άναμίγνυται καὶ ὁ κορυφαΐος, οἶον ἐν μὲν τοῖς Ἱππεῦσιν (στ. 761) ἐρίζει ὁ Κλέων πρὸς τὸν ᾿Αλλαντοπώλην, ἐν δὲ ταῖς Νεφέλαις (στ. 959) ὁ Δίκαιος πρὸς τὸν "Αδικον λόγον, ἐν δὲ τοῖς Σφηξίν (στ. 346, 379 καὶ 546, 648) ὁ φιλόδικος Πατὴρ πρὸς τὸν εἰρηνικὸν υἰόν, ἐν δὲ τῆ Λυσιστράτη (484, 549) αὶ γυναῖκες πρὸς τοὺς ἄνδρας, ἐν δὲ τοῖς Βατράχοις (1004) ὁ Αἰτχύλος πρὸς τὸν Εὐριπίδην, ἐν δὲ ταῖς Ἐκκλησιαζούσαις (582) ἡ Πραξαγόρα πρὸς τὸν Βλέπυρον περὶ ἰσότητος, ἐν δὲ τῷ Πλούτῳ (487) ἡ Πενία πρὸς τὸν Πλοῦτον. Τὰ ἀναπαιστικὰ ταῦτα τετράμετρα εἶνε πανταχοῦ(2) άγωνιστικά, οἶα τὰ τῶν παλαιῶν Δωρικῶν έμβατηρίων, ὁ ἀγὼν ὅμως γίνεται οὐκέτι δι' ὅπλων, ἀλλὰ διὰ τῆς γλώσσης. "Οτι δὲ τῆς ἀναλογίας ταύτης εἶχε συνείδησιν και αὐτὴ ἡ κωμφδία, δηλοῖ καὶ τοῦτο ότι μετά τὴν χορικὴν στροφὴν τὰ ἐπιφερόμενα τετράμετρα πάντοτε (3) ἔχουσιν ώς προσίμιον δύο στίχους τοῦ κορυφαίου ἀρχομένους ἀπὸ τοῦ παρακελευσματικοῦ άλλά, $\delta\iota$ όν οὖτος παρακελεύεται πρὸς τὸν άγῶνα, οπως ἐν ταῖς μάχαις ὁ στρατηγὸς ἐξάπτει τὸν θυμὸν τοῦ στρατοῦ διὰ τοῦ ἐμβατηρίου. Έπειτα δὲ όμοία χρῆσις γίνεται τῶν ἀναπαιστικῶν τετραμέτρων ώς ρυθμοῦ ἐμβατηρίου καὶ ἐν τῆ παρόδω καὶ ἐξόδω τοῦ

(3) Πλήν μόνον έν Σφηξίν στ. 649.

⁽¹⁾ Μόνον ἐν ταῖς Ἐκκλησ. καὶ τῷ Πλούτῳ λείπει τὸ δεύτερον μέρος, ἐν τῷ Πλούτῳ δὲ καὶ ἡ στροφή πρὸ τῶν τετραμέτρων.

⁽²⁾ Μόνα τὰ ἐν Νεφέλαις 451-626 εἶνε τὸ ἦθος εἰρηνικώτερα.

χοροῦ ἥ τινος τῶν ὑποκριτῶν, ἔνθα οἱ κωμικοὶ τοιαύτην ποιοῦνται χρῆσιν αὐτῶν, οἴαν οἱ τραγικοὶ τῶν ἀναπαιστικῶν ἐξ ὁμοίων συστημάτων, οἰον ἐν Νεφ. 263, Βατρ. 353, Θεσμοφ. 947 καὶ 655, Λυσιστρ. 1072 καὶ ἐν τέλει τοῦ Πλούτου καὶ τῶν Νεφελῶν.

319. Τὸ δὲ μετρικὸν σχήμα τῶν ἀναπαιστικῶν τετραμέτρων ἔχει ὧδε·

α΄) Ἡ τομὴ τοῦ τετραμέτρου πίπτει κανονικῶς ἐπὶ τέλους τοῦ πρώτου κώλου, σπανιώτατα δὲ παραβαίνεται ὁ κανὼν οὖτος, οἶον ἐν Σφηξ. 568

καν μη τούτοις αναπειθώμεσθα, τὰ παιδάρι' εὐθὺς ἀνέλκει. Προσέτι Όρν. 600. Νεφ. 987. Οὐδέποτε δὲ πίπτει ἡ τομὴ μεταξὺ προθέσεως καὶ τῆς πτώσεως αὐτῆς, ὥστε νὰ χωρίζωνται δι' αὐτῆς, καθὼς οὐδὲ μεταξὺ ἄρθρου καὶ τοῦ ὁνόματος αὐτοῦ. 'Η δὲ πρώτη τετραποδία τέμνεται μὲν συχνὰ ἐν τῷ μέσφ, ἀλλ' ὅμως εὑρίσκονται καὶ πάμπολλαι ἐξαιρέσεις.

β΄) Έν τοῖς τετραμέτροις τοῦ ᾿Αριστοφάνους ὁ παραλήγων ἤτοι ὁ ε΄δδομος ποὺς εἶνε πάντοτε ἀνάπαιστος, οἱ Δωριεῖς ὅμως ποιηταὶ μετεχειρίζοντο ἐνταῦθα καὶ σπονδεῖον. Τοιοῦτον εἶνε τὸ ἔμπροσθεν μνημονευθὲν τοῦ ᾿Αριστοξένου τοῦ Σελινουντίου καὶ τὸ τοῦ Τυρταίου, ἄγετ᾽ ὧ Σπάρτας κτλ., ὅθεν καὶ Λακωνικὸν ἐκαλεῖτο ὑπό τινων τὸ πάλαι, ὡς λέγει ὁ Ἡφαιστίων σελ. 27 W. Ὁ αὐτὸς Ἡφαιστίων μνημονεύει προσέτι καὶ τοῦ Κρατίνου τετράμετρον μετὰ σπονδείου τοῦ παραλήγοντος. Ἐν πάσαις δὲ ταῖς προηγουμέναις χώραις ἐγχωρεῖ συναίρεσις τῆς ἄρσεως καὶ οὐχὶ σπάνια εἶνε τὰ παραδείγματα στίχων ἐχόντων συνηρημένους ἄπαντας τοὺς ἑξ πρώτους πόδας, οἶον Ἱππ 522. 766.

πάσας δ' ύμιν φωνάς ίεὶς καὶ ψάλλων καὶ πτερυγίζων.

γ΄) Ἡ λύσις τῆς θέσεως συμβαίνει συχνὰ παρὰ τοῖς κωμικοῖς κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας χώρας τοῦ πρώτου καὶ κατὰ τὴν πρώτην τοῦ δευτέρου κώλου, σπανίως δὲ κατὰ τὴν τελικὴν χώραν τοῦ πρώτου. Ἡ δὲ θέσις τοῦ τρίτου ποδὸς τοῦ παροιμιακοῦ δὲν ἡδύνατο νὰ λυθῆ ὡς τετράσημος μακρά. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς συμπτώσεως τῶν πολλῶν βραχειῶν θὰ μετεβάλλετο ὁ οἰκεῖος τοῦ ῥυθμοῦ τούτου χαρακτήρ, ἐκ τούτου όσάκις ἐλύετο ἡ θέσις τινὸς τῶν ποδῶν, συνηρεῖτο ἄμα ἡ ἄρσις αὐτοῦ, ώστε ὁ ποὺς ἐλάμβανε τὸ τοῦ δακτύλου σχῆμα μετ' ἀναπαιστικοῦ δηλονότι ῥυθμοῦ (— ૯ ·). Διὰ τὸν λόγον τοῦτον οὐ μόνον ὁ πρῶκελευσματικος (· · · · ·) ἐπὶ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ποδὸς δὲν ἐνεγώ-

ρει, ἀλλὰ καὶ ἡ σύμπτωσις τεσσάρων βραχειῶν ἐκ τῆς ἀκολουθίας δακτύλου καὶ ἀναπαίστου (- Ο Ο Ο Δ). "Οθεν τῷ δακτύλῳ ἐπεφέρετο κανονικῶς ἡ σπονδεῖος (- Ο Ο - Δ) ἡ ἔτερος δάκτυλος (- Ο Ο - Ο Ο). Κατ' ἐξαίρεσιν δὲ συνέβαινεν ἐνίστε νὰ ἀκολουθῆ τῷ δακτύλῳ ἀνάπαιστος, ἀλλὰ μόνον ὅτε οἱ δύο οὐτοι πόδες ἐχωρίζοντο ἀπ' ἀλλήλων διὰ τῆς τομῆς τοῦ στίχου, οἰον ἐν στ. 397 τῶν Σφηκῶν [δήσει;

αὐτὸν δήσας. Ε. ὧ μιαρώτατε | τί ποιεῖς; οὐ μὴ κατα-Νῦν δὲ γίνεται φανερὸν διὰ τί δὲν ἐλύετο καὶ ἡ θέσις τοῦ δευτέρου ποδὸς τῶν παροιμιακῶν, πρὸς ἀποφυγὴν δηλαδὴ τῆς συμπτώσεως ἐνταῦθα δακτύλου καὶ ἀναπαίστου, οἰον σχῆμα, ὡς εἴπομεν, εἶχε κανονικῶς ὁ παραλήγων ποὺς παρ' 'Αριστοφάνει. 'Εν τῷ αὐτῷ δὲ στίχφ συχνὰ συμβαίνουσι δύο λύσεις, ἐνίοτε δ' εὐρίσκονται καὶ τρεῖς, οἰον

'Αχαρν. 658 οὐδὲ πανουργῶν οὐδὲ κατάρδων, ἀλλὰ τὰ βελτιστα διδάσκων.

Ίππ. 805 εἰ δέ ποτ' εἰς ἀγρὸν οὕτος ἀπελθών εἰρηναῖος διατρίψη.

Νεφ. 353 ταῦτ' ἄρα, ταῦτα Κλεώνυμον αδται τὸν ρίψασπιν χθὲς ἰδοῦσαι.

 $\Sigma \varphi$. 350 ἔστιν όπη δηθ' ήντιν' ἂν ἔνδοθεν οἶος τ' εἴης διορύξαι.

 Σ_{ϕ} . 1027 οὐδενὶ πώποτέ φησι πιθέσθαι γνώμην τιν' ἔχων ἐπιειχῆ.

Κρατῖν παρ' Ἡφαιστ. 26 χαίρετε δαίμονες οἱ Λεδάδειαν Βοιώτιον οὖθαρ ἀρούρης.

Τοσαῦτα περὶ τῶν κατὰ στίχον ἀναπαιστικῶν μέτρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ΄.

Περί των άναπαιστικών έξ όμοίων συστημάτων.

320. Τὰ ἀναπαιστικὰ ἐξ ὁμοίων συστήματα, ὡς ἐν τῷ γενικῷ μέρει (δ 264) εἴπομεν, εἶνε αὕξησις τῶν ἀναπαιστικῶν τετραμέτρων εἰς ἀόριστον μέγεθος. Όπως δηλαδή ἐν τῷ τετραμέτρφ μετὰ τὸ ἀκα τάληπτον δίμετρον ἐπιφέρεται τὸ παροιμιακόν, οῦτω καὶ ἐν τῷ ἀναπαιστικῷ ἐξ ὁμοίων συστήματι μετ' ἀριθμόν τινα ἐλάσσονα ἢ μείζονα ἀναπαιστικῶν διμέτρων ἀκαταλήπτων, οἰς σποράδην ἀναμίγνυται καὶ

διποδία τις ή μονόμετρον, ἐπιφέρεται τὸ παροιμιακὸν ὡς κατακλεὶς, οἶον τὸ ἑξῆς ἐν Αίσχ. Άγαμ. 40 κέ.

δέκατον μὲν ἔτος τόδ', ἐπεὶ Πριάμου μέγας ἀντίδικος, Μενέλαος ἄναξ ἀδ' 'Αγαμέμνων, διθρόνου Διόθεν καὶ δισκήπτρου τιμῆς ὀχυρὸν ζεῦγος 'Ατρείδαιν, στόλον 'Αργείων χιλιοναύτην τῆσδ' ἀπὸ χώρας ἤραν, στρατιῶτιν ἀρωγήν.

Τὰ κῶλα χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων κανονικῶς διὰ τομῆς; διὰ τῆς λεκτικής όμως συναφείας συνάπτονται είς μίαν περίοδον ύπέρμετρον. Μόνον δὲ κατ' ἐξαίρεσιν ἐνίστε ἐγχωρεῖ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ συστήματος χασμωδία και άδιάφορος συλλαβή (πρβλ. § 239). Τὰ μετρικά ταύτα μεγέθη προσφυώς ο Ήφαιστίων καλεί συστήματα έξ δμοίων απεριόριστα, έξ όμοίων μεν διότι έξ άρχης μέχρι τέλους καταμετροῦνται ύπο όμοίου μέτρου, της άναπαιστικής δηλαδή διποδίας, άπεριόριστα δὲ διότι ὁ ἀριθμὸς τῶν κώλων, ὥστε τὸ μέγεθος αὐτοῦ δὲν εἶνε ώρισμένον, άλλ' ἐξήρτηται ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ ποιητοῦ. Τὸ μέγιστον άναπαιστικόν σύστημα εύρίσκεται έν Νεφέλαις στ. 889 κέ. έκ δύο καὶ έξήκοντα κώλων συγκείμενον, συχνὰ ὅμως εἶνε καὶ συστήματα έκ τεσσάρων ή τριῶν κώλων συγκείμενα (1). Ποίημά τι δὲ ἡδύνατο νὰ ἀποτελήται οὐχὶ μόνον ἐξ ένὸς τοιούτου ἐξ ὁμοίων ἀπεριορίστου συστήματος, άλλα καὶ ἐκ πλειόνων τοιούτων διαδεχομένων ἄλληλα, τὸ δ' ὅριον ἐκάστου αὐτῶν δηλοῖ ἡ περιγραφή, ἤτοι ἡ κατάληξις καὶ ή διακοπή της λεκτικής συναφείας, τουτέστιν ή χασμωδία καὶ ή άδιάφορος συλλαβή. Τὰ τοιαῦτα ποιήματα ὁ Ἡφαιστίων καλεῖ ποιήματα έξ δμοίων κατά περιορισμούς άνίσους. Τό δέ κατά περιορισμούς άνίσους σημαίνει ὅτι τὰ ἀποτελοῦντα τὸ ὅλον ποίημα συστήματα εἶνε ἄνισα τὸ μέγεθος πρὸς ἄλληλα, διότι ἂν ἦσαν ἴσα, ἂν δηλαδή περιεῖχον τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν τετραποδιῶν, π. χ. ἀνὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἢ πέντε κτλ., θὰ ὑπήγοντο εἰς ἄλλην κατηγορίαν τὴν τῶν κατὰ σχέσιν. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ σύνθεσις αὕτη τῶν ἐξ ὁμοίων ἀναπαιστικών ἀσμάτων, ή κατὰ περιορισμούς ἀνίσους, εἶνε ἡ συνήθης, ἐνίοτε

δίμως εύρίσκονται φανερὰ σημεία ἀκριβεστέρας ἀντιστροφικῆς ἀνταποδόσεως, καὶ μάλιστα ὅπου τὰ ἐξ ὁμοίων συστήματα παρεμβάλλονται μεταξὺ τῶν λυρικῶν στροφῶν, οἶον ἐν Αἰσχ. 'Αγαμ. 1462 κέ. = 1475 κέ., 1488 = 1513 κέ. Σοφ. 'Αντιγ. 110 κέ. = 126 κέ., 141 κέ. = 155 κέ.

- 321. Μετρικόν στημα. Τὸ δὲ μετρικόν σχήμα τῶν ἐξ ὁμοίων συστημάτων ἔχει ὡς ἑξῆς
- α΄) Ἡ μὲν τομὴ τοῦ συστήματος εἶνε διττή, ἡ μὲν κυρία πίπτουσα μεθ' ἐκάστην τετραποδίαν, καθὼς καὶ μεθ' ἑκάστην αὐτοτελῆ διποδίαν, όσάκις τοιαύτη τις παρεμθάλλεται, ἡ δὲ δευτερεύουσα πίπτουσα κατὰ τὸ μέσον τῆς τετραποδίας. Καὶ ἡ μὲν κυρία τηρεῖται πανταχοῦ αὐστηρῶς, τὴν δὲ δευτερεύουσαν κατ' αὐστηρὸν καὶ ἀπαράβατον κανόνα φυλάττει μόνος ὁ Εὐριπίδης, ὁ δὲ Σοφοκλῆς καὶ Ἡριστοφάνης, μάλιστα δὲ ὁ Αἰσχύλος μεταχειρίζονται κατὰ τοῦτο μείζονα ἄδειαν τέμνοντες πολλάκις καὶ μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ γ΄ ποδὸς ἀντὶ τῆς τομῆς μετὰ τὴν θέσιν τοῦ δευτέρου(1). Σπανιώτατα δὲ παραμελεῖται πρὸς τῆ δευτερευούση τομῆ καὶ ἡ κυρία, οἶον ἐν στ. 752 τῶν Σφηκῶν.
- β΄) ΄Ως προς δὲ τὴν συναίρεσιν τῶν ἄρσεων καὶ τὴν λύσιν τῶν θέσεων ἐπικρατοῦσι καθ΄ ὅλου οἱ αὐτοὶ καὶ ἐν τῷ τετραμέτρῳ κανόνες. Ὁ μὲν δηλαδὴ τελικὸς τοῦ συστήματος παροιμιακὸς ἐπιδέχεται τὴν μὲν λύσιν κατὰ τὴν α΄, τὴν δὲ συναίρεσιν κατὰ τὴν α΄ καὶ β΄ χώραν, μόνος δὲ ὁ Αἰσχύλος μετεχειρίσατο ἐνιαχοῦ τὴν συναίρεσιν κατὰ τὴν γ΄ χώραν κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Λακωνικοῦ τετραμέτρου, οἰον ἐν Ἱκέτ. 8 «ψήφῳ πόλεως γνωσθεῖσαι» καὶ 976, Πέρσ. 32 καὶ 152, ᾿Αγαμ. 366. Αἱ δὲ προηγούμεναι τοῦ παροιμιακοῦ ἀκατάληκτοι τετραποδίαι δέχονται τήν τε λύσιν (δάκτυλον) καὶ τὴν συναίρεσιν (σπονδεῖον) κατὰ πάσας τὰς χώρας, ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ ἀναμεμιγμέναι διποδίαι. Ὁ δὲ προκελευσματικὸς καὶ ἡ ἀκολουθία δακτύλου καὶ ἀναπαίστου ἐγχωρεῖ μόνον ἐν τῆ ταχυτέραν ἀγωγὴν ἐχούσῃ κωμφδία, οἷον Νεφ. 916 «διὰ σὲ δὲ φοιτᾶν». 443 « εἴπερ τὰ χρέα διαφευξοῦμαι», Εἰρ. 169 «καὶ μύρον ἐπιχεῖς; ὡς ἤν τι πεσών», Θεσμ. 822

⁽¹⁾ Ένίστε δὲ καὶ δίκωλα ευρίσκονται συστήματα άλλοις μακροτέροις ἐπιφερόμενα, ὅτε οὐδὲν διαφέρουσι τῶν τετραμέτρων.

⁽¹⁾ Σοφ. Α. 1446. 'Αντιγ. 382. 'Ηλέπτρ. 94. Οἰ. Κ. 1760. 1771. Τραχ. 1276. Φιλοχτ. 1445. 1470. Αἰσχ. 'Ιχέτ. 625. Προμ. 141. 172. 'Αγαμ. 50. 64. 75.84. 95. 790. 793. 794. 1339. 1341. 1526. 1555. 1557. Χοη. 340. 864. 859. 1073. Εἰμ. 1010. - 'Αριστοφ. 'Αχαρν. 1143. Σφ. 1482. 1787. Νεφ. 892. 947. Εἰρ. 98. 100. 767. 987. 1002. 1003. 1014. "Ορν. 523. 536. 612. 733. Θεσμ. 49. Βατρ. 1089. 1090.

«τάντίον ὁ κανών, οἱ καλαθίσκοι». Οὕτως ὅμως ὁλίγα εἶνε καὶ παρ' ᾿Αριστοφάνει τὰ παραδείγματα, ὥστε δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐξαιρέσεις. Συχνότερα δὲ φαίνεται ὅτι ἦσαν ἐν τῆ μέση κωμωδία καὶ μάλιστα ἐν τοῖς οὕτω προσφιλέσι τῶν ὄψων καταλόγοις. ὑσάκις ὅμως ὁ δάκτυλος ἐχωρίζετο τοῦ ἀναπαίστου διὰ τῆς κυρίας τομῆς, καὶ αὐτοὶ οἱ τραγικοὶ ὁλιγώτερον ἐδυσχέραινον τῆ ἀκολουθία τεσσάρων βραχειῶν. Πρόλ. Αἰσχ. Ἱκέτ. 9, 'Επ. Θ. 827 καὶ 867, Εὐμεν. 949, Εὐριπ. Ἡλέκτρ. 1319 καὶ 1322.

γ΄) Έπειδη πᾶν σύστημα ἀποτελεῖ εν σῶμα συναφες καὶ ἀπηρτισμένον, τὸ τέλος αὐτοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συμπίπτει τῷ τέλει τοῦ λόγου καὶ ἔχει μείζονά τινα στιγμήν (1). Έν τῷ μέσφ δὲ οὐδεμία ἐγχωρεῖ χασμωδία οὐδ' ἀδιάφορος συλλαδή, ἀλλὰ μόνον ἐν τῷ τέλει. Τούτου δ' ἔνεκα καὶ τὸ ἀναπαιστικὸν σύστημα τῆς παραδάσεως ὡνομάσθη πτῖγος ὡς προφερόμενον ἄνευ μηδεμιᾶς ἐν τῷ μεταξὸ περιγραφῆς καὶ οἰον ἀπνευστί, ὅπερ δύναταὶ τις νὰ εἴπη καὶ περὶ παντὸς ἄλλου ἀναπαιστικοῦ ἐξ ὁμοίων συστήματος. Περιγραφὴ δὲ ἤτοι χασμωλοία καὶ συλλαδὴ ἀδιάφορος ἐν τῷ μέσφ τοῦ συστήματος (κατὰ τὴν κυρίαν δηλαδὴ ἢ καὶ τὴν δευτερεύουσαν τομήν) εὐρίσκεται κατ' ἐξαίρεσιν παρὰ μὲν Σοφοκλεῖ κοὶ Εὐριπίδη μόνον ἐπὶ ἐπικλήσεων καὶ ἐπιφωνημάτων, ὅταν μάλιστα συνυπάρχη μεταδολὴ προσώπου, οἰον ἐν 'Αντιγόνη

932 κλαύμαθ' ὑπάρξει βραδυτῆτος ὕπερ: | 'Α. οἴμοι θα-936 μὴ οὐ τάδε ταύτη κατακυροῦσθαι. 'Α. ὧ γῆς Θήδης

΄Ωσαύτως ἐν Οἰ. Κ. 143. 170. 173. Εὐριπ. ᾿Αλκ. 78. Μηδ. 1396. ΄Ήλ. 1333. ᾿Αριστοφ. Θεσμοφ. 776 καὶ 1065. Κατὰ τὴν δευτερεύουσαν δὲ τομὴν

Οί. Κ. 139 τὸ φατιζόμενον. Χ. ἰὼ ἰώ.

188 ἄγε νῦν σύ με, παῖ, ἵν' ἂν εὐσεδίας. 1757 πατρὸς ἡμετέρου. Θ. ἀλλ' οὐ θεμιτόν.

Πρβλ. καὶ Εὐριπ. 'Ρήσ. 748. Αἰσχ. 'Αγαμ. 1538. Παρ' Αἰσχύλω ὅμως δὲν περιορίζεται ἡ περιγραφή εἰς μόνα τὰ ἐπιφωνήματα, ὅπως παρὰ τοῖς διαδόχοις τραγικοῖς, ἀλλ' εὐρίσκεται καὶ ἐν τῷ μέσω διη-

γηματικών συστημάτων, ως έπὶ το πλεῖστον δὲ μετὰ στιγμήν, οἰον Πέρσ. 18. Έπτ. 824. Άγαμ. 794.

322. Χρῆσις τῶν ἀναπ. συστημάτων. Ἡ ἰσότης τῶν κώλων καὶ ἡ κανονικότης τοῦ μετρικοῦ σχήματος προσποιεῖ τοῖς ἀναπαιστικοῖς ἰξ ὁμοίων συστήμασι σεμνότητα πολλὴν καὶ ἀξίωμα καὶ ἀποδείκνυσιν αὐτὰ προσφορώτατα πρὸς χρῆσιν ἐν κινήσεσι βραδυτέραις καὶ ἀξιωματικαῖς. Τούτου ἕνεκα γίνεται τυπικὴ χρῆσις αὐτῶν ἐν τῷ δράματι κατὰ τὴν εἴσοδον καὶ ἔξοδον τοῦ τε χοροῦ καὶ τῶν ὑποκριτῶν, μάλιστα δὲ ἐν τῆ τραγωδία, ἤτις οὐδαμῶς δύναται νὰ στερηθῆ αὐτῶν. ὅπως οὐδὲ τοῦ τριμέτρου. Ἔχουσι δὲ ταῦτα σχεδὸν πανταχοῦ τὴν σημασίαν ἐμδατηρίου ἡυθμοῦ. ᾿Αν δὲ τὰ ἀναπαιστικὰ ἐξ ὁμοίων συστήματα ἦσαν χρήσιμα ἤδη ἐν τῆ λυρικῆ ποιήσει ἐν προσοδίοις ἢ ἐμσατηρίοις, ἄδηλον. Ἐφεξῆς λοιπὸν λέγομεν ἀκριδέστερον περὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν ἐν τῷ δράματι καὶ

323. Α΄. Ἐν τῆ τραγφδία. Ἐν τῆ τραγφδία διακρίνονται τρία εἴδη ἀναπαιστικῶν ἐξ όμοίων συστημάτων, δύο μὲν κύρια, τὰ εἰσοδικὰ καὶ τὰ ἐξοδικά, καὶ εν δευτερεῦον, τὰ μεσφδικά. Καὶ τὰ μὲν

α') είσοδικά άναπαιστικά συστήματα ήσαν χρήσιμα κατά τὴν εἴσοδον τοῦ χοροῦ εἰς τὴν ὀρχήστραν ἢ τοῦ ὑποκριτοῦ εἰς τὴν σκηνήν. Καὶ οί μέν κατά την εἴσοδον τοῦ χοροῦ ἀνάπαιστοι ἀποτελοῦσι τὸ πρῶτον μέρος της παρόδου ἐν ταῖς τοῦ Αἰσχύλου τραγφδίαις ταῖς ἑζῆς. Ἱκέτισιν (άρχ.), Πέρσ. (άρχ.), 'Αγαμ. (40 κέ.), Εύμενίσι (307) καὶ ἐν τῷ Αἴαντι τοῦ Σοφοκλέους (στ. 134 κέ.). Ἐν τῆ παλαιοτέρα δηλαδή τραγωδία, εν ή όχορός έχει πολλώ μείζονα σημασίαν ή υστερον, εἰσέρχεται είς τὸ θέατρον μεθ' όλης τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ κατὰ τὴν πάροδον ταύτην, μέχρι ἄν καταλάδη τὴν θέσιν αὐτοῦ περὶ τὴν θυμέλην, ἄδει (1) τοὺς ἀναπαίστους, οἵτινες ἕνεκα τῆς μείζονος διαρκείας αὐτῆς πάντοτε διαιρούνται εἰς πλείονα συστήματα ήτοι ὑπερμέτρους περιόδους, ἐννέα μὲν ἐν τοῖς Πέρσαις, ταῖς Ἱκέτισι καὶ τῷ ᾿Αγαμέμνονι, πέντε δὲ ἐν ταῖς Εὐμενίσι καὶ τῷ Αἴαντι. Ἡ ἀρχαιοτάτη ὅμως αὕτη μορφή της παρόδου δέν τηρεϊται έν ταϊς μεταγενεστέραις τραγωδίαις, ώς θὰ εἴπωμεν ἐφεζῆς. Τὰ δὲ τοὺς ὑποκριτὰς εἰσιόντας προπέμποντα άναπαιστικά συστήματα έγένοντο σταθερός τύπος της τραγικής ποιή-

⁽¹⁾ Οὐδεμίαν ἔχει στιγμὴν ἐν Ἱχέτ. 5. 13. 37. 976. Άγαμ. 47. 356. Χοη. 862. Εὐμ. 310. 317. Ἰφ. Αὐ. 592. Ἱχέτ. 933. 1117. Θεσμοφ. 779. 1066. Βατρ. 1505.

⁽¹⁾ Παρά την συνήθη των πλείστων γνώμην, ὅτι τοὺς ἀναπαίστους τῆς παρόδου ἀπήγγελλεν ὁ χορυφαίος, ὁ Gubrauer ἐν τῷ τοῦ J. Müller Jahresb. 1885, σελ. 33 κέ. ἰσχυρίζεται ὅτι ὅλος ὁ χορὸς μετεῖχε τῆς προφορᾶς αὐτῶν.

σεως, έν πάσαις σχεδόν ταῖς τραγφδίαις ἐξ ἴσου διατηρηθεὶς ἀπό τῶν Περσών μέχρι τοῦ 'Ορέστου (1). Εἰσερχόμενος ὁ ὑποκριτής σεμνώς και βραδέως βαίνει ακολουθών τῷ ρυθμῷ τῶν ὑπὸ τοῦ κορυφαίου άπαγγελλομένων άναπαίστων, σπανίως δὲ ἀπαγγέλλει αὐτοὺς αὐτὸς ό εἰσερχόμενος ὑποκριτὴς καὶ κυρίως τότε, ὅτε ὑποκρίνεται θεόν τινα, οπως οι Διόσκουροι έν τῆ Ἡλέκτρα τοῦ Εὐριπίδου, ὁ Ἡρακλῆς ἐν τῷ Φιλοκτήτη, ἡ "Αρτεμις ἐν τῷ 'Ιππολύτῳ καὶ ὁ Θάνατος ἐν τῇ 'Αλκήστιδι. Έπειδη δε ό ύποκριτης έρχεται είς την σκηνήν εΐτε εὐθὺς μετὰ τὸ τέλος τοῦ χοριχοῦ ἄσματος εἴτε προϊούσης τῆς πράξεως, διὰ τοῦτο οἱ προπέμποντες αὐτὸν ἀνάπαιστοι εύρίσχονται ήτοι έν τῆ ἀρχῆ ἢ ἐν τῷ μέσφ τῶν ἐπεισοδίων καὶ τῆς ἐξόδου. Διαφέρουσι δὲ οἱ ἀνάπαιστοι οὖτοι τῶν τῆς παρόδου κατὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν ἔλασσον ὄν. Διότι ἐν ιν εἰσερχόμενος ὁ χορὸς μέχρι ἄν τοποθετηθῆ περὶ τὴν θυμέλην ἔχρηζε πλειόνων περιόδων, εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ὑποκριτοῦ εἰς τὴν σκηνὴν ἤρκει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μία μόνη περίοδος καὶ οὖτος εἶνε ὁ κανονικὸς τρόπος, τοὐλάχιστον ἐν τοῖς δράμασι τοῦ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου. Παρ' Αἰσχύλφ δὲ μία μόνη περίοδος εὐρίσκεται ἐν μόνφ τῷ Προμηθεῖ κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς Ἰοῦς, συνήθως δε ἄρχονται παρ' αὐτῷ οἱ ἀνάπαιστοι πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ὑποκριτοῦ και ουτως ευρίσκονται τέσσαρα μέν συστήματα ήτοι υπέρμετροι περίοδοι έν τοῖς Πέρσαις κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς ᾿Ατόσσης (στ. 140 κέ.), τρία δὲ ἐν ταῖς Ἱκέτισι (966 κέ.), δύο δὲ ἐν τοῖς Ἐπτὰ ἐπὶ Θήδας (861 κέ.). Έν τοῖς Πέρσαις τοὺς ἀναπαίστους λέγει αὐτὸς ὁ Ξέρξης είσερχόμενος, άκολουθοῦσι δὲ δύο ἔτι τοῦ κορυφαίου περίοδοι. Τὸ δὲ μέγιστον ἀναπαιστικόν μέρος εύρίσκεται έν τῆ μακρά καὶ θριαμδευτική εἰσόδω τοῦ ἐπ' ὀχήματος οἴκαδε ἐπανερχομένου, ὑπὸ πολλῶν δὲ όπαδών προπεμπομένου Άγαμέμνονος (στ. 782 κέ.), ον ό χορὸς χαιρετίζει δι' εξ περιόδων. 'Αναλόγως δε μεταχειρίζονται καὶ οἱ ἄλλοι τραγικοί πλείονας της μιας περιόδου μόνον έπὶ μεγαλοπρεποῦς τινος εἰσόδου, οἰον ὁ Εὐριπίδης ἐν Ἡλέκτρα 987 κέ., ἔνθα ἡ Κλυταιμή+ στρα ἔρχεται ἐφ' ἄρματος, καὶ ἐν Ἱκέτισι 1114 κέ. ἐν τῆ κηδεία τῶν πρὸ τῶν Θηδῶν πεσόντων ἡρώων. Έν δὲ τῷ Οἰδίποδι Τυράννω

1297 τῷ συστήματι τοῦ κορυφαίου ἀκολουθοῦσιν ἄλλοι ἀνάπαιστοι τοῦ εἰσελθόντος (1).

6') 'Εξοδικοί ἀνάπαιστοι. Διὰ δὲ τῶν ἐξοδικῶν ἀναπαίστων ἐπιτίθεται άξιωματικόν τέλος τη διά κεκινημένων διαλογικών ιάμδων γενομένη πράξει ήτοι κατὰ τὸ τέλος σκηνής τινος ή κατὰ τὸ τέλος τοῦ ὅλου δράματος. Διαφέρει δὲ ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτῶν ὁ Αἰσγύλος τοῦ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου. Καὶ ὁ μὲν Αἰσχύλος ἐπίσης συγνά ώς καλτούς έσοδικούς άναπαίστους μεταχειρίζεται αύτούς έν τῷ τέλει καὶ σκηνής τινος καὶ τής όλης τραγωδίας, σύγκεινται δὲ οἱ ἀνάπαιστοι οὖτοι συνήθως ἐκ πλειόνων τοῦ ἐνὸς συστημάτων (2). Παρὰ δὲ Σοφοκλεῖ καὶ Εὐριπίδη ἐν μὲν τῷ τέλει τοῦ δράματος γίνεται κα νονική καὶ οἶον τυπική χρῆσις τῶν ἐξοδικῶν ἀναπαίστων, ἐν δὲ τῷ μέσω ώς τελικών σκηνής τινος γίνεται σπανιωτέρα γρήσις αὐτών καὶ μόνον εν τοῖς παλαιοτέροις δράμασιν, ἄτινα καὶ ἄλλως ἀκολουθοῦσι μάλλον τη παλαιοτέρα του Αισχύλου οίκονομία. Συνήθως δε διά των άναπαίστων τούτων άμα προπέμπεται ύποκριτής τις έξερχόμενος έκ τής σχηνής, σίον ἐν Αϊαντι 1164 ἐξέρχεται ὁ Μενέλαος, ἐν ἀντιγόνη 929 ἀπάγεται ή 'Αντιγόνη, ἐν Μηδεία 357 ἐξέργεται ὁ Κρέων, έν 759 ἀπέρχεται ὁ Αἰγεύς, καὶ ἐν 1081 (τέσσαρα συστήματα) ἀφ'

(1) Τὰ κατὰ τὴν εἴσοδον τῶν ὑποκριτῶν ἀναπαιστικὰ ἐξ ὁμοίων συστήματα ἐν ταῖς τραγωδίαις τοῦ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου εἶνε τὰ ἑξῆς. Οἰ. Τ. 1297 (εἴσοδος τοῦ Κρέοντος), 'Αντιγ. 376 (εἴσοδος 'Αντιγόνης), 524 (Ἰσμήνης), 626 (Αἵμονος), 801 (᾿Αντιγόνης), 1257 (Κρέοντος), Τραχιν. 971 (Ἡρακλέους), Φιλοκτ. 1409 (Ἡρακλέους), 'Αλκήστ. 29 (Θανάτου), 740 (Θεράποντος), 'Ιππολ. 1342 ('Ἰππολύτου), 'Ανδρομ. 49½ (᾿Ανδρομάχης καὶ Μολοττοῦ, ἐπιφέρεται δὲ στροφική συζυγία καὶ ἀναπαιστικὸν σύστημα τοῦ Μενελάου), 1166 (Πηλέως), 1226 (Θέτιδος), 'Ἰκέτ. 794 (κηδεία τῶν ἐπτὰ), 980 (Εὐάδνης), 1114 (φέρονται αὶ ὑδρίαι), Τρωά. 230 (κήρυκος), 568 (᾿Ανδρομάχης), 1118 (᾿Αστυάνακτος νεκροῦ), 1251 (Ταλθυδίου), 'Ἰων. 1242 (Κρεούσης), 'Ἰλέκτρ. 987 (Κλυταιμήστρας), 1233 (Διοσκούρων), Φοινισσ. 1480 (φέρεται ὁ νεκρός), 'Όρέστ. 349 (Μενελάου), 1113 ('Όρέστου), 'Ίφιγ. Αὐ. 589 (Ἰριγενείας).

(2) Οἶον τρία μὲν συστήματα ἐπ·φέρονται μετὰ τὸ α΄, δύο δὲ μετὰ τὸ δ΄ ἐπεισόδιον τῶν Περσῶν (στ. 532 καὶ 623), δύο δὲ μετὰ τὸ σ΄ ἐπεισόδιον τῶν Επτὰ ἐπὶ Θ. (στ. 8:2), τρία δὲ μετὰ τὸ α΄ ἐπεισόδιον καὶ ἐν τῆ ἐξόδω τοῦ ᾿Αγαμέμνονος (στ. 355 καὶ 1331), τρία δὲ μετὰ τὸ σ΄ ἐπεισόδιον καὶ τέσσαρα ἐν τῆ ἐξόδω τῶν Χοηφόρων στ. 719 καὶ 855), ἐν δὲ τῆ ἐξόδω τῶν Ἑπτὰ ἔξ, τῶν δὲ Χοηφόρων τρία, τοῦ δὲ Προμηθέως πέντε διανεμόμενα μεταξὸ τοῦ Ἑρμοῦ, τοῦ Προμηθέως καὶ τοῦ χοροῦ. Ἐξ ἐνὸς δὲ μόνου συστήματος σύγκεινται οἱ τελικοὶ ἀνάπαιστοι μόνον ἐν Προμηθετ 877, ἔνθα ἡ Ἰω ἐπείγεται νὰ ἐκλίπη τὴν σκηνήν, καὶ μετὰ τὸ δ΄ στάσιμον τῶν Ἱκετίδων.

⁽¹⁾ Την χρησιν ταύτην των αναπαίστων εν τη Αντιγόνη του Σοφοκλέους απέδειξε κατά πρώτον δ Boeckh εν Abh. der Berl. Akademie der Wissenschaft. μέρ. α΄ 1824 σελ. 86.

οὐ ἡ Μήδεια μετὰ τῶν τέχνων ἐξέλιπε τὴν σκηνήν. Μόνον δὲ ἄπαξ ἐν ᾿Αντιγόνη 929 πλὴν τοῦ χοροῦ μετέχουσι τῆς προφορᾶς τῶν ἀναπαίστων, εἰς δύο διηρημένων συστήματα, καὶ ὑποκριταί, ἡ ᾿Αντιγόνη καὶ ὁ Κρέων, ὅπερ καὶ παρ᾽ Αἰσχύλω ἐν ἐνὶ μόνω δράματι συμβαίνει τῷ Προμηθεῖ ἐν τέλει. Αἱ δὲ μεταγενέστεραι τραγωδίαι τοῦ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου περιέχουσιν ἐξοδικοὺς ἀναπαίστους μόνον ἐν τῷ τέλει, συνήθως δὲ βραχύ τι σύστημα ἐκ τριῶν ἢ τεσσάρων συγκείμενον κώλων, ἐν δὲ τοῖς Ἡρακλείδαις μόνον ἐκ δύο.

γ΄) Μεσωδικοί ἀνάπαιστοι. Οἱ δὲ μεσωδικοὶ ἀνάπαιστοι, ὧν ἀρχαιότατον παράδειγμα έχομεν ἐν τῷ Προμηθεῖ τοῦ Αἰσχύλου, ἔχουσι τὸν τόπον αύτῶν κυρίως ἐν τῆ παρόδω καὶ ἀναμφισδητήτως εἶνε ἐνταῦθα αὔξησίς τις μόνον τῆς παλαιοτέρας μορφῆς τῆς παρόδου, περὶ ἡς εἴπομεν ἔμπροσθεν ἐν τῷ περὶ εἰσοδικῶν ἀναπαίστων λόγῳ. ᾿Αρχικῶς δηλαδή τὰ ἀναπαιστικὰ συστήματα προηγούντο τῶν μελικῶν στροφῶν τῆς παρόδου, ὕστερον δὲ ἀντὶ τῶν ἀπλῶν ἐκείνων μορφῶν θέλοντες οί ποιηταί να είσαγάγωσι μείζονα μεταδολήν και ποικιλίαν, μετέθεσαν τοὺς ἀναπαίστους μεταξὺ τῶν λυρικῶν στροφῶν τῆς παρόδου, ὅπως καταστήσωσιν ἐναργεστέραν τὴν ἀντίθεσιν τοῦ σεμνοῦ καὶ ἡσυχίου δακτυλικοῦ ρυθμοῦ πρός τὸν μᾶλλον κεκινημένον τῶν χορικών ἀσμάτων. Τοιαῦται εἶνε αι έξῆς πάροδοι Προμηθέως (στ. 128 κέ.), 'Αντιγόνης (100 κέ.), Φιλοκτήτου (135 κέ.), Οἰδίποδος έπὶ Κολωνῷ (117 κέ.), 'Αλκήστιδος 79 κέ.), Μηδείας (131 κέ.), 'Ρήσου (ἐν ἀρχῆ). Ἐκ δὲ τῆς παρόδου μετέδη ἡ χρῆσις τῶν μεσωδικών ἀναπαίστων πρωίμως είς τοὺς θρήνους, καὶ ένταῦθα δὲ χάριν τῆς ἐναργεστέρας ρυθμικῆς ἀντιθέσεως, οἶον ἐν ᾿Αγαμέμνονι (1448 κέ.), ἐν Χοηφόροις (306 κέ.), Αἴαντι (201 κέ.), `Αντιγόνη (806 κέ.), Αλκήστιδι (861 κέ.). "Απαξ δὲ μόνον εύρίσκεται ἡ αὐτὴ μορφὴ ἐν στασίμω, τῷ τῶν Εὐμενίδων στ. 916 κέ.

324. Β΄. Ἐν τῆ κωμφδία. Ἐν δὲ τῆ κωμφδία γίνεται ολιγωτέρα ἢ ἐν τῆ τραγφδία χρῆσις τῶν ἀναπαιστικῶν ἐξ ὁμοίων συστημάτων ἕνεκα τοῦ σεμνοῦ καὶ ἀξιωματικοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν, ὅστις ἤκιστα ἀρμόζει τῷ συσταλτικῷ ἤθει τῆς κωμφδίας. Καὶ πρῶτον μὲν δὲν μεταχειρίζεται ἡ κωμφδία τὰ ἐν τῆ τραγφδία πάνυ χρήσιμα εἰσοδικὰ ἀναπαιστικὰ συστήματα. Διότι οὕτε τῷ κωμικῷ χορῷ οὕτε τῷ κωμικῷ ὑποκριτῆ ἀρμόζει νὰ εἰσέλθη οὕτω μεγαλοπρεπῶς δι' ἀναπαιστικῶν συστημάτων προπεμπόμενος. ᾿Αλλ' ὁ μὲν χορὸς συνήθως εἰσ

έργεται είς την όργηστραν έν ρυθμο ίαμδικο καὶ τρογαϊκο μετά μείζονος κινούμενος έλευθερίας και ταχύτητος, μόνον δε έν τῆ παρόδω των Νεφελών στ. 263 κέ. και των Βατράχων 354 κέ. μεγαγαλοπρεπείας χάριν εἰσέρχεται ὁ χορὸς ἐν ἀναπαιστικῷ ῥυθμῷ, οὐχὶ ομως εν αναπαιστικοῖς εξ όμοίων συστήμασιν, άλλ' εν αναπαιστικοῖς τετραμέτροις. Ο αύτος δὲ λόγος καὶ περὶ τῶν ὑποκριτῶν μόνον κατὰ τὴν εἴσοδον σπουδαιοτέρων προσώπων ἠδύνατο νὰ γίνηται γρῆσις άναπαιστικοῦ ρυθμοῦ, καὶ πάλιν οὐχὶ άναπαιστικῶν συστημάτων, άλλα μόνον τετραμέτρων, οξον Ίππ. στ. 1316-1334, ἔνθα εἰσέρχεται ὁ ἀνηθήσας Δ ημος (3+16 τετράμ.), "Ορν. στ. 658-660 κατὰ τὴν ἔλευσιν τῆς ᾿Αηδόνος (4 τετράμ.), Λυσιστρ. στ. 1073 κέ. κατὰ την εἴσοδον τῶν Λακώνων πρέσδεων (2 τετράμ.) καὶ στ. 1108-11 κατά την ύποδοχην της Λυσιστράτης (4 τετράμ.). Μόνος δε ό Τρυγαΐος εν Ειρήνη στ. 82 κε. και 184 κε. προπέμπεται δι' ένος άναπαιστικοῦ συστήματος, διότι ὁ κάνθαρος, ἐφ' οὐ όχεῖται, φέρει αὐτὸν μεγαλοπρεπώς πετόμενος πρός τον οὐρανόν. Ώσαύτως οὐδεμίαν χρῆσιν ποιείται ή κωμφδία των μεσφδικών άναπαίστων, όπως ή τραγφδία. Τὰ ἐξοδικὰ ὅμως ἀναπαιστικὰ συστήματα εἶνε καὶ τῆς τραγφδίας συχνότερα έν τῆ κωμφδία, οὐ μόνον έν τῷ τέλει τοῦ δράματος ἡ ἐπεισοδείου τινός, άλλὰ πολλῷ συχνότερον ὡς τελικὰ περικοπῆς ἐξ ἀναπαιστικών τετραμέτρων συγκειμένης, οίον είνε μάλιστα τὸ πνίγος ή μακρὸν τῆς παραβάσεως, ὅπερ προεφέρετο ἀπνευστί, ὡς τὸ πνίγος τῶν ἀχαρνέων, Ἱππέων, Σφηκῶν, Εἰρήνης, Ὀρνίθων καὶ Θεσμοφοριαζουσών. "Όταν δὲ ἡ παράβασις δὲν εἶνε γεγραμμένη ἀναπαιστικοῖς τετραμέτροις, ὡς ἡ τῶν Νεφελών, λείπει ὡς εἰκὸς καὶ τὸ πνῖγος, έν ῷ ἄλλως εἶνε ἀπαραίτητον. Τοιαῦτα εἶνε προσέτι καὶ τὰ ὅμοια τῷ πνίγει τῆς παραδάσεως ἀναπαιστικὰ ἐξ ὁμοίων συστήματα τῶν ἀγώνων, ἄτινα κανονικῶς ἐπιφέρονται τοῖς ἀναπαιστικοῖς τετραμέτροις ώς κορύφωμα τοῦ ἀγῶνος τῶν ἐριζόντων προσώπων. Κατὰ πάσας δὲ τὰς ἄλλας περιπτώσεις, ὅπου ἡ κωμφδία μεταχειρίζεται ἀναπαιστικὰ έξ όμοίων συστήματα, μιμεῖται ή παρφδεῖ τὴν τραγφδίαν. Τὰ τοῦ τελευταίου δὲ εἴδους συστήματα δὲν εύρίσχονται ἐν ώρισμένφ τινὶ τόπφ τῆς κωμφδίας, ἀλλ' ὅταν ὁ κωμικὸς κρίνη ἀρμόδιον καιρόν. "Ητοι δὲ μιμεϊται ένταῦθα ὁ κωμικὸς καθ' ὅλου τὸ τραγικὸν ἦθος ἢ παρφδεῖ ώρισμένην τινὰ τραγωδίαν οίον έν μέν Θεσμοφοριαζούσαις 39 παρωδεϊ ό 'Αριστοφάνης την στιχουργίαν τοῦ 'Αγάθωνος, 776 τὸν Παλαμήδη τοῦ Εὐριπίδου, 1065 τὴν 'Ανδρομάχην' ἐν "Ορνισι δὲ 209 ὑποκρινόμενος ὁ "Εποψ μετὰ λόγου σεμνοῦ καὶ παθητικοῦ τὸν μεταμεμορφωμένον Τηρέα αἰνίττεται εἰς τὸν τοῦ Σοφοκλέους Τηρέα (πρόλ. σχόλ. εἰς "Ορν. 211 κὲ., 100 κὲ.) ὁ δὲ ἐν Λυσιστρ. 954 θρῆνος τοῦ Κινησίου διὰ τὴν φυγὴν τῆς γυναικὸς εἶνε ἀνάμνησις τραγωδίας τινός. Τοιοῦτοι εἶνε καὶ οἱ ἐν Νεφ. 711 ἀνάπαιστοι τοῦ ὑπὸ τῶν κόρεων δακνομένου Στρεψιάδου. Τὰς δὲ δι' ἀναπ. συστημάτων προσευχὰς τῆς τραγωδίας, οἰαι πολλαὶ παρ' Αἰσχύλω εὐρίσκονται, μιμεῖται ὁ 'Αριστοφάνης ἐν Εἰρήνη 974 καὶ Σφηξὶ 683. Οἱ δὲ ἐν "Ορν. 1743 ἀνάπαιστοι ἀναμιμνήσκουσι χωρία, οἰον τὸ ἐν 'Ικέτ. τοῦ Αἰσχύλου 625. Καὶ οἱ ἐν Σφηξὶ δὲ 1484 ἀνάπαιστοι εἶνε μίμησις τραγωδίας τινός. Πρόλ. σχόλ. εἰς Σρ. 1482 «ὀρχούμενος ὁ γέρων παρατραγικεύεται" σχήματος δὲ τοῦ τραγωδικοῦ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ΄.

Περί των μή κανονικών άναπαιστικών συστημάτων.

325. Τὰ ἀναπαιστικὰ ἐξ όμοίων συστήματα, περὶ ὧν διελάδομεν ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ, ἔχουσιν ἀπλῆν καὶ κανονικὴν τὴν μετρικὴν σύνθεσιν. Πλὴν τούτων ὅμως ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα κοινὰ ὡσαύτως τῆ τε τραγωδία καὶ τῆ κωμωδία, ἄπερ τὴν μετρικὴν σύνθεσιν ἔχουσιν ὁμοίαν μὲν ἐκείνοις κατὰ τοῦτο, ὅτι καὶ ἐν αὐτοῖς τὰ ἀκατάληκτα ἀναπαιστικὰ κῶλα (τετραποδίαι καὶ διποδίαι) διαδέχονται συνήθως ἄλληλα ἄνευ χασμωδίας καὶ ἀδιαφόρου συλλαδῆς, κατὰ τὰ ἄλλα δὲ διάφορον ὡς ποικιλωτέραν καὶ ἡττον αὐστηρὰν καὶ κανονικήν, ὅθεν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἐκείνα τὰ κανονικὰ (legitima) ταῦτα ὑπὸ τῶν νεωτέρων μετρικῶν ὧνομάσθησαν μὴ κανονικὰ ἀνειμένα (non legitima, liberiora καὶ Γερμ. freie ἢ freiere). Τὰ μὴ κανονικὰ λοιπὸν ταῦτα συστήματα δὲν συντίθενται μόνον ἐξ ἀκαταλήκτων διμέτρων, μονομέτρων καὶ παροιμιακῶν, καίτοι τὰ κῶλα

ταύτα καὶ ένταῦθα εἶνε τα κύρια, ἀλλὰ σποράδην γίνεται γρήσις καί άλλων δευτερευόντων στοιχείων, οίον ακαταλήκτων καί καταληκτιχῶν τριποδιῶν, ἤτοι προσοδιαχῶν, καἱ καταληκτικῶν διποδιῶν (πρδλ. Αίσχ. Πέρσ. 952 κέ. «νυχίαν πλάκα κερσάμενος | δυσδαίμονά τ' άκτάν». 962 «όλοοὺς ἀπέλει-πον». Εύριπ. Άλκ. 106 «τί τόδ' αὐδᾶς». 133 «βασιλεῦ - σιν». Θεσμοφ. 1069 «δι' 'Ολύμ - που»), εἶτα δὲ χώλων μετὰ πλειόνων καταλήξεων (πρδλ. Εύριπ. Τφ. Τ. 126 κέ. μέτρων κώλων, τροχαϊκών τε καὶ ἰαμβικών καὶ λογαοιδικών καὶ δοχμιακών, έπφδικώς έπιφερομένων ή προφδικώς προταττομένων, οξον ΊΙλ. 200 «ἦν ὁ ταῦτα πράσσων». 243 «ὀξυτόνων γόων». Τραχ. 1009 « ἀνατέτροφας ὅ τι καὶ μύση». — Ἡ δὲ τομὴ τῆς ἀναπαιστικής τετραποδίας έν τῷ μέσῳ ἀκριδώς τουτέστι μετὰ τὴν πρώτην διποδίαν δὲν τηρεϊται αὐστηρῶς, ὅπως ἐν τοῖς κανονικοῖς ἀναπαιστικοῖς συστήμασιν, ἐπειδή ταῦτα δὲν ἔχουσι τὴν σημασίαν τοῦ ἐμδατηρίου ρυθμου ώς έκεινα. Ἡ δὲ λύσις καὶ συναίρεσις ὑπερδαίνει παρὰ πολὺ τὰ αὐστηρὰ ὅρια τῶν κανονικῶν συστημάτων, ὥστε πολλάκις πολλὰ κῶλα καθαρῶς σπονδειακὰ διαδέχονται ἄλληλα, οὐ μὴν ἀλλὰ καἰ καθαρώς σπονδειακοί παροιμιακοί εύρίσκονται συχνοί. Έκ δέ τῆς λύσεως ού μόνον γεννάται μεγάλη πληθύς καθαρῶς δακτυλικῶν κώλων (οξον ἐν Ἱππολ. 1361 «πρόσφορά μ' αξρετε, σύντονα δ' ἕλκετε τὸν κακοδαίμονα καὶ κατάρατον». Σοφ. Ἡλ. 236 «καὶ τί μέτρον κακότητος ἔφυ; φέρε | πῶς ἐπὶ τοῖς φθιμένοις ἀμελεῖν καλόν»), ἀλλὰ καὶ οί προκελευσματικοί μετὰ τοῦ συνδυασμοῦ δακτύλων καὶ ἀναπαίστων έγχωρούσι κατὰ πάσας τὰς χώρας καὶ ἐν αὐτῷ τῷ παροιμιακῷ, ἐνίστε μάλιστα οί προκελευσματικοὶ ἐπαναλαμδάνονται ἐν τῷ αὐτῷ κώλῳ ('Αριστοφ."Ορν. 327. 400). Έκ τούτων δὲ τοῖς ἀναπαιστικοῖς τούτοις συστήμασι προσποιείται χαρακτήρ διάφορος, στὲ μὲν θρηνφδικός καὶ μελαγχολικός, ότε δε ἔμπλεως πάθους καὶ κινήσεως, ό μεν ἀποτυπούμενος διά των σπονδειακών, ό δε δεύτερος διά των λελυμένων σχημάτων των ποδών. Ο δὲ παροιμιακὸς δὲν ἐπιφέρεται πάντοτε ὡς τελικόν κώλον, άλλ' εύρίσκεται καὶ έν τῷ μέσῳ τοῦ συστήματος καὶ έν τῆ ἀρχῆ, πολλάκις δὲ πλείονες παροιμιακοὶ διαδέχονται ἐφεξῆς άλλήλους. Τούναντίον δὲ οὐχὶ σπανίως εύρισκονται καὶ ἄλλα κῶλα ώς τελικά του συστήματος, οἶον τὸ ἀκατάληκτον δίμετρον.

326. Ἡ δὲ χρῆσις τῶν μὴ κανονικῶν τούτων συστημάτων ἔχει

ώς ἑξῆς. Ἡ μὲν τραγφδία μεταχειρίζεται αὐτὰ ἐν τοῖς θρήνοις καὶ οἴκτοις, ὥστε καὶ θρηγφδικοὶ ἀγάπαιστοι δύνανται νὰ κληθῶσιν, ἔν τε δηλαδὴ κομμοῖς (ὡς ἐν Αἰσχ. Πέρσ. 930 κέ.) καὶ κομματικαῖς παρόδοις (ὡς ἐν Σοφ. Ἡλ. 193 κέ. καὶ Εὐριπ. Τρφάσ. 153 κέ.), καὶ ἐν ἄσμασιν ἀπὸ σκηνῆς (ὡς ἐν Σοφ. Ἡλ. 86 κέ.), σπανιώτερον δὲ ἐν χορικοῖς (ὡς ἐν Αἰσχ. Χοηφ. 1007 κέ. — 1018 κέ.). Πάντων δὲ τῶν τραγικῶν συχνοτάτην χρῆσιν ἐποιήσατο ὁ Εὐριπίδης. Καὶ τὰ μὲν ἄσματα, ὧν μετέχει ὁ χορός, εὐρίσκονται συντεθειμένα κατὰ σχέσιν ἤτοι ἀντιστροφικῶς, τὰ δὲ μόνον ἀπὸ σκηνῆς, εἴτε ἀπλᾶ εἴτε ἀμοιβαῖα μονφδικά, ἀλλοιοστροφικῶς. Παραδείγματα δὲ φέρομεν τὰ ἑξῆς:

Αίσχ. Πέρσ. 932. στρ. Ε. ὅδ' ἐγών, οἰοῖ, αἰακ-τὸς μέλεος γέννα γᾶ τε πατρώα κακὸν ἄρ' ἐγενόμαν.

Χο. πρόσφθογγόν σοι νόστου - τὰν κακοφάτιδα βοάν, κακομέλετον ἰὰν Μαρυανδυνοῦ θρηνητῆρος πέμψω πολύδακρυν ἰακ-χάν.

Σοφ. 'Ηλ. 234. Χο. ἀλλ' οὖν εὐνοία γ' αὐ-δῶ, (ἀλλοιοστρ.) μάτης ώσεί τις πι-στά, μὴ τίκτειν σ' ἄταν ἄ-ταις.

327. Ἡ δὲ κωμφδία μεταχειρίζεται τὰ συστήματα ταῦτα πρῶτον μέν, ὅπερ καὶ συχνότατα γίνεται, ἐν ταῖς παρφδίαις τῶν τραγικῶν θρήνων καὶ μάλιστα τοῦ Εὐριπίδου (πρβλ. χ 324), εἶτα δὲ ἐν ταῖς παρφδίαις ἢ μιμήσεσι προσοδίων τῆς παλαιοτέρας λυρικῆς, οἰα εἶνε τὰ ἀντίστροφα συστήματα ἐν Βατρόχοις 372 κέ. = 377 κέ., καὶ τέλος ἐν χορικοῖς τισιν ἀντιστροφικοῖς ἄσμασι λίαν κεκινημένοις καὶ πλήρεσι πάθους, οἰα εἶνε τὰ ἐν Λυσιστρ. 476 — 483 = 541 — 548. Ὅρν. 327 — 335 = 343 — 351 καὶ 1058 — 1087 = 1088 — 1117. Θεσμοφ. 667 κέ. = 707 κέ. Εἰρ. 459 κέ. = 486 κέ. Τὴν ταραχὴν τῆς ψυχῆς ἐν τοῖς χορικοῖς τούτοις χαρακτηρίζουσιν οἱ ταχεῖς καὶ πολλαχῶς λελυμένοι ἀνάπαιστοι καὶ τὰ ἀναμεμιγμένα παιωνικὰ καὶ δοχμιακὰ κῶλα, τὸ δὲ πάθος οἱ σπονδειακοὶ ἀνάπαιστοι. Παραδείγματα δὲ φέρομεν ἐνταῦθα τὰ ἑξῆς.

'Αριστοφ. Βατρ. 372 κέ. χώρει νυν πᾶς ἀνδρείως είς τοὺς εὐανθεῖς κόλπους λειμώνων έγκρούων κάπισκώπτων καὶ παίζων καὶ χλευάζων. ἀρίστηται δ' έξαρκούντως. 'Αριστοφ. "Όρν. 343 κέ. (ἀντιστρ.) ἐὼ ἰώ, ἔπαγ', ἔπιθ', ἐπίφερε πολέμιον ὀρμὰν φονίαν, πτέρυγά τε παντᾶ περίβαλε περί τε κύκλωσαι ὡς δεῖ τώδ' οἰμώζειν ἄμφω καὶ δοῦναι ἐύγχει φορβάν. οὔτε γὰρ ὄρος σκιερὸν οὔτε νέφος αἰθέριον οὔτε πολιὸν πέλαγος ἔστιν ὅ τι δέξεται τώδ' ἀποφυγόντε με.

I'. METPA TPOXAÏKA

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ

Περί του τροχαϊκού τετραμέτρου.

327. Τῶν τροχαϊκῶν μέτρων κύριος ποὺς εἶνε ὁ τρίσημος τροχαΐος έκ μακράς συλλαβής ώς θέσεως και έκ βραχείας ώς ἄρσεως συγκείμενος $\begin{pmatrix} \theta & \mathring{\alpha} \\ -1 & \end{pmatrix}$. Έπειδη δὲ τὰ δύο ποδικὰ αὐτοῦ μέρη, τουτέστιν ή θέσις καὶ ή ἄρσις, ἔχουσι πρὸς ἄλληλα τὸν τοῦ διπλασίου λόγον, ό ποὺς οὐτος ἀνήκει εἰς τὸ ἰαμβικὸν ρυθμικὸν γένος, οὖ οἰκεῖος ὁ λόγος οὐτος ἤτοι ὡς δύο πρὸς ἔν. Ἡ θέσις τοῦ τροχαίου δύναται νὰ λυθή εἰς δύο βραχείας, τὸ δ' ἐντεῦθεν γινόμενον σχήμα τοῦ ποδός ου καλείται τρίβραγυς καὶ γορεΐος. Όταν δὲ έλλείπη ἡ ἄρσις, άναπληροῦται διὰ τονῆς ἡ διὰ λείμματος και τότε ὁ ποὺς λαμβάνει τὸ σχῆμα $-\mathring{\eta} = \Lambda$. Ω ς πρὸς τὸ $\mathring{\eta}$ θος δὲ ὁ τροχαϊκὸς ρυθμός, ώς καὶ τὰ ὀνόματα τροχαΐος καὶ χορεῖος δηλοῦσιν, ἦτο τροχερὸς καὶ όρχηστικός, τουτέστιν ἐπέφαινε τάχος καὶ ἦτο ἐπιτήδειος εἰς ὄρχησιν. Ηὐξάνετο δὲ ἡ κίνησις λυομένης τῆς θέσεως. Τῶν δὲ ἰάμδων διέφερον τὸ ἦθος οἱ τροχαῖοι, ὅτι οἱ μὲν τροχαῖοι ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς θέσεως ήσαν ήσυχαίτεροι, μαλακώτεροι καὶ ἀγεννέστεροι, οἱ δ' ἀπὸ τῆς άρσεως άρχόμενοι ἴαμβοι δραστηριώτεροι καὶ εὐγενέστεροι (πρβλ. Διονύσ. περί συνθ. όνομ. κεφ. 17. 'Αριστείδ. σελ. 38. 97 κέ.).

328. Τὰ δὲ τροχαϊκὰ κῶλα ἦσαν ἡ διποδία, ἡ τριποδία, ἡ τετραποδία, ἡ πενταποδία καὶ ἡ ἑξαποδία. Μείζονα δὲ τῆς ἑξαποδίας
δὲν εἶχεν ἡ ἀρχαία μουσική, διότι, ὡς λέγουσιν οἱ παλαιοὶ ρυθμικοί,
ἡ αἴσθησις ἡδυνάτει νὰ ἀντιληφθῆ συνθέτων ποδῶν ἢ κώλων ἐκ τρισήμων ποδῶν μειζονων τοῦ ὀκτωκαιδεκασήμου μεγέθους ἤτοι τῆς

έξαποδίας. Έσχηματίζοντο δὲ τὰ τροχαϊκὰ κῶλα ἤτοι ἀκατάληκτα ἢ καταληκτικά, καθ' ὅσον ἡ τελικὴ ἄρσις ἀπετυποῦτο δι' ἰδίας συλλαβῆς, ἢ ἔλειπεν, ἡ δὲ ἐλλείπουσα ἀνεπληροῦτο ἢ διὰ λείμματος ἢ διὰ τονῆς, διὰ παρεκτάσεως δηλαδὴ τῆς προηγουμένης μακρᾶς εἰς χρόνον τρίσημον· οἰον ἡ μὲν ἀκατάληκτος τετραποδία εἶχε τὸ σχῆμα τόδε $\angle \circ = \circ \angle \circ = \circ = \circ$, ἡ δὲ καταληκτική, ἤτις ἐκαλεῖτο Εὐριπίθειον ἢ ληκύθιον, τόδε $\angle \circ = \circ \angle \circ = \circ = \wedge$ ἢ τόδε $\angle \circ = \circ \angle \circ = \circ = \wedge$ ἢ δὲ ἀκατάληκτος καὶ καταληκτικὴ ἑξαποδία τόδε·

"Ότε δὲ ἔλειπον ἀμφότεραι αἰ ἄρσεις τῶν δύο τελευταίων ποδῶν, τὸ κῶλον ἐκαλεῖτο βραζυκατάληκτον καὶ ἡ προτελευταία ἄρσις ἀνεπληροῦτο διὰ τονῆς τῆς προηγουμένης μακρᾶς, οὐχὶ δὲ διὰ κενοῦ χρόνου μετ' αὐτήν, οἱον ἡ βραχυκατάληκτος τετραποδία (ἰθυφαλλικόν) ἐλάμδανε τὰ ἑξῆς δύο σχήματα

'Ωσαύτως καὶ τὸ βραχυκατάληκτον τρίμετρον, οἰον τὸν δ' ἄνευ λύρας ὅμως ὑμνφ-δεῖ 4 0 - 0 4 0 - 0 4 - Λ.

Τὰ τροχαϊκὰ κῶλα ἐσχηματίζοντο καὶ προκαταληκτικὰ ἤτς ε ἐδέχοντο καὶ ἐν τῷ μέσῳ καταλήξεις ἢ μᾶλλον προκαταλήξεις, οἱον κατὰ τὴν πρώτην χώραν τῆς τετραποδίας ἢ κατὰ τὴν δευτέραν καὶ τετάρτην τῆς ἑξαποδίας καὶ μάλιστα ἐν συζεύξει μετὰ τῆς τελικῆς καταλήξεως, οἱον

πολλὰ μὲν-γᾶ τρέφει πόντιαί - τ' ἀγκάλαι - κνωδάλων.

Δύναται δὲ νὰ ἐλλείπη καὶ ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρα ἄμα ἄρσις, οἶον $\Delta a - \mu \dot{a} - \tau n \rho$ θεά, $\dot{\epsilon} \mu - \pi a \dot{i} - \sigma i \dot{c}$ τύχαισι συμπνέων $\dot{c} \mu - \dot{c} \mu \dot{c} \dot{c}$ $\dot{c} \mu - \dot{c} \dot{c} \dot{c}$ $\dot{c} \dot{c} \dot{c} \dot{c}$ $\dot{c} \dot{c} \dot{c}$ $\dot{c} \dot{c} \dot{c}$ $\dot{c} \dot{c} \dot{c}$ $\dot{c} \dot{c}$ $\dot{c} \dot{c}$ $\dot{c} \dot{c}$ $\dot{c}$ $\dot{c} \dot{c}$ $\dot{c}$ $\dot{c}$

ή και πᾶσαι αι ἄρσεις της τετραποδίας, τέσσαρες δὲ ή εξ της έξαποδίας (πρβλ. β 204). Τοιαῦτα δὲ κῶλα κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐλλειπουσῶν ἄρσεων καλοῦνται δικατάληκτα, τρικατάληκτα κτλ. Ενεκα δὲ τῶν παρεκτεταμένων χρόνων τὰ κῶλα ταῦτα ἀποδάλλοντα τό οίκεῖον τῶν τροχαίων όμαλὸν καὶ τροχερὸν ἦθος προσλαμβάνουσι μεῖζον ἀξίωμα καὶ σεμνότητα καὶ δὴ καὶ πάθος (πρβλ. ᾿Αριστείδην Κοϊντιλιανὸν σελ. 50 W.).

Έδαίνοντο δὲ τὰ τροχαϊκὰ κῶλα τὰ μὲν ἐκ δύο, τεσσάρων καὶ ἔξ ποδών συγκείμενα ήτοι αι διποδίαι, τετραποδίαι και έξαποδίαι κατά διποδίαν, καὶ κατὰ ταῦτα ἡ μὲν διποδία ὡς ἀποτελοῦσα μίαν βάσιν έλαμβάνετο ώς μονόμετρον, ή δὲ τετραποδία ώς δίμετρον, ή δὲ έξαποδία ώς τρίμετρον, ή δὲ σύζευξις δύο τετραποδιών ώς τετράμετρον. τὰ δὲ ἐκ τριῶν καὶ πέντε ποδῶν συγκείμενα κῶλα ήτοι αἱ τριποδίαι καὶ πενταποδίαι ἐδαίνοντο διττῶς, ἄλλοτε μὲν κατὰ μονοποδίαν καὶ τότε έλαμβάνοντο ώς τρίμετρα καὶ πεντάμετρα, κατὰ τὸν ἀριθμον δηλονότι τῶν βάσεων, ἄλλοτε δὲ κατὰ διποδίαν, οσάκις δηλαδή έπείχον τόπον βραχυκαταλήκτων τετραποδιών και έξαποδιών, και τότε δήλον ὅτι ἐλαμδάνοντο ἀντὶ διμέτρων καὶ τριμέτρων. Τὰ κατὰ διποδίαν δὲ βαινόμενα τροχαϊκὰ κῶλα καὶ μέτρα κατὰ τὰς ἀρτίους χώρας ήτοι την 6', δ', ς' κτλ. ἐλάμβανον καὶ μακρὰς ἀλόγους ἄρσεις ἀντὶ τῶν βραχειῶν, μέγεθος ἐχούσας οὐχὶ δίσημον, ἀλλ' ἑνὸς πρώτου χρόνου και ήμίσεος. Έκ τῆς ἀλόγου δὲ ταύτης συλλαδῆς οί πόδες οὖτοι ἐκαλοῦντο τρογαίοι ἢ χορείοι ἄλογοι $_{\perp}$ $\overset{\alpha}{\underline{}}$ ἢ $_{\odot}$ $_{\odot}$ $\overset{\alpha}{\underline{}}$ (πρβλ. \$ 149. 151).

329. Τῶν δὲ τροχαϊκῶν μέτρων ἐπισημότατον πάντων ἦτο τὸ τροχαϊκὸν τετράμετρον, περὶ οὐ καὶ λέγομεν ἐφεξῆς. Τὸ τροχαϊκὸν ἐλοιπὸν τετράμετρον σύγκειται ἐκ δύο τροχαϊκῶν τετραποδιῶν (διμέτρων), τῆς μὲν ἀκαταλήκτου, τῆς δὲ καταληκτικῆς, ἢ κατὰ τὸν ᾿Αριστόξενον ἐκ δύο συνθέτων ποδῶν δωδεκασήμων, ὧν ἐκάτερος ὡς δακτυλικὸς ποὺς ἔχει μίαν θέσιν καὶ μίαν ἄρσιν, ὥστε τὸ ὅλον τετράμετρον σημαινόμενον ἢ βαινόμενον λαμδάνει τέσσαρα σημεῖα ἢ βάσεις, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα τετράμετρον. Ἡ δὲ ἐλλείπουσα τελευταία ἄρσις ἀναπληροῦται διὰ λείμματος, τουτέστι κενοῦ χρόνου μονοσήμου. Κατὰ δὲ τὴν θεωρίαν τῆς νεωτέρας μουσικῆς τὸ τροχαϊκὸν τετράμετρον ἀποτελεῖ μουσικὴν περίοδον ἐκ δύο συγκειμένην κώλων, ἡγουμένου τε καὶ ἐπομένου, ἤτοι ἐκ δύο ½ ποδῶν, όἰον

 'Ο ρυθμός ούτος ό έκ δύο 12 ποδών συγκείμενος είνε εύχρηστος έν τῆ νεωτέρα μουσικῆ. Ίδιον δὲ ἔχει ό ρυθμός τῆς παλαιᾶς μουσικῆς τοῦτο, ὅτι ὅταν ἀποτυπώται ἐν τῆ ποιήσει, ἐκάστης διποδίας ἡ τελικὴ συλλαβὴ δύναται νὰ είνε καὶ μακρὰ ἀντὶ τῆς βραγείας, οἰον Πέρσ. 155 κέ.

ω βαθυζώνων άνασσα | Περσίδων ύπερτάτη μπτερ ή Ξέρξου γεραιά, | χαῖρε, Δαρείου γύναι. οὖτος οὐ τῶν ἡθάδων τῶνδ', | ὧν ὁρᾶθ' ὑμεῖς ἀεί ("Ορν.276).

Οι παλαιοί τὴν μακρὰν ταύτην συλλαδήν, ἥτις κεῖται ἀντὶ τῆς βραχείας, λέγουσιν ἄλογον μακρὰν καὶ κατὰ τὸν Αριστόξενον ἔχει μέγεθος οὐχὶ δίσημον ἤτοι δύο πρώτων χρόνων ἤ δύο βραχειῶν συλλα-κῶν, ἀλλ' ἐνὸς καὶ ἡμίσεος (1 ½), ὥστε ἰσοδυναμεῖ τῷ παρεστιγμένω ὀγδόω () τῆς νεωτέρας μουσικῆς.

Τὸ ἀναδεδλημένον λοιπὸν τοῦτο ἤτοι ritardando παρείχετο τὸ πάλαι κατὰ τὴν προφορὰν τοῦ τετραμέτρου εὐμάρειάν τινα τῷ ὁρχουμένῳ ἢ ἄλογος συλλαδή, νὰ συλλέγη τρόπον τινὰ ἑαυτὸν πρὸς τὴν περαιτέρω προφοράν. Ἐκτὸς λοιπὸν τῆς διαφορᾶς ταύτης (πρόλ. ὅμως § 151) ὁ ὑθμὸς τοῦ τροχαϊκοῦ τετραμέτρου τῆς παλαιᾶς μουσικῆς συμφωνεῖ τῷ ἀναλόγῳ τῆς νεωτέρας κατά τε τὰ ἄλλα καὶ δὴ καὶ κατὰ τὸ καταληνικόν, ὅπερ ἔχει πλείονα ἔμφασιν, οῖαν ἀγαπῶσι καὶ οἱ παλαιοὶ καὶ οἱ νεώτεροι κατὰ τὸ τέλος τοῦ ῥυθμοῦ. Ὠς πρὸς τὸ ἡθος δὲ τὸ τροχαϊκὸν τετράμετρον χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν παλαιῶν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ σεμνὸν ἰαμδικὸν τρίμετρον ὡς τροχερὸν καὶ ἀγεννές, ὡς ῥυθμὸς δηλαδὴ εὕκολος καὶ οὐχὶ σεμνὸς καὶ ἀξιωματικός, ἀρμόζων δὲ ταῖς κεκινημέναις ὁρχήσεσι καὶ ποιήσει ἦττον σεμνῆ (1).

(1) Οἶον ὁ Διονύσιος (περὶ συνθ. ὀνομ. 17) χαρακτηρίζων τὸν μὲν ἰαμδικὸν ρυθμόν τὸς οὐχ ἀγεννῆ, τὸν δὲ τροχαϊκὸν τὸς μαλακώτερον καὶ ἀγεννέστερον, φέρει παράδειγμα τοῦ μὲν πρώτου ἰαμδικόν τι τρίμετρον, τοῦ δὲ δευτέρου τροχαϊκόν τι τετράμετρον. Ὁ δὲ ᾿Αριστοτέλης ἐν μὲν Ὑρτορ. Γ΄, 8 λέγει «ὁ δὲ τροχαῖος κορδακικώτερος δηλοί δὲ τὰ τετράμετρα ἔστι γὰρ τροχερὸς ρυθμὸς τὰ τετράμετρα». ᾿Αλλαχοῦ δὲ (περὶ ποιητ. 4) «τό τε μέτρον (τῆς τραγφόίας) ἐκ τετραμέτρου ἰαμδεῖον ἐγένετο τό μὲν γὰρ πρῶτον τετραμέτρω ἐχρῶντο διὰ τὸ σατυρικὴν καὶ ὀρχηστικωτέραν εἶναι τὴν ποίησιν». Ὁ δὲ ∑χολ. εἰς ᾿Αχαρν. 203 «γέγραπται δὲ τὸ μέτρον τροχαϊκὸν πρόσφορον τῆ τῶν διωκόντων γερόντων σπουδῆ». Ὁ δὲ Μάριος Οὐικτωρῖνος 2530 «aptum festinis narrationibus, est enim et agitatum et volubile».

330. Τὸ τροχαϊκὸν τετράμετρον φαίνεται ὅτι ἦτο ἐν χρήσει πρὸ τοῦ ᾿Αρχιλόχου ἐν τῆ δημοτικῆ ποιήσει, τουτέστιν ἐν τοῖς ἀνειμένοις Διονυσιακοίς ἄσμασιν, πρώτος δέ, ώς φαίνεται, είσήγαγεν αὐτὸ είς την τεχνικήν ποίησιν ό 'Αρχίλοχος, έν σκωπτικοῖς καὶ έν εὐκόλοις έρωτικοῖς καὶ συμποτικοῖς ποιήμασι μεταχειρισάμενος. Εἶτα δὲ καὶ ὁ Σόλων ἐποιήσατο χρῆσιν αὐτοῦ (πρβλ. ἀπόσπ. 32-35 Β.). Έν δὲ της ποιήσεως των ιαμβογράφων μετέβη είς την Σικελικήν κωμφδίαν καὶ ἐγένετο εν τῶν προσφιλεστάτων τῷ Ἐπιχάρμῳ μέτρων, ὅθεν καὶ μέτρον Έπιχάρμειον έκλήθη (Mar. Victor. 2530). ή δέ παλαιοτέρα 'Αττική κωμφδία περιώρισε την χρησιν αύτου συμφώνως πρός τὸ ρυθμικὸν αὐτοῦ ἦθος μόνον εἰς ἐμφαντικὰ χωρία. Καὶ κατὰ πρῶτον μέν μεταχειρίζεται αύτη το τετράμετρον έν τῷ ἐπιρρήματι καὶ άντεπιρρήματι τῆς παραβάσεως, ἄπερ ἔχουσι διάνοιαν σκωπτικήν, κατὰ μίμησιν τῶν ἰαμβογράφων. Εἶτα δὲ συχνὰ καὶ ἐν τῆ παρόδφ (οἰον ἀχαρν. 204 κέ. Ἱππ. 242 κέ. Είρ. 299 κέ. "Ορν. 268) προσφόρως τῆ ταχεία κινήσει τοῦ είσερχομένου χοροῦ (1). Ἡ δὲ μέση καὶ νέα κωμφδία ἡγάπα μᾶλλον τὴν χρῆσιν αὐτοῦ ἐν τοῖς μονολόγοις. Καὶ ἐν τῷ σατυρικῷ δὲ δράματι καὶ ἐν τῷ ὡσαύτως ἐκ τῶν Διονυσιακών ἀσμάτων γεννηθείση τραγωδία είνε συχνόν τό τροχαϊκόν τετράμετρον. Διακριτέον δὲ ἐν τῆ τραγφδία τρεῖς περιόδους. Καὶ ἐν μέν τῆ πρώτη περιόδω ή τραγωδία προσήγγιζε μαλλον τῷ χαρακτῆρι τοῦ σατυρικοῦ δράματος, ὅθεν καὶ ἐν τῷ διαλόγῳ ἐπεκράτει ἡ χρῆσις τῶν τροχερῶν τετραμέτρων (πρόλ. Αριστοτέλ. περὶ ποιητ. 4), οἰον παρὰ Φρυνίχω, ὅστις διὰ τὴν πολλὴν χρῆσιν καὶ εύρετὴς τοῦ τετραμέτρου λέγεται (Σουίδας έν λ. Φρύνιχος). Τὰ τελευταῖα δὲ ἴχνη τῆς χρήσεως παύτης ὑπολείπονται ἔτι ἐν τοῖς Πέρσαις τοῦ Αἰσχύλου, ἔνθα όλον σχεδόν το πρώτον έπεισόδειον (στ. 158 κέ. 215 κέ.) και μέρος του τρίτου (701 κέ.) σύγκειται έκ τροχαϊκών τετραμέτρων. Έν δὲ τη περαιτέρω αὐζήσει της τραγωδίας συστέλλεται ή χρησις τοῦ τετραμέτρου. Καὶ ἐν μὲν τοῖς δράμασι τῆς δευτέρας περιόδου (μέχρι που τῆς 90 ή τῆς 91 όλυμπιάδος) εἶνε σπάνιον τὸ τετράμετρον καἰ ευρίσκεται μόνον έν τελικοῖς χωρίοις, οἶον έν Άγαμ. 1649 καὶ έν Οίδ. Τ. 1515. Έν δὲ τῆ τρίτη περιόδω (ἀπὸ τῆς 91 όλυμπ.

καὶ ἑξῆς) ἡ χρῆσις γίνεται πάλιν οὕτω συχνή, ὥστε ἐκτὸς τῶν Τραχινίων καὶ τῆς Ἡλέκτρας τοῦ Εὐριπίδου οὐδὲν τῶν σωζομένων δραμάτων τῆς περιόδου ταύτης στερεῖται τῶν τετραμέτρων. Αἴτιον δὲ
τούτου φαίνεται τὸ κεκινημένον ἦθος τῶν δραμάτων τῆς περιόδου
ταύτης κατά τε τὴν διάνοιαν καὶ τὸν ρυθμόν. Οἱ τροχαῖοι εὐρίσκονται ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν τραγῳδιῶν ἐν τοιούτοις μάλιστα
χωρίοις, ἔνθα ἡ παλαιοτέρα τραγωδία μετεχειρίζετο ἀναπαιστικὰ ἐξ
ὁμοίων συστήματα. Σχεδὸν δὲ πανταχοῦ ἐμφαίνεται ἐνταῦθα ταχεῖά
τις τῶν ὑποκριτῶν κίνησις, οἱον φυγὴ ἢ δίωξις, καὶ ἦθος τῆς διανοίας
λίαν κεκινημένον συμφώνως τῷ ἤθει τοῦ ρυθμοῦ, οὖ τὸ τροχερὸν ἔτι
μᾶλλον ἐπιτείνεται διὰ τῶν συχνῶν ἐνταῦθα λύσεων τῶν μακρῶν.

331. Τὸ δὲ μετρικὸν σχῆμα τοῦ τροχαϊκοῦ τετραμέτρου ἔχει ὡς ἔξῆς.

α') Ή τομη ἐμπίπτει κανονικῶς κατὰ τὸ τέλος τῆς πρώτης τετραποδίας (1). Καὶ παρὰ μὲν τοῖς λυρικοῖς οὐδέποτε εὐρίσκεται παρημελημένη ἡ τοιαύτη τομή, παρὰ δὲ τοῖς τραγικοῖς μόνον δίς,

Περσ. 165 ταῦτά μοι διπλη μεριμν' ά | φραστός ἐστιν ἐν φρεσίν. Φιλοκτ. 1402 Ν. εἰ δοκεῖ, στείχωμεν. Φ. ὧ γεν | ναῖον εἰρη-

Συχνότερον δὲ λείπει παρὰ τοῖς κωμικοῖς καὶ μάλιστα ἐν. τῷ ἐπιρρήματι τῆς παραβάσεως. Ἡ δὲ τομὴ μετὰ τὴν πρώτην καὶ τρίτην
διποδίαν δὲν γίνεται κανονικῶς, ἀλλ' ὅμως παρετηρήθη τοῦτο, ὅτι
παρὰ τοῖς ἰαμβογράφοις καὶ τραγικοῖς οὐδέποτε συμβαίνει τομὴ μετὰ
τὴν τρίτην διποδίαν, ὅταν αὕτη τελευτὰ εἰς λέξιν καταλήγουσαν εἰς
σπονδεῖον. Τοῦ κανόνος δὲ τούτου μία μόνη εὑρίσκεται ἐξαίρεσις παρὰ
τοῖς τραγικοῖς ἐν Ἑλένῃ 1628

οΐπεο ή δίκη κελεύει μ' | dλλ' dφίστασθ' | έκποδών. (πρβλ. Πόρσωνα praef. ad Hecub. 43). Οι κωμικοὶ ὅμως ὁλιγωροῦσι τοῦ κανόνος τούτου.

- 6') Κατὰ τὰς ἀρτίους χώρας, οὐχὶ δὲ κατὰ τὰς περιττάς, δέχεται τὸ τετράμετρον καὶ σπονδείους ἀντὶ τροχαίων, ἤτοι ἀλόγους ἄρσεις. Καὶ τετράμετρα μὲν ἔχοντα βραχείας πάσας τὰς ἄρσεις εὐρίσκονται παρὰ τοῖς λυρικοῖς συχνότερα, διπλάσια ἢ παρὰ τοῖς δραματικοῖς. Καὶ οἱ μὲν τραγικοὶ σχηματίζουσι τὰ τετράμετρα αὐτῶν ἐπίσκοῖς.
- (1) Πρόλ. Αριστείδ. σελ. 54 « χαριεστέρα δ' αὐτοῦ τομή εἰς τέτταρας τροχαίους, ἐπιδέχεται δὲ καὶ τὰς ἄλλας ».

⁽¹⁾ Πρόλ. Σχολ. εἰς ᾿Αχαρν. στ. 204 · «ταῦτα δὲ ποιείν εἰώθασιν οἱ τῶν δραμάτων ποιηταὶ χωμιχοὶ χαὶ τραγιχοί, ἐπειδὰν δρομαίως εἰσάγωσι τοὺς χορούς, ἐνα ὁ λόγος ντρέχη τῷ δράματι».

σης συχνὰ μετὰ μιᾶς καὶ μετὰ δύο ἀλόγων ἄρσεων, οἱ δὲ λυρικοὶ καὶ ὁ ᾿Αριστοφάνης μᾶλλον μετὰ δύο. Τετράμετρα δὲ μετὰ τριῶν ἀλόγων ἄρσεων εὑρίσκονται σπάνια παρά τε τοῖς τραγικοῖς καὶ τοῖς λυρικοῖς, ὁλίγον δὲ συχνότερα παρ' ᾿Αριστοφάνει.

γ΄) Ἡ δὲ λύσις τῆς θέσεως παρὰ μὲν τοῖς λυρικοῖς εἶνε σπανία, οἶον παρὰ Σόλωνι 33, 2. 35, 1 (α΄ θέσ.), παρ' ᾿Αρχιλόχω 76, 2 (γ΄ θέσ.) 60, 1. 73 (ς΄ θέσ.), παρὰ δὲ τοῖς δραματικοῖς συχνοτέρα μὲν παρὰ Σοφοκλεῖ καὶ ᾿Αριστοφάνει ἢ παρ' Αἰσχύλω, συχνοτάτη δὲ παρ' Εὐριπίδη καὶ μάλιστα ἐν τῷ ᾿Ορέστη καὶ ταῖς Φοινίσσαις. Καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν ἐμπίπτει ἡ λύσις κατὰ τὴν πρώτην θέσιν τῆς διποδίας, ὅθεν ὁ τρίβραχυς εὐρίσκεται πολλῷ συχνότερος τοῦ λελυμένου σπονδείου (৬ υ –), οὖτινος παρὰ τοῖς λυρικοῖς οὐδὲν βέβαιον παράδειγμα ἔχομεν. Ἡ προτελευταία ὅμως θέσις τοῦ τετραμέτρου σχεδον δὲν ἐπιδέχεται λύσιν, εὐρίσκεται δὲ λελυμένη μόνον παρὰ τῷ Εὐριπίδη καὶ τοῖς κωμικοῖς, οἶον ἐν Φοινίσσ. 609, Ἦων. 1253, Ἡππ. 319, Νεφ. 566. 572, Σφ. 342. 461, "Ορν. 276. 281 (πρβλ. Πόρσ. praef. Hecub. ΧLIV). Ἐν τῆ μεταγενεστέρα τραγωδία καὶ ἐν τῆ κωμωδία συμβαίνει ὥστε νὰ τέμνηται ὁ λελυμένος πούς, οἷον ἐν Ὀρέστη 740

χρόνιος άλλ' όμως τάχιστα | κακός | έφωράθη φίλοις, ἐν τοῖς παλαιοτέροις δὲ δράμασιν εὐρίσκεται τοιαύτη τομή μόνον ἐπὶ λέξεων σφιγκτότερον συνδεομένων μετ' ἀλλήλων, ἐπὶ προθέσεως δηλονότι μετὰ τῆς συντακτικῆς πτώσεως καὶ ἐπὶ ἄρθρου μετὰ τοῦ όνοματος, οἰον κατὰ νόμους, τὸν ἐμόν.

δ΄) Ὁ δὲ δάκτυλος (1) εὐρίσκεται παλαιότατα μὲν καὶ συχγότατα παρὰ τῷ Ἐπιχάρμῳ, οἰον 'Οδυσσ. 1 «τοῖς 'Ελευσινίοις φυλάσσων δαιμονίως ἀπώλεσα». Ὑπὸ δὲ τῶν 'Αττικῶν δραματικῶν συνεστάλη πάλιν ἡ χρῆσις αὐτοῦ. Καὶ παρ' Αἰσχύλῳ μὲν καὶ Σοφοκλεῖ ἐγχωρεῖ μόνον ἐπὶ κυρίων ὀνομάτων, ἄτινα δὲν ἀρμόζουσιν εἰς τὸ τροχαϊκὸν τετράμετρον, παρ' Εὐριπίδη ὅμως ἐν ταῖς μεταγενεστέραις τραγφδίαις καὶ παρὰ τοῖς κωμικοῖς ἐπὶ παντὸς κυρίου ὀνόματος, οἰον

'Ορέστ. 1535 σύγγονόν τ' έμην Πυλάδην τε τὸν τάδε ξυν-[δρώντά μοι.

Ίφ. Αὐ. 355 χιλίων ἄρχων Πριάμου τε πεδίον έμπλήσας [δορός.

Σποράδην δὲ μόνον μετεχειρίσατο αὐτὸν ἡ ᾿Αττικὴ κωμωδία ἐπὶ ὀνομάτων οὐχὶ κυρίων, οἰον ἐν ᾿Αχαρν. 318 καὶ Ἐκκλ. 1156.

332. Τετράμετρον γωλον ή σχάζον (claudum). Έκ τοῦ καταληκτικοῦ τροχαϊκοῦ τετραμέτρου ἐγεννήθη ἔπειτα τὸ ρωλὸν ή σχάζον τετράμετρον, ὅπερ ἀντὶ τῆς τελευταίας καταληκτικῆς διποδίας ἔχει δλόκληρον ἰωνικὸν ἀπὸ μείζονος πόδα ἐν σχήματι μολοσσοῦ.

καὶ δικάζεσθαι Βίαντος τοῦ Πριηνέως κρέσσων (Ἱππῶν. 79) ἡδὺ δ' ἐσθίειν χιμαίρης φθινοπωρισμῷ κρεῖας ('Ανάν. 5, 3). Τὸ μέτρον τοῦτο δὲν εἶνε μονοειδὲς ἢ καθαρόν, ἀλλ' ἔχει ῥυθμικὴν μεταβολήν, διότι μετὰ τρεῖς ἑξασήμους δακτυλικοὺς ἤτοι τροχαϊκὰς διποδίας ἐπιφέρεται ἐξάσημος ἰαμβικὸς ἤτοι ἰωνικὸς ἀπὸ μείζονος τουτέστι κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς νεωτέρας μουσικῆς μετὰ τρεῖς ⁶/₈ πόδας ἐπιφέρεται ¾ ποὺς

Ενεκα δὲ τῆς ρυθμικῆς ταύτης μεταδολῆς τὸ μέτρον τοῦτο ἐκλήθη χω.lór, ἰσχιορρωγικόr, σκάζοr, κατ' ἀντίθεσιν τῶν ὀρθῶν τροχαϊκῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ εὐρόντος αὐτὸ Ἱππώνακτος Ἱππωνάκτειοr. Πρῶτοι δὲ μετεχειρίσαντο αὐτὸ οἱ ἰαμδογράφοι, οἰον ὁ Ἱππῶναξ καὶ ᾿Ανάνιος, ἐν τῆ σκωπτικῆ ποιήσει, ἡπερ ἀρμόζει τὸ χωλὸν τοῦ μέτρου, εἶτα δὲ καὶ οἱ μεταγενέστεροι διδακτικοὶ ποιηταί, οἰος ὁ Αἰσχρίων. Σώζονται δὲ νῦν ὀλίγα λείψανα τῆς ποιήσεως ταύτης. Ὠς πρὸς τὸ μετρικὸν σχῆμα τὸ χωλὸν τετράμετρον συμφωνεῖ ἐντελῶς τῷ τροχαϊκῷ τετραμέτρῳ τῶν λυρικῶν πλὴν τῆς παρατελεύτου συλλαδῆς, ἡτις εἶνε πάντοτε μακρὰ καὶ οὐδέποτε ἐπιδέχεται διάλυσιν. Αἱ ἄλλαι δὲ θέσεις συχνὴν ἐπιδέχονται τὴν λύσιν, οἶον Ἱππῶναξ 83

λάβετέ μου θαίμάτια, κόψω Βουπάλου τὸν ὀφθαλμόν. ἔαρι μὲν χρόμιος ἄριστος, ἀνθίας δὲ χειμῶνι ('Ανάν.5,1). Ἡ δὲ τελευταία συλλαβὴ τῆς τρίτης διποδίας εἶνε ἀδιάφορος ὡς καὶ ἐν τῷ ὀρθῷ τροχαϊκῷ τετραμέτρῳ, συχνοτέρα ὅμως ἡ βραχεῖα.

⁽¹⁾ Ὁ Ἡφαιστίων σελ. 21 λέγει περὶ τοῦ δακτύλου τάδε «τῷ δὲ δακτύλω τῷ κατὰ τὰς περιττὰς ἐμπίπτοντι χώρας ἥκιστα οἱ ἰαμδοποιοὶ ἔχρήσαντο ποιηταί, σπανώς δὲ καὶ οἱ τραγικοί, οἱ δὲ κωμικοὶ συνεχῶς». Ἐξ ὧν δὲ ἐφεξῆς λέγει δηλοῖ ὅτι τὸν δάκτυλον λαμδάνει ὡς λύσιν τοῦ (ἀλόγου) σπονδείου, οἱ δύο ὅμως οῦτοι πόδες οὐδὲν χουσι κοινὸν ἀλλήλοις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ΄

Περί τῶν τροχαϊκῶν έξ όμοίων συστημάτων καὶ τῶν τροχαϊκῶν στροφῶν.

333. Το τροχαϊκόν σύστημα εξ όμοιων είνε περιοδικόν σχημα ἀνάκορον προς το κανονικόν έξ όμοιων ἀναπαιστικόν σύστημα καὶ ἀποπελεῖται ἐκ τῆς συνθέσεως πλειόνων ἀκαταλήκτων διμέτρων (τροχαϊκών περίοδον διὰ τῆς λεκτικῆς συναφείας συναπτομένων, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον δὲ διὰ τομῆς χωριζομένων ἀπ' ἀλλήλων. Τοῖς διμέτροις δὲ ἐπιμίγνυται ἐνιαχοῦ, καὶ μάλιστα ὡς παρατέλευτον, μονόμετρον (Εἰρ. 344. 579). Σπανίως δὲ ἡ λέξις διασπάται ὥστε μέρος μὲν αὐτῆς νὰ ἀνήκη εἰς τὸ προηγούμενον, μέρος δὲ εἰς τὸ ἐπόμενον κῶλον (Ἰππ. 301 Εἰρ. 339). Τὴν ἀρχὴν τῶν τροχαϊκῶν ἐξ ὁμοίων συστημάτων εὐρίσκομεν ἐν ταῖς ἑξῆς διστίχοις στροφαῖς τοῦ ᾿Ανακρέοντος (ἀπόσπ. 75 Β.), ὧν ἐκατέρα σύγκειται ἐκ τετρακώλου συστήματος (τριῶν ἀκαταλήκτων καὶ ἐνὸς καταληκτικοῦ διμέτρου) ἢ ἐκ δύο τετραμέτρων, ἐνὸς ἀκαταλήκτου καὶ ἐνὸς καταληκτικοῦ.

Πῶλε Θρηκίη, τί δή με | λοξὸν ὅμμασιν βλέπουσα νηλεῶς φεύγεις, δοκέεις δέ μ' | οὐδὲν εἰδέναι σοφόν; ἴσθι τοι, καλῶς μὲν ἄν τοι | τὸν χαλινὸν ἐμβάλοιμι, ἡνίας δ' ἔχων στρέφοιμί σ' | ἀμφὶ τέρματα δρόμου.

Τοιαύτη είνε και ή έξης έξάκωλος περίοδος έκ τινος σκολίου τοῦ Τι-

ώφελέν σ', ὧ τυφλὲ Πλοῦτε, | μήτε γῆ μήτ' ἐν θαλάσση | μήτ' ἐν ἀπείρω φανῆμεν, | ἀλλὰ Τάρταρόν τε ναίειν | κάχεροντα· διά σε γὰρ πάντ' | (ἔστ') ἐν ἀνθρώποις κακά. Καθὼς δὲ τὸ τροχαϊκὸν τετράμετρον, οῦτω καὶ τὸ τροχαϊκὸν σύστημα ἐξ ὁμοίων εἰσήχθη ἐκ τῆς λυρικῆς εἰς τὴν κωμωδίαν. Διακρίνονται δὲ παρ' 'Αριστοφάνει δύο εἴδη αὐτοῦ· ἤτοι δηλαδὴ α') εὐρίσκονται τροχαϊκὰ ἐξ ὁμοίων συστήματα ὡς τελικὰ μέρους τινὸς τοῦ

δράματος έκ τροχαϊκών τετραμέτρων συγκειμένου. Είνε δὲ ταῦτα ἀνάλογα πρὸς τὰ ἀναπαιστικὰ καὶ ἰαμβικὰ ἐξ ὁμοίων συστήματα, ἄτινα χρησιμεύουσι πρὸς τὸ αὐτὸ τέλος. Τοιοῦτον είνε π. χ. τὸ ἐν Εἰρ. 339 κέ.

καὶ βοᾶτε καὶ γελᾶτ' ἤδη γὰρ ἐξέσται τόθ' ὑμῖν
πλεῖν, μένειν, κινεῖν, καθεύδειν,
ἐς πανηγύρεις θεωρεῖν,
ἐστιᾶσθαι, κοτταδίζειν,
συδαρίζειν,
ἰοῦ ἰοῦ κεγραγέναι.

Πρέλ. Είρ. 571 κέ. 651 κέ. "Ορν. 387 κέ. Ίππ. 284 κέ. Τὰ συστήματα ταύτα κατὰ τὸ ἦθος παρέπονται τοῖς προηγουμένοις τετραμέτροις, διὰ τὴν συνάφειαν ὅμως τῶν κώλων ὁ ῥυθμὸς γίνεται ζωηρότερος καὶ οὕτως ἐπιτίθεται τοῖς τετραμέτροις τέλος ἐμφαντικόν. Έν τούτοις ή ἄλογος ἄρσις εἶνε συχνοτέρα ἢ ἐν τῷ τετραμέτρῳ. Κατὰ κανόνα δὲ σταθερὸν τὰ τετράμετρα τελευτῶσι πάντοτε μόνον είς εν σύστημα ή μίαν περίοδον. "Η 6') τὰ τροχαϊκὰ έξ όμοίων συστήματα συντίθενται εἰς χορικὰ κατὰ σχέσιν ήτοι ἀντιστροφικά. Καὶ άλλαι μεν των στροφών τούτων σχηματίζονται έκ κανονικών τρογαϊκών έξ όμοίων συστημάτων, ώς αί έν Βατρ. 534 κέ. Θεσμοφ. 459 κέ. Ἐν ἄλλαις δὲ τὸ καταληκτικὸν κῶλον εὐρίσκεται οὐχὶ μόνον έν τῷ τέλει τῆς περιόδου, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς, ὡς ἐν "Ορν. 1470 κέ. = 1482 κέ. = 1553 κέ. = 1694 κέ. Ἐνίοτε δὲ ἐπιμίγνυνται καὶ έτερόμετρα κῶλα κατὰ τὴν ἀρχὴν ἢ κατὰ τὸ τέλος τῆς στροφῆς, ὡς ἐν Βατρ. 1482 κέ. Θεσμοφ. 434 κέ. Παράδειγμα δ' ἐνταῦθα φέρομεν τὴν ἐξῆς στροφὴν ἐκ τῶν 'Ορν. 1470 κέ.

πολλά δη και καινά και θαυ μάστ' έπεπτόμεσθα και | [δεινά πράγματ' είδομεν.

ἔστι γὰρ δένδρον πεφυκὸς | ἔκτοπόντι, καρδίας ἀ πωτέρω, [Κλεώνυμος,

χρήσιμον μεν οὐδέν, ἄλ λως δε δειλόν καὶ μέγα.

τοῦτο τοῦ μὲν ἦρος ἀεὶ | βλαστάνει καὶ συκοφαντεῖ, τοῦ δὲ χειμῶνος πάλιν τὰς | ἀσπίδας φυλλορροεῖ.

334. Τροχαϊκαί στροφαί τῆς τραγωδίας. Αί δε τροχαϊκαί στροφαί τῆς τραγωδίας ἔχουσι χαρακτῆρα πάντη διάφορον τῶν τροχαίων τῆς έξ ύποκειμένου λυρικής και τής κωμφδίας. Και έπικρατούσι μέν και ένταῦθα ώς ἐκεῖ ἐπὶ πάσης περιόδου αἱ τροχαϊκαὶ τετραποδίαι, ὅμως δε ου μόνον εν τῷ τέλει ἔχουσιν αὐται σχεδόν πάντοτε κατάληξιν, όπως καὶ αἱ παρ' αὐτὰς χρήσιμοι ἐξαποδίαι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέσῳ, συχνὰ δὲ οὐ μόνον μίαν άλλὰ καὶ πλείονας προκαταλήζεις, ὥστε πλὴν τῶν καταληκτικῶν καὶ βραχυκαταλήκτων σχημάτων συχνὰ εἶνε καὶ τὰ δικατάληκτα καὶ τρικατάληκτα. Οἱ παλαιοὶ τὸν θεμελιώδη τοῦτον τύπον τῶν τροχαϊκῶν στροφῶν τῆς τραγφδίας, ἐν ῷ ἔβλεπον άποτυπούμενον το τραγικόν πάθος, την καταληκτικήν δηλονότι τροχαϊκήν τετραποδίαν, οξον Φοινίσσ. 239 «νῦν δέ μοι πρό τειχέων θούριος μολών "Αρης », ἐκάλουν Εὐριπίδειον ἢ .ἰηκύθιον (1). Πλην δὲ των καταληκτικών τετραποδιών καὶ έξαποδιών σπανίως μόνον ευρίσκονται καὶ ἀκατάληκτοι τετραποδίαι καὶ καταληκτικαὶ τριποδίαι. Έπιμίγνυνται δὲ καὶ έτερόμετρα στοιχεῖα, δακτυλικά τε καὶ ἰαμδικὰ καὶ λογαοιδικὰ κῶλα,καὶ μάλιστα ἐν τῷ τέλει τῶν στροφῶν. Ἐπὶ τῶν τροχαϊκών κώλων οὐδεμία που γίνεται χρήσις των ἀλόγων ἄρσεων, σπανίως δὲ μόνον λύσις τῶν θέσεων, ὅμως δὲ οὐδέποτε τῶν τρισήμων μακρών. Συχνότατα δὲ τὰ κῶλα τελευτώσιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς λέξεως καὶ μάλιστα παρ' Αἰσχύλφ, ὅθεν καὶ ἡ συνάφεια τῶν κώλων ἐπιτείνεται και ό άριθμός των τρισήμων χρόνων αὐξάνεται. Τοιούτους έχουσαι χαρακτήρας αἱ τροχαϊκαὶ τῆς τραγφδίας στροφαὶ χρησιμεύουσι πρὸς ἀποτύπωσιν τῆς τραγικῆς μεγαλοπρεπείας καὶ πάθους σεμνοῦ, πολλάκις δὲ καὶ λίαν σφοδροῦ, ὅπερ ἐμφαίνει μάλιστα τὸ συχνόν τῶν προκαταλήξεων. Εἶνε δὲ αὖται πανταχοῦ μέτρον τῶν χορικών ἀσμάτων, οὐδαμῶς δὲ χρήσιμοι ἐν ταῖς μονφδίαις καὶ τοῖς θρήνοις, καὶ ότὲ μὲν ἐν ταῖς στροφαῖς ταύταις δηλοῦται βαθεῖα εὐλάβεια καὶ άφοσίωσις εἰς τὸ θεῖον καὶ τοὺς θείους νόμους τοῦ δικαίου καὶ τῆς τάξεως (ὡς ἐν ταῖς προσευχαῖς ἐν τῆ παρόδφ τοῦ ᾿Αγαμέμνονος 160. 176, ἐν Ἱχέτεσι 1063, ἐν Χοηφ. 783. 800. 819, ώσαύτως ἐν Άγαμ. 681. 1008), ότὲ δὲ ὁ χορὸς μετ' ὀργῆς καὶ άγανακτήσεως άνθίσταται πρὸς τὴν ὕδριν καὶ τὰ άνοσιουργήματα (ώς ἐν Χοηφ. 585. 603, Εύμ. 321. 354. 490. 508. 526, Ἱχέτ. 154), πολλάκις δὲ τὸ δεινὸν πάθος μετριάζεται μέχρι δυσθυμίας (ὡς ἐν ᾿Αγαμ. 975. 1024, Πέρσ. 114. 126. 548). Ἦπαξ δὲ μόνον εύρίσκονται αι τροχαϊκαι στροφαι έν εύλογητικώ ἄσματι (Εύμ. 916. 956. 996), άλλ' αί δειναί θεαί Έρινύες είνε ένταϋθα αί εύλογοϋσαι. Πάνυ δὲ χαρακτηριστικὸν εἶνε ὅτι οἱ τραγικοὶ τροχαῖοι εἶνε τὸ προσφιλὲς τῷ ${
m A}$ ίσχύλῳ μέτρον, ὅστις ἐν πᾶσι τοῖς ${
m \delta}$ ράμασι πλὴν τοῦ ${
m \Pi}$ ρομηθέως μεταχειρίζεται αὐτούς, συχνότατα δ' ἐν ταῖς Εὐμενίσιν, ἐν Φ ό Σοφοκλής οὐδέποτε εύρίσκεται μεταχειρισάμενος αὐτούς. Παρ' Εὐριπίδι δὲ εύρίσκονται μὲν ἐν ταῖς Φοινίσσαις 239. 638. 676 καὶ ἐν τῆ παρόδφ τῆς Ἰφιγενείας τῆς ἐν Αὐλίδι 231. 253. 277, ἡ διάνοια δμως ένταῦθα όλίγον συνάδει τῷ ἤθει τοῦ ἡυθμοῦ. Παράδειγμα δὲ φέρομεν ἐνταῦθα τὴν ἐν Χοηφ. α΄ στασ. α΄ στροφ. στ. 585-593.

α΄. πολλὰ μὲν-γᾶ τρέφει-δεινὰ δειμάτων ἄχη, 4+4. πόντιαί-τ' ἀγκάλαι-κνωδάλων 6. ἀντ-αί-ων βροτοῖσι 4.

6'. πλάθουσι, καὶ πεδαίχμιοι-λαμπάδες πεδάοροι, 4 + 4.
πτηνά τε καὶ πεδοβάμονα κάνεμοέν-των
αἰγίδων φράσαι κότον.
4.

⁽¹⁾ Πρόλ. Σχολ. Ἡφαιστ. σελ. 156 W. «Ληκύθιον δέ φασιν αὐτό (τό τροχαϊκόν δίμετρον καταληκτικόν) ἢ δι' ᾿Αριστοφάνην σκώπτοντα τό μέτρον τό ἔφθημιμερὲς Εὐριπίδου τῷ «θοαῖσιν ἴπποις. ᾿Α. ληκύθιον ἀπώλεσεν» ἢ διὰ τὸν βόμδον τὸν τραγιμένου ἢ ὑπό πνεύματος ἀνδρὸς ἢ ὑπ΄ ἄλλου. διὸ καὶ Καλλίμαχος μοῦσαν ληκυθίαν τὴν τραγφδίαν λέγει».

A'. METPA IAMBIKA

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ΄

Περί του ἐαμδικού τριμέτρου.

335. Των ιαμβικών μέτρων κύριος ποὺς εἶνε ὁ τρίσημος ἔαμβος, έκ μονοσήμου ἄρσεως καὶ δισήμου θέσεως συγκείμενος $\begin{pmatrix} \mathring{\alpha}\rho, & \theta. \\ 0 & 1 \end{pmatrix}$ καὶ διὰ τὸν τοῦ διπλασίου λόγον, ὅν ἔχουσι πρὸς ἄλληλα τὰ ποδικὰ μέρη, ή ἄρσις καὶ ή θέσις, εἰς τὸ ἰαμδικὸν ἀνήκων ῥυθμικὸν γένος ὥσπερ ό τροχαΐος. Διαφέρει δὲ ό ἴαμδος τοῦ τροχαίου ὅτι ἀντιθέτως τοῦ τροχαίου ἔχει προηγουμένην μέν τὴν ἄρσιν, έπομένην δὲ τὴν θέσιν, οὖ ἕνεκα καὶ κατὰ τὸ ἦθος διαφέρει αὐτοῦ, καθ' ἂ ἔμπροσθεν (§ 327) εξπομεν. Πλήν δε του κυρίου σχήματος υ τ ό ποὺς οὖτος λυομένης τῆς θέσεως ἐλάμβανε καὶ τὸ τοῦ τριβράχεος σχῆμα Ο Ο Ο.

Τὰ δὲ ἰαμβικὰ κῶλα τῆς ἀρχαίας ρυθμικῆς ἦσαν ἡ διποδία, ἡ τριποδία, ή τετραποδία, ή πενταποδία καὶ ή έξαποδία. Μείζονα δὲ τῶν έξαποδιών μεγέθη δεν ήδύναντο νὰ ἀποτελῶσιν εν κῶλον δι' ον λόγον οὐδὲ τὰ μείζονα τῆς ἐξαποδίας τροχαϊκά.

Έσχηματίζοντο δὲ τὰ ἰαμβικὰ κῶλα α΄) μὲν ἀκατάληκτα, ὅτε ἡ άρσις του τελευταίου ποδός ήτο πλήρης αποτυπουμένη δι' ίδίας συλλαβής· β') δὲ καταληκτικά, ὅτε ἡ ἄρσις τοῦ τελευταίου ποδὸς δὲν ἀπετυποῦτο δι' ἰδίας συλλαβῆς, ἀλλ' ἀνεπληροῦτο διὰ παρεκτάσεως της προηγουμένης θέσεως είς χρόνον τρίσημον, οξον

άκατάλ. υ Δυ - υ Δυ - προβασ' έπ' ἔσχατον θράσους. καταλ. 0202022 ο παγκρατής Κρόνου - παῖς.

γ΄) δὲ βραχυκατά. Ιηκτα, ὅτε ἀμφότεραι αὶ ἐλλείπουσαι τῶν δύο τε-

λευταίων ποδών άρσεις άνεπληρούντο διὰ παρεκτάσεως τών προηγουμένων θέσεων, οξον

πρόρριζος έκ-ριφ-θείς σ20 _ 2 ...

Προσέτι δὲ ἐσχηματίζοντο καὶ κῶλα προκαταληκτικά λαμβάνοντα καταλήξεις ή μαλλον προκαταλήξεις καὶ ἐν τῷ μέσῳ. Ἐπὶ τῶν προκαταληκτικών δηλαδή κώλων αι άρσεις και των προηγουμένων ποδῶν (πλὴν τῆς ἐν ἀρχῷ τοῦ μέτρου) ἡδύναντο νὰ μὴ ἀποτυπῶνται δι' ίδίας συλλαδής άναπληρούμεναι διὰ παρεκτάσεως τῆς προηγουμένης μακράς. Ἡ έλλείπουσα δὲ αὕτη ἄρσις ἠδύνατο νὰ εἶνε α΄) μὲν ή πρώτη ἄρσις πάσης διποδίας πλήν ώς εἴπομεν τῆς πρώτης τοῦ μέτρου, διότι θὰ ἔπαυε τότε ὁ ρυθμὸς νὰ εἶνε ἰαμδικὸς καὶ θὰ μετεδάλλετο είς τρογαϊκόν, οξον

υ Δ υ Δ Δ υ Εκατι μέν - δαιμόνων (Χοηφ. 436). [456]. υ τ υ Ε τ υ Ε υ τ υ Ε σέ τοι λέγω -, ξυγγενοῦ, πάτερ, δίλοις (Χο.

υ Δ υ L Δ υ L Δ υ L πρέπει δὲ φως-, aivoλay-πές, σίνος ('Aγ.389).

υ το το το το το πνοαί δ' από - Στρυμόνος μολού-σαι ('Αγ.192).

β΄) δὲ ἡ δευτέρα ἄρσις τοῦ κώλου ἄμα τῆ ἄρσει τοῦ τρίτου ποδός, οἰον ...

υ Δ _ Δ υ _ υ Δ υ _ πόποι-δα -, νερτέρων τυσαννίδες (Χο. 405).

 $\circ$ $\checkmark$ $\checkmark$ $\checkmark$ $\circ$ $\checkmark$ $\circ$ ποθών - δ' οὐκ - ἀξιοῖ φανῆ-ναι (Σοφ. Ήλ. 172).

 $\cup \angle = \angle = o\tilde{v}$ tor - dor - $\mu o\tilde{v}$ -va (Σop .'II\lambda, 154).

γ') δὲ ἡ ἀρατικὴ ἄρσις τοῦ μέσου ἢ τοῦ τελικοῦ κώλου ἰαμβικῆς τινος περιόδου, ότε ή άναπλήρωσις ήδύνατο νὰ γίνηται διὰ τονῆς ἣ διά λείμματος, οίον

0 4 0 - 0 4 0 - 1 1 4 0 - 0 4 τὸν μυροποιὸν ἡρόμην-Στράττιν, εί κομή-σει ('Ανακρ. ἀπ. 30)

δι' ώτὸς ἄν - παῦρά γ' ώς - ἡπίως - ἐννέπειν (Σοφ. 'Ηλ. 1438)

· · · · · | · · · · · · · · · · ·

δι αι-ω-νος δ' ιυγ-μοῖσι βόσκεται κέαρ (Αίσχ. Χο. 26).

«Ωσπερ δε τὰ τροχαϊκά, ούτω καὶ τὰ ἰαμδικὰ κῶλα τὰ μεν ἐκ δύο, τεσσάρων και εξ ποδών συγκείμενα, ήτοι αι διποδίαι, τετραποδίαι και έξαποδίαι, έδαίνοντο κατά διποδίαν ήτοι διηροῦντο είς βάσεις διποδικάς και κατά ταῦτα ή μέν διποδία έλαμβάνετο ώς μονόμετρον, ή δε τετραποδία ώς δίμετρον, ή δε έξαποδία ώς τρίμετρον και ή σύζευξις δύο τετραποδιών ώς τετράμετρον. Τὰ δὲ ἐκ τριῶν καὶ πέντε ποδών συγκείμενα κώλα ήτοι αι τριποδίαι και πενταποδίαι έβαίνοντο ήτοι κατά μονοποδίαν, καὶ τότε ἐλαμβάνοντο ὡς τρίμετρα καί πεντάμετρα, κατά τὸν ἀριθμὸν δηλονότι τῶν βάσεων, ἢ καί κατὰ

διποδίαν, όσάχις δηλαδή ἐπεῖχον τόπον βραχυχαταλήχτων τετραποδιῶν καὶ ἐξαποδιῶν καὶ τότε δῆλον ὅτι ἐλαμβάνοντο ἀντὶ διμέτρων καὶ τριμέτρων, ὡσαύτως συνωδὰ τῷ ἀριθμῷ τῶν βάσεων.

Τὰ κατὰ διποδίαν βαινόμενα ἰαμβικὰ μέτρα κατὰ τὰς περιττὰς χώρας ἥτοι τὴν α΄, γ΄, ε΄ κτλ. δέχονται καὶ μακρὰς ἀλόγους ἄρσεις ἀντὶ τῶν βραχειῶν ἐχούσας μέγεθος οὐχὶ δίσημον, ἀλλ' ἐνὸς πρώτου χρόνου καὶ ἡμίσεος, οἰον

Οταν ὅμως τὸ μέτρον εἶνε καταληκτικόν, ἡ προηγουμένη τοῦ τρισήμου χρόνου ἄρσις τηρεῖται καθαρά, οἶον

Η άλογία αυτη της άρσεως έγχωρει και όταν η θέσις άποτυπωται διά δύο βραχειών. 'Ο ιαμδικός άρα πους πλην των δύο ρητών σχημάτων (μάτων (μάτων (μάτων) δέχεται και τὰ έξης δύο άλογα σχήματα, τὸ σπονδειακὸν α και τὸ δακτυλικὸν α ω. Καθ' ὑπέρδασιν δὲ τοῦ αὐστηροτέρου ἰαμδικοῦ ρυθμοῦ γίνεται χρῆσις ἐν τῷ ἰαμδικῷ τριμέτρω και τοῦ ἀναπαίστου ἀντὶ τοῦ ἰάμδου, ἀλλ' ἐν μὲν τῷ διαλόγω τῆς τραγωδίας μόνον ἐπὶ κυρίων ὀνομάτων κατὰ πάσας τὰς χώρας πλην τῆς τελευταίας, ἐπὶ άλλων δὲ ὀνομάτων μόνον κατὰ τὸν πρῶτον πόδα, ἐν δὲ τῷ διαλόγω τῆς κωμωδίας μετὰ μείζονος ἀδείας, κατὰ πάσας δηλαδη τὰς χώρας πλην τῆς τελευταίας καὶ ἐπὶ κυρίων ὀνομάτων καὶ ἐπὶ μὴ τοιούτων. Σφάλλονται δὲ οἱ δοξάζοντες ὅτι αἱ δύο βραχεῖαι τοῦ ἀναπαίστου εἶνε λύσις τῆς ἀλόγου μακρᾶς, διότι ἡ ἄλογος μακρὰ ὡς ἔχουσα μέγεθος ἔλασσον τῶν δύο βραχειῶν δὲν ήδύνατο νὰ λυθῆ εἰς δύο τοιαύτας.

336. Τῶν δὲ ἰαμδικῶν μέτρων πάντων εὐχρηστότατον καὶ ἐπισημότατον εἶνε τὸ ἰαμδικὸν τρίμετρον, ὅπερ καὶ ἰαμδεῖον ἀπλούστερον λέγεται, Λατινιστὶ δὲ versus sena ius. Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ οὐδενός τῶν ἄλλων μέτρων πλὴν τοῦ ἑξαμέτρου ὑπολείπεται τὸ μέτρον τοῦτο ὡς πρὸς τὸ συχνὸν τῆς χρήσεως ἐν ἀπάση τῆ Ἑλληνικῆ ποιήσει. Σύγκειται δὲ ἐξ ἔξ ἀκεραίων ἰαμδικῶν ποδῶν, κατὰ δὲ τὰς περιττὰς χώρας, τουτέστι τὸν α΄, γ΄ καὶ ε΄ πόδα, δέχεται ἀλόγους ἄρσεις, ὥστε σχῆμα ποδικὸν τὸ τοῦ σπονδείου, λύσιν δὲ τῆς θέσεως εἰς δύο βραχείας κατὰ πάσας τὰς χώρας πλὴν τῆς τελευταίας, ὅθεν οἱ πέντε

ούτοι πόδες λαμβάνουσι καὶ τριβράγεος (χορείου) ποδικόν σχήμα, ό δὲ πρῶτος καὶ τρίτος καὶ δακτύλου. Προσέτι δὲ δέχεται τὸ τρίμετρον καὶ ἀνάπαιστον ἀλλὰ μόνον μετά τινων περιορισμών, ὡς ἔμπροσθεν εἴπομεν καὶ ἀκριβέστερον ἔτι κατωτέρω θὰ εἴπωμεν. Ὁ δὲ τελευταῖος πούς πλήν τοῦ ἰάμδου ἐπιδέγεται καὶ πυρρίγιον διὰ τὴν τελευταίαν άδιάφορον. ή δε κανονική του τριμέτρου τομή είνε ή πενθημιμερής η ή έφθημιμερής, ή μὲν μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ τρίτου ποδός, ή δὲ μετὰ την του τετάρτου πίπτουσα. Έβαίνετο δε κατά διποδίαν, τουτέστι σημαινόμενον διηρείτο είς τρία σημεία ή βάσεις διποδικάς. Τοῦτο λέγουσι διαρρήδην οἱ παλαιοὶ μετρικοί (πρδλ. § 184 Δ΄). Καὶ τὸ ὄνομα δὲ τρίμετρον, ὅπερ βεβαίως εἶνε ἀρχαιότατον, τοῦτο δηλοῖ. Πάλιν δὲ έκ της ρυθμικής θεωρίας του 'Αριστοξένου γινώσκομεν ήδη ότι παν ουθμικόν μέγεθος έκ τριών συγκείμενον γρόνων ή σημείων ἀποτελεϊ πόδα ιαμβικόν εν λόγω διπλασίω, ο δε μεγιστος ιαμβικός πους είνε ό οκτωκαιδεκάσημος. Τὸ ἰαμβικὸν ἄρα τρίμετρον, ἄτε τρία σημεῖα καὶ όκτωκαιδεκάσημον μέγεθος έχον, αποτελεί ένα πόδα σύνθετον ίαμδικόν, ήτοι εν κώλον (μίαν μονόκωλον περίοδον) έχον μίαν κυρίαν θέσιν, μίαν δευτερεύουσαν καὶ μίαν ἄρσιν. Καὶ ἡ μὲν κυρία θέσις προεφέρετο ύπὸ τῶν παλαιῶν μετὰ τῆς μεγίστης δυνάμεως, ἡ δὲ δευτερεύουσα μετὰ ἀσθενεστέρας, καὶ ἡ τρίτη ήτοι ἡ ἄρσις μετὰ ἔτι μᾶλλον ἀσθενεστέρας. Τίς όμως των συλλαδών έκάστης διποδίας διεκρίνετο ούτω; διότι δήλον ὅτι δὲν ἡδύναντο πᾶσαι αἱ συλλαδαὶ ἐκάστης διποδίας νὰ προφέρωνται μετ' ἴσης δυνάμεως, ἀλλ' ἐπάναγκες ἦτο μία τις αὐτῶν νὰ προφέρηται δυνατώτερον τῶν ἄλλων καὶ αὕτη, ὡς εἰκός, θὰ ἦτο ἡ έτέρα τῶν θέσεων. Ποτέρα λοιπὸν τῶν θέσεων έκάστης διποδίας ἐλάμδανε τὸν ρυθμικὸν τόνον, ἡ πρώτη ἢ ἡ δευτέρα; ἐτονίζετο δηλαδή ἡ πρώτη, τρίτη καὶ πέμπτη θέσις τοῦ ἰαμδικοῦ τριμέτρου, ἢ ἡ δευτέρα, τετάρτη καὶ έκτη; Κατὰ ῥητὰς τῶν παλαιῶν (Λατίνων) μετρικῶν μαρτυρίας συνέδαινε τὸ δεύτερον. Διότι ὁ μὲν Ἰόδας (Juba, πρβλ. & 37) λέγει παρά Πρισκιανφ 1321 ὅτι τὸ τρίμετρον δέχεται κατά τὴν δευτέραν, τετάρτην καὶ έκτην χώραν καθαρούς ἰάμβους, ἐπειδή αὐται ἔχουσι τὸν ρυθμικὸν τόνον (quia in his locis feriuntur per conjugationem pedes trimetrorum). Ο δε Καίσιος Βάσσος (παρά 'Ρουφίνω 2707) λέγει ὅτι, ἐπειδή τὸ ἰαμβεῖον δέχεται καὶ πόδας τοῦ δακτυλικοῦ γένους, παύεται ον ιαμβικόν μέτρον, ἐὰν μή τις σημαινόμενος αύτο διά του ποδός τονίζη τον ζαμβον. Διά τουτο δὲ αἱ τονι-

ζόμεναι έχετναι χώραι οὐδένα ἄλλον ἐπιδέχονται πόδα ή τὸν ἴαμβον καὶ τὸν ὅμοιον αὐτῷ τρίβραχυν. Ὁ δὲ ᾿Ασμώνιος (παρὰ Πρισκιανῷ σελ. 1321) λέγει ὅτι, ἐπειδή τὸ τρίμετρον ἔχει τρεῖς ρυθμικοὺς τόνους (ter feritur), ἀνάγκη νὰ δέχηται τὴν παρέκτασιν διὰ τῆς ἀλογίας (moram temporis adjecti) κατὰ τὰς χώρας, ἐφ' άς οὐδεὶς πίπτει ρυθμικός τόνος (ictus percussionis). Τα αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Τερεντιανός Μαϋρος έν στ. 2249, ὅτι οἱ magistri artis διέχρινον διὰ τοῦ ψόφου τοῦ δακτύλου ἡ διὰ τῆς βάσεως τοῦ ποδὸς τὰς συλλαδὰς τὰς δεχομένας τὸν τόνον, οἶον ἐπὶ τοῦ στίχου τοῦ 'Ορατίου (Epod.I,1)

ibis Liburnis inter alta navium τὰς συλλαβὰς bur, al, um. Τὰ αὐτὰ συνάγονται καὶ ἐκ τῶν λόγων τοῦ ἀΑτιλίου Φορτουνατιανοῦ σελ. 2692. Αι μαρτυρίαι αὐται τῶν παλαιῶν μετρικῶν ποιοῦσι κατάδηλον ὅτι τὸ ἰαμβικὸν τρίμετρον προφερόμενον τὸ πάλαι ἐδέχετο τὸν ρυθμικὸν τόνον κατὰ τὴν δευτέραν, τετάρτην καὶ ἕκτην χώραν ήτοι ἐπὶ τοῦ συνήθους δωδεκασυλλάδου σχήματος κατά την τετάρτην, όγδόην και δωδεκάτην συλλαβήν(1). Είς τὰ χωρία ταΰτα τῶν παλαιῶν μετρικῶν οὐδαμῶς προσέσχε τὸν νοῦν ὁ Βεντλήτος (Bentley), ὅστις ἐκ τῆς ἐμφύτου ῥυθμικῆς αἰσθήσεως μαλλον άγόμενος η έκ ρυθμικής τινος παλαιας θεωρίας ύπέλαβε τὸ ἰαμβικὸν τρίμετρον κατ' οὐδὲν ἄλλο διάφορον τοῦ τροχαϊκοῦ ἡ κατὰ μίαν συλλαβήν έν τη άρχη, όθεν ώς έκεῖνο καὶ τοῦτο έτόνισε παρά την παράδοσιν κατά την πρώτην, τρίτην και πέμπτην χώραν. Τῷ Βεντληίφ ήκολούθησαν καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτὸν μετρικοὶ μέχρι τῶν νεωτάτων. Θαυμαστόν δὲ ὅτι καὶ νῦν ἔτι ὑπάρχουσιν οἱ ἀκολουθοῦντες τῆ προφορά του Βεντληίου, καὶ ἀφ' οὐ δηλαδή ὁ Οὐεστφάλιος ἐν τῷ συγγράμματι αύτοῦ, ὅπερ ἐπιγράφεται die Fragm. und Lehrsaetze etc. καὶ ἀλλαχοῦ κατέδειξε τὴν τῶν παλαιῶν προφορὰν τοὐλάχιστον κατά τοὺς 'Ρωμαϊκοὺς χρόνους, ἣν ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ προ-

(1) Υπέρ τῆς διδασχαλίας ταύτης μαρτυρεί καὶ μέλος τι παρασεσημασμένον παρά τῷ Ανωνόμω περί μουσιχῆς (σελ. 70 - 71 τῶν Fragmente und Lehrs. τοῦ Westphal καὶ Μετρικής β΄ ἐκὸ. τόμ. α΄ Suppl. σελ. 50 τοῦ αὐτοῦ), ὅπερ μοι φαίνεται συγκείμενον έκ δύο ἰαμδικών τριμέτρων έχύντων έστιγμένην την θέσιν των άρτίων χωρών. Η μεταβολή τῆς ἐπιγραφῆς, ἢν προδάλλεται ὁ Οὐεστφάλιος μεταβάλλων το ἄλλος ἐξασημος είς το άλλως, εξάσημος (Fragm.) καὶ άλογος εξασημος (Metrik²),δέν μοι φαίνεται άναγχαία. Ὁ 'Ανώνυμος ἐν τῆ ἐπιγραφῆ λαμδάνει ὑπ' ὄψιν τοὺς πόδας (διποδίας ένταῦθα, μονοποδίας κατωτέρω § 100 καὶ 101), οὐχὶ δὲ τὰ κῶλα ἢ τὰς περιόδους. Τοῦτο είνε ἀδιάφορον πρὸς τὸ ζήτημα, τὸ δ' ἐνδιαφέρον ήμεν ἐνταῦθα είνε ὅτι τονίζονται αί ἄρτιαι χώραι.

τιμώμεν πάσης άλλης μη στηριζομένης έπὶ τῆς παραδόσεως. Κατά τὰ εἰρημένα λοιπὸν τὸ ἰαμδικὸν τρίμετρον έξαγγελτέον μετὰ τοῦ Οὐεστφαλίου ώς έξης.

ibis Liburnis inter alta navium

Κάδμου πολίται, χρη λέγειν τὰ καίρια.

Ο ρυθμός ούτος κατά την θεωρίαν της νεωτέρας μουσικής είνε ό 📫 πους έχων ώς ανακρουσιν ούγι μίαν συλλαθήν, αλλά τλς τρείς πρώτας ήτοι 🛊, ὅπερ γίνεται δήλον, ἄν συνάψωμεν δύο τρίμετρα ὡς έξης:

Ο ρυθμός ούτος είνε σχεδόν ἄχρηστος έν τῆ νεωτέρα μουσικῆ, διότι είς ούδενος τῶν νεωτέρων μελοποιῶν τὸν νοῦν ἐπέρχεται νὰ ποιἢ μουσικόν τι ποίημα έν συνεχεία έκ κώλων συγκειμένων έξ έξ τρισήμων ποδών ή έκ τριών έξασήμων. ή των νεωτέρων ρυθμική αζοθησις, ήτις μόναις που ταῖς τετραποδίαις ἀσμενίζει ἐν συνεχεία, οὐδαμῶς θὰ ηὐγαριστεϊτο τῷ τοιούτῳ ἡυθμῷ. Παρὰ τοῖς παλαιοῖς ὅμως τὰ τοιαὔτα έχ τριμέτρων ποιήματα εἶνε ἐκ τῶν κοινοτάτων καὶ συνηθεστάτων. Έπειδη δὲ καὶ ἐν τῆ νεωτέρα ήμῶν ποιήσει πολλη γίνεται χρῆσις τοῦ τονικοῦ ἐαμδικοῦ τριμέτρου, οἱ δὲ ποιηταὶ ἀπευθύνουσι τὸν τονισμὸν πρός την του Βεντληίου προφοράν, καλόν νομίζομεν να προτρέψωμεν αύτους να άπευθύνωνται μαλλον πρός την άρχαιαν τοῦ τριμέτρου προφοράν οίον άντὶ τοῦ στίχου

έτων δεκατεσσάρων ήν ό ήρως μου, οπως έγραψεν ο ποιητής έπὶ τῆ βάσει δήλον ότι τῆς τοῦ Βεντληίου προφοράς, έὰν γράψωμεν ὧδε

δεκατεσσάρων ἦν ὁ ἥρως μου ἐτῶν, ό ρυθμός λαμδάνει και εμφασιν πλείονα και την άληθη άρχαιαν σημασίαν.

337. Οι παλαιοί τὴν εύρεσιν τοῦ ἰαμδιχοῦ τριμέτρου ἀνέφερον είς τὸν ᾿Αρχίλοχον, οἶον ὁ Πλούταρχος (περὶ μουσ. 28) λέγει « ᾿Αρχίλογος την των τριμέτρων ρυθμοποιίαν προσεξεύρε». Πιθανόν όμως φαίνεται ὅτι καὶ πρότερον ἦτο ἐν γρήσει τὸ ἰαμβικὸν τρίμετρον ἐν τῆ Διονυσιακή ιθυφαλλική ποιήσει, ό δὲ Αρχίλοχος ἐκ τῆς δημοτικής ταύτης ποιήσεως παραλαδών τὸν ρυθμὸν εἰσήγαγεν εἰς τὴν τεχνικὴν

ποίησιν. 'Ο ρυθμός ούτος ώς έκ τοῦ ήθους αύτοῦ ήτο πρόσφορος είς σκωπτικήν ποίησιν, ώς δηλοϊ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἰάμβου ἀπὸ τοῦ ἰάπτειν. Ούτω τῷ ὄντι μετεχειρίσαντο αὐτὸν κατ' ἀρχὰς οἱ ἰαμδογράφοι ως ὄργανον τοῦ πικροῦ καὶ ἰοδόλου σκώμματος. ως φοδερον ὅπλον έναντίον τοῦ έχθροῦ, οἶον μαρτυροῦσι καὶ τὰ λεγόμενα περὶ τῶν θυγατέρων τοῦ Λυκάμβου καὶ τοῦ τεχνίτου Βουπάλου. Έκ δὲ τῆς σκωπτικής ποιήσεως των ιάμβων παρέλαβε το τρίμετρον ή κωμφδία. Καί έν μέν τῆ παλαιοτέρα, τῆ Σικελικῆ, ἐπεκράτει ἡ χρῆσις τῶν τροχαϊκών και άναπαιστικών τετραμέτρων, οίον παρ' Ἐπιχάρμω, ὅστις ὅλας κωμωδίας ἔγραψεν ἀναπαίστοις. Έν τῆ Αττικῆ ὅμως κωμωδία τὸ τρίμετρον έγένετο τὸ κανονικὸν μέτρον τοῦ κωμικοῦ διαλόγου, τῆς τῶν άλλων μέτρων χρήσεως συσταλείσης εἰς ἐμφαντικά τινα μόνον χωρία. "Επειτα δὲ παρέλαβεν αὐτὸ καὶ ἡ τραγωδία καὶ τὸ σατυρικόν δρᾶμα. Μετεχειρίζετο δὲ ἡ τραγωδία κατ' ἀρχὰς τὸ τροχαϊκὸν τετράμετρον, υστερον δὲ μετριασθείσης τῆς μεγάλης κινήσεως, ήτις ἦτο οἰκεία τῆς παλαιοτέρας τραγωδίας, ἐπεκράτησε καὶ έν αὐτῆ τὸ σεμνὸν τοῦτο μέτρον και δη και ἀποκλειστικόν ἐγένετο τοῦ διαλόγου μέτρον(1). Έν δὲ τῆ λυρικῆ ποιήσει μικρὰ μόνον γίνεται χρῆσις τοῦ τριμέτρου. Έχ της ποικίλης δὲ χρήσεως ἐν τοῖς διαφόροις ποιητικοῖς εἴδεσι προσέλαβε τὸ τρίμετρον διαφοράς τινας περί τὸ μετρικόν σχῆμα καὶ ήδη οί παλαιοί διέκρινον τέσσαρας χαρακτήρας τοῦ ἰαμδικοῦ τριμέτρου, τὸν ίδίως λεγόμενον ἰαμβικόν, τὸν τραγικόν, τὸν κωμικόν καὶ τὸν σατυρικόν(2). Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ προφορὰ τοῦ τριμέτρου δὲν ἦτο ἀπλῆ καὶ

πάντοτε ή αὐτή, ἀλλὰ μᾶλλον τριπλῆ. ἤτοι δηλαδή α΄) ἐμελφδεῖτο, καὶ αὕτη ἦτο ἡ ἀρχικὴ προφορά, ὡς γίνεται δῆλον ἔκ τινος παρ' 'Αθηναίω (14,622 C) ἀποσπάσματος τοῦ Σήμου ἔχοντος ὡδε.

σοί, Βάκχε, τάνδε μοῦσαν ἀγλαίζομεν ἀπλοῦν ἡυθμὸν χέοντες αἰόλφ μέλει κτέ.

ή 6΄) προεφέρετο μελοδραματικώς, ώς νῦν λέγεται, τουτέστιν ἐξηγγείλετο ἄνευ μὲν μέλους, παρὰ τὴν κροῦσιν δέ, τουτέστι συναδούσης τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς. Ἡ προφορὰ αὕτη ἐλέγετο ὑπὸ τῶν παλαιῶν παρακαταλογὴ καὶ ἡ εὕρεσις αὐτῆς ἀναφέρεται εἰς τὸν ᾿Αρχίλοχον (1). ἢ γ΄) ἀπηγγέλλετο ψιλῶς, οὐχὶ δηλαδὴ μετὰ μέλους οὐδὲ παρακαταλογικῶς, ὰλλὰ μόνον μετὰ ρυθμοῦ. Ὁ τρίτος οὐτος τρόπος τῆς προφορᾶς τοῦ ἰαμδείου ἦτο ὁ συνήθης ἐν τῷ διαλόγῳ τῆς τραγῳδίας, ἐνιαχοῦ ὅμως ἐγίνετο ἐν αὐτῆ χρῆσις καὶ τῶν δύο ἄλλων τρόπων (2). Ἡ κωμῳδία ὅμως συμφώνως πρὸς τὴν φύσιν αὐτῆς μετεχειρίζετο ἐν τῷ διαλόγῳ μόνον τὸν τρίτον τρόπον τῆς προφορᾶς.

338. Τὸ δὲ μετριχὸν αὐτοῦ σχῆμα ἔχει ἀκριδέστερον ὧδε:

α΄) Τομή. Ἐπὶ τοῦ τριμέτρου διακρίνονται, ὡς προείπομεν, δύο κύριαι τομαί, πρῶτον μὲν ἡ ἐμπίπτουσα μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ τρίτου ποδός, ἡτις καλεῖται πετθημιμερής, οἶον

ω τέκνα Κάδμου τοῦ πάλαι νέα τροφὴ (Οί. Τ. Ι) εἶτα δὲ ἡ ἐμπίπτουσα μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ τετάρτου ποδός, ἣτις κα- λεῖται ἐφθημιμερής, οἶον

δ κοινὸν αὐτάδελφον Ίσμήνης κάρα (Άντιγ. 1) στησόν με κάξίδρυσον, ως πυθώμεθα (Οί. Κ. 11).

'Η πρώτη εἶνε συχνοτέρα τῆς δευτέρας καὶ παρ' 'Αρχιλόχω ὁ λόγος τῆς χρήσεως αὐτῶν ἔχει σχεδὸν ὡς 2:1, ἡ δ' ἐναλλαγὴ αὐτῶν γεννᾶ

chyn praedictis admiscet... Iambicum autem, quod ex omnibus iambis nullo alio admixto subsistit, quo iambographi maxime guadent. Superest satyricum, quod inter tragicum et comicum stilum medium est».

(1) Πλούτ. περὶ μουσ. 28 « Άρχίλοχος τὴν τῶν τριμέτρων ρυθμοποιίαν προσεξεῦρε καὶ τὴν εἰς τοὺς οὐχ όμογενεῖς ρυθμοὺς ἔντασιν καὶ τὴν παρακαταλογὴν καὶ τὴν περὶ ταῦτα κροῦσιν.... "Ετι δὲ τῶν ἰαμδείων τὸ τὰ μὲν λέγεσθαι παρὰ τὴν κροῦσιν, τὰ δὸ ἄδεσθαι, 'Αρχίλοχόν φασι καταδεῖξαι, εἶθ' οῦτω χρήσασθαι τοὺς τραγικοὺς ποιητάς».

(2) Καί τῶν τριῶν τούτων τρόπων τὴν χρῆσιν ἐν τῆ τραγωδία αἰνίττεται ὁ Λουκιανὸς δι' ὧν λέγει (περὶ ὀρχήσ. 27) περὶ τοῦ ὑποχριτοῦ τῆς τραγωδίας « εἶτ' ἔνδοθεν αὐτὸς χεχραγώς, ἑαυτὸν ἀναχλῶν καὶ καταχλῶν, ἐνίοτε καὶ περιάδων τὰ ἰαμδεῖα, καὶ τὸ δὴ αἴσχιστον, μελωρῶων τὰς συμφορὰς καὶ μόνης τῆς φωνῆς ὑπεύθυνον παρέχων ἑαυτόν». Πρόλ. καὶ Rossbach, spec. Metrik ³ σελ. 221.

^{(1) &#}x27;Αριστοτ. περί ποιητ. 4' «ἔτι δὲ τὸ μέγεθος (τῆς τραγωδίας) ἐκ μικρῶν μύθων καὶ λέξεως γελοίας διὰ τὸ ἐκ σατυρικοῦ μεταδαλεῖν ὀψὲ ἀπεσεμνύνθη, τό τε μέτρον ἐκ τετραμέτρου ἰαμδεῖον ἐγένετο: τὸ μὲν γὰρ πρῶτον τετραμέτρον ἐχρῶντο διὰ τὸ σατυρικοῦ μέτρον εὰ το ἀρχηστικωτέραν εἴνε τὴν ποίησιν, λέξεως δὲ γενομένης αὐτὴ ἡ φύσις τὸ οἰκεῖον μέτρον εὖρε: μάλιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμδεῖον ἐστιν. Σημεῖον δὲ τούτου πλεῖστα γὰρ ἰαμδεῖα λέγομεν ἐν τῆ διαλέκτω τῆ πρὸς ἀλλήλους, ἑξάμετρα δὲ ὀλιγάκις καὶ ἐκδαίνοντες τῆς λεκτικῆς άρμονίας ». 'Ρητορ. 3, 8' «Τῶν δὲ ρυθμῶν ὁ μὲν ἡρῷος σεμνὸς καὶ λεκτικὸς καὶ ἀρμονίας ζοὐ) δεόμενος (πρόλ. § 276), ὁ δ΄ ἴαμδος αὐτή ἐστιν ἡ λέξις ἡ τῶν πολλῶν· διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων ἰαμδεῖα φθέγγονται λέγοντες. δεῖ δὲ σεμνότητα γενέσθαι καὶ ἐκστῆσαι· ὁ δὲ τροχαῖος κορδακικώτερος, δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα».

⁽²⁾ Πρέλ. Σχολ. Ήφαιστ. σελ. 152 W. και Mar. Victor. 25?7 P. = 81 K. «trimetri igitur iambici acatalecti genera sunt quattuor . . . quorum prius tragicum, dehinc comicum et iambicum, post satyricum habebitur. Et tragicum quidem, cujus in versu crunt dextri spondei, sinistri iambi, id est disparibus pares subditi . . . Comicum autem, quod anapaestum et tribra-

μείζονα ποικιλίαν καὶ σώζει τὸ μέτρον ἀπὸ τῆς μονοτονίας. Ἐνίστε δ' ευρίσχονται ἀμφότεραι έν τῷ αὐτῷ μέτρῳ, τὸ σχῆμα ὅμως τοῦτο του τριμέτρου δεν είνε το κανονικόν. Ἡ δε τομή μετὰ τὴν πρώτην διποδίαν, άτε χωρίζουσα τὸν ρυθμὸν εἰς τὰ συστατικὰ αὐτοῦ μέρη, εἶνε ήττον χρήσιμος καὶ μάλιστα παρὰ τοῖς τραγικοῖς καὶ ἰαμβογράφοις, όθεν συνήθως συνυπάρχει μετὰ τῆς πενθημιμεροῦς ἢ έφθημιμε-

1 χθονός μεν ές | τηλουρόν | ἥκομεν πέδον. Προμ.

4 ας σοι πατηρ | έφεῖτο, | τόνδε πρὸς πέτραις.

9 άμαρτίας | σψὲ | δεῖ θεοῖς δοῦναι δίκην.

13 έχει τέλος | δη | κούδεν έμποδων έτι.

15 δπσαι βία | φάραγγι | πρός δυσχειμέρω.

'Ωσαύτως δὲ σπανία, μᾶλλον δὲ πολλῷ σπανιωτέρα εἶνε ἡ τομὴ μετὰ τὴν τρίτην θέσιν (caesura media), ὅτε τὸ τρίμετρον διαιρεῖται είς δύο ἴσα λογικὰ μέρη, ώστε ἀπαγγελλόμενον ψιλῶς ἀποδαίνει μο-

Πέρσ. 465 Ξέρξης δ' ἀνώμωξεν | κακῶν ὁρῶν βάθος. 509 Θρήκην περάσαντες | μόλις πολλῷ πόνφ. 251 ως εν μια πληγη | κατέφθαρται πολύς.

Εύρ. Ίκ. 699 καὶ συμπατάξαντες | μέσον πάντα στρατόν. Γίνεται δε αΰτη ἀνεκτοτέρα, ὅταν συνυπάρχη καί τις τῶν κυρίων το-

Άντιγ. 555 σὰ μὲν γὰρ εἴλου | ζῆν, | ἐγὰ δὲ κατθανεῖν.

Ήλ. 1036 άτιμίας μεν | ού, | προμηθείας δε σού. Τοὐναντίον δὲ καὶ συχνη εἶνε ή τοιαύτη τομη (caesura media) καὶ ούκετι δυσχεραίνει τις αύτῆ, ὅταν ἐνταῦθα γίνηται συναλοιφή, οἰον

'Αγαμ. 20 νῦν δ' εὐτυχὴς γένοιτ' | ἀπαλλαγὰ πόνων.

'Αντιγ. 307 εὐρόντες ἐκφανεῖτ' | ἐς ὀφθαλμοὺς ἐμούς. Οί. Τ. 9 άλλ' ὧ γεραιὲ | φράζ, | ἐπεὶ πρέπων ἔφυς.

46 ἴθ' ὧ βροτῶν ἄριστ', | ἀνόρθωσον πόλιν.

328 πάντες γὰρ οὐ φρονεῖτ'. | ἐγὼ δ'οὐ μή ποτε.

548 τοῦτ'αὐτὸ μή μοι | φράζ', |ὅπως οὐκ εἶ κακός.

Ή δε τομή μετά την άρσιν τοῦ πέμπτου ποδὸς έγχωρει μόνον ὅταν α') ή ἄρσις τοῦ πέμπτου ποδὸς εἶνε βραχεῖα συλλαβή, εἴτε αὕτη ἀποτελεϊ μέρος πολυσυλλάβου λέξεως εἴτε εἶνε μονοσύλλαβος λέξις, οἶον

τοσόνδ' ἐκόμπει μῦθον· εἶτα δεύτερον (Αἴ. 770). ούτω μεν εύσκευούμεν έκ δε τών δέ μοι (Αΐ. 823 κέ.) σὺ πρῶτος, ὧ Ζεῦ, καὶ γὰρ εἰκός, ἄρκεσον.

β') δὲ ὅταν ἡ ἄρσις εἶνε μὲν μακρά, ἀλλ' ἀποτελῆ λέξιν μονοσύλλα-[203).Gov. ofor

θρασυστομεῖν γὰρ οὐ πρέπει τοὺς ἥσσονας (Αίσχ. Ἱχέτ. τί δῆτα μέλλεις; ὡς ἐμοὶ τῶν σῶν λόγων (᾿Αντιγ. 499).

Όταν όμως ή μακρά ἄρσις είνε τελική πολυσυλλάβου λέξεως συλλαβή, τότε ή περὶ ής ὁ λόγος τομή ἐγχωρεῖ κατ' ἐξαίρεσιν μόνον όταν ὑπάρχη λόγος τις παραμυθούμενος την ἐξαίρεσιν ταύτην, οἶον όταν ἐπιφέρηται λέξις ἐγκλιτική, ἤτις διὰ τοῦ τόνου ἑνοῦται τρόπον τινὰ μετὰ τῆς προηγουμένης εἰς μίαν λέξιν, οἰον Εὐριπ. Ίων. 633

ά δ' ἐνθάδ' εἶχον ἀγάθ', ἄκουσόν μου, πάτερ, ή όταν ἐπιφέρηταί τις των λέξεων ἐχείνων, αἵτινες δὲν εἶνε μὲν ἐγκλιτικαί, άλλα πάντοτε έπιτάσσονται καὶ δὲν δύνανται νὰ εὑρίσκωνται ἐν τῆ ἀρχῆ τοῦ λόγου ἢ τοῦ στίχου, οἶον εἶνε τὸ γὰρ ἢ γοῦν ἣ μέν·

οίον τέ μοι τάσδ' ἐστί· θνητοῖς γὰρ γέρα. πῶς οὐκ όλεῖ καὶ τόνδε; δόξη γοῦν ἐμῆ. άλλ' ως τάχιστα παίδες, ύμεις μεν βάθρων.

ή και τὸ σφιγκτῶς συνδεόμενον μετὰ τοῦ βήματος μόριον ἄν, οἶον εί μοι λέγοις την όψιν, είποιμ' αν τότε. βλέπουσ' αν αὐγὰς ταμ' ἐκαρποῦτ' αν λέχη.

Τὴν ἐξαίρεσιν δύναται νὰ παραμυθῆται καὶ κύριον ὄνομα, οίον παρ' Αἰσχύλ. Πέρσ. 321

νωμών ὅ τ' ἐσθλὸς ᾿Αριόμαρδος Σάρδεσιν, ή συναλοιφή, οίον παρά Σοφοκλεί και Εύριπίδη

Φιλοκτ. 22 α μοι προσελθών σίγα σήμαιν είτ έχει.

Αΐ. 1101 ἔξεστ' ἀνάσσειν ὧν ὅδ' ἡγεῖτ' οἴκοθεν.

'Ηρακλείδ. 530 καὶ στεμματοῦτε καὶ κατάρχεσθ', εί δοκεῖ. Τὸν κανόνα τοῦτον, ὅστις ἀπὸ τοῦ παρατηρήσαντος αὐτὸν (praefat. ad Hecub. σελ 30) καλεῖται νόμος τοῦ Πόρσωνος, «άθετοῦσι μόνον οί κωμικοί, οι δὲ ἰαμδογράφοι οὐδέποτε, οι δὲ τραγικοὶ σπανίως μόνον. Διότι καὶ παρ' αὐτοῖς ευρίσκονται χωρία ἐναντιούμενα τῷ νόμφ τοῦ Πόρσωνος, ἄτινα οὕτε ὑποψίαν φθορᾶς φαίνονται παρέχοντα οὕτε άλλην εύλογον παραμυθίαν ἐπιδεχόμενα οἶα τὰ ἐν Αίσχ. Ἱκέτ. 198 « τὸ μὴ μάταιον δ' ἐκ μετώπων σωφρόνων », Οἰ. Κ. 1543 « σφῷν αὖ πέφασμαι καινός, ὥσπερ σφὼ πατρὶ» καὶ 664 «θαρσεῖν μὲν οὖν εἴγωγε κἄνευ τῆς ἐμῆς», ἀνθ' οὖ ὁ Δινδόρφιος εἰκάζει «κἄν ἐμῆς ἄνευ»· καὶ τὰ παρ' Εὐριπίδη 'Ηρακλ. 640 «ὧ φίλταθ' ἤκεις ὧρα σωτὴρ νῷν φανεἰς» (ἀνθ' οὖ ὁ Πόρσων εἰκάζει «κῷν σωτὴρ») καὶ Ίφιγ. Τ. 580 «κἀμοί. Τὸ δ' εὖ μάλιστά γ' οὕτω γίγνεται», ἔνθα ὁ Πόρσων εἰκάζει 'Ο δὲ Πόρσων χωρία τοιαῦτα, οἶα τὰ ἑξῆς

εί δ' έγκρατεῖς ψεύγουσιν, οὐδὲν δεῖ πονεῖν (Οἰ. Κ. 1022). ἢν δ' έγγὺς ἔλθη θάνατος, οὐδεὶς βούλεται

ἀμφότερον ἀπολειψθὲν γὰρ οὐδὲν θάτερον (Φοιν. 747), παραμυθεῖται πιστεύων ὅτι οἱ παλαιοὶ ᾿Αττικοὶ τὰ ἐπίθετα οὐδεὶς καὶ ὅμως τὰ διηρημένα ταῦτα διαφέρουσι τῶν συνθέτων κατὰ τὴν ση-

6') "Αλογος ἔαμβος. Τὸ ἰαμβικὸν τρίμετρον, ὡς καὶ ἔμπροσθεν εἴπομεν, δέχεται κατὰ τὰς περιττὰς χώρας, τὴν πρώτην δηλαδή, τρίτην καὶ πέμπτην, πλὴν τοῦ ἰάμβου καὶ σπονδεῖον. Εἶνε δὲ ὁ σπονδεῖος οὐτος οὐχὶ τετράσημος, ἀλλ' ἄλογος ἔαμβος ἀντὶ ῥητοῦ, μέγεθος

ἔχων τριῶν πρώτων χρόνων καὶ ἡμίσεος $\left(\frac{\alpha}{1^{1/2}}\frac{2}{2}\pi\rho.\chi\rho.\right)$. Πρβλ. 8 150. Καὶ ἐν μὲν τοῖς τριμέτροις τῶν ἰαμβογράφων εὑρίσκεται σπανιώτερον ἡ ἀλογία αὕτη, συνήθως δὲ ἄπαξ μόνον ἐπὶ ἑκάστου στίχου, ἐν δὲ τοῖς τριμέτροις τῶν δραματικῶν συχνότερον, κατὰ μέσον ὅρον δὶς ἐπὶ ἑκάστου στίχου, καθαρὰ δὲ τρίμετρα ἔχοντα δηλαδὴ βραχείας πάσας τὰς ἄρσεις, οἶα τὰ τοῦ Αἰσχύλου

Εύμ. 140 ἔγειρ' ἔγειρε καὶ σὰ τήνδ', ἐγὰ δὲ σέ.

Προμ. 35 άπας δὲ τραχὺς ὅστις ἀν νέον κρατῆ.

Προμ. 50 έλεύθερος γὰρ οὕτις ἐστὶ πλὴν Διός. εἶνε σπάνια παρὰ τοῖς δραματικοῖς (1). Κατὰ νεωτέρας δὲ ἐξαριθμήσεις (2) παρὰ μὲν τοῖς ἰαμβογράφοις ὁ λόγος τῶν μὴ καθαρῶν, ἤτοι τῶν ἐχόντων ἀλόγους ἄρσεις, πρὸς τὰ καθαρὰ τρίμετρα, τὰ μηδεμίαν δηλονότι ἔχοντα ἄλογον ἄρσιν, ἔχει ὡς 9:1, παρὰ δὲ τῷ Αἰσχύλω

(1) Πρόλ. Mar. Victor. 2526 (Rufin. 2708) «improbatur... apud tragicos versus ex ommibus iambis compositus; nam quo sit amplior et par tragicae dignitati, interponunt frequentius in locis dumtaxat in paribus pedum dactylicorum moras et spondeum». Terent. Maur. 2228.

(2) Πρέλ. Rumpel, Philolog. XXV 471-8 καὶ XXVIII 601.

ό λόγος ἔχει ὡς 14:1, παρὰ δὲ Σοφοκλεῖ ὡς 17:1, παρὰ δὲ Εὐριπίδη ὡς $22\frac{1}{2}:1$, παρὰ δὲ ᾿Αριστοφάνει ὡς 68:1.

γ') Τρίβραχνε καὶ δάκτυλος. Τοῦ ἰάμβου, τοῦ τε ἐπτοῦ καὶ τοῦ άλόγου, ή θέσις ἐπιδέχεται λύσιν, ὅθεν ὁ μὲν πρῶτος λαμδάνει τὸ σχημα τριβράχεος (υ ο υ), ὁ δὲ δεύτερος, τοῦτ'ἔστιν ὁ σπονὸεῖος, τὸ τοῦ δακτύλου σχήμα μετὰ ρυθμοῦ δηλονότι ἰαμβικοῦ, « ৬ ο (χορεῖος άλογος ἰαμβοειδής). Καὶ παρὰ μὲν τοῖς ἰαμβογράφοις ἡ λύσις αὕτη συμβαίνει σπανίως μόνον καὶ ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ οὐχὶ πλέον ἢ ἄπαξ, αί δὲ ἐκ τῆς λύσεως τῆς θέσεως βραχεῖαι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀποτελοῦσι τὴν ἀρχὴν πολυσυλλάδων λέξεων. Τῶν δὲ τραγικῶν, οἵτινες ὡς έν άλλοις ούτω καὶ ἐν τῆ λύσει τῆς μακρᾶς εἶνε μετριώτεροι τῶν κωμικών, ὁ μὲν Αἰσχύλος ἀκολουθεῖ τοῖς νόμοις τῆς παλαιᾶς τέχνης, ὁ δέ Σοφοκλής μεταχειρίζεται μείζονα άδειαν καὶ μάλιστα έν τοῖς νεωτέροις δράμασιν, ό δ' Ευριπίδης έν μέν τοῖς παλαιοτέροις δράμασιν, οίον έν Ίππολύτω, Μηδεία, Ἡρακλείδαις, ᾿Αλκήστιδι, ᾿Ανδρομάχη τηρεί την παλαιοτέραν αὐστηρότητα, ἐν δὲ τοῖς νεωτέροις (ἀπὸ τῆς 89 που 'Ολυμπιάδος καὶ έξῆς) μεγίστην ἄδειαν. Κατὰ τὰς παρατηρήσεις (1) τοῦ Καρόλου Φριδ. Μυλλήρου ὁ λόγος τῶν λύσεων ἔχει καθ" όλου ως έξης. ὁ μὲν Αἰσχύλος ἐν 4308 τριμέτροις τοῦ διαλόγου έχει 293 λύσεις, ό δὲ Σοφοκλῆς 446 ἐν 7568, ὁ δ' Εὐριπίδης 3729 έν 17825 τριμέτροις Παρὰ δὲ τῷ ᾿Αριστοφάνει πρὸς 9 τρίμετρα αναλογοῦσι τέσσαρα οὐδεμίαν ἔχοντα λύσιν. Εἰ καὶ ἡ λύσις δὲ τῆς θέσεως έχχωρει καθ' έκάστην τῶν πέντε πρώτων χωρῶν τοῦ τριμέτρου, ὅμως ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ στίχου ὁ μὲν Αἰσχύλος συνήθως μόνον ἄπαξ λύει, σπανίως δὲ δίς, οἱον ἐν Ἑπτ. 593, ᾿Αγαμ. 1584, Χοηφ. 89, Ίκέτ. 341. Ἡ διπλη λύσις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ στίχου εἶνε συχνοτέρα παρὰ Σοφοκλεῖ. Ἐν τῷ Φιλοκτήτη μάλιστα, οὐ δράματος ἡ στιχουργία τὰ μάλιστα προσέοιχεν ώς πρὸς τὸν κεκινημένον χαρακτῆρα τή του Εύριπίδου, εύρίσκεται στίχος τις, ο 932, τρεῖς ἔχων λύσεις. 'Ο δ' Ευριπίδης ου μόνον πολλάκις έχει τρεῖς λύσεις ἐν'τῷ αὐτῷ στίχφ, άλλὰ καὶ ἐπαλλήλους, οἶον ἐν τῷ ἀποσπ. 642, 3

πενία δὲ σοφίαν ἔλαχε διὰ τὸ δυστυχές. 'Ομοίως ἐν Ἑλ. 420, Ἰφ. Αὐ. 466, ἵΙων. 1143, 'Ορ. 248. 643. 1057. 1603, 'Ανδρ. 333, Κύκλ. 203. 210.

(1) C. Fr. Müller, de pedibus solutis in dialogorum senariis Aeschyli Sophoclis Euripidis, Berolini 1866.

'Ο δὲ 'Οβερδίκιος (1) συνδυάζων τὰς λύσεις πρὸς τὰς τομάς, πρῶτον μεν εύρίσκει συνηθεστάτην και κανονικωτάτην την λύσιν της θέσεως τῆς ἀκολουθούσης τῷ πενθημιμερεῖ, ὅθεν ὁ τρίτος ποὺς λαμδάνει σχῆμα τριβράχεος ή δακτύλου. 'Ωσαύτως κανονικήν εύρίσκει καὶ τὴν λύσιι τῆς θέσεως τῆς ἀκολουθούσης τῆ ἐφθημιμερεῖ τομῆ, ὅθεν ὁ τέταρτος ποὺς λαμβάνει τὸ τοῦ τριβράχεος σχημα. Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ περί της λύσεως της θέσεως του πρώτου ποδός. Ταύτης δε λυομένης ό ποὺς οὖτος ἐν μὲν τῆ παλαιοτέρα τραγωδία λαμβάνει κανονικῶς τὸ του τριβράχεος σχήμα, έν δὲ τῆ μεταγενεστέρα καὶ τὸ του δακτύλου, παρὰ δὲ τῷ Αἰσχύλω ἐγχωρεῖ τὸ τελευταῖον σχῆμα μόνον ὅταν ἡ μακρὰ ἄρσις ἀποτελῆται ἐκ μονοσυλλάβου λέξεως, οἶον καὶ (Χοηφ. 216), οὐ ('Αγαμ. 1312). Τοὐναντίον δὲ αἱ λύσεις τῶν θέσεων τοῦ δευτέρου καὶ πέμπτου ποδός μετὰ προηγουμένην τομήν οὕτω σπάνιαι εἶνε παρ' Αἰσχύλω, ώστε πρέπει νὰ λογισθώσιν ως ἐξαιρέσεις. Έν τοῖς ὕστερον δμως χρόνοις καὶ μάλιστα παρ' Εὐριπίδη κατὰ μὲν τὴν δευτέραν χώραν ή λύσις εἶνε συχνοτέρα, κατὰ δὲ τὴν πέμπτην σχεδὸν παντάπασιν ἄχρηστος. Πάντοτε ὅμως ἀνάγκη νὰ προηγῆται τέλος λέξεως. Έν άμφοτέραις ὅμως ταῖς περιστάσεσιν ἐγχωρεῖ μόνος ὁ τρίβραχυς, οίον Εύμεν. 769

έγω δ' άτιμος η τάλαινα βαρύκοτος.

δ΄) 'Ανάπαιστος. Έν τῆ τραγωδία ὁ ἀνάπαιστος ἐγχωρεῖ κατὰ πρώτον λόγον καὶ κυρίως ἐν τῆ πρώτη χώρα ἐπί τε κυρίων ὀνομάτων καὶ μὴ τοιούτων. Καὶ παρὰ μὲν τῷ Αἰσχύλφ τὰ παραδείγματα τοῦ κατὰ τὴν πρώτην χώραν ἀναπαίστου εἶνε ὀλίγα, πάντοτε ὅμως ὁ ἀρκτικός ἀνάπαιστος σύγκειται ἐκ μιᾶς μόνης λέξεως φύσει ἀναπαιστικὸν έχούσης σχήμα ή ἀναπαιστικώς ἀρχομένης(2) ή καὶ φύσει μὲν τρίβραγυν ἀποτελούσης, θέσει δὲ ἀνάπαιστον· οἶον Πέρσ. 323 Θάρυβίς τε. 343 έχατὸν δὶς ἦσαν. Άγαμ. 509 ὕπατός τε χώρας. ("Ομοια παραδείγματα καὶ μάλιστα πλείονα εύρίσκονται παρά Σοφοκλεῖ καὶ Εύριπίδη οξον Τραχ. 762 έχατὸν προσηγε. Οἰ. Κ. 481 ὕδατος, μελίσσης 1160 ποδαπόν; τί καὶ ἄλλα). Ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ Σοφοκλέους, περί ου ἄξιον ίδια να μνημονευθή ὅτι ἐν τῷ ἀρχαιοτάτῳ τῶν σωζομένων δραμάτων αὐτοῦ, τῆ ἀντιγόνη, οὐδὲ εν τρίμετρον εὑρίσκεται άρχόμενον ἀπὸ ἀναπαίστου, εν δε μόνον παράδειγμα εύρίσκεται καὶ τουτο εν τινι των τελευταίων δραμάτων, τω Φιλοκτήτη στ. 795, έν ω ο άρχομενος ανάπαιστος σύγκειται έκ δύο λέξεων (τὸν ἴσον χρόror), καὶ εν μόνον ώσαύτως, εν ῷ ὁ ἀνάπαιστος σχηματίζεται βοηθεία τῆς αὐζήσεως στ. 544 (ἐκέλευσ' ἐμοί). Ὁ δ' Εὐριπίδης οὐ μόνον συχνότερον τοῦ Αἰσχύλου καὶ Σοφοκλέους μεταχειρίζεται τὸν ἀνάπαιστον κατὰ τὴν πρώτην χώραν, ἀλλὰ καί οὐδαμῶς ὀκνεῖ νὰ σχηματίζη αὐτὸν ἐκ δύο λέξεων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως μετὰ προθέσεως, οίον ἐν Ἰφιγ. Αὐ. 1199 ἐν ἴσφ γὰρ ἦν. Μετὰ τῆς ἐπὶ ἐν ᾿Αλκ. 375 ἐπὶ τοῖσδε καὶ Ἡρακλ. μ. 940. Ἑλ. 838. 1234. Ἡλ. 1030. Φοιν. 1240. 'Ορ. 898. Βάκχ. 1247. Μετὰ τῆς παρὰ Ἰφιγ. Αὐ. 646. Βάκχ. 502 παρ' έμοί. 334 παρὰ σοί. Μετὰ τῆς περὶ Βάκχ. 1336 περί τοῦ. Καὶ ἐν Κύκλωπι 445 ἐπὶ κῶμοτ. 183 περὶ τοῖτ σκελοῖτ 229. 230 ὑπὸ τοῦ καὶ ὑπὸ τῶνδε. 590 καὶ 630 ἄγε δη καὶ ἄγε νῦν. Καὶ ἀνάπαιστοι δὲ διὰ τῆς αὐξήσεως ἐσχηματισμένοι εὐρίσκονται παρ' Ευριπίδη, ως εν Ήρακλ. μ. 458 έτεκον μεν ύμᾶς καὶ Ίφιγ. Αυ. 49 εγένοντο Λήδα.

Κατὰ δὲ τὰς λοιπὰς χώρας, πλὴν τῆς τελευταίας, ἐγχωρεῖ ὁ ἀνάπαιστος παρὰ τοῖς τραγικοῖς μόνον ἐπὶ κυρίων ὀνομάτων. Καὶ παρὰ μέν τῷ Αἰσχύλφ εν μόνον ευρίσκεται παράδειγμα τοιούτου ἀναπαίστου, τὸ ἐν Ἑπτ. 569 άλκήν τ' ἄριστον μάντιν Αμφιάρεω Βίαν. Παρὰ Σοφοκλεῖ δὲ πλείονα, περὶ τὰ πεντεκαίδεκα, κατὰ μὲν τὴν τρίτην χώραν Ίππομέδων καὶ Παρθενοπαΐος έν Οί. Κ. 1317. 1320. Αμφιάρεως έν Οι. Κ. 1313. Οίγα. λίαν Τραχ. 354. Κατά δὲ τὴν πέμπτην Αντιγόνη εν 'Αντιγ. 11 Οι. Κ. 1. 1415. Τειρεσίας 'Αντιγ. 991. 1045. Εὐρυδίκην 1180. Οἰγαλίαν Τραχ. 478 'Ολίγω δε πλείονα παρ' Εὐριπίδη. Εύρίσκονται δὲ καὶ τρίμετρα ἔχοντα δύο ἄμα ἀναπαίστους ἔν

504 (δεκάτω). 590 (ἔπατός τε). 1257 (διοτοί). Εὐμ. 92. 474. 577 (ἰκέτης). Αποσπ. 142 (ποταμού). 196, 7 (reφέλητ). 246 (φαγέδαιτατ). 287 (ἀπάιης).

⁽¹⁾ J. Oberdick, Krit. Studien I, σελ. 35 κέ.

⁽²⁾ Καὶ τὰ μὲν ἐπὶ χυρίων ὀνομάτων εύρισχόμενα παρ' Αἰσχύλφ παραδείγματα εἶνε τα έξης· Έπτ. 64 ("Αρεως). 422. 440 (Καπανεύς). 474 (Μεγαρεύς). Πέρσ. 306 (Τεταγών). 323 (θαρυβίς τε). 327 (Κιλίκων). Ίλέτ. 282 (Κύπριος χαρακτήρ). 316 (Λιβύη). 'Αγαμ. 267. 813 (Πριάμου). Χοηφ. 20. 562. 899 (Πυλάδη). 'Αποσπ. 198 (Γαδίους). Καὶ ἐπὶ ὀνομάτων πλέον ἢ τρισυλλάδων, Προμ. 807 ('Αριμασπόν). Έπτ. 414 (Μελάνιππος). 570 ('Ομολωΐσιν). Πέρσ. 273 (Σαλαμίνος). 'Αγαμ. 26 , 1246. 1314 ('Αγαμέμτοτος). 309 ('Αραχταΐοτ). Εύμ. 456 ('Αγαμέμτοτ' ατδρώτ). Αποσπ. 155, 2 (Βερέκυττα). Τὰ δὲ ἐπὶ μὴ κυρίων τὰ έξῆς Προμ 89 (ποταμών). 366 (πορυφαίς). 368 (ποταμοί). 721 (προτάφων). 722 (πορυφάς). 994 (χθονίοις). Έπτ. 495 (όφεων). 1010 (ἰερῶν). Πέρσ. 184 (μεγέθει). 343 (έκατον δίς). 'Αγαμ.

τε τη άρχη και έν τῷ μέσω, οιον Έλ. 88 Τελαμών, Σαλαμίς δὲ πατρίς ή θρέψασά με. Φιλοκτ. 794 'Αγάμεμνον, ὧ Μενέλαε, πῶς ἀν ἀντ' ἐμοῦ.

Έν δὲ τῷ τριμέτρῳ τῆς κωμωδίας, τῆς τε Σικελικῆς καὶ τῆς ἀττικῆς, ὁ ἀνάπαιστος ἐγχωρεῖ κατὰ πάσας τὰς πέντε πρώτας χώρας ἄνευ περιορισμοῦ, καὶ ἐπὶ κυρίων δηλαδή ὀνομάτων καὶ μὴ τοιούτων, οἱ ἀνάπαιστοι μάλιστα ἐνταῦθα εἶνε καθ' ὅλου συχνότεροι τῶν τριβράχεων καὶ δακτύλων, παντάπασι δὲ κανονικὰ εἶνε τὰ μετὰ δύο ἢ καὶ τριῶν ἀναπαίστων τρίμετρα, οἶον

Βατρ. 1203 καὶ κωδάριον καὶ ληκύθιον καὶ θυλάκιον. "Ορν. 108 ΕΠ. ποδαπὼ τὸ γένος (δ'); ΕΥ. ὅθεν αὶ τρι-[ήρεις αὶ καλαί.

Ίππ. 477 καὶ τὰς ξυνόδους τὰς νυκτερινὰς ἐπὶ τῷ πόλει. Σπάνια δὲ τὰ μετὰ τεσσάρων καὶ σπανιώτατα τὰ μετὰ πέντε, οἰον ἐποίησεν ὁ ᾿Αριστοφάνης ἐν Σφ. 793, ἔνθα ἔδει νὰ ἐπαναληφθῷ πολλάκις ἡ αὐτὴ λέξις,

Α. κατάδα, κατάδα, κατάδα, κατάδα. Β. καταδήσομαι. Ίστέον δὲ ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀναπαίστου δύναται νὰ συμδαίνη τομή, οἶον

"Ορν. 1022 επίσκοπος | ήκω δεύρο τῷ κυάμφ λαχών.

Όρν. 1226 εί τῶν μὲν ἄλλων ἄρχομεν, | ὑμεῖς δ' οἱ θεοί.

Βατρ. 164 καὶ χαῖρε πόλλ', ὧδελψέ. Δ. νὰ Δία | καὶ σύ γε. 'Αχαρ. 165 οὐ καταβαλεῖτε τὰ σκόροδ'; | Θ. ὧ μοχθηρὲ σύ.

'Αχαρ. 178 τίδ' ἔστιν; Α. έγω μεν δεῦρό σοι σπονδὰςψέρων. Αποφεύγουσι δ' οἱ κωμικοὶ νὰ ποιδει -

Αποφεύγουσι δ' οἱ κωμικοὶ νὰ ποιῶσι πίπτουσαν τὴν ἐφθημιμερῆ τομὴν εἰς το μέσον τοῦ ἀναπαίστου, ὅταν μηδεμία ἄλλη τομὴ ὑπάρχη, ὡς ἐν Σφ. 1369

τῶν ξυμποτῶν κλέψαντα; | Φ. ποίαν αὐλητρίδα; "Ηττον δὲ δυσχεραίνουσιν οι κωμικοὶ ἐπὶ ταύτη τῆ τομῆ, ὅταν συνεκφέρηται μετ' ἐμφάσεως ἡ πενθημιμερής, οἰον ἐν

"Ορν. 442 ὁ μαχαιροποιός, || μήτε | δάκνειν τούτους ἐμέ. Βατρ. 652 ἄνθρωπος ἱερός: || δεῦρο | πάλιν βαδιστέον.

Αυσι. 768 μη στασιάσωμεν || ἔστι δ' | ὁ χρησμός οὐτοσί.

"Η ὅταν ἡ ἐφθημιμερὴς τομὴ πίπτη μεταξὸ λέξεων ἀδιασπάστως μετ' ἀλλήλων συνδεομένων, οἶαι εἶνε μάλιστα αὶ προθέσεις καὶ αἰ πτώσεις αὐτῶν ἢ τὰ ἄρθρα καὶ τὰ ὁνόματα, οἶον

'Αχαρν. 497 εἰ πτωχὸς ὢν ἔπειτ' ἐν 'Αθηναίοις λέγειν. 'Εκκλ. 104 νυνὶ δ', ὁρᾶς, πράττει τὰ μέγιστ' ἐν τῆ πόλει (1).

339. Τὴν τῆς κωμφδίας ἄδειαν περὶ τὴν χρῆσιν τῶν ἀναπαίστων κατὰ πάσας τὰς πέντε πρώτας χώρας τοῦ τριμέτρου ἔχει καὶ τὸ σα τυρικὸν δρᾶμα ἐν τῷ διαλόγῳ τῶν κωμικῶν προσώπων, οἰον τῶν Σατύρων, τοῦ Σειληνοῦ καὶ τοῦ Κύκλωπος, ἐν ῷ ἐπὶ τῶν τραγικῶν προσώπων τοῦ σατυρικοῦ δράματος ἰσχύουσιν οἱ κανόνες τῆς τραγφδίας. Καθόλου ὅμως ὁ ἀνάπαιστος ἐν τῷ σατυρικῷ δράματι εἶνε σπανιώτερος ἢ ἐν τῷ κωμφδία. Πρβλ. Αἰσχ. Προμ. Πυρκ. ἀπόσπ. 218 λιτᾶ δέ, πίσσα κώμολίτου μακροὶ τότοι. Κύκλ. 154 εἶδες γὰρ αὐτήν; Σ. οὐ μὰ Δί', ἀλλί' ὀσφραίτομαι. 231 οὐκ ἦσαν ὅττα θεόν με καὶ θεῶν ἄπο. 234 τούς τ' ἄρνας ἐξεφοροῦντο· δήσαντες δὲ σὲ.

340. Τὸ τρίμετρον τῆς κωμφδίας οὐ μόνον κατὰ τὴν ἀπεριόριστον άδειαν περί την χρησιν τοῦ αναπαίστου διαφέρει τοῦ τραγιχοῦ, καθ' ὅσον, ὡς προείπομεν, κατὰ πάσας μὲν τὰς χώρας πλὴν τῆς ἕκτης δέχεται αὐτὸν καὶ ἐπὶ κυρίων ὀνομάτων καὶ μὴ τοιούτων, φεύγει δὲ μόνον καθ' όλου τὴν τομὴν αὐτοῦ (Ο | Ο = ἢ Ο Ο | _), ἀλλὰ καὶ κατ' άλλα, οἱον ὅτι στερεῖται μὲν συχνὰ τῆς τομῆς, ἀδιαφορεῖ δὲ παντάπασι πρὸς τὸν νόμον τοῦ Πόρσωνος, πρὸ τῆς πέμπτης δηλαδή θέσεως ύπαρχούσης τομής μεταχειρίζεται μακράν την πέμπτην άρσιν και όταν είνε τελική λέξεως πολυσυλλάδου, ποιεῖται δε εύρεῖαν χρήσιν τῆς λύσεως, ὥστε οἱ τρισύλλαβοι πόδες ἐπικρατοῦσι. Πλὴν τῶν διαφορών τούτων διαφέρει τέλος το κωμικόν τρίμετρον τοῦ τραγικοῦ καί κατά τοῦτο ὅτι σπανίωςκαὶ αὐτὸν τὸν προκελευσματικὸν ἐπιδέχεται, άντι δηλαδή ιάμδου άνάπαιστον μετά λελυμένης θέσεως (υ υ υ υ). Πρός τὸν ἀναπαιστικὸν ὅμως προκελευσματικὸν ἀνάλογος είνε ή χρησις τοῦ ἀναπαίστου μετὰ λελυμένην θέσιν (σου ουλ), ήτις έν τη τραγωδία ωσαύτως δέν έγχωρει. Έν τοις πλείστοις λοιπόν των τοιούτων τριμέτρων μένει άδηλον, πότερον σχήμα πρέπει να δεχθωμεν, λελυμένον ανάπαιστον η ανάπαιστον μετά προηγουμένου λελυμένου ιάμβου οἰον ἐν μὲν τῷ τοῦ Εὐπόλιδος (παρ' 'Αθην. 12, 623 e) τριμέτρω

καὶ μουσικὰ πρᾶγμ' ἐστὶ βαθύ τι καὶ καμπύλον καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς τοῦ 'Αριστοφάνους,

(1) Curtius Bernhardi, de incisionibus anapaesti in trimetro comico Graecorum. Dissert. Lips. 1871.

'Αχαρν. 78 τοὺς πλεῖστα δυναμένους καταφαγεῖντε καὶ πιεῖν. 'Αχαρν. 437 Εὐριπίδη, 'πειδήπερ έχαρίσω μοι ταδί, έχομεν προφανῶς λελυμένον ἀνάπαιστον (1). 'Εν ἄλλοις ὅμως, οἰον ἐν τῷ ἑξῆς τοῦ Πλάτωνος (ἀπόσπ. ἀδέσπ. 6)

οὖτος τίς εἶ; λέγε ταχύ· τί σιγᾶς; οὐκ ἐρεῖς; (2) δυνάμεθα καθ' ἐκάτερον τῶν εἰρημένων σχημάτων νὰ διαιρέσωμεν, μόνον δὲ τεκμήριον πεῖθον ἡμᾶς νὰ λάβωμεν μᾶλλον λελυμένον ἀνάπαιστον μετ' ἰάμδου ἢ τρίδραχυν μετ' ἀναπαίστου εἶνε ἡ τομή. Τοὐναντίον δέ, τουτέστι τρίδραχυν μετ' ἀναπαίστου, έν τοῖς ἑξῆς στίχοις

Άχαρν. 928 ὥσπερ κέραμον, ἵνα μὰ καταγῆ φορούμενος. Νεφ. 663 ἀλεκτρυόνα (3) κατὰ ταὐτὸ καὶ τὸν ἄρρενα. Έχχλ. 315 καὶ θοἰμάτιον· ὅτε δὰ δ' ἐκεῖνο ψηλαφῶν. Έν τισι δὲ πάλιν, οἴοις τοῖς ἑξῆς,

Λυσιστρ. 1148 άδικίομες, άλλ' όπρωκτὸς ἄφατος ώς καλός. Μενάνδρ. άδεσπ. 54 τὰ δὲ μετὰ γυναικὸς εἰσιόντ' εἰς οἰκίαν, ούδὲ τὸ τεχμήριον τῆς τομῆς ἔχομεν, ὥστε ἐπίσης ἑχάτερον σχῆμα δύναται ἐπὶ τούτων νὰ ληφθῆ. 'Ρυθμικὸς δὲ λόγος λύων τὴν ἀπορίαν ταύτην οὐδεὶς δύναται νὰ εὑρεθῆ. Διότι ὁ ἀνάπαιστος ἐν τῷ τριμέτρω δὲν εἶνε τρίσημος, ὅπως θέλει ἡ θεωρία τῶν κυκλίων ἀναπαίστων καὶ δακτύλων, περὶ της ὡς ἀνυποστάτου πλάσματος τῶν παλαιῶν θεωρητικών εἴπομεν ήδη άλλαχοῦ, άλλὰ τετράσημος, ὡς μαρτυρεῖ και ή λύσις της θέσεως είς δύο βραχείας, ὅπερ δὲν θὰ ἐγίνετο, ἄν ἡ μακρὰ αὕτη ἦτο ἄλογος. Πάντως ὁ ἀνάπαιστος καὶ ἐν τῷ τραγικῷ καὶ ἐν τῷ κωμικῷ τριμέτρω εἶνε ἀνωμαλία τις ρυθμική, ής φαίνεται ότι κατ' άρχὰς ἐγένετο χρῆσις ἐν τῷ α' ποδὶ τοῦ τριμέτρου (γνωστὸν δὲ ὅτι ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ ποδὸς καὶ ἄλλων μέτρων συμβαίνουσι τοιαῦται ρυθμικαὶ ἀνωμαλίαι), ὕστερον δὲ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις χώραις, πλὴν τῆς τελευταίας, έπὶ κυρίων μὲν όνομάτων παρὰ τοῖς τραγικοῖς, έπὶ πάσης δὲ λέξεως παρὰ τοῖς κωμικοῖς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ5'.

Περί του χωλού ἢ σκάζοντος καὶ του καταληκτικού τριμέτρου.

α'. Τρίμετρον χωλόν η σκάζον.

341. Έκ τοῦ όρθοῦ ἰαμβικοῦ τριμέτρου οἱ μεταγενέστεροι ἰαμβογράφοι ἔπλασαν δευτερεῦόν τι εἶδος, τὸ χωλὸν ἢ σκάζον τρίμετρον, όπερ συντομώτερον καὶ χωλίαμβος καλείται ὑπὸ τῶν παλαιῶν. Εὑρετης αύτοῦ λέγεται συνήθως ὁ ἰαμδοποιὸς Ἱππῶναξ(1), ἐξ οῦ καὶ μέτρον Ίππωνάκτιον έκλήθη, τινές δὲ ἀναφέρουσι τὴν εὕρεσιν αὐτοῦ εἰς 'Ανάνιον ἢ 'Ανανίαν(2), ὅθεν καὶ μέτρον 'Ανάνιον ἐκλήθη. Κατὰ δὲ τὸν γραμματικὸν τοῦ 'Αρληϊανοῦ κώδικος (cod. Harlejanus) παρά Tyrwhitt dissert. de Babrio σελ. CLXX τὸ 'Ανάνιον μέτρον διεκρίνετο τοῦ Ίππωνακτίου κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐν ιν τοῦ Ἱππωνακτίου ὁ παραλήγων πους ήτοι ό ε΄ εἶχε σχήμα τὸ τοῦ ἰάμβου, τὸ ᾿Ανάνιον είχε τὸ τοῦ σπονδείου, ώστε τὸ μετὰ τὴν έφθημιμερῆ τομὴν μέρος τοῦ στίγου ήτοι ή τελευταία διποδία μετά της θέσεως τοῦ δ΄ ποδός συνεκροτείτο ἐκ πέντε μακρῶν συλλαδῶν. Λέγει δὲ ὁ γραμματικὸς οὖτος αὐτολεζεὶ τάδε «τοῦ δὲ Ἱππωνακτίου (γνώρισμα) τὸ δέγεσθαι ἐν τῆ ς' γώρα σπονδεῖον ἢ τρογαῖον. διὸ καὶ γωλαίνειν δοκεῖ κατὰ τὴν βάσιν ὑπερκατάληκτον ταύτην ἔγον. Τοῦ δὲ 'Ανανίου τὸ ἀπὸ τοῦ τετάρτου (ὁ κῶδιξ δευτέρου) ποδὸς μέχρι τέλους πέντε συλλαδὰς ἔχειν καὶ ταύτας μακράς διὸ καὶ ἰσχιορρωγικὸν ὁ στίχος οὕτος λέγεται». "Ομοια λέγει καὶ ὁ Τζέτζης (Cram. Anecdd. III, σελ. 310, 4) ώδε

⁽¹⁾ Έὰν δηλονότι τὰ χωρία ταῦτα δεχθῶμεν ὡς ὀρθῶς παραδεδομένα καὶ μὴ ἐφθαρμένα, ὡς τινες τῶν κριτικῶν ὑπολαμδάνουσιν αὐτὰ καὶ διορθοῦσιν ἐκ μὲν τοῦ πρώτου
ἀκτὶ καταφαγεῖτ, ἐκ δὲ τῷ δευτέρω γράφοντες δυτατούς ἀντὶ δυταμέτους ἢ φαγεῖτ

(2) Το καταφαγεῖτ, ἐκ δὲ τοῦ τρίτου ἐκδάλλοντες τὸ μοι.

⁽²⁾ Έςν καὶ τὸ χωρίον τοῦτο ἔχη ὀρθῶς καὶ δἐν θέλωμεν νὰ γράψωμεν ταχύ·

⁽³⁾ Ο Πόρσων προβάλλεται άλεκτρυώ.

⁽¹⁾ $\Pi \rho \delta \lambda$. Mar. Victor. sel. 81 K. Caesius Bassus sel. 527 K. Diomed. sel. 507.

⁽²⁾ Πρόλ. Ἡραιστ. σελ. 18 W. «ἔστιν ἐπίσημον ἐν τοῖς ἀχαταλήχτοις καὶ τὸ χωλὸν καλούμενον, ὅπερ τινὲς μὲν Ἱππώνακτος, τινὲς δὲ ἀνανίου φασὶν εὕρημα». Τριχσελ. 9 «ὅ τινὲς μὲν ἀνανίου φασὶν εὕρημα, τινὲς δὲ Ἱππώνακτος». Sacerd. σελ. 519 Κ. «de hipponactio clodo acatalectico iambico ananio».

λέγων « ἰσχιορρῶγα δέ τινες φασὶ τὸν 'Ανανίου ». Τὸ σχῆμα τοῦτο εὐρίσκεται μὲν καὶ παρ' Ἱππώνακτι, ἀλλὰ πολλῷ σπανιώτερον ἢ παρ' 'Ανανίῳ διότι ἐν τοῖς 120 που σωζομένοις χωλιάμδοις τοῦ Ἱππώνακτος εὐρίσκεται μόνον τρισκαιδεκάκις, ἐν ῷ ἐν τοῖς εξ τοῦ 'Ανανίου τρίς(1).

342. Ἡ δὲ σημασία ήτοι ρυθμική διαίρεσις τοῦ μέτρου τούτου άμφισθητεῖται σφόδρα. Ό μέν Γοδ. Έρμαννός (Elem. doctr. metr. σελ.142) λαμβάνει την τελευταίαν διποδίαν ώς αντίσπαστον ο 2 2 0, ώστε τῷ τελικῷ ποδί προσποιεί ἀρχικὸν σχῆμα τὸ τοῦ τροχαίου. 'Ο δέ Bergk (Meletem. lyr. spec. II [ind. schol. Hal. hib. 1859] σελ. XIII.) καὶ ὁ Christ (Metrik σελ. 383) λαμβάνοντες τὴν τρίτην ἀπὸ τοῦ τέλους συλλαβὴν ὡς χρόνον παρεκτεταμένον τρίσημον σημαίνονται ὧδε.... Ο Δ Δ ο. Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην τὸ ἱππωνάκτιον μέτρον ἀποδείκνυται τρίμετρον ὑπερκατάληκτον, ἐν ῷ ἡ μετρική παράδοσις πᾶσα (πλήν τοῦ γραμματικοῦ τοῦ 'Αρληϊανοῦ κώδικος, οὖ ἐμνήσθημεν ἀνωτέρω) λαμδάνει αὐτὸ ὡς ἀκατάληκτον. Ὁ δὲ Οὐεστφάλιος δέχεται ἀνάκλασιν ήτοι ρυθμικήν μεταδολήν έν τῆ κατακλείδι του μέτρου τούτου, άντὶ δηλαδή του τελευταίου κρητικού ∠ ∪ ∠ τοῦ ὀρθοῦ τριμέτρου δέχεται ὡς κατακλεῖδα τοῦ χωλοῦ έξάσημον ίαμδικόν πόδα ήτοι ίωνικόν ἀπό μείζονος έν σχήματι μολοσσοῦ " ⊥ \(\sigma\). 'O δè Max Ficus (über den Bau des griech. Choliambus κτέ. ἐν τῆ speciell. Metr³. τοῦ Rossbach σελ. 808 κέ.) φρονεῖ τοὐναντίον ὅτι ἡ προσωνυμία χωλὸν ἢ claudum οὐδαμῶς ἀναγκάζει ήμας να δεχθώμεν ρυθμικήν μεταβολήν, τουτέστι τροχαΐον άντὶ τοῦ τελιχοῦ ἰάμβου, ώστε οὕτω νὰ συμπίπτωσι δύο θέσεις η ρυθμιχοὶ τόνοι, άλλὰ μαλλον τὴν προσωνυμίαν ταύτην ἀποδοτέον ἀπλῶς εἰς τὸ ποδικὸν σχήμα τοῦ σπονδείου ἀντὶ τοῦ ἰάμδου, διότι ἐκ τοῦ παρὰ τάξιν ήτοι κατὰ μὴ κανονικὴν χώραν ταττομένου τούτου σπονδείου τὸ

τρίμετρον ἀποδείκνυται τραγύτερον καὶ ώσπερεί τι τὸ ἐπισεσυρμένον καὶ χωλόν ἔχον. Ὑπὲρ τῆς γνώμης αύτοῦ ταύτης νομίζει ὁ Φῖκος ὅτι συνηγορεί καὶ τὸ ὅτι οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ μνημονεύοντες τὰ δύο ταῦτα σχήματα τοῦ τελικοῦ ποδός κανονικῶς προτάττουσι τὸν σπονδεῖον τοῦ τροχαίου. εἶτα δὲ καὶ ἡ χρῆσις, διότι κατὰ τὴν ς΄ χώραν ὁ σπονδεῖος εύρίσκεται συχνότερος τοῦ τροχαίου, παρὰ μὲν τοῖς παλαιοτέροις τοῦ Βαβρίου ἰαμβογράφοις ἐν διπλασίω λόγω, παρὰ δὲ τῷ Βαβρίφ τὸ τοῦ σπονδείου σχήμα εἶνε τὸ κανονικόν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ρητήν έκ τῆς παραδόσεως μαρτυρίαν φέρει ὁ Φίκος ὅτι τὸ χωλὸν τρίμετρον διαφέρει τοῦ ὀρθοῦ οὐχὶ κατὰ τὴν σημασίαν, ὡς τὴν αὐτὴν άμφοτέροις ύποκειμένην, άλλὰ κατὰ τὴν προτελευταίαν μακράν, ἐνῷ τὸ ὀρθὸν ἔχει πάντοτε βραχεΐαν. Τὴν ἄμεσον ταύτην μαρτυρία παρέγεται ό Mar. Plotius Sacerdos έν σελ. 519 Κ. λέγων τάδε «Hip ponactium trimetrum clodum percutitur sicut iambicum trimetrum Archilochium comicum vel tragicum, sed paenultimam longam habet contra illorum rationem, quae brevem habent». Κατά ταῦτα ὁ Φίκος σημαίνεται τὸν χωλίαμβον ώδε·

τί τω τάλαντι | Βουπάλω συνοίκησας; ἀκούσαθ' Ίππωνακτος: | οὐ γὰρ ἀλλ' ἥκω.
Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Φίκου ἀσπάζεται καὶ ὁ 'Ροσβάχιος ἐν τῆ γ' ἐκδόσει τῆς μετρικῆς.

343. Τοῦ χωλιάμδου ἐγένετο κατ' ἀρχὰς χρῆσις ὑπὸ τῶν ἰαμβοποιῶν σύμφωνα πρὸς τὸ ἦθος τοῦ μέτρου τούτου ἐν τῆ σκωπτικῆ ποιήσει τοῦ γελοίου χάριν, ὅπως σκώπτωσι τὰς τοῦ ἀνθρωπείου βίου ἀμαρτίας καὶ ἀδυναμίας. Ἡ δὲ σύνθεσις ἐγίνετο κατὰ στίχον. Ἡ κωμωδία ὅμως οὐδεμίαν τοῦ μέτρου τούτου ἐποιήσατο χρῆσιν. Μονήρεις δὲ εἶνε οἱ δύο σκάζοντες τοῦ Εὐπόλιδος (παρὰ Πρισκιανῷ 1328 = 427 Η.) οἱ ἑξῆς

ἀνόσια πάσχω ταῦτα καὶ μὰ τὰς Νύμφας πολλοῦ μὲν οὖν δίκαια ναὶ μὰ τὰς κράμβας.

Υστερον δὲ κατὰ τοὺς ᾿Αλεξανδρεωτικοὺς καὶ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἐγένετο προσφιλὲς τὸ μέτρον τοῦτο τῆ διδακτικῆ ποιήσει καὶ τῷ ἀπολόγῳ. Καὶ μέχρι μὲν χθὲς καὶ πρώην μόνου τοῦ μεταγενεστέρου μυθογράφου Βαβρίου ἐσώζοντο πλεῖστα ἀκέραια ποιήματα χωλιάμβοις (ἢ μυθιάμβοις, ὡς ὁ Βάβριος ἐκάλεσεν αὐτοὺς) γεγραμμένα,

^{(1) &#}x27;Υπέρ τῆς ἀρχαιοτέρας ἢ καθ' 'Ιππώνακτα χρήσεως τοῦ χωλιάμδου φαίνονται μαρτυροῦντα δύο τρίμετρα τοῦ Σιμωνίδου, τὸ μὲν παρ' 'Αθηναίω VII, 299 C « Σιμωνίδης δ' ἐν ἰάμδοις. "Ωσπερ ἔγχελυς κατὰ γλοιοῦ», τὸ δὲ ἐν τῷ Μ. 'Ετυμολογ. 270, 45 σωγίσμενον. « Σιμωνίδης ἐν ἰάμδοις. καὶ σαῦλα βαίνων, ἴππος ὡς κορωνίτης». 'Αλλ' δίμως ἐπὶ τοῦ πρώτου δύναται ἡ δίφθογγος οι νὰ ληφθῆ ὡς βραχυνομένη, τὸ δὲ δεύτερον τρίμετρον ὡς ἐφθαρμένον, ὅπως καὶ λαμδάνουσιν αὐτὸ οί πολλοὶ τῶν νεωτέρων κριτικῶν καὶ ζητοῦσι νὰ διορθώσωσιν (οἶον ὁ Bergk μετὰ τοῦ Dindorf γράφουσι κορωνίης), καὶ σῦτω νὰ μὴ ὁπάρχη ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν ἀρχαιοτέραν τοῦ 'Ιππώνακτος τὴν χρῆσιν τῶν χωλιάμδων.

των δ' άλλων των κατά τὰς πρὸ τοῦ Βαβρίου έπτὰ ὅλας έκατοντάς. τηρίδας άκμασάντων μόνον άποσπάσματα και ταϋτα μη ύπερδαίνοντα άπαντα όμου το κεφάλαιον των τριακοσίων χωλιάμδων, ών ή μερίς τοῦ λέοντος (περὶ τοὺς 120) ἀνήκει τῷ Ἱππώνακτι. ᾿Αγαθῆ τύχη δμως νεωστὶ ευρέθησαν όκτὼ ποιήματα τοῦ Ἡρώδου ἢ μᾶλλον Ἡρώνδου(1), ών τὰ μέν έπτὰ ἀκέραια, τὸ δὲ ὄγδοον ἐλλιπές, περιλαμδάνοντα τὸ ὅλον ἀκεραίους χωλιάμδους (ἢ μιμιάμδους, ὡς ἐκάλει ὁ Ήρωνδας τοὺς χωλιάμβους αὐτοῦ) 728. Ἐὰν δὲ τούτοις προστεθώσι καὶ 13 που ἄλλοι έξ ἀποσπασμάτων ἄλλων ποιημάτων, ἔχομεν τὸ όλον 741 που ἀκεραίους μιμιάμβους τοῦ Ἡρώνδου, ἐν ῷ μέχρι πρὸ ολίγων έτων δεν εσώζοντο οὐδε δύο δεκάδες ἀκεραίων μιμιάμδων. Πλην δὲ τῶν χωλιάμδων τοῦ Ἱππώνακτος, Ἡρώνδου καὶ Βαβρίου, τῶν λοιπῶν σφζομένων ὀλίγοι πίπτουσιν ἐπὶ ἕνα ἕναστον τῶν ἄλλων ποιητῶν, δηλονότι τὸν ἀνάνιον, Εὔπολιν, Δίφιλον, Κερκίδαν, Αἰσχρίωνα, Φοίνικα, Παρμενίωνα, Έρμείαν, Θεόκριτον, Κάλλίμαχον, 'Ασκληπιάδην, 'Απολλώνιον τον 'Ρόδιον, Χαρΐνον, 'Απολλωνίδην τον Νικαέα, Διογένην τὸν Λαέρτιον καί τινας ἀνωνύμους.

344. Περὶ δὲ τοῦ μετρικοῦ σχήματος τοῦ χωλιάμβου καθ' ὅλου μὲν παρατηροῦμεν ὅτι, πλὴν τῆς παρατελεύτου συλλαδῆς ἀεὶ μακρᾶς οὕσης καὶ οὐδέποτε λυομένης, κατὰ τὰ λοιπὰ ἤτοι τὴν τομήν, τὴν λύσιν τῶν θέσεων καὶ τὴν χρῆσιν τῶν ἀλόγων ἄρσεων φυλάττονται οἱ αὐτοὶ σχεδὸν καὶ ἐν τῷ ὀρθῷ τριμέτρῳ τῶν ἰαμβοποιῶν κανόνες. ᾿Ακριβέστερον δὲ τὸ σχῆμα τοῦ χωλιάμβου ἔχει ὡς ἑξῆς.

α΄) Τομή. Αἱ τομαὶ τοῦ χωλιάμδου εἶνε αἱ αὐταὶ καὶ αἱ τοῦ ὀρθοῦ τριμέτρου τῶν καλῶν χρόνων, ἡ πενθημιμερὴς καὶ ἡ ἑφθημιμερής. Οὐδεἰς στίχος στερεῖται τῆς ἐτέρας τῶν δύο τούτων τομῶν. Ἐνίοτε εὑρίσκονται ἀμφότεραι ἐν τῷ αὐτῷ στίχφ, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ἀναγκαῖον οὐδὲ κανονικόν. Ἐκ τῶν δύο δὲ τομῶν κυριωτέρα καὶ πολλῷ συχνοτέρα εἶνε ἡ πενθημιμερής. Παρὰ Βαβρίφ μεταξὺ 100 στίχων κατὰ μέσον ὅρον μόνον 12 ἢ 13 δὲν ἔχουσι τὴν πενθημιμερῆ ἀλλὰ τὴν ἐφθημιμερῆ τομήν. Χωλίαμβοι δὲ στερούμενοι ἀμφοτέρων τῶν τομῶν τούτων εἶνε σπανιώτατοι καὶ πιθανῶς ἐφθαρμένοι.

6') Σπονδεΐος. Έν μέν τῆ α' καὶ μάλιστα τῆ γ' χώρα εὐρίσκον-

(1) Τοῦ Ἡρώνδου, ποιητοῦ συγχρόνου που πιθανῶς τοῦ Καλλιμάχου, τοὺς μιμιάμδους ἀπεγράψατο ἐχ τοῦ ἐν τῷ Βρεττανιχῷ μουσείω CXXXV παπύρου καὶ πρῶτος ἐξέδωκεν ὁ F. G. Kenyon τῷ θέρει τοῦ ἀωίμα ἔτους.

ται συχνότατα οἱ σπονδεῖοι ήτοι ἄλογοι ἴαμδοι παρ' ἄπασι τοῖς ἰαμβογράφοις και παρὰ τῷ Βαβρίῳ. Τοὐναντίον λίαν σπάνιοι εἶνε οἱ γωλίαμβοι οἱ ἔγοντες κατὰ τὰς γώρας ταύτας ὥστε κατά πάσας τὰς τέσσαρας πρώτας γώρας καθαρούς ἰάμδους. Κατὰ τὴν πέμπτην ὅμως γώραν ἀποφεύγουσιν οἱ ἰαμβογράφοι τὸν σπονδεῖον. Άκριβέστερον δὲ ό λόγος τῆς χρήσεως τοῦ σπονδείου κατὰ τὴν ε' χώραν ἔχει ὡς έξῆς. παρὰ μὲν τῷ Ἱππώνακτι ἐν χωλιάμδοις περὶ τοὺς 120 εὐρίσκεται ὁ σπονδεΐος κατά τὴν ε΄ γώραν 13κις, ὥστε ἄπαξ ἀνὰ 9 στίχους. Παρὰ δὲ τῶ Ἡρώνδα ἐν τοῖς 720 σωζομένοις ἀκεραίοις γωλιάμβοις αὐτοῦ εύρισκεται ο σπονδείος $29^{\text{κις}}$, ώστε κατά μέσον όρον άπαξ άνά 25σχεδόν στίχους (1). Παρά δὲ τῷ Βαβρίῳ ἐν 1650 που ἀκεραίοις γωλιάμδοις (μυθιάμδοις), όσους ήμεῖς ήριθμήσαμεν κατά τὴν ἔκδοσιν τοῦ Schneidewin (παρὰ Teubner 1853), εὐρίσκονται εἴκοσι μάλιστα, ώστε κατά μέσον όρον εξς χωλίαμδος έχων σπονδεῖον έν τῆ ε΄ γώρα άναλογεῖ πρὸς 82 ½ ἔχοντας ἴαμβον. Έὰν δὲ ἐξαιρεθῶσι καί τινες • τῶν ἐγόντων σπονδεῖον ὡς νόθοι, οἱ ἴαμβοι ἀποδείχνυνται ἔτι μᾶλλον πλεονεκτούντες. Χωλιάμβους έγοντας σπονδείον έν τῆ ε΄ γώρα εύρομεν τοὺς έξης έν τῷ α΄ προοιμίω στ. 3, 4 καὶ 15 καὶ έν μύθ. 13, 13. 19, 6, 22, 9, 39, 4, 45, 3, 52, 8, (2) 61, 10, 72, 23, 72, 24, 81, 5. 82, 11, 95, 29, 95, 63, 100, 4, 111, 6, 126, 3, 143, 1, Περί των άλλων δε ιαμδογράφων ουδεν λέγομεν, διότι είνε επισφαλές να κρίνη τις έξ όλίγων στίχων ποίαν χρησιν έποιήσαντο του σπονδείου κατὰ τὴν ε΄ χώραν. Παράδειγμα δὲ φέρομεν τὸν Ἡρώνδαν, οὖ οἰ παρὰ τῷ Bergk (poët. lyr. Graec. τόμ. 2 σελ. 509 κέ. ἔκδ. δ΄ 17 ακέραιοι μιμίαμβοι οὐδένα ἔγουσι σπονδεῖον ἐν τῆ ε΄ γώρα. Εἴ τις έντεῦθεν ἰσγυρίζετο ὅτι ὁ Ἡρώνδας οὐδεμίαν ἐποιεῖτο χρῆσιν τοῦ

⁽¹⁾ Ο Γον ἐν μὲν τῷ Α΄ ποιήματι ἐχ στ. 90 συγχειμένω εδρίσχεται ἄπαξ (στ. 21), ἐν δὲ τῷ Β΄ (στ. 102) ἑξάχις (στ. 9, 19, 26, 40, 41, 79), ἐν δὲ τῷ Γ΄ (στ. 97) τετράχις (στ. 58, 65, 69, 76) ἐν δὲ τῷ Δ΄ (95) δὶς (στ. 6, 9), ἐν δὲ τῷ Ε΄ (85) ξξάχις (στ. 25, 44, 65, 68, 73, 85), ἐν δὲ τῷ ς ΄ (101) πεντάχις (στ. 16, 24, 29, 87, 88), ἐν δὲ τῷ Z΄ (129) τετράχις (στ. 32, 39, 48, 54), ἐν δὲ τοῖς 21 πρώτοις στίχοις τοῦ H΄ ἄπαξ (στ. 19), οἱ δὲ λοιποὶ είνε οῦτω χεχολοδωμένοι, ώστε δὲν δύνανται νὰ ληφθώσιν ὑπ᾽ ὄψιν, ωσαύτως χαί τινα ἄλλα ἀποσπάσματα.

^{(2) &#}x27;Ο στίχος οὖτος εὐκόλως δύναται νὰ διορθωθῆ. ὤστε νὰ ἐκλίπωσι πάντα τὰ ἀσυνήθη παρὰ Βαδρίω, ὅτε σπονδεῖος ἐν τῆ ε΄ χώρα καὶ ἡ τελικὴ βραχεῖα καὶ ἡ ἀτόνιστος παρατέλευτος, ἄν μεταθωμεν τὸ αὐτὸς πρὸ τοῦ ώσπερεί, τουτέστιν ἄν ἀντὶ «ἄλλων πονούντων, ώσπερεὶ κάμνων αὐτὸς» γράψωμεν «ἄλλων πονούντων, αὐτὸς ώσπερεὶ κάμνων».

σπονδείου, θὰ ἠλέγχετο οὐχὶ ἀληθεύων ἐκ τῶν ὕστερον εὐρεθέντων ποιημάτων αὐτοῦ, ἐν οἰς, ὡς εἴπομεν, ὁ σπονδεῖος ἐν τῆ ε΄ χώρα ἔχει κατὰ μέσον ὅρον ὡς που 1:25.

γ΄) 'Ανάπαιστος. Παρὰ μὲν τῷ 'Ιππώνακτι ὁ ἀνάπαιστος εύρίσκεται δὶς κατὰ τὴν α΄ μὲν χώραν ἐν τῷ ἐξῆς χωλιάμδῳ (παρὰ Studemund Anecd. var. Ι σελ. 45) « ἐκέλευε βάλλειν καὶ λεύειν Ίππώνακτα», κατὰ δὲ τὴν ε΄ έν τῷ παρὰ Bergk 31 (16) ἀποσπάσματι. Παρὰ δὲ τῷ Ἡρώνδα 18κις, ἐννεάκις μὲν κατὰ τὴν α΄ χώ. ραν (Δ΄ 6, 9. Ε΄ 1, 13, 25, 31. ς ΄ 72, 97. Z΄ 57), δὶς δὲ κατὰ τὴν 6΄ χώραν (Δ΄ 71 καὶ Ξ΄ 71), ἄπαξ δὲ κατὰ τὴν γ΄ (Ζ΄ 109), δίς δὲ κατὰ τὴν δ΄ $(B'\ 31.\ 5'\ 55)$, τετράκις δὲ κατὰ τὴν ε΄ $(B'\$ 8, 82 καὶ Δ΄ 72, 86). "Ωστε ὁ λόγος τῆς χρήσεως τοῦ ἀναπαίστου παρ' Ἡρώνδα ἔχει ώς 18:720 = 1:40 ἢ μᾶλλον, ἂν ἐξαιρεθῶσι δύο ώς έπὶ κυρίων όνομάτων κείμενοι, ώς 16:720=1:45. Παρὰ δὲ τῷ Βαβρίω ὁ ἀνάπαιστος εύρίσκεται κατὰ τὸν Φῖκον (ἀριθμοῦντα 1425 χωλιάμβους του Βαβρίου) κατὰ μέν τὴν α΄ χώραν σχεδόν 140κε, ώστε κατὰ μέσον ὅρον ἄπαξ ἀνὰ 10 στίχους. Εἶνε δὲ ἡ χρῆσις ανώμαλος, διότι ἐν ἄλλοις μὲν μύθοις εἶνε συχνότερος, ἐν ἄλλοις δὲ άραιότερος καὶ ἐν ἄλλοις οὐδεμία γίνεται χρῆσις αὐτοῦ. Ἐκ δὲ τῶν λοιπών χωρών τοῦ χωλιάμβου ὁ ἀνάπαιστος εὐρίσκεται μόνον κατὰ τὴν 6΄ καὶ δ΄ (καὶ ἐπὶ μὴ κυρίων ὀνομάτων), ἀλλ' ὅμως καὶ κατ' άμφοτέρας όλιγάκις, οἶον κατὰ μέν τὴν δευτέραν ἐν 10, 12 (τούτφ κεχόλωμαι). 57, 6 (τῷ τῶν ᾿Αράδων). 69, 2 (κύων ἐδίωκεν). 75,6 (οὐκ ἐξαπατῶ): 75, 15 (ἐπὶ τῷ θεραπεύειν): 76, 12 (σάλπιγξ τ' έκέλευε). 88, 8 (καί τις κορυδαλού). 78, 17 (εἶπεν κορυδαλός). Κατὰ δὲ τὴν δ΄ χώραν ἐν 18, 3 (όδοιποροῦντος τὴν σισύραν): 18, 13 (αὐτὸς δὲ ρίψας τὴν σισύραν).

δ΄) Τρίβραχυς. Ἡ δὲ λύσις τῶν θέσεων, ἐξ ἡς γεννᾶται ὁ τρίβραχυς, ἔχει ὡς ἑξῆς. Ἐξαιρουμένων τῶν μιμιάμδων τοῦ Ἡρώνδου
καὶ τῶν μυθιάμδων τοῦ Βαβρίου ἐν τοῖς τῶν ἄλλων ποιητῶν χωραις καὶ ἐνταῦθα σπανίως. Διότι ἐν τριακοσίοις που χωλιάμδοις τοῖς
πᾶσιν οὐδ' εἰκοσάκις εὐρίσκεται. Παρετηρήθη δὲ προσέτι ὅτι ὁκτὼ
τῶν τριβράχεων τούτων (πρὸς πέντε δακτύλοις) εὐρίσκονται ἐν μόνω
τῷ ἐξ 23 στίχων συγκειμένω δευτέρω ποιήματι τοῦ Φοίνικος, ὅστις
καὶ μόνος μεταχειρίζεται τὸν τρίβραχυν κατὰ τὴν γ΄ καὶ δ΄ χώραν.

'Ο Meineke τὰς πολλὰς λύσεις ἀναφέρει εἰς τοῦτο ὅτι ὁ ποιητὴς έπίτηδες ήθελε και διὰ τῆς μετρικῆς μορφῆς νὰ σκώψη τὴν μαλθαχότητα τοῦ Νίννου, περὶ οὖ ὁ λόγος ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ, ἐν ῷ ἐν τοῖς λοιποῖς ἀποσπάσμασι τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, ἄτινα πλείονας περιέγουσι στίχους παρά τὸ 6΄ ποίημα, εἶς μόνον εὑρίσκεται τρίβραχυς, ούδεις δε δάκτυλος. Έξαιρουμένου λοιπόν τοῦ 6' ποιήματος τοῦ Φοίνικος, πρός έκατὸν στίχους ἀναλογοῦσι κατὰ μέσον ὅρον τρεῖς που τριβράχεις. Καὶ κατὰ μὲν τὴν α' χώραν εύρίσκεται παρ' Ἱππών. 15, 2 Bergk (ἴθι διὰ Λυδῶν). 22 Α (μακάριος ὅστις). 31 ἀπό σ' ολέσειεν): 35, 4 (κατέφαγε). Κατά δὲ τὴν 6' γώραν παρ' Ίππών. 13, 2 (ὧ Κλαζομένιοι) 58, 1 (κἄλειφα ρόδινον) -Παρὰ δὲ τῷ Ήρωνδα ο τρίδραχυς εύρίσκεται 25×ις μεταξύ 720 ακεραίων χωλιάμδων, ὥστε εἶς κατὰ μέσον ὅρον ἀντιστοιχεῖ πρὸς στίχους σχεδὸν 29. Καὶ κατὰ μὲν τὴν α΄ χώραν εύρίσκεται τετράκις $(B' 68, \Delta' 5.$ Ε΄ 64. Γ΄ 52), κατὰ δὲ τὴν 6΄ 15κις (Α΄ 29, 32, 56. Β΄ 27. Δ΄ 23. E' 5, 46, 68, 85. S' 83. Z' 51, 60, 108. H' 11, 14), κατά δὲ τὴν γ΄ τρὶς (Α΄ 31. 5΄ 76. Ζ΄ 57), ώσαύτως δὲ τρὶς κατά τὴν δ΄ (Α΄ 30. Β΄ 9. Ξ΄ 22).-Παρὰ δὲ τῷ Βαβρίῳ κατὰ τὸν Φῖκον ο τρίβραγυς, ου γίνεται γρησις έν ταις τέσσαρσι πρώταις γώραις, εύρισκεται 114 κις που έν όλω. Τούτων τὰ μέν 🚡 τουτέστιν 71 τριβράχεις πίπτουσιν είς τὸν δεύτερον πόδα, 25 δὲ είς τὸν τρίτον, 12 δὲ εἰς τὸν τέταρτον καὶ μόνον 6 εἰς τὸν πρῶτον, διότι ἐνταῦθα εὑρίσκεται συχνά έτερος τρισύλλαβος πούς, ό άνάπαιστος. Ο λόγος λοιπὸν τῶν 114 τριβράγεων πρὸς τοὺς 1650 στίγους ἔγει ὡς 1: 14 ½.

ε΄) Δάκτυλος. Έν μὲν τοῖς χωλιάμβοις τῶν ἄλλων ποιητῶν πλὴν τοῦ Ἡρώνδου καὶ Βαβρίου ὁ δάκτυλος εὑρίσκεται $7^{κι}$ ς μέν που κατὰ τὴν α΄ χώραν, ἐννεάκις δέ που κατὰ τὴν γ΄, ὧστε καθ' ὅλου ὁ λόγος τῶν δακτύλων πρὸς τοὺς χωλιάμβους τῶν ποιητῶν τούτων ἔχει που ὡς $1:18\frac{3}{4}$. Παρὰ δὲ τῷ Ἡρώνδα ὁ δάκτυλος εὑρίσκεται $30^{κι}$ ς, καὶ κατὰ μὲν τὴν α΄ χώραν $16^{κι}$ ς (Α΄ 33. Β΄ 26, 40, 42, 56, 88. Γ΄ 44. Δ΄ 20, 81, 91, 93, 94. Ε΄ 60. 5' 57. Ζ΄ 58, 61). Κατὰ δὲ τὴν γ΄ $14^{κι}$ ς (Α΄ 9, 28, 30. Γ΄ 19. Ε΄ 52. 5' 24, 67, 74, 92. Ζ΄ 5, 56, 60, 61, 128). Ὁ λόγος λοιπὸν τῶν 30 δακτύλων πρὸς τοὺς 720 ἀκεραίους χωλιάμβους τοῦ Ἡρώνδου ἔχει κατὰ μέσον ὅρον ὡς 1:24. Παρὰ δὲ τῷ Βαβρίῳ ὁ δάκτυλος εὑρίσκεται ἐν συνόλῳ $130^{κι}$ ς. Ὁ χύριος αὐτοῦ τόπος εἶνε ὁ τρίτος

6 (1964) 2 (1964)

πούς, ἔνθα εὐρίσκεταί που 110κις (ἐν τῆ αὐτῆ δὲ χώρα ὁ τρίβραχυς 27κις). Ἐπειτα εὐρίσκεται μόνον 17κις ἢ 18κις ἐν τῆ πρώτη χώρα (ἐν ἡ καὶ 7 τριβράχεις καὶ 140 ἀνάπαιστοι). Ὁ λόγος λοιπὸν τῶν 130 δακτύλων τοῦ .Βαβρίου πρὸς τοὺς 1650 που ἀκεραίους αὐτοῦ χωλιάμβους ἔχει ὡς 1:12 43.

Έαν τοῖς 130 δακτύλοις τοῦ Βαβρίου προσθώμεν τοὺς 140 τριβράχεις, εύρίσκομεν παρ' αὐτῷ τὸ ὅλον λύσεις θέσεων 244, ὥστε ὁ λόγος αὐτῶν πρὸς τοὺς 1650 ἀκεραίους χωλιάμβους τοῦ Βαβρίου ἔχει σχεδόν ώς $1:6\frac{3}{4}$, έν $\tilde{\phi}$ αί παρὰ τῷ Ἡρώνδ φ 55 λύσεις (25+30) ἔχουσι λόγον πρὸς τοὺς 720 χωλιάμδους αὐτοῦ ώς $1:13\frac{1}{11}$, αί δέ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἰαμβογράφοις όμοῦ ἔχουσι λόγον (20+16=) $36:300=1:8\frac{1}{3}$. Κατὰ ταὔτα ἡ λύσις τῶν θέσεων παρὰ τῷ Βαβρίω ἐλέγχεται διπλασίως που συχνοτέρα ή παρ' Ἡρώνδα, ή δὲ παρὰ τῷ Ἱππώνακτι καὶ τοῖς λοιποῖς εὐρίσκεται ἐν τῷ μέσῳ, συχνοτέρα μέν οὖσα τοῦ Ἡρώνδου, σπανιωτέρα δὲ τοῦ Βαβρίου, μαλλον δὲ προσεγγίζουσα τῷ τελευταίῳ. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὴν λύσιν τῶν θέσεων. 'Ως πρός δὲ τὴν χρῆσιν τῶν ἀναπαίστων, παρατηροῦμεν ὅτι ό μεν Ίππωναξ εν 120 στίχοις ευρίσκεται μεταχειρισάμενος δίς τον αναπαιστον, ώστε ο λόγος παρ' αὐτῷ ἔχει ώς 1:60, ο δὲ Ἡρώνδας ἐν 720 στίχοις 18χις, ώστε ό λόγος παρ' αὐτῷ ὡς 1 : 45, ὁ δὲ Βάδριος έν 1650 στίχοις μετεχειρίσατο 150×ις τὸν ἀνάπαιστον, ὥστε ὁ λόγος παρ' αὐτῷ ἔχει ὡς 1:11. Έχ τούτων ἐλέγχεται ὁ Βάβριος οὐ μόνον ώς πρὸς τὴν λύσιν τῶν θέσεων, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν ἀναπαίστων καὶ καθόλου ώς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν τρισυλλάδων ποδών πολύ ύπερακοντίσας πάντας τούς πρό αύτοῦ ἰαμδογράφους. Πλην δε τούτου και άλλα τινά ιδιώματα ευρίσκονται παρά Βαδρίω άγνωστα τοῖς ἄλλοις ἰαμβογράφοις: οἶον α΄) παρὰ Βαβρίφ ἡ τελικὴ συλλαβή συνήθως είνε μακρά, σπανίως δὲ βραχεῖα, μόνον δηλαδή 57χις εν 1650 στίχοις, ώστε κατά μέσον ὅρον εἰς στίχος τελευτών εἰς βραχεταν άναλογετ πρός 29 σχεδόν τελευτώντας είς μακράν. Πολλούς ομως των 57 τούτων στίχων νοθεύουσιν οί νεώτεροι κριτικοί, ώστε κατὰ τούτους ὁ ἀριθμὸς τῶν βραχειῶν ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου ἐλαττοῦται μεγάλως. Είσὶ δὲ καὶ κριτικοὶ (οίος ὁ Rutherford, πρόλ. είσαγωγ. τῆς ἐκδ. αὐτοῦ σελ. ΧΟΙ) πάντας τοὺς τοιούτους στίχους νοθεύοντες. "Αλλως έχει ο λόγος παρά τοῖς ἄλλοις χωλιαμβογράφοις, διότι παρὰ μὲν τῷ Ἱππώνακτι καὶ τοῖς λοιποῖς ἰαμβογράφοις (πλὴν

τοῦ Ἡρώνδου) ὁ λόγος εἶνε ὡς 1:2, ὡς παρατηρεῖ ὁ Φἴκος, παρὰ δὲ τῷ Ἡρώνδα εὑρίσκεται ὁ αὐτὸς λόγος ὡς 1:2.

- β΄) Έν τῷ τέλει τοῦ στίχου ὁ Βάδριος ἀποφεύγει τὴν χρῆσιν τῶν μονοσυλλάδων λέξεων, εὐρίσκονται δὲ τοιαῦται μόνον ἐν μύθ. 50, 20 (ἄν τις) καὶ 102, 11 (ἢ τις), ἀλλὰ καὶ ἄν μὴ νοθευθῶσιν οἱ στίχοι οὐτοι, τὴν ἐξαίρεσιν παραμυθεῖται ὅτι ἡ λέξις τις εἰνε ἐγκλιτική, καθὸ δὲ τοιαύτη εἰνε στενώτερον συνδεδεμένη μετὰ τῆς προηγουμένης καὶ τρόπον τινὰ συναποτελεῖ μίαν λέξιν. Ὠσαύτως οὐδεἰς στίχος εὑρίσκεται τελευτῶν εἰς μονοσύλλαδον παρὰ τῷ Ἱππώνακτι καὶ τοῖς ἄλλοις ἰαμδογράφοις. Παρὰ δὲ τῷ Ἡρώνδα τελικαὶ μονοσύλλαδοι λέξεις εὑρίσκονται δέκα τινές. ᾿Αλλ' ἐκ τούτων ἐὰν κατὰ τὸν προειρημένον λόγον ἐξαιρεθῶσι τὰ ἐγκλιτικά, ὀλίγα μόνον μένουσι μονοσύλλαδα, ἄτινα δύνανται νὰ ὑποληφθῶσιν ὡς αὐτοτελεῖς λέξεις. ᾿Αφ' οὐ δὲ καὶ παρ' Ἡρώνδα ἐλαχίστη εἶνε ἡ χρῆσις τῶν μονοσυλλάδων ἐν τῷ τέλει τῶν χωλιάμδων, ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν ὡς καθολικὴν τὴν τοιαύτην χρῆσιν παρ' ἄπασι τοῖς χωλιαμδογράφοις.
- γ') Ἡ παρατέλευτος συλλαβή ἐν τοῖς γωλιάμβοις τοῦ Βαβρίου ἔγει κανονικῶς λογικόν τινα τόνον. Κατ ἐξαίρεσιν δὲ μόναι αἱ ἀντωνυμίαι ήμιτ, ήμας, ύμεις, ύμων πολλάκις κείνται έν τῷ τέλει τοῦ στίχου. Ἐπὶ ἄλλων δε λέξεων συμδαίνει τοῦτο μόνον ἐν μύθ. 10, 14 (πηρός), 52, 7 (αὐτὸς) καὶ 65, 1 (ταῷ). Άλλ' ὁ μὲν πρῶτος νοθεύεται, ό δὲ δεύτερος, ὡς καὶ ἔμπροσθεν ἐν τῷ περὶ σπονδείου λόγω εἴπομεν, δύναται καὶ πρέπει καὶ δι' ἄλλους λόγους νὰ διορθωθή διὰ τῆς μεταθέσεως τοῦ αὐτὸς πρὸ τοῦ ώσπερεί. 'Απαραμύθητος δὲ μένει μόνος ο τελευταΐος. Παρά τοῖς ἄλλοις δὲ γωλιαμβογράφοις ή παρατέλευτος συλλαβή εύρίσκεται μέν συχνότερον έχουσα τον λογικόν τόνον ή ἄτονος οὖσα, ἀλλ' οὐχὶ ὅσον παρὰ τῷ Βαβρίῳ. Διότι παρὰ μέν τῷ Ἱππώνακτι έξ 120 στίχων εύρίσκονται 75 χωλίαμβοι ἔχοντες τονιζομένην την παρατέλευτον και 45 έχοντες αὐτην άτονον. "Ωστε ό λόγος αὐτῶν ἔχει ὡς 1 🛔 : 1. Παρὰ δὲ τῷ Ἡρώνδα ἐκ μὲν τῶν 90 στίχων τοῦ α΄ ποιήματος 61 μεν τονίζονται, 29 δε δεν τονίζονται κατά την παρατέλευτον, έκ δε των 102 του β' ο λόγος έχει ώς 70: 32, έχ δὲ τῶν 97 τοῦ γ΄ ὡς 73:24, ἐχ δὲ τῶν 95 τοῦ δ΄ ὡς 72:23, ἐκ δὲ τῶν 85 τοῦ ε΄ ὡς 60: 25, ἐκ δὲ τῶν 101 τοῦ ϛ΄ ὡς 70: 31, ἐκ δὲ τῶν 129 τοῦ ζ΄ ὡς 86: 43, ἐκ δὲ τῶν 29 τοῦ η΄ ὡς 22: 7, έχ δὲ τῶν 12 στίχων τῶν ἀποσπασμάτων ὡς 9:3, ώστε ἐχ τῶν

740 χωλιάμδων τοῦ Ἡρώνδου οἱ μὲν 523 ἔχουσι τονιζομένην τὴν παρατέλευτον, οι δε 217 άτονον και ο λόγος αὐτῶν εἶνε ὡς 2 ¾:1. Ποΐον λοιπόν είνε τὸ αἴτιον τοῦ ἰδιώματος τούτου; οὐχὶ βεδαίως τὸ αὐτὸ παρ' ἄπασι τοῖς χωλιαμβογράφοις. Παρὰ μὲν τῷ Ἱππώνακτι, τῷ Ἡρώνδα καὶ τοῖς ἄλλοις πλὴν τοῦ Βαβρίου τὸ ἰδίωμα τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἀποδοθή εἰς σκόπιμον ἐπιτήδευσιν τῶν ποιητῶν τούτων, άλλὰ πρέπει νὰ ὑποληφθῆ ὡς ἐπακολούθημα τῶν συνθηκῶν, αἰς ὑπέτασσον τὸ σχήμα τῆς κατακλεῖδος τῶν χωλιάμδων αὐτῶν, φεύγοντες μέν την βραχεΐαν συλλαβήν και τὰ μονοσύλλαβα ἐν τῷ τέλει, ἀντὶ τούτων δὲ μεταχειριζόμενοι κατὰ προαίρεσιν λέξεις δισυλλάβους ἐχούσας σχήμα σπονδείου ή και ύπερδισυλλάδους καταληγούσας είς μολοσσόν. Το αὐτο ἰδίωμα παρατηρεῖται καὶ ἐν τῇ κατακλεῖδι τῶν έξαμέτρων τῆς Νοννείου σχολῆς καὶ καθ' ὅμοιον τρόπον πρέπει καὶ έχει νὰ αἰτιολογηθῆ ὁ συχνὸς τονισμὸς τῆς παρατελεύτου τοῦ ἑξαμέτρου συλλαβής. Η αρὰ τῷ Βαβρίω ὅμως, παρ' ῷ ὁ τονισμὸς τῆς παρατελεύτου συλλαβής συμβαίνει κανονικώς και άνευ έξαιρέσεως έπὶ πάντων των στίχων, οἴτινες δὲν εἶνε καὶ ολίγοι, οὐδεὶς δύναται νὰ πιστεύση ὅτι γίνεται κατὰ τύχην ἢ μᾶλλον ἕνεκα τῶν αὐτῶν καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις χωλιαμβογράφοις αἰτίων, ἀλλ' ἄνευ ἀμφιβολίας έξεπίτηδες και δι' ώρισμένον τι αἴτιον. Και ὅτι μὲν ὁ Βάβριος, ἐν ῷ τηρεί αύστηρῶς τὴν προσφδίαν τῶν παλαιῶν καλῶν χρόνων, ὅμως έκαινοτόμησε περί την σύνθεσιν των μυθιάμδων αύτοῦ, μαρτυρεῖ καὶ αὐτὸς δι' ὧν λέγει ἐν ἀμφοτέροις τοῖς προοιμίοις καυχώμενος ἐπὶ τοῖς κατωρθωμένοις ύφ' αύτου. Έν μὲν δηλαδή τῷ πρώτφ λέγει στ. 14

μάθοις δ' ἄν οὕτω ταῦτ' ἔχοντα καὶ γνοίης ἐκ τοῦ σοφοῦ γέροντος ἡμῶν Αἰσώπου μύθους φράσαντος τῆς παλαιτέρας μούσης. ὧν νῦν ἕκαστον ἵνα θέης ἐνὶ μνήμη μελισταγές σοι, λῷστε, κηρίον θήσω, πικρῶν ἰάμδων σκληρὰ κῶλα συνθλάσσας.

Έν δὲ τῷ δευτέρῳ, τῷ μετὰ τὸν 107 μῦθον, στ. 4 κέ. λέγων τάδε· πρῶτος δέ φασιν εἶπε παισὶν Ἑλλήνων

5 Αΐσωπος ὁ σοφός, εἶπε καὶ Λιβυστίνοις λόγους Κυβίσσης, ἀλλ' ἐγὼ νέη μούση δίδωμι φαλάρω χρυσέω χαλινώσας τὸν μυθίαμβον ὥσπερ ἵππον ὁπλίτην.
ὑπ' ἐμοῦ δὲ πρώτου τῆς θύρας ἀνοιχθείσης

10 είσπλθον άλλοι, καὶ ψοφωτέρας μούσης γρίφοις όμοίας ἐκφέρουσι ποιήσεις, μαθόντες οὐδὲν πλεῖον ἢ γεγωνίσκειν ἐγὼ δὲ λευκῆ μυθιάζομαι ῥήσει, καὶ τῶν ἰάμδων τοὺς ὀδόντας οὐ θήγων,

15 άλλ' εὖ πυρώσας, εὖ δὲ κέντρα πρηύνας, ἐκ δευτέρου σοι τήνδε βίβλον ἀείδω.

Των καινοτομιών δέ, ας διὰ τούτων ὑπαινίττεται, σημαντικωτάτη βεβαίως εἶνε αὕτη, τὸ νὰ λαμβάνη ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν λογικὸν τόνον ἐν τῷ ρυθμοποιία, ὅθεν συμβαίνει ώστε συχνὰ παρὰ Βαβρίω νὰ συμπίπτωσιν οἱ ρυθμικοὶ καὶ λογικοὶ τόνοι. Τινὲς μάλιστα στίχοι ἔχουσι κατὰ πάσας τὰς χώρας συμπίπτοντας τοὺς ρυθμικοὺς καὶ λογικοὺς τόνους, ὡσανεὶ ὁ ποιητὴς ἤθελε νὰ μίξη ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους τῆς ρυθμοποιίας, τὸν κατὰ τὴν προσωδίαν ἤτοι τὴν ποσότητα τῶν συλλαβῶν καὶ τὸν κατὰ τὴν λογικὴν τάσιν. Τοιοῦτοι εἶνε π.χ. οἱ ἑξῆς στίχοι.

γενεὴ δικαίων ἦν τὸ πρῶτον ἀνθρώπων, ὧ Βράγχε τέκνον, ἢν καλοῦσι χρυσείην (α΄ προοιμ.στ.1-2). θνητῶν δ' ὑπῆρχε καὶ θεῶν ἐταιρείη (αὐτ. στ. 13). ἡ δ' εἶπε καὶ πῶς ἔργον ἐκφανὲς κρύψω; (μύθ. 3, 10). οὐδεὶς δ' ὀδόντας ζῶντος εἶχεν αἰλούρου (μύθ. 17, 6). πεύκη στένουσα πῶς ἄν, εἶπε, μεμφοίμην (μύθ. 38,4 xέ.). τὸν πέλεκυν, ὅς μου μὰ προσῆκε τῷ ῥίζη, ὡς τοὺς κακίστους σφῆνας, ὧν ἐγὼ μήτηρ;

ἄλλος γὰρ ἄλλη μ' ἐμπεσων διαρρήσει.
Τοιοῦτοι εἶνε καὶ οἱ τοῦ δευτέρου προοιμίου ἔμπροσθεν μνημονευθέντες 14 καὶ 15 στίχοι καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Συχνότεροι δὲ εἶνε οἱ στίχοι, ἐν οἰς οὐχὶ κατὰ πάσας τὰς χώρας (διότι τοῦτο κανονικῶς δι' ὅλου τοῦ ποιήματος ἐφαρμοζόμενον θὰ παρεῖχεν ἀνυπερβλήτους δυσχερείας), ἀλλὰ κατά τινας μόνον τῶν χωρῶν τοῦ χωλιάμβου συμπίπτουσι τὰ δύο ταῦτα τῆς ρυθμοποιίας στοιχεῖα. Εἰς τὸ ἰδίωμα λοιπὸν τοῦτο τοῦ Βαβρίου ἀποβλέποντες οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων μετρικῶν καὶ ἰδία οἱ περὶ τὸν Οὐεστφάλιον αἰτιολογοῦσι τὸν τονισμὸν τῆς παρατελεύτου συλλαβῆς ὡς παραχώρησιν τοῦ παλαιοῦ τρόπου τῆς ρυθμοποιίας τοῦ

κατὰ τὴν ποσότητα τῶν συλλαδῶν εἰς τὸν τότε παραφαινόμενον υστερον δε παντάπασιν έπικρατήσαντα νεώτερον, τὸν κατὰ τὴν λογι κην τάσιν. Έπειδή, λέγουσιν ούτοι, ο ρυθμικός τόνος ἔπιπτεν ἐπὶ τὴν προτελευταίαν συλλαβήν, ό Βάβριος, ὅπως ἐπιρρωσθῆ ἔτι μαλλον καὶ έπισημανθή ό χαρακτηρίζων ούτος τὸν χωλίαμβον ρυθμικός τόνος, προσλαμβάνει είς επικουρίαν καὶ τὸν λογικὸν τόνον καὶ ποιεῖ αὐτὸν συμπίπτοντα τῷ ρυθμικῷ. Τοὐναντίον δὲ ὁ Max Ficus ἰσχυρίζεται, ὅτι ό Βάβριος τονίζει την παρατέλευτον συλλαβήν ἐπίτηδες, ὅπως φέρη είς σύγκρουσιν πρός τὸν λογικὸν τοῦτον τόνον τὸν ρυθμικὸν πίπτοντα έπὶ τὴν τελευταίαν συλλαβήν. 'Αλλ' ὅμως τοιαῦται συγκρούσεις εἶνε ούτω συνήθεις ού μόνον παρὰ πᾶσι τοῖς παλαιοῖς ποιηταῖς καὶ ἐπὶ πάντων τῶν μέτρων, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Βαβρίῳ κατὰ τὰς ἄλλας χώρας τοῦ μυθιάμβου, ὥστε δέν βλέπομεν πῶς τοῦτο μόνον κατὰ τὴν τελευταίαν χώραν συμβάλλεται είς τὸ χωλὸν τοῦ μέτρου καὶ οὐχὶ καὶ κατὰ τὰς ἄλλας. 'Ωσαύτως οὐδαμῶς φαίνεται ἀποδεκτὴ καὶ ἡ γνώμη τοῦ "Οθωνος Κρουσίου (de Babrii aetate σελ. 164), δι' ής ζητεί νὰ αἰτιολογήση τὸ σημαντικώτατον τοῦτο ἰδίωμα τῆς τοῦ Βαβρίου στιχουργίας, ὅτι δηλαδή ἐμιμήσατο τὸν χωλίαμβον τῶν Ῥωμαίων ποιητών, ἐν ψ κατὰ τὸν γνωστὸν τοῦ τονισμοῦ νόμον τῆς Λατινικής γλώσσης ή προτελευταία συλλαβή ώς μακρά φέρει, ώς εἰκός, καὶ τὸν λογικὸν τόνον. Ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Κρουσίου οὐ μόνον δι' άλλους λόγους φαίνεται ἀπίθανος, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο, ὅτι ἐν τῷ σχήματι τῶν μυθιάμδων ὁ Βάδριος εὐρίσκεται ὅτι δὲν ἀκολουθεῖ τοῖς Ῥω. μαίοις ποιηταῖς, οἵτινες οὕτε τὴν βραχεῖαν συλλαδὴν καὶ τὰ μονοσύλλαβα ἀποφεύγουσιν έν τῷ τέλει τοῦ στίχου, οὕτε τὴν μακρὰν ἄρσιν ήτοι τὸν σπονδεῖον κατὰ τὴν πέμπτην χώραν μεταχειρίζονται ὅπως ὁ Βάβριος, ὅστις καὶ τοῦ ἀναπαίστου κατὰ τὴν δευτέραν καὶ τετάρτην χώραν ένίστε ποιεϊται χρησιν, ὅπερ δὲν συμδαίνει παρ' ἐκείνοις. Ἡμεῖς πιθανώτερον νομίζομεν ὅτι ὁ κανονικὸς τονισμὸς τῆς παρατελεύτου παρὰ Βαβρίφ ὀφείλεται κυρίως τῷ τρισήμφ μεγέθει τοῦ καὶ κύριον ρυθμικόν τόνον έχοντος χρόνου τούτου, ώσπερ καὶ ὁ τῆς παρατελεύτου τῶν ἀΑνακρεοντείων. Λαμβανομένης δὲ τῆς παρατελεύτου τοῦ μυθιάμβου ώς τρισήμου, ἀνάγκη καὶ ἡ πρὸ αὐτῆς τουτέστιν ἡ προπαρατέλευτος νὰ ληφθη ώς τρίσημος, ὅθεν ἔτι μᾶλλον αἰτιολογεῖται καὶ ἡ ἐπικράτησις τῆς βραχείας ἐν τῆ τετάρτη ἀπὸ τοῦ τέλους συλ-

λαβή του χωλιάμβου ώς πρό τρισήμου κειμένης. Κατὰ ταῦτα ὁ μυθίαμβος φαίνεται ληπτέος μᾶλλον ὧδε·

τουτέστιν ώς τρίμετρον ύπερκατάληκτον, ὅπως καὶ ὁ γραμματικὸς τοῦ Ἡρληϊανοῦ κώδικος ἐλάμβανεν αὐτό.

β'. Τοίμετρον καταληκτικόν.

345. Τὸ δὲ καταληκτικὸν τρίμετρον ἐγένετο ἐκ τοῦ ἀκαταλήκτου καὶ εἶνε μεμειωμένον τῆ τελευταία ἄρσει, ἥτις ἀναπληροῦται διὰ παρεκτάσεως τῆς προηγουμένης θέσεως εἰς χρόνον τρίσημον,

□ _ ∪ ∠ □ _ ∪ ∠ □ _ ∪ ⊻ ἀκατάληκτον □ _ ∪ ∠ □ _ ∪ ∠ □ _ ∪ ⊻ καταληκτικόν.

Εύρισκεται δὲ ἤδη παρ' ᾿Αρχιλόχω(1), ὅστις συνετίθει αὐτὸ μετὰ προταττομένου δακτυλοτροχαϊκοῦ μέτρου, τοῦ καλουμένου έξαμέτρου περιττοσυλλαδοῦς, εἰς δίστιχον σύστημα (πρβλ. ἀπόσπ. 101 καὶ 102). Κατὰ στίχον δὲ φαίνεται ὅτι μετεχειρίσατο αὐτὸ ὁ ᾿Αλκμάν. Πρβλ. ἀπόσπ. 74 Β

κλίναι μὲν έπτὰ καὶ τόσαι τράπε-σδαι μακωνίδων ἄρτων ἐπιστέφοι-σαι λίνω τε σασάμω τε κὴν πελί-χναις πέδεσσι χρυσοκόλλα....

καὶ 75. Κατὰ στίχον εἶνε καὶ τὸ τοῦ Φαλαίκου ἐν ᾿Ανθολ. Παλ. 13, 5. Καὶ οἱ Λέσβιοι δὲ μελικοὶ ἐποιήσαντο χρῆσιν αὐτοῦ, οἰον ὁ ᾿Αλκαῖος ἐν ἀποσπ. 102 καὶ ἡ Σαπφὼ ἐν ἀποσπ. 103, οὖτοι ὅμως κατὰ σύστημα. Τὸ δὲ ὄνομα Ἱππωνάκτειον (Serv. 1818) μαρτυρεῖ περὶ τῆς χρήσεως αὐτοῦ παρ᾽ Ἱππώνακτι. Εὐρίσκεται δὲ καὶ ἐν τῆ τραγωδία, οἶον ἐν Σοφ. Ἡλ. 1276 κέ.

τί μη ποιήσω; μη μ' αποστερή-σης των σων προσώπων άδοναν μεθέ-σθαι. και έν τη κωμφδία, οίον έν 'Αριστοφ. Βατρ. 398 κέ. 404 κέ. 409 κέ. "Ιακχε πολυτίμητε, μέλος έορ-της.

^{(1) &}quot;Όθεν ὁ μὲν Caes. Bassus (270, 25 K.) καλεῖ αὐτὸ Archilochium iambicon curtum, ὁ δὲ Atil. Fortun. σελ. 299 K. hendecasyllabum Archilochium, ὁ δὲ Diomed. 507 (πρόλ. Mar. Victor. 2574. 2589) colobum Archilochium. Παρὰ δὲ τῷ Πρισκιανῷ (Part. σελ. 460, 10 H.) καλεῖται senarium iambicum colobon. Πρόλ. καὶ Terent. Mayr. 2429 κξ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ΄.

Περί του ίαμιδικού διμέτρου καὶ τετραμέτρου.

Α'. Ίαμδικόν δίμετρον.

346. Τὸ μὲν ἀχατάληκτον δίμετρον ἐν τοῖς παλαιοτέροις χρόνοις φαίνεται ὅτι δὲν συνετίθετο κατὰ στίχον, ἀλλ' ἀπετέλει μέρος περιόδου ή συστήματός τινος, οἶον παρ' Αρχιλόχω μὲν εὐρίσκεται ἐν χρήσει μόνον έν διστίχοις στροφαίς συγκειμέναις έξ ἰαμβικοῦ τριμέτρου καὶ ἰαμβικοῦ διμέτρου ὡς ἐπωδοῦ, παρ' ᾿Αλκμᾶνι δὲ (ἀποσπ. 76), 'Αλκαίφ (ἀποσπ. 56) καὶ 'Ανακρέοντι (ἀποσπ. 89 καὶ 86 καὶ 90) ώς μέρος ήτοι τετραμέτρου ή συστημάτων έξ όμοίων. 'Ο 'Ηφαιστίων δμως έν σελ. 17 λέγει « ἀκατάληκτα μὲν δίμετρα, οἶα τὰ 'Ανακρεόντεια ὅλα ἄσματα γέγραπται».

347. Τὸ δὲ καταληκτικὸν δίμετρον ἔχει μὲν τὸν αὐτὸν τῷ ἀκαταλήκτω ρυθμόν, πλην ότι είνε μεμειωμένον τη τελευταία άρσει,

υ - υ τ υ - υ ε δίμετρον ιαμβικόν άκατάληκτον 0 - 0 7 0 - 7 »

καταληκτικόν, την δε τρίτην άρσιν ρητην ήτοι βραχεΐαν και ούχι άλογον μακράν. Καὶ ἐν μὲν τοῖς παλαιοτέροις χρόνοις ἦτο κυρίως χρήσιμον ὡς κῶλον μάλιστα τελικόν περιόδου τινός (τετραμέτρου ή συστήματος έξ όμοίων), σπανιώτερον δέ συνετίθετο κατὰ στίχον, οἶον μαρτυρεῖ ὁ Ήφαιστίων (σελ. 18, 3 W.) λέγων ώδε « καταληκτικά δέ, δίμετρα μέν, ώς τὸ καλούμενον 'Ανακρεόντειον, οΐον·

ό μεν θέλων μάχεσθαι, πάρεστι γάρ, μαχέσθω».

Πρελ. και Bergk poet. lyr. Gr. τόμ. 3 σελ. 279. Συχνοτέρα δὲ χρησις αὐτοῦ κατὰ στίχον έγίνετο έν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις καὶ μάλιστα τοῖς Βυζαντιακοῖς ἐν τοῖς ἀνακρεοντείοις καλουμένοις ποιήμασιν. Έν τοῖς ποιήμασι τούτοις ἐπικρατοῦσι δύο μέτρα, τὸ ἀνακρεόντειον καὶ τὸ ἡμίαμβον(1). Καὶ τὸ μὲν ἀνακρεόντειον κανονικὸν

(1) 'Ως ὀνομάζονται ὑπό τῶν Βυζαντίνων μετρικῶν (πρόλ. Σχολ. Ἡφαιστ. σελ. 153 W. καὶ Τριχάν σελ, 2:,9 W., ὅστις περὶ τοῦ ἡμιάμδου λέγει τὰ ἐξῆς- «ἰστέον δὲ

μέτρου ἰωνικοῦ ἐπ' ἐλάσσονος $\circ \circ \circ \bot = \circ \circ \circ \lor \lor$, ὥστε εἶνε ἰωνικὸν δίμετρον ἐπ' ἐλάσσονος ἀνακλώμενον. Τὸ δὲ ἡμίαμβον εἶνε τὸ καταληκτικὸν ιαμβικόν δίμετρον, περί οὖ ἐνταῦθα ὁ λόγος, δηλονότι Ο _ Ο Δ Ο Δ Δ. Έκ των μέτρων τούτων, πολλάκις κατά στίχον ἐπαναλαμδανομένων, μετὰ χασμωδίας δὲ καὶ ἀδιαφόρου μόνον ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου ἀπετελούντο τὰ 'Ανακρεόντεια καλούμενα ποιήματα, ών παράδειγμα φέρομεν ένταῦθα τῶν μὲν έξ ἀνακλωμένων συγκειμένων τὸ 28 τῆς Πα λατίνης ἀνθολογίας.

'Εδόκουν ὄναρ τροχάζειν πτέρυγας φέρων έπ' ώμωνό δ' Έρως έχων μόλιβδον περὶ τοῖς καλοῖς ποδίσκοις έδίωκε καὶ κίχανεν.

Των δε εξ ημιάμδων συγκειμένων το 23.

Θέλω λέγειν 'Ατρεί-δας, θέλω δὲ Κάδμον ἄ-δειν, ό βάρδιτος δὲ χορ-δαῖς Έρωτα μοῦνον ή-χεῖ. ημειψα νεῦρα πρώ-ην καὶ τὴν λύρην ἄπα-σαν·

Καὶ ώς παράδειγμα μὲν τῶν έξ ἀνακλωμένων ποιημάτων ἐχρησίμευον ποιήματα αὐτοῦ τοῦ ἀνακρέοντος, οἶον τὸ ἀπόσπ. 63 Bergk· "Αγε δή, φέρ' ἡμῖν, ὧ παῖ, κελέβην, ὅκως ἄμυστιν προπίω, τὰ μὲν δέκ' ἐγχέας

τί δ' ὄναρ θέλει τόδ' εἶναι; δοκέω δ' έγωγε πολλοῖς έν ἔρωσί με πλακέντα διολισθάνειν μεν άλλους, ένί τω δὲ συνδεθῆναι.

κάγω μεν ήδον ά-θλους Ήρακλέους, λύρη - δὲ έρωτας άντεφώ-νει. χαίροιτε λοιπόν ή-μῖν, ήοωες· ή λύρη - γάρ· μόνους Έρωτας ἄ-δει.

ύδατος, τὰ πέντε δ' οἴνου κυάθους, ώς ανυβριστί ανά δηὖτε βασσαρήσω.

ότι τουτο το καταλήκτικον δίμετρον και ήμιαμβον παρ' ήμιν ονομάζεται επίσημον δέ έστι καὶ τοῖς παλαιοῖς 'Ανακρεόντειον λεγόμενον, ὡς πολὺ αὐτῷ κεχρημένου τοῦ 'Ανακρέοντος».), ό δὲ Ἡφαιστίων Ἀνακρεόντειον μὲν καλεῖ διαρρήδην τό ἰαμδικόν καταληκτικόν δίμετρον, τό δὲ ὑπό τῶν Βυζαντίνων μετρικῶν ἀνακρεόντειον λεγόμενον (οἵτινες ήμαρτημένως συγχέουσιν αὐτὸ τῷ ἡμιάμδῳ ὡς δῆθεν τὸν αὐτὸν ἐκείνῳ ρυθμόν έχον μετά μόνης της διαφοράς της δισυλλάδου άρσεως έν τη άρχη, έν ῷ οὐσιωδῶς διαφέρουσιν άλληλων κατά τον ρυθμόν) δέν ονομάζει ούτω καὶ ὁ Ἡφαιστίων διαρρήδην, άλλ' άπλως λέγει (σελ. 40 W.) «τὸ δὲ (δίμετρον τὸ μὲν) ἀκατάληκτον κατά τὸς άνακλώμενον χαρακτήρα πολύ παρά τῷ 'Ανακρέοντί έστι,

παρά δηὖτε Πυθόμανδρον κατέδυν έρωτα φεύγων»,

Αγε δηὖτε μηκέθ' οὔτω πατάγφ τε κάλαλητῷ Σκυθικὴν πόσιν παρ' οἴνφ

μελετώμεν, άλλὰ καλοίς ὑποπίνοντες ἐν ὕμνοις.

'Ωσαύτως δὲ καὶ τῶν μεταγενεστέρων ἡμιάμδων ὡς παράδειγμα ἐχρησίμευον τὰ ἡμίαμδα τοῦ 'Ανακρέοντος, οἶα τὰ ἔμπροσθεν μνημονευθέντα, ἄτινα διέσωσεν ὁ 'Ηφαιστίων. Έν τοῖς 'Αλεξανδρεωτικοῖς δὲ χρόνοις ἔγραψεν ἡμίαμδα ὁ Καλλίμαχος. Πρβλ. 'Ανθολ. Παλατ. ΧΙΙΙ, 7 (ἐπίγραμμα ἐξ εξ ἡμιάμδων) καὶ ΧΙΙΙ, 25 (ἐπίγραμμα ἐχ ἄπαξ ἔτι ἐπαναλαμβανομένου ο στίχου κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν ἐφεξῆς ἄπαξ ἔτι ἐπαναλαμβανομένου). Καὶ ἄλλα δὲ ποιήματα ἐξ ἡμιάμδων ἐκ τῶν ἐν τῆ ἀνθολογία ἀνήκουσιν εἰς τοὺς χρόνους τούτους. Τὰ δὲ τὸν τοῦ Σχολιαστοῦ εἰς Νικάνδρου Θηρ. στ. 374 ἀποδιδόμενα εἰς τὸν 'Ηρώνδαν ἡμιάμβα (1) ἀποδεικνύονται νῦν μετὰ τὴν πρόσφατον εὔρεσιν τῶν ἡμιάμβων τοῦ 'Ηρώνδου ὅτι ἦσαν ἀντὶ τεσσάρων ἡμιάμβων, ὡς ἡμαρτημένως ἐφέροντο παρὰ τῷ σχολιαστῆ, δύο μιμίαμβοι (χωλίαμβοι) ἐκ τοῦ 'Ενυπνίου καλουμένου ποιήματος τοῦ 'Ηρώνδου (καὶ οὐχὶ Υπνου) οἱ ἐξῆς

ἔρρ' ἐκ προσώπου, μή ζτι σ' ἐκπερῶν πρέσδυς οὔλη κατ' ἰθὰ ζτῆ βατηρίη κνάψη.

Β'. Ίαμδικον τετράμετρον.

α'. 'Ακατάληκτον.

348. Τὸ μὲν ἀχατάληχτον ἰαμβιχὸν τετράμετρον ἦτο μὲν χρήσιμον κατὰ στίχον παρὰ τοῖς λυρικοῖς, οἱον παρ' 'Αλκμᾶνι (ἀποσπ. 9. 10) καὶ παρ' 'Αλκαίφ (ἀποσπ. 56), οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τῷ δράματι. Ἐν τῆ τραγφδία εὐρίσκεται μόνον ἐν τοῖς μελικοῖς μέρεσιν.

6'. Καταληκτικόν.

449. Τὸ δὲ καταληκτικὸν τετράμετρον, οἶον τὸ τοῦ Ἱππώνακτος (ἀποσπ. 90)

(1) Πρόλ. Bergk, poët. lyr. Gr. τόμ. 24 σελ. 511 καὶ "Ο. Κρούσιον, Ἡρώνδ. ἐκδ σελ. 58, καθ δν ἐγράψαμεν τοὺς ἄνω στίχους τοῦ Ἡρώνδου.

άρχῆθεν χρήσιμον έν τῆ δημοτικῆ ποιήσει ὡς μέτρον ὁρχηστικόν, ὅπερ μαρτυρεῖ καὶ ἡ δημοτικὴ ὅρχησις ἡ καλουμένη ἄνθεμα (ένικῶς τὸ ἄνθεμον), περὶ ἡς ὁ ᾿Αθήναιος ΙΔ΄ σελ. 629 e λέγει «ἦν δὲ καὶ παρὰ τοῖς ἰδιώταις ἡ καλουμένη ἄνθεμα ταύτην δὲ ὡρχοῦντο μετὰ λέξεως τοιαύτης μιμούμενοι καὶ λέγοντες.

ποῦ μοι τὰ ῥόδα, ποῦ μοι τὰ ἴα, ποῦ μοι τὰ καλὰ σέλινα; ταδὶ τὰ ῥόδα, ταδὶ τὰ ἴα, ταδὶ τὰ καλὰ σέλινα».

Έκ της δημοτικής δὲ ποιήσεως φαίνεται ὅτι παρέλαδε τὸ μέτρον τοῦτο ὁ Ἱππῶναξ, παρ' φ κατὰ πρῶτον μεταξὺ τῶν λυρικῶν εὑρίσχομεν αὐτό, ὅθεν καὶ Ἱππωτάκτειοτ καλεῖται (Caes. Bass. σελ. 263, 17 Κ. Σχολ. 'Αριστοφ. Πλούτ. 253). Συχνοτάτην δὲ χρῆσιν αὐτοῦ ποιεῖται ἡ κωμφδία, ὅθεν καὶ ᾿Αριστοφάνειον ἀνομάσθη (Serv. 1818), ἔν τε ταῖς παρόδοις καὶ ταῖς ἐξόδοις καὶ τοῖς ἐπιρρήμασι τοῦ άγῶνος. Κατὰ τὴν διττὴν δὲ ταύτην χρῆσιν τοῦ ᾿Αριστοφανείου ὡς μελικοῦ μὲν ἐν τῆ παρόδφ καὶ ἐξόδφ (οἶον ᾿Αχαρν. 1226 κέ. Σφηξ. 230 κέ. Έκκλ. 285 κέ. καὶ 479 κέ. Πλούτ. 252), ὡς διαλογικοῦ δὲ ἐν τοῖς ἀγῶσιν (οἶον Ἱππ. 333-366. 407-440 καὶ 841-910. Νεφ. 1034-1084 καὶ 1351-1386 καὶ 1399-1446. Βατρ. 905-981. Θεσμοφ. 531-573) διαφέρει καὶ τὸ μετρικὸν αὐτοῦ σχῆμα. Ή τραγφδία ὄμως οὐδεμίαν ἐποιήσατο χρῆσιν αὐτοῦ, ὡς οὐδαμῶς ἀρμόζοντος ένεκα τοῦ κεκινημένου ήθους τῆ σεμνότητι καὶ τῷ ἀξιώματι αὐτῆς. Τὸν ἡθικὸν δὲ χαρακτῆρα τοῦ τετραμέτρου κατάδηλον ποιεί ο 'Αριστοφάνης εν εμφαντικωτάτοις χωρίοις άντιτιθείς αὐτὸ τῷ σεμνῷ ἀναπαιστικῷ τετραμέτρῳ. οἶον ἐν ταῖς Νεφέλαις ὁ μὲν Δίκαιος λόγος, ὅστις ἀντέχεται τῶν παλαιῶν σεμνῶν ἡθῶν, διαλέγεται δι' άναπαιστικών τετραμέτρων, ο δὲ "Αδικος ὑπερασπίζων τὰ ἐναντία μεταχειρίζεται ἰαμδικὰ τετράμετρα. Ώσαύτως ἐν τοῖς Βατράχοις τὸν μέν Αισχύλον ποιεῖ ὁ ᾿Αριστοφάνης διαλεγόμενον δι᾽ ἀναπαιστικῶν τετραμέτρων, τὸν δ' Εὐριπίδην δι' ἰαμδικών.

350. Τὸ δὲ σχημα τοῦ τετραμέτρου ἔχει ὡς ἐξῆς.

α΄) Τομή. Τὰ δύο κῶλα, ἐξ ὧν σύγκειται τὸ τετράμετρον, τὸ ἀκατάληκτον καὶ τὸ καταληκτικὸν δίμετρον, χωρίζονται κανονικῶς ἀπ' ἀλλήλων διὰ τομῆς. Ἡ κωμφδία ὅμως συχνὰ ἀθετεῖ τὸν κανόνα τοῦτον καὶ δὴ συχνότερον ἢ ἐν τῷ τροχαϊκῷ τετραμέτρω, μάλιστα δὲ ἐν τοῖς διαλογικοῖς τετραμέτροις, οἶον Βατρ. 941 τοχνανα μὲν πρώτιστον αὐτὴν ἡ καὶ τὸ βάρος ἀψεῖλον.

6') ἄλογος ἴαμβος. Τὸ ἰαμβικὸν τετράμετρον δέχεται ἀλόγους ἰάμβους κατὰ τὴν α', γ' καὶ ε' χώραν, οὐχὶ δὲ καὶ κατὰ τὴν ἑβδόμηνν. "Οπως δὲ ἐν τοῖς ἰαμβικοῖς ἐξ ὁμοίων συστήμασι καὶ ἐν ταῖς ἰαμβικαῖς στροφαῖς τῆς κωμφδίας, οὕτω καὶ ἐνταῦθα εἶνε πάνυ συχνὴ κρῆσις τῶν ἀλόγων ἰάμβων καὶ τὰ δύο ἔχοντα ἀλόγους ἄρσεις τετράμετρα εἶνε συχνότερα τῶν ἐχόντων μίαν.

γ΄) Τρίβραχυς (δάκτυλος). Λύσιν δὲ τῆς θέσεως δέχεται κατὰ τὴν α΄, β΄, γ΄, ε΄ καὶ ς΄ χώραν, σπανίως δὲ δύο ἄμα, ὡς ἐν Νεφ. 1064. Καθ΄ ὅλου δὲ ἡ λύσις εὐρίσκεται σπανιώτερον ἐν τοῖς μελικοῖς χωρίοις ἡ ἐν τοῖς διαλογικοῖς, ἐν οῖς σχεδὸν πάντοτε ἐπικρατεῖ μεγάλη κίνητὴν ἐδδόμην χώραν δ΄ Ηφαιστίων ἐν σελ. 17 W. λέγει ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἐδδόμην χώραν δέχεται σπανίως τρίδραχυν, διότι ἡ θέσις ἐνταῦθα εἶνε τρίσημος καὶ διὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ λυθῆ. Κατὰ δὲ τὴν τετάρτην δέχεται μὲν τρίδραχυν, οἶον Νεφ. 1083. Θεσμοφ. 565, ἀλλὰ κυρίως ἐπὶ στίχων, ἐν οἶς παραμελεῖται ἡ τομή, ὡς ἐν τοῖς μνημονευθεῖσιν. Τηρουμένης δὲ τῆς τομῆς ἡ πρὸ αὐτῆς τετάρτη θέσις μόνον ἐν ὀλίγοις στίχοις εὐρίσκεται λελυμένη, οἷον Νεφ. 1047. 1063. Θεσμ. 542. 567.

δ΄) 'Ανάπαιστος. 'Ως τὸ τρίμετρον οὕτω καὶ τὸ τετράμετρον παρὰ τοῖς κωμικοῖς δέχεται καὶ ἀνάπαιστον ἀντὶ τοῦ ἰάμβου οὐχὶ μόνον ἐπὶ κυρίων ὀνομάτων ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἄλλων. Εὐρίσκεται δὲ ὁ ἀνάπαιστος κανονικῶς μόνον ἐν διαλογικοῖς, οὐχὶ δ' ἐν μελικοῖς τετραμέτροις, καὶ διὰ τοῦτο ἀποκλείεται πανταχοῦ τῆς παρόδου. 'Αλλ' ὅμως καὶ ἐν τῷ διαλόγῳ ἐγχωρεῖ μόνον κατὰ τὰς αὐτὰς χώρας, καθ' ἀς καὶ ὁ τρίβρα-χυς (δάκτυλος), τουτέστι κατὰ τὴν α', δ', γ', ε' καὶ ς', κατ' ἐξαίρεσιν δέ, ὅπως καὶ ὁ τρίβραχυς, κατὰ τὴν τετάρτην (Βατρ. 912. 932. 937), κατὰ δὲ τὴν ἑβδόμην μόνον ἄπαξ καὶ ἐπὶ κυρίου ὀνόματος εὐρίσκεται, ἐν Θεσμοφ. 547

έγένετο, Μελανίππας ποιῶν Φαίδρας τε Πηνελόπην δέ, ἔνθα ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ «τοῦτο μόνον τὸ τετράμετρον ἰαμβεῖον ἀνάπαιστον ἔχει τὸν παραλήγοντα, ἄξιον οὖν αὐτὸν τηρῆσαι».

γ'. Προκαταληκτικόν και δικατάληκτον τετραμετρον.

351. "Ηδη παρὰ τοῖς ἀρχαιοτάτοις λυρικοῖς τὸ ἰαμδικὸν τετράμετρον λαμδάνει προκατάληξιν μετὰ τὴν τελικὴν συλλαδὴν τοῦ α' κώλου καὶ οὕτως ἐκ μὲν τοῦ ἀκαταλήκτου γεννᾶται το προκαταληκτικόν, οἶον

τὸν πηλόν, ὧ πάτερ πάτερ, | τουτονὶ φύλαξαι (Σφηχ. 248).

Τὰ τοιαῦτα μέτρα οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ ἐκάλουν ἀσυνάρτητα ἀντιπαθῆ. Ἡ ἐλλείπουσα δὲ ἄρσις ἐν τῷ ἀρχῷ τοῦ δευτέρου κώλου ἀνεπληροῦτο ἢ διὰ λείμματος ἢ διὰ τονῆς. Ὑπὲρ τοῦ λείμματος συνηγορεῖ ἡ τομὴ μετὰ τὸ πρῶτον κῶλον, ἥτις συμβαίνει κανονικῶς πλὴν ὁλίγων ἐξαιρέσεων. Όπου δὲ ἔλειπεν ἡ τομή, ἀναγκαίως συνεβαίνε τονή, τουτέστι παρεξετείνετο ἡ τελικὴ τοῦ α΄ κώλου συλλαδὴ εἰς χρόνον τρίσημον. Περὶ τῆς χρήσεως τῶν μέτρων τούτων πρβλ. § 205.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ'.

Σύνθεσις των εαμδικών μέτρων κατά σύστημα.

Α'. Ίαμδικά συστήματα έξ όμοίων.

352. Τὰ ἰαμβικὰ ἐξ ὁμοίων συστήματα εἶνε αὕξησις τοῦ ἰαμβικοῦ τετραμέτρου, ὥσπερ καὶ τὰ ἀναπαιστικὰ καὶ τροχαϊκὰ τοῦ ἀναπαιστικοῦ καὶ τροχαϊκοῦ τετραμέτρου. Μετά τινα δηλαδη ἀριθμὸν ἀκαταλήκτων τετραποδιῶν λεκτικὴν ἐχουσῶν συνάφειαν ἐπιφέρεται ὡς κατακλεὶς τετραποδία καταληκτική. Τὰ ἰαμβικὰ ταῦτα συστήματα φαίνεται ὅτι ἐγεννήθησαν κατὰ πρῶτον ἐκ τῆς λατρείας τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Δήμητρος, τῆς δ' ἀρχικῆς ταύτης χρήσεως ὡς παράδειγμα δύναται νὰ χρησιμεύση τὸ ἐν Βατράχοις 384 κὲ.

Δήμητες, άγνῶν ὀργίων ἄνασσα, συμπαραστάτει καὶ σῷζε τὸν σαυτῆς χορὸν καὶ μ' ἀσφαλῶς πανήμερον παῖσαί τε καὶ χορεῦσαι.

Εκ της τοιαύτης δε χρήσεως αὐτῶν ὡς προσοδίων εἰς Διόνυσον καὶ Δήμητρα δύναται γὰ έξηγηθη καὶ ή μετρική αὐτῶν σύνθεσις, ή άκολουθία δηλαδή όμοίων κώλων (διμέτρων) άνευ διακοπής της λεκτικής συναφείας έν τῷ μεταξύ. Τὴν αὐτὴν σημασίαν ἤτοι τὴν τοῦ έμβατηρίου ρυθμοῦ είχον καὶ τὰ ἀναλόγως ἐσχηματισμένα ἀναπαιστικά έξ όμοίων συστήματα (§ 320), κατά τοῦτο δὲ μόνον διέφερον αὐτῶν τὰ ἰαμβικὰ ὅτι ἦσαν μᾶλλον κεκινημένα, καθὸ συγκείμενα ἐκ ποδών τοῦ ἰαμβικοῦ γένους, καὶ ἀναλογώτερα πρὸς τὰ ἀνειμένα εἰς Διόνυσον καὶ Δήμητρα προσόδια. Έκ τῆς τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Δήμητρος λατρείας μετέδη ύστερον ή χρήσις των ίαμδικων έξ όμοίων συστημάτων εἰς τὴν κωμφδίαν, ἐν ἡ συνηθέστατα εὑρίσκονται ἐν στενῷ συνδέσμφ μετὰ περικοπῆς ἐαμδικῶν τετραμέτρων, καὶ μάλιστα έν τοῖς ἀγῶσιν, ὅπως τῆ διὰ τῶν προηγουμένων τετραμέτρων διεζαγομένη μεταξύ των άγωνιστων έριδι έπιτεθή διὰ τοῦ ἐπιφερομένου ιαμδικοῦ εξ όμοίων συστήματος τέλος λίαν έμφαντικόν. Τοιαῦτα είνε τὰ έν Ίππεῦσι στ. 367 κέ. 441-56. 911-40. Νεφ. 1089-1104. 1385-90. 1446-52. Λυσιστρ. 382-86. Βατρ. 971-91. Πάντα ταῦτα τὰ ἰαμδικὰ συστήματα συνδέονται στενῶς πρὸς τὰ προηγούμενα ἰαμδικὰ τετράμετρα, πρὸ τῶν ἐν Νεφέλαις μάλιστα 1385. 1446 καὶ ἐν Ίππ. 441 οὐδὲν λογικόν τέλος τῶν τετραμέτρων ὑπάρχει. Κατὰ γενικον δὲ κανόνα τοῖς τετραμέτροις εν μόνον ἐπιφέρεται σύστημα, ὅπερ σχεδόν πανταχοῦ εἰς πλείονα διανέμεται πρόσωπα. Ἐνίοτε δὲ τοῖς άκαταλήκτοις διμέτροις άναμίσγεται καὶ μονόμετρον (διποδία), μάλιστα δὲ ὡς παρατέλευτον κῶλον. Τὰ κῶλα ἔχουσι μὲν λεκτικήν συνάφειαν, ήτις μόνον έν τῷ τέλει διακόπτεται, συνήθως ὅμως χωρίζονται διὰ τομῆς καὶ σπανιώτερον τελευτῶσιν είς τὸ μέσον τῆς λέξεως. Ἡ λύσις τῆς μακρᾶς εἶνε συχνή, διὰ δὲ τὴν συνάφειαν ἐγχωρεῖ καὶ ἡ τῆς τελευταίας θέσεως των κώλων λύσις, πλην δηλονότι του τελικού. Ή λύσις δε αυτη ή εν τῷ τέλει ὡς καὶ ή εν τῷ μέσῷ τῶν κώλων συντελεί εἰς τὴν ἐπίτασιν τῆς κινήσεως καὶ τοῦ πάθους. Ώς δὲ ἐν τῷ ιαμβικώ τετραμέτρω του διαλόγου, ούτω και έν τοῖς συστήμασι τούτοις ευρίσχεται και ἀνάπαιστος ἀντὶ ἰάμβου ἔν τε τῆ ἀρχῆ καὶ ἐν τῷ μέσφ τῶν κώλων.

Β'. Ίαμδικαὶ στροφαὶ τῆς λυρικῆς ποιήσεως καὶ τῆς κωμφδίας.

353. Τὰ θεμελιώδη στοιχεῖα, έξ ὧν συντίθενται αι ἰαμβικαὶ στροφαὶ τῆς λυρικῆς ποιήσεως καὶ τῆς κωμφδίας, εἶνε πάνυ ὀλίγα, τὸ τρίμετρον, τὸ δίμετρον, καταληκτικόν τε καὶ ἀκατάληκτον, καὶ τὸ μονόμετρον. Καὶ ὁ μὲν ᾿Αρχίλοχος συντίθησι τρίμετρον καὶ δίμετρον εἰς ἐπωδικὸν δίστιχον, οἷον τὸ ἐξῆς (᾿Αρχιλ. ἀπόσπ. 88)

ω Ζεῦ, πάτες Ζεῦ, σὸν μὲν οὐρανοῦ κράτος, σὰ δ' ἔργ' ἐπ' ἀνθρώπων ὁρᾶς λεωργὰ καὶ θεμιστά, σοὶ δὲ θηρίων ὕβρις τε καὶ δίκη μέλει.

V . . . . .

Ώσαύτως ἀπόσπ. 86 καὶ 87. Πρβλ. Ἡραιστ. σελ. 71 «εἰσὶ δὲ ἐν τοῖς ποιήμασι καὶ οἱ ἀρρενικῶς οὕτω καλούμενοι ἐπῳδοί. ὅταν μεγάλφ στίχω περιττόν τι (γρ. ἐπῳδικόν τι ἤ μᾶλλον ἔ.ἰαττόν τι) ἐπιφέρηται, οἰον

πάτεο Λυκάμβα, ποϊον έφοάσω τόδε; τίς σὰς παοήειοε φοένας;»

Τὴν σύνθεσιν ταύτην ἐμιμήσατο ὁ Ὁράτιος ἐν ἐπωδ. 1-10.

Απλήν την σύνθεσιν έχουσι καὶ αὶ τής κωμωδίας μιμήσεις παλαιών δημοτικών καὶ ἱερών ἀσμάτων οἰον ἐκ τριών μὲν κώλων, δύο καταληκτικών διμέτρων καὶ ένος ἀκαταλήκτου τριμέτρου, εἶνε συντεθειμένη ἡ παρ' 'Αριστοφάνει Βατρ. 416 κέ. στροφή

βούλεσθε δήτα κοινή σκώψωμεν 'Αρχέδημον, ος έπτέτης ων ούκ έφυσε φράτερας,

ής το σχήμα έπτάκις έφεξης έπαναλαμβάνεται. Έκ τεσσάρων δὲ κώλων, ένος ἀκαταλήκτου καὶ ένος καταληκτικοῦ διμέτρου, ἐναλλὰξ εἰς δύο προκαταληκτικὰ τετράμετρα συζευγνυμένων, σύγκειται ἡ ἐν "Ορνισι 1755 κέ. στροφή

επεσθε νῦν γάμοισιν, ὧ | φῦλα πάντα συννόμων πτεροφόρ' ἴτ' ἐπὶ πέδον Διὸς | καὶ λέχος γαμήλιον, ὅτις ἄπαξ ἔτι ἐφεξῆς ἀνταποδίδοται (πρβλ. § 205). Ἐξ ένὸς δὲ πεντακώλου συστήματος ἐξ ὁμοίων ἀποτελεῖται ἐκατέρα στροφὴ τοῦ εἰς Δήμητρα ἄσματος ἐν Βατρ. 384 κέ. = 385 κέ. Ἐκ πέντε κώλων

σύγκεινται καί αἱ τρεῖς στροφαὶ τοῦ εἰς Ἰακχον ἄσματος ἐν Βατρ. 397 κέ. Ἡ δὲ σύνθεσις ἐκάστης αὐτῶν ἔχει ὡς ἑξῆς εν ἀκατάληκτον δίμετρον ὡς μεσωδὸς περιέχεται ὑπὸ δύο μὲν καταληκτικῶν τριμέτρων ὡς προφδῶν, δύο δέ, ἐνὸς καταληκτικοῦ καὶ ἐνὸς ἀκαταλήκτου, ὡς ἔπωδῶν, οἰον

Τακχε πολυτίμητε, τέλος έορτῆς πδιστον εὐρών, δεῦρο συνακολούθει πρὸς τὴν θεὸν καὶ δεῖξον ὡς ἄνευ πόνου πολλὴν ὁδὸν περαίνεις. Τακχε ψιλοχορευτά, συμπρόπεμπέ με.

Πλήν τῶν μιμήσεων τούτων, αἴτινες ἔχουσιν ἀπλῆν τὴν σύνθεσιν, συντίθησιν ό 'Αριστοφάνης καὶ πρωτοτύπους στροφάς μείζονας το μέγεθος καὶ ἐκ πλειόνων συγκειμένας περιόδων. Καὶ ἐν ταύταις τὸ ἐπικρατοῦν στοιχεῖον εἶνε πάντοτε τὸ δίμετρον, ότὲ μὲν τὸ ἀκατάληκτον ἔχον σχῆμα, ότὲ δὲ τὸ καταληκτικόν. Καὶ ἄλλοτε μέν συζεύγνυται είς τρικώλους η καὶ μείζονας ἔτι περιόδους, ώς έν 'Αχαρν. 1008 κέ. Ίππ. 756 κέ., ἄλλοτε δὲ εἰς δικώλους τὸ τοῦ τετραμέτρου σχήμα έχούσας. Σπανίως δὲ σχηματίζεται προκαταληκτικόν ἐν τῷ μέσῳ τῶν περιόδων ὡς ἐν Λυσιστράτη 256. Σπανιώτερον δὲ εἶνε τὸ τρίμετρον καὶ τὸ μονόμετρον. Ἐν ταῖς στροφαῖς ταύταις έπιμίγνυνται καὶ έτερόμετρα κῶλα, τὸ λογαοιδικόν προσοδιακόν (Άχαρν. 841, 847, 853, 859. Θεσμοφ. 972, 980. Είρ. 856, 858, 909) καὶ τὸ ἀναπαιστικὸν μονόμετρον. Ἡ δὲ σύνθεσις αὐτῶν εἶνε ὡς έπὶ τὸ πλεῖστον ἀντιστροφική (ώς ἐν ἀχαρν. 929 = 940. 1008 =1037. Βατρ. 383 = 389. Θεσμοφ. 969 = 977. Είρ. 856 = 921. 1305 = 1311. Νεφ. 1345 = 1391. Πλούτ. 290 = 298. Ίππ. 756 = 836. Λυσ. 256 = 271. Έχχλ, 483 = 493), ἐνίστε δὲ μόνον άλλοιοστροφική (ώς έν 'Αχαρν. 263. Είρ. 508.). Παράδειγμα δέ φέρομεν ένταῦθα τὴν έν Άχαρν. 1008-1017 στροφήν:

Χ. Ζηλῶ σε τῆς εὐδουλίας, | μᾶλλον δὲ τῆς εὐωχίας, | ἄνθρωπε, τῆς παρού-σης.

- Δ. τί δῆτ', ἐπειδὰν τὰς κίχλας | ὀπτωμένας ἴδητε;
- Χ. οἶμαί σε καὶ τοῦτ' εὖ λέγειν. | Δ. τὸ πῦρ ὑποσκάλευ-ε.
- Χ. ήκουσας ώς μαγειρικῶς | κομψῶς τε καὶ δειπνητικῶς | αὐτῷ διακονεῖ-ται;

A'. 4+4+4. B'. 4+4. I'. 4+4. Δ'. 4+4+4.

Γ'. Ίαμβικαὶ στροφαί της τραγωδίας.

354. Αι ιαμβικαί στροφαί της τραγωδίας έχουσιν ίδιον τύπον, δν χαρακτηρίζει ή συχνή κατάληξις οὐ μόνον ἐν τῷ τέλει, ἀλλὰ καὶ ἐν τῆ ἀρχῆ κοὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν κώλων, ἡ σπανία χρῆσις τῶν ἀλόγων ἄρσεων καὶ ἡ συσσώρευσις τῶν λύσεων ἐπὶ κεκινημένης μάλιστα ψυχικής διαθέσεως. Τὰ δὲ ἐπικρατοῦντα ἐν αὐταῖς μετρικὰ στοιχεῖα εἶνε ή ἰαμβική ἀκατάληκτός τε καὶ καταληκτική έξαποδία καὶ τετραποδία. δευτερεύον δὲ στοιχεῖον εἶνε ἡ πενταποδία καὶ ἡ τριποδία. ἡ δὲ διποδία σχεδόν ἄχρηστος. Πλην των εἰρημένων ἰαμδικών κώλων γίνεται προσέτι χρήσις ἐν ταῖς στροφαῖς ταύταις καὶ ἐτερομέτρων καὶ μάλιστα τροχαϊκών καὶ μικτών τετραποδιών (ἰδία Φερεκρατείων καὶ Γλυχωνείων), σπανιώτερον δὲ δακτυλικών, ἀναπαιστικών καὶ ἰωνικών κώλων. Ἡ δὲ σύνθεσις τῶν κώλων εἰς μέτρα ἢ περιόδους γίνεται ὡς έξης. έκ μεν των τετραποδικών κώλων συντίθενται είς μίαν περίοδον.... ώς έπὶ τὸ πλεῖστον μὲν δύο ἢ τρία, σπανίως δὲ τέσσαρα ἡ δὲ έξαποδία ότὲ μὲν ἀποτελεῖ καθ' ἐαυτὴν αὐτοτελῆ περίοδον ἢ στίχον, ότὲ δὲ συζεύγνυται μετὰ τῆς τετραποδίας. Κατὰ τὴν άρμογὴν δὲ δύο κώλων ή άρκτική άρσεις τοῦ δευτέρου συνήθως έκθλίβεται.

355. Καὶ παρὰ μὲν τῷ Αἰσχύλφ καὶ συχνότεραι παρὰ πᾶν ἄλλο είδος στροφών εύρίσκονται αί ἰαμβικαὶ στροφαὶ καὶ μετὰ θαυμαστῆς τέχνης καὶ ποικιλίας έξ ἀπλῶν μορφῶν ἐξειργασμέναι. "Εχουσι δὲ αἰ στροφαί αὐται ὡς πρὸς τὴν χορικὴν καθ' ὅλου ποίησιν τοῦ Αἰσχύλου την αυτήν σημασίαν, σίαν αι Δωρικαί λεγόμεναι στροφαί ώς πρός την λυρικήν του Πινδάρου. Χαρακτηρίζει δὲ τὰς ἰαμδικὰς στροφὰς τοῦ Αἰσχύλου μέγα ἀξίωμα καὶ σεμνόν πάθος, εἶνε μᾶλλον κεκινημέναι των τροχαϊκών, ήσυχαίτεραι όμως των δοχμίων, και χρησιμεύουσιν είς έρμηνείαν ποικίλων ψυγικών διαθέσεων. "Ητοι δέ συντίθησιν ό Αἰσχύλος ὅλον τὸ χορικὸν ἄσμα έξ ἰαμβικῶν στροφῶν, ὅπερ έπ' οὐδενὸς ἄλλου μέτρου ποιεϊ, η αι ιαμβικαι στροφαί καταλαμβάνουσι μόνον τὸ τέλος αὐτοῦ. Καὶ κατὰ μὲν τὸν πρῶτον τρόπον εἶνε πεποιημένη ή πάροδος των Χοηφόρων (22-53 α' α' 6' 6' γ' γ' δ'), τὸ τρίτον στάσιμον τῶν Ἱκετίδων (776 · α΄ α΄ β΄ β΄ γ΄ γ΄), τὸ πρῶτον στάσιμον τοῦ ᾿Αγαμέμνονος (367: α΄ α΄ β΄ β΄ γ΄ γ΄ δ΄) καὶ ὁ θρῆνος τῶν ἡμιχορίων καὶ τῶν δύο ἀδελφῶν ἐν τοῖς Ἐπτὰ ἐπὶ Θ.

(874-890· α΄ α΄ 6΄ 6΄ γ΄ γ΄ δ΄ δ΄. 961-1004· α΄ 6΄ 6΄ γ΄). Κατὰ δὲ τὸν δεύτερον πρόπον εἰνε πεποιημέναι πᾶσαι αὶ λοιπαὶ ἰαμδικαὶ στροφαὶ τοῦ Αἰσχύλου. Πέντε μὲν ἰαμδικαὶ στροφαὶ ἀποτελοῦσι τὸ τέλος τοῦ θρήνου τῶν Περσῶν (στ. 1002) μετὰ τρεῖς προηγουμένας ἀναπαιστικὰς στροφάς, τέσσαρες δὲ τὸ τέλος τοῦ πρώτου στασίμου τῶν Ἑπτὰ Θ. (στ. 734) μετὰ ἰωνικὴν συζυγίαν, τρεῖς δὲ τὸ τέλος τῆς παρόδου τοῦ ᾿Αγαμέμνονος (στ. 192), δύο δὲ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου στασίμου τοῦ ᾿Αγαμ. (στ. 737) καὶ τοῦ πρώτου στασίμου τῶν Χοηφόρων (στ. 623), μὶα δὲ τὸ τέλος τῆς ἐπιπαρόδου καὶ τοῦ πρώτου στασίμου τῶν Εὐμενίδων (στ. 381. 550), ὅπως καὶ τοῦ α΄ καὶ ρικῷ ἄσματι τῶν Ἱκετίδων (στ. 590. 698). Ὑεν δὲ τῷ πρώτφ χορικῷ ἄσματι τῶν Ἱκετίδων (στ. 95) καὶ ἐν τῷ θρήνφ τῶν Περσῶν (στ. 1002) αὶ ἰαμδικαὶ στροφαὶ εὐρίσκονται ὡσαύτως ἐν τῷ τέλει πλὴν ὅτι ἐκεῖ μὲν ἐπιφέρεται μία τροχαϊκή, ἐνταῦθα δὲ μία λογαοιδική.

356. Μετὰ τὸν Αἰσχύλον πλείστην τῶν ἰαμιδικῶν στροφῶν χρῆσιν έποιήσατο ὁ Εὐριπίδης, ἀλλ' ὅπως ὁ Λίσχύλος, οὕτω καὶ αὐτὸς σχεδόν ἀποκλειστικώς έν τοῖς χερικοῖς ἄσμασι καὶ τοῖς κομμοῖς, έν μονφδίαις δὲ μόνον ἐν τῷ 'Ορέστη (960 κέ.). Έν τῆ τεχνική συνθέσει ἀκολουθεί τοῖς τύποις τοῦ Αἰσχύλου, δὲν κατορθοί ὅμως τὴν ποικιλίαν τὴν ἐπιπολάζουσαν ἐν ταῖς στροφαῖς ἐκείνου. Αἰ τοῦ Εὐριπίδου ιαμδικαί στροφαί είνε μέν μείζονες το μέγεθος, όμως δέ καθ' δλου ἀπλούστεραι καὶ στεροῦνται τῆς μεγάλης περὶ τὴν χρῆσιν τοῦ προκαταληκτικού (ἀσυναρτήτου) σχήματος ποικιλίας. Ἡ δὲ ἀνάμιζις έτερομέτρων χώλων καὶ περιόδων εἶνε παρ' αὐτῷ σπανιωτέρα, συχνοτέρα δὲ ἡ λύσις τῶν θέσεων καὶ ἡ χρῆσις τῶν ἀλόγων ἄρσεων. Τφ παραδείγματι δὲ τοῦ Λίσχύλου ἀκολουθῶν καὶ ὁ Εὐριπίδης ἤτοι όλον τὸ ἄσμα συντίθησιν ἐξ ἰαμβικῶν στροφῶν ἢ τὸ τέλος μόνον αὐτοῦ. Καὶ ἐν μὲν ταῖς Ἱκέτεσιν ἐν πᾶσι τοῖς μέλεσιν εύρίσκονται ἰαμβικαί στροφαί, οἱον ἡ τελικὴ στροφὴ ἐν τῷ χορικῷ τοῦ προλόγου, τὸ πρώτον στάσιμον (α΄ α΄ β΄ β΄), τὸ δεύτερον στάσιμον (778-793), ό θρήνος του τρίτου έπεισοδίου (798-82% α' α' 6'), τὸ έπόμενον χορικόν (918–924), ὁ ἐν τῆ ἐξοδφ θρῆνος (1123–1164 α΄ α΄ β΄ β΄ γ΄ γ΄). Τοιαύτη είνε προσέτι ή τελική στροφή του πρώτου στασίμου έν Ήρακλεῖ M. (408-441), ὁ τελικὸς θρῆνος τῆς ἸΙλέκτρας (1177), ή πάροδος τῶν Τρωάδων καὶ ὁ θρῆνος ἔν τε τῷ πρώτω ἐπεισοδίω καὶ ἐν τέλει, καὶ τέλος ὁ τελικὸς τῆς ᾿Ανδρομάχης κομμὸς (1197).

Κατ' έξαίρεσιν δὲ μόνον ἐν τῷ δευτέρῳ στασίμῳ τῆς 'Ανδρομάχης ἰαμδικῆ συζυγία ἐπιφέρεται δακτυλοτρογαϊκή.

357. Ό δὲ Σοφοκλῆς σπανιωτέραν ποιεῖται χρῆσιν τῶν ἰαμδικῶν στροφῶν, μετριάζων δὲ τὸ ἀξιωματικόν τοῦ ῥυθμοῦ διὰ τῆς ἀναμίξεως λογαοιδικῶν κώλων δημιουργεῖ νέον εἶδος ἰαμδικῶν στροφῶν, τοῖς μικτοῖς δακτυλοτροχαϊκοῖς μέτροις προσῆκον. Τὸν δὲ κύριον τύπον τῶν τραγικῶν ἰάμδων, οἰον ἐδημιούργησε μὲν ὁ Αἰσχύλος, ἐμιμήσατο δὲ ὁ Εὐριπίδης, παρητήσατο ὁ Σοφοκλῆς, τηρήσας αὐτόν μόνον ἐν τέσσαρσι στροφαῖς τῶν σωζομένων τραγωδιῶν, ἐν ταῖς τελικαῖς στροφαῖς δύο παρόδων (τοῦ Οἰδίποδος τυράννου καὶ τῶν Τραχινίων) καὶ ἐν δύο θρήνοις (Οἰ. Κ. 534. ἀντιγ. 853). Εἰς τὰς ἰαμδικὰς στροφὰς καταλεκτέον καὶ τὸ ἐν Τραχ. 205 χορικόν, καίπερ ὡς πρὸς τὴν μετρικὴν σύνθεσιν πολλαχῶς διαφέρον τῶν τραγικῶν ἰαμδικῶν στροφῶν.

358. Των ἰαμβικών στροφών χρησιν ἐποιήσατο καὶ ὁ ᾿Αριστοφάνης παρωδών τους τραγικούς ιάμβους. Τοιούτος είνε ο θρήνος έν τέλει τῶν ἀχαρνέων (1191 κέ.), περὶ οὐ ὁ Σχολιαστὴς λέγει «θρηνῶν παρατραγωδεί». Ὁ Λάμαχος δηλαδή θρηνών μεταχειρίζεται ἰαμδικά μέτρα τοῦ αὐστηροτάτου τραγικοῦ τρόπου μετὰ συχνῶν λύσεων καὶ άνευ αλόγων άρσεων, έν δ οί σκωπτικοί ἴαμβοι τοῦ Δικαιοπόλιδος είνε πεποιημένοι κατά τὸν τρόπον τῆς κωμφδίας. 'Αλλαχοῦ ὁ 'Αριστοφάνης παρωδεί ώρισμένην τινὰ στροφήν τινος των τραγικών. "Αρχεται μεν δηλαδή ἀπό γνωστοῦ στίχου τοῦ Εὐριπίδου ή Σοφοκλέους, εἶτα δὲ προχωρεῖ μετὰ τοῦ αὐτοῦ μὲν μέτρου, ἀπροσδοκήτως ὅμως μεταβάλλων την έννοιαν έπὶ τὸ κωμικόν. Τοιοῦτον είνε τὸ έν Νεφέλαις 1155 κέ. ἄτμα («παρὰ τὰ ἐκ Πηλέως Εὐριπίδου». Σχολ.) καὶ τό ἐν "Ορν. 851 κέ. παρωδοῦν χορικόν τι ἐκ τοῦ Ηηλέως τοῦ Σοφοκλέους (πρόλ. Σχολ. είς 852 καὶ 857). Τοιαῦτα εἶνε προσέτι καὶ τὰ έν Νεφ. 1206 κέ. καὶ "Ορν. 406 κέ. — Παραδείγματα δὲ φέρομεν ένταῦθα τὰ έξῆς.

Αἰσχύλ. 'Αγαμ. πάροδ. ζ΄ στ. 238-246.' βία χαλι-νῶν δ' ἀναύ-δω μένει κρόκου βαφὰς - ἔς πέδον χέου-σα ἔβαλλ' ἔκα-στον θυτή-ρων ἀπ' ὅμματος βέλει φιλοί-κτω, πρέπουσά θ' ὡς - ἐν γραφαῖς, προσεννέπειν

θέλουσ', έπεὶ - πολλάκις πατρὸς κατ' ἀν-δρῶνας εὐτραπέ-ζους ἔμελψεν. ἀ-γνὰ δ' ἀταύ-ρωτος αὐ-δὰ πατρὸς ψίλου τριτό-σπονδον εὔποτμον παιᾶνα ψίλως ἐτίμα.

Α΄. 6. 6. 5. 5. Β΄. 6. 4. 6. Γ΄. 4+4. 5. 4. Σοφοκλ. Ἡλ. στ. 504 κέ.

^{*}Ω Πέλοπος ό - πρό-σθεν - πολύπονος iπ-πεί-α, ώς ἔμολες αἰ-α-νὴς - τᾶδε γᾶ. εὖτε γὰρ ὁ πον-τι-σθεὶς Μυρτίλος ἐκοι-μά-θη παγχρυσέων - δί-ψρων δύστανος αἰ-κί-αις πρόρριζος ἐκ-ρι-ψθείς-, οὔ τι πω ἔλειπε τούσδ'- οἴ-κους πολύπονος αἰ-κί-α.

Α΄. 4+4. 6. Β΄. 4+4. 4+4. Γ΄. 6. 4+4. Εὐριπ. Ἡλέχτρ. θρῆνος β΄ 1206 χξ. κατεῖδες, οἶον ἀ τάλαιν' ἐμῶν πέπλων ἐλάβετ', ἔδειξε μαστὸν ἐν ψοναῖς-, ὢ ιὼ ιώ μοι, πρὸς πέδω τιθεῖσα γόνατα μέλεα; τακόμαν δ' ἐγώ. σάψ' οἴδα, δι' ὀδύνας ἔβας, ἰήιον κλύων γόον - ματρός, ᾶ σ' ἔτι-κτεν.

6. 6. 4. 6. 6. 6.

Άριστοφ. Άχαρν. 1190 κέ.

Α. άτταταῖ- , άτταταῖ.

στυγερὰ τάδε γε κρυερὰ πάθεα· τάλας έγω διόλλυμαι δορὸς ὑπὸ πολεμίου τυπείς. ἐκεῖνο δ' αἰ-ακτὸν ἄν γένοιτό μοι, Δικαιόπολις ἄν εἴ μ' ἴδοι τετρωμένον κἆτ' ἐγχάνοι - ταῖς ἐμαῖς τύχαι-σιν.

A'. 4. 4+4. 4. B'. 6. 6. 6.

Δ'. Ίαμβοτροχαΐοι.

359. Οι λυρικοί και δραματικοί εποίουν προσέτι συστήματα, έν οξι άνεμίγνυον ιαμβικά και τροχαϊκά μέτρα. Και παρά μεν τοῖς Λυρικοῖς τοιαύτη πρώϊμος σύνθεσις ευρίσκεται ή ιθυφαλλική καλουμένη

στροφή, ἐκ τοῦ ἰαμβείου καὶ τοῦ ἰθυφαλλικοῦ ὡς ἐπφδικοῦ ἐπιφερομένου συγκειμένη. Ὁ Ἡφαιστίων (σελ. 21) τὸ ἰθυφαλλικὸν ἤτοι τὴν ἀκατάληκτον τροχαϊκὴν τριποδίαν καλεῖ «δίμετρον βραχυκατάληκτον», εὑρετὴν δ' αὐτοῦ λέγει τὸν 'Αρχίλοχον, ὅστις πρῶτος μετεχειρίσατο «συζεύξας αὐτὸ δακτυλικῷ τετραμέτρῳ,οὕτως 'οὐκέθ' ὁμῶς θάλλεις ἀπαλὸν χρόα κάρφεται γὰρ ἤδη '(1)· οἱ δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ἐπήγαγον αὐτὸ ἰαμβείῳ, ὥσπερ ὁ Καλλίμαχος

Έρμας ὅπερ Φεραῖος αἰνέει θεός, ἐμμὶ τῷ φυγαίχμα».

'Αλλ' ὅμως καὶ πρὸ τοῦ Καλλιμάχου εὐρίσκεται ἡ στροφὴ αὕτη, οἰον παρ' 'Ανακρέοντι (88) καὶ παρ' 'Αριστοφάνει (παρ' 'Αθηναίω 3, 91 c). Τῆ στροφῆ ταύτη ἐγέγραπτο καὶ τὸ ἰθυφαλλικὸν ἄσμα εἰς Δημήτριον τὸν Πολιορκητὴν (παρ' 'Αθην. 6, 253 d. πρβλ. καὶ 14, 622 b). Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ παρ' 'Αρχιλόχω ἀποσπ. 119 εὐρίσκεται ἡ στροφὴ αὕτη, ὅμως δὲ τὸ ἰθυφαλλικὸν ἐνταῦθα προηγεῖται τοῦ ἰαμβείου. Τὸ αὐτὸ σχῆμα, καθ' ὁ προηγεῖτο μὲν τὸ ἰθυφαλλικόν, ἐπήγετο δὲ καταληκτικὸν τὸ ἰαμβεῖον, ἦτο σύνηθες καὶ παρ' 'Αλκαίω (Atil. Fortunat. 2704), ἐμιμήσατο δ' ὁ 'Οράτιος (Od. 2, 18) τηρῶν διὰ παντὸς τὴν πενθημιμερῆ τομὴν ἐν τῷ τριμέτρω·

Non ebur neque aureum mea renidet in domo lacunar.

360. Παρὰ δὲ τοῖς δραματικοῖς ὁ λόγος τῆς χρήσεως τῶν ἰαμβοχαϊκῶν μέτρων ἔχει ὡς ἐξῆς· ἡ μὲν κωμωδία σπανίαν αὐτῶν ἐποιήσατο χοῆσιν, οἰον ὁ ᾿Αριστοφάνης ἐν τῷ παραχορηγήματι τῶν Βατράχων (209 κέ.) καὶ ἐν τῆ δευτέρα συζυγία τῆς παρόδου τῆς Λυσιστράτης (286—295—296—305)· πολλῷ δὲ συχνοτέραν ἡ μεταγενεστέρα τραγωδία, εἰσηγησαμένου, ὡς φαίνεται, τοῦ Εὐριπίδου. Εἶνε
δὲ χρήσιμα τὰ τοιαῦτα συστήματα καὶ αἱ στροφαί, ἐκτὸς σπανίων
ἐξαιρέσεων, ἐν μονωδίαις καὶ ἀμοιβαίοις ἄσμασι καὶ διαφέρουσιν ὡς
τὸς τὸ μετρικὸν σχῆμα τῶν ἰαμβικῶν καὶ τροχαϊκῶν κώλων τοῦ

⁽¹⁾ Κατά τον Σχολ. τοῦ Ἡραιστ. σελ. 158 W. το ἰθυφαλλικόν ἐκλήθη οῦτω « ἐπειδὴ τῷ ῥυθμῷ τοὑτῷ ἐκέγρηντο ἐν τῇ τοῦ ἰθυφάλλου πομπῇ ». Ἐκ τῶν ἰθυφάλλων δὲ φαίνεται ὅτι παρέλαδεν αὐτό καὶ ὁ Αρχίλοχος. Εἰδικώτερον δὲ καὶ τοῦτο λέγεται ὑπό τῶν παλαιῶν ὅτι ἐγεννήθη ἐκ τοῦ ἐν τοῖς ἰθυφάλλοις τριπλοῦ ἐπιφωνήματος « Βάκχε Βάκχε Βάκχε».

έν ταῖς καθαραῖς ἰαμβικαῖς καὶ τροχαϊκαῖς στροφαῖς συνήθους, ὅτι ἔχουσι σπανιωτέραν μὲν τὴν κατάληξιν καὶ τοὺς παρεκτεταμένους μακροὺς χρόνους, συχνοτάτην δὲ καὶ ὅσον οὐδέν που ἄλλο μέτρον τὴν λύσιν τῶν μακρῶν, ἀκατάληκτον δὲ τὴν ἀπόθεσιν τῶν τροχαϊκῶν στοιχείων, τὰς δ' ἐν τῷ μέσῳ τῶν κώλων ἄρσεις φυλάττουσι σχεδὸν πάντοτε καθαρὰς καὶ ἀποφεύγουσι τὰς ἀλογίας. Καὶ παρὰ μὲν τῷ Εὐριπίδη σὶ ἰκμβοτροχαῖοι εὐρίσκονται κατὰ σχέσιν ἤτοι ἀντιστροφικῶς συντεθειμένοι ἐν δύο χορικοῖς ἄσμασι, τῷ παρόδῳ τῆς 'Ελένης (στ. 167 κέ.) καὶ τῷ τρίτῳ στασίμῳ τῶν Φοινισσῶν (στ. 1019 κέ.), ὡσαύτως καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν τῷ ἐν Οἰ. Κ. κομμῷ (1677 κέ. = 1704 κέ., 1688 κέ. = 1715 κέ., 1724 κέ. = 1737 κέ.), πανταχοῦ δ' ἄλλοθι ἀλλοιοστροφικῶς, σἰον ἐν 'Ελέν. 330. 'Ορέστ. 982. 'Ιφιγ. Αὐ. 1475. Φοιν. 1710 καὶ ἐν τῷ παρῳδία τοῦ 'Αριστοφάνους ἐν Θεσμοφ. 1022. Παράδειγμα δὲ φέρομεν ἐνταῦθα τὸ ἐν Φοιν. στ. 1732 κέ.

Σψιγγὸς ἀναφερεις ὄνειδος; ἄπαγε τὰ πάρος εὐτυχήματ' αὐ-δῶν. τάδε σ' ἐπέμενε μέλεα πάθεα ψυγάδα πατρίδος ἄπο γενόμενον, ὧ πάτερ, θανεῖν – που. ποθεινὰ δάκουα παρὰ ψίλοισι παρθένοις λιποῦσ' ἄπειμι πατρίδος ἀποπρὸ γαί-ας ἀπαρθένευτ' ἀλωμένα.

Ε'. ΜΕΤΡΑ ΙΩΝΙΚΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ΄

Περί τῶν ἰωνικῶν μέτρων.

361. Καθ' & καὶ ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῆς μετρικῆς εἴπομεν, οἱ ἰωνικοὶ πόδες εἶνε ἑξάσημοι ἰαμβικοί, ἑξάσημοι μὲν ὡς συγκείμενοι ἐξ ἔξ πρώτων χρόνων, ἰαμβικοὶ δὲ ὡς ἀνήκοντες εἰς τὸ ἰαμβικὸν γένος, ἐπειδὴ ἡ τετράσημος θέσις ἔχει πρὸς τὴν δίσημον ἄρσιν τὸν τοῦ διπλασίου λόγον ἤτοι ὡς 2:1 (πρβλ. § 137)

Καὶ ὅταν μὲν προηγῆται ἡ θέσις, ὁ ποὺς οὐτος καλεῖται ἰωνικὸς ἀπὸ μεἰζονος καὶ κύριον σχῆμα λαμβάνει τόδε τ = 00, ὅταν δὲ προηγῆται ἡ ἄρσις καλεῖται ἰωνικὸς ἀπ' ἐ.ἰώσσονος καὶ κύριον σχῆμα λαμβάνει τόδε 00 τ =. Πλὴν τῶν κυρίων τούτων σχημάτων οἱ ἰωνικοὶ πόδες λαμβάνουσι καὶ τὰ ἑξῆς σπανιώτερα σχήματα διὰ τῆς λύσεως τῶν μακρῶν καὶ τῆς συναιρέσεως τῶν βραχειῶν

Η λύσις δὲ ἀμφοτέρων ἄμα τῶν μακρῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ποδὸς ὡς καὶ τὸ τοῦ μολοσσοῦ σχῆμα ἦτο σπάνιον, οἶον

πόδα γόνυ κοτύ | λην, ἀστραγάλους ἰσχία μπρούς (Γαλλίαμ6.) όξο άλμοις δὲ μέλαις νύκτος ἄωρος (Σαπρ. ἀπόππ. 57).

Προσλαμβάνων δὲ ὁ Ἰωνικὸς ποὺς ἄλογον μακρὰν ἀντὶ τῆς ἔτέρας τῶν βραχειῶν λαμβάνει τὸ σχῆμα τόδε ΔυΔ. Καὶ παρὰ μὲν τῷ

Αἰσχύλφ τὸ σχήμα τοῦτο ἔχει ἀκριβή ἀντιστροφικὴν ἀνταπόδοσιν, οἶον

Ίκετ. 1021. περιναίονται παλαιόν. - τόδε μειλίσσοντες οὐδας.

Έπτ. 722. πατρός εὐκταίαν Έρινὺν - πικρός, ὡμόψρων σίδαρος.

Προμ. 405. πάρος ενδείκνυση αίχμαν - - μασι συγκάμνουσι θνατοί.

Προμ. 398. δακουσίστακτον δ' άπ' ὅσσων - μεγαλοσχήμονα τ' ἀρχαι - Παρὰ δὲ τῷ ᾿Αριστοφάνει δίμετρον ἐξ ἰωνιχοῦ καὶ ἐπιτρίτου τουτ- έστιν ἰωνιχοῦ μετ' ἀλογίας ἀνταποδίδοται δι' ἀναχλωμένου ἐν Σφηξ. 226. 298. Βατρ. 327. 328. 329. 330, σπανιώτερον δὲ δι' ἰωνιχοῦ διμέτρου ὡς ἐν Βατρ. 836. πρβλ. Θεσμοφ. 117. 118. 123.

Είς τὴν αὐτὴν τοῖς ἰωνικοῖς ἐπιπλοχὴν ἢ συγγένειαν ἀνήκει καὶ ὁ χορίαμδος – υ υ μ, ὅταν εἶνε ἐξάσημος, διότι ὑπάρχει καὶ χορίαμδος – υ υ κείμενος ἀντὶ δακτυλικῆς διποδίας καταληκτικῆς (– υ ω) καὶ ἔχων μέγεθος οὐχὶ ἐξάσημον, ἀλλ' ὀκτάσημον. Περὶ τοῦ ἐξασήμου λοιπὸν χοριάμδου καὶ τῶν ἐκ τοῦ ποδὸς τούτου συντιθεμένων χοριαμδικῶν μέτρων πρόλ. τὰ εἰρημένα ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῆς μετρικῆς ταύτης (§ 178).

*Ηθος δὲ εἶχον οἱ έξάσημοι ἰωνικοὶ μαλθακὸν καὶ ἀναδεδλημένον καὶ χαῦνον. Τοιοῦτοι δὲ μάλιστα εἶνε οἱ ἀπὸ μείζονος ἰωνικοἱ, οἱ δ' ἀπ' ἐλάσσονος διὰ τὴν καθηγουμένην δισύλλαβον ἄρσιν ἔχουσι πλέον τι τὸ κεκινημένον καὶ σύντονον (1). Σύμφωνα δὲ πρὸς τὸ ἦθος τοῦτο τοῖς ἰωνικοῖς ἐγράφοντο ἐνθουσιαστικὰ εἰς Διόνυσον καὶ Κυβέλην ποιήματα (Βακχικὰ καὶ Μητρωκκά), μαλθακά, συμποτικὰ καὶ ἐρωτικὰ ἄσματα καὶ θρηνώδη τῆς τραγωδίας χορικά.

(1) Ο μὲν Διόνυσος (περὶ τῆς λεατικῆς Δημοσθένους δεινότητος σελ. 1093) ἀντιτίθησι τους ἰωνιχους πρός τους ἀνδρωθεις καὶ ἀξιωματιχους καὶ εὐγενεῖς, λέγει δέ « καὶ τῶν ρυθμῶν πολλαχῆ μὲν τοὺς ἀνδρώδεις καὶ ἀξιωματικοὺς καὶ εὐγενεῖς, σπανίως δέπου τοὺς ὑπορχηματικούς τε καὶ ἰωνικοὺς καὶ διακλωμένους». 'Ο δὲ Caes. Bassus σελ. 274 Κ « ionicon ἀπό μείζονος aptum . . . mollibus versibus ». Ό δὲ Μάριος Οὐικτωρίνος (?537) λέγει αὐτοὺς ἐπιεικῶς μαλθακούς τε καὶ χαύνους « ionicum metrum satis prolixum et satis molle ». Παραπλήσια λέγει και ό 'Αριστείδης (σελ. 37)· «ἰωνικός δὲ διὰ τό τοῦ ρυθμοῦ φορτικόν, ἐφ' $\tilde{\omega}$ καὶ οἱ *Ιωνες ἐκωμαρδήθησαν ». Φορτικόν δέ = ἀνελεύθερον, πρόλ. 'Αριστοτ. Πολιτ. 7, $5 \cdot \infty$ οι μέν γάρ $\bar{\eta}$ θος ἔχουσι στασιμώτερον, οί δε χινητόν, και τούτων οί μεν φορτικωτέρας έχουσι τας χινήσεις, οί δὲ ἐλευθεριωτέρας». Ὁ δὲ ἀμβροσιανός ἀνώνυμος παρά Studemund (Anecd. var. Ι σελ. 228) λέγει «οί δε ίωνιχοι έχληθησαν από των 'Ιώνων των τρυφηλών, έπειδή κατά μίμησιν έκείνων μαλθακόν τε καὶ ἀναδεδλημένον καὶ χάὄνον ποιούσι τόν ρυθμών· ελκεχίτωνες γοῦν οἱ "Ιωνες (N 685)... Καλεῖται δὲ ὁ μὲν πρώτος Περσιχός, δ δὲ δεύτερος ύποχύχλιος». Ο δὲ Σχολ. Ήφαιστ. σελ. 190 «χαῦνά εἰσι τὰ ίωνικά ».

362. Τὰ δὲ κῶλα, ἔξ ὧν συντίθενται τὰ ἰωνικὰ μέτρα, εἶνε διποδίαι καὶ τριποδίαι, αἱ δὲ τετραποδίαι καὶ ἐφεξῆς δὲν δύνανται νὰ
ἀποτελῶσιν εν κῶλον ὡς ὑπερδαίνουσαι τὸ κανονικὸν μέγεθος τῶν
συνθέτων ἰαμδικῶν ποδῶν.

δίμετρον ἰωνικόν Δ ... Ο Ο Δ ... ο ο ἀπό μείζονος

» » ουν = ουν = ἀπ' ἐλάσσονος.

τρίμετρον ἰωνικόν Δ = 0 0 Δ = 0 0 Δ = 0 0 ἀπό μείζονος

» » ουν - ουν - ουν - ἀπ' ἐλάσσονος. Τὰ δὲ καταληκτικὰ ἰωνικὰ κῶλα τὰ μὲν ἀπὸ μείζονος ἀναπληροῦσι

Τὰ δὲ καταληκτικὰ ἰωνικὰ κῶλα τὰ μὲν ἀπὸ μείζονος ἀναπληροῦσ τὴν δισύλλαβον ἄρσιν τοῦ τελικοῦ ποδὸς διὰ δισήμου παύσεως

τὰ δὲ ἀπ' ἐλάσσονος ἀναπληροῦσι τὴν ἐλλείπουσαν δευτέραν μακρὰν τοῦ τελευταίου ποδὸς διὰ παρεκτάσεως τῆς προηγουμένης μακρᾶς εἰς χρόνον τετράσημον ἢ διὰ δισήμου παύσεως

Καὶ ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικῶν ἡ δευτέρα μακρὰ ἀναπληροῦται διὰ τονῆς, οἰον

- α΄) τὸ προκαταληκτικὸν δίμετρον ΟΟ ΔΟΟ ΔΕ Πέρσ. 70. 71 'Αθαμαν-τίδος 'Ελλας, | πολύγομ-φον ὅδισμα. Οἰ. Τ. 508 φα-νερὰ-γὰρ ἐπ' αὐτῷ. 509 ποτὲ καὶ-σοφὸς ὤφθη. Εὐριπ. Ἱκέτ. 45.46. ἄνα μοι τέκνα λίνσαι | φθιμένων νεκύων, οἰ. 62 νεκύων θαλερὸν σῶ μα ταλαίνας ἀτάφων. 'Αριστοφ. Σφ. 301 τρίτον αὐ-τὸν ἔχειν ἄλ|- φιτα δεῖ καὶ ξύλα κὤψον. Βατρ. 331. 332 ποδὶ τὰν ἀκόλαστον | φιλοπαίγ-μονα τιμάν.
- β΄) τὸ προκαταληκτικὸν τρίμετρον 1) μετὰ προκαταλήξεως κατὰ τὴν α΄ χώραν ο ο Δ ο ο Δ ο ο Δ ο ο Δ ο ο Ε. Πέρσ. 72 ζυγὸν ἀμ-φιβαλίων αὐχιένι πόντου. 103 τὸ παλαι-όν, ἐπέσκηψε δὲ Πέρσαις. Εὐριπ. Ἱκ. 58 μέτα νῦν δὺς ἐμοὶ σᾶς διανοίας. Καὶ μετὰ καταληκτικῆς ἄμα ἀποθέσεως Οἰδ. Τ. 511 φρενὸς οὔ-ποτ' ὀφλήσει κακίαν 2) μετὰ προκαταλήξεως κατὰ τὴν β΄ χώραν ο ο Δ ο ο Δ ο ο Δ ο Πέρσ. 108 ἔμαθον δ' εὐρυπόροι-ο θαλάσσας. Βάκχ. 575 (μετὰ συναιρέσεως τῆς β΄ ἄρσεως) ὕδασιν καλλίδισοι-σι λιπαίνειν. Πρόλ. καὶ § 206.
- 363. Τοῖς ἰωνικοῖς μέτροις ἰδιάζει ἡ καλουμένη ἀνάκ.ἰασις, καθ' ἢν τοῖς ἰωνικοῖς συχνὰ ἐπιμίγνυνται τροχαϊκαὶ διποδίαι, αἴτινες ἔχουσι μὲν καὶ αὐταὶ μέγεθος ἐζασημον, ὡς οἱ ἰωνικοἱ, ἀλλὰ ρυθμὸν διάφορον, διότι ὁ μὲν ἰωνικὸς εἶνε ποὺς ἐζάσημος ἰαμβικὸς (== ²), ἡ δὲ

τροχαϊκή διποδία έξάσημος δακτυλικός (= 6). Ή τοιαύτη λοιπόν ρυθμική μεταδολή λέγεται ύπό τῶν παλαιῶν τεχνικῶν ἀνάκλασις, οὕτω κληθεῖσα κατὰ τὸν σχολιαστήν τοῦ Ἡφαιστίωνος σελ. 195 W. «διὰ τὸ ἐν ὀρχήσει ἀνακλασμὸν μελῶν γίνεσθαι». Κατὰ ταῦτα λοιπὸν οἱ μετρικοὶ διακρίνουσι δύο εἴδη ἰωνικῶν μέτρων, τὰ καθαρὰ ἰωνικὰ καὶ τὰ ἐπίμικτα πρὸς τὰς τροχαϊκὰς διποδίας. Καὶ τὰ μὲν καθαρὰ περιέχουσι μόνον ἰωνικοὺς ποδας, τὰ δὲ ἐπίμικτα ἡ ἀνακλώμενα καὶ ἀνάκλασιν ἤτοι τροχαϊκήν συζυγίαν οἰον τὸ δίμετρον τὸ μὲν καθορὸν ἔχει τὸ σχήμα τόδε

τό δὲ ἀνακλώμενον τόδε

0040_02_

Σχηματίζονται δὲ τὰ ἀνακλώμενα δίμετρα συνήθως μὲν ἀκατάληκτα, σπανιώτερον δὲ καταληκτικὰ

U U Z U _ U _ \

οξον Πέρσ. 107 πόλεών τ' άναστάσεις. Οἰ. Τ. 1210 ἄλοχες φέρειν, τάλας, καὶ τὸ τελικὸν κῶλον τοῦ καλουμένου Γαλλιάμβου. Το δὲ ἀνακλώμενον τρίμετρον ἔχει τὸ σχήμα τόδε

Σικελὸν κότταβον αγκύλη παϊζων ('Ανακρ. 53), η τόδε

από μοι θανεῖν γένοιτ' οὐ γὰο ἄν ἄλλη ('Ανακρ. 50). χρονίους τ' ἐτῶν παλαιῶν ἐνιαυτοὺς ('Αριστ. Βατρ. 347). Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ δίμετρον ἀνακλώμενον εὐρίσκεται ἔχον καὶ τὸ βρακότερον τόδε σχήμα ου 2022 σε διον 'Αγαμ. 451 προδίκοις 'Ατρείδαις. Σφ. 303 σὰ δὲ σῦκά μ' αἰτεῖς. Βάκχ. 399 κακοδού. Ιων παρ' ἔμοιγε φωτῶν. 537 ἔτι σοι τοῦ Βρομίου μεθήσει.

Χαίου και αντι ιωνικοῦ αμ, εγαροσονος οιιαίπρου ως εξώς.
Προσετι θε αντι τοῦ ιωνικοῦ αμό πειζονος λίνεται Χρώρις οιτρο-

Α΄. Ίωνικά άπό μείζονος.

364. Τῶν ἀπὸ μείζονος ἰωνικῶν μέτρων ἐπισημότατον καὶ εὐχρηστότατον εἶνετὸ καταληκτικὸν τετράμετρον τὸ καλούμενον Σωτάδειον (1), οὕτω κληθὲν ἀπὸ τοῦ ποιητοῦ Σωτάδου, τοῦ ἐπισημοτάτου τῶν ποιητῶν τῶν τῶν Ἰωνικῶν λόγων, ἐν οἰς ἐγίνετο χρῆσις τοῦ μέτρου τούτου. Ἐπὶ τῶν πρώτων δηλαδή Πτολεμαίων ὑπὸ Σωτάδου τοῦ Μαρωνίτου ἄρξαντος, εἶτα δὲ καὶ ὑπὸ ᾿Αλεξάνδρου τοῦ Αἰτωλοῦ, Πύρητος ἡ Πύρρου τοῦ Μιλησίου, Θεοδωρίδου, Τιμοχαρίδου, Ξενάρχου καὶ ᾿Αλέξου, εὐρέθη καὶ ἐγεωργήθη νέον τι εἶδος ποιήσεως, ὅπερ ἐκαλεῖτο ἰωνικὸς λόγος καὶ κιταιδολόγος. Καὶ ὑπόθεσις μὲν αὐτοῦ ἦταν φλύακες καὶ κίναιδοι, ὅπως καὶ ἐν τῆ παλαιοτέρα φλυακογραφία, τουτέστιν ἐν τοῖς μέλεσι τῶν ἱλαρωδῶν (Σιμωδῶν) καὶ τῶν Μαγωδῶν (Λυσιωδῶν), προφορὰ δὲ οὐχὶ ἡ ἐν τοῖς ποιήμασι τοῦ Σίμου καὶ Λύσιδος χρήσιμος μελική, ἀλλ' ἡ ψιλὴ ἀπαγγελία μετὰ πεπλασμένης μόνον ὑποκρίσεως, ὅθεν καὶ ἰωνικοὶ λόγοι ἐκαλοῦντο τὰ ποιήματα ταῦτα, καταχρηστικῶς δὲ ἰωνικὰ ἄσματα (2). Ἰωνικοὶ δὲ ἐλέγοντο

(1) Περί τοῦ μέτρου τούτου πρόλ. Πραιστ. σελ. 36 W. Σχολ. Ήφαιστ. σελ. 492. Caes. Bass. σελ. 255. Mar. Victor. σελ. 431.

(?) Στράδ. 14, 648. « ήρξε δὲ Σωτάδης μὲν πρῶτος τοῦ κιναιδολογεῖν, ἔπειτα 'Αλέξανδρος ὁ Αἰτωλός ἀλλ' οῦτο: μὲν ἐν ψιλῷ λόγῳ, μετὰ μέλους δὲ Λύσις καὶ ἔτι πρότερος τούτου ό Στμος». 'Αριστείδ. Κοιντιλ. 32 «ρυθμός δε καθ' αύτόν μεν νοείται έπι ψιλής όρχησεως, μετά δὲ μελους ἐν χώλοις, μετά δὲ λέξεως μόνης ἐπὶ τῶν ποιημάτων μετά πεπλασμένης υποκρίσεως, οξον των Σωτάδου καί τινων τοιούτων». 'Αθήν. 14, 62J d καὶ έξης: « ελαρωδοί, οῦς νῦν τενες Σεμωδούς καλούσεν, ως 'Αρεστοκλής φησεν έν πρώτω περί χορών, τῷ τόν Μάγγητα Σῖμον διαπρέψαι μᾶλλον τῶν διὰ τοῦ ίλαρωδείν ποιητών, συνεχώς ήμεν ἐπιφαίνονται. Καταλέγει δὲ ὁ 'Αριστοκλής καὶ τούσδε ἐν τῷ περί Ιτοροικμέ λεφόων ώρε. «Ιταλώρρε, ορτος θε ερτικ ο απτος τῷ γραιώςὧ». 'Υδιστόξενος δέ φησι τον μέν ανδρεία και γυναικεία πρόσωπα υποκρινόμενον μαγιρδόν καλετσθαι, τον δὲ γυναιχεῖα ἀνδρείοις λυσιοιδόν. Τὰ αὐτα δὲ μέλη ἄδουσι καὶ τἄλλα πάντα δ' ἐστίν ὅμοια. Ὁ δὲ ἰωνικὸς λόγος τὰ Σωτάδου καὶ τὰ πρό τούτου ἰωνικὰ καλούμενα ποιήματα, 'Αλεξάνδρου τε του Λίτωλου καὶ Πύρητος του Μιλησίου καὶ 'Αλέξου καὶ ἄλλων τοιούτων ποιητών προφέρεται. Καλείται δε ούτος και κιναιδολόγος. "Πκμασε δε έν τῷ εἴδει τούτῳ Σωτάδης ὁ Μαρωνίτης.... Σεμνότερος δὲ τῶν τοιούτων ἐστὶ ποιητων ο ίλαρωδος καλούμενος. ούδε γάρ σχινίζεται .... 'Ο δε μαγωρός καλούμενος τύμπανα έχει καὶ κύμοαλα, καὶ παντα τα περί αύτον ἐνδύματα γυναικεία. σχινίζεταί τε καὶ πάντα ποιεῖ τὰ ἔξω κόσμου, ὑποκρινόμενος ποτὲ μὲν γυναῖκα καὶ μοιχούς καὶ μαστροποίς, ποτε δε άνδρα μεθύοντα και έπι κώμον παραγινόμενον προς την ερωμένην. Φησί δὲ ὁ ᾿Αριστόζενος τὴν μὲν ίλαρφδίαν σεμνήν οὖσαν παρά τὴν τραγφδίαν εἶναι,

οί λόγοι ούτοι έκ της διαλέκτου, ην μετεχειρίζοντο, έντεῦθεν δέ καὶ τὸ μέτρον, ὅπερ ἡ ποίησις αὕτη μετεχειρίζετο, ἐκλήθη ἰωνικὸν πρότερον βακιτειακόν καλούμενον. Οἱ ἰωνικοὶ λόγοι ἦσαν ποιήματα ἀκόλαστα, άμα δὲ καὶ κωμικά, ἄνευ ὀργῆς καὶ πάθους σκώπτοντα τὰς των ανθρώπων κακίας. Έγεμον δε γνωμών, εθεν και πρωίμως έγενετο χρήσις του Σωταδείου μέτρου έν τῆ διδακτικῆ τῶν Ῥωμαίων ποιήσει, ἐν ῷ παρὰ τοῖς ελλησι δὲν ἐγένετο χρῆσις τοῦ μέτρου τούτου ἐν τῆ ποιήσει τῶν καλῶν χρόνων, ἀλλ' ἐν τοῖς χρόνοις τῆς παρακμῆς, ἀφ' οὖ ἐζέλιπε πᾶσα σεμνότης. "Αν δὲ τὸ Σωτάδειον μέτρον έπενοήθη ύπὸ τοῦ Σωτάδου ή παρελήφθη ύπ' αὐτοῦ ἐκ τῆς παλαιοτέρας φλυακογραφίας της των ίλαρφδων και μαγφδών, ώς νομίζουσιν οί περί τον 'Ροσβάχιον, δεν δύναταί τις ἀσφαλῶς νὰ ἰσχυρισθῆ. Διότι ήδύνατο μεν νὰ γίνηται εν ἀμφοτέροις χρῆσις τῆς αὐτῆς διαλέκτου, τῆς ἰωνικῆς, ὅπως καὶ ἐν τοῖς ὁμοίαν τὴν φύσιν ἔχουσι μιμιάμβοις του Ἡρώνδου, ἄλλου δὲ μέτρου, ὅπως καὶ ἐν τοῖς μίμοις τοῦ συγ-, χρόνου Ἡρώνδου δὲν γίνεται χρῆσις τοῦ Σωταδείου, ἀλλὰ τοῦ χωλιάμδου ή μιμίάμδου.

365. Το Σωτάδειον μέτρον γίνεται έκ τῆς συζεύξεως δύο ἰωνικών άπὸ μείζονος διμέτρων, τοῦ μὲν ἀκαταλήκτου, τοῦ δὲ καταληκτικοῦ, ώστε είνε ἰωνικόν ἀπὸ μείζονος καταληκτικόν τετράμετρον. Καὶ τέμνεται μέν κανονικώς έν τῷ μέσφ, τουτέστιν ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ πρώτου κώλου, συχνὰ ὅμως δἐν τηρεῖται ἡ τομὴ αὕτη. Σχηματίζεται δὲ τὸ Σωτάδειον ήτοι καθαρόν, οἰον

4-004-00 | 4-0049 7 "Ποην ποτέ φασίν Δία | τον τεοπικέραυνον (Σωτάδ. παρ' ή βραιστ. 37). η πρός τὰ τροχαίκὰς (βάσεις η συζυγίας) ἐπίμικτον, ὡς λέγει ὁ Ἡφαιστίων, οίον

εί καὶ βασιλεὺς πέφυκας | ώς θνητὸς ἄκουσον (Σωτ.).

την δε μαγωδίαν παρά την χωμφδίαν. Πολλάκις δε οί μαγωδοί και κωμικάς ύποθεσεις λαβόντες υπεχρίθησαν κατά την ίδιαν άγωγην και διάθεσιν. "Είσχε δὲ τοὔνομα ή μαγφδία ἀπό τοῦ οίονεὶ μαγικὰ προσφέρεσθαι καὶ φαρμάκων ἐμφανιζειν δυνάμεις ». 'Αθήν Ζ΄, 293 a «Σωτάδης δ΄, οὐχ ὁ τῶν ἰωνικῶν ἀσμάτων ποιητής ὁ Μαρωνίτης». Πρόλ. καὶ Σουίδαν λ. Σωτάδης «ἔγραψε φλύακας ήτοι κιναίδους διαλέκτω ἰωνική καὶ γάρ ίωνικοι λόγοι εκαλούντο ούτοι» και λ. 'Ρίνθων' «Ταραντίνος κωμικός, άρχηγός τῆς καλουμένης ιλαροτραγωδίας, ο έστι φλυακογραφία. Τίος δε ήν κεραμέως και γέγονεν ἐπὶ τοῦ πρώτου Πτολεμαίου. Δράματα δὲ αὐτοῦ κωμικά τραγικά λη'».

Ή ἀνάκλασις δὲ αὕτη εἶνε συχνοτάτη ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ καὶ παντὸς ἄλλου ἰωνικοῦ μέτρου συχνοτέρα. Ἐπειδή δὲ ἡ τροχαϊκή συζυγία δύναται νὰ παραλαμβάνηται εἰς τὴν α΄, β΄ ἢ γ΄ χώραν, ἢ συγχρόνως είς τὴν α' καὶ β', τὴν α' καὶ γ', τὴν β' καὶ γ', ἡ καὶ είς τὰς τρεῖς ἄμα, τὴν α΄, ၆΄ καὶ γ΄, ἐντεῦθεν τὸ Σωτάδειον λαμδάνει πλην του καθαρού και τὰ ἐπόμενα σχήματα:

> a. 20_02_00|2_0029 β'. 4_0040_0|2_0049 Y'. 4_004_00|20_049 8. 40-240-8 4-0078 ε'. Δυ-οζ-υυ| Δυ-υζΩ E. 4-0040-0 | 40-045 ζ'. Δυ_□Δυ_□|Δυ_υΔυ

> > Παραδείγματα.

- α'. Σωκράτην ο κόσμος πεποί|ηκεν σοφὸν είναι. πλούσιός τίς έστιν, τὸ μέ/γα πτῶμα φοδεῖται.
- β΄. εί καὶ βασιλεὺς πέφυκας, | ώς θνητὸς ἄκουσον.
- γ΄. είς ούχ δσίην τρυμαλι| ην τὸ κέντρον ώθεῖς. ήδην τ' έρατην και καλόν | ήλίου πρόσωπον.

- ε΄. τῆς τύχης σκοπεῖν δεῖ τὸ μέ/γιστον ὡς ἔλαττον. καὶ κακῶς ἀνεῖλεν τὸν | Σωκράτην ὁ κόσμος.
- ς΄. έκ δενδροφόρου φάραγγος | έξέωσε βροντήν. έσθει, νέμεται, φλέγει, κρα τεῖ, πυροῖ, μαλάσσει.

ζ΄. σαρκικόν γάρ είχε χρώτα | καὶ τὸ δέρμ' ὅμοιον.

ήμέρας μιᾶς άλυπί α μέγ' έστὶ κέρδος.

366. Είτα δὲ ἐπιδέχεται τὸ Σωτάδειον μέτρον συχνὴν τὴν λύσιν τῶν μακρῶν καὶ τὴν συναίρεσιν τῶν βραχειῶν συλλαδῶν, καὶ οὐ μόνον τὸ καθαρόν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνακλώμενον, ὥστε οὐδέν που ἄλλο τῶν παλαιών μέτρων εύρίσκεται, έν φ ό ρυθμοποιός ἔχει τοσαύτην ἄδειαν όσην εν τῷ μέτρφ τούτφ. Τὰ δὲ καθαρὰ Σωτάδεια, τὰ μὴ ἔχοντα δηλαδή λύσεις καὶ συναιρέσεις, εἶνε πολλῷ σπανιώτερα. Ἰδία δὲ παρατηρεϊται ὅτι ἐπὶ ἐκάστου τῶν τριῶν πρώτων ποδῶν δύναται ἡ έτέρα τῶν δύο μακρῶν νὰ λυθῆ, ἀμφότεραι δὲ ἄμα μόνον ἐπὶ τοῦ πρώτου ποδός. Πολλῷ δὲ σπανιώτερον διὰ τῆς συναιρέσεως τῶν δύο βραχειών ὁ ἰωνικὸς λαμβάνει τὸ σχῆμα τοῦ μολοσσοῦ (2--), εὑρίσκεται δε ό μολοσσός μόνον έπι τοῦ δευτέρου ποδός (Ήφαιστ. 36).

Έπὶ τοῦ δευτέρου ποδὸς ἡ συναίρεσις δύναται νὰ συνυπάρχη μετὰ τῆς λύσεως τῆς πρώτης μακρᾶς ($\circ$ 0 –), μετὰ δὲ τῆς λυσεως τῆς δευτέρας μακρᾶς ($\circ$ 0 –) εὐρίσκεται μόνον ἐν ταῖς μιμήσεσι τῶν Ῥωμαίων. Η κραδείγματα δὲ φέρομεν τὰ ἑξῆς:

ἔνθ' οἱ μὲν ἐπ' ἄκραισι πυ|ραῖς νέκυες ἔκειντο.
τίνα τῶν παλαιῶν ἱστορι|ῶν θέλετ' ἐσακοῦσαι;
νόμος ἐστὶ θεός· τοῦτον ἀ|εὶ πάντοτε τίμα.
ὑγιαίνειν εὕχου τοῖς | θεοῖς, ἐψ' ὅσον ἔχεις ζῆν.
πόδα γόνυ κοτύλην, ἀστραγά|λους, ἰσχία, μηρούς.

Έν τῷ Σωταδείῳ μέτρῳ εὐρίσκεται προσέτι, ὅπως καὶ ἐν τοῖς ἰωνικοῖς ἀπ' ἐλάσσονος, καὶ τροχαῖος ἀντὶ τῶν δύο βραχειῶν

Έπὶ τοῦ ἀπὸ μείζονος ὅμως ἰωνικοῦ ἡ ἄδεια αὕτη ἐκτείνεται καὶ εἰς τὴν ἐτέραν τῶν δύο μακρῶν, ὅτε ἡ ἄρσις συναιρεῖται. Οὕτω δὲ γίνονται τὰ ἐφεξῆς τρία σχήματα.

a'. ∠ ∪ _ _ _ 6'. ∠ _ ∪ _ _ Y'· Ú∪ - _ ∪

οίον α΄. ὑπὸ τοῦ γεννήτορος κό|σμου κακῶς παθόντες.

6'. δεῖ τὸν ψύσει νικώμενον | άδικον αὐτὸν είπεῖν.

6'. σείων μελίην Πηλιάδα | δεξιὸν κατ' ὧμον.

6'. σοὶ τοῦτο γενέσθω φίλον | , τὸ σὲ μηδὲν ἀτακτεῖν.

γ΄. παρατήρει τὰ πάντων καλά |, καὶ ταῦτα σὰ μιμοῦ.

367. Τρίμετρα δὲ ἀπὸ μείζονος ἰωνικὰ ἀκατάληκτά τε καὶ καταληκτικὰ εὑρίσκονται ὑπὸ τῆς Σαπφοῦς πεποιημένα (ἀπόσπ. 54. 53), ἀμφότερα μετ' ἀνακλάσεως

> Κρῆσσαί νύ ποτ' ὧδ' ἐμμελέως πόδεσσιν ώρχεῦντ' ἀπάλοις ἀμφ' ἐρόεντα βῶμον.

πλήρης μεν έφαίνεθ' ά σελάνα

Τὰ καταληκτικά τρίμετρα καλοῦνται Πραξίλλεια (Ἡφαιστ. σελ. 36. Σχολ. Ἡφαιστ. 191).

'Ωσαύτως εύρισχομεν έν άποσπ. 76. 77. 78 τῆς Σαπφοῦς καὶ ἀκατάληκτα τετράμετρα, οἶον

εὐμορφοτέρα Μνασιδίκα τᾶς ἀπάλας Γυρίννως.

 ${\rm ^{'}O}$ δ' ήφαιστίων (σελ. 36 W.) μνημονεύει καὶ ἀκατάληκτον δίμετρον, τὸ Κλεομάχειον καλούμενον, σίον

'Ως έκ τοῦ παραδείγματος τούτου εἰκάσαι, τὸ μέτρον τοῦτο ἐπιδέχεται ἀνάκλασιν, ἔχει δὲ κανονικῶς συνπρημένην τὴν ἄρσιν κατὰ τὴν δευτέραν χώραν.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ μέτρα, τά τε τρίμετρα καὶ τὰ ἀκατάληκτα τετράμετρα καὶ τὰ δίμετρα, ὧν χρῆσιν ἐποιήσαντο οἱ ἀρχαῖοι λυρικοὶ ποιηταί, ἀγνοοῦμεν πότερον συνετίθεντο κατὰ στίχον ἢ κατὰ σύστημα (κατὰ σχέσιν), πιθανώτερον δὲ φαίνεται τὸ δεύτερον, ὡς δύναταὶ τις νὰ εἰκάση καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ὁ Ἡφαιστίων πανταχοῦ δίστιχον φέρει ὡς παράδειγμα. Ἡ τῶν Σωταδείων ὅμως ποιημάτων ἐκ καταληκτικῶν τετραμέτρων σύνθεσις ἦτο ἀναμφισδητήτως στιχηρά.

Β'. Ίωνικὰ ἀπ' ἐλάσσονος (1).

368. Των ἀπ' ελάσσονος ἰωνικών μέτρων, ἄτινα συνετίθεντο κατὰ στίχον, ἐπισημότατον καθ' Ἡφαιστίωνα (2) ἦτο τὸ τετράμετρον καταταληκτικόν, οἱον τὸ τοῦ Φρυνίχου τοῦ τραγικοῦ τόδε

τό γε μην ξείνια δούσας, λόγος ώσπερ λέγεται, ολέσαι κάποτεμεῖν ὀξέϊ χαλκῷ κεφαλάν.

καὶ παρὰ Φρυνίχω τῷ κωμικῷ

ά δ' ανάγκα 'σθ' ίερεῦσιν καθαρεύειν φράσομεν.

Έχ τῆς χρήσεως δὲ αὐτοῦ ἐν τοῖς εἰς τὴν μητέρα τῶν θεῶν ἤτοι τὴν Κυδέλην ἄσμασιν καλεῖται καὶ μητρφακὸν ἢ γαλλιαμβικὸν μέτρον. Σύγκειται δὲ ἐξ ἐνὸς ἀκαταλήκτου καὶ ἐνὸς καταληκτικοῦ διμέτρου καὶ ἐπιδέχεται ἀνάκλασιν ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν κώλων τούτων, διὰ δὲ

(1) Πρόλ. Ήφαιστ. σελ. 37 κέ. W.Σχολ. Ήφαιστ. 193. Mar. Viet. σελ. 93 K. (2) Πρόλ. Ήφαιστ. σελ. 38 κέ. Σχολ. Ήφαιστ. 194. Caes. Bass. σελ. 261 K. Mar. Victor σελ. 95 K. Terent. Ma. σελ. 2890. Diom. σελ. 514.

τόν όργιαστικόν χαρακτήρα πάνυ συχνήν καὶ τὴν λύσιν καὶ συναίρεσιν, ὡς δηλοῦσι καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ 'Ηφαιστίωνος ἐν σελ. 39 W. μνημονευόμενα 'πολυθρύλητα ταῦτα παραδείγματα', ἄτινα παρέλαβεν ἐκ τοῦ Καλλιμάχου,

Γάλλαι μητρὸς ὀρείης | φιλόθυρσοι δρομάδες, αῖς ἔντεα παταγεῖται | καὶ χάλκεα κρόταλα

Τὸ δὲ ἀνακλώμενον εἶδος ἐγένετο πολλῷ τοῦ καθαροῦ συχνότερον ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις, ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν μιμήσεων τῶν Ῥωμαίων ποιητῶν, ἐν αἶς μετὰ πολλῆς φειδοῦς γίνεται χρῆσις τῶν καθαρῶν κώλων (1).

Προσέτι παρατηρεί ο 'Ηφαιστίων (σελ. 39 W.) τὰ έξῆς· «Καὶ τῷ βραχυκαταλήκτῳ δὲ 'Ανακρέων ὅλα ἄσματα συνέθηκε·

μεγάλφ δηὖτε μ' ἔρως-ἔκοψεν ώστε χαλκεὺς πελέκει, χειμερίη-δ' ἔλουσεν ἐν χαράδρη

369. Παρὰ τὸ καταληκτικὸν τετράμετρον πολλὴν χρῆσιν ἐποιήσαντο οἱ παλαιοὶ λυρικοὶ καὶ τοῦ ἀκαταλήκτου τριμέτρου κατὰ στίχον συντιθέντες, οἰον κατὰ Τριχᾶν (296) ἡ Σαπφὼ (ἀποσπ. 87.88) καὶ ὁ ἀνακρέων (ἀποσπ. 50–54), ὅθεν καὶ Σαπφικὸν τὸ μέτρον τοῦτο ἐκλήθη. Ἐσχηματίζετο δὲ ἤτοι καθαρόν, οἰον τὸ τῆς Σαπφοῦς (ἀπόσπ. 88)

τί με Πανδίονις, ὧ 'ραννα χελίδων, ἢ κατὰ τὸν ἀνακλώμενον χαρακτῆρα, οἰα τὰ τοῦ 'Ανακρέοντος ἀπό μοι θανεῖν γένοιτ' οὐ γὰρ ἂν ἄλλη λύσις ἐκ πόνων γένοιτ' οὐδαμὰ τῶνδε.

Καὶ τὸ έξης της Σαπφοῦς (ἀπόσπ. 59)

Ψάπφοι, τί τὰν πολύολβον 'Αφροδίταν

Καὶ τὸ ἑξῆς τοῦ ᾿Αλκμᾶνος (ἀπόσπ. 83. 84)
περισσόν αι γὰρ ᾿Απόλλων ὁ Λύκηος

Καὶ οἱ μεταγενέστεροι δὲ Ελληνες μετεχειρίζοντο το μέτρον τοῦτο

(1) Περί τῶν γαλλιαμδικῶν τοῦ Καλλιμάχου καὶ τοῦ λόγου, δυ ἔχουσι πρός αὐτὰ τὰ τοῦ Κατούλλου, πρόλ. Wilamowitz - Möllendorf Hermes 1879 σελ. 194.

κατὰ στίχον μετ' ἀνακλάσεως καὶ συχνῆς συναιρέσεως τῆς ἀρκτικῆς ἄρσεως, οἰον ὁ Σ υνέσιος ἐν τῷ ἕκτῳ ὕμνῳ.

Τοῦ δὲ καταληκτικοῦ τριμέτρου, ὅπερ ὡσαύτως Σαπφικον ἐκαλεῖτο, εν μόνον σώζεται παράδειγμα παρ' Ἡφαιστίωνι σελ. 40 W. ἔκ τινος διονυσιακοῦ ἄσματος τοῦ ἀνακρέοντος ὁ στίχος ὅδε (ἀπόσπ. 55).

Διονύσου σαῦλαι Βασσσαρίδες.

370). Τὸ δὲ ἀκατάληκτον ἰωνικὸν δίμετρον, τὸ ᾿Ανακρεόντειον καλούμενον (Anacreontium, Serv. 464 Κ.), ἦτο τὸ προσφιλέστατον μέτρον τῆς ἐρωτικῆς καὶ συμποτικῆς ποιήσεως καὶ συνήθως ἐσχηματίζετο μετ᾽ ἀνακλάσεως. Πρβλ. Ἡφαιστ. σελ. 40 W. αΤὸ δὲ δίμετρον τὸ ἀκατάληκτον κατὰ τὸν ἀνακλώμενον χαρακτῆρα πολύ παρὰ τῷ ᾿Ανακρέοντί ἐστι,

παρά δηὖτε Πυθόμανδρον κατέδυν ἔρωτα φεύγων».

Τὰ δύο λοιπὸν σχήματα αὐτοῦ ἔχευσιν ὧδε.

OUZZOUZY xai OUZUZUZU

"Αν δὲ παρ' 'Ανακρέοντι τὸ ἀκατάληκτον τοῦτο δίμετρον ἀπετέλει "ίδιον αὐτοτελὲς μέτρον, ἀμφισδητεῖται ὑπὸ τῶν νεωτέρων μετρικῶν. Πιθανώτερον δὲ νομίζεται ὅτι παρὰ τῷ 'Ανακρέοντι ἐχρησίμευε μόνον ὡς κῶλον συστήματός τινος ἐξ ὁμοίων, οἰον ἐν ἀποσπ. 62 « φέρ' ὕδωρ, φέρ' οἶνον, ὧ παῖ, | φέρε δ' ἀνθεμεῦντας ἡμὶν | στεφάνους, ἔνεικον, ὡς δὴ | πρὸς "Ερωτα πυκταλίζω» μετὰ καθαροῦ δὲ σχήματος ἐν ἀποσπ. 63, 11 «ὑποπίνοντες ἐν ὕμνοις». 'Ωσαύτως δὲ καὶ παρὰ τοῖς δραματικοῖς, οἰον 'Αριστοφ. Θεσμ. 104 «τίνι δαιμόνων ὁ κῶμος» μετ' ἀλόγου δὲ συλλαδῆς ἐπὶ τοῦ δευτέρου ποδὸς ἐν στ. 123 «σέδομαι Λατὼ τ' ἄνασσαν», ἐπ' ἀμφοτέρων δὲ ἐν στ. 111 κέ. «χαῖρε καλλί σταις ἀοιδαῖς». Πρόλ. Εὐριπ. Κύκλ. 495 κέ.

Έν τοῖς μεταγενεστέροις δὲ χρόνοις ἕκαστον κῶλον λαμβάνεται ὡς αὐτοτελὲς μέτρον, ὡς ἐν τοῖς λεγομένοις ᾿Ανακρεοντείοις, ἐν οἰς ἡ τελικὴ συλλαβὴ εἶνε ἀδιάφορος καὶ ἄλλαι ἄδειαι παρεισέφρησαν εἰς τὴν στιχουργίαν, οἰον ἡ ἐν ἀρχῷ δισύλλαβος ἄρσις εὑρίσκεται καὶ συνχρημένη, καθὼς καὶ ἡ πρώτη ἢ ἡ δευτέρα θέσις λελυμένη οὐ μόνον ἄλλοτε, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἡ προηγουμένη ἄρσις εἶνε συνχρημένη, οἰον ἐν τῷ ᾿Ανακρεοντείῳ 43,8 «σὺ δὲ φίλιος εἶ γεωργῶν» (Ο Ο Ο Ο Ο Ο Σ). 42,7 «χώπόσα φέρουσιν ὧραι» (Δ Ο Ο Ο Δ Δ). 5,5 «πίνωμεν άβρὰ γελῶντες» (Δ Ο Ο Ο Δ Δ). Οὐχὶ δὲ σπανίως ἐπιμίγνυται ἐν-

ταῦθα καὶ τὸ καθαρὸν ἰωνικὸν δίμετρον. Εὐρίσκομεν δὲ τὸ ἀνακλώμενον δίμετρον καθ΄ ὅλον σχεδὸν τὸν Βυζαντιακὸν αίῶνα χρήσιμον ἐν τῆ χριστιανικῆ καὶ τῆ θύραθεν ποιήσει παρά τε Γρηγορίφ τῷ Ναζιανζηνῷ καὶ Συνεσίφ (ὕμν. 1. 2) καὶ Ἰωάννη τῷ ἐκ Γάζης καὶ Κωνσταντίνφ τῷ Σικελῷ καὶ Σωφρονίφ καὶ Θεοδώρφ τῷ Προδρόμφ. Ἐν τοῖς μεταγενεστέροις τούτοις ᾿Ανακρεοντείοις, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς μεταγενεστέροις ἡμιάμδοις, παρατηρεῖται τῷ χρόνφ μαλλον μαλλον ἐλαττουμένη ἡ αὐστηρότης τῆς κατὰ τὴν συλλαδικὴν ποσότητα ἡυθμοποιίας. Ἐπικρατήσαντος δὲ ἐντελῶς τοῦ νεωτέρου τρόπου τῆς ἡυθμοποιίας, τοῦ κατὰ τὴν λογικήν τάσιν, οἰον εὐρίσκομεν ἐν τῷ πολιτικῷ λεγομένφ στίχφ,κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐποιοῦντο καὶ ᾿Ανακρεντεια ὅπως καὶ ἡμίαμδα, χωρὶς δηλαδὴ νὰ λαμβάνηται παντελῶς ὑπ΄ ὄψιν ἡ ποσότης τῶν συλλαδῶν, ἀλλὰ μόνος ὁ λογικὸς τόνος.— Περὶ δὲ τῆς σχέσεως τοῦ ᾿Ανακρεοντείου μέτρου πρὸς τὸ ἡμίαμδον πρόλ. § 347.

371. Τὸ δὲ καταληκτικόν δίμετρον μετεχειρίσατο καθαρὸν ὁ T_{i-} μοκρέων (ἀποσπ. 6) (1)

Σικελὸς κομψὸς ἀνὰρ $0.02 = 0.02 \overline{\Lambda}$ ποτὶ τὰν ματέρ' ἔφα $0.02 = 0.02 \overline{\Lambda}$

Μετ' ἀλόγου δὲ συλλαδῆς ἐν ἀρχῆ καὶ μετὰ λύσεων ευρίσκεται ὡς τελικὸν παρ' 'Αριστοφάνει, οἶον ἐν Θεσμοφ. 106. 119. 125.

δαίμονας έχει σεβίσαι 🛎 🕉 🗀 υυ Δ 🦰 γέρας ίερὸν προφέρων υυ τω 🗀 υυ Δ 🦰 διανεύματα Χαρίτων υυ Δ τω υυ Δ 🦰

372. Έχ καθαρών καὶ ἀνακλωμένων διμέτρων ἐσχηματίζοντο καὶ μείζονες ὑπέρμετροι περίοδοι καὶ συστήματα. Έν τῷ μέσῳ δὲ αὐτῶν ἀρχικῶς ἐτηρεῖτο συνάφεια, ὡς παρ' ᾿Αλκμᾶνι ἐν ἀποσπ. 85, παρ' ᾿Αλκαίῳ ἐν ἀποσπ. 59 Β. «ἔμε δείλαν, ἔμε πασᾶν κακοτάτων πεδέχοισαν κτλ.» καὶ παρὰ τῷ 'Ορατίῳ ἐν Οd. 3, 12, ἔνθα κατὰ μίμησιν τοῦ ᾿Αλκαίου δέκα ἰωνικοὶ πόδες συνάπτονται εἰς ἕν σύστημα ἤτοι μίαν ὑπέρμετρον περίοδον, παρ' ᾿Ανακρέοντι ἐν ἀποσπ. 41. 42.
43. 51. 62. 63. 65. Καὶ ὁ παιὰν δὲ τοῦ Ἰσύλλου συγκροτεῖται ἐκ πλειόνων ὑπερμέτρων περιόδων ἄνου ὡρισμένου ἀριθμοῦ ποδῶν, ὥστε

εἶνε ποίημα ἐξ ὁμοίων κατὰ περιορισμοὺς ἀνίσους (1). ᾿Αλλ᾽ ὡς ἐν 370 δ εἴπομεν, ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις, χαλαρωθείσης τῆς περιοδικῆς συναφείας, ἕκαστον κῶλον ἐχρησίμευεν ὡς αὐτοτελὴς στίχος.

373. Αί δὲ στροφαὶ ἐσχηματίζοντο ὡς ἑξῆς αὶ μὲν ἐ.ἰάσσονες τῶν λυρικῶν καὶ δραματικῶν κυρίως οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ συστήματα ἀπλῆν ἔχοντα τὴν σύνθεσιν, ἄπερ δὶς ἢ πλεονάκις ἀνεκυκλοῦντο. Τοιοῦτον ἦτο τὸ προμνημονευθὲν δεκάμετρον σύστημα τοῦ ᾿Αλκαίου (ἀπόσπ. 59), ὅπερ ἐφεξῆς ἐπανελαμβάνετο πολλάκις ἀντιστροφικῶς, ὡς διαρρήδην μαρτυρεῖ ὁ Ἡφαιστίων ἐν σελ. 67 W. ὡδε λέγων «ἡμεῖς δέ, ἐπειδὴ κατὰ δέκα ὁρῶμεν αὐτὸ (δηλονότι τὸ παρ' ᾿Αλκαίω ἄσμα, οὐ ἡ ἀρχὴ ἔμε δείλαν κτλ.) συζυγίας καταμετρούμενον, κατὰ σχέσιν αὐτὸ γεγράφθαι φαμέν» (πρβλ. καὶ μετρικῆς § 265). Τοιαῦται εἶνε καὶ αἱ τετράκωλοι στροφαὶ τοῦ ᾿Ανακρέοντος ἐν ἀποσπ. 43 καὶ 62, εἶτα δὲ αἱ μικραὶ στροφαὶ ἐν τῆ ἐξόδω τῶν Ἱκετίδων τοῦ Αἰσγύλου στ. 1018 = 1026, 1022 = 1031, 1053 = 1058 καὶ αἱ τρίκωλοι καὶ τετράκωλοι ἐν τῷ παρ' ᾿Αριστοφ. Θεσμοφ. στ. 102 κέ. ἄσματι, αιἵτινες τελευτῶσιν εἰς καταληκτικὸν δίμετρον, οἰον στ. 111 κέ.

χαῖρε καλλίσταις ἀοιδαῖς, συν Ξσυν Ξ Φοῖβ', ἐν εὐμούσαισι τιμαῖς συν Ξσυν Ξ γέρας ἱερὸν προφέρων συώ Ξυυν Τ

Πρέλ. και Σφ. 291 = 304 (πάροδος).

ΣΗΜ. Καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις εὑρίσχομεν τὰ δίμετρα ἀναχλώμενα συντιθέμενα κατὰ σύστημα. Τὴν στροφικὴν δὲ ταύτην σύνθεσιν εὑρίσχομεν ἤδη παρ' Ἰωάννη γραμματικῷ Γάζης, ὅστις ἔν τισι μὲν ποιήμασι συνάπτει ἀνὰ τέσσαρα ᾿Ανακρεόντεια, ἐν ἄλλοις δὲ ἀνὰ πέντε εἰς μίαν στροφήν, ἤτις διὰ τῆς στιγμῆς χωρίζεται τῶν ἐπομένων. Ὁ δὲ Σωφρόνιος ὁ ἐξ Ἱεροσολύμων (ἀκμ. κατὰ τὴν 8 ἐκατ.) συντίθησι τὰς ἐκ τεσσάρων ᾿Ανακρεοντείων στροφὰς αὐτοῦ κατ' ἀλφάδητον ἐκκστη δηλαδή στροφή ἄρχεται ἀπὸ ἐνὸς ἐφεξῆς γράμματος τῆς ἀλφαθήτου πλὴν τοῦ η καὶ ω, ἄτινα παραλείπονται ἢ ἀντὶ μὲν τοῦ η ἐπαναλαμδάνεται τὸ προηγούμενον ζ, ἀντὶ δὲ τοῦ ω τὸ ψ. Μεταξὺ δὲ τῶν κατ' ἀλφάδητον τούτων στροφῶν παρεμδάλλονται οὐχὶ καθ' ὡρισμένην τάξιν καὶ ἐκτὸς τῆς ἀλφαδητικῆς τάξεως ἐπιφθεγματικὰ

⁽¹⁾ Ἡφαιστ. σελ. 40 W. «τῷ δὲ καθαρῷ ἑφθημιμερεῖ ὅλον ἄσμα Τιμοκρέων συνεθηκε, Σικελός κομψὸς ἀνὴρ κτλ,»

⁽¹⁾ Πρόλ. ἀρχαιολ. ἐφημ. ἔτ. 1885 σελ. 74 κέ., ἔνθα πρῶτοι ἡμεῖς ἐπραγματεύθημεν περὶ τῆς μετρικῆς τοῦ παιᾶνος τούτου συνθέσεως. Διαρόρως οὐχὶ ὅμως ὀρθότερον ἀν- έλυσεν αὐτὸν μεθ' ἡμᾶς ὁ Wilamowitz Möllendonrf ἐν «Isyllos von Epidauros»,

μέρη έκ δύο ἀπ' έλάσσονος ἰωνικών τριμέτρων συγκείμενα, κανονικώς μετὰ τὴν ἐβδόμην συλλαβὴν τεμνομένων, οἶον 1, 38. 39

μερόπων όλλυμένων δαίμονος ἔργοις δ πατὴρ υἴα λόγον δῶκεν ἀρήγειν.

'Αντί δὲ τοῦ πρώτου ἰωνικοῦ ἐδέχοντο τὰ τρίμετρα ταῦτα καὶ χορίαμβον (1), οἰον 1, 97. 98,

ον πόλος εὐρυπέλωρ οὐ χάδεν ἔνδον, ση χάδεν εὐρυνόη νηδὺς ἀρίστη.

Έν τισι δὲ ποιήμασι τοῖς τριμέτροις ἐπιφέρονται προσέτι τρία 'Ανακρεόντεια. Παράδειγμα δὲ φέρομεν τὴν ἀρχὴν τοῦ πρώτου ποιήματος ἔχουσαν ὧδε:

'Από πνεύματος θεοΐο ἐπ' ἀποστόλους μολοῦντος πυρίνην ἐμοὶ παράσχοις. Μαρίη, λιτῆσι γλῶσσαν.

Βροτέη λέγειν γὰρ ὅντως σφαλερὸν πέφυκε γλώττη, θεόπαις, τεὴν λοχείην θεόθεν βροτοῖς φανεῖσαν. Γενέτης θεὸς τὰ ὄντα σοφίη τέτευχε πάντα, ἀγαθῶν ὅπως τε θείων ἐσαεὶ κτίσις μετάσχοι.

Διὰ δὰ χερῶν κρατίστων ἀπὸ γῆς κόνιν κομίσσας, μερόπων ἔτευξε φύτλην μεγάλα βροτοίς ὀπάζων.

Παρθενικής Μαρίης, έθνεα κόσμου σεμνά κυηφορίην μέλψατε πάντα.
Μερόπων όλη γενέθλη,

Μαρίης κλυτή κυήσει ἱερον μέλος λιγαίνοις.

Οἱ Βυζαντῖνοι μετρικοὶ (πρόλ. σχολ. Ἡραιστ. σελ. 153 κέ. W. Ἡλίαν Μοναχὸν ἐν Studemund anecd. σελ. 176 κέ.) διακρίνουσιν οἴκους, οἰοι εἶνε παρὰ Σωφρονίψ αἰ κατ' ἀλφάδητον στροφαί, καὶ κουκούλλια, οἶα εἶνε παρὰ Σωφρονίψ τὰ μεταξὺ τῶν οἴκων παρεμ-δαλλόμενα ἐπιφθεγματικὰ μέρη, ἄτινα κεῖνται ἐκτὸς τῆς ἀλφαδητικῆς τῶν στροφῶν τάξεως καὶ ἐκτὸς τῆς συνεχείας τῆς διανοίας τοῦ ποιήματος, ῆτις διὰ τῶν οἴκων μόνον περαίνεται. Γεώργιος δὲ ὁ Γραμματικὸς μεταξὺ τῶν ἐκ τεσσάρων ἀνακρεοντείων συγκειμένων οἴκων παρεμδάλλει ἀτάκτως κουκούλλια, ότὲ μὲν ἐκ δύο, ότὲ δὲ ἐκ

(1) Περὶ τῆς ἐναλλαγῆς τοῦ γοριάμδου καὶ ἰωνικοῦ πρόλ. Wilamowitz, Philol. Unters. ΙΧ, ὅστις ἐν σελ. 13? μνημοὐεύει ἐκ τοῦ Ἡνακρέοντος τὸν στίχον 37 χήλινον ἄγγος ἔχον πυθμένας ἀγγειοσελίνων.

"Απαξ δὲ παρά Σωφρονίω τὰ τρίμετρα ἰωνικὰ ἀπό μείζονος. Πρόλ. καὶ 'Ηλίαν Μοναχόν ἐν Studemund anecd. σελ. 177.

τριών 'Ανακρεοντείων, ότὲ δὲ ἐκ δύο ἰωνικῶν ἀπ' ἐλάσσονος τριμέτρων συγκείμενα, καὶ ταῦτα οὐχὶ χωρὶς ἐν ἰδίῳ ἔκαστον ποιήματι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ ἀναμίγνυσι πάντα τὰ σχήματα ταῦτα τοῦ κουκουλλίου. Ἡ στροφικὴ σύνθεσις ποικίλλεται πολὺ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ποιηταῖς 'Ανακρεοντείων' οἱ μὲν οἶκοι εἶνε ὁτὲ μὲν κατ' ἀλφάσητον, ότὲ δὲ οὐχί, οὐδένα δ' ἔχουσιν ὡρισμένον ἀριθμὸν 'Ανακρεοντείων, τὸ δὲ κουκούλλιον ἀποτελεῖται ἐκ δύο ἰωνικῶν ἀπ' ἐλάσσονος τριμέτρων, παρεμβάλλεται δὲ ότὲ μὲν καθ' ὡρισμένην χώραν ἤτοι τετὰ ὡρισμένον ἀριθμὸν οἴκων, ἄλλοτε δὲ ἀτάκτως, δύναται δὲ καὶ παντάπασι νὰ λείπη.

Ή στροφική σύνθεσις τῶν ἀνακρεοντείων μετέδη ὕστερον ἀπὸ τῆς προσφδιακῆς στιχουργίας εἰς τὴν τονικήν, ἐν ἢ δηλαδή ὡς βάσις τῆς ρυθμοποιίας χρησιμεύουσιν οἱ λογικοὶ τόνοι καὶ οὐχὶ ἡ ποσότης τῶν συλλαδῶν, οἰον ἐν τῷ ἑξῆς τοῦ Φωτίου ποιήματι (ἀκμ. κατὰ τὴν 9 ἑκατ. 820 – 891)

'Απὸ λογικῶν λειμώνων
σοφίης λάδωμεν ἄνθη
'ἴνα τοῦ αοφοῦ δεσπότου
τιμίαν στέψωμεν κάραν.
Βασιλεῦ κράτιστε, χαίροις,
οἰκουμένης ὅμμα θεῖον,
τῶν ἀνάκτων ὡν ἡ δόξα
τῶν βασιλέων τὸ θαῦμα.

Καὶ ἐν τῷ έξῆς τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ σοφοῦ βασιλεύσαν- τος 886 - 911,

 Λοα τίς γῆθεν ἀείρας
 Δ Ο Ο Δ Ο Ο Δ Ο

 ἐν συστροψῆ με Ζεψύρου
 Δ Ο Ο Δ Ο Ο Δ Ο

 ἀκαριαίως ἀποίσει
 Δ Ο Ο Δ Ο Ο Δ Ο

 πρὸς τὴν κλαυθμῶνος κοιλάδα,
 Δ Ο Ο Δ Ο Ο Δ Ο

 ἴν' ὅπως με τὰς μενούσας
 Ο Δ Ο Δ Ο Δ Ο

 ἰδὼν κολάσεις θρηνήσω.
 Ο Δ Ο Δ Ο Δ Ο

Ένταῦθα τοῖς 'Ανακρεοντείοις (ἀνακλωμένοις) ἐπιμίγνυνται καὶ ἄλλα σχήματα, εν μεν καθαρὸν ἰωνικὸν δίμετρον, πλείονα δὲ ἔχοντα ἐν τῷ πρώτη χώρα χορίαμδον καὶ διίαμδον. Καὶ παρὰ μεν Φωτίω οὐδὲν ὑπάρχει κουκούλλιον, παρὰ δὲ τῷ Λέοντι ὡς ἐκ τοῦ σχήματος μὲν δὲν διακρίνεται τῶν οἴκων, δηλοῦται δὲ ἐκ τῆς κατ' ἀλφάδητον τάξεως τῶν οἴκων. Ἄξιον δὲ νὰ παρατεθῶσιν ἐνταῦθα καὶ 'Ανακρεόντειά τινα ἐκ τοῦ ἐκ 219 τοιούτων συγκειμένου ἀστρόφου ποιήματος

τοῦ Ἰωάννου Κατράρη (ἀκμ. κατὰ τὴν 14 ἐκατ.), ἐν ῷ σκώπτων τὸν φιλόσοφον καὶ ῥήτορα Νεόφυτον λέγει πρὸς τοῖς ἄλλοις τάδε

Βούλει καὶ μορφὴν ἀκοῦσαι; τὴν μὲν γέννην ἔστι Βλάχος, ᾿Αλβανίτης δὲ τὴν ὅψιν, τοῦ δὲ σώματος τὴν θέσιν Βουλγαραλβανιτοβλάχος.

374. Αί δε μείζονες στροφαί τῆς τε τραγφδίας καὶ τῆς κωμφδίας ἔχουσι μὲν καὶ αὐταὶ ὡς κύρια στοιχεῖα τὰ ἰωνικὰ δίμετρα καὶ τρίμετρα, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ ἄλλα κῶλα ἐτερόμετρα συνήθως λογαοιδικὰ ἢ χοριαμδικά, ἄτινα μάλιστα χρησιμεύουσιν ὡς προφδικὰ ἢ ἐπφδικά, ὡς ἐν Ἑπτ. Θ. 720, 1. 7. Προμ. 397. Χοηφ. 323, 1. 2. 5. 792. 793. Πέρσ. 648. 651. Οἰ. Τ. 483, 1. 2 (πρδλ. δ. 178). Βάκχ. 72, 1. 2. 9. Κύκλ. 495, 4. Βατρ. 324, 1. 7. 3. Ἐν τοῦ μέσου δὲ τῆς στροφῆς ἀποκλείονται τὰ ἐτερογενῆ μέτρα. Τεν τισι δὲ στροφαῖς τοῦ δράματος τὰ ἰωνικὰ μέτρα χρησιμεύουσι μόνον ὡς δευτερεύοντα στοιχεῖα, ὡς ἐν Αἰσχ. Άγαμ. 691 = 709. 744 = 757. Σοφ. Φιλ. 1175, ἔνθα ὁ Φιλοκτήτης προφέρων τὸ ὄνομα τοῖς Τροίας, τῆς πηγῆς τῶν ἑαυτοῦ παθῶν, μεταπίπτει ἐκ τοῦ ἰαμ-δικοῦ ρυθμοῦ εἰς τὸν θρηνώδη ἰωνικόν, ἀκολουθοῦσι δὲ δύο δίμετρα ἀνακλώμενα:

στυγεράν Τρφάδα γᾶν μ' ἤλπισας ἄξειν.

Χ. τόδε γὰρ νοῦ κράτιστον.

Φ. ἀπὸ νύν με λείπετ' ἤδη.

Oi. K. 212. 'Ha. 1058.

375. 'Ως πηγήν τοῦ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ ὑποληπτέον τὴν λατρείαν τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Δήμητρος καὶ τὴν πρωίμως εἰς Ἑλλάδα μετενεχθεῖσαν τῆς Κυδέλης. Τῷ εὐθύμῳ δηλαδὴ χαρακτῆρι τῶν εἰς Διόνυσον καὶ Δήμητρα ἀσμάτων προσετέθη καὶ τὸ ἐκστατικὸν καὶ ὁργιαστικὸν κατὰ ροπὴν 'Ασιατικήν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ὀργιαστικοῦ δηλονότι τούτου χαρακτῆρος τῆς λατρείας ἐγεννήθη τὸ ἰωνικὸν μέτρον. 'Ως δὲ φρονοῦσιν οἱ περὶ τὸν 'Ροσδέχιον (βλ. Speciel. Metrik³ σελ. 333 κέ.) ὁ ἰωνικὸς ρυθμὸς ἐγεννήθη ἐκ τοῦ ἰθυφαλλικοῦ προσλαδόντος πυρριχιακὴν ἄρσιν ἐν ἀρχῆ, ὅθεν τὸ ἦθος τοῦ ρυθμοῦ προσέλαδε μεί-ζονα κίνησιν.

"Εσται δέ τοῦτο φανερόν, ἐὰν συστηματικῶς ἐπαναληφθῆ ὁ ἀνακλώμενος:

ανακλώμενος ανακλώμενος.

Κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἡ ἀνάκλασις ἀποδείκνυται προγενεστέρα τοῦ καθαροῦ σχήματος τῶν ἰωνικῶν, ψευδης δὲ ἡ δόξα ὅτι πρῶτος ὁ 'Ανακρέων είσηγήσατο τὴν ἀνάκλασιν. Τοὐναντίον τὸ ἐπίμικτον πρὸς τάς τροχαϊκάς εἶνε τὸ πρότερον, τὸ δὲ καθαρὸν ἰωνικὸν τὸ ὕστερον. Πιθανῶς δὲ ὁ αὐλφδὸς "Ολυμπος μεταξὺ τῆς 20 καὶ 27 'Ολυμπιάδος, τουτέστι κατά τοὺς μεταξὺ ᾿Αργιλόγου καὶ ᾿Αλκμᾶνος χρόνους, μετήνεγκεν είς τὴν ἐν Εὐρώπη Ἑλλάδα τὸν ἰωνικὸν ρυθμόν μετὰ τῆς Φρυγιστὶ άρμονίας, ἐφ' ής οὖτος ἤδετο. Διότι ὅταν ὁ Πλούταρχος (περὶ μουσ. 29) λέγη έξ ἀρχαίων πηγῶν «τὸν "Ολυμπον ἐκεῖνον, φ δη την άρχην της Ελληνικής τε και νομικής μούσης άποδιδόασι,... έξευρεϊν φασι... καὶ τὸν χορεῖον, ῷ πολλῷ κέχρηνται έν τοῖς μητρώοις», τοιούτους τροχαίους πρέπει νὰ ὑπολάβωμεν τοὺς τῶν ἀνακλωμένων ἰωνικῶν. Έκτοτε οἱ ἰωνικοὶ ἐγένοντο προσφιλὲς μέτρον τῶν ἐκστατικῶν εἰς Διόνυσον, Δήμητρα καὶ Κυβέλην ἀσμάτων, ώς μάλιστα δηλοίται έκ τῶν μιμήσεων τῆς τραγφδίας καὶ κωμφδίας. Πλην τούτων όμως πρωίμως έγένετο προσέτι χρησις των ίωνικών έν τῷ ὑπορχήματι καὶ έν τοῖς συμποτικοῖς καὶ έρωτικοῖς ἄσμασιν, ἄτινα είχον χαρακτῆρα μαλακόν καὶ ἐκλελυμένον, οἰον ὑπὸ του 'Αλκμάνος, του 'Αλκαίου καὶ τῆς Σαπφούς (πρέλ. Ἡφαιστ. σελ. 38 W.), μάλιστα δε ύπὸ τοῦ ἀνακρέοντος. Τῷ τελευταίφ ήκολούθησε καὶ ή μεταγενεστέρα συμποτική καὶ ἐρωτική λυρική, κατὰ προτίμησιν τὰ δίμετρα ἀνακλώμενα μεταχειριζομένη, ὅπερ μέτρον διετέλεσε προσφιλές μέχρι των ύστάτων χρόνων.

Περὶ τῆς χρήσεως δὲ τῶν ἰωνικῶν ἐν τῆ χορικῆ λυρικῆ μαρτυρεῖ τὸ τοῦ Πινδάρου ἀπόσπ. 189 καὶ 203, τὸ τοῦ Σιμωνίδου 32. 37. 53, τὸ τοῦ Τιμοθέου 12, 14 καὶ τὸ τοῦ Τελέστου 5.

Το δὲ δράμα μετεχειρίζετο τὰ ἰωνικὰ μέτρα πρώτον μὲν ἐν Διονυσιακοῖς ἄσματιν, ἄτινα εἶχον ὀργιαστικὸν χαρακτῆρα. Καὶ ἐκ μὲν τῆς τραγφδίας τοιαῦτα πολλὰ παραδείγματα παρέχονται μάλιστα αἰ τοῦ Εὐριπίδου Βάκχαι, ἐν αἶς τρία εἰς Διόνυσον καὶ Κυβέλην χορικὰ

ἄσματα σύγκεινται έξ ἰωνικῶν, ήτοι ολόκληρα ώς έν στ. 519 κέ. ή « τοῖς ἰωνιχοῖς ἐπιφέρεται ἐν τέλει λογαοιδική στροφή ὡς ἐν στ. 64 κέ. 370 κέ. Έκ δὲ τῆς κωμφδίας ἐνταῦθα ἀνήκει ὁ χορὸς τῶν μυστῶν έν Βατρ. 324, δστις ἄρχεται ἀπὸ ἰωνικοῦ εἰς τὸν Ἰακχον ἄσματος. Καὶ τὸ τοῦ κωμικοῦ Φρυνίχου ἀπόσπ. ἀδέσπ. 15 (Ἡφ. 39 W.) « å δ' ἀνάγκα 'σθ' ἱερεῦσιν καθαρεύειν φράσομεν» φαίνεται λείψανον ἰωνικής στροφής πιθανώς έκ των μυστών αὐτοῦ. Διονυσιακόν χαρακτήρα ἔχει καὶ τὸ παροίνιον ἐν ταῖς τρισὶν ἰωνικαῖς στροφαῖς τοῦ Κύκλωπος στ. 495 κέ. Δ ιακρίνονται δέ τὰ Δ ιονυσιακὰ ταῦτα ἄσματα τῶν λοιπῶν, περὶ ὦν έφεξης ὁ λόγος, διὰ τοῦ μείζονος μεγέθους τῶν στροφῶν. Μετρικώς δὲ χαρακτηρίζονται διὰ τῆς μεγάλης άδείας περὶ τὴν λύσιν τῶν θέσεων καὶ συναίρεσιν τῶν ἄρσεων, ὥστε προσεγγίζουσι τοῖς γαλλιαμδικοίς.-Είτα δὲ μετεχειρίζετο ἡ τραγωδία (καὶ ἡ κωμωδία ἐν παρφδίαις) τὰ ἰωνικὰ μέτρα ἐν θρηνητικοῖς ἄσμασι χορικοῖς τε καὶ μονφδικοῖς, ἐν οἶς μάλιστα ἐπεπόλαζεν ἦθος μαλακὸν καὶ ἐκλελυμένον. Περί τοῦ τοιούτου είδους τῶν στροφῶν λέγει ὁ σχολιαστὴς εἰς Αἰσχ. Προμ. 128 « ὁ ρυθμὸς 'Ανακρεόντειός ἐστι κεκλασμένος πρὸς τὸ θρηνητικόν.... έχρῶντο δὲ αὐτοῖς οὐκ ἐν παντὶ τόπφ, ἀλλ' ἐν τοῖς θρηνητικοῖς». Τοῦ εἴδους τούτου τῶν ἰωνικῶν στροφῶν, ἐν ῷ ἐπιπολάζει ἦθος στυγνόν καὶ μελαγχολικόν, χρῆσιν πλείστην ἐποιήσατο ὁ Αἰσχύλος, δστις πλην των Εύμενίδων έν πασι τοῖς ἄλλοις δράμασι εύρίσκεται μεταχειρισάμενος αὐτάς, μάλιστα δὲ ἐν Πέρσαις (στ. 65 κέ. 81 κέ. 102 κέ. 648 κέ 959 κέ. Χοηφ. 323. 789). Πολλῷ δὲ ὀλιγωτέραν ὁ Σοφοκλής και Εύριπίδης, οΐον ό μεν Σοφοκλής έν Οί. Τ. 483 κέ. και έν Φιλοκτ. 1170, ό δὲ Εὐριπίδης ἐν Ἱκετ. 42 κέ. 55 κέ.

ς'. ΜΕΤΡΑ ΠΑΙΩΝΙΚΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Λ'.

Περὶ τῶν κρητικῶν μέτρων.

376. ΄ Ω ς έν τῷ γενικῷ μέρει τῆς μετρικῆς εἴπομεν, ἡ Ἑλληνικὴ ρυθμική πλήν του δακτυλικού και ἰαμβικού ρυθμικού γένους εἶχε καὶ τρίτον τὸ παιωνικὸν καλούμενον. Πέντε δηλαδή πρῶτοι χρόνοι συντιθέμενοι ἀπετέλουν ἕνα πόδα παίωνα καλούμενον, οὖ ή τρίσημος θέσις πρός την δίσημον ἄρσιν εἶχε λόγον ώς 3:2 η $1^{-1}/_2:1$, τουτέστι τὸν τοῦ ἡμιολίου ($\circ \circ \circ$ | $\circ \circ \circ$ η $\circ \circ$ | $\circ \circ \circ$). Τὸ χύριον δὲ μετρικόν σχήμα τοῦ πεντασήμου τούτου ποδός συνέκειτο ἐκ δύο λυομένων μακρών καὶ μιᾶς βραχείας. Καὶ ὅτε μὲν ἡ βραχεῖα ἔκειτο ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο μακρῶν $(\angle \cup - \mathring{\eta} = \cup \angle)$ ὁ ποὺς ἐκαλεῖτο κρητικός, έτι δὲ ἀμφίμακρος καὶ παίων διάγυιος. ὅτε δὲ προηγεῖτο τῶν μακρῶν (υ = -), ο πους ελέγετο βακχεῖος, πρότερον δ' έκαλεῖτο ἀντιβάκχειος. ότε δ' ἐπεφέρετο ταῖς μακραῖς (ι $_{-}$ $\circ$), ὁ ποὺς ἐκαλεῖτο παλιμβάκ $_{-}$ γειος, πρότερον βακιείος καλούμενος (πρέλ. § 148 ΣΗΜ. γ΄). Έκ τῶν τριῶν τούτων κυρίων σχημάτων τοῦ πεντασήμου παιωνικοῦ ποδὸς έσχηματίζοντο κατά τοὺς παλαιοὺς τεχνικοὺς τρία εἴδη μέτρων παιωνιχοῦ ρυθμοῦ, τὸ χρητικὸν (ἡ παιωνικὸν μετὰ εἰδιχωτέρας σημασίας), τὸ βακγειακὸν καὶ τὸ παλιμβακγειακόν. Περὶ τοῦ παλιμβακγειακοῦ ὁ Ήφαιστίων σελ. 40 W. παρατηρεῖ ὅτι «σπάνιόν ἐστιν, ὥστε, εἰ καί πού ποτε έμπέσοι, ἐπὶ βραχὺ εύρίσκεσθαι». Κατὰ ταῦτα καὶ ἡμεῖς έφεξης περί τῶν δύο πρώτων είδων τῶν μέτρων λόγον ποιούμεθα, πρῶτον μέν περί τῶν κρητικῶν, εἶτα δὲ περί τῶν βακχειακῶν, καθ' ὅσον των μέν κρητικών πλείστη έγένετο χρήσις έν τἢ παλαιὰ μουσική τέχνη, των δὲ βακχείων μόνον έν συνθέσει μετ' ἰάμδων, δηλονότι ώς δοχμίων, καθ' έαυτοὺς δὲ σποράδην μόνον.

Πλην τοῦ ποδικοῦ σχήματος τοῦ συγκειμένου ἐκ δύο μακρῶν καὶ μιᾶς βραχείας οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ μνημονεύουσι καὶ τὰ ἐξῆς τέσσαρα ποδικὰ σχήματα, ἄτινα εἶχον μίαν μόνην μακράν, ἐκαλοῦντο δὲ κατὰ τὴν θέσιν, ἢν αὕτη κατείχε, παίων πρῶτος – ο ο ο, παίων δεύτερος ο ο ο ο, παίων τρίτος ο ο ο ο, παίων τέταρτος ο ο ο ο Αλλὶ ὁ μὲν πρῶτος παίων γίνεται διὰ τῆς λύσεως τῆς δευτέρας τοῦ κυρίου ποδὸς ἤτοι τοῦ κρητικοῦ μακρᾶς εἰς δύο βραχείας, ὁ δὲ τέταρτος διὰ τῆς λύσεως τῆς πρώτης μακρᾶς. ᾿Αμφότερα δὲ τὰ σχήματα ταῦτα καίπερ δευτερεύοντα εἶνε ὅμως χρήσιμα, ὅπως καὶ ὁ ἤρθιος καλούμενος ὁ ἐκ τῆς λύσεως ἀμφοτέρων τῶν μακρῶν γινόμενος καὶ ἐκ πέντε βρακειῶν συλλαδῶν συνεστὸς ο ο ο ο (1), μόνον δὲ δὲν ἀπετελοῦντο ἐξ αὐτῶν ἔδια εἴδη μέτρων. Ὁ δεύτερος ὅμως καὶ τρίτος καλούμενος παίων δύνανται νὰ εὐρίσκωνται ἐνίοτε ἐν χρήσει μόνον ὡς λύσεις τοῦ βακχείου καὶ παλιμβακχείου.

377. 'Ως ἐν τῷ γενικῷ μέρει ἐν τῷ περὶ ποδῶν λόγῳ εἴπομεν, τὰ κῶλα τοῦ παιωνικοῦ ρυθμικοῦ γένους ἔγουσι μέγεθος δεκάσημον, πεντεκαιδεκάσημον καὶ πεντεκαιεικοσάσημον, ὥστε εἶνε διποδίαι, τριποδίαι(2) καὶ πενταποδίαι αἱ δὲ τετραποδίαι κατὰ τοὺς παλαιοὺς ρυθμικοὺς δὲν ἀποτελοῦσιν ἕν κῶλον, ἀλλ' ἐπάναγκες νὰ διαιρῶνται εἰς δύο διποδίας. Πάντων δὲ τῶν κώλων συνηθεστάτη εἶνε ἡ διποδία

Ή τελευταία συνήθως λαμβάνεται ώς κρητική μετὰ προτεταγμένης ἄρσεως, ώς μαρτυρεί καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Διονυσίου (περὶ συνθ. ὀνομ.17) ώς βακχειακὸν (τουτέστι παλιμβακχειακὸν) μνημονευόμενον μέτρον σοί, Φοῖβε, Μοῦσαί τε συμβώμεν.

Τοιαῦτα δὲ μέτρα ἢ κῶλα, τουτέστι κρητικὰ ἀρχόμενα ἀπ' ἄρσεως, εἶνε σπάνια, ἡ δ' ἄρσις αὕτη ὡς ἐπὶ τῶν ἰαμβικῶν εἶνε συλλαβὴ ἀδιάφορος, οἶον Λυσιστρ. 476 «ὧ Ζεῦ, τί ποτε χρησόμεθα». 1028 «ὁ δ' ἄρτος ἀπὸ χοίνικος ἰδεῖν μάλα νεανίας». 1062. 1047. 1193, 614. 636.

Τὰ δὲ ἐκ κρητικῶν ποδῶν καταληκτικὰ κῶλα καταλήγουσιν εἰς

πεντάσημον σπονδεῖον ἢ τροχαῖον διὰ τὴν τελευταίαν ἀδιάφορον, ὁ δὲ ρυθμὸς ἀνεπληροῦτο ἤτοι διὰ τονῆς τουτέστι διὰ παρεκτάσεως τῆς προτελευταίας μακρᾶς ($\angle$ –) ἢ διὰ προσθήκης δισήμου παύσεως ἐν τέλει ($\bot$ $\cup$ $\overline{\wedge}$), οἶον Λυσιστρ. 790 κέ.

πλεξάμενος ἄρκυς, καὶ κύνα τιν' είχεν, κοὐκέτι κατῆλθε πάλιν οἴκαδ' ὑπὸ μίσους.

'Αλκμ. ἀπόσπ. 27. Κῶλον δὲ καταληκτικόν μετὰ προτεταγμένης ἄρσεως εἶνε τὸ ἐν Λυσιστρ. 787 «κἀν τοῖς ὅρεσιν ἄκει». Εἰρ. 490. Τῆς αὐτῆς καταλήξεως φαίνεται ὅτι ἐγίνετο χρῆσις ἐνίοτε καὶ ἐν τῆ ἀρχῆ τοῦ κώλου, οἰον Λυσιστρ. 808 κέ.

Τί-μων ἦν τις ἀίδρυτος ἀβάτοισιν ἐν κτλ.

Ίσως δὲ καὶ εἰς μίαν μόνην συλλαβὴν κατέληγον τὰ καταληκτικὰ ἐκ κρητικῶν κῶλα. Πρβλ. Πινδ. 'Ολυμπ. 2 καὶ Βακχ. ἀπόσπ. 23,2.

Περί δὲ τῆς Λύσεως τῶν μακρῶν παρατηροῦμεν ὅτι τὸ μὲν κύριον σχῆμα, τὸ τοῦ κρητικοῦ ἢ ἀμφιμάκρου, ἐτηρεῖτο ἐν τῷ καταληκτικῷ ἑξαμέτρῳ τοῦ ᾿Αλκμᾶνος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡφαιστίωνος (σελ. 43 W.), ὅστις ὡς παράδειγμα φέρει τὰ ἑξῆς ἑξάμετρα,

'Αφοοδίτα μὲν οὐκ ἔστι, μάργος δ' Έρως οἶα παῖς παίσδει ἄκρ' ἐπ' ἄνθη καβαίνων, ἃ μή μοι θίγης τῷ κυπαιρίσκω. 'Επιφέρει δ' αὐτόθι ὁ 'Ηφαιστίων καὶ τάδε' « δεδηλώσθω δὲ ὅτι καὶ ὅλα ἄσματα κρητικὰ συντίθεται, ὥσπερ καὶ παρὰ Βακχυλίδη,

ῶ Περίκλειτε τάλλ' ἀγνοήσειν μὲν οὖ σ' ἔλπομαι».
'Ο δὲ πρῶτος παίων (τουτέστιν η λύσις τῆς β΄ μακρᾶς) εὐρίσκεται
ἐν τοῖς ἀποσπάσμασι τοῦ Σιμωνίδου καὶ Βακχυλίδου, οὐχὶ σπανίως
παρὰ Πινδάρω καὶ συχνότατα παρ' 'Αριστοφάνει. "Εν τισι μάλιστα
ἄσμασιν, οἰον ἐν Σφηξὶ στ. 1275 - 1283 == 1284 - 91, ὁ 'Αριστοφάνης σχεδὸν κανονικῶς μεταχειρίζεται τὸν α΄ παίωνα ὡς τεχνικὸν
μέσον πρὸς ἐπίτασιν τῆς κινήσεως. Φαίνεται δὲ τοῦτο ἰδιάζον τῆ κωμωβία. 'Ο δὲ δ' παίων ἐν τῆ κωμωβία εἶνε πολλῷ σπανιώτερος. 'Ο
δὲ ὄρθιος, ὁ ἔχων δηλαδὴ λελυμένας ἀμφοτέρας τὰς μακράς, κατ'
ἐξαίρεσιν εὐρίσκεται καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σκοπίμως.

378. Τοῦ παιωνικοῦ ρυθμοῦ χρῆσις κατ' ἀρχὰς ἐγένετο ἐν τοῖς ἱεροῖς τοῦ 'Απόλλωνος ὁρχηστικοῖς ἄσμασι, τοῖς καλουμένοις ὑπορ-χήμασι. Συνώδὰ λοιπὸν τῷ κεκινημένῳ ἤθει τῶν ὑπορχημάτων ὁ

⁽¹⁾ Diomed. 481, 13. 'Ανών. 'Αμέροσ. ἐν Studemund Anecd. var. I, 232, 10. (2) 'Εν τοῖς σχολίοις εἰς τὰς παιωνικὰς στροφάς τοῦ 'Αριστοφάνους, ἄτινα ἀνάγονται εἰς τὸν Ἡλιόδωροι, ἡ διποδία καὶ τριποδία καλεῖται δίρρυθμος καὶ τρίρρυθμος. Παρὰ τῷ Μαρίῳ Οὐικτωρίνῳ γίνεται χρῆσις τῶν ὅρων τούτων ἐπὶ τῶν βακχείων.

παιωνικός ρυθμός ήτο ενθουσιαστικώτερος (1), ὅπως ὁ ἰωνικός, ἄνευ ομως της έχείνου μαλθαχότητος καὶ ἀθυμίας, ἐνέφαινε δὲ μείζονα τῶν τροχαίων καὶ ἰάμδων κίνησιν καὶ θερμότητα. Καὶ ἐκ μὲν τῆς χρήσεως έν τοῖς ἄσμασι τοῦ ᾿Απόλλωνος Παιᾶνος ώνομάσθη παίων (2), έκ δὲ τῆς ἀρχαιοτάτης τοῦ ὑπορχήματος κοιτίδος, δηλονότι τῆς Κρήτης, πρητικός. Είδος δὲ τοῦ ὑπορχήματος ὡς γένους λαμβανομένου ἦτο ἡ πυρρίχη, ἥτις ὡσαύτως ἐν Κρήτη τὸ πρῶτον ἀνεπτύχθη. Καὶ έν τη πυρρίχη λοιπόν ήσαν χρήσιμοι οἱ παίωνες, ὅθεν καὶ ἡ εὕρεσις αὐτῶν ἀνάγεται εἰς τοὺς πυρριχιστὰς Κουρῆτας καὶ Κορύβαντας (3). Έκ της Κρήτης δε λέγεται ότι μετήνεγκε τὸν παιωνικόν ρυθμόν εἰς Σπάρτην ὁ Θαλήτας, ὅστις ὡς ποιητὴς παιωνικῶν ὑπορχημάτων καὶ εύρετης των παιώνων λέγεται (Σχολ. είς Πυθ. 2, 127. Στράβ. 10, 4, 16). Έν Σπάρτη δὲ πλὴν τοῦ Θαλήτα, δι' οὐ ἐγένετο ἐν αὐτῆ ἡ δευτέρα μουσική κατάστασις, έθεράπευσε το ύπορχημα καὶ ο Ξενόδαμος ό Κυθήριος ('Αθήν. 1, 15 d. Πλούταρχ. περί μουσ. 10) καί ό 'Αλκμάν (ἀπόσπ. 38). Καὶ οι κορυφαΐοι δὲ τῶν χορικῶν λυρικῶν ευρίσκονται χρήσιν του παιωνικού ρυθμού πεποιημένοι καίτοι ούχι με. γάλην. Καὶ τοῦ μὲν Σιμωνίδου σώζονται δύο παιωνικὰ ἀποσπάσματα, το μὲν ἐξ ὑπορχήματος, τὸ δὲ ἐκ παιᾶνος. Παρὰ δὲ τῷ Πινδάρφ δὲν εύρισκονται παίωνες ἐν τοῖς ἀποσπάσμασι τῶν ὑπορχημάτων, άλλ' ἔν τισιν ἐπινίχοις ὑπορχηματικόν ἔχουσι χαρακτῆρα, οἶον έν 'Ολυμπ. 2. έν Πυθ. 5. 'Ολ. 10. Έν τοῖς δύο τελευταίοις καὶ έν τῷ μεγάλφ διθυραμβικῷ ἀποσπ. 74 (53) οι παίωνες δὲν εἶνε καθαροί, ἀλλ' ἀναμίσγονται καὶ λογαοιδικὰ μέτρα. Περὶ δὲ τῆς χρήσεως παρά Βακχυλίδη πρβλ. Ήφαιστ. σελ. 43 W.- Έκ τῆς λυρικής παρέλαβε τὸν παιωνικὸν ρυθμὸν ή κωμφδία καὶ συχνήν ἐποιήσατο χρῆσιν ἐν τοῖς χορικοῖς ἄσμασιν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐν μονωδικοῖς ('Αχαρν. 971. Σφ. 1060. Είρ. 1127. Λυσιστρ. 614). Έν δὲ τῆ τραγωδία σπανίως εύρισκονται κρητικά ἄσματα, οἱον ἐν Αἰσχ. Ἱκέτ. 419 κέ. Εύρ. 'Ορέστ. 1415 κέ.

(2) Σχολ. Ήφαιστ. Α έν Studem. Anecd. var. I, 128. Ίσαακ Μοναχός 177, 3 (= Ψευδοδράκ. 130, 6).

379. Το συνηθέστατον τῶν κρητικῶν μέτρων είνε το ἀκατάληκτον τετράμετρον, ὅπερ ὑποληπτέον ὡς ἐκ δύο διμέτρων συγκείμενον, ὅθεν καὶ τέμνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο κώλων. Οἱ κωμικοὶ μετεχειρίσαντο αὐτὸ καὶ κατὰ στίχον, οἰον ὁ ᾿Αριστοφάνης ἐν ᾿Αχαρν. 976 κἔ.

αὐτόματα πάντ' ἀγαθὰ | τῷδέ γε πορίζεται. οὐδέποτ' ἐγὼ Πόλεμον | οἴκαδ' ὑποδέξομαι.

Πολλάκις δὲ μετεχειρίσατο αὐτὸ ὕστερον καὶ ὁ ᾿Αλεξανδρῖνος Σιμμίας, ὅστις ἔν τισι μὲν ποιήμασιν, ὡς λέγει ὁ Ἡφαιστίων (σελ. 42 W.), ἐπετήδευσε νὰ παραλαμβάνη τοὺς πλείστους κρητικούς, οἰον (ἀπόσπ. 4)

ματερ ὧ πότνια, κλῦθι, νυμφαν άβραν, Δῶρι, κυμοκτύπων ἤραν' ἀλίων μυχῶν.

Έν ένὶ δὲ λύων ἀμφοτέρας τὰς τοῦ κρητικοῦ μακρὰς νὰ παραλαμβάνη τὸν ἐκ πέντε βραχειῶν παίωνα πλὴν τῆς τελευταίας, ἐφ' ἦς τὸν τέταρτον παραλαμβάνει παίωνα, οξον

σέποτε Διὸς ἀνὰ πύματα | νεαρὲ κόρε νεβροχίτων. Τινὲς δὲ καὶ καθ' ἔτερον τρόπον συνετίθεσαν τὸ τετράμετρον, ὥστε τρισὶ τετάρτοις παίωσι νὰ ἐπάγηται τελευταῖος ὁ κρητικός, οἰον

θυμελικάν ἴθι μάκαρ | φιλοφρόνως είς ἔριν.

Τὸ δὲ σπανιώτερον καταληκτικόν τετράμετρον χρησιμεύει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὡς κατακλεὶς συστήματός τινος, οἰον 'Αριστοφ. Λυσιστρ. 792. "Ορν. 246

έχετε λειμῶνά τ' έρόεντα Μαραθῶ - νος.

Συχνὰ δὲ συζεύγνυνται κρητικὰ κῶλα; καὶ μάλιστα δίμετρα, εἰς μίαν ὑπέρμετρον περίοδον, ήτις ότὲ μὲν καταλήγει εἰς κῶλον ἀκατά-ληκτον, ότὲ δὲ εἰς καταληκτικὸν (κρητικὰ συστήματα ἐξ όμοίων), οἰον 'Αλκμ. ἀπόσπ. 38

'Αφοοδίτα μὲν οὐκ | ἔστι, μάργος δ' Έρως | οἶα παῖς παίσ-δει.

Δύο δὲ δίμετρα καὶ εν τρίμετρον συζεύγνυνται παρ' 'Αριστοφάνει "Ορν. 1069 κέ. «έρπετά τε καὶ δάκετα | πάνθ' ὅσαπερ ἔστιν ὑπ' ἐμᾶς πτέρυγος | ἐν φοναῖς ὅλλυται». Πρ6λ. 'Αριστοφ. Eiρ. 358 = 596. 1131 = 1163.

380. Τῆς κωμφδρας ἴδια εἶνε τὰ τροχαιοπαιωνικὰ μέτρα, ἐν οἶς τροχαϊκὰ καὶ παιωνικὰ κῶλα συντίθενται εἰς μίαν περίοδον. Τοιοῦτον εἶνε τὸ τροχαιοπαιωνικὸν τετράμετρον, ὅπερ ὁ ᾿Αριστοφάνης κατὰ στίχον ἐπαναλαμβάνει ἐν Λυσιστρ, 1014 κέ.

^{(1) &#}x27;Αριστείδ. Κοϊντιλ. σελ 88 Μ. «τους ἐν ημιολίω λόγω θεωρουμένους ἐνθουσιαστιχωτέρους εἶναι συμδέδηχεν». Στραδ. 10. σελ. 480 U (συτιστώτατος). 'Ανών. 'Αμδροσ. ἐν Studem. Anecd. var. Ι, σελ. 228 (δρόμιος, ὑπορχηματιχός).

⁽³⁾ Σχολ. είς Πυθ. 2, 127 καὶ Νεφ. 651. Σουίδ. « κατ' ἐνόπλιον ».

ούδὲν ἔστι θηρίον γυ|ναικὸς ἀμαχώτερον οὐδὲ πῦρ οὐδ' ὧδ' ἀναιδης | οὐδεμία πόρδαλις.

"Αλλοτε δὲ προηγοῦνται μὲν τὰ κρητικὰ κῶλα, ἐπιφέρεται δὲ τροχαϊκόν, οἰον παρ' 'Αριστοφ. Εἰρ. 351 κέ.

άλλ' άπαλον αν μ' ίδοις και πολύ νε ώτερον απαλλαγέντα πραγμάτων.

381. Αί δὲ παιωνικαὶ στροφαὶ σπανίως μόνον συντίθενται έκ καθαρῶν κρητικῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ ἀναμίγνυνται μετὰ τῶν κρητικών κώλων καὶ τροχαϊκά. Πολλάκις δὲ μία μόνον ἢ καὶ πλείονες περίοδοι σύγκεινται έκ κρητικών, αἱ δ' ἄλλαι εἶνε τροχαϊκαί. — Τὰ δέ μετρικά στοιχεία των στροφών τούτων είνε το κρητικόν δίμετρον, ότὲ μὲν ἀκατάληκτον, ότὲ δὲ καταληκτικόν, καὶ τὸ τρίμετρον εἶτα τὸ τροχαϊκὸν δίμετρον (τετραποδία) μετ' ἀλόγων ἄρσεων. Ώς ἐπὶ τὸ πλεΐστον δὲ τά τε κρητικὰ καὶ τὰ τροχαϊκὰ κῶλα ἀποτελοῦσιν ὑπερμέτρους περιόδους. Καὶ ή μὲν τομή μεταξύ τῶν κώλων εἶνε μὲν συχνή, οὐχὶ ὅμως ἀπαραίτητος. Τὰν δὲ λύσιν ὁ μὲν κρητικὸς ἐπιδέχεται συχνότερον έπὶ τῆς δευτέρας μαχρᾶς, οἱ δὲ τροχαΐοι ἀποφεύγουσιν αὐτήν. 'Αντιστροφικώς δ' άνταποδίδονται άλλήλοις ό πρώτος παίων καὶ ὁ κρητικός, ὡς ἐν ἀχαρν. 218 καὶ 233, 290. 291. 295 καὶ 339. 340. 342, ὁ τέταρτος παίων τῷ κρητικῷ, ὡς ἐν Εἰρ.359. 398. 599. "Ορν. 1065, καὶ ὁ τέταρτος τῷ πρώτῳ παίωνι, ὡς ἐν 'Αχαρν. 301 καὶ 346, Σφ. 339 καὶ 370. Ένίστε δὲ καὶ ἡ τροχαϊκὴ διποδία ἀνταποδίδοται παίωνι καὶ κρητικώ, ώς ἐν Σφηξὶ στ. 410 καὶ 468, 417. 472. Εἰρ. 350. 388. 351. 390. Λυσιστρ. 785.809. 788. 811. Ως ίδίωμα δὲ τῶν στροφῶν τούτων παρατηρεῖται ὅτι ἐν τῷ τέλει ὁ παρατέλευτος ποὺς εἶνε σχεδὸν κανονικῶς κρητικός.

Καὶ στροφαὶ μὲν ἐκ καθαρῶν κρητικῶν συγκείμεναι εἶνε αὶ παρ' Aίσχ. Ίκέτ. 418 = 423

στρ. φρόντισον καὶ γενοῦ πανδίκως εὐσεδὴς πρόξενος τὰν φυγάδα μὴ προδῷς, τὰν ἕκαθεν ἐκδολαῖς

5 δυσθέοις όρμέναν·
ἀντ. μπδ' ἴδης μ' ἐξ ἐδρᾶν πανθέων
ῥυσιασθεῖσαν, ὧ
πᾶν κράτος ἔχων χθονός·
γνῶθι δ' ὕδριν ἀνέρων
καὶ ψύλαξαι κότον.

Καὶ παρ' 'Αριστοφάνει 'Αχαρν. 665 = 692.

δεῦρο,Μοῦσ', ἐλθὲ φλεγυρὰ πυρὸς ἔχουσα μένος, ἔντονος 'Αχαρνική. οἶον ἐξ ἀνθράκων πρινίνων φέψαλος ἀνήλατ' ἐρεθιζόμενος οὐρία ἡνίκ' ἀν ἐπανθρακίδες ὡσι παρακείμεναι, [ὑιπίδι, οἱ δὲ Θασίαν ἀνακυκῶσι λιπαράμπυκα,

οί δὲ μάττωσιν, οὕτω σοβαρὸν ἐλθὲ μέλος εὕτονον, ἀγροικότονον, ὡς ἐμὲ λαβοῦσα τὸν δημότην.

Μόνον δε έπωδικῶς ἐπάγονται τροχαΐοι ἐν ᾿Αριστοφ. Σφ. 1275 = 1284

ἄ μακάρι' Αὐτόμενες, ὡς σε μακαρίζομεν, παΐδας ἐφύτευσας ὅτι χειροτεχνικωτάτους, πρῶτα μὲν ἄπασι φίλον ἄνδρα τε σοφώτατον, τὸν κιθαραοιδότατον, ῷ χάρις ἐφέσπετο 5 τὸν δ' ὑποκριτὴν ἔτερον, ἀργαλέον ὡς σοφόν εἶτ' ᾿Αριφράδην πολύ τι θυμοσοφικώτατον, ὅντινά ποτ' ὤμοσε μαθόντα παρὰ μηδενός, ἀλλ' ὑπὸ σοφῆς φύσεος αὐτόματον ἐκμαθεῖν γλωττοποιεῖν εἰς τὰ πορνεῖ' εἰσιόνθ' ἐκάστοτε.

'Αχαρν. 971 = 988. — Τρογαιοπαιωνικαί δὲ στροφαί εἶνε αἱ ἐν 'Αχαρν. 204 = 219 καὶ 284 = 335.

1 ΔΙΚ. Ἡράκλεις, τουτὶ τί ἔστι; την χύτραν συντρίψετε.

χορ. σὲ μὲν οὖν καταλεύσομεν, ὧ μιαρα κεφαλή.

ΔΙΚ. άντι ποίας αιτίας, ώχαρνέων γεραίτατοι;

ΧΟΡ. τοῦτ' ἐρωτᾶς; ἀναίσχυντος εἶ καὶ βδελυρός, ὅ προδότα τῆς πατρίδος, ὅστις ἡμῶν μόνος σπεισάμενος εἶτα ὄύνασαι πρὸς ἔμ' ἀποδλέπειν.

2 δικ. ἀντί δ' ὧν ἐσπεισάμην ἀκούσατ', άλλ' ἀκούσατε.

χορ. σοῦ γ' ἀκούσωμεν; ἀπολεῖ· κατά σε χώσομεν τοῖς λίθοις. ΔΙΚ. μηδαμῶς, πρὶν ἄν γ' ἀκούσητ'· ἀλλ' ἀνάσχεσθ' ὧγαθοί.

10 xop. οὐκ ἀνασχήσομαι μηδὲ λέγε μοι σὰ λόγον ώς μεμίσηκά σε Κλέωνος ἔτι μαλλον, öν κατατεμῶ τοῖσιν ἱππεῦσὶ καττύματα.

Καὶ αὶ ἐν Λυσιστρ. 781 = 805, 1043 = 1059 = 1188 = 1204. Ίππ. 303 = 382. Εἰρ. 346 = 582.

Παρὰ δὲ τῷ Πινδάρῳ ἐν 'Ολ. 2 τῶν παιώνων προηγεῖται μὲν ἄρσις ὡς ἀνάκρουσις, ἐπιφέρονται δὲ λογαοιδικὰ ὡς κατακλείς. Τοὺς παιωνικοὺς πόδας ὁ Μαυρίκιος Schmidt (über den Bau der Pindar. Strophe) διαιρεῖ ὧδε

ἀναξιφόρ μιγγες ὕμ | νοι, τίνα θε | όν, τίν ή | ρωα, τίνα | δ΄ ἄνδρα κελα | δήσομεν ; ή | τοι Πίσα | μὲν Διός, Ὁ | λυμπιάδα | δ΄ ἔ | στασεν Ἡ | ρακλέης | ἀκρόθι | να πολέμου. Θή | ρωνα δὲ τε | τραορίας | ἕνεκα νι | καφόρου | γεγω | νητέον ὅ | πιν δίκαι | ον ξένων.

Παιωνικοίς μέτροις καὶ τούτοις καθαροίς καὶ μετ' οὐδενὸς έτερομέτρου στοιγείου μεμιγμένοις γέγραπται καὶ ἡ τῷ 1893 ἀ. Χ. ἔτει έν ταῖς ἐν Δελφοῖς ἀνασκαφαῖς εύρεθεῖσα ٺδη εἰς Ἀπόλλωνα, ης μετὰ της λέξεως του ποιήματος φέρονται ἐπιγεγραμμένα ἐπὶ του λίθου καὶ τὰ σημεΐα τοῦ μέλους. Ἡ ψόδη αῦτη, ήτις ἐξεδόθη ἐν τῷ Bulletin de Correspondance Hellénique (17 année Aoùt - Décembre 1893 σελ. 569 κέ.) έχαρακτηρίσθη ώς ύμνος εἰς τὸν ᾿Απόλλωνα ἢ ώς προσοδιακός είς αὐτὸν παιὰν ἢ καὶ ἀπλῶς ὡς παιάν. Ὑπὲρ τῆς πρώτης έκδοχης, έαν δηλαδή ό υμνος ληφθή έπὶ της είδικωτέρας καὶ κυρίας χρήσεως, καθ' ην ήδετο ύπο έστώτων, ούδαμῶς συναγορεύει τὸ ἦθος τῶν ρυθμῶν τῆς ἀδῆς ταύτης. Βελτίονες αὶ δεύτεραι ἐκδογαί, άλλ' όμως ποθεί τις το σύνηθες τοίς παιάσιν εφύμνιον έη παιάν. "Ισως μαλλον ληπτέον την ώδην ταύτην ως υπόρχημα, οιω μάλιστα άρμόζει τό τε γένος τοῦ ρυθμοῦ καὶ οὐχ ἥκιστα αἱ πολλαὶ λύσεις τῶν ιλακρών, όθεν γεννάται ήθος ρυθμικόν σφόδρα κεκινημένον καὶ τῷ είδει τούτω της ποιήσεως άρμόζον. Ώς έκ της ρυθμικής δε συνθέσεως, είς ην ανάγκη νῦν νὰ περιορισθώμεν, ή ώδη αυτη ούτε κατά στίγον ούτε κατά σχέσιν γεγραμμένη, έπειδή ούδεμίαν έχει μετρικήν καὶ μελικήν ανακύκλησιν, ανήκει είς τὰ απολελυμένα ἄσματα καὶ εἶνε άλλοιόστροφος. Έχ τῶν ἀνομοίων δὲ ἀλλήλοις συστημάτων, ἐξ ὧν συνέκειτο καὶ εἰς ά διηρεῖτο ἡ ώδή, σώζεται εἰ μὴ ὅλον τὸ πρῶτον, ἀλλὰ τό πλεϊστον αὐτοῦ, πιθανώτατα δὲ μία μόνη ἐν τέλει λείπει περίοδος, ής πάνυ δυσχερής φαίνεται ή έπανόρθωσις έκ τῶν σωζομένων λειψάνων, ἐν ικ αἰ άλλαι φθοραὶ ἐν ταῖς προηγουμέναις μεθ' ἰκανῆς πιθανότητος άνεπληρώθησαν ύπὸ τοῦ Η. Weil. 'Ωσαύτως ἐκ τῶν σωζομένων λειψάνων τοῦ β΄ συστήματος ἀποδαίνει ἀδύνατον καὶ μία κάν περίοδος αύτοῦ ν' ἀποκατασταθῆ. Τούναντίον δὲ σχεδόν πλῆρες σώζεται τὸ γ΄ καὶ δ΄ σύστημα καὶ ἡ πρώτη περίοδος τοῦ ε΄ συστήμάτος ή τελευταία του δευτέρου τεμαχίου του λίθου. Περί των λοιπων τεμαγίων εν ή καταστάσει εύρίσκονται ούδενα ποιούμεθα λόγον. "Ελθωμεν νύν είς τὴν ἀνάλυσιν έκάστου ίδία συστήματος.

α'. σύστημα.

Τοῦ συστήματος δηλαδή τούτου αι σωζόμεναι περίοδοι είνε τέσσαρες, εν έξάμετρον και τρία πεντάμετρα. Και το μεν έξάμετρον συνέστηχεν έχ τριών δμοίων χώλων, τουτέστι διποδιών ή διμέτρων, έκαστον δ' αὐτῶν (κατ' 'Αριστόξενον ποὺς δεκάσημος παιωνικὸς) άντιστοιγεῖ πρὸς τὸν $\frac{5}{8} + \frac{5}{8} = \frac{10}{9}$ ρυθμὸν η περιοδικόν κῶλον τῆς νεωτέρας μουσικής. Αί δ' έπιφερόμεναι τρείς περίοδοι είνε πενταποδίαι ή πεντάμετρα και κατά την άρχαίαν ρυθμικήν θεωρίαν έκάστη άποτελεϊ ένα πόδα σύνθετον παιωνικόν πεντεκαιεικοσάσημον, ώστε είνε μονόκωλος, κατά δὲ τὴν νεωτέραν μουσικὴν ἀποτελεί δύο ρυθμοὺς ἢ περιοδικὰ κῶλα, $\frac{10}{2}$ καὶ $\frac{15}{2}$. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὴν ἀρχὴν του γ΄ κώλου της α΄ περιόδου συνεπλήρωσα διὰ λέξεως άρχομένης ἀπὸ συμφώνου (μέλψατε ἀντὶ τοῦ ἐρῶ σ' ἄτε ἢ ἀείδετε, ἄπερ ἔγραψαν άλλοι), ὅπως γένηται μακρὰ ἡ τοῦ προηγουμένου κώλου τελική συλλαβή διότι ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ φαίνεται ἐπικρατῶν ὁ κανὼν (ἐξαιρέσεις δ' ευρίσκονται όλίγαι μόνον), καθ' ον τὰ κῶλα τελευτῶσιν εἰς τελείαν λέξιν. $\Delta \iota$ ὅμοιον δὲ λόγον καὶ ἐν τῷ τέλει τῆς β΄ περιόδου τοῦ α΄ τούτου συστήματος συνεπλήρωσα έπη άντὶ τοῦ λόγια, ὅπερ ἔγραψεν ο Weil, όπως και ή περίοδος αύτη, ώσπερ πάσαι αι άλλαι, τελευτά ούχι εις δύο βραχείας άλλ' είς μίαν μακράν.

γ'. σύστημα.

Έλικῶ]να βαθύδενδρον αι λά[χετε Διός] ἐριδρόμουου θύγατρες εὐώλε[νοι], μόλε[τ]ε, συνόμαιμον ἵνα Φοιοτδον ἀιδαετσι μέλψητε χρυσεοχόμαν, δς ἀνὰ διχορύνια Παρνασσίδος τᾶσδε πεέτρας ἔδρανα μ[ε]τὰ χλυταιετς Δεελφίσιιν Κασταλίδος εοὐύδρου νάματ ἐπινίσεται, Δελφόν ἀνὰ [πρ]ωῶνα μααντειετον ἐφέπων πάγον

Τὸ σύστημα δηλαδή τοῦτο, ὅπερ καὶ διὰ τῆς ἐννοίας διακρίνεται τοῦ προηγουμένου καὶ ἐπομένου συστήματος καὶ τεκμήριον τοῦ τέλους αὐτοῦ ὑπάρχει ἐν τἢ τελικἢ συλλαβἢ τἢς λέξεως πάγον, ἢτις εἶνε άδιάφορος, σύγκειται έξ εξ περιόδων, δύο έξαμέτρων, ένὸς τριμέτρου ώς μεσφδοῦ, καὶ δύο πάλιν έξαμέτρων ἐν τέλει. Ἡ τοιαύτη δὲ σύνθεσις πολὺ ἔχει τὸ εὕρυθμον ὡς καὶ ἡ τῶν ἄλλων συστημάτων. Εἰς πόσα δε κῶλα διαιροῦνται τὰ εξάμετρα καὶ πρὸς τίνα ρυθμικὰ μεγέθη της νεωτέρας μουσικης άντιστοιχούσι ταϋτά τε καί αί μονόκωλοι τριποδίαι (τρίμετρα), εἴπομεν ἤδη ἀνωτέρω. Παρατητητέον δ' ὅμως ὅτι τὸ α΄ εξάμετρον τοῦ συστήματος τούτου ἄργεται ἀπὸ δισυλλάβου άνακρούσεως, οἴα ἐν οὐδενὶ ἄλλφ μέτρφ τῆς ιδδῆς ταύτης ευρίσκεται. Ηιθανόν δὲ φαίνεται ὅτι αἱ δύο αὐται βραχεῖαι ἀπετέλουν τὸ τέλος άλλου ποδός προηγουμένου, πάντοτε όμως άρκτικοῦ τοῦ συστήματος τούτου, ώστε άναπληρωτέον ιερον (ή εθρανον ή θακον ή θευρο δ' ή έλθεθ') Ελικώ-, και τότε ή α΄ περίοδος ἀποδείκνυται έπτάμετρος έξ ένος δηλ. τριμέτρου και δύο διμέτρων συγκειμένη.

δ'. σύστημα.

 Φσπερ τὰ προηγούμενα συστήματα, οὕτω καὶ τοῦτο ἔχει ἐξ ἀρχης μέχρι τέλους λεκτικὴν συνάφειαν, τὸ τέλος δ' αὐτοῦ ἐπὶ τὴν λέξιν ἀναμέλπεται δηλοῖ ἡ μετ' αὐτὴν χασμωδία, διότι ἡ ἐπιφερομένη περίοδος ἡ ἀρκτικὴ τοῦ ε΄ συστήματος « ὁ δὲ [θε]ω[ρ]ῶν πρόπας ἑσμὸς ᾿Αθθίδα λαχ[ὼν]» ἄρχεται ἀπὸ φωνήεντος. "Ωσπερ δὲ πάλιν τὸ προηγούμενον τρίτον σύστημα, ἴσως δὲ καὶ τὸ πρῶτον, καθ' ἀ εἴπομεν, οῦτω καὶ τοῦτο σύγκειται ἐκ πέντε περιόδων. Εἶνε δὲ αὶ περίοδοι αὐτοῦ ἡ μὲν πρώτη ἐπτάμετρος, ἐκ δύο κώλων συγκειμένη, διποδίας καὶ πενταποδίας, ἡ δὲ β΄ καὶ γ΄ ἐξάμετροι, ἑκατέρα τρίκωλος, ἡ δὲ δ΄ καὶ ε΄ πεντάμετροι, ἐκατέρα μονόκωλος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ΄

Περί των βακχειακών μέτρων καί περί δοχμίων.

Α'. Περί των βακχειακών μέτρων.

382. Περὶ τῆς χρήσεως τοῦ βακχειακοῦ εἴδους τῶν μέτρων ὁ Ἡφαιστίων, ὅστις εἶχεν ὑπ' ὅψιν πολλῷ πλείονα τῶν εἰς ἡμᾶς περιγενομένων ποιημάτων, ἀποφαίνεται ἐν κεφ. 13° ὧδε· «τὸ δὲ βακχειακὸν σπάνιόν ἐστιν, ὥστε, εἰ καὶ πού ποτε ἐμπέσοι, ἐπὶ βραχὺ εὐρίσκεσθαι». Ἡ ἀπόφανσις αὕτη τοῦ Ἡφαιστίωνος βεβαιοῦται καὶ ὑπὸ τῆς σωζομένης ποιήσεως, ἐν ἡ οὐ μόνον ὅλα ποιήματα δὲν εὐρίσκονται ἐκ βακχειακῶν μέτρων κατὰ στίχον συντεθειμένα, οὐδὲ μακρότεραι περικοπαί, ἀλλ' ὁλίγα βακχειακὰ κῶλα εὐρίσκονται ἐγκατεσπαρμένα ἐν παιωνικοῖς ἄσμασι τῆς χορικῆς λυρικῆς, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς τῆς τραγωδίας μονωδίαις μεταξὺ δοχμίων, οῖτινες καὶ αὐτοὶ ἐκ βακχείων ἐγεννήθησαν, καὶ μεταξὺ τῶν μετὰ τῶν δοχμίων ἀναμισγομένων μέτρων, σπανίως δὲ μεταξὺ λογαοιδικῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν σωζομένων βακχειακῶν μέτρων εἶνε λίαν σμικρός, παρατηρεῖται. ὅμως ὅτι σχεδὸν κανονικῶς ἐν τῆ τραγωδία εὐρίσκονται ἐν χωρίοις λίαν κεκινημένοις καὶ παθητικοῖς, ἐν οἰς ἐν καιρῷ θλίψεως, ἐκπλήζεως, θαυπ

μασμοῦ ἐκφέρονται πρὸς τὸ θεῖον ἱκετευτικαὶ προσφωνήσεις ἢ μετὰ τρόπου ἐπιφωνηματικοῦ γίνονται ἐρωτήσεις πλήρεις ἀδημονίας καὶ πάθους. Ἰστέον δὲ ὅτι ἐν τἢ τραγωδία συχνὰ ἰαμδικὰ μέτρα ἄρχονται μὲν ἀπὸ βακχείων, ὅμως δὲ κατ' ἔμφασιν μόνον καὶ οὐχὶ καθ' ὑπόστασιν, διότι οἱ ἀρχόμενοι οὕτοι βακχεῖοι εἶνε ἰαμδικαὶ διποδίαι μεμειωμέναι τἢ δευτέρα ἄρσει (Ο Δ Δ). ὅθεν χρεία προσοχῆς ὅπως μὴ λαμδάνωνται ὡς βακχεῖοι αἱ καταληκτικαὶ αὐται ἰαμδικαὶ διποδίαι. "Οτι δὲ καὶ τἀνάπαλιν δὲν εἶνε ὁρθόν, πᾶς δηλονότι βακχεῖος δὲν δύναται νὰ ληφθἢ ὡς καταληκτικὴ ἰαμδικὴ διποδία, ὡς τινες τῶν νεωτέρων ἀπεφήναντο περὶ τοῦ βακχείου, μαρτυρεῖ οὐ μόνον τὸ ὅτι οἱ παλαιοὶ τῷ ρυθμῷ τούτῳ προσποιοῦσι διαρρήδην μέτερον οὐτοι) καὶ οἱ ἐπὶ τῶν δοχμίων δέχονται καὶ τὴν λύσιν τῆς μακρᾶς εἰς δύο βραχείας, ὅπερ δὲν θὰ ἐγίνετο, ἀν ἦτο χρόνος τρίσημος ὡς ἐπὶ τῶν καταληκτικῶν ἰαμδικῶν διποδιῶν.

383. Τῶν βακχειακῶν μέτρων συχνότατον μὲν εἶνε τὸ δίμετρον, οἴον Εὐμ. 789 « στενάζω, τί ρέξω; » Τραχ. 890 « τίς ἦν; πῶς; φέρ' εἰπέ ». 892 « τί φωνεῖς; σαφηνῆ ». Σοφ. Ἡλ. 1279 « ξυνοικεῖς; τί μὴν οὕ; » Ἡλκ. 92 « ὧ Παιάν, φανείης ». Εὐρ. Ἱκετ. 990 « τί φέγγος, τίν' αἴγλαν ». Ἡρακλ. Μ. 879 « χορευθέντ' ἀναύλοις ». 906 « τί δρᾶς, ὧ Διὸς παῖ; » Ἦνν. 190. Τρωάσ. 321. 587 καὶ 588. 'Όρέστ. 173. Ἡρήσ. 695.

Μετὰ δὲ τὸ δίμετρον ὡς πρὸς τὸ συχνὸν τῆς χρήσεως ἔρχεται τὸ τετράμετρον, οὖ ὁ Ἡφαιστίων (σελ. 43 W.) ὡς παράδειγμα φέρει τοὺς ἐξῆς στίχους ἐκ τῶν Βασσαρῶν τοῦ Αἰσχύλου (ἀπόσπ. 22 b Dind):

ό ταῦρος δ' ἔοικεν | κυρίξειν τιν' ἀρχάν, ξθάσαντος δ' ἐπ' ἔργοις | προπηδήσεταί νιν.

Τοιαύτα είνε και τὰ έξης:

-Προμ. 115 τίς άχώ, τίς όδμὰ | προσέπτα μ' άφεγγής;

Φιλ. 396 ὅτ' ἐς τόνδ' 'Ατρειδᾶν | ὕβρις πᾶσ' ἐχώρει.

Ίων. 1546 τίν' αὐδὰν ἀύσω, | βοάσω; πόθεν μοι.

Φοιν. 1536 κλύεις, ὧ κατ' αὐλὰν | άλαίνων γεραιόν.

Διονύσ. περὶ συνθ. ὀν. 17 τίν' ἀκτάν, τίν' ὕλαν | δράμω; ποῖ Σπανιώτατον δὲ είνε τὸ τρίμετρον, οίον [πορευθῶ;

'Αγαμ. 1081 ἀγυιᾶτ', 'Απόλλων ἐμός.

Χοηφ. 390 ποτάται, πάροιθεν δὲ πρώρας.

Φοιν. 187 Λερναία τε δώσειν τριαίνα.

Βέχχ. 994 φονεύουσα λαιμών διαμπάξ.

'Ρήσ. 708 ΉΜ. τίν' άλκήν, τίν' αἰνεῖς; ΉΜ. Όδυσσῆ.

'Ωσαύτως σπανιώτατον εἶνε καὶ τὸ πεντιίμετρον, οἰον 'Επτ. 104 «τὶ ῥέξεις, προδώσεις, παλαίχθων "Αρης, τὰν τεὰν γᾶν; » 'Ελέν. 642 «πρὸς ἄλλαν ἐλαύνει θεὸς ξυμφορὰν τᾶσδε κρείσσω». Δύνανται δὲ ταῦτα νὰ διαιρεθῶσι καὶ εἰς δύο, τουτέστι δίμετρον καὶ τρίμετρον.

Τοσαύτα καὶ περὶ τῶν βακχειακῶν μέτρων. Ἐκ βακχείων μετ' ἰάμδων συντιθεμένων ἀποτελεῖται ὁ δόχμιος καλούμενος ρυθμός, ὅθεν λέγομεν ἐνταῦθα καὶ περὶ τοῦ ρυθμοῦ τούτου.

Β'. Περί δοχμίων.

384. Πάντες οἱ ρυθμοί, περὶ ὧν ἐπραγματεύθημεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, διαιρούνται κατά λόγον των άριθμων, ήτοι των άρσεων καί θέσεων, είς ρυθμούς ἴσους και ἐπιμορίους (1). Τούτων οι μέν πρώτοι (οί δακτυλικοί) έγουσι διαίρεσιν κειμένην έν Ισότητι ήτοι τον τοῦ ἴσου λόγον, οι δε δεύτεροι (ἴαμβοι, παίωνες καὶ ἐπίτριτοι) ἔχουσι λόγον έπιμόριον, τουτέστιν ή άρσις καὶ ή θέσις αὐτῶν διαφέρουσιν άλλήλων κατὰ μίαν μονάδα, ἔγουσι δηλ. ώς 1:2, 2:3, 3:4. Τὰ μέρη των τελευταίων ήτοι των έπιμορίων είνε μέν άνισα άλλήλοις, ή διαφορὰ ὅμως αὐτῶν εἶνε οὕτω μικρά, ὥστε ὁ πρὸς ἄλληλα λόγοςἐλαμβάνετο ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν πρώτων τῶν ἐν ἰσότητι κειμένων, τουτέστιν ώς εύθυς ή όρθός, όθεν και οι δεύτεροι ρυθμοί έκαλούντο όρθοί, οπως και οι πρώτοι. Πλην τούτων όμως ή Έλληνική ρυθμική είχε καὶ ρυθμόν, οὖ οἱ ἀριθμοὶ ἔκειντο ἐν λόγφ ἐπιμερεῖ, τουτέστιν ἡ θέσις διέφερε τῆς ἄρσεως τὸ μέγεθος πλέον ἢ κατὰ μίαν μονάδα, ὅθεν καὶ κατ' ἀντίθεσιν πρός τοὺς ὁρθοὺς ἐκαλεῖτο δόχμιος, τουτέστι πλάγιος. Τοιούτος είνε ό όκτάσημος δόχμιος υ ... ... ου ή άρσις προς την θέσιν είχεν ώς 3:5 ή ώς 5:3. Υπέρ τῆς θεωρίας ταύτης χυριωτάτην πηγήν έχομεν το ρυθμικόν απόσπασμα, όπερ διεσώθη έν τή τοῦ Χοιροδοσκοῦ ἐξηγήσει εἰς τὸ τοῦ Ἡφαιστ. ἐγχειρ. εἰς κεφ. ι΄ (παρὰ Studemund, anecd. var. σελ. 76 κέ. Παραπλησίως δε έν τῷ Μ.

⁽¹⁾ Περί τῆς διαφορᾶς τῶν ἴσων καὶ ἐπιμορίων ρυθμῶν ποιεῖται λόγον ὁ ᾿Αριστείδης Κοιντιλιανὸς σελ. 39. Περὶ δὲ τῆς σημασίας τοῦ ἐπιμορίου καὶ ἐπιμεροῦς λόγου ζήτει εἰς Νικομάχ. ἀριθμ. 1, 19. 20.

έτυμολ. λ. δοχμιακός). «ἐστέον γὰρ ὅτι τὸ δοχμιακὸν σύγκειται ἐξ άντισπάστου καὶ συλλαβῆς, ὡς πρὸς τὸν μετρικὸν χαρακτῆρα. Οί μέντοι ρυθμικοί τὸ πᾶν μέτρον ὡς μίαν συζυγίαν λαμβάνοντες δοχμιακόν όνομάζουσι διά την τοιαύτην αίτίαν. Οἱ προειρημένοι ρυθμοί, ἴαμδος, παίων, ἐπίτριτος, ὀρθοὶ καλοῦνται ἐν ἰσότητι γὰρ κεῖνται, καθό έκαστος των άριθμων μονάδι πλεονεκτείται. ή γαρ μονάς έστι πρὸς δυάδα, η δυὰς πρὸς τριάδα, η τριὰς πρὸς τετράδα. Ἐν δὲ τῷ δοχμίω εύρίσκεται ή διαίρεσις τριάς πρὸς πεντάδα, οὐκέτι ὀρθή. Οὖτος ούν ο ρυθμός ούκ ηδύνατο όρθος καλεϊσθαι, έπει δυάδι πλεονεκτεϊται: έκλήθη οὖν δόχμιος, ἐν ιρων τὸ τῆς ἀνισότητος μεῖζον ἢ κατὰ τὴν εὐθείαν κρίνεται». Τοῖς τελικοῖς τοῦ ἀποσπάσματος τούτου λόγοις συμφωνεϊ ό 'Αριστείδης σελ. 39 λέγων «δόχμιοι δὲ ἐκαλοῦντο διὰ τὸ ποικίλον καὶ ἀνόμοιον καὶ μὴ κατ' εὐθὺ θεωρεῖσθαι τῆς ῥυθμοποιίας» (κατ' εὐθὺ θεωρεῖσθαι = κατὰ τὴν εὐθεῖαν κρίνεται). Τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Τριχᾶς σελ. 286 «δοχμιακὸν ὀνομάζεται . . . παρ' όσον, ως ένιοι φασι, πλάγιον τινα τον ρυθμόν έχει και οὐκ ὀρθότατον». "Οτι δε ο δόχμιος είχεν οκτάσημον μέγεθος, μαρτυρείται προσέτι ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ σχολ. εἰς επτ. 120 «καὶ ταῦτα δὲ δοχμιακά έστι καὶ ἴσα, ἐάν τις αὐτὰ ὀκτασήμως βαίνη. Κυρίως δὲ εἶπον βαίνη: ρυθμοί γάρ είσι. βαίνονται δὲ οἱ ρυθμοί, διαιρεῖται δὲ τὰ μέτρα, οὐχὶ βαίνεται. Πρβλ. σχόλ. είς Έπτ. στ. 100.

Υπό τούτων βεβαιοῦται ὅτι ὁ ὀκτάσημος δόχμιος βαινόμενος ἐλάμ. βανε δύο σημεῖα ἤτοι ἡυθμικοὺς χρόνους, μίαν δηλονότι θέσιν καὶ μίαν ἄρσιν. Διττῶς δὲ διήρουν τὸν δόχμιον οἱ παλαιοὶ ἤτοι εἰς τὸν πεντάσημον βακχεῖον καὶ τὸν τρίσημον ἴαμβον, ἢ εἰς τὸν τρίσημον ἴαμδον καὶ τὸν πεντάσημον παίωνα.

'Αμφοτέρας τὰς διαιρέσεις ταύτας μνημονεύει ὁ Φάδιος Κοιντιλιανὸς (instit. 9, 4, 97)· «est et dochmius, qui fit ex bacchio et iambo vel iambo et cretico». Τὴν δευτέραν δὲ ὁ Χοιροδοσκὸς ἐν Έξηγήσεως μν. χωρίω λέγων «ἐνταῦθα οὖν δόχμιον ῥυθμόν φησιν Γαμβον καὶ παίωνα πρῶτον» καὶ ὁ 'Αριστείδης σελ. 39 λέγων «συντίθεται ἐξ ἰάμβου καὶ παίωνος διαγυίου». Ἡ πρώτη ἐκδοχὴ φαίνε-

ται ὀρθοτέρα, διότι κατὰ τὴν δευτέραν δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῆ ἡ ἀλογία τῆς παρατελεύτου συλλαδῆς, ἢν ἐπιδέχεται ὁ δόχμιος, ὡς μετ' ὀλίγον θὰ εἴπωμεν, ἄν αὶ τρεῖς τελευταῖαι συλλαδαὶ τοῦ δοχμίου ληφθῶσιν ὡς ἀποτελοῦσαι παίωνα. Κατὰ τὴν πρώτην ὅμως ἐκδοχήν, ὅταν δηλ. ὁ δόχμιος ληφθῆ ὡς ἐκ βακχείου καὶ ἰάμβου συντεθειμένος, ἡ ἀλογία ἀμφοτέρων τῶν ἄρσεων (τῆς πρώτης καὶ τῆς παρατελεύτου συλλαδῆς) οὐδὲν ἔχει τὸ δυσεξήγητον. Καίπερ δὲ ἐκ δύο ἀνίσων ποδῶν συντιθέμενος ὁ ρυθμὸς οὐτος, ὅμως ἐβαίνετο ὡς εἰς πούς, δηλονότι σύνθετος ἤτοι διποδία, καὶ ὡς πᾶσα διποδία ἐλάμσανε καὶ αὐτὸς ἕνα κύριον τόνον (θέσιν) καὶ ἕνα δευτερεύοντα (ἄρσιν) ὧδε

 $\underbrace{\overset{\circ}{\underbrace{}}\overset{\mathscr{U}}{\underbrace{}}\overset{-}{\underbrace{}}\overset{\circ}{\underbrace{}}\overset{\checkmark}{\underbrace{}}}_{\underline{a}}.$

Οἱ παλαιοὶ ὅμως μετρικοί, οἵτινες οὐδένα ἐποιοῦντο λόγον τῶν ῥυθμικῶν λόγων, καθ' ἢν εἶχον ἀρχὴν νὰ διαιρῶσι τὰ μέτρα εἰς τετρασυλλάβους πόδας, ἐλάμβανον καὶ τὸν δόχμιον ὡς συγκείμενον ἐξ ἀντισπάστου μετὰ συλλαβῆς (Χοιροβοσκὸς μν. χ.). Ἡ ἀντισπάστικὴ ἐκδοχὴ εὐρίσκεται καὶ παρ' Ἡφαιστίωνι σελ. 33 W., Τριχῷ 286, 17 καὶ Ματ. Victor. 88, 23 Κ. Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ὁ μὲν Οὐεστφάλιος ἐν τῆ β' ἐκδ. τῆς μετρικῆς τόμ. 2 σελ. 854 παρατηρῶν ὅτι ἡ διαίρεσις τοῦ ὀκτασήμου δοχμίου εἰς 5+3 εἶνε ἄρρυθμος κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ ᾿Αριστοξένου, ἐν ῷ ὁ δόχμιος οὐ μόνον συχνὸς εἶνε ἐν τῆ παλαιῷ ποιήσει, ἀλλὰ καὶ ἐν συνεχεῖ ῥυθμοποιία χρήσιμος παρά τε τῷ Αἰσχύλφ καὶ τοῖς λοιποῖς τραγικοῖς, λαμβάνει τὸν δόχμιον ἄλλως, ὡς βακχειακὴν καταληκτικὴν διποδίαν.

 $0 \pm 1, 0 \pm 5$ ίμετρον ἀκατάληκτον $0 \pm 1, 0 \pm 5$ » καταληκτικόν (δόχμιος).

Τὴν δὲ λύσιν τῆς τελικῆς μακρᾶς τοῦ δοχμίου, ἐπομένης καταλήξεως. παραμυθεῖται ὁ Οὐεστφάλιος ἐκ τῆς ἀναλόγου λύσεως τῆς τελικῆς μακρᾶς τοῦ Γλυκωνείου καὶ ἄλλων, ἥτις εὑρίσκεται παρὰ Πινδάρω καὶ Εὐριπίδη. Ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Οὐεστφαλίου ἀποδείκνυται μὲν σύμφωνος τοῖς δόγμασι τῆς ᾿Αριστοξενείου ρυθμικῆς θεωρίας, καθ᾽ ὅσον αὕτη σώζεται, ὅμως δὲ φαίνεται τολμηρὸν νὰ ζητῆ τις νὰ καινοτομῆ στηριζόμενος ταῖς καθολικαῖς ρυθμικαῖς ἀρχαῖς τοῦ ᾿Αριστοξένου, ἐν ῷ ἡ σωζομένη παρὰ Κοϊντιλιανῷ καὶ ἄλλοις ρυθμικῆ θεωρία πιθανώτατα ἐρρύη ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ ᾿Αριστοξένου ρυθμικῆς θεωρίας. Πιθατ

νώτερον δὲ φαίνεται ὅτι ἡ παλαιὰ ρυθμική θεωρία δὲν ἔκρινεν ἀναγκατον νὰ καθιερώση ἴδιον ρυθμικόν γένος ἔχον λόγον ώς 5:3 ἕνεκα μόνου τοῦ δοχμίου καὶ διὰ τοῦτο οὐδένα ποιεῖται λόγον ὁ ᾿Αριστόξενος περί τοῦ ρυθμικοῦ τούτου λόγου ώς κανονικοῦ ἔνθα τοῦ σωζομένου ἀποσπάσματος πραγματεύεται περί γενών ποδικών, πιθανώς δὲ έποιεϊτο λόγον άλλαχοῦ καὶ τοιοῦτον, οἶον εύρίσκομεν παρὰ τῷ Χοιροβοσκῷ καὶ τῷ Κοϊντιλιανῷ. Έτερος δέ τις, ὁ Pickel (de versuum dochmiacorum origine. Argent. 1880), λαμβάνει τον δόχμιον ως προκαταληκτικήν ἰαμβικήν τριποδίαν μετὰ παρεκτάσεως δηλαδή της πρώτης μακράς τοῦ βακχείου εἰς χρόνον τρίσημον (- - - -). Τἢ ἐκδοχἢ ταύτη πρῶτον μὲν ἐναντιοῦται ἡ παράδοσις, ἥτις τὸν βακχεῖον θέλει πόδα πεντάσημον ἀνήκοντα εἰς τὸ ἡμιόλιον γένος καὶ τὸ τοῦ δοχμίου μέγεθος ὁρίζει ὀκτάσημον, εἶτα δὲ ὅτι αί μακραὶ τοῦ δοχμίου πάσαι λύονται εἰς δύο βραχείας, ὅπερ δὲν ἐπιτρέπεται ἐπὶ των τρισήμων χρόνων καὶ μάλιστα ἐν τῷ μέσφ τοῦ ποδός. Καὶ ἄλλαι δέ τινες θεωρίαι προηνέχθησαν, περί ών περιττόν καὶ νὰ εἴπωμέν τι άρκούμενοι είς την των Κοϊντιλιανών, Φαβίου τε καὶ 'Αριστείδου, έκδοχὴν τοῦ δοχμίου ὡς ῥυθμοῦ μεταβάλλοντος.

385. Τὸ κύριον μετρικὸν σχήμα τοῦ δοχμίου εἶνε τὸ ἔμπροσθεν παρατεθὲν - - - . Πᾶσα ὅμως μακρὰ ἐπιδέχεται λύσιν καὶ πᾶσα βραχεῖα παρέκτασιν ήτοι ἀλογίαν. Καὶ ἕνεκα μὲν τῆς ἀλογίας διακρίνονται τὰ ἐξῆς τέσσαρα σχήματα τοῦ δοχμίου, ἕν μὲν ἐκ ρητῶν συγκείμενον χρόνων, ὅθεν καὶ ρητὸν δόχμιον δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν αὐτόν, τρία δὲ μετ' ἀλόγων χρόνων ήτοι τρεῖς ἄλογοι δόχμιοι.

α΄) υν ματρα δὲ τῶν μακρῶν γεννῶνται ὀκτὰ διάφορα σχήματα τοῦ δοχμίου, τό τε κύριον σχήμα τὸ μηδεμίαν ἔχον λύσιν καὶ ἐπτὰ σχήματα μετὰ λύσεων. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ δὲ ἐκάστου τῶν ὀκτὰ τούτων σχημάτων μεθ' ἐκάστου τῶν τεσσάρων ἄλλων σχημάτων τῶν κατὰ τὴν ἀλογίαν διακρινομένων γεννῶνται τὰ ὑπὸ τοῦ Α. Seidler (de versibus dochmiacis tragicorum Graecorum, Lipsiae 1811) προταθέντα 32 σχήματα τοῦ δοχμίου, ὡν οὐχὶ πάντων εὐρίσκονται ἀσφαλῆ παραδείγματα. Ῥρῶτα δὲ λύεται ἡ πρώτη μακρά, ἐφ' ἡν πίπτει καὶ ὁ κύριος ρυθμικὸς τόνος, ἡ δὲ δευτέρα καὶ τρίτη τότε μόνον λύεται ὡς συχνότατα, ὅτε συνυπάρχει καὶ λύσις τῆς πρώτης μακράς. ὑρὰς, τὸ συχνότατα κρᾶς. ὑρς πρὸς τὸ συχνόν δὲ τῆς χρήσεως τὰ σχήματα τοῦ δοχμίου

διακρίνονται εἰς τέσσαρας τάξεις, ὧν ἡ μὲν πρώτη περιλαμβάνει τὰ μηδεμίαν ἔχοντα λύσιν σχήματα, ἡ δὲ δευτέρα τὰ τὴν πρώτην μακρὰν ἔχοντα λελυμένην, ἡ δὲ τρίτη τὰ πρὸς τῷ πρώτῃ καὶ τὴν δευτέραν ἢ τρίτην μακρὰν ἔχοντα λελυμένην, ἡ δὲ τετάρτη, ἡ καὶ πασῶν σπανιωτάτη, τὰ μὴ ἔχοντα λελυμένην τὴν πρώτην μακράν, ἀλλὰ τὰς ἄλλας. Λέγομεν δὲ ἐφεξῆς ἰδία περὶ ἐκάστης τῶν τεσσάρων τούτων τάξεων.

όσον συχνόν είνε τὸ μετὰ ρητῶν χρόνων, τοσοῦτον σπάνια τὰ μετ' ἀλόγων.

Β΄ Τάξις. Έκ δὲ τῶν δοχμίων τῶν ἐχόντων λελυμένην τὴν α΄ μακρὰν

2. α') υ ω υ _ υ _ 6') _ ω υ _ υ _ γ') υ ω υ _ _ - δ') _ ω υ _ - _ τὰ σχήματα α' καὶ δ' εἶνε παντάπασιν όμοταγῆ τῷ κυρίῳ σχήματι, ίδια δὲ τὸ δ' τηρεῖται πολλάκις δι' ὅλης τῆς στροφῆς, οἶον Έπτ. 692 ωμοδακής σ' ἄγαν | ἵμερος ἐξοτρύ | νει πικρόκαρπον ἀν | δροκτασίαν τελεῖν | αἵματος οὐ θεμιστοῦ.

'Αμφότερα δὲ τὰ σχήματα ἀνταποδίδονται ἀλλήλοις καὶ τῷ κυρίῳ ρητῷ δοχμίῳ κανονικῶς. - Καὶ τὰ σχήματα δὲ γ΄ καὶ δ΄ εἶνε πολλῷ συχνότερα ἢ τὰ ἀνάλογα τὰ μὴ λελυμένα καὶ φιληδεῖ μὲν αὐτοῖς ὁ Εὐριπίδης, φέρονται δὲ τὰ δεύτερα παρ' Αἰσχύλῳ καὶ Σοφοκλεῖ. 'Αντιστροφικῶς δὲ ἀνταποδίδονται ἀλλήλοις τε καὶ ἀμφοτέροις τοῖς ἄλλοις δοχμίοις τῆς τάξεως ταύτης, σπανίως δὲ δοχμίῳ τινὶ τῆς πρώτης τάξεως οἶον Φιλ. 395 «πότνι', ἐπηυδώμαν» καὶ 510 «ἔχθεις 'Ατρείδας», Τραχ. 1041 «ὧ Διὸς αὐθαίμων» καὶ 1023 «ὧ παῖ, ποῦ ποτ' εἶ».

Γ΄ Τάξις. Οι δὲ δόχμιοι, οι πλην τῆς πρώτης μακρᾶς και την δευτέραν η τρίτην η και άμφοτέρας ἔχοντες λελυμένας, οι μὲν ἡητοὶ εἶνε συχνότατοι μετὰ τοὺς δοχμίους τῆς πρώτης καὶ δευτέρας τάξεως, οι δὲ ἄλογοι σποράδην μόνον εὐρίσκονται.

Έκ τῶν τριῶν ἐητῶν σχημάτων (α΄) τὸ μὲν τρίτον (τὸ ἔχον λελυμένην τὴν πρώτην καὶ δευτεραν μακρὰν) εἶνε ἐπίσης εὕχρηστον παρὰ πάσι τοῖς δραματικοῖς. 'Αντιστροφικῶς δὲ ἀποδίδοται καὶ τῷ τετάρτψ ἢ πέμπτψ σχήματι ἢ τῷ δοχμίψ τῆς δευτέρας τάξεως. Τὸ δὲ
τέταρτον (4) καὶ πέμπτον (5) εἶνε συχνὸν μὲν παρ' Εὐριπίδη, ὅστις
ἰδίᾳ μεταχειρίζεται αὐτὸ ἐν τῆ ἀρχῆ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ συστήματος, ἐν ῷ ἐν τῷ τέλει ἐπικρατοῦσιν ἡττον κεκινημένα σχήματα μετὰ
μιᾶς ἢ οὐδεμιᾶς λύσεως, οἶον

Ήρακλ. Μ. 119? ἐμὸς ἔμὸς ὅδε γόνος | ὁ πολύπονος, ὅς ἐπὶ δόρυ γιγαντοφόνον | ἤλθεν σὰν θεοῖ | σι Φλεγραῖον εἰς | πεδίον ἀσπιστάς.

'Ιφ. Τ. 868 ὅ μελέα δεινᾶς | τόλμας· δείν' ἔτλαν | δείν' ἔτλαν, ὅμοι | σύγγονε. Ηαρὰ δ ὀλίγον | ἀπέψυγες ὅλεθρον ἀ | νόσιον ἐξ ἐμᾶν | δαϊχθεὶς χερῶν.

Παρὰ δὲ Αἰσχύλφ καὶ Σοφοκλεῖ σπανιώτερον μὲν εὐρίσκεται τὸ τέ-ταρτον, ἔτι δὲ μᾶλλον τὸ πέμπτον.

Έχ δὲ τῶν ἀλόγων σχημάτων τῆς τάξεως ταύτης ἤδη οἱ δόχμιοι οἱ ἔχοντες τὴν πρώτην συλλαδὴν ἄλογον εἶνε σπάνιοι. Δόχμιοι δὲ μετ' ἀλόγου τῆς προτελευταίας συλλαδῆς εὑρίσκονται ἄπαξ ἤ δὶς ἤ μάλιστα τρὶς ἐπὶ ἑκάστου σχήματος; Δόχμιοι δὲ μετὰ δύο ἀλόγων εὑρίσκονται ἐπὶ τοῦ τρίτου σχήματος.

Δ΄ Τάξις. Οι δὲ δόχμιοι οι ἔχοντες λελυμένην τὴν δευτέραν ἢ τρίτην μακράν, οὐχὶ δὲ ἄμα καὶ τὴν πρώτην

σπανίως μόνον εύρίσκονται καὶ σχεδὸν μόνον ἄνευ ἀλογίας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ τὸ ἔκτον σχῆμα (μετὰ λελυμένης τῆς δευτέρας μακρᾶς).
*Ήττον δὲ συχνὸν εἶνε τὸ ἔβδομον σχῆμα (μετὰ λελυμένης τῆς τελικῆς μακρᾶς). Τὸ δὲ ὄγδοον σχῆμα (μετὰ λελυμένης τῆς δευτέρας καὶ τρίτης μακρᾶς εὐρίσκεται μόνον ἐν ἐνὶ ἀσφαλεῖ παραδείγματι ᾿Αντιγ. 1273 «θεὸς τότ᾽ ἄρα τότε » == 1296 «τίς ἄρα τίς με πότ-». Ἐκ δὲ τῶν ἀλίγων δοχμίων τῆς τάξεως ταύτης εὐρίσκονται παραδείγματα τοῦ μὲν ἀπὸ τῆς ἀλόγου ἀρχομένου ἐπὶ τοῦ ἔκτου καὶ ὀγδόου σχήματος, τοῦ δὲ μετὰ τῆς προτελευταίας ἀλόγου ἐπὶ τοῦ ἑβδόμου, τοῦ δὲ μετὰ δύο ἀλόγων συλλαβῶν ἐπὶ τοῦ ὀγδόου.

386. Ἡ δὲ χρῆσις τοῦ δοχμίου εἶνε σύμφωνος τῷ ἤθει αὐτοῦ.Τῷ μεταβάλλοντι δηλαδή τούτφ ἡυθμῷ ἀρμόζει οὐχ ἤκιστα ὅ,τι ὁ ᾿Αριστείδης σελ. 99 Μ. λέγει καθ'ὅλου περὶ τῶν μεταβαλλόντων ἡυθμῶν:

« οἱ μεν ἐφ' ἐνὸς γένους μένοντες ἦττον χινοῦσιν, οἱ δὲ μεταβάλλοντες είς έτερα βιαίως ἀνθέλκουσι τὴν ψυχήν, ἐκάστη διαφορά παρέπεσθαί τε καὶ όμοιοῦσθαι τῆ ποικιλία καταναγκάζοντες κτλ.» Τὸ δὲ άνω καὶ κάτω κυμαΐνον πάθος ήτοι ή ἀντίθεσις μεταξύ μεγάλης ψυχικής ταραχής καὶ λιποθύμου άδρανείας, ἄπερ ἀποτελοῦσι τὸν κύριον ήθικὸν τῶν δοχμίων χαρακτήρα, ἐπιτείνεται ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τῆς συσσωρεύσεως τῶν βραχέων χρόνων ἕνεκα τῆς λύσεως τῶν μακρῶν καὶ ύπο των αλόγων, των μεν ταχυτέραν καθιστάντων την άγωγήν, των δὲ βραδυτέραν καὶ ἡσυχαστικωτέραν. Γίνεται δὲ χρῆσις τοῦ δοχμίου σχεδόν ἀποκλειστικώς έν τῆ τραγφδία, ής εἶνε εν των κυρίων μέτρων, καὶ μάλιστα ἐν μονφδικοῖς ἢ ἀμοιδχίοις ἄσμασιν ἀπὸ σκηνῆς καὶ ἐν κομμοΐς (1), σπανίως δὲ μόνον ἐν ἄσμασι τοῦ ὅλου χοροῦ, ὡς ἐν Σοφ. Ήλ. 1384. Σπανίως δὲ οἱ δόχμιοι δὲν χρησιμεύουσιν ὡς μέτρον τῆς θρηνωδίας, άλλα της έξεγηγερμένης χαράς, ώς έν τῷ εὐθύμφ ἄσματι έν Αίσχ. Ίκέτ. 656 καὶ έν τῷ έπινικίῳ ἐπὶ τῷ φόνῳ τοῦ Αἰγίσθου Χοηφ. 935. 'Ωσαύτως ἐν Ἑπτ. 78 κέ. Ἐν δὲ τῆ κωμφδία τὸ δοχμιακόν μέτρον εύρίσκεται μόνον ἐν παρφδίαις τραγικῶν μερῶν, ὡς ἐν "Ορν. 1188 κέ., Θεσμ. 700, Σφηξ. 730 κέ., 'Αχαρν. 490 κέ., 566 κέ.- Ἡ δὲ προφορὰ τῶν δοχμίων ἦτο πανταχοῦ μελική, ἀκολουθουμένη ύπὸ ζωηράς ύποκρίσεως καὶ όρχηστικής κινήσεως, ώς περὶ τῶν ἐν 'Ορέστη 140 καὶ ἐν Βάκχ. 1169 δοχμιακῶν μερῶν μαρτυρεῖ διαρρήδην περὶ μὲν τοῦ πρώτου ὁ Διονύσιος (περὶ συνθ. όνομ. 11), περὶ δέ τοῦ δευτέρου ὁ Πλούταρχος (ἐν β. Κράσσου 33).

387. Ἡ δὲ σύνθεσις τῶν δοχμίων γίνεται ὡς ἑξῆς εἰς μὲν δόχμιος σπανίως μόνον εὐρίσκεται ἀποτελῶν ἕνα στίχον, πολλῷ δὲ συχνότερον δύο, πολλάκις δὲ καὶ τρεῖς συντίθενται εἰς ἕνα στίχον. Καὶ μείζων δε τις ἀριθμὸς δοχμίων συντίθεται εἰς μίαν ὑπέρμετρον περίοδον ἄνευ δηλαδή χασμωδίας καὶ ἀδιαφόρου ἐν τῷ μέσῳ. Ὠς δὲ ἐν τοῖς ἀναπαιστικοῖς ἐξ ὁμοίων συστήμασιν, οὕτω καὶ ἐν τούτοις ἡ λεκτικὴ συνάφεια διακόπτεται ἔν τῷ μέσῳ δύο δοχμίων μόνον πρὸ ἐπιφωνήματος ἡ μετ' αὐτό. Ἡ δὲ τομὴ μεταξὺ τῶν δοχμιακῶν κώλων, οἶα συνήθως εἶνε τὰ δίμετρα (διότι τὰ τρίμετρα ὡς τεσσαρεσκαιεικοσάσημα ὑπερδαίνουσι τὸ κανονικὸν μέγεθος καὶ πρέπει νὰ διαιρεθῶσιν

⁽¹⁾ Πρόλ. σχολ. είς Λίσχ. Έπτ. 103 « ὁ ρυθμός οὖτος πολύς ἐστιν ἐν θρηνωδία καὶ ἐπιτήδειος πρὸς θρήνους καὶ στεναγμούς».

είς δύο κῶλα, μονόμετρον καὶ δίμετρον), εἶνε συχνοτάτη, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀπαραίτητος.

Καὶ μονόμετρα μὲν δοχμιακὰ εὐρίσκονται μάλιστα ὡς ἐτερομετρικὰ στοιχεῖα ἐπφδικῶς ἄλλοις ρυθμοῖς ἐπιζευγνύμενα, οἰον ἐν Εὐρ. Φοιν. 137 «ὁμόγαμος κυρεῖ». 149 «πάνοπλος ἀμφέπει».

Δίμετρα δὲ δοχμιακὰ ἐν Αἰσχ. Άγαμ. 1426 «μεγαλόμητις εἶ, | περίφρονα δ' ἔλακες». Σοφ. Ήλ. 1385 «δολιόπους ἀρω|γὸς εἴσω στέγας».

Τρίμετρα δὲ δοχμιακὰ ἐν Αἰσχ. Ἑπτ. 85 «ποτᾶται, βρέμει | δ' ἀμαχέτου δίκαν | ὕδατος ὀροτύπου». Πρόλ, Ἑπτ. 171 κέ., Ἱκέτ. 392 κέ., Χοη. 935 κέ., Σοφ. Ἡλ. 1387 κέ.

Σποτήματα δ' έξ όμο/ων δόχμιακὰ (ὑπέρμετρα) ἐν Εὐρ. Όρέστ. 162 «ἄδικος ἄδικα τότ' ἄρ' | ἔλακεν ἔλακεν ἀπό |φονον ὅτ' ἐπὶ τρίποδι | Θέμιδος ἄρ' ἐδίκασε | φόνον ὁ Λοξίας | ἐμᾶς ματέρος». Πρόλ. Αἰσχ. Ἑπτ. 203 κέ., Εὐριπ. Μηδ. 1258 κέ. Μετὰ δὲ λογαοιδικοῦ τελικοῦ κώλου Αἰσχ. Ἑπτ. 219 κέ., 6 6 κέ., 698 κέ.

388. Έν δὲ ταῖς δοχμιακαῖς στροφαῖς τὸ κύριον στοιχεῖον εἶνε τὸ δογμιακόν δίμετρον καὶ μετά τοῦτο τὸ τρίμετρον: ἐνίοτε ὅμως ὁ δοχμιακός ρυθμός χωρεί μέχρι τέλους της στροφής άνευ διακοπής της λεκτικής συναφείας Έπειδή δὲ ἐν τῷ δοχμίω συντίθενται μεταβολικώς δύο πόδες, ό μεν τοῦ παιωνικοῦ, ό δὲ τοῦ ἰαμδικοῦ γένους, ἐχ τούτου ἐν ταῖς δοχμιακαῖς στροφαῖς δύναται ἐξ ἐκατέρου τῶν δύο τούτων ποδικών γενών να σχηματισθώσιν αὐτοτελή άμετάβολα ήτοι μονοειδή ἄνευ ρυθμικής μεταδολής κώλα. Ταῦτα δὲ τὰ τοῖς δοχμιακοις μέτροις και υπερμέτροις ἐπιμιγνύμενα κῶλα ὡς περαιτέρω ἀνάπτυξις των δύο συστατικών έκάστου δοχμίου στοιχείων, άρχονται ἀπὸ τῆς ἄρσεως, εἶνε δηλαδή ἰαμβικὰ καὶ βακχειακά, σπανιώτερον δὲ τροχαϊκὰ καὶ κυρίως παιωνικά. Καὶ χάριν μὲν τῶν ἐν ταῖς δοχμιακαϊς στροφαϊς άναμισγομένων βακχείων καὶ παιώνων πρόλ. π. χ. Σοφ. Ήλ. 1384 «ἔδεθ' ὅπα προνέμεται» (κρητικόν δίμετρον). Ήλ. 1248 «οὐδέποτε λησόμενον ἀμέτερον» (χρητ. τρίμετρον). Τὰ δὲ ίαμβικά καὶ τροχαϊκά κῶλα σχηματίζονται ὅπως ἐν ταῖς ἰαμβικαῖς και τροχαϊκαῖς στροφαῖς τῆς τραγφδίας. Και ἐκ μὲν τῶν ἰαμβικῶν συχνότατα είνε τὰ τρίμετρα καὶ αί τετραποδίαι, ἐκ δὲ τῶν τροχαϊκών αι τετραποδίαι. Σπανιωτέρα δὲ είνε ἡ ἰαμβικὴ πενταποδία, ώς ίν Άγαμ. 1128 «ἰὼ ταλαίνας κακόποτμοι τύχαι», Οἰ. Τ. 1339·

καὶ ἡ τροχαϊκὴ ἑξαποδία, ὡς ἐν 'Ορέστ. 140 «σῖγα σῖγα λεπτὸν ἔχνος ἀρδύλης». Πάντα δὲ τὰ κῶλα καὶ μέτρα ταῦτα προσλαμδάνουσι καὶ τὸ καταληκτικὸν καὶ προκαταληκτικὸν σχῆμα, προσέτι δὲ δέχονται συχνὰς λύσεις καὶ μάλιστα αὶ μὴ προκαταληκτικαὶ ἰαμδικαὶ ἢ τροχαϊκαὶ τετραποδίαι καὶ τριποδίαι, ὡς ἐν Εὐμ. 159. 161. Πέρσ. 257. 'Αγαμ. 1101. 'Επτ. 235. 'Αποφεύγουσι δὲ τὰς ἀλόγους ἄρσεις πλὴν τοῦ ἰαμδικοῦ τριμέτρου, ὅπερ ὅπως ἐν ταῖς ἰαμδικαῖς στροφαῖς, οὕτω καὶ ἐν ταῖς δοχμιακαῖς δέχεται ἀλογίας. — Συχνὰ δὲ προηγοῦνται τῶν δοχμίων καὶ ἰαμδικαὶ μονοποδίαι (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὡς ἐπιφωνήματα) καὶ διποδίαι, οἱον 'Επτ. 96 «ἰὼ | μάκαρες εὕεδροι», Εὐμ. 172 «παλαιγενεῖς | δὲ Μοίρας φθίσας». Σπανιώτερον δὲ ἐπιφέρονται ὡς ἐν 'Αγαμ. 1407. Πέρσ. 268 (καταληκτικὴ διποδία). — Προσέτι δὲ ἐπιμίγνυνται καὶ λογαοιδικὰ κῶλα καὶ μάλιστα ὡς ἐπφδικὰ ἐν τῷ τέλει τῆς στροφῆς, οἱον Σοφ. Οἰ. Κ. 1465 «Ζεῦ ἄνα, σοὶ φω-νῶ». Αἰσχ. 'Επτ. 567. 688. 701. 'Ικ. 405.

"Εν τισι στροφαϊς τὰ ἰαμδικὰ καὶ τὰ δοχμιακὰ κῶλα ἀποδαίνουσιν όμοταγῆ, ὥστε αἱ στροφαὶ αὐται ἔχουσι τὸν χαρακτῆρα ἰαμδοδοχμιακῶν στροφῶν. Ἐνίστε δὲ μάλιστα τὰ δοχμιακὰ κῶλα φέρονται τὰ δεύτερα.

Ή δὲ σύνθεσις τῶν δοχμιακῶν μελῶν παρὰ μὲν τῷ Αἰσχύλῳ καὶ τῷ Σοφοκλεῖ εἶνε πάντοτε ἀντιστροφική, παρὰ δὲ τῷ Εὐριπίδη πολλαγοῦ λείπει ἡ ἀνταπόδοσις.

Παραδείγματα δὲ τῶν κυριωτέρων εἰδῶν τῆς συνθέσεως τῶν δοχ-

Aἰσχ. Ἱκέτ. 392 - 396 = 402 - 406 (χορικὸν ἄσμα).

στρ. μή τι ποτ' οὖν γενοίμαν ὑποχείριος κράτεσιν ἀρσένων. ὑπαστρον δέ τοι μῆχαρ ὁρίζομαι γάμου δύσφρονος ψυγά ξύμμαχον δ' ἐλόμενος δίκαν κρῖνε σέδας τὸ πρὸς θεῶν.

_ ω υ _ υ _ | _ ω υ _ υ _ | _ υ ω _ υ _ τρίμ. δοχ μιαχόν.

υ χ _ υ _ | υ ω υ _ υ _ | υ χ _ υ _ τρίμ. δοχ μ.

υ χ _ υ _ | υ ω υ _ υ _ | χ υ υ _ υ _ _ δίμ. δοχ . Φερεχρ. α'.

Ή στροφή αυτη σύγκειται έκ δοχμίων μετὰ τελικοῦ κώλου λογαοιδικοῦ.

Σοφ. 'Ηλ. 1384 κέ. = 1397 κέ. (χορικόν ἄσμα). στρ. ίδεθ' ὅπα προνέμεται ό δυσέριστος αίμα φυσῶν "Αρης. βεδᾶσιν ἄρτι δωμάτων ὑπόστεγοι μετάδρομοι κακῶν πανουργημάτων ἄφυκτοι κύνες.

```
ώστ' ού μακράν ἔτ' άμμενεῖ
τούμον φρενών ὄνειρον αίωρούμενον.
```

Ή στροφή αυτη σύγκειται έξ ίάμδων καὶ δοχμίων μετὰ παιωνικοῦ προφδικοῦ.

```
Εύριπ. Ίφ. Τ. 842 — 849 (μονφδία). 

ἄτοπον άδοναν έλαδον, ὅ φίλαι. 

δέδοικα δ', ἐκ χερῶν με μὰ πρὸς αἰθέρα 

ἀμπτάμενος ψύγη, 

ὶώ Κυκλωπὶς ἐστία, ἰὼ πατρίς, 

Μυκάνα φίλα, 

χάριν ἔχω ζόας, χάριν ἔχω τροφᾶς, 

ὅτι μοι συνομαίμονα τόνδε δόμοι|σιν ἐξεθρέψω φάος.
```

Τὸ σύστημα τοῦτο εἶνε ἰαμβοδοχμιακὸν ἀλλοιοστροφικόν.

Z', METPA EITIEYNOETA

389. Ως έν τῷ γενικῷ μέρει (2 209) εἴπομεν, ἐπισύνθετον μέτρον (1) καλείται το συγκείμενον έκ κώλων δύο διαφόρων ρυθμικών γενών, τοῦ τε τετρασήμου δακτυλικοῦ καὶ τοῦ τρισήμου ἰαμδικοῦ, έκ κώλων δηλαδή δακτυλικών καὶ τρογαϊκών ή άναπαιστικών καὶ ιαμδικών. 'Αδιαφόρως δέ προηγεϊται το δακτυλικόν κώλον του τρογαϊκοῦ καὶ τὸ ἀναπαιστικὸν τοῦ ἰαμδικοῦ ἢ καὶ τἀνάπαλιν, τουτέστι τό τροχαϊκόν τοῦ δακτυλικοῦ καὶ τὸ ἰαμβικόν τοῦ ἀναπαιστικοῦ. Δύνανται δε ου μόνον δύο, άλλα και τρία ή και πλείονα κώλα να συνάπτωνται είς εν μέτρον (ὑπέρμετρον) ἐπισύνθετον. Τὰ κῶλα ὅμως άνάγκη νὰ ἀνήκωσιν οὐχὶ εἰς τὸ αὐτὸ ρυθμικὸν γένος (διότι τότε τὸ μέτρον θὰ ἦτο οὐχὶ ἐπισύνθετον, ἀλλὰ μονοειδὲς ἢ καθαρόν), ἀλλ' εἰς διάφορα. "Όπως δὲ τὰ καθαρὰ μέτρα, οὕτω καὶ τὰ ἐπισύνθετα δύνανται νὰ διακριθώσιν εἰς εἴδη ἀντιθετικά, εἰς μέτρα δηλαδή ἀργόμενα ἀπὸ τῆς θέσεως, τὰ ἐπισύνθετα δακτυλοτρογαϊκὰ ἢ τρογαιοδακτυλικά (άποτελούμενα δηλονότι έκ δακτυλικών και τρογαϊκών ή έκ τροχαϊκών καὶ δακτυλικών κώλων), ἢ ἀπὸ τῆς ἄρσεως, τὰ ἐπισύνθετα ἀναπαιστιαμβικὰ ἡ ἰαμβαναπαιστικὰ (ἀποτελούμενα δηλονότι έξ αναπαιστικών καὶ ἰαμδικών ἢ έξ ἰαμδικών καὶ αναπαιστικών κώλων). 'Αλλ' ή χρησις έν τη συνθέσει των στροφών δέν τηρεί την διαφοράν ταύτην, άλλα κατά βούλησιν άναμιγνύει καὶ ἐπισύνθετα άντιθέτων είδων, ἐπικρατοῦσιν ὅμως τὰ ἀπὸ τῆς θέσεως ἀργόμενα. Ἡ δὲ άργομένη ἄρσις δύναται νὰ εἶνε ἀδιάφορος, μακρὰ δηλαδή ή βραγεῖα συλλαβή, σπανίως δὲ μόνον δύο βραχεῖαι. Σχεδον δὲ πάντοτε διάφορα άλλήλων έπισύνθεται συντίθενται είς μίαν στροφήν και σπανίως μόνον τὸ αὐτὸ ἐπισύνθετον μέτρον ἐπαναλαμβάνεται ἐφεξῆς κατὰ στίγον. Μετά των έπισυνθέτων μέτρων άναμίσγονται και καθαρά με-

⁽¹⁾ Σχολ. Ήφαιστ. σελ. 206 W. «ἐπισύνθετον δὲ τὸ ἐκ διαφόρων ποδῶν συγκείμενον ἀσυμφώνων ἀλλήλοις κατὰ την ποσότητα δισυλλάδων καί τρισυλλάδων». Πρόλ. σελ. 201 κέ

τρα, έκ τοῦ αὐτοῦ δηλονότι συγκείμενα ποδός, δακτύλου (ἀναπαίστου) ἢ τροχαίου (ἰάμδου). Οὐδαμῶς δὲ παραδλάπτεται ἡ ἐνότης τῆς ἐξ ἐπισυνθέτων μέτρων στροφῆς ἐκ τῆς τοιαύτης ἀναμίξεως καθαρῶν ἢ μονοειδῶν μέτρων. Διότι κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἡ ἐπισύνθεσις ἀντὶ νὰ γίνηται ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ μέτρῳ, γίνεται ἐν διαφόροις μέτροις ἀκολουθοῦσιν ἀλλήλοις. Τοὐναντίον δὲ ἀποκλείεται ἡ χρῆσις μικτῶν ἢ λογαοιδικῶν κώλων ἢ μέτρων, ἄτινα οὐσιωδῶς διαφέρουσι τῶν ἐπισυνθέτων. Διότι συντίθενται μὲν καὶ τὰ μικτὰ μέτρα ἐξ ἐτερογενῶν ποδῶν, δακτύλων καὶ τροχαίων ἢ ἀναπαίστων καὶ ἰάμδων, ἀλλ' ἡ σύνθεσις τῶν ποδῶν τούτων γίνεται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κώλου, ἐν ἡ τὰ κῶλα τῶν ἐπισυνθέτων τηροῦνται πάντα καθαρά. Καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρουσιν οἱ ἐπισύνθετοι δακτυλοτροχαῖοι τῶν μικτῶν τοιούτων, ἤτοι τὰ ἐπισύνθετα μέτρα τῶν μικτῶν ἢ λογαοιδικῶν.

Τὰ δὲ κῶλα, έξ ὧν συντίθενται τὰ ἐπισύνθετα μέτρα, εἶνε τὰ αὐτὰ έκείνοις, ών έγένετο μνεία ἔμπροσθεν έν τῷ περὶ δακτυλικῶν, ἀναπαιστικών, τροχαϊκών καὶ ἰαμδικών μέτρων λόγφ. Τοιαύτα δὲ μάλιστα είνε έκ μέν των δακτυλικών ή ἀκατάληκτος τετραποδία και ή ἀκατάληκτος καὶ καταληκτική τριποδία: ἐκ δὲ τῶν ἀναπαιστικῶν ἡ τετραποδία, ή τε ἀκατάληκτος καὶ μάλιστα ἡ καταληκτική (παροιμιακόν) έκ δὲ τῶν ἰαμδικῶν ἡ τετραποδία καὶ ἡ έξαποδία μετὰ ῥητῶν η μετ' άλόγων ἄρσεων' έκ δὲ τῶν τρογαϊκῶν ἡ καταληκτική τετραποδία και ή βραχυκατάληκτος, το καλούμενον έθυφαλλικόν.— ή έκλογή, ο μετρικός σχηματισμός και ή περιοδική ένωσις των κώλων τούτων ύπόκειται είς ποικίλας διαφοράς. Κατάδηλον δέ τινα διαφοράν άπεργάζεται ή διάφορος χρησις των τροχαϊκών (ἰαμδικών) στοιχείων. Ταῦτα δηλαδή ότε μεν σχηματίζονται μετ' ἄρσεων ώς έπὶ τὸ πολύ ἢ διὰ παντός καθαρῶν ἦτοι ῥητῶν καὶ μετὰ μεγάλης ἀδείας περὶ την λύσιν και την γρησιν της καταλήξεως, ότε δε κανονικώς μετ' άλόγων άρσεων, σπανίων λύσεων καὶ μεγάλου περιορισμοῦ τῆς καταλήξεως. Κατά την διαφοράν λοιπόν ταύτην διεκρίθησαν ύπό του 'Ροσδαχίου καὶ Οὐεστφαλίου δύο κύριαι κατηγορίαι ἐπισυνθέτων, οἱ ἐπισύνθετοι δακτυλοτρογαΐοι και οι επισύνθετοι δακτυλεπίτριτοι. ή δευτέρα κατηγορία ώνομάσθη ούτως έκ τῆς μακρᾶς ἄρσεως τῶν τροχαϊκῶν καὶ ἰαμδικῶν βάσεων (ἐπιτρίτων), ήτις κυρίως χαρακτηρίζει αὐτήν. Οι αὐτοι μετρικοί διακρίνουσι προσέτι τὰ ἐπισύνθετα και κατὰ τὸν τρόπον ἢ τὴν ἀγωγήν, καθ' ἣν ἐκάτερον γένος ἐξηγγέλλετο, τὰ μὲν πρῶτα ἕνεκα τῆς κεκινημένης ἀγωγῆς καλοῦντες μέτρα τοῦ συσταλτικοῦ τρόπου ἢ συσταλτικὰ ἐπισύνθετα, τὰ δὲ δεύτερα διὰ τὴν ἡσυχαιτέραν καὶ ψυχικῆς εἰρήνης ἔμπλεων ἀγωγὴν μέτρα τοῦ ἡσυχαστικοῦ τριπου ἢ ἡσυχαστικὰ ἐπισύνθετα. Λέγομεν λοιπὸν ἐφεξῆς ἀκριβέστερον πρῶτον περὶ τῶν ἐπισυνθέτων δακτυλοτροχαίων καὶ εἶτα περὶ τῶν ἐπισυνθέτων δακτυλεπιτρίτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΒ΄

Περί των έπισυνθέτων δακτυλοτροχαίων.

390. Οι έπισύνθετοι δακτυλοτροχαΐοι είνε τὸ άρχαιότατον, άμα δὲ καὶ ἀπλούστατον γένος πάντων τῶν ἐπισυνθέτων μέτρων. Πατὴρ των μέτρων τούτων, ώσπερ και πάντων των έπισυνθέτων (Ἡφαιστ. σελ. 47 W.), είνε ό 'Αρχίλοχος, ὅστις πάντοτε συντίθησι δύο μόνον ή τρία κῶλα εἰς μίαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπφδικὴν στροφήν. Τὰ κώλα ὅμως τῶν ᾿Αρχιλοχείων τούτων στροφῶν δὲν ἔχουσι πρὸς ἄλληλα λεκτικήν συνάφειαν, άλλα χρησιμεύουσιν ώς αὐτοτελή μέτρα (1). Είνε δὲ τὰ μέτρα ταῦτα παραπλήσια κατά τε τὸ ἦθος καὶ τὴν διάνοιαν τοῖς ἰαμβικοῖς καὶ τροχαϊκοῖς μέτροις. Τὸ ἦθος αὐτῶν εἶνε ότὲ μὲν κεκινημένον καὶ έμπαθές, ότὰ δὲ εὐτράπελον καὶ χαρίεν. Μετεχειρίζετο δ' ὁ ᾿Αργίλοχος τὰ μέτρα ταῦτα, ὡς δηλοῦσι τὰ ἀποσπάσματα, έπὶ ἐρωτικῆς μάλιστα καὶ σκωπτικῆς καὶ ἀσέμνου ὑποθέσεως. Ώς δὲ πάντα τὰ ἄλλα τοῦ ᾿Αρχιλόχου μέτρα, οὕτω καὶ ταῦτα ἐγένοντο τυπικά έν τῆ υστερον ποιήσει. Καὶ ἐκ μέν τῶν παλαιοτέρων λυρικῶν μόνον παρ' Άνακρέοντι διεσώθη μία στροφή τοῦ γένους τούτου, τὸ 87ον ἀπόσπασμα. "Επειτα δὲ πολλαχῶς μετεχειρίσαντο τὰ μέτρα ταῦτα τοῦ ᾿Αρχιλόχου οἱ ἐπιγραμματοποιοί, ὅ τε Σιμωνίδης (ἀποσπ.

⁽¹⁾ Έχ τούτου οί νεώτεροι μετριχοί τὰς Άρχιλοχείους ταύτας συστηματιχὰς συνθέσεις, ὅτε δύο χῶλα γράφονται δι' ἐνὸς στίχου χαίπερ διαχοπτομένης ἐν τῷ μεταξὺ τῆς λεχτιχῆς συναφείας, χαλοῦσι μέτρα ἀσυνάρτητα παρὰ τὴν τῶν παλαιῶν μετριχῶν χρῆσιν τοῦ ὅρου τούτου, περὶ ῆς ζήτει εἰς § 29 χαὶ 200.

187 = 'Ανθολ. 13, 11) καὶ ὁ Κριτίας (ἀποσπ. 3) καὶ οἱ 'Αλεξανδρῖνοι Καλλίμαχος (ἐπ. 41) καὶ Θεόκριτος (ἐπιγρ. 17. 18. 20. 21)
καὶ οἱ ποιηταὶ τῆς 'Ανθολογίας (13, 28). Καὶ μετέβαλον μέν τινα
οὖτοι ἐν τῆ συνθέσει τῶν στροφῶν, καθόλου ὅμως ἐφύλαξαν ἀκριβῶς
τὰς μετρικὰς τοῦ 'Αρχιλόχου ἰδιότητας. Καὶ ὁ 'Οράτιος δὲ ἐπιμελῶς
ἐμιμήσατο τὸν 'Αρχιλόχου κατὰ τὸ εἶδος, καὶ διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν
τοῦ 'Αρχιλόχου ποιημάτων χρησιμεύει ἡμῖν πρὸς ἀναπλήρωσιν.(od.
1, 4. epod. 13. 14. 15. 16). 'Εκ δὲ τῆς σκωπτικῆς λυρικῆς τὰ
μέτρα ταῦτα μετέβησαν καὶ εἰς τὴν συγγενῆ αὐτῆς κωμωδίαν.

391. Τὰ ἐπισύνθετα δακτυλοτροχαϊκὰ μέτρα τοῦ ᾿Αρχιλόχου ἔ-χουσιν ὡς έξῆς:

α΄) συντίθεται τὸ ἰαμδικὸν τρίμετρον μετὰ τοῦ δακτυλικοῦ πενθπμιμεροῦς εἰς μίαν στροφὴν ἐπωδικήν. Εἰνε δὲ ἡ στροφὴ αὕτη συχνοτάτη ἐν τοῖς ἀποσπάσμασι τοῦ ᾿Αρχιλόχου, οἰον ἐν ἀποσπ. 89

έρέω τιν' ύμιν αίνον, ὧ Κηρυκίδη·

άχνυμένη σκυτάλη· πίθηκος ἤει θηρίων ἀποκριθεὶς μοῦνος ἀν' ἐσχατιήν· τῷ δ' ἄρ' ἀλώπηξ κερδαλέη συνήντετο

μο αρ αλώπης κεροαλεή συνηντετο πυκνὸν ἔχουσα νόον.

'Ωσαύτως ἐν ἀποσπ. 112 καὶ 91. Ἡ αὐτὴ στροφὴ εὕρηται καὶ παρ' 'Ανακρέοντι ἐν ἀποσπ. 87 «κνίζη τις ἤδη καὶ πέπειρα γίνομαι | σὴν διὰ μαργοσύνην»,

6') Συντίθεται έπφδικῶς τὸ δακτυλικὸν έξάμετρον μετὰ τοῦ ἰαμδικοῦ διμέτρου, οἶον ἐν τῷ τοῦ ᾿Αργιλόγου ἀποσπ. 84

> άψυχος, χαλεπῆσι θεῶν ὀδύνησιν ἔκητι πεπαρμένος δι' ὀστέων.

'Ο 'Οράτιος ἐμιμήσατο ἐν epod. 14 καὶ 15 · mollis inertia cur tantam diffuderit imis | oblivionem sensibus.

γ΄) Τὸ δακτυλικὸν έξάμετρον συντίθεται μετὰ τοῦ ἰαμβικοῦ τριμέτρου. Ἡ στροφὴ αὕτη εὐρίσκεται κατὰ πρῶτον παρὰ Κριτία ἐν ἀποσπ. 3 προτεταγμένη ἐλεγείου

καὶ νῦν Κλεινίου υἱὸν 'Αθηναῖον στεφανώσω 'Αλκιβιάδην νέοισιν ὑμνήσας τρόποις. Οὐ γάρ πως ἦν τοὕνομ' ἐφαρμόζειν ἐλεγείω νῦν δ' ἐν ἰαμβείω κείσεται οὐκ ἀμέτρως.

Εἶτα δὲ παρὰ ποιηταῖς τῆς 'Ανθολογίας (Ἡγησίππφ, Φαλαίκφ καὶ ἄλλοις) καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς. 'Ο 'Οράτιος ἐμιμήσατο ἐν ep. 16 ἀποφεύγων ἐν τῷ τριμέτφ τὰς ἀλόγους ἄρσεις' altera jam teritur bellis civilibus aetas, | suis et ipsa Roma viribus ruit.

δ') Τὸ ἰαμβικὸν τρίμετρον συντίθεται μετὰ τοῦ δακτυλικοῦ πενθημιμεροῦς καὶ τοῦ ἰαμβικοῦ διμέτρου, οἶον παρ' 'Ορατίφ epod. 11

Petti, nihil me sicut antea juvat

scribere versiculos amore percussum gravi.
Τοῦ δ' ᾿Αρχιλόχου σώζεται οὐχὶ πλήρης ἡ στροφὴ αὕτη ἐν ἀποσπ.
85 «... ἀλλά μ' ὁ λυσιμελής, ὧ Ἰταῖρε, δάμναται πόθος». Ἡ στροφὴ αὕτη εἶνε ἡ αὐτὴ τῆ α΄ ηὐξημένη δι' ἰαμδικοῦ διμέτρου.

ε') Τὸ δακτυλικὸν έξάμετρον συντίθεται μετὰ τοῦ ἰαμδικοῦ διμέτρου καὶ τοῦ δακτυλικοῦ πενθημιμεροῦς, οἰον παρ' 'Ορατίω epod.13

horrida tempestas caelum contraxit, et imbres nivesque deducunt Jovem; nunc mare nunc siluae Ἡ στροφὴ αὕτη εἶνε ἡ αὐτὴ τῆ 6΄ στροφῆ ηὐξημένη διὰ τοῦ δακτυλικοῦ πενθημιμεροῦς.

σ΄) Τὸ παροιμιακὸν συντίθεται μετὰ τοῦ ἰθυφαλλικοῦ εἰς εν μέτρον, ὅπερ ὁ Ἡφαιστίων (σελ. 28 καὶ 47 W.) λέγει τετράμετρον ἀσυνάρτον. Τὸ μέτρον τοῦτο παρ' ᾿Αρχιλόχω καὶ τοῖς λυρικοῖς τέμνεται πάντοτε μετὰ τὸ παροιμιακόν, ἡ δὲ τελικὴ συλλαβὴ τοῦ παροιμιακοῦ εἶνε ἀδιάφορος, χασμωδία ὅμως μεταξὸ τοῦ παροιμιακοῦ καὶ τοῦ ἰθυφαλλικοῦ οὐδαμοῦ εὐρίσκεται, ἡ δὲ ἐν ἀρχῷ ἄρσις εἶνε μονοσύλλα- βος καὶ ἀδὶάφορος. Πλὴν τοῦ ἰάμβου (σπονδείου) ὁ Ἡφαιστίων (σελ. 28) εὐρε παρ' ᾿Αρχιλόχω δύο μόνον στίχους ἀρχομένους ἀπὸ ἀναπαίστου, ἀλλὰ καὶ τούτους λαμβάνει ὡς ἰάμβους κατὰ συνεκφώνησιν. ὙΕν τῷ μέσω δὲ τοῦ παροιμιακοῦ ἐνεχώρει καὶ σπονδεῖος ἀντὶ ἀναπαίστου. ὙΕπειδὴ δὲ ὁ Ἡφαιστίων λέγει τὸ μέτρον τοῦτο τετράμετρον, ἐκ τούτου συνάγομεν ὅτι οἰ μόνον τὸ παροιμιακὸν εἶνε τετραποδία καταληκτική, ἀλλὰ καὶ τὸ ἰθυφαλλικὸν τροχαϊκὴ τετραποδία βραχυκατάληκτος, ὥστε προσποιητέον αὐτῷ τὸν ἑξῆς ρυθμόν.

Έρασμονίδη Χαρίλαε, χρῆμά τοι γελίδον. . . έρέω, πολὰ φίλταθ' ἐταίρων, τέρψεαι δ' ἀκούων.— φιλέειν στυγνόν περ ἐόντα μηδὲ διαλέγεσθαι.—

άστῶν δ' οἱ μὲν κατόπισθεν ἦσαν,οἱ δὲ πολλοί.— Δήμητρί τε χεῖρας ἀνέξων . . . . ('Αρχιλ. ἀπόσπ. 79 - 82).

Τοῦ μέτρου τούτου γίνεται συχνοτάτη χρῆσις καὶ παρὰ τοῖς κωμικοῖς μετά τινων ὅμως διαφορῶν ὡς πρὸς τὸν σχηματισμόν οἰον ἐν ῷ ὁ ᾿Αρχίλοχος τέμνει πάντοτε μετὰ τὸ παροιμιακόν, οἱ κωμικοὶ τέμνουσιν ἀδιαφόρως καὶ ἐνταῦθα καὶ πρὸ συλλαδῆς, ὥστε τὸ πρῶτον κῶλον γίνεται προσοδιακόν, ἐν ῷ παρ ᾿Αρχιλόχῳ εἶνε πάντοτε παροιμιακόν εἶτα δὲ παρὰ μὲν ᾿Αρχιλόχῳ εὐρίσκεται καὶ συνηρημένος ἐν τῷ μέσῳ πούς, οἱ δὲ κωμικοὶ οὐδέποτε συνήρουν τοὺς ἐν μέσῳ ἀναπαίστους. Πρβλ. Κρατίνου ἀπόσπ. ἀδέσπ. 51

χαῖο' ὧ μέγ' ἀχρειογέλως ὅμιλε, ταῖς ἐπίδδαις, τῆς ἡμετέρας σοφίας κριτὴς ἄριστε πάντων, εὐδαίμον' ἔτικτέ σε μήτηρ ἰκρίων ψόφησις.

'Αριστοφ. Σφ. 1531 κέ. «καὐτὸς γὰρ ὁ ποντομέδων ἄναξ πατὴρ προσέρπει | ἡσθεὶς ἐπὶ τοῖσιν ἑαυτοῦ παισί, τοῖς τριόρχαις». Εὐπόλ. Πόλ. ἀπόσπ. 23 «ὧ δέσποτα, καὶ τάδε νῦν ἄκουσον ἀν λέγω σοι». Ἐκ τοῦ μετρικοῦ ὅμως σχηματισμοῦ γίνεται δῆλον ὅτι τὸ τῶν κωμικῶν μέτρον δὲν εἶχε τὸν αὐτὸν τῷ 'Αρχιλόχω ρυθμόν, ἀλλὰ συνίστατο ἐκ τριποδίας ἀναπαιστικῆς (προσοδιακοῦ) καὶ ἰαμδικῆς τετραποδίας καταληκτικῆς, Ξ = 0 = 0 = 0 = 0 = 0 = 0. "Οθεν τὸ ὄνομα τοῦ μέτρου τούτου prosodiacum hyporchematicum (Plot. 2664) ἢ ἀπλῶς prosodiacum (Mar. Victor. 2580) μόνον τῷ τῶν κωμικῶν μέτρω ἀρμόζει, οὐχὶ δὲ τῷ 'Αρχιλοχείω, ὥσπερ καὶ τὸ τοῦ 'Ηφαιστίωνος τετράμετρον (πρβλ. Serv. 1825. Terent. Maur. 1839 Mar. Victor. μν. χ.) μόνον τῷ 'Αρχιλοχείω.

ζ΄) Ἡ δακτυλική τετραποδία συντίθεται μετὰ τοῦ ἰθυφαλλικοῦ εἰς εν μέτρον, ὅπερ οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ σχήματος ἐκάλεσαν ἐξάμετρον περιττοσυλλαβές ἢ ἡρῷον ηὐξημένον (Ἡφαιστ. 50. Πλούτ. περὶ μουσ. 28). Τὸ ηὐξημένον λοιπὸν τοῦτο ἡρῷον, ὡς λέγει αὐτὸ ὁ Πλούταρχος, σύγκειται ἐκ τετραποδίας δακτυλικῆς ἀκαταλήκτου καὶ τετραποδίας δακτυλικῆς βραχυκαταλήκτου, ὥστε κυρίως εἶνε τετράμετρον, οἶον τὸ τοῦ ἀρχιλόχου ἀπόσπ. 100

οὐκέθ' όμῶς θάλλεις ἀπαλὸν χρόα: κάρφεται γὰρ ňδη.
Καὶ κατὰ στίχον μὲν φαίνεται ὅτι μετεχειρίσαντο αὐτὸ μόνοι οἱ κωμικοί, οἴτινες χωρίζουσι μὲν τὰ δύο κῶλα διὰ τομῆς, ἄνευ ὅμως χασμωδίας συνάπτουσιν αὐτὰ εἰς μίαν περίοδον. Ἡ δὲ δακτυλική τε-

τραποδία έχει παρ' αὐτοῖς ἀπόθεσιν σπονδειακήν. Τοιοῦτον εἶνε τὸ τοῦ Κρατίνου (Σ εριφ. 6)

χαίρετε πάντες, ὅσοι πολύδωτον | ποντίαν Σέριφον. Παρὰ δὲ τῷ ᾿Αρχιλόχῳ καὶ τοῖς λυρικοῖς καθόλου ἡ δακτυλικὴ τετραποδία καταλήγει εἰς δάκτυλον, τὴν τελευταίαν ἀδιάφορον ἔχοντα, ὡς λέγει ὁ Ἡφαιστίων ἐν σελ. 50 W. «γίνεται δὲ ὁ τελευταῖος τῆς τετραποδίας διὰ τὴν ἐπὶ τέλους ἀδιάφορον καὶ κρητικός», ὥστε παρ᾽ αὐτοῖς τὰ δύο ταῦτα κῶλα δὲν ἀποτελοῦσιν εν μέτρον. ৺Οσον δὲ δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων, τοῖς δύο τούτοις κώλοις συνεζεύγνυτο καὶ τρίτον, οἱον 1) μὲν παρ᾽ αὐτῷ τῷ ᾿Αρχιλόχῳ ἀκολουθεῖ καταληκτικὸν ἰαμδικὸν τρίμετρον ἐν ἀποσπ. 103 (πρδλ. ἀπόσπ. 100. 114. 115)-

τοῖος γὰρ φιλότητος ἔρως ὑπὸ καρδίην ἐλυσθεὶς πολλὴν κατ' ἀχλὺν όμμάτων ἔχευεν.

Έν δὲ τῆ μιμήσει τοῦ 'Ορατίου οὐδὲν παράδειγμα εύρίσκεται ἀδιαφόρου οὐδὲ χασμωδίας μετὰ τὸ δακτυλικὸν κῶλον, οἰον Od. 1, 4

solvitur acris hiems grata vice | veris et Favoni trahuntque siccas machinae carinas.

2) δε παρά τῷ Θεοκρίτω ἐν ἐπιγρ. 19 ἀκολουθοῦσι δύο τρίμετρα, ἀκατάληκτον καὶ καταληκτικόν

'Αρχίλοχον καὶ στᾶθι καὶ εἴσιδε τὸν πάλαι ποιπτὰν τὸν τῶν ἰάμβων, οὖ τὸ μυρίον κλέος διῆλθε κἀκὶ νύκτα καὶ ποτ' đῶ.

3) δὲ εν ἰαμδικὸν δικατάληκτον τετράμετρον προηγεῖται παρὰ Καλλιμάγω εν ἐπιγρ. 41

Δήμητρι τη Πυλαίη, | τη τούτον οὐκ Πελασγών

'Ακρίσιος τὸν νηὸν ἐδείματο, | ταῦθ' ὁ Ναυκρατίτης. 'Ωσαύτως ἐν 'Ανθολ. Παλατ. 13, 25. 4) δὲ ἕν Φαλαίκειον ἐνδεκασύλλαδον προηγεῖται παρὰ Θεοκρίτω ἐν ἐπιγρ. 18

ό μικκός τόδ' έτευξε τᾶ Θρείσσα

Μήδειος τὸ μνᾶμ' ἐπὶ τῷ ὁδῷ | κἀπέγραψε Κλείτας.

Τὸ αὐτὸ δὲ κῶλον ἐπιφέρεται παρὰ Καλλιμάχω ἐν ἐπιγρ. 41 ἐερέπ Δήμητρος ἐγώ ποτε | καὶ πάλιν Καβείρων, ὧνερ, καὶ μετέπειτα Δινδυμήνης.

5) δε λογασιδική έξαποδία ἀπ' ἄρσεως ἀκολουθες παρὰ Σιμωνίδη 148.

πολλάκι δη φυλης 'Ακαμαντίδος έν χοροίσιν 'Ωραι ανωλόλυξαν κισσοφόροις επί διθυράμβοις κτλ.

392. Δακτυλιθι φαλλικαί στροφαί τῆς χορικῆς λυρικῆς καὶ τοῦ δρά-. ματος. Έν τοῖς ἔμπροσθεν εἴδομεν ὅτι ἐπὶ τοῦ προσοδιακοῦ καὶ τοῦ ηυξημένου ήρφου τὸ ἰθυφαλλικὸν συντίθεται μετὰ δακτυλικών κώλων είς εν μέτρον. Την τοιαύτην σύνθεσιν τοῦ ίθυφαλλικοῦ μετὰ δακτυλικῶν κώλων εἰς εν μέτρον εύρισκομεν καὶ ἐν τῆ περαιτέρω αὐξήσει τῆς μετρικής έν τη γορική λυρική, όθεν γεννώνται αι καλούμεναι δακτυλιθυφαλλικαί στροφαί. Έν ταϊς στροφαϊς ταύταις το ίθυφαλλικόν άποτελεϊ, ώς καὶ παρ' 'Αργιλόγω, τὸ τέλος τοῦ μέτρου, τὰ δὲ λοιπὰ μετρικά στοιχεία είνε πολλφ ποικιλώτερα καί τὰ μέτρα αὐξάνονται μέχρι τριών καὶ τεσσάρων κώλων, αἱ στροφαὶ ὅμως μικρὸν ἔχουσαι μέγεθος δὲν ἀπομακρύνονται πολύ τῆς ἀπλότητος τῶν ᾿Αρχιλογείων στροφών. Καὶ ἐκ μὲν τῶν λυρικῶν εν μόνον σώζεται παράδειγμα τοῦ μετρικοῦ τούτου εἴδους, ὁ ὑπὸ τοῦ Διδύμου καὶ ἄλλων τῷ Πινδάρῳ άποδιδόμενος πέμπτος 'Ολυμπιονίκης, ὄστις σύγκειται έκ τριστίχων στροφών καὶ ἀντιστροφών καὶ ἐκ διστίχων ἐπωδών.

'Ολυμπ. ε' στροφή. ύψηλᾶν άρεταν καὶ στεφάνων ἄωτον γλυκύν των 'Ολυμπία, 'Ωκεανοῦ θύγατερ, καρδία γελανεῖ άκαμαντόποδός τ' άπήνας δέκευ Ψαύμιός τε δώρα.

ίπποις ημιόνοις τε μοναμπυκία τε τιν δε κύδος αδρόν νικάσαις ανέθηκε, και ον πατέρ' "Ακρων' εκάρυξε και ταν νέοικον [έδραν.

έπωδός.

ἐπωδός.

7 _ _ U U _ U U _ U U _ U _ U _ U _ U

Έκ δὲ τοῦ δράματος ἐνταῦθα ἀνήκουσιν αἱ ἐξῆς δακτυλιθυφαλλικαὶ στροφαί πρώτον μεν ή ώδη εν τη παραβάσει των Βατράχων (675 -685 = 706 - 716), ής τὸ μέτρον καὶ ὁ πρῶτος στίχος ἐλήφθη ἔκ τινος λυρικοῦ εἶτα δὲ ἡ πρώτη στροφή καὶ ἀντιστροφή τῆς παρόδου της Άνδρομάχης τοῦ Εύριπίδου (117-125=126-134). Έπειτα δὲ ή στροφή καὶ ἀντιστροφή ἐν "Ορνισιν 'Αριστοφάνους 1313 -1322 = 1325 - 1334.

393. Υποργηματικοί δακτυλοτροχαΐοι. Τῆς ἀπλῆς Αρχιλοχείου

πολλώ τελειοτέρα ἀπεδείχθη ή σύνθεσις των ἐπισυνθέτων δακτυλοτροχαίων εν τῷ ὑπορχήματι, οἵτινες ἀποτελοῦσιν ἴδιον μετρικόν εἶδος διάφορον τῶν ἄλλων. Καὶ τὸ εἶδος δὲ τοῦτο φαίνεται ῥυὲν ἐχ τῶν 'Αρχιλοχείων ἐπισυνθέτων· διότι κατὰ Γλαϋκον (1) ὁ Θαλήτας ὁ ἀργαιότατος υπορχημάτων ποιητής έμιμήσατο τὰ τοῦ Αρχιλόχου μέτρα. Τὸ ὑπορχηματικὸν δὲ εἶδος τοῦ Θαλήτα καὶ Ξενοδάμου τοῦ Κυθηρίου ηὐξήθη ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τοῦ ἀλκμᾶνος. Τεχνικῶς δὲ ἀπηρτισμένον εύρίσκεται κατά πρώτον παρά Πρατίνα (ἀπόσπ. 1) και Πινδάρω (ἀπόσπ. 84), ὧν μικρὰ διεσώθησαν ἀποσπάσματα. ή Ήττονος δ' ἔτι λόγου ἄξια τὰ τοῦ Σιμωνίδου καὶ Βακχυλίδου ἀποσπάσματα. Διὰ δὲ τὴν ἀπώλειαν τῶν ὑπορχηματικῶν ποιημάτων πολύτιμοι ἀποβαίνουσιν ήμιτν αι έλεύθεραι μιμήσεις της κωμωδίας. Ὁ ᾿Αριστοφάνης δηλονότι εν τῷ τέλει τῆς Λυσιστράτης (1147 - 1260 καὶ 1279 -1289 καὶ 1297 - 1308) ποιεῖ τὸν χορὸν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ᾿Αθηναίων ύπορχηματικήν όρχησιν έν έπισυνθέτοις δακτυλοτροχαίοις όργούμενον, οὐδεμία δὲ ἀμφιδολία ὅτι ὁ κωμικὸς μιμεῖται ὡσαύτως πιστως και τους ρυθμούς του Σπαρτιατικού υπορχήματος, όπως καί τὴν διάλεκτον τῶν Σπαρτιατῶν. Εἶτα δὲ εύρίσκομεν τοιαῦτα μέτρα έν τῆ ὦδῆ τῆς πρώτης παραβάσεως τῶν Ὀρνίθων (737 — 752 = 769 - 787), ἐν Εἰρ. 775 κέ., Βατρ. 675 κέ. Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν μέτρων εύρίσκεται καὶ παρ' Ευριπίδη ἐν Βάκχ. 576 - 596 καὶ ἐν Κύκλ. 356 - 374 καὶ 608 - 623.

Καὶ τὸ μὲν τοῦ 'Αλκμᾶνος ἀπόσπ. 1 Μῶσ' ἄγε, Μῶσα λίγεια πολυμμελὲς αἰενάοιδε μέλος νεοχμόν άρχε παρσένοις αείδεν

4 4 0 4 0 0 4 0 0 4 0 0 20020

σώζει ἔτι τὴν ἀργαίαν 'Αργιλόγειον ἀπλότητα, διότι δύο δακτυλικὰ καί εν ιαμδικόν κώλον άποτελει την στροφήν. Η μεταγενεστέρα όμως τέχνη πλάττει έκτενέστερα συστήματα παντοΐα μέν μεταχειρίζομένη κῶλα, μάλιστα δὲ τετραποδίας, τὰ δὲ σχήματα αὐτῶν πολλαχῶς ποικίλλουσα διά τε της τονής και διὰ της λύσεως και συναιρέσεως.

⁽¹⁾ Πλούτ. περί μουσ. 10 «Γλαῦχος γὰο μετ' Αρχίλοχον φάσκων γεγενῆσθαι Θάλήταν, μεμιμήσθαι μέν μετ' αὐτὸν φησι τὰ 'Αρχιλόχου μέλη, ἐπὶ δὲ τὸ μακρότερον έχτεξναι καὶ παίωνα καὶ κρητικόν ρυθμόν εἰς τὴν μελοποιίαν ἐνθεῖναι, οἶς ᾿Αρχίλοχον μή κεχρησθαι».

Καθόλου δε το μέτρον προσαρμόζεται τοῖς θερμοῖς ορχηστικοῖς σχήμασι καὶ τῷ μιμητικῷ χαρακτῆρι τοῦ ὑπορχήματος. Διὰ τὸν μιμητικόν δέ γαρακτήρα τοῦ ὑποργήματος ἐν τοῖς ὑποργηματικοῖς δακτυλοτροχαίοις οὐδεμία γίνεται χρησις ἀντιστροφικής ἀνταποδόσεως, ὅσον τουλάγιστον δύναται τις να εικάση έκ της σωζομένης ποιήσεως. Ό, τι λέγει ο 'Αριστοτέλης (πρόλημ. 19, 15) περί των μονωδιών, τοῦ νόμου και τοῦ μεταγενεστέρου διθυράμδου ὅτι ἐν τούτοις ἡ μίμησις δὲν ἐπι τρέπει την άντιστροφικήν σύνθεσιν, έπειδή ένταῦθα ή μουσική κατά τε τὸν ρυθμόν καὶ τὴν ἀρμονίαν ὀφείλει νὰ ἀκολουθῆ τῆ διηνεκεῖ μεταβολή τῶν καταστάσεων καὶ διαθέσεων, τοῦτο ἰσχύει καὶ ἐπὶ τοῦ ύπορχήματος λεγόμενον. Καὶ ἐν τούτφ μόνη διαίρεσις ἡ εἰς ἀλλοιόστροφα μέρη ή συστήματα έγγωρεῖ, οὐγὶ δὲ καὶ κατὰ σγέσιν. Καὶ μεταξύ μέν τῶν τροχαϊκῶν καὶ ἰαμδικῶν κώλων ἐπικρατοῦσιν αἱ τετραποδίαι, ων συνήθως άνὰ δύο συντίθενται εἰς εν τετράμετρον.Χρήσιμοι δμως είνε και αι έξαποδίαι και πενταποδίαι. ή δε τριποδία περιορίζεται είς την άρχην η το τέλος της περιόδου. Αι άλογοι άρσεις ώς αντιβαίνουσαι τῷ κεκινημένῳ ήθει τοῦ ὑποργήματος εἶνε λίαν σπάνιαι. Ὁ δὲ κολοφών τῆς κινήσεως ἀποτυποῦται ἐν ταῖς συχναῖς λύσεσι τῶν θέσεων, αἵτινες ἐν τῷ πλήρει ὀργῆς χορικῷ τοῦ Πρατίνα, έν τῷ ἐνθουσιαστικῷ ὑπορχήματι τῶν ᾿Αθηναίων ἐν τέλει τῆς Λυσιστράτης καὶ ἐν τῷ ἐν Βάκχαις στ. 576 τοῦ Εὐριπίδου εἶνε οὕτω πυχναί, ώστε αι άλυτοι θέσεις ύπολείπονται τὸν ἀριθμὸν τῶν λελυμένων. Έν ήσυχαιτέροις όμως ἄσμασιν, ώς ἐν τοῖς ὑπορχήμασι τῶν Σπαρτιατών καὶ τοῖς δύο ἄσμασι τοῦ Κύκλωπος, ἡ λύσις σχεδὸν άποκλείεται. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ αἱ καταλήξεις ἐν τοῖς δακτυλοτροχαίοις ευρίσκονται ως έπὶ τὸ πλεῖστον μόνον ἐνζτῷ τέλει τοῦ στίγου, έν τῷ μέσφ δὲ τὰ κῶλα εἶνε ἀκατάληκτα. Όπου δὲ συμβαίνει προκατάληξις, ἀπαιτεῖται ὑπὸ τῆς ἐννοίας. Τῶν παρεκτεταμένων δηλ. γρόνων, οἵτινες ἔργονται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἐπικρατοῦντα κεκινημένον βυθμόν, γίνεται χρησις όπως ἐπισημανθη τὸ ὑπερμέγεθες καὶ φοβερὸν τοῦ πράγματος καὶ ἐν τοῖς γρόνοις τούτοις κεῖται μέγα μέρος του μιμητικού γαρακτήρος. Καὶ τῶν δακτυλικῶν δὲ καὶ ἀναπαιστικῶν κώλων συχνοτάτη εἶνε ἡ τετραποδία, εἴτε καθ' ἐαυτὴν κειμένη εἴτε μετ' ἄλλης δακτυλικῆς ή τροχαϊκῆς τετραποδίας εἰς ὀκταποδίαν η τετράμετρον συντιθεμένη. Σπανιώτεραι δὲ εἶνε αἱ πενταποδίαι καὶ έξαποδίαι. Έν τοῖς δακτυλικοῖς κώλοις συμβαίνει συχνά συναίρεσις

συμφώνως πρὸς τὸ ἦθος καὶ τὴν διάνοιαν τοῦ ποιήματος. Καὶ ἡ λύσις δὲ τοῦ δακτύλου εἰς προκελευσματικὸν δὲν ἀποκλείεται, ὡς εἰκός, ἐν χωρίοις σφόδρα κεκινημένοις καὶ ὡς ρυθμικὸν τεχνικὸν μέσον, οἰον ἐν Λυσιστράτη 1247, 12 καὶ Βάκχ. 576, 12. Ἐν δὲ τοῖς ἀναπαιστικοῖς κώλοις ἡ ἄδεια τῆς λύσεως καὶ συναιρέσεως εἶνε ἔτι μείζων, οἰον παρὰ Πρατίνα 1, 3 πλείονες ἀναπαιστικοὶ προκελευσματικοὶ ἀκολουθοῦσιν ἀλλήλοις. Καὶ τἀνάπαλιν δὲ συμβαίνει, ὥστε ἐνίοτε ὅλα ἀναπαιστικὰ κῶλα καὶ μέτρα νὰ εὐρίσκωνται συγκείμενα ἐκ σπονδείων, ὡς ἐν Βακχ. 576, 3. Λυσιστρ. 1297, 11. Ἑτερομέτρων δὲ κώλων γίνεται χρῆσις μάλιστα λογαοιδικῶν. Παραδείγματα δὲ φέρομεν δύο ὑπορχήματα ἀντίθετον ἔχοντα χαρακτῆρα, τὸ ἐν Λυσιστρ. 1247 Σπαρτιατικὸν ὑπόρχημα, ὅπερ δύναται νὰ διαιρεθῆ εἰς δύο μέρη ἀλλοιόστροφα, στ. 1–10 καὶ 11–14, καὶ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ δράνματι στ. 1279 ὑπόρχημα τῶν ᾿Αθηναίων.

Λυσιστρ. 1247 (Σπαρτιατῶν ὑπόρχημα).

ὅρμαον τὼς κυρσανίως, ὡ Μναμόνα, τὰν τεὰν
μῶαν, ἄτις οἰδεν ἀμὲ τὡς τ' ᾿Ασαναίως,
ὅκα τοὶ μὲν ἐπ' ᾿Αρταμιτίῳ
πρόκροον θείκελοι ποττὰ κᾶλα

5 τὼς Μήδως τ' ἐνίκων
ἀμὲ δ' αὖ Λεωνίδας ἄγεν ἄπερ τὼς κάπρως
θάγοντας, οἰῶ, τὸν ὁδόντα· πολὺς δ' ἀμὰὶ τὰς γένυας ἀξρὸς ἤνσει,
πολὺς δ' ἀμᾶ καττῶν σκελῶν [ἀξρὸς] Ἱετο.
ἤν γὰρ τὤνδρες οὐκ ἐλάσσως

10 τας ψάμμας, τοι Πέρσαι. άγρότερ' "Αρταμι σπροκτόνε, μόλε δεύρο, παρσένε σιά, ποττάς σπονδάς, ώς συνέχης πολύν άμε χρόνον νῦν δ' αῦ φιλία τ' αιὲς εὔπορος εἰπ

ταῖσι συνθήκαισι καὶ τᾶν αἰμυλᾶν άλωπέκων παυσαίμεθα· ὧ δεῦς' ἴθι, δεῦς', ὧ κυναγὲ παρσένε.

π	αυι	3 au	neo	a.	ω	UEC	'n	to t	, 0	206	,,.			ω ₁ .		٠.	, ,	٠.				
		L	Ť		U	o	,	v	U		_		1	ڼ	_		-	Ų	-			4+4
			U					_	U	1	1	Ü	_		_		_					4 + 4
		-	O	_	Ŭ		-		•	i	_											4
Ų	J	4	U	0		U	-	U	_													6
		_	Ų				Ü			_	V											-
5		4		-		_	U	_	Ü													4
•		4					u			4	٠		U		U	_						4+4
		-4-		_	ŭ	_	Ĭ.			٠,			,			٠ 🕡	U		U	U _	_	4+4
	_	1	J	O		U	U	-	U	٠			_			_	_		7		4	6
	J	_	U	_	J	_	V	_		-	U	$\mathbf{v}$									•	_
		4				-	U	-	Ų	_												6
10		,								_												6
·		-		_				-	◡	- ·	يد				u		J	ن	U			4 + 4
		7	U	U	_	0	•	_	•			•		-		_	w		٠.			4 + 4
		1.	U	, _		$\sim$	_	Ψ,	J		Ψ	J	L	U	U	_	· ·	-	. •		_	3 1 3

										4	Ü		J	U		-	3
		U	_	Ū	_	U	_	Ō	7	U	-	U	_	U	_		4 + 4
_	۷	U	v	_	_	U	v		_	Ú	_	U	_	U	$\mathbf{r}$		4+4

Λυσιστρ. 1279 ('Αθηναίων ὑπόρχημα).

πρόσαγε χορόν, ἔπαγέ τε χάριτας, ἐπὶ δὲ κάλεσον "Αρτεμινἐπὶ δὲ δίδυμον ἀγεσίχορον Ἰπιον εὔφρον', ἐπὶ δὲ Νύσιον,

ος μετά Μαινάσι Βάκχιος όμμασι δαίεται,

5 Δία τε πυρὶ φλεγόμενον, ἐπί τε πότνιαν ἄλοχον ὀλδίαν, εἴτα δὲ δαίμονας, οἰς ἐπιμάρτυσι χρησόμεθ' οὐκ ἐπιλήσμοσιν ἡσυχίας πέρι τῆς μεγαλόφρονος, ἡν ἐποίησε θεὰ Κύπρις. ἀλαλαλαὶ ὶἡ παιών

αίρεσθ' ἄνω, ιαί,

40 ώς ἐπὶ νίκη, ἰαί. εὐοῖ εὐοῖ, εὐαῖ εὐαῖ.

		,						
	$\mathcal{S} \cup \mathcal{O}$	U U U	$\cup$ $\cup$ $\cup$	$\cup$ $\cup$ $\cup$	ں ب ی	$\cup$ $\cup$ $\cup$	_ ∪ ײַ	4+4
	300	$\cup$ $\cup$ $\cup$	$\cup$ $\cup$ $\cup$	$\cup$ $\cup$ $\cup$	_ 0 צ			6
	<i>L</i> ∪	$\cup$ $\cup$ $\cup$	_ ∪ ⊻					4
	∠∪∪	_ ∪ ∪	_ 00	_ ∪ ∪	_ ∪ _			6
5	Ø U U	$\cup$ $\cup$ $\cup$	$\cup$ $\cup$ $\cup$	$\cup$ $\cup$ $\cup$	$\circ$ $\circ$ $\circ$	$\cup$ $\cup$ $\cup$		4+4
	200	_ ∪ ∪	∪ ∪		4 U U	_ ∪ ∪	_ ∪ ⊻	4 + 4
	200	_ ∪ ∪	_ U U	U U	∠ ∪ ∪		_ ∪ ∪	4 + 4
	ں ں ق							4
		u						3
10								3
. 0								4
	U _ U _ L							~

394. Τραγικοί δακτυλοτροχαίοι. Καὶ ἡ τραγφδία ποιεῖται χρῆσιν τῆς συνθέσεως τροχαϊκῶν καὶ ἰαμδικῶν κώλων μετὰ δακτυλικῶν καὶ ἀναπαιστικῶν, ἀλλ' ὁ μὲν Αἰσχύλος καὶ Σοφοκλῆς σπανιώτερον καὶ κατ' ἐξαίρεσιν, συχνὰ δὲ ὁ Εὐριπίδης, ὅστις τοὺς δακτυλοτροχαίους μεταχειρίζεται κυρίως ἐν χορικοῖς ἄσμασι, σπανίως δ' ἐν μονφδικοῖς. Καὶ ἐκ μὲν τῶν τοῦ Αἰσχύλου ἀνήκουσιν ἐνταῦθα Εὐμ. 526. Έπτ. 778. Προμ. 159. 425. Ἐκ δὲ τῶν τοῦ Σοφοκλέους Ἡλ. 121-192. Οἰ. Τ. 167. Τραχ. 497. Ἐκ δὲ τῶν τοῦ Εὐριπίδου ᾿Αλκ. πάροδ. 86-92=98-104. 112-121=122-131. Ἐπεισόδ. α΄ 266-272 (μονφδ.). Ορῆν. 903-910=926-934. ᾿Ανδρομ. πάροδ. 135-140=141-146. στάσ. α΄ 274-283=284-293. 294-301=302-308. Μηδ. πάροδ. 204-213. στασ. δ΄ 990-995=996-1001. Ἱππολ. στάσ. γ΄ 1102-1110. 1111-1117. 1119-1130=1131-1141. Ἑκάβ. στάσ. 6΄ 923-932=933-942. Ἡλ. στάσ. α΄ 476-486.

Καὶ τὰ μὲν ἰαμδικὰ καὶ τρογαϊκὰ κῶλα εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τετραποδίαι, σπανιώτερον δε εξαποδίαι, αποκλείονται δε αί πενταποδίαι. Τὰ κῶλα ταῦτα ἀποφεύγουσι μέν ὅσον τὸ δυνατὸν τὰς ἀλόγους ἄρσεις, δέχονται δὲ συχνὰ καταλήξεις οὐ μόνον ἐν τῇ ἀποθέσει, άλλὰ καὶ ἐν τῷ μέσῳ, τὰ δὲ τροχαϊκὰ τὰ ἀρχόμενα ἀπό σπονδείου καὶ ἐν τἢ ἀρχῆ, ἡ δὲ λύσις ἐν κεκινημένοις χωρίοις εἶνε ἀπεριόριστος. Των δε δακτυλικών και άναπαιστικών κώλων επικρατούσι μεν παρά πολύ αι τετραποδίαι, πλήν τούτων δὲ εἶνε γρήσιμος καὶ ἡ δακτυλική έξαποδία καὶ ή δακτυλική καὶ ἀναπαιστική τριποδία. Τὰ δακτυλικά κῶλα καταλήγουσιν ἢ εἰς σπονδεῖον (τροχαῖον) ἢ εἰς τὴν θέσιν, αἱ δὲ τετραποδίαι καὶ εἰς δάκτυλον. Ἡ συναίρεσις εἶνε σπανία. Λύσεως δὲ εν μόνον ευρίσκεται παράδειγμα. Καὶ ἐπὶ τῶν ἀναπαιστικῶν δὲ κώλων ή συναίρεσις καὶ ή λύσις δὲν εἶνε συχνή. Ἡ δὲ ἀρχική ἄρσις εἶνε σχεδόν πάντοτε δισύλλαδος, εύρισκεται ὅμως καὶ τὸ αἰολικὸν σχῆμα (Mηδ. 990. 993. 'Αλκ. 90. Προμ. 426). Λογαοιδικοί δ' ἀνάπαιστοι σπανιώτατα έγχωροῦσιν, ως έν Έκαβ. 927 « ἐπιδέμνιος ως πέσοιμ' ές εὐνάν.»

Παραδείγματα δὲ τῶν τραγικῶν δακτυλοτροχαίων φέρομεν τὰ ἑξῆς. Σοφ. 'Ηλ. (164-172=)185-192.

αλλ' έμε μεν ὁ πολὺς απολέλοιπεν ἤ-δη βίοτος ανέλ-πιστον, οὐδ' ἔτ' ἀρ-κῶ ἄτις ἄνευ τεκέων κατατάκομαι, ᾶς φίλος οὕτις ἀνὰρ ὑπερίσταται, ἀλλ' ἀπερεί τις ἔποικος ἀναξία οἰκονομῶ θαλάμους πατρὸς ὧδε μὲν ἀει-κεί-σὺν στολῷ, κοινᾶς -δ' ἐξ-ίσταμαι τραπέ-ζας.
6. 6.—4. 4. 4. 4.—4. 6.

Εὐριπ. Ἱππολ. 1119-1130 (=1131-1141).
οὐκέτι γὰρ καθαρὰν φρέν' ἔχω τὰ παρ' ἐλπίδα λεύσσων.
ἐπεὶ τὸν Ἑλ-λανίας | ψανερώτατον ἀστέρ' ᾿Αθά-νας,
εἴδομεν εἴδομεν ἐκ πατρὸς ὀργᾶς | ἄλλαν ἐπ' αἶαν ἱέμενον
ὧ ψάμαθοι πολιήτιδος ἀκτᾶς | δρυμός τ' ὄρειος, ὅθι κυνῶν
ὧκυπόδων μετὰ θῆρας ἔναιρεν | Δίκτυνναν ἀμψὶ σεμνάν.
6. 4 + 4. 4 + 4. — 4 + 4.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΓ΄

Περί των ἐπισυνθέτων δακτυλεπιτρίτων.

395. Αί ἐκ τῶν ἐπισυνθέτων δακτυλεπιτρίτων συνεστηκυῖαι στροφαὶ ἔχουσι τύπον οὕτως ἀκριδῶς ἀφωρισμένον, ὥστε οἱ νεώτεροι μετριχοί, οἵτινες δὲν ἠρκέσθησαν κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἡφαιστίωνος εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ μετρικοῦ σχηματισμοῦ ἑκάστου μέτρου καθ' έαυτό, άλλ' ήθέλησαν καί την σύνθεσιν τῶν μέτρων ή στίχων εἰς στροφάς νὰ έξετάσωσιν, έκ τῶν προκειμένων στροφῶν ὡρμήθησαν νὰ διαχρίνωσι διάφορα γένη τῶν γορικῶν στροφῶν καὶ νὰ εὕρωσιν ὁνόματα διακριτικά αύτῶν. Ἐπειδή δὲ ὁ Πίνδαρος ἐν Ὁλυμπ. 3, 4 λέγει περί τινος ώδης, τοιούτοις μέτροις γεγραμμένης, ὅτι ἦτο μεμελοποιημένη έπὶ τῆς δωριστὶ άρμονίας, ἐντεῦθεν ὁ Γοδ. Ἐρμαννός, οστις πρώτος ἐπεχείρησε νὰ ἐξετάση τὰ μετρικὰ ἰδιώματα τοῦ εἴδους τούτου των στροφών, ώνόμασε πάσας τὰς τοιαύτας στροφὰς δωρικὰς η στροφάς της δωριστί άρμονίας, και κατά τοῦτο ήκολούθησεν αὐτῷ καὶ ὁ Βοίκκιος, ὅστις ΰστερον βαθύτερον καὶ ἀκριδέστερον ἡρεύνησε την μετρικήν μορφήν των στροφών τούτων τοῦ Πινδάρου, καὶ πάντες οι υστερον. 'Αλλ' όμως ευκόλως δύναται νὰ δειχθή ότι αι στροφαί αύται και έπι πάσης σχεδόν άλλης άρμονίας έμελφδούντο, καθώς πάλιν και άλλου γένους στροφαί έμελφδούντο έπι της δωριστί. Τούτων ένεκα ο 'Ροσβάχιος καὶ Οὐεστφάλιος παραιτησάμενοι τὸ οὐχὶ πρόσφορον τοῦτο ὄνομα ἐκάλεσαν ἐν τῆ πρώτη ἐκδόσει τῆς μετρικῆς τὰ έκ δακτυλικών κώλων καὶ έκ δευτέρων ἢ τρίτων ἐπιτρίτων συγγκείμενα μέτρα δακτυλεπιτρίτους (daktylo-epitriten) καὶ τὰς στροφὰς δακτυλεπιτριτικάς. Υστερον ὅμως ὁ Οὐεστφάλιος εύρὼν παρὰ τῷ Ἡραιστίωνι καὶ τοῖς σχολιασταῖς αὐτοῦ τὸ παλαιὸν καὶ σημαντικόν όνομα των έπισυνθέτων μέτρων, έξ ων το πλείστον σύγκεινται αί στροφαὶ αὐται, ἐνόμισε προσφορώτερον ἀντὶ παντὸς νεωτέρου ὅρου νὰ ὀνομάση τὰ μέτρα ταῦτα ἐπισύνθετα, καὶ τὰς ἐκ τούτων συνεστώσας στροφάς έπισυνθέτους. Έπειδή δὲ αί στροφαὶ αὐται ἀποτε-

λοῦσιν εἶδος μόνον τοῦ καθόλου γένους τῶν ἐπισυνθέτων, ἀκριδέστερον διέχρινε τὸ εἶδος τοῦτο ἐχ τοῦ ἡσυχαστιχοῦ τρόπου ἢ ἤθους τῆς ρυθμοποιίας ή μελοποιίας, είς ον αί στροφαί αύται άνήκουσι, καί έκάλεσεν έπισύνθετα μέτρα τοῦ ήσυγαστικοῦ τρόπου ἡ ήσυγαστικά έπισύνθετα. Διότι οι υμνοι, τὰ παρθένεια, οι παιᾶνες, τὰ ἐγκώμια, οί έπίνικοι, οι διθύραμβοι, τὰ προσόδια, πάντα ταῦτα τὰ εἴδη τῆς ἡσυχαστικής χορικής λυρικής είνε άμα καὶ τὰ ποιητικὰ είδη, άτινα κανονικώς έγράφοντο τοῖς περί ὧν ο λόγος ένταῦθα μέτροις. "Οθεν καί των ἀσμάτων τοῦ Πινδάρου τὸ πλεῖστον μέρος εὑρίσκεται τῷ ὄντι τοις μέτροις τούτοις γεγραμμένον. Κατ' έξαίρεσιν δὲ μόνον έγίνετο γρησις των ήσυχαστικών έπισυνθέτων έν τοῖς χορικοῖς ἄσμασι τῆς τραγωδίας. Τὰ μέτρα ταῦτα εί καὶ μεγάλην ἔχουσι ποικιλίαν, ὅμως ἔχουσιν ἀπλούστατον καὶ όμαλώτατον σχηματισμόν παρὰ πάντα τὰ ιάλλα μελικά μέτρα καὶ οὕτω χρησιμεύουσιν ὡς ὄργανον τοῦ ἡσυχαστικοῦ ἤθους, «ιῷ (κατ' Εὐκλείδην ἀρμον. κεφ. 21) παρέπεται ήρεμότης ψυχής και κατάστημα έλευθέριον τε και είρηνικόν». Τὰ μέτρα δηλονότι ταϋτα οὐδὲν ἐμφαίνουσι πάθος, ἀλλ' ήσυχον δραστηριότητα, ψυχικήν εἰρήνην καὶ ἀνδρικήν ἐλευθερίαν. Τὸ ἦθος δὲ τοῦτο, ὅπερ έχουσι καθόλου τὰ ἐπισύνθετα ταῦτα, μεταβάλλεται πολλαχώς κατὰ τα διάφορα εἴδη τῆς λυρικῆς ποιήσεως, καθὼς ἤδη καὶ οἱ παλαιοὶ διάφορα εἴδη τοῦ ἡσυχαστικοῦ τρόπου μνημονεύουσι. Κατὰ ταῦτα λοιπόν καὶ ἐν τῷ μετρικῷ σχηματισμῷ τῶν διαφόρων λυρικῶν εἰδῶν ποικίλαι διακρίνονται διαφοραί. Καὶ τῶν μὲν μονοειδῶν δακτυλικῶν στροφών διαφέρουσιν αί στροφαί αύται κατά τούτο, ότι έχουσι μείζονα ποικιλίαν των μετρικών στοιχείων, των δὲ τραγικών ἰάμδων καὶ τροχαίων ὅτι δὲν ἔχουσι τὸ βίαιον αὐτῶν πάθος, τῶν δὲ μικτῶν η λογασιδικών ὅτι δὲν ἔχουσι τὴν μεγάλην αὐτῶν κίνησιν καὶ τὴν ποικιλίαν των ποδικών σχημάτων. "Ολως δὲ ἀντίθετοι αὐτων εἶνε οἱ βακχικοί και έκστατικοί ίωνικοί και οι δόχμιοι.

396. Κῶλα. α΄) Τροχαϊκὰ καὶ ἰαμβικά. Τὰ κῶλα ταῦτα ἀποτελοῦνται ἐκ βάσεων (διποδιῶν) ἐχουσῶν κανονικῶς ἄλογον τὴν ἐτέραν τῶν ἄρσεων . ὡς στοιχεῖον δηλαδὴ τῶν μὲν τροχαϊκῶν κώλων χρησιμεύει ὁ δεύτερος ἐπίτριτος το -, τῶν δὲ ἰαμβικῶν ὁ τρίτος το το, ὡς καλοῦνται ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν τὰ τοιαῦτα ποδικὰ σχήματα. Διότι κατὰ τοὺς μετρικοὺς λαμβάνοντας τὴν ἄλογον ἄρσιν ὡς χρόνον δίσημον ὁ λόγος τῶν δύο ποδικῶν μερῶν τῶν βάσεων τούτων

ήτο ό τοῦ ἐπιτρίτου, τουτέστιν ὡς 3: 4. 'Αλλ' ὅμως ἡ ἄλογος συλλαδή δεν είχε μέγεθος δίσημον, άλλ' ένὸς πρώτου γρόνου καὶ ἡμίσεος, ὥστε ο λόγος των ποδών τούτων έκειτο μεταξύ του έπιτρίτου καὶ του ίσου (3:3). Έπειδη δε ό ἐπίτριτος των ἐπισυνθέτων τούτων μέτρων εἶνε ό αὐτὸς τῷ ἐπιτρίτῳ τῶν τριμέτρων καὶ τετραμέτρων, τουτέστιν ιαμβική ή τρογαϊκή διποδία μετ' άλόγου άρσεως, έκ τούτου πρέπει νὰ προσποιηθή αὐτοῖς οὐχὶ ἄλλος τις ρυθμός, άλλ' ὁ αὐτὸς καὶ ταῖς διποδίαις των ἰαμδικών καὶ τρογαϊκών μέτρων. Καὶ οἱ παλαιοὶ δὲ μετρικοί λαμβάνουσι τους έπιτρίτους των στροφών τούτων ώς ίαμβικάς καὶ τροχαϊκάς διποδίας. Οἱ δὲ παλαιοὶ ρυθμικοὶ γινώσκουσι μὲν έπιτρίτους έπτασήμους, άλλ' έξ ων λέγουσι (πρβλ. 2 138) γίνεται δήλον ότι οι έπιτριτοι ούτοι των ρυθμικών δέν συμπίπτουσι τοῖς των δακτυλεπιτριτικών στροφών. Έπειδή δὲ τὰ τροχαϊκά καὶ ἰαμδικά κώλα ἀνήκουσιν είς τὸ τρίσημον ἐαμδικὸν γένος, καίπερ ἔχοντα ἀλόγους άρσεις δύνανται να αὐξάνωνται μέγρι τοῦ ὀκτωκαιδεκασήμου μεγέθους, ώστε δύνανται νὰ είνε μονόμετρα (διποδίαι), δίμετρα (τετραποδίαι) καὶ τρίμετρα (έξαποδίαι).

'Έν τούτων εὐχρηστότατα μὲν εἶνε τὰ δίμετρα, ἦττον δ' εὕχρηστα τὰ μονόμετρα καὶ τὰ τρίμετρα. Τὰ τροχαϊκὰ κῶλα ἐν τῷ τέλει τῶν περιόδων ἔχουσι συνήθως τὸ καταληκτικὸν σχῆμα (το - Λ), τὰ δὲ ἔχοντα προκατάληξιν εἶνε σὐχὶ συχνά. Τοιοῦτον εἶνε τὸ προκαταληκτικὸν δίμετρον ἐν 'Ολυμπ. 6 ἐπ. 42 «πραὕμητίν τ' 'Ελείθυιαν» (το - - -). 'Ολυμπ. 10 ἐπ. 3. Νεμ. 11 ἐπ. 6. καὶ τὸ δικατάληκτον ἐν Ηυθ. 4, 107 «ὤπασεν λαγέτα» (το - - -). Εἶτα δὲ τὸ προκαταληκτικὸν ἡ μᾶλλον δικατάληκτον τρίμετρον

Σιμων. ἀποσπ. 57, 4 « στάλας », Βακχ. ἀποσπ. 29, 3 «ἀγνᾶς ». Πολλάκις δὲ τὰ τροχαϊκὰ κῶλα σχηματίζονται βραχυκατάληκτα. Ἡ δὲ λύσις τῶν τε τροχαϊκῶν καὶ τῶν ἰκμικῶν θέσεων εἶνε λίαν σπανία. Ἐν τοῖς ἐπινίκοις π. χ. τοῦ Πινδάρου εὐρίσκονται μόνον 19 παραδείγματα τοιαύτης λύσεως, τὰ μὲν πλεῖστα ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῆς διποδίας, ὡς ἐν Ὁλυμπ. 10 ἐπ. 3. Πυθ. 1 ἐπ. 5. 7. 8. Πυθ. 4,8. Πυθ. 9 ἐπ. 9. Νεμ. 5 ἐπ. 1. Νεμ. 10 ἐπ. 6. Ἰσθμ. 4, 6. Ἰσθμ. 4 ἐπ. 6. Ἰσθμ. 5, 7 Πυθ. 1 ἐπ. 3. Ἰσθμ. 2 ἐπ. 5. Ἰσθμ. 5, 7 (ἐν τοῖς τρισὶ τελευταίοις παραδείγμασιν ἐπὶ καταληκτικῆς βάσεως) · ὀλίγα δὲ ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τῆς διποδίας, ὡς ἐν Νεμ. 5, 4. 6. Ἰσθμ. 2 ἐπ. 6. Ἰσθμ. 3 ἐπ. 6 καὶ παρὰ Σιμωνίδη 8, 1. Παρὰ δὲ τοῖς τραγικοῖς οὐδὲν ἀσφαλὲς παράδειγμα τῆς λύσεως εὐρίσκεται. Συνήθως δὲ ἡ λύσις ἀνταποδίδοται ἀντιστροφικῶς , καὶ ὅπου δὲν συμβαίνει τοῦτο, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπάρχει κύριον ὄνομα.

β') Κῶλα δακτυλικὰ καὶ ἀναπαιστικά. Τὰ κῶλα ταῦτα ὡς πρὸς τὸ συχνὸν τῆς χρήσεως ὑπολείπονται τῶν τροχαϊκῶν καὶ ἰαμδικῶν, εἶνε ὅμως ἀπαραίτητα ἐν πάση στροφῆ. Καὶ συχνότατον μὲν τῶν δακτυλικῶν κώλων εἶνε ἡ ἀκατάληκτος, εἰς σπονδεῖον τελευτῶσα, οὐδέποτε δ' εἰς δάκτυλον, καὶ ἡ καταληκτικὴ τριποδία

200 - 00 - Ω200 - 00 - Λ

σπανιωτέρα δὲ ἡ διποδία καὶ ἡ τετραποδία, αἴτινες σχηματίζονται οἰμοίως τἢ τριποδία, τὸν μὲν δηλαδὴ τελικὸν πόδα ἔχουσι τελευτῶντα εἰς σπονδεῖον (τροχαῖον) ἢ καταληκτικόν, πάντα δὲ προηγούμενον πάντοτε καθαρὸν δάκτυλον. Ἡ δὲ τετραποδία δύναται νὰ τελευτῷ καὶ εἰς δάκτυλον, ἔτι δὲ νὰ λαμδάνη καὶ τὸ βραχυκατάληκτον σχῆμα

Καὶ ἡ μὲν λύσις τῆς θέσεως ἐπὶ τῶν δακτυλικῶν κώλων ἄπαξ μόνον εὐρίσκεται ἐπὶ κυρίου ὀνόματος (Ἰσθμ. 3, 63), ἡ δὲ συναίρεσις τῆς ἄρσεως εὐρίσκεται, ὡς εἴπομεν, κανονικῶς ἐν τῆ ἀποθέσει παντὸς δακτυλικοῦ κώλου, ἐν δὲ τῆ ἀρχῆ καὶ τῷ μέσφ κανονικῶς καθαροὶ δάκτυλοι. Τον κανόνα τοῦτον ἐνίοτε παραβαίνουσιν οἱ τραγικοὶ καὶ οἱ μεταγενέστεροι λυρικοὶ. Τὰ δὲ ἀναπαιστικὰ κῶλα εἶνε σπανιώτερα τῶν δακτυλικῶν. Εὐρίσκονται δὲ καὶ ὑπερκατάληκτα ἀναπαιστικά, οἰον τὸ ὑπερκατάληκτον προσοδίακὸν — Δ υ υ — υ υ — — (οὐχὶ δὲ

παροιμιακόν) μόνον ώς τελικόν τοῦ μέτρου κῶλον.— Έτερομέτρων δὲ κώλων γίνεται χρῆσις μόνον ἐν τῷ ἀρχῷ ἢ τῷ τέλει περιόδου τινός. Τὰ τοιαῦτα δὲ εἶνε μάλιστα μικτὰ (λογαοιδικά).

397. Τὰ δὲ μέτρα ἢ αι περίοδοι συντίθενται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ δύο ἢ τριῶν κώλων, οὐχὶ δὲ συχνὰ εἶνε τὰ τετράκωλα καὶ πεντάκωλα, ἐνίοτε ὅμως εὐρίσκονται καὶ μονόκωλα. Τὰ δὲ εὐχρηστότατα μετρικὰ σχήματα εἶνε τὰ ἑξῆς:

α') δίκωλα:

1. ΔΟ Ο ΔΟ Ο Δ Δ Ι ΔΟ Δ Ε Εγκωμιολογικόν καλούμενον ἢ ἐγκωμιολογικόν Στησιχήρειον, οἰον Πινδ. Όλ. 6, 15 «οὕτε παρ' ἀιδράσιν οὕτ' ἐν ναυσὶ κοίλαις». Ἄλλως διαιρεῖ τὸ μέτρον τοῦτο ὁ Ἡφαιστίων, ἀλλ' ἤττον ὀρθῶς. Λέγει δὲ (σελ. 51 W.) · «ἔνδοξόν ἐστι καὶ ἐπισύνθετον καὶ τὸ διπενθημιμερὲς τὸ ἐγωμιολογικὸν καλούμενον, ὅπερ ἐστὶν ἐκ δακτυλικοῦ πενθημιμεροῦς καὶ ἰαμβικοῦ τοῦ ἴσου, ῷ κέχρηται μὲν καὶ ᾿Αλκαῖος ἐν ἄσματι, οὖ ἡ ἀρχὴ

τάρμενα λαμπρά κέατ' εν μυρσινήφ.
κέχρηται δε και 'Ανακρέων εν πλείοσιν ἄσμασιν,

'Ορσόλοπος μεν "Αρης φιλέει μεναίχμαν». Τὸ αὐτὸ εὐρίσκεται καὶ καταληκτικόν, οἶον 'Ολ. 8 ἐπ. 6. Πυθ. 12, 7.

2. _ _ ∪ ∠ | _ ∠ ∪ ∪ ∪ ∪ υ τῷ προηγουμένῳ ἀντεστραμμένον καὶ ἰαμδέλεγος καλούμενον, οἰον Ηἰνδ. Νεμ. 1, 2 «κλεινᾶν Συρακοσσᾶν θάλος 'Ορτυγία». Νεμ. 5, 5. 'Ιθμ. 1, 5. Σοφ. Αἴ. 179 «ἢ χαλκοθώραξ σοὶ τιν' 'Ενυάλιος». Περὶ τούτου ὁ Ἡφαιστίων μν. χωρ. λέγει τάδε· «τὸ δὲ ἀντεστραμμένον τούτῳ (τῷ ἐγκωμιολογικῷ) ἰαμδιεστας καλεῖται· τουτῳ δὲ ἐν συνεχείᾳ οὐκ ἴσμεν τινὰ κεχρημένον, διεσπαρμένως δέ·

πρῶτον μὲν εὔβουλον Θέμιν οὐρανίαν. κείνων λυθέντων σαῖς ὑπὸ χερσὶν ἄναξ».

3. Δυ = | Δυ = υυ = Δ, οἰον Ηινδ. Ηυθ. 3, 1 «ἤθελον Χείρωνά κε Φιλυρίδαν». Όλυμπ. 10, 2. 12, 1. Ηυθ. 1, 1. 2. Ηυθ. 3, 1. καὶ ἐπ. 1. Το αὐτὸ καὶ ἀκατάληκτον, οἰον Όλυμπ. 10,1 · «ἔστιν ἀνθρώποις ἀνέμων ὅτε πλείστα». Όλυμπ. 12, 6. Ηυθ. 3 ἐπ. 3. 5. 8.

4. Δυσμοσμα | Δυμμασιών, οἰον Πινδ. Πυθ. 1, 25 «ὅσσα δὲ μὰ πεψίληκε Ζεύς, ἀτύζονται βοάν».

- 5. ∠υ___ | ∠υυ_ υ υ □ Λ, οἰον Πινδ. Πυθ. 1, 1
   «χρυσέα φόρμιγξ, ᾿Απόλλωνος καὶ ἰοπλοκάμων».
   β΄) τρίχωλα*

χαῖρε παλαιογόνων ἀνδρῶν θεατῶν ξύλλογε πανσόφων». 7. $_{2}$ $_{2}$ $_{3}$ $_{4}$ $_{5}$ $_{7}$ $_{2}$ $_{1}$ $_{2}$ $_{3}$ $_{4}$ $_{5}$ $_{7}$ $_{7}$ $_{7}$ $_{7}$ $_{7}$ $_{8}$ $_{7}$ $_{8}$ $_{7}$ $_{8}$ $_{8}$ $_{1}$ $_{8}$ $_{8}$ $_{1}$ $_{8}$ $_{1}$ $_{1}$ $_{1}$ $_{1}$ $_{1}$ $_{1}$ $_{1}$ $_{1}$ $_{2}$ $_{3}$ $_{4}$ $_{1}$ $_{1}$ $_{1}$ $_{2}$ $_{3}$ $_{4}$ $_{1}$ $_{1}$ $_{2}$ $_{3}$ $_{4}$ $_{1}$ $_{2}$ $_{3}$ $_{4}$ $_{1}$ $_{2}$ $_{3}$ $_{4}$ $_$

8. Δυ _ _ | Δυ υ _ υ υ _ _ | Δυ _ _ _ υ _ , οἶον Πινδ. Πυθ. 3, 2 «εἰ χρεών τοῦθ' ἀμετέρας ἀπὸ γλώσσας κοινὸν εὕξασθαι ἔπος».

398. Πλην δὲ τούτων τῶν σχημάτων ὑπάρχουσι καὶ πολλὰ ἄλλα. "Αρχονται δὲ τὰ μέτρα ταῦτα συνήθως ἀπὸ τῆς θέσεως καὶ σπανιώτερον ἀπὸ τῆς ἄρσεως, ἦς ἡ συχνοτέρα χρῆσις θὰ ἡρμοζεν ὀλιγώτερον τῷ ἡσυχαστικῷ ἤθει τοῦ ῥυθμοῦ, καθ' և λέγει καὶ ὁ ᾿Αριστείδης έν σελ. 97 · «των δὲ ρυθμων ήσυχαίτεροι μέν οἱ ἀπὸ θέσεων προκαταστέλλοντες την διάνοιαν, οί δε ἀπ' ἄρσεων τῆ φωνῆ την κροῦσιν ἐπιφέροντες τεταραγμένοι». Τὸ δὲ κανονικὸν σχήμα τῆς ἀρκτικής ἄρσεως είνε μία μακρά και οὐδέποτε δυομένη συλλαδή, ὅπερ μαρτυρεϊ τὸ ἄλογον αὐτῆς. Ἐκ δὲ τῶν 283 στίχων τῶν Πινδαρικῶν έπινίκων των τῷ εἴδει τούτφ των μέτρων γεγραμμένων μόνον 42 έχουσι μονοσύλλαβον πρό τῆς πρώτης τροχαϊκῆς διποδίας (τοῦ β΄ έπιτρίτου) ή πρό της πρώτης δακτυλικής τριποδίας ή τετραποδίας $(\Pi \upsilon \theta. \ 4 \ \emph{έπ}. \ 5)$. Πλην δὲ δύο χωρίων (Ἰσθμ. 1, 5 καὶ Νεμ. 5 $\emph{έπ}$. 1) ή μονοσύλλαβος μακρὰ ἄρσις οὐδέποτε ἐναλλάσσεται βραχεία. 'Ωσαύτως δ' οὐδέποτε ή μακρὰ ἀνταποδίδοται ἀντιστροφικῶς διὰ δύο βραχειῶν. Συχνοτέρα δ' εἶνε ή βραχεῖα ἀρκτικὴ ἄρσις παρὰ τοῖς δραματικοῖς. Καὶ οὕτω μὲν ἄρχονται τὰ μέτρα ταῦτα, περατοῦνται δὲ συνήθως εἰς τὴν θέσιν καὶ σπανίως εἰς τὴν ἄρσιν. Τἀνάπαλιν δὲ συμβαίνει έν τῷ μέσφ τοῦ μέτρου. Ἐνταῦθα δηλαδή ἡ ἀπόθεσις τῶν κώλων σπανιώτερον είνε καταληκτική, ώστε ή έλλείπουσα άρσις άναπληροϋται διὰ τονής, συνηθέστερον δὲ σχηματίζεται ἀκατάληκτος,

ώστε οἱ ποδικοὶ χρόνοι διαδέχονται κανονικῶς ἀλλήλους χωρὶς νὰ λείπη ή τελική του κώλου άρσις. Ἡ συλλαβή δὲ αῦτη, ήτις μεσολαβεϊ μεταξύ δύο θέσεων, της τελικής τοῦ προηγουμένου κώλου καὶ της άρκτικης του έπομένου, είνε, όπως και ή άρκτική του στίχου άρσις, κανονικώς μακρά. Έν τοῖς Πινδαρικοῖς ἐπινίκοις ὁ νόμος οὐτος τηρεϊται αὐστηρῶς μόνον ἐν ἐννέα στροφαῖς, ἐν ταῖς λοιπαῖς δὲ τριάκοντα καί δύο οὐχὶ σπανίως ταλαντεύεται ή χρῆσις μεταξὺ μακρᾶς καὶ βραχείας εν τῆ ἀντιστροφικῆ ἀνταποδόσει. "Εν τισι δέ στροφαίς εύρίσκεται διὰ παντός βραχεῖα ἀντὶ μακρᾶς μετ' ἀκριδοῦς ἀνταποδόσεως. 'Ο Βοίχχιος (de metr. Pind. 282) ἀποδείχνυσιν ὅτι ἡ βραχεία ἀντὶ τῆς μακρᾶς εύρίσκεται κυρίως μόνον ἐπὶ κυρίων ὀνομάτων η έπὶ τοιούτων λέξεων, αἴτινες καὶ ἐν ἄλλοις μέτροις δύνανται νὰ λαμβάνωνται ὡς μακραί, οἶον ἐπομέγου ὑγροῦ. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ροσβάχιον καὶ Οὐεστφάλιον φρονοῦσιν ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ χρήσις της μακράς ή βραχείας έξήρτηται έκ του ήθικου χαρακτήρος τῶν διαφόρων ποιητικῶν είδῶν. Τὰ μέν δηλοιότι ἔχοντα μείζονα ήσυχίαν καὶ μεγαλοπρέπειαν φεύγουσιν όσον τὸ δυνατὸν τὴν βραχεΐαν, σίον οἱ ὕμνοι καὶ οἱ τούτοις παραπλήσιοι τὸ ἦθος παιπνες, τὰ προσόδια, τὰ παρθένεια καὶ οἱ ἐπίνικοι. Τὰ δὲ ἔχοντα μείζονα κίνησιν έχουσι συχνότερον τὴν βραχεῖαν, οἶον οἱ διθύραμβοι, τὰ σκόλια και οι θρήνοι.

Τέλος δὲ παρατηροῦμεν ὅτι τὰ μέτρα ταῦτα οὐδέποτε εὑρίσκονται συντεθειμένα κατὰ στίχον, ἀλλὰ πάντοτε κατὰ σύστημα. Τα δὲ τοῖς ἐπισυνθέτοις τούτοις δακτυλεπιτρίτοις γραφόμενα ποιήματα συνετίθεντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ τριάδας ἐπφδικάς, ἐκάστη δηλαδὴ περικοπὴ συνέκειτο ἐκ τριῶν συστημάτων, στροφῆς, ἀντιστροφῆς καὶ ἐπφδοῦ.

399. Χρησις των δακτυλεπιτρίτων.

α') ἐν τῆ λυρικῆ ποιήσει. Τοὺς δακτυλεπιτρίτους, ὡς προείπομεν, μετεχειρίσατο κυρίως ἡ χορικὴ λυρική. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἐκ τῆς σψζομένης ποιήσεως εὐρίσκομεν αὐτοὺς παρὰ Στησιχόρω ἐν πολλοῖς ἀποσπάσμασι. Τινὰ δὲ τῶν συχνοτάτων ἐν ταῖς στροφαῖς ταύταις μέτρων ἀναφέρονται εἰς αὐτὸν ὡς εὐρετήν, οἰον τὸ Στησιχόρειον τρίμετρον, τὸ ἐκ τριῶν ἐπιτρίτων συγκείμενον (σχολ. 'Ολυμπ. 3), τὸ Στησιχόρειον ἀγγελικόν, τουτέστιν ἡ ἀκατάληκτος καὶ καταληκτικὴ δακτυλικὴ τριποδία (Diomed. 510. Plot. 2633), καὶ τὸ Στησι-

χόρειον έγκωμιολογικόν, τουτέστιν ή ανατάληκτος δακτυλική τριποδία μετ' ἐπιτρίτου (Diomed. σελ. 512). Φαίνεται όμως πιθανόν ότι ο Στησίγορος τὰ μέτρα ταῦτα παρέλαδεν ἐκ τῆς αὐλφδικῆς τῶν νόμων ποιήσεως, ὅπως παρέλαβεν ἐξ αὐτῆς καὶ τὸ κατὰ δάκτυλον είδος (πρόλ. Γλαύκον παρά Πλουτ. περί μουσ. κεφ. 7). Είς τὸν κολοφῶνα δε τῆς τελειότητος προήγαγε τὰ μέτρα ταῦτα ὁ Πίνδαρος, όστις έν αὐτοῖς κατώρθωσε τὴν τελείαν άρμονίαν τοῦ εἴδους καὶ τῆς ύλης, ήτοι της ρυθμικής μορφής και της διανοίας της ποιήσεως, όθεν καί ώς κύριον άντιπρόσωπον τοῦ εἴδους τούτου τῶν στρορῶν δυνάμεθα να θεωρώμεν αὐτόν. Καθώς δηλαδή οἱ δακτυλεπίτριτοι ἔγουσιν ήθος ήσυχαστικόν, ὁ κατ' Εὐκλείδην, ὡς καὶ ἔμπροσθεν εἴπομεν, «παρέπεται ήρεμότης ψυγής καὶ κατάστημα έλευθέριον τε καὶ εἰρηνικόν», ούτω καὶ οἱ τοῖς μέτροις τούτοις γεγραμμένοι ἐπίνικοι τοῦ Πινδάρου ἔγουσι γαρακτήρα μάλλον έξ ἀντικειμένου ή οἱ λοιποὶ ἐπίνικοι. Έν τούτοις ή μετάβασις των έννοιων καὶ ή φράσις εἶνε όμαλωτέρα καὶ καθαρωτέρα των λοιπών ποιημάτων. Έν δὲ τῆ διαλέκτω τὰ τοπικὰ ἰδιώματα εἶνε ολιγώτερα ἢ ἐν τοῖς ποιήμασι τοῖς μικτοῖς μέτροις γεγραμμένοις. Καθόλου δε τὰ ποιήματα ταυτα τοῦ Πινδάρου χαρακτηρίζει σωφροσύνη, μέγα άξιωμα και λέξις ύψηλη και σεμνή. Ο χαρακτήρ δὲ ούτος εἶνε καὶ ὁ ἐπικρατῶν ἐν τῇ Πινδαρική ποιήσει γαρακτήρ. "Οθεν καὶ τῶν τῷ χαρακτῆρι τούτω ἀρμοζόντων μέτρων ποιείται πλείονα γρησιν ο Πίνδαρος παρά πάντα τὰ ἄλλα μέτρα: διότι τὸ ήμισυ τῶν ἐπινίκων εἶνε τοῖς μέτροις τούτοις γεγραμμένον (Όλυμπ. 3. 6. 7. 8. 10. 12. Πυθ. 1. 3. 4. 9. 12. Νεμ. 1. 2. 5. 8. 9. 10. 11. Υσθμ. 1. 2. 3. 4. 5), οί δε λοιποί τοῖς μικτοῖς, τοϊς δακτυλιθυφαλλικοῖς καὶ τοῖς παιωνικοῖς. Ώς δέ μαρτυροῦσι τάποσπάσματα, καὶ ἐν τοῖς ὕμνοις, τοῖς προσοδίοις, τοῖς παρθενείοις, τοῖς διθυράμδοις, τοῖς θρήνοις, τοῖς ἐγκωμίοις καὶ τοῖς σκολίοις τοῦ Πινδάρου ἐπικρατοῦσι τὰ μέτρα ταῦτα καὶ μόνον ἐν τοῖς ὑπορχήμασι δέν γίνεται χρήσις αὐτῶν ἕνεκα τοῦ κεκινημένου ήθους τοῦ εἴδους τούτου της λυρικής. "Οτι δε έν τοις σωζομένοις αποσπάσμασι των παιάνων δεν ευρίσκονται τὰ μέτρα ταῦτα, ἀποδοτέον μᾶλλον τῆ τύχη.

'Ο δὲ Σιμωνίδης, ὅσον δύναται τις νὰ εἰκάση ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων, ἐποιήσατο τῶν μέτρων τούτων πολλῷ όλιγωτέραν χρῆσιν τοῦ Πινδάρου καὶ Βακχυλίδου. Καὶ καθόλου μὲν ὁ σχηματισμός τῶν μέτρων καὶ ἡ σύνθεσις αὐτῶν εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὴν τοῦ Πινδάρου.

Ίδία δὲ μεταχειρίζεται ὁ Σιμωνίδης ἐν τῷ τέλει τῆς στροφῆς, ὡς καὶ οἱ τραγικοἱ, τὸ ἰθυφαλλικόν, ὅπερ οὐδέποτε μετεχειρίσατο ὁ Πίνδαρος. Ὁ δὲ Βακχυλίδης ἐμιμήσατο ἐντελῶς τὸν μετρικόν χαρακτῆρα του Πινδάρου, καίτοι ώς πρός τον χαρακτήρα και την διάνοιαν τής ποιήσεως ήκολούθησε τῷ Σιμωνίδη. Οῦτω δ' ἐπικρατοῦσιν οἱ δακτυλεπίτριτοι παρά Βακγυλίδη, ώστε έκ των 40 άποσπασμάτων αὐτοῦ μόνον δέκα ή ενδεκα δεν είνε τοις μέτροις τούτοις γεγραμμένα. Οι δε διθυραμβοποιοί ἄλλην κατ' ἄλλους χρόνους των δακτυλεπιτρίτων έποιήσαντο χρήσιν. Καὶ οἱ μὲν παλαιότεροι οἱ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πινδάρου καὶ Βακχυλίδου ἀκμάσαντες, οἶος ὁ Λαμπροκλῆς καὶ ὁ Λικύμνιος, μετεχειρίσαντο τὰ μέτρα ταῦτα κατὰ τὸν Πινδαρικὸν τρόπον. Οἱ νεώτεροι ὅμως διθυραμβοποιοὶ μετὰ τῆς μουσικῆς μετέβαλον καὶ τοὺς ρυθμούς τῶν διθυράμδων καταστήσαντες αὐτοὺς μᾶλλον μιμητικούς (πρελ. 'Αριστοτ. Προελ. 19, 15 και έητορ. 3, 13) και άντι της άντιστροφικής συνθέσεως μεταγειρισάμενοι την άλλοιοστροφικήν, καίτοι καὶ τῶν νεωτέρων διθυραμβοποιῶν τινες, οίος ὁ Μελανιππίδης, ο Φιλόζενος καὶ ο Τελέστης, εύρίσκονται χρησιν των δακτυλεπιτρίτων πεποιημένοι, μετά τινων όμως πάντοτε μετρικών διαφορών, οξον ο Μελανιππίδης έν τοῖς Δαναίδαις καὶ τῷ Μαρσύα λύει συχνά τὰς θέσεις τῶν ἐπιτρίτων κατὰ τρόπον ὅλως καινοφανῆ. Τελευταΐα λείψανα της δακτυλεπιτριτικής ποιήσεως είνε ἀποσπάσματά τινα ἐκ τῶν μελιάμδων τοῦ Κερκίδου τοῦ Μεγαλοπολίτου καὶ δύο παιανες είς την Υγίειαν καὶ Αρετήν, ὁ μὲν δηθεν τοῦ Αρίφρονος, ὁ δέ τοῦ Άριστοτέλους. Καὶ οἱ μὲν στίχοι τοῦ Κερκίδου εἶνε αὐστηρῶς κατὰ τὰ παλαιὰ παραδείγματα πεποιημένοι, οί δὲ παιᾶνες ἀφίστανται κατά τινα άμφότεροι τοῦ κανονικοῦ σχηματισμοῦ.

β΄) Έν τῆ τραγωδια. Έν δὲ τῆ τραγωδία γίνεται σπανιωτέρα χρῆσις τῶν δακτυλεπιτρίτων, οὐδέποτε ὅμως ἐν μονωδίαις, ἀλλὰ πάντοτε ἐν χορικοῖς ἄσμασι, καὶ μάλιστα ἐν χωρίοις πάνυ ἐμφαντικοῖς, ἔνθα δηλαδὴ ἐπιφαίνεται στιγμιαία ἀναψυχὴ ἐκ τοῦ τραγικοῦ πάθους καὶ εὕθυμος εἰρήνη. Καὶ παρὰ μὲν Αἰσχύλω μόνον ἐν τῷ Προμηθεῖ εὐρίσκονται (526 κἔ. (β΄ στάσ.) 887 κέ. (γ΄ στάσ.)). Οὐχὶ δὲ συχναὶ εἴνε καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ, ἀλλὰ μόνον αὶ ἔξῆς Αἴ. 172 – 193 (πάροδος). Τραχιν. 94–111 (πάροδ.). Οἰ.Τ. 1086 καὶ ἔξῆς (παιάν). Τηρέως ἀπόσπ. 530 κέ. Συχνότεραι δὲ παρ' Εὐριπίδη 'Ανδρομ. 766

κέ. 1009 κέ. Ἡλ. 859 κέ. (ἐπινίκιος παιάν). Μηδ. 410 κέ. 627 κέ. 824 κέ. 976 κέ. Τρφά. 794 κέ. Ὑρήσ. 224 κέ.

γ΄) Έν τῆ κωμφδία. Ἡ δὲ κωμφδία, ἤπερ οὐδαμῶς ἤρμοζεν ὁ σεμνὸς χαρακτήρ τῶν δακτυλεπιτρίτων, μετεχειρίσατο αὐτοὺς μόνον χάριν κωμικῶν ἀντιθέσεων, παρφδοῦσα γνωστὰς ἐκ δακτυλεπιτρίτων στροφὰς τῆς χορικῆς λυρικῆς τοῦ Στησιχόρου καὶ Πινδάρου. Ὁ ρυθμός, ἡ ἀγωγή, ἡ ἀρμονία καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχικοὶ στίχοι μένουσι τελείως οἱ αὐτοὶ. Τοσοῦτον ὅμως μείζων εἶνε ἡ ἀντίθεσις, ὅταν ὁ χορὸς ἀντὶ νὰ ἀπαγγείλη ἐφεζῆς τοὺς ἑπομένους στίχους τοῦ λυρικοῦ, σκώπτει διὰ τῶν μεγαλοπρεπῶν ἐκείνων ρυθμῶν μετὰ πολλῆς σφοδρότητος γνωστόν τινα ᾿Αθηναῖον ἢ καὶ τινα τῶν θεατῶν. Τοιαῦται δὲ στροφαὶ παρ' ᾿Αριστοφάνει εἶνε αἱ ἑξῆς Ἡππ. 1264 - 1275 καὶ 1290 - 1299 (β΄ παράδ.). Νεφ. 457 - 475. Σφ. 273 κὲ. Εἰρ.

400. Παραδείγματα δὲ φέρομεν τὰ ἑξῆς

Πινδ. 'Ολυμπ. 3 στροφή α'.

Τυνδαρίδαις τε φιλοξείνοις άδεῖν καλλιπλοκάμω θ' 'Ελένα κλεινὰν 'Ακράγαντα γεραίρων εὕχημαι, Θήρωνος 'Ολυμπιονίκαν ὕμνον όρθώσαις, ἀκαμαντοπόδων ἵππων ἄωτον. Μοΐσα δ' οὕτω τοι παρέστα μοι νεοσίγαλον εὐρόντι Δωρίω φωνὰν ἐναρμόξαι πεδίλω. [τρόπον

Έπωδ. α΄.

φ τινι, κραίνων έφετμας 'Ηρακλέος προτέρας, άτρεκης Έλλανοδίκας γλεφάρων Αἰτωλὸς ἀνηρ ὑψόθεν ἀμφὶ κόμαισι βάλη γλαυκόχροα κόσμον ἐλαίας τάν ποτε "Ιστρου ἀπὸ σκιαρᾶν παγᾶν ἔνεικεν 'Αμφιτρυωνιάδας, μνᾶμα τῶν 'Ολυμπία κάλλιστον ἄθλων.

```
Σοφ. Αϊ. Πάροδ. 172 - 182 (= 183 - 193).
```

α'. ἡ ῥά σε Ταυροπόλα Διὸς "Αρτεμις, ῷ μεγάλα φάτις, ῷ μᾶτερ αἰσχύνας ἐμᾶς. ῷρμασε πανδάμους ἐπι βοῦς ἀγελαίας, ἡ πού τινος νίκας ἀκάρπωτος χάριν,

β΄. ἡ ὑα κλυτῶν ἐνάρων ψευσθεῖσα δώροις εἴτ' ἐλαφαδολίαις; ἡ χαλκοθώραξ σοι τιν' Ἐνυάλιος μομφαν ἔχων ξυνοῦ δορὸς ἐννυχίοις μαχαναῖς ἐτίσατο λώδαν;

α'. 4+3. 6+3. 6. - β'. 3. 2+3. 2+3. 2+3. - επφδ. 4. Εύριπ. Μηδ. 627-634 (= 635-642).

*Ερωτες υπέρ μέν άγαν έλθόντες οὐκ εὐδοξίαν οὐδ' ἀρεταν παρέδωκαν ἀνδράσιν. εἰ δ' ἄλις έλθοι Κύπρις, οὐκ ἄλλα θεὸς εὔχαρις οὕτως. μήποτ', ὧ δέσποιν', ἐπ' ἐμοὶ χρυσέων τόξων ἐφείης ἰμέρω χρισασ' ἄψυκτον οἰ-στόν.

H'. METPA MIKTA

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ΄

Περί τῶν μικτῶν κώλων, μέτρων καὶ συστημάτων.

401. *Ως καὶ ἀλλαχοῦ (ξ 209) εἴπομεν, τὰ μικτὰ μέτρα σύγκεινται, ὡς καὶ τὰ ἐπισύνθετα, ἐκ ποδῶν δύο ποδικῶν γενῶν,τοῦ δακτυλικοῦ καὶ τοῦ ἰαμδικοῦ, τουτέστιν ἐκ δακτύλων καὶ τροχαίων ἢ ἐξ ἀναπαίστων καὶ ἰάμδων, ὥστε καὶ ταῦτα εἶνε καὶ δύνανται νὰ ὀνομασθῶσι δακτυλοτροχαῖοι, ὅπως καὶ τὰ ἐπισύνθετα, οἶον

πολλά τὰ δεινὰ κοὐδὲν ἀν - θρώπου δεινότερον πέλει.

εὐδαίμονες οἶσι κακῶν ἄγευστος αί- ών.

Διαφέρουσιν ὅμως τὰ ἐπισύνθετα τῶν μικτῶν κατὰ τοῦτο, ὅτι τῶν μὲν ἐπισυνθέτων τὰ κῶλα καθ' ἑαυτὰ εἶνε μονοειδη ἢ καθαρά, ἔκαστον δηλαδὴ κῶλον σύγκειται ἐξ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μετρικοῦ ποδός, τὸ μέτρον δὲ ἀποδείκνυται ἐπισύνθετον, καθ' ὅσον τὰ κῶλα τοῦ αὐτοῦ μέτρου δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὸ αὐτὸ γένος, ἀλλὰ τὸ μὲν εἰς τὸ δακτυλικόν, τὸ δὲ τροχαϊκόν, ἢ τὸ μὲν εἶνε ἀναπαιστικόν, τὸ δὲ ἰαμδικόν ἐπὶ δὲ τῶν μικτῶν ἡ σύνθεσις τῶν διαφόρων τὸ γένος ποδῶν γίνεται ἐν τῷ αὐτῷ κώλῳ, ὥστε οὐ μόνον τὰ μέτρα εἶνε μικτά, ἀλλὰ καὶ τὰ κῶλα καθ' ἔαυτά. Ἡ πρώτη ἐν τῷ τεχνικῆ ποιήσει χρῆσις τῶν ἐπισυνθέτων προηγεῖται τῆς τῶν μικτῶν, διότι ἐκείνη μὲν ἀναφέρεται εἰς τὸν ᾿Αρχίλοχον, αῦτη δὲ εὐρίσκεται κατὰ πρῶτον παρὰ τῷ 'Αλκμᾶνι. Ἡτο δὲ καὶ φυσικώτατον πρῶτον μὲν νὰ ἀναπτυχθῶσι τὰ μέτρα τοῦ δακτυλικοῦ ρυθμοῦ, εἶτα δὲ τὰ τοῦ ἰαμδικοῦ καὶ ἔπειτα νὰ συναφθῶριν

ἀμφότερα τὰ γένη ταῦτα εἰς εν μέτρον καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ τῆς ἐπισυνθέσεως, εἶτα δὲ διὰ τῆς μίξεως. "Οπως δὲ ἡ ἐπισύνθεσις δηλοῖ προκοπήν τινα ὡς πρὸς τὰ καθαρά, οὕτω καὶ ἡ μῖξις δηλοῖ προκοπὴν οὐ μόνον πρὸς τὰ καθαρὰ παραδαλλομένη, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ ἐπισύνθετα. διότι ὁ ἐκ τῆς μίξεως γινόμενος ῥυθμὸς ἀποτελεῖ σῶμά τι ὅλως νέον καὶ αὐτοτελές, οἶον τὸ ἐκ τῆς χημικῆς μίξεως διαφόρων καραθέσεως τῶν ἑτερογενῶν στοιχείων.

402. Χαρακτηρίζει δὲ τὰ μικτὰ μέτρα μεγάλη ἄδεια περί τὸν μετρικόν σχηματισμόν, οίον α΄) ό ἀριθμός τῶν δακτύλων ἐν τοῖς κώλοις είνε λίαν διάφορος. Διότι αι τετραποδίαι και τὰ μείζονα τούτων κώλα δύνανται νὰ ἔχωσιν ήτοι ἕνα μόνον δάκτυλον καὶ τότε καλοῦνται μονοδακτυλικά, ή δύο και πλείονας δακτύλους. Και τὰ μέν μονοδακτυλικὰ ήτοι καλούνται ἀπλῶς μικτά, ἡ λαμβάνουσιν ἔδια ὀνόματα οἶον Γλυκώνεια καλούμενα, Φερεκράτεια κτλ. Τὰ δὲ κῶλα τὰ ἔγοντα πλείονας δακτύλους καλοῦνται αἰολικὰ μὲν δακτυλικά, ὅσων μόνον ὁ άρκτικός πους δέν είνε δάκτυλος, ὅσα δὲ ἐν μέν τῆ ἀρχῆ ἔχουσι δακτύλους, ἐν δὲ τῷ τέλει τροχαίους καλοῦνται λογαοιδικά δακτυλικά (1). Ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν δακτύλων δηλοῦται διὰ τῆς προσθήκης «πρὸς δυοῖν», «πρὸς τρισίν» (τουτέστι δακτύλοις). Άπὸ τῆς μερικής δε ταύτης κατηγορίας παραλαβόντες οι νεώτεροι μετρικοί τὸν παλαιὸν ὅρον ὦνόμασαν λογαοιδικὰ γενικώτερον πάντα τὰ μικτὰ κῷλα τε καὶ μέτρα. Β΄) Ἡ θέσις τοῦ δακτύλου δύναται νὰ εἶνε διάφορος, οίον έν τη τετραποδία ο δάκτυλος δύναται να κατέχη την πρώτην ή την δευτέραν ή και την τρίτην χώραν. γ΄) Ο άρκτικός τροχαΐος δύναται νὰ ἔχη τὸ σχήμα σπονδείου ἢ ἰάμβου, παρὰ δὲ τοῖς Λεσδίοις ποιηταϊς καὶ τὸ τοῦ πυρριχίου, προσέτι δὲ ἐπιδέχεται καὶ λύσιν. δ΄) Έν τῆ ἀντιστροφικῆ ἀνταποδόσει ἐναλλάσσεται ὁ δάκτυλος τῷ τροχαίω και τανάπαλιν, τουλάχιστον έν τοῖς ανεπτυγμένοις εἴδεσιν. ε΄) Ἡ ἀλογία (ἄλογος σπονδεῖος) έγχωρεῖ μάλιστα παρὰ τοῖς τραγικοῖς οὐ μόνον ἐν ταῖς κανονικαῖς χώραις, ἀλλὰ καὶ ἐν μὴ κανονικαῖς. ς') Τὰ μικτὰ δέχονται καὶ προκαταλήξεις καίπερ οὐχὶ οὕτω συγνάς, όσον αι τροχαϊκαὶ καὶ ἰαμβικαὶ στροφαὶ τῆς τραγωδίας. ζ') Τὰ μικτὰ δύνανται ἐν μείζοσι στροφαῖς τῆς χορικῆς λυρικῆς καὶ τοῦ δράμα-

(1) Πραιστ. σελ. 25 «λογαοιδικά καλούμενα δακτυλικά, απερ έν μέν τατς άλλαι. χώραις δακτύλους έχει, τελευταίαν δὲ τροχαϊκήν συζυγίαν».

τος νὰ συνάπτωνται μετὰ παντοίων δακτυλικῶν καὶ τροχαϊκῶν ἡ ἀναπαιστικών καὶ ἰαμδικών κώλων. Ένεκα δὲ τῶν πολλών τούτων ἀδειῶν τὰ μικτὰ μέτρα ἐπιδέγονται μέγαν πλοῦτον σχημάτων. 'Αλλ' ὅμως αι άδειαι αύται πλην ότι δεν έχουσι το αύτο καθολικόν κύρος έπί πάντων τῶν αἰώνων, ποιητικῶν γενῶν καὶ ποιητῶν, περιορίζονται ούσιωδώς, ώστε καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν σχημάτων, ἐκ τῶν ἑξῆς: α΄) ὅτι οί τρισύλλαδοι πόδες έντος τοῦ αὐτοῦ κώλου δέν δύνανται νὰ διακόπτωνται ύπο δισυλλάδων ποδών. Τούναντίον οι τρισύλλαδοι πόδες δύνανται καὶ τὰς πρώτας γώρας τοῦ κώλου νὰ καταλαμβάνωσι καὶ τὰς ἐπομένας. Μόνον δὲ κατὰ τὴν τελευταίαν χώραν οὐδέποτε κεῖται ό δάκτυλος είμη μόνον έν τοῖς καλουμένοις αἰολικοῖς δακτυλικοῖς, άτινα όρθότερον ἀνήκουσιν είς τὰ δακτυλικὰ μέτρα (βλ. κεφ. ιη΄). Καὶ 6') ὅτι ἡ λύσις ἐπὶ τῶν μικτῶν εἶνε πολλῷ μᾶλλον περιωρισμένη ή έπι των άναπαιστικών, ιαμδικών και παιωνικών μέτρων. Χρησιμεύει δὲ τοῦτο ὡς ἀντισήχωμα τῆς μίξεως τῶν ποδῶν, ὅπως τηρῆ-- ται ή σαφήνεια του ρυθμού. Έκ τούτων τὰ μικτὰ μέτρα ώς πρὸς τὸ ἦθος ἀποδείκνυνται πλήρη εὐμεταδόλου κινήσεως καὶ γάριτος, ἐπὶ δὲ συχνής χρήσεως τοῦ χοριαμδικοῦ σχήματος μεταλαμδάνουσι καὶ σφοδρόν πάθος. Έν ῷ δὲ τοιοῦτον εἶνε καθ' ὅλου τὸ ἡθος τῶν μικτών, ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα λαμβάνει μεγάλην ποικιλίαν ὡς ἐκ τῆς έπικρατήσεως των δακτύλων ή τροχαίων, μειζόνων ή έλασσόνων κώλων, της αναμίζεως έτερομέτρων κώλων, της λύσεως καὶ συναιρέσεως, της χρήσεως του ακαταλήκτου, καταληκτικού καὶ προκαταληκτικού σχηματος, της διαφοράς των μέτρων κατ' άντίθεσιν κτλ. καί καθόλου το ήθος των μικτών μέτρων ποικίλλεται τοσούτον όσον ούδενός άλλου μέτρου. Έν τη άρετη όμως ταύτη των μικτών μέτρων, ώστε διὰ λεπτων ρυθμικών μεταδολών νὰ ἀποδεικνύωνται ίκανὰ πρὸς άποτύπωσιν πασών σχεδόν των ποιητικών διαθέσεων, ένέκειτο ο κίνδυνος να αποδάλωσι τῷ χρόνῳ τὸ ἰδιον αὐτῶν ἦθος, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Διότι παρά μέν τοις Λεσδιοις ποιηταίς, τῷ Στησιχόρφ, τῷ Ηινδάρφ και τῷ Αἰσχύλφ ὑπάρχει πλήρης ἀρμονία τῆς ὑλης ἤτοι της διανοίας της ποιήσεως και του είδους ήτοι των -ρυθμικών σχημάτων. Παρά δὲ Σοφοκλεῖ συμδαίνει μὲν συχνὰ τὸ αὐτό, οὐχί δὲ καὶ πάντοτε, διοτι πολλάκις παρ' αὐτῷ τὰ μικτὰ μέτρα δὲν ἔχουσι τὴν δραστικήν δύναμιν, όπως αι τροχαϊκαί και ιαμθικαί στροφαί τών τραγικών, οἱ ἰωνικοὶ καὶ οἱ δακτυλεπίτριτοι, ἀλλ' ἀποδαίνουσι κοινόν

τι καί κατὰ συνθήκην μέτρον, ἄχρουν τε καὶ ἄηθες. Ὁ τελευταῖος δὲ οὐτος χαρακτήρ τῶν μικτῶν μέτρων κατέκλυσε τέλος τὴν μεταγενεστέραν λυρικὴν ποίησιν καὶ τραγφδίαν καὶ μάλιστα τὴν τοῦ Εὐριπίδου. Ὠς πρὸς δὲ τὸ συχνὸν τῆς χρήσεως ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ποιήσει τὰ μικτὰ μέτρα ὑπερέβαλον οὐ μόνον τὰ ἐπισύνθετα μέτρα, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐκ μονοειδῶν μέτρων συνεστώσας στροφάς, διότι πολλὴ αὐτῶν ἡ χρῆσις ἐν τοῖς μέλεσι τῆς τε μονφδικῆς καὶ τῆς χορικῆς λυρικῆς καὶ τοῦ δράματος. Ἡ ἐπικρατοῦσα δὲ σύνθεσις αὐτῶν εἶνε ἡ συστηματική. Μετὰ τὰ εἰσαγωγικὰ ταῦτα περὶ τῶν μικτῶν μέτρων καθ ὁλου λέγομεν ἐφεξῆς ἀκριβέστερον περὶ τοῦ μετρικοῦ σχηματισμοῦ τῶν μικτῶν κώλων, μέτρων καὶ τῶν ἐξ ὁμοίων συστημάτων καὶ ἔπειτα περὶ τῆς στροφικῆς συνθέσεως αὐτῶν ἔν τε τῷ λυρικῷ ποιήσει καὶ τῷ δράματι.

Α'. Μικτά κώλα. α') Σχήματα τῶν μικτῶν κώλων.

403. Μικτή διποδία. Ως τοιαύτη λαμβάνεται τὸ 'Αδώνιον καλούμενον 200 - 5 « ὧ τὸν "Αδωνιν». Αῦτη ὅμως δύναται νὰ ληφθῆ καὶ ὡς δακτυλική διποδία, δηλονότι 200 - 9.

404. Μικτή τριποδία. α΄) Ἡ μὲν ἀπὸ τῆς θέσεως ἀρχομένη μικτή τριποδία καλεῖται Φερεκράτειον, λαμβάνει δὲ δύο σχήματα ὡς ἐκ τῆς θέσεως τοῦ δακτύλου κατὰ τὴν α΄ ἢ τὴν β΄ χώραν, τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον καλούμενον Φερεκράτειον. Ἑκάτερον δὲ σχῆμα δύναται νὰ εἰνε ἀκατάληκτον ἢ καταληκτικόν.

6΄) Όταν δὲ πάλιν τὸ καταληκτικὸν Φερεκράτειον προσλάβη ἐν ἀρχῆ ἄρσιν, γίνεται τὸ καλούμενον μικτὸν προσοδιακόν. Λαμβάνει δὲ καὶ τοῦτο δύο σχήματα ὡς ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ἀναπαίστου, τὸ καλούμενον πρῶτον καὶ δεύτερον μικτὸν προσοδιακόν.

ΣΙΙΜ. Τὸ ἀκατάληκτον Φερεκράτειον συχνά κεῖται ἀντὶ βραχυκαταλήκτου τετραποδίας.

405. Μικτή τετραποδία. Η μικτή τετραποδία άρχεται άπό τῆς

θέσεως ή ἀπὸ της ἄρσεως. Καὶ ή μὲν ἀπὸ της θέσεως ἀρχομένη ὡς έπὶ τὸ πλείστον δέχεται ένα μόνον δάκτυλον, ή δὲ ἀπόθεσις εἶνε συνήθως καταληκτική. Έκ των καταληκτικών δὲ πάλιν συνηθεστάτη εἶνε ή ἔχουσα τὸν δάκτυλον κατὰ τὴν δευτέραν χώραν (ΔΟ ΔΟ ΔΟ ΔΟ Δ καὶ αὕτη κυρίως καλεῖται ὑπὸ τῶν παλαιῶν Γ.loxώrειοr. Τὸ ὄνομα ομως τουτο έπεκιείνεται ύπο του Ἡραιστίωνος καὶ έπὶ τὸ καταληκτικόν κώλον τὸ ἔχον τὸν δάκτυλον κατὰ τὴν τρίτην χώραν. Κατὰ ταϋτα λοιπόν οί νεώτεροι μετρικοί έκάλεσαν Γλυκώνεια καὶ τὰ τρία καταληκτικά σχήματα, τουτέστι α', 6' καὶ γ' Γλυκώνειον καθ' ην κεῖται χώραν ὁ δάκτυλος, τὴν α΄ 6΄ ἢ γ΄. 'Αναλόγως δὲ ώνόμασαν καὶ τὰς ἀκαταλήκτους μικτὰς τετραποδίας, τὰς ἐγούσας ἕνα δάκτυλον, ἀκατάληκτον α΄, β΄ καὶ γ΄ Γλυκώνειον. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον υστερον έντευθεν όρμηθέντες διέχριναν και τὰ Φερεκράτεια, περί ών εἴπομεν έν τῆ προηγουμένη § 404, έν ῷ οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ κυρίως έλεγον Φερεκράτειον την μικτην ακατάληκτον τριποδίαν την έχουσαν τον δάκτυλον κατὰ τὴν 6΄ χώραν. Τὰ Γλυκώνεια λοιπόν τά τε ἀπὸ τῆς θέσεως καὶ τὰ ἀπὸ τῆς ἄρσεως ἀρχόμενα ἀκατάληκτά τε καὶ καταληκτικὰ ἔχουσιν ώς ἐν τύπφ ὧδε.

α') Γλυκώτεια ἀπὸ θέσεως.

- 1. Δ ∪ ∪ □ ∪ □ ∪ □ □ νῦν γὰρ ἐμοὶ μέλει χορεῦσαι

  Δ ∪ ∪ □ ∪ □ ∪ □ Λ μαλθακὸν ὁμμάτων βέλος.

  2. Δ □ □ ∪ ∪ □ ∪ □ □ δηξίθυμον ἔρωτος ἄνθος.

  3. Δ □ □ □ □ ∪ ∪ □ □ Φ

  Δ □ □ □ □ ∪ ∪ □ Λ Φῶτα βάντα πανσαγία.

  β') Γλυχώνεια ἀπ' ἄρσεως.

  1. □ Δ ∪ ∪ □ ∪ □ ∪ □ Χρυσαλακάτου τ' ἀκτὰν κόρας.

  □ Δ ∪ ∪ □ ∪ □ □ □ ἐ μὴ τοδε φάσμα νυ-κτός.

  2. □ Δ □ □ ∪ ∪ □ □ □ ἀ δεινοῖς κρυπτομένα λόχοις.

  □ Δ ∪ □ ∪ □ □ □ ἀ δεινοῖς κρυπτομένα λόχοις.

  □ Δ ∪ □ ∪ □ □ □ ἀ δπείραισι δικτυηκλώ-στοις.

  3. □ Δ ∪ □ ∪ □ □ □ ἔτικτεν οὐδὲ μήποτε λά | θα . . .
- ΣΗΜ. α΄. 'Αμφότερα τὰ καταληκτικὰ σχήματα τῆς ἀπ' ἄρσεως τετραποδίας καλοῦνται μικτὰ παροιμιακά. Αί δὲ ἀκατάληκτοι ἀπ' ἄρσεως, ὅταν προσλάβωσιν ἐν τέλει συλλαβήν, δύνανται νὰ ληφθῶσιν ὡς τετραποδίαι ὑπερκατάληκτοι ἢ καὶ ὡς καταληκτικαὶ πενταποδίαι.
- ΣΙΙΜ. β΄. Βραχυκατάληκτα σχήματα των ἀπὸ θέσεως ἀρχομένων Γλυκωνείων εἶνε ὅμοια ταῖς ἀκαταλήκτοις τριποδίαις καὶ ὀνομαζονται ως αὐταὶ Φερεκράτεια (α΄). ᾿Απ᾽ ἄρσεως δ᾽ ἀρχόμενα βραχυκατά-

ληκτα όμοιάζουσι τοῖς ἀναπαιστικοῖς προσοδιακοῖς, ὅταν ἡ ἀργομένη συλλαβή εἶνε μαχρά (β΄).

α') Δ U U = U = \(\times \) Κασταλίας τε νᾶμα ('Αντιγ. 1130). ∠ □ _ ∪ ∪ _ ⊆ ∠ Λ à πάνδυρτος ἀπδών ('Ηλ. 1076).

□ ∠ ∪ ∪ ∟ ∟ ∪ ὁ Δάλιος εὔ-γνω-στος (Αἴ. 704).

ΣΗΜ. γ΄. Των τετραποδικών σχημάτων μετά προκαταλήξεως εὐχρηστότατον είνε τὸ ἀπ' ἄρσεως τρίτον Γλυκώνειον ἔχον τὸ σχήμα τόδε.

"Ερως άνί-κατε μάχαν. οίδα γὰρ ἄνακτ' - 'Αμφιάρεων.

ΣΗΜ. δ΄. Ἐκ τῶν μικτῶν τετραποδιῶν μετὰ δύο δακτύλων ἀξιομνημόνευτον είνε τὸ 'Αλκαϊκὸν δεκασύλλαβον (Ἡφαιστ. σελ. 25. Mar. Vict. σελ. 111. 126 Κ.), τὸ τελικὸν κῶλον τῆς 'Αλκαϊκῆς artodye.

Δ ∪ ∪ ... ∪ ∪ ... ∨ ... ∨ οἶνον έγεικαμένοις μεθύσθην ('Αλχ. ἀπ. 35). Τὸ δὲ σχημα ... ... εἶνε σπανιώτατον καὶ ἀβεβαιον.

οπου δε ευρίσκεται, ως εν Νεμ. 2, 5, φαίνεται ότι μάλλον αποτελεί δύο κῶλα διποδικά.

406. Μιαταί πενταποδίαι. Τούτων εύχρηστόταται είνε

α') μεθ' ένὸς δακτύλου.

1. Το Φαλαίκειον ένδεκασύλλαβον (Ήφαιστ. σελ. 33. Mar. Vict. σελ. 118. 148), ἔχον τὸν δάκτυλον κατὰ τὴν δευτέραν γώραν,

το - ο ο - ο - ο - ο χαῖρ', ὧ χρυσόκερως, βαβάκτα, κήλων.

2. Το Σαπφικόν ένθεκασύλλαβον (Ἡφ. σελ. 43), ἔχον τον δάκτυλον κατά τὴν γ΄ χώραν (Σαπφ. ἀπ. 2)

∠ ∪ _ □ _ ∪ ∪ _ □ _ Φαίνεταί μοι κῆνος ἴσος θέοισιν.

3. Τὸ 'Αλκαϊκὸν ἐνθεκασύλλαβον (Ἡφ. 45), ἀρχόμενον ἀπ' ἄρσεως καὶ ἔγον τὸν δάκτυλον κατὰ τὴν γ΄ χώραν (᾿Αλκ. ἀπ. 35)

σ τ υ τ σ τ υ υ τ υ ω ού χρη κάκοισι θύμον έπιτρέπην.

β΄) μετὰ πλειόνων δακτύλων:

τὸ Πραξίλλειον (Πφ. 25) Δυυμυυμυσ

δια των θυρίδων καλόν εμιδλέποισα (Πραξ. ἀπόσπ. 5).

407. Μιχταλ έξαποδίαι. Καλ αι μέν μεθ' ένος δακτύλου μικταλ έξαποδίαι φαίνονται οὖσαι πὖξημένα Γλυκώνεια ἢ Φερεκράτεια, ἔχουσι δε την διποδικήν προσθήκην ήτοι εν τέλει ή εν άρχη, το μεν πρώτον

όταν μάλιστα ἄρχωνται ἀπὸ τῆς θέσεως, τὸ δὲ δεύτερον ὅταν ἄργωνται άπὸ τῆς ἄρσεως, οἰον

δούποι καὶ πολιᾶς ἄμυγμα χαί - τας (Αϊ.633. Πρόλ. Φιλοκτ. 1140. 1145. Τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα ὅμοιον τοῦ Φαλαικείου ένδεκασυλλάδου).

έμοι ξυνεί - η διά παντός εὔ - φρων (Αἴ. 750).

έχει μεν 'Ανδρομέδα κάλαν άμοί - δαν (Σαπφ. ἀπόσπ. 58). Των δε πλείονας έχουσων δακτύλους άξιομνημόνευτα είνε τὰ έξῆς σγήματα.

άντιτυπεῖ δ' ἐπὶ γᾶ, πέσε τ' αἰθαλωθείς ('Αντιγ. 134). κατά δὲ τακόμενοι μέλεοι μελέαν πάθαν (αὐτ. 979). άγέτω θεός οὐ γὰρ ἔχω δίχα τῶδ' ἀείδειν. Το τελευταΐον τούτο καλείται 'Αργεβού.leιον ('Ηραιστ. σελ. 29, Caes. Bass. 256 K. Mar. Vict. σελ. 126).

6') Κατάληξις, βραχυκαταληξία, προκατάληξις.

408. Καὶ έπὶ τῶν μικτῶν κώλων δύναται νὰ συμδαίνη κατάληξις ήτοι ἔλλειψις της ἄρσεως οὐ μόνον έν τῷ τέλει, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέσῷ (προκατάληξις). Ἡ ἐλλείπουσα δὲ αὕτη ἄρσις ἀναπληροῦται ἤτοι διὰ κενοῦ χρόνου ή διὰ τονής. Καὶ ἡ μὲν τής τελικής ἄρσεως κατάληξις έπὶ τῶν ἀπὸ τῆς θέσεως ἀρχομένων κώλων καὶ ἐπικρατεῖ, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν τροχαϊκῶν,καὶ οὐ μόνον ἐν τῷ τέλει τοῦ μέτρου, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέσφ, όθεν τὰ μικτὰ μέτρα λαμβάνουσι συχήθως τὸ καταληκτικὸν ἢ καί τὸ δικατάληκτον σχήμα.

4 U U _ U _ U _ A *x* ∪ ∪ *_* ∪ *_* ∪ *_*

Πρελ. Σοφ. 'Αντιγ: 332 κέ. «πολλά τὰ δεινὰ κοὐδὲν ἀν-θρώπου δεινότερον πέλει».

Καταληκτικά σχηματίζονται καὶ κῶλα ἀπ' ἄρσεως ἀρχόμενα, οξον 'Αντιγ. 615 καὶ 336

0 4 0 0 _ 0 _ 2 ά γὰρ πολύπλαγκτος ἐλπίς. χωρεί περιβρυχίοι - σιν.

Καὶ βραχυκατάληκτα δὲ μικτὰ ευρίσκονται, ἐν οἰς δηλονότι ἐλλείπουσιν αί δύο τελευταΐαι άρσεις, οΐον Αἴ. 194

« άλλ' ἄναγ' έξ έδράνων, ὅπου μακραί-ων »,

Δύναται δε νὰ συμδή κατάληζις καὶ εν τῷ μέσῳ τῶν κώλων, τῶν τε ἀπὸ τῆς θέσεως καὶ τῶν ἀπὸ τῆς ἄρσεως ἀρχομένων, οἰον

Ού μην άλλα και της άρκτικης των κώλων άρσεως συμβαίνει συχνα κατάληζις έν τῷ μέσφ της περιόδου, οίον 'Αντιγ. 785

φοιτῆς δ' ὑπερ -πόντιος ἔν - τ' ἀγρονόμοις - αὐ - λαῖς.
Μετὰ δὲ τὴν πρώτην τοῦ κώλου θέσιν συμδαίνει κατάληξις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μόνον ὅταν τὸ κῶλου ἄρχηται ἀπὸ τῆς ἄρσεως, οἱον ω΄ _ υ _ υ _ εψάν - θης ποτ' ὡ χρυσέας ('λντιγ. 103)
(Πρβλ. ὅμως ¾ 413), σπανίως δὲ ὅταν ἄρχηται ἀπὸ τῆς θέσεως,οἱον

_ _ _ _ _ _ _ Λ i-ώ γενεαί βροτῶν (Οί. Τ. 1186). _ _ _ _ _ Λ ού-δὲν μακαρί-ζω (Οί. Τ. 1195).

γ') Λύσις καὶ συναίφεσις.

409. Οι Λέσδιοι έρωτικοί, παρ' οις ήδη πολλή ή τῶν μικτῶν μέτρων χρῆσις, οὕτε τὴν λύσιν γινώσκουσιν οὕτε τὴν συναίρεσιν, ἀλλ' ὥσπερ τοὺς δακτύλους καὶ τοὺς ἀναπαίστους, οὕτω καὶ τοὺς τροχαίους καὶ ἰάμδους πάντοτε μεταχειρίζονται κατὰ τὸ ἀρχικὸν αὐτῶν σχῆμα. Καὶ ἐπὶ τῶν καθαρῶν δὲ τροχαϊκῶν καὶ ἰαμδικῶν κώλων, ἄτινα ἐν τῆ στροφῆ ἀναμίσγονται μετὰ τῶν μικτῶν κώλων καὶ μέτρων, οὐδεμίαν μεταχειρίζονται λύσιν. Πρῶτος δὲ ὁ ᾿Ανακρέων εὑρίσκεται ἔν τινι μικτῷ μέτρῳ ἀναλύων τὴν μακρὰν τοῦ δακτύλου, τουτέστι μεταχειρίζόμενος ἀντὶ τοῦ δακτύλου προκελευσματικόν, ἐν τῷ 24 ἀποσπάσματι.

αναπέτομαι δὶι πρὸς "Ολυμπον πτερύγεσσι κούφαις διὰ τὸν "Ερωτ'. οὐ γὰρ ἐμοὶ παῖς ἐθέλει συνηδαν. 'Αλλ' ὅμως φαίνεται ὅτι ἀπὸ σκοποῦ ἐποίησε τοῦτο ἐνταῦθα ὁ 'Ανακρέων καὶ ὅτι οὐδαμῶς πρέπει νὰ ὑποληφθῆ ἡ λύσις ὡς καθολικὸς νόμος τῶν 'Ανακρεοντείων μικτῶν. Κυρίως δὲ ὁ Σιμωνίδης, ἡ Κόρινα καὶ ὁ Πίνδαρος εἰσήγαγον πλήρη ἄδειαν τῆς λύσεως τῶν τρογαίων καὶ ἰάμδων τῶν μικτῶν κώλων, ἔτι δὲ πλείονα τῶν τροχαίων καὶ ἰάμδων τῶν μετὰ τῶν μικτῶν κώλων ἀναμισγομένων καθαρῶν

τροχαϊκῶν καὶ ἰαμβικῶν, ὧν τὰ τελευταῖα περιέχουσιν ἀνὰ μίαν καὶ δύο λύσεις συχνότατα δὲ λύεται ὁ ἀρχόμενος τοῦ μικτοῦ κώλου τροχαῖος. Ὁ Σιμωνίδης ἐλαττοῦται πολὺ τοῦ Πινδάρου ὡς πρὸς τὴν λύσιν. Καὶ οἱ δραματικοὶ δὲ εἶνε μετριώτεροι τοῦ Πινδάρου κατὰ τοῦτο ὁ ᾿Αριστοφάνης μάλιστα σχεδόν παντάπασιν ἀποκλείει τὴν λύσιν, ὥστε ἔσταται ἐπὶ τῆς αὐτῆς που καὶ ὁ ᾿Ανακρέων βαθμίδος. Τὸν δὲ τρισύλλαβον πόδα καὶ αὐτὸς ὁ Πίνδαρος λύει ὡς σπανιώτατα. Μόνον δὲ τρια ἀσφαλῆ παραδείγματα προκελευσματικοῦ ἀντὶ δακτύλου ἀποδείκνυνται παρ ἀὐτῷ. Ὠσαύτως δὲ σπανίως συναιρεῖ αὐτὸν εἰς σπονδεῖον οὐδ᾽ εἶνε ἀσφαλῆ πάντα τὰ τοιαῦτα παραδείγματα.

δ') "Αλογοι σπονδεΐοι.

410. Έπὶ τῶν καθαρῶν ἰαμδικῶν καὶ τροχαϊκῶν μέτρων ἡ ἄρσις των κατά τὰς περιττὰς χώρας ἰάμδων καὶ των κατά τὰς ἀρτίους τροχαίων, ώς εν τῷ οἰκείω τόπω εἴπομεν, δύναται νὰ εἶνε καὶ μακρὰ άλογος. Ώσαύτως δὲ καὶ ή τελική ἄρσις παντὸς κώλου δύναται νὰ είνε αδιάφορος, οὐδέποτε ομως ή παρατελευτος και ή προπαρατέλευτος συλλαβή του κώλου. Έπειδή δὲ τὰ μικτὰ κῶλα ἔχουσι τὸν αὐτόν που τοίς καθαροίς ἰαμβικοίς καὶ τροχαϊκοίς ρυθμόν, δέχονται καὶ τὰς ἀλόγους άρσεις ήτοι τοὺς ἀλόγους σπονδείους ἀντὶ τῶν ῥητῶν ἰάμβων καὶ τροχαίων κατὰ τὰς αὐτὰς καὶ ἐκεῖνα χώρας. Μακρὰ λοιπὸν δύναται νὰ είνε α') ή μονοσύλλαβος ἀρκτική καὶ ή μονοσύλλαβος τελική ἄρσις. Ή μακρά ένταϋθα άντι της βραχείας είνε ούτω συχνή, όσον και έν τοις καθαροῖς τροχαϊκοῖς καὶ ἰαμβικοῖς κώλοις. β΄) Ἡ μονοσύλλαβος ἄρσις μετὰ τὴν δευτέραν θέσιν τοῦ κώλου, ώστε ἀντὶ τοῦ κατὰ τὴν δευτέραν χώραν κειμένου τροχαίου ή άντὶ τοῦ κατὰ τὴν τρίτην χώραν ιάμδου κεϊται σπονδεΐος. Σημειωτέον όμως ότι ή μετὰ τὴν δευτέραν θέσιν μονοσύλλαβος ἄρσις συνήθως τότε μόνον μηχύνεται, ὅταν καὶ ή προηγουμένη άρσις είνε μονοσύλλαβος ώς έν τῷ σχήματι

σπανιώτατα δε δταν ή προηγουμένη ἄρσις εἶνε δισύλλαβος, ὡς ἐν τῷ σχήματι του σου σου.

'Απ' ἐναντίας δὲ τὰ μικτὰ κῶλα

- 6'. U Z O _ U _ U _ U U _
- Y'. U Z U _ U _ U _ U
- δ'. Δυμυμυυμομ,

διαφωνούσιν ὡς πρὸς τὴν μακρὰν ἄρσιν τῷ κανόνι τῶν καθαρῶν ἰαμδιαῶν καὶ τροχαϊκῶν κώλων, διότι ὁ σπονδεῖος ἐν τῷ σχήματι α΄ κεῖται ἀντὶ τοῦ κατὰ τὴν περιττὴν χώραν κειμένου τροχαίου ὁ σπονδεῖος ἐν τῷ σχήματι ϐ΄ κεῖται ἀντὶ τοῦ κατὰ τὴν ἄρτιον κειμένου ἰάμβου ἡ ἀδιάφορος ἐν τῷ σχήματι γ΄ εἶνε παρατέλευτος συλλαβὴ καὶ ἡ ἐν τῷ δ΄ προπαρατέλευτος, ἐν ῷ ἐν τοῖς καθαροῖς ἰαμβικοῖς καὶ τροχαϊκοῖς κώλοις, ὡς προείπομεν, οὐδέποτε αὶ ἄρσεις αὐται εἶνε ἀδιάφοροι. Ὁ σπονδεῖος λοιπὸν οὐτος ὁ πρὸς τὸν κανόνα τῶν τροχαϊκῶν καὶ ἰαμβικῶν κώλων μαχόμενος ἡ ὁ παρὰ τάξιν λαμβανόμενος σπονδεῖος, ὡς λέγουσιν οἱ παλαιοὶ μετρικοί, εἶνε πάνυ συχνὸς ἐν τοῖς μικτοῖς κώλοις, ἀκριβέστερον δὲ εἰπεῖν πάνυ μὲν συχνὸς ἐν τῆ ἀρχῆ τοῦ μικτοῦ κώλου, ὡς ἐν τῷ προκειμένῳ α΄ καὶ ϐ΄ σχήματι, τοὐναντίον δὲ σπάνιος ἐν τῷ ἀποθέσει τοῦ μικτοῦ κώλου, ὡς ἐν τῷ γ΄ καὶ δ΄ σχήματι.

'Ο παρὰ τὴν τάξιν λαμδανόμενος οὖτος σπονδεῖος μεταφέρεται ἐκ τῶν μικτῶν κώλων καὶ εἰς καθαρὰ ἰαμδικὰ καὶ τροχαϊκὰ μετ' ἐκείνων ἀνχμισγόμενα κῶλα, εἴτε ταῦτα συντίθενται μετ' ἐκείνων εἰς ἐν μέτρον, εἴτε κεῖνται ὡς αὐτοτελῆ μέτρα ἐν τῆ ἐκ μικτῶν μέτρων στροφῆ, ὡς δηλοῦται ἐν τοῖς ἐξῆς σχήμασι.

411. "Εμπροσθεν εἴπομεν ὅτι ὁ παρὰ τάξιν λαμβανόμενος σπονδεῖος ἐν τῆ ἀποθέσει τῶν μικτῶν καὶ τῶν μετ' αὐτῶν ἀναμισγομένων ἰαμβικῶν καὶ τροχαϊκῶν κώλων εἶνε σπάνιος. 'Ακριβέστερον ὅμως ὁρίζοντες τὸ λεχθέν, προστίθεμεν ἐνταῦθα ὅτι ἡ χρῆσις αὕτη ἀσφαλῶς ἀποδείκνυται τὸ πρῶτον παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις δραματικοῖς, οὐχὶ δὲ καὶ παρ' Αἰσχύλω. Πρβλ. Εὐπόλ. 'Αστρατ. (παρ' 'Ηφαιστ. σελ. 55) . «ἄνδρες ἐταῖροι δεῦρ' ἤδη | τὴν γνώμην προσίσχετε», Φιλοκτ. 1151 «τὰν πρόσθεν βελέων ἀλκάν», ἀνιαποδιδόμενον τῷ κανονικῷ ἐν στ. 1128 «ὧ τόξον φίλον, ὧ φίλον», Εὐριπ. 'Ηλ. 122 καὶ 137. Ίππολ. 741 καὶ 751. "Ιων. 466 καὶ 486. Ίκετ. 994 καὶ 1016, τὸ καταληκτικὸν Σαπφικὸν ἐν Βακχ. 867 «ἐμπαίζουσα λείμαχος ἡδοναῖς» καὶ 887 « αὕξοντας σὺν μαινομένα δόξα», τὸ καταληκτικὸν Φαλαίκειον ἐν Φιλοκτ. 208 καὶ 217, τὸ ἰαμβικὸν κῶλον

Τραχ. 846 «ἡ που όλοὰ στένει» καὶ 857 «ἀ τότε θοὰν νύμραν» $_{-}$ $_{\circ}$ $_{\circ}$ $_{\circ}$ $_{\circ}$ $_{\circ}$ $_{\circ}$ $_{\circ}$ $_{\circ}$ $_{\circ}$ καταληκτικὸν Φερεκράτειον ἐν Φιλοκτ. 176 «ὧ παλάμαι θνητῶν» καὶ 188 «ἀ δ' ἀθυρόστομος». Πλείονα δὲ εἶνε τὰ παραδείγματα, καθ' ἃ ἡ ἄλογος ἄρσις κεῖται ἐν τῆ στροφῆ ἄμα καὶ τῆ ἀντιστροφῆ, ἀλλ' ἐκεῖ δύναται καὶ ἄλλως νὰ ληφθῆ ὁ ρυθμός, ἡ μακρὰ δηλαδὴ αὕτη καὶ ἡ προηγουμένη νὰ ληφθῶσιν ὡς τρίσημοι, τὸ σχῆμα δηλαδὴ $_{\circ}$ $_{\circ}$

412. Ὁ δὲ ἐν τῆ ἀρχῆ τῶν μικτῶν κώλων καὶ τῶν μετ' αὐτῶν ἀναμισγομένων καθαρῶν τροχαϊκῶν καὶ ἰαμβικῶν παρὰ τάξιν λαμ-βανόμενος σπονδεῖος, τουτέστιν ὁ σπονδεῖος ἀντὶ τοῦ τροχαίου ἐν τῆ πρώτη χώρα καὶ ἀντὶ τοῦ ἰάμβου ἐν τῆ δευτέρα, ἢ συντομώτερον ἡ ἐπιφερομένη τῆ πρώτη θέσει μονοσύλλαβος ἄρσις ἄλλην παρ' ἄλλοις ποιηταῖς ἔχει τὴν χρῆσιν. Παρὰ μὲν τῷ 'Αλκαίω καὶ τῆ Σαπφοῖ εὐρίσκεται ἡ ἄλογος αὕτη μακρά, ὅταν ἡ ἑξῆς ἐπομένη ἄρσις τοῦ κώλου εἶνε δισύλλαβος, ὡς ἐν τῷ δευτέρω Γλυκωνείω καὶ Φερεκρατείω

Οὐδέποτε ὅμως κεῖται ἐνταῦθα ἡ ἄλογος μακρὰ παρὰ τοῖς Λεσδίοις ποιηταῖς, ὅταν ἡ ἑπομένη ἄρσις εἶνε μονοσύλλαδος: οὐδέποτε π. χ. ἡ ἄρσις ἡ μετὰ τὴν πρώτην θέσιν τοῦ Σαπφικοῦ καὶ 'Αλκαϊκοῦ ἐνδεκασυλλάδου εἶνε μακρά, ἀλλὰ πάντοτε βραχεῖα. 'Εν τῷ περαιτέρφ ὅμως προόδφ τῆς μετρικής παρά τε τοῖς χορικοῖς λυρικοῖς καὶ τοῖς δραματικοῖς ἡ μετὰ τὴν πρώτην θέσιν μονοσύλλαδος ἄρσις εὐρίσκεται μακρὰ ἐπὶ παντὸς εἴδους μικτῶν μέτρων, ἄν τε δηλαδὴ μονοσύλλασδος ἄν τε δισύλλαδος εἶνε ἡ ἄρσις τοῦ ἐπιφερομένου ποδός. 'Η ἄδεια δὲ αῦτη ἰσχύει καὶ ἐπὶ τῶν ἀναμισγομένων καθαρῶν τροχαϊκῶν καὶ ἰαμδικῶν κώλων. 'Εὰν δὲ προσέτι λάδωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν κανονικὴν ἀλογίαν, συνάγομεν τὸν έξῆς κανόνα ἰσχύοντα ἀπὸ τοῦ Σιμωνίδου καὶ Πινδάρου καὶ έξῆς, ὅτι ἡ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας θέσεως τοῦ κώλου προηγουμένη καὶ ἐπιφερομένη μονοσύλλαδος ἄρσις εἶνε ἀδιάφορος.

Κατὰ ταϋτα π. χ. ὁ Πίνδαρος καὶ ἡ τραγωδία παρὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ᾿Αλκαίου καὶ τῆς Σαπφοῦς δύνανται νὰ ἐκτείνωσι τὴν δευτέραν ἄρσιν

τοῦ ένδεκασυλλάδου 'Αλκαϊκοῦ καὶ τὴν πρώτην ἄρσιν τοῦ ένδεκα-συλλάδου Σαπφικοῦ, ὡς δηλοῦσι τὰ έξῆς παραδείγματα

εν ἀνδρῶν, εν θεῶν γένος: ἐκ μιᾶς (Νεμ. 6, 1). λέκτρων ἄται κοιμήματά τ' αὐτογέν | . . ('Αντιγ. 862).

προύχει καὶ γνώμα, παρ' ὅτφ τὸ θεῖον (Φιλοκτ. 138). Παραδείγματα δὲ τῆς ἀναλόγου ἐκτάσεως τῶν μετὰ τῶν μικτῶν κώλων ἀναμισγομένων καθαρῶν τροχαϊκῶν καὶ ἰαμδικῶν παρέχονται παρὰ τοῖς κωμικοῖς τὰ Κρατίνεια καὶ Εὐπολίδεια μέτρα, περὶ ὧν ἔσται λόγος κατωτέρω. Παρὰ Σιμωνίδη ἀποσπ. 1 ἡ ἰαμδικὴ διποδία ω σ σ ω ω «ἐδόμδησεν θαλάσσας» ἀντιστροφικῶς ἀνταποδίδοται τῷ «ἀποτρέπουσα κῆρας». Πρόλ. Ηινδ. Πυθ. 8,13. Εὐριπ. Ἑκάδ. 449 καὶ 460. Τραγ. 846.

ε') Υπέρθεσις.

- 413. 'Η ὑπέςθεσις εἶνε κατηγορία παραδεδομένη ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν (πρβλ. § 30). Διακριτέον δὲ δύο εἴδη τῆς ὑπερθέσεως πρῶτον μέν, καθ' ὁ ἐπὶ στιχηρᾶς ἐπαναλήψεως ἢ ἀντιστροφικῆς ἀνακυκλήσεως ὑπερτίθενται ἐναλλὰξ δύο πόδες, ὁ δάκτυλος καὶ ὁ τροχαῖος δεύτερον δέ, καθ' ὁ ἐπὶ στιχηρᾶς ἐπαναλήψεως ἢ ἀντιστροφικῆς ἀνταποδόσεως ὑπερτίθενται ἤτοι ἀλλάστουσιν ἀμοιδαίως θέσιν δύο παρακείμεναι συλλαβαὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ποδός, μακρὰ καὶ βραχεῖα.
- α΄) 'Υπέρθεσις δακτύλου και τροχαίου. Και συχνότατα μεν εναλλάσσεται το β΄ και το γ΄ Γλυκώνειον, τουτέστιν έν μεν τη στροφη ο δάκτυλος κείται κατά την β΄ χώραν τοῦ Γλυκωνείου, εν δὲ τη ἀντιστροφη κατά την τρίτην η τάνάπαλιν. Οι παλαιοί μετρικοί διαιροῦντες τὰ κῶλα ταῦτα κατὰ τετρασυλλάδους πόδας ὑπάγουσι και την κατηγορίαν ταύτην, δηλαδή την ὑπέρθεσιν τῶν ποδῶν, εἰς τὴν ἐτέραν, τὴν ὑπέρθεσιν τῶν συλλαδῶν οἰον ἐπὶ τῆς ἐναλλαγης τοῦ β΄ και γ΄ Γλυκωνείου

__ 0 __ 0, 0 __ 0 __

ήτοι τοῦ διιάμβου καὶ χοριάμβου ἐλάμβανον ὑπέρθεσιν τῆς βραχείας καὶ μακρᾶς τοῦ διιάμβου εἰς τὴν ἀρχομένην μακρὰν καὶ βραχεῖαν

τοῦ χοριάμδου. Παραδείγματα δε παρὰ τοῖς τραγικοῖς, παρ' οἰς μόνοις εἶνε ἐν χρήσει ἡ ὑπέρθεσις αὕτη, εὑρίσκονται τὰ ἑξῆς Φιλοκτ. 1123 «πόντου θινὸς ἐρίμενος» καὶ 1147 «ἔθνη θηρῶν, οῦς ὅδ' ἔχει» καὶ 1082 — 1103, 'Ελέν. 1487 «ὧ πταναὶ δολιχαύχενες» καὶ 1504 «ναύταις εὐαεῖς ἀνέμων», Εὐριπ. Ἡλέκτρ. 148 «χέρα τε κρᾶτ' ἐπὶ κούριμον» καὶ 165 «Αἰγίσθου λώδαν θεμένα». 146 «διέπομαι κατὰ μὲν φίλαν» καὶ 163 «δέξατ' οὐδ' ἐπὶ στεφάνοις» προσέτι Ἡλέκτρ. 167 – 189, Ἡρ. Τ. 421 καὶ 439. 1097 καὶ 1114, Φοιν. 208 καὶ 220. 210 καὶ 222 μετὰ δὲ προτετχημένης ἄρσεως τὸ β΄ καὶ γ΄ Γλυκώνειον ἐναλλάσσεται ἐν 'Ελ. 1481. — 'Η δὲ ἐναλλαγὴ τοῦ α΄ καὶ β΄ Γλυκωνείου εὐρίσκεται παρ' ᾿Ανακρέοντι (21, 1 καὶ 6 «ξαν]θῆ δὲ γ' Εὐρυπύλη μέλει» — «ἀσπίδος ἀρτοπώλισιν») καὶ ᾿Αριστοφάνει (Σρ. 531 καὶ 636). — Τῆς δὲ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου Φερεκρατείου ἐναλλαγῆς καὶ τῆς τοῦ α΄ καὶ β΄ μικτοῦ παροιμιακοῦ

φέρομεν τὰ έξης παραδείγματα. Οἰ. Κ. 511 «ὅμως δ' ἔραμαι πυθέσαι» καὶ 523 «τούτων δ' αὐθαίρετον οὐδέν», Εὐριπ. Ἡλέκτρ. 169 «ἔμολέ τις ἔμολεν γα|λακτοπότας ἀνὴρ» καὶ 192 «χρύσεά τε χάρισιν προσ|θήματ' ἀγλαίας».

β΄) 'Υπέρθεσις τῆς μακρᾶς καὶ βραγείας. Ἡ τοιαύτη ὑπέρθεσις συμβκίνει ὅταν ἀντιστροφικῶς ἀνταποδιδῶται τρογαῖος καὶ ἴαμβος. Συμβαίνει δὲ οὕτω συχνά, ὅσον ἡ τοῦ ἀρχομένου τροχαίου μεταβολὴ εἰς τὸν ἄλογον σπονδεῖον. Καὶ παρὰ μὲν τοῖς "Λεσβίοις λυρικοῖς μόνον τότε, ὅτε ὁ δεύτερος ποὺς εἶνε δάκτυλος, ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ ἀλόγου σπονδείου, οἶον τὸ κῶλον

έναλλάσσεται τῷ Ο = = Ο Ο = Ο = ἀναλόγως πρὸς τὸ = = = Ο Ο = Ο.

Παρὰ τοῖς δραματικοῖς ὅμως οὐ μόνον ὅταν ἐπιφέρηται δάκτυλος, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐπιφέρηται τροχαῖος, ὁ ἀρχόμενος ποὺς δύναται νὰ εἴνε ἴαμβος ἀντὶ τροχαίου ἢ σπονδείου. Παρὰ δὲ τοῖς πωμικοῖς γίνεται χρῆσις τοῦ ἰάμβου ἀντὶ τοῦ τροχαίου ἢ σπονδείου μόνον ἐν τῷ Εὐπολιδείω μέτρω.

ο σώφοων τε χώκαταπύ γων ἄριστ' ήκουσάτην. εὐφοάνας ἡμᾶς ἀπόπεμπ' | οἵκαδ' ἄλλον ἄλλοσε... Έπὶ δὲ καθαρῶν τροχαίκῶν κώλων μόνον ἐν τῷ δευτέρῳ κώλῳ (τροχαϊκῇ τετραποδίᾳ) τῶν κωμικῶν Εὐπολιδείων καὶ Κρατινείων, οἰον ὧ θεώμενοι, κατερῶ | πρὸς ὑμᾶς ἐλευθέρως (Νεφ. 518)·

ος μέγιστον όντα Κλέων' | ἔπαισ' ἐς τὴν γαστέρα (550). Παρὰ δὲ τῷ Πινδάρῳ ὁ ἀντὶ τοῦ τροχαίου κείμενος ἴαμδος ἀνταπο-δίδοται πάντοτε ἐν πάσαις ταῖς ἀνακυκλουμέναις στροφαῖς, ὁσαιδή-ποτε καὶ ἄν ὧσιν αὐται, καὶ οὐδέποτε ἐναλλάσσεται τῷ τροχαίῳ ἢ σπονδείῳ, οἰον ἐν τῷ α΄ κώλῳ τῶν στροφῶν τοῦ α΄ 'Ολυμπ. («ἄριστον μὲν ὕδωρ ὁ δὲ» Ο - - Ο Ο - Ο -). 'Ο ἀντὶ τοῦ τροχαίου κείμενος οὐτος ἴαμδος οὐδὲν ἔχει τὸ ἔκρυθμον καὶ δυσεξήγητον, ὅταν ἡ πρώτη συλλαδὴ αὐτοῦ ληφθῆ ὡς ἔχουσα τὸν ρυθμικὸν τόνον, δηλαδὴ ὧδε Ο Ο καὶ τοῦτο οὐ μόνον ὁσάκις ἀνταποδίδοται διὰ τροχαίου, ἀλλὰ καὶ ὁσάκις ἀνταποδίδοται πάλιν δι' ἰάμδου. Τὸ τοιοῦτο ποδικὸν σχῆμα τὸ ἔχον σχῆμα μὲν ἰάμδου, ρυθμὸν δὲ τὸν τοῦ τροχαίου, ἐκ τῶν σωζομένων παλαιῶν μελφδιῶν μανθάνομεν ὅτι ἦτο χρήσιμον καὶ ἐν τῷ πράξει (πρδλ. Westphal, Gr. Metrik ² τόμ. 2 σελ. 738 κέ.).

ς') Πυροίχιος.

414. Πλην των εἰρημένων σχημάτων οἱ Λέσδιοι λυρικοί, καὶ ὅσοι των ᾿Αλεξανδρίνων ποιητών ἐμιμήσαντο πιστώς τὰ μετρικὰ ἐκείνων σχήματα, μεταχειρίζονται ἐπὶ τοῦ ἀρκτικοῦ ποδὸς τῶν μικτῶν κώλων, ἐπομένου πάντοτε δακτύλου, καὶ τὸ τοῦ πυρριχίου σχῆμα οἰον ἡ Σαπφὼ ἀποσπ. 45 «ἄγε δὴ χέλυ δῖά μοι | φωνάεσσα γένοιο». 65

βροδοπάχεες ἄγ|ναι Χάριτες, | δεῦτε Δίος κόραι.

Πρ6. Στησιχ. ἀπόσπ. 44. Θεόκρ. 29. 39. 40. Οὐδεμία δὲ αὐτοῦ γίνεται χρῆσις ἐν τῆ δραματικῆ ποιήσει. Πρὸς ἐξήγησιν τοῦ ποδικοῦ τούτου σχήματος πολλαὶ προηνέχθησαν γνῶμαι ὑπὸ τῶν νεωτέρων, οἰον α΄) ὅτι ὁ ἐλλείπων πρῶτος χρόνος ἀνεπληροῦτο διὰ τῆς ὁργανικῆς μουσικῆς, ὡς τῆς κιθάρας ἀρχομένης πρὸ τοῦ ἄδοντος (Weissenborn de versib. Glycon. Ι σελ. 41) β΄) ὅτι ἐκατέρα τῶν δύο βραχειῶν ἦτο χρόνος ἄλογος ἔχων μέγεθος 1 τοῦ πρώτου χρόνου (Pfaff, Münchener gelehrte Anzeigen 1855 ἀριθ. 13) γ΄) ὅτι ὁ πυρρίχιος ἦτο προσφδιακὴ ἄδεια, συνεσταλμένος δηλαδὴ τροχαῖος, ὅπως ἐν τῷ ἔπει ἀντὶ τοῦ ἀρκτικοῦ σπονδείου σποράδην κεῖται ὁ ἴαμ- 6ος τοῦ δ΄ ἀκεφάλου τούτου κατὰ τὴν ἐκδοχὴν τῶν παλαιῶν μετρι-

κῶν ποδὸς ἀνεπληροῦτο ὁ ἐλλείπων χρόνος τῆ βοηθεία τοῦ ρυθμικοῦ τόνου, ὅστις ἐν τῆ ἀρχῆ τοῦ μέτρου ἦτο ἰσχυρότερος (Weissenborn μνημον. χωρ.). Ἡ τελευταία ὑπόθεσις φαίνεται πάσης ἄλλης πιθανωτέρα.

ΣΗΜ. 'Ο ἀρκτικὸς ποὺς τῶν μικτῶν, ὅστις, ὡς εἴπομεν, πολλὴν ἐπιδέχεται ποικιλίαν σχημάτων, πλὴν δηλαδὴ τοῦ τροχαίου καὶ τὸ τοῦ σπονδείου καὶ τὸ τοῦ ἰάμβου καὶ τὸ τοῦ πυρριχίου καὶ δὴ καὶ τὸ τοῦ τριβράχεος διὰ τῆς λύσεως τῆς μακρᾶς τοῦ τροχαίου, ἐν δὲ τῆ μεταγενεστέρα τραγωδία καὶ τὸ τοῦ ἀναπαίστου (οἰον Εὐριπ. Ίφ. Τ. 1120 «μεταβάλλει δυσδαιμονία»), ὡνομάσθη ὑπὸ τοῦ Γοδ. 'Ερμαννοῦ βάσις παρὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ὅρου τούτου παρὰ τοῖς παλαιοῖς ῥυθμικοῖς καὶ μετρικοῖς, ὀρθότερον δὲ δύναται πρὸς διάκρισιν νὰ ὀνομασθῆ ποὺς πολυσχημάτιστος, οἰος τῷ ὄντι εἶνε (πρβλ. § 307).

Β. Μικτά μέτρα.

415. Έχ τῶν ἔμπροσθεν μνημονευθέντων κώλων το Φαλαίκειον ένδεκασύλλαβον (πρβλ. § 406) μετεχειρίσατο ώς αυτοτελές μέτρον κατὰ στίχον τε καὶ κατὰ σύστημα μετ' ἄλλων μέτρων συντιθείσα ἡ Σαπφώ, οθεν και Σαπφικόν ένδεκασύλλαβον έκλήθη. Ὁ Μάριος όμως Οὐικτωρίνος σελ. 148 διαρρήδην μαρτυρεί ὅτι δὲν εἶνε καὶ εὑρέτις του μέτρου τούτου ή Σαπφώ. Καὶ ὁ ἀνακρέων μετεχειρίσατο τὸ μέτρον τοῦτο, οὖ σφίζεται ὁ στίχος (ἀπόσπ. 38) «ἀσήμων ὑπὲρ έρμάτων φορεῦμαι» (πρόλ. Ἡφαιστ. 33. Caes. Bass. σελ. 260 K. Mar. Victor. 2595. 2566). Πολυαρεθμότερα είνε τὰ σφζόμενα Φαλαίκεια κατά στίχον παρά τοῖς 'Αλεξανδρίνοις ποιηταῖς καὶ τοῖς έπιγραμματοποιοίς της άνθολογίας, οίον παρά Καλλιμάχφ άποσπ. 73, Θεοκρίτφ ἐπιγράμμ. 20, Φαλαίκφ, Άντιπάτρφ, Άλφειφ (Άνθολ. Παλατ. 13, 6. 7, 390. 9, 110). Την ἔλλειψιν Ἑλληνικών παραδειγμάτων έκ των παλαιοτέρων χρόνων άναπληροι ο Κάτουλλος. δστις κατὰ τὸν Καίσιον Βάσσον (σελ. 261, 4 K.) ἐν τῷ μέτρφ τούτφ έμιμήσατο τὴν Σαπφώ, τὸν ἀΑνακρέοντα καὶ ἄλλους. Τὸ εὕκολον καὶ παιγνιώδες ήθος των Κατουλλείων ένδεκασυλλάδων, όπερ είνε κοινών και τοῖς τῶν ἄλλων Λατίνων ποιητῶν Φαλαικείοις, ἦτο ἀναμφιδόλως καί των Έλληνικών παραδειγμάτων οίκειον. + Ο πρώτος πούς του μέτρου τούτου είνε σπονδείος, τροχαίος ή ικμβος, οὐδαμενί δὲ είνρίσκεται πυρρίχιος.

416. Δίκωλον δὲ μέτρον εἶνε τὸ ᾿Ασκληπιάδειον δωδεκασύλλαβον (Ἡφαιστ. σελ. 34) οὕτω κληθὲν ἀπὸ τοῦ μεταγενεστέρου ποιητοῦ ᾿Ασκληπιάδου, ὅστις πολλὴν αὐτοῦ ἐποιήσατο χρῆσιν, καίπερ εὑρισκόμενον ἤδη παρὰ τοῖς Λεσδίοις μελικοῖς καὶ μάλιστα ἐκ τῶν συχνοτάτων ὄν μέτρων τῆς τοῦ ᾿Αλκαίου καὶ Σαπφοῦς λυρικῆς. Τὸ ᾿Ασκληπιάδειον μέτρον σύγκειται ἐκ δύο μικτῶν καταληκτικῶν τριποδιῶν, ἤτοι τοῦ Ϭ΄ καὶ τοῦ α΄ καταληκτικοῦ Φερεκρατείου εἰς ἕνα συντιθεμένων στίχον,

90-0-1200-0-

ὅττε εἶνε δικατάληκτον ἀσυνάρτητον καὶ ἔχει μεγίστην πρὸς τὸ έλεγεῖον ὁμοιότητα, καθάπερ καὶ οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ παρετήρησαν (Mar. Vict. 2594. Atil. 2700. Plot. 2656). Ἡ έν τῷ μέσφ τῷν δύο κώλων τομὴ πολλάκις μὲν παραλείπεται παρὰ τοῖς Ἔλλησιν, οὐδέποτε δὲ παρὰ τοῖς Λατίνοις ποιηταῖς. Τὸ μέτρον τοῦτο συνετίθετο κατά τε στίχον (ὅτε ὑπὸ τῷν νεωτέρων καλεῖται Asclepiadeum primum) καὶ κατὰ σύστημα. Κατὰ στίχον συντεθειμένον εὑρίσκεται ἐν τῷ 33 ἀποσπάσματι τοῦ ᾿Αλκαίου・

πλθες έκ περάτων γᾶς έλεφαντίναν λάβαν τῷ ξίφεος χουσοδέταν ἔχων, ἐπειδὶ μέγαν ἄθλον Βαβυλωνίοις συμμάχεις τελέσας, δύσαό τ' ἐκ πόνων κτλ.

'Ωσαύτως ἐν ἀποσπ. 40 καὶ παρ' 'Ορατίφ (Carm. 1, 1. 3, 30. 4, 8). Ἡ δὲ Σαπρω ἐποιεῖτο χρῆσιν ἐν τῷ πέμπτω βιβλίφ (πρβλ. Σαπφοῦς ἀπόσπ. 55).

417. Έχ τοῦ μέτρου τούτου ἐγεννήθη τὸ νῦν συνήθως μεῖζον 'Ασκληπιάδειον καλούμενον κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ προηγούμενον ἔλασσον ὅν, διότι ἐκεῖνο μὲν ἦτο δίκωλον, τοῦτο δὲ τρίκωλον παρεμβληθέντος ἐν τῷ μέσφ καὶ τρίτου κώλου διποδικοῦ ἐν σχήματι χοριάμβου, οἰον

70-00-1400-1400-08

Νύμφαις ταῖς Διὸς ἐξ | αἰγιόχω | φασὶ τετυγμέναις.
Τὸ μέτρον τοῦτο ἡ Σαπρὼ καὶ ὁ ᾿Αλκαῖος μετεχειρίσαντο συχνότατα κατὰ στίχον, ὅθεν καὶ Σαπρικὸν ἐκκαιδεκασύ Μαθον καλεῖται (Ἡραιστ. σελ. 35 « ῷ τὸ τρίτον ὅλον Σαπφοῦς γέγραπται: πολλὰ δὲ καὶ ᾿Αλκαίου ἄσματα », Τριχές 289, Mar. Vict. 2616. 2621) ἢ ᾿Αλκαϊ-

κὸν (Serv. 1824). Καὶ τῆς μὲν Σαπροῦς τοιαῦτα εἶνε τὰ ἀπὸ 65-74 ἀποσπάσματα, έξ ὧν παρατιθέμεθα ἐνταῦθα τὸ 68· κατθάνοισα δὲ κείσεαι πότα, κωὐ μναμοσύνα σέθεν ἔσσετ' οὕτε τότ' οὕτ' ὕστερον· οὐ γὰρ πεδέχεις βρόδων τῶν ἐκ Πιερίας, ἀλλ' ἀφάνης κὴν 'Αΐδα δόμοις φοιτάσεις πεδ' ἀμαύρων νεκύων ἐκπεποταμένα.

Ο δέ 'Αλκαΐος φαίνεται ότι μετεχειρίσατο τὸ μέτρον τοῦτο κυρίως

έν κεκινημένοις παροινίοις, οίον έν άποσπ. 44 λέγει

μηδὲν ἄλλο φυτεύσης πρότερον δένδριον ἀμπέλω. Πρόλ. προσέτι ἀπόσπ. 37 Α. 39. 41. 42. 83-87. "Οθεν ἐν τοῖς μεταγενεστέροις σκολίοις καὶ παροινίοις ἐγένετο τυπικὴ χρῆσις αὐτοῦ (πρόλ. Bergk. Poët. lyr. Gr. τόμ. 3 4 σελ. 650). Τἢ Σαπφοῖ ἡκολούθησεν ὁ Κάτουλλος (Carm. 30), τῷ δὲ 'Αλκαίῳ ὁ 'Οράτιος (Carm. 1, 11. 18. 4, 10). Καὶ οἱ 'Αλεξανδρῖνοι ποιηταὶ πολλὴν αὐτοῦ ἐποιήσαντο χρῆσιν, ὅ τε Θεόκριτος (28. 30) καὶ ὁ Καλλίμα-χος (Anthol. Palat. 13, 10) καὶ ὁ Φάλαικος (Mar. Victor. 2598), ὅθεν καὶ Φαλαίκειον τὸ μέτρον καλεῖται (Diomed. 519, Plotius 2657), καὶ ὁ 'Ασληπιάδης, ὅθεν καὶ 'Ασκληπιάδειον (Plotius μνημ. χ.) ἀνομάσθη.- 'Ο Σιμμίας δὲ καὶ τὸ ἀκατάληκτον μετεχειρίσατο σχῆμα, είον

τὸν στυγνὸν Μελανίππου φόνον αἱ πατροφόνων ἔριθοι, ἔθεν καὶ Σιμμιακὸν τὸ σχῆμα τοῦτο ἔκλήθη (Ἡραιστ. 35).-Τέλος δὲ τοῦ τελευταίου κώλου συστελλομένου εἰς τὸ ᾿Αδώνιον καλούμενον

γίνεται τὸ έξῆς σχῆμα

οπερ μετεχειρίσατο ή Σαπφὼ έν ἀποσπ. 62 (Ἡφαιστ. σελ. 34) κατθνάσκει Κυθέρη' ἄδρος "Αδωνις, τί κε θεῖμεν; καττύπτεσθε κόραι και κατερείκεσθε χίτωνας.

Προσέτι δὲ ὁ ᾿Αλκαῖος καὶ ὁ ᾿Ανακρέων, ὅθεν καὶ ᾿Ανακρεόντειον ἐκλήθη (Servius σελ. 463, 26 Κ.). Τὸ τελικὸν κῶλον συχνὰ συνέκειτο ἐκ τοῦ ἐφυμνίου «ὧ τὸν Ἅδωνιν», ὅθεν καὶ ᾿Αδώνιον ἡ ᾿Αδωνίδιον ὑπὸ τῶν μετρικῶν ἀνομάσθη (Plot. 2610. Serv. 1820. Mar. Vict. 2518).

418. Τοὐναντίον δίπωλον είνε τό τε 'Araxpeorτειον καλούμενον (Servius 1822), εκ χοριάμβου και τοῦ α' Φερεκρατείου συγκείμενον, οἰον τὸ τοῦ Ανακρέοντος ἀπόσπ. 31 και 32 (Ηφαιστ. σελ. 31)

καὶ τὸ ὁμοίως ἐσχηματισμένον Σαπφικὸν (Servius 1822), ἐκ δύο χοριάμθων καὶ τοῦ α΄ Φερεκρατείου συγκείμενον, οἰον τὸ τῆς Σαπφοῦς ἀπόσπ. 60 (Ἡφαιστ. 31. Σχολ. Ἡραιστ. 181 W.)

δεῦτέ νυν ἄδ-ραι Χάριτες-καλλίκομοί τε Μοῖσαι. Πρβλ. 'Ανακρ. ἀπόσπ. 28. 29.

419. Δίχωλον εἶνε καὶ τὸ Πριάπειον (Ἡφαιστ. 34. 57), ἐκ Γλυχωνείου καὶ Φερεκρατείου συγκείμενον καὶ ἐκ τῆς διαφόρου θέσεως τοῦ δακτύλου ἐν ἀμφοτέροις τοῖς κώλοις διάφορα σχήματα λαμδάνον.

α'. 200_0_0_| 200_0_0 6'. 20_00_0_| 20_00_0 γ'. 20_00_0-| 20_00_0 8'. 20_00_0-| 200_0

α'. ἐκ ποταμοῦ 'πανέρχομαι | πάντα φέρουσα λαμπρὰ ('Λνακ 23' Ηφ. 31): 6'. ψάλλω πηκτίδα τῆ φίλη | κωμάζων παΐο' ἀδρῆ ('Λνακρ. 17).

γ'. οὐ βέδηλος, ὧ τελεταί | τοῦ νέου Διονύσου (Είρορ. παρ' Ἡραιστ. 57).

Τό μέτρον τοῦτο μετεχειρίσατο κατὰ στίχον ὁ 'Ανακρέων καὶ ἄλλοι μελοποιοὶ ἐν ποιήμασιν ἐρωτικοῖς καὶ σκωπτικοῖς, συχνὰ δὲ καὶ τὸ σατυρικὸν δρᾶμα, ὅθεν ὑπό τινων καὶ σατυρικὸν ἀνομάσθη, καὶ ἡ κωμφδία, οἰον Εὕπολις ἐν ἀποσπ. 159 (Mar. Victor. 2599). Προσέτι δὲ ἦτο καὶ τοῖς 'Αλεξανδρίνοις προσφιλές, ἐμιμήσαντο δὲ καὶ οἱ 'Ρωμαῖοι ποιηταί, οἰον ὁ Κάτουλλος (17). Παρὰ δὲ τοῖς μεταγενετ στέροις ἐγένετο μέτρον τῶν Πριαπείων ποιημάτων, ὅθεν ἔλαδε καὶ τὸ ὄνομα. Τὸ ἦθος τοῦ ρυθμοῦ τούτου εὕκολον καὶ παιγνιῶδες ὄν ἡρμοζε τῷ χαρακτῆρι τῆς ποιήσεως, ἐν ἡ ἐγίνετο αὐτοῦ χρῆσις. Πρῶλ. Τερεντιανὸν σελ. 2752 ὧδε λέγοντα '« ipse enim sonus indicat esse hoc lusibus aptum ».

420. Τὸ δὲ Κρατίτειοτ (Ἡφαιστ. 55. 59) δίκωλον καὶ τοῦτο ὄν σύγκειται ἐκ τοῦ α΄ Γλυκωνείου καὶ τροχαϊκῆς τετραποδίας καταληκτικῆς, οἰον τὸ τοῦ Κρατίνου ἀπόσπ. 52 (324 Κ.) ἐκ παραδάσεως ὄν

Εἴτε, κισσοχαῖτ' ἄναξ, | χαῖρ', ἔφασκ' Ἐκφαντίδης, πάντα φορητά, πάντα τολ|μητὰ τῷδε τῷ χορῷ, πλὴν Εενίου νόμοισι καὶ | Σχοινίωνος, ὧ Χάρον.

'Ωσαύτως ὁ Εὔπολις μετεχειρίσατο τὸ μέτρον τοῦτο ἐν τἢ παραβάσει τῶν 'Αστρατεύτων (πρβλ. Ἡφ. 55).

421. Τῷ Κρατινείῳ ὁμοιότατον εἶνε τὸ Εὐπολίδειον ἐκ τοῦ τρίτου Γλυκωνείου καὶ τῆς καταληκτικῆς τροχαϊκῆς τετραποδίας συγκείμενον $\cdot$

Καὶ ἐκ τοῦ Κρατίνου μὲν φέρομεν τὰ ἐξῆς Εὐπολίδεια (Μαλθακ. 1)
παντοίοις γε μὴν κεψαλὴν | ἀνθέμοις ἐρέπτομαι,
λειρίοις, ῥόδοις, κρίνεσιν, | κοσμοσανδάλοις, ἴοις
καὶ σισυμβρίοις ἀνεμω|νῶν κάλυξί τ' ἠριναῖς,
ἐρπύλλω, κρόκοις, ὑακίν|θοις, ἑλειχρύσου κλάδοις,
οἰνάνθησιν, ἡμεροκαλ|λεῖ τε τῷ ψιλουμένω κέ.
'Ἐκ δὲ τοῦ Εὐπόλιδος τὰ ἐξῆς ἐκ τῶν Δήμων (20)

ον χρῆν ἔν τε ταῖς τριόδοις | κάν τοῖς ὀξυθυμίοις προστρόπαιον τῆς πόλεως | κάεσθαι τετριγότα.
Τὸ δὲ μέγιστον ἐξ Εὐπολιδείων ἀπόσπασμα κεῖται ἐν τῆ παραδέσει τῶν Νεφελῶν τοῦ ᾿Αριστοφάνους στ. 518-562, ἐν ῷ γίνεται χρῆσις καὶ τοῦ πολυσχηματίστου, οἶον

ῶ θεώμενοι κατερῶ | πρὸς ὑμᾶς ἐλευθέρως.

'Ως δὲ καὶ ἔμπροσθεν εἴπομεν (ἔ 413), οἱ κωμικοὶ μετεχειρίζοντο τὸν πολυσχημάτιστον πόδα οὐ μόνον ἐν τῆ ἀρχῆ τοῦ Εὐπολιβείου, ἀλλὰ καὶ ἐν τῆ α΄ χώρα τῆς τροχαϊκῆς τετραποδίας τοῦ τε Εὐπολιδείου καὶ τοῦ Κρατινείου, ὥσπερ καὶ τὸν σπονδεῖον ἐν τῆ ϐ΄ χώρα. Τὸ δὲ σχῆμα τοῦ τριβράχεος ἐν τῆ ἀρχῆ τοῦ κώλου δὲν εἶνε σπάνιον, κατὰ τὰς λοιπὰς ὅμως χώρας δὲν ἀποδεικνύεται ἀσφαλῶς. Ἡ δὲ τομὴ ἐν τῆ άρμογῆ τῶν δύο κώλων συχνὰ παραμελεῖται. Όπως δὲ τὰ ἀναπαιστικὰ τετράμετρα, οὕτω καὶ τὰ μέτρα ταῦτα, τό τε Εὐπολίδειον καὶ τὸ Κρατίνειον, εἶνε σταθερὸν μέτρον τῆς παραβάσεως, ἐγίνετο δὲ αὐτοῦ χρῆσις καὶ ἐν τοῖς ἄσμασι τῶν ἐπεισοδίων.

422. Δίχωλον τέλος είνε καὶ τὸ ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν (Ἡφ. 58 W.) ἐπιωνικὸν πολυσχημάτιστον καλούμενον, ὅπερ σύγκειται ἐκ τοῦ μικτοῦ ၆΄ παροιμιακοῦ καὶ τοῦ μικτοῦ ၆΄ προσοδιακοῦ, οἰα είνε τὰ ἐν τοῖς ἐξῆς ἀποσπάσμασι τοῦ Εὐπόλιδος ἐκ τοῦ Χρυσοῦ γένους:

Απόσπ. 6'. έδει πρώτον μεν ύπάρ - χειν | πάντων ίσηγορίαν. Απόσπ. γ'. πώς οὖν οὖκ ἄν τις όμι - λών | χαίροιτοιᾶδε πόλει, ἵν' ἔξεστιν πάνυ λεπ - τῷ | κακῷ τε την ἰδέαν.

Γ'. Μικτά συστήματα έξ όμοίων.

423. Έχ τῆς συνθέσεως πλειόνων Γλυχωνείων καὶ ἐνὸς Φερεκρατείου ὡς καταχλείδος γίνεται ὑπέρμετρός τις περίοδος Γ. luxώrειον σύστημα ἐς διιοίων καλούμενον. Τα κῶλα συνδέονται μετ' ἀλλήλων διὰ τῆς λεκτικῆς λεγομένης συναφείας (§ 226) καὶ οὐχὶ σπανίως στεροῦνται τομῆς τελευτῶντα εἰς τὸ μέσον τῆς λέξεως. Ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν κώλων ταλαντεύεται μεταξὺ δύο καὶ ἔξ. Τοιοῦτον εἶνε τὸ τοῦ 'Ανακρέοντος (ἀπόσπ. δ)

έγω δ' οὕτ' αν 'Αμαλθίης βουλοίμην κέρας οὕτ' ἔτεα πεντήκοντά τε καὶ ἐκατὸν Ταοτησσοῦ βασιλεῦσαι.

Καὶ παρὰ μὲν τοῖς λυρικοῖς καὶ μάλιστα τῷ 'Ανακρέοντι ἀνακυκλοῦν ται ὡς αὐτοτελεῖς στροφαί, παρὰ δὲ τοῖς δραματικοῖς ἀποτελοῦσι μέρος τῆς στροφῆς, οἰον παρὰ Σοφ. Οἰ. Τ. 1186. Φιλ. 687. Εὐρ. 'Πρακλ. Μ. 667 κέ. 'Αριστοφ. Ίππ. 551.

Φιλοχτ. 687 πῶς ποτε, πῶς ποτ' ἀμφιπλή_κτων ὁοθίων μόνος κλύων. Φιλοχτ. 690 πῶς ἄρα πανδάκρυτον οὕ-τω βιοτάν κατέσχεν.

424. Καὶ ἐκ τοῦ προσοδιακοῦ δὲ πολλάκις ἐπαναλαμδανομένου μετὰ καταληκτικοῦ κώλου ὡς κατακλείδος γίνονται ὑπέρμετροι περίσοι ἤτοι συστήματα ἐξ ὁμοίων, ἄτινα ἐν μὲν τῆ κωμφδία εὐρίσκονται συχνὰ ὡς μέρη μικτῶν στροφῶν, σπανιώτερον δὲ ἐν τῆ τραγφδία. 'Αρμόζουσι δὲ μάλιστα προσοδιακοῖς ἄσμασιν.

'Αριστοφ. Βατρ. 450 κέ. «τὸν ἡμέτερον τρόπον, | τὸν καλλιχο-ρώτατον | παίζοντες, ον όλθιαι | Μοϊραι ξυνάγου-σιν». Πρβλ. Έκκλ. 290 κέ. Όρν. 1731 κέ. Ἡππ. 1111 κέ. Εἰρ. 856 κέ. 909 κέ. 1333 κέ.

Σοφ. Οἰ. Τ. 466 κέ. «ὥρα νιν ἀελλάδων | ἵππων σθεναρώτερον | φυγά ποδα νω-μᾶν». Πρβλ. Οἰ. Κ. 1044 κέ.

425. 'Ωσχύτως καὶ ἐκ Φερεκρατείων ἐποίουν συστήματα οἰ κωμικοὶ μετὰ καταληκτικοῦ τοῦ τελικοῦ κώλου, οἰον εν σύστημα ἐκ

πρώτων Φερεκρατείων διεσώθη έκ των Κολάκων του Εὐπόλιδος (ἀπόσπ. 17) το έξης:

ος χαρίτων μεν όζει, | καλλαδίδας δε βαίνει, | σησαμίδας δε χέζει, | μπλα δε χρέμπτεται.

Τοιούτον καὶ τὸ τοῦ ᾿Αριστοφάνους ἐξ Αἰολοσίκωνος «ὅστις ἐν ἡδυσομοις | στρώμασι παννυχίζων | τὴν δέσποιναν ἐρείδεις» μετὰ δευτέρου Φερεκρατείου ὡς τρίτου κώλου. Ἐκ δευτέρων δὲ Φερεκρατείων συντεθειμένον εἶνε τὸ παρὰ Κράτητι ἐν Τόλμαις ἀπόσπ. 1 «ποιμαίνει δ' ἐπίσιτον, | ριγῶντ' ἐν Μεγαδύζου | δέζεταὶ τ' ἐπὶ μισθῷ | σῖτον...» καὶ τὸ παρὰ Φερεκράτει ἐν Κοριαννοὶ ἀπόσπ. 5 (παράδ.) «ἄνδρες πρόσχετε τὸν νοῦν | ἐξευρήματι καινῷ | συμπτύκτοις ἀναπαίστοις». Ἦξες δ' ὁ Φερεκράτης συμπτύκτους ἀναπαίστους οὐχὶ ὅπως ὁ Ἡραιστίων (σελ. 56) ἤκουεν, τουτέστι τὴν ἕνωσιν δύο Φερεκρατείων εἰς ὲν μέτρον ἀσυνάρτητον μονοειδές, ἀλλὰ τοὺς τῷ Φερεκρατείω κομματίψ ἐπιφερομένους ἀναπαίστους, οἶτινες ἦσαν συνηρημένοι καὶ εἶχον σχῆμα τὸ τοῦ σπονδείου (πρόλ. μετρ. σχόλ. εἰς Πινδ. Ὁλ. 4 στρ. 7 «οὶ γὰρ σπονδεῖοι σύμπτυκτοι ἀνάπαιστοι λέγονται»).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΕ΄.

Περί τῶν μεκτῶν στροφῶν.

Α΄. Μικταί στροφαί των Λεσδίων λυρικών.

426. Οι Λέσδιοι μελικοί πλην της κατά στίχον πολλής χρήσεως των μικτών μέτρων, περί ων ἔμπροσθεν εἴπομεν, καὶ στροφών ἐξεῦρον μέγαν πλοῦτον ἀπλών τε καὶ καλών, αἴτινες, ὡς αἱ ᾿Αρχιλόχειοι, ἐγένοντο τύπος καὶ παράδειγμα τοῖς μεταγενεστέροις πρὸς μίμησιν. Ἐμιμήσατο δὲ τὰ μικτὰ τῶν Λεσδίων ποιητῶν μέτρα μάλιστα μὲν ὁ ᾿Ανακρέων, ὅστις πολλὰ σχήματα καὶ αὐτὸς προσεξεῦρε καὶ ἐκαινοτόμησεν, εἶτα δὲ καὶ οἱ ὕστερον τῶν σκολίων ποιηταὶ καὶ οἱ ᾿Αλεξανδρῖνοι καὶ μεταγενέστεροι λυρικοί. Τα δὲ τοῦ ᾿Ανακρέοντος ἐμιμήσαντο καὶ δὴ καὶ ἐπηύξησαν οἱ κωμικοί. Ἡσαν δὲ αἱ στροφαὶ τῶν

Λεσδίων ποιητών δίστιχοι ή τετράστιχοι, τοῦ δὲ 'Ανακρέοντος ἔνιαι καὶ τρίστιχοι. Ἡ ἀπλότης δὲ αὕτη τῶν στροφῶν αὐξάνεται ἔτι μᾶλλον καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ἐν τῇ τετραστίγω στροφῇ δύο ἢ καὶ τρία κῶλα είνε ὅμοια, οἰς ἐπιφέρεται ὡς ἐπφδικόν ἀνόμοιόν τι, ὅπερ οὐχὶ σπανίως τῷ προηγουμένω συναπτόμενον κώλω, ώς δήλον ἐκ τῆς ἐλλείψεως της τομης, δεν αποτελεί ίδιον αύτοτελη στίχον, ώσπερ τὸ 'Αδώνιον τῆς Σαπφικῆς στροφῆς καὶ τὸ Γλυκώνειον τῆς 'Ασκληπιαδείου. Ένίστε δὲ καὶ τὸ διάφορον τοῦτο ἐπωδικὸν κῶλον ἔλειπε καὶ πᾶσα ή στροφή συνέκειτο έξ όμοίων κώλων ή στίγων, οἶον συνέβαινεν έν τοῖς ποιήμασι τοῦ β΄ καὶ γ΄ βιβλίου τῆς Σαπφοῦς, άπερ, ὡς μαρτυρει ό Ἡφαιστίων έν σελ. 65, έν τοις παλαιοίς ἀντιγράφοις έφέροντο κατά διστίχους στροφάς διηρημένα. Μείζονας δε στροφάς έσχημάτιζεν ή μονφδική λυρική έξ ύπερμέτρων περιόδων ήτοι συστημάτων έξ όμοίων (Γλυχωνείων η Φερεκρατείων) οίον δύο τοιαυται περίοδοι έκ Γλυκωνείων, μία τρίχωλος καὶ μία 5κωλος, ἀποτελοῦσιν οκτάκωλον στροφήν έν Άνακρ. άποσπ. 1. Ως δὲ αἱ στροφαὶ τῆς μονφδικής λυρικής, ούτω καὶ τὰ έξ όμοίων συστήματα, έκ μιᾶς εἴτε έκ δύο περιόδων συγκείμενα, έγράφοντο κατά σχέσιν, τουτέστιν ή μελφδία άνεκυκλεϊτο έφεξης ή αὐτη ώς καὶ το μετρικόν σχημα. Περί δὲ τοῦ πολυσγηματίστου ποδὸς εἴπομεν ἤδη ἔμπροσθεν (ξ 307 καὶ 412). Ένταῦθα δὲ προστίθεμεν ὅτι τὸ σπονδειακὸν σχῆμα τοῦ πολυσχηματίστου ποδός παρά μέν τῷ 'Αλκαίφ. καὶ τῆ Σαπφοῖ εύρίσκεται διπλασίως συγνότερον τοῦ τρογαϊκοῦ, ἰαμβικοῦ καὶ πυρριγιακοῦ ὁμοῦ λαμβανομένων, παρὰ δὲ τῷ ᾿Ανακρέοντι πενταπλασίως ἢ καὶ έξαπλασίως συγνότετρον τοῦ ἰάμβου καὶ τροχαίου, ὧν πάλιν ὁ τροχαΐος εἶνε σπανιώτερος παρ' αὐτῷ τοῦ ἰάμβου. Ἐν δὲ ταῖς μιμήσεσι τῶν Ῥωμαίων ποιητών καὶ ἰδία παρ' 'Ορατίφ ούτως ἐπικρατεῖ ὁ σπονδεῖος, ώστε κατά μικρόν ἀποβαίνει τὸ μόνον ἐν χρήσει τοῦ πολυσχηματίστου ποδός σχήμα.

427. α΄) Δίστιχοι στροφαί. Καὶ δίστιχοι μὲν στροφαὶ εὐρίσκονται ἐν τοῖς ἐξῆς ἀποσπάσμασι τῆς Σαπφοῦς:

'Απόσπ. 109.

παρθενία, - παρθενία, - ποῖ με λίποισ' ἀποίχη; οὐκέτι ἥ-ξω πρὸς σέ, οὐκέτι ἥξω.

'Απόσπ. 69.

οὐδ' των δοκίμοι-μι προσίδοι-σων φάος ἀλίω ἔσεσθαι σοφίων - πάρθενον είς - οὐδένα πω χρόνον.

Ή στροφή δηλονότι αΰτη σύγκειται ἐκ τοῦ μείζονος ᾿Ασκληπιαδείου δὶς ἐπαναλαμβανομένου.

Έκ δὲ τῶν τοῦ ᾿Αλκαίου ἀνήκουσιν ἐνταῦθα

'Απόσπ. 55.

ιόπλοκ' ἄγνα μελλιχόμειδε Σάπφοι, θέλω τι Γείπην, άλλά με κωλύει αΐδως.

Τουτέστι τὸ μικτὸν τρίμετρον, τὸ καλούμενον 'Αλκαϊκὸν δωδεκασύλ-λαβον ('Ηφαιστ. σελ. 45), δὶς ἐπαναλαμβανόμενον.

'Ο 'Ατίλιος σελ. 2703 καὶ ὁ Μάριος Οὐικτωρῖνος 2614 προσποιεῖ τῷ 'Αλκαίῳ τὴν ἑξῆς δίστιχον στροφήν, ἐν ἡ τῷ πρώτῳ Φερεκρατείῳ ὡς προφδῷ ἐπιφέρεται τὸ Σαπφικόν

2 0 0 1 0 1 0 1 0 1 2 0 0 1 0 1 <u>9</u>

Τὴν στροφὴν ταύτην ἐμιμήσατο ὁ Ὁράτιος (od. 1. 8) μεταβαλών μόνον τὸ α΄ κῶλον τοῦ Σαπφικοῦ ἀπὸ χοριαμβικοῦ διμέτρου εἰς τρίτον Γλυκώνειον

7 0 0 7 0 7 0 7 1 7 0 0 7 0 7 2

Lydia, dic, per omnes

te deos oro, Sybarin | cur properas amando.

Ένταῦθα ἀνήκει καὶ ἡ ἐκ τοῦ ᾿Ασκληπιαδείου μέτρου καὶ τοῦ β΄ Γλυκωνείου ὡς προφδοῦ συγκειμένη στροφὴ (Asclepiadeum secundum).

4 0 _ 0 0 _ 1 4 0 0 _ 0 _ A

νῦν δ' (αὖτ') οὖτος ἐπικρέτει κινήσαις τὸν ἀπ' ἴρας πύματον λίθον ('Αλκ. ἀπ. 82).

Πρβλ. Σαπφ. ἀπόσπ. 56. 'Η στροφή αυτη είνε συχνή παρ' 'Ορατίφ, οἰον od. l, 3. 13. 18. κλ. Πότερος δὲ ὁ 'Αλκαῖος ἢ ἡ Σαπφὼ ευρε τὴν στροφήν ταύτην, ἄδηλον.

Έχ δὲ τῶν τοῦ Άναχρέοντος ἀνήχει ἐνταῦθα τὸ ἀπόσπ. 19 (πρβ. Ἡραιστ. σελ. 72).

άρθεὶς δηὖτ' ἀπὸ Λευκάδος

πέτρης ές πολιὸν - κύμα κολυμ-δῶ μεθύων ἔρωτι.

Έν τῆ στροφῆ ταύτη τῷ δευτέρῳ Γλυκωνείῳ ὡς προφδῷ ἐπιφέρεται τὸ Σιμμιακὸν μέτρον, ὅπερ ἐστὶ τὸ αὐτὸ τῷ ἐκκαιδεκασυλλάδῳ Σαπφικῷ πλὴν ὅτι ἐν ῷ ἐκεῖνο εἶνε καταληκτικόν, τοῦτο εἶνε ἀκατάληκτον, ὥστε γίνεται ἐπτακαιδεκασύλλαδον.

428. β') Τρίστιχοι στροφαί. Τρίστιχος εἶνε ἡ έξῆς πεντάκωλος στροφὴ τοῦ ἀνακρέοντος (ἀπόσπ. 21),ἐν ἡ γίνεται χρῆσις τοῦ πολυσχηματίστου (② 413):

πολλά μὲν ἐν - δουρὶ δεθεὶς αὐχένα, πολλά δ' ἐν τροχῷ, πολλά δὲ νῶτον σκυτίνη μάστιγι θωμιχθείς, κόμην πώγωνά τ' ἐκτετιλμένος.

429. Τετράστιχοι στροφαί. Τοιαύτη εἶνε ἡ ἐκ καθαρῶν μικτῶν παροιμιακῶν συγκειμένη στροφὴ τῆς Σαπφοῦς (ἀπόσπ. 52, πρβλ. Ἡφαιστ. σελ. 37).

δέδυκε μεν ά σελάνα καὶ Πληταδες, μέσαι δὲ νύκτες, παρὰ δ' ἔρχετ' ὧρα· ἐγὼ δὲ μόνα κατεύδω.

430). Είτα δὲ ἡ πολυθρύλητος Σαπφική στροφή, ήτις συνέστηκεν ἐκ τοῦ ἐνδεκασυλλάβου Σαπφικοῦ τρὶς ἐπαναλαμβανομένου καὶ τοῦ ᾿Αδωνίου ὡς ἐπφδοῦ ἐπιφερομένου. ποκιλόθρον' ἀθάνατ' 'Αφρόδιτα, παῖ Διός, δολόπλοκε, λίσσομαί σε, μή μ' ἄσαισι μήτ' ὀνίαισι δάμνα, πότνια, θῦμον (Σαπφ. ἀπόσπ. 1).

Παρὰ τῆ Σαπφοῖ εὐρίσκεται ἐν ἀποσπ. 1-26, παρὰ δὲ τῷ ᾿Αλκαίψ έν άποσπ. 5. 36. 77. Έν μεταγενεστέροις χρόνοις έμιμήσατο την στροφήν ταύτην ή Μελιννώ ἐν τῆ ἀδῆ εἰς Ῥώμην (Στοβ. ἀνθολ. 7, 13). Τῆς στροφῆς ταύτης εύρετὴς λέγεται ὑπὸ τοῦ Μαρίου Οὐικτωρίνου 2610 ὁ 'Αλκατος ὁ δ' 'Ηφαιστίων σελ. 44 λέγει «ἔστι δὲ καὶ παρ' 'Αλκαίω καὶ [ἄδηλον ὁποτέρου ἐστὶν εὕρημα, εἰ καὶ Σαπφικὸν καλεϊται». Ὁ δὲ Diomedes 500. 508 ἀναφέρει τὴν ευρεσιν αὐτῆς είς τὴν Σαπφώ. Πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ἡ συχνοτέρα παρὰ Σαπφοῖ ή παρ' 'Αλκαίφ χρήσις έγένετο αίτία νὰ ἀποδοθή ή ευρεσις αὐτής είς τὴν Σαπφω (πρελ. πλὴν Μαρίου Οὐικτωρίνου 2610 καὶ Θέων. Προγυμναστ. 22. (Caes. Bass. σελ. 266, 26 K.). Την στροφήν ταύτην χαρακτηρίζει ψυχική γαλήνη καὶ μεγαλοπρέπεια άνευ πάθους, ή δὲ τριπλή ἐπανάληψις τῆς αὐτῆς πενταποδίας, ής ἕνεκα μικρὸν διαφέρει της κατά στίχον συνθέσεως, προσποιεί αὐτη άρχαϊκήν χάριν καί άπλότητα. Τὸ ἐπφδικὸν ᾿Αδώνιον πολλάκις συνάπτεται μετὰ τῆς τρίτης πενταποδίας είς ένα στίχον οίον Σαπφ. 1, 11. 2, 11. 13. 20. 21. Catull. 11, 11. Horat. od. 1, 2, 19. 1, 25, 11. 2, 16, 7. 3, 27, 66. Ένιαχοῦ ὅμως ἐγχωρεῖ καὶ χαθμωδία, ὡς παρ' Ὁρατίω 1, 2, 47. 12, 7. 22, 15. Ο δεύτερος ποὺς παρὰ τοῖς Έλλησιν ἔχει άδιαφόρως τὸ σχῆμα τροχαίου ἢ σπονδείου, παρὰ δὲ τῷ Κατούλλφ ώς ἐπὶ τὸ πλεϊστον τὸ τοῦ σπονδείου, χωρὶς νὰ ἀποκλείηται ὁ τροχαΐος (Catull. 11, 6 καὶ 15. 51, 13), παρὰ δὲ τῷ 'Ορατίφ εύρίσκεται κανονικώς ο σπονδεΐος. Τομήν δὲ τὸ Σαπφικόν ένδεκασύλλαθον δὲν ἔχει σταθερὰν παρὰ τοῖς ελλησι, καθώς οὐδὲ τὸ Φαλαίκειον καὶ τὰ ἄλλα μονόκωλα μέτρα. Καὶ εύρίσκεται μὲν συχνὰ αὕτη μετὰ την τετάρτην η πέμπτην συλλαβήν, άλλα τουτο δέν γίνεται σκοπίμως. Ὁ δὲ Ὁράτιος συχνότατα μὲν μεταχειρίζεται τὴν πενθημιμερή τομήν, τέμνει δηλαδή μετά την τρίτην θέσιν, ή δε κατά τρίταν τροχαΐον εύρίσκεται έπίσης συχνή όσον καὶ ή πενθημιμερής κατά πρώτον έν τοῖς μεταγενεστέροις ποιήμασιν, οἰον ἐν τῷ Carmen saeculare καὶ ἐν τῷ δ΄ βιβλίῳ, ἐν δὲ τοῖς παλαιοτέροις ποιήμασι σχεδὸν μόνον κατ' ἐξαίρεσιν, μετὰ δὲ τὸν 'Οράτιον ἐκλείπει ἐντελῶς.

431. Ἡ δὲ οὐχ ἡττον πολυθρύλητος ᾿Αλκαϊκὴ στροφὴ συνέστηκεν ἐκ τοῦ ᾿Αλκαϊκοῦ ἐνδεκασυλλάδου δὶς ἐπαναλαμβανομένου καὶ ἐκ δύο τετραποδιῶν ἐπιφερομένων ὡς ἐπφδικῶν, ὡν ἡ μὲν πρώτη εἶνε δίμετρον ἰαμβικὸν ὑπερκατάληκτον, ἡ δὲ δευτέρα λογαοιδικὸν διὰ δυοῖν.

 ™
 ○
 ™
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○
 ○

ού χρη κάκοισι θύμον έπιτρέπην προκόψομεν γάρ ούδεν άσάμενοι,

ὧ Βύκχι, φάρμακον δ' ἄριστον

οίνον ένεικαμένοις μεθύσθην ('Αλκ.άπόσπ. 35).

Ή στροφή αυτη ήτο συχνοτάτη παρ' 'Αλκαίω (πρόλ. ἀπόσπ. 9. 18. 19. 34. 35), ώσαύτως δὲ καὶ ἐν ταῖς τοῦ 'Ορατίου μιμήσεσι τῆς 'Αλκαϊκῆς ποιήσεως, ὅστις τὸ τρίτον μέρος τῶν ώδῶν αὐτοῦ ἔγραψε τῷ μέτρω τούτω. Παρὰ δὲ τῆ Σαπφοῖ σώζεται ἡ στροφή μόνον ἐν ἐνὶ ἀποσπάσματι τῷ 28. Ἐπειδή δὲ ἡ στροφή αυτη ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἄρσεως καὶ τὰ δύο πρῶτα κῶλα τελευτῶσιν εἰς τὴν θέσιν εἶνε μᾶλλον κεκινημένη καὶ ἐνεργητικωτέρα τῆς Σαπφικῆς, ἄμα δὲ καὶ ποικιλωτέρα περὶ τὴν ῥυθμοποιίαν. Ἡ δὲ μετὰ τὴν ἰαμδικήν διποδίαν τῶν τριῶν πρώτων στίχων ἄρσις παρὰ μὲν τοῖς Ἑλλησιν εἶνε ἀδιάφορος, παρὰ δὲ τῷ 'Ορατίω κανονικῶς μακρά, ἐπὶ τοῦ ἰαμδικοῦ μάλιστα κώλου οὐδέποτε παραδαίνεται ὁ κανὼν οὐτος.

432. Ένταῦθα ἀνήκει καὶ ἡ τετράστιχος στροφὴ ἡ ἐκ τριῶν ᾿Ασκληπιαδείων καὶ ἐνὸς δευτέρου Γλυκωνείου ὡς ἐπφδοῦ συγκειμένη (Asclepiadeum tertium), οἶον παρ' 'Ορατίφ od. 1, 6. 15. 24. 33· 2, 12· 3, 10. 16· 4, 5. 12.

Scriberis Vario fortis et hostium victor, Maeonii carminis aliti, quam rem cumque ferox navibus aut equis miles te duce gesserit (Horat. od. 1, 6).

Έν τοῖς ἀποσπάσμασι τοῦ ᾿Αλκαίου οὐδὲν εὐρίσκεται παράδειγμα τῆς δὲ Σαπφοῦς σώζεται ἔτι τὸ τέλος στροφῆς τινος (ἀπόσπ. 64),

ἔνθα τὸ ἐπφδικὸν Γλυκώνειον, ὡς τὸ ᾿Αδώνιον τῆς Σαπφικῆς στροφῆς, εἶνε συνημμένον τῷ προηγουμένω στίχω ἄνευ τομῆς ΄

έλθόντ' έξ όράνω πορφυρίαν έχοντα προϊέμενον χλάμυν.

433. Ἐνταῦθα προσέτι ἀνήκει καὶ ἡ ἐκ δύο ᾿Ασκληπιαδείων, ἐνὸς β΄ ἀκαταλήκτου Φερεκρατείου ὡς τρίτου στίχου καὶ ἐνὸς δευτέρου Γλυκωνείου ὡς τετάρτου συγκειμένη στροφή (Asclepiadeum quartum): οἶον παρ' Ὁρατίω 1, 5. 14. 21. 23. 3, 7. 13. 4, 13.

Quis multa gracilis te puer in rosa perfusus liquidis urget odoribus grato, Pyrrha, sub antro? cui flavam religas comam?

Τοῦ ᾿Αλκαίου σφζονται ἔτι μόνον οι δύο τελικοὶ στίχοι στροφής τινος τοιαύτης (ἀπόσπ. 43)

λάταγες ποτέονται κυλιχναν από Τηϊαν.

434. Είς τοὺς Λεσδίους ποιητὰς πιθανῶς ἀνοιστέα καὶ ἡ τετράστιχος στροφὴ ἡ ἐκ δύο Φαλαικείων, μιᾶς τετραποδίας (ἡ δύο διποδιῶν) ὡς τρίτου στίχου καὶ δύο πρώτων Φερεκρατείων ὡς τετάρτου συγκειμένη, ἡς συχνὴ ἐγίνετο χρῆσις ἐν τοῖς παλαιοτέροις σκολίοις (πρδλ. Bergk, poët. lyr. Cr. III σελ. 643 κέ.)

Παράδειγμα ένταϋθα φέρομεν τὸ εἰς τὸν Σιμωνίδην ἀναφερόμενον 8 σκόλιον, οὖ τὸ πρῶτον Φαλαίκειον ἐν ἀρχῆ πολυσχημάτιστον πόδα ἔχει ἀνάπαιστον

ύγιαίνειν μεν άριστον ανδρί θνατῷ, δεύτερον δὲ φυὰν καλὸν γενέσθαι, τὸ τρίτον δὲ πλουτεῖν ἀδόλως, καὶ τὸ τέταρτον ἡδᾶν μετὰ τῶν φίλων. .

435. Μείζων τὸ μέγεθος, ἀλλ' ἀπλῆ ἔτι τὴν σύνθεσιν εἶνε ἡ ἐκ δύο Γλυκωνείων ὑπερμέτρων περιόδων συγκειμένη ὀκτάκωλος στροφὴ τοῦ 'Ανακρέοντος (ἀπόσπ. 1)

γουνοῦμαί σ', έλαφηδόλε, | ξανθὰ παῖ Διός, ἀγρίων δέσποιν' "Αρτεμι θη-ρῶν,
ἥ κου νῦν ἐπὶ Ληθαίου | δίνησι θρασυκαρδίων
ἀνδρῶν ἐσκατορῆς πόλιν | χαίρουσ' οὐ γὰρ ἀνημέρους
ποιμαίνεις πολιή-τας.

Β'. Μικταί στροφαί της χορικής λυρικής.

436. Έν τῆ χορικῆ λυρικῆ ἡ χρῆσις τὼν μικτῶν μέτρων παραφαίνεται ήδη παρ' 'Αλκμᾶνι, ὡς μαρτυροῦσι καί τινα τῶν ἀποσπασμάτων αὐτοῦ καὶ μάλιστα τὸ ὑπὸ Mariette τῷ 1855 ἐν Αἰγυπτιακῷ τάφῳ εὑρεθὲν λείψανον χορικοῦ ἄσματος, ὅπερ ἀπεδόθη τῷ 'Αλκμᾶνι (πρβλ. Bergk, P. L⁴. III, 23 κέ.). Πάντως ὅμως καὶ ἄν δὲν ἀνήκη αὐτῷ, εἶνε ἔργον τινὸς τῶν ἀρχαιοτάτων ἐκ Σπάρτης λυρικῶν. Τὸ ἄσμα τοῦτο ὁ Rossbach λαμβάνει ὡς κατὰ περικοπὴν ἀνομοιομερές, ὡς συγκείμενον δηλαδὴ ἐκ δύο στροφῶν, τῆς μὲν ὀκταστίχου τῆς δὲ ἑξαστίχου, αἴτινες ἐφεξῆς ἀνακυκλοῦνται κατὰ τὸ σχῆμα αβ αβ ακτλ. Καὶ ἡ μὲν πρώτη στροφὴ σύγκειται ἐκ τροχαϊκῶν καὶ μικτῶν κώλων, ἡ δὲ δευτέρα ἐκ τροχαϊκῶν καὶ δακτυλικῶν. Τὸ δὲ μετρικὸν σχῆμα τῶν στροφῶν εἶνε ἀπλοῦν, ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν ἑξῆς δύο στροφῶν, ἀς φέρομεν ὡς παράδειγμα.

στρ. α΄ στ. 50 ἡ οὐχ ὁρῆς; ὁ μὲν κέλης Ἐνετικός, ὰ δὲ χαίτα τᾶς ἐμᾶς ἀνεψιᾶς ᾿Αγησιχόρας ἐπανθεῖ χρυσὸς ὡς ἀκήρατος

55 τὸ τ' ἀργύριον πρόσωπον (διαφάδαν τί τοι λέγω;)
'Αγησιχόρα, μέν' αὕτα.
ἀ δὲ δευτέρα πεδ' 'Αγιδὼν τ

στρ. 6' ἀ δὲ δευτέρα πεδ' 'Αγιδών τὸ εἶδος ἴππος εἰδήνω Κολαξαῖος δραμείται.

60 ταὶ πελειάδες γὰρ ἀμὶν
'Ορθία φάρος φεροίσαις
νύκτα δι' ἀμβροσίαν ἄτε σήριον
ἄστρον αὐειρομέναι μάχονται

Έχ δὲ τῆς χορικῆς λυρικῆς τοῦ Στησιχόρου ὀλίγιστα ὑπολείπονται λείψανα, ὥστε φαίνεται ὅτι ὁ ποιητὴς οὐτος, ὅστις πρὸς τῷ κατὰ

δάκτυλον εἴδει πολλὴν ἐποιήσατο τῶν δακτυλεπιτρίτων χρῆσιν, δὲν ἐθεράπευσε πολὺ τὰ μικτὰ μέτρα. Τοὐναντίον δὲ ὁ Ἰ΄Ευκος πρὸς τῷ ἀρχαϊκῷ κατὰ δάκτυλον εἴδει καὶ τὰ μικτὰ ἀνέπτυξε μέτρα, ὡς μαρτυρεῖ μάλιστα τὸ 1 ἀπόσπασμα, ὅπερ προσέοικε τῷ Σιμωνιδείῳ γένει τῶν μικτῶν. Ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων δὲ τῆς Κορίννης καὶ Μυρτίδος, ἄτινα ἀναλόγως τοῦ μικροῦ αὐτῶν ἀριθμοῦ πολλὰ μικτὰ περιέχουσι, δύναταί τις νὰ εἰκάση ὅτι πολλὴν τῶν μικτῶν μέτρων ἐποιήσαντο χρῆσιν αἱ ποιήτριαι αὐται.

437. Κυρίως όμως τὰς ἐκ μικτῶν μέτρων στροφὰς τῆς χορικῆς λυρικής έκπροσωπούσιν ό Σιμωνίδης και Πίνδαρος και Βακχυλίδης, οἵτινες καὶ πλείστην αὐτῶν ἐποιήσαντο χρῆσιν καὶ τὴν σύνθεσιν αὐτῶν προήγαγον μέχρι τελειότητος. Παρὰ τοῖς ποιηταῖς τούτοις τὰ μικτά μέτρα μετά τοὺς δακτυλεπιτρίτους ἀποτελοῦσι τὸ ἐκτενέστατον καὶ συχνότατον εἶδος τῶν στροφῶν, ἐν ιῷ τὰ ἄλλα μέτρα, ὧν χρησιν ούτοι ποιούνται, τὰ δακτυλοϊθυφαλλικά δηλονότι, οἱ ὑπορχηματικοί δακτυλοτροχαΐοι, οἱ παίωνες καὶ οἱ ἰωνικοί. περιωρίζοντο εἰς ποιητικά τινα μόνον εἴδη καὶ οὕτως ὡς δευτερεύοντα δύνανται νὰ θεωρηθώσι. Τὰ δὲ χυριώτερα παρὰ τοῖς ποιηταῖς τούτοις μέτρα, οἱ δακτυλεπίτριτοι καὶ τὰ μικτά, διαφέρουσιν ἀλλήλων τὸ ἦθος, ὅτι οἰ μέν πρώτοι ρυθμοί έχουσιν ήθος στασιμώτερον, οξ δέ δεύτεροι κινητικὸν ἥτοι κεκινημένον καὶ ταχύτερον (πρβλ. 'Αριστοτ. πολιτ. 8, 5). Καὶ καθόλου μὲν αὶ μικταὶ στροφαὶ τῆς χορικῆς λυρικῆς οὐ μόνον ἔχουσι μετζον μέγεθος, ποικιλώτερα σχήματα καὶ τεχνικωτέραν σύνθεσιν παρὰ τὰς ἀπλουστέρας στροφικὰς συνθέσεις τῆς Λ εσδιακῆς καὶ 'Ανακρεοντείου μελικής, άλλα καὶ μεταξύ αύτων διακρίνονται διάφορα γένη συνθέσεως μικτών στροφών, κυρίως δὲ δύο, τὸ Σιμωνίδειον και το Πινδάρειον, άτινα διαφέρουσιν άλλήλων ως έξης πρώτον μέν τὰ μὲν τοῦ Σιμωνίδου μικτὰ μέτρα ἔχουσι συνήθως δύο ἢ καὶ πλείονας δακτύλους, είνε δηλαδή, ώς λέγουσιν οι παλαιοί μετρικοί, λογαοιδικά πρός δυοίν ή πρός τρισίν, τὰ δὲ τοῦ Πινδάρου περιέχουσι σχεδόν πάντοτε ένα μόνον δάκτυλον. Εἶτα δὲ τὰ τοῖς μικτοῖς ἀναμισγόμενα έτερογενή κώλα παρά μέν τῷ Σιμωνίδη είνε ώς ἐπὶ τὸ πολὺ δακτυλικά καὶ ἀναπαιστικά, παρὰ δὲ τῷ Πινδάρῳ τροχαϊκά. "Επειτα δὲ καὶ τὸ μέγεθος τῶν κώλων εἶνε διάφορον. διότι παρὰ μὲν τῷ Σιμωνίδη ἐπικρατοῦσι μείζονα κῶλα, ὑπερβαίνοντα τὴν τετραποδίαν, πενταποδίαι δηλαδή και έξαποδίαι, παρά δὲ τῷ Πινδάρφ ἐλάσσονα,

τριποδίαι, τετραποδίαι καὶ διποδίαι. Ἐπὶ τούτοις δὲ οὐσιωδῶς διαφέρουσι καὶ κατὰ τὴν ἀπόθεσιν τῶν κώλων ἐν μέσφ τῷ μέτρφ. διότι παρά μὲν τῷ Σιμωνίδη ταϋτα καταλήγουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς την ἄρσιν, παρὰ δὲ τῷ Πινδάρφ εἰς την θέσιν, ὅθεν τὰ μέτρα αὐτοῦ λαμβάνουσι κανονικώς τὸ προκαταληκτικόν σχήμα. Συνφδά δὲ τῷ διαφόρφ σχηματισμφ διαφέρουσι τὰ δύο ταῦτα γένη καὶ κατὰ τὸ ήθος. Καὶ αἱ μὲν τοῦ Πινδάρου στροφαὶ διὰ τοὺς πολλοὺς καὶ συχνὰ λυομένους τροχαίους, διὰ τὸ βραχὺ καὶ πυκνὸν τῶν κώλων καὶ μάλιστα διὰ τὰς συχνὰς προκαταλήξεις ἔχουσι χαρακτῆρα ἐνεργητικὸν καὶ θερμόν, δίαρμα καὶ δύναμιν, ήτις ἐνίστε χωρεῖ καὶ μέχρι τοῦ σκληροῦ αί δὲ τοῦ Σιμωνίδου εὔκολον καί όμαλὸν ἔχουσαι τὸν ροῦν τῶν ρυθμών, ὅστις οὕτε διὰ τῆς συχνῆς λύσεως καὶ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν τροχερών τροχαίων λίαν ἐπιταχύνεται ὡς παρὰ Πινδάρω, οὕτε διὰ των προκαταλήξεων ἀνακόπτεται, ἀλλὰ διὰ τῶν μακρῶν ρυθμικῶν κώλων καὶ τῶν ἡττον τῶν τροχαίων κεκινημένων δακτύλων φερόμενος ρετ ομαλώτερον και εὐκολώτερον, ἔχουσιν οἰκείαν οὐχὶ μᾶλλον τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἔξαρσιν, ὅσον τὴν μαλακότητα καὶ γάριν. Κατὰ ταῦτα λοιπόν τὸν διάφορον χαρακτῆρα τοῦ ποιητικοῦ γένους τῶν ποιητών τούτων, τό τε σκληρόν καὶ τὸ ἀνθηρόν, εὐρίσκομεν ἐν τῆ ρυθμοποιία. Καὶ τὸ μὲν Σιμωνίδειον γένος τῶν μικτῶν στροφῶν δὲν ίδιάζει μόνον μόνφ τῷ Σιμωνίδη, ἀλλ' ήδη πολλῷ πρότερον μετεχειρίσατο αὐτὸ ὁ ᾿Αλκμάν, ὁ Ἦθυκος καὶ ὁ Στησίχορος, εἰ καὶ ἐκ τῶν όλίγων σφζομένων ἀποσπασμάτων τῶν ποιητῶν τούτων δὲν δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ἀχριβεστέραν ἕννοιαν τῆς ἰδίας ἐκάστου αὐτῶν συνθέσεως. 'Αλλ' ούτοι μέν σπανιώτερον μετεχειρίσαντο τὰ μικτὰ μέτρα, παρὰ δὲ τῷ Σιμωνίδη ἐπικρατοῦσι ταῦτα παρὰ πολὺ πάντων των άλλων και εύρίσκονται παρ' αὐτῷ οὐ μόνον ἐν τοῖς θρήνοις καὶ ύπορχήμασιν, άλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἐπινίκοις, ἐν οῖς ἄπαξ μόνον ἐν τῷ ε΄ άποσπάσματι ἀπέκλινε πρὸς τὸ Πινδάρειον γένος. Τὸ δὲ Πινδάρειον γένος δὲν δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν εἰς οὕτως ἀρχαίους χρόνους, ώς τὸ Σιμωνίδειον, οὐδὲ νὰ ἰσχυρισθώμεν ὅτι κατὰ τοῦτο έμιμήσατο ο Πίνδαρος τὸν Λᾶσον ἢ τὴν Κόρινναν. Μᾶλλον δὲ φαίνεται ό Πίνδαρος δημιουργός τοῦ ίδιου γένους τῶν μικτῶν στροφῶν, ἐμιμήσατο δ' αὐτὸν ὁ Βακχυλίδης καὶ ἐνταῦθα ὅπως καὶ ἐν τοῖς δακτυλεπιτρίτοις. 'Ανήκουσι δ' ένταϋθα έκ των άποσπασμάτων του Βακχυλίδου τὸ 140 (παιάν), τὸ 190 (προσόδιον) καὶ τὸ 370 καὶ 470 .

Αὐτὸς δὲ ὁ Πίνδαρος τὰ μικτὰ μέτρα μεταχειρίζεται κυρίως ἐν ἐπινίκοις, παιᾶσι καὶ ὑπορχήμασιν, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς εἴδεσι τοῦ Πινδάρου ἐπικρατοῦσι παρὰ πολύ, ὡς καὶ παρὰ Βακχυλίδη, τὰ ἐπισύνθετα μέτρα. Αἱ δὲ μικταὶ στροφαὶ ἐν τοῖς ἐπινίκοις τοῦ Πινδάρου εἶνε αἱ ἔξῆς· 'Ολυμπ. 1. 4. 9. 10. 11. 13. 14. Πυθ. 2. 5. 6. 7. 8. 10. 11. Νεμ. 2. 3. 4. 7. 'Ισθ. 6. 7. Πάντων δηλαδὴ τῶν ποιημάτων τούτων αἴ τε στροφαὶ καὶ ἀντιστροφαὶ καὶ αὶ ἐπφδοὶ σύγκεινται ἐκ μικτῶν μέτρων.

438. Είδικώτερον δέ περὶ τοῦ μετρικοῦ σχηματισμοῦ τῶν Πινδα-

ριχῶν στροφῶν παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς.

α΄) Συνήθως μεν δύο ή τρία κῶλα συνάπτονται εἰς εν μέτρον καὶ μονόκωλα δὲ μέτρα εἶνε συχνὰ καὶ οὐχὶ μόνον τετραποδίαι καὶ μεἰζονα κῶλα, ἀλλὰ καὶ τριποδίαι. Μέτρα δὲ μεἰζονα τῶν τρικώλων εἶνε σπάνια, οἰον τετράκωλον μὲν ἐν Πυθ. 2 ἐπφδ. στ. 1, ἐξάκωλον δὲ ἡ ἐπτάκωλον ἐν Ἰσθμ. 7, 5. Τὸ δὲ τελικὸν τοῦ μέτρου κῶλον σχεδὸν πανταχοῦ καταλήγει εἰς τὴν θέσιν, ἡ δὲ ἀπόθεσις εἰς τὴν ἄρσιν περιορίζεται κυρίως εἰς τὸ ἐν τῆ ἀρχῆ τῆς στροφῆς μέτρον. Κατὰ δὲ τὴν ἀκολουθίαν τῶν κώλων ἐν τῷ μέτρῳ ὁ Πίνδαρος τηρεῖ τὸν νόμον, καθ' ὅν τὰ τροχαϊκὰ στοιχεῖα (ἡ συχνὴ τροχαϊκὴ καταληκτικὴ τριποδία καὶ διποδία) κεῖνται ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ μέτρου, ἐν τῷ ἀρχῆ δὲ καὶ ἐν τῷ μέσφ τὰ μικτά.

6') Τὰ ἀπὸ τῆς ἄρσεως ἀρχόμενα μέτρα εἶνε σχεδὸν ἰσάριθμα, μάλλον δὲ συχνότερα τῶν ἀπὸ τῆς θέσεως ἀρχομένων. Εἶνε δὲ ἡ ἄρσις αὕτη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν μακρὰ συλλαδή, σπανιώτερον δὲ βραχεῖα ἡ ἀδιάφορος ἡ δὲ δισύλλαδος εὐρίσκεται οὐ μόνον ἐν ἀναπαιστικοῖς καὶ μικτοῖς κώλοις, ἀλλὰ καὶ ἐν ἰαμδικοῖς. Ἐνίστε δὲ καὶ ἀνταποδίδοται ἀντιστροφικῶς ἡ δισύλλαδος καὶ ἡ μακρὰ ἄρσις.

γ΄) Ἡ λύσις δακτύλου ἢ ἀναπαίστου ευρίσκεται μόνον κατ' ἐξαίρεσιν, οἰον Νεμ. 7, 70. Πυθ. 11, 9. 41. 58. Όλ. 11, 36. Τοσούτον δὲ συχνοτέρα εἰνε ἡ λύσις τροχαϊκῆς τινος ἢ ἰαμδικῆς θέσεως ἔν τε τοῖς μικτοῖς κώλοις, ἔνθα μάλιστα συμδαίνει ἐπὶ τοῦ πρώτου ποδός, καὶ ἐν τοῖς τροχαϊκοῖς καὶ ἰαμδικοῖς, ὧν τὰ πολὺ πλείστα περιέχουσι μίαν ἢ καὶ δύο λύσεις. Ἡ δὲ λύσις τῆς τελικῆς τοῦ κώλου θέσεως, ὅταν μὲν τὸ ἐπόμενον κῶλον ἄρχηται ἀπὸ τῆς θέσεως, εἶνε μὲν πάνυ σπανία, ἀλλ' ἀναμφισδήτητος, ὅταν δὲ ἀκολουθῆ ἄρσις; τοὐναντίον συχνοτάτη καὶ εὐρίσκεται καὶ ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ μέτρου, οἰον Νεμ.

- 3, 6. Όλυμπ. 11 έπφδ. 1. Τῆς δὲ συναιρέσεως τῆς ἄρσεως τοῦ δακτύλου εὐρίσκεται βέβαιον παράδειγμα ἐν Ὁλυμπ. 11 ἐπφδ. 3 (στ. 99) «παῖδ' ἑρατὸν δ' ᾿Αρχεστράτου» ($\angle \circ \circ = \circ = \circ = \circ = \circ$).
- δ΄) Ὁ δὲ πολυσχημάτιστος ποὺς τῶν τε μικτῶν καὶ τῶν καθαρῶν (τροχαϊκῶν) κώλων ἔχει ὡς ἑξῆς τὸ μὲν σπονδειακὸν σχῆμα εἶνε ἐπίσης συχνὸν ἔν τε τῷ ἀρχῷ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μέτρου, εἴτε τοῦτο ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἄρσεως εἴτε ἀπὸ τῆς θέσεως, ἡ ἀκριδὴς ὅμως ἀντιστροφικὴ ἀνταπόδοσις σπανίως τηρεῖται. Τὸ δὲ ἀναπαιστικὸν σχῆμα εὑρίσκεται ἐν Νεμ. ς' , στ. $65 \lor \circ = (ἴσον εἴ.)$, ἀνταποδίδοται δὲ σπονδείῳ (ν =) ἐν στ. 21 καὶ 43, ἴσως δὲ καὶ ἐν Πυθ. 6, 4 καὶ Νεμ. 6, 5. Τὸ δὲ ἰαμβικὸν σχῆμα ἐπὶ τῶν μικτῶν κώλων εἶνε σχεδὸν ἐπίσης συχνόν, ὅσον καὶ τὸ σπονδειακόν, ἔχει δὲ πάντοτε αὐστηρὰν ἀντιστροφικὴν ἀνταπόδοσιν καὶ εὑρίσκεται μόνον ἐν τῷ ἀρχῷ τοῦ μέτρου οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τῷ μέσῳ.
- ε΄) Οὐχὶ πάντα τὰ κῶλα εἶνε ἐπίσης χρήσιμα ἐν ταῖς στροφαῖς ταύταις τοῦ Πινδάρου, ἀλλὰ πέντε μὲν αὐτῶν ἐπικρατοῦσιν ὡς θεμελιώδεις τύποι, οἵτινες ἐπίσης συχνοὶ εἶνε ἐν χρήσει καὶ τὴν αὐτὴν ὡς πρὸς τὰς μικτὰς στροφὰς ἔχουσι σημασίαν, οἵαν ἡ δακτυλικὴ τριποδία καὶ οἱ ἐπίτριτοι ὡς πρὸς τὰς ἐκ δακτυλεπιτρίτων στροφάς. Τοιαῦτα δὲ εἰνε τὸ δεύτερον Γλυκώνειον, τὸ δεύτερον ἀκατάληκτον καὶ καταληκτικὸν Φερεκράτειον καὶ δύο τροχαϊκά, ἡ καταληκτικὴ τριποδία καὶ διποδία. Δευτερεύοντα δὲ κῶλα ὡς πρὸς τὸ συχνὸν τῆς χρήσεως εἶνε οἱ δύο μικτοὶ προσοδιακοὶ καὶ ἡ καταληκτικὴ τροχαϊκὴ τετραποδία. Πάντα δὲ τὰ λοιπὰ κῶλα, μικτά τε καὶ ἐτερόμετρα (ἰαμδικά, δακτυλικά, ἀναπαιστικά), μάλιστα δὲ μείζονα κῶλα καὶ πάντα τὰ λογαϊδικὰ πρὸς δυοῖν καὶ τρισὶν σπανίως μόνον εἶνε ἐν χρήσει καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μονήρη μόνον εὐρίσκονται παραδείγματα αὐτῶν.
- ς') Τὰ ἐκ μικτῶν στροφῶν ποιήματα τοῦ Πινδάρου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διαιροῦνται εἰς περικοπὰς τριαδικὰς συγκειμένας ἐκ στροφῆς, ἀντιστροφῆς καὶ ἐπφδοῦ, ἡ δὲ μονοστροφικὴ σύνθεσις εὐρίσκεται σπανίως καὶ ἐπὶ ὑποθέσεως ἡττον σημαντικῆς, οἰον ἐπὶ νικῶν παίδων καὶ νέων, ὡς ἐν 'Ολυμπ. 14. Πυθ. 6. Νεμ. 2 καὶ 4. Ἰσθμ. 7.
- ζ΄) Οὐδεμία τῶν μικτῶν στροφῶν τοῦ Πινδάρου εὐρίσκεται μόνον ἐκ μικτῶν κώλων συντεθειμένη, οἰον συμδαίνει παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις λυρικοῖς καὶ ἔν τισι τῶν στροφῶν τῶν τραγικῶν, ἀλλὰ πάντοτε ἀναμιγνύονται καὶ ἐτερογενῆ στοιχεῖα, καὶ μάλιστα τροχαϊκὰ καὶ δα-

κτυλικά κώλα. 'Ως έκ των στοιχείων δέ, έξ ών συντίθεται ή στροφή, καὶ ἐκ τοῦ λόγου, ὃν ἔχουσι πρὸς ἄλληλα τὰ διάφορα στοιχεῖα, διακρίνονται διάφορα είδη μικτών στροφών, οίον 1) τὸ εἶδος τῶν στροφών, έν αξς έπικρατούσι παρά πολύ τὰ μικτὰ κῶλα, ώστε δύνανται νὰ όνομασθωσι κατ' έξοχὴν μικταὶ στροφαί. 2) Τὸ εἶδος τῶν στροφῶν, ἐν αἶς έπίσης γίνεται σημαντική χρήσις καὶ μικτών καὶ τροχαϊκών (ἰαμβικών) κώλων. Ὁ λόγος δὲ τῆς μίξεως τῶν μικτῶν κώλων μετὰ τῶν τροχαϊκών καὶ τῶν πολλῷ σπανιωτέρων δακτυλικών δὲν εἶνε ώρισμένος ούδε πάντοτε όμοιος, διότι έν τισι στροφαίς πλεονεκτούσι τὰ τρογαϊκά καὶ δακτυλικά κῶλα τῶν μικτῶν, τὰ τελευταΐα μάλιστα ἀποδαίνουσιν ἐπουσιώδη. Εἶτα δὲ καὶ ἡ θέσις τῶν τροχαϊκῶν καὶ δακτυλικών κώλων δέν είνε σταθερά, εί καὶ συνήθως εύρισκονται έν τῷ τέλει τῶν στίχων ἢ ἐπιφέρονται ἐπωδικῶς συμπλέγματί τινι στίχων. Οὐχὶ σπανίως ὅμως τὰ κῶλα ταῦτα ἀποτελοῦσι καὶ αὐτοτελεῖς στίχους. Τὸ δευτερον τοῦτο εἶδος τῶν στροφῶν εἶνε πολλῷ συχνότερον του πρώτου. 3) Είδος ἀποτελούσιν αί στροφαί, αίτινες σύγκεινται έκ μικτών καὶ δακτυλικών κώλων καὶ ἀποκλίνουσι πρὸς τὰς τοῦ Σιμωνιδείου γένους. Άλλὰ τοιαῦται σαφῶς ἀποτετυπωμέναι στροφαί μόνον έν δύο έπινίχοις εύρίσχονται παρά Πινδάρφ, Νεμ. 4 καί 6. 4) δέ είδος αποτελούσιν αι έκ μικτών και παιώνων συγκείμεναι στροφαί, έν αίς δηλαδή τοϊς μικτοϊς καὶ τοϊς άλλοις χρησίμοις έτερομέτροις κώλοις συζεύγνυνται κρητικοί ήτοι πόδες τοῦ ήμιολίου γένους. Ότι δὲ οι πόδες οὖτοι δὲν πρέπει νὰ ληφθῶσιν ἀντὶ καταληκτικῶν τροχαϊκών διποδιών, μαρτυρεί ή συχνή λύσις της δευτέρας μακράς, ὅπερ δεν θὰ συνέβαινεν ἐπὶ τῆς καταληκτικῆς τροχαϊκῆς διποδίας, ἡς ἡ τελική τρίσημος μακρά δὲν ἐπιδέχεται λύσιν. Τοῦ τοιούτου εἴδους των Πινδαρικών στροφών όλίγα σώζονται λείψανα, Όλυμπ. 2, Όλυμπ. 10 (11) καὶ Πυθ. 5 (στρ.) καὶ τὸ λαμπρὸν ἐκ διθυράμδου ἀπόσπασμα 75 (54). Έν πάσαις ταῖς στροφαῖς ταύταις ὁ παΐων δὲν εἶνε στοιχείον πάρεργον, άλλ' οὐσιῶδες καὶ τῆς στροφῆς χαρακτηριστικόν, έν ῷ τὰ μικτὰ κῶλα ἐλαττοῦνται ἢ εἶνε μόνον ὁμοταγῆ.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ὡδή τις κατὰ τὸ ἐπφδικὸν σχημα πεποιημένη δὲν ἀνήκει πάντοτε εἰς εν μόνον τῶν εἰρημένων εἰδῶν τῆς συνθέσεως, ἀλλ' ἡ ἐπφδὸς δύναται νὰ ἀνήκη εἰς ἄλλο εἶδος ἢ ἡ στροφή οἰον ἐν 'Ολυμπ. 9 ἡ μὲν στροφὴ ἀνήκει εἰς τὸ α' εἶδος, ἡ δὲ ἐπφδὸς εἰς τὸ 6'. 'Ωσαύτως ἐν Νεμ. 7. Τἀνάπαλιν συμβαίνει ἐν Ηυθ. 2, 8. 10,

ή μέν δηλαδή στροφή ἀνήκει εἰς τὸ 6΄, ἡ δὲ ἐπῳδὸς εἰς τὸ α΄ εἶδος. Ἐν Πυθ. 5 ἡ μὲν στροφή ἀνήκει εἰς τὸ δ΄ εἶδος, ἡ δὲ ἐπῳδὸς εἰς τὸ 6΄. Ἐν Όλυμπ. 1 ἡ μὲν στροφή ἀνήκει εἰς τὸ 6΄, ἡ δὲ ἐπῳδὸς ἐξ ἴσου εἰς τὸ α΄ καὶ 6΄. Ἐν ἄλλοις ἥτε στροφή καὶ ἡ ἐπῳδὸς ἀνήκουσιν εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος, οἰον ἐν μὲν Ἰσθμ. 6 ἀμφότερα τὰ μέρη ἀνήκουσιν εἰς τὸ α΄ εἶδος, ἐν δὲ Ὀλυμπ. 4, Πυθ. 7 καὶ 11 καὶ Νεμ. 3 ἀμφότερα εἰς τὸ 6΄, ἐν δὲ Νεμ. 6 ἀμφότερα εἰς τὸ γ΄ εἶδος.

439. Παραδείγματα δὲ ἐκατέρου γένους συνθέσεως, τοῦ τε Σιμωνιδείου καὶ τοῦ Πινδαρείου, παρατιθέμεθα τὰ ἐξῆς:

Σιμωνίδ, ἀπόσπ. 4.

Τῶν ἐν Θερμοπύλαις θανόντων εὐκλεὴς μὲν ὰ τύχα, καλὸς δ' ὁ πότμος, βωμὸς δ' ὁ τάξος, πρὸ γόων δὲ μνᾶστις, ὁ δ' οἴκτος ἔπαινος· ἐντάξιον δὲ τοιοῦτον οὕτ' εὐρὼς 5 οὕθ' ὁ πανδαμάτωρ ἀμαυρώσει χρόνος· ἀνδρῶν δ' ἀγαθῶν ὅδε σηκὸς οἰκέταν εὐδοξίαν 'Ελλάδος εἴλετο· μαρτυρεῖ δὲ καὶ Λεωνίδας [δ] Σπάρτας βασιλεύς, ἀρετᾶς μέγαν λελοιπὼς κόσμον ἀέναόν τε κλέος.

		4	_	-	$\mathbf{c}$	U		v	-	_										
		_	v	_	V		v	4	Ų	_	v	_	Ų							
	-	£	U	v		U	v	-	I	-	4	U	U	-	Ų	Ų	. —	U		
		1	U	Ų		U	v	-	v	-	1	ك	<u>.</u> .	_						
5		4	U	_	U	v		J		***	1	_	v							
	***	1	Ų	Ų		U	U	_	v	_	Ų		1		_	v	_			
		4	v	v		J	U	_	Ų		U		U			U	-			
		4		***	U	v	-	U	v	_	U		U	-	ک	_				
					v			v		$\mathbf{z}$										
		a'	. 4.	3 -	⊢3.	3-	⊢ 4.	β,	. 4	+2	. 4	+ 5	?. γ	′ 5.	+2	. 5	+2	. 5-	+ 2.	4.

Σιμωνίδ. ἀπόσπ. 41.

Οὐδὲ γὰρ ἐννοσίφυλλος ἀή-τα τότ' ἄρτ' ἀνέμων, ἄτις κατεκώλυε κιδναμέναν μελιαδέα γᾶ-ρυν ἀραρεῖν ἀκοαῖσι βροτῶν.

```
4+3. 4. 2+4.
```

Πινδ. 'Ολυμπ. 1 (στροφή).

"Αριστον μὲν ὕδωρ, ὁ δὲ- | χρυσὸς αἰθόμενον - πῦρ ἄτε διαπρέπει- | νυκτὶ μεγάνορος ἔξοχα πλούτου. εἰ δ' ἄεθλα γαρύεν ἔλδεαι, φίλον ἥ-τορ,

Πινδ. 'Ολυμπ. 1 (ἐπφδός).

Συρακόσιον ιπποχάρ- μαν βασιλήα λάμ- πει δέ Fοι κλέος έν εὐάνορι Αυ-|δοῦ Πέλοπος ἀποικία τοῦ μεγασθενής - έ | ράσσατο Γαι-άοχος Ποσειδάν, έπεί- | νιν καθαρού λέδητος | έξελε Κλω-θώ, έλέφαντι φαίδιμον δ- μον κεκαδμένον. [λα-[θπ λόγον η θαυματά πολλά καί- | πού τι καί βροτών- | φάτις ύπερ τον άδεδαιδαλμένοι- | ψεύδεσι ποικίλοις- | έξαπατώντι μύθοι. 0 _ 1 0 0 2 _ | 1 0 0 0 0 0 1 0 1 A 1010 LU 0 1 2 0 0 2 2 0 4 A 8 0 2 0 2 | 2 0 0 2 0 2 0 | 2 0 0 2 2 2 A 00202002120202 - 2 0 0 2 0 2 | 2 0 2 0 2 | 8 0 0 2 0 0 2 | 2 0 2 1 0 _ 4 0 2 | 4 0 0 4 0 2 | 4 0 0 4 0 4 ~~0~~ A', α' , 4+4+4, 6', 4+4, 4+4. B'. α' . 3+3+3. 3+3. 6'. 3+3+3+3. 3+3+3.

Γ'. Μικταί στροφαί της τραγφδίας.

α'. Αισχύλου.

440. Έν τῆ τραγφδία διακρίνονται δύο γένη μικτών στροφών, τὸ ἀρχαιότερον, ὅπερ ἐκπροσωπεῖ ὁ Αἰσχύλος, καὶ τὸ νεώτερον, ὅπερ εἶνε κοινὸν τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Εὐριπίδου. Καὶ αὶ μὲν τοῦ Αἰ-

σχύλου στροφαί ἀποτελοῦσιν ίδιον μετρικόν γένος ἀκριβῶς διακεκριμένον πάντων των άλλων χρησίμων παρ' αὐτῷ γενῶν τῶν στροφῶν διά τε τοῦ ήθους καὶ τῆς ποιητικῆς διανοίας. Οἱ ρυθμοὶ εἶνε μὲν κινητοί, οξοι οί τοῦ Πινδάρου, οἰκειότης ὅμως αὐτῶν εἶνε οὐχὶ τὸ έξηρμένον καὶ τεθαρρηκός, ἀλλ' ἀδημονία τις καὶ λύπη, ἡ παρακολουθεῖ ώς ἐπὶ τὸ πλειστον ἀβρά τις γάρις. Ἡ ἀδημονία ὅμως αὕτη οὕτε είς άνανδρον διάθεσιν μεταχωρεῖ, οἶαν ἐμφανίζουσιν αἱ ἰωνικαὶ στροφαί, ούτε ύπὸ λίαν σφοδροῦ πάθους κατακλύζεται, ώς γίνεται ἐν τοῖς ἰαμβικοῖς θρήνοις. Τοιαῦται εἶνε αἱ στροφαὶ τοῦ θρήνου τοῦ ᾿Αγαμέμνονος στ. 1459 καὶ ἐν Χοηφόροις στ. 315, ἔνθα οἱ εὐγενεῖς Άργεῖοι ἐπὶ τῷ νεκρῷ τοῦ ἡγεμόνος καὶ ὁ Ὀρέστης καὶ ἡ Ἡλέκτρα παρὰ τὸν τάφον τοῦ πατρὸς θρηνοῦσιν, ώσαύτως δὲ καὶ ἐν τῷ θρήνῳ τῶν Περσών έπὶ τῷ πεπτωκότι μεγαλείφ τοῦ κράτους στ. 633 καὶ ἐν τῆ έν 'Αγαμ. στ. 717 συζυγία. 'Αλλαχοῦ δὲ ἐπιπολάζει σφοδρὰ κίνησις καὶ πάθος και μάλιστα έπι χοριαμβικοῦ σχήματος, οίον έν τῷ ψυχαγωγικῷ μέλει τῶν Περσῶν στ. 633 καὶ ἀλλαχοῦ, ἔνθα πολλὴ ἡ ἀδημονία καὶ ό φόβος καὶ ἡ ἀγωνία, οἰον Ἱκέτ. 40. Έπτ. 231. Άγαμ. 197. Κατὰ τὸν διπλοῦν δὲ τοῦτον γαρακτῆρα τῆς ποιήσεως, τὸν ότὲ μὲν μαλακώτερον, ότὲ δὲ παθητικώτερον, διακρίνονται καὶ αἱ μικταὶ τοῦ Αἰσχύλου στροφαί εἰς δύο εἴδη. Ἐν ἀμφοτέροις μετὰ τῶν μικτῶν πολλαχῶς ἀναμίσγονται τροχαϊκά καὶ ἰαμβικά κῶλα, ἄτινα λίαν συχνά σχηματίζονται προκαταληκτικά, σπανίως δὲ μόνον ἔχουσι λελυμένην τὴν θέσιν ή άλογον την άρσιν καὶ διὰ τοῦτο στεροῦνται μὲν τῆς ἐπιπολαζούσης έν ταϊς μικταϊς στροφαϊς τοῦ Ηινδάρου μεγάλης κινήσεως, ἔχουσι δὲ μάλλον παθητικόν χαρακτήρα, οίον αί τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ τροχαϊκαί και ιαμβικαι στροφαί. Αὐτὰ δὲ τὰ μικτὰ κῶλα εἶνε τετραποδίαι και πριποδίαι καταλήγουσαι συνηθέστερον είς τὴν ἄρσιν, τὸ δὲ καταληκτικόν Γλυκώνειον καθ' όλου δεν είνε συχνόν, ίδια δε Γλυκωνείων συστημάτων έξ όμοίων δέν γίνεται χρήσις, όπως παρά τοῖς μεταγενεστέροις τραγικοῖς καὶ τοῖς κωμικοῖς, τοὐναντίον δε γίνεται χρῆσις χοριαμβικών συστημάτων. Παρά τοὺς καθολικοὺς τούτους μετρικοὺς νόμους ἀμφότερα τὰ εἴδη τῶν μικτῶν στροφῶν τοῦ Αἰσχύλου διὰ σημαντικών διαφορών διακρίνονται των μικτών στροφών πάντων των άλλων ποιητών.

441. Πρῶτον εἶδος. Καὶ αὶ μὲν στροφαὶ τοῦ α΄ εἴδους χαρακτηρίζονται διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν μικτῶν τριποδιῶν (τοῦ α΄ καὶ 6΄ Φερεκρατείου), αίτινες σπανίως μόνον σχηματίζονται καταληκτικαί ή ἄρχονται ἀπὸ τῆς ἄρσεως καί, ὅπερ ἰδία χαρακτηριστικόν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεϊστον έπαναλαμβάνονται τρὶς ἐφεξῆς. Δευτερεύοντα δὲ κῶλα εἶνε τὰ Γλυκώνεια, κατ' έξαίρεσιν δε ευρίσκεται τὸ προσοδιακόν. Μακρότερα δὲ μικτὰ κῶλα οὐδαμοῦ εὐρίσκονται ἐν τῷ α΄ τούτῳ εἴδει τῶν στροοῶν, σπανιώτατα δὲ λογαοιδικὰ πρὸς δυοῖν καὶ πρὸς τρισίν. Αἱ δακτυλικαὶ τριποδίαι είνε πολλῷ συχνότεραι τῶν τετραποδιῶν. Τὰ δὲ ίαμδικά καὶ τὰ πολλῷ όλιγώτερον συχνὰ τροχαϊκὰ κῶλα ἔχουσι πάντοτε τὸ προκαταληκτικὸν σχήμα, τὸ δὲ ἄνευ προκαταλήξεως τρίμετρον καὶ τετράμετρον ευρίσκεται μόνον κατ' έξαίρεσιν έν Ίκέτ. 580 = 588 καὶ 'Αγαμ. 1486 = 1510, ἐν ῷ παρὰ Σοφοκλεῖ καὶ Εὐριπίδη έν τοῖς μετ' ἰάμδων ἀναμεμιγμένοις μικτοῖς εἶνε πάνυ συχνόν. Έν τισι δὲ στροφαῖς ἐπικρατοῦσι τὰ ἰαμδικὰ κῶλα καὶ τὰ μικτὰ άποτελοῦσι μόνον τὸ τέλος ή ή στροφή εἶνε διμερής. Ἐνίστε δὲ ἀναμιγνύει ο Αἰσχύλος ταῖς τοῦ εἴδους τούτου στροφαῖς καὶ ἀνακλωμένους (Χοηφ. 327-330), Βακχείους (Χοηφ. 349 « τέκνων τ' έν κελεύθοις ἐπιστρεπτὸν αἰω ». 390 «ποτᾶται, πάροιθεν δέ πρώρας») καὶ δοχμίους (ἐν τῷ ψυχαγωγικῷ μέλει τῶν Περσῶν καὶ ἀλλαχοῦ), άλλὰ μετὰ μεγάλης φειδοῦς. Παράδειγμα δὲ τοῦ α' τούτου εἴδους φέρομεν τὰς ἑξῆς στροφάς.

Αἰσχ. Χοηφ. (315-322=)332-340. κλῦθί νυν, ὅ πάτερ, ἐν μέρει - πολυδάκρυτα πέν-θη·δίπαις - τοί σ' ἐπιτύμδιος - θρῆνος ἀναστενά-ζει. τάφος δ' ἰκέτας δέδε-κται ψυγάδας θ' ὀμοίως. τί τῶνδ' - εὖ; τί δ' ἄτερ κακῶν-; οὐκ ἀτρίακτος ἄ-τα; $\frac{1}{2}$ $\frac$

τοὶ δ' ἄρα πρωτομόροιο, ψεῦ, ληψθέντες πρὸς ἀνάγκας, ἐή, ἀκτὰς ἀμψὶ Κυχρείας, ὸᾶ, ἔρρανται στένε καὶ δακνά|ζου, βαρὰ δ' ἀμδόασον οὐράνι' ἄχη, ὸᾶ <ὸᾶ>, τεῖνε δὲ δυσδάϋκτον βοᾶ-τιν τάλαιναν αὐδάν.

Έν τῆ στροφή ταύτη τρεῖς ἀκατάληκτοι τριποδίαι, ὧν ἡ πρώτη δακτυλική, αἱ δὲ δύο ἐπόμεναι Φερεκράτεια, προτάσσονται Πριαπείου,

άφ' οὖπερ ὥσπερ καὶ ἀπ' ἀλλήλων χωρίζονται διὰ τριῶν μονοποδικῶν ἐπιφωνημάτων. Όπως δὲ προηγοῦνται, οὖτω καὶ ἐπιφέρονται τῷ Πριαπείφ τρία κῶλα, δύο ἰαμδικὰ καὶ ἐν τῷ μέσφ αὐτῶν ἀκατά-ληκτον Φερεκράτειον. Πρ6λ. Πέρσ. 584-590=591-597. 1014-1025=1026-1037. Έπτ. 287-302=303-320 (ἡ στροφὴ εἶνε διμερής, τὸ α' μέρος 287-294 ἰαμδικόν, τὸ δεύτερον μικτόν). Ἱκέτ. 556-564=565-573. 574-581=582-589. 630-642=643-655. 656-665=666-677. 678-687=688-697. 'Αγαμ. 681-698=699-716. 717-726=727-736. 1448-1454=1468-1474. 1481-1488=1505-1512. Χοηφ. 315-322=332-340. 345-353=363-371. 380-385=394-399. 385-392=410-417. 466-470=471-475. 806-811.

442. Δεύτερον είδος. Τὸ δὲ δεύτερον είδος τῶν μικτῶν στροφῶν τοῦ Αἰσχύλου χαρακτηρίζει οὐχὶ μᾶλλον ἡ ποιότης τῶν μικτῶν κώ-λων ἢ τὰ ἀναμισγόμενα δακτυλικὰ κῶλα καὶ μέτρα. Τὰ τελευταῖα, ἄτινα πολλάκις καὶ πλεονεκτοῦσι τῶν μικτῶν, ἰαμβικῶν καὶ τροχαϊκῶν, ἔχουσι ποικιλώτατον σχῆμα, ότὲ μὲν ἔχοντα ἀκολουθοῦντας ἐν συνεχεία τοὺς δακτύλους, ὡς ἐν τῆ ἐν Ἱκέτ. 46 ἐπταποδία καὶ τῷ ἐν στ. 69 ἐξαμέτρφ, ότὲ δὲ λαμβάνοντα προκαταλήξεις, ὅθεν ἡ δακτυλικὴ ἐξαποδία καὶ τετραποδία γίνεται χοριαμβικὸν τρίμετρον καὶ δίμετρον. Πρβλ. Ἑπτ. 324 (δύο χορίαμβοι), Ἱκέτ. 57 (τρεῖς χορίαμβοι), Ἡέρσ. 633 καὶ Ἱκέτ. 60 (4 χορ.), Ἡκέτ. 544 (5 χορ.). Συναίρεσις δὲ κατὰ τὴν πρώτην χώραν τοῦ δακτυλικοῦ κώλου εὐρίσκεται ἐν Ἱκ. 552 «Παμφύλων τε διορνυμένα» (πρβλ. στ. 543, ἔνθα δάκτυλος) καὶ 74 «δειμαίνουσα φίλους» (πρβλ. 83). Παραδείγματα φέρομεν τὰς ἐξῆς στροφάς.

νῦν δ' ἐπικεκλομένα Δῖον πόρτιν ὑπερ|πόντιον τιμάορ', ἔνίν τ' ἀνθονομού|σας προγούν πόρτιν ὑπερ|πόντιον τιμάορ', ἔνίν τ' ἀνθονομού|σας προγούν βοὸς ἐξ ἐπιπνοίας Ζηνὸς ἔξαψιν· ἐπωνυμία δ' ἐπεκραίνετο μόρσιμος αἰὼν εὐλόγως, "Επαξόν τ' ἐγέννασεν.

 $\beta' 57 - 62 = 63 - 68.$

εί δὲ κυρεῖ τις πέλας οἰωνοπόλων ἐγγάῖος οἶκτον ἀΐων, δοξάσει τιν' ἀκούειν ὅπα τᾶς Τηρείας μητιδος οἰκτρᾶς ἀλόχου κιρκηλάτου τ' ἀπδόνος.

Τοιαῦται στροφαὶ εἶνε προσέτι αἱ έξῆς: Περσ. 633 κέ. 646 κέ. 657 κέ. 672 κέ. 672 κέ. 672 κέ. 68-76=77 κέ. 524 κέ. =531 κέ. 538-546=547-555. 556-563=564-573. Έν τῆ Όρεστεία οὐδεμία εύρίσκεται τοιαύτη στροφὴ πλὴν τῆς διμεροῦς στροφῆς ἐν ᾿Αγαμ. 192-204=205-217.

ΣΙΙΜ. α΄. Συχνὰ παρ' Αισχύλφ αι κατακλείδες ιαμδικών, τροχαϊκών και δοχμιακών στροφών σύγκεινται ἐκ πλειόνων μικτών κώλων μέχρι εξ ἢ καὶ ἐξ ἐνὸς μόνου. Τοιαῦτα μεμονωμένα μικτὰ κώλα εὑρίσκονται προσέτι καὶ ἐν τῷ μέσφ τῶν στροφών ὡς τελικὰ περιοδου τινός, σπανιώτατα δὲ προτάσσεται μικτόν τι κώλον τῆς δλης στροφῆς.

ΣΗΜ. Θ΄. Αι τοῦ Προμηθέως ἐκ μικτῶν στροφαὶ διαφέρουσι τῶν ἐν ταῖς λοιπαῖς εξ τραγφδίαις, ὡς καὶ πάντα σχεδὸν τὰ ἄλλα μέλη, χαρακτῆρα ἔχοντα μᾶλλον τῷ Σοφοκλείφ καὶ Εὐριπιδείφ προσεγγίζοντα.

6'. Μικταί στροφαί Σοφοκλέους καί Εύριπίδου.

413. Παρὰ δὲ Σοφοκλεῖ καὶ Εὐριπίδη ἐν μὲν τοῖς μονφδικοῖς καὶ κομματικοῖς ἄσμασι καθ' ὅλου εἰπεῖν σὐχὶ συχνὴ γίνεται χρῆσις τῶν μικτῶν, ἐν δὲ τοῖς χορικοῖς σχεδὸν μόνων αὐτῶν καὶ σὕτω παρὰ τοῖς ποιηταῖς τούτοις τὰ μικτὰ προσλαμδάνουσιν οὐσιωδῶς ἄλλην σημασίαν παρ' ἢν ἔχουσι παρ' Αἰσχύλῳ Έν ῷ παρ' ἐκείνῳ αὶ μικταὶ στροφαὶ ὡς πρὸς τὸ συχνὸν τῆς χρησεως εἶνε ὁμοταγεῖς ταῖς λοιπαῖς στροφαῖς καὶ πανταχοῦ ἀρμόττουσιν ἀκριδῶς τῆ διανοία τῆς ποιήσεως, παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ καὶ Εὐριπίδη ἀποδείκνυνται, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν, τὸ καθολικὸν τῶν χορικῶν ἔσμάτων μέτρον. ὅσον ποικίλα καὶ ἄν ὧσι ταῦτα τὴν διάνοιαν καὶ τὸ ἡθος, τῶν δὲ λοιπῶν εἰδῶν τῶν στροφῶν τὰν χρῆσις ἀποδαίνει πολλῷ σπανιωτέρα ἢ πρὶν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοτε μόνον, ὅταν ὁ ποιητὴς θελῃ νὰ δηλώσῃ μετὰ πολλῆς ἐμφάσεως τὸ ἡθος τοῦ ρυθμοῦ. 'Αφ' οῦ δὲ αὶ μικταὶ στροφαὶ ἐπεκράτησαν ἐν τῷ τραγικῷ χορῷ πάντων τῶν ἄλλων εἰδῶν τῶν στροφῶν,

καὶ ὁ σχηματισμὸς αὐτῶν ἐγένετο πολλῷ ποικιλώτερος ἡ παρ' Αίσχύλφ. Ή αὔξητις δὲ αὕτη τῆς χορικῆς μετρικῆς ἀποδοτέα τῷ Σ οφοκλεί. Ὁ δ' Εὐριπίδης ἠσπάσατο μὲν τὰ τοῦ Σοφοκλέους μικτὰ μέτρα, ὅπως καὶ ὁ Σοφοκλῆς έν ταῖς μεταγενεστέραις τραγωδίαις έμιμήσατο τὰ ἀπολελυμένα μέτρα τῶν μονωδιῶν ἐκείνου, δὲν ἀπέδαλεν όμως, όπως ό Σοφοκλής, καὶ τὰ παλαιότερα εἴδη τῶν στροφῶν τὰ έπικρατούντα παρ' Αἰσχύλφ. Καὶ ἠδύνατο μέν εὐκόλως νὰ ὑποτεθῆ ότι ἐν τοῖς χοριχοῖς αύτοῦ ὁ Σοφοκλῆς ἐμιμήσατο τὸ Σιμωνίδειον ἢ Πινδάρειον ἢ Αἰσχύλειον γένος τῶν μικτῶν στροφῶν, ἀλλ' ὅμως σπανίως εύρισκονται παρ' αὐτῷ ἢ παρ' Εὐριπίδη στροφαὶ ἐκ μικτῶν τοιούτον έχουσαι χαρακτήρα. Εί καὶ εύρίσκεται δὲ ἀναλογία τις ἔν τισι σχήμασι πρός τὰ τοῦ Αἰσχύλου καὶ Σιμωνίδου, ὅμως αἱ μικταὶ στροφαί του Σοφοκλέους πρέπει να άναγνωρισθώσιν ώς οὐσιωδώς νέον μετρικόν δημιούργημα, ποικίλην μεν έχον την κατασκευήν, φέρον δέ την σφραγίδα της έλευθέρας του ποιητού ένεργείας. Καὶ έν τοις σχήμασι δέ, άπερ ο Σοφοκλής παραλαμβάνει έκ τής μονφδικής λυρικής, όπως και ή κωμφδία (ούχι δὲ και ή παλαιοτέρα τραγφδία και ή χορική λυρική), καὶ ἐν τούτοις καταφαίνεται τὸ αὐτόβουλον τοῦ Σοφοκλέους.

444. Τὰ δὲ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τῶν μικτῶν στροφῶν τοῦ

Σοφοκλέους και Ευριπίδου έχουσιν ώς έξης.

α΄) Συστήματα έκ Γ.Ιυκωνείων. Τὰ έκ Γλυκωνείων συστήματα, ἄτινα δὲν εὐρίσκονται μὲν παρ' Αἰσχύλφ, εὑρίσκονται ὅμως ἤδη ἐν τῆ μονφδικῆ λυρικῆ, εἰνε ἐν μεγάλη χρήσει παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ καὶ Εὐριπίδη, ἐλλείπουσι δὲ μόνον ἐν τῷ Αἴαντι, τῆ Μηδεία καὶ τῆ Ἑκάδη. 'Ο δάκτυλος συνήθως κατέχει τὴν δευτέραν χώραν. Εὐρίσκονται δὲ καὶ πρῶτα Γλυκώνεια παρὰ Σοφοκλεῖ καὶ 'Αριστοφάνει, οἰον Τραχ. 118. 'Πλέκτρ. 1058. 'Αντιγ. 106. Φιλοκτ. 687. 'Ιππ. 531.Νεφ. 563. Τρίτα δὲ Γλυκώνεια εἰνε συχνὰ παρ' Εὐριπίδη, οἰον Έλέν. 1332. Παρὰ τοῖς κωμικοῖς τὸ ἐκ τρίτων Γ'λυκωνείων σύστημα τελευτὰ οὐχὶ εἰς Φερεκράτειον, ἀλλ' εἰς τροχαϊκὸν δίμετρον, οὐ τὸ σχῆμα εἰνε οἰον τὸ τοῦ δευτέρου κώλου τοῦ Εὐπολιδείου, ὥστε τὸ ὅλον δύναται νὰ κλπθῆ Εὐπολιδείον σύστημα, οἰον Σφ. 1458

άντ. τί γὰρ ἐκεῖνος ἀντιλέγων | οὐ κρείττων ἦν, βουλόμενος | τὸν φύσαντα σεμνοτέροις | κατακοσμῆσαι πράγμασι. Καὶ παρὰ τοῖς τραγικοῖς ἀντὶ τοῦ τελικοῦ Φερεκρατείου κεἴται συχνὰ ἔτερον κῶλον καὶ μάλιστα τὸ μικτὸν προσοδιακὸν ἢ μικτὴ τετετραποδία καταλήγουσα εἰς τὴν ἄρσιν, οἶον

Σοφ. Ἡλέπτρ. 1066. ἄ χθονία βροτοῖσι φά|μα, κατά μοι βόασον οἰκ| τρὰν ὅπα τοῖς ἔνερθ' ᾿Ατρεί|δαις, ἀχόρευτα φέρουσ' ὀνείδη.

'Ιφιγ. Ταύρ. 1096. ποθοῦσ' 'Ελλάνων ἀγόρους. | ποθοῦσ' *Αρτεμιν λοχίαν, | ἄ παρα Κύνθιον ὅχθον οἰκεῖ.

Έλέν. 1504. ναύταις εὐαεῖς ἀνέμων | πέμποντες Διόθεν πνοάς | δύσκλειαν δ' ἀπὸ συγγόνου | βάλετε βαρδάρων λεχέων, | ἄν Ἰδαίων ἐρίδων.

Τὰ διάφορα σχήματα τοῦ Γλυκωνείου καὶ μάλιστα τὸ δεύτερον καὶ τρίτον δύνανται νὰ ἐναλλάσσωνται ἐν τῷ αὐτῷ συστήματι. Μόνον δὲ σπανίως σύγκειται ἡ ὅλη στροφὴ ἐκ συστημάτων, ὡς ἐν ἀνδρομ. 502 καὶ Ἱππ. 973 τὸ κανονικὸν δὲ σχήμα τῆς συνθέσεως εἶνε, τὰ συστήματα νὰ ἀποτελῶσι μόνον μέρος τῆς στροφῆς.

Τὸ Γλυκώνειον σύστημα σύγκειται, ὅπως καὶ παρὰ τοῖς λυρικοῖς, έκ τριών, τεσσάρων ή πέντε κώλων πολλάκις δέ μόνον έκ δύο, ἄτινα τότε λαμβάνουσι τὸ σχήμα τοῦ Πριαπείου. Τρὶς μόνον εύρίσκεται μακρότερον σύστημα (ἐξ εξ κώλων), ἐν Εὐριπ. Ἡλέκτρ. 183 (τρίτον Γλυκώνειον), έν Φοιν. 206 καὶ έν Ἡρακλ. Μ. 649. Ἐν δὲ τοῖς όκτω Γλυκωνείοις Εν Θεσμοφ. 357, Ίφιγ. Αὐ. 543 (πρβλ. Φοιν. 231) έγκαταλείπεται τὸ σχήμα τοῦ καθαροῦ συστήματος. Ἡ δὲ συμφωνία τῶν λυρικῶν καὶ δραματικῶν ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν κώλων τεκμηριοί ὅτι τὸ δράμα παρέλαβε τὸ Γλυκώνειον σύστημα ἐκ τῆς μονφδικής λυρικής. Την τομήν έπὶ τῷ τέλει τῶν κώλων τηροῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ λυρικοί, διὰ τὴν μελικὴν ὅμως προφορὰν τῶν Γλυκωγείων έγχωροῦσι συχνότεραι έξαιρέσεις η έν τοῖς ἀναπαιστικοῖς έξ όμοίων συστήμασι. Καὶ ἡ ἐνιαχοῦ δὲ παρὰ τοῖς τραγικοῖς ἐγχωροῦσα γασμωδία φαίνεται κατά μίμησιν των Γλυκωνείων συστημάτων των λυρικών γινομένη. Τούναντίον δὲ διαφέρουσιν οἱ λυρικοὶ καὶ δραματικοί ώς πρός τον πολυσχημάτιστον πόδα και την λύσιν. Και ό μέν 'Αριστοφάνης έν μεν τοῖς Εὐπολιδείοις συστήμασι μεταχειρίζεται πάντα τὰ σχήματα τοῦ πολυσχηματίστου ποδός, ἐν τοῖς κυρίως ὅμως Γλυκωνείοις συστήμασι μόνον το τοῦ σπονδείου καὶ τοῦ τροχαίου σχημα καὶ ἀποφεύγει πᾶσαν λύσιν. Παρὰ δὲ τῷ Σοφοκλεῖ καὶ Εὐριπίδη έγχωρει τὸ ἰαμβικὸν σχήμα ἐν τῆ ἀρχῆ καὶ ἐν τῷ μέσφ τοῦ συστήματος. Τό δὲ τοῦ τριβράχεος παρὰ μὲν Σοφοκλεῖ σπανίως μόνον ευρίσκεται, οΐον Άντιγ. 108 «φυγάδα πρόδρομον όξυτέρφ», ἔνθα πρόδηλον ὅτι ἐξεπίτηδες γίνεται ἡ λύσις, καὶ ἐν τῆ μονωδια ἐν Οἰ. Κ.197 «πάτερ έμον τόδ' εν άσυχαί| α βάσει βάσιν άρμοσαι πρόλ. Αἴ. 1185. Τραχ. 844. Συχνοτέρα δὲ εἶνε ἡ τοιαύτη λύσις παρ' Εὐριπίδη, ώς έπὶ τὸ πλεϊστον μέν έπὶ τοῦ άρκτικοῦ τροχαίου τοῦ δευτέρου Γλυκωνείου συμβαίνουσα η ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν δύο πρώτων τροχαίων του τρίτου, σπανίως δὲ μόνον ἐπὶ τοῦ ἀρκτικοῦ σπονδείου, ώστε ο πολυσχημάτιστος λαμβάνει αναπαιστικόν σχήμα, ώς έν Ίφιγ. Ταύ. 1120 «μεταδάλλει δυσδαιμονία», 1132 καὶ 1146 «ἐμὲ δ' αὐτοῦ προλιποῦσα βή/σει ροθίοις πλάταις», Ελέν. 526 «ποδα χριμπτομενος είναλιω». Την χρησιν ταύτην τοῦ ἀναπαίστου παρ' Εὐριπιδη σκώπτει ό Άριστοφάνης ώς πλημμελή έν Βατρ. 1322. Ἡ δὲ τῷ δακτύλῳ ἐπομένη θέσις λύεται ἐν Ἑλέν. 1489 «βᾶτε Πλειάδας ύπο μέσας», Έλέν. 1301, Ήλέκτρ. 415. 458, Φοιν. 206. 226. 234. 237, Ίριγ. Αύλ. 165. Ἡ δε λύσις τῆς μακράς τελικῆς συλλαθής εύρισκεται έν Βακχ. 910 «το δέ κατ' ήμαρ ότω βίοτος | εὐδαιμων, μακαρίζω». Ιφιγ. Αύλ. 180 201. 1078, Ίφιγ. Ταύ.1106 (αντ.), Φοιν. 208 (στρ.) ἄνευ τομῆς « Ιόνιον κατά ποντον ἐλά|τφ πλεύσασα περριρύτων». - 11ερὶ δὲ τῆς ἀνταποδόσεως τῶν διαφόρων σχημάτων του πολυσχηματίστου ποδος παρετηρήθη ότι έναλλάσσεται σπονδείος και τροχαίος άνευ διαφοράς, σπανίως δε μόνον άνταποδίδοται ἴχμδος και τροχαΐος, συχνοτερον δὲ ϊαμδος και σπονδεΐος. Ἐπὶ δὲ τῶν λελυμένων σχημάτων συμδαίνει συνήθως ἀκριβής ἀνταποδοσις, όμως δε ούχι πάντοτε, οίον σπονδείος μεν και τριβραχυς άνταποδίδονται εν Έλεν. 1493. 1494. "Ιων. 117. 133, ἔαμδος δὲ καὶ τριβραχυς έν 'Ελέν. 1458. Ίφιγ. Ταύρ. 1130. 1144.

6΄) Μικτόν προσοδιακόν και παροιμιακόν. Ετερον κύριον μετρικόν στοιχείον τῶν μικτῶν στροφῶν τῆς μετὰ τὸν Αἰσχύλον τραγφοδίας καὶ τῆς κωμφδίας εἶνε τὸ μικτὸν προσοδιακὸν καὶ παροιμιακόν, ἄτινα οὐ μόνον ἄλλοις κώλοις πολὺ συχνὰ ἀναμίσγονται, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἐν ἡσυχίᾳ ἐπαναλαμβάνονται. Καὶ ἡ μὲν κωμφδία ἀγαπᾳ τὸ προσοδιακόν, ο δὲ Εὐριπιδης τὸ παροιμιακόν, ὁ δὲ Σοφοκλῆς, εἰ καὶ σπανιώτερον. μεταχειρίζεται ἀμφότερα τα σχήματα. Καὶ ἐν τῷ σατυρικῷ δράματι (Κύκλ. 69) συνάπτονται ἀμφότερα μετ' ἀλλήλων. Ἡ δὲ κατακλεὶς τῶν μὲν προσοδιακῶν εἶνε τὸ ἀπ' ἄρσεως 'Αδωνιον,

των δε παροιμιακών και το προσοδιακόν. Έκ δε των ετερομέτρων σχημάτων των μετά των κώλων τούτων συζευγνυμένων εν τοις πρώτοις είνε το άναπαιστικόν δίμετρον και το άναπαιστικόν παροιμιακόν και προσοδιακόν μετά πάσης της άδείας της λύσεως και συναιρέσεως.

Οὶ. Τ. 466 ὥρα νιν ἀελλάδων ὅππων σθεναρώτερον ἀυγῷ πόδα νωμᾶν. ἔνοπλος γὰρ ἐπ' αὐτὸν ἐπενθρώσκει πυρὶ καὶ στεροπαῖς ὁ Διὸς γενέτας, δειναὶ δ' ᾶμ' ἔπονται Κῆρες ἀναπλάκητοι.

Ήρακλ. Μ. 794 Σπαρτῶν ἵνα γένος ἐφάνη, χαλκασπίδων λόχος, ὅς γᾶν τέκνων τέκνοις μεταμείδει, Θήβαις ἱερὸν φῶς.

Πρόλ. Οἰ. Κ. 178. Αἴ. 199. Εὐρ. ᾿Αλχ. 984. Ἡχάδ. 450. Ἡραχλ. 377. 910. Ἡραχλ. Μ. 637. 794. Ἰων. 190. 1072. Μηδ. 148. 434. 846. Κύχλ. 69. Ὅπου δὲ τὰ παροιμιαχὰ καὶ τὰ προσοδιαχὰ δὲν εἶνε τὸ ἐπικρατοῦν μέτρον τῆς ὅλης στροφῆς, συνήθως κεῖνται ἐν τῷ τέλει.

γ΄) Κῶιλα. Καθ΄ ὅλου τῶν μικτῶν κώλων συχνότατον εἶνε ἡ τριποδία καὶ ἡ τετραποδία. Καὶ ἡ μὲν τριτοδία εὐρίσκεται ἐπίσης που
συχνὴ κατὰ πάντα τὰ σχήματα, ὡς καταληκτικὴ ἢ ὡς ἀκατάληκτος, ἀπὸ τῆς θέσεως ἢ ἀπο τῆς ἄρσεως ἀρχομένη. Τὰ δὲ καταληκτικὰ Φερεκράτεια συνήθως ἀποτελοῦσιν ἰδίαν περίοδον ἐν τῆ στροφῆ,
ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ τρία ἢ τέσσαρα ἐν συνεχεία, οἰον Σοφ. Οἰ.Κ.
1556

εί θέμις έστί μοι, | τὰν άφανῆ θεὸν | καὶ σὲ λιταῖς σέβειν, | ἐννυχίων ἄναξ.

Πρβλ. Αἴ. 627 κέ. Ἡλέκτρ. 245 κέ. Αἰσχ. ᾿Αγαμ. 1448. Ἡ δὲ τετραποδία εἶνε τὸ εὐγοηστότατον κῶλον καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εὑρίσκεται ἐν σχήματι Γλυκωνείου α΄, β΄ ἢ γ΄. Τετραποδίαι δὲ μετὰ δύο δακτύλων καὶ ὑπερκατάληκτα Γλυκώνεια εἶνε λίαν σπάνια, εὑρισκόμενα σχεδὸν μόνον ὡς ἀρχὴ ἢ ὡς κατακλεὶς τῶν στροφῶν καὶ συστημάτων, οἰον Οἰ. Κ. 668.

(άρχη) εὐίππου, ξένε, τᾶσδε χώρας ἴκου τὰ κράτιστα γᾶς ἔπαυλα. (χαταχλ.) ἀεὶ Διόνυσος ἐμβατεύει θεαῖς ἀμφιπολῶν τιθήναις.

Ήρακλείδ. 743. Έκάβ. 912. 913. Ίκέτ. 955 κέ. — Ἡ δὲ μικτή πενταποδία και έξαποδία ύπολείπονται πολύ των τριποδιών και τετραποδιών ώς πρός τὸ συγνὸν τῆς γρήσεως. Καὶ ἡ μὲν πενταποδία κύριον οὖσα στοιχεΐον ἐν τἢ Λεσδιακἢ καὶ ἀνακρεοντεία μετρικἢ, παρὰ μὲν τῷ ᾿Αριστοφάνει ευρίσκεται ολιγάκις (Λυσιστρ. 324. Βατρ. 213. 220), ούγι συγνά δε και παρά τοις τραγικοίς (πρβλ. 'Αντιγ. 838 κέ.), μάλιστα δὲ ἐν τῷ σχήματι τοῦ Φαλαικείου ἐνδεκασυλλά-6ου (Αζ. 634. Φιλ. 136. 682. 1140. Ἡρακλ. 758. Ἱκέτ. 962. Έκάβ. 454 (μετὰ λύσεως). Όρέστ. 832, μετ' ἐκτάσεως δὲ πρὸ τῆς τελικής θέσεως Ίων. 1237, μετ' ἄρσεως δ' έν άρχη Φιλ. 711), σπανιώτερον δὲ ἐν τῷ σχήματι τοῦ Σαπφικοῦ ἐνδεκασυλλάβου (μετὰ πολυσγηματίστου τοῦ α΄ ποδός), οἶον Ἑλέν. 1462. Εὐριπ. Ἡλέκτρ. 736. Φιλοκτ. 138. ΤΙ δὲ λογαοιδική πενταποδία πρὸς δυοῖν ἀπ' ἄρσεως άρχομένη εύρίσκεται έν Τραγ. 648 «παντά, δυοκαιδεκάμηνον άμμένουσαι». Άλκ. 570 · πρός τρισίν δὲ ἐν ἀντιγ.134.135.Τρφάσ. 1070. Άλκ. 568.— Περί δέ των μικτών έξαποδιών πρόλ. § 407.

δ΄) Χορίαμος. Προσέτι ιδιάζει το χοριαμδικόν στοιχεῖον. Καὶ συχνότατον μὲν εἶνε το δίμετρον το ἐκ διιάμδου καὶ χοριάμδου συγκείμενον

σων – – – – – ,

ὅπερ οὐ μόνον μεμονωμένον μεταξὺ ἄλλων κώλων εὐρίσκεται, ἀλλὰ καὶ ὡς κύριον στοιχεῖον ὑπόκειται στροφαῖς τισιν ἢ μέρεσι στροφῶν, ότὲ μὲν πολλάκις συστηματικῶς ἐπαναλαμδανόμενον, ότὲ δὲ ὡς πρῶτον κῶλον τοῦ στίχου, μεθ' ὁ ἐπιφέρεται α΄ Φερεκράτειον, ὅπερ παρὰ τοῖς κωμικοῖς ἐναλλάσσεται τῷ ἡμιάμδφ.

Σφ. 1450 ζηλώ γε τῆς εὐτυχίας | τὸν πρέσδυν, οῖ μετέστη ξηρών τρόπων καὶ βιοτῆς· | ἔτερα δὲ νῦν ἀντιμαθών, | ἤ μέγα τι μεταπεσεῖται. ἐπὶ τὸ τρυψῶν καὶ μαλακόν· | τάχα δ' ἄν ἴσως οὐκ ἐθέλοι.

Νεφ. 949. Έχκλ. 969. Λυσιστρ. 319. ΊΙρ. Μ. 763. Έλέν. 1451. Τραχ. 112. Άντιγ. 781. Ἡ πρώτη θέσις τοῦ διιάμβου τοῦ πρὸ τοῦ χοριάμβου λύεται συχνότατα παρὰ τοῖς κωμικοῖς καὶ προηγουμένης μακρᾶς ἄρσεως (Σφ. 1667. Λυσ. 339), σπανιώτερον δὲ παρὰ τοῖς τραγικοῖς (Τραχ. 116. Ἡρακλ. Μ. 638). "Όταν δὲ ἀκολουθῶσιν

ἐφεξῆς πλείονα τοιαῦτα κῶλα, συνήθως χωρίζονται διὰ τομῆς (ἐλλείπει δὲ ἡ τομὴ ἐν Λυσ. 335. 336. ἀπόστροφος ἐν Προμ. 143.
Τραχ. 114), οὐδέποτε δὲ ἐγχωρεῖ χασμωδία, ὅθεν ἡ τοιαύτη σύνθεσις πρέπει νὰ ληφθῆ ὡς σύστημα ἐξ ὁμοίων. Τοιοῦτον εἶνε τὸ ἐν
Τραχ. 112 ἐκ 4 δακτυλικῶν τριποδιῶν, τριῶν κώλων διιαμβοχοριαμβικῶν καὶ τριῶν πρώτων Γλυκωνείων συγκείμενον

ων επιμεμφομένα σ' ά δεῖα μέν, ἀντία δ' οἴσω.
ψαμὶ γὰρ οὐκ ἀποτρύειν | ελπίδα τὰν ἀγαθὰν
χρῆναί σ' ἀνάλγητα γὰρ οὐδ' | ὁ πάντα κραίνων βασιλεὺς |
επέδαλε θνατοῖς Κρονίδας
ἀλλ' ἐπὶ πῆμα καὶ χαρὰ | πᾶσι κυκλοῦσιν, οῖον ἄρ | κτου στροφάδες κέλευθοι.

Παρὰ τῷ Αἰσχύλφ εύρίσκεται ἡ τοιαύτη συστηματική σύνθεσις μό-

μηδεν φοδηθης: φιλία | γαρ άδε τάξις πτερύγων | θοαῖς ἀμίλλαις προσέδα | τόνδε πάγον, πατρώας μόγις παρειποῦσα φρένας: | κραιπνοφόροι δέ μ' ἔπεμψαν αὖραι. κτύπου γαρ ἀχὼ χάλυδος | διῆξεν ἄντρων μυχὸν ἐκ δ' | ἔπληξέ μου τὰν θεμερῶπιν αἰδῶ.

σύθην δ' απέδιλος όχφ πτερωτφ.

Μακρότεροι χοριαμδικοὶ στίχοι ἢ μᾶλλον συστήματα, ἐν οἰς οἱ χορίαμδοι εἰνε συνεχεῖς, εὐρίσκονται παρὰ Σοφοκλεῖ, σπανιώτερον δὲ παρ' Εὐριπίδη, ὡς τέλος ἢ ἀρχὴ τῆς στροφῆς. Τῆς συνθέσεως ταύτης ἀρχαὶ εὐρίσκονται ἤδη παρ' Αἰσχύλφ. Συνήθως δὲ οἱ χορίαμδοι συνάπτονται μετ' ἀρκτικοῦ διιάμδου, ὅστις συχνὰ λύεται, ἢ, ὅπως παρὰ τοῖς Λεσδίοις λυρικοῖς, μετὰ καταληκτικῶν Φερεκρατείων. Τὰ σχήματα ταῦτα εἶνε συχνότερα παρ' ᾿Αριστοφάνει, παρ' ἡ ἀνταποδίδονται πολυσχημάτιστα καὶ ἐν τῆ αὐτῆ στροφῆ συζεύγνυνται μετὰ τῶν ἐκ διιάμδων καὶ χοριάμδων συγκειμένων μέτρων ὡς καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν τῷ Φιλοκτήτη.

Αἴ. 1199 ἐκεῖνος οὕτε στεφάνων οὕτε βαθειᾶν κυλίκων νεῖμεν έμοὶ τέρψιν ὁμιλεῖν.

οὕτε γλυκὺν αὐλῶν ὅτοβον δύσμορος οὕτ' ἐννυχίαν τέρψιν ἰαύειν.

Ήλέκτρ. 824 ποῦ ποτε κεραυνοί Διός, 'n ποῦ φαέθων "Αλιος, εἰ ταῦτ' ἐφορῶντες.

'Ηλέπτρ. 832 εὶ τῶν φανερῶς οἰχομένων εἰς 'Αίδαν ελπίδ' ὑποίσεις, κατ' ἐμοῦ τακομένας μᾶλλον ἐπεμβάσει.

Αντιγ. 139. Τραχ. 850. Φιλ. 715. 187. 1100. 1135. Οἰ. Κ.

694. 704. 510. 'Αλκ. 984. Βάκχ. 113. ἸΙλέκτρ. 460. Ἰφ. Αὐλ. 1036. 1045. Ἰφ. Ταύ. 392. Μηδ. 613. ἸΙρακλ. Μ. 637.— 'Αχαρ. 1150. Σφ. 525. Νεφ. 949. Αυσιστρ. 321. Καὶ τὰ μὲν καθαρὰ χοριαμδικὰ κῶλα, ἄτινα δύνανται νὰ ἐκτείνωνται ἀπὸ τοῦ μονομέτρου μέχρι τοῦ τριμέτρου, πρέπει νὰ ὑποληφθῶσιν ἀντὶ μεμειωμένων δακτύλων ἢ ἀναπαίστων, ὅταν προηγῆται ἄρσις τὰ δὲ ἐκ διιάμδων καὶ χοριάμδων κῶλα εἶνε μεμειωμένα μικτά.

ε') Δάκτυλοι καὶ ἀνάπαιστοι. Οἱ δὲ μὴ μεμειωμένοι ἤτοι ἀκατάληκτοι δάκτυλοι καὶ ἀνάπαιστοι σπανίως εὐρίσκονται ἐν ταῖς μικταῖς στροφαῖς, καὶ οἱ μὲν ἀνάπαιστοι κυρίως ἐν συζεύζει μετὰ τοῦ μικτοῦ προσοδιακοῦ καὶ παροιμιακοῦ, οἱ δὲ δάκτυλοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὡς τριποδίαι ἢ τετραποδίαι μετὰ δακτυλικῆς ἀποθέσεως, οἰον ἀντιγ. 337 κὲ.

> περών ύπ' οίδμασιν, θεών τε τὰν ὑπερτάταν, Γᾶν ἄφθιτον, ἀκαμάτων ἀποτρύεται ἰλλομένων ἀρότων ἔτος εἰς ἔτος, ἱππείω γένει πολεῦον.

Πρόλ. Φιλ. 1091. 1097. 1130. 1133. Οἰ. Κ. 676. Εὐριπ. Ἰριγ. Αὐ. 206. Ἰφιγ. Ταύ. 1123.

ς') 'Ιαμβικά καὶ τροχαϊκὰ κῶιλα. Πολλῷ συχνότερα τῶν δακτυλικῶν καὶ ἀναπαιστικῶν κώλων, μᾶλλον δὲ ἀναγκαῖον στοιχεῖον τῶν
μικτῶν στροφῶν είνε τὰ ἰαμβικὰ καὶ τροχαϊκὰ κῶλα, ἄπερ είνε καθ'
ὅλου τὰ αὐτὰ καὶ τὰ τῶν ἰαμβικῶν καὶ τροχαϊκῶν στροφῶν τῆς τραγωβίας, μάλιστα δὲ ποικιλώτερα τὸ σχῆμα ὡς ἐκ τῆς συζεύξεως αὐτῶν μετὰ τῶν μικτῶν. Ηερὶ δὲ τῆς χρήσεως αὐτῶν παρατηροῦμεν
ὅτι ῆτοι κατασπείρονται μεταξὸ τῶν μικτῶν κώλων, ἡ ἀποτελοῦσιν
αὐτοτελὲς μέρος τῆς στροφῆς πολλάκις μάλιστα ἐπικρατέστερον ὡς
πρὸς τὸ μέγεθος ὄν.

445. Μεταξύ τῶν παμπόλλων μικτῶν στροφῶν τοῦ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου ὡς γένους λαμβανομένων διακρίνονται ὑπὸ τοῦ 'Ροσ-βαχίου διάφορα εἴδη τὰ έξῆς

α΄) στιοφαί εκ καθαρῶν μικτῶν ἢ σχεδὸν τοιούτων, εν αἰς λίαν ἐπιπολάζουσι τὰ Γλυκώνεια μετὰ προκαταλήξεως ἢ ἄνευ τοιαύτης, τὰ δὲ Φερεκράτεια ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπιφέρονται ὡς ἐπφδικὰ ἐν τέλει τῶν στροφῶν ἢ μέρους αὐτῶν, λογαοιδικὰ δὲ πρὸς δυοῖν καὶ πενταποδίαι είνε σπανιώτατα. Έτερόμετρα δὲ κῶλα ἐπιμίγνυνται διεσπαρμένως ὁ διίαμβος καὶ ἡ προκαταληκτικὴ ἰαμβικὴ διποδία (βακχεῖος), πλὴν τούτων ἐνιαχοῦ καὶ τὸ ἰαμβικὸν καὶ τροχαϊκὸν δίμετρον, σπανιώτατα δὲ ἡ τε προκαταληκτικὴ ἰαμβικὴ ἑξαποδία καὶ ἐκ τῶν δακτυλικῶν κώλων ἡ τετραποδία, συχνὰ ὅμως διποδία – υ υ – –, ἡτις πιθανῶς πρέπει νὰ ληφθὴ ἀντὶ προκαταληκτικοῦ Φερεκρατείου – υ – Πάντα δὲ τὰ ἐτερόμετρα ταῦτα κῶλα εὐρίσκονται σχεδὸν πάντοτε ἐν χωρίοις ἐμφαντικοῖς. Τῶν δὲ Αἰσχυλείων στροφῶν τοῦ πρώτου εἴδους διαφέρουσιν αὶ τοῦ εἴδους τούτου στροφαὶ τοῦ Σοφοκλέους ἰδία κατὰ τοῦτο, ὅτι παρὰ μὲν τῷ Αἰσχύλῳ πρωτεύει τὸ Φερεκράτειον, παρὰ δὲ Σοφοκλεῖ τὸ Γλυκώνειον, σπανιώτατα δὲ παρὰ τῷ τελευταίω εὐρίσκονται τὰ δακτυλικὰ κῶλα.

Τοιαϋται εἶνε ἐν μὲν τῆ ᾿Αντιγόνη τρεῖς συζυγίαι αἱ ἑξῆς. 1) μὲν ἡ ἐν τῆ παρόδω στ. 100-109=117-126, ἐν ἡ ἡ στροφὴ σύγ-κειται ἐκ Γλυκωνείων μετὰ τελικοῦ Φερεκρατείου. αἱ δὲ λύσεις «φυγάδα πρόδρομον» σύμφωνοι οὖσαι τῆ διανοία τῆς λέξεως εὑρίσκονται καὶ ἐν τῆ ἀντιστροφῆ (πρβλ. §252). 2) δὲ τὸ τρίτον στάσιμον στ. 781-790=791-800, ὅπερ σύγκειται ἐκ Γλυκωνείων καὶ Φερεκρατείων μετὰ προκαταλήξεως ἢ ἄνευ αὐτῆς. Τὸ δὲ ἐν τῷ προτελευταίω στίχω ᾿Αδώνιον «φυξιμος οὐδεὶς» ἴσως ληπτέον ἀντὶ καταληκτικοῦ Φερεκρατείου. Ηλὴν δὲ τοῦ προτελευταίου πάντες οἱ ἄλλοι στίχοι ἄρχονται ἀπὸ τῆς ἄρσεως. 3) δὲ ὁ κομμὸς στ. 806-816=823-832.

- ΑΝ. ὁρᾶτ' ἔμ', ὧ γᾶς πατρίας πολῖ-ται,
   τὰν νεάταν ὁδὸν
   ϭτείχουσαν, νέατον δὲ φέγ-γος λεύσσουσαν ἀελίου,
   κοὔποτ' αὖθις ἀλλά μ' ὁ παγ-κοίτας "Αιδας ζῶσαν ἄγει
- 5 τὰν 'Αχέροντος ἀκτάν, οὖθ' ὑμεναίων ἔγκληρον, οὖτ' ἐπὶ νυμ-φείαις πώ με τις εὐναῖς ἤμνησεν, ἀλλ' 'Αχέροντι νυμ-φεύ-σω.

Έν τῆ στροφῆ ταύτη προτέτακται μὲν ὡς προφδὸς μικτὴ ἐξαποδία δικατάληκτος, εἶτα δὲ στ. 2 Φερεκράτειον, στ. 3 δύο β΄ Γλυκώνεια, στ. 5 Φερεκράτειον μετ' 'Αδωνίου (=Φερεκρ.), στ. 6 δύο Φερεκράτεια, στ. 7 ὁ ἐπφδὸς δικατάληκτος ἐξαποδία ὡς καὶ ὁ προφδός. — 'Εν δὲ τῷ Οἰ. Τυράντῷ εὐρίσκεται μία μόνη συζυγία ἐν τῷ τρίτῳ στασίμῳ στ. 1186 — 1195 = 1196 — 1204. 'Ο δὲ Αἴας ἔχει μετὰ τὸν Φιλοκτήτην καὶ τὸν ἐπὶ Κολωνῷ

Οἰδίποδα τὰς πλείστας μικτὰς στροφὰς τοῦ εἴδους τούτου οἶον ἐν μέν τῷ α΄ στασίμ ή πρώτη συζυγία στ. 596-608=609-621 καὶ ἡ δευτέρα στ. 622 - 634 = 635 - 645· εἶτα τὸ 6΄ στάσιμον (ὑπόρχημα) στ. 693 - 705 = 706 - 718 τέλος τὸ γ΄ στάσ. στ. 1185 — 1191 = 1192 — 1199. Έν δε τη Ήλεκτρα εἶνε τὸ δεύτερον στάσιμον στ. 1058 - 1069 = 1070 - 1081. Έν δε ταῖς Τραχινίαις οὐδεμία εύρισκεται τοιαύτη στροφή. Τοὐναντίον ὁ Φιλοκτήτης εὐπορεῖ τὰ μάλιστα τοιούτων στροφῶν μετὰ τὸν ἐπὶ Κολωνῷ Οίδιποδα. Τοιαύται είνε αι τρείς συζυγίαι της παρόδου (135 κέ. 169 κέ. 201 κέ.) καὶ δύο συζυγίαι τοῦ δευτέρου κομμοῦ (στ. 1081 -1094 = 1101 - 1115 xai 1140 - 1145 = 1163 - 1168). $^{\prime}$ Εν $\delta \dot{\epsilon}$ τ $\ddot{\phi}$ $O \dot{\iota}$. $\dot{\epsilon} \pi \dot{\iota}$ $Ko.l\omega r\ddot{\phi}$ εύρίσκονται τοιαῦται στροφαὶ ἔν τε τ $\ddot{\phi}$ α΄ κομμῷ (178 — 187 = 194 — 206) καὶ ἐν τῷ β΄ (στ. 510 — 520 = 521 - 533) xai ėv t\(\pi \) a' στασίμ\(\pi \) (στ. 668 - 680 = 681-693) καὶ ἐν τἢ ἐπωδῷ τοῦ β΄ στασίμου (στ. 1239-1248) καὶ έν τῷ τελευταίφ κομμτῷ, ἐν ῷ τὸ ἄσμα τοῦ χοροῦ (στ. 1693 — 1696 = 1720 - 1723) άποτελεί μικτὸν σύστημα έξ όμοίων.

(΄) δὲ Εἰριπίδης τὰς καθαρὰς μικτὰς στροφὰς ἢ τὰς σχεδὸν τοιαύτας, ἐν αἰς δηλαδὴ γίνεται ἐπίμιξις πάνυ ὀλίγων ἑτερομέτρων στοιχείων καὶ τούτων διεσπαρμένως, μεταχειρίζεται συχνότερον τοῦ Σοφοκλέους καὶ καθόλου συχνότερον πάσης ἄλλης ἰδέας συνθέσεως τῶν μικτῶν. Καὶ συχνότατα μὲν εὐρίσκονται αὶ τοιαῦται στροφαὶ ἐν τῆ Ἡλέκτρα, τῷ Ἰωνι καὶ τῆ ἐν Αὐλίδι Ἰφιγενεία, οὐδέποτε δὲ ἐν ταῖς Τρφάσι καὶ τῆ Ἑκάδη, ἄπαξ δὲ ἐν τῆ Μηδεία καὶ ταῖς Φοινίσσαις. Λογαοιδικὰ δὲ πρὸς δυοῖν καὶ προκαταληκτικὰ μικτὰ κῶλα εὐρίσκονται σπαν ώτατα. Ἡ δὲ ἐπίμιξις ἐτερομέτρων κώλων γίνεται σχεδὸν μόνον ἐν ἀρχῆ ἢ ἐν τῷ τέλει, πάντως ὅμως ἐν ἐμφαντικοῖς χωρίοις τῆς στροφῆς. Κατάλογον πασῶν τῶν ἐνταῦθα ἀνηκουσῶν στροφῶν τοῦ Εὐριπίδου ζήτει παρὰ Ῥοσδαχίφ (Speciel. Metrik³ σελ. 703). Ἐνταῦθα δὲ φέρομεν παράδειγμα μίαν παντάπασι καθαρὰν μικτὴν στροφὴν τὴν ἐκ τῆς ᾿Ανδρομ. στ. 501 κὲ.

AN. κείσει δη, τέκνον, ὧ φίλος, μαστοῖς ματέρος ἀμφὶ σᾶς νεκρὸς ὑπὸ χθονὶ σὺν νεκροῖς.

Πάντα τὰ κῶλα τῆς στροφῆς ταύτης εἶνε τετραποδίαι, τὰ μὲν ἄλλα ἔχοντα τὸ σχῆμα β΄ Γλυκωνείων, τὰ δὲ τελικὰ τῶν περιόδων σχῆμα μὲν τὸ τοῦ β΄ Φερεκρατείου, ρυθμὸν ὅμως βραχυκαταλήκτων Γλυκωνείων.

β΄) Στροφαί ἐχ μιχτῶν καὶ ἰαμβιχῶν κώ.lων. Τοῦ εἴδους τούτου ό Σοφοκλής ποιείται συχνοτέραν παντός ἄλλου χρήσιν, πολλῷ δ' όλιγωτέραν του Σοφοκλέους ο Εύριπίδης, όστις και παρέλαθεν αὐτὸ παρ' αὐτοῦ. Ἐν ταῖς στροφαῖς ταύταις τοῦ Σοφοκλέους πρωτεύει μὲν τὸ ἰαμδικὸν στοιχεῖον, δευτεριάζει δὲ τὸ μικτὸν ἐν προσθήκης μέρει έπιμιγνύμενον. δέν είνε δηλαδή τὰ ἰαμδικὰ καὶ τροχαϊκὰ κῶλα, ἄπερ έπιμίγνυνται τοῖς μικτοῖς, ἀλλὰ τἀνάπαλιν τὰ μικτὰ τοῖς ἰαμδικοῖς. Έπειδη δε τὰ ἰαμδικὰ καὶ τροχαϊκὰ κῶλα εἶνε τὰ αὐτὰ καὶ ὁμοίως έσχηματισμένα τοῖς τῶν ἰαμδικῶν καὶ τροχαϊκῶν στροφῶν τοῦ Αἰσχύλου, έκ τούτων δὲ μετηνέχθησαν καὶ εἰς τὰ ἐπιμιγνύμενα μικτὰ κώλα οι έν έκεινοις άναπτυχθέντες νόμοι της προκαταλήξεως, έκ τούτων ο Ροσβάχιος το προκείμενον είδος των μικτών στροφών του Σοφοκλέους ὑπολαμβάνει ὡς ἐκ τῶν τοῦ Αἰσχύλου ἰαμβικῶν καὶ τροχαϊκών στροφών ρυέν μετά της προσθήκης του τών μικτών στοιχείου. Τὸ παράδειγμα δὲ τῆς τοιαύτης ἐπιμίζεως ἔδωκεν αὐτὸς ὁ Αἰσχύλος, όστις ένίστε ταϊς ιαμβικαϊς και τροχαϊκαῖς στροφαϊς ἐπιζεύγνυσι χοριαμβικήν κατακλείδα καὶ ταῖς μικταῖς στροφαῖς ἰαμβικὰ κῶλα "Οπως δὲ τὰ ἰδιώματα τῶν ἰαμδικῶν καὶ τροχαϊκῶν κώλων τῶν ἰαμδικῶν καὶ τροχαϊκών στροφών τῆς τραγωδίας μετηνέχθησαν, ὅσον ἐπετρέπετο, εἰς τὰ μικτά, οὕτω τἀνάπαλιν καὶ αἱ τῶν μικτῶν ἄδειαι μετηνέχθησαν είς τὰ τροχαϊκὰ καὶ ἰαμδικὰ κῶλα, οἶον ἀντὶ τῶν βραχειών ἄρσεων των ἰαμδικών καὶ τροχαϊκών κώλων, οΐας ἀπαιτοῦσιν αί ἰαμδικαί καὶ τροχαϊκαὶ στροφαί τῆς τραγφδίας, εὐρίσκονται ἄλο-

AN. ἄδ' ἐγὼ χέρας αἰματη-ρὰς βρόχοισι κεκλειμένα πέμπομαι κατὰ γαί-ας.

Μο. μάτερ μάτερ, έγω δὲ σᾶ - πτέρυγι συγκαταβαί-νω.

an. θύμα δαΐον, ω χθονος - Φθίας κράντορες. Μο ω πάτερ, μόλε φίλοις επίκου-ρος.

1

γοι μακραί· τῆς ἀλογίας π. χ. τῆς δευτέρας ἢ τρίτης ἄρσεως ἐν τῆ ἰαμβικῆ τριποδία εὐρίσκονται τὰ ἐξῆς βεβαια παραδείγματα

Έκάδ. 449 = 460 «κτηθεῖσ' ἀρίξομαι - πτόρθους Λατοῖ φίλα». Τραχ. 846 = 857 «ἤ που όλοὰ στένει - ἄ τότε θοὰν νύμφαν». Καθ' ὅλου δὲ ὁ Σοφοκλῆς ἀκολουθεῖ τῷ ἔξῆς κανόνι ἐν τῷ συνθέσει τῷν στροφῶν τοῦ εἴδους τούτου,καθ' ὅν μόνοι οἱ ἀρκτικοὶ ἢ οἱ τελικοὶ στίχοι περιέχουσι μικτά, οἱ δὲ λοιποὶ εἶνε ἰαμβικοὶ ἢ τροχαϊκοί, ὥττε ἀληθὴς μῖξις ἀμφοτέρων τῶν στοιχείων συμβαίνει σπανιώτατα μόνον, πολλάκις δὲ φαίνονται ώσεὶ διμερεῖς.

Τοιαύται στροφαὶ εύρισκονται ἐν μὲν τῆ ᾿Αντιγόνη αἱ ἑξῆς πρῶτον μὲν ἡ δευτέρα συζυγία τοῦ πρώτου στασίμου στ. 354-364=385-375

καὶ φθέγμα καὶ ἀνεμόεν φρούρημα καὶ ἀστυνόμους ἀγορὰς ἐδιδάξατο καὶ δυσαύλων πάγων ἐν αἴθρα τε καὶ σὰν ὅμ-βρω ψεύγειν βέλη. παντοπόρος ἄπορος ἐπ' οὐδὲν ἔρχεται τὸ μέλλον "Αιδαν μόνον θέλξειν οὐκ ἐπάσεται. νόσων δ' ἀμηχάνων ψυγὰς ξυμπέφρασται.

Ή συζυγία αυτη περιέχει έν άρχη δύο δακτυλικάς τριποδίας, ών προηγείται μονοσύλλαβος άρσις, καὶ λογαοιδικόν πρὸς δυοϊν, οὐ προηγείται μονοσύλλαβος άρσις, τὰ δὲ ἐφεξῆς κῶλα πάντα εἶνε ἰαμβικὰ (τροχαϊκὰ) καὶ τοιαῦτα, οἶα εὐοίσκονται ἐν ταῖς ἰαμβικαῖς (τροχαϊκαῖς) στροφαῖς τῆς τραγωδίας. - Εἰτα δὲ ἡ α΄ συζυγία τοῦ β΄ στασίμου τῆς 'Αντιγόνης στ. 582-592=593-603, ἐν ἡ τὰ μὲν τρία πρῶτα μέτρα εἶνε λογαοιδικά, τὰ δὲ λοιπὰ εζ ἰαμβικὰ. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ἀνάγει ὁ 'Ροσβάχιος καὶ τὴν δευτέραν συζυγίαν τοῦ αὐτοῦ στασίμου

(στ. 604-614=615-625), παρατηρών ὅτι ἡ μιζις ἀμφοτέρων τών στοιχείων ἐνταῦθα εἰνε μειζων ἢ ἐν ταῖς πλείσταις ἄλλαις στροφαῖς, ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς μᾶλλον πρέπει νὰ ἀναχθῆ εἰς τὸ πρῶτον εἰδος, διότι πάντα τὰ κῶλα πλὴν τῆς τροχαϊκῆς τετραποδίας ἐν τῷ προτελευταίῳ στίχῳ (στ. 613=624 « θεὸς ἄγει πρὸς ἄταν») εἰνε μικτά. Ἡ μιζις ἀμφοτέρων τῶν στοιχείων, ὥστε νὰ μὴ δύνωνται νὰ διακριθῶσι, σιμβαίνει ἐν τῷ πρώτῳ κομμῷ στ. 838-856=857-875 καὶ ἐν τῷ ὑπορχήματι στ. 1115 κέ. Ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ στασίμῳ στ. 966-976=977-987 οἱ μὲν πρῶτοι πέντε στίχοι περιέχουσι κῶλα (5) μικτά, οἱ δὲ λοιποὶ τέσσαρες ἱαμδικὰ κῶλα (ἔζ), ὧστε ἡ στροφὴ διαιρεῖται εἰς δύο ἴσα που μέρη.

Έκ δὲ τοῦ Οἰδίποδος ἐπὶ Κο.Ιωνῷ ἀνήκει ἐνταῦθα τὸ ၆΄ στάσιμον στ. 863-872=873-882. Ἡ στροφή αύτη διαιρεῖται εἰς δύο ἴσα σχεδόν μέρη, τὸ μὲν ἐκ τῶν 5 πρώτων στίχων ἰαμδικόν (ὁ δεύτερος και τρίτος τροχαϊκός μετά έπομένου Φερεκρατείου «ύψιποδες οὐρανίαν», ου ή πρώτη θέσις είνε λελυμένη), τὸ δὲ ἐκ τῶν λοιπῶν τεσσάρων λογαοιδικόν. ή δὲ ἐν στ. 883-896=897-910 περιέχει ἐν μέν τη άρχη δύο καὶ ἐν τέλει ἐν μικτόν κῶλον, κατὰ δὲ τὸ λοιπόν μέρος δέκα ἰαμιδικά κώλα, ἐν οἶς ἀξιοσημείωτοι εἶνε αἱ συχναὶ ἄλογοι (ἐπίτριτοι). Έν δὲ τῷ γ΄ στασίμω στ. 1201-1212 == 1213-1222 μόνον ἐν τέλει εὐρίσκονταί τινα μικτά.- Ἐκ δὲ τοῦ Αΐαντος ἐνταῦθα άνήκει ὁ 6' κομμός στ. 372-376 = 387-391. Έν δὲ τῆς Ἡλίκτρας τὸ μὲν πρώτον στάσιμον στ. 472-487=488-503 περιέχει μόνον ἐν τοῖς δύο πρώτοις στίχοις καὶ περὶ τὸ τέλος «ἄ νιν κατέπεφνεν αἰσχί|σταις» μικτά, ἐν τοῖς λοιποῖς δὲ ἰαμδικὰ (τροχαϊκὰ) κῶλα. Τὸ δὲ 6΄ στάσ. στ. 1082-1089=1090-1097 περέχει μόνον έν άρχη δύο μικτά κώλα και μεταξύ αύτων εν κώλον ιαμδικόν, έν δὲ τοῖς λοιποῖς ἰάμδους. Έκ δὲ τῶν Τραχινίων ἐνταῦθα ἀνήκει τὸ 6΄ στάσιμον στ. 647-654=655-662, ἀμφοτεραι αὶ συζυγίαι τοῦ γ΄ στασίμου στ. 821 κέ. 841 κέ. καὶ στάσ. δ΄ στ. 953-961 =962-970. Έχ δὲ τοῦ Φιλοκτήτου ὁ 6΄ κομμὸς στ. 1210-1217 καὶ ἐκ τοῦ Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῷ α΄ στάσ. στ. 694-706=70?-719 (δύο μικτά μετά χοριάμθων μέτρα έν τῆ ἀρχῆ καὶ δύο έν τῷ τέλει περιέχουσι τέσσαρα ιαμβικά μέτρα διακοπτομένα ύπο μικτού μετά χοριαμδων μέτρου). Είτα 6' στασ. στ. 1044-1058==1059-1073. Ένταυθα γίνεται μιζις των δύο στοιχείων μείζων του συνήθους καὶ οἱ ἴαμδοι (τροχαῖοι) ἔχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σχῆμα ἑπιτρίτων. Ἐπειτα γ΄ στάσ. στ. 1211-1224=1225-1238 Ἡ στροφὴ αὕτη εἶνε διμερής. Τέλος δ΄ στάσ. στ. 1556-1566=1567-1577.

Ο δὲ Εὐριπίδης ἐπιμίγνυσιν ἀλλήλοις τὰ δύο στοιχεῖα μᾶλλον ἢ ὁ Σοροκλῆς, τοὺς προκαταληκτικοὺς ἰάμβους μεταχειρίζεται πολλῷ σπανιώτερον ἐκείνου, καὶ τὰ μικτὰ κῶλα πάντοτε πολυπληθέστερα τῶν ἰαμβικῶν. Κατὰ ταῦτα αἱ στροφαὶ τοῦ εἴδους τούτου διαφέρουσι τῶν τοῦ Σοφοκλέους ἀρχαιοτέρων, ὁμοιάζουσαι μόνον ταῖς ἐν τοῖς δύο μεταγενεστέροις δράμασι τῷ Φιλοκτήτη καὶ τῷ Οἰδίποδι ἐπὶ Κολωνῷ στροφαῖς τοῦ δευτέρου τούτου εἴδους. Εὐρίσκονται δὲ παρ' Εὐριπίδη ἰαμβολογαοιδικαὶ στροφαὶ μόνον ἐν τῆ 'Αλκήστιδι, τῆ 'Εκάβη, τῷ 'Πρακλεῖ Μ., τῷ 'Ίωνι, τῆ 'Ελένη, ταῖς Βάκχαις καὶ τῷ Κύκλωπι.

γ΄) Στροφαί ἐκ μικτῶν καὶ δακτυλικῶν (χομαμβικῶν) κώλων. Αἰ τοῦ εἴδους τούτου στροφαί, αἴτινες σύγκεινται ἐκ μικτῶν κώλων καὶ ἐκ δακτυλικῶν ἢ ἀναπαιστικῶν (μετὰ χοριαμβικοῦ σχήματος ἢ ἄνευ αὐτοῦ), εὑρἰσκονται παρὰ Σοφοκλεῖ πολλῷ ὁλιγώτεραι τῶν ἰαμβολογαοιδικῶν, προσπελάζουσι δὲ ταῖς τοῦ Αἰσχύλου μικταῖς στροφαῖς τοῦ δευτέρου εἴδους, μεθ' ὧν κοινοὺς ἔχουσι καὶ τοὺς χοριάμβους. Εὑρίσκονται δὲ οἱ χορίαμβοι, οὺς πρέπει νὰ λάβωμεν ἀντὶ καταληκτικῶν δακτυλικῶν διποδιῶν, ἐν σκηναῖς σφόδρα κεκινημέναις.Τοιαύτη στροφὴ εἶνε ἡ ἐν τῆ παρόδω τῆς ᾿Αντιγόνης στ. 134-140 == 148-154.

αντιτυπεί δ' έπι γα, πέσε τ' αίθαλωθείς πυρφόρος ός τότε μαινομένα ξιν όρμα βακ-χεύ-ων επέπνει φιπαίς έχθίστων ανέμων. είχε δ' αλ-λους δέος. άλλα δ' έπ' άλ-λοις επενώ-μα στυφελί-ζων μέγας "Αρης

δεξιόσειρος.

Π στροφή αυτη, ήτις δύναται νὰ κληθή χοριαμδολογαοιδική, ἄρχεται ἀπὸ δύο λογαοιδικών πρὸς τρισί πενταποδιών, αἰς ἐπιφέρεται Φερεκράτειον ἢ μᾶλλον τρίτον Ι'λυκώνειον μετὰ δικαταλήκτου τῆς ἀρκτικῆς τροχ. διποδίας, εἰτα τρίτον πάλιν Γλυκώνειον καὶ δικατάληκτον τροχαϊκὸν δίμετρον. Τούτοις ἐπιζεύγνυται χοριαμδικὸν σύστημα μετ' 'Λδωνίου ὡς ἐπφδοῦ.-Τοιαύτη εἶνε καὶ ἡ τοῦ δ' στασίμου τῆς 'Αντιγόνης στροφή, στ. 944-954 955-965, μετὰ δύο ἰαμδικών μέτρων ἐν τέλει, ἄπερ οὐδὲν βλάπτουσι τὸν χοριαμδολογαοιδικὸν χαρακτῆρα

τής στροφής. Έκ δὲ τοῦ Αΐαντος ἡ ἐπφδὸς τῆς παρόδου στ. 194-200. Ἐκ δὲ τῆς Ἡλέκτρας ὁ α΄ κομμὸς στ. 823-836=837-848. Ἡ στροφὴ αὕτη ἐν μὲν τῆ ἀρχῆ καὶ τῷ τέλει ἔχει κῶλα μικτὰ μετὰ χοριάμδων, ἐν δὲ τῷ μέσφ ἀναπαιστικά. Ἐκ δὲ τῶν Τραχινίων ἡ πάροδος στ. 112-121=122-131. Ἐκ δὲ τοῦ Φιλοκτήτου ἡ στροφὴ τοῦ α΄ κομμοῦ στ. 827-838=843-854 ἔχει τὸν Εὐριπίδειον χαρακτῆρα ἔνεκα τῆς μείζονος ἐπιμίξεως τῶν κώλων. Ὠσαύτως καὶ ἡ τοῦ δ΄ κομμοῦ συζυγία στ. 1123-1145=1146-1168. Ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν ἀναλόγων συνθέσεων ἐν Οἰδίποδι ἐπὶ Κολωτῷ, οἵας τῆς ἐν τῷ α΄ κομμῷ στροφῆς στ. 237 κὲ.

Παρὰ δὲ τῷ Εὐριπίδη στροφαὶ τοῦ τρίτου τούτου εἴδους τῆς συνθέσεως εὐρίσκονται πάνυ ὀλίγαι, οῖα ἡ ἐν Μηδ. στ. 643-651=652-662, ἡ ἐν Ἡλέκτρα στ. 452-463=464-475, ἡ ἐν Ἡρακλείδαις στ. 353-361=362-370, ἡ ἐν Ἡρακλεῖ Μ. στ. 637-654=655-672, ἡ ἐν Ἰφιγ. Αὐ. στ. 164-184=185-205, καὶ ἡ ἐν Κύκλωπι ἐπφδὸς στ. 69-81.

δ΄) Είδος μικτῶν στροφῶν εἶνε τὸ συγκείμενον ἐξ ἰαμβικῶν καὶ ἀναπαιστικῶν ἢ τροχαϊκῶν καὶ δακτυλικῶν κώλων μετὰ μικτῶν ἐπιμιγνυμένων. Ἐν ταῖς στροφαῖς δηλαδὴ ταύταις ἐπιμίγνυνται μετ' ἀλλήλων πάντα τὰ κῶλα, περὶ ὧν μέχρι τοῦδε ἐγένετο λόγος, καὶ ἐκ τῆς ἐπιμίξεως ταύτης, ἣτις ἐνταῦθα φθάνει εἰς τὸν κολοφῶνα, γεννᾶται μεγίστη ποικιλία τοῦ μετρικοῦ σχήματος τῆς στροφῆς. Εἰσηγητὴς δὲ τοῦ εἴδους τούτου τῆς συνθέσεως τῶν μικτῶν στροφῶν φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ὁ Σοφοκλῆς. Ἐνταῦθα ἀνήκει ἡ πρώτη συζυγία τοῦ α΄ στασίμου τοῦ Οἰ. Τυς άγνου στ. 463-472 — 473-482.

τίς ὅντιν' ἀ θεσπιέπεια Δελφὶς εἶπε πέ-τρα ἄρρητ' ἀρρήτων τελέσαντα φοινίαισι χερ-σίν; ὅρα νιν ἀελλάδων ἵππων σθεναρώτερον

5 φυγά πόδα νω-μάν.
ἔνοπλος γὰρ ἐπ' αὐτὸν ἐπενθρώσκει πυρὶ καὶ στεροπαῖς ὁ Διὸς γενέτας,
δει-ναὶ δ' ἄμ' ἔπον-ται
Κῆρες ἀναπλάκη-τοι.

Τῆς στροφῆς ταύτης οἱ δύο πρῶτοι στίχοι σύγκεινται ἐκάτερος ἐκ τρίτου Γλυκωνείου, ῷπερ ἐπιφέρεται τροχαϊκὴ τετραποδία καταληκτική. Ἐφεξῆς δὲ συνωλὰ τῆ διανοία τῆς λέξεως ταχεῖαν δηλούσης φυγὴν καὶ δίωξιν ἀκολουθοῦσι τρία μικτὰ προσοδιακά, ὧν τὸ τρίτον καταληκτικόν, καὶ μετὰ ταῦτα δύο ἀναπαιστικὰ δίμετρα, καὶ τέλος δ΄ Γλυκώνειον τρικατάληκτον καὶ τροχαϊκὴ τετραποδία βραχυκατάληκτος ἔχουσα τὴν δευτέραν θέσιν λελυμένην. Ἐκ τῶν ἕνδεκα κώλων τῆς στροφῆς ταύτης εξ μὲν εἶνε μικτά, τρία δὲ καθαρὰ τροχαϊκὰ καὶ δυο καθαρὰ ἀναπαιστικά.

Τοιαύτη είνε και ή α΄ συζυγία του α΄ στασίμου της 'Αντιγόνης στ. 332-342=343-353.

πολλά τὰ δεινὰ κοὐδὲν ἀν-θρώπου δεινότερον πέλει. τοῦτο καὶ πολιοῦ πέραν - πόντου χειμερίω νότω χωρεῖ, περιβρυχίοι-σιν περῶν ὑπ' οἴδμασιν, θεῶν | τε τὰν ὑπερτάταν, - Γᾶν ἄψθιτον, ἀκαμάτων ἀποτρύεται ἐλλομένων ἀρότων ἔτος εἰς ἔτος, ἱπ πεί-ω γένει πολεῦ-ον.

'Π στροφή αυτη είνε διμερής το μέν α΄ μέρος περιέχει τέσσαρα Γλυκώνεια καὶ εν μικτόν παροιμιακόν, το δε δ΄ δύο ιαμδικά δίμετρα, δύο δακτυλικάς τετραποδίας και μίαν τετρακατάληκτον τροχαϊκήν εξαποδίαν εν τέλει. Έκ των δέκα κώλων της στροφής ταύτης τὰ

μέν πρώτα πέντε είνε μικτά, των δὲ λοιπών πέντε δύο μὲν ἰαμδικά, δύο δὲ δακτυλικά, ἕν δὲ τροχαϊκόν.

Έχ δὲ τοῦ Αἴαντος ἀνήχει ἐνταῦθα ἡ τοῦ χομμοῦ στροφὴ στ. 221-232=245-256, ἤτις ὡσαύτως εἶνε διμερής, καὶ ἐν μὲν τῷ α΄ μέρει διαδέχονται ἄλληλα ἰαμδικὰ καὶ δακτυλικὰ κῷλα, ἐν δὲ τῷ β΄ μικτὰ μετὰ ἀκαταλήκτου ἰθυφαλλικοῦ ἐν τέλει. Ἐκ δὲ τῆς Ἡλέ-κτρας ὁ κομμὸς στ. 849-859=860-870. Ἐκ δὲ τῶν Τραγινίων ἡ ἐπωδὸς τοῦ α΄ στασίμου στ. 517-530, ἐν ἡ οἱ ἴαμδοι καὶ οἱ δάκτυλοι ἐπικρατοῦσι πολὺ τῶν μικτῶν. Ὁ δὲ Φιλοκτήτης εὐπορεῖ τοιούτων συνθέσεων, οῖα εἶνε ἡ ἐν τῷ α΄ στασ. στ. 676-690=691-705, ἡ ἐν τῷ α΄ κομμῷ 827-838=843-854, ἡ ἐν τῷ β΄ κομμῷ στ. 1081-1101=1102-1122 καὶ στ. 1186-1195. Ὁ δὲ Οἰδίπους ἐπὶ Κολωτῷ περιέχει τὰς ἑξῆς δύο στροφάς, τὴν ἐν τῷ παρόδῳ στ. 117-137=149-169 καὶ τὴν ἐν τῷ α΄ στασ. στ. 668-680=681-693 συζυγίαν.

Ό δὲ Εὐριπίδης ἐθεράπευσε τὸ εἶδος τοῦτο τῶν μικτῶν στροφῶν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο πλὴν τοῦ τῶν καθαρῶν μικτῶν. Συχνότατα δὲ εὑρίσκονται αἱ στροφαὶ αὐται ἐν τῷ Ἡλέκτρα, τῷ Ἱππολύτῳ καὶ τῷ Ἑκάδη,ἐν ἄλλοις δράμασιν ἄπαξ ἢ δίς, οὐδ' ἄπαξ δ' ἐν ταῖς Ἱκέτισι, τῷ ᾿Ανδρομάχῃ, τῷ ᾿Ορέστῃ, τῷ ἐν Αὐ. Ἰφιγενεία, τῷ Κύκλωπι καὶ τῷ Ὑρόσω.

Δ'. Μικταί στροφαί της κωμφδίας.

446. Ἡ δὲ κωμωδία πλὴν τῶν στιχηρῶν μέτρων, δῆλον ὅτι τῶν Πριαπείων, Κρατινείων καὶ Εὐπολιδείων, ἄτινα κυρίως ἐδού-λευον τῆ μονωδικῆ προφορὰ καὶ τῆ παραδάσει, εἶτα δὲ καὶ τῶν ἐκ Γλυκωνείων, προσοδιακῶν καὶ Φερεκρατείων συντιθεμένων ἐξ ὁμοίων συστημάτων,περὶ ὧν πάντων ἤδη ἔμπροσθεν (\$ 419 κὲ.) ἐγένετο λόγος, πλὴν λέγω τούτων συνετίθει καὶ στροφὰς ἐκ μικτῶν μέτρων. Καὶ κύρια μὲν μετρικὰ στοιχεῖα ἐν ταῖς μικταῖς στροφαῖς τῆς κωμωδίας ἤσαν τὰ προσοδιακὰ καὶ τὰ Γλυκώνεια, σπανιώτεραι δὲ εὐρίσκονται αὶ ἔξαποδίαι καὶ τετραποδικὰ κῶλα μετὰ πλειόνων δακτύλων. Ἡ δὲ σύνθεσις τῶν στροφῶν ἦτο ἀπλῆ καὶ τὸ μέγεθος αὐτῶν μικρόν, ὅπως ἐν τῆ μονωδικῆ λυρικῆ, σπανίως δὲ στροφή τις εὐρίσκεται παρ' ᾿Αριστοφάνει ἔχουσα τεχνικωτέραν τὴν σύνθεσιν.

Α΄. Στροφαί ἐκ προσοδιακῶν. Καὶ πρῶτον μὲν καὶ ἀπλούστατον

1345

1250

1355

είδος άποτελούσιν αι στροφαί των εύθύμων προσοδιακών άσμάτων αι έκ δευτέρων μικτών προσοδιακών συγκείμεναι, ών αί πλεῖσται οὐδὲν άλλο είνε ἢ ὑπέρμετροι περίοδοι μετὰ καταληκτικοῦ τοῦ τελικοῦ κώλου (σχουμέν, άλλοτε μέν ἔχουσαι ἀντιστροφικήν ἀνταπόδοσιν, άλλοτε δε ούγι. Το καταληκτικόν δε τοῦτο κῶλον ευρίσκεται έν κεκινημένοις χωρίοις ἐπαναλαμβανόμενον ἐπιφθεγματικῷ τῷ τρόπῳ. Τοιαύτην σύνθεσιν έγει τὸ ἄσμα τοῦ γοροῦ τῶν μυστῶν ἐν τοῖς Βατράχοις στ. 448 - 453 = 454 - 459.

στρ. χωρώμεν ές πολυρρόδους λειμώνας ανθεμώ-δεις, τὸν ἡμέτερον τρόπον, τὸν καλλιχορώτατον παίζοντες, ον ολδιαι Μοίραι ξυνάγου_σιν.

άντ. μόνοις γαρ ήμιν ήλιος καὶ φέγγος ίλαρόν ἐσ-τιν, σσοι μεμυήμεθ' εὐσεδή τε διήγομεν τρόπον περί τούς ξένους καί τοὺς ίδιώ-τας.

Ή στροφή αυτη σύγκειται έκ δύο ἰαμβικών διμέτρων, ἄτινα δύνανται νὰ συναφθώσιν εἰς ε̈ν καταληκτικόν ἰαμβικόν τετράμετρον, καὶ ἐκ τεσσάρων προσοδιακών, ών τὸ τελευταΐον καταληκτικόν.— Τοιούτοι είνε και οι εν τέλει της Ειρήνης και των 'Ορνίθων υμέναιοι, οἵτινες μετὰ ζωηράς, ὡς εἰκός, ὀρχήσεως ἤδοντο. Καὶ ὁ μὲν ἐν Εἰρήνη στ. 1329 κέ. ὑπὸ τοῦ Τρυγαίου καὶ τῶν ἡμιχορίων προφερόμενος ἔχει ὧδε·

΄ δεῦρ', ὧ γύναι, εἰς ἀγρὸν TPYI. χώπως μετ' έμοῦ καλλ 1330 προφδ. καλώς κατακείσει. (Ύμήν, Ύμέναι' ὧ.

χο. 1. ἄ τρισμάκαρ, ώς δικαίως τάγαθά νῦν ἔχεις. Ύμήν, Ύμέναι' ὧ, Ύμήν, Ύμέναι' δ.

1335

2. τί δράσομεν αὐτήν; τί δράσομεν αὐτήν; τρυγήσομεν αὐτήν. τρυγήσομεν αὐτήν.

3. αλλ' αράμενοι φέρωμεν οι προτεταγμένοι τὸν νυμφίον, ἄνδρες Ύμήν, Ύμέναι' δ, Υμήν, Ύμέναι' &.

1340

4. οἰκήσετε γοῦν καλῶς ού πράγματ' ἔχοντες, ἀλλά συκολογοῦντες. Ύμήν, Ύμέναι' ὧ, Ύμήν, Ύμέναι' δ.

5. τοῦ μὲν μέγα καὶ παχὺ της δ' ήδυ τὸ σῦκον. Ύμήν, Ύμέναι' ὧ, Υμήν, Υμέναι' δ.

/ φήσεις γ', öταν έσθίης ΤΡΥΓ. οίνόν τε πίης πολύν. προφδ.

Υμήν, Υμέναι' ώ, Υμήν, Υμέναι' ὧ.

ὧ χαίρετε χαίρετ', ἄνδρες, καν ξυνέπησθέ μοι,

πλακούντας έδεσθε.

Κατὰ τὸν 'Ροσβάχιον, οὖ τὴν διάθεσιν τοῦ ἀσματίου τούτου ἀποδίδομεν, οί μέν στ. 1329 - 1332 είνε προφδική μονφδία του Τρυγαίου έκ τεσσάρων κώλων, οι δε 1351 - 1354 ἐπφδική μονφδία τοῦ αὐτου, ωσαύτως τετράκωλος, οἱ δὲ 1333 - 1350 περιέχουσι τὴν ὦδὴν των ημιγορίων, ήτις είς πέντε διαιρεϊται περιόδους, δύο τετρακώλους και τρείς πεντακώλους, άντιστροφική όμως άνταπόδοσις δέν ύπάρχει. Τὸ διπλοῦν ἐπιφώνημα μετὰ τὸν 1354 στίχον παρενεβλήθη ύπὸ τοῦ 'Ροσδαχίου, τὴν δὲ ἔχπτωσιν ἢ μᾶλλον ἐχδολὴν ἑνὸς στίχου μετά τὸν 1349 ὡς βδελυράν τινα αἰσχρολογίαν περιέχοντος παρετήρησεν ὁ Βέργκιος (Bergk), ἐνέκρινε δὲ ὁ Ῥοσβάχιος. Τὸ δὲ τελευταΐον μέρος (στ. 1355 - 1357) ἀποχωρίζει τῆς ἀδῆς ὁ ዮ. καίπερ έχον τὸ αὐτὸ μέτρον ὡς τελικὴν τοῦ Τρυγαίου προσφώνησιν πρὸς τοὺς θεατάς, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστής παρατηρεί.

'Ο δὲ ἐν "Ορνισι στ. 1731 — 1736 = 1737 — 1742 μετ' ἀντι-

στροφικής άνταποδόσεως ύμέναιος έχει ώδε.

στρ. "Ηρα ποτ' 'Ολυμπία τῶν πλιβάτων θρόνων ἄοχοντα θεοῖς μέγαν Μοΐραι ξυνεκοίμισαν τοιώδ' ύμεναίφ. Tunv, Tuévai &.

άντ. ὁ δ' αμφιθαλής "Ερως χρυσόπτερος ήνίας εύθυνε παλιντόνους, Ζηνός πάροχος γάμων κεύδαίμονος "Ηρας, Tunv, Tuévai &.

Τοιούτον τέλος είνε και τὸ ἐν Ἱππ. 1111 κέ. (δύο ὑπέρμετροι περίοδοι ἐκ 4 καὶ εξ κώλων).

δ Δημε, καλήν γ' έχεις αρχήν, ότε πάντες άν θρωποι δεδίασί σ' ώσ- περ άνδρα τύραν-νον.

άλλ' εύπαράγωγος εΐ, | θωπευόμενός τε χαί|ρεις κάξαπατώμενος. πρὸς τόν τε λέγοντ' ἀεὶ | κέχηνας ο νοῦς δέ σου |παρών ἀποδη-μεῖ.

Πρβλ. καὶ Έκκλ. στ. 289 κέ.

Β΄. Στροφαὶ ἐκ Γλυκωνείων. 'Ομοίαν ἀπλότητα ἔχουσι καὶ αἱ ἐκ Γλυκωνείων συντιθέμεναι στροφαί, ἐν αἰς εὐχρηστότατον σχῆμα εἰνε τὸ β΄ Γλυκώνειον, ὅπως καὶ παρ' 'Ανακρέοντι (πρβλ. § 435). Τοιούτον εἰνε τὸ ἐν 'Ιππ. 973—984 = 985—996 σκωπτικὸν εἰς Κλέωνα ἄσμα, οὐ ἕκαστον σύστημα ἑξάκις ἐπαναλαμβανόμενον σύγκειται ἐκ τριῶν β΄ Γλυκωνείων καὶ ἑνὸς ἀκαταλήκτου β΄ Φερεκρατείου.

- χορ. 1. ἥδιστον φάος ἡμέρας ἔσται τοῖσι παροῦσι καὶ τοῖσιν εἰσαφικνουμένοις, ἦν Κλέων ἀπόληται.
  - 2. καίτοι πρεσδυτέρων τινῶν οἴων ἀργαλεωτάτων ἐν τῷ δείγματι τῶν δικῶν ἤκουσ' ἀντιλεγόντων,
  - 3. ὡς εἰ μὴ 'γένεθ' οὖτος ἐν τῆ πόλει μέγας, οὐκ ᾶν ἤστην σκεύη δύο χρησίμω, δοῖδυξ οὐδὲ τορύνη.

Συστήματα δὲ ἐκ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τρίτου Γλυκωνείου εὐρίσκονται πολλῷ σπανιώτερα, καὶ ἐκεῖνα μὲν ἔχει κοινὰ ὁ ᾿Αριστοφάνης (Ἱππ. 551, Νεφ. 563) μετὰ τοῦ Σοφοκλέους, ταῦτα δὲ κυρίως μετὰ τοῦ Εὐριπίδου ὡς ἐν Σφ. 1450 — 1461 — 1462 — 1473, ἔνθα τὸ ἐκ τρίτων Γλυκωνείων συγκείμενον σύστημα τελευτῷ οὐχὶ εἰς Φερεκράτειον, ἀλλ' εἰς τροχαϊκὸν δίμετρον πολυσχημάτιστον ὡς τὸ β΄ κῶλον τοῦ Εὐπολιδείου («μετεδάλλοντο τοὺς τρόπους», «κατακοσμήσαι πράγμασι»). — Τοιοῦτον εἶνε καὶ τὸ εἰς τὴν ἀπδόνα ἀσμάτιον ἐν Ὅρν. 676 – 684, τὸ ἐν Ἱππ. 551 — 564 — 594 ἄσμα εἰς Ποσειδῶνα καὶ Παλλάδα καὶ τὸ ἐν Βατρ. 1251-1260.

Ι΄. Στροφαί έχ μικτών μετά χοριάμβων. Περί των στροφών τού-

των έγένετο ήδη λόγος ἔμπροσθεν § 444, ἔνθα ὁ λόγος περὶ χοριάμδου. Ἐνταῦθα δὲ ἀρκούμεθα νὰ φέρωμεν τὸ ἑξῆς διδακτικώτατον παρά-δειγμα ἐκ τῆς Λυσιστράτης στ. 321 — 334 (= 335 — 349).

στρ. πέτου, πέτου-, Νικοδίκη, | ποιν έμπεπο π-σθαι Καλύκην τε και Κρίτυλ-λαν περιφυ-σή-τω.

στιγματίαις-θ', άρπαλέως | άραμένη, ταϊσιν έμαῖς | δημότισιν καομέναις | φέρουσ' ὕδωρ βοη-θώ.

Πρ6λ. Σφ. 1450 - 1461 = 1462 - 1473. Nεφ. 949 - 956 = 1024 - 1031 καὶ 512 - 517.

Δ΄. Στροφαὶ ἐκ μικτῶν καὶ δακτυλικῶν κώλων. Τοιαῦται στροφαὶ συγκείμεναι ἐκ μικτῶν κώλων (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λογαοιδικῶν πρὸς δυοῖν καὶ πρὸς τρισί), μεθ' ὡν συζεύγθυνται δακτυλικὰ κῶλα, εὑρίσκονται μόνον δὶς παρ' 'Αριστοφάνει ἐν ὕμνοις εἰς θεοὺς καὶ φαίνονται μιμήσεις ἀρχαιοτέρων λυρικῶν συνθέσεων. Καὶ τὸ μὲν εἶνπ ἄσμα μεγαλοπρεπὲς τοῦ χοροῦ τῶν γυναικῶν περὶ τὸ τέλος τῶν Θεσμοφορια-ζουσῶν στ. 1136 - 1159 ἐν ὑπορχηματικῷ τρόπῳ, συμμέτρως μὲν συντεθειμένον, οὐχὶ δὲ καὶ ἀντιστροφικῶς. 'Εν τῷ ἄσματι τούτῳ εὑρίσκονται οῦτω πολλὰ λογαοιδικὰ κῶλα πρὸς δυοῖν καὶ τρισὶν καὶ οῦτω πολλὰ καθαρὰ δακτυλικά, ὅσον ἐν οὐδεμιᾳ ἄλλη στροφῆ. 'Αξιον δὲ προσέτι παρατηρήσεως εἶνε ὅτι οὐδὲν τροχαϊκὸν (ἰαμδικὸν) κῶλον ἀναμίσγεται. 'Ετερόμετρον δὲ εἶνε μόνον τὸ βακχειακὸν τετράμετρον ἐν στ. 1143 καὶ 1144.

φάνηθ', ὧ τυράννους | στυγοῦσ', ὥσπερ εἰκὸς

δι' οὐ ἐπιτίθεται ἀξιωματικὸν τέλος τῷ πρώτῳ μέρει. — Τούτῳ δὲ συγγενὰς εἶνε ὁ ἐν Νεφέλαις στ. 563 — 574 — 595 — 606 ὕμνος

είς Δία καὶ ᾿Απόλλωνα ἐκ μικτῶν μόνον καὶ δακτυλικῶν κώλων συγκείμενος καὶ οὐδὲν τροχαϊκὸν ἢ ἰαμβικὸν κῶλον περιέχων.

Ε΄. Στροφαὶ ἐκ μικτῶν καὶ ἰαμβικῶν κώλων. Αἱ στροφαὶ αὐται εἶνε συχναί, ὑπολείπονται ὅμως ὡς πρὸς τὸ συχνὸν τῆς χρήσεως τῶν ἀπλῶν σχημάτων. Τὰ ἰαμβικὰ κῶλα εἶνε δίμετρα, εἰς τετράμετρα συναπτόμενα, τρίμετρα, ἰθυφαλλικὰ κῶλα καὶ ἄλλα. Ἡ δὲ διαφορὰ τῶν στροφῶν τούτων τοῦ ᾿Αριστοφάνους τῶν ἀναλόγων τῶν τραγικῶν κυρίως εἶνε ἡ αὐτὴ καὶ ἡ διαφορὰ τῶν ἰαμβικῶν καὶ τροχαϊκῶν στροφῶν τοῦ ᾿Αριστοφάνους καὶ τῶν τραγικῶν. Ἐπὶ τῶν πρώτων γίνεται ἐλευθέρα χρῆσις ἀλόγων χρόνων ἐν ταῖς περιτταῖς χώραις τῶν ἰαμβικῶν κώλων, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν δευτέρων. Πάλιν δὲ ἐπὶ τῶν πρώτων τὸ προκαταληκτικὸν σχῆμα τῶν κώλων εἶνε σπανιώτατον, ἐπὶ τῶν δευτέρων συχνὸν καὶ χαρακτηριστικὸν αὐτῶν. Τοιαύτη εἶνε ἡ διμερὴς στροφὴ ἐν ᾿Αχαρν. 1150 — 1161 == 1162 — 1173, ἡς τὸ μὲν α΄ μέρος σύγκειται ἐκ μικτῶν μετὰ συχνῶν χοριάμβων, τὸ δὲ β΄ ἐξ ἰαμβικῶν κώλων.

'Αντίμαχον τὸν Ψακάδος τὸν μέλεον | τῶν μελέων ποιπτήν, ὡς μὲν ἀπλῷ λόγω κακῶς | ἐξολέσειεν ὁ Ζεύς: ὅς γ' ἐμὲ τὸν τλήμονα Λήναια χορη | γῶν ἀπέλυσ' ἄδειπνον. ὅν ἔτ' ἐπίδοιμι τευθίδος | δεόμενον, ἡ δ' ἀπτημένη σίζουσα πάραλος ἐπὶ τραπέζη κειμένη

οκέλ-λοι -κήτα μελ|λοντος λαβείν αὐτοῦ κύων-|άρπάβαβα φεύ-γοι.

Τοιαύτη εἶνε καὶ ἡ ἐν Θεσμοφ. στ. 352-371, ἣτις ἐν ἀρχῆ καὶ τέλει ἔχει τέσσαρα ἰαμδικὰ κῶλα, ἐν δὲ τῷ μέσφ ἄπαντα μικτὰ (εν δὲ χοριαμδικόν), ἡ ἐν στ. 969-980 τοῦ αὐτοῦ δράματος καὶ ἡ ἐν Ἐκκλησ. στ. 918-923 καὶ 969-972=973-976.

5'. Στροφαὶ ἐκ μικτῶν, ἰαμβικῶν καὶ δακτυλικῶν κώλων. Τὸ εἶδος τοῦτο μεταχειρίζεται ὁ ᾿Αριστοφάνης μόνον ἐν μιμήσεσιν ἢ μᾶλλον παρφδίαις τῆς τραγφδίας, ἀποδοκιμάζων τὸν τρόπον τοῦτον τῆς συνθέσεως. Τοιοῦτο δὲ εἶνε τὸ ἐν Βατρ. στ. 1331-1364 ἄσμα.

Τοσαῦτα καὶ περὶ τῶν μικτῶν μέτρων καὶ στροφῶν.

ΤΕΛΟΣ

RIBALOGHKH

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

INTOPIA THE EARHNIKHE PYOMIKHE KAI METPIKHE ANDOEN MEXPI TOYAE

§ 1. Ποίος ὁ λόγος τῶν μουσικῶν τεχνῶν πρὸς ἀλλήλας παρά τε τοῖς ἀρχαίοις καὶ τοις νεωτέροις έθνεσιν. — § 2 - 4 Πότε καὶ πῶς ἐγεννήθη παρὰ τοις ελλησιν ή μουσική θεωρία καὶ πῶς διήρουν αὐτὴν πραγματευόμενοι οί πρό τοῦ ᾿Αριστοξένου διδάσχαλοι τῆς μουσιχῆς. — § 5 - 13 Βίος, συγγράμματα καὶ ἐνέργεια τοῦ ᾿Αριστοξένου ύπὲρ τῆς μουσικῆς τέχνης. — § 14 - 24 Οἱ μετὰ τὸν ᾿Αριστόξενον ρυθμικοί・Διονύσιος δ μουσικός, 'Αριστείδης ὁ Κοϊντιλιανός, ἡυθμικὸν ἀπόσπασμα τοῦ Παρισίνου κώδικος 3027, τὰ Προλαμδανόμενα τοῦ Ψελλοῦ, Al Farabi, Βακχεῖος ὁ Γέρων, 'Ανώνυμος περί μουσικής, οί συγγραφείς ρητορικών ('Αριστοτέλης, Κικέρων, Διονύσιος ὁ 'Αλικαρνασσεύς, Φάδιος Κοϊντιλιανός, Έρμογένης), Αύγουστίνος. — § 25 - 34 Οί μετὰ τὸν 'Αριστόξενον μετριχοί 'Ηλιόδωρος, 'Ηφαιστίων (ἀνάλυσις τοῦ έγχειριδίου καὶ περί τῶν εἰς αὐτό σχολίων), ᾿Αριστείδου Κοϊντιλιανοῦ ἡ μετρική. — § 35 Βυζαντῖνοι μετρικοί. — § 36 - 37 Λατίνοι μετρικοί. — § 38 Οί ἐν τῆ ἐσπερία Εὐρώπη κατὰ τους νεωτέρους χρόνους μετρικοί μέχρι Γ. Έρμαννου. — § 39 - 42 Γ. Έρμαννος καὶ ἀνάλυσις τῆς ρυθμικῆς καὶ μετρικῆς θεωρίας αὐτοῦ.—§ 43 - 44 Αὔγουστος Βοίκκιος.— § 45 - 46 Αυγουστος 'Ροσδάχιος καὶ 'Ρουδόλφος Οὐεστφάλιος.— § 47 - 57 ἐπίκρισις τοῦ μετριχοῦ αὐτῶν συστήματος. — § 58 Ί. Έρρ. Σμίτιος, Γουλιέλμος Χρίστιος.

ΜΕΡΟΣ Α΄ ΤΟ ΓΕΝΙΚΟΝ

Κεφ.	α'. 'Ορισμός του ρυθμού καὶ του μέτρου καὶ διαίρ. τῆς μετρικῆς	Σελ.	85 - 104
			104 - 158
			158 - 177
'	δ'. Η ερί γρόνων	20	177 - 186
			186 - 218
			218 - 227
			227 - 239
	The state of the s	»	239 - 246
•			
	σεως τῶν μέτρων	»	246 - 254
Kem.			255 - 268
			268 - 276
			277 - 292
			293 - 310
			311 - 315
			315 - 328
	Κεφ. Κεφ.	Κεφ. 6΄. Περὶ τῆς γλώσσης ὡς ρυθμιζομένου. Κεφ. γ΄. Περὶ ποσότητος συλλαδῶν Κεφ. δ΄. Ηερὶ χρόνων Κεφ. ε΄. Ηερὶ ποδῶν Κεφ. ς΄. Περὶ παριόδων Κεφ. γ΄. Περὶ περιόδων Κεφ. η΄. Περὶ τῆς σημασίας ήτοι τῆς εἰς σημεῖα ἢ βάσεις διαιρέσεν τῶν μέτρων Κεφ. ι΄. Περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν μέτρων κατὰ τὴν ἀπόθεσιν Κεφ. ια΄. Περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν μέτρων κατὰ σύνταξιν Κεφ. ιδ΄. Περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν μέτρων κατὰ σύνταξιν Κεφ. ις΄. Περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν μέτρων συναφείας Κεφ. ιδ΄. Περὶ τῆς δεκτικῆς τῶν μέτρων συναφείας	Keφ. 6' Περὶ τῆς γλώσσης ὡς ῥυθμιζομένου

ΜΕΡΟΣ Β΄. ΤΟ ΕΙΔΙΚΟΝ

Α'. Μέτρα δακτυλικά.

	5		
Κεφ. Κεφ.	ις'. Περὶ τοῦ δακτυλικοῦ ἐξαμέτρου	Σελ.	329 - 364
	χτυλιχών στροφών	>>	365 - 371
Κεφ.	ιη'. Περὶ τῶν Αἰολικῶν δακτυλικῶν μέτρων	»	372 - 374
	ιθ΄. Περὶ τῶν δακτυλ. χορικῶν τῆς λυρικ. καὶ δραμ., ποιήσεως	»	374 - 381
	Β'. Μέτρα άναπαιστικά.		
Κεφ.	κ'. Περὶ προσοδιακοῦ, παροιμιακοῦ καὶ τετραμέτρ. ἀναπαιστ.	»	381 - 38
	κα'. Περὶ τῶν ἀναπαιστικῶν ἐξ ὁμοίων συστημάτων	3)	389 - 8
	χ6'. Περὶ τῶν μὴ κανονικῶν ἀναπαιστικῶν συστημάτων	w	398 - 401
	Γ'. Μέτρα τροχαϊκά.		
Κεφ.	κγ'. Περί τοῦ τροχαϊκοῦ τετραμέτρου	))	402 - 409
	κδ΄. Περὶ τῶν τροχαϊκῶν ἐξ ὁμοίων συστημάτων καὶ τῶν τροχ.		
•	στροφών	))	410 - 41
	Δ'. Μέτρα ιαμβικά.		
Κεφ.	κε'. Περὶ τοῦ ἰαμδικοῦ τριμέτρου	»	414 - 430
	κς'. Περί του χωλου ή σκάζοντος καὶ του καταληκτ. τριμέτρου	»	431 - 44
	κζ'. Η ερί τοῦ ἰαμδικοῦ διμέτρου καὶ τετραμέτρου	»	444 - 449
	κη'. Σύνθεσις τῶν ἰαμδικῶν μέτρων κατὰ σύστημα	»	449 - 458
	Ε'. Μέτρα ιωνικά.		
Κεφ.	χθ΄. Περὶ τῶν ἰωνιχῶν ἀπό μείζονος χαὶ ἀπ' ἐλάσσονος μέτρων	»	459 - 476
	4. Μέτρα παιωνικά.		
Kεφ.	λ'. Περί τῶν κρητικῶν μέτρων	»	477 - 487
	λα'. Περί τῶν βακχειακῶν μέτρων καὶ περὶ δοχμίων	»	487 - 498
	Ζ'. Μέτρα ἐπισύνθετα.		
Kεo.	λ6'. Περί των ἐπισυνθέτων δακτυλοτροχαίων	w	501 - 511
Κεφ.	λγ'. Περί των ἐπισυνθέτων δακτυλεπιτρίτων	»	512 - 522
	II'. Métga yıktá.		
Κεφ.	λδ'. Περὶ μικτών κώλων, μέτρων καὶ συστημάτων ἐξ ὁμοίων	»	523 - 543
Κεφ.	λε΄. Περὶ τῶν μικτῶν στροφῶν	»	543 - 582
	in all substitutes of the property of the substitutes of the substitut		

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

Σελ. 127 στ. 22 περίγραψον τό «Φούτιος έν», έφεξης δε γράφε «Φιλοστόργιος έχχλ. ίστ. 2, 2».

Natiros perlomo, - 6. 43 E.S. Praproxuluci oxupala. 106 2%. Zaloveno podno; 141. Aneograpis saeà 95 Ervin 149. Contaminatio - every exports. Poetse docti à p. mitiei n' vulgares 157. Melemai deweran las Pup. 245 Treandlajojn' - 421 70 62 voing. W Kakij N. 362 Tilos NEcoudos Beabay ... "laple, leipirler wei Pap. 416 700x. relayent. Veleripe. " Apx120x10. 500pm Pupesh 371. apal. 200 8. 1,1 (wes quen) 418 opal. BS. 2,18 (priles) 457. Mile. Pupe vom las 502 25. Aia l'ai Pupe. prolanges forlas oux ralmy ovorder aforday 5 89 349 Er Bun or Zzaka - 537. Houmand Bud 538. Upidonos 540. Bundra 542. Mulai georgi la 206/m 543. ictus - 97. Calor, dim, de on __ 99.

None, 12 Honesves -423-424.